॥ ଓଁ ଶ୍ରୀପରମାତ୍ମନେ ନମଃ ॥

ଅତିବଡ଼ୀ ଜଗନ୍ନାଥଦାସ ପ୍ରଣୀତ

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ ମହାପୁରାଣ

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ

सन्त जगन्नाथदासकृत श्रीमद्भागवत—दशम स्कन्ध (ओड़िआ)

ତ୍ୱମେବ ମାତା ଚ ପିତା ତ୍ୱମେବ
ତ୍ୱମେବ ବନ୍ଧୁଶ୍ଚ ସଖା ତ୍ୱମେବ ।
ତ୍ୱମେବ ବିଦ୍ୟା ଦ୍ରବିଣଂ ତ୍ୱମେବ
ତ୍ୱମେବ ସର୍ବଂ ମମ ଦେବଦେବ ॥

ସମ୍ପାଦକ ମଣ୍ଡଳୀ

ଡଃ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର
ଶ୍ରୀ ନିରଞ୍ଜନ ପଣ୍ଡା
ଶ୍ରୀ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଦାସ

ଗୀତାପ୍ରେସ, ଗୋରଖପୁର

॥ ଶ୍ରୀହରିଃ ॥

ନିବେଦନ

ଆମ ସନାତନ ସଂସ୍କୃତିର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟର ଶ୍ରୀମଭାଗବତ ଏକ ଅନୁପମ ଗ୍ରନ୍ଥ। ଏହା ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଏବଂ ଏହାକୁ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତମାନଙ୍କର ପରମ ଧନ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ। ଭଗବାନଙ୍କ କଳାବତାର ସ୍ୱୟଂ ବ୍ୟାସଦେବ ସପ୍ତଦଶ ପୁରାଣ ରଚନା କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସେତେବଳେ ଏହି ଭାଗବତ ରଚନା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ପରମ ତୃପ୍ତି ଦେଇ ପାରିଥିଲା; କାରଣ ଏଥିରେ ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ ପୂରିଭିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରହ୍ମ ପରମାତ୍ମା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଲୌକିକ ଲୀଳାନୁଭୂତି। ବିଶେଷ କରି ଭାଗବତ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ହେଉଛି ରସସାଗର ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମାନବୀୟ ଲୀଳାମାଧୁରୀ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବାର ପ୍ରମୁଖ ଉତ୍ସ। ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପ, ଲୀଳା, ଗୁଣ ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ହେଉଛି ଯେ, ନିର୍ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମରେ ପରିନି... ତଥା ସର୍ବତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ପନ୍ନ ଶ୍ରୀଶୁକଦେବ ମଧ୍ୟ ସଗୁଣ-ସାକାର ବିଗ୍ରହଧାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ବୟାକୁଳତାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବା କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକର .....ଭାଗବତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ। ବାସ୍ତବରେ ଭଗବାନଙ୍କ **'ଆତ୍ମାରାମଗୁଣାକର୍ଷି'** ନାମର ଏହା ହିଁ ସାର୍ଥକତା। ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ଆକର୍ଷଣୀୟ ଗୁଣ ପାଇଁ ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ନିର୍ଗୁଣନିରାକାରୀ ଉପାସକ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଅହୈତୁକୀ ଭକ୍ତି କରନ୍ତି।

ଭଗବାନ ଯଦିଓ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ନିରାକାର ଗୁଣାତୀତ, ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାତୀତ ତଥାପି ସାଧୁ ଓ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ରାଣ, ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା, ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ବିନାଶକରିବା, ଧର୍ମସଂସ୍ଥାପନକରିବାନିମନ୍ତେ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ଅନାମ, ଅରୂପ ବ୍ରହ୍ମ ଯେତେବେଳେ ସାକାର ରୂପ ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀରେ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଅବତରିତ ହୋଇ ନାନା ଲୀଳା କରନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଚିନ୍ତନୀୟ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ବିଷୟ ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଧାରର ମାର୍ଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ଅନାଦି କାଳରୁ ନାମ, ରୂପ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ବିଷୟ ଗ୍ରହଣରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଚିତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ କରିବା ଓ ବୁଝିବା ଅତି ସହଜ ହୋଇଯାଏ। ବସ୍ତୁତଃ ଏହି ଉପାୟରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ମାନବସମାଜ ନିମନ୍ତେ, ଶ୍ରବଣ, ମନନ, ଚିନ୍ତନର ଯଥେଷ୍ଟ ସାମଗ୍ରୀ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଭଗବାନ ନାନା ଲୀଳା କରିଥାନ୍ତି। କଳିକାଳର ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼ କଠିନ ସାଧନା ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟନିଗ୍ରହ ଇତ୍ୟାଦି କରିବାରେ ନିଜକୁ ଅସମର୍ଥ ମନେକରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳା, ଶ୍ରବଣ ଓ ଚିନ୍ତନ ତ ମୁକ୍ତି ତଥା ଭକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତିର ଅମୋଘ ଉପାୟ।

ଅନନ୍ୟ ଉପାସକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଲୀଳା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କିଛି ପଢ଼ିବାକୁ ଓ ଶୁଣିବାକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି କାହିଁ। ସେଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି କାରଣରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଗବତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ବିଶେଷତଃ ସେମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଭକ୍ତ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଦାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତରୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ଉକ୍ତ ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧଟିକୁ ପୃଥକ୍ ରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ କରାଯାଉଛି।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନୁରାଗୀ ଭାବୁକମାନଙ୍କ ନିବେଦନ ଯେ ସେମାନେ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପଠନ ପାଠନ କରି ଭଗବାନଙ୍କର ମଧୁରାତିମଧୁର ଲୀଳାର ରସାସ୍ୱାଦନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ପରମ ଶ୍ରେୟ ଲାଭ କହିବାକୁ

—ପ୍ରକାଶକ

॥ ଶ୍ରୀହରିଃ ॥

ସୂଚୀପତ୍ର

(ଗୋପଲୀଳା)

ଅଧ୍ୟାୟ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧.	ଧରଣୀ ସମେତ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଗଣ କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁ ତଟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିବା ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆଶ୍ୱାସନା	7
୨.	ବସୁଦେବ-ଦେବକୀ ବିବାହ; କଂସର ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟକ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ଏବଂ କଂସ ଦ୍ୱାରା ଦେବକୀପୁତ୍ର ବଧ	10
୩.	ବଳରାମଙ୍କ ଜନ୍ମ ଏବଂ ଦେବକୀଗର୍ଭସ୍ଥିତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଗଣଙ୍କ ସ୍ତୁତି	13
୪.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋପପୁରରେ ରଖି ତଥା ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ଘେନି ବସୁଦେବଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ	17
୫.	କଂସକୁ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଚେତାବନୀ ତଥା ଅସୁରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅସଂଖ୍ୟ ନବଜାତ ଶିଶୁ ବଧ	20
୬.	ଗୋପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ	23
୭.	ପୂତନାବଧ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଇଁ ରିଷ୍ଟଶାନ୍ତିକରଣ	26
୮.	ଶକଟାସୁର ଓ ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ବଧ	29
୯.	କୃଷ୍ଣ-ବଳରାମଙ୍କ ନାମକରଣ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଖ-ଗହ୍ୱରରେ ଯଶୋଦାଙ୍କୁ ଅନନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦର୍ଶନ	31
୧୦.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦଧିଭାଣ୍ଡ ଭଞ୍ଜନ ଲୀଳା ଏବଂ ରୋଳରେ ବନ୍ଧନ	36
୧୧.	ନାରଦଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଯାମଳାର୍ଜୁନ ହୋଇଥିବା କୁବେରପୁତ୍ର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମୋକ୍ଷ	38
୧୨.	ଗୋପ ଛାଡ଼ି ଗୋପାଳମାନଙ୍କର ବୃନ୍ଦାବନ ଗମନ ଏବଂ ବତ୍ସାସୁର ଓ ବକାସୁର ବଧ	40
୧୩.	ଅଘାସୁର ବଧ	44
୧୪.	ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋପବାଳକାଦି ହରଣ; ଅପହୃତ ବାଳକାଦିଙ୍କ ରୂପରେ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରକଟିତ ହେବା ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୋହଭଙ୍ଗ	48
୧୫.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସ୍ତୁତି	52
୧୬.	ଧେନୁକାସୁର ବଧ ଓ କାଳିହ୍ରଦର ବିଷାକ୍ତଜଳ ପିଇ ମରିଥିବା ବାଳକାଦିଙ୍କୁ ଜୀବନଦାନ	56
୧୭.	କାଳିୟଦଳନ	59
୧୮.	କାଳିନ୍ଦୀହ୍ରଦରେ କାଳିୟ ନିବାସର କାରଣ ଏବଂ ଦାବାଗ୍ନିରୁ ଗୋପବାଳକଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର	63
୧୯.	ଭାଣ୍ଡୀର ବଟମୂଳେ ବାଳକ୍ରୀଡ଼ା ଓ ପ୍ରଳମ୍ବାସୁର ବଧ	65
୨୦.	ମୁଞ୍ଜବନରେ ଅଗ୍ନିପାନ କରି ଗୋରୁ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କ ରକ୍ଷଣ	68
୨୧.	ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍ ଋତୁ ବର୍ଣ୍ଣନା	69
୨୨.	ବେଣୁଗୀତ	71
୨୩.	ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳା	72
୨୪.	ବ୍ରାହ୍ମଣପତ୍ନୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ	76
୨୫.	ଇନ୍ଦ୍ରପୂଜା ଭଞ୍ଜନ ଓ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରି ପୂଜା	80
୨୬.	ଇନ୍ଦ୍ରକୋପରୁ ପ୍ରଳୟତୁଲ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧାରଣ	83
୨୭.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହିମାରେ ବିସ୍ମିତ ଗୋପାଳଙ୍କ ସନ୍ଦେହ ନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଚନ	86
୨୮.	ସୁରଭି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଏବଂ ଅଭିଷେକ	87
୨୯.	ବରୁଣପୁରରୁ ନନ୍ଦଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ତଥା ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ ବରୁଣପୁର ଓ ବୈକୁଣ୍ଠ ଦେଖାଇବା	89
୩୦.	ରାସଲୀଳା ଆରମ୍ଭ ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ	91
୩୧.	ଗୋପୀମାନଙ୍କର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନ୍ୱେଷଣ	96
୩୨.	ଗୋପୀଗୀତ	99
୩୩.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଏବଂ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା	100
୩୪.	ମହାରାସ	102
୩୫.	ସୁଦର୍ଶନ ମୋକ୍ଷଣ	106
୩୬.	ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ବଧ	108
୩୭.	ବୃନ୍ଦାବନ ବିହାର ଓ ଯୁଗଳଗୀତ	109
୩୮.	ଷଣ୍ଢାସୁର ବଧ	111
୩୯.	ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହତ୍ୟା ପାଇଁ କଂସର ନାନା ଯୋଜନା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଅକ୍ରୂର ପ୍ରେରଣ	112
୪୦.	କେଶୀ ଓ ବ୍ୟୋମାସୁର ବଧ ଏବଂ ନାରଦକୃତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ତୁତି	114
୪୧.	ଅକ୍ରୂରଙ୍କର ବ୍ରଜଯାତ୍ରା ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ	117
୪୨.	କୃଷ୍ଣ ବଳରାମଙ୍କ ମଥୁରାଗମନ; ଗୋପୀମାନଙ୍କ ବିଳାପ ଏବଂ କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ରୂରର ବିଷ୍ଣୁପୁର ଦର୍ଶନ	120
୪୩.	ଅକ୍ରୂରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣସ୍ତୁତି	126
୪୪.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଥୁରା ପ୍ରବେଶ; ରଜକ ବଧ ଏବଂ ସୁଦାମା ମାଳୀକୁ ବର ପ୍ରଦାନ	128
୪୫.	କୁବ୍‌ଜାର ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ; ଧନୁର୍ଭଙ୍ଗ ଏବଂ କଂସର ଭୟ	133
୪୬.	କୁବଳୟା ଗଜ ବଧ ଏବଂ ରଙ୍ଗସଭାରେ ପ୍ରବେଶ	137
୪୭.	ଚାଣୂର-ମୁଷ୍ଟିକ ସହ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ଓ କଂସବଧ	141
୪୮.	ଉଗ୍ରସେନଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ	145

(ଦ୍ୱାରକାଲୀଳା)

ଅଧ୍ୟାୟ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୪୯.	ବିଦ୍ୟାଲାଭାର୍ଥେ କୃଷ୍ଣ-ବଳରାମଙ୍କର ଗୁରୁଗୃହ ଗମନ	147
୫୦.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଉଦ୍ଧବଙ୍କର ଗୋପପୁର ଗମନ	150
୫୧.	ଉଦ୍ଧବ ଓ ଗୋପୀଙ୍କ କଥୋପକଥନ; ଭ୍ରମରଗୀତ ଏବଂ ଉଦ୍ଧବଙ୍କର ମଥୁରା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ	154
୫୨.	କୁବ୍‌ଜାର ବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଅକ୍ରୂର ଗୃହରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପଦାର୍ପଣ ଏବଂ ଅକ୍ରୂରକୁ ହସ୍ତିନାପୁର ପ୍ରେରଣ	159
୫୩.	ହସ୍ତିନାପୁର ସଂବାଦ ଘେନି ଅକ୍ରୂରଙ୍କର ମଥୁରା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ	162
୫୪.	ଜରାସନ୍ଧ ସହ ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଦ୍ୱାରକା ନଗର ନିର୍ମାଣ କରି ସେଠାରେ ଯାଦବମାନଙ୍କୁ ଅବସ୍ଥାପନ	164
୫୫.	ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କାଳଯବନର ବିନାଶ	169
୫୬.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦ୍ୱାରକା ଗମନ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ସନ୍ଦେଶ	173
୫୭.	ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣ	177
୫୮.	ଶିଶୁପାଳକୁ ଓ ଶତ୍ରୁରାଜାମାନଙ୍କୁ ଜିଣି ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ୱାରକା ଗମନ ଏବଂ ବିବାହୋତ୍ସବ	180
୫୯.	ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଜନ୍ମ ଓ ହରଣ ତଥା ଶମ୍ବରାସୁର ବଧ	184
୬୦.	ସ୍ୟମନ୍ତକମଣି ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ଜାମ୍ବବତୀ ଓ ସତ୍ୟଭାମା ସହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରିଣୟ	187
୬୧.	ଶତଧନ୍ୱା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୟମନ୍ତକମଣି ହରଣ; ଶତଧନ୍ୱା ବଧ; ଭୟରେ ପଳାୟନ କରିଥିବା ଅକ୍ରୂରକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନାପୂର୍ବକ ପୁନଃ ଦ୍ୱାରକା ଆମନ୍ତ୍ରଣ	192
୬୨.	ଖାଣ୍ଡବବନ ଦହନ ଓ କାଳିନ୍ଦୀ ସହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିବାହ	196
୬୩.	ମିତ୍ରବିନ୍ଦା, ଲକ୍ଷ୍ମଣା, ସତ୍ୟା ଓ ଭଦ୍ରା ସହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିବାହ	198
୬୪.	ନାରକାସୁର ବଧ; ଷୋଳସହସ୍ର ଏକଶତ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିବାହ ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପାରିଜାତ ବୃକ୍ଷ ଆନୟନ	201
୬୫.	ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହାସ୍ୟ-ବିନୋଦ	206
୬୬.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର-ପୌତ୍ରାଦିଙ୍କ ନାମ; ଅନିରୁଦ୍ଧ ବିବାହ ଓ ରୁକ୍ମଣବଧ	210
୬୭.	ଉଷା-ଅନିରୁଦ୍ଧ ମିଳନ ଓ ବାଣାସୁର ଦ୍ୱାରା ଅନିରୁଦ୍ଧ ବନ୍ଧନ	213
୬୮.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଣାସୁର ଯୁଦ୍ଧ ଓ ବାଣାସୁର ବାହୁଚ୍ଛେଦ	216
୬୯.	ନୃଗରାଜା ଚରିତ ଓ ଶାପମୁକ୍ତି	221
୭୦.	ବଳରାମଙ୍କର ବ୍ରଜପୁର ଗମନ; ଗୋପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଯମୁନାକର୍ଷଣ	225
୭୧.	ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଓ କାଶୀରାଜା ବଧ	228
୭୨.	ବଳରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିବିଦ ବାନର ବଧ	231
୭୩.	କୌରବଙ୍କ ପ୍ରତି ବଳରାମଙ୍କ କୋପ ଓ ଶାମ୍ବ ବିବାହ	233
୭୪.	ପ୍ରତି ରାଣୀଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗୃହଚର୍ଯ୍ୟା ଦେଖି ନାରଦଙ୍କ ବିସ୍ମୟ	237
୭୫.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ କୃତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏବଂ ଜରାସନ୍ଧର କାରାଗୃହରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ର ଘେନି ଦୂତର ପ୍ରବେଶ	240
୭୬.	ଉଦ୍ଧବଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଆଗମନ	243
୭୭.	ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ ଆୟୋଜନ ଏବଂ ଜରାସନ୍ଧ ବଧ	247
୭୮.	ଜରାସନ୍ଧ କାରାଗାରରୁ ରାଜାମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତି	251
୭୯.	ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅଗ୍ରପୂଜା ଏବଂ ଶିଶୁପାଳ ବଧ	253
୮୦.	ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ ସମାପନ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅପମାନିତ ହେବା	257
୮୧.	ଶାଲ୍ୱ ସହ ଯାଦବଙ୍କ ସମର	260
୮୨.	ଶାଲ୍ୱ ବଧ	262
୮୩.	ଦନ୍ତବକ୍ର ଓ ବିଦୂରଥ ବଧ	265
୮୪.	ବଳରାମଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସୂତମୁନିଙ୍କ ନିଧନ	267
୮୫.	ବଲ୍ୱଳ ରାକ୍ଷସ ବଧ ଏବଂ ପାପ ପ୍ରକ୍ଷାଳନାର୍ଥେ ବଳରାମଙ୍କର ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା	269
୮୬.	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁଦାମା ସତ୍କାର	271
୮୭.	ସୁଦାମା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋଚନ	275
୮୮.	ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗ ଉପଲକ୍ଷେ ଯାଦବମାନଙ୍କର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଗମନ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ-ବଳରାମଙ୍କର ଗୋପଗୋପୀଙ୍କ ସହ ଭେଟ	278
୮୯.	ଅଷ୍ଟପାଟରାଣୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ରାଣୀମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର	281
୯୦.	ବସୁଦେବଙ୍କ ଯଜ୍ଞୋତ୍ସବ	285
୯୧.	ବସୁଦେବଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଉପଦେଶ ଏବଂ ଦେବକୀଙ୍କୁ ଷଟ୍‌ପୁତ୍ର ପ୍ରଦାନ	290
୯୨.	ସୁଭଦ୍ରା ହରଣ; ମିଥିଳାପୁରରେ ଏକସଙ୍ଗେ ନିମି ଓ ଶ୍ରୁତଦେବଙ୍କ ଗୃହରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପଦାର୍ପଣ	294
୯୩.	ବେଦସ୍ତୁତି	297
୯୪.	ଶିବଙ୍କ ଠାରୁ ବୃକାସୁରର ବରପ୍ରାପ୍ତି ଏବଂ ବୃକାସୁର ବଧ	308
୯୫.	ଭୃଗୁ ମୁନିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଦେବଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ପରୀକ୍ଷା; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ମୃତପୁତ୍ର ଆନୟନ	312
୯୬.	ସଂକ୍ଷେପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଲୀଳା ବର୍ଣ୍ଣନା	317

॥ ଓଁ ଶ୍ରୀଗଣେଶାୟ ନମଃ ॥

॥ ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ॥

ମଙ୍ଗଳାଚରଣ

ବାଗୀଶା ଯସ୍ୟ ବଦନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର୍ଯସ୍ୟ ଚ ବକ୍ଷସି ।
ଯସ୍ୟାସ୍ତେ ହୃଦୟେ ସଂବିତ୍ ତଂ ନୃସିଂହମହଂ ଭଜେ ॥ ୧ ॥
ବିଶ୍ୱସର୍ଗବିସର୍ଗାଦିନବଲକ୍ଷଣଲକ୍ଷିତମ୍ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଖ୍ୟଂ ପରଂଧାମ ଜଗଦ୍ଧାମ ନମାମ ତତ୍ ॥ ୨ ॥
ମାଧବୋମାଧବାବୀଶୌ ସର୍ବସିଦ୍ଧିବିଧାୟିନୌ ।
ବନ୍ଦେ ପରସ୍ପରାତ୍ମାନୌ ପରସ୍ପରନୁତିପ୍ରିୟୌ ॥ ୩ ॥
ମୂକଂ କରୋତି ବାଚାଳଂ ପଙ୍ଗୁଂ ଲଙ୍ଘୟତେ ଗିରିମ୍ ।
ଯତ୍ କୃପା ତମହଂ ବନ୍ଦେ ପରମାନନ୍ଦମାଧବମ୍ ॥ ୪ ॥
ଯଂ ବ୍ରହ୍ମାବରୁଣେନ୍ଦ୍ରରୁଦ୍ରମରୁତଃ ସ୍ତୁନ୍ୱନ୍ତି ଦିବ୍ୟୈଃ ସ୍ତବୈ-
ର୍ବେଦୈଃ ସାଙ୍ଗପଦକ୍ରମୋପନିଷଦୈର୍ଗାୟନ୍ତି ଯଂ ସାମଗାଃ ।
ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତତଦ୍‌ଗତେନ ମନସା ପଶ୍ୟନ୍ତି ଯଂ ଯୋଗିନୋ
ଯସ୍ୟାନ୍ତଂ ନ ବିଦୁଃ ସୁରାସୁରଗଣା ଦେବାୟ ତସ୍ମୈ ନମଃ ॥ ୫ ॥
ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ ନରଂ ଚୈବ ନରୋତ୍ତମମ୍ ।
ଦେବୀଂ ସରସ୍ୱତୀଂ ବ୍ୟାସଂ ତତୋ ଜୟମୁଦୀରୟେତ୍ ॥ ୬ ॥

□□

୧. ଯାହାଙ୍କ ମୁଖରେ ସରସ୍ୱତୀ, ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ହୃଦୟରେ ଜ୍ଞାନ ବିରାଜମାନ, ସେହି ନୃସିଂହ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବନ୍ଦନା କରୁଛି ।

୨. ବିଶ୍ୱର 'ସର୍ଗ', 'ବିସର୍ଗ' ଆଦି ନବଲକ୍ଷଣ (ସର୍ଗ, ବିସର୍ଗ, ସ୍ଥାନ, ପୋଷଣ, ଉତି, ମନ୍ୱନ୍ତର, ଈଶାନୁକଥା, ନିରୋଧ ଓ ମୁକ୍ତି) ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷିତ, ସମଗ୍ର ଜଗତର ପରମ ଆଶ୍ରୟ ତଥା ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ଧକାର ବିନାଶକାରୀ ପରମ ତେଜୋମୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ନମସ୍କାର କରୁଛୁ ।

୩. ସର୍ବସିଦ୍ଧି ପ୍ରଦାୟକ, ପରସ୍ପର ଏକାତ୍ମରୂପ ଏବଂ ପରସ୍ପରର ସ୍ତୁତିରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉଥିବା ମାଧବ (ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି ବିଷ୍ଣୁ) ଓ ଉମାଧବଙ୍କୁ (ଉମାପତି ଶିବଙ୍କୁ) ଆମ୍ଭେ ବନ୍ଦନା କରୁଛୁ ।

୪. ଯାହାଙ୍କ କୃପା ମୂକକୁ ବାଗ୍ମୀ କରିଦେଇପାରେ, ପଙ୍ଗୁକୁ ଗିରି ଲଂଘନ କରାଇ ଦେଇପାରେ, ସେହି ପରମାନନ୍ଦ ମାଧବଙ୍କୁ ମୁଁ ବନ୍ଦନା କରୁଛି ।

୫. ଯାହାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ, ଇନ୍ଦ୍ର, ରୁଦ୍ର, ମରୁତ ପ୍ରଭୃତି ଦିବ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି; ଯାହାଙ୍କ ମହିମା ସାମବେଦ ଗାୟନକାରୀମାନେ ପଦକ୍ରମାନୁସାରେ ବେଦ ଉପନିଷଦ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଗାନ କରନ୍ତି; ଧ୍ୟାନାଭିଭୂତ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗୀମାନେ ଯାହାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦେବ-ଦାନବଗଣ ଯାହାଙ୍କର ଅନ୍ତ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହି ଦେବଙ୍କୁ ମୁଁ ନମସ୍କାର କରୁଛି ।

୬. ଭଗବାନ ନାରାୟଣ, ନରୋତ୍ତମ ନର, ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀ ଓ ମହର୍ଷି ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ସଂସାର ଓ ଅନ୍ତଃକରଣର ନାନାବିଧ ବିକାର ଉପରେ ବିଜୟ ପ୍ରଦାନ କରାଉଥିବା ଏହି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ ମହାପୁରାଣକୁ ପାଠ କରିବା ଉଚିତ ।

॥ ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ॥

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ

[ନିରୋଧ*]

(ଗୋପଲୀଳା)

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଯେ କୃଷ୍ଣ ପରାନନ୍ଦମୟ । ଅଟନ୍ତି ଆଶ୍ରିତ ଆଶ୍ରୟ ॥
ବିହରି ଯାଦବସାଗରେ । ଯଶ ବିସ୍ତାରି ଏ ସଂସାରେ ॥
ନିରୋଧ କରି ଦୁଷ୍ଟଜନ । କରିଲେ ଧର୍ମ ସୁରକ୍ଷଣ ॥
ତାହାର ଗୁଣ ଲୀଳାରସ । ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶ ॥
ଦେବକୀପୁତ୍ରେ ନିଜ ନାଶ । ହୋଇବ ଶୁଣି ଭୟେ କଂସ ॥
ତା ଷଡ଼ପୁତ୍ର କଲା ନାଶ । ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ ॥

ବନ୍ଦଇ ଦେବ ଲମ୍ବୋଦର ।
ପାଶ ଅଙ୍କୁଶ ବେନି କର ॥
ପୃଥୁଳ ଜଠର ସୁନ୍ଦର ।
ଗଜବଦନ ଗଣେଶ୍ୱର ॥
ଅନାଦିନାଥର ନନ୍ଦନ ।
ଅମୃତ ପାନେ ତୋଷମନ ॥
ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭେ ତୋର ପୂଜା ।
ଉତ୍ତରୀ କଣ୍ଠେ ନାଗରାଜା ॥
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ତନୁବର୍ଣ୍ଣ ।
ଅଶେଷ ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ ॥
ତୋର ମହିମା ମୁଖେ କହି ।
କେ ପାରେ ନରଦେହ ବହି ॥
ହୁଅ ସଦୟ ଗଣନାଥ ।
କହିବି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ ॥

ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ବିଦାରି ॥
ଉଦିତ ରବି ଜିଣି ତେଜ ।
ସୁନ୍ଦର ଶୋହେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ॥
କୁଣ୍ଡଳ ଶଶୀ ଦିବାକର ।
ନକ୍ଷତ୍ରମାଳ ହୃଦେ ହାର ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାଳ ମାଳ ହୋଇ ।
ତୋ ଲୋମକୂପେ ଛନ୍ତି ରହି ॥
ଧର୍ମପାଳକ ତୁ ଜଗତେ ।
ଶରୀର ବହୁ ଭୃତ୍ୟ ହିତେ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରି ସନ୍ତ ପାଳୁ ।
ତୁ ନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ ॥
କର ହୋ ଦୟା ନରହରି ।
କହିବି ତୋ ଲୀଳା ବିସ୍ତାରି ॥

ପରମ ମଙ୍ଗଳ ତୋ ନାମ ।
ଖଣ୍ଡେ ସକଳ ବିଘ୍ନମାନ ॥
ବ୍ୟାସକୁମର ପାଦ ଧରି ।
ବୋଲେ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ହୁଅ ତୁ ସଦୟେ ।
ମୋ ଚିତ୍ତ ଥାଉ ତୋର ପାୟେ ॥
ପାଣ୍ଡବକୁଳେ ମୋର ଜନ୍ମ ।
ମୋହର ବନ୍ଧୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
ଦ୍ରୋଣକୁମର ବାଣ ତ୍ରାସେ ।
ମରିବି କହିଗଲେ ବ୍ୟାସେ ॥
ତା ଶୁଣି ଜନନୀ ମୋହର ।
ଶରଣ ଗଲା ଚକ୍ରଧର ॥

* ଭାଗବତର ଅଷ୍ଟମ ଲକ୍ଷଣ ।

ଗର୍ଭେ ପଡ଼ଲା ଆସି ବାଣ ।
ମୋତେ ରଖିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ତେଣୁ କୃଷ୍ଣର ମୋ ଶରୀର ।
କିଣିଲା ସେବକ ମୁଁ ତାର ॥
ତାର ଚରିତ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ତରିବି ଭବ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଲୀଳାର ଚରିତ ।
ମୁଖପଦ୍ମରୁ ତୋର ଚ୍ୟୁତ ॥
ଶ୍ରୁତିଯୁଗଳେ ପାନ କରି ।
ହେଲେ ତରିବି ଭବ ବାରି ॥
ପାଣ୍ଡବେ ଯାହାର ବିଶ୍ୱାସୁଁ ।
ତରିଲେ କୁରୁବଳ ତ୍ରାସୁଁ ॥
ବତ୍ସାଚରଣ ଜଳ ତୁଲ୍ୟେ ।
ହେଲେ ତରିଲେ କୁରୁବଳେ* ॥
ଯାହାର ଚରିତ ଗହନ ।
ଧ୍ୟାନେ ଭାବନ୍ତି ମୁନିଜନ ॥
ମୁକ୍ତ ମୁମୁକ୍ଷୁ ଯେ ବିଷୟୀ ।
ସର୍ବେ ତରନ୍ତି ପଦ ଧ୍ୟାୟି ॥
ଉତ୍ତମଶ୍ଳୋକ ଭଗବାନ ।
ଗୁଣ କୀର୍ତ୍ତନେ ମୁକ୍ତ ଜନ ॥
ଭବସାଗର ପରମାଦ ।
ବିଷୟା ବିଷକୁ ଏ ଗଦ ॥
ମୁମୁକ୍ଷୁ ଜୀବ ଏହା ପାଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ଦିନକୁ ବଞ୍ଚଇ ॥
ବିଷୟୀ ଶୁଣି ସେ ବାରତା ।
ପାସୋରେ ବିଷୟର କଥା ॥
ଚଣ୍ଡାଳୁଁ ବ୍ରହ୍ମଯାଏ ଲୋକ ।
କେ ଶୁଣି ହୋଇବ ବିମୁଖ ॥
ଅଶେଷ ଜନ୍ତୁ ଦେହ ବହି ।
ଯେ କାଳରୂପେ ଅଛି ରହି ॥
ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ଜାତ ।
ଯେ ହରି ଦିଏ ମୃତାମୃତ୧ ॥
ନବମ ସ୍କନ୍ଧେ ଅଛି ଶୁଣି ।
ସେ କଥା ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥

ବିଗ୍ରରେ ହେଲି ଭ୍ରମଚିତ୍ତ ।
ଭୋ ମୁନି କହିବା ତଦନ୍ତ ॥
ଧାର୍ମିକକୁଳେ ଯଦୁବଂଶେ ।
ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ନିଜ ଅଂଶେΨ ॥
ନୀଳ ଧବଳ ରୂପ ଦୁଇ ।
ଦେବକୀଗର୍ଭେ ଜାତ ହୋଇ ॥
କେମନ୍ତେ ରୋହିଣୀର ସୁତ ।
ରାମକୁ ବୋଲନ୍ତି ଜଗତ ॥
ବେନି ଉଦରୁ ଏକ ଦେହ ।
ଭୋ ମୁନି ଫେଡ଼ିବା ସନ୍ଦେହ ॥୧-୮
କେବଣ ହେତୁ ଭଗବାନ ।
ଗୁପତେ ଗଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ॥
ଭକ୍ତଙ୍କୁ ତାରିବାର ଆଶେ ।
ରମିଲେ ବାଳକ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ପୁଣିହିଁ କେତେଦିନେ ହରି ।
ମିଳିଲେ ମଥୁରା ନଗରୀ ॥
ଜଗତଜନଙ୍କର ଗୁରୁ ।
ଯାର ମହିମା ମହାମେରୁ ॥
କିମ୍ପା ଅନୀତି ଆଚରିଲେ ।
ସୋଦର ମଉଳା ମାଇଲେ ॥
ଏ କି ତାହାଙ୍କ ପରମାଣ ।
ଯାହାର ନାମ ନାରାୟଣ ॥୯,୧୦
ମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ହୋଇ ଜନ୍ମ ।
କେତେ ବରଷ ଭୋଗକର୍ମ ॥
ଯାଦବ ସଙ୍ଗତେ ବିହରି ।
କେତେ କଳତ୍ର ଭୋଗ କରି ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେକ ଚରିତ ।
ଭୋ ମୁନି କହି ତୋଷ ଚିତ୍ତ ॥୧୧,୧୨
ଦେଖ ମରଣକାଳ ମୋର ।
ଭୋ ମୁନି ତେଜିଲି ଆହାର ॥
ହରିଚରିତ ସୁଧା ବାରି ।
ଶ୍ରୁତି ଯୁଗଳେ ପାନ କରି ॥
ଜଗତ ସଂହାରିଣୀ କ୍ଷୁଧା ।
ସେ ମୋତେ ନ କରଇ ବାଧା ॥୧୩

ସୂତ ଉବାଚ

ଶୁଣି ରାଜାର ସାଧୁ କଥା ।
ମୁନି ପଣ୍ଡିତ ସାମରଥା ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଭାଗବତ ॥୧୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ସାଧୁ ଚରିତ ତୋର ବୁଦ୍ଧି ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଚିତ୍ତ ଖେଦି ॥
ଗୋବିନ୍ଦେ ତୋର ମନ ଯେତେ ।
ମୁଁ କହି ପାରିବି କି ତୋତେ ॥୧୫
ଗୋବିନ୍ଦ କଥା ପରଶନ ।
ହେଲେ ତାରଇ ତିନିଜଣ ॥
ଶ୍ରୋତା ବକତା ଯେ ପଗ୍ରରି ।
ଏ ତିନିଜଣେ ଯାନ୍ତି ତରି ॥
ତା ପାଦ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଯେହ୍ନେ ।
ତାରଇ ସ୍ନାନ ପିଣ୍ଡଦାନେ ॥
ନାମମାତ୍ରକେ ପାପ ନାଶେ ।
ତାରଇ ସେ ତିନି ପୁରୁଷେ ॥୧୬
କହିବି କୃଷ୍ଣଲୀଳାମାନ ।
ରାଜନ ହୁଅ ସାବଧାନ ॥
ଅସୁରବଳ ପାଦଭରେ ।
ଭୂମି କମ୍ପଇ ଥରହରେ ॥
ଭାରାରେ ଚଳି ନ ପାରଇ ।
ଅଧରୁ ରୁଧିର ଗଳଇ ॥
ଦିନେକ ବିଗ୍ରଇ ବସି ।
କେ ମୋର ଶରୀର ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଛାଡ଼ିବି ସଂସାର ଧାରଣ ।
ପଶିବି ବ୍ରହ୍ମାରେ ଶରଣ ॥୧୭
ମାୟାସୁରଭୀ ରୂପ ହୋଇ ।
କାନ୍ଦଇ ଚଉଦିଗ ଗ୍ରହିଁ ॥
ବିଧାତା ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
ନିଜ ବେଦନା ଜଣାଇଲା ॥୧୮
ବିଧାତା ଶୁଣି ତା ବିକଳ ।
ସଙ୍ଗେ ଘେନିଲେ ଦେବବଳ ॥

୧. ମୃତାମୃତ—ମୃତ୍ୟୁ (ଜନ୍ମମରଣ) ଏବଂ ଅମରତ୍ୱ (ମୋକ୍ଷ) ।

* 'ବତ୍ସାଚରଣ....କୁରୁବଳେ' ଅର୍ଥାତ୍ ବାଛୁରୀ ଖୋଜରେ ଥିବା ପାଣିକୁ ଅନାୟାସରେ ପାର କରିଯିବା ପରି କୁରୁବଳରୂପୀ ସାଗରକୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ତରିଗଲେ ।

Ψ 'ନିଜ ଅଂଶେ' ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱକୀୟ ଅଂଶ ବଳରାମଙ୍କ ସହିତ ।

ଶଙ୍କର ଘେନି ସର୍ବିଆଗେ ।
ମିଳିଲେ କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁ ଲାଗେ ॥୧୯
ଜଳଧିକୂଳେ ଦେବଗଣ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ନାରାୟଣ ॥
ଅନେକ ମତେ ସ୍ତୁତି କଲେ ।
ହରି ସନ୍ଦେଶ ନ ପାଇଲେ ॥
ଅନେକ ମତେ ଚିନ୍ତି ଧ୍ୟାନ ।
ବ୍ରହ୍ମା ହୋଇଲେ ମନେ ଛନ୍ନ ॥
ଅନନ୍ତ ନ ଦେଖି ବିଧାତା ।
ମନେ ପାଇଲା ଗରୁ ଚିନ୍ତା ॥
ସମାଧି ବସିଲା ତକ୍ଷଣ ।
ଚିନ୍ତେ ଅନାଦି ନାରାୟଣ ॥୨୦
ବ୍ରହ୍ମାର ଦେଖିଣ ବିକଳ ।
କରୁଣା କଲେ ଆଦିମୂଳ ॥
ନିଦ୍ରାର ବଳେ ମନ ହରି ।
ସ୍ୱପନେ କହିଲେ ମୁରାରି ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦିଶିଲା ସ୍ୱପନ ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ଶୁଣ ବଚନ ମୋର ଧାତା ।
ମୁଁ ଯେ ଜଗତ ପିତାମାତା ॥
ସକଳ ମୋହର ଭିଆଣ ।
କେବଳ ଦେଲି ପରମାଣ ॥
ମୋର ବଚନ ଶିରେ ଧରି ।
ତୁ ଧାତା ଜଗତ ଆବୋରି ॥
ବେଦ ବିଗ୍ରରି ସୃଷ୍ଟି ପାଳୁ ।
ଅବନୀଭାରେ କିମ୍ପା ଭାଳୁ ॥୨୧
ମୁଁ ତାହା ଜାଣଇଟି ସର୍ବି ।
ନାଶିବି ଅସୁରଙ୍କ ଗର୍ବି ॥
ଏବେ ସକଳ ଦେବେ ଯାଅ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳେ ଜାତ ହୁଅ ॥
ଯାଦବ ଆଦି ସାତବଂଶ ।
କଂସକୁ ହୋଇବ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ରୂପ ହୋଇ ।
ଗୋପେ ଜନ୍ମିବ ଦେହ ବହି ॥୨୨
ମୁଁ ଜାତ ବସୁଦେବ ଘରେ ।
ବଢ଼ିବି ଯଶୋଦାର କୋଳେ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପନାରୀ ।
ରମିବି ବୃନ୍ଦାବନେ ହେରି ॥
ଅନେକ ନାଶିବି ଅସୁର ।
ଖଣ୍ଡିବି ଅବନୀର ଭାର ॥
ଭକତଜନଙ୍କୁ ତାରିବି ।
ପୁଣି ସ୍ୱଧାମେ ବାହୁଡ଼ିବି ॥
ଯା ବେଗେ ଏମନ୍ତ ତୁ କର ।
କହିବୁ ଦେବଙ୍କ ଆଗର ॥
ବେଗେ ହୁଅନ୍ତୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଜନ୍ମ ।
କହି ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥
ସ୍ୱପନୁଁ ଚେତି ବେଦବର ।
କହିଲେ ଦେବଙ୍କ ଆଗର ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଦେବଗଣ ।
ନମିଲେ ଧାତାର ଚରଣ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବେଦବର ।
ଯାହା ବୋଇଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଅବନୀ ମଧ୍ୟେ ଦେହ ଧରି ।
ଗୋପେ ଯାଦବେ ଅବତରି ॥
ହୋଇବୁଁ ଏ ଆମ୍ଭର ସତ୍ୟ ।
କି କି କହିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ସେ କଥା କହ ପ୍ରଜାପତି ।
ଶୁଣି ନିର୍ମଳ ହେଉ ମତି ॥

ବ୍ରହ୍ମା ଉବାଚ

ବ୍ରହ୍ମା ବୋଇଲେ ଦେବେ ଶୁଣ ।
ଯାହା କହିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ଯାଦବ ବସୁଦେବ ଘରେ ।
ଜନ୍ମିବେ ଦେବକୀ ଉଦରେ ॥
ହରିର କଳାରେ ଅନନ୍ତ ।
ଆଗେ ହୋଇବେ ଗର୍ଭଗତ ॥
ମାୟାରେ ଯୋଗବଳେ କରି ।
ଦେବକୀ ଗର୍ଭୁଁ ତାହା ହରି ॥
ରୋହିଣୀ ଗର୍ଭେ ତାହା ଥୋଇ ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଆପଣେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଦେବକୀଗର୍ଭେ ହେବେ ଜାତ ॥
ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଯଶୋଦାର କୋଳେ ।
ଜାତ କରିବେ ଯୋଗବଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ତାରିବେ ସଂସାର ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଦାମୋଦର ॥୨୩-୨୫
ଶୁଣିଣ ବିଧାତା ବଚନ ।
ଦେବେ ଆନନ୍ଦ କଲେ ମନ ॥
ଗ୍ରହିଁଲେ ଧରଣୀ ବଦନ ।
ବୋଲନ୍ତି ଧନ୍ୟ ତୋ ଜୀବନ ॥
ତୋର ଉପରେ ଚକ୍ରଧାରୀ ।
ମନୁଷ୍ୟ ଦେହେ ଅବତରି ॥
ନାଶିବେ ତୋର ଦୁଃଖରାଶି ।
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁଁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ପୃଥ୍ୱୀ ଆଶ୍ୱାସି ଦେବଗଣ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନ ॥
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହୀପତି ।
ଯେମନ୍ତ କଲେ ଦାଶରଥି ॥୨୬
ହରି ଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବତାରୋପକ୍ରମେ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟା ଅବଶେଷ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟେ ପ୍ରକାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ନମଇଁ ନୃସିଂହ ଚରଣ ।
କହିବି ବିଷ୍ଣୁର ପୁରାଣ ॥
ଶୁକ କହନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଜନ୍ମିଲେ ଦେବତାଏ ॥
ଭୋଜବଂଶରେ ଉତପନ୍ନ ।
ପ୍ରତାପୀ ରାଜା ଶୂରସେନ ॥
ପୂର୍ବେ ମଥୁରାପୁରେ ଥିଲା ।
ଅନେକ ନୃପତି ଜିଣିଲା ॥
ତେଣୁ କଟକ ମଧୁପୁରୀ ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ନରହରି ॥୨୭, ୨୮
ସେ ରାଜା ଗୋବିନ୍ଦ ଭକତ ।
ତାହାର ଉଗ୍ରସେନ ସୁତ ॥
ଦେବକ ନାମେ ତାର ଭ୍ରାତ ।
ତାହାର ଦେବକୀ ଦୁହିତ ॥
ରୂପେ କମଳା ନୋହେ ସରି ।
ସେ କନ୍ୟା ବସୁଦେବ ବରି ॥
ମାୟା ଭିଆଣ ପଦ୍ମନାଭ ।
କରନ୍ତି ବିବାହ ଉଛବ ॥
ବିଭା କରାଇ କନ୍ୟା-ବର ।
ଯାବତ ମଙ୍ଗଳ ବେଭାର ॥
ଜନବେଭାରେ ସେ ଦେବକ ।
ଅନେକ ଦେଲା ଯଉତୁକ ॥
ଚତୁରଶତ ହସ୍ତୀ ଦେଲା ।
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବାଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାଳା ॥
ଅଠରଶତ ରଥ ଯୁତେ ।
ଅଶ୍ୱ ଦେଲା ଦେଢ଼ ଅୟୁତେ ॥
ବେନି ଶତେକ ପରିବାରୀ ।
ଦେଲା ସେ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥

ବାଜଇ ବୀରତୂର ବାଦ୍ୟ ।
କେ କହୁ ବିଭାର ସମ୍ପଦ ॥
ରଥେ ବସାଇ କନ୍ୟା-ବର ।
ନବରୁଁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥
କୁସୁମ ବରଷନ୍ତି ଘେନି ।
ମଙ୍ଗଳ କଲେ ବେଦଧ୍ୱନି ॥
ଉଗ୍ରସେନର କଂସ ସୁତ ।
ଦେଖିଣ ହୋଇଲା ଉଛତ[୧] ॥
ଯାହାର ନାମେ ଦେବେ ଡରି ।
ଚଳନ୍ତେ କମ୍ପେ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥
ଶୁଦ୍ଧସୁବର୍ଣ୍ଣ ରଥେ ବସି ।
ରାଜାଏ କଂସରେ ପ୍ରଶଂସି ॥
ଭଗ୍ନୀର ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁପଣେ ।
ରଥରେ ବସିଲା ଆପଣେ ॥
ଅଶ୍ୱ ଦଉଡ଼ି ଧରି କରେ ।
ରଥ ବାହଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ॥୨୯-୩୩
ଥୋକାଏ ଦୂର ପଥ ଗଲା ।
ଆକାଶୁଁ ଶବଦ ଶୁଭିଲା ॥
ତା ଶୁଣି ଚହିଁଲା ଗଗନେ ।
ଶବଦ ଶୁଭୁଅଛି ଶୂନ୍ୟେ ॥
ରେ ରେ ଅସୁର କଂସ ଶୁଣ ।
ନ ଜାଣୁ ଆପଣା ମରଣ ॥
ଯାହାର ବାହୁଅଛୁ ରଥ ।
ତୋତେ ମାରିବ ତାର ସୁତ ॥
ଅଷ୍ଟମ ଗର୍ଭେ ଜାତ ହୋଇ ।
ମାରିଣ ଉଶ୍ୱାସିବ ମହୀ ॥୩୪
ଶୁଣି ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବଚନ ।
ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବହନ ॥
କରେ ଉଞ୍ଚାଇ କରବାଳ[୨] ।
ଧଇଲା ଦେବକୀର ଚୂଳ ॥

ବୋଲଇ ଭଲ ଏ ବିଗ୍ରହ ।
କୁମାରୀକାଳୁଁ ଯାକୁ ମାର ॥
ମୂଳୁଁ ମାଇଲେ ଯିବ ସରି ।
ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିମ୍ପା କଳି ॥୩୫
ଅଧର ଚିପି ରୋଷେ ଚହେଁ ।
କମ୍ପଇ ଦେବକୀର କାୟେ ॥
କଂସକୁ ବସୁଦେବ ଚହିଁ ।
ଭୟେ ଚିନ୍ତଇ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କଂସର ଭୁଜ କରେ ଧରି ।
ବୋଲଇ ରଖ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥୩୬
ତୁ ଅଟୁ ମହତ ପୁରୁଷ ।
ସଂସାରେ ଥିବ ତୋର ଯଶ ॥
ଧାର୍ମିକ ବୋଲନ୍ତି ସକଳେ ।
ଦେବକୀ ମାରୁ କିମ୍ପା ବଳେ ॥
ବିଭାର କାଳେ ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
କେମନ୍ତେ ସହିବଟି ଧର୍ମ ॥୩୭
ଦେହର ସଙ୍ଗେ ମୃତ୍ୟୁ ଜାତ ।
ନାହିଁ କି ତୋହର ତଦନ୍ତ ॥
ବାଳକ ବୃଦ୍ଧ ଯେ ତରୁଣ ।
ଅବଶ୍ୟ ହୋଇବ ମରଣ ॥
ଦେହ ବହିଲେ ନିଶ୍ଚେ ମରି ।
ମରଣ ଛାରେ କିମ୍ପା ଡରି ॥୩୮
ଏ ଜୀବ ମରଣ ନିକଟେ ।
ବେଗେ ଚିନ୍ତଇ ଅନ୍ୟ ଘଟେ ॥
ଏହାର କଲା କର୍ମମାନ ।
ତେଣୁ ହୁଅନ୍ତି ସାବଧାନ ॥
କର୍ମର ବଶ ହୋଏ ଜନ୍ତୁ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ କର୍ମ ହେତୁ ॥୩୯
ଜୋକ ଯେ ଏକଇ ଚରଣେ ।
ଯେସନେ ସଞ୍ଚରଇ ତୃଣେ ॥

୧. ଉଛତ—ଆନନ୍ଦିତ । ୨. କରବାଳ—ଖଡ୍ଗ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ଜୀବ ଯେ କର୍ମେ ସଞ୍ଚରଇ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ନାମ ଏହି ॥୪୦
ନିଦ୍ରାରେ ଯେସନେ ସ୍ୱପନ ।
ଦେଖିଣ ପାସୋରଇ ମନ ॥
ଦେହରେ ଥାଇ ଯେତେ କରି ।
ଦେହ ଛାଡ଼ିଲେ ତା ପାସୋରି ॥୪୧
କରଇ ପରଲୋକ ଭୋଗ ।
ପୁଣିହିଁ ରଜ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ ॥
ଜନ୍ମିଲେ ପାସୋରଇ ତାହା ।
ଏମନ୍ତ ଅନାଦିର ମାୟା ॥୪୨
ଏକଇ ପୁରୁଷ ମୁରାରି ।
ସକଳ ଘଟେ ଛନ୍ତି ପୂରି ॥
ଶତେକ ଜଳଘଟ ଥୋଇ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ଆକାଶ ଦିଶଇ ॥
ପୁଣି ତା କଲେ ଏକଗୋଟି ।
ତହିଁ ଗ୍ରହିଁଲେ ଥାଏ ଘୋଟି ॥
ଆକାଶ ନୁହଁଇ ନା ଭିନ୍ନ ।
ବିନାଶ ହୋଏ ଘଟମାନ ॥
ଏମନ୍ତ ଆତ୍ମାର ବିବେକ ।
ଏହା ଜାଣନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀଲୋକ ॥୪୩
ତୁ ଅଟୁ ମହତ ପୁରୁଷ ।
କିମ୍ପା ବହେଣୀ କରୁ ନାଶ ॥
ଜୀବ ମାରନ୍ତି ଆତ୍ମସୁଖେ ।
ଅନ୍ତେ ସେ ପଡ଼ନ୍ତି ନରକେ ॥୪୪
ଏ ସାନ ବହେଣୀ ତୋହର ।
ଏହାକୁ ରକ୍ଷା କର ବୀର ॥୪୫
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଅସୁର ସ୍ୱଭାବେ ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ॥
ଭିଣୋଇ ବୋଲ ନ ଶୁଣିଲା ।
ପୁଣିହିଁ ହାଣିବି ବୋଇଲା ॥
ଦେଖି ବସୁଦେବ ବିଗ୍ରହି ।
କାନ୍ଦିଣ ସୁମରେ ମୁରାରି ॥
ପୁଣି ବିଗ୍ରହୁଅଛି ମନେ ।
ଦେବକୀ ରଖିବି କେସନେ ॥
କେ ସହୁ ଏହାର ବିକଳ ।
ଲାଭ ଦେଇ ରଖିବି ମୂଳ ॥

କିବା ନୋହୁଣୁ ମୋର ସୁତ ।
କଂସ ହୋଇବ ପ୍ରାଣେ ହତ ॥
ଅଥବା ନୋହିବଟି ପୋଏ ।
ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟେ ॥
ଏମନ୍ତେ ମନେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
କଂସର ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ବୀର କଂସ ।
ଛାଡ଼ ତୁ ବହେଣୀର କେଶ ॥
ଏହାର ସୁତ ତୋତେ ମାରି ।
ଏ ତୋର ନୁହଁଇ ବଇରୀ ॥
ଏ ଯେତେ ଶିଶୁ ପ୍ରସବିବ ।
ତୋର ନିକଟେ ଦେବି ସର୍ବ ॥
ତୁ ଅଟୁ ପୁରୁଷ ମହତ ।
ଏ ମୋର ତିନିବାର ସତ୍ୟ ॥
ଶୁଣନ୍ତୁ ଦଶଦିଗ ଲୋକେ ।
ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଥୋକେ ॥
ଏକଥା ମୋହର ପ୍ରମାଣ ।
ଏଥକୁ ସାକ୍ଷୀ ନାରାୟଣ ॥୪୬-୫୪
ବସୁଦେବର ବୋଲ ଶୁଣି ।
କଂସ ହିଁ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ବିଗ୍ରହି ମଣିଲା ବିଶ୍ୱାସ ।
ଛାଡ଼ିଲା ବହେଣୀର କେଶ ॥
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ବେନିଜନେ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନେ ॥୫୫
କେତେହେଁ ଦିନ ତହିଁ ଗଲା ।
ଦେବକୀ ଗର୍ଭ ଉପୁଜିଲା ॥
ବରଷ ବରଷକେ ସୁତ ।
ହୋଇଲା ଏକଇ ଦୁହିତ ॥୫୬
ପ୍ରଥମେ ହୋଇଲା ତନୟେ ।
ରୂପେ ଶୋଭିତ କାମପ୍ରାୟେ ॥
ସୁତକୁ ଦେଖି ବସୁଦେବ ।
ବିକଳେ ଚିନ୍ତଇ ମାଧବ ॥
ଏ ପୁତ୍ର ଦେବଇଁ କେମନ୍ତେ ।
ସତ୍ୟ ଯେ କରିଛି ଯୁକତେ ॥
ଦେବକୀ ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ।
ହା କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ଡାକ ଦେଲା ॥

କୋଳରେ ଘେନିଲା ତନୟ ।
ହୋଇଲା ହରଷ ବିସ୍ମୟ ॥
କଂସର ସଭାରେ ମିଳିଲା ।
ବାଳକ ତଳେ ଶୁଆଇଲା ॥୫୭
ଦେଖି ଚକିତ ସଭାଜନେ ।
କଂସ ବିଗ୍ରହୁଅଛି ମନେ ॥
ଏ ତ ନୁହଇ ମୋ ବଇରୀ ।
ଅଷ୍ଟମଗର୍ଭ ମୋତେ ମାରି ॥
ଏହାର ଜାଣିଲି ମୁଁ ସତ୍ୟ ।
ନେଉ ଏହାର ନିଜ ସୁତ ॥
ହସିଣ ବସୁଦେବ ଗ୍ରହିଁ ।
କହଇ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇ ॥
ଏବେ ଜାଣିଲି ତୋର ସତ୍ୟ ।
ନିଅ ତୋହର ନିଜ ସୁତ ॥୫୮-୬୦
ଶୁଣି ବସୁଦେବ ଚକିତେ ।
କଂସକୁ ନ ଯାଇ ପରତେ ॥
କ୍ଷଣକେ ରହିଣ ବିଗ୍ରହି ।
ପୁଣି କୁମର କୋଳେ ଧରି ॥
ବାଟରେ କରଇ ବିଗ୍ରହ ।
ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ଦୁରାଗ୍ରହ ॥
ଯେବେ ମୁଁ ନେବି ବାହୁଡ଼ାଇ ।
ପୁଣି ମାରିବ କଂସ ନେଇ ॥
ଦେବକୀ କଷ୍ଟ ହେବ ବଡ଼ ।
କିସ କରିବି ମୁହିଁ ରାଢ଼ ॥
ହରି ଭିଆଣ କଲା ଯାହା ।
ଅବଶ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜିବିନା ତାହା ॥
ଏମନ୍ତେ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଯାଇ ।
ଦେବକୀ ନିକଟେ ମିଳଇ ॥
ସୁତକୁ ଦେଲା ତାର କୋଳେ ।
କାନ୍ଦଇ ମାୟାମୋହ ଭୋଳେ ॥
ସୁତକୁ ଦେଖିଣ ଦେବକୀ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ ଲେଖି ॥୬୧
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ ।
ମିଳିଲା ଅନ୍ତଃପୁରେ କଂସ ॥
ଶୀତଳ ମଣୋହି ସାରିଲା ।
ସୁଖେ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ବିଜେ କଲା ॥

ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଲେ ନାରଦ ।
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ବୀଣାନାଦ ॥
ଦେଖିଣ ତେଜିଲା ଶୟନ ।
ପ୍ରଣାମ କଲାକ ବହନ ॥
ନିଜ ଆସନେ ବସାଇଲା ।
ବିଶ୍ୱାସେ ଚରଣେ ପୂଜିଲା ॥
ଭକତି ଦେଖିଣ ନାରଦ ।
କହନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦ ॥
ଶୁଣ ଅସୁର ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ତୋର ମରଣ ମୁହିଁ ଶୁଣି ॥
ତୋ ଦୁଃଖ ଦେଖି ମୁଁ ବିକଳ ।
ଦେଖ ନୟନେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ଶୁଣ ଦାନବ ଶିରୋମଣି ।
ତୋର ମରଣ ତଥ୍ୟ ବାଣୀ ॥
ଭୂମିର ଦେଖିଣ ବିକଳ ।
ଗୁହାରି କଲେ ଦେବବଳ ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ତୁଲେ ଶୂଳପାଣି ।
କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ରେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କହିଲେ ଅନନ୍ତ ।
ମନୁଷ୍ୟେ ହୋଇବି ମୁଁ ଜାତ ॥
ମାରିବି ସକଳ ଅସୁର ।
ନାଶିବି ଅବନୀର ଭାର ॥
ଏମନ୍ତ କଲେ ଦେବଗଣ ।
ତୋତେ ମାରିବେ ନାରାୟଣ ॥
ଦେବକୀ ଅଷ୍ଟମ ଗର୍ଭର ।
ନିଶ୍ଚୟେ ମରଣ ତୋହର ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ବଚନେ ମୁରାରି ।
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ଧରି ॥
ତୋତେ ମାରିବେ ସେ ଅନନ୍ତ ।
ତୁ କିମ୍ପା ହୋଇଲୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ॥
ଦେବେ ଉପୁଜିଛନ୍ତି ଅଂଶେ ।
ଗୋପନଗରେ ଭୋଜବଂଶେ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦି ଯେତେ ।
କହିବି ଏକେ ଏକେ କେତେ ॥
ଦେବକୀ ଦେବୀ ବସୁଦେବ ।
ଏ ଆଦି ଯେତେକ ଯାଦବ ॥
ତୋର ସେବକ ଯେତେ ଲୋକ ।
ଦେବତାମାନେ ଏଟି ଦେଖ ॥
ଏହା ତୁ ନ କଲେ ବିଗ୍ରହ ।
ନିକଟେ ମରିବୁ ଅସୁର ॥
କଂସକୁ କରାଇ ଉଚ୍ଚାଟ ।
ନାରଦ ଗଲେ ଶୂନ୍ୟବାଟ ॥୨୨-୨୪
ଦୁଃଖେ ରଜନୀ ପୁହାଇଲା ।
ନିଜ ସଭାରେ ବିଜେ କଲା ॥
ଅସୁରବଳ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ବେଗେ ॥
ଦେବକୀ ମନ୍ଦିରେ ମିଳିଲା ।
କୋପେ ଅଧର କାମୋଡ଼ିଲା ॥
ଦେବକୀ ମୁଖକୁ ଅନାଇ ।
ବୋଲଇ କୋପଭର ହୋଇ ॥
ତୁ ଅଟୁ ବହେଣୀ ମୋହର ।
ମୋର ମରଣେ ତୋ ବିଗ୍ରହ ॥
ମୁଁ ଏହା ଜାଣିବି କେମନ୍ତେ ।
ଭିଣୋଇ ବୋଲେ ଗଲି ପ୍ରତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଅନେକ ବୋଇଲା ।
କୋଲୁଁ ବାଳକ ଘେନିଗଲା ॥
ବେନିଚରଣ କରେ ଧରି ।
ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳେ କରି ॥
କୋପେ ଅନେକ ଗାଳିଦେଲା ।
ଶିଳା ଉପରେ କଗ୍ରଡ଼ିଲା ॥
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ଆଣି ।
ବନ୍ଧନ କଲା ପାଦପାଣି ॥
ମାଡ଼ ମରାଇ ମହାରୋଷେ ।
ପାଦ ଭରିଲା ଲୌହପାଶେ ॥
ଧନ ସମ୍ପଦ କଲା ଜୂର ।
ଆଣି ଭରିଲା ବନ୍ଦୀଘର ॥
ସାତ କବାଟ ମହାବଳ ।
ଲୌହକିଳିଣୀ ଅନର୍ଗଳ[1] ॥
ପ୍ରହରୀ ଶତେକ ଜଗାଇ ।
କହଇ ରୋଷଭର ହୋଇ ॥
ଦେବକୀ ଯେତେ ପ୍ରସବିବ ।
ମୋହର ଆଗେ ଜଣାଇବ ॥
ଯେ ମୋର ନ କରିବ ବୋଲ ।
ସେଟି ମୋହର ଶତ୍ରୁ ଶଲ[2] ॥୨୫, ୨୬
ନିଜ ପିଅର ଅଣାଇଲା ।
ଅନେକ ମାଡ଼ ମରାଇଲା ॥
ଶାଙ୍କୋଳି ଦେଲା ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ଅନେକ ଯାଦବ ସଙ୍ଗରେ ॥
ଅସୁର ସ୍ୱଭାବେଣ କଂସ ।
ମାଇଲା ଆପଣାର ବଂଶ ॥
କୋପ ସଂହରି ନିଜ ପୁରେ ।
ଦଇତ୍ୟ ପଶିଲା ଭିତରେ ॥
କଂସ ଜାଣଇ ଯୋଗବଳେ ।
ମୁଁ ଜାତ ଦାନବର କୁଳେ ॥
ଅନେକବାର ମୋତେ ମାରି ।
ମୋକ୍ଷ ନ ଦେଲେ ନରହରି ॥
ଏବେ ମାରିବ ହରି ମୋତେ ।
ଭାଗ୍ୟ ମୋ କେ କରିବ ଅନ୍ତେ ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
ଯଦୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଦ କଲା ॥୨୭-୨୯
ଶୁଣ ସୁଜନେ କୃଷ୍ଣଗୀତ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ॥
ପଣ୍ଡିତେ ନ ଘେନିବ ଦୋଷ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ସୁଧାରସ ॥
ହରିଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦେବକୀବିବାହୋ ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

୧. ଅନର୍ଗଳ—ଅତି ଦୃଢ଼ । ୨. ଶଲ—ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ*

ତୃତୀୟେ କଂସ ନାଶ ପାଇଁ । କୃଷ୍ଣ ଦେବକୀ ଗର୍ଭେ ଯାଇଁ ॥
ରହିଲେ ଜାଣି ସର୍ବଦେବ । ଦେବକୀ ବୋଧ୍ କଲେ ସ୍ତବ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟ ।
ଅସୁର କଲା ମହାଭୟ ॥
ଦୂତ ପେଷିଲା ଚାରିଦିଗେ ।
ବିଶ୍ୱାସୀ ଦାନବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ॥
କଂସର ଘେନି ମିତ୍ରପଣ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ଜଣେ ଜଣ ॥
ଚାଣୂର ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ବୀର ।
ମୁଷ୍ଟିକ ଅଘା ଷଣ୍ଢାସୁର ॥
ଦ୍ୱିବିଦ ନାମେଣ ବାନର ।
ପ୍ରଳମ୍ବ ବକା ବତ୍ସାସୁର ॥
ପୂତନା ନାମେଣ ରାକ୍ଷସୀ ।
ଆଗେ ମିଳିଲା ବୀର କେଶୀ ॥
ବେଗେ ମିଳିଲା ଜରାସୁର ।
ବାଣ ନାରକ ବେନି ବୀର ॥
ଏମନ୍ତେ କହିବଇଁ କେତେ ।
କଂସର ମିତ୍ର ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ସବୁଙ୍କୁ ବସାଇ ଆସନେ ।
କଂସ କହଇ ଖେଦ ମନେ ॥
ଶୁଣ ସକଳ ବୀରମଣି ।
ମୋହର କର୍ମଫଳ ବାଣୀ ॥
ନାରଦେ କହିଗଲେ ମୋତେ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ନ ଯିବୁ ପରତେ ॥
ଯେତେକ ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ବେଗେ କର ନାଶ ॥
ଶୁଣି ଅସୁରେ ପରଜ୍ୱଳି ।
ଯେସନେ ସମୁଦ୍ର ଉଛୁଳି ॥
ଯଦୁଙ୍କୁ ଦେଲେ କଷ୍ଟମାନ ।
ଯହୁଁ ରଖିବେ ଭଗବାନ ॥ ୧,୨

ଯାଦବେ ଅସୁରଙ୍କ ଡରେ ।
ପଳାଇ ଗଲେ ଦେଶାନ୍ତରେ ॥
କେ କୁରୁ ନଗରେ ପଶିଲେ ।
ପଞ୍ଚାଳ ଦେଶେ କେ ଲୁଚିଲେ ॥
ବିଦର୍ଭ ନିଷଧ କୋଶଳେ ।
ପଶିଲେ ଜୀବନ ବିକଳେ ॥
ଯେ ଅବା ଯାଇ ନ ପାରିଲେ ।
କଂସରେ ଶରଣ ପଶିଲେ ॥
କେହୁ ସେବକପଣେ ଦାସ ।
କାହାକୁ ଦେଲା ଲୌହପାଶ ॥
ଏମନ୍ତେ ବରଷେ ପୂରିଲା ।
ପୁଣି ଦେବକୀ ପ୍ରସବିଲା ॥
ପ୍ରହରୀ ଜଣାଇଲା ଯାଇ ।
ଶୁଣି ଧାଇଁଲା ରୋଷ ବହି ॥
ଦେବକୀ ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
କୋଳୁଁ ବାଳକ ଉଛୁଡ଼ିଲା[1] ॥
ବେନିଚରଣ ଧରି କରେ ।
ବୁଲାଇ ପିଟିଲା ଶିଳାରେ ॥
ଏମନ୍ତ ବରଷେ ବରଷ ।
ଛ'ପୁତ୍ର କଲା କଂସ ନାଶ ॥
ଦେଖିଣ ଦେବକୀ ବିକଳ ।
ସଦୟ ହେଲେ ଆଦିମୂଳ ॥
ଅନନ୍ତ ରୂପ ଧରି ହରି ।
ଦେବକୀ ଗର୍ଭେ ବାସ କରି ॥
ଏ ରୂପେ ଅନନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ।
ଗର୍ଭ ହୋଇଲା ଅଷ୍ଟମାସ ॥
ଦେବକୀ ନିଜ ଦେହ ଚାହିଁ ।
ବିକଳେ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ଇ ॥
କେତେ ପାତକ କଲି ପୂର୍ବେ ।
ପୁଣି ହୋଇଲା ଆସି ଗର୍ଭେ ॥

କେତେ ସହିବି ଗର୍ଭକଷ୍ଟ ।
ବିଧାତା କଲା ମୋତେ ହଟ ॥
ଗର୍ଭେ ଧରିବି ଦଶମାସ ।
କୋଳେ ଧରିତେ ନାହିଁ ଆଶ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଚାରି ବିକଳ ।
ନୟନୁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥୩-୫
ଦାସବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ।
ଜାଣିଲେ ଦେବକୀର ମନ ॥
ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ନିକଟେ ବସାଇ ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥ ୬
ଅମ୍ବିକା ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ବହନ ଯାଅ ମଞ୍ଚପୁର ॥
ମଥୁରା କଂସ ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ମିଳିବୁ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରେ ॥
ବନ୍ଦୀ କରିଛି କଂସରାୟେ ।
ଏକ ଶାଙ୍କୋଳି ବେନି ପାୟେ ॥
ବସୁଦେବଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ।
ଧରି ଆଣିଲା କଂସ ବଳେ ॥
ତାହାର ପତ୍ନୀ ନନ୍ଦଘରେ ।
ଯାଇ ଲୁଚିଲା କଂସଡରେ ॥ ୭
ରୋହିଣୀ ନାମେ ବିଦ୍ୟମାନ ।
ତାହାର ଗର୍ଭ ଅଛି ଶୂନ୍ୟ ॥
ଦେବକୀଦେବୀ ନିଦ୍ରାକାଳେ ।
ଗର୍ଭ ହରିବୁ ଯୋଗବଳେ ॥
ମିଳିବୁ ନନ୍ଦଘରେ ଯାଇ ।
ରୋହିଣୀ ଗର୍ଭେ ତାହା ଥୋଇ ॥
ଜନ୍ମିବୁ ଯଶୋଦା ଉଦରେ ।
ମୁଁ ପୁଣି ଯିବି ମଞ୍ଚପୁରେ ॥
ଦେବକୀ ଗର୍ଭେ ହେବି ଜାତ ।
ମୋତେ ଘେନିଣ ଯିବେ ତାତ ॥

୧. ଉଛୁଡ଼ିଲା—ବଳପୂର୍ବକ ଟିଙ୍କି ନେଲା ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତୋତେ ଆଣିବେ ମୋତେ ଥୋଇ ।
ଏକଥା ନ ଜାଣିବେ କେହି ॥
ଏମନ୍ତ କଂସର ମରଣ ।
ହସି କହନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥୮,୯
ମଞ୍ଚେ ହୋଇବୁ ତୁ ଯେ ଜାତ ।
ଜଗତେ ହୋଇବୁ ବିଖ୍ୟାତ ॥
ସର୍ବେ କରିବେ ତୋତେ ପୂଜା ।
ଅନେକ ଦେବେ ବଳିଭୋଜା* ॥୧୦
ଭକତେ ହୋଇବୁ ପ୍ରସନ୍ନ ।
ଅନେକ ହେବ ତୋର ନାମ ॥
ମାୟା ବିଜୟା ଭଦ୍ରକାଳୀ ।
ଚଣ୍ଡିକା କୁମୁଦା କଙ୍କାଳୀ ॥
କନ୍ୟକା କୃଷ୍ଣା ଯେ ମାଧବୀ ।
ଈଶାନୀ ଶାରଦା ବୈଷ୍ଣବୀ ॥
ଦୁର୍ଗା ଅମ୍ବିକା ନାରାୟଣୀ ।
ଏକୁ ଅନେକ ନାମ ଭଣି ॥
ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମକେ କରି ସ୍ଥାନ ।
ପୂଜନ୍ତେ ହୋଇବୁ ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଅନେକ ନାମ ତୋ ଜଗତେ ।
ଅନ୍ତ କରିବି ମୁହିଁ କେତେ ॥
ପୂଜା କରିବେ ସର୍ବଜନେ ।
ରାଜା ପରଜା ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ॥
ସ୍ତୁତି ପଠନ ମନ୍ତ୍ର ଧ୍ୟାନ ।
ଷୋଡ଼ଶ ଉପସ୍କରମାନ ॥୧୧,୧୨
ଶୁଣ ବଚନ ଆଦିମାତା ।
ଫେଡ଼ ଦେବକୀ ମନଚିନ୍ତା ॥

ଦେବକୀ ଗର୍ଭୁଁ ଯାଙ୍କୁ ଆଣି ।
ପ୍ରବେଶ କରିବୁ ରୋହିଣୀ ॥
ତାହାଙ୍କ ନାମ ସଙ୍କର୍ଷଣ ।
ଲୋକରେ ହୋଇବ ପ୍ରମାଣ ॥
ନାମ ହୋଇବ ବଳରାମ ।
ବଳେ ନୋହିବେ କେହି ସମ ॥୧୩
ଶୁଣି ଆନନ୍ଦମନା ହୋଇ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଚଳିଲେ ମହାମାୟୀ ॥
ହରି ଆଦେଶ ଘେନି ଶିରେ ।
ମିଳିଲେ ମଥୁରା ନଗରେ ॥
କଂସରାଜାର ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ମିଳିଲେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରେ ॥
ରାତ୍ରେ ଦେବକୀ ନିଦ୍ରାକାଳେ ।
ଗର୍ଭ ହରିଲେ ଯୋଗବଳେ ॥
ଅନନ୍ତ ଘେନି ମାୟା ବେଗେ ।
ଥୋଇଲେ ରୋହିଣୀର ଗର୍ଭେ ॥
ଯାହା ସେ ଦଇବ ନିର୍ମିତ ।
ଦୁର୍ଗା ହୋଇଲେ ଗର୍ଭଗତ ॥
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ଯାଇ ।
କୃଷ୍ଣଜନ୍ମକୁ ବାଟ ଚ୍ହିଁ ॥
ଦେବକୀ ଗର୍ଭ ଯହୁଁ ଗଲା ।
ଲୋକେ ବୋଇଲେ ଉଭେଇଲା ॥
ଭଲଟି କଲେ ନାରାୟଣ ।
ଦେବକୀ ନ ପାଉ କଷଣ ॥
ଥୋକେ ବୋଇଲେ ଭଲ ହେଲା ।
କଂସର ଡରେ ପଳାଇଲା ॥

ପୋଡୁ ଏ ଦେବକୀ ଭିଆଣ ।
କେ ବୋଲେ କର୍ଣ୍ଣେ ତା ନ ଶୁଣ ॥
ଏଡ଼େ ମଡ଼ିଛୀ[୧] ଅଛି କାହିଁ ।
କେ ବୋଲେ ମୁଖ ତା ନ ଚ୍ହିଁ ॥
କାନ୍ଦି କେ ହୁଅନ୍ତି ବିକଳ ।
କେ ବୋଲେ ରଖ ଆଦିମୂଳ ॥୧୪,୧୫
ଦେବକୀ ମନର କଷଣ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ॥
ତେଜିଲେ ଜଳଧି ଶୟନ ।
ମଥୁରା ମିଳିଲେ ବହନ ॥
ବସୁଦେବର ଦେହେΨ ଯାଇ ।
ପଶିଲେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ ହୋଇ ॥୧୬
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ପରଚଣ୍ଡ ।
ଯେସନ୍ତେ ଉଦିତ ମାରତଣ୍ଡ ॥
ଅମରଗୁରୁ[୨] ଲଗ୍ନ ବେଳେ ।
କାନ୍ତ କାମିନୀ ଏକମେଳେ ॥
ଜଗତ ମଙ୍ଗଳ ପୁରୁଷ ।
ଦେବକୀ ଉଦରେ ପ୍ରବେଶ ॥
ଉଦୟ କାଳେ ଯେସନ୍ତେ ଶଶୀ ।
ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ପରକାଶି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଧରିଣ ଉଦର ।
ଦେବକୀ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର ॥
ଅନ୍ଧାର ବନ୍ଦୀଘରେ ତେଜ ।
ଯେସନ୍ତେ ଉଦିତ ଗ୍ରହରାଜ ॥୧୭,୧୮
ଦେବକୀ ଗର୍ଭବାସ କଥା ।
ଶୁଣି ପାଇଲା କଂସ ବ୍ୟଥା ॥

---

୧. ମଡ଼ିଛୀ—ମୃତବତ୍ସା, ଯେଉଁ ନାରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଜନ୍ମିବା ପରେ ଅଧିକ ଦିନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ । ୨. ଅମରଗୁରୁ—ବୃହସ୍ପତି ।

* 'ବଳିଭୋଜା' ଅର୍ଥ ପଶୁବଳି ନୁହେଁ, କେବଳ ଫଳ ପୁଷ୍ପାଦି ଉପହାର । ମୂଳ—**'ଧୂପୋପହାରବଳିଭିଃ'** ଅର୍ଥାତ୍ **'ଧୂପାଦିଭିଃ ପୂଜୋପକରଣୈଃ'** ।

Ψ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ପାଠରେ 'ଦେହ' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ମନ' ଶବ୍ଦ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଠାରେ ସନ୍ଦେହ ହୋଇପାରେ ଯେ ଭଗବାନ କଣ ସାଧାରଣ ଜୀବ ପରି ଶୁକ୍ର ଶୋଣିତର ସଂଯୋଗରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ? ନା । ଭଗବାନ ପ୍ରଥମେ ବସୁଦେବଙ୍କ ମନରେ ସମସ୍ତ କଳା ସହିତ ଜ୍ୟୋତିରୂପରେ ପ୍ରକଟିତ ହେଲେ (**'ଆବିବେଶାଂଶଭାଗେନ ମନ ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭେଃ'**), ଯାହା ଫଳରେ ବସୁଦେବ ସୂର୍ଯ୍ୟସମ ତେଜସ୍ୱୀ ଦେଖାଗଲେ । ତା'ପରେ ପୂର୍ବଦିଗ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଧାରଣ କରିବାପରି ଦେବକୀ ସେହି ଜ୍ୟୋତିକୁ ନିଜ ମନରେ ଧାରଣ କଲେ, ଶୁକ୍ର ଶୋଣିତ ସଂଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ—**'ମନସ୍ତୋ ମନସୈବ ଦଧାର ଧାରଣୟା ଧୃତବତୀ', 'ଜୀବାନାମିବ ନ ଧାତୁସମ୍ବନ୍ଧଃ'** (ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ) ।

'ଅନ୍ୱିତାର୍ଥ ପ୍ରକାଶିକା'ର ଟୀକାକାରଙ୍କ ମତରେ ଦୀକ୍ଷା ଦେବା ସମୟରେ ଗୁରୁ ଯେପରି ଶିଷ୍ୟକୁ ଧ୍ୟାନ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଶିଷ୍ୟ ସେହି ଧ୍ୟେୟମୂର୍ତ୍ତିକୁ ହୃଦୟରେ ଧାରଣ କରେ, ସେହିପରି ବସୁଦେବ ଦେବକୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟି ସନ୍ନିବେଶ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଭଗବାନ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇ ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ—**'ଯଥା ଦୀକ୍ଷାକାଳେ ଗୁରୁଃ ଶିଷ୍ୟାୟ ଧ୍ୟାନମୁପଦିଶତି ଶିଷ୍ୟଶ୍ଚ ଧ୍ୟାନୋକ୍ତାଂ ମୂର୍ତ୍ତିଂ ହୃଦି ନିବେଶୟତି ତଥା ବସୁଦେବୋ ଦେବକୀଦୃଷ୍ଟୌ ସ୍ୱଦୃଷ୍ଟିଂ ନିଦଧୌ । ଦୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଚ ହରିଃ ସଂକ୍ରାମନ୍ ଦେବକୀଗର୍ଭେ ଆବିର୍ବଭୂବ ।'**

ଭୟେ ଚକିତ ମନେ ଛନ୍ତ ।
ମିଳିଲା ଦେବକୀ ଭୁବନ ॥
ସାତ କବାଟ ଫେଡ଼ାଇଲା ।
ଅନ୍ଧାର ଘରକୁ ଚାହିଁଲା ॥
ଉଦୟ ହୋଇ ନିଶାକର ।
ଯେହ୍ନେ ନାଶଇ ତମ ଘୋର ॥
ଦେଖି ଚକିତ କଂସ ମନେ ।
ଭାଳି ବୋଲଇ ଭୟ ଛନ୍ନେ ॥
ନିଶ୍ଚୟେ ହୋଇଲା ମରଣ ।
ଏ ତ ଅନାଦି ନାରାୟଣ ॥
ଗର୍ଭେ ବିଜୟେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ଏ ମୋର କାଳଦଣ୍ଡ ଫାଶି ॥
ଜୀବନ ନାଶିବ ମୋହର ।
ଦେବକୀ ବଡ଼ଇ ସୁନ୍ଦର ॥
ଏ ଯେତେ ଗର୍ଭ ପ୍ରସବିଲା ।
ଏମନ୍ତ ବେଳେ ନ ଦିଶିଲା ॥୧୯,୨୦
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ଆଜ ।
ହେଳାରେ ହରାଇବି କାର୍ଯ୍ୟ ॥
ହସ୍ତରେ ଅଛି ମୋ ଉପାୟ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ନ ପାଇବି ଥୟ ॥
ଦେବକୀ ପକାଇବି ମାରି ।
ଗର୍ଭ ନାଶିବି ପେଟ ଚିରି ॥
ପୁଣି ବିଚାରୁଅଛି ମନେ ।
ଏ କର୍ମ କରିବି କେସନେ ॥
ଜୀବନ ପାଇଁ ଏଡ଼େ ପାପ ।
କରି ପାଇବି ମନେ ତାପ ॥
ଜୀବ ମାରଣେ ସୁଖ ନାହିଁ ।
ନରକେ ପଡ଼ିବି ନା ଯାଇ ॥
ପାପଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ପରମାଦ ।
ସ୍ତିରୀ ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ୱସା[୧] ବଧ ॥
ଏ ତିନି କର୍ମ ଯେ କରନ୍ତି ।
ଜୀବନ ଥାଉଁ ସେ ମରନ୍ତି ॥

ଜୀବନ ଛାଡ଼ିବାର କାଳେ ।
ନିନ୍ଦିତ ବୋଲନ୍ତି ସକଳେ ॥
ଇହଲୋକରେ ଅପଯଶ ।
ମରଣେ ନରକେ ପ୍ରବେଶ* ॥୨୧,୨୨
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଚାରିଲା ।
ଖଡ଼ଗ ଘେନି ବାହୁଡ଼ିଲା ॥
ମିଳିଲା ନିଜପୁରେ ଯାଇଁ ।
ଭାଳଇ ଚଉଦିଗ ଚାହିଁ ॥
ହରିଙ୍କି କଲା ମହାଭୟ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ କମ୍ପେ କାୟ ॥
ଆସନ ଶୟନ ଭୋଜନେ ।
ସ୍ନାନ ମାର୍ଜନ ଜଳପାନେ ॥
ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ହରି ।
କମ୍ପଇ ମହାଭୟ କରି ॥
ବୃକ୍ଷ କାନନ ବନ ଗିରି ।
ସକଳ ମଣେ ନରହରି ॥୨୩,୨୪
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା ।
ଘୋର ତିମିର ପ୍ରବେଶିଲା ॥
ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ମୁନି ମେଳେ ।
ତେତିଶକୋଟି ଦେବବଳେ ॥
ମିଳିଲେ ମଥୁରା ନଗରେ ।
ଦେବକୀଦେବୀ ବନ୍ଦୀଘରେ ॥
ପ୍ରଣାମ କଲେ ଜଣେ ଜଣେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନନୀ ଚରଣେ ॥
ଗର୍ଭକୁ ଚାହିଁ ଗଙ୍ଗାଧର ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବେଦବର ॥
ବାସବ ଆଦି ଦିଗପତି ।
ଯେ ଯାହା ମତେ କଲେ ସ୍ତୁତି ॥୨୫
ଜୟ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାମୋଦର ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ସ୍ୱାମୀ ତୋର ॥
ଆବୋରି ଅଛୁ ତିନି ସତ୍ୟ ।
ସୃଷ୍ଟିର ଆଦି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ॥

ସତ୍ୟେ ତୁ ପାଳୁ ବସୁନ୍ଧରା ।
ତୋର ଭିଆଣ ନରହରି ॥
ସତ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କଲୁ ଜାତ ।
ସତ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ତୁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
ସତ୍ୟର ହେଉ ତୁହି ସତ୍ୟ ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ସତ୍ୟନେତ୍ର ॥
ସତ୍ୟେ ତୋହର ଆତଯାତ ।
ଆମ୍ଭେ ଜାଣିଲୁ ତୋର ସତ୍ୟ ॥
ଅସାଧୁ ମାରି ସତ୍ୟ ପାଳ ।
ତୋହର ଶରଣ ସକଳ ॥୨୬
ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ଦେହବୃକ୍ଷେ ।
ଏଥେ ତୁ ମିଳିଲୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ବୃକ୍ଷର ଯେତେ ଗୁଣମାନ ।
ଶରୀରେ ତୋହର ଭିଆଣ ॥
ଏକଇ ବୃକ୍ଷ ବେନି ଫଳ ।
ଚତୁର ରସ ତିନିମୂଳ ॥
ପଞ୍ଚ ଶିକଡ଼[୨] ତଳେ ଗଣ୍ଡି ।
ଆତ୍ମା ଏହାର ଷଡ଼ଗୋଟି ॥
ସାତ ବକଳ ଦେହେ ଜଡ଼ି ।
ଅଷ୍ଟମ ଡାଳେ ଛନ୍ତି ବେଢ଼ି ॥
ଗଣ୍ଡି ସ୍ୱଭାବେ ନବ ନେତ୍ର[୩] ।
ବିସ୍ତାର ହୋଇ ଦଶ ପତ୍ର ॥
ଉପରେ ଛନ୍ତି ବେନି ପକ୍ଷୀ ।
ଏମନ୍ତ ବୃକ୍ଷ ଦେହେ ଲକ୍ଷି ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଦେହେ କହିବା ବୃକ୍ଷଗୁଣ ॥
ବୃକ୍ଷର ପ୍ରାୟେ ଦେହ ଏକ ।
ଫଳ ଯୋଡ଼ିଏ ଦୁଃଖ-ସୁଖ ॥
ତାମସ ରଜ ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ।
ଏହାର ମୂଳଟି ପ୍ରମାଣ ॥
ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ଯେ କାମ ମୋକ୍ଷ ।
ଏ ଚାରି ରସଟି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥

୧. ସ୍ୱସା—ଭଉଣୀ । ୨. ଶିକଡ଼—ଶିଅ, ଠେସ ଚେର । ୩. ନେତ୍ର—ଛିଦ୍ର, ଦ୍ୱାର ।

* ବିବାହକାଳୀନ ମାଙ୍ଗଳିକ ଭୂଷଣରେ ବିଭୂଷିତା ଦେବକୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ କ୍ରୂର କଂସ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲା, ତା ମନରେ ଆଜି ଏଭଳି ସଦ୍‌ବିଚାର ଉଦୟ ହେଲା କିପରି? ନିଶ୍ଚୟ ଏହା ଦେବକୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବ । ଯାହାର ଗର୍ଭରେ ଭଗବାନ ବିଦ୍ୟମାନ ହୋଇଛନ୍ତି, ତାକୁ ଦେଖି ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ଉଦୟ ହେବା କିଛି ବିଚିତ୍ର କଥା ନୁହେଁ ।

ଶବଦ ରୂପ ରସ ଗନ୍ଧ ।
ସ୍ପରଶ ପଞ୍ଚମୂଳ[୧] ଛନ୍ଦ ॥
ଜନ୍ମ ହୋଇଣ ଦେହ ବହି ।
ବାଳୁତ ରୂପେଣ ବଢ଼ଇ ॥
ତରୁଣ ବୃଦ୍ଧ କ୍ଷୟ ମୃତ୍ୟୁ ।
ଆତ୍ମବିକାର[୨] ଷଡ଼ ହେତୁ* ॥
ଚର୍ମ ଶୋଣିତ ମାଂସ ମେଦ ।
ଅସ୍ଥି ମଜ୍ଜା ଯେ ଶୁକ୍ର ଛନ୍ଦ ॥
ସପତ ବକଳ ଏହାର ।
ମୁନି କହନ୍ତି ଜ୍ଞାନସାର ॥
ଭୂ ଜଳ ଅନଳ ସମୀର ।
ଖ[୩] ମନ ବୁଦ୍ଧି ଅହଙ୍କାର ॥
ଏ ଅଷ୍ଟଡାଳଟି ଏହାର ।
ନବମ ଛିଦ୍ର ନବଦ୍ୱାର ॥
ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପତ୍ର ଲେଖି ।
ଜୀବ ପରମ ବେନି ପକ୍ଷୀ ॥୨୭
ଏମନ୍ତ ବୃକ୍ଷ ରୂପ ବହି ।
ଉଶ୍ୱାସ କର ନାଥ ମହୀ ॥
ଜଗତ ତୋର ତହୁଁ ଜାତ ।
ଲୟ ପାଳନ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ମୂର୍ଖଜନ ।
ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଭିନ୍ନ ॥
ଜ୍ଞାନୀଏ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଏକ ।
ମାୟାରେ ଦିଶୁ ତୁ ଅନେକ ॥୨୮
ତୁ ଏ ସଂସାର ଦୁଃଖନାଶେ ।
ଶରୀର ବହୁ ନାନା ଅଂଶେ ॥
ସାଧୁଙ୍କୁ ଦିଶୁ ତୁ ନିର୍ମଳ ।
ଖଳଲୋଚନେ ଯମ କାଳ ॥୨୯
ଯେ ତୋର ପାଦେ ପଦ୍ମନାଭ ।
କରନ୍ତି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନେ ଭାବ ॥
ତୋହର ନାମ ନାବ କରି ।
ହେଲେ ତରନ୍ତି ଭବବାରି ॥୩୦

ଭୋ ନାଥ କମଳଲୋଚନ ।
ମାୟାରେ ମୋହୁ ପ୍ରାଣୀ ମନ ॥
ଯେ ତୋର ନାମ ନ ଭଜନ୍ତି ।
ମାୟାପଟଳେ ବଣା ହୋନ୍ତି ॥
ତୀର୍ଥସେବନ ଦାନ ତପେ ।
ତରିଲୁ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଥୋକେ ॥
କରନ୍ତି ସିଦ୍ଧଙ୍କ ଉପାୟେ ।
ଭେଦନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଯାଏ ॥
ତୋ ପାଦେ ନ କରି ଆଦର ।
ହୃଦେ ବହନ୍ତି ଅହଙ୍କାର ॥
ତହୁଁ ପଡ଼ନ୍ତି ଦେହ ଘେନି ।
ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ପଶୁଯୋନି ॥
ଯେ ତୋର ତହିଁ ମିତ୍ରପଣେ ।
ଚିତ୍ତ ଖଟାନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ନିର୍ଭୟେ ବୁଲନ୍ତି ସଂସାରେ ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଯମ ଶିରେ ॥୩୧-୩୩
ସତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ମଳ ଗୁଣ ଧରୁ ।
ଭକ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଅବତରୁ ॥
ତପ ସମାଧି ଯୋଗ କ୍ରିୟା ।
ବେଦେ କହନ୍ତି ମୁନି ଯାହା ॥
ତୋ ଆରାଧନୁଁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ।
ତୁ ପୂରିଅଛୁ ସ୍ଥୂଳ ଶୂନ୍ୟ ॥୩୪
ତୁ ଯେବେ ନୋହିବୁ ଜଗତେ ।
ଅଜ୍ଞାନ ନାଶିବୁ କେମନ୍ତେ ॥
ଯେ ତୋତେ ଯେମନ୍ତେ ଚିନ୍ତଇ ।
ଗୁଣ ପ୍ରକାଶୁ ଦେହ ବହି ॥୩୫
ତୋ ଜନ୍ମ ଗୁଣ କର୍ମମାନ ।
ସଂଖ୍ୟା କେ କରୁ ଭଗବାନ ॥
ମନ ବଚନେହେଁ ନ ଜାଣି ।
କେବଳ ବେଦେ ପରିମାଣି ॥୩୬

ଶ୍ରବଣେ ତୋର ନାମ ଶୁଣି ।
ତୋ ରୂପ ହୃଦେ ପରିମାଣି ॥
ତୋ ପାଦପୂଜାର ବିଧାନ ।
ଏଣେ ଯେ ହୋନ୍ତି ସାବଧାନ ॥
ଜନ୍ମ-ମରଣ ତାଙ୍କ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୭
ତୋହର ପାଦରଜ ଦେଇ ।
ଉଶ୍ୱାସ କର ନାଥ ମହୀ ॥
ସ୍ୱର୍ଗେ ବସିବୁ ପଦ୍ମନାଭ ।
ତହିଁ ଦେଖିବୁ ତୋର ପାଦ ॥୩୮
ଏ ତୋର ଦେହବନ୍ତପଣ ।
ଏବେ ଜାଣିଲୁ ନାରାୟଣ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଲୀଳାଏ ତୋ ସଧ ।
ଯା ରୂପ ନ ଜାଣନ୍ତି ବେଦ ॥୩୯
ମତ୍ସ୍ୟ କଚ୍ଛପ ନରସିଂହ ।
କୋଳ[୪] ବାମନ ହଂସ ହୟ ॥
ରାଜନ ଋଷି ଦେବ ବଂଶେ ।
ଜନ୍ମ ତୁ ହେଉ ଯୋଗଅଂଶେ ॥
ତିନି ଭୁବନ ଦୁଃଖ ନାଶି ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଳୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ଅବନୀ ଭାରା ଏବେ ହର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ॥୪୦
ଏମନ୍ତେ ପାହିଲା ରଜନୀ ।
ଦେବକୀ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ଭଣି ॥
ତୋର ଉଦରେ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଭାଗ୍ୟରେ ହୋଇଲେ ଉଦିତ ॥
ଶୁଦ୍ଧ ଚୈତନ୍ୟ ଅଂଶ ଘେନି ।
ପ୍ରକାଶ ହୋଇବେ ମେଦିନୀ ॥
କଂସର ଭୟ ଛାଡ଼ ଆଈ[୫] ।
ମରଣ ଇଚ୍ଛା କଲା ସେହି ॥

୧. ପଞ୍ଚମୂଳ—ପାଞ୍ଚଟି ଠେସ ଚେର । ୨. ଆତ୍ମବିକାର—ଶରୀରର ବିକାର । ୩. ଖ—ଆକାଶ । ୪. କୋଳ—ବରାହ । ୫. ଆଈ—ମାଆ ।

* "ଜାୟତେଽସ୍ତି ବିପରିଣମତେ ବର୍ଦ୍ଧତେଽପକ୍ଷୀୟତେ ବିନଶ୍ୟତି ।" (ନିରୁକ୍ତ, ୧ । ୧ । ୨)

ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମ ହେବା (ଜନ୍ମ ହୋଇଣ), ସତ୍ତାବାନ୍ ଦେଖାଯିବା (ଦେହ ବହି), ଅବସ୍ଥାନ୍ତର ହେବା (ତରୁଣ ବୃଦ୍ଧ), ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା (ବାଳୁତ ରୂପେଣ ବଢ଼ଇ), କ୍ଷୀଣ ହେବା (କ୍ଷୟ) ଓ ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା (ମୃତ୍ୟୁ) ।

ଜଗତ ରଖିବେ ତୋ ସୁତ ।
ଅଚ୍ୟୁତ ମହିମା ଅନନ୍ତ ॥୪୧
ଅରୁଣ ତେଜ ପ୍ରକାଶିଲା ।
ଦେବଙ୍କୁ ଉଛାଟ ଲାଗିଲା ॥

ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ଆଦି କରି ।
ଦେବେ ଚଳିଲେ ଯେଝା ପୁରୀ ॥୪୨
ଶ୍ରୀହରି ଚରଣେ ମୋ ଚିତ୍ତ ।
ସୁଜନ ହିତେ କଲି ଗୀତ ॥

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧେ ଏହୁ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ନିର୍ମଳ ହୁଅ ପ୍ରାଣୀ ॥
ପୁରାଣ କରି ଗୀତ ରସ ।
କହିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଗର୍ଭଗତବିଷ୍ଣୋର୍ବ୍ରହ୍ମାଦିକୃତସ୍ତୁତିର୍ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଚତୁର୍ଥେ କୃଷ୍ଣ ବନ୍ଦୀଘରେ । ଜନମି ଗଲେ ନନ୍ଦପୁରେ ॥

କହନ୍ତି ଶୁକମୁନି ହସି ।
ହରି ଚରିତ ପରଶଂସି ॥
ପରୀକ୍ଷ ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲେ ।
ଆନନ୍ଦେ ଲୋଚନ ବୁଜିଲେ ॥
ସମାଧି ବସି ଯୋଗଧ୍ୟାୟି ।
କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସନ୍ନ ଲେଶ ପାଇ ॥
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ଚକ୍ଷୁ ଫେଇ ।
ହସି କହନ୍ତି ରାଜା ଗ୍ରହିଁ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ହୋ ଗୋବିନ୍ଦର ଜନ୍ମ ।
ଯେଣେ ଖଣ୍ଡିବ ଭବଭ୍ରମ ॥
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତହୁଁ ଷଡ଼ଋତୁ ।
ପ୍ରକାଶ ଜନସୁଖ ହେତୁ ॥
ଋତୁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠବଳ ।
ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବରଷାର କାଳ ॥
ଭାଦ୍ରବ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷେ ।
ସକଳ ଗ୍ରହେ ଛନ୍ତି ଉଚ୍ଚେ ॥
ଅଷ୍ଟମୀ ନିଶା ଅର୍ଦ୍ଧଭାଗେ ।
ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ସଂଯୋଗେ ॥
ବୃଷ ରାଶିରେ ନିଶାକର ।
ନକ୍ଷତ୍ର ଗ୍ରହେ ବଳୀୟାର ॥
ଗଭୀର ଘୋର ମେଘଘୋଷ ।
ବର୍ଗ ଉତ୍ତମ ନବଅଂଶ ॥ ୧

ଏହି ସମୟେ ସୁରରାୟେ ।
ଆକାଶେ ଉତ୍ସବ କରାଏ ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟ ନାଦ ଝରା ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଅପସରା ॥
ଦେବେ କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ।
ଖଣ୍ଡିବେ ଗୋବିନ୍ଦ ଅରିଷ୍ଟି ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ପବନକୁ ହକାରି ।
ବୋଲଇ ଯାଅ ମଧୁପୁରୀ ॥
ତୋହର ଗନ୍ଧ ଗୁଣ ଘେନି ।
ଆନନ୍ଦେ ବହିବୁ ମେଦିନୀ ॥
କଂସର ବନ୍ଦୀଘରେ ଯାଇ ।
ବହିବୁ ମଳୟ ପୂରାଇ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବେଗେ ।
ସମୀର ଚଳିଗଲା ଆଗେ ॥
ପବନ ଗଲା ମଧୁପୁରେ ।
ବହେ ସୁଗନ୍ଧ ରସଭରେ ॥
ନିର୍ମଳ ଦିଶିଲା ଗଗନ ।
ମହୀ ମଙ୍ଗଳ ବିଦ୍ୟମାନ ॥
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁର ଦେଶ ।
ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ନାଦ ଘୋଷ ॥
ନଦୀଏ ଉଚ୍ଛୁଳିଲେ ଜଳେ ।
ପକ୍ଷୀଙ୍କ ନାଦ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ॥

ସ୍ତବକ ପୁଷ୍ପ ବନେ ଫୁଟି ।
ଗନ୍ଧ ପ୍ରସରଇ ପ୍ରକଟି ॥
ବିପ୍ରେ ମଙ୍ଗଳ ବେଦନାଦେ ।
ଅନଳେ କ୍ଷେପନ୍ତି ସମିଧେ ॥
ଆନନ୍ଦ ହେଉଅଛି ମହୀ ।
କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମିବେ ଦେହ ବହି ॥
ବଥାଏ ଦେବକୀ ଉଦର ।
ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ॥
ଭୋ ନାଥ ଚିନ୍ତ ନାରାୟଣ ।
କେ ସହୁ ଗର୍ଭର କଷଣ ॥
ଶୁଣି ବସୁଦେବ ଉଠିଲା ।
ଦେବକୀ କଙ୍କାଳ ଧଇଲା ॥
ଆବୋରି ଗୋବିନ୍ଦ ସୁମରି ।
ଭୟେ ଚିନ୍ତଇ ନରହରି ॥
ଆକାଶେ ଉଦେ ନିଶାକର ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଉଦରୁ ବାହାର ॥୨-୮
ନୀଳଜୀମୂତ ଦେହ କାନ୍ତି ।
ବଳୟ ମଣି ଝଟକନ୍ତି ॥
ପୀତବସନ କଟି ଶୋହେ ।
ରୂପ କୋଟିଏ କାମ ମୋହେ ॥
କଟି ମେଖଳା ସୁନାସୂତା ।
ଉତ୍ତରୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଇତା ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_2_Front

କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳ କଙ୍କଣ ।
ପାଦେ ନୂପୁର ରୁଣଝୁଣ ॥
ଦିଶଇ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ତେଜ ।
ମର୍କତ ସ୍ତମ୍ଭ ଶ୍ରୀଭୁଜ ॥
ଗଦା କମଳ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ।
ଅଧର ଓଷ୍ଠ ରଙ୍ଗ ରେଖ ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦେ ଶୋହେ ।
ରତ୍ନ ପାଦୁକା ବେନି ପାଦେ ॥
ଅପୂର୍ବ ରୂପ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ଦେବକୀ ପ୍ରସବିଣ ସୁତ ।
ଶ୍ରମେ ହୋଇଲା ମୋହଗତ ॥
ପଛେ ଯେ ବସୁଦେବ ଥିଲା ।
କୃଷ୍ଣ ରୂପକୁ ଅନାଇଲା ॥୯,୧୦
ସ୍ଥିରେ ଗ୍ରହିଁଲା ବସୁଦେବ ।
ଦେଖିଲା ଅନାଦି ମାଧବ ॥
କ୍ଷଣେ ରହିଲା ସ୍ଥିର ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବିସ୍ମରଇ ॥
ପୁଣି ହାରିଲା ସେହୁ ଜ୍ଞାନ ।
ଚକିତେ ବିସ୍ମରଇ ମନ ॥
ମନରେ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ କଲା ।
ଅୟୁତେ ଧେନୁ ଉତ୍ସର୍ଗିଲା ॥
ଏ ପୁତ୍ର କଂସ ନ ମାରଲେ ।
ଦେବଇଁ ଅଳଙ୍କାର ତୁଲେ ॥
ଏ ପୁତ୍ର ନ ମଲେ ମୋହର ।
ସେବିବି ବିପ୍ରଙ୍କ ପୟର ॥୧୧
ଗ୍ରହିଁଲା ଗୋବିନ୍ଦ ବଦନ ।
ପୁଣି ପାଇଲା ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଭୟେ କମ୍ପଇ ତା ଶରୀର ।
ଏ ତ ଅନାଦି ଚକ୍ରଧର ॥
ମୁଁ ଛାର ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ।
କେମନ୍ତେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ମୁହିଁ ।
କଂସକୁ ଡରେ ମୋର ଦେହୀ ॥
ବୋଲଇ ବସୁଦେବ ଶୋକେ ।
ଏ କିମ୍ପା ଜାତ ମଞ୍ଚଲୋକେ ॥

ତେଜେ ବିରାଜେ ବନ୍ଦୀଘର ।
ତିଳେହେଁ ନ ଦିଶେ ଅନ୍ଧାର ॥
କର ଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଶିର ।
ନିର୍ଭୟେ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥୧୨

ବସୁଦେବ ଉବାଚ

ତୋହର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।
ପ୍ରକୃତି ତୋତେ ନ ଜାଣଇ ॥
କେବଳ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ଶୂନ୍ୟ ।
ମୁନିଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ ॥୧୩
ତୋହରି ମାୟାରେ ଜଗତ ।
ମହତ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତ ॥
ତହିଁରେ ନୋହୁ ତୁ ପ୍ରବେଶ ।
ପ୍ରବେଶ ପ୍ରାୟ ତୋ ପ୍ରକାଶ ॥
ବାହାର ଭିତରେ ଅନନ୍ତ ।
ସୃଷ୍ଟି କରୁ ତୁ ଆତଯାତ ॥
ବୁଦ୍ଧି ଲକ୍ଷଣ ଗୁଣ ଘେନି ।
ତୋତେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନୀ ॥
କାହୁଁ ଦେଖିବେ ଦେହବନ୍ତ ।
ତୁ ଦେବ ଅନାଦି ଅଚ୍ୟୁତ ॥୧୪-୧୯
ଜଗତ ତୋର ତହୁଁ ଜାତ ।
ପାଳିଣ ପୁଣ କରୁ ଅନ୍ତ ॥
ଜଗତ ଉପୁଜିବା କାଳେ ।
ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ବେଳେ ॥
ପାଳିବା କାଳେ ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ସଂସାରେ ବୋଲାଉ ତୁ ଧର୍ମ ॥
ସଂହାର କାଳେ କୃଷ୍ଣ ରୂପ ।
ତୋର ବିହାର ମୋହକଳ୍ପ ॥୨୦
ତୁ ଏବେ ମୋର ଘରେ ନାଥ ।
ଅଂଶେ ହୋଇଲୁ ଦେହବନ୍ତ ॥
ଜାଣିଲି ଯେତେକ ଅସୁର ।
ନାଶି କରିବୁ ମହୀ ସ୍ଥିର ॥୨୧
ତୋହର ଜନ୍ମ ମୋର ଘରେ ।
ଶୁଣିଣ କଂସ କୋପଭରେ ॥
ଛ ପୁତ୍ର ମାଇଲା ମୋହର ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଚକ୍ରଧର ॥

ପ୍ରହରୀମାନେ ଜଗିଛନ୍ତି ।
ଶୁଣିବେ ବୋଲି ମନେ ଭୀତି ॥
କଂସକୁ କହିବେ ତୁରିତେ ।
ସେ ଆସି ମାରିବଟି ତୋତେ ॥
ତୋତେ ହୋ ତୁହି ରକ୍ଷା କର ।
ମୁଁ ଛାର ମନୁଷ୍ୟ ମାତର ॥୨୨
ଏମନ୍ତେ ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇଂ ।
କମ୍ପଇ କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଶୀତଳ ବହଇ ପବନ ।
ଦେବକୀ ପାଇଲା ଚେତନ ॥
ଚକ୍ଷୁ ଫେଇଣ ଗ୍ରହେଁ ଧାରେ ।
ଯେସନ୍ତେ ଉଦୟ ଦିନକରେ ॥
ଗ୍ରହିଁଲା ପୁତ୍ରର ବଦନ ।
ଚକିତେ ହୋଇ ଛନଛନ ॥
ଅପୂର୍ବ କାହୁଁ ଏ ଅଇଲା ।
ଜଗତେ ନାହିଁ ନା ଦେଖିଲା ॥
ଏ ତ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉତ୍ତମ ।
କି ଅବା ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ ଜ୍ଞାନମୟ ।
ଦେଖି ପାଇଲା ଦେବୀ ଭୟ ॥
ବିକଳେ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
ହା କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ଚଞ୍ଚଳ ମନ କରି ସ୍ଥିର ।
ଦେବକୀ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥୨୩

ଦେବକୀ ଉବାଚ

ଭୋ ନାଥ ନିସ୍ତରିଲି ମୁହିଁ ।
ତୋହର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ॥
ମନ ବଚନେହେଁ ନ ପାଇ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ମୋତେ ତୁହି ॥
ଜ୍ୟୋତିସ୍ୱରୂପ ନିରଞ୍ଜନ ।
ନିର୍ମଳ ପୁଣ୍ୟ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଦେବେ ଗୋଚର ନୋହେ ଯେହୁ ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଦୀପ ମହାବାହୁ ॥୨୪
ବ୍ରହ୍ମାର ଅନ୍ତେ ମହା ନାଶେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଲୁଚନ୍ତି ଆକାଶେ ॥

୧. ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇବା—ଭୂମିରେ ମଥା ଲଗାଇ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଯିବା ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_2_Back

ମନର ମୂଳେ ପଞ୍ଚଭୂତେ ।
ତୋହର ଦେହେ ଲୀନ ହୋନ୍ତେ ॥
ରବି ଶଶାଙ୍କ ନାହିଁ କେହି ।
ତୁ ମାତ୍ର ରହୁ ଶେଷ ହୋଇ ॥୨୫
ନିମିଷ ଆଦି ଯେଉଁ କାଳ ।
ତୋହର ଚେଷ୍ଟା ଅନ୍ତରାଳ ॥
ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମୃତ୍ୟୁସର୍ପ ରୂପେ ।
ଦଂଶିବ ବୋଲି ମହାକୋପେ ॥
ଦେଖଇ ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ନିରତ ।
କରଇ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଗ୍ରସ୍ତ ॥
ଶରଣ ତୋର ପାଦେ ଯେହୁ ।
ମୃତ୍ୟୁ ପାଇବ ତାକୁ କାହୁଁ ॥
ବାହୁଡ଼ି ହୋଏ ସେ ନିରାଶ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ରହେ ତୋର ପାଶ ॥୨୬,୨୭
ତୁ ଏବେ ରଖ ହରି ତୋତେ ।
କଂସକୁ ନ ଯାଇ ପରତେ ॥
ମୋର ଉଦରୁ ତୋର ଜାତ ।
ଲୋକେ କରିବେ କାହୁଁ ସତ ॥
ତୋ ରୂପ ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି ।
କଂସକୁ ଡରେ ମୋର ଦେହୀ ॥୨୮-୩୦
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ନାରାୟଣ ।
ଭୋ ମାତ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ସୃଷ୍ଟି ଭିଆଇଲା ।
ତୁମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କି ଜାତ କଲା ॥
ପୃଶ୍ନି ସୁତପା ନାମ ବହି ।
ଜନ୍ମ ହୋଇଲ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ॥୩୨
ତାର ଆଦେଶ ଘେନି ଶିରେ ।
ମିଳିଲ ଗହନ ବନରେ ॥
ଅନେକ ଦୁଃଖେ ତପ କରି ।
ଜଳ ପବନ ପତ୍ର ଚରି ॥୩୩
ବରଷା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶୀତ ହିମେ ।
ଶ୍ୱାସ ନିରୋଧି ମହାଶ୍ରମେ ॥
ଶତେ ବରଷ ଦେବମତେ ।
ତପ ସାଧିଲ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତେ ॥
ନିରତେ କଲ ମୋତେ ଧ୍ୟାନ ।
ମୁଁ ପୁଣି ହୋଇଲି ପ୍ରସନ୍ନ ॥

ଆନନ୍ଦେ ଯାଚିଲି ମୁଁ ବର ।
ଜାଣିଲି ତୁମ୍ଭର ବିଗ୍ରହ ॥
ମୋର ଭକତି ହୃଦେ ଲଇଁ ।
ଭାଳି ବୋଇଲ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ॥
ବୋଇଲ ଶୁଣ ଚକ୍ରଧର ।
ଆମ୍ଭର ହୋଇବ କୁମର ॥
ପ୍ରଥମେ ହୋଇଲି ମୁଁ ଜାତ ।
ନାମ ମୋ ପୃଶ୍ନିଗର୍ଭ ଖ୍ୟାତ ॥
ଦ୍ୱିତୀୟେ କଶ୍ୟପ ଅଦିତି ।
ରୂପରେ ତୁମ୍ଭ ଉତପତ୍ତି ॥
ମୁଁ ପୁଣି ତୁମ୍ଭ ଗର୍ଭେ ଜାତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାମନ ବିଖ୍ୟାତ ॥
ମୋହର ନାମ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଜନ୍ମିଲି ପୁଣି ଦେହ ବହି ॥
ପୁତ୍ର ଲାଳସେ ପାଳି ମୋତେ ।
ପଶିବ ମୋର ଦେହେ ଅନ୍ତେ ॥
ଦେବଙ୍କ ବଚନେ ମୁଁ ଜାତ ।
କରିବି ଅସୁର ନିପାତ ॥
ଆଉ କହିତେ ନାହିଁ ବେଳ ।
ମୋତେ ଘେନିଣ ବେଗେ ଚଳ ॥
ନନ୍ଦର ଘରେ ମୋତେ ଥୋଇ ।
କନ୍ୟାକୁ ଆଣ ପାଲଟାଇ ॥୪୦-୪୫

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ କହି ନରହରି ।
ନରବାଳକ ରୂପ ଧରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
କୋଳେ ଧଇଲା ଚକ୍ରଧରେ ॥
ଘେନିଣ ଦେବ ଚକ୍ରଧର ।
ଭୟେଣ ହୋଏ ଥରହର ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
କବାଟ ଫିଟିଲା ତକ୍ଷଣେ ॥
ଫିଟିଲା ପଯ୍ୟର ଶାଙ୍କୋଳି ।
ପଥ କଢ଼ାଇଲା ବିଜୁଳି ॥
କୋଳରେ ଘେନି ନାରାୟଣ ।
ବାହାର ହୋଏ ତତକ୍ଷଣ ॥
ନିଦ୍ରାରେ ମୋହିତ ସକଳ ।
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ମେଘମାଳ ॥

ତିନ୍ତିବା ଦେଖି ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଫଣାରେ ଢାଙ୍କିଲେ ଅନନ୍ତ ॥୪୬-୪୯
ଯାଆନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନିଣ ।
ପଥେ ଓଗାଳେ ଉଗ୍ରସେନ ॥
ବୋଲଇ କାହିଁରେ ତୁ ଗ୍ୱେର ।
ନିଶାରେ ହୋଇଲୁ ବାହାର ॥
ଶୁଣି କମ୍ପଇ ବସୁଦେବ ।
ବିପତ୍ତି ଦେଲୁ ହା ଦଇବ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସୁମରି ବିକଳ ।
ନୟନୁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ତା ଶୁଣି ବସୁଦେବ କହି ।
ପୁତ୍ରକୁ ନେଉଅଛି ମୁହିଁ ॥
ବୋଲଇ ଉଗ୍ରସେନ ବୀର ।
କାଲି ମାରିବ କଂସାସୁର ॥
ଯେତେ ବାଳକ ତୋର ଜାତ ।
ସବୁଙ୍କୁ କରଇ ସେ ହତ ॥
ପିତାର ବିକଳ ଦେଖିଣ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ଶୁଣ ହୋ ବୀର ଉଗ୍ରସେନ ।
ଆମ୍ଭେ ସେ ଦେବ ଭଗବାନ ॥
ଜନମ ହୋଇ ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ଦେବକୀଦେବୀଙ୍କ ଉଦରେ ॥
ଏବେ ଯାଉଛୁ ଗୋପପୁର ।
ଏକଥା ପ୍ରଘଟ ନ କର ॥
ଭାରା ଯେ ନ ସହଇ ମହୀ ।
ଉଶ୍ୱାସ କରିବଇଁ ମୁହିଁ ॥
ଶୁଣି ବୋଲଇ ଉଗ୍ରସେନ ।
ତୁ ଯେବେ ଦେବ ଭଗବାନ ॥
ଦେଖାଅ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ ।
ସଂପ୍ରତେ ଯିବ ମୋର ମନ ॥
ଭୃତ୍ୟର ତୋଷେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ ଦେଖାଇ ॥
ସ୍ତୁତି କରଇ ଉଗ୍ରସେନ ।
ଚରଣେ କଲାକ ପ୍ରଣାମ ॥
ଶ୍ରୀମୁଖେ ତାକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ।
ନୃପତି ହୋଇବୁ ବୋଇଲେ ॥

ହରଷେ ବସୁଦେବ ଗଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନିଣ ଚଳିଲା ॥(ଜ.)
ନଦୀର ତୀରେ ଯାଇ ମିଳି ।
ଦେଖିଲା ଯମୁନା ଉଛୁଳି ॥
ଯମର ବହେଣୀ ଯୁକତ ।
ଗଭୀର କେ କରିବ ଅନ୍ତ ॥
ବହଇ ନଦୀ ଖରତର ।
ଫେନ-ସ୍ରୋତରେ ଭୟଙ୍କର ॥
ନଦୀରେ ପଶିଲା ବହନ ।
କାତରେ ଅତି ଭୟମନ ॥
ନାସାରେ ପଶନ୍ତେଣ ପାଣି ।
ମୁଣ୍ଡେ ବସାଇ ଚକ୍ରପାଣି ॥

ବୁଡ଼ିଣ ଯାନ୍ତେ ବସୁଦେବ ।
ହୃଦେ ଚିନ୍ତଇ ବାସୁଦେବ ॥
ହରିଙ୍କି ଦେଖି ଭୟ କଲା ।
ବାଲିକୁଦରେ ବାଟ ଦେଲା ॥୫୦
ଚଳିଲା ନଦୀ ପାର ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହୃଦରେ ଲଗାଇ ॥
ମିଳିଲା ଯାଇ ଗୋପପୁରେ ।
ତକ୍ଷଣେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ॥
ନିଦ୍ରା ମୋହିତ ସର୍ବଜନ ।
ଭୟେ ଗ୍ରହିଁଇ ଛନଛନ ॥
ଅମ୍ବିକା ହୋଇଅଛି ଜାତ ।
ଯଶୋଦା ନିଦ୍ରାରେ ମୋହିତ ॥

ଯଶୋଦା କୋଳେ କୃଷ୍ଣ ଥୋଇ ।
କନ୍ୟା ଆଣିଲା ପାଲଟାଇ ॥
ମିଳିଲା ଦେବକୀ ନିକଟ ।
ତକ୍ଷଣେ ପଡ଼ିଲା କବାଟ ॥
ଲାଗିଲା ଚରଣେ ଶାଙ୍କୋଳି ।
ଦୁହିତା ଛାଡ଼ିଲା ବୋବାଳି ॥୫୧-୫୩
ହରି ଚରିତ ସୁଧାବାଣୀ ।
ଶୁଣି ନିର୍ମଳ ହୁଅ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ ରସଭର ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ହୁଅ ପାର ॥
ପରୀକ୍ଷେ କହେ ଶୁକମୁନି ।
ପୁରାଣ ରସଗୀତ ବାଣୀ ॥
ହରିଚରିତ ଭାଗବତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କୃଷ୍ଣଜନ୍ମନି ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପଞ୍ଚମେ ଚଣ୍ଡିକା ବଚନ । ଶୁଣିଣ କଂସ ମନ ଛନ୍ନ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବୋଲ ଶୁଣି । ବାଳକ ବଧ ହିତ ମଣି ॥

ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ମନେ ରାୟେ ।
ପଢ଼ଇ ଶୁକମୁନି ପାୟେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଲୋଟଇ ଧରଣୀ ।
କୃତାର୍ଥ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ ଶୁଣି ॥
ଭକତି ଦେଖିଣ ତାହାର ।
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
କୁମାରୀ ବାଳରାବ କରି ॥
ଶୁଣି ପ୍ରହରୀ ଗୋଳ କଲେ ।
କଂସ ଛାମୁରେ ଜଣାଇଲେ ॥
ଶୁଣି ଅସୁର ମହାବଳ ।
ବୋଲଇ ପୂରିଲା ମୋ କାଳ ॥

ଶୟନ ସ୍ଥାନୁ ବେଗେ ଉଠି ।
ଖଡ଼ଗ କଲା ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ॥
ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ଖରେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ବନ୍ଦୀଘରେ ॥
ପିନ୍ଧିଲା ବସ୍ତ୍ର ଅସମ୍ଭାଳ ।
ଫିଟିଲା ଦୃଢ଼ବନ୍ଧ ବାଳ ॥
କବାଟ ଫେଡ଼ିଣ ପଶିଲା ।
ଦେଖି ଦେବକୀ ଭୟ କଲା ॥୧-୩
କଂସ କମ୍ପଇ କୋପଭରେ ।
ରତ୍ନମୁକୁଟ କମ୍ପେ ଶିରେ ॥
ଦେଖିଣ କମ୍ପଇ ଦେବକୀ ।
କାନ୍ଦଇ ଅତି ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ॥

ବୋଲଇ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ହୋଇଲା ଦୁହିତାଏ ଜାତ ॥
ତୋର ପୁତ୍ରକୁ ଏହା ଦେବି ।
ଆନନ୍ଦେ ବିଭା କରାଇବି ॥ ୪
ବହୁତ ଦେଲୁ ପୁତ୍ର କଷ୍ଟ ।
ପୋଡୁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ମୋର ପେଟ ॥
ଜୀବନ ଧିକ ହେଉ ମୋର ।
ମରିବି ହତ୍ୟା ତୋ ଉପର ॥
ଆଉ ବୟସ ମୋର କାହିଁ ।
ପାରିବି ପୁତ୍ର ଉପୁଜାଇ ॥
ଜୀବନ ହେଉ ମୋର ଧିକ ।
ଦୁହିତା ଦାନ ଦେଇ ରଖ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସଙ୍ଖାଳି ହେଉ ବୃଦ୍ଧକାଳେ ।
ପଡୁଛି ତୋର ପାଦତଳେ ॥୫,୬
ଶୁଣି ଦାନବ ମହାବଳୀ ।
କୋପେ କମ୍ପଇ ପରଜ୍ୱଳି ॥
ଦେଖିଣ ଚକିତ ଦେବକୀ ।
ଭୟେ ବୁଜିଲା ବେନି ଆଖି ॥
କୋଳରେ ଲୁଗ୍ୱଇ ଦୁହିତା ।
ଶରଣ ଗଲି ରଖ ଭ୍ରାତା ॥
କଂସ ବୋଲଇ ତାହା ଶୁଣି ।
ତୁ ଛାର ମୋହର ବହେଣୀ ॥
ବସୁଦେବର ଦୋଷ ନାହିଁ ।
ତୁ ମୋତେ ଅଛୁ ବାଟ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ମୋର ମରଣେ ତୋର ସୁଖ ।
ଦଇବ ଦେଇଅଛି ଦୁଃଖ ॥
ତୁ କାହିଁ ଜାଣୁ ହରିମାୟା ।
ଅସୁରେ ବଡ଼ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୟା ॥
ନାନା ରୂପରେ ହୋଇ ଜାତ ।
ଅସୁର କରଇ ନିପାତ ॥
ନାରଦ କହିଛନ୍ତି ମୋତେ ।
ଏ ମୋତେ ମାରିବ ଯୁକତେ ॥
ଅଷ୍ଟମଗର୍ଭ ମୋ ବଇରୀ ।
ଏହାର ହସ୍ତେ ମୁହିଁ ମରି ॥
ଗ୍ୱହିଁଲା ଅଧର କାମୋଡ଼ି ।
କୋଳରୁ ଆଣିଲା ଉଛୁଡ଼ି ॥
ବେନିଚରଣ ଧରି କରେ ।
ବୁଲାଇ ପିଟିଲା ଶିଳାରେ ॥୭,୮
ଯେ ଦେବୀ ଜଗତ ସଂହାରେ ।
କାହାର ବଳ ତାକୁ ମାରେ ॥
କଂସ ହସ୍ତରୁ ଗଲେ ଚଳି ।
ଗଗନେ ଯେସନେ ବିଜୁଳି ॥
ତେଜେ ଦଶଦିଗ ବିରାଜେ ।
ବେନି ଚରଣ ଅଷ୍ଟଭୁଜେ ॥ ୯
କେ କହୁ ଦେବୀ ଆଭରଣ ।
ଅଙ୍ଗଦ[1] ନୂପୁର କଙ୍କଣ ॥

ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପମାଳି ।
ତେତିଶକୋଟି ଦେବେ ମିଳି ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ।
କଂସକୁ କହନ୍ତି ଭବାନୀ ॥୧୦,୧୧
ରେ କଂସ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ତୋର ବଇରୀ ଚକ୍ରଧର ॥
ସେ ତୋତେ କରିବେ ସଂହାର ।
ଆବର ଯେତେକ ଅସୁର ॥
ତୋହର ପାଇଁ ଦେହ ବହି ।
ଜାତ ହୋଇଲେ ଯହିଁ ତହିଁ ॥
ତୁ ମୋତେ ନ ଜାଣି କଗ୍ୱଡୁ ।
ନିୟତ ପଥ କିପାଁ ହୁଡୁ ॥
ଦେବେ ଯେ ତୋହର ବଇରୀ ।
ତାହାଙ୍କ ବୋଲକୁ ତୁ ଡରି ॥
ଛ ପୁତ୍ର ମାଇଲୁ ଏହାର ।
ଧର୍ମକୁ ଛାଡ଼ିଲୁ ଅସୁର ॥
ଏହାକୁ ବନ୍ଦୀଘରୁ ଛାଡ଼ ।
ବେନି ଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ ॥
ତୋଷିଣ ନିଅ ନିଜପୁର ।
ତୋର ବଇରୀ ପୀତାମ୍ବର ॥୧୨
ଦେବୀ ଚଳିଲେ ନିଜସ୍ଥାନ ।
ଉଚ୍ଚାଟ କରି କଂସ ମନ ॥
ଜଗତେ ହୋଇଲେ ବିଖ୍ୟାତ ।
ଯା କହିଥିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ॥୧୩
ଦେବୀ ବଚନ କଂସ ଶୁଣି ।
ବିଗ୍ୱର କଲା ମନେ ଗୁଣି ॥
ନ ଜାଣି ବିଧାତାର ଗତି ।
ସୋଦରେ କଲଇଁ ଅନୀତି ॥
ଅନେକ କଲଇଁ ମୁଁ ଦୋଷ ।
କେମନ୍ତେ ହୋଇବି ବିଶ୍ୱାସ ॥
କିସ କରିବି ବୋଲି ଭାଳି ।
ଚରଣୁଁ ଫେଡ଼ାଇ ଶାଙ୍ଖୋଳି ॥
ଗ୍ୱହିଁଲା ଦେବକୀ ବଦନ ।
ବୋଲଇ ମଧୁର ବଚନ ॥୧୪

ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ଶୁଣ ।
ତୁମ୍ଭରେ କଲି ଦ୍ରୋହପଣ ॥
ମୁହିଁ ଯେ ସ୍ୱଭାବେ ଅସୁର ।
ଭଣଜା ମାଇଲି ମୋହର ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲି ପୁତ୍ରକଷ୍ଟ ।
ମୋହର ଧର୍ମ କଲି ନଷ୍ଟ ॥
ସଂସାରେ କଲି ଅପଯଶ ।
ନରକେ ହୋଇବି ପ୍ରବେଶ ॥
ଦେହ ବହିଲେ ନିଶ୍ଚେ ମରି ।
ସଂସାର ନୁହଁଇ କାହାରି ॥
ବୃକ୍ଷର ତଳେ ଯେହ୍ନେ ଆସି ।
ପଥୁକି ବିଶ୍ରାମନ୍ତି ବସି ॥
ପୁଣି ଚଳନ୍ତି ଶ୍ରମ ସାରି ।
ସେ ବୃକ୍ଷ ନୁହଁଇ କାହାରି ॥
ତେମନ୍ତ ମାୟା ଏ ସଂସାର ।
କେ ପିତା କେ ପୁତ୍ର କାହାର ॥
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମେ ଆତଯାତ ।
ମାୟା ଭିଆଣ ତାତମାତ ॥
ବୁଦ୍ଧି ବିଗ୍ୱରେ ଯାହା କରି ।
ଭୁଞ୍ଜଇ ସେ ଫଳ ଆବୋରି ॥
ଦୋଷ କରିବ ମୋର କ୍ଷମା ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୁହିଁ ଦୁରାତମା ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଶୋକ କରି ।
ପାଦେ ପଡ଼ିଲା କର ଯୋଡ଼ି ॥
ସୁହୃଦପଣ ଦେଖାଇଲା ।
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଲା ॥
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ଦେଲା ବାସ ।
ଅନେକ କରାଇ ବିଶ୍ୱାସ ॥
କଂସ ଭକତିଭାବ ଦେଖି ।
ସନ୍ତାପ ଛାଡ଼ିଲା ଦେବକୀ ॥
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ବସୁଦେବ ।
ଦିନକୁ ଦିନ ବଡ଼ ଭାବ ॥୧୫-୧୮
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ।
କଂସ ସଭାରେ ବିଜେ କଲା ॥

୧. ଅଙ୍ଗଦ—ବାହୁଭୂଷଣ, ବାଜୁ ।

ଅସୁରଗଣଙ୍କୁ ବସାଇ ।
କହଇ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇ ॥
ଶୂନ୍ୟେ ଚଣ୍ଡିକା ଯାହା ଭଣି ।
ସବୁ କହିଲା ପରିମାଣି ॥ ୨୯
କଂସର ଦେଖିଣ କାତର ।
ଅସୁରେ ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ॥
ଏମନ୍ତ ଅଛୁ ଯେବେ ଜାଣି ।
ଯାହା କହିଲେ ନାରାୟଣୀ ॥
ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ବୁଲିବୁ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ॥
ଦିନକଠାରୁ ଯେତେ ବାଳ ।
ସବୁରି ପୂରାଇବୁ କାଳ ॥
ଯେତେ ବାଳକ ବସୁନ୍ଧରୀ ।
ସକଳ ପକାଇବୁଁ ମାରି ॥ ୩୦, ୩୧
ତୁ କିପାଁ ଡରୁ ଦେବଗଣେ ।
ସେବନ୍ତି ତୋହର ଚରଣେ ॥
ତୋ ତୁଲେ କେ କରୁ ସଂଗ୍ରାମ ।
ଦେବେ ନୁହନ୍ତି ସରିସମ ॥
ତୋହର ଶୁଣି ଧନୁଘୋଷେ ।
ପଳାନ୍ତି ସଂଗ୍ରାମୁଁ ତରାସେ ॥ ୩୨
ଜୀବନ ପାଇଁ ଏଡ଼ି ରଣ ।
ଦେବେ ପଶନ୍ତି ବଣେ ବଣ ॥
କେ ପିନ୍ଧି ନ ପାରନ୍ତି ବାସ ।
ଭୟେ ଫିଟଇ କାହା କେଶ ॥
ନିସତେ ନ ପଳାନ୍ତି ଯେହୁ[1] ।
ନ ମାରି ତୁ ତ ଦୟା ବହୁ ॥
ଜୀବନ ପାଇଁ ଯାର ଆଶ ।
ସେ ତୋତେ କରିବେଟି କିସ ॥ ୩୩-୩୫
ତହୁଁ ଅଧିକ ତିନି ଦେବ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ପଦ୍ମନାଭ ॥
ଆତ୍ମାର ସୁଖେ ସେ ରମନ୍ତି ।
ସେ କିପାଁ ତୋତେ ବାଦ ଚିନ୍ତି ॥
ଅଗାଧ କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁ ଜଳେ ।
ଶୟନ ଅନନ୍ତର କୋଳେ ॥

ପାଦେ ଖଟନ୍ତି ବେନି ନାରୀ ।
ସୁଖେ ଶୟନ ନରହରି ॥
ସେ କିପାଁ ତୋର ତୁଲେ ରଣ ।
ମିଛ କହିଲେ ଦେବଗଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ଥାଇ ତାର ସୁଖେ ।
ଚିନ୍ତା କରଇ ତିନିଲୋକେ ॥
ତପହୁଁ ନ ଜାଣଇ ଆନ ।
ଚିନ୍ତଇ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନ ଜାଣଇ କିଛି ।
ସେ କିପାଁ ତୋତେ ବାଦ ଇଚ୍ଛି ॥
ଶଙ୍କର ଥାଇ ଭୂତମେଳେ ।
ଅମ୍ବିକା ଥାଇ ତାର କୋଳେ ॥
ସେ କିପାଁ ସମର କରିବ ।
ନିତ୍ୟେ ଉଦାସୀ ସଦାଶିବ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ତ ବଳେ ନୋହେ ସରି ।
ତୋତେ ତ ଦିଗପାଳେ ଡରି ॥ ୩୬, ୩୭
ତୋର ବଇରୀ ଯେବେ ହରି ।
ସେ ଥାଇ ସର୍ବଘଟେ ପୂରି ॥
କେ ତାକୁ ପାଇବ ତ୍ରିଲୋକେ ।
ପୁଣି କହିବା କଉତୁକେ ॥
ଦେବତାମାନଙ୍କର ମୂଳ ।
ଧର୍ମ ସେ ଧରିଛି ଶୟଳ ॥
ଦେବେ ତାହାର ତହୁଁ ଜନ୍ମ ।
ବେଦରୁ ଯେହ୍ନେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ॥
ଗୋରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଜ୍ଞଦାନ ।
ତୀର୍ଥ ଦକ୍ଷିଣା ତପ ଶ୍ରମ ॥
ତପ କରନ୍ତି ଯେତେ ଲୋକେ ।
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି ଯେ ଥୋକେ ॥
ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ଯେହୁ ଧର୍ମେ ।
ଦୟା ବହନ୍ତି ଦୁଃଖୀଜନେ ॥
କରନ୍ତି ପର ଉପକାର ।
ଯମଲୋକକୁ ଯାର ଡର ॥

ଏହାଙ୍କ ଦେହେ ଥାଇ ହରି ।
ଏ ମଲେ ମରଇ ମୁରାରି ॥
ଏ ଆମ୍ଭ ଉଚିତ ବିଗ୍ରହ ।
ଏମନ୍ତେ ଶତ୍ରୁ ଯିବ ମାର ॥
ଅଇରୀ ବାଳକାଙ୍କୁ ମାରି ।
ନ ମଲେ ଦିନୁଁ ଦିନ ଡରି ॥
ଦେହରେ ବ୍ୟାଧି ଜନ୍ମକାଳେ ।
ହେଳା ଯେ କରେ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ସେ ଯେହ୍ନେ ନିରତେ ବଢ଼ଇ ।
ଶତ୍ରୁର ସ୍ୱଭାବଟି ଏହି ॥
ଆଜ୍ଞା ତୁ ଦିଅ ବେଗ କରି ।
ହରିଙ୍କି ପକାଇବୁ ମାରି ॥ ୩୮-୪୨
ଅସୁରବଳ ବୋଲ ଶୁଣି ।
କଂସ ଆନନ୍ଦମନେ ଗୁଣି ॥
ଅନେକ କଲା ପରଶଂସା ।
ହିତ ମଣିଲା ବ୍ରହ୍ମହିଂସା ॥
ଜଣ ଜଣକେ ଶାଢ଼ୀ ଦେଲା ।
ବଇରୀ ସଂହାର ବୋଇଲା ॥
ଅସୁରେ କଲାକ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଅମୃତ ମଣେ କାଳ ବିଷ ॥ ୪୩
କଂସ ଆଦେଶ ଘେନି ବେଗେ ।
ଅସୁରେ ଗଲେ ଦଶଦିଗେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ କାମରୂପୀ ।
ପଶିଲେ ବନ ଗିରି ବ୍ୟାପି ॥
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁର ଦେଶ ।
ଅନେକ ଶିଶୁ କଲେ ନାଶ ॥
ଦାନବବୁଦ୍ଧି ମୂଢ଼ପଣ ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି କଷଣ ॥
କଂସବଇରୀ ଅଛି କାହିଁ ।
ନିତ୍ୟେ ଖୋଜନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତାମସ ବୁଦ୍ଧି ଆଚରିଲେ ।
ନିକଟେ ମରଣ ଚିନ୍ତିଲେ ॥

୧. 'ନିସତେ ନ ପଳାନ୍ତି ଯେହୁ'—ଯେଉଁମାନେ ଶକ୍ତିହୀନ ବା ନିରୁପାୟ ହୋଇଯିବାରୁ ପଳାଇଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ।

ଆୟୁଷ ଯଶ ବଳ ଧର୍ମ ।
ଲୋକ ଆଶିଷ ଶୁଭକର୍ମ ॥
ଏ ଆଦି ସର୍ବ ନାଶ କରେ ।
ହିଂସା କରନ୍ତି ଯେହୁ ପରେ ॥୪୪-୪୬
ସୁଜନେ ଶୁଣ ହରିକଥା ।
ଫିଟିବ ଭବବନ୍ଧ ବ୍ୟଥା ॥
କୀଟରୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଯାଏ ।
ହିଂସ୍ରକ ହରିଙ୍କି ନ ପାଏ ॥
ସେ ହରି ଦୁଃଖୀଙ୍କ ସୋଦର ।
ହିଂସା ନାଶିବେ ପ୍ରଭୁ ମୋର ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କଂସୋଦ୍ୟମନିରୂପଣଂ ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଷଷ୍ଠରେ କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ । ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦ ସାରି ସର୍ବ ॥
ମଥୁରାପୁରେ ପ୍ରବେଶିଲା । ବସୁଦେବର ଭେଟ ହେଲା ॥

ବ୍ୟାସକୁମର ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
ଅମୃତ ଭାଗବତ ବାଣୀ ॥
ଆନନ୍ଦେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ।
ମୁନିଚରଣେ ଶିର ଦେଇ ॥
ଉଠି ଯୋଡ଼ିଣ ବେନିକର ।
ରାଜନ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ହୋଇଲି ପବିତ୍ର ।
ଶୁଣି ଚରିତ ଭାଗବତ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସୁଦେବ ନେଇ ।
ଅଇଲା ନନ୍ଦଘରେ ଥୋଇ ॥
ତହିଁ କି କଲେ ବନମାଳୀ ।
ଶୁଣିବି କୃଷ୍ଣ ବାଳକେଳି ॥
କହି ପବିତ୍ର ମୋତେ କର ।
ସେବଇଁ ଚରଣେ ତୁମ୍ଭର ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ମୁନିବର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧର ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ନିଦ୍ରା ଜଗତ ମୋହିଥିଲା ।
ବସୁଦେବ ଯେ ଥୋଇ ଗଲା ॥
ଚେତି ଗ୍ରହିଁଲା ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ଚିଆଇଁ ଉଠି ସୁଲକ୍ଷଣୀ ॥
ଦେଖିଲା ହୋଇଛି ତନୟେ ।
ନନ୍ଦକୁ କହିଲେ ଥୋକାଏ ॥
ଶୁଣି ମିଳିଲା ବେଗେ ନନ୍ଦ ।
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିଣ ଆନନ୍ଦ ॥
ଯେତେ ଯଶୋଦା ପରିବାରୀ ।
ରାଇ ଆଣନ୍ତି ନରନାରୀ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ମିଳିଲେ ଗହଳ ।
ଶୁଭିଲା ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ଗୋଳ ॥
ନନ୍ଦ ଦେଖିଣ ଦ୍ୱିଜଗଣ ।
ତକ୍ଷଣେ ପୂଜିଲା ଚରଣ ॥
ବେଗେ ହୋଇଲା ଶୁଚିବନ୍ତ ।
କାଞ୍ଚନ ଆଣିଲା ବହୁତ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ କଲେ ବେଦଧ୍ୱନି ।
ମଙ୍ଗଳ ଶୁଭଲଗ୍ନ ଘେନି ॥
କରାଇ ଜାତକର୍ମ ବିଧି ।
ଦେବତା ପିତୃଙ୍କୁ ଆରାଧି ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଅନେକ ପୂଜିଲା ।
ବେନିନିୟୁତ ଧେନୁ ଦେଲା ॥
ମଣ୍ଡିଣ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ।
ଚନ୍ଦନ କୁସୁମ ଗ୍ରମର ॥
ତିଳପର୍ବତମାନ କରି ।
ଦେଲା କାଞ୍ଚନ ବସ୍ତ୍ର ଭରି ॥୧-୩
ବିପ୍ରେ ପଢ଼ିଲେ ବେଦ ଗ୍ରରି ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ॥
ସୂତ ମାଗଧ ବନ୍ଦୀ ମିଳି ।
ଗାବନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ଉଚ୍ଚାରି ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂରୀ ଭେରୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ମଙ୍ଗଳମହୁରୀ ॥ ୫Ψ
ନନ୍ଦର ଘରେ ପୁତ୍ର ଜାତ ।
ଚହଳ ଶୁଭେ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଗୋପନଗରେ ଯେତେ ଲୋକେ ।
ଚିଆଇଁ ଧାଇଁଛନ୍ତି ଥୋକେ ॥
ସୁଖରେ ପାହିଲା ରଜନୀ ।
ବାହାର ହୋଇଲେ କାମିନୀ ॥
ଅଗଣା ଖରକି ପହଁରା ।
ଚନ୍ଦନ ଗୋଳି ଦ୍ୟନ୍ତି ଛେରା ॥
ପିଢ଼ାରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳସେ ।
ତୋରଣା ଲମ୍ବାନ୍ତି ହରଷେ ॥ ୬

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

Ψ ଶ୍ଳୋକ ୪ର ଅନୁବାଦ ନାହିଁ ।

ଗୋରୁଙ୍କୁ ମଣ୍ଡିଲେ ଗୋପାଳେ ।
ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ ଫୁଲମାଳେ ॥
ବୃଷଭ ସୁରଭୀ ବାଛୁରୀ ।
ହଳଦୀ ତେଲ ତାଙ୍କୁ ବୋଳି ॥ ୭
ଗଉଡ଼େ ଶୁଚିବନ୍ତ ହୋଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ଅଳଙ୍କାର ଲାଇ ॥
ହାର କଙ୍କଣ କର୍ଣ୍ଣଫୁଲ ।
ନୂପୁର ବାଜେଣୀ ଅମୂଲ୍ୟ ॥
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଅଳଙ୍କାର ।
ହସ୍ତେ ଘେନିଲେ ଉପହାର ॥
ଏକ ଆରକେ ଆଗ ହୋଇ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ଯାଇ ॥ ୮
ଗୋପୀଏ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ।
ଦେହରେ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥
ପିନ୍ଧିଲେ ନାନା ବସ୍ତ୍ରମାନ ।
ଆନନ୍ଦେ ମନ ଛନଛନ ॥
ହସ୍ତରେ ଘେନି ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ ।
ରଙ୍ଗେ ଚଳିଲେ ଗୋପବାଳୀ ॥
ଏକ ଆରକେ ଯାନ୍ତି ଜିଣି ।
ଚରଣେ ନୂପୁର ବାଜେଣୀ ॥
କେହି ଲେଉଟି ନ ଗ୍ରହାନ୍ତି ।
ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ଗ୍ରହପନ୍ତି ॥
ଚଳନ୍ତି ଶ୍ରବଣେ କୁଣ୍ଡଳ ।
ନିତମ୍ବ କୁଚ ହେମମାଳ ॥
ଆକାଶେ ଦେବେ ଛନ୍ତି ଗ୍ରହିଁ ।
ଗୋପୀ ଚଳନ୍ତି ଗୀତ ଗାଇ ॥
ଯାନ୍ତେ ବିରାଜେ ମହୀସ୍ଥଳୀ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ହୁଳହୁଳି ॥
କବରୀ ଫିଂଟି ଫୁଲମାଳ ।
ଯାନ୍ତେ ପଡ଼ଇ ମହୀତଳ ॥
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ ଲେଖି ।
ହରିଙ୍କି ଯାଉଛନ୍ତି ଦେଖି ॥୯-୧୧
ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ମିଳିଲେ ।
ମଙ୍ଗଳ ଘୋଷ ନାଦ କଲେ ॥

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳେ ଯାଇ ମିଳି ।
ହାସ୍ୟେ କେ କରନ୍ତି ଢମାଳି ॥
ଯଶୋଦା କୋଳେ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମ ଆଖି ॥
ଅକ୍ଷତ କୃଷ୍ଣ ଶିରେ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ଆନନ୍ଦେ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଯଶୋଦାଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ।
ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ତୋର ଆଈ ॥୧୧
ଆମ୍ଭ ଆୟୁଷ ଘେନି କରି ।
ତୋ ପୁତ୍ର ରଖୁ ନରହରି ॥
ଏ ଆମ୍ଭ ଗୋକୁଳ ରଖିବ ।
ଏହାକୁ ରଖୁ ସଦାଶିବ ॥
ହଳଦୀ ତେଲ ଘେନି ଥୋକେ ।
ଲେପନ୍ତି ଏକକୁ ଆରକେ ॥
ଖେମଟା ବାଦ୍ୟ କରତାଳି ।
ନାଚନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ଗୁଆଳୀ[୧] ॥
ବିଜୟ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ।
ଆନନ୍ଦମାନଙ୍କର ମୂଳ ॥୧୨, ୧୩
ଗୋପାଳେ ଏକକୁ ଆରକେ ।
ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଦୁଧ ଦଧି ଥୋକେ ॥
ଲବଣୀ ଘେନି ମରାମରି ।
ନାଚନ୍ତି ଏକୁ ଆରେ ଧରି ॥୧୪
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ନନ୍ଦରାୟେ ।
ଭଣ୍ଡାର ଫେଇଲା ଥୋକାଏ ॥
ଅନେକ ଗୋରୁ ବସ୍ତ୍ର ଦାନ ।
ତୋଷିଲା ଜଣେ ଜଣେ ମନ ॥୧୫, ୧୬
ରୋହିଣୀ ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଲା ॥
ଗୋପୀଙ୍କୁ କରିଣ ହରଷ ।
ଭୋଜନ ଦେଲା ଷଡ଼ରସ ॥୧୭
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ ମନେ ଗୁଣି ।
ଗୋପେ ବିଜୟ କମଳିନୀ ॥
କେ କହୁ ଗୋପର ସମ୍ପଦ ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଆଦିକନ୍ଦ ॥୧୮

ଶୁଣ ହେ କୁରୁ ନୃପମଣି ।
ଜନ୍ମ ଉତ୍ସବ ଅନ୍ତେ ପୁଣି ॥
କଂସର ଆଢ଼ତିଆ[୨] ଥିଲା ।
ନନ୍ଦକୁ କ୍ଷଣେ ନ ଛାଡ଼ିଲା ॥
ଦଇବେ ଆକଟ ଅପାର ।
ନେବ ସେ ବରଷକ କର ॥
ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ।
ନନ୍ଦ ବୋଲଇ ଶୋକ ବହି ॥
କଂସ ଆକଟ ମୋତେ କରି ।
ମୁଁ ଆଜି ଯିବି ମଧୁପୁରୀ ॥
ପୁତ୍ରର ଚିନ୍ତା ତୁମ୍ଭେ କର ।
କହି ଚଳିଲା ଗୋପବୀର ॥୧୯
କଂସର ଛାମୁରେ ମିଳିଲା ।
ସୁନିଆଁ[୩] ଧନ ଗଣିଦେଲା ॥
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ଧନ ବସନ ଦେଲା ଶାଢ଼ୀ ॥
ମେଲାଣି ମାଗିଲା ତକ୍ଷଣ ।
କିଣିଲା ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ॥
ଗୋପନବରେ ଯେତେ ଲୋଡ଼ା ।
ତାଳ ଜମ୍ବିଲ ଆମ୍ବସଢ଼ା ॥
ମନର ସାନନ୍ଦେ କିଣିଲା ।
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା ॥
ଶକଟେ ଭରି ମନ ତୋଷେ ।
ଏମନ୍ତେ ଦିନ ଅବଶେଷେ ॥
ସାରିଲା ରନ୍ଧନ ଭୋଜନ ।
ନିରତେ ପୁତ୍ର ତହିଁ ମନ ॥
ନନ୍ଦର ଆଗମନ ଶୁଣି ।
ବସୁଦେବ ଯେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ନନ୍ଦ ମିତ୍ର ମୋର ।
ତା ଘରେ ଅଛି ମୋ କୁମର ॥
ତାର କୁଶଳେ ମୋର ଇଷ୍ଟ ।
ନ ପୁଣ ଜାଣେ କଂସ ଦୁଷ୍ଟ ॥

୧. ଗୁଆଳୀ—ଗୋପାଳୁଣୀ । ୨. ଆଢ଼ତିଆ—ଡଗର, ଦୂତ । ୩. ସୁନିଆଁ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା, ମୋହର ।

ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
ନନ୍ଦର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥୨୦
ମିତ୍ରର ଆଗମନ ଦେଖି ।
ଉଠିଲା ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ କଲା କୋଳ ।
ବସିଲେ ଯାଇ ଏକମେଳ ॥
ପୂର୍ବର କଥାମାନ କହି ।
ଏକ ଆରକେ ଭାବ ବହି ॥
ବୋଲଇ ବସୁଦେବ ହସି ।
ନନ୍ଦ କୁଶଳ ପରଶଂସି ॥୨୧, ୨୨
ବୃଦ୍ଧ ବୟସେ ତୋର ସୁତ ।
ଶୁଣି ହୋଇଲି କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମର ଏ ସାର ।
ବୋଲନ୍ତି ସଂସାର ବେଭାର ॥
ଦାରା ତନୟ ବନ୍ଧୁଗଣ ।
ଧନ ସମ୍ପଦ ଏ କାରଣ ॥
ଏତେ ନ ଥିଲେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଉଭୟଲୋକେ ସୁଖ ନାହିଁ ॥
ଏ ପୁଣି ନୁହଁଇ ନା ସତ୍ୟ ।
ଦର୍ପଣେ ପ୍ରତିମା ଯେମନ୍ତ ॥
ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେ ଠୁଳ ।
ଯେସନେ ସମୁଦ୍ର କଲ୍ଲୋଳ ॥
ଭଲେ ଅଛନ୍ତି ନା ଗୋ-କୁଳ ।
ତୃଣ ବୀରୁଧ[୧] କନ୍ଦ ମୂଳ ॥
ଗୋପାଳେ ଅଛନ୍ତି ନା ଭଲେ ।
ରୋହିଣୀ ନନ୍ଦନର ତୁଲେ ॥

ମୋହର ରୋହିଣୀର ସୁତ ।
ତୁମ୍ଭେ ତାହାର ତାତମାତ ॥
ପିତା ବିଚ୍ଛେଦେ ଅରକ୍ଷିତ ।
ତୁମ୍ଭର ପାଳିବା ଉଚିତ ॥
ମୁଁ କି କରିବି ଉପକାର ।
ଏତେ ଅନ୍ତରେ ଗୃହ ମୋର ॥
ଜୀବନ୍ତେ ଏକୁ ଆରେ ସଖା ।
ମରଣେ ପରଲୋକେ ଦେଖା ॥୨୩-୨୮
ଏମନ୍ତ ମିତ୍ରର ସ୍ୱଭାବ ।
ଆନନ୍ଦେ କହେ ବସୁଦେବ ॥
ନନ୍ଦ ଯେ ବସୁଦେବେ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶୋକଭର ହୋଇ ॥
ଭୋ ମିତ୍ର ବଡ଼ଇ ବିକଳ ।
ନୟନୁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ଦେବକୀ କଲା କେତେ ପାପ ।
ଅଳପ ଦିନେ ଏତେ ତାପ ॥
ପ୍ରସବେ ବରଷେ ବରଷ ।
ଛ ପୁତ୍ର କଲା କଂସ ନାଶ ॥
ଏବେ ଦୁହିତାଏ ହୋଇଲା ।
କଂସର ହସ୍ତୁ ଶୂନ୍ୟେ ଗଲା ॥୨୯
ଏ କଥା କର୍ମର ଆୟତ୍ତ ।
ଜଗତ କର୍ମେ ଆତଯାତ ॥
ଏହା ଜାଣନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀଲୋକ ।
ତେଣୁ ନ ଲାଗେ ଦୁଃଖସୁଖ ॥୩୦
ବୋଲଇ ବସୁଦେବ ଶୋକେ ।
ଯାହା ଅର୍ଜିଲି ପୂର୍ବଲୋକେ ॥

ସେ କଲା କର୍ମଟି ମୋହର ।
ଭୋ ମିତ୍ର ବେଗେ ଯାଅ ଘର ॥
କଂସ ଆଦେଶ ଘେନି ଶିରେ ।
ଜଗତେ ବୁଲନ୍ତି ଅସୁରେ ॥
ମାରିବେ ଯେତେ ବାଳପୁଅ ।
ଭୋ ମିତ୍ର ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ରହ ॥୩୧
କହି ଚଳିଲା ବସୁଦେବ ।
ନନ୍ଦର ମନ ଉଦବେଗ ॥
ଶୁଣିଣ ମିତ୍ରର ବଚନ ।
ନନ୍ଦର ମନ ଛନଛନ ॥
ଶକଟେ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଭରି ।
ଚିନ୍ତଇ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ॥
ବାଜଇ ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ତୂର ।
ନଗରୁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥୩୨
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶ ଶିରେ ଘେନି ।
କହିଲେ ଶୁକ ମହାମୁନି ॥
ପଣ୍ଡିତେ ଶୁଣ ହରିଲୀଳା ।
ଏ ଭବସାଗରକୁ ଭେଳା ॥
ଏ ନାବେ ବସ ଭ୍ରାନ୍ତି ଛାଡ଼ି ।
ନ ମର ମୋହଜଳେ ବୁଡ଼ି ॥
ସମ୍ପଦ ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟ ଦୃଶ୍ୟ ।
ତେଣେ ନ କର ଯେ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ନିରତେ ଚିନ୍ତ ନରହରି ।
ନ ମର ଶୂନ୍ୟେ କଳି କରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଜ୍ଞାନରସ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନନ୍ଦୋତ୍ସବୋ ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ବୀରୁଧ—ବୃକ୍ଷଲତା ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସପ୍ତମେ ମିତ୍ର ବୋଲ ମାନି । ବ୍ରଜେ ଗମନ୍ତେ ନନ୍ଦ ପୁଣି ॥
ପୂତନା ମରିଛି ଦେଖିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ନନ୍ଦ ଚଳିଲା ବେଗେ ବେଗେ ॥
ବସୁଦେବର ବୋଲ ଶୁଣି ।
ମନେ ଚିନ୍ତଇ ଚକ୍ରପାଣି ॥ ୧
କଂସର ଆଦେଶେ ଅସୁରୀ ।
ପୂତନା ଚଉଦିଗେ ଫେରି ॥
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ଏକ ଏକ ।
ଅନେକ ମାଇଲା ବାଳକ ॥
ସ୍ତନଯୁଗଳେ ବିଷଭରି ।
ପିଆଇ ବାଳକ ସଂହାରି ॥
ଯହିଁ ବିଜୟ ଆଦିମୂଳ ।
ଯା ନାମ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ॥
କି କରି ପାରିବେ ଅସୁରେ ।
ଯାହାର ନାମେ ଯମ ଡରେ ॥ ୩
ପୂତନା ବୁଲି ଚ୍ଚରିଦିଗେ ।
ମିଳିଲା ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ॥
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରଭାତ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ଅନେକ ଶିଶୁ ଏ ମାଇଲା ।
ମୋହର ନୁହଁଇ ସହିଲା ॥
ଦୁଷ୍ଟ ମାରଣେ ମୋର ଜନ୍ମ ।
ଅସୁରୀ କଲା ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ଏମନ୍ତ ହରି ବିଚ୍ଚରିଲେ ।
ପୂତନା ମନ ଆକର୍ଷିଲେ ॥
ରାକ୍ଷସୀ ବିଚ୍ଚରଇ ବସି ।
ଏହି ନଗରେ ଯିବି ପଶି ॥
ଆକାଶେ ଉଦେ ଦିନକର ।
ଅସୁରୀ ମାୟାର ଭଣ୍ଡାର ॥

ମାୟାମୋହିନୀ ରୂପ ଧରି ।
ତିନି ଭୁବନେ ନାହିଁ ସରି ॥
ରୂପେ କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ।
ଦେଖି ଢଳିବେ ସୁରଦେବା ॥
କବରୀଭାରେ ଫୁଲମାଳ ।
ସୁନ୍ଦର ଅଳକା କପୋଳ ॥
ପୃଥୁ ନିତମ୍ବ କୁଚ ଭାର ।
ମଝା ସିଂହକୁ ପଟାନ୍ତର ॥
ଝୀନ ପତନୀ ରଙ୍ଗବାସ ।
କଟିମେଖଳା ରବିତ୍ରାସ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୋଭିତ ରତ୍ନକାପ ।
ଶିରେ ସୀମନ୍ତ ଦିବ୍ୟରୂପ ॥
ଅଳପ କହଇ ବଚନ ।
ଅଣ୍ଡିର କୋକିଳ ଯେସନ ॥
ହରିଲା ଗୋପୀଙ୍କର ମନ ।
ବାଳ ତରୁଣ ବୃଦ୍ଧଜନ ॥
ପଦ୍ମ ଗୋଟିଏ ଘେନି କରେ ।
ଅସୁରୀ ଚଳଇ ସଧୀରେ ॥
ପୂତନା ରୂପ ଜନେ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ଆଖି ॥
ଗୋଡ଼ାଇ ବୋଲନ୍ତି ଯୁବତୀ ।
କିପାଁ ତେଜିଲା ଏହା ପତି ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ।
କେ ବୋଲେ ଅମ୍ବିକା ଅଟଇ ॥
କେ ବୋଲେ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମିଲେ ଗୋପପୁର ॥
କମଳା ଆସିଛନ୍ତି ଦେଖି ।
ଜଳଧି ଶୟନ ଉପେକ୍ଷି ॥
କେ ବୋଲେ ଅଟଇ ଏମନ୍ତ ।
ପୁରାଣେ ଶୁଣିଛୁ ତଦନ୍ତ ॥୪-୬

ଏମନ୍ତେ ଜାଣି ନ ପାରିଲେ ।
ସମସ୍ତେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ॥
ପୂତନା ବୋଲଇ ମଧୁରେ ।
ବାଳକ ଅଛି କାହା ଘରେ ॥
ମୋର ବାଳକ ଏବେ ମଲା ।
ସ୍ତନ ମୋ ନୁହଇ ସହିଲା ॥
କାହାର ପୁତ୍ର ଅଛି ମାଏ ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇବି ଥୋକାଏ ॥
ଅସୁରୀ ଚ୍ଚଲଇ ସଧୀରେ ।
ମିଳିଲା ଯାଇ ନନ୍ଦଘରେ ॥
ଗୋପୀଏ ଗଲେ ଅପସରି ।
ଭିତରେ ପଶିଲା ଅସୁରୀ ॥
ଯଶୋଦା ହୋଇଲେ ଉଷତ ।
ପୁତ୍ର ମୋ ହେବ ବଳବନ୍ତ ॥
ଏ ମୋର ଘରେ ଯେବେ ଥାଇ ।
ନିରତେ ପୁତ୍ରେ କ୍ଷୀର ଦେଇ ॥
ନନ୍ଦର ଛାମୁରେ କହିବି ।
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେବି ॥
ଯଶୋଦା ଏମନ୍ତ ବିଚ୍ଚରି ।
ଘରକୁ ଆଣିଲା ଅସୁରୀ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ କଥା ରସ ।
ପୂତନା ଚ୍ଚହେଁ ପୀତବାସ ॥
ବାଳକ ସ୍ୱଭାବେ ଅନନ୍ତ ।
ନିଦ୍ରାରେ ଦିଶନ୍ତି ଅଚେତ ॥
ଯଶୋଦା ଘେନି ବନମାଳୀ ।
ପୂତନା କୋଳେ ଦେଲେ ତୋଳି ॥
ତା ଦେଖି ପୂତନା ହରଷେ ।
କ୍ଷୀର ସେ ଦେଲା ପୀତବାସେ ॥
କୃଷ୍ଣର ନ ଜାଣଇ ବଳ ।
ଆକର୍ଷି ନେଇ କଲା କୋଳ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କୃଷ୍ଣର ମୁଖେ ଦେଲା ସ୍ତନ ।
ଗାଢ଼େ ଶୋଷିଲେ ଭଗବାନ ॥
ପଞ୍ଚ ପରାଣ କ୍ଷୀର ସଙ୍ଗେ ।
ପଶିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ଅଙ୍ଗେ* ॥
ଜୀବ ଛାଡ଼ିଲା ଗଣ୍ଡିଛନ୍ଦ ।
ଅସୁରୀ କଲା ଘୋରନାଦ ॥
ନିଜ ଶରୀର ପ୍ରକାଶିଲା ।
ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ବୋଲି ବୋଇଲା ॥
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ।
ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଭୂମିଖଣ୍ଡ ॥
କର ଚରଣ ପ୍ରସାରିଲା ।
ଦେଢ଼ ଯୋଜନ ଆବୋରିଲା ॥
ବୃକ୍ଷ ମନ୍ଦିର ଗୋରୁଘର ।
ଭାଜି ହୋଇଲା ସବୁ ଚୂର ॥୭-୧୪
ଶୁକ କହନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
କେ କହୁ ଅସୁରୀର କାୟେ ॥
ଲଙ୍ଗଳଈଶ ପ୍ରାୟ ଦନ୍ତେ ।
ନାସିକା ଗୁହା କି ପର୍ବତେ ॥
ଖଣ୍ଡପର୍ବତ ସ୍ତନ ବେନି ।
ଖାଙ୍କର କେଶ[୧] ତା ମୂର୍ଦ୍ଧନି ॥୧୫
ପିଙ୍ଗଳ ଚକ୍ଷୁର ସ୍ୱରୂପ ।
ଯେହ୍ନେ ଖୋଦିତ ଅନ୍ଧକୂପ ॥
ନଦୀର ତୀର ଯେହ୍ନେ ଜଂଘ ।
ଭୁଜ ଦିଶଇ ସେତୁବନ୍ଧ ॥
ଶୁଖିଲା ହ୍ରଦ କି ଉଦର ।
ଦେଖି କମ୍ପିଲେ ସୁର ନର ॥୧୬
ଗୋପରେ ପଡ଼ିଲାକ ହୁରି ।
ଭୟେ ପଳାନ୍ତି ନରନାରୀ ॥
ପଡ଼ି ଭାଜିଲା କାହା ମୁଣ୍ଡ ।
କାହାର ଦେହ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥୧୭

ଦେଖି ଚକିତ ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ଭୟେ ଚିନ୍ତଇ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଘଡ଼ିକେ ହୋଇଲା ସଚେତ ।
ଉଠି ଲୋଡ଼ଇ ନିଜ ସୁତ ॥
ଗୋପୀଙ୍କି ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ।
କେ ଘେନିଅଛ ମୋ କୁମର ॥
ବହନ ଆଣ ପୁତ୍ର ଯାଇ ।
ମରିବି ତା ମୁଖ ନ ଚ୍ହିଁ ॥
ଦେଖିଣ ଯଶୋଦା ବିକଳ ।
ଗୋପୀ ଧାମନ୍ତି ଅନ୍ତରାଳ ॥
ଭୟେ ଖୋଜନ୍ତି ଘରଦ୍ୱାର ।
ଦେଖିଲେ ପୂତନା ଉପର ॥
ବେନି ପର୍ବତ ମଧ୍ୟେ ରହି ।
ଯେମନ୍ତ ଶଶାଙ୍କ ଦିଶଇ ॥
ପୂତନା ସ୍ତନ ମଧ୍ୟେ ହରି ।
ଗୋପୀଏ ଯାଇ କୋଳ କରି ॥
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିଣ ନୟନେ ।
ଆନନ୍ଦ ଯଶୋଦାର ମନେ ॥
କୋଳ କରିଣ ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ।
ଘରେ ପଶିଲେ ଦେବୀ ଯାଇ ॥
ରୋହିଣୀ ଦେଖିଣ ଉଛତ ।
ଲୋକେ ହୋଇଲେ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ଗୋପୀ ମିଳିଲେ ବେଗେ ଯାଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଯଶୋଦାକୁ ଚ୍ହିଁ ॥
ଆପଦୁଁ ତରିଲା କୁମର ।
ତୁ ଏବେ ରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି କର ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ପୁତ୍ରକୁ ଘେନିଲା ରୋହିଣୀ ॥
ବେଢ଼ି ବସିଲେ ଗୋପନାରୀ ।
ଯେତେ ଯଶୋଦା ପରିବାରୀ ॥

ବତ୍ସା ଗୋଟିଏ ଆଣିକରି ।
ତା ଲାଞ୍ଜେ ପୁତ୍ର ଦେହ ଝାଡ଼ି ॥୧୮,୧୯
ଗୋ ମୂତ୍ରେ କରାଇ ସ୍ନାହାନ ।
ଗୋରଜ କରନ୍ତି ଲେପନ ॥
ଗୋମୟେ ଦେଲେ ଠିଆ ଚିତା ।
ଯେ ପ୍ରଭୁ ଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହିତା ॥
ହସ୍ତରେ ଦୂର୍ବାଙ୍କୁର ଘେନି ।
କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି କାମିନୀ ॥
ଦ୍ୱାଦଶ ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ କରି ।
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି ନାମ ଧରି ॥୨୦
ଯାହାର ନାହିଁ ଆଦିଅନ୍ତ ।
ଚରଣ ରଖୁ ସେ ଅନନ୍ତ ॥
ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ଶିରୀରଙ୍ଗ ।
ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ବେନି ଜଂଘ ॥
ଅଚ୍ୟୁତ ରଖୁ କଟିଭାଗ ।
ବକ୍ଷ ରଖନ୍ତୁ ମହାଦେବ ॥
ଉଦର ରଖୁ ହୟଗ୍ରୀବ ।
ହୃଦୟ ରଖନ୍ତୁ କେଶବ ॥
ବିଷ୍ଣୁ ତୋ ରଖୁ ବେନି ଭୁଜ ।
କଣ୍ଠ ତୋ ରଖୁ ଗ୍ରହରାଜ ॥
ଲଲାଟ ରଖୁ ସଦାଶିବ ।
ମୁଖ ତୋ ରଖନ୍ତୁ ମାଧବ ॥୨୧,୨୨
ତୋର ଅଗ୍ରତେ ଚକ୍ରଧର ।
ପୃଷ୍ଠ ତୋ ରଖୁ ଗଦାଧର ॥
ସାରଙ୍ଗଧର ଏକ ପାଖ ।
ଖଡ଼ଗଧାରୀ ଆର ପାଖ ॥
ଶଙ୍ଖ ତୋ ରଖୁ ଚ୍ରିକୋଣ ।
ଉପରେ ରଖୁ ନାରାୟଣ ॥
ଗରୁଡ଼ପତି ରଖୁ ତଳେ ।
ହରି ରଖନ୍ତୁ ଅନ୍ତରାଳେ ॥୨୩

୧. ଖାଙ୍କର କେଶ—ରୁକ୍ଷ ଓ ମୁକୁଳା କେଶ ।

* ପୂତନାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ପୂତନା ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ଦାନବରାଜ ବଳିର ରତ୍ନମାଳା ନାମ୍ନୀ କନ୍ୟା ଥିଲା । ବାମନରୂପୀ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଖି ତା'ମନରେ ପୁତ୍ରସ୍ନେହ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, "ଯଦି ମୋର ଏଭଳି ସୁନ୍ଦର ପୁଅଟିଏ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ମୁଁ ତାହାକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇ ସୁଖ ପାଇଥାନ୍ତି ।" ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଭଗବାନ ତା'ଅନ୍ତର କଥାକୁ ଜାଣି ମନେ ମନେ ଅନୁମୋଦନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବାମନଙ୍କ ଛଳନା ଦେଖି ସେ ପୁଣି ଭାବିଲା, "ଏଭଳି ପୁଅ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ବିଷ ଦେଇ ମାରି ଦେଇଥାନ୍ତି ।" ଏହି କାରଣରୁ ତା'ଅନ୍ତରରେ ମାତୃସ୍ନେହ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂତନା ରାକ୍ଷସୀ ହେଲା ଏବଂ ଭଗବାନ ତା'ର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରି ତାକୁ ଦୁର୍ଲଭ ଗତି ଦେଲେ ।

(ଗର୍ଗ ସଂହିତା, ଗୋଲୋକ ଖଣ୍ଡ, ୧୩।୩୨)

ହୃଷୀକେଶ ତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଗଣ ।
ରଖୁ ଗୋବିନ୍ଦ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ॥
ଚିତ୍ତ ତୋ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ପତି ।
ମାଧବ ରଖୁ ତୋର ମତି ॥
ଖେଳନ୍ତେ ରଖୁ ବନମାଳୀ ।
ଶୟନେ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପାଳି ॥
ଗ୍ଲନ୍ତେ ଭୋଜନେ ଶୟନେ ।
ରଖନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନେ ॥୨୪-୨୬
ଭୂତ ବେତାଳ ପ୍ରେତଜ୍ୱର ।
ଗ୍ରହ ଡାକିନୀ ନିଶାଚର ॥
ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱପନ ଗ୍ରହପୀଡ଼ା ।
ବିଷ୍ଣୁ ନାଶନ୍ତୁ ସର୍ବ ଅଡ଼ା[୧] ॥
ନିର୍ଭୟ କରୁ ନରସିଂହ ।
ବଜ୍ର ତୋ ହେଉ ସର୍ବଅଙ୍ଗ ॥
ଆମ୍ଭ ଆୟୁଷ ତୋତେ ହେଉ ।
ତୋ ଯଶ ତିନି ପୁରେ ଥାଉ ॥
ନ ଥାଉ ତୋତେ କେ ଜିଣନ୍ତା ।
ତିନିଭୁବନେ ସାମରଥା ॥୨୭-୨୯
ଏମନ୍ତେ ସ୍ନେହଭର ହୋଇ ।
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦେଲେ ନେଇ ॥
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇ ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ଭୟେ ଚିନ୍ତଇ ଚକ୍ରପାଣି ॥୩୦
ନନ୍ଦ ଯେ ଥିଲା ମଧୁବନେ ।
ଆସି ମିଳିଲା ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଦେଖିଣ ପୂତନା ଶରୀର ।
ନନ୍ଦ କମ୍ପଇ ଥରହର ॥୩୧
ମିତ୍ର ବଚନ ମନେ ଗୁଣି ।
ସୁମରି ବୋଲେ ପରିମାଣି ॥
ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ ରାଇଲା ।
ଦହନ କର ହୋ ବୋଇଲା ॥
ତକ୍ଷଣେ କରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ଦହିଲେ ପୂତନାର ପିଣ୍ଡ ॥୩୨, ୩୩

ଅନଳେ ଦହନ୍ତେ ଅସୁରୀ ।
ଗନ୍ଧ ପ୍ରସରଇ କସ୍ତୁରୀ ॥
ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ସକଳେ ।
ଗନ୍ଧ ଆମୋଦେ ଦିଗ ପୂରେ ॥
ହରି ଭକ୍ଷିଲେ ଯାର କ୍ଷୀର ।
ସୁଗନ୍ଧ କେତେକ ମାତର ॥୩୪
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୋଗେ ମୁନିଗଣେ ।
ଚିନ୍ତନ୍ତି ଯେ ହରିଚରଣେ ॥
କ୍ଷୀର ସଙ୍ଗତେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ।
ଶ୍ରୀହରି ଦେହେ ହେଲା ଲୀନ ॥
ପାମରୀ ସ୍ୱଭାବେ ଅସୁରୀ ।
ଅନେକ ପାପ ଥିଲା କରି ॥
ହତ୍ୟା କହିବା ତାର କେତେ ।
ଦେହରେ ଲୋମ ଅଛି ଯେତେ ॥
ହରିଙ୍କି କୋଳେ ବସାଇଲା ।
ଶ୍ରୀମୁଖେ ଗ୍ୟହିଁ କ୍ଷୀର ଦେଲା ॥
ନନ୍ଦ ଦେବକୀ ଯଶୋବନ୍ତୀ ।
ବସୁଦେବଙ୍କ ଯହିଁ ଗତି ॥
ତହିଁକି ପେଶିଲେ ମୁରାରି ।
ପୂତନା ଗଲା ଆଗସରି ॥୩୫, ୩୬
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଯେତେ ଗାଈ ।
ଯାହାଙ୍କ କ୍ଷୀର କୃଷ୍ଣ ଖାଇ ॥
ବସିଲେ ଯେତେ ଜନ କୋଳେ ।
ସବୁ ତରିବେ ଏକାବେଳେ ॥୩୭-୪୦
ଅସୁରୀ ଦହନ କରାଇ ।
ଘରେ ମିଳିଲେ ନନ୍ଦ ଯାଇ ॥
ପୂତନା ଆଗମନ ଲୋକେ ।
କହିଲେ ନନ୍ଦ ଆଗେ ଥୋକେ ॥
ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ଗୋପେ ହେଲେ ।
ସକଳେ କୃଷ୍ଣ ସୁମରିଲେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ଆପଦୁଁ ତରିଲା ବାଳୁତ ॥

ଆମ୍ଭର ଅଛି ପୁଣ୍ୟବଳ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ରଖିବେ ଗୋକୁଳ ॥୪୧, ୪୨
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ନନ୍ଦ ମିଳି ।
କୋଳେ ବସାଇ ବନମାଳୀ ॥
କୃଷ୍ଣର ଶିରେ ଦେଇ କର ।
ଚୁମ୍ବନ ଦେଲାକ ଅପାର ॥
ବିପ୍ର ଅଣାଇ ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ।
କରାଇ ଚିନ୍ତଇ ଶ୍ରୀପତି ॥
ନନ୍ଦର ଆଜ୍ଞାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ।
କରନ୍ତି ଶାନ୍ତି ଗ୍ରହଗଣେ ॥
ଯଜ୍ଞ ଉଚିତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ।
କରାଇ ଚିନ୍ତଇ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
ସହସ୍ରେ ଧେନୁ ବସ୍ତ୍ର ଦେଲେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର ତୁଲେ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବିପ୍ରଗଣ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ ॥
ସକଳ ରିଷ୍ଟରୁ ଅଚ୍ୟୁତ ।
ତୋତେ ସେ କରନ୍ତୁ ମୁକତ ॥
ଜ୍ଞାତି ଭୋଜନ ଦେଲେ ନନ୍ଦ ।
ରିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡିବେ ଆଦିକନ୍ଦ ॥୪୩
ଆନନ୍ଦେ ହୋଇ କୃତକୃତ୍ୟ ।
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ॥
ଯେ ଶୁଣେ କୃଷ୍ଣ ବାଳକେଳି ।
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ମନେ ଭାଳି ॥
ପୂତନା ମରଣର ବାଣୀ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଅସୁରୀ ତରିଲା ଯେମନ୍ତେ ।
ସୁଜନେ ଯିବେ ସେହି ପଥେ ॥୪୪
ଭକତି କର ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତେ ।
ହରି ଭକତଙ୍କର ପଥେ ॥
ଗୀତ ବିନୋଦ ଭାଗବତ ।
କହିଲା ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ପୂତନାମୋକ୍ଷୋ ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଅଡ଼ା—ଅନିଷ୍ଟ ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ମାରି ଶକଟା ତୃଣାବର୍ତ୍ତି । ମୁଖେ ଦେଖାଇଣ ଜଗତ ॥
ଗୋକୁଳେ କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ଶ୍ରୀହରି । ଅଷ୍ଟମେ ବାଳଲୀଳା କରି ॥

ନମସ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମପାଦ ।
ଯେ ମୋର ଜୀବନ ସମ୍ପଦ ॥
ପରୀକ୍ଷ ଶୁକମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲଇ କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଗୋପନବରେ ନରହରି ।
ମାଇଲେ ପୂତନା ଅସୁରୀ ॥
ଦେବଙ୍କ ଭୟ ନିବାରିଲେ ।
ନିଜ ଶରୀରେ ଠାବ ଦେଲେ ॥
ଯାହାର ନାହିଁ ମିତ୍ର ଅରି ।
ଗ୍ରଣ୍ଡାଲୁଁ ବ୍ରହ୍ମଯାଏ କରି ॥
ସାଧୁଙ୍କୁ ପାଳି ଦୁଷ୍ଟ ନାଶି ।
ଦୟାସାଗର ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ତାହାଙ୍କ ଯେତେ କର୍ମମାନ ।
ବାଳକ ଚରିତ ବିଧାନ ॥
ଶୁଣି ଭଜନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ।
ତରନ୍ତି ଭବ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ଅବତାର ।
ଖଣ୍ଡିବେ ଅବନୀର ଭାର ॥
ଆବର କଲେ ଗୋପେ ଯାହା ।
କହିବା ଯେବେ ମୋତେ ଦୟା ॥୧-୩

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ରାଜନ ଶୁଣ ରସଭର ॥
କହିବା ଶୁଣ ହରି କଥା ।
ଯେଣେ ଛାଡ଼ିବ ଭବବ୍ୟଥା ॥
ଅନ୍ଥୁଡ଼ି ଉଠିଆରି ଦିନେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ଗୋପୀଜନେ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଗୀତନାଦ କରି ।
ସ୍ନାହାନ କରାଇ ମୁରାରି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମିଳିଲେ ଥୋକାଏ ।
ଆଶିଷ ଦେଲେ ମାଏ ପୋଏ ॥
ଆନନ୍ଦ ମନେ ନନ୍ଦରାୟେ ।
ଅନ୍ନ ବସନ ଦାନ ଦିଏ ॥
ଗୋପୀ ଆନନ୍ଦ ଗୀତ ସ୍ୱର ।
ନିଦ୍ରାମୋହିତ ଚକ୍ରଧର ॥
ଶକଟ ତଳେ ବସ୍ତ୍ର ପାଡ଼ି ।
ଯଶୋଦା ଶୁଆଇ ମୁରାରି ॥୪,୫
ନିଦ୍ରା କରାଇ ଗୀତ ଗାଇ ।
ଗୋପୀଙ୍କି ଦେଲାକ ବଧାଇ[୧] ॥
ଅକ୍ଷତ ଦେଲେ ଜଣେ ଜଣ ।
ପୁତ୍ରକୁ କରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ ॥
ନିଦ୍ରା ଭାଜନ୍ତେ ନାରାୟଣ ।
କାନ୍ଦି ଲୋଡ଼ନ୍ତି ମାତା ସ୍ତନ ॥
ଗୋଳେ ନ ଶୁଣଇ ଗୁଆଳୀ ।
କୃଷ୍ଣ କାନ୍ଦନ୍ତି ପାଦ ଗ୍ରୁଳି ॥
ଶକଟେ ବାଜିଲା ପୟର ।
ଶବଦ କଲା ମହାଘୋର ॥
ଶକଟ ପଡ଼ିଲାକ ଝଡ଼ି꧌ ।
ଦେଖି ଚକିତ ଗୋପବାଳୀ ॥
ଦଧି ତଇଳ ଘୃତଭାଣ୍ଡ ।
ଭାଜି ହୋଇଲା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥୬,୭
ଶବଦ ଶୁଣି ଗୋପୀ ଧାଇଁ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦ ଆଦି ଯାଇଁ ॥
ଦେଖିଲେ ଯଶୋଦା କୁମର ।
ପଡ଼ିଛି ଶକଟ ଭିତର ॥
ଆଣି ପୁତ୍ରକୁ କୋଳ କଲେ ।
ଏକକୁ ଆରେକ କହିଲେ ॥
ଏ କି ଆପଦ କାହୁଁ ହୋଇ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥
ଶକଟ ଭାଜିଲା କେମନ୍ତ ।
ବୁଝ ହୋ ଏହାର ତଦନ୍ତ ॥
ଯଶୋଦା ଦେବୀ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ଭଲା ନ ମଲା ତାର ସୁତ ॥
ଶକଟ ଭାଜିଲା କେମନ୍ତେ ।
ଜାଣିଲେ ଯିବା ନା ପରତେ ॥ ୮
ବାଳକୁମରେ ତାହା ଶୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ଅଛୁ ଜାଣି ॥
ଯଶୋଦାସୁତ ପାଦ ଘାତେ ।
ଶକଟ ଭାଜିଲା ଯୁକତେ ॥
ଶୁଣି ହସିଲେ ବାଳ ବୋଲ ।
କୃଷ୍ଣର ନ ଜାଣନ୍ତି ବଳ ॥୯,୧୦
ରୋଦନ କରନ୍ତେ ମୁରାରି ।
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦେଲେ ନାରୀ ॥

୧. ବଧାଇ—ଶୁଭ ଅବସରରେ ଦିଆଯିବା ଉପହାର ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

꧌ ଶକଟାସୁରର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷର ପୁତ୍ର ଉତ୍କଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ ଓ ବିଶାଳକାୟ ରାକ୍ଷସ ଥିଲା । ଦିନେ ସେ ଲୋମଶଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ସେଠାକାର ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଲା । ତା'ର ଉଦ୍ଧତ ସ୍ୱଭାବରେ କ୍ରୋଧିତ ହୋଇ ଲୋମଶଋଷି ତାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ—"ରେ ଦୁଷ୍ଟ! ତୁ ଦେହରହିତ ହୋଇଯା" । ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଲୋମଶ ଋଷିଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ନିଜ ଅପରାଧ ପାଇଁ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ଋଷି ଦୟାପରବଶ ହୋଇ କହିଲେ—"ତୁ ବାୟୁପ୍ରଧାନ ଶରୀର ପାଇବୁ । ବୈବସ୍ୱତ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ତୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବୁ ।" ସେହି ଅସୁର ଶଗଡ଼ରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲା ।

ଗ୍ରହ ଶଙ୍କିତେ କଲେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଆଣି ଗ୍ରହଶାନ୍ତି ॥
କରାଇ ପିଆଇଲେ ସ୍ତନ ।
ଆନନ୍ଦ ଯଶୋଦାର ମନ ॥୧୧
ଆନ ଶକଟ ଭିଆଇଲେ ।
ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ିଲେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ କଲେ ପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଦେଖିଣ ନନ୍ଦ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ହରଷ ହୋଇ ଦେଲା ଦାନ ।
ଧେନୁ କାଞ୍ଚନ ବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ନ ॥
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ବିପ୍ରଗଣେ ।
କଲ୍ୟାଣ କଲେ ତୋଷମନେ ॥
ଯାହା ବୋଲନ୍ତି ସିଦ୍ଧଜନେ ।
ଅନ୍ୟଥା ନୁହଇ ବଚନେ ॥୧୨-୧୭
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଏମନ୍ତେ ଗଲା କେତେ ଦିନ ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞାରେ ଦଇତ ।
ଗୋପେ ମିଳିଲା ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ॥
ତାହା ଜାଣିଲେ ଦଇତ୍ୟାରି ।
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଛନ୍ତି ଧରି ॥
ବିଗ୍ରହ କଲେ ଚକ୍ରଧର ।
ଆଜ ସଂହାରିବି ଅସୁର ॥
ଜନନୀ କୋଳେ ହେଲେଗରୁ ।
ଯେସନ୍ତେ ଅଚଳ ମହାମେରୁ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଥୋଇଲା ଅବନୀ ।
ବିଗ୍ରହ କଲା ଭୟ ଘେନି ॥
ବାଳୁତ ପୁଅ ଗରୁପଣ ।
ନ ପୁଣ ପଡ଼ଇ କଷଣ ॥
ତଳେ ଶୁଆଇ ଗଲା ଘର ।
କରଇ ବ୍ୟାପାର ବେଭାର ॥୧୮,୧୯
କଂସର ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ଅସୁର ମିଳିଲା ତକ୍ଷଣେ ॥

ଗଗନେ ଘୋରନାଦ କରି ।
ଚକ୍ରପବନ ରୂପ ଧରି ॥
ଦିବସେ କଲା ଅନ୍ଧକାର ।
ଭୂମି କମ୍ପଇ ଥରହର ॥
ବୃକ୍ଷେ ପଡ଼ିଲେ ମହୀତଳେ ।
ରେଣୁ ଉଡ଼ିଲେ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ଗୃହଁ ନ ପାରି ବେନିଘଡ଼ି ।
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲେ ନରନାରୀ ॥
ଚକ୍ରପବନ ଗଲା ଉଡ଼ି ।
ଦୈତ୍ୟ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନେଲା ହରି ॥
ପ୍ରକାଶେ ରବିର କିରଣ ।
ନିର୍ମଳ ଦିଶନ୍ତେ ଗଗନ ॥
ଘରୁ ବାହାରି ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ପୁତ୍ରକୁ ଲୋଡ଼ଇ ଧରଣୀ ॥
କୃଷ୍ଣେ ନ ଦେଖି ହିଆ କୋଡ଼ି ।
ଧାମଇଁ ପୁଣ ପୁଣ ଲୋଡ଼ି ॥
ଘର ବାହାର ପୁର ଲାଗେ ।
ବିକଳେ ଲୋଡ଼େ ଚଉଦିଗେ ॥
ଖୋଜି ନ ପାଇ ବନମାଳୀ ।
ତା ଶୁଣି ମିଳିଲେ ଗୁଆଳୀ ॥
ଖୋଜନ୍ତି ଘରେ ଘରେ ପଶି ।
କାହିଁ ପାଇବେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ନ ଦେଖି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ।
ମୋହେ ପଡ଼ିଲା ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
ଗୋପୀ ଧଇଲେ ବେଗେ ଯାଇ ।
ବିଞ୍ଚନ୍ତି ମୁଖେ ନୀର ଦେଇ ॥
ଘଡ଼ିକେ ହୋଇଲା ସଚେତ ।
ଉଠି ଲୋଡ଼ଇ ନିଜ ସୁତ ॥
କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ ।
ପଡ଼େ ଗୋପୀଙ୍କ ପାଦତଳ ॥

କେ କହୁ ଯଶୋଦାର ଶୋକ ।
ଗୋପୀଙ୍କି ଗୃହିଁଣ ନିରେଖ ॥
ବିକଳେ ଲୋଟଇ ଧରଣୀ ।
ଗୋପୀ କାନ୍ଦନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି ॥
ବିକଳ କେ କରିବ ଅନ୍ତ ।
ଗୋପୀ ହୋଇଲେ ମୋହଗତ ॥୨୦-୨୬
ତାହା ଜାଣିଲେ ଗୋପୀନାଥ ।
ଆକାଶେ ନେଉଛି ଦଇତ୍ୟ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚିନ୍ତନ୍ତି ହୃଦଗତେ ।
ଅସୁର ମାରିବି କେମନ୍ତେ ॥
ବିଗ୍ରହ କଲେ ଦିବ୍ୟଚିତ୍ତେ ।
ଏ ତ ନେଉଛି ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ନନ୍ଦବଳା ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ଦାନବର ଗଳା ॥
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବିଲେ ବନମାଳୀ ।
ଅସୁର ନ ପାରିଲା ଚଳି ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଟି କୋଟି ମାଳେ ।
ବସନ୍ତି ଯାର ରୋମମୂଳେ ॥
ଅସୁର ଗୃହିବ ତା କାହିଁ ।
ଭାଳଇ ଚଉଦିଗ ଗୃହିଁ ॥
ବାଳୁତ ପୁଅ ଏଡ଼େ ଗରୁ ।
ପକାଇ ଦେବି ପଡ଼ି ମରୁ ॥
ଧରିଣ କୃଷ୍ଣ ବାମହସ୍ତେ ।
ତା କଣ୍ଠ ଗୃପିଲେ ତୁରିତେ ॥
ବେନି ଲୋଚନ ଗଲା ଫୁଟି ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ତାଲୁ ଫାଟି ॥
ଶବଦ କଲା ମହାଘୋର ।
ଶୁଣି କମ୍ପିଲା ତିନିପୁର ॥
ଅସୁର ଘେନି କୃଷ୍ଣ କରେ ।
ପଡ଼ିଲେ ଶିଳାର ଉପରେ* ॥୨୭-୨୮

* ତୃଣାବର୍ତ୍ତର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ପାଣ୍ଡୁଦେଶରେ ସହସ୍ରାକ୍ଷ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ଦିନେ ଯମୁନାତଟରେ ରାଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିହାର କରୁଥିବାବେଳେ ଦୈବାତ୍ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ନାହିଁ । ଋଷି ଅଭିଶାପ ଦେଲେ—"ତୁ ରାକ୍ଷସ ହୋଇଯା" । ତା'ପରେ ରାଜା ମୁନିଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ି କ୍ଷମା ମାଗିବାରୁ ଦୁର୍ବାସା କହିଲେ—"ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ତୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବୁ ।" ସେହି ରାଜା ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ଅସୁର ଦେହ ହେଲା ଚୂର ।
ଗୋପୀ ଦେଖିଲେ ମାୟାଧର ॥
ଯମର ଘରୁ ଯେହ୍ନେ ଆସି ।
କୋଳ କରନ୍ତି ଗୋପୀ ହସି ॥
ଶିଳାରୁ ଘେନି ବନମାଳୀ ।
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦେଲେ ଟେଳି ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଆଦି ନନ୍ଦ ।
ପୁତ୍ରକୁ ପାଇଣ ଆନନ୍ଦ ॥୨୯-୩୧
ଗୋପାଳେ ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ତୁହି ॥
କାଳର ମୁଖୁଁ ଉବୁରିଲା ।
ପୁତ୍ରକୁ ଗୋବିନ୍ଦ ରଖିଲା ॥

ଶୀତଳ ଯଶୋଦା ଉଦର ।
ଆପଦୁଁ ତରିଲା କୁମର ॥୩୨
ଅରିଷ୍ଟ ଦେଖି ନନ୍ଦ ମନେ ।
ମାନଇ ମିତ୍ରର ବଚନେ ॥୩୩
ଦିନେକ ପୁତ୍ର କୋଳେ ଘେନି ।
କ୍ଷୀର ପିଆନ୍ତେ ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଦନେ ଉଠେ ହାଇ ।
ଯଶୋଦା ତୁଣ୍ଡେ ଦେଲା ଗ୍ରହିଁ ॥୩୪, ୩୫
ଦେଖଇ ଦର୍ପଣର ପ୍ରାୟେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦିଶେ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ॥
ଆକାଶ ଆଦି ଦିଗପାଳେ ।
ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ମେଘମାଳେ ॥

ସପତ ସିନ୍ଧୁ ଆଦି କରି ।
ନଦୀ କାନନ ଦିଗ ଗିରି ॥
ସ୍ଥାବର ଆଦି ସର୍ବଜନ୍ତୁ ।
ବିଶ୍ୱ ସଂସାରେ ଯେତେ ହେତୁ ॥୩୬
ଦେଖି ଚକିତମନେ ରହି ।
ହୃଦେ ଚିନ୍ତଇ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ସନ୍ତୋଷେ କୋଳେ ପୁତ୍ର ଘେନି ।
ଘରେ ପଶିଲା ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ।
ଯାହାର ପୁତ୍ର ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନିଦ୍ରା କରାଇ ହୃଷୀକେଶ ।
କହିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥୩୭

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ତୃଣାବର୍ତ୍ତମୋକ୍ଷୋ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ମାଟି ଭକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣମୁଖେ । ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାତା ଦେଖେ ॥
ନାମକରଣ କଲେ ମୁନି । ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ବଖାଣି ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ଅଭିମନ୍ୟୁ କୁମର ॥
ଗର୍ଗ ନାମରେ ମୁନି ଖ୍ୟାତ ।
ଯଦୁବଂଶର ପୁରୋହିତ ॥
ଧାର୍ମିକପଣେ ସମ ନାହିଁ ।
ଆଣିଲା ବସୁଦେବ ରାଇ ॥
ବସାଇ ପୂଜିଲା ପୟର ।
ଏକାନ୍ତେ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥
ଭୋ ମୁନି ନନ୍ଦଘରେ ମୋର ।
ଅଛନ୍ତି ବେନି ଯେ କୁମର ॥
କଂସର ଡରେ ମୁହିଁ ନେଇ ।
ଗୋପରେ ଅଛଇ ଲୁଗ୍ୱଇ ॥

ଏବେ ଗୋପକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ ।
ମୋର ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନାମ ଦିଅ ॥
ଏହା ଜାଣିବ ଏକା ନନ୍ଦ ।
ଆନ ଜାଣିଲେ ହେବ ମନ୍ଦ ॥
ବସୁଦେବର ବୋଲ ଶୁଣି ।
ଗୋପେ ଚଳିଲେ ଗର୍ଗମୁନି ॥
ସାମଗାୟନ କରି ଧୀରେ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ॥ ୧
ଦେଖି ଆସନୁ ନନ୍ଦ ଉଠି ।
ଥୋକାଏ ଅଇଲା ପାଛୋଟି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଚରଣ ପଖାଳି ।
ପୂଜିଲା ଘେନି ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ ॥
ଆନନ୍ଦ କରାଇଣ ମନ ।
ବୋଲଇ ମଧୁର ବଚନ ॥

ଭୋ ମୁନି ହୋଇଲି ନିର୍ମଳ ।
ଘେନି ତୁମ୍ଭର ପାଦଜଳ ॥
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ।
ଏଣେ ତୁମ୍ଭର ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲି ।
ତେଣୁ ତୋ ପୟର ଦେଖିଲି ॥
ଭିତରପୁରେ ମୁନି ନେଇ ।
କହଇ ଏକାନ୍ତେ ବସାଇ ॥
ଶୁଣ ପଣ୍ଡିତ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ମୋ ଘରେ ଅଛଇ ରୋହିଣୀ ॥
ବସୁଦେବର ଏ ତନୟ ।
ପୁଣି ହୋଇଛି ମୋର ପୁଅ ॥
ନାମକରଣ ଆଜ କର ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ମୁନିବର ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟ ସ୍ୱଭାବେ ଯୁକତେ ।
ସଂସ୍କାର କର ବେନି ସୁତେ ॥
ମୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣିବେ କେହି ।
ଏମନ୍ତେ ମନ୍ଦିରେ ବସାଇ ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦ ଗୃହିଁ ।
ଏକଥା ମୋତେ ନ ଯୋଗାଇ ॥
ମୁଁ ଯଦୁବଂଶେ ପୁରୋହିତ ।
ଏକଥା ସଂସାରେ ବିଦିତ ॥
ତୋହର ଘରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ।
କଂସ ଜାଣିବ ତାହା ଭଲେ ॥
ବସୁଦେବର ମିତ୍ର ତୁହି ।
ଏବେ ଅମ୍ବିକା ଗଲେ କହି ॥
ଦେବକୀ ଅଷ୍ଟମ ଉଦର ।
ନିଶ୍ଚୟେ ହୋଇଲା କୁମର ॥
କେ ଅବା ଆସିଅଛି ଥୋଇ ।
କିପାଁ ଗର୍ଗ ଯେ ନାମ ଦେଇ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହି ଅସୁର ।
ଘେନାଇ ଯିବ ମଧୁପୁର ॥
ନେଇ ମାରିବ ବେନି ବାଳ ।
ଏକଥା ଅନର୍ଥର ମୂଳ ॥୭-୯
ଶୁଣି ବୋଲଇ ନନ୍ଦରାୟ ।
ଭୋ ମୁନି ନ କର ତୁ ଭୟ ॥
ତୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣିବେ ଆନ ।
ଏମନ୍ତ ଅଛି ମୋର ସ୍ଥାନ ॥
କହି କରାଇ ସାବଧାନ ।
ଆଣିଲା ହୋମର ବିଧାନ ॥୧୦
ଦ୍ୱିଜ ବେଭାରେ ଶୁଚିମନ୍ତ ।
ସଂସ୍କାର କଲେ ବେନି ସୁତ ॥୧୧
ନନ୍ଦକୁ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ ।
ଶୁଣ ହେ ପୁତ୍ରଙ୍କର ନାମ ॥
ରୋହିଣୀ ସୁତ ଏ ସୁନ୍ଦର ।
ଗୁଣେ ରଞ୍ଜିବ ସୁର ନର ॥
ଏହାର ନାମ ରାମ ହେଉ ।
ଦେଖ ଆଜାନୁ ବେନି ବାହୁ ॥

ବଳ ଅଧିକୁ ବଳ ନାମ ।
ବେନି ସଂଯୋଗେ ବଳରାମ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ପୂର୍ବେ ।
ଦୁର୍ଗା ଆକର୍ଷି ଥିଲେ ଗର୍ଭେ ॥
ତେଣୁ ଯେ ନାମ ସଙ୍କର୍ଷଣ ।
ଦେଖ ସ୍ୱରୂପ ବିଚକ୍ଷଣ ॥୧୨
ଏ ଯେ ତୋହର ନିଜ ସୁତ ।
ଏହାର ଗୁଣ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଏ ଯେତେ ଜନ୍ମ ମହୀତଳେ ।
ମୁହିଁ ଜାଣଇ ଯୋଗବଳେ ॥
ଯୁଗକେ ଆନୁ ଆନ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ଆବର ଯେତେ ଗୁଣ କର୍ମ ॥
ନାମ ଏହାର ଅଛି ଯେତେ ।
କହିବି ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ॥
ଶ୍ୱେତ ଶୋଣିତ ପୀତ ଶ୍ୟାମ ।
ଯୁଗକୁ ଯୁଗ ଆନୁ ଆନ ॥
ଏବେ ଏହାର କୃଷ୍ଣ ନାମ ।
ଦୁଷ୍ଟ କରିବ ବିନାଶନ ॥୧୩
ପୂର୍ବେ ଏ ବସୁଦେବ ଘରେ ।
ଜନ୍ମିଲା ଦେବକୀ ଉଦରେ ॥
ପିତା ଏହାର ବସୁଦେବ ।
ତେଣୁ ଯେ ନାମ ବାସୁଦେବ ॥୧୪
ଯେତେକ ନାମଟି ଏହାର ।
ଅଳପ ଜାଣେ ବେଦବର ॥
ଏହା ଚରଣ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ମୂଢ଼େ ତରିବେ ଭବବାରି ॥
ପ୍ରଥମ ଯୁଗେ ଏହା ଗୁଣ ।
ଭୋ ନନ୍ଦ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ବେଣରାଜାର ଅନ୍ତକାଳେ ।
ଭୂମି ହୋଇଲା ଟଳମଳେ ॥
ଏହାର ବଳ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ସୁଖେ ବଞ୍ଚିଲେ ନରନାରୀ ॥
ଏହାର ନାମେ ଯାର ଭାବ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ସଂସାରୁ ତରିବ ॥

ଦେଖ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ବିଷ୍ଣୁର ସମାନ ॥
ଏଣେ ବିଶ୍ୱାସ ନନ୍ଦ କର ।
ତରିବୁ ଭବ ମହାଘୋର ॥୧୫-୧୯
ଏମନ୍ତ କହି ନନ୍ଦ ଆଗେ ।
ମଥୁରା ଗଲେ ମୁନି ବେଗେ ॥
ନନ୍ଦ ସନ୍ତୋଷ ମନେ ଗୁଣି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନିଲା ରୋହିଣୀ ॥
ଯଶୋଦା ରାମ ଘେନି କୋଳେ ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ସୁଖଭୋଳେ ॥୨୦
କେତେହେଁ ଦିନ ତହୁଁ ଗଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଲୀଳା ॥
ଦିନେକ ରାମ ଶିରୀଧର ।
ମନ୍ଦିରୁ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥
ଗ୍ରୁଳନ୍ତି ଆଗେ ଗୁଳଗୁଞ୍ଝା[୧] ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ॥
ଚରଣେ ନୂପୁର ବାଜେଣୀ ।
କଟିକିଙ୍କିଣୀ ନାଦ ଶୁଣି ॥
ଗ୍ରୁଳନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କ ଅଗଣା ।
କର୍ଦ୍ଦମେ ପଡ଼ି ହୋନ୍ତି ବଣା ॥
ଚରଣେ ରୁଣୁଝୁଣୁ ନାଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଖେଳନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଦେଖି ଧାମନ୍ତି ବେନି ମାଏ ।
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପଙ୍କ କାୟେ ॥
କାଖେ ବସାଇ ଘରେ ଆଣି ।
ଧୁଅନ୍ତି ଘେନି ବାସପାଣି ॥
ଝୀନବସନେ ପୋଛି ଦେହ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ମାୟାମୋହ ॥
ବେନି ବାଳକ କୋଳେ ଧରି ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ପେଟଭରି ॥
ପାଟିରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଦନ୍ତ ।
ଦେଖିଣ ଯଶୋଦା ଉଷତ ॥
ରୋହିଣୀ ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ।
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳ କଲା ନନ୍ଦ ॥

୧. ଗୁଳଗୁଞ୍ଝା—ପେଟେଇବା, ପେଟଭରା ଦେଇ ଗ୍ରୁଳିବା ।

ଦିନକୁ ଦିନ ବଳୀୟାର ।
ଗୋକୁଳେ ରାମ ଦାମୋଦର ॥୨୧-୨୩
ଗୋପାଳବାଳକଙ୍କ ମେଳେ ।
ଗୋପୀଏ ଧରୁଥାନ୍ତି କୋଳେ ॥
ଖେଳନ୍ତି ଗୃହଦାଣ୍ଡ କାଛେ[1] ।
ବାଛୁରୀମାନଙ୍କର ପଛେ ॥
ଉଠନ୍ତି ବତ୍ସାଙ୍କ ଉପର ।
ଧୂଳି ଧୂସର କଳେବର ॥
ବତ୍ସାଏ ଉଠି ଯେ ପଳାନ୍ତି ।
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରି ଓଟାରନ୍ତି ॥
ପୁଣି ପଳାନ୍ତେ କର ଛାଡ଼ି ।
ତଳେ ପଡ଼ନ୍ତି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ॥
ତୁଣ୍ଡରୁ ଗଳଇ ରୁଧିର ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ଘରୁ ବାହାର ହୋଇ ଗୋପୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚାହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥
ଧୂଳି ଝାଡ଼ନ୍ତି ବସ୍ତ୍ର ଘେନି ।
କୋଳ କରନ୍ତି ପୁତ୍ର ବେନି ॥
ଘରେ ଶୁଆନ୍ତି ବସ୍ତ୍ର ପାଡ଼ି ।
ଲୋଟନ୍ତି ପୁଣି ତଳେ ପଡ଼ି ॥୨୪
କ୍ଷଣକେ ହୁଅନ୍ତି ବାହାର ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଆଗୁସାର ॥
ଗୋପୀ ଧରନ୍ତି ଯାଇ କୋଳେ ।
ଚୁମ୍ବନ ଦ୍ୟନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ନନ୍ଦର ଘରେ ଦ୍ୟନ୍ତି ନେଇ ।
କହନ୍ତି ଯଶୋଦାକୁ ଚାହିଁ ॥
ଏ ତୋର କେବଣ ବିଚାର ।
ପୁତ୍ର ନ ଥୋଉ କିପାଁ ଘର ॥
ଏକ ବାଳକ ନ ସମ୍ଭାଳୁ ।
ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ଭାଳୁ ॥
ଶୁଣି ଯଶୋଦା କୃଷ୍ଣ ଘେନି ।
ରାମଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳେ ରୋହିଣୀ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ଅପ୍ରମିତ ।
ଘରେ ନ ରହନ୍ତି ଅଚ୍ୟୁତ ॥

ଗୋରୁଙ୍କ ଶିଙ୍ଗ ଧରି ନାଚେ ।
ବୁଲନ୍ତି ଅଗ୍ନି କାଛେ କାଛେ ॥
ଡେରିଲା ଖଣ୍ଡାକୁ ଚାହନ୍ତି ।
ଶ୍ୱାନର ତୁଣ୍ଡେ ହସ୍ତ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ପଡ଼ି ଲୋଟନ୍ତି ଜଳକୁଣ୍ଡେ ।
ହସ୍ତ ଭରନ୍ତି ସର୍ପତୁଣ୍ଡେ ॥
କଣ୍ଟା ଉପରେ ଗଡ଼ିଯାନ୍ତି ।
ମଞ୍ଜାରୀ[2] ପୁଅକୁ ଧରନ୍ତି ॥
ଖେଳନ୍ତି ଅତି ବଳୀୟାର ।
ଗୋକୁଳେ ରାମ ଦାମୋଦର ॥
ନିତ୍ୟେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ।
ପିଟନ୍ତି ଯଶୋଦା ରୋହିଣୀ ॥
ବେପାର ନ ପାରନ୍ତି କରି ।
ପୁଣି ଆଣନ୍ତି ବେଗେ ଧରି ॥୨୫
ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ରହନ୍ତି ଘରେ ।
ବୁଲନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କର ଦ୍ୱାରେ ॥
ତୁଲ୍ୟବୟସ ଗୋପବାଳେ ।
ଖେଳନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ମେଳେ ॥
ଭାଙ୍ଗନ୍ତି କାହା ଘୃତଭାଣ୍ଡ ।
ବସ୍ତ୍ର ଚିରନ୍ତି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥
କାହାର ପିଆନ୍ତି ବାଛୁରୀ ।
ଲବଣି ଖାନ୍ତି ଚୋରି କରି ॥
କନ୍ଦାନ୍ତି ଦୋଳିର କୁମର ।
ପାଣି ଢାଳନ୍ତି କା ଉପର ॥
ସହି ନ ପାରି ଗୋପବାଳୀ ।
ନନ୍ଦର ଘରେ ଥୋକେ ମିଳି ॥
ଗୋପୀ କହନ୍ତି ଆଗେ ବଢ଼ି ।
ଯଶୋଦା ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ॥
ସମ୍ଭାଳ ତୋର ଘରଦ୍ୱାର ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଥିବୁ ଗୋପପୁର ॥
କହିବୁ ଆଉ ଗୁଣ କେତେ ।
ଶୁଣ ଗୋ କର୍ମ କଲା ଯେତେ ॥୨୬-୨୮
ଜୀବିକା ବୁଡ଼ିଲା ଆମ୍ଭର ।
ବାଛୁରୀ ମେଲେ ତୋ କୁମର ॥

ଘରେ ନ ଥାଉଁ ଯେତେବେଳେ ।
ଚୋରି କରଇ ଅବହେଳେ ॥
ଶିକା ଦଉଡ଼ି କାଟିଦେଇ ।
ଲବଣି କାଢେ ଲେପୁଥାଇ ॥
ବସ୍ତ୍ର ଚିରଇ ଘରେ ପଶି ।
ବୋଇଲେ ବେଗେ ଯାଏ ରୁଷି ॥
ଭାଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗଇ ଲୁଚି ଲୁଚି ।
କଥାକେ ଯାଉଥାଏ ଘୁଞ୍ଚି ॥
ଖୋଜିଣ ଦୁଧ ସର ଖାଇ ।
କାହାର ହାଣ୍ଡିରେ ମୂତଇ ॥
କିଛି ନ ପାଏ ଯାର ଘର ।
ଉଠଇ ଦୋଳିର ଉପର ॥
ଶୋଇଲା ପୁଅକୁ କନ୍ଦାଏ ।
ଗୋଡ଼ାଇ ଗଲେ ଗାଳିଦିଏ ॥
ଏକଇ ଗୋପୀ ରୋଷଭରେ ।
କହଇ ଯଶୋଦା ଆଗରେ ॥
ଯମୁନା ଯିବାବେଳେ ମୋର ।
ଘରେ ପଶିଲା ତୋ କୁମର ॥
କବାଟ ଫେଡ଼ିଣ ମୋହର ।
ଘରେ ପଶଇ ଯେହ୍ନେ ଚୋର ॥
ତା' ଦେଖି ବାହୁଡ଼ିଲି ମୁହିଁ ।
ଜଳାକବାଟି ବାଟେ ଚାହିଁ ॥
ଶିକାରେ ଅଛି ମୋର ସର ।
ଗମ୍ଭୀରି ବଡ଼ଇ ଅନ୍ଧାର ॥
କି ମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ ତୋର ପୁଅ ।
କୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେହ୍ନେ ଦେହ ॥
ଘୋର ଅନ୍ଧାର ଗଲା କେଣେ ।
ପୁଣି ଚାହିଁଲା ଏଣେ ତେଣେ ॥
ଦେଖିଲା ଶିକା ଅଛି ଉଚ୍ଚେ ।
ହସ୍ତ ନ ପାଇଲା ସୁସଞ୍ଚେ ॥
ରୋଳ[3] ଆଣିଲା ଧାଡିକାରେ ।
ଉଠିଲା ତଥିର ଉପରେ ॥
ସବୁ ଖାଇଲା ଦୁଧସର ।
ତୁଣ୍ଡୁ ମୋ ନଇଲା ଉତ୍ତର ॥

୧. କାଛେ—ନିକଟରେ । ୨. ମଞ୍ଜାରୀ—ମାର୍ଜାରୀ, ବିଲେଇ । ୩. ରୋଳ— ଧାନ୍ୟାଦି କୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ବଡ଼ ହେମଦସ୍ତା ।

ପୁଣି ଗୋପୀଏ ହୋଇ ଆଗେ ।
କୋପେ ବୋଲଇ ବେଗେ ବେଗେ ॥
ଭୋ ମାତ ଗଲି ନୀର ଆଣି ।
ତୋ ସୁତ ଖାଇଲା ଲବଣି ॥
ଆସି ହୋଇଲି ବେଗେ ଘର ।
ବସିଛି ପିଣ୍ଡାର ଉପର ॥
ବୋଇଲା ଗଲୁ ଏତେବେଳ ।
ତୋ ଘରେ ପଶୁଥିଲା ଗ୍ୱେର ॥
ମୁଁ ଏବେ ବସିଅଛି ଜଗି ।
ଖାଇବି ଆନ ଘରେ ମାଗି ॥
ଘରେ ପଶିଲି ବେଗେ ଯାଇ ।
ଗ୍ୱହିଁଲି ଗଲାଣି ପଳାଇ ॥
ପୁଣି ଗୋପୀଏ ଆଗସରି ।
ବୋଲଇ ଶୁଣ ନନ୍ଦନାରୀ ॥
ଦିନେକ ମୋର ଘରେ ଗଲା ।
କରଅଞ୍ଜଳି ପ୍ରସାରିଲା ॥
ବୋଇଲା ଫୁଟିଲି[1] ମୁଁ ପଥେ ।
ଲବଣି ଦିଅ ମୋର ହସ୍ତେ ॥
ହସ୍ତ ପୂରାଇ ଦିଅ ସର ।
ତୋ ଘରେ ନ ପଶିବ ଗ୍ୱେର ॥
ଶୁଣି ଉଷତ ହେଲି ମୁହିଁ ।
ସର ଲୁଚିଏ[2] ଦେଲି ନେଇ ॥
ହସ୍ତ ନ ପୂରଇ ତାହାର ।
ବୋଲଇ ଆଣ ଧାତିକାର ॥
ପୁଣି ଥୋକାଏ ଦେଲି ନେଇ ।
ଦେଖିଲି ହସ୍ତ ନ ପୂରଇ ॥
ଯେତେକ ଥିଲା ଘରେ ମୋର ।
ଦୁଧ ଲବଣି ଘୃତ ସର ॥
ସବୁ ଢାଳିଲି ହସ୍ତେ ନେଇ ।
ଦେଖିଲି ହସ୍ତ ନ ପୂରଇ ॥
ସାହି ପଡ଼ିଶା ଯେତେ ଘର ।
ସବୁ ଆଣିଲି ଦୁଧ ସର ॥
କେବେହେଁ କର ନ ପୂରିଲା ।
ପୁଣି ହିଁ ଆଣ ଲୋ ବୋଇଲା ॥

ଦେଖି ମୁଁ ହୋଇଲି ତରସ୍ତ[3] ।
ଏକା ଗ୍ରାସକେ କଲା ଗ୍ରସ୍ତ ॥
ହସ୍ତ ପୋଛିଲା ମୋର ମୁଣ୍ଡେ ।
ପଳାଇଗଲା ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ॥
ଗୋପୀମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
କୋପେ ବୋଲଇ ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
କୃଷ୍ଣର ଧରିଛନ୍ତି କର ।
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ॥
ଯଶୋଦା ବୋଲଇ ଲୋ ଶୁଣ ।
ଜାଣିଲି ପୁତ୍ର ଦୁଷ୍ଟପଣ ॥
ତୁମ୍ଭର ଜାଣିଲି ସଦୟେ ।
ଦେଲଟି ଲବଣି ଥୋକାଏ ॥
ଏତେକେ ବୁଡ଼ିଲା କି ଘର ।
ଭଣ୍ଡ ଲୋ ମୋହର ଆଗର ॥
ବାଳୁତପୁଅ ହସ୍ତ କାହିଁ ।
ଶତେ ନଉତି ନ ପୂରଇ ॥
ଏ ଛାର ତୁମ୍ଭର ପ୍ରମାଣ ।
ଏଥକୁ ସାକ୍ଷୀ ନାରାୟଣ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ।
ଗ୍ୱହିଁଲେ ଗୋପୀଙ୍କ ବଦନ ॥
ମଉନେ ହୋଇ ହସ ହସ ।
ମନ ମୋହିଲେ ହୃଷୀକେଶ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ପୀତବାସ ।
ଗୋପୀ ହୋଇଲେ ତାର ବଶ ॥
ତକ୍ଷଣେ ସ୍ନେହଭର ହୋଇ ।
ଗୋପୀଏ ଏକୁ ଆରେ ଗ୍ୱହିଁ ॥
କୃଷ୍ଣର ମୁଖେ ଚୁମ୍ୱ ଦେଇ ।
ଯେ ଯାହା ଘରକୁ ସେ ଯାଇ ॥୨୯-୩୧
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହୀପାଳ ।
ବାଳକଲୀଳା ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଦିନେକ ରାମ ବନମାଳୀ ।
ବାଳକ ମେଳେ ଗଲେ ଖେଳି ॥
ଆନନ୍ଦେ କ୍ରୀଡ଼ାରଙ୍ଗେ ଫୁଟି ।
ତୁଣ୍ଡେ ଭରିଲେ କୃଷ୍ଣ ମାଟି ॥

ରାମ ଧାଇଁଲେ ଦେଖି ଖରେ ।
କହିଲେ ଯଶୋଦା ଛାମୁରେ ॥
ଶୁଣ ଜନନୀ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ମାଟି ଭକ୍ଷିଲା ତୋ କୁମର ॥
ଯାଇ ମୁଁ ଧଇଲି ତା ହସ୍ତ ।
ମାରିବି ବୋଲି ଭୟଚିତ୍ତ ॥
ବେଗେ ସେ ଛଡ଼ାଇଲା ହସ୍ତ ।
ମୋ ଅଙ୍ଗେ ମାଇଲା ବହୁତ ॥
ଶୁଣି ଯଶୋଦା ବେଗେ ଯାଇ ।
ଧଇଲେ କୃଷ୍ଣ କର ଦୁଇ ॥
କୋପନୟନେ ଦେବୀ ଗ୍ୱହେଁ ।
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଦେବରାୟେ ॥
ଯଶୋଦା କୋପେ ପରଜ୍ୱଳି ।
ଛାଟ ଉଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ ଗାଳି ॥
ସର ଲବଣି ତୁ ପକାଉ ।
କାହାର ବୋଲେ ମାଟି ଖାଉ ॥
ଆଜ ମାରିବି ତୋତେ ଘରେ ।
କହିବି ପିତାଙ୍କ ଛାମୁରେ ॥
ପୋଏ କହିଲେ ଶୁଣ ମାଏ ।
ଭକ୍ଷିଲା ମୃତ୍ତିକା ମୁଠାଏ ॥
ପଣତେ ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି ହସ୍ତ ।
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥୩୨-୩୪
ଛାଟ ଉଞ୍ଚାନ୍ତେ ବେଗ କରି ।
କାନ୍ଦି କହନ୍ତି ନରହରି ॥
ଏହାଙ୍କ ଘରେ ମୁହିଁ ଯାଇ ।
ଲବଣି ଭକ୍ଷଇ ଗ୍ୱେରାଇ ॥
ସେ ଘେନି କହୁଛନ୍ତି ମିଛ ।
ତୁଣ୍ଡେ ମୋ ଦେଖ ଗୋ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ବଳଦେବ ହିଁ ମୋତେ ରୁଷି ।
ତୋ ଆଗେ କହିଲେ ସେ ଆସି ॥
ମୋ ତୁଣ୍ଡେ ଥିଲେ ସିନା ମାଟି ।
ତେବେ ତ ମୋତେ ଛାଟ ପିଟି ॥
ହସ୍ତରୁ ଛାଟ ବେଗେ ପକା ।
ମାଏ ବୋଇଲେ ତୁଣ୍ଡ ଦେଖା ॥

୧. ଫୁଟିଲି—ଅଧିକ କ୍ଲାନ୍ତ ହେଲି । ୨. ଲୁଚିଏ—ମୋଖାଏ । ୩. ତରସ୍ତ—ତ୍ରସ୍ତ, ଶଙ୍କିତ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_3_Back

ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଚକ୍ରଧର ।
ବିସ୍ତାରି ଦେଖାନ୍ତି ଅଧର ॥୩୫, ୩୬
ତକ୍ଷଣେ ବେନି ପାଟି ଧରି ।
ତୁଣ୍ଡେ ଗ୍ରହିଁଲା ନନ୍ଦନାରୀ ॥
ଦେଖଇ ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ।
ଆକାଶ ମହୀ ନବଖଣ୍ଡ ॥
ଘଳ ସାଗର ମହୀଧର ।
ଶଶୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଦିବାକର ॥
ଦିଶ ଆକାଶ ଅନ୍ତରାଳ ।
ଗ୍ରହ ପବନ ଦିଗପାଳ ॥
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ।
ବିଶ୍ୱ ସଂସାରେ ଯେତେ ହେତୁ ॥
ନଗ୍ର ପାଟଣା ଘର ଗ୍ରାମ ।
ନଦୀ ପର୍ବତ ଘୋରବନ ॥
ମଥୁରାପୁର ଆଦି କରି ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥
ବାଳକ ମେଳେ ନନ୍ଦଦ୍ୱାରେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନିଛନ୍ତି କରେ ॥
ରୋହିଣୀ ଛନ୍ତି ରାମ ଘେନି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ॥
ଦେଖି ଚକିତ ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ମୂର୍ଚ୍ଛିତେ ପଡ଼ିଲା ଧରଣୀ ॥୩୭-୩୯
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ପାଇ ଜ୍ଞାନ ।
ବୋଲଇ ଦେଖିଲି ସ୍ୱପନ ॥
କେଉଁ ଦେବତା ମାୟା କଲା ।
ମୋହର ମନକୁ ମୋହିଲା ॥
କି ଅବା ହୋଇଲଇଁ ବାଇ ।
ଜ୍ଞାନ ହାରିଲି ଗର୍ଭ ଗ୍ରହିଁ ॥
ପୁତ୍ରର କାହିଁ ଏଡ଼େ ଗର୍ଭ ।
ଏ କି ଅନାଦି ପଦ୍ମନାଭ ॥
ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ କିବା ଜାତ ।
ଏହାକୁ ବୋଲଇ ମୁଁ ସୁତ ॥
କିବା ଡାକିନୀ ମାୟା କଲା ।
ଗର୍ଭେ ତ ଏମନ୍ତ ଦିଶିଲା ॥

ନ ପୁଣ ପଡ଼ଇ ପ୍ରମାଦ ।
ଶୋକେ ଯଶୋଦା ଗଦଗଦ ॥
ଏ ତ ନୁହଁଇ ଭଲ ଚିହ୍ନ ।
ମୋହର ମନ ଛନଛନ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ମନ ବଚନ ଚିତ୍ତେ ଗୁଣି ॥
ନ ଜାଣି ବାଇ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଭାଳଇ ଚଉଦିଗ ଗ୍ରହିଁ ॥
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ଅନୁମାନି ।
ଚିତ୍ତେ ଚିନ୍ତଇ ଭୟ ଘେନି ॥
ଯାହାର ମାୟାଘୋର ଭ୍ରମେ ।
ଜୀବ ଭ୍ରମଇ ପଥଶ୍ରମେ ॥
ମୁହିଁ ମୋହର ଏ ସଂସାର ।
ପତି ତନୟ ବନ୍ଧୁ ମୋର ॥
ସ୍ୱାମୀର ପତ୍ନୀ ମୁହିଁ ସରି ।
ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ମୁଁ ଆବୋରି ॥
ଏ ଗୋପୀ ଗୋପ ଗୋରୁ ଧନ ।
ସର୍ବ ଆବୋରେ ମୋର ମନ ॥
ଯାର ମାୟାରେ ଏହି ମତି ।
ସେ ହରି ମୋତେ କରୁ ଗତି ॥୪୦-୪୨
ଏତେ ବିଗ୍ରରି କଲା ଭୟ ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ଦେବରାୟ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପୁତ୍ର କରି କୋଳ ।
ନମଇ ଦଶଦିଗପାଳ ॥
ଜୟ ଚଣ୍ଡିକା ଗୋ ମଙ୍ଗଳା ।
ରଖ ମୋ ଏକଇର ବଳା ॥
ଗଜବଦନ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ ।
ପୁତ୍ରକୁ ରଖ ସର୍ବକାଳ ॥
ନମଇଁ ଗୋବିନ୍ଦର ପାୟେ ।
ରିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡିବେ ମୋ ତନୟେ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି କୃଷ୍ଣ ଘେନି ।
ଘରେ ମିଳିଲା ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
ଗୋରଜ କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି ।
ଅନେକ କଲା ନିଉଛାଳି ॥

ଗୋପୀଙ୍କି କଲା ସନମାନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେଲା ମିଷ୍ଟ ଅନ୍ନ ॥
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇ କୋଳ କରି ।
ନିଦ୍ରା କରାଇଲା ମୁରାରି ॥୪୩-୪୫
ବୋଲେ ପରୀକ୍ଷ ଶୁକ ଗ୍ରହିଁ ।
ତୁମ୍ଭରେ ନିସ୍ତରିଲି ମୁହିଁ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କର ତପ ।
ଭୋ ମୁନି କହିବା ସ୍ୱରୂପ ॥
ଯାହାର ନାମ ହୃଦେ ଘେନି ।
ତରିଲେ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ମୁନି ॥
ତପେ ବିଧାତା ନ ଦେଖଇ ।
ଯା ନାମ ଶଙ୍କର ଜପଇ ॥
ଦେବେ ନ ଜାଣନ୍ତି ଯାହାକୁ ।
ସେ କେହ୍ନେ ପ୍ରସନ୍ନ ନନ୍ଦକୁ ॥
ଯଶୋଦା କଲା କେଉଁ ଶୁଭ ।
ତାହାର କୋଳେ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ଗର୍ଭେ ଧଇଲା ଦଶମାସ ।
ଦେବକୀ ହୋଇଲା ନିରାଶ ॥
କହିବା ମୋତେ ମୁନିବର ।
ନିର୍ମଳ ହେଉ ମୋ ଶରୀର ॥୪୬, ୪୭
ମୁନି କହନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି ।
ହରିଚରିତ ମନେ ଗୁଣି ॥
ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣକଥା ।
ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟକାଳେ ଧାତା ॥
ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କୁ ଜାତ କଲା ।
ଜଣ ଜଣକେ ନାମ ଦେଲା ॥
ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସାଧୁ ଧୀର ।
ଦ୍ରୋଣ ବସୁ ନାମ ଯାହାର ॥
ପତ୍ନୀର ନାମ ତାର ଧରା ।
ତୁଲ୍ୟ ନୁହଁଇ ଅପସରା ॥
ପୁତ୍ର-ବଧୂଙ୍କୁ ରାଇ ଧୀରେ ।
ଆଦେଶ ଦେଲେ ବେଦବରେ ॥
ବେଦପ୍ରମାଣେ ସୃଷ୍ଟି କର ।
ହୋଇବ ସଂସାର ତୁମ୍ଭର ॥
ଶୁଣି ଯୋଡ଼ିଲେ ବେନି କର ।
କହନ୍ତି ମଧୁର ଉତ୍ତର ॥

ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ଭୋ ତାତ ଏଣେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ॥
ଆମ୍ଭର ଚିତ୍ତ ଅପ୍ରମାଦେ ।
ଭକତି ଥିବ କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥
ତେବେ କରିବୁଁ ତୋ ବଚନ ।
ଭୋ ତାତ ହୋଇବା ପ୍ରସନ୍ନ ॥

ସନ୍ତୋଷେ କହେ ପ୍ରଜାପତି ।
ଗୋବିନ୍ଦେ ହେଉ ତୁମ୍ଭ ମତି ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଆଦେଶ ଶିରେ ଘେନି ।
ଗୋପେ ଜନ୍ମିଲେ ପତି ପତ୍ନୀ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତପବଳେ ପାଇ ।
ପାଳନ୍ତି ପିତାମାତା ହୋଇ ॥୪୮-୫୧*

ଶୁଣ ସୁଜନେ ହରିବାଣୀ ।
ନିର୍ମଳ ହୁଅ ମନେ ଗୁଣି ॥
ପୁରାଣ ଗୀତବନ୍ଧେ କଲି ।
ରାମକୃଷ୍ଣର ବାଳକେଳି ॥
ଏଥକୁ ହୁଅ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବାଳକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ମୃତ୍ତିକାଭକ୍ଷଣଂ ନାମ ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ☫

ଦଧି ମନ୍ଥନ୍ତେ ସେ ଯଶୋଦା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ତନପାନେ ବାଧା ॥
ଯାଇ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଭାଣ୍ଡମାନ । ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ସୁଖସାଗର ବାଳକେଳି ॥
ଦିନେକ ଦେବୀ ଯଶୋବନ୍ତୀ ।
ସେବକୀମାନ ହକାରନ୍ତି ॥
ଆସି ମିଳିଲେ ପରିବାରୀ ।
ନମନ୍ତି ଦେବୀପାଦ ଧରି ॥
ଯଶୋଦା ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ।
ଘର ବେଭାର ତୁମ୍ଭେ କର ॥
ଦଧିମନ୍ଥିବି ଆଜ ମୁହିଁ ।
ଲବଣି କେତେ ଜାଣିବଇଁ ॥
ମନ ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦନାରୀ ।
ଦଧିଭାଣ୍ଡରେ ଖୁଆ ଭରି ॥
ଯଶୋଦା ହୋଇଲାକ ସଜ ।
ଯାହାର ପୁତ୍ର ଦେବରାଜ ॥
ପିନ୍ଧି ସୁରଙ୍ଗ ପାଟଶାଢ଼ୀ ।
ରତ୍ନମେଖଳା ଅଛି ଜଡ଼ି ॥
ପୃଥୁଳ ନିତମ୍ବ ଯୁଗଳ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚୁଡ଼ି ବେନି କର ॥

ବେନି ସ୍ତନରୁ କ୍ଷୀର ଝରେ ।
ନୂପୁର ବାଜଇ ପୟରେ ॥
ହୃଦରେ ହାର କର୍ଣ୍ଣେ କାପ ।
ଶିରେ ସୀମନ୍ତ ଦିବ୍ୟରୂପ ॥
ଖୁଆଦଉଡ଼ି ଧରି କରେ ।
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଗ୍ଭଳେ ଧୀରେ ॥
ଦଉଡ଼ି ଟାଣିବାର ଭରେ ।
ବସ୍ତ୍ର ନ ରହେ ଦେବୀ ଶିରେ ॥
କବରୀ ଫିଟି ଲୋଟେ ତଳେ ।
ପୁଷ୍ପ ପଡ଼ନ୍ତି ମାଳେ ମାଳେ ॥
ହୃଦେ କମ୍ପନ୍ତି ପୟୋଧର ।
କଙ୍କଣ ନାଦ ବେନି କର ॥
ମୁଖେ ଶୋଭିତ ଶ୍ରମଝାଳ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ସୁକପୋଳ ॥
ଦଧି ମନ୍ଥଇ ମନ ତୋଷେ ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ତାର ପାଶେ ॥
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଇବା ଆଶେ ହରି ।
ଜନନୀ ବସ୍ତ୍ର କରେ ଧରି ॥
ଦେଖି ଯଶୋଦା କୋପଭର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ॥

ଯା ତୁ ନ ଧର ଏତେବେଳେ ।
ପଛେ ଘେନିବି ତୋତେ କୋଳେ ॥
ଶୁଣି କାନ୍ଦନ୍ତି ବନମାଳୀ ।
ଦେଖି ଯଶୋଦା ଦେଇ ଗାଳି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କରାଅନ୍ତି ତୁନି ।
ସୁସ୍ୱରେ କରି ଗୀତଧ୍ୱନି ॥
ବାଳୁତ କାଳୁ ଯେତେ ଜାଣି ।
ସୁମରି ଗାଏ ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
କୋକିଳ ସ୍ୱର ଜିଣି ଗୀତ ।
ଶୁଣି କାନ୍ଦନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥
ହସ୍ତ ବଢ଼ାଇ ଗୋପୀନାଥ ।
ଖୁଆ ଧଇଲେ ବାମହସ୍ତ ॥
ଯଶୋଦା ନ ପାରିଲା ଗ୍ଭଳି ।
କୋଳେ ଧଇଲା ବନମାଳୀ ॥୧-୪
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇ ତୋଷମନ ।
ଶ୍ରୀମୁଖେ ଦେଲାକ ଚୁମ୍ବନ ॥
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଏକଚିତ୍ତ ।
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ବିପରୀତ ॥
ଚୁଲିରେ ବସିଥିଲା କ୍ଷୀର ।
ଗ୍ଭହିଁଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ॥

* ଶ୍ଳୋକ ୫୨ର ଅନୁବାଦ ନାହିଁ ।
☫ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତକ୍ଷଣେ ପଡ଼ିଲା ଉତୁରି ।
ଦେଖି ଧାଇଁଲା ନନ୍ଦନାରୀ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପକାଇଲା ତଳେ ।
ଅଜ୍ଞାନ ମୋହ ମାୟା ଭୋଳେ ॥
ଧାମଇଁ କରେ ଜଳ ଘେନି ।
ପଡ଼ି କାନ୍ଦନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥ ୫
କୋପ ବସିଲା ଚକ୍ରଧରେ ।
ଦନ୍ତେ କାମୋଡ଼ିଲେ ଅଧରେ ॥
ଉଠିଲେ ଭବସୁଖଦାତା ।
ଘରୁ ଆଣିଲେ ଶିଳପୁତା ॥
ପିଟିଲେ ଦଧିଭାଣ୍ଡେ ନେଇ ।
ଭାଜି ଗୋରସ ଗଲା ବହି ॥
ପଳାଇ ଗଲେ ଅତି ଖରେ ।
ଲୁଚିଲେ ଗମ୍ଭୀରି ଭିତରେ ॥
ଘରେ ଲବଣି ଥିଲା ଯେତେ ।
ସବୁ ଖାଇଲେ ବେନି ହସ୍ତେ ॥ ୬
କ୍ଷୀର ଉତାରି ଗୋପବାଳୀ ।
ପୁଣି ମନ୍ଥନ ସ୍ଥାନେ ମିଳି ॥
ଦେଖି ଚକିତ ଗାଲେ ହସ୍ତ ।
ଏତେକ କର୍ମ କଲା ସୁତ ॥
ବାଳକ ପୁଅ ଏଡ଼େ କୋପୀ ।
ସତ୍ୟ କହିଲେ ମୋତେ ଗୋପୀ ॥
ତାହାଙ୍କୁ କଲି ମୁହିଁ କୋପ ।
ଏବେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସ୍ୱରୂପ ॥
ଆଜ କରିବି ପ୍ରତିଫଳ ।
ଗୋପୀଏ ପାଡ଼ନ୍ତି ଚହଳ ॥
ବଢ଼ିଲା କହୁଁ କହୁଁ କୋପ ।
ଯଷ୍ଟି ପ୍ରହାରେ ଯେହ୍ନେ ସର୍ପ ॥
ଛାଟ ଲୁଗ୍ୱର ପଛଭାଗେ ।
ମିଳିଲା ଗମ୍ଭୀରିର ଲାଗେ ॥
ଦ୍ୱାରେ ଗ୍ରହିଁଲା ଦେବୀ ଧାରେ ।
ଦେଖିଲା ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧରେ ॥
ରୋଳ ଉପରେ ଗୋପୀନାଥ ।
ଶିକା ଧରିଣ ବାମହସ୍ତ ॥

ମାର୍ଜାରି ପାଞ୍ଚ ସାତ ମେଳେ ।
ଲବଣି ଖାନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ଦ୍ୱାରକୁ ଗ୍ରହିଁ ଚକ୍ରଧର ।
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ଗ୍ରେର ॥
ଦେଖି ଯଶୋଦା ପରଜ୍ୱଳି ।
ଯଷ୍ଟି ଉଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଗାଳି ॥
ଆଜ କରିବି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ଛାଟେ ପିଞ୍ଜିବି[୧] ତୋର ପିଣ୍ଡ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ରୋଳୁଁ ପଡ଼ିଲେ ବେଗେ ଡେଇଁ ॥
କୃଷ୍ଣ ପଳାନ୍ତି ଭୟ ଘେନି ।
ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ନନ୍ଦରାଣୀ ॥
ଯାହାର ନାହିଁ ଆଦି ଅନ୍ତ ।
ଧ୍ୟାନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ମୁନି ସନ୍ତ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ପ୍ରାୟେ ମଣି ।
ପଛେ ଧାମଇଁ ଗୋପାଳୁଣୀ ॥
ପୃଥୁ ନିତମ୍ବ ଗରୁଭାରେ ।
ଗୋଡ଼ାଇ ନ ପାରଇ ଖରେ ॥
ପୁଣି ଗୋଡ଼ାଇ ପଛେ ଝୁଣ୍ଟି ।
ଘଡ଼ିକେ ଉଠି ଘର୍ମେ ଫୁଟି ॥
କେଶ ଫିଟିଲା ଶ୍ରମଝାଳେ ।
ଫୁଲ ପଡ଼ଇ ଫିଟି ତଳେ ॥
ଯାହାର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।
ଯଶୋଦା ପାଇବ ତା କାହିଁ ॥
ଜାଣିଣ ଯଶୋଦା ବିକଳ ।
ଲେଉଟି ଗ୍ରହେଁ ଆଦିମୂଳ ॥
ମନେ ବିଗ୍ୱରି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଯଶୋଦାଠାରେ ଦୟା ବହି ॥
ଯେବେ ମୁଁ ଯିବିଟି ପଳାଇ ।
କେ ମୋତେ ପାରିବ ଗୋଡ଼ାଇ ॥
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଦୟାନିଧି ।
ରଜ୍ଜୁରେ ହୋଇବଇଁ ବନ୍ଦୀ ॥

ଦେଖିଣ ଯଶୋଦା ବିକଳ ।
ରହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ଧାଇଁ ଧଇଲା ଦେବୀ କରେ ।
ଛାଟ ଉଞ୍ଚାଇ କୋପଭରେ ॥୭-୧୦
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉଞ୍ଚାଇଲା ଧୀରେ ।
ଚକ୍ଷୁ ଘଷନ୍ତି ବେନି କରେ ॥
କୃଷ୍ଣ ବିକଳ ଦେଖି ମାତା ।
ଛାଟ ପକାଇ କରେ ଚିନ୍ତା ॥
ବୋଲଇ ବାନ୍ଧିବି ଏହାରେ ।
ବେପାର କରୁଥିବି ଘରେ ॥
ରୋଳେ ଖଟାଇ ଥିବି ନିତି ।
ଏଣେ ନ ଥିବ ମୋର ଭାତି ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ୱରି ଅବଳା ।
ବେଗେଣ ରୋଳକୁ ଆଣିଲା ॥
ଦଉଡ଼ି ଆଣି ଅଛି ହସ୍ତେ ।
ଦେଖି କାନ୍ଦନ୍ତି ଗୋପୀନାଥେ ॥
ଅଣ୍ଟାରେ ଯୋଖିଲାକ ନେଇ ।
ବେନି ଅଙ୍ଗୁଳ ନ ଅଣ୍ଟଇ ॥
ପୁଣି ଯୋଖିଲା ଖଣ୍ଡ ଦୁଇ ।
ବେନି ଅଙ୍ଗୁଳ ନ ଅଣ୍ଟଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ଘରେ ଯେତେ ଥିଲା ।
ଯୋଖନ୍ତେ ପୁଣି ନ ଅଣ୍ଟିଲା ॥
ସାହି ପଡ଼ିଶା ଯେତେ ଘର ।
ଦଉଡ଼ି ଆଣେ କୋପଭର ॥
ତାହା ଯୋଖିଲା ବେଗେ ନେଇ ।
ଦେଖିଲା ପୁଣି ନ ଅଣ୍ଟଇ ॥
କର ଅଙ୍ଗୁଳି ପୁଣି ଯୋଖି ।
ଦେଖି ଚକିତ ଗୋପଗୋପୀ ॥
ହସିଣ ଦ୍ୟନ୍ତି କରତାଳି ।
ଯଶୋଦା ଲାଜ ପାଇ ଭାଳି ॥
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି ହାସ ବାଣୀ ।
ଦଉଡ଼ି ନ ପାରିଲୁ ଆଣି ॥

୧. ପିଞ୍ଜିବା—ଭିଣିବା ବା ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ପିଟି ପକାଇବା ।

ରାଣୀ ବୋଲାଉ ଗୋପପୁରେ ।
ବାନ୍ଧି ନ ପାରିଲୁ କୁମରେ ॥
ଶୁଣି ଯଶୋଦା ଲଜ୍ଜା ପାଇ ।
ଭୂମିକି ନିରେଖି ରହଇ ॥
ଯଶୋଦା ଝାଳେ ଜରଜର ।
କାତରେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ॥
କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ ।
ଖୋସାରୁ ଖସେ ଫୁଲମାଳ ॥
ଯଶୋଦା ଶ୍ରମ ଦେଖି ହରି ।
ନିଜ ବନ୍ଧନେ ଦୟା କରି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଦଉଡ଼ି ଅଣ୍ଟିଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରୋଳରେ ବାନ୍ଧିଲା ॥୧୧-୧୮
ଯେ ହରି ତିନିଗୁଣେ ଛନ୍ଦି ।
ସଂସାର କରିଅଛି ବନ୍ଦୀ ॥
ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିଲା ନନ୍ଦନାରୀ ।
ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଯେଣୁ ହରି ॥
ମାତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦୟା କଲେ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ନ ପାଇଲେ ॥
କମଳା ସେବି ପଦ୍ମପାଦ ।
ସେହି ନ ପାଇଲା ପ୍ରସାଦ ॥
ଭକ୍ତଜନରେ ଯେତେ ଦୟା ।
ଜ୍ଞାନୀ ପାଇବେ କାହିଁ ତାହା ॥୧୯-୨୧
ଜନନୀ ବାନ୍ଧି ଗଲା ରୋଳେ ।
ଯାମଳ ଅର୍ଜୁନର ତଳେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିଁଲେ ବୃକ୍ଷ ଦୁଇ ।
ବିଗ୍ରହ କଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ପୂର୍ବେ କୁବେର ବେନି ସୁତେ ।
ବୃକ୍ଷ ହୋଇଲେ ଭୋଳଚିତ୍ତେ ॥୨୨
ନାରଦ ତହୁଁ ଶାପ ପାଇ ।
ଅନେକ କାଳୁ ଛନ୍ତି ରହି ॥
ସେ ମୁନି ବୋଲିଛନ୍ତି ଯାହା ।
ଅବଶ୍ୟ କରିବି ମୁଁ ତାହା ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ବନମାଳୀ ।
ରୋଳ ଟାଣିଲେ ପାଦ ଗ୍ରହି ॥
ମିଳିଲେ ବେନି ବୃକ୍ଷ ମୂଳେ ।
ଟେକି ଗ୍ରହିଁଲେ ବେନି ଡାଳେ ॥୨୩
ସେ ହରି ଚରଣ ପଙ୍କଜ ।
ସୁଜନ ଜନେ ନିତ୍ୟେ ଭଜ ॥
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଳକ ଚରିତ ॥
ଏହା ଶୁଣନ୍ତେ ନରନାରୀ ।
ହେଲେ ତରିବେ ଭବବାରି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବାଳକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଉଦୂଖଳବନ୍ଧନଂ ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଯାମଳା ଅର୍ଜୁନ ମୋକ୍ଷଣ । ଏଗାର ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶୁକ ବଚନ ଶୁଣି ରାୟେ ।
ପଢ଼ଇ ପୁନଃ ପୁନଃ ପାୟେ ॥
ମନ ଆନନ୍ଦେ ନୃପବର ।
ମୁନିଙ୍କି ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି କୁବେର କୁମରେ ।
ବୃକ୍ଷ ହୋଇଲେ ଗୋପପୁରେ ॥
କି ଦୋଷ କଲେ ନାରଦରେ ।
ଶାପ ପାଇଲେ କି ପାପରେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଦେହେ ନାହିଁ ରୋଷ ।
ବିଶେଷେ ଗୋବିନ୍ଦର ଦାସ ॥
ଏତେ ଅନୀତି ଆଚରିଲେ ।
ନିର୍ଗୁଣ ମୁନିଙ୍କି ଗ୍ରହିଲେ ॥
ତେଣୁ ହୋଇଲେ ବୃକ୍ଷ ଦୁଇ ।
ଗୋପ ନଗରେ ବେନି ଭାଇ ॥
ସେ କଥା କହ ମୁନିବର ।
ନିର୍ମଳ ହେଉ ମୋ ଶରୀର ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି ।
ହରିଚରିତ ମନେ ଗୁଣି ॥ ୧

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ନଳକୂବର ମଣିଗ୍ରୀବ ।
ତପେ ତୋଷିଲେ ସଦାଶିବ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଉମାକାନ୍ତ ।
ବର ଯାଚିଲେ ବିଶ୍ୱନାଥ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
କହନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଆନ ସମ୍ପଦେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଶୁଣିମା ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଗୋସାଇଁ ॥
ଶତେକ ଯକ୍ଷ ଅପସରୀ ।
ଆମ୍ଭେ ରମିବୁ ଭୋଗ କରି ॥
ଅସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ଶୂଳପାଣି ।
ଦଇବ ମିଳାଇଲା ଆଣି ॥
କନ୍ୟା ଶତେକ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଲାଗେ ॥
ଦଇବେ ନିଦାଘର କାଳ ।
ତେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ନଦୀଜଳ ॥
ବାରୁଣୀ ମଦ୍ୟ କଲେ ପାନ ।
ଭୋଳେ ହୋଇଲେ ହତଜ୍ଞାନ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବସ୍ତ୍ର ପାଲଟି ବୃକ୍ଷତଳେ ।
କନ୍ୟାଏ ପଶିଗଲେ ଜଳେ ॥
କରନ୍ତି ନାନା ରଙ୍ଗେ କେଳି ।
ହାସ ପରିହାସ ଢମାଳି ॥୨-୪
ଏମନ୍ତ ସମୟେ ନାରଦ ।
ଯାନ୍ତେ କରନ୍ତି ବୀଣାବାଦ୍ୟ ॥
ଆଶ୍ରମ ନାମେ ବଦରିକା ।
ତହିଁକି ଯାଉଛନ୍ତି ଏକା ॥
ହରି ଭକତି ହୃଦେ ଧ୍ୟାୟି ।
ନାଚନ୍ତି ବୀଣାବାଦ୍ୟ ବାଇ ॥
କନ୍ୟାଏ ଦେଖି ମୁନିବରେ ।
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ ଉଠି ତୀରେ ॥
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଥରହର ।
ନ ପୁଣ କୋପେ ମୁନିବର ॥
ଲୁଚନ୍ତି ବୁଦାମାନ ପଛେ ।
ନାରଦ ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଜଳେ କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ।
ଦେଖିଲେ କନ୍ୟାମାନ ନାହିଁ ॥
ଭୋଳେ ଗ୍ରହିଁଲେ ଦଶଦିଗେ ।
ବସ୍ତ୍ର ହିଁ ନାହିଁ କଟିଭାଗେ ॥
ମଦେ ଅରୁଣ ବେନି ଆଖି ।
ମୁନିଙ୍କି ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରେଖି ॥
ଦେଖି ନାରଦ ମୁନିବର ।
ବୀଣା ଶବଦ କଲେ ସ୍ଥିର ॥
କୂଳେ ରହିଲେ ଆଡ଼ ହୋଇ ।
ଦୟାରେ ବିଗ୍ରହନ୍ତି ଗ୍ରହିଁ ॥୫-୭

ନାରଦ ଉବାଚ

ଏ ବେନି କୁବେର ନନ୍ଦନ ।
ମଦେ ହୋଇଲେ ହତଜ୍ଞାନ ॥
ଦଇବ କଲା ଯାଙ୍କୁ ନାଶ ।
ତେଣୁ ହୋଇଲା ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରଂଶ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ରଜୋଗୁଣ ଛନ୍ଦେ ।
ଅଜ୍ଞାନ ହେଲେ ମୋହବନ୍ଧେ ॥
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଦର ଲକ୍ଷଣ ।
ତ୍ରିବିଧ ଅଟେ ଏହା ଜାଣ ॥

ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ ସୁରାପାନ ।
ଦ୍ୟୂତ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ରସେ ମନ ॥
ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମଦେ ହୋଇ ମତ୍ତ ।
ଆତ୍ମା ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିବତ ॥
ନଶ୍ୱର ଦେହକୁ ଅଜର ।
ଅମର ପରା କରି ସ୍ଥିର ॥
ଜୀବ ହିଂସନ୍ତି ଆନନ୍ଦରେ ।
ଶୋଚନା ନ ଥାଇ ମନରେ ॥୮,୯
ଦେହରୁ ପ୍ରାଣ ଗଲେ ଛାଡ଼ି ।
ରହଇ ମୃତପିଣ୍ଡ ପଡ଼ି ॥
ଭୂଦେବ ନରଦେବ ହେଲେ ।
ଅନ୍ତେ ଏକଇ ଗତି ଭଲେ ॥
ଚିତା ଅନଳେ ଭସ୍ମ ହୋଇ ।
କି ଅବା କୃମି ବିଷ୍ଠା ହୋଇ ॥
ସେ ଦେହ ପାଇଁ ମାରେ ଜନ୍ତୁ ।
ଅଜ୍ଞାନ ନରକର ହେତୁ ॥
ଜ୍ଞାନ ହୁଅଇ ଏଣେ ଭ୍ରମ ।
ଜନ୍ମ ମରଣେ ପଥଶ୍ରମ ॥୧୦
ଏ ଦେହ କହିବା କାହାର ।
ମାତା ପିତା ବା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ॥
କି ଅନ୍ନଦାତା କି ରାଜାର ।
କି ଅଗ୍ନି ଶ୍ୱାନ ଶୃଗାଳର ॥
କି ଅବା ନିଜର ଏ ଦେହ ।
କେ ଏହା କହିବ ନିଶ୍ଚୟ ॥୧୧
ଅବ୍ୟକ୍ତ ତହୁଁ ଜାତ ହୋଇ ।
ପୁଣି ସେ ତହିଁରେ ମିଶଇ ॥
ଏ ଦେହ ପାଇଁ ଜନ୍ତୁ ମାରେ ।
ମୂଢ଼ ନ ହେଲେ କେବା କରେ ॥୧୨
ସମ୍ପଦ ମଦେ ଯେହୁ ଅନ୍ଧ ।
ସମ୍ପଦନାଶ ତା ଔଷଧ ॥
ଦରିଦ୍ର ପଣେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଆତ୍ମାକୁ ଜଗତେ ଦେଖଇ ॥୧୩
କଣ୍ଟା ନ ବହେ ଯା ଚରଣ ।
ସେ କି ଜାଣଇ ସେ କଷଣ ॥

ସୁଖୀ ନ ଜାଣେ ପର ବ୍ୟଥା ।
ଜୀବ ମାରଣେ ସାମରଥା ॥
ଯାହାର ଦେହେ କ୍ଷତ ହୋଇ ।
ସେ ଜାଣେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଦୁଇ ॥୧୪
ଦରିଦ୍ର ଜନ କ୍ଳେଶ ପାଇ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଭୋଗେ ନ ରସଇ ॥
କ୍ଷୁଧାରେ ଶୁଷ୍କ ତା ଶରୀର ।
ସେ କାହୁଁ ହିଂସିବ ଅପର ॥
ଏଣୁ ଦୁଃଖୀର ଦୁଃଖୀପଣ ।
ପରମ ତପସ୍ୟା ସମାନ ॥
ହରିଭକତ ସାଧୁଜନ ।
ସଙ୍ଗ ଲଭଇ ଅକିଞ୍ଚନ ॥
ସମ ମଣଇ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ।
ତାହାକୁ ନାରାୟଣ ରଖେ ॥୧୫-୧୮
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ମୁନିବର ।
ଚଞ୍ଚଳ ଚିତ୍ତ କଲେ ସ୍ଥିର ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦୟାଭାବ ଚିତ୍ତେ ।
ନାଶ ଏ ଯିବେ ଏହି ମତେ ॥
ଭୋଳ ହୋଇଲେ ମଦ ଖାଇ ।
ଏବେ ତରିବେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଦେହକୁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଭଲେ ।
ବୃକ୍ଷ ହୋଇବେ ଏକତୁଲେ ॥୧୯
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ହେ କୁବେର କୁମର ॥
ଅର୍ଜ୍ଜୁନବୃକ୍ଷ ରୂପ ହୋଇ ।
ଗୋପେ ଜନ୍ମିବ ବେନି ଭାଇ ॥
ଶତେ ବରଷ ଦେବମତେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟ ଶାପ ଅନ୍ତେ ॥
ଭକତି ହେବ କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ଶାପୁଁ ତରିବ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୨୦-୨୨
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ମୁନି ଗଲେ ।
ସେ ଦିନୁଁ ବୃକ୍ଷ ସେ ହୋଇଲେ ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ହରିବାଣୀ ।
ରୋଳ ଟାଣିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥

ବୃକ୍ଷ ଧଇଲେ ବେନି ହସ୍ତ ।
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥
ନାରଦ ବଚନ ମୋହର ।
କରିବା ଉଚିତ ବେଭାର ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ବୃକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଗଲେ ପଶି ॥୨୩-୨୬
ରୋଳ ଲାଗନ୍ତେ ବେନି ବୃକ୍ଷେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଟାଣିଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଉପୁଡ଼ିଗଲା ବେନି ମୂଳ ।
ପଡ଼ି କମ୍ପିଲେ ପତ୍ର ଡାଳ ॥
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲା ବୃକ୍ଷ ଦେଶ ମାଡ଼ି ॥
ଦେହ ଲାଗନ୍ତେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବାହାର ହେଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ରୂପେ କି ଦେବା ପଟାନ୍ତର ।
ଗଞ୍ଜନ୍ତି ଶଶୀ ଦିବାକର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବେନି ଭାଇ ।
ଚରଣେ ଶିର ଦେଲେ ନେଇ ॥
ଚିତ୍ତ ନିବେଶି ବେନି ପାଦେ ।
ବୋଲନ୍ତି କଣ୍ଠ ଗଦଗଦେ ॥୨୭, ୨୮
କୃଷ୍ଣ ପରମାନନ୍ଦ ହରି ।
ପରମପୁରୁଷ ମୁରାରି ॥

ଲୀଳାଏ କରି ବିଶ୍ୱମାୟା ।
ଭକ୍ତଜନରେ କରୁ ଦୟା ॥
ତୋହର ରୂପ ଗୁଣ ଯେତେ ।
ଆମ୍ଭେ ତା ବର୍ଣ୍ଣିବୁ କେମନ୍ତେ ॥
ପୃଥିବୀ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତ ।
ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିତତ୍ତ୍ୱ ॥
କାଳ ସ୍ୱଭାବ ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ ।
ଜୀବ ପରମ ଆତ୍ମା ହେତୁ ॥
ଭକତଜନ ନିସ୍ତାରଣେ ।
ଶରୀର ବହୁ ତୁ କାରଣେ ॥
ତୋ ନାମ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ।
ତ୍ରାହି କରିବା ଆଦିମୂଳ ॥
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୋଗେ ଧ୍ୟାନ ଘେନି ।
ଯାହା ଚିନ୍ତନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ ॥
ନାରଦ ଭେଟିବାର ଫଳେ ।
ତୋତେ ଦେଖିଲୁଁ ଚର୍ମଡୋଳେ ॥
ଚକ୍ଷୁ ଶ୍ରବଣ ବୁଦ୍ଧି ଶିର ।
ମନ ବଚନ ବେନି କର ॥
ତୋହର ପାଦେ ନିତ୍ୟେ ଥାଉ ।
ତୋ ନାମ ଧରି ଦିନ ଯାଉ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ତପ କରି ।
ତୋତେ ଭେଟିଲୁ ନରହରି ॥

ତୋର ସେବକ ମିତ୍ରପଣେ ।
ଖଟିବୁ ତୋହର ଚରଣେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
ଆଜ୍ଞା ମାଗିଲେ ପାଦେ ପଡ଼ି ॥୨୯-୩୮
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ସାଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଫଳ ଏହି ॥
ନାରଦ ଭେଟିବାର ଫଳୁଁ ।
ହେଲେ ତରିଲ ଭବଜଳୁଁ ॥
ମୋହର ପାଦେ ଯାର ଧ୍ୟାନ ।
ମୋ ନାମ କରନ୍ତି ଗାୟନ ॥
ପରେ କରନ୍ତି ଦୟାଚିତ୍ତ ।
ମାୟାରେ ନୁହନ୍ତି ମୋହିତ ॥
ଏହାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଯେ ପାଇ ।
ପାପ ତାହାଙ୍କୁ ନ ଲାଗଇ ॥୩୯-୪୧
ଶୁଣ ହେ କୁବେରକୁମରେ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଯାଅ ନିଜ ପୁରେ ॥
ଭକତି କରି ମୋର ପାଦେ ।
ମୋତେ ପାଇବ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୪୨
କୃଷ୍ଣ-ବଚନ ଶିରେ ଧରି ।
ଉତ୍ତରଦିଗେ ଗଲେ ଚଳି ॥୪୩
ସେ ହରିଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
କହିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥
ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ପୀତବାସ ।
କ୍ଷମା କରିବେ ମୋର ଦୋଷ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଯାମଳାର୍ଜୁନଭଞ୍ଜନଂ ନାମ ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବାଳ ଗୋପାଳ ସଙ୍ଗେ ମିଳି । ବାଛୁରୀ ରଖୁ ରଖୁ ହରି ॥
ମାଇଲେ ବକ ବତ୍ସାସୁର । ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟା ସମାଗ୍ର ॥

ହରି ଚରଣେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ରାଜା ଗ୍ରହିଁ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହୀପାଳ ।
ଗୋପରେ ପଡ଼ିଲା ଚହଳ ॥

ଭାଜି ଅର୍ଜୁନ ବୃକ୍ଷ ପଡ଼ି ।
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଥରହର ।
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥
ବୋଲନ୍ତି ଏକୁ ଆରେ ଗୃହିଁ ।
ଏ କି ଶବଦ କାହୁଁ ହୋଇ ॥
ନିର୍ଘାତ ଶୁଭିଲା ତ ଘୋଳ ।
ଗଗନେ ନାହିଁ ମେଘମାଳ ॥
କାହୁଁ ଏ ଶବଦ ଶୁଭିଲା ।
ଦେଖିଲେ ଅର୍ଜୁନ ଭାଜିଲା ॥
ଗୋପାଳେ ମିଳିଲେ ସକଳେ ।
ଯାମଳା ଅର୍ଜୁନର ତଳେ ॥ ୧
ବୋଲନ୍ତି ଭାଜିଲା କେମନ୍ତ ।
ପବନ ନାହିଁ ବଳବନ୍ତ ॥
ଶସ୍ତ୍ରେ ଛେଦିଲା ନାହିଁ କେହି ।
ଭିତରେ ମଞ୍ଜକିଲା ନାହିଁ ॥
କିମ୍ବା ପଡ଼ିଲା ମହୀତଳେ ।
ବେନି ଅର୍ଜୁନ ଏକାବେଳେ ॥ ୨
ଡାଳ ଦେଖନ୍ତେ ଏକ ଏକ ।
ଦେଖିଲେ ପଡ଼ିଛି ବାଳକ ॥
ଚକିତ ହୋଇ କଲେ କୋଳ ।
ବନ୍ଧନ ହୋଇଅଛି ରୋଳ ॥
କେ ନାରୀ କଲା ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
ଚିହ୍ନିଲେ ଯଶୋଦା ନନ୍ଦନ ॥ ୩
ବାଳକେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଥିଲେ ।
ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ॥
ଯଶୋଦା ରୋଳେ ବାନ୍ଧିଗଲା ।
ତଳେ ତା ସୁତ କାନ୍ଦୁଥିଲା ॥
ବେନି ବୃକ୍ଷର ମଧ୍ୟେ ପଶି ।
ରୋଳ ଟାଣିଲା ତଳେ ବସି ॥
ବୃକ୍ଷେ ପଡ଼ିଲେ ବେଗେ ଭାଙ୍ଗି ।
ଏହାର ଦେହ ଯହୁଁ ଲାଗି ॥
ବେନି ପୁରୁଷ ସେହି ବୃକ୍ଷେ ।
ବାହାର ହୋଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ତେଜେ ଗଞ୍ଜନ୍ତି ନିଶାକର ।
ଏହାର ପାଦେ ଦେଇ ଶିର ॥

କି କି ବୋଇଲେ ତା ନ ଜାଣି ।
ଉତ୍ତରେ ଗଲେ ଏହିକ୍ଷଣି ॥ ୪
ଶୁଣି ହସିଲେ ଗୋପଲୋକେ ।
ବୋଲନ୍ତି ଏକକୁ ଆରକେ ॥
ବାଳବଚନ କାହିଁ ସତ୍ୟ ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥ ୮
ବନ୍ଧନ କଟିଭାଗୁଁ ଫେଇ ।
ନନ୍ଦର କୋଳେ ଦେଲେ ନେଇ ॥ ୯
ଶୁଣି ମିଳିଲେ ଗୋପନାରୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆଣି କୋଳ କରି ॥
ଗ୍ରହ ଶଙ୍କିତେ ପୂଜା ବଳି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କଲେ ନିଉଛାଳି ॥
ଆନନ୍ଦ କଲେ ଗୀତ ଗାଇ ।
କୃଷ୍ଣ ନାଚନ୍ତି ତାଳି ବାଇ ॥
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଶୁଣ ।
ଘର ଭିତରୁ ଆଣ ମାଣ ॥
ପାଣ୍ଡୋଇ[୧] କଠାଉ ମସୁଣି[୨] ।
ଆଣ ତୁ ଦୁଧର ଦୁହୁଁଣୀ[୩] ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ଘରେ ଯାଇ ।
ଆଣନ୍ତି କନ୍ଧେ ମୁଣ୍ଡେ ବହି ॥
ଥୋଇ କରନ୍ତି କଉତୁକ ।
ଆହୁରି ଆଣିବଇଁ ଦେଖ ॥
ଭକତଜନଙ୍କର ଫଳ ।
ଗୋପେ ଦେଖାନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଭକତଜନେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଦେଖା ।
ଗୋପେ ଅଇଲା କୋଳିବିକା ॥
ଡାକଇ କୋଳି କୋଳି ବାଣୀ ।
କୃଷ୍ଣ ଧାଇଁଲେ ତାହା ଶୁଣି ॥
ବସନ ନାହିଁ କଟିଭାଗେ ।
ମିଳିଲେ ଧାନରାଶି ଲାଗେ ॥
ଧାନ ଅଞ୍ଜୋଳି ପେଟେ ଦେଇ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ମିଳିଲେ କୋଳିବିକା ଆଗେ ।
ମାଣ ପାତିଲା ଦେଖି ବେଗେ ॥

କୃଷ୍ଣର ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି ଫଳେ ।
ଧାନ ପଡ଼ିଲା ସବୁ ତଳେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଝାଡ଼ି ବେନି କର ।
ଅଞ୍ଜଳି କଲେ ଦାମୋଦର ॥
ଫଳ ପୂରାଇ ଦେଲା କର ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ॥
ଭାଣ୍ଡେ ତୋ ଅଛି କେତେ ଫଳ ।
ଟେକି ଗୃହିଁଲେ ଆଦିମୂଳ ॥
ରତ୍ନ ହୋଇଲା ତତକ୍ଷଣେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ॥୧୦, ୧୧
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣର ବାଳକ ଚରିତ ॥
ଗୋକୁଳ ମଧ୍ୟେ ଏକ ନଦୀ ।
ବହଇ ବୃନ୍ଦାବନ ଭେଦି ॥
ସେ ନଦୀତୀରେ ଏକଦିନେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଷମନେ ॥
ଗୋପବାଳକଗଣ ମେଳେ ।
ଖେଳନ୍ତି ନାନା କୁତୂହଳେ ॥
ଉଚ୍ଛୁର ଦେଖିଣ ରୋହିଣୀ ।
ଚଞ୍ଚଳେ ଗଲେ ପୁତ୍ରେ ଆଣି ॥
ଡାକନ୍ତି ମଧୁର ବଚନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନ ଶୁଣନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣେ ॥
କୋପେ ରୋହିଣୀ ବାହୁଡ଼ିଲା ।
ଯଶୋଦା ଛାମୁରେ କହିଲା ॥
ଶୁଣି ଯଶୋଦା ଗଲା ଖରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲା ନଦୀତୀରେ ॥୧୨, ୧୩
ପୁତ୍ରର ସ୍ନେହ ମାୟା ମୋହେ ।
ସ୍ତନଯୁଗଳୁ କ୍ଷୀର ବହେ ॥
କୃଷ୍ଣ କମଳ ମୁଖ ଗୃହିଁ ।
ଡାକଇ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥ ୧୪
ଆସ ମୋ ତାତ ପିଅ ସ୍ତନ୍ୟ ।
ଶ୍ରମେ ଆକୁଳ ତୋ ବଦନ ॥
ଭୋଜନ ହୋଇଲା ଉଚ୍ଛୁର ।
ଆସ ତୁ ବେଗେ ଯିବା ଘର ॥

୧. ପାଣ୍ଡୋଇ—ଚଟି ଯୋତା । ୨. ମସୁଣି—ବାଛୁରୀ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି । ୩. ଦୁହୁଁଣୀ—ଗାଈ ଦୁହିଁବାବେଳେ ଗାଈ ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି ।

ହେ ରାମ ଆସ କୃଷ୍ଣ ଘେନି ।
ବହୁତ ଦେବଇଁ ଲବଣୀ ॥୧୫, ୧୬
ପିତା ଭୋଜନ ବେଳ ହୋଇ ।
ସଙ୍ଗେ ଭୁଞ୍ଜିବ ବେନି ଭାଇ ॥
ବାଳକେ ଯାନ୍ତୁ ଯେଝା ଘର ।
ବେଳ ଯେ ହେଉଛି ଉଛୁର ॥୧୭
ଦେହ ତୋ ଧୂଳିରେ ଧୂସର ।
ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ର ଆଜ ତୋର ॥
ଅରିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡନେ ତୋହର ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଗୋରୁ ଦାନ କର ॥୧୮
ଦେଖ ବାଳକେ ତୋର ସଙ୍ଗେ ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଅଙ୍ଗେ ॥
ସ୍ନାନ ଭୋଜନ ଆସି କର ।
ଦେବଇଁ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ନନ୍ଦରାଣୀ ।
କର ଧରିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ରାମଙ୍କୁ କାଖରେ ବସାଇ ।
ଘରେ ମିଳିଲେ ଦେବୀ ଯାଇ ॥
କରାଇ ସ୍ନାହାନ ଭୋଜନ ।
ରଞ୍ଜିଲେ ରାମକୃଷ୍ଣ ମନ ॥
ଭୋଜନ ସାରି ଆଚମନ ।
ଆନନ୍ଦେ କରାଇ ଶୟନ ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଆଣି ସେ ଡକାଇ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଗୋରୁ ଦାନ ଦେଇ ॥୧୯, ୨୦
ଅସ୍ତ ହୋଇଲେ ଦିନକର ।
ଗୋପାଳେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ଭର ॥
ଏକ ଆରକେ ଅବହେଳେ ।
ନନ୍ଦର ଘରେ ମେଳ ହେଲେ ॥
ବସିଲେ ନନ୍ଦ ଉପନନ୍ଦ ।
ମଧ୍ୟେ ଅନନ୍ତ ଆଦିକନ୍ଦ ॥
ଗୋପାଳେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ଭର ।
ଶୁଭ ନ ଦେଖୁ ଗୋପପୁର ॥
କହ କି କରିବା ଉପାୟ ।
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଉପୁଜିଲା ଭୟ ॥୨୧
ଶୁଣି ଉଠିଲେ ଉପନନ୍ଦ ।
ଯାହାର ଜୀବନ ଗୋବିନ୍ଦ ॥

ଜ୍ଞାନେ ବୟସେ ବୃଦ୍ଧପଣ ।
ଗୋପଙ୍କୁ କହଇ କାରଣ ॥
ଶିରେ ଯୋଡ଼ିଲା ବେନି କର ।
ଯୁକତେ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥
ଗ୍ଭଲ ନ ଥିବା ଗୋପପୁରେ ।
ଘର କରିବା ଆନ ଠାରେ ॥
ଅନେକ ପଡ଼ିଲା ପ୍ରମାଦ ।
ପୁତ୍ରେ ତ ଆମ୍ଭର ସମ୍ପଦ ॥
ଦେଖ ଯଶୋଦା ସୁତ ସଙ୍ଗେ ।
ସର୍ବ ବାଳକ ନାଶଯିବେ ॥
ଅଳପ ଦିନେ ମହାଭୟେ ।
ଆପଦ ପଡ଼ିଲା ଥୋକାଏ ॥୨୨, ୨୩
ତୋର ପୁଅକୁ ଦେଖ ନନ୍ଦ ।
କେତେ ପଡ଼ିଲା ପରମାଦ ॥
ପୂତନା ମୁଖୁଁ ଅଛି ତରି ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦଇତ୍ୟ ନେଲା ହରି ॥
ଶକଟ ଭାଜି ଯେ ପଡ଼ିଲା ।
ସେ ବେଳେ ଗୋବିନ୍ଦ ରଖିଲା ॥
ଏବେ ତରିଲା ପରମାଦୁ ।
ଯାମଳା ଅର୍ଜୁନ ଆପଦୁଁ ॥୨୪-୨୬
ଗ୍ଭଲ ନ ଥିବା ଏ ନଗର ।
ନାଶ ନ ହେଉ ଗୋପପୁର ॥
ଯଶୋଦା ଯେବେ ନ ଛାଡ଼ିବ ।
ଏକା ପୁତ୍ରକୁ ନ ପାଇବ ॥
ଗ୍ଭଲ ଆପଦ ନୋହୁଁ ଯିବା ।
ତେବେ ସେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇବା ॥୨୭
ସକଳେ ଦୃଢ଼ କର ମନେ ।
ଘର କରିବା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ବହୁତ ଫଳ କନ୍ଦ ମୂଳ ।
ନିର୍ମଳ ଯମୁନାର ଜଳ ॥
ପର୍ବତ ନାମେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଅଛି ଜଳ ତୃଣ ॥
ଗୋପୀଗୋପାଳେ ତୋଷ ହେବେ ।
ବହୁତ କ୍ଷୀର ଗାଈ ଦେବେ ॥
କାଲି ପ୍ରଭାତୁ ହୁଅ ସଜ ।
ଭାର ଶକଟ ବେଗେ ସାଜ ॥

ଗୋଧନ ଚଳିଯାନ୍ତୁ ଆଗେ ।
ଗୋପବାଳକ ଧେନୁ ସଙ୍ଗେ ॥
ସୁଖେ ରହିବା ବୃନ୍ଦାବନେ ।
କିଛି ନ ଭାଳ ତୁମ୍ଭେ ମନେ ॥୨୮, ୨୯
ଶୁଣି ମଣିଲେ ଗୋପେ ହିତ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଉପଗତ ॥
ଯେଝାରେ ଘେନିଣ ସମ୍ପଦ ।
ଯାନ୍ତେ କରନ୍ତି ଶିଙ୍ଗାନାଦ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଏକମେଳେ ।
ରୋହିଣୀ ପୁତ୍ର ଘେନି କୋଳେ ॥
ପଛେ ଗ୍ଭଲନ୍ତି ଗୋପୀଯୂଥ ।
ଗାବନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗେ ଗୀତ ॥
ଶକଟମାନ ଯାନ୍ତି ଖରେ ।
ଧୂଳିରେ ଛନ୍ନ ଦିବାକରେ ॥
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଗୀତ ଗାଇ ॥
ଗୋପାଳେ ଧନୁଶର ଘେନି ।
ନାନା ଶବଦେ ବେଣୁଧ୍ୱନି ॥୩୦-୩୪
ଯାଇ ହୋଇଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ।
ଆନନ୍ଦ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ॥
ଯେ ବନେ ବିଜେ ଗୋପୀନାଥ ।
ସର୍ବଦା ବହଇ ବସନ୍ତ ॥
ସୀମା ଆବୋରି ଗୋପପୁର ।
ଯେଝାରେ ତୋଳିଲେ ନବର ॥
ଗ୍ରାମର ମଧ୍ୟେ ନନ୍ଦଘର ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଦାମୋଦର ॥୩୫
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
ଯମୁନାନଦୀ ବୃନ୍ଦାବନ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦକୁ ବସାଇ ॥
ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ବତ୍ସା ଘରେ ।
ଆମ୍ଭେ ରଖିବୁ ନଦୀତୀରେ ॥
ଭୋ ତାତ ନାହିଁ ତୁ ନ କର ।
ବତ୍ସା ରଖିବୁ ଆମ୍ଭେ ତୋର ॥
ନନ୍ଦ ଆନନ୍ଦମନେ କହି ।
କାଲିହୁଁ ବତ୍ସା ରଖ ନେଇ ॥୩୬, ୩୭

ପିତାର ବଚନେ ମୁରାରି ।
ଆନନ୍ଦେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ॥
ଗ୍ରାମ ନିକଟେ ଥାନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ।
ବନେ ନ ଯାନ୍ତି ଭୟଚିତ୍ତେ ॥
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକ ଆଦି ତ୍ରାସେ ।
ବତ୍ସା ରଖନ୍ତି ଗ୍ରାମ ପାଶେ ॥୩୮
ଗୋପାଳ ପୁଏ ଥାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ।
ଖେଳନ୍ତି ନାନା ରଙ୍ଗଭଙ୍ଗେ ॥
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ବେଣୁନାଦ ।
କେ କହୁ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ॥
ଏକ ଆରେକ ଭୁଜ ଧରି ।
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ବାଦ କରି ॥
ବେଲ ଅଁଳା କଣ୍ଟାଫଳେ ।
ତୋଳି ଆଣନ୍ତି ବୃକ୍ଷୁଁ ବାଳେ ॥
ଏକ ଆରକେ ମରାମରି ।
ସାକ୍ଷୀ କରନ୍ତି ରାମ ହରି ॥
ନାନାପକ୍ଷୀଙ୍କ ନାଦ ଶୁଣି ।
ପୋଏ ନାଚନ୍ତି ତାହା ଭଣି ॥୩୯, ୪୦
ଦିନେ ଯମୁନା ତୀରେ ହରି ।
ଆନନ୍ଦେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞାରେ ଅସୁର ।
ଆସି ମିଳିଲା ଧାତିକାର ॥୪୧
କୃଷ୍ଣର ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ।
ବାଛୁରୀ ରୂପକୁ ଧଇଲା ॥
ବତ୍ସା ଗହଳେ ଗଲା ପଶି ।
ରାମଙ୍କୁ ଦେଖାନ୍ତି ଶ୍ରୀବତ୍ସୀ ॥
ଦେଖି ଦଇତ୍ୟ ବତ୍ସା ପାଶେ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମାରିବାର ଆଶେ ॥
ମାୟା ବାଛୁରୀ ରୂପ ହୋଇ ।
କହି ହସନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଅସୁର ବିଗ୍ରହଇ ମନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରିବି କେସନେ ॥
ନିକଟେ ମିଳିଲେ ମୋହର ।
ପାଦେ କରିବି ଶତେ ଚୂର ॥
ତାହା ଜାଣିଲେ ନାରାୟଣ ।
ମୋହିଲେ କୁମାରଙ୍କ ମନ ॥

କଇଥ ଗଛ ଦେଖି ପୋଏ ।
ବୋଲନ୍ତି ରାମଙ୍କୁ ଥୋକାଏ ॥
ଏ ଫଳ ଦିଶଇ ସୁସଞ୍ଚ ।
ହସ୍ତ ନ ପାଏ ବଡ଼ ଉଚ୍ଚ ॥
ତୁ ରାମ ଅତି ବଳୀୟାର ।
ଫଳ ଥୋକାଏ ବୃକ୍ଷୁଁ ତୋଳ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବନମାଳୀ ।
ବତ୍ସା ନିକଟେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ବେନିଚରଣ ଧରି କରେ ।
ବୁଲାଇ ପିଟିଲେ ବୃକ୍ଷରେ ॥
କରେ ବୁଲାନ୍ତେ ଗଲା ପ୍ରାଣ ।
ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା ତକ୍ଷଣ ॥
ଦେବେ ଚକିତ ତାହା ଦେଖି ।
ବ୍ରହ୍ମା ହୋଇଲେ ଅତି ସୁଖୀ ॥
ଅସୁର ଦେହ ଲାଗି କରି ।
ଫଳ ପଡ଼ିଲା ବୃକ୍ଷୁଁ ଝଡ଼ି ॥୪୨, ୪୩
ବାଳକେ ଦେଖିଣ ଚକିତ ।
ବୋଲନ୍ତି ଧନ୍ୟ ନନ୍ଦସୁତ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଦେବେ କଲେ ସ୍ତୁତି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କଲେ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ॥୪୪
ଏମନ୍ତେ ରାମ ବନମାଳୀ ।
ବତ୍ସା ରଖନ୍ତେ ନାନା କେଳି ॥
ସକାଳେ ଦଧି ଗୁଡ଼ ଅନ୍ନ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ରାମ ଭଗବାନ ॥
ନିତ୍ୟେ ଯମୁନା କୂଳେ ଯାଇ ।
ବତ୍ସା ରଖନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ବାଳକେ ଯେଝା ବତ୍ସା ଘେନି ।
ଚରାନ୍ତି କରି ବେଣୁ ଧ୍ୱନି ॥୪୫
ଦିନେ ନିଦାଘେ ଖରାବେଳେ ।
ମିଳିଲେ ଯାଇ ନଦୀକୂଳେ ॥
ବତ୍ସାଙ୍କୁ ପିଆଇ ବହନ ।
ସକଳେ କଲେ ଜଳପାନ ॥୪୬
କଂସର ମିତ୍ର ବକାସୁର ।
ସଧୀରେ ନିହାରଇ[1] ନୀର ॥

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି କାମରୂପୀ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଦେହ ବ୍ୟାପି ॥
ନିଜ ସ୍ୱଭାବେ ମହାକାୟେ ।
ଦେଖି ଡରିଲେ ଗୋପପୁଏ ॥
ଏ ବନେ ଏଡ଼େ ବକ ଥାଇ ।
କହନ୍ତି ରାମଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ॥
ଗୋପାଳପୁଏ ପରଶଂସି ।
ପର୍ବତଖଣ୍ଡ ପ୍ରାୟେ ଦିଶି ॥
ତ୍ରାସେ ଉଠିଲେ ବେଗେ ତୀର ।
ଦେଖି ଧାଇଁଲା ବକାସୁର ॥
ଘୋର ଶବଦ ବେଗେ କଲା ।
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗିଳିଲା ॥୪୭, ୪୮
କୃଷ୍ଣ ନ ଦେଖି ଗୋପବାଳେ ।
ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ମହୀତଳେ ॥
ଉଠିଣ କରନ୍ତି ରୋଦନ ।
ଚକିତେ ଗ୍ରହିଁ ଛନଛନ ॥୪୯
ବକର ତାଳୁମୂଳେ ଥାଇ ।
ତାହା ଜାଣିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ନରହରି ।
ବେଗେ ଅନଳ ରୂପ ଧରି ॥
ତପତ ଫାଳ ଯେହ୍ନେ ତେଜ ।
ତାଳୁ ଦହିଲେ ଦେବରାଜ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଘୋରନାଦ କରି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପକାଇ ଉଦ୍‌ଗାରି ॥
ଧାରେ ଗ୍ରହିଁଲା ବକାସୁର ।
ପୁଣି ଧାଇଁଲା ରୋଷଭର ॥
ଅସୁର ମନେ ବିଗ୍ରହଇ ।
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ କ୍ଷତ ନାହିଁ ॥
ଏହାର ସୁକୁମାର ପିଣ୍ଡ ।
ଥଣ୍ଟେ କରିବି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥
ବିସ୍ତାରି ବେନିପାଟି ତୋଳି ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ମହାବଳୀ ॥୫୦
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବଗଣ ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ନାରାୟଣ ॥

୧. ନିହାରିବା—ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରିବା ।

କରେ ଧଇଲେ ବେନି ପାଟି ।
ଅସୁର ନ ପାରିଲା ଉଠି ॥
ବାଳକ ମେଳେ ଯେ ଶ୍ରୀହରି ।
ଚିରିଲେ ବେନି ଫାଳ କରି ॥୫୧
ଦେଖି ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାରକେ[୧] ।
କୁସୁମ ବରଷନ୍ତି ଥୋକେ ॥
ବାଳକେ ଦେଖିଣ ଚକିତ ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥୫୨
ତକ୍ଷଣେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ଗୋପକୁ ଆଣିଲେ ବାଛୁରୀ ॥
ପୁଏ କହିଲେ ଯେଝାଘରେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ ନନ୍ଦଦ୍ୱାରେ ॥୫୩

ବକର ତୁଣ୍ଡୁ ଉବୁରିଲା ।
ଭାଗ୍ୟ ଗୋ ଯଶୋଦାର ଥିଲା ॥
ଚକିତ ହୋଇ ଗୋପଗୋପୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଧର୍ମ ତିନିଲୋକେ ।
ସତ୍ୟ ବେଭାର ଜନମୁଖେ ॥
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରାଣୀ ହିଂସା କରି ।
ଆପଣେ ଯାଉଛନ୍ତି ମରି ॥
ଏ ପୁଅ ବାଳକ ସ୍ୱଭାବେ ।
ଏହାକୁ ହିଂସନ୍ତି ଦାନବେ ॥
ତେଣୁ ହୁଅଇ ମୃତ୍ୟୁଯୋଗ ।
ଅନଳେ ଯେସନେ ପତଙ୍ଗ ॥୫୪-୫୬

ପଣ୍ଡିତ ଜନଙ୍କର କଥା ।
କେବେହେଁ ନୁହଁଇ ଅନ୍ୟଥା ॥
ଯାହା କହିଲେ ଗର୍ଗରଷି ।
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପରଶଂସି ॥
ସେକଥା ହୋଇଲା ପ୍ରମାଣ ।
ଏହାଙ୍କୁ ରଖେ ନାରାୟଣ ॥୫୭
ଆପଦ ଦେଖି ନନ୍ଦରାୟେ ।
ଶାନ୍ତି ଯେ କରାନ୍ତି ଥୋକାଏ ॥
ଗୋପେ ଗୋବିନ୍ଦ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗେ ।
ତରିଲେ ଭବଜଳୁ ରଙ୍ଗେ ॥୫୮*
ସେ ହରି ଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବୃନ୍ଦାବନଗମନେ ବତ୍ସାସୁରବକାସୁରବଧୋ ନାମ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ[ψ]

ସର୍ପ ସ୍ୱରୂପେ ଅଘାସୁର । ଗିଳନ୍ତେ ବତ୍ସା ଗୋପବାଳ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କଲେ ତାର ବଧ । ତ୍ରୟୋଦଶରେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସମୁନି ଶିଷ୍ୟ ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣରସ ॥(ଜ.)
ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ
ଗୋପନଗରେ ଶିରୀରଙ୍ଗ ।
ଖେଳନ୍ତି କୁମାରଙ୍କ ସଙ୍ଗ ॥
ଦିନ ହରନ୍ତି ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ଘରେ ମିଳନ୍ତି ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବୃନ୍ଦାବନେ କେଳି ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବନମାଳୀ ॥
ଦିନେକ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ।
ରାତ୍ରହୁଁ ଉପେକ୍ଷିଲେ ଶେଯ ॥
ରଜନୀ ଅଛି ବେନି ଘଡ଼ି ।
ନିଦ୍ରା ଉପେକ୍ଷି ନରହରି ॥

ଜନନୀ ରାଇ ବନମାଳୀ ।
ପଯରେ କଲେ ନିଉଛାଳି ॥
ଆଜ ମୁଁ ନ ଭୁଞ୍ଜିବି ଘରେ ।
ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ିଏ ଦିଅ ମୋରେ ॥
ଦଇବେ ନିଦାଘର କାଳ ।
ଖରା ଲାଗିଲେ ବହେ ଝାଳ ॥
ଶୀତଳ ବେଳେ ଯିବି ବନ ।
ଅନ୍ନ ତୁ ଦିଅ ଗୋ ବହନ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନନ୍ଦରାଣୀ ।
ଅନ୍ନ ବାଢ଼ିଲା ଘରୁ ଆଣି ॥
ନାନା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୁଡ଼ ଦଧି ।
ପୁଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଦେଲେ ବାନ୍ଧି ॥

ଶିକାରେ ଘେନି ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ା ।
ଶିଙ୍ଗା କାହାଳୀ ବେତ ଯୋଡ଼ା ॥
ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି କନ୍ଧେ ଘେନି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶିଙ୍ଗାଧ୍ୱନି ॥
ଗୋପକୁମରେ ଥିଲେ ଶୋଇ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ପଶିଲା ନାଦ ଯାଇ ॥
ଯେଝାର ନାମ ଧରି ଡାକି ।
ବାଳକେ ଶୟନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ନନ୍ଦର ଘରେ ଯାଇ ମିଳି ।
ଦେଖିଲେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ।
ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ହୁଅ ସଜ ॥

୧. ବୃନ୍ଦାରକେ—ଦେବଗଣ ।
* ଶ୍ଳୋକ ୫୯ର ଅନୁବାଦ ନାହିଁ ।
ψ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶୁଣି ମିଳିଲେ ଯେଝା ଘରେ ।
ଅନ୍ନ ଘେନିଲେ ବାମକରେ ॥
ବେଣୁ କଠଉ ଶିଙ୍ଗା ବେତ ।
ବାଛୁରୀ ଫେଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତ ॥
ମୁରଲୀ ବଜାଇ ତୁରିତେ ।
ବାହାର ହେଲେ ଗୋପସୁତେ ॥୧, ୨
ଅନ୍ତ କରିବି କେତେ ମୁହିଁ ।
ବାଛୁରୀ ଗଣିତା ନ ଯାଇ ॥
ଚଳାଇ ବସ୍ତା ଯୂଥ ଯୂଥ ।
ପଛେ ବିଜୟେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବନେ ପଶନ୍ତି ଏକମେଳେ ।
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଗୋଳେ ॥
ସକଳେ ଏକରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ।
ନାଚନ୍ତି ଗାଲତୂରୀ ବାଇ ॥
ଖେମଟା ଛନ୍ଦେ କରତାଳି ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ବନମାଳୀ ॥
ମଣି ମୁକୁତା କର୍ଣ୍ଣଫୁଲ ।
ନୂପୁର କଙ୍କଣ ଅମୂଲ୍ୟ ॥
କଟି ମେଖଳା ରତ୍ନ ଛନ୍ଦି ।
ଶିରରେ ଗୁଞ୍ଜମାଳ ବାନ୍ଧି ॥
ଶିରେ ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଚୂଳ ।
କର୍ଣ୍ଣରେ ପତର କୋମଳ ॥
ରଙ୍ଗ ମୃତ୍ତିକା ଦେହେ ବୋଳି ।
ପଇତା ଛନ୍ଦେ ପୁଷ୍ପମାଳୀ ॥
କଙ୍କଣ ନୂପୁର ଶବଦେ ।
ନାଚନ୍ତି ଏକୁ ଆରେ ବାଦେ ॥୩, ୪
କେ କାହା ଅନ୍ନପୁଡ଼ା ବଳେ ।
ନେଇ ଲୁଗ୍ୱନ୍ତି ବୁଦାତଳେ ॥
କେ କାନ୍ଦି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହନ୍ତି ।
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଆଣି ଦ୍ୟନ୍ତି ॥ ୫
ଏକ ଆରକେ ଜିଦି କରି ।
ଧାଇଁଣ ଛୁଅନ୍ତି ମୁରାରି ॥
କେ କାହା ନାମ ଧରି ବାଦେ ।
ଦୂରୁ ଡାକନ୍ତି ବେଣୁ ନାଦେ ॥
ଶୁକ କୋକିଳ ନାଦ ଶୁଣି ।
ଗୋପକୁମରେ ତାହା ଭଣି ॥୬, ୭

ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ନ୍ତେ ଛାୟା ଦେଖି ।
ଧାମନ୍ତି ବାଛୁରୀ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଦେଖି ମୟୂର ହଂସ ଗ୍ୱଲି ।
ପୋଏ ଗ୍ୱଲନ୍ତି ପେଲାପେଲି ॥
ବକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ବସି ।
ଭେକଙ୍କ ତୁଲେ ଯାନ୍ତି ଭାସି ॥
ବାନର ପୁଅଙ୍କୁ ଧରନ୍ତି ।
ଖେଳାଇ ପୁଣି ଛାଡ଼ି ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ସେ ଯାଇ ଉଠନ୍ତି ବୃକ୍ଷରେ ।
ପଲ୍ଲବେ ଲୁଚନ୍ତି କାତରେ ॥
ପୋଏ ହୁଅନ୍ତି ସେହି ମତ ।
ଡାକନ୍ତି ଆସ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଆପଣା ଛାଇ ଦେଖି ଜଳେ ।
ହସନ୍ତି ନାନା କୁତୂହଳେ ॥
କାନନେ ପ୍ରତିନାଦ ଶୁଣି ।
ହସନ୍ତି ନାନା ଗାଳି ଭଣି ॥୮-୧୦
ଏମନ୍ତେ ଗୋବିନ୍ଦର ମେଳେ ।
ବାଳକେ ନାନା କୁତୂହଳେ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ତପ କରି ।
ନିକଟେ ପାଇଲେ ମୁରାରି ॥
କେ କହୁ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ।
ବେଦ ନ ଜାଣେ ଆଦିମୂଳ ॥୧୧
ଅନେକ ଯୋଗ ଯଜ୍ଞେ ବନ୍ଦି ।
ମନ ପବନ ହୃଦେ ଛନ୍ଦି ॥
ଜ୍ଞାନୀ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଯୋଗବଳେ ।
ସେ ଖେଳେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମେଳେ ॥
ମନୁଷ୍ୟଦେହ ମଞ୍ଚେ ବହି ।
କେ ପାରେ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ କହି ॥
ଯାହାର ପାଦରଜ ପାଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ଶଙ୍କର ନାଚଇ ॥
ଯା ନାମ ଗ୍ୱରିବେଦ ଭଣେ ।
ସେହି ଗୋପାଳ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ॥୧୨
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଅଘା ନାମେଣ ସେ ଦଇତ ॥
କଂସର ମିତ୍ରପଣ ହୋଇ ।
ମିଳିଲା ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇ ॥

ବୃକ୍ଷର ଉହାଡ଼େ ରହିଲା ।
ଗୋପାଳ ପୁଅଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁଲା ॥
ମଧ୍ୟେ ଦେଖିଲା ଭଗବାନ ।
ହୃଦରେ ଶ୍ରୀବତ୍ସର ଚିହ୍ନ ॥
ବୋଲଇ ଏ ମୋର ବଇରୀ ।
ବେନି ସୋଦର ଅଛି ମାରି ॥
କଂସକୁ କରିବ ଏ ନାଶ ।
ଯାଦବେ ଏହାର ବିଶ୍ୱାସ ॥
ନିଶ୍ଚୟ ରିପୁ ଏ ମୋହର ।
ମାରିଛି ବେନି ସହୋଦର ॥
ପୂତନା ବହେଣୀ ମୋହର ।
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ ମୋ ବକାସୁର ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଜଳ ତିଳ ଦେଇ ।
ଆଜ ଉଦ୍ଧାରିବଇଁ ମୁହିଁ ॥
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପପୁଏ ।
ମୋତେ ଦିଶନ୍ତି ତିଳ ପ୍ରାୟେ ॥
ଜିହ୍ୱା ମୋହର ତମ୍ବାପାତ୍ରୀ ।
କୁଶ ହୋଇବ ଦନ୍ତପନ୍ତି ॥
ଖର ନିଃଶ୍ୱାସ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୱରେ ।
ତର୍ପଣ କରିବି ଉଦରେ ॥
ଗୋପେ ମିଳିବି ରାତ୍ରେ ଯାଇ ।
ଗିଳିବି ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ଗାଈ ॥
ତେବେ ହୋଇବ ମନ ସ୍ଥିର ।
ଆକାଶେ ବସିବେ ସୋଦର ॥
ପୁଣି ବିଗ୍ରହୁ ଅଛି ରହି ।
ଗୋକୁଳେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ॥
ବାଳକ ବାଛୁରୀ ସମେତେ ।
ଏ ବେନି ଗିଳିବି ତୁରିତେ ॥
ପୁତ୍ରେ ନ ପାଇ ବାପ ମାଏ ।
ଭାଳିଣ ମରିବେ ଥୋକାଏ ॥
ଏମନ୍ତେ ସାଧିବି ବଇରୀ ।
ଗିଳିବି ସର୍ପରୂପ ଧରି ॥
ବିଗ୍ରହ କଲା ଏହି ମତ ।
ଅସୁର ଅତି ବଳବନ୍ତ ॥
ଯାହାର ନାମେ ଦେବେ ଡରି ।
ଗଗନେ ପଡୁଥାଇ ହୁରି ॥

ଅମୃତ ଖାନ୍ତି ଦେବଗଣ ।
ଚିନ୍ତନ୍ତି ଅସୁର ମରଣ ॥
ଯେବେ ମରିବ ଅଘାସୁର ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ହୋଇବୁଁ ଆମ୍ଭେ ସ୍ଥିର ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଡରଇ ନିରନ୍ତର ।
ଶୂନ୍ୟେ କମ୍ପନ୍ତି ସାତପୁର ॥
ଅଘାର ନାମେ ଥରହର ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ସୁନାସୀର ॥୧୩-୧୫
ହୋଇଲା ଅଜଗର ରୂପୀ ।
ଯୋଜନଯାଏ ଦେହ ବ୍ୟାପୀ ॥
ପୂର୍ବଦିଗକୁ ମୁଖ କଲା ।
ସ୍ୱଭାବେ ତୁଣ୍ଡ ବିସ୍ତାରିଲା ॥
ଉପର ପାଟି କଲା ମେଘେ ।
ଅଧର ଓଷ୍ଠ ମହୀଭାଗେ ॥
ଜିହ୍ୱା ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳ ।
ଦନ୍ତ ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗମାଳ ॥
ତୁଣ୍ଡ ଦିଶଇ ଅନ୍ଧକାର ।
ବିଷ ପବନ ଖରତର ॥୧୬,୧୭
ପଶ୍ଚିମଦିଗେ ଯାନ୍ତି ଚଳି ।
ଗୋପ ଗୋବତ୍ସା ବନମାଳୀ ॥
ମାୟା ଦଇତ ମୁଖ ଲାଗେ ।
ପୋଏ ମିଳିଲେ ଆସି ବେଗେ ॥
ଖର ପବନ ବହେ ଶ୍ୱାସ ।
ଦେହେ ଲାଗନ୍ତେ ବଡ଼ ତ୍ରାସ ॥
ଚକିତେ ଚଉଦିଗେ ଚାହିଁ ।
ବାଳକେ ବିଗ୍ରହନ୍ତି ରହି ॥
କି ଏ ଭାଜିଲା ଗିରିଖଣ୍ଡ ।
ବିସ୍ତାର କରିଅଛି ତୁଣ୍ଡ ॥
କେ ବୋଲେ ମେଘ କାମରୂପୀ ।
ଭୂମି ଗଗନ ଅଛି ବ୍ୟାପି ॥୧୮,୧୯
କେ ବୋଲେ ସର୍ପ ଏ ସ୍ୱରୂପ ।
ଅରୁଣ ବେନି ପାଟି ଦେଖ ॥
ଆମିଷ ପ୍ରାୟେ ପୂତିଗନ୍ଧ ।
ରୁକ୍ଷ ପବନ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ॥
କେ ବୋଲେ ପୋଡୁଅଛି ବନ ।
ଜନ୍ତୁଏ ହୁଅନ୍ତି ଦହନ ॥

ତେଣୁ ଆମିଷ ଗନ୍ଧ ଦେଖ ।
ଏହାକୁ ଭଲେ ହୋ ନିରେଖ ॥
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଜିହ୍ୱା ଗ୍ରହି ।
ଗ୍ରହିଲା ବାଟ ପ୍ରାୟେ ଝଳି ॥୨୦,୨୧
ଜାଣିଲୁ ସର୍ପ ଏ ଶରୀର ।
ମରଣ ହୋଇଲା ଆମ୍ଭର ॥
ଥୋକେ ବୋଲନ୍ତି କିପାଁ ଡର ।
ଆମ୍ଭର କୃଷ୍ଣ ବଳୀୟାର ॥
ଯେବେ ଏ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଗିଳିବ ।
ବକର ପ୍ରାୟ ନାଶ ଯିବ ॥
କ୍ଷଣକେ ମରିବଟି ଏହି ।
ଏମନ୍ତେ ପଛକୁ ଅନାଇଁ ॥
ପଶିଲେ କରତାଳି ମାରି ।
ଆଗରେ ଅଡ଼ାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ॥
କେ ବୋଲେ ଆଗ ହୋ ନ ପଶ ।
ନିକଟେ ନାହିଁ ପୀତବାସ ॥
ଚାହିଁଲେ ହରି ଛନ୍ତି ଦୂରେ ।
ଡାକନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଆସ ଖରେ ॥
ଦୂରୁଁ ଡାକନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ନ ପଶ ସର୍ପର ଉଦର ॥
ନ ଜାଣି ସର୍ବେ ଏକମେଳେ ।
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପବାଳେ ॥
କୃଷ୍ଣର ବୋଲ ନ ଶୁଣିଲେ ।
ଅସୁର ଉଦରେ ପଶିଲେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଧାଇଁଲେ ମାୟାମୋହେ ।
ଡାକନ୍ତି ରହ ରହ ପୋଏ ॥୨୪-୨୭
ତୁଣ୍ଡ ନିକଟେ ଚକ୍ରଧର ।
ଦେଖି ବିଗ୍ରହଇ ଅସୁର ॥
ଏହାର ନାମ ବାସୁଦେବ ।
ଏ ଯେ କଂସକୁ ସଂହାରିବ ॥
ଗର୍ଭେ ପଶିଲେ ମୋର ଯେତେ ।
ବଇରୀ ନୁହନ୍ତି ବାଳୁତେ ॥
ଏ ମୋର ସୋଦର ସଂହାରି ।
ବିଶେଷେ କଂସର ବଇରୀ ॥
ଗର୍ଭେ ପଶିବ ଯେତେବେଳେ ।
ପାଟି ପାଡ଼ିବି ଅବହେଳେ ॥

ହରି ଜାଣନ୍ତି ତାର ମନ ।
ବିଗ୍ରହ କଲେ ଭଗବାନ ॥
ଯେବେ ନ ପଶିବଇଁ ମୁହିଁ ।
ବତ୍ସା ବାଳକ ଆଉ କାହିଁ ॥
ଅସୁର ଉଦର ଅନଳ ।
ତୃଣ ପ୍ରାୟେକ ଗୋପବାଳ ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ଆଜ ।
ହେଳାଏ ହରାଇଲି କାର୍ଯ୍ୟ ॥
କେମନ୍ତେ ମାରିବି ଅସୁର ।
ବାଳକେ ହୋଇବେ ବାହାର ॥
କୃଷ୍ଣ ଚାହିଁଲେ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ।
ଅସୁର ନ ପାଡ଼ଇ ପାଟି ॥
ଦେବେ ଦେଖନ୍ତି ଶୂନ୍ୟେ ରହି ।
ତୁଣ୍ଡେ ପଶିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୨୮
ଦେବେ କରନ୍ତି ହାହାକାର ।
ପାଟି ପାଡ଼ିଲା ଅଘାସୁର ॥
ଅସୁର ହୋଇଲା ଆନନ୍ଦ ।
ଦେବଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ବିଷାଦ ॥୨୯
ସର୍ପ ଉଦରେ ଭଗବାନ ।
ଜାଣିଲେ ଦେବତାଙ୍କ ମନ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ନନ୍ଦବଳା ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ଦାନବର ଗଳା ॥
ଗିଳି ନ ପାରି ସେ ଦଇତ୍ୟ ।
ଶବଦ କଲା ଗର୍ଭଗତ ॥
ପ୍ରାଣ ହୋଇଲା ଛଟପଟ ।
ଫୁଲିଲା ଅସୁରର ପେଟ ॥
ଆକୁଳ ହୋଇ ମହାକାୟେ ।
କଣ୍ଠେ ବଢ଼ିଲେ ଦେବରାୟେ ॥
ବଢ଼ନ୍ତେ ଗୋବିନ୍ଦ ଶରୀର ।
ତାଳୁ ଫାଟିଲା ଧାଡିକାର ॥
ପ୍ରାଣ ତା ଗଲା ଶୂନ୍ୟପଥେ ।
କୃଷ୍ଣ ପଶିଲେ ଗର୍ଭଗତେ ॥
ଅଘାର ଜୀବ ଯିବା କାଳେ ।
ବାଳକ ବତ୍ସା ସବୁ ମଲେ ॥
ଅମୃତ ନୟନେ ଚାହିଁଲେ ।
ସକଳେ ଜୀବନ ପାଇଲେ ॥

ଉପରେ ଦେଖି ତାଲୁ ଦ୍ୱାର ।
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥
ଆଗେ ବାଛୁରୀ କଲେ ପାରି ।
ଗର୍ଭେ ରହିଲେ ନରହରି ॥
ଦେଖିଲେ ଗର୍ଭେ କେହି ନାହିଁ ।
ବାହାର ହେଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୦-୩୨
ଅଘା ଜୀବନ ଶୂନ୍ୟେ ଗଲା ।
ପୁଣି ଲେଉଟି ଅନାଇଲା ॥
ତାଙ୍କୁଁ ବାହାର ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
କଳାମେଘରୁ ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ॥
ଜୀବନ ଲେଉଟିଲା ବେଗେ ।
ତେଜ ବିରାଜେ ଦଶଦିଗେ ॥
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବତାଏ ।
ପଶିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ଦେହେ ॥୩୩
ଦେଖି ଚକିତ ତିନିପୁର ।
ଦେବେ କରନ୍ତି ଜୟକାର ॥
କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ଆଣି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଜୟସ୍ତୁତି ଭଣି ॥
ନାଚନ୍ତି ଅପସରୀ ବୃନ୍ଦ ।
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ନାଦ ॥
ଆକାଶେ କଲେ ଜୟେ ଜୟେ ।
ଶୁଭିଲା ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଯାଏ ॥୩୪
ବ୍ରହ୍ମାର ସମାଧି ଭାଜିଲା ।
ବିମାନେ ବସି ବିଜେ କଲା ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ସ୍ତୁତି କରଇ ତୋଷମନେ ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ବ୍ରହ୍ମା ଦେଖି ।
ତୋଷେ ବୁଜିଲା ଅଷ୍ଟ ଆଖି ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ମନେ ଗୁଣି ।
ଚତୁରମୁଖେ ବେଦ ଭଣି ॥୩୫

ରାଜନ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ।
ସଂଶୟ ନ କର ତୁ ମନେ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଦେହେ ଅବତାର ।
ପଞ୍ଚବରଷ ଚକ୍ରଧର ॥
ଏଡ଼େ ଦୈତ୍ୟକୁ ସଂହାରିଲେ ।
ଗୋପ ଗୋବତ୍ସାଙ୍କୁ ତାରିଲେ ॥
ଏମନ୍ତ ନ କର ବିଗ୍ରହ ।
କୃଷ୍ଣେ ପଶିଲା ଅଘାସୁର ॥
ମିତ୍ର ଅଇରି ନାହିଁ ଯାର ।
ଭାବକୁ ଥାଇ ନିକଟର ॥
ଯା ପାଦ ମୁନି ପୂଜା କରି ।
ହେଲେ ତରିଲେ ଭବବାରି ॥
ଗୋପେ ଗୋପାଳେ ଯାର ସଙ୍ଗେ ।
ତରିଲେ ମାୟାର ତରଙ୍ଗେ ॥
ଏ କଥାମାନ କଉତୁକେ ।
ପୋଏ କହିଲେ ବରଷକେ ॥
ଆଜ ମାଇଲେ ସର୍ପ ହରି ।
ଶୁଣି ବିଷାଦ ଗୋପନାରୀ ॥୩୬-୩୯

ସୂତ ଉବାଚ

ଅଘା ଦଇତ ନାଶ ଶୁଣି ।
ପରୀକ୍ଷ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ହରିଚରିତ ଅଗୋଚର ।
ଦେଖି ଚକିତ ବେଦବର ॥
ସନ୍ଦେହ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ରାୟେ ।
ନମଇଁ ଶୁକମୁନି ପାୟେ ॥୪୦

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ହେ ମୁନି ତୁ ତ ପୁଣ୍ୟଚେତା ।
ହରି ବିଷୟେ ତୋର ଚିନ୍ତା ॥
ସନ୍ଦେହ ଫେଡ଼ିବା ମୋହର ।
ମାୟା କି କଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ସର୍ପ ଉଦରୁଁ ଚକ୍ରଧର ।
ତାରିଲେ ବାଛୁରୀ କୁମର ॥
ମାତାଙ୍କ ଆଗେ ଗୋପସୁତେ ।
କହିଲେ ବରଷକ ଅନ୍ତେ ॥
ସର୍ପ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଗିଳୁଥିଲା ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଜ ଗୋ ରଖିଲା ॥
ଏ କଥା ସନ୍ଦେହ ତ ମୋତେ ।
ଭୋ ମୁନି ନ ଯାଇ ପରତେ ॥
ବରଷେ ପୋଏ ଥିଲେ କାହିଁ ।
କିବା ମୋହିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଏ କଥା ମୋତେ କଉତୁକ ।
କାହିଁ ବଞ୍ଚିଲେ ବରଷକ ॥୪୧, ୪୨
ମୋର ଜୀବନ ଆଜ ସୁଖୀ ।
ତୋ ବାଣୀ ଶୁଣି ଗଲା ଦୁଃଖୀ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଂଶେ ମୁହିଁ ଜାତ ।
ଧନ୍ୟ ମୋହର ତାତମାତ ॥
ହରିଚରିତ ସୁଧାଜଳ ।
ତୋ ମୁଖୁଁ ଗଳୁଛି ନିର୍ମଳ ॥
ସେ ଜଳେ ଧୋଇ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
ମରଣେ ହୋଇବି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ॥୪୩

ସୂତ ଉବାଚ

ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷ ବାଣୀ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ମୁନି ବସିଲେ ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ନୀର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପବର ॥୪୪
ଯମୁନାତୀରେ ଅଘା ନାଶ ।
ବୋଲଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଅଘାସୁରବଧୋ
ନାମ ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବନ୍ୟଭୋଜି ବେଳେ । ବ୍ରହ୍ମା ଆସିଣ ବତ୍ସା ବାଳେ ॥
ଯେମନ୍ତେ କରିଲେ ହରଣ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶରେ ତା ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ହରି ସେବକ ଶିରୋମଣି ।
ଶୁଣ ହୋ ଭାଗବତ ବାଣୀ ॥
ସାଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁହି ସାଧୁ ।
ତରିବୁ ଭବ ପରମାଦୁ ॥
ଯେତେ କହିଲି ଭାଗବତ ।
ତୋଷ ନୋହିଲା ତୋର ଚିତ୍ତ ॥
ସାଧୁଜନଙ୍କର ଏ ଗତି ।
ଯେସନେ ବିଟପୀ ଯୁବତୀ ॥
ସ୍ୱାମୀ ସେବାରେ ରହି ପୁଣ ।
ବିଟପେ ଦେଇଥାଇ ମନ ॥
ସଂସାରେ ଥାଇ ଯେ ଏମନ୍ତ ।
ନିକଟେ ପାଇ ସେ ଅନନ୍ତ ॥
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ସ୍ଥିର ହୋଇ ।
ଭାବେ ସେବକେ ଏହା କହି ॥୧-୩
ମରଣୁଁ ତରି ଗୋପବାଳେ ।
ମିଳିଲେ ଯମୁନାର କୂଳେ ॥
ନିର୍ମଳ ଦେଖି ବାଲିକୁଦ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ ॥
ଗୋପ କୁମରଙ୍କୁ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥ ୪
ଦେଖ ସୁସଜ୍ଞ ବାଲିକୁଦ ।
ଗ୍ରହାନ୍ତେ ଲାଗଇ ଆନନ୍ଦ ॥
ନିର୍ମଳ ବାଲି ନଦୀତୀର ।
ଶୀତଳ ବହଇ ସମୀର ॥
ନାନା କୁସୁମ ଜଳ ସ୍ଥଳ ।
ସୁବାସ ବହେ ପରିମଳ ॥
ଶୁକ କୋକିଳ ନାଦ ଭଣି ।
ଭ୍ରମର ମନୋହର ଧ୍ୱନି ॥
ନବପଲ୍ଲବ ତରୁଗଣ ।
ମୟୂର କଣ୍ଠନାଦ ଶୁଣ ॥
ଏଠାରେ ହୁଅ ଏକମେଳ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ବତ୍ସା କରନ୍ତୁ ଜଳପାନ ।
ସକଳେ କରିବା ସ୍ନାହାନ ॥
ଦେଖ କୋମଳ ଘାସ ତୀରେ ।
ବାଛୁରୀ ଚରନ୍ତୁ ସଧୀରେ ॥
ଅନ୍ନଭୋଜନ ବସି କର ।
ପଞ୍ଚ ପରାଣ ହେଉ ସ୍ଥିର ॥
ବେଳ ହିଁ ହେଉଛି ଉଛୁର ।
କ୍ଷୁଧାଏ ଦେହ ଥରହର ॥
ମରଣୁଁ ଉବୁରିଲ ଆଜ ।
ପେଟ ପୂରୋଇ ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜ ॥
ତୁମ୍ଭ ମନକୁ ଯେ ଯୋଗାଇ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୫,୬
କୃଷ୍ଣର ବୋଲ ଶୁଣି ପୋଏ ।
ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଥୋକାଏ ॥
ଗ୍ରହିଁଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ ।
ଅନ୍ନ ଥୋଇଲେ ବାଲିକୁଦେ ॥
ବତ୍ସାଙ୍କୁ ଜଳ ପିଆଇଲେ ।
କୋମଳ ଘାସେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ॥
ଗୋପାଳେ ସାରିଲେ ସ୍ନାହାନ ।
ସନ୍ତୋଷେ କଲେ ଜଳପାନ ॥
ତୀରେ ଉଠିଲେ ଧାଡିକାରେ ।
ଅନ୍ନ ଫେଡ଼ିଲେ ଯେ ଯାହାରେ ॥
କେ ବୃକ୍ଷ ଡାଳୁଁ ପତ୍ର ଆଣି ।
ବିଷ୍ଣୁ ସୁମରି ସିଞ୍ଚେ ପାଣି ॥
ପାଷାଣ ଆଣନ୍ତି କେ ଯାଇ ।
ଅନ୍ନ ବାଢ଼ନ୍ତି ତାହା ଧୋଇ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପାଡ଼ନ୍ତି ପୀତ ନୀଳ ।
କେ ବୃକ୍ଷୁଁ ଆଣନ୍ତି ବକଳ ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ ଅନ୍ନ ଥୋଇ ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ତାହା ଗ୍ରହିଁ ॥
ଅନ୍ନ ଦେଖାଅ ସବୁ ମୋତେ ।
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଣିଛ କେ କେତେ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦମନେ ପୋଏ ।
ମଧ୍ୟେ ବସିଲେ ଦେବରାୟେ ॥
ଯେ ଯାହା ଅନ୍ନପୁଡ଼ା ଫେଡ଼ି ।
ଦେଖାନ୍ତି ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଦେଖ ଗୋବିନ୍ଦ ମୋର ଭାତ ।
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଣିଛି ବହୁତ ॥
ବଗଡ଼ା ଅନ୍ନ କେ ଆଣିଲା ।
ବେଲ କରଡ଼ି ଲୁଣ ଅଁଳା ॥
କେ ବୋଲେ ଦଧିଅନ୍ନ ମୋର ।
ନିର୍ମଳ ଦେଖ ଚକ୍ରଧର ॥
କେ ବୋଲେ ତୁଛାଅନ୍ନ ମୋର ।
ଭୁଞ୍ଜିବି ପଛେ ଗୋଳି ନୀର ॥
ଏମନ୍ତେ ନେଇ ଦେଖାଇଲେ ।
ବେଢ଼ି ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ବସିଲେ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭୁଞ୍ଜିବାର ଆଶେ ।
ବେଣୁ ଖୋସିଲେ ବାମପାଶେ ॥
କାଖେ ଜାକିଲେ ଶିଙ୍ଗା ବେତ ।
ଅନ୍ନପୁଡ଼ାଏ ବାମହସ୍ତ ॥
ଅଙ୍ଗୁଳି ସନ୍ଧିରେ ଅଏଁଳା ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳା ॥
ପୁଅଙ୍କୁ ବୋଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବସ ମଣ୍ଡଳାକାର ହୋଇ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପରଷଇ ଅନ୍ନ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ କର ହୋ ଭୋଜନ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ବ୍ରଜପୋଏ ।
ବସି ମଣ୍ଡଳାକାର ହୋଏ ॥
ସହସ୍ରେ କେଶର କମଳ ।
ଯେହ୍ନେ ବେଷ୍ଟିତ ପଦ୍ମଦଳ ॥
ଶୋଭା ପାଇଲା ବୃନ୍ଦାବନ ।
ହରଷେ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସକଳ ପୁଅଙ୍କୁ ପରଷି ।
ମଧ୍ୟେ ବସିଲେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
କୃଷ୍ଣର ଗୋଷ୍ଠୀ ପଦ୍ମପ୍ରାୟେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବତାଏ ॥
ବିବିଧମତେ ପରିହାସ ।
ଗୋପକୁମରେ ହସହସ ॥
ଦିବ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୁଖେ ଭରି ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନରହରି ॥
ଏ ସ୍ୱାଦ ଅଧିକ ମୋହର ।
ଗ୍ରାସେ ଭୋଜନ ତୁମ୍ଭେ କର ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଧରେ ଦିଅନ୍ତି ।
ଏକକୁ ଆରେକ କହନ୍ତି ॥
ଆନନ୍ଦ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ।
ହରଷେ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥
ଯଜ୍ଞଭୋକତା ବାଳକେଳି ।
ଦେଖନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗଲୋକେ ମିଳି ॥୭-୧୧
ଆନନ୍ଦ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ।
ଏମନ୍ତେ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ଦେଖୁଥିଲା ଶୂନ୍ୟେ ।
ଆସି ମିଳିଲା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ଦେଖିଣ ଗୋବିନ୍ଦର ଗତି ।
ମନେ ଚିନ୍ତଇ ବେଦପତି ॥
ଅଳପ ଦିନେ ଭଗବାନ ।
ଗୋକୁଳେ ପଡ଼ି ହେଲେ ଭ୍ରମ ॥
ଆମ୍ଭାକୁ ନ ଚିହ୍ନଇ କିଛି ।
ଗୋପାଳ ମେଳେ ଭୁଞ୍ଜୁଅଛି ॥
ଏହାର ଅବିବେକପଣ ।
କେହ୍ନେ ବୋଲାଇ ନାରାୟଣ ॥
ଏକଥା ଜାଣିବା କେମନ୍ତେ ।
ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ତ ମୋତେ ॥
ଏହାକୁ ମାୟା ମୁଁ କରିବି ।
ବତ୍ସା ବାଳକ ହରି ନେବି ॥
ଦେଖିବି ଏହାର ବିକଳ ।
କେମନ୍ତେ ରଖିବ ଗୋକୁଳ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହଇ ବସି ।
ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥

କୋମଳ ତୃଣ ଚରି ଚରି ।
ଗହନେ ପଶିଲେ ବାଛୁରୀ ॥
ମାୟାରେ ବ୍ରହ୍ମା ତାହା ହରି ।
ଥୋଇଲା କମଣ୍ଡଳେ ଭରି ॥
ଗୋପାଳେ ବତ୍ସା ନ ଦେଖିଲେ ।
ଅନ୍ନ ଭୋଜନ ଉପେକ୍ଷିଲେ ॥
ଚକିତେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ॥
ନିକଟେ ବତ୍ସା ଦିଶୁ ନାହିଁ ।
ଯେଉଁଠାରେ ଆଣିବା ଅଡ଼ାଇ ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ହସି ।
ମୁହିଁ ଆଣିବି ବନେ ପଶି ॥
ସୁଖେ ଭୋଜନ ତୁମ୍ଭେ କର ।
କହି ଉଠିଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ପଞ୍ଚ ଯେ ଗ୍ରାସ ତୁଣ୍ଡେ ଭରି ।
ଅନ୍ନପୁଡ଼ାଏ କରେ ଧରି ॥
ଗିରି କାନନ ନଦୀତୀରେ ।
ଖୋଜନ୍ତି ଘର୍ମ ଜରଜରେ ॥
କୃଷ୍ଣ ନ ଦେଖି ବେଦପତି ।
ମିଳିଲା କୁମରଙ୍କ କତି ॥
ମାୟାର ବଳେ ଜ୍ଞାନ ହରି ।
ପୁଅଙ୍କୁ କମଣ୍ଡଳେ ଭରି ॥
ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଅନାଇଲା ।
ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲା ॥୧୨-୧୫
ବତ୍ସା ନ ପାଇ ବନମାଳୀ ।
ଭୋଜନ ସ୍ଥାନେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ଦେଖିଲେ ଗୋପପୁଏ ନାହିଁ ।
ଚକିତେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ବୋଲନ୍ତି କିସ ଅଦଭୁତ ।
କେ ନେଲା ବତ୍ସା ଗୋପସୁତ ॥
ଧ୍ୟାନେ ନିରୋପି ଦେବେ ଗ୍ରହିଁ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ବିଧାତା ମୋତେ ମାୟା କରି ।
ବତ୍ସା ବାଳକ ନେଲା ହରି ॥୧୬,୧୭
ମୋତେ ଦେଖାଇଲା ସ୍ୱଭାବ ।
ଆଜ ଗଞ୍ଜିବି ତାର ଗର୍ବ ॥

ଗୋପଯୁବତୀଙ୍କର ହିତେ* ।
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ॥
ଉଭୟ ରୂପ ଅଙ୍ଗୀକାରି ।
ବତ୍ସା ବାଳକ ରୂପ ଧରି ॥
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପପୁଏ ।
ଜାତ ହୋଇଲେ କୃଷ୍ଣଦେହେ ।
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ ।
ମାୟା ଭିଆଣ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ବିବିଧ ରଙ୍ଗେ କାଛ ପିନ୍ଧି ।
ଗୁଞ୍ଜା ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ବାନ୍ଧି ॥
କର ପୟର ଶିକା ଡାଳି ।
ଖଞ୍ଜି ମୁକୁତା ବିଦମାଳି ॥
ବେଣୁ କଠାଉ ଶିଙ୍ଗା ବେତ ।
ଯାହାର ସ୍ୱରୂପ ଯେମନ୍ତ ॥
ବଚନ କହନ୍ତି ଯେମନ୍ତ ।
ରୂପ ବୟସ ସେହି ମତ ॥
ଯେ ଯେତେ ଉଚ୍ଚ ସଞ୍ଚ ସ୍ଥୂଳ ।
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ କୁନ୍ତଳ ॥
ଓଁକାରୁ ଯେହ୍ନେ ବେଦ କ୍ଷରି ।
ସର୍ବ ସ୍ୱରୂପ ନରହରି ॥୧୮,୧୯
ବେଳ ହୋଇଲା ଅସ୍ତକାଳ ।
ଗୋପେ ଚଳିଲେ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଆପେ ବାଛୁରୀ ଆପେ ପୋଏ ।
ଆମ୍ଭାକୁ ଆପଣେ ଅଡ଼ାଏ ॥
ପ୍ରବେଶ ଗୋପପୁର ଲାଗେ ।
ପୋଏ ନାଚନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗେ ॥୨୦,୨୧
ମୁରଲୀ ଶୁଣି ଗୋପନାରୀ ।
ପାଛୋଟି ଗଲେ ଆଗସରି ॥
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ନେହଭରେ ।
ହୃଦେ ଗ୍ରପିଲେ ତୋଳି କରେ ॥
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ॥
ଗୋବତ୍ସା ଗଲେ ଯେଝା ଘରେ ।
ଗୋପୀ ମିଳିଲେ ନିଜପୁରେ ॥
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମାଜଣା କରାଇ ।
ଦଧି ଲବଣି ଅନ୍ନ ଦେଇ ॥

* ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହରେ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା, ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇବା ଓ କୋଳରେ ଶୁଆଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବା ଯଶୋଦାଙ୍କୁ ଦେଖି ଏକଦା ଗୋପୀମାନଙ୍କ ମନରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ଅଦମ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯାମୀ ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କ ଅଭିଳାଷକୁ ସାକାର କରିବା ପାଇଁ ଗୋପବାଳକଙ୍କ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲେ ।

ଯେଝାରେ କରାଇ ଶୟନ ।
ଆନନ୍ଦ ଗୋପୀଙ୍କର ମନ ॥
ରାତ୍ରେ ଅଇଲେ ବନୁଁ ଗାଈ ।
ହୁଂକାର ନାଦେ ବେଗେ ଧାଇଁ ॥
କୋଳେ ଆବୋରି ବତ୍ସା ଲେହିଁ[୧] ।
ସ୍ତନ ପିଆନ୍ତି ସ୍ନେହ ବହି ॥୨୨-୨୪
କି ପୁଣ୍ୟ ଗୋପୀଜନଙ୍କର ।
କୋଳେ ଧଇଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ପୂର୍ବେ ଅଛନ୍ତି ତପ କରି ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ନରହରି ॥
ଭାଗ୍ୟ କେ କହୁ ତାହାଙ୍କର ।
ଯାହା ନ ପାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ହର ॥
ଏକଥା ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି ।
ମାୟା ଭିଆଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନିତ୍ୟେ ଚରାନ୍ତି ବତ୍ସା ବନେ ।
ଗୋପେ ମିଳନ୍ତି ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଏମନ୍ତେ ପୂରିଲା ବରଷ ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣରସ ॥୨୫-୨୭
ଦିନେକ ରାମ ଘେନି ସଙ୍ଗ ।
ବନେ ଚଳିଲେ ଶିରୀରଙ୍ଗ ॥
ପର୍ବତ ନାମ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ତୀରେ ଘୋର ବନ ॥
ଗୋପକୁମର ଘେନି ହରି ।
ସେ ବନେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ॥
ପର୍ବତେ ଗାଈ ଚରୁଥିଲେ ।
ତଳେ ବତ୍ସାଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ॥୨୮, ୨୯
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ଅତି ଖରେ ।
ତଳେ ମିଳିଲେ ସ୍ନେହଭରେ ॥
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଲାଙ୍ଗୁଳ ମୁଖ ହୋଇ ।
ପର୍ବତୁଁ ପଡ଼ନ୍ତେ ଓହ୍ଲାଇ ॥
ଗୋପାଳେ ଓଗାଳିଲେ ଆସି ।
କରେ ଲଉଡ଼ିମାନ[୨] ତ୍ରାସି ॥
ତାଙ୍କ ବାରଣ ନ ମାନିଲେ ।
ପର୍ବତ ତଳେଣ ମିଳିଲେ ॥୩୦
ଆବୋରି ଯେ ଯାହାର ବତ୍ସା ।
ହମ୍ବାଳି ଲିହିବାରେ ଇଚ୍ଛା ॥
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ଦେହ ଲିହି ।
ହୁଙ୍କାର ନାଦେ ସର୍ବ ଗାଈ ॥୩୧
ଓଗାଳି ନ ପାରି ଗୋପାଳେ ।
ଲଜ୍ଜାରେ ରହିଲେ ସକଳେ ॥
ଗୋପାଳେ ଥିଲେ ଗିରି ପରେ ।
ତଳେ ମିଳିଲେ ଧାଡିକାରେ ॥
ନିଜ ବାଳକ ଦେଖି ତଳେ ।
ସ୍ନେହେ କରିଲେ କାଖେ କୋଳେ ॥
ମାୟାକୁମର ମୁଖ ଚୁହିଁ ।
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେକ ମୋହି ॥
ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ହୃଦେ ଚୁପି ।
ସ୍ନେହେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥୩୨-୩୪
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ସ୍ନେହଭର* ।
ଦେଖିଣ ରୋହିଣୀ କୁମର ॥
ଭାଳନ୍ତି ବୃକ୍ଷତଳେ ରହି ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥
ପୂର୍ବହୁଁ ସ୍ନେହ ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ।
ଏକଥା ଜାଣିବା କେମନ୍ତ ॥
ମୋତେ ତ ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ।
କିବା ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟା କଲା ॥୩୫-୩୭
ରାମ ଚୁହିଁଲେ ଯୋଗବଳେ ।
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପବାଳେ ॥
ଦିଶନ୍ତି ଚୁରି ଚୁରି ଭୁଜ ।
କୋଟିଏ କାମ ଜିଣି ତେଜ ॥
ପୀତବସନ କଟି ମାଝେ ।
ମଣି କୁଣ୍ଡଳ ରବି ଗଞ୍ଜେ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ହଳଧର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହନ୍ତି ମଧୁର ॥
ଦେବତା ଋଷି ଏ ନୁହନ୍ତି ।
ତୋହର ପ୍ରାୟେକ ଦିଶନ୍ତି ॥
ନିଜ ବାଳକ ବତ୍ସା କାହିଁ ।
ତୋ ତହୁଁ ଆନ ନ ଦିଶଇ ॥
ମାୟା କି କରିଅଛୁ ମୋତେ ।
କେମନ୍ତେ ଯିବଇଁ ପରତେ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦବଳା ।
ବ୍ରହ୍ମା କଷଣ ମୋତେ ଦେଲା ॥
ବନେ ଭୋଜନ ଦେଖି ମୋର ।
ହରିଲା ବାଛୁରୀ କୁମର ॥
ଏମାନ ଭିଆଇଲି ମୁହିଁ ।
ଶୁଣିମା ସାବଧାନ ହୋଇ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବଳରାମ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଚୁମ୍ବନ ॥
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ରାତ୍ରକାଳେ ।
ଶୟନ ଯଶୋଦାର କୋଳେ ॥୩୮, ୩୯
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରଭାତ ।
ବନେ ଚଳିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ବତ୍ସା ହରିନେଲା ।
ମଞ୍ଚକୁ ବରଷେ ହୋଇଲା ॥
ବିଧାତା ବିଚାରଇ ମନେ ।
କୃଷ୍ଣେ ଭେଟିବି ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
କେମନ୍ତ କଲେ ଦାମୋଦର ।
ଆଜ ଦେଖିବି ଗୋପପୁର ॥
ବ୍ରହ୍ମା ବିଚାରି ଏହା ମନେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥

୧. ଲେହିବା—ଚାଟିବା । ୨. ଲଉଡ଼ି—ବାଡ଼ି ।

* ନିଜକୁ ନାନାରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଭଗବାନ ଭାବିଲେ ଯେ ଗୋପବାଳକ ରୂପ ଧାରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ମନର ଅଭୀପ୍ସା ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମୂକ ପ୍ରାଣୀ ଗାଈମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ନେହକୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନ ପାରି କେବଳ ଅପଲକ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହି, ତାଙ୍କ ଉପରେ ବେକ ଲଦି ଓ ପହ୍ନାରୁ କ୍ଷୀର ଝରାଇ ଆନ୍ତରିକ ସ୍ନେହକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ସୁଖ ଦେବେ! ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହରେ ଗାଈମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚାଟିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ସୁକୋମଳ ଶରୀରରେ କ୍ଷତ ହୋଇଯିବା ଭୟରେ ଜିଭକୁ ସଂକୁଚିତ କରି ନେଉଥିଲେ ଏବଂ କେବଳ ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ଶୁଙ୍ଘି ପକାଇ ହୃଦୟର ଆବେଗକୁ ଶାନ୍ତ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟର ଏହି ଉଦ୍‌ବେଳିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ରୂପାୟିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବତ୍ସାରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ବତ୍ସା ଓ ଗୋପବାଳକଙ୍କ ରୂପରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଈ ଓ ଗୋପମାନଙ୍କର ଅଭୂତପୂର୍ବ ସ୍ନେହ ଦେଖି ବଳରାମଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା ଏବଂ ସେ ପ୍ରକୃତ ରହସ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେଲେ ।

ଦେଖିଲା ଯମୁନାର କୂଳେ ।
ବତ୍ସା ବାଳକ କୃଷ୍ଣମେଳେ ॥
ମୁରଲୀ ବାଇ ନାନାଛନ୍ଦେ ।
ବାଳକେ ନାଚନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ନରହରି ॥୪୦
ଦେଖି ଚକିତ ପ୍ରଜାପତି ।
ବନେ ଗ୍ରହିଁଲ ଚଉକତି ॥
ଚକିତ ହୋଇ ଛନଛନ ।
ବିଧାତା ବିଗ୍ରରଇ ମନ ॥
ବତ୍ସା ବାଳକ ମୁହିଁ ନେଇ ।
ମାୟା ଶଯନେ ଅଛି ଥୋଇ ॥
ଏହାଙ୍କୁ କାହୁଁ ଭିଆଇଲା ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲା ॥
ଦେଖିଲା ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ।
ବତ୍ସା ବାଳକେ ଛନ୍ତି ରହି ॥
ପୁଣି ମିଳିଲା ନଦୀତୀରେ ।
ବାଳକେ ଅଛନ୍ତି ସେଠାରେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ।
ନାଚନ୍ତି ବେଣୁନାଦ କରି ॥
ଉଭୟ ସଙ୍କଟେ ବିଧାତା ।
ମନେ ପାଇଲା ଗରୁ ଚିନ୍ତା ॥
ପୁଣି ଦେଖିଲା ଯାଇ ଘରେ ।
ଆସି ମିଳିଲା ନଦୀତୀରେ ॥
ବିଧାତା ବିଗ୍ରରି ଚକିତ ।
ବୋଲଇ ଏ ତ ବିପରୀତ ॥
ମୋର ଭୁବନେ ଶୋଇଛନ୍ତି ।
ପୁଣି ଏ ବନେ ଚରୁଛନ୍ତି ॥
ଏହାଙ୍କୁ କାହୁଁ ଏ ଆଣିଲା ।
ମୋତେ ତ ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ଆଜ ।
ମୋତେ ହୋଇଲା ବଡ଼ ଲାଜ ॥
ଯେବେ ମୁଁ ବତ୍ସା ଦେବି ଆଣି ।
କୋପ କରିବେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
କିବା ମୋହର ବଡ଼ପଣ ।
ହାସ୍ୟ କରିବେ ଦେବଗଣ ॥

କରିବି କେବଣ ଉପାୟ ।
ନ ପୁଣ କୋପେ ଦେବରାୟ ॥
କୋପ କରିଣ ଶିରୀବତ୍ସୀ ।
ଆନ ବ୍ରହ୍ମାଏ ଭିଆଇଛି ॥
ନୁହଇ ମୋହର ସଞ୍ଚିଲା ।
ଆନ ବ୍ରହ୍ମା କି ଭିଆଇଲା ॥
ବାଳକ ବାଛୁରୀ ଭିଆଇ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଅଛି କି ଲୁଗ୍ରଇ ॥୪୧-୪୩
ନିଜ ମାୟାରେ ନିଜେ ଜଡ଼ି ।
ବ୍ରହ୍ମା ଭ୍ରମିଲା ପଥ ହୁଡ଼ି ॥
ମାୟା ମୋହିଲେ ଭଗବାନ ।
ଆନ ମାୟା ଯେ ବିଡ଼ମ୍ବନ ॥
ଘୋର ଅନ୍ଧାର ରାତ୍ରମାନେ ।
କୁହୁଡ଼ି ଦିଶେ କି ଗଗନେ ॥
ଦିବସେ ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ ।
ପ୍ରକାଶି ପାରେ କି ଆଲୋକ ॥୪୪, ୪୫
କ୍ଷଣକେ ହୋଇଲା ସଚେତ ।
ପୁଣି ଗ୍ରହିଁଲ ଭୟଚିତ୍ତ ॥
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପବାଳେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦିଶନ୍ତି ସକଳେ ॥
ନୀଳ ଜଳଦ ତନୁକାନ୍ତି ।
ପୀତବସନ ଝଟକନ୍ତି ॥
ଶ୍ରବଣେ କୁଣ୍ଡଳ ବିରାଜେ ।
ରବି କିରଣ ତେଜ ଗଞ୍ଜେ ॥୪୬, ୪୭
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ କଣ୍ଠେ ମଣି ।
କଟିରେ ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆଣି ॥
ମର୍କତସ୍ତମ୍ଭ ଭୁଜ ଗ୍ରରି ।
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଗଦାଧାରୀ ॥
ଦକ୍ଷିଣ କରେ ଚକ୍ର ଶୋହେ ।
ରୂପେ କୋଟିଏ କାମ ମୋହେ ॥
କରେ କଙ୍କଣ କଣ୍ଠେ ହାର ।
ଚରଣେ ବାଜେଣି ନୂପୁର ॥
କୋମଳ ତୁଳସୀର ମାଳ ।
କଣ୍ଠୁ ଲମ୍ବଇ ପାଦତଳ ॥୪୮, ୪୯
ବିକଚ କମଳ ଲୋଚନ ।
ଅଧର ବିମ୍ବଫଳ ବର୍ଣ୍ଣ ॥

ଯାର ମହିମା ପରିମାଣି ।
ବେଦ ପୁରାଣେ ହେଁ ନ ଜାଣି ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ।
ପାଦେ ଖଟନ୍ତି ପଦ୍ମଯୋନି ॥
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ।
ବ୍ରହ୍ମାଏ ସେବନ୍ତି ପୟର ॥
ପୂଜନ୍ତି ନାନା ଉପହାରେ ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଗୀତସ୍ୱରେ ॥
ସ୍ତମ୍ବରୁ[1] ବ୍ରହ୍ମ[2] ପରିଯନ୍ତେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଯେତେ ॥
ପଞ୍ଚଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଞ୍ଚଭୂତ ।
ଯେ ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦଇବତ ॥
ବୁଦ୍ଧି ଚେତନା ଅହଙ୍କାର ।
ଯେତେ ଏ ମନର ବିକାର ॥
ଯେଝା ବିଷୟ ଅନୁରୂପେ ।
ଖଟନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସମୀପେ ॥
ଅଣିମା ଆଦି ଅଷ୍ଟନିଧି* ।
କାଳ ସ୍ୱଭାବ କର୍ମସିଦ୍ଧି ॥
ସେବା କରନ୍ତି ଅପ୍ରମିତ ।
ଚଞ୍ଚଳ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଚିତ୍ତ ॥
ଖଟନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦ ପୟର ।
ଦେଖି ଚକିତ ବେଦବର ॥
କୋଟି ଅଂଶରେ ତୁଲ୍ୟ ନୋହେ ।
ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପ୍ରାୟେ ॥୫୦-୫୫
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣମାୟା ଦେଖି ।
ଭୟେ ବୁଜିଲା ଅଷ୍ଟ ଆଖି ॥
ଯେସନେ ଦେବୀପୂଜା ଯୋଗେ ।
କାଷ୍ଠପିତୁଳା ଥୋଇ ଆଗେ ॥
ତେସନେ ହୋଇ ବେଦବର ।
ରହିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଛାମୁର ॥୫୬
ବେଦେ ଗୋଚର ନୋହେ ଯେହୁ ।
ମହାମହିମ ମହାବାହୁ ॥
ପ୍ରମାଣି ନ ପାଇଲା ଅନ୍ତ ।
ବ୍ରହ୍ମା ହୋଇଲା ମୋହଗତ ॥

୧. ସ୍ତମ୍ବ–ତୃଣ । ୨. ବ୍ରହ୍ମ–ବ୍ରହ୍ମା ।

* ଅଣିମା ଆଦି ବାସ୍ତବରେ ସିଦ୍ଧି ଅଟେ, ନିଧି ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କେତେକ ସ୍ଥଳେ 'ନିଧି' ଶବ୍ଦ 'ସିଦ୍ଧି' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

କଣ୍ଠେ ହୋଇଲା ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ।
ଜାଣିଲେ କମଳାରମଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ଦୟା କଲେ ।
ମାୟା ପଟଳ ଉହାଡ଼ିଲେ[୧] ॥୬୭
ଜ୍ଞାନ ପାଇଲା ପ୍ରଜାପତି ।
ଉଠି ଗ୍ୱହିଁଇ ଚଉକତି ॥
ଦେଖିଲା ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଜୟ ଗ୍ୱରିଦିଗେ ॥
ବନପଶୁଙ୍କ ହିଂସା ନାହିଁ ।
ଚରନ୍ତି ମିତ୍ର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥୬୮-୭୦
ଦେଖିଲା କଦମ୍ବର ତଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ନାଚନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ପୁଣି ଦେଖିଲା କେହି ନାହିଁ ।
ଚକିତେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ସଭୟ ଚିତ୍ତେ ଛନଛନ ।
ଆରତେ ବୁଜିଲା ନୟନ ॥

ଘଡ଼ିକେ ପୁଣି ଅନାଇଲା ।
ଦେଖଇ ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥
ବାମ କରରେ ଅନ୍ନ ଘେନି ।
ବତ୍ସା ଖୋଜନ୍ତି ବନେ ଭ୍ରମି ॥୭୧
ଦେଖି ବାହନ ଉପେକ୍ଷିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲା ବେଦବର ।
ଅବନୀ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର ॥
ନୀଳ ପାଷାଣ ତଳେ ଥାଇ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯେମନ୍ତେ ଦିଶଇ ॥
ଗ୍ୱରି ମୁକୁଟ ଶିରେ ଥିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ଲାଗିଲା ॥
ବେନି ଚରଣେ କର ଦେଇ ।
ଭୟେ ବୋଲଇ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ପୂଜିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ପୟର ।
ଦେଇ ବିବିଧ ଉପହାର ॥

ପାଦ ଧୋଇଲା ଚକ୍ଷୁ ଲୁହେ ।
ମନ ନିବେଶି ପଦ୍ମପାୟେ ॥
ଶତେକ ବେଳ ପାଦେ ପଡ଼ି ।
ଉଠିଲା ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ସ୍ତୁତି କରଇ ଗ୍ୱରିବେଦେ ।
ଆନନ୍ଦେ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥୭୨-୭୫
ସେ ହରି ଚରଣ କମଳେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଧ୍ୟାନବଳେ ॥
ବତ୍ସା ହରଣ ଏହୁ ଛାନ୍ଦ ।
ଏଣେ ଛାଡ଼ିବ ମୋହ ଫାନ୍ଦ ॥
ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ଯାର ବାନା ।
ଭକ୍ତଜନଙ୍କ ବଜ୍ରସେହ୍ନା[୨] ॥
ଭକ୍ତ ବତ୍ସଳ ନରହରି ।
ଯାହାର ନାହିଁ ମିତ୍ର ଅରି ॥
ସେ ହରି ପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହିଲା ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ବତ୍ସାହରଣଂ ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଅଦଭୁତ । ଦେଖିଣ ବ୍ରହ୍ମା ମୋହଗତ ॥
ସ୍ତବ ଆରମ୍ଭ କଲା ଭୟେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ପଞ୍ଚଦଶାଧ୍ୟାୟେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହୀପତି ।
ବ୍ରହ୍ମାର ମନୁଁ ଗଲା ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ସଭୟେ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ପାୟେ ପଡ଼ି ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଶିର ।
ସ୍ତୁତି କରଇ ବେଦବର ॥
ନମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ।
ତୋହର ମାୟା ଏ ସଂସାର ॥

ତୋ ତନୁ ନୀଳଘନ ତ୍ରାସ ।
ବିଜୁଳି ପ୍ରାୟ ପୀତବାସ ॥
ଗୁଞ୍ଜ ଅଳକା ଶିଖିପୁଚ୍ଛ ।
ଏଣେ ନିର୍ମଳ ଚୂଳ ସଞ୍ଚ ॥
ଅଳପ ସ୍ମିତ ରଙ୍ଗମୁଖ ।
ଚିନ୍ତିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଭବଦୁଃଖ ॥
ବନମାଳାଏ ଲମ୍ବେ ଉରେ ।
ଅନ୍ନପୁଡ଼ାଏ ବାମକରେ ॥
ବେତ ମୁରଲୀ ଶିଙ୍ଗା କରେ ।
କମଳା ସେବଇ ପୟରେ ॥

ଏ ଯେତେ ବାଛୁରୀ କୁମର ।
ତୋହର ଶରୀରୁ ବାହାର ॥ ୧
ତୋ ଅବତାର ମୋର ହିତେ ।
ସୁଖ ସମ୍ପଦ ଅବିରତେ ॥
ଇଚ୍ଛାରେ ହୋଇଅଛୁ ଜାତ ।
ନିର୍ମାଣ ନୋହୁ ପଞ୍ଚଭୂତ ॥
ଏ ଦେହ ମହିମା ନ ଜାଣୁଁ ।
ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମା ରୁଦ୍ର ମୁନି ମନୁ ॥
ବୁଦ୍ଧି ବିଗ୍ୱର ଅନୁମାନି ।
ବେଦ ପୁରାଣେ ପରିମାଣି ॥ ୨

୧. ଉହାଡ଼ିବା—ଦୂର କରିବା, କାଢ଼ିନେବା । ୨. ବଜ୍ରସେହ୍ନା—ଦୃଢ଼ କବଚ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯେ ଜ୍ଞାନଯୋଗେ ଇନ୍ଦ୍ରି ଜିଣେ ।
ତୋର ମହିମା ନ ପ୍ରମାଣେ ॥
ସେ ପ୍ରାଣୀ ହୁଅଇ ନିରାଶ ।
କେବଳ ଲଭେ ଦେହପ୍ରାସ[୧] ॥
ଜ୍ଞାନର ପଥ ଛାଡ଼ି ଥୋକେ ।
ତୋତେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସଦ୍ଧଲୋକେ ॥
ସାଧୁଜନଙ୍କ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
ତୋର ମହିମା ମନେ ଗୁଣି ॥
ମନ ବଚନ କରି ଏକ ।
ହେଲେ ଜିଣନ୍ତି ତିନିଲୋକ ॥ ୩
ତୋର ଚରଣେ ଭାବ ଛାଡ଼ି ।
ଯେ ଯାନ୍ତି ଯୋଗପଥ ମାଡ଼ି ॥
ମନ ବଚନ ହୃଦେ ଛନ୍ଦି ।
ତପେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଳ ରୁନ୍ଧି ॥
ଯେତେ କରନ୍ତି ଦେହଶ୍ରମ ।
ତୋର ମାୟାରେ ହୋନ୍ତି ଭ୍ରମ ॥
କେବଳ ଲାଭ ଦେହପ୍ରାସ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ହୁଅନ୍ତି ନିରାଶ ॥
ତଣ୍ଡୁଳ ଆଶେ ତୁଷ କୁଟି ।
ଝାଡ଼ି ଯେସନେ ପ୍ରାଣୀ ଫୁଟି[୨] ॥
ନିରାଶ ହୋନ୍ତି ବେନିପଥ ।
ପଶୁଯୋନିରେ ହୋନ୍ତି ଜାତ ॥
ତୋତେ ନ ପାଇ ନରହରି ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ତୋ ମାୟା ଆବୋରି ॥
ପୂର୍ବେ ବହୁତ ମୁନିଜନ ।
ସେବିଲେ ତୋହର ଚରଣ ॥
ନିଜ କରମ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜି ।
ତୋ ଗତି ଏକୁ ଆରେ ହେଜି ॥
ପାଇଲେ ତୋ ପରମ ପଦ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ବିଷୟ ବିଷାଦ ॥୪,୫
ନିର୍ମଳ-ଆତ୍ମା ମୁନିଗଣେ ।
ତୋର ମହିମା ପରିମାଣେ ॥
ତୋର ବିକାର ନ ପାଇଲେ ।
ଭକତି ହେଜି ତରିଗଲେ ॥ ୬

ନିର୍ଗୁଣ ଆତ୍ମା ଗୁଣବନ୍ତ ।
ତୋର ମହିମା ଗୋପୀନାଥ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଦେହବନ୍ତ ହୋଇ ।
ତୋ ଗୁଣ କେ ପାରିବ କହି ॥
ଭୂମିରେ ଯେତେ ରେଣୁ ଛନ୍ତି ।
ଆକାଶେ ଯେତେ ତାରାପନ୍ତି ॥
ବରଷା ଧାରା ପଡ଼େ ଯେତେ ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଏ ଜଗତେ ॥
ଏ ତିନି ଗଣନେ ସମର୍ଥି ।
କେହି ବା ଥିବେ ଏ ଜଗତ ॥
ତୋର ମହିମା ଗୁଣ ଗୁଣି ।
ସଂସାରେ ଅଛି କେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ॥ ୭
ଯାହାକୁ ହେଉ ତୁ ସଦୟେ ।
ସେ ନ ପଡ଼ଇ ମାୟାମୋହେ ॥
ତୋର ଭକତି ହୃଦେ ହେଜି ।
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମଫଳ ଭୁଞ୍ଜି ॥
ଚିତ୍ତ ନିବେଶି ତୋର ପାଦେ ।
ସଂସାରୁ ଯାନ୍ତି ମୋକ୍ଷପଦେ ॥ ୮
ଅଜ୍ଞାନପଣ ଦେଖ ମୋର ।
ତୋତେ ଭଣ୍ଡିଲି ଗଦାଧର ॥
ମାୟାବୀମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
ତୋତେ ମୁଁ କଲି ମାୟା ହଟ ॥
ଅନଳ ପର୍ବତର ତୁଲେ ।
କଣାଏ[୩] ଦେଖାଇଲି ହେଳେ ॥
ଅଳପଲୋକେ ଅଧିକାର ।
ତୁ କିମ୍ପା ଦେଲୁ ଦାମୋଦର ॥
ବ୍ରହ୍ମା ବୋଲି ଣ ମୋର ଗର୍ବ ।
ତୋତେ ଭଣ୍ଡିଲି ପଦ୍ମନାଭ ॥
ଏଣୁ ହୋଇଲି ଅପରାଧୀ ।
ତୁ ନାଥ କରୁଣାବାରିଧି ॥
ମୋ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ॥
ମୁଁ ତୋର ରଜଗୁଣୁଁ ଜାତ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ମୋ ତୋର ଯେତେକ ଅନ୍ତର ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଚକ୍ରଧର ॥୯,୧୦
ଅବନୀ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତେ ।
ମନ ଚେତନା ଅହଂକୃତେ ॥
ଜୀବ ପରମ ଭାବ ବହି ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କରୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କେତେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ରୋମମୂଳେ ।
ଉଡୁ ଅଛନ୍ତି ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ଜଳାକବାଟି ବାଟେ ଯେହ୍ନେ ।
ରେଣୁଏ ଉଡ଼ନ୍ତି ଗଗନେ ॥
ମୁଁ ଏକ ଅଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ସପ୍ତ ଗ୍ୱଖଣ୍ଡ ଦେହ ବହି ॥
ଅଛଇଁ ଜୀବ ଆତ୍ମା ଧରି ।
ତୋ ମାୟାପଟଳ ଆବୋରି ॥
ଏତେ ଅନ୍ତର ତୋର ମୋର ।
ତୋତେ ଭଣ୍ଡିଲି ମୁଁ ପାମର ॥୧୧
ଗର୍ଭି ଭିତରେ ସୁତ ଥାଇ ।
ସେ ଯେହ୍ନେ ପାଦ ପ୍ରହାରଇ ॥
ସେ ଅପରାଧ ଚିତ୍ତେ ଘେନି ।
କୋପ କି କରଇ ଜନନୀ ॥୧୨
ତୋ ନାଭିକମଳୁ ମୁଁ ଜାତ ।
ତୋତେ ଭଣ୍ଡିଲି ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ତୋହର ଉଦରେ ପଶିଲି ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦେଖିଲି ॥
ଜଳଧିଶୟନର କାଳେ ।
ଏ କଥା ଜାଣନ୍ତି ସକଳେ ॥
ନାର ଅୟନ ଲୋକ ସାକ୍ଷୀ ।
ତୁ ନାଥ ନାରାୟଣ ରୂପୀ ॥
ସକଳ ନର ଆତ୍ମା ହେଉ ।
ତେଣୁ ନାରାୟଣ ବୋଲାଉ ॥
ପ୍ରଳୟଜଳେ ଥିଲୁ ଶୋଇ* ।
ତୋ ରୂପ ଦେଖିଲଇଁ ମୁହିଁ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ମୋର ମନ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଭଗବାନ ॥

୧. ଦେହପ୍ରାସ—ଶାରୀରିକ କ୍ଲେଶ। ୨. ଫୁଟି—କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ୩. କଣାଏ—କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଟିଏ।

* "ନାର ଅୟନ........ଥିଲୁ ଶୋଇ" ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କର ଅଧୀଶ୍ୱର (ନାର—ଜୀବ; ଅୟନ—ଅଧୀଶ୍ୱର ବା ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ) ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ 'ନାରାୟଣ' ବୋଲାଅ। ସକଳ ଜୀବଙ୍କର ସାକ୍ଷୀ (ନାର—ଜୀବ; ଅୟନ—ଜ୍ଞାତା ବା ସାକ୍ଷୀ) ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ 'ନାରାୟଣ' ବୋଲାଅ। ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କର ଆତ୍ମା (ନାର—ଜୀବ; ଅୟନ—ଆଶ୍ରୟ) ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ 'ନାରାୟଣ' ବୋଲାଅ। ଜଳରେ ଶୟନ (ନାର—ଜଳ; ଅୟନ—ନିବାସସ୍ଥାନ) କରୁଥିବାରୁ ତୁମେ 'ନାରାୟଣ' ବୋଲାଅ।

ମିଥ୍ୟା ନୁହଁଇ ନା ଏ କଥା ।
ତୋତେ ହେଁ ସାକ୍ଷୀ ତୋର ମାତା ॥
ଗୋପାଳ କୁମରଙ୍କ ମେଳେ ।
ମାଟି ଭକ୍ଷିଲୁ ଯେତେବେଳେ ॥
ଯଶୋଦା ଦେଖିଲା ତୋ ତୁଣ୍ଡ ।
ଉଦରେ ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ॥
ବାହାର ଭିତରରେ ପୂରି ।
ତୋ ମାୟା ଅଛି ଯେ ଆବୋରି ॥୧୬, ୧୭
ଏବେ ଏ ବୃନ୍ଦାବନେ ମୋତେ ।
ମାୟା ନ କଲୁ କେତେ କେତେ ॥
ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲଇଁ ଏକ ।
କ୍ଷଣକେ ହୋଇଲୁ ଅନେକ ॥
ଯେତେ ବାଛୁରୀ ଗୋପପୁଏ ।
ଦିଶିଲେ ତୋହର ପରାୟେ ॥
ନୀଳ ଶରୀର ଶ୍ରୀ କର ।
ବ୍ରହ୍ମାଏ ଖଟନ୍ତି ପୟର ॥୧୮
ତୁହି ତୋହର ମାୟା ବହୁ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ରୂପ ହେଉ ॥
ସୃଷ୍ଟିର ଅଗ୍ରେ ମୋତେ କରି ।
ଶଙ୍ଖୋଳି ଦେଲୁ ବେଦଶ୍ରୀ ॥
ଜଗତ କରାଇ ଭିଆଣ ।
ତୁ ତାହା ପାଳୁ ନାରାୟଣ ॥
ଶଙ୍କର ରୂପେ କରୁ ଅନ୍ତ ।
ଏମନ୍ତେ ବୋଲାଉ ଅନନ୍ତ ॥୧୯
ଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷି ପଶୁ ।
ଏଣେ ଶରୀର ତୁ ପ୍ରକାଶୁ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରି ସନ୍ଥ ପାଳୁ ।
ଦୟାରେ ଧର୍ମ ତୁ ସମ୍ଭାଳୁ ॥୨୦
କାହିଁ କିପରି କିସ ପାଇଁ ।
କେତେବେଳେ ବା ଖେଳୁ ତୁହି ॥
ବିସ୍ତାରି ତୋର ଯୋଗମାୟା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ପ୍ରଭୁ ଏହା ॥
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ।
ଭୋ ନାଥ ଏ ଲୀଳା ତୋହର ॥୨୧
ତେଣୁ ତୋ ମାୟାର ଜଗତ ।
ତୋ ଠହୁଁ ହୋନ୍ତି ଆତଯାତ ॥
ବିଜୁଳି ଜ୍ୟୋତିଏ ଯେସନ ।
ମେଘରେ ଦିଶି ହୋନ୍ତି ଲୀନ ॥୨୨

ତୁ ନାଥ ପୁରୁଷ ପୁରାଣ ।
ସତ୍ୟ ଅନନ୍ତ ଆଦିଶୂନ୍ୟ ॥
ତୁ ସ୍ୱୟଂଜ୍ୟୋତି ନିରଞ୍ଜନ ।
ଉପାଧିହୀନ ସୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ ॥୨୩
ସକଳ ଜନ୍ତୁ ମଧ୍ୟେ ତୁହି ।
ବିହରୁ ଆତ୍ମା ରୂପ ହୋଇ ॥
ଗୁରୁ ବଚନୁଁ ଜ୍ଞାନସାର ।
ପାଇ ଯେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରହ ॥
ଭବଜଳଧି ସେ ତରନ୍ତି ।
ମାୟା ପଟଳେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ॥୨୪
ଆତ୍ମାକୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନେ ଜାଣି ।
ଚିନ୍ତା ନ କରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ଭାବେ ଜ୍ଞାନ ନାଶ ।
ରଜ୍ଜୁରେ ଯେହ୍ନେ ସର୍ପତ୍ରାସ ॥୨୫
ଜୀବର ବନ୍ଧ ମୋକ୍ଷ ଦୁଇ ।
ଅଜ୍ଞାନ ଭାବୁଁ ଜାତ ହୋଇ ॥
ତୋହର ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଜାଣଇ ।
ତାହାର ବନ୍ଧ ମୋକ୍ଷ ନାହିଁ ॥
ଆଦିତ୍ୟ ସଦା ପ୍ରକାଶିଲେ ।
ନ ଥାନ୍ତା ଦିବା ରାତ୍ର ଭଲେ ॥
ତୋତେ ଯେ ଚିହ୍ନି ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ଆତ୍ମାକୁ ବାହାରେ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ॥
ଶ୍ରମ ଯେ ଲାଭ ତାହାଙ୍କର ।
ନାହିଁ ତୋ ଭିତର ବାହାର ॥୨୬, ୨୭
ଯେ ତୋତେ ଶରୀରେ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ।
ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ୱରୂପେ ରୂପ ଚିହ୍ନି ॥
ଅଜ୍ଞାନ ନାଶେ ତାହାଙ୍କର ।
ଭବସାଗରୁ ହୋନ୍ତି ପାର ॥
ଜ୍ଞାନୀଜନ ସେ ଏହି ମତ ।
ତୋହର ଦୟାରେ ଅନନ୍ତ ॥
ତୋତେ ନିରୋପି ଏ ଶରୀରେ ।
ଶରୀର ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରେ ॥
ନିକଟେ ସର୍ପ ଯାର ଥାଇ ।
ସେ କି ରଜ୍ଜୁରେ ଭ୍ରମ ହୋଇ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ତୋତେ ଜାଣି ।
ଭାବି ତରନ୍ତି ସାଧୁପ୍ରାଣୀ ॥୨୮
ତୋ ଅନୁଗ୍ରହ ଯାକୁ ନାହିଁ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଲୋଡ଼ିଲେ ନ ପାଇ ॥

କେତେ କହିବି ସ୍ୱାମୀ ତୋତେ ।
ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ମୋତେ ॥
ନାନା ଯୋନିରେ ଜାତ କରି ।
ତୋର ସେବକ ମଧ୍ୟେ ହରି ॥
ଅପ୍ରାଧ କ୍ଷମା କର ମୋତେ ।
ତୋ ପାଦେ ସେବଇ ଯେମନ୍ତେ ॥୨୯, ୩୦
ଗୋପେ ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ।
କେ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ କରୁ ହେତୁ ॥
ହୋଇଣ ବାଛୁରୀ କୁମର ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଇଲୁ ତାହାଙ୍କର ॥
ତୋ ମନ ରଞ୍ଜନେ ଅନନ୍ତ ।
ଯଜ୍ଞେ ନୋହିଲେ ସମରଥ ॥୩୧
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଗୋପୀ ଗୋପ ।
ଅନେକ କରିଛନ୍ତି ତପ ॥
ତୁ ନାଥ ମିତ୍ର ତାହାଙ୍କର ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କରେ ଅଗୋଚର ॥
ତୋ ପାଦପଦ୍ମର ଅମୃତ ।
ତେଣେ ଲୋଭିତ ଯାର ଚିତ୍ତ ॥
ମନଭ୍ରମରେ କରି ପାନ ।
ହେଲେ ତେଜଇ ଭବଭ୍ରମ ॥
କାଷ୍ଠ ପାଷାଣ ତୃଣ ହୋଇ ।
ଗୋକୁଳେ ପଡ଼ିଥିବି ମୁହିଁ ॥
ଗୋପୀଜନଙ୍କ ପାଦଧୂଳି ।
ଦେହେ ମୁଁ ହେଉଥିବି ବୋଲି ॥୩୨-୩୫
ଦେବେ ନ ପାନ୍ତି ଯାକୁ ଖୋଜି ।
ଗୋପୀଏ ମିତ୍ରପଣେ ଭଜି ॥
ପୂତନା କରି ଶତ୍ରୁପଣ ।
ତୋ ଦେହେ ପଶିଲା ତକ୍ଷଣ ॥
ଏଣୁ ତୋ ନାହିଁ ମିତ୍ର ଅରି ।
ଜଗଜୀବନ ନରହରି ॥୩୬
ତୋହର ପାଦେ ଗୋପୀନାଥ ।
ଶରଣ ନ ପଶେ ଯାବତ ॥
ତାବତ କାମ କ୍ରୋଧ ବଳେ ।
ଡକା କରନ୍ତି ଅବହେଳେ ॥
ଗୃହ ହୁଅଇ ବନ୍ଦୀଘର ।
ମୋହ ଶାଙ୍କୁଳି ଏ ପୟର ॥
ଦାରା ତନୟ ମୋହେ ଜଡ଼ି ।
ଦୁଃଖ ସଙ୍କଟେ ଥାନ୍ତି ପଡ଼ି ॥୩୭

ଶରଣଜନର ଆନନ୍ଦ ।
ବଢ଼ାଇବାକୁ ଆଦିକନ୍ଦ ॥
ଅରୂପ ହୋଇ ରୂପ ଧରୁ ।
ପୁତ୍ରାଦି ରୂପେ ଲୀଳା କରୁ ॥୩୭
ଯେ ବୋଲେ ତୋହର ମହିମା ।
ଜାଣଇ ବୋଲି ଗୁଣ ସୀମା ॥
ସେ ଜାଣୁ ମୁହିଁ ତ ବହୁତ ।
ବିଗ୍ରରି ନ ପାଇଲି ଅନ୍ତ ॥୩୮
ତୁ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ତୋର ଏ ଦେହ ଏ ଜଗତ ॥
ଅଧିକ କି କହିବି ଆଉ ।
କିସ କରିବି ଆଜ୍ଞା ହେଉ ॥୩୯
ତୁ ବୃଷ୍ଣିବଂଶ ଦିନକର ।
ପାଷଣ୍ଡ ଧର୍ମ ତମହର ॥
ଭୂମି ଦେବତା ଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
ସମୁଦ୍ରକୁ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ସମ ॥
ଭାରା ନିବାରୁ ଦୁଷ୍ଟ ନାଶି ।
ନମୋ ନମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥୪୦

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଛାଡ଼ିଲା ମନୁ ଭୟ ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲା ତିନିବାର ।
ବାହୁଡ଼ିଗଲା ନିଜ ପୁର ॥
ବସ୍ଥା ବାଳକ ଆଣି ଦେଲା ।
ବିକଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁଲା ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ମୁଖକୁ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ବିଧାତା ଯାଅ ନିଜପୁର ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପାଳ ସୁଖେ ଯାଇ ।
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଚଳିଲା ନିଜପୁରେ ॥୪୧, ୪୨

ମାୟା ମୋହିଲେ ଦେବରାୟେ ।
ଭୋଜନ କରୁଛନ୍ତି ପୋଏ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଣିଲେ ବସ୍ଥା ଲୋଡ଼ି ।
ଅନ୍ନପୁଡ଼ାଏ ହସ୍ତେ ଧରି ॥
ଥୋକାଏ ତୁଣ୍ଡେ ଅଛି ଭାତ ।
ପୋଏ ଦେଖିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗୁ ବହେ ଝାଳ ।
ଡାକନ୍ତି ଆସ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଏକଇ ଗ୍ରାସ ନାହୁଁ ଖାଇ ।
ଲୋଡ଼ି ଆଣିଲ ବସ୍ଥା ଯାଇ ॥
ଆସ ତୁମ୍ଭର ଠାବେ ବସ ।
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ହସ ହସ ॥
ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ବସି ।
ଗୋପାଳ ପୋଏ ପରଶଂସି ॥
ଭୋଜନ ସାରି ଜଳେ ଯାଇ ।
କର ଚରଣ ମୁଖ ଧୋଇ ॥
ବେଳ ହୋଇଲା ଅବସାନ ।
ଗୋପେ ଚଳିଲେ ଭଗବାନ ॥
ପଥେ ଅଘାର ଦେହ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନିତ୍ୟେ ଖେଳିବା ଏଥେ ପଶି ।
ଶୁଣି ଗୋପାଳ ପୋଏ ହସି ॥୪୩-୪୬
ଗ୍ରାମ ନିକଟେ ପୋଏ ଯାଇ ।
ଅତି ଆନନ୍ଦେ ବେଣୁ ବାଇ ॥
ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଚୂଳ ମାଳ ।
ଗୁଞ୍ଜରାପାଟି[୧] ରଙ୍ଗଫୁଲ ॥
ଗୋରଜ ଶୋହେ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ।
ବେଢ଼ି ନାଚନ୍ତି ଗୋପପୁଏ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ନୟନ ଆନନ୍ଦ ।
ଉଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚନ୍ଦ ॥୪୭
ପୋଏ ମିଳିଲେ ଯେଝା ଘରେ ।
କହିଲେ ମାତାଙ୍କ ଛାମୁରେ ॥

ସର୍ପ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଗିଳୁଥିଲା ।
ଆଜ* ଗୋ ଗୋବିନ୍ଦ ରଖିଲା ॥
ସର୍ପ ଯେ ପାଟି ପାଡ଼ିଥିଲା ।
କୃଷ୍ଣ ତା ତାଳୁ ବିଦାରିଲା ॥
ସେବାଟେ ହୋଇଲୁ ବାହାର ।
ପଛେ ଗୋ ଥିଲା ଦାମୋଦର ॥
ଶୁଣି ଚକିତ ବ୍ରଜନାରୀ ।
ଭୟେ ବୋଲନ୍ତି ହରି ହରି ॥୪୮
ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ।
ଶୁକଙ୍କୁ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ଗୋପଗୋଈ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୁତ୍ରରୂପେ ପାଇ ॥
ମାୟାବାଳକେ ସ୍ନେହ ଯେତେ ।
ନିଜ ବାଳକେ ନାହିଁ ତେତେ ॥
ଏଣେ ଯେ ମୋହର ସନ୍ଦେହ ।
ସଂଶୟ ଯାଉ ମୁନି କହ ॥୪୯

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଜଗତ ଅଛି ମାୟା ମୋହେ ॥
ସୁତ କଳତ୍ର ଦେହ ବିତ୍ତ ।
ସ୍ନେହେ ଜଡ଼ିତ ଅବିରତ ॥
ବିଷୟ ଜଡ଼ ବଳବନ୍ତା ।
ଆତ୍ମାକୁ ନ କରନ୍ତି ଚିନ୍ତା ॥
ତଥାପି ରାଜା ଜାଣ ତୁହି ।
ଆତ୍ମାହୁଁ ପ୍ରିୟ ନାହିଁ କେହି ॥
ସୁତ କଳତ୍ର ସ୍ନେହଭଙ୍ଗ ।
ଜରା ବ୍ୟାଧିରେ କ୍ଷୀଣ ଅଙ୍ଗ ॥
ହେଲେହେଁ ପୁଣି ପ୍ରାଣୀ କେହି ।
ଜୀବନ ଆଶା କି ଛାଡ଼ଇ ॥

---

୧. ଗୁଞ୍ଜରାପାଟି—କାଇଁଚରେ ତିଆରି ମୁଣ୍ଡର ଏକ ଆଭୂଷଣ ବିଶେଷ ।

* ଅଘାସୁର ବଧ ପରେ ଯଦ୍ୟପି ଏକ ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥିଲା, ତଥାପି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋହିତ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ତାହା ଜଣା ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ବଣଭୋଜି ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମା ବାଳକ ଓ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ହରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଭଗବାନ ନିଜର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଶକ୍ତି ବଳରେ ନିଜେ ହିଁ ବର୍ଷକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଳକ ଓ ବସ୍ଥାରୂପ ଧାରଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ଫେରାଇଦେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ବାଳକମାନେ ସେହି ଅଘାସୁର ବଧ ଦିନ ହିଁ ଭୋଜି କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରେ ମାଆମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲେ—ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସର୍ପ ଉଦରରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲା ।

କୃଷ୍ଣ ତ ଜୀବର ଜୀବନ ।
କିମ୍ବା ନୋହିବେ ପ୍ରିୟତମ ॥
ଏଣୁ ପୂର୍ବିହୁଁ ସ୍ନେହଭର ।
ମାୟା ବାଳକେ ଗୋପପୁର ॥୫୦-୫୭
ସେ ହରିପାଦେ ଦେଇ ମନ ।
ନିରତେ ଯେ କରନ୍ତି ଧ୍ୟାନ ॥
ବିପଦେ ତାଙ୍କ ନାହିଁ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ଭବସାଗରୁ ତରିଯାନ୍ତି ॥୫୮
କୁମାର କାଳେ ବାଳକେଳି ।
ଯେମନ୍ତେ କଲେ ବନମାଳୀ ॥
ଷଡ଼ବରଷ ହୋଏ ଏବେ ।
ଯେତେ କରିବେ ବାଳଭାବେ ॥
ଏଣେ ତୁ ହୁଅ ସାବଧାନ ।
ଖଣ୍ଡିବ ମୋହ ଜଡ଼ ଭ୍ରମ ॥୫୯-୬୧
ପାମର ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତେ ଗାଇଲା ଭାଗବତ ॥
ପଣ୍ଡିତେ ନ ଧରିବ ଦୋଷ ।
ହରିଚରିତ ସୁଧାରସ ॥
କୃଷ୍ଣ ସବୁରି ଦେହେ ଥାଇ ।
ଯାହାକୁ ଯେମନ୍ତ ବୁଝାଇ ॥
କେ କରି ପାରିବ ତା ଆନ ।
ଚିତ୍ତକୁ ସାକ୍ଷୀ ଭଗବାନ ॥
ମୋ ମନ ମୋହିଲେ ମୁରାରି ।
ପୁରାଣ ଗୀତେ ଅର୍ଥ କରି ॥
ଏଣେ ମୋହର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।
ବାଳୁତଜନ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ସୁଜନେ ଏଣେ ମନ ଦେଲେ ।
କୃଷ୍ଣ ଭେଟିବ ତୁମ୍ଭେ ଭଲେ ॥
ସେ ଦୟାନିଧି ହେଲେ ଭେଟ ।
ନ ଥିବ ଏ ସଂସାର କଷ୍ଟ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତିର୍ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଷୋଡ଼ଶେ ବିନାଶି ଧେନୁକା । କାଳୀୟ ବିଷୁଁ ଗୋପ ରକ୍ଷା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ହରିର ବାଳକ ଚରିତ ॥
ଷଡ଼ବରଷେ ନରହରି ।
କାନନେ ଚରାନ୍ତି ବାଛୁରୀ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ବଳୀୟାର ।
ଗାଈ ରଖିଲେ ଦାମୋଦର ॥
ରୋହିଣୀସୁତ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ବନେ ଖେଳନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
ଦିନେକ କୃଷ୍ଣ ବେଣୁନାଦେ ।
କାନନେ ମିଳିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ଗୋପବାଳେ ।
ବେଣୁ ବଜାନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ଆଗେ ଅଡ଼ାଇ ବତ୍ସା ଗାଈ ।
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇ ॥
କୋମଳ ଘାସ ନାନା ଫୁଲ ।
କୋକିଳ ଶବଦେ ଚହଳ ॥
ମୟୂରନାଦ ଭୃଙ୍ଗ ମେଳେ ।
ଗନ୍ଧ କୁସୁମ ଜଳସ୍ଥଳେ ॥
ନବ ପଲ୍ଲବ ତରୁ ସ୍ଥିତ ।
କୋମଳ ବହଇ ମରୁତ ॥
ପଦ୍ମ କୁମୁଦ ଗନ୍ଧ ଘେନି ।
ଆନନ୍ଦେ ବିରାଜେ ମେଦିନୀ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଶିରୀରଙ୍ଗ ।
ବାଳକ ମେଳେ ରାମ ସଙ୍ଗ ॥
ଫଳ କୁସୁମ ତରୁଗଣେ ।
ଲାଗନ୍ତି ରାମର ଚରଣେ ॥
ଦେଖି ହସିଲେ ଦାମୋଦର ।
ରାମଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ମଧୁର ॥୧-୪

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଭୋ ଦେବ ଦେଖ ତରୁଗଣ ।
ନମନ୍ତି ତୋହର ଚରଣ ॥
ଦେବେ ନ ପାନ୍ତି ଯାହା ଖୋଜି ।
ଏ ତୋତେ ତରୁରୂପେ ଭଜି ॥
ତରିବେ ଭବବନ୍ଧ ତାପୁଁ ।
ବୃକ୍ଷ ହୋଇଲେ ଯେଉଁ ପାପୁଁ ॥ ୫
ଏ ଯେ ଭ୍ରମର ପକ୍ଷୀଗଣେ ।
ନାଦେ ଭଜନ୍ତି ତୋ ଚରଣେ ॥
ଦେବେ ଗୁପତେ ବନଗ୍ରାମୀ ।
ତୋତେ ପୂଜନ୍ତି ଧ୍ୟାନ କରି ॥
ପକ୍ଷୀସ୍ୱରୂପ ମୁନିଗଣେ ।
ମନ ନିରୋପି ତୋ ଚରଣେ ॥ ୬
ଦେଖ ଏ ମୟୂରଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ।
ମୃଗଯୁବତୀ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ଛନ୍ତି ରହି ।
ଦେଖନ୍ତି ନୟନ ପୂରାଇ ॥
ଦେଖ ଗଭୀର ପିକନାଦ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଖଣ୍ଡେ ମନଖେଦ ॥
ସାଧୁଜନଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ।
ଭାବନ୍ତି ତୋ ମୁଖ ଅନାଇଁ ॥ ୭
ଏ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ମହୀଧର ।
ଲାଗୁଛି ତୋହର ପୟର ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତୋ ପାଦ ଲାଗି ବୃକ୍ଷଲତା ।
ପୁଣ୍ୟେ ହୋଇଲେ ବଳବନ୍ତା ॥
ନଦୀ ପର୍ବତ ଖଗ ମୃଗ ।
ନିଶ୍ଚେ ଲଭିବେ ମୋକ୍ଷଯୋଗ ॥ ୮

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ ରାମଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ।
ମିଳିଲେ ନଦୀକୂଳେ ଯାଇ ॥
ଗାଈ ଚରାନ୍ତି ବେଣୁ ବାଇ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ॥ ୯
ଗୋପାଳପୁଏ ଗୀତନାଦେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନାଚନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଗୋପକୁମରେ ପରଶଂସି ।
ମୁରଲୀନାଦେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ହଂସର ରାବ ଶୁଣି ଡାକି ।
ନାଚନ୍ତି ମୟୂରଙ୍କୁ ଦେଖି ॥
ଶୁକ କୋକିଳ ନାଦ ଶୁଣି ।
ମୁରଲୀ ନାଦେ ତାହା ଭଣି ॥
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି ସୁସ୍ୱରେ ।
ଗମ୍ଭୀରେ ନାମ ଧରି ଧୀରେ ॥
ପକ୍ଷୀଙ୍କ ନାଦ ଶୁଣି ଡାକି ।
ପଶୁଙ୍କୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୀକ୍ଷି ॥୧୦-୧୩
ବେଳ ହୋଇଲା ବଳୀୟାର ।
ଫୁଟିଲେ[୧] ରୋହିଣୀ କୁମର ॥
ରାମର ଶ୍ରମ ଅନୁସରି ।
ବୃକ୍ଷରେ ଉଠନ୍ତି ମୁରାରି ॥
କୋମଳ ପତ୍ର ବୃକ୍ଷୁଁ ଆଣି ।
ଶଯ୍ୟା ପାତନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ତହିଁ ଶୁଆଇ ହଳଧର ।
ପାଦ ଗ୍ରପନ୍ତି ଧୀର ଧୀର ॥ ୧୪
ଗୋପାଳପୁଏ ନୃତ୍ୟ କରି ।
ମନ ତୋଷନ୍ତି ହଳଧାରୀ ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗେ ।
ବେଣୁ ବଜାନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ॥
ଉଠିଣ ରାମ ପରଶଂସି ।
ହସ୍ତ ଧଇଲେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥ ୧୫

କୃଷ୍ଣ କରନ୍ତି ରଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟ ।
ଗୋପାଳେ ବେଣୁନାଦେ ଗୀତ ॥
କୃଷ୍ଣର ଶ୍ରମ ଦେଖି ପୋଏ ।
ପଲ୍ଲବ ଆଣନ୍ତି ଥୋକାଏ ॥
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ଶଯ୍ୟା କରି ।
ତହିଁ ଶୁଆଇଲେ ମୁରାରି ॥
ଜାନୁରେ ରଖି ସୀମସ୍ଥାନ[୨] ।
କେ ବସି ଗ୍ରପନ୍ତି ଚରଣ ॥
ପତ୍ର ବିଞ୍ଚଣା କରି ବିଞ୍ଚି ।
କେ ପାଣି କୃଷ୍ଣଦେହେ ସିଞ୍ଚି ॥
ସୁସ୍ୱରେ କରି ଗୀତରସ ।
ଯେଣେ ହୋଇବ ମନତୋଷ ॥
ଏମନ୍ତେ ଗୋପବାଳ ସଙ୍ଗେ ।
କୃଷ୍ଣ କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗେ ॥୧୬-୧୯
ଶ୍ରୀଦାମ ନାମେ ଗୋପସୁତ ।
କୃଷ୍ଣର ମିତ୍ର ସେ ଯୁକତ ॥
ସୁବଳ ସ୍ତୋକକୃଷ୍ଣ ଆଦି ।
ଏମନ୍ତେ ନାମ ପରସିଦ୍ଧି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କହନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥୨୦
ଭୋ ରାମ ଶୁଣ ସାବଧାନ ।
ଆଗେ ଦିଶଇ ତାଳବନ ॥
ସୁପକ୍ୱ ଫଳ ରସମୟେ ।
ଦେଖି ଲୋଭିତ ଦେବତାଏ ॥
ପାଚିଣ ପଡୁଅଛି ତଳେ ।
ପୁରୁଷେ ପ୍ରମାଣେ ବହଳେ ॥
ବୃକ୍ଷେ ଅଛଇ ଅପ୍ରମିତ ।
ଗନ୍ଧେ ଲୋଭିତ ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ॥
ପୂର୍ବେ ଏ ଫଳ ଲୋକେ ଖାଇ ।
ଏ କାଳେ ନ ପାରନ୍ତି ଯାଇ ॥
ଧେନୁକା ନାମେ ମହାସୁର ।
ଏ ତାଳବନେ ତାର ଘର ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଅପ୍ରମିତ ।
ନିର୍ଭୟେ ବସଇ ଦଇତ ॥

ତାହାର ଭୟେ ଲୋକେ ଡରି ।
ତିନିଭୁବନେ ପଡ଼େ ହୁରି ॥
ଗର୍ଦ୍ଦଭ ରୂପରେ ଦଇତ ।
ଏ ବନେ ବସଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ॥
ଦେବେ ଡରନ୍ତି ତାର ନାଁଏ ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ପବନ ନ ବହେ ॥
ତୁ ନାଥ କରୁ ଯେବେ ଦୟେ ।
ସେ ଫଳ ଖାଇବୁଁ ଥୋକାଏ ॥
ଗୋପପୁରକୁ ନେବୁଁ ବହି ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥୨୨-୨୬
ବୋଲନ୍ତି କଢ଼ାଅ ହୋ ପଥ ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ତା ଦେଖି ରୋହିଣୀକୁମର ।
ଧାଇଁଲେ ପବନହୁଁ ଖର ॥
ବେଗେ ପଶିଲେ ତାଳବନେ ।
ଗୋପାଳେ ମିଳିଲେ ବହନେ ॥
ରୋହିଣୀସୁତ ଆଗ ହୋଇ ।
ବୃକ୍ଷକୁ ଦେଲେ ଦୋହଲାଇ ॥
ଫଳ ଝାଡ଼ନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ଗ୍ରଳି ।
ଘୋର ଶବଦେ ମହାବଳୀ ॥
ବୃକ୍ଷକୁ ବୃକ୍ଷଦେହ ଲାଗି ।
ଫଳ ସହିତେ ବୃକ୍ଷ ଭାଙ୍ଗି ॥୨୭, ୨୮
ଫଳ ପଡ଼ନ୍ତି ତଳେ ଝଡ଼ି ।
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥
ଶୁଣି ଧେନୁକା ପରଜ୍ୱଳି ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ମହାବଳୀ ॥
ଭାଜିବା ଦେଖି ତାଳବନ ।
ଅସୁର କଲା ଘୋର ସ୍ୱନ ॥
ଶବଦେ ଅବନୀ କମ୍ପିଲା ।
ରାମର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ବେନି ଚରଣ ଟୋଳି ବେଗେ ।
ମାଇଲା ହଳଧର ଅଙ୍ଗେ ॥୨୯, ୩୦
କ୍ଷଣକେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇ ।
ପୁଣି ମାଇଲା ପାଦ ନେଇ ॥

୧. ଫୁଟିଲେ—କ୍ଳାନ୍ତ ହେଲେ । ୨. ସୀମସ୍ଥାନ—ମସ୍ତକ ।

ଗର୍ଦ୍ଦଭ ସ୍ୱଭାବ ଶବଦେ ।
ଗର୍ଜିଇ ମାରି ବେନି ପାଦେ ॥
ଅନନ୍ତ କୋପେ ଗୁରୁତର ।
ଆକର୍ଷି ଧଇଲେ ପୟର ॥
ବେନି ଚରଣ ଧରି କରେ ।
ବୁଲାଇ ପିଟିଲେ ବୃକ୍ଷରେ ॥
କରେ ବୁଲାନ୍ତେ ହଳଧର ।
ଜୀବନ ଛାଡ଼ିଲା ଅସୁର ॥୩୧, ୩୨
ତାଳର ସଙ୍ଗେ ମୃତପିଣ୍ଡ ।
ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଭୂମିଖଣ୍ଡ ॥
ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ ତାର ଯେତେ ।
ରାକ୍ଷସବଳ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଧାଇଁଲେ ଅତି ଖରତରେ ।
ମିଳିଲେ ରାମର ଛାମୁରେ ॥
କୁତ୍ସିତ ଘୋର ନାଦ କରି ।
ମାରନ୍ତି ପଦାଘାତ କରି ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ହଳଧର ।
ମଙ୍ଗଳ ଧ୍ୱନି ସୁରପୁର ॥
ପଛ ଚରଣ କରେ ଧରି ।
ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳ କରି ॥
ଏକ ଆରକେ ପ୍ରହାରିଲେ ।
ଅସୁରେ ଯମପୁରେ ଗଲେ ॥୩୩-୩୭
ଅସୁରଙ୍କର ଦେହ ସଙ୍ଗେ ।
ତାଳ ପଡ଼ିଲା ଭୂମିଭାଗେ ॥
ମେଘ ଯେସନେ ଢାଙ୍କେ ଶୂନ୍ୟ ।
ଅସୁର ଦେହ ବ୍ୟାପେ ବନ ॥୩୮
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଦେବତାଏ ।
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ଜୟେ ଜୟେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ଦେବତାଏ ।
ନିର୍ଭୟ ହୋଇଲେ ଥୋକାଏ ॥୩୯
ତାଳ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଗୋପପୋଏ ।
ଘରକୁ ଆଣିଲେ ଥୋକାଏ ॥

ସେଦିନୁଁ ଗୋପ ନରନାରୀ ।
ନିର୍ଭୟେ ତାଳ ଭୋଗ କରି ॥
ସେ ବନେ ଚରାଇଲେ ଗାଈ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଶିଙ୍ଗା ବେଣୁ ବାଇ ॥୪୦
ଦିନ ଅନ୍ତରେ ଗୋପେ ପଶି ।
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସି ॥
ଗୋପବାଳକ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଗୋରଜ ଭୂଷଣ ଶରୀରେ ।
ଗୁଞ୍ଜ ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଶିରେ ॥
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ।
କରେ ସୁରଙ୍ଗ ତାଳଫଳ ॥
ଗୋପୀଏ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମଆଖି ॥
କୃଷ୍ଣ ଗୃହିଁଲେ ରସଭରେ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ॥୪୧-୪୩
ଆନନ୍ଦେ ଯଶୋଦା ରୋହିଣୀ ।
କୋଳେ ବସାନ୍ତି ପୁତ୍ରେ ଆଣି ॥
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମାଜଣା କରାଇ ।
ସର ଲବଣି ଅନ୍ନ ଦେଇ ॥
ଶେଯେ ଶୁଆଇ ପୁତ୍ର ବେନି ।
ସୁସ୍ୱରେ କଲେ ଗୀତଧ୍ୱନି ॥
ଏମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିଲେ ରଜନୀ ।
ପରୀକ୍ଷେ କହେ ଶୁକମୁନି ॥୪୪-୪୬
ପ୍ରଭାତେ ଉଠି ଦାମୋଦର ।
ବନେ ଚଳିଲେ ଧାତିକାର ॥
ଗୋପ କୁମରେ ଗାଈ ଘେନି ।
ଯାନ୍ତେ କରନ୍ତି ବେଣୁଧ୍ୱନି ॥
ଘରେ ରହିଲେ ହଳଧର ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ନଦୀତୀର ॥୪୭

ଗୋରୁ ଚରାନ୍ତି ବନେ ପଶି ।
ରବିର ତେଜ ପରକାଶି ॥
ତୃଷାରେ ନ ପାରନ୍ତି ଗୃଳି ।
କାଳିନ୍ଦୀତୀରେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ସକଳେ କଲେ ଜଳପାନ ।
ତକ୍ଷଣେ ଛାଡ଼ିଲେ ଜୀବନ ॥୪୮, ୪୯
ଗୋରୁ ଗୋପାଳପୁଏ ମରି ।
ଦେଖି ଚକିତ ନରହରି ॥
ଜଳକୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଅନାଇଁ ।
ବିଗ୍ରହ କଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଗରୁଡ଼ ପକ୍ଷୀରାଜ ଭୟେ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ହ୍ରଦେ କାଳି ରହେ ॥
ତାହାର ବିଷେ ଜଳ ନାଶ ।
ଜନ୍ତୁଏ ନ କରନ୍ତି ଗ୍ରାସ ॥
ଏ ଜଳ ବୃନ୍ଦାବନେ ଥିଲେ ।
ପ୍ରାଣ ପାଇବ କେହୁ ଭଲେ ॥
ଭାରା ନିବାରେ ମୁହିଁ ଜାତ ।
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ଅନାଥ ॥
ନିର୍ବିଷ କରିବଇଁ ଆଜ ।
ଏଣେ ମୋହର ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଅମୃତ ନୟନେ ଅନାଇଁ ॥
ଗୋପବାଳକ ଗୋରୁ ସଙ୍ଗେ ।
ଜୀବନ ଦେଲେ ଶିରୀରଙ୍ଗେ ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ସଙ୍ଗେ କରି ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ନରହରି ॥୫୦-୫୩
ସେ ହରିଚରଣ କମଳେ ।
ଚିତ୍ତ ମୋ ରହୁ ଭୃଙ୍ଗମେଳେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ହେ ଦୟାନିଧି ଦୟା କରି ।
ଏ ଦୀନଜନେ କର ପାରି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଧେନୁକାସୁରବଧୋ ନାମ ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କାଳିୟ ଦଳନ ଚରିତ । ସପତଦଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣକଥା ।
ଯେଣେ ଖଣ୍ଡିବ ଭବବ୍ୟଥା ॥
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରଭାତ ।
ବନେ ଚଳିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଗୋପ ଗୋବତ୍ସା ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ସୁସ୍ୱରେ କଲେ ବେଣୁଧ୍ୱନି ॥
ଗୋପାଳେ ବନୁଁ ପୁଷ୍ପ ତୋଳି ।
କାଳିନ୍ଦୀହ୍ରଦେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ତୀରେ କଦମ୍ବ ତରୁ ବନ ।
ଦେଖି ବାଳକେ ତୋଷମନ ॥
ବୃକ୍ଷେ ଉଠିଲେ ଧାଡିକାରେ ।
ଗାଈ ଚରାନ୍ତି ନଦୀ ତୀରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ବୃକ୍ଷତଳେ ରହି ।
ବୋଲନ୍ତି ହ୍ରଦକୁ ଅନାଇ ॥
ନିର୍ମଳ ଶୀତଳ ଗଭୀର ।
ବିଷେ ଦୂଷିତ ପୁଣ୍ୟନୀର ॥
ଏ ଜଳେ କାଳିୟ ନ ଥିବ ।
ଜଳ ପିଅନ୍ତୁ ସର୍ବଜୀବ ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ୱରିଲେ ।
କଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷରେ ଉଠିଲେ ॥
ଅତି ଶିଖର ଡାଳେ ଯାଇଁ ।
ହଲାନ୍ତି ଜଳକୁ ଅନାଇଁ ॥
ଅଗାଧ ଜଳୁଁ ହୃଷୀକେଶ ।
ସର୍ପିକୁ ଦେଲେ ପରବାସ ॥ ୧
ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷ ମନତୋଷେ ।
ମୁନିଙ୍କି ପୁଚ୍ଛଇ ହରଷେ ॥(ଜ.)
ଅନେକ କାଳ ଜଳେ ଥିଲା ।
କୃଷ୍ଣେ କି ଅପରାଧ କଲା ॥
ହରିର ମହିମା ଅଶେଷ ।
ସଂସାର ହିତେ ପରକାଶ ॥ ୨

ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ଅବତାର ।
ଗୁପତେ ରହି ନନ୍ଦଘର ॥
ତାର ଚରିତ ଯେବା ଶୁଣି ।
ଅମୃତ ରସମୟ ବାଣୀ ॥
ସାଧବଜନଙ୍କର ମତେ ।
କେ ଛାଡ଼ି ପାରିବ ତା ଚିତ୍ତେ ॥ ୩
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥(ଜ.)
ଭାରା ନିବାରେ ନରହରି ।
ମନୁଷ୍ୟଦେହେ ଅବତରି ॥
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରି ସନ୍ଥ ପାଳି ।
ଦୟାସାଗର ବନମାଳୀ ॥
କାଳିୟ ବିଷେ ଜଳ ନାଶ ।
ଜନ୍ତୁଏ ନ କରନ୍ତି ଗ୍ରାସ ॥
ଗରଳ ଯୋଗେ ଜଳବାୟେ[1] ।
ପକ୍ଷୀଏ ନ ଉଡ଼ନ୍ତି ଭୟେ ॥
ବିଶେଷେ ଗରଳ ଲହରୀ ।
ଜଳ ପିଅନ୍ତେ ଜନ୍ତୁ ମରି ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ହୃଷୀକେଶ ।
ଗାଢ଼େ ପିନ୍ଧିଲେ ପୀତବାସ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବାହାସ୍ଫୋଟ ମାରି ।
କଦମ୍ବ ଡାଳ କରେ ଧରି ॥
ଜଳେ ପଡ଼ିଲେ କୃଷ୍ଣ ଡେଇଁ ।
ଦେବେ ଦେଖନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗେ ରହି ॥୪-୬
ଜଳ ଯେ ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ବେଗେ ।
ଶତେକ ଧନୁ[2] ଗ୍ୱରିଦିଗେ ॥
ହରିର ବଳ ଅପ୍ରମିତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ମହିମା ଅନନ୍ତ ॥ ୭
ଖେଳନ୍ତି ବେନି ଭୁଜ ତାଡ଼ି ।
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥

କାଳିୟ ଶୁଣିଲା ପାତାଳେ ।
କିସ ଶବଦ ମୋର ଜଳେ ॥
ଦେଖିବ ବୋଲି ବିଜେ କଲା ।
ସହସ୍ରଫଣା ଉଭାରିଲା ॥
ନୟନେ ଦେଖିଲା ମାଧବ ।
କୋପେ କମ୍ପଇ ଚକ୍ଷୁଶ୍ରବ[3] ॥ ୮
ନୀଳଜୀମୂତ ଦେହକାନ୍ତି ।
ମଣି କଙ୍କଣ ଝଟକନ୍ତି ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ପୀତବାସ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଖେଳନ୍ତି ମୁରାରି ।
ସର୍ପ ଧାଇଁଲା କୋପ କରି ॥
କୋମଳ ଚରଣେ ଦଂଶିଲା ।
ଦେହ ନିବିଡ଼େ ବନ୍ଧୀ କଲା ॥ ୯
ଗୋପାଳେ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ଥିଲେ ।
ଜଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ॥
କାଳିୟ କରିଛି ବନ୍ଧନ ।
ଗରଳ ବହଇ ବଦନ ॥
ନାଗରେ ବନ୍ଧନ ଶରୀର ।
ଦେଖି କମ୍ପନ୍ତି ଥରହର ॥
ମନ ନୟନ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ।
ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ଶୋକ ମୋହେ ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ବିକଳ କେ ପାରିବ କହି ॥
ହୃଦେ ତାଡ଼ନ୍ତି ବେନି ପାଣି ।
ମୂର୍ଚ୍ଛିତେ ପଡ଼ିଲେ ଧରଣୀ ॥୧୦
ଗୋରୁଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଚଉଦିଗ ଗ୍ୱହିଁ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ।
ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟ ରହି ॥

୧. ଜଳବାୟେ—ଜଳାଶୟର ଉପରିସ୍ଥ ଆକାଶରେ । ୨. ଶତେକ ଧନୁ—ଗ୍ୱରିଶହ ହାତ । ୩. ଚକ୍ଷୁଶ୍ରବ (ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବା)—ସର୍ପ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବତ୍ସାଏ କାନ୍ଦିଣ ବିକଳ ।
ଆବୋରି କାଳିନ୍ଦୀର ଜଳ ॥୧୧
ଗୋକୁଳେ ଦିଶିଲା ଅରିଷ୍ଟ ।
ରୁଧିର ସଙ୍ଗେ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି ॥
ଭୂମି କମ୍ପଇ ଥରହର ।
ଦିବସେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ॥
ଗଗନେ ଶୁଭେ ଘୋରନାଦ ।
ତ୍ରିବିଧ ରିଷ୍ଟ ପରମାଦ ॥୧୨
ଦେଖି ଗୋପାଳେ ଖରତର ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ॥
ବୋଲନ୍ତି କାହିଁ ତୋ କୁମର ।
ରିଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା ଗୋପପୁର ॥
ନନ୍ଦ ଶୁଣିଣ ଥରହର ।
ରାମର କରେ ଦେଇ କର ॥
ନନ୍ଦ ବୋଇଲା ପୁଅ କାହିଁ ।
ବନେ ଯେ ଘେନିଗଲା ଗାଈ ॥
ଅନନ୍ତ ଅଛି ମୋର ଘରେ ।
ରିଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା ଗୋପପୁରେ ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ମୁହିଁ ।
କି ରୂପେ ପୁତ୍ରମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ଯଶୋଦା ଶୁଣି ମୁହ୍ୟମାନ ।
ଧରଣୀ ପଡ଼ି ହତଜ୍ଞାନ ॥
ଶୁଣି କାନ୍ଦନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ।
ଚହଳ ଚଉଦିଗେ ପୂରି ॥
ସକଳେ ରାମ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ବାହାର ବୃନ୍ଦାବନ ଭାଗେ ॥୧୩-୧୫
ରୋହିଣୀ ସୁତ ମନେ ଗୁଣି ।
କୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭାବ ପରିମାଣି ॥
ଅଳପ ଅଳପ ହସିଲେ ।
ବଚନେ କିଛି ନ କହିଲେ ॥୧୬
କୃଷ୍ଣ ଚରଣଚିହ୍ନ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଗ୍ୱଲନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥
କମଳ ଯବାଙ୍କୁଶ ଚିହ୍ନ ।
ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରାଚିହ୍ନ ମାନ ॥୧୭, ୧୮

କାଳିନ୍ଦୀ ନିକଟେ ମିଳିଲେ ।
ଗୋପ ଗୋବତ୍ସାଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁଲେ ॥
ଜଳେ ଦେଖିଲେ ଦାମୋଦର ।
ନାଗରେ ବନ୍ଧନ ଶରୀର ॥
ବିଷ ଅନଳେ ଅଚେତନ ।
ଗରଳ ବହଇ ବଦନ ॥
ଦେଖି କାନ୍ଦନ୍ତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ।
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ତୀରେ ତୀରେ ॥
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ।
ଗୋପୀ ହୋଇଲେ ଭୂମିଗତ ॥୧୯
ଗୋପୀଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଅତି ମାୟାମୋହେ ॥
ପ୍ରଳୟ ମଣିଲେ ଜଗତ ।
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ସର୍ପାଘାତ ॥
ସୁତକୁ ଗ୍ୱହିଁ ଅଚେତନ ।
ନନ୍ଦର ଦେହେ ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ॥
ବାଳୁତ କାଳୁ ଯେତେ ଗୁଣ ।
ସୁମରି କାନ୍ଦେ ପୁଣ ପୁଣ ॥
ଜଳେ ପଶନ୍ତେ କୃଷ୍ଣମାତ ।
ଗୋପୀ ଧଇଲେ ପାଦ ହସ୍ତ ॥୨୦, ୨୧
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଦେଖି ହଳଧର ।
ଆବୋରି କାଳିନ୍ଦୀର ତୀର ॥
ରାମ ବୋଲନ୍ତି ରହ ରହ ।
ଦେଖିବା ଗୋବିନ୍ଦର ଦେହ ॥୨୨
ଗୋକୁଳ ମନ ଜାଣି ହରି ।
କାଳିୟ ଅଛି ବନ୍ଦୀ କରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଶରୀର ବଢ଼ିଲା ।
କାଳିୟ ଛନ୍ଦି ନ ପାରିଲା ॥
କୃଷ୍ଣ ଦେହ ତା ଦେହେ ଲାଗି ।
ସର୍ପର ଗଣ୍ଠି ଛନ୍ଦ ଭାଙ୍ଗି ॥
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଲା ।
ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ବୁଡ଼ିଲା ॥
ଉଠିଲା ଖଣ୍ଡେ ଦୂରେ ଯାଇ ।
ଗର୍ଜିଲା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇ ॥

ଫଣା ସହସ୍ରେ ଉଭାରିଲା ।
ଗରଳ ଅଗ୍ନି ଉଦ୍‌ଗାରିଲା ॥୨୩, ୨୪
ଜିହ୍ୱା ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳେ ।
ନାଗ କୋଟିଏ ଛନ୍ତି ମେଳେ ॥
ନାଦ କରଇ ଫୁ ଫୁ କାର ।
ଗରଳେ ଦୃଷ୍ଟି ତା ପିଙ୍ଗଳ ॥
କୋପେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା ।
ଶବଦେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କମ୍ପିଲା ॥
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ଅବତାର ।
ତୀରେ ଦେଖନ୍ତି ସୁର ନର ॥୨୫
ସର୍ପକୁ ଗ୍ୱହିଁ ନରହରି ।
ବୁଡ଼ିଲେ ସର୍ପେ ମାୟା କରି ॥
କାଳିୟ ଖୋଜିଲା ଅନେକ ।
ଗଭୀର ଜଳ ଦୀର୍ଘ ପାଖ ॥
ଲୋଡ଼ି ନ ପାଇ ଦାମୋଦର ।
ପୁଣି ତୋଳିଲା ନିଜ ଶିର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ନିକଟେ ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଜଳତଟେ ॥
ଦେଖି ପଳାନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ଘୂରିଲେ ମଣ୍ଡଳ ଆକାର ॥
ସର୍ପ ଗୋଡ଼ାଇ ନ ପାରିଲା ।
ଫୁଟିଣ ଗରଳ ଛାଡ଼ିଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ଅବସର ପାଇ ।
ଗର୍ଜଇ ରସନା ବୁଲାଇ ॥
ଦଂଶଇ ପୁଣ ପୁଣ ପାଦ୍ୟେ ।
ଗରଳ ଛାଡ଼େ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କୋପେ ଗୁରୁତର ।
ଉଠିଲେ କାଳିୟର ଶିର ॥
ସର୍ପର ଶିରେ ମଣି ଥିଲା ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଲାଗିଲା ॥
ମଣିର ତେଜ ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ।
ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀହରି ଚରଣ ॥
ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ ଛନ୍ଦେ ଉଭା ହୋଇ ।
ନାଚନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁ ॥୨୬

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନୃତ୍ୟ ଦେବେ ଗ୍ରହିଁ ।
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇଁ ॥
ତାଣ୍ଡବ ରସେ ଗୀତ ଗାଇ ।
ଗନ୍ଧର୍ବେ ବେଣୁ ବୀଣା ବାଇ ॥
ମୃଦଙ୍ଗ ତାଳ ବାଦ୍ୟ କରି ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଅପସରୀ ॥
କୁସୁମ ବରଷିଲେ ଆଣି ।
ଯେ ଯାହା ମତେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥୨୭
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବନମାଳୀ ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ପାଦ ଗ୍ରଳି ॥
କାଳିୟ ପ୍ରାଣ କଣ୍ଠାଗ୍ରତ ।
ସହସ୍ରେ ଫଣା ମୂରୁଛିତ ॥
ଯେବଣ ଫଣା ଉଚ୍ଚେ ଥାଇ ।
ବେଗେ ଉଠନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ॥
ରୋଷେ ନାଚନ୍ତି ପାଦ ଗ୍ରଳି ।
ରୁଧିର ସର୍ପ ମୁଖୁଁ ଗଳି ॥୨୮
କାଳିୟ ମନେ ବିଗ୍ରରିଲା ।
ନିଶ୍ଚୟେ ମରଣ ହୋଇଲା ॥
ହରିରେ ପଶିବି ଶରଣ ।
ଡାକିଲା ରଖ ନାରାୟଣ ॥
କାଳିୟ ଶିରେ କୃଷ୍ଣ ଥାଇ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ପୀତବାସ ।
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲେ ଉଶ୍ୱାସ ॥
କାଳିୟ ଜୀବନ ପାଇଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ॥
ସଭୟେ ନ ପାରଇ କହି ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ତାର ଦେହି ॥୨୯, ୩୦
ଶତେକ ପତ୍ନୀ ତାର ଥିଲେ ।
ସ୍ୱାମୀର ମରଣ ଜାଣିଲେ ॥
ହରି ମହିମା ସେ ଜାଣନ୍ତି ।
ନାମ ଜପନ୍ତି ନିତି ନିତି ॥
ସୁତ ଦୁହିତା ଆଗ କରି ।
କରେ ଘେନିଲେ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ ॥
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ନାନା ମଣି ।
ନିର୍ମଳ ପଦ୍ମମାଳ ଘେନି ॥

କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲେ ।
ବାଳକ ତଳେ ଶୁଆଇଲେ ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ ନାଗନାରୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ଦେଖନ୍ତି ମୁରାରି ॥
କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ ।
ନୟନୁ ଝରେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ଉଠି କରନ୍ତି ଜୟେ ଜୟେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବତାଏ ॥୩୧, ୩୨
ବୋଲନ୍ତି ଶରଣ ତୋହର ।
ତ୍ରାହି କରିବା ଚକ୍ରଧର ॥
ଦୋଷୀକୁ ଦଣ୍ଡିବା ଯୁକତ ।
ଭାରା ନିବାରେ ତୁହି ଜାତ ॥
ତୋହର ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ନାହିଁ ।
ତୋର ଭିଆଣ ସର୍ବ ଦେହୀ ॥
ଭକତି କରନ୍ତି ଯେ ତୋତେ ।
ଯେ ଅବା ଭଜେ ଶତ୍ରୁମତେ ॥
ଦୁହିଙ୍କୁ ଦେଉ ଏକଗତି ।
ଦୟାସାଗର ଦାଶରଥି ॥୩୩
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲୁ ଅନୁଗ୍ରହ ।
ହେଲେ ନାଶିଲୁ ଦମ୍ଭ ମୋହ ॥
ସର୍ପ ହୋଇଲା ପାପକାରୀ ।
ତୋତେ ଦଂଶିଲା ନରହରି ॥
ଏହାରେ ତରିଲୁଁ ସକଳ ।
ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ନାଗବଳ ॥୩୪
ପୂର୍ବେ ଏ କେତେ ତପ କଲା ।
ବହୁତ ଅନ୍ନଦାନ ଦେଲା ॥
ଜଳ ଦେଉଳ ନାନାମତେ ।
ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଦୟା ହୃଦଗତେ ॥
ତୋ ନାମ ଭଜି ଏ ଆନନ୍ଦ ।
ତେଣୁ ପାଇଲା ପଦ୍ମପାଦ ॥
କେତେ ଏ ଅଛି ତପ କରି ।
ତୋ ପାଦରଜ ଶିରେ ଧରି ॥
ଯାହା ପାଇବ ବୋଲି ପୁଣି ।
ତପ କରଇ କମଳିନୀ ॥୩୫, ୩୬
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ପାଇ ଜନେ ।
ଅଧିକ ନ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ମନେ ॥

ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗକୁ ତୁଚ୍ଛ କରି ।
ବ୍ରହ୍ମପଦକୁ ନ ଆଦରି ॥
ପାତାଳପୁରେ ଭୋଗପଦ ।
ଏକାଙ୍ଗ ରାଜପଣେ ସଧ ॥
ଯୋଗସିଦ୍ଧିକୁ ନ ଇଚ୍ଛଇ ।
ନିର୍ବାଣ ପଦ ନ ମାଗଇ ॥
ଏଣେ ନୁହଇ ସାବଧାନ ।
ତୋ ପାଦେ ଥାଇ ଯାର ମନ ॥୩୭
ଦୁର୍ଲଭ ଅଟୁ ଦୁଷ୍ଟଚିତ୍ତେ ।
ଏ ତୋତେ ପାଇଲା କେମନ୍ତେ ॥
ତମୋଗୁଣରେ ଅଛି ଭେଦି ।
ବିଶେଷେ ସର୍ପ ପରମାଦୀ ॥
ତୋତେ ଏ ନିକଟେ ପାଇଲା ।
ଯେଣୁ ଏ ପୂର୍ବେ ତପ କଲା ॥୩୮
ନିର୍ଗୁଣ ଆତ୍ମା ଗୁଣବନ୍ତ ।
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବନ୍ତ ॥
ପଞ୍ଚଭୂତଙ୍କ ଆତ୍ମା ତୁହି ।
ତୋହର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ॥
ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଦାତା ହେଉ ।
ତ୍ରିଗୁଣେ ମାୟାରୂପ ବହୁ ॥
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ କରୁ ଅନ୍ତ ।
ତୁ କାଳରୂପୀ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଅନନ୍ତ ରୂପ ସୂକ୍ଷ୍ମମୟ ।
ତ୍ରିଗୁଣ ଭେଦେ ବହୁ ଦେହ ॥
ତ୍ରିଗୁଣ ରୂପେ ମାୟା କରି ।
ଜଗତେ ହେଉ ରୂପଧାରୀ ॥
ତୋହର ଦେହେ ତିନିଲୋକେ ।
କର୍ମ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଦୁଃଖସୁଖେ ॥
ଯେ ସାଧୁମତେ ତୋତେ ଭଜେ ।
ସେ ତୋର ଦେଲା ଫଳ ଭୁଞ୍ଜେ ॥
ଯେ ତୋତେ ନ ଭଜନ୍ତି ଜନେ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ତରିବେ କେସନେ ॥୩୯-୪୦
ଆମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀ ଏକବେଳେ ।
ଦ୍ରୋହ ଯେ କଲା ପାଦତଳେ ॥
ଏ ଦୋଷ ସହିବା ମୁରାରି ।
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ପରିବାରୀ ॥୪୧

ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବ ଏହିକ୍ଷଣି ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆମ୍ଭକୁ ଦିଅ ସ୍ୱାମୀ ଦାନ ।
ତୋର ଶରଣ ଭଗବାନ ॥୫୨
ଏବେ କରିବୁଁ କିସ କହ ।
ବିଗ୍ରହ କରି ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ॥୫୩
ପରୀକ୍ଷେ ଶୁକ ମୁନି କହେ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ଦେବରାୟେ ॥
ନାଗକାମିନୀ ସ୍ତୁତି ଶୁଣି ।
ଦୟାସାଗର ପଦ୍ମପାଣି ॥
ପାଦ ପ୍ରହାର ଛାଡ଼ି କରି ।
ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇଲେ ମୁରାରି ॥୫୪
କାଳିୟ ଜୀବନ ପାଇଲା ।
କୃଷ୍ଣର ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ॥
ସଭୟେ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ।
ପୁଣ ପଡ଼ଇ ପଦ୍ମପାଦେ ॥୫୫
ବୋଲଇ ଶୁଣ ନାରାୟଣ ।
ଜଗତ ତୋହର ଭିଆଣ ॥
ସର୍ପରେ ଜାତ କଲୁ ମୋତେ ।
ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ିବି କେମନ୍ତେ ॥
ତାମସ ଗୁଣେ ଜାତ କରି ।
ଗରଳେ କଲୁ ଅଧିକାରୀ ॥
ତେଣୁ ମୁଁ କ୍ରୋଧଭର ହୋଇ ।
ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ି ନ ପାରଇ ॥
ତୋହର ମାୟା ଜାଣୁ ତୁହି ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନାଥ ମୁଁ କଲି ଅପରାଧ ।
ତାମସ ଗୁଣେ ଦମ୍ଭ ହୃଦ ॥

ଏଣୁ ନିଷ୍ଠୁର ମୋ ସ୍ୱଭାବ ।
ବିଗ୍ରହି ଦଣ୍ଡ ପଦ୍ମନାଭ ॥୫୬-୫୯
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ମୋତେ କର ।
ତୋର ଶରଣ ଚକ୍ରଧର ॥
ସର୍ପ ବିକଳ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ଦୟାସାଗର ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବୋଲନ୍ତି ସର୍ପ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳେ ନ ଥା ତୁହି ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ସମୁଦ୍ରେ ପଶ ଯାଇ ବେଗେ ॥୬୦
ଜଳଧି ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟଗତେ ।
ଗରୁଡ଼ ଭୟ ନାହିଁ ତୋତେ ॥
ମୋହରି ପାଦ ତୋର ଶିରେ ।
ଲାଗିଲା ସହସ୍ର ଫଣାରେ ॥
ଗରୁଡ଼ ଦେଖି ନିସ୍ତରିବ ।
ତୋହର ଚରଣେ ପଡ଼ିବ ॥
ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ବେଗେ ଯାଅ ।
ମୋର ଭକତି ହୃଦେ ବହ ॥
ଏ ଜଳ ଅମୃତ ତୁ କର ।
ଗରଳ ବେଗେ ପରିହର ॥
ଏ ବନେ ଯେତେ ବନଗ୍ୱରୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ଜଳପାନ କରି ॥
ସୁଖେ ବଞ୍ଚିବେ ସର୍ବଜୀବେ ।
ଏ ବନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ରହିବେ ॥
ଶୁଣ କାଳିୟ ମୋ ଉତ୍ତର ।
କହଇ ତୋତେ ଦେଇ ବର ॥
ତୋର ମୋହର ଏ ଚରିତ ।
ଯେ ସୁମରିବେ ଅବିରତ ॥
ସର୍ପ ବିଘାତେ ନାହିଁ ବାଧା ।
ଯେ ଜନ ସୁମରେ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା ॥

ଏ ଜଳେ ସ୍ନାହାନ କରିବ ।
ପିତୃତର୍ପଣ ପିଣ୍ଡ ଦେବ ॥
ଆହାର ତେଜି ଉପବାସେ ।
ଜାଗର ଦେଇ ନଦୀ ପାଶେ ॥
ମୋ ନାମେ ରଜନୀ ବଞ୍ଚିବ ।
ସକଳ ପାପୁଁ ସେ ତରିବ ॥୬୧-୬୩
ହରି ଆଦେଶ ଘେନି ଶିରେ ।
ତୀରେ ଉଠିଲା ଧାତିକାରେ ॥
କୁଟୁମ୍ବ ଘେନିଣ ସଙ୍ଗରେ ।
ପୂଜିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ପୟରେ ॥୬୪
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ରଙ୍ଗବାସ ।
ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ମଣି ତ୍ରାସ ॥
କମଳମାଳ କଣ୍ଠେ ଦେଇ ।
ନାଚେ ଆନନ୍ଦେ ଗୀତ ଗାଇ ॥
କୁଟୁମ୍ବ ଘେନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
କାଳିୟ କଲା ପୁଣ ପୁଣ ॥
ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଦେଶେ ଚଳିଲା ॥
ସେ ଦିନୁ ଜଳପାନ କରି ।
ଆନନ୍ଦ ଗୋପ ନରନାରୀ ॥୬୫-୬୭
ସେ ହରି ଚରଣ କମଳେ ।
ମୋ ମନ ରହୁ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ସୁଜନେ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଦେଇ ମନ ॥
ହୃଦେ ଚିନ୍ତିବ ନରହରି ।
ସୁଖେ ତରିବ ଭବବାରି ॥
ଭକତଜନ ଏଣେ ରସ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କାଳିୟନିର୍ବାସନଂ ନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଅଠର ଅଧ୍ୟାରେ କାଳିୟ । ସର୍ପକୁ ପେଶି ନାଗାଳୟ ॥
ବନ ଅନଳୁଁ ଗୋପଗଣ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କଲେ ପରିତ୍ରାଣ ॥

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ବୋଲଇ ଅଭିମନ୍ୟୁସୁତ ।
ଭୋ ମୁନି କହ ଭାଗବତ ॥
କେବଣ ହେତୁ କାଳିସର୍ପ ।
ଛାଡ଼ିଲା ରମଣକ ଦ୍ୱୀପ ॥
ଗରୁଡ଼େ କେଉଁ ଅପରାଧେ ।
ପଶି ଯେ ଥିଲା କାଳି ହ୍ରଦେ ॥
ହରିଚରଣ ଚିହ୍ନ ଶିରେ ।
ଧରିଣ ଗଲା ନିଜ ପୁରେ ॥
ଏକଥା କହ ମୁନି ମୋତେ ।
ସଂସାରୁ ତରିବି ଯେମନ୍ତେ ॥ ୧
କହନ୍ତି ଶୁକମୁନି ତୋଷେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣ ବିଶ୍ୱାସେ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ହୋ କାଳିୟର କଥା ।
ତୁ ମୋକ୍ଷପଦେ ଶୁଦ୍ଧଚେତା ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ସଂସାର ଭିଆଇ ।
ଯେ ଯାହା ମତେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ॥
କାଳିୟ ଆଦି ଯେତେ ସର୍ପ ।
ଥୋଇଲା ରମଣକ ଦ୍ୱୀପ ॥
ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଥାନ୍ତି ତହିଁ ।
ଗରୁଡ଼େ ବଳିଭୋଜା ଦେଇ ॥
ବନ ଗହନ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ।
ଗରୁଡ଼ ପୂଜନ୍ତି ସକଳେ ॥
ମାସକେ ନାନା ଉପହାରେ ।
ପାଳି ପଡ଼ଇ ଏକ ଘରେ^Ψ ॥
ସେ ବଳିଭୋଜା ଦେଇ ତୋଷେ ।
ପୂଜନ୍ତି ଜୀବନର ଆଶେ ॥୨,୩
ଏମନ୍ତେ କାଳିୟର ଘରେ ।
ପାଳି ପଡ଼ିଲା ଏକବାରେ ॥
ନାଗେ କହିଲେ ତାର ଆଗେ ।
ଗରୁଡ଼ ପୂଜା ତୋର ଭାଗେ ॥
ଶୁଣି କାଳିୟ ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ସଞ୍ଜା ସେ କଲା ନାନା ମତେ ॥
ଦଇବେ ନାଗଙ୍କର ରାଜା ।
ଅନେକ କଲା ବଳିଭୋଜା ॥
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ନେଇ ଥୋଇ ।
ଅନେକ ବାଦ୍ୟନାଦ ବାଇ ॥
କାଳିୟ ବିଗ୍ରହଇ ଦେଖି ।
ଗରୁଡ଼ ବୋଲି କେଡ଼େ ପକ୍ଷୀ ॥
ଏତେକ ଭୋଜା ତାକୁ ଦେବି ।
ତେବେ ସେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇବି ॥
ଏ ମୋତେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ହୋଇ ।
ବାସୁକି ମୋର ସାନଭାଇ ॥
ଏକ ଫଣାକେ ମହୀ ଧରେ ।
ମୁଁ କିପାଁ ଗରୁଡ଼କୁ ଡରେ ॥
ସହସ୍ରେ ଫଣା ଅଛି ମୋର ।
ଗରୁଡ଼ କେଡ଼େ ବଳୀୟାର ॥
ଆଜ ଗଞ୍ଜିବି ତାର ବଳ ।
ନିର୍ଭୟ ହେଉ ନାଗକୁଳ ॥
କେ ଅବା ନ ଜାଣନ୍ତି ମୋତେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହିଲା ମନେ ।
ସବୁ ଖାଇଲା ଦୁଷ୍ଟପଣେ ॥
ବେଢ଼ି ରହିଲେ ନାଗବଳେ ।
ବୋଲଇ ମତ୍ତ ଗର୍ବ ଭୋଳେ ॥
ଯାଅରେ ବୋଲି ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ।
ଆପଣେ ବନସ୍ତେ ରହିଲା ॥
ସହସ୍ରଫଣା ଫୁ ଫୁ କରି ।
ବଦନେ ଅନଳ ଉଦ୍‌ଗାରି ॥ ୪
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା ।
ଗରୁଡ଼ ପକ୍ଷୀ ବିଜେ କଲା ॥
ଗଗନ ପୂରିଲା ଶବଦେ ।
କାନନେ ମିଳିଲା ଆନନ୍ଦେ ॥
ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ଦେଲା ଗ୍ରହିଁ ।
ଦେଖିଲା ବଳିଭୋଜା ନାହିଁ ॥

---

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

Ψ ମହାଭାରତ ଆଦିପର୍ବରେ ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଆଖ୍ୟାନ ଅଛି । ଏକଦା ସର୍ପମାତା କଦ୍ରୁ ଓ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ମାତା ବିନତା ଦୂରରୁ ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱକୁ ଦେଖି ତାହାର ଲାଞ୍ଜ କଳା ଅଥବା ଧଳା ଏଥିନେଇ ବାଜି ରଖିଲେ । ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା, ଯିଏ ହାରିଯିବ ସେ ଅନ୍ୟର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବ । ବିନତା 'ସର୍ବାଙ୍ଗ ଧଳା' ବୋଲି କହି ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ କଦ୍ରୁ କହିଲେ, ଅଶ୍ୱର ଦେହ ଧଳା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲାଞ୍ଜ କଳା ଅଟେ । କିଛି ସମୟପରେ କଦ୍ରୁ ନିଜେ ହାରିଯିବେ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି କୌଶଳକ୍ରମେ ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱର ଲାଞ୍ଜ କଳା କରିଦେବାକୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କହିଲେ । ପରଦିନ ସର୍ପମାନେ କଳା ବାଳ ପରି ହୋଇ ଅଶ୍ୱ ଲାଞ୍ଜରେ ଲାଖି ରହି କଦ୍ରୁଙ୍କ ଉକ୍ତିକୁ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇଦେଲେ । ବିନତା ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଜିରେ ହାରିଯାଇ ସପତ୍ନୀ କଦ୍ରୁଙ୍କର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଗରୁଡ଼ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅମୃତ ଆଣି ସର୍ପଙ୍କୁ ଦେଇ ମାତା ବିନତାଙ୍କୁ ଦାସୀପଣରୁ ମୁକ୍ତ କରିଥିଲେହେଁ, ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି କରାଯାଇଥିବା ଏହି ପ୍ରତାରଣାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ଖାଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ସର୍ପଙ୍କୁ ଅଯଥା ମାରି ପକାଉଥିଲେ । ସର୍ପମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରତିମାସର ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ପାଳି କରି ଗରୁଡ଼ ପାଇଁ ଆହାର ପଠାଇବ" । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ସର୍ପମାନେ ପାଳି କରି ପ୍ରତିମାସରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ସର୍ପ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲେ ।

ମନେ ପାଇଲା ଗରୁ ତାପ ।
ମିଳିଲା କାଳିୟ ସମୀପ ॥
କୋପେ ଗ୍ରହଁଇ ଖଗନାଥ ।
ଆବୋରି କାଳିୟର ପଥ ॥
ଗର୍ଜି ଗରୁଡ଼ କୋପଭରେ ।
କାଳିୟ ମିଳିଲା ଛାମୁରେ ॥
ସହସ୍ରଫଣା ମେଘପ୍ରାୟେ ।
ଦଂଶିଲା ଗରୁଡ଼ର ଦେହେ ॥
ଅର୍ଦ୍ଧଯୋଜନେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ।
ପୁଣିହିଁ ଆଗେ ଓଗାଳିଲା ॥
ବିନତାସୁତ ତାହା ଗ୍ରହିଁ ।
ଗ୍ରପୋଡ଼େ ପ୍ରହାରିଲା ନେଇ ॥
ହରିଙ୍କି ବହଇ ଯେ କନ୍ଧେ ।
ସେ କି ପଡ଼ଇ ପରମାଦେ ॥ ୫-୭
ଗରୁଡ଼ ପକ୍ଷଘାତ ପାଇ ।
କାଳିୟ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇ ॥
ଘଡ଼ିକେ ଜୀବନ ପାଇଲା ।
ପବନୁଁ ବେଗେ ପଳାଇଲା ॥
କାଳିନ୍ଦୀହ୍ରଦେ ପଶିଗଲା ।
ପାତାଳ ବିବରେ ଲୁଚିଲା ॥
କାଳିୟ ତଦନ୍ତ ଜାଣଇ ।
ଗରୁଡ଼ ଏଥି ନ ପଶଇ ॥
ପୂର୍ବେ ସେ ଅଛି ଶାପ ପାଇ ।
କାଳିନ୍ଦୀହ୍ରଦକୁ ନ ଯାଇ ॥
ନିର୍ଭୟେ ବନ୍ଧୁଜନ ସଙ୍ଗେ ।
ଜଳେ ରହିଲା ନବରଙ୍ଗେ ॥ ୮
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନରପତି ।
ମୁନିଙ୍କି ଗ୍ରହିଁ ତୋଷମତି ॥

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ବୋଲଇ ନିସ୍ତରିଲି ମୁହିଁ ।
ତୋର ବଚନେ ମନ ଦେଇ ॥
ଭୋ ମୁନି ଅସମ୍ଭବ କଥା ।
ଗରୁଡ଼ ମହା ବଳବନ୍ତା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯାହାର ଠାକୁର ।
କେ ତାର ତୁଲେ ବଳୀୟାର ॥
କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳେ ନ ପଶିଲା ।
ମୋତେ ତ ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସସୁତ ।
ଶୁଣ ହେ ନୃପତି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ପୂର୍ବେ ସେ ନଦୀତୀରେ ବନେ ।
ତପ କରନ୍ତି ମୁନିଜନେ ॥
ସୌଭରି ନାମେ ମହାଋଷି ।
ତପ କରନ୍ତି କୂଳେ ବସି ॥
ମୁନି ନିକଟେ ମୀନଗଣେ ।
ଖେଳୁଣ ଥାନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ବିଶ୍ୱାସଭାବେ ନିତି ନିତି ।
ମୁନିଙ୍କି ନ କରନ୍ତି ଭୀତି ॥
ଦିନେକ ପ୍ରଭାତର କାଳେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ମତ୍ସ୍ୟବାଳେ ॥
ରୋହିତ ନାମେ ମତ୍ସ୍ୟରାଜ ।
ଖେଳଇ ଉଭାରିଣ ଲାଞ୍ଜ ॥
ବାଳକ ମଧ୍ୟେ କ୍ରୀଡ଼ା କରି ।
ଦେଖନ୍ତି ମୁନି ସଉଭରି ॥(ଜ.)
ଏମନ୍ତେ ଗରୁଡ଼ ମିଳିଲା ।
କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳକୁ ଗ୍ରହିଁଲା ॥
ଆହାର ଅର୍ଥେ ଉଡୁଥିଲା ।
ଜଳରେ ମୀନକୁ ଦେଖିଲା ॥
ନିଶ୍ଚଳେ ମୀନ ଚରୁଥିଲା ।
ଜଳ ହାନ୍ଦୋଳ କରିଦେଲା ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ବିହରଇ ମତ୍ସ୍ୟ ।
ମୁନି ତା ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ରହ ରହ ।
ଏମାନେ ମୋହରଟି ଦେହ ॥
ଗରୁଡ଼ ନ ଶୁଣିଲା କର୍ଣ୍ଣେ ।
ରୋହିତେ ଗିଳିଲା ବହନେ ॥ ୯
ଦେଖି ଚକିତ ମୁନିବର ।
କୋପେ କମ୍ପିଲେ ଗୁରୁତର ॥
ବୋଲନ୍ତି ହରିଙ୍କି ଏ ବହି ।
ଏହାକୁ କୋପ ନ ଯୋଗାଇ ॥
ମୁଁ କଲେ ଏହାକୁ ବିନାଶ ।
କୋପ କରିବେ ପୀତବାସ ॥
ଏମନ୍ତେ ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର କରି ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ସଉଭରି ॥
ରେ ରେ ଗରୁଡ଼ ଏଡ଼େ ଗର୍ବ ।
ମୋତେ ଦେଖାଇଲୁ ସ୍ୱଭାବ ॥
ମୋହର ମନେ ଦେଲୁ ତାପ ।
ଉଚିତେ ଘେନ ମୋର ଶାପ ॥ ୧୦
କାଳିନ୍ଦୀହ୍ରଦେ ନ ପଶିବୁ ।
ଜୀବନେ ଯେତେକାଳ ଥିବୁ ॥
ଯେବେ ପଶିବୁ ଦୁଷ୍ଟପଣେ ।
ଭସ୍ମ ହୋଇବୁ ତତକ୍ଷଣେ ॥ ୧୧
ଶୁଣି ପଳାଇ ଖଗବର ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ମନ୍ଦିର ॥
ତାହା କାଳିୟ ଥିଲା ଜାଣି ।
ଲୁଚି ପଶିଲା ମନେ ଗୁଣି ॥ ୧୨
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
କୂଳେ ବିଜୟ ନରହରି ॥
କାଳିୟ ସ୍ୱକୁଟୁମ୍ବ ଘେନି ।
ପୂଜି ଯେ ଗଲା ପାଦ ବେନି ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେଖିଣ ବଦନ ।
ଆନନ୍ଦ ଯଶୋଦାର ମନ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳେ ବେଗେ ଧାଇଁ ।
କୋଳ କରନ୍ତି ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ॥
ହରିଙ୍କି ପାଇ ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ିଲେ ହୃଦଗତେ ॥ ୧୩-୧୪
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ହଳଧର ।
କୋଳ କରନ୍ତି ସ୍ନେହଭର ॥
ଗାଈ ଗୋବତ୍ସା ଦେଖି ତୋଷେ ।
ରହିଲେ ମନର ହରଷେ ॥ ୧୫
ଆସି ମିଳିଲେ ବିପ୍ରଜନ ।
ନନ୍ଦକୁ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ତୁହି ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥
ଏତେ ଆପଦୁଁ ପୁତ୍ର ତରି ।
ନିଶ୍ଚୟେ ରଖିଲେ ମୁରାରି ॥
ପୂର୍ବେ ଯାହାର ପୁଣ୍ୟ ଥାଇ ।
ସକଳ ଦୁଃଖୁଁ ସେ ତରଇ ॥

କାଳିନ୍ଦୀ ବିଷଜଳ ଭୟେ ।
ପକ୍ଷୀଏ ନ ଉଡ଼ନ୍ତି ବାୟେ ॥
କଲ୍ୟାଣ ହେଉ ତୋ କୁମରେ ।
ବୋଲି ଚଳିଲେ ବିପ୍ରବରେ ॥୧୭, ୧୮
ଏମନ୍ତେ ହୋଇଲା ରଜନୀ ।
ଗୋପାଳେ ରାମକୃଷ୍ଣ ଘେନି ॥
ଗୋପକୁ ଯାଇ ନ ପାରିଲେ ।
ରଜନୀ ବଞ୍ଚିବା ବୋଇଲେ ॥
କ୍ଷୁଧା ପିପାସା ଦୁଃଖଭରେ ।
ଶୋଇଲେ କାଳିନ୍ଦୀର ତୀରେ ॥୧୯, ୨୦
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ମହୀପତି ।
ଅଗ୍ନି ବେଢ଼ିଲା ଚଉକତି ॥
ଦଇବେ ନିଦାଘର କାଳ ।
ପବନ ବହଇ ପ୍ରବଳ ॥
ପ୍ରଳୟ ଅଗ୍ନି ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ବେଢ଼ିଲା ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଯାଇ ॥

ନିଦ୍ରାରେ ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି ।
ରଜନୀ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଛି ହୋଇ ॥୨୧
ଏମନ୍ତେ ଗୋପାଳେ ଦେଖିଲେ ।
ବେଗେ ଶୟନ ଉପେକ୍ଷିଲେ ॥
ଅଗ୍ନି ଜଳଇ ପରଖର ।
ପବନ ଯୋଗେ ବଳୀୟାର ॥
ଦେଖି ଗୋପାଳେ ଖରତରେ ।
ପଶିଲେ କାଳିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ॥
ଡାକନ୍ତି ରଖ ନାରାୟଣ ।
ଗୋକୁଳ ତୋହର ଶରଣ ॥
କୃଷ୍ଣ ତୁ ସଂକଟୁ ତାରିଲୁ ।
ତୁ ନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ ॥
ଏବେ ଆପଦୁଁ ରଖ ତୁହି ।
ଅନାଥ ହୋଇଲୁ ଗୋସାଇଁ ॥
ଗାଈ ଗୋପାଳପୁଅ ଆଦି ।
ଅନଳ ଆଣିଲା ନିରୋଧି ॥୨୨-୨୪

ଗୋକୁଳ କଷ୍ଟ ଦେଖି ହରି ।
ଅନନ୍ତ ମାୟା ଯୋଗ କରି ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଗୋପୀନାଥ ।
ଅନଳ କଲେ ଗର୍ଭଗତ ॥
ମାୟାରେ ଜଳଧର ଆସି ।
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ବନେ ପଶି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଅନଳ ଲିଭିଲା ।
ରବି କିରଣ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ଶୁଭେ ପାହିଲା ଘୋର ନିଶି ।
ନିର୍ମଳ ଦଶଦିଗ ଦିଶି ॥
ଯେ ହରି ମହିମା ଅନନ୍ତ ।
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତି ଗୁଣେ ଯୁତ ॥
ଗୋପ ଗୋକୁଳ ରକ୍ଷା କରି ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ନରହରି ॥୨୫
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ଉଛତ ।
କହିଲା ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦାବାଗ୍ନିମୋଚନଂ ନାମ ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଊନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପ୍ରଳମ୍ବାସୁର ବଧ ବାଣୀ । ଊନବିଂଶତିରେ ବଖାଣି ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଅମୃତ କୃଷ୍ଣର ଚରିତ ॥
ଗୋପାଳେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଥିଲେ ।
ସୁଖେ ରଜନୀ ପୁହାଇଲେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଜ୍ଞାତି ବାନ୍ଧବ ଘେନି ରଙ୍ଗେ ॥
ଯେ ଯାହା ପୁରେ ଗୋପେ ଯାଇ ।
କହନ୍ତି ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ବସାଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ଯେତେ କର୍ମମାନ ।
ଶୁଣି ସକଳେ ତୋଷମନ ॥ ୧

ମାୟାଗୋପାଳ ରୂପ ହୋଇ ।
କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ସରିଲା ବସନ୍ତ ॥
ନିଦାଘ କାଳ ଆଗମନେ ।
ଘର୍ମ ନ ଲାଗେ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ସର୍ବଦା ବସନ୍ତ ପବନ ।
ସଧୀରେ ବହେ ଦିନୁଦିନ ॥
ବସନ୍ତ ନୋହେ ନା ଦୁର୍ଲଭ ।
ଯେ ବନେ ଶ୍ରୀରାମ ମାଧବ ॥୨, ୩
ନଦୀ ନିର୍ଝର ଜଳନାଦ ।
ନିବିଡ଼ ଝିଙ୍କାରି ଶବଦ ॥

ଅତି ଶୀତଳ ବନସ୍ଥଳୀ ।
ନିର୍ଝର ଜଳକଣା ମିଳି ॥
ନଦୀ ତଡ଼ାଗ ପ୍ରସ୍ରବଣ ।
ପବନ ଯୋଗେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ବନ ॥
ଜଳେ ଅଛଇ ପୁଷ୍ପ ଯେତେ ।
କମଳ କୁମୁଦ ସହିତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ରେଣୁ ଘେନି ବଳେ ।
ପବନ ବହେ କୁତୂହଳେ ॥
ଏଣୁ ସେ ବୃନ୍ଦାବନ ଦେଶେ ।
ନିଦାଘ ଗ୍ରୀଷମ ନ ପଶେ ॥
ଘନ ଗହଳ ବନ ଭୂମି ।
ତେଣୁ ନୁହନ୍ତି ଜୀବେ ଶ୍ରମୀ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_5_Front

ଅତି ଗଭୀର ନଦୀଜଳେ ।
ଲହରୀ ଉଠେ ବାୟୁବଳେ ॥
ପଙ୍କ ଦ୍ରବଇ ବେନି ତଟେ ।
ସେ ଜଳେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ତ୍ରାସ କଟେ ॥
ଅରୁଣ ତେଜ ନ ଲାଗଇ ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୪-୬
ସ୍ୱଭାବେ କୁସୁମିତ ବନ ।
ମୃଗ ମୟୂର ପକ୍ଷୀସ୍ୱନ ॥
କୋକିଳ ସାରସ ନିକର ।
ଭ୍ରମର ଧ୍ୱନି ମନୋହର ॥ ୭
ଶୁଣ ରାଜନ ସାବଧାନେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଏକଦିନେ ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ବିଶେଷେ କଲେ ବେଣୁଧ୍ୱନି ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ଗୋପବାଳକ ମଧ୍ୟେ କେଳି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଗୀତ ବେଣୁଧ୍ୱନି ।
ଗାଈ ଗୋବତ୍ସା ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇ ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ସଦା ବସନ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ନାନା କୁସୁମ ଫଳମାନେ ॥
ଯହିଁ ଗୋବିନ୍ଦ ବନଗ୍ୱରୀ ।
ବିଶେଷେ ସଙ୍ଗେ ହଳଧାରୀ ॥
ଶୀତଳ ଛାୟା ବୃକ୍ଷତଳେ ।
ଭ୍ରମର ପନ୍ତି ଫୁଲଡାଳେ ॥
ଶୋଭିତ ସରୋବରେ ଫୁଲ ।
ସୁଗନ୍ଧ ଶୀତଳ ଅମୂଲ୍ୟ ॥
ଯମୁନା ଜଳ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ।
ପବନ ବହଇ ଶୀତଳେ ॥
ବନକୁସୁମ ପରିମଳ ।
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଆଦିମୂଳ ॥
ବାଳକକ୍ରୀଡ଼ା ସାବଧାନେ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଜୟେ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥ ୮
ଶିରେ ଗୁଞ୍ଜରା ଜାମୁଡାଳି ।
ରତ୍ନଭୂଷଣ ଫୁଲମାଳି ॥
ପ୍ରବାଳ ବରହସ୍ତବକ[୧] ।
ଧାତୁଭୂଷଣ ରଙ୍ଗରେଖ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ଗୋପସୁତେ ।
ଖେଳନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ଗୀତେ ॥ ୯
କୃଷ୍ଣର ନୃତ୍ୟ ଗୋପେ ଦେଖି ।
ମିଳିଲେ ଘରନ୍ତ[୨] ଉପେକ୍ଷି ॥
କେ ତାଳି ବାଏ ମନୋହରେ ।
ଗମ୍ଭୀର ଗୀତନାଦ ସ୍ୱରେ ॥
ଶିଙ୍ଗା ମୁରଲୀନାଦ ପୂରି ।
କେ ସାଧୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରି ॥୧୦
ଦେବେ ଯେ ଥିଲେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତେ ॥
ବନେ ଗୋପାଳ ରୂପ ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣର ଚଉପାଶେ ଥାଇ ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି କୃଷ୍ଣରାମେ ।
ଭାଟେ ଯେସନ ଗୁଣଗାନେ ॥
ଏକ ଆରକେ ସାଧୁ ଭଣି ।
ଶୁଣ ପାଣ୍ଡବ ଚୂଡ଼ାମଣି ॥୧୧
ତାଣ୍ଡବ ରସେ ସୁଖେ ହରି ।
ବୃନ୍ଦାବନରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରି ॥
ବାଳକେ ରାମକୃଷ୍ଣ ମେଳେ ।
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ବାହୁବଳେ ॥
କୃଷ୍ଣର ନୃତ୍ୟ ଦେଖି ପୋଏ ।
ରାମଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଲେ ଥୋକାଏ ॥
ଖେମଟା ରସେ ଗୀତ ଗାଇ ।
କେ ଧାଏଁ ଶିଙ୍ଗାନାଦ ବାଇ ॥
ତାଳି ମୁରଲୀ ଗାଲତୂର ।
ନାଚନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାକୁର ॥
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ପରଶଂସା ।
ଥୋକେ କରନ୍ତି ଗୀତ ରସା ॥
ଥୋକେ କରନ୍ତି ନାନା ସ୍ତୁତି ।
ହରଷେ ପୁଷ୍ପ ବରଷନ୍ତି ॥
କୃଷ୍ଣର ସଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟ କରି ।
ବୁଲନ୍ତି ବୃନ୍ଦାବନେ ହେରି ॥
କେ ବଳେ ଏକୁ ଆରେ ଧରି ।
ଡାକନ୍ତି ବାହାନାଦ କରି ॥୧୨,୧୩
କୃଷ୍ଣ ଉଠିଲେ ଉଚ୍ଚବୃକ୍ଷେ ।
ଫଳ ତୋଳିଲେ ନାନା ଶାଖେ ॥
ପୁଏ ଆଣିଲେ ଯେଝାମତେ ।
ଅମରଲୋକେ ଯୂଥେ ଯୂଥେ ॥
ଏକ ଆରକେ ମରାମରି ।
କେ ସାକ୍ଷୀ କରନ୍ତି ମୁରାରି ॥
କର ଚରଣ ଧରି ଛନ୍ଦେ ।
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ନାନାବନ୍ଧେ ॥
କେ ପଛେ ଥାଇ ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ।
ନାମ ଧରନ୍ତି ମନେ ହେଜି ॥
ମୃଗର ପ୍ରାୟେ କେହୁ ଧାଇଁ ।
ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପ୍ରାୟେ କେ ଉଡ଼ଇ ॥୧୪
ଭେକର ପ୍ରାୟେ କେ ଡିଅନ୍ତି ।
ଗ୍ୱଲନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ହଂସପନ୍ତି ॥
ବସ୍ତ୍ର ବାନ୍ଧନ୍ତି ବୃକ୍ଷଡ଼ାଳେ ।
ଦୋଳି ବସନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ପର୍ବତ କୁଞ୍ଜ ନଦୀକୂଳେ ।
ଖେଳନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ମେଳେ ॥
ଗାଈ ଚରାଇ ବେଣୁ ବାଇ ।
ବନେ ଖେଳନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥୧୫,୧୬
ଏମନ୍ତେ କଂସର ଅସୁର ।
ବନେ ମିଳିଲା ନଦୀତୀର ॥
ପ୍ରଳମ୍ବା ନାମେ ମହାବଳୀ ।
ଲୁଚି ଦେଖଇ କୃଷ୍ଣକେଳି ॥
କ୍ଷଣକେ ସହି ନ ପାରିଲା ।
ଗୋପାଳ ରୂପକୁ ଧଇଲା ॥
ଅସୁର ବିଗ୍ୱରଇ ମନେ ।
ଏହାକୁ ମାରିବି କେସନେ ॥
ଗୋପାଳ ମେଳେ ଥିବି ପଶି ।
ମୋର ନିକଟେ ଯେବେ ଆସି ॥
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବି ଧରି କରେ ।
କହିବି କଂସର ଛାମୁରେ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ୱରଇ ମନେ ।
ଲତାରେ ଥାଇ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥୧୭

୧. ବରହସ୍ତବକ—ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା ଗୁଚ୍ଛ । ୨. ଘରନ୍ତ—ଗୃହକୁ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_5_Back

ତାହା ଜାଣିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କହନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଗୃହିଁ ॥
ବାଳକେ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ମୁହିଁ ଜାଣଇଁ ଖେଳସାର ॥
ରାଜା ପରଜା ଖେଳ ଅଛି ।
ଆସ ଖେଳିବା ବଳ ଆଷ୍ଠି ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦେ ପୋଏ ହସି ।
ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ସର୍ବେ ଆସି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦେ କରି ରାଜା ।
ସକଳେ ହୋଇଲେ ପରଜା ॥
ଅଧେ ହୋଇଲେ ରାମ ଆଡ଼େ ।
ଥୋକେ ହୋଇଲେ କୃଷ୍ଣ ବାଡ଼େ ॥୧୮-୨୦
କୃଷ୍ଣ ବୋଇଲେ ଦୁଇ ଦୁଇ ।
ବଳ କଷିବା ଯୁଦ୍ଧ ବିହି ॥
ଖେଳ ପାଞ୍ଚିଲେ ଗୋପପୋଏ ।
ମାୟା ଭିଆଣ ଦେବରାୟେ ॥
ଜଣ ଜଣକେ ନାମ ଧରି ।
ଯୁଦ୍ଧେ ପେଷିଲେ ନରହରି ॥
ଶ୍ରୀଦାମ ନାମ ଗୋପବାଳେ ।
ଯୁଝିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ତୁଲେ ॥
ପ୍ରଳମ୍ବାସୁର ତୁଲେ ରାମ ।
ବୃଷଭ ତୁଲେ ଭଦ୍ରସେନ ॥
ଏତେ ଭିଆଇ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଗୃହିଁ ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଡ଼[1] କରି ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଯେ ଯାହାକୁ ହାରି ॥
ଭାଣ୍ଡୀର ବଟ ତଳେ ନେଇ ।
ଥୋଇବ କନ୍ଧରେ ବସାଇ ॥
ହେଉ ବୋଇଲେ ଗୋପବାଳେ ।
ଯୁଝନ୍ତି ଯେ ଯାହାର ମେଳେ ॥
ହାରିଲେ କନ୍ଧ କରି ବହି ।
ଛାଡ଼ନ୍ତି ବଟତଳେ ନେଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଦଇତ୍ୟାରି ।
ଶ୍ରୀଦାମ ତୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ତାହାକୁ ଯୁଦ୍ଧେ କୃଷ୍ଣ ହାରି ।
ବଟେ ଛାଡ଼ିଲେ କନ୍ଧେ କରି ॥
ପ୍ରଳମ୍ବାସୁର ରାମ ସଙ୍ଗେ ।
ପଡ଼ିଲା ପଞ୍ଝାପଞ୍ଝି ରଙ୍ଗେ ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତେ ଗୁରୁତର ।
ରାମକୁ ହାରିଲା ଅସୁର ॥
ତକ୍ଷଣେ ବସାଇଲା କନ୍ଧେ ।
ମନେ ବିଗ୍ରରିଲା ଆନନ୍ଦେ ॥
ଏହାକୁ ବଟ ଯାଏ ନେଇ ।
ଘେନିଣ ପଳାଇବି ମୁହିଁ ॥
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବି ବନେ ପଶି ।
ପୁଣି ମିଳିବି ଏଥେ ଆସି ॥
କୃଷ୍ଣ ପଡ଼ିବ ଯେତେବେଳେ ।
ଘେନି ଉଡ଼ିବି ଅନ୍ତରାଳେ ॥
କଂସ ଛାମୁରେ ଦେବି ନେଇ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିବ ସେ ମହୀ ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରରି ମହାସୁର ।
କନ୍ଧେ ବସାଇ ହଳଧର ॥
ଭାଣ୍ଡୀର ବଟ ଗଲା ଜିଣି ।
ତାହା ଜାଣିଲେ ହଳପାଣି ॥୨୧-୨୫
କୋଟିଏ ମେରୁ ଯେହ୍ନେ ଭାର ।
ଚଳି ନ ପାରିଲା ଅସୁର ॥
ତକ୍ଷଣେ ନିଜରୂପ ଧରି ।
ଅସୁର ଗଗନେ ସଞ୍ଚରି ॥
ନୀଳ ଜୀମୂତ ଦେହ କାନ୍ତି ।
ରତ୍ନଭୂଷଣ ଝଟକନ୍ତି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ।
ତେଜେ ବିରାଜିଲା ଅସୁର ॥
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ।
ଯାହାର କନ୍ଧେ ହଳଧର ॥
ବିଜୁଳି ଯେହ୍ନେ କଳାମେଘେ ।
ଯେସନେ ଶଶାଙ୍କର ଲାଗେ ॥
ଗଗନେ ଯାଉଅଛି କ୍ଷେପି ।
ରାମ ଡରିଲେ ତାହା ଦେଖି ॥
ଭ୍ରୂକୁଟି କୁଟିଳ ପ୍ରପଞ୍ଚ ।
ବିକଟ ଦନ୍ତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଉଚ୍ଚ ॥
ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ଦେହ ଝଳି ।
ନୀଳମେଘରେ କି ବିଜୁଳି ॥୨୭
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ହଳଧର ।
ଜାଣିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଅସୁର ॥
ମୁଷ୍ଟିଏ ପ୍ରହାରିଲେ ମୁଣ୍ଡେ ।
ବଜ୍ର ଯେସନେ ଗିରିଖଣ୍ଡେ ॥
ମୁଣ୍ଡ ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର ।
ଶବଦ କଲା ମହାଘୋର ॥
ରୁଧିର ଉଦ୍‌ଗାରିଲା ମୁଖେ ।
ପଡ଼ିଲା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପାଖେ ॥୨୮, ୨୯
ଦେଖି ଚକିତ ଗୋପପୋଏ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଯେ ଥିଲେ ଦେବତାଏ ॥
ସକଳେ ସାଧୁ ସାଧୁ ଭଣି ।
ପୁଷ୍ପ ସିଞ୍ଚିଲେ ଦେବେ ଆଣି ॥
ବଳଦେବଙ୍କୁ ଧରି କୋଳେ ।
ଚୁମ୍ବନ ଦ୍ୟନ୍ତି ଗୋପବାଳେ ॥
ଅବନୀ ହୋଇଲା ଆନନ୍ଦ ।
ବାଳମୂରତି ଆଦିକନ୍ଦ ॥୩୦-୩୨
ସେ ରାମ ଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ପ୍ରଳମ୍ବାସୁରବଧୋ ନାମ ଊନବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ପାଡ଼ (ପିଢ଼)—ବାଜି, ପଣ।

ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ମୁଞ୍ଜକାନନେ ବନାନଳେ । ପଶନ୍ତେ ଗୋକୁଳ ଗୋପାଳେ ॥
ତାରିଲେ ଶ୍ରୀନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ବିଂଶତି ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ରାଜନ ହୁଅ ସାବଧାନ ॥
ଖେଳନ୍ତି ରାମ ନରହରି ।
ଗୋରୁଏ ଗଲେ ବନେ ଚରି ॥
ଚରନ୍ତେ ତୃଣ ଲୋଭେ ଗାଈ ।
ପଶିଲେ ଗିରିପୁଞ୍ଜେ ଯାଇ ॥ ୧
ଅଜ[୧] ମହିଷୀ ଗୋରୁ ସଙ୍ଗେ ।
ପ୍ରବେଶ ମୁଞ୍ଜବନ ଲାଗେ ॥
ଅନଳ ଆବୋରିଲା ଆସି ।
ମୁଞ୍ଜ[୨] ଗହନେ ଛନ୍ତି ପଶି ॥
ବିକଳେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ୱହିଁ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମନେ ଧ୍ୟାୟି ॥ ୨
ପୋଏ ଯେ ଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଖେଳୁଁ ଗ୍ୱହିଁଲେ ଗ୍ୱରିଦିଗେ ॥
ବିକଳେ ଚଉଦିଗେ ଧାଇଁ ।
ଲୋଡ଼ନ୍ତି ବନେ ବତ୍ସା ଗାଈ ॥
ଗୋରୁଙ୍କ ଖୋଜ ଅନୁସରି ।
ଡାକନ୍ତି ଗାଈ ନାମ ଧରି ॥
ଗାଈଙ୍କି ନ ଦେଖି ବିକଳ ।
ପଛେ ଅଛନ୍ତି ଆଦିମୂଳ ॥
ବତ୍ସା ନ ପାଇ ମୁଞ୍ଜବନେ ।
ପୋଏ କାନ୍ଦନ୍ତି ଦୁଃଖମନେ ॥
ତୃଷିତ ହୋଇ ବାହୁଡ଼ିଲେ ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥ ୩-୫
ପୁଅଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦେଖି ହରି ।
ବୃକ୍ଷେ ଉଠିଲେ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ନୀଳ ଜୀମୂତ ଦେହ ଝଳି ।
ପୀତବସନ ବନମାଳୀ ॥
ମେଘ ଗମ୍ଭୀର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ।
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି ସୁସ୍ୱରେ ॥
ଗୋରୁଏ ନାମ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ହୁଙ୍କାର କଲେ ତୋଷମନେ ॥ ୬
ଏମନ୍ତେ ବେଢ଼ିଲା ଅନଳ ।
ଯେସନେ ପ୍ରଳୟର କାଳ ॥
ପବନ ବହେ ଖରତର ।
ଚଣ୍ଡ ଶବଦ ମହାଘୋର ॥
ଅନଳ ଦେଖି ଗୋପବାଳେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି ବିକଳେ ॥ ୭,୮
ହେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଦେଖ ବେଗେ ।
ଅଗ୍ନି ବେଢ଼ିଲା ଗ୍ୱରି ଦିଗେ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ବନ୍ଧୁ ବଳ ।
ତୋହରେ ଶରଣ ଗୋକୁଳ ॥ ୯,୧୦
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଗୋକୁଳେ କୃଷ୍ଣ କଲେ ଦୟେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଯେ ଯାହାର ମତେ ।
ଚକ୍ଷୁ ହୋ ବୁଜ ବେନି ହସ୍ତେ ॥ ୧୧
ଶୁଣି ଲୋଚନେ କର ଦେଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗମାୟା ବଳେ ।
ଅଗ୍ନି ଗିଳିଲେ କଣ୍ଠନାଳେ ॥ ୧୨
ଗୋପକୁମରେ ବେଗେ ଧାଇଁ ।
ମିଳିଲେ ବଟମୂଳେ ଯାଇ ॥
ଭାଣ୍ଡୀର ତଳେ ଚକ୍ଷୁ ଫେଇ ।
ସଭୟେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ଗୋରୁଏ ମିଳିଲେ ତକ୍ଷଣ ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥ ୧୩
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁ ଗୋପପୋଏ ।
ଗୁପତେ ଭାଳନ୍ତି ଥୋକାଏ ॥
କି ଏ କେବଣ ଦେବତାଏ ।
ଜାତ ହୋଇଛି ନରଦେହେ ॥
ଅନେକ ସଙ୍କଟୁ ତାରିଲା ।
ଯଶୋଦା ଦେବୀ ଭାଗ୍ୟ କଲା ॥ ୧୪
ଏମନ୍ତେ ରବି ଅସ୍ତକାଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଘେନି ଗୋପବାଳେ ॥
ଗୋପେ ହୋଇଲେ ପରବେଶ ।
ବେଣୁ ଶବଦେ ଗୀତ ରସ ॥ ୧୫
ଗୋପୀଏ ନ ଦେଖି ମୁରାରି ।
ଦିନ ମଣନ୍ତି ଯୁଗ ଗ୍ୱରି ॥
ପରମାନନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥ ୧୬
ସୁଜନେ ହରିପାଦେ ଚିନ୍ତ ।
ସଂସାରେ ନୁହଁ ଭ୍ରମଚିତ୍ତ ॥
ସମ୍ପଦ ସ୍ୱପ୍ନର ପରାୟେ ।
ଚିଆଇଁ ଚିନ୍ତ ଦେବରାୟେ ॥
ହରିଚରଣେ ଦିଅ ମନ ।
ସେ ହରି ବିପଦ ମୋଚନ ॥
ଆବର ଯେତେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ।
ସେ ସବୁ ନିଶିର ସ୍ୱପନ ॥
ନିସ୍ତାର ହୋଇବ ଯେମନ୍ତ ।
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦାବାଗ୍ନିପାନଂ ନାମ ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଅଜ—ଛେଳି । ୨. ମୁଞ୍ଜ—କୁଶ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବର୍ଷା ଶରଦ ଶୋଭା ଗ୍ରହିଁ । ରାମଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ହୋଇ ॥
କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ଯେସନେ ଗୋପାଳେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ଏକବିଂଶତିରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ହରିରସ ।
ତୁ ଅଟୁ ଗୋବିନ୍ଦର ଦାସ ॥
ହରି ମହିମା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ତୋଷମନେ ॥
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପରଶଂସି ।
କେଉଁ ଦେବତା ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଆସି ॥
ନୋହିଲେ ଏଡ଼େ କର୍ମ କାହିଁ ।
ବିଷମ ସଂକଟୁ ତାରଇ ॥
ପରମାନନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥୧,୨
ଏମନ୍ତେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଗଲା ।
ବରଷା ଋତୁ ପ୍ରସରିଲା ॥
ସକଳ ଋତୁଙ୍କର ସାର ।
ଶସ୍ୟ ସମ୍ପଦ ମଞ୍ଜୁପୁର ॥
ମେଘେ ମିଳିଲେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ।
ବିଜୁଳି ଶବଦ ସମେତେ ॥ ୩
ଭୂମି ସାଗର ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟାପି ।
ନୀଳଜୀମୂତ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ॥
ଗଗନ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ।
ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକାଶ ନ ଦିଶଇ ॥
ଗୁଣେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମ ଯେହ୍ନେ ।
ଆକାଶ ନ ଦିଶେ ତେସନେ ॥ ୪
ଭୂମିର ରସ ଅଷ୍ଟମାସ ।
ଆଦିତ୍ୟ କରିଥିଲା ଗ୍ରାସ ॥
ତେଜେ ଅବନୀ ଦୁଃଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଜଳ ଛାଡ଼ିଲା ତୋଷ ହୋଇ ॥ ୫
ଘୋର ଶବଦେ ମେଘମାଳ ।
ଗର୍ଜିଣ ବରଷନ୍ତି ଜଳ ॥
ପ୍ରାଣୀ ଜୀବନ ଜଳରାଶି ।
କରୁଣା ଚିତ୍ତରେ ବରଷି ॥ ୬
ପୃଥିବୀ ରବିତେଜ ତ୍ରାସେ ।
ତାପିତ ଥିଲା ଅଷ୍ଟମାସେ ॥
ଜଳ ପାଇଲା ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ତପସ୍ୱୀଜନଙ୍କର ମତେ ॥
ତପର ଫଳ ଯେହ୍ନେ ପାଇ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଆବୋରିଣ ଦେହି ॥ ୭
ଖଦ୍ୟୋତ କୀଟ ନିଶାମୁଖେ ।
ଜଗତ ଆବୋରିଲେ ସୁଖେ ॥
ପାଷଣ୍ଡେ ଯେହ୍ନେ କଳିଯୁଗେ ।
ବେଦ ନିନ୍ଦନ୍ତି ପାପଯୋଗେ ॥ ୮
ମଣ୍ଡୁକେ ମେଘନାଦ ଶୁଣି ।
ଗର୍ଜନ୍ତି ଆବୋରିଣ ପାଣି ॥
ରଜନୀ ଅନ୍ତେ ବିପ୍ରଜନେ ।
କରନ୍ତି ବେଦଧ୍ୱନି ଯେହ୍ନେ ॥ ୯
ଅଳପ ନଦୀଏ ପୂରିଲେ ।
ଲହରି ଘେନି ଉଛୁଳିଲେ ॥
ପୁଣି ଶୁଖନ୍ତି ଜଳ ଅନ୍ତେ ।
ଅଳପ ଲୋକଙ୍କର ମତେ ॥୧୦
ତୃଣରେ ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ[୧] ମିଶି ।
ସୈନ୍ୟସଂପଦ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥
ଛତୁଏ ଛତ୍ର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ମହୀ ॥୧୧
ଶସ୍ୟ ସଂପଦ କ୍ଷେତ୍ରମାନେ ।
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ କୃଷିଜନେ ॥
ଦଇବ ବଳ ଅବିଶ୍ୱାସେ ।
ତାପ କେ ପାଇଲେ ବିଶେଷେ ॥୧୨
ଜନ୍ତୁଏ ଯେତେ ଜଳସ୍ଥଳେ ।
ଜଳ ଭକ୍ଷନ୍ତି କୁତୂହଳେ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ପୁଷ୍ଟ ଦେହି ।
ହରିସେବକ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥୧୩
ସମୁଦ୍ର ନଦୀଙ୍କର ମେଳେ ।
କଲ୍ଲୋଳ ଉଠେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳେ ॥
ଅଳପଯୋଗୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ।
ଯେହ୍ନେ ଚଞ୍ଚଳ ଗୁଣଗ୍ରସ୍ତ ॥୧୪
ପର୍ବତେ ଜଳଧାରା ଘାଏ[୨] ।
ଛିଡ଼ନ୍ତେ ନ କରନ୍ତି ଭୟେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଶ୍ରିତ ପ୍ରାଣୀ ଯେହ୍ନେ ।
ଦୁଃଖିତ ନୁହନ୍ତି ବ୍ୟସନେ[୩] ॥୧୫
ପଥ ହୋଇଲା ତୃଣମୟ ।
ବାଟର ନ ମିଳିଲା ଥୟ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ବେଦ ପାସୋରିଲେ ।
ଯେମନ୍ତେ ହୋନ୍ତି ପଗ୍ରିଲେ ॥୧୬
ଜଗତବନ୍ଧୁ ମେଘମାଳେ ।
ବିଜୁଳି ନ ରହେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଗୁଣୀପୁରୁଷ ଥାଉଁ ମେଳେ ।
ବିଟପୀ ମନ ଯେହ୍ନେ ଟଳେ ॥୧୭
ଜଳଦ ମଧ୍ୟେ ଇନ୍ଦ୍ରଗ୍ରପ ।
ଦିଶଇ ନୀଳ ପୀତ ରୂପ ॥
ତୃତୀୟ ଗୁଣେ[୪] ହୋଇ ଯୁତ ।
ନିର୍ଗୁଣ ପୁରୁଷ ଯେମନ୍ତ ॥୧୮
ଚନ୍ଦ୍ର ନ ଦିଶେ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନେ ।
ଆତ୍ମା ଯେସନେ ଅଭିମାନେ ॥୧୯
ମୟୂରେ ଗିରିଶିଖେ ଥାଇ ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ମେଘ ଗ୍ରହିଁ ॥

୧. ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ—ସାଧବବୋହୂ ପୋକ । ୨. ଘାଏ—ଆଘାତରେ । ୩. ବ୍ୟସନେ—ବିପଦରେ, ଦୁଃଖରେ । ୪. ତୃତୀୟ ଗୁଣ—ତ୍ରିଗୁଣ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଅତିଥି ଦେଖି ସାଧୁଜନେ ।
ତୋଷ ହୁଅନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ମନେ ॥ ୨୦
ବୃକ୍ଷଙ୍କ ମୂଳେ ଜଳ ପଶି ।
ଫଳ ପଲ୍ଲବ ପରକାଶି ॥
ତପର ଅନ୍ତେ ଫଳ ପାଇ ।
ତପସ୍ୱୀ ଯେହ୍ନେ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ॥ ୨୧
ଜଳକୁକ୍କୁଟ ଆଦି ହଂସ ।
ପଙ୍କ କଣ୍ଟକେ କଲେ ବାସ ॥
ଦୁଃଖ କଷଣେ ନରନାରୀ ।
ଯେସନେ ଗୃହେ ବାସ କରି ॥ ୨୨
ଜଳପ୍ରବଳେ ବନ୍ଧ ବୁଡ଼ି ।
ଯେହ୍ନେ ପାଷଣ୍ଡେ ବେଦ ଏଡ଼ି ॥ ୨୩
ପବନ ଯୋଗେ ମେଘ ବଢ଼ି ।
ଅମୃତ ପ୍ରାୟ ଜଳ ଛାଡ଼ି ॥
ବିପ୍ରଙ୍କ ବୋଲେ ମହୀପାଳେ ।
ଯେହ୍ନେ ଦିଅନ୍ତି ଦାନକାଳେ ॥ ୨୪
ବରଷା କାଳେ ବନଭୂଇଁ ।
ଖର୍ଜ୍ଜୁର ଜାମୁ ସେ ପାଚଇ ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ବନେ ବିଜୟ ଭାଇ ବେନି ॥ ୨୫
ଗାଈଏ ସ୍ତନଭରା ହୋଇ ।
କର୍ଦ୍ଦମେ ନ ପାରନ୍ତି ଯାଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ଡାକ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ନିକଟେ ମିଳିଲେ ବହନେ ॥ ୨୬
ବନସ୍ତେ ଯେତେ ଜୀବ ଥିଲେ ।
ଗିରିକନ୍ଦର ଆଶ୍ରେ କଲେ ॥
ସକଳ ବୃକ୍ଷେ ମଧୁ ସ୍ରବେ ।
ବରଷା ଋତୁର ସ୍ୱଭାବେ ॥ ୨୭
ଗାଈ ଚରାନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ ।
ଭକ୍ଷନ୍ତି କନ୍ଦ ମୂଳ ଫଳ ॥
ବସନ୍ତି ବୃକ୍ଷଙ୍କର ତଳେ ।
ଦିନ ହରନ୍ତି ବୃଷ୍ଟିବେଳେ ॥ ୨୮
ଦଧିଅନ୍ନ ଯେ ଘରୁ ଆଣି ।
ଜଳ ନିକଟେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଗୋପାଳ ମେଳେ ବେନି ଭାଇ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ପାଷାଣରେ ଥୋଇ ॥ ୨୯

କୋମଳ ଘାସ ଗୋରୁଗଣେ ।
ଗ୍ରେବାନ୍ତି ମୀଳିତ ଲୋଚନେ[1] ॥ ୩୦
ବରଷା ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ନିଜ ବିଭୂତି ପରଶଂସି ॥ ୩୧
ବନେ ବୁଲନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ ।
ପ୍ରବେଶ ଶରଦର କାଳ ॥
ଶୁକଳ ମେଘ ଶୂନ୍ୟେ ଦିଶି ।
ସଧୀରେ ପବନ ପ୍ରକାଶି ॥ ୩୨
ଭୂମିରେ ଯେତେ ଜଳ ଥିଲେ ।
ଶରଦେ ନିର୍ମଳ ହୋଇଲେ ॥
ଭ୍ରଷ୍ଟଯୋଗୀଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଯେହ୍ନେ ।
ପୁଣି ନିର୍ମଳ ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ॥ ୩୩
ଶରଦ ଭୟେ ମେଘ ଗଲା ।
ଆକାଶ ନିର୍ମଳ ଦିଶିଲା ॥
ଭାଙ୍ଗିଲା ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଗହଳ ।
ଜଳୁ ହରିଲା ପଙ୍କ ମଳ ॥
ହରି ଭକତି କଲେ ଜନେ ।
ପାତକ ନ ଲାଗେ ଯେସନେ ॥ ୩୪
ସନ୍ତୋଷେ ଜଳ ଛାଡ଼ି ମେଘେ ।
ଶୁଭ୍ର ଦିଶିଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
ସଂସାର ମୋହ ଛାଡ଼ି ଜନେ ।
ଯେହ୍ନେ ଦିଶନ୍ତି ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ॥ ୩୫
ପର୍ବତେ ଯେତେ ଜଳ ଥିଲେ ।
ସଞ୍ଚରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲେ ॥
ଉତ୍ତମ ଶିଷ୍ୟେ ତୋଷ ହୋଇ ।
ଗୁରୁ ଯେସନେ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ॥ ୩୬
ଅଳପ ଜଳେ ଜନ୍ତୁ ଥାଇ ।
ରବି କିରଣେ ଭୟ ପାଇ ॥
ଜୀବନ ଦିନୁଦିନ କ୍ଷୀଣ ।
ଦରିଦ୍ର କୁଟୁମ୍ବ ଯେସନ ॥
ଗଭୀର ଜଳେ ମୀନ ଥିଲେ ।
ରବି କିରଣ ନ ଜାଣିଲେ ॥
ଜଳେ ଚରନ୍ତି ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ଅଜ୍ଞାନୀଜନଙ୍କର ମତେ ॥ ୩୭,୩୮
ଭୂମିରେ ପଙ୍କ ଧୀରେ ଧୀରେ ।
ଶୁଖିଲେ ଶରଦଶଶିରେ ॥

ଯେସନେ ଯୋଗଲୟ ପାଇ ।
ଅଜ୍ଞାନଭାବ କ୍ଷୟ ଯାଇ ॥ ୩୯
ଶରଦ ଋତୁ ଗୁଣ ଭେଦି ।
ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଲା ବାରିଧି ॥
ବେଦ ବେଦାନ୍ତେ ପାଇ ତତ୍ତ୍ୱ ।
ଯେସନେ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ॥ ୪୦
କୃଷକମାନେ ଧାନ୍ୟ କ୍ଷେତେ ।
ଜଳ ବାନ୍ଧିଲେ ଦୃଢ଼ମତେ ॥
ଯୋଗୀଏ ପବନର ବଳେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରି ରୁନ୍ଧନ୍ତି ଯେହ୍ନେ କାଳେ ॥ ୪୧
ଶରଦ ରବି ତେଜ ଲାଗି ।
ଜନ୍ତୁଏ ହୋନ୍ତି ଦୁଃଖଭାଗୀ ॥
ରଜନୀନାଥ ତାହା ହରି ।
ଯେହ୍ନେ ଗୋବିନ୍ଦ ବ୍ରଜନାରୀ ॥ ୪୨
ନିର୍ମଳ ଦିଶେ ଶୂନ୍ୟପଥ ।
ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ନିଶିନାଥ ॥
ଶବଦ ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ଯେହ୍ନେ ।
ସାଧୁପୁରୁଷଙ୍କର ମନେ ॥ ୪୩
ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ମଧ୍ୟେ ଶଶୀ ।
ଅଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ପ୍ରକାଶି ॥
ଯାଦବ ଭୋଜବଂଶ ମଧ୍ୟେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଯେସନେ ଆନନ୍ଦେ ॥ ୪୪
ଚନ୍ଦ୍ର କୁମୁଦ ଜଳରାଶି ।
ପବନ ପ୍ରସରନ୍ତେ ନିଶି ॥
ଗାଈ ହରିଣୀ ପକ୍ଷୀ ନାରୀ ।
ଶରଦ ଋତୁ ଯୋଗେ କରି ॥
ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗ ।
ମାୟାଭିଆଣ ଶିରୀରଙ୍ଗ ॥ ୪୫,୪୬
କୁମୁଦ ବିନା ଜଳ ଫୁଲେ ।
ଆନନ୍ଦ ଦିବାକର ତୁଲେ ॥
ରାଜାର ତେଜେ ପ୍ରଜା ଯେହ୍ନେ ।
ଆନନ୍ଦ ହୋନ୍ତି ଗ୍ରେର ବିନେ ॥ ୪୭
ପୁର ପାଟଣା ଗ୍ରାମ ଭୂଇଁ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଉତ୍ସବ ବିରାଜଇ ॥

୧. ମୀଳିତ ଲୋଚନେ—ଆଖି ବୁଜି ।

କୃଷ୍ଣ ମାୟାରେ ଶସ୍ୟରାଶି ।
ଦେଖି ମାନବେ ପରଶଂସି ॥୪୮
ଋଷି ନୃପତି ବଣିଜାରେ ।
ପ୍ରବାସ କଲେ ଯେ ଯାହାରେ ॥
ଆୟୁଷ ଅନ୍ତେ ଯେହ୍ନେ ସିଦ୍ଧେ ।
କାଳେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମପଦେ ॥୪୯
ମୁନି କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ବାଳକଲୀଳା ରସ ଭାବେ ॥
ଶରଦ କାଳେ ବନଗ୍ରୀ ।
ଦାସବତ୍ସଳ ନରହରି ॥
ସୁଜନେ ଭାବ କୃଷ୍ଣ ଚିତ୍ତେ ।
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବର୍ଷାଶରଦୃତୁବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ଏକବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦ୍ୱାବିଂଶେ ଶୁଣି ବଂଶୀସ୍ୱନ । ଆରମ୍ଭ ଗୋପୀ ଗୀତ ତାନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶରଦ କାଳର ସ୍ୱଭାବେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବୃନ୍ଦାବନ ଠାବେ ॥
ନଦୀ ପୋଖରୀ ଜଳରାଶି ।
ସୁଗନ୍ଧ ପବନ ପ୍ରକାଶି ॥
ବନକୁସୁମ ତରୁଡାଳେ ।
ଶୁକ କୋକିଳ ଭୃଙ୍ଗମେଳେ ॥
ବନଗହନ ଗିରିତଳେ ।
ଗାଈ ଚରାନ୍ତି ଗୋପବାଳେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବେଣୁନାଦ କରି ।
ଗୋପେ ଗୋବିନ୍ଦ ହଳଧାରୀ ॥୧,୨
କୃଷ୍ଣ ମୁରଲୀ ନାଦ ଶୁଣି ।
ଗୋପୀଏ ଏକୁ ଆରେ ଭଣି ॥
କୃଷ୍ଣଲୀଳାରେ ମନ ଦେଇ ।
ଅନଙ୍ଗ ବାଣେ ଚିତ୍ତ ଦହି ॥
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣ ପାଦେ ।
ଗୋପୀଏ କହନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଶୁଣ ଗୋ ସଖି କୃଷ୍ଣ କଥା ।
କାନନେ ଯେମନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥୩,୪
ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ନୀଳ ଦେହେ ।
ତରୁଣୀଜନ ମନ ମୋହେ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ ଖଞ୍ଜିତ କନିଅର ।
ସୁନ୍ଦର ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
ପୀତବସନ କଟିତଟେ ।
ଲମ୍ବଇ ବନମାଳା କଣ୍ଠେ ॥
ବିବିଧ ନଟବେଶ ହୋଇ ।
ମଧୁରେ ବେଣୁ ନାଦ ବାଇ ॥
ଆନନ୍ଦେ ପଶୁଗଣ ସଙ୍ଗେ ।
କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ॥ ୫
ମୁରଲୀନାଦ ଶୁଭେ ବନେ ।
ଗୋ ସଖି ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥
ଗୋପାଳ ମେଳେ ନନ୍ଦସୁତ ।
ଗୋରୁ ଚରାନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥
ଚକ୍ଷୁ ବହନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ।
କେ ପାରୁ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଗଣି ॥
ଗୋପାଳ ମେଳେ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମ ଆଖି ॥୬,୭
ଚୂତ ପଲ୍ଲବେ ଶିଖିପୁଚ୍ଛ ।
କଟିରେ ପୀତ ନୀଳକାଛ ॥
ହୃଦେ କଦମ୍ବ ପଦ୍ମମାଳ ।
ରଙ୍ଗ ମୃତ୍ତିକା ଶ୍ରମଝାଳ ॥
ଗୋପାଳ ମେଳେ ବେନି ଭାଇ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ରଙ୍ଗସଭାର ତଳେ ସାର ।
ଯେହ୍ନେ ଯୋଡ଼ିଏ ନୃତ୍ୟକାର ॥ ୮
ଦେଖ ଗୋ ମୁରଲୀର ଭାଗ୍ୟ ।
ଅଧିକେ କୃଷ୍ଣର ସୁହାଗ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ପୁଣ୍ୟ ଦାହି ।
କୃଷ୍ଣର ଓଷ୍ଠ ପୁଟେ ଥାଇ ॥
ସବୁ ଖାଇଲା ସୁଧାରସ ।
ଅଳପ ନ ରଖିଲା ଶେଷ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଠାରେ ଗର୍ବ ବହେ ।
ସୁହୃଦ ସପତଣୀ ପ୍ରାୟେ ॥
ନଦୀଏ ହୋଇ ସ୍ଥିରଗତି ।
ବୃକ୍ଷେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ସ୍ରବନ୍ତି ॥ ୯
ଭୂମି ଆନନ୍ଦ ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦପଦ୍ମ ଚିହ୍ନେ ॥
ମୃଗ ମୟୂର ଜନ୍ତୁ ଯେତେ ।
ଗିରିକନ୍ଦରେ ଯୂଥେ ଯୂଥେ ॥
କୃଷ୍ଣ ମୁରଲୀନାଦ ଗ୍ରହିଁ ।
ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ କିଛି ନ ସ୍ଫୁରଇ ॥୧୦
ଧନ୍ୟ ଏ ହରିଣ ଯୁବତୀ ।
ବେଣୁ ଶୁଣନ୍ତି କୃଷ୍ଣକତି ॥
ଆବୋରି କୃଷ୍ଣ ମୁଖସାର ।
ନୟନେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଉପହାର ॥
ଦେବକାମିନୀ ଶୂନ୍ୟେ ଥାଇ ।
ମୁରଲୀନାଦେ ମନଦେଇ ॥
ଅଖିଳ ଶ୍ରବଣ ଆନନ୍ଦ ।
ଶୁଣି ମୋହନ ବେଣୁନାଦ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବିମାନେ ଥାଇ ମୁହ୍ୟମାନ ।
ଫିଟିଲା କବରୀ ବସନ ॥୧୧,୧୨
ଗୋରୁଏ କୃଷ୍ଣ ଗୀତ ଶୁଣି ।
ଚଳି ନ ପାରନ୍ତି ଧରଣୀ ॥
ତୁଣ୍ଡେ କବଳ ସ୍ଥିର କରି ।
ବେଣୁ ଶୁଣନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣ ଡେରି ॥
ବତ୍ସାଏ ସ୍ତନ ମୁଖେ ଦେଇ ।
ବେଣୁ ଶୁଣନ୍ତି ସ୍ଥିର ହୋଇ ॥୧୩
ମୁନିଏ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଛଳେ ।
ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ବୃକ୍ଷଡାଳେ ॥୧୪
ନଦୀଏ ଶୁଣି ବେଣୁଗୀତ ।
ଅନଙ୍ଗବାଣେ ମୋହଗତ ॥
ଊର୍ମିର ଛଳେ ଭୁଜ ଟେକି ।
କୋଳ କରିବେ ବନମାଳୀ ॥
କମଳ ଉପହାର ଦେଇ ।
ପୂଜା କରନ୍ତି ପାଦ ଦୁଇ ॥୧୫
ଇନ୍ଦ୍ର ଯେ ଦେଖୁଥିଲା ରହି ।
ମୁରଲୀନାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋପମେଳେ ।
ଫୁଟିଲେ ଶ୍ରମ ଘର୍ମଝାଳେ ॥
ଦଇବେ ଗୋବିନ୍ଦର ମିତ୍ର ।
ଉପରେ କଲା ମେଘଛତ୍ର ॥୧୬
ଶବରନାରୀମାନେ ଧନ୍ୟ ।
ଶୁଣ ଗୋ ତାହାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ସ୍ତନ ମଧ୍ୟେ ଲୀନ ।
କୁଙ୍କୁମ ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦଯୁଗେ ଥିଲା ।
କୋମଳ ଘାସେ ସେ ଲାଗିଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ଶୁଣି ବେଣୁସ୍ୱନ ।
ଅନଙ୍ଗେ ହୋଇଲେ ଅଜ୍ଞାନ ॥
କୁଙ୍କୁମ ତୃଣମଧ୍ୟୁଁ ଟେକି ।
ସ୍ତନ ବଦନେ ତାହା ବୋଳି ॥
ବେଗେ ଛାଡ଼ିଲେ ମନତାପ ।
ଦେଖନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ମୁଖ ॥୧୭
ଦେଖ ଗୋ ଗିରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
ପୂର୍ବେ ଅନେକ କଲା ପୁଣ୍ୟ ॥
ହରି ଭକତ ଶିରୋମଣି ।
କୋମଳ କନ୍ଦ ତୃଣ ପାଣି ॥
ଏମାନ ଘେନିଣ ଆନନ୍ଦେ ।
ପୂଜିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ପାଦେ ॥୧୮
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ବେଣୁ ବଜାନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗେ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କଲେ ବିପରୀତ* ।
ମୋହିତ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତ ॥୧୯

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ନିତ୍ୟେ ନିତ୍ୟେ ।
ଗୋପୀ କହନ୍ତି ଖେଦ ଚିତ୍ତେ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ଦିନ ହରନ୍ତି ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମୁରଲୀର ନାଦ ।
ଶୁଣିଲେ ହରଇ ବିଷାଦ ॥୨୦
ସୁଜନେ ଶୁଣ ବେଣୁଗୀତ ।
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବେଣୁଗୀତ ବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ଦ୍ୱାବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟଃψ

ତେଇଶେ କାତ୍ୟାୟନୀ ବ୍ରତ । ବସ୍ତ୍ରହରଣର ଚରିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ।
ଶୁଣ ରାଜନ ରସଭର ॥
ଶରଦଋତୁ ବହିଗଲା ।
ହେମନ୍ତ ଋତୁ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶେ ଗୋପପୁରୀ ।
ଯେତେ ଉପୁଜିଲେ କୁମାରୀ ॥
କୃଷ୍ଣ ଭଜନ ପୁଣ୍ୟଫଳେ ।
ରମିଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ସ୍ଥଳେ ॥
ତୁଲ୍ୟବୟସୀ ନବବେଶେ ।
ଖେଳନ୍ତି ନାନା ଖେଳରସେ ॥
ହେମନ୍ତ ଦେଖିଣ ଉଷତ ।
ସକଳେ କଲେ ନବବ୍ରତ ॥
ହବିଷ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜି ଏକବାରେ ।
ଦୁର୍ଗା ପୂଜନ୍ତି ନଦୀତୀରେ ॥ ୧
ଅଳପ ରାତ୍ର ଥାଉଁ ନିତ୍ୟେ ।
ଯମୁନା ଯାଆନ୍ତି ପ୍ରଭାତେ ॥
ସ୍ନାନ କରିଣ ଶୀତଜଳେ ।
ବାଲୁକା ସ୍ଥାପି ନଦୀକୂଳେ ॥
ପୂଜନ୍ତି ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଘେନି ।
ଜୟ ଶବଦେ ଗୀତ ଧ୍ୱନି ॥
ହର ଗଉରୀ କରି ଧ୍ୟାନ ।
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଭଗବାନ ॥
ପୂଜାର ଅନ୍ତେ ପାଦେ ପଡ଼ି ।
ଗୁପତେ କରନ୍ତି ଗୁହାରି ॥୨,୩

* ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବଂଶୀସ୍ୱନ ଶ୍ରବଣ କରି ସ୍ଥାବର ଓ ଜଙ୍ଗମ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରେ 'ବିପରୀତ' ଆଚରଣ ଦେଖାଗଲା । ଚଳନ୍ତା ପ୍ରାଣୀମାନେ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ସ୍ଥାବର ବୃକ୍ଷାଦି ପୁଲକିତ ବା ଆହ୍ଲାଦିତ ହେଲେ ।

ψ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ହେ କାତ୍ୟାୟନୀ ମହାମାୟୀ ।
ପରମ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ତୁହି ॥
ଭୋ ମାତ ଶଙ୍କର ଯୁବତୀ ।
ନନ୍ଦକୁମର ଦିଅ ପତି ॥
ଅଧିକ ବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ମହାମାୟୀ* ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପନାରୀ ।
ବର ଇଚ୍ଛିଲେ ନରହରି ॥
ଏକ ଆରକେ ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ମନେ ବରିଲେ କୃଷ୍ଣ ପତି ॥
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ବର ହେଉ ।
ତାର ଭକ୍ତିରେ ଦିନ ଯାଉ ॥
କୃଷ୍ଣ ଭକତି ଭାବ ଆଶେ ।
ତପ ସାଧିଲେ ଏକମାସେ ॥୪, ୫
ରାତ୍ରହୁଁ ଉଠି ଗୀତ ଗାଇ ।
ଚଳନ୍ତି ଯୂଥ ଯୂଥ ହୋଇ ॥
ଏକ ଆରକେ ଭୁଜବନ୍ଧେ ।
ହରି ଭାବନ୍ତି ଗୀତନାଦେ ॥
ବିବିଧ ରୂପେ ଗୃରୁହାସେ ।
ମିଳିଲେ ଯମୁନାର ପାଶେ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପାଲଟି କୂଳେ ଥୋଇ ।
ଜଳେ ପଶିଲେ ଗୀତ ଗାଇ ॥
ଆନନ୍ଦ କେ କରିବ ଅନ୍ତ ।
ଯହିଁ ରମିବେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଏକ ଆରକେ ଜଳ ଫିଙ୍ଗି ।
ଜଳେ ବୁଡ଼ନ୍ତି ଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦି ॥
ବୁଡ଼ନ୍ତି ଏକୁ ଆରେ ଧରି ।
ମୁଖେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଫୁ ଫୁ କରି ॥
ଆନନ୍ଦ ହାସ ପରିହାସ ।
ଜାଣି ତା ପ୍ରଭୁ ପୀତବାସ ॥୬,୭
ଗୋପବାଳକ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ନଦୀତୀରେ ରଙ୍ଗେ ॥
କୂଳେ ଦେଖିଲେ ବସ୍ତ୍ରରାଶି ।
ପବନେ କହନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସି ॥

ଶୁଣ ପବନ ମୋର ବାଣୀ ।
ବସ୍ତ୍ର ତୁ ଥୁଅ ବୃକ୍ଷେ ଆଣି ॥
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ।
ଉଠିଲେ କଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷର ॥
ବସ୍ତ୍ର ଯେ ନଦୀକୂଳେ ଥିଲା ।
ପବନଯୋଗେ ଉଡ଼ିଗଲା ॥
କଦମ୍ବବୃକ୍ଷେ ଯାଇ ପଡ଼ି ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ନରହରି ॥
ଗୋପାଳେ ଉଠି ବୃକ୍ଷଡାଳେ ।
ବସ୍ତ୍ର ବାନ୍ଧିଲେ ମାଳେ ମାଳେ ॥
ବାଳକେ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ଥାଇ ।
ନାଚନ୍ତି କରତାଳି ଦେଇ ॥
ମୁରଲୀ ନାଦ ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ଦାମୋଦର ॥
ଗୋପୀଏ ଥିଲେ ଜଳମଧ୍ୟେ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣିଲେ ବେଣୁନାଦେ ॥
ସଂଭ୍ରମେ ଛାଡ଼ି ଜଳକେଳି ।
ବୃକ୍ଷକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋଳି ॥
ବୋଲନ୍ତି ବୃକ୍ଷେ କିସ ହସ ।
ଦେଖି ଗୋ ଦଇବ ଭବିଷ୍ୟ ॥
ଏଠାକୁ କେମନ୍ତେ ଅଇଲା ।
ଦଇବ ଯୋଗେ ନନ୍ଦବଳା ॥
କେ ବୋଲେ ଏ ବନେ ନ ଥାଉ ।
ଆଜ ଅଇଲା କିସ ପାଇଁ ॥
କେ ବୋଲେ ଭଲ ହିଁ ହୋଇଲା ।
ବ୍ରତ ଗୋ ଆଜହୁଁ ସରିଲା ॥
କେ ବୋଲେ ଦେଖ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ।
ଅନେକ ଉଡ଼ନ୍ତି ଚିରାଳେ[1] ॥
କୂଳକୁ ଗ୍ରହିଁଣ ବୋଲନ୍ତି ।
ମରଣ ହୋଇଲା ଏ ଘାନ୍ତି[2] ॥
ପାଲଟା ବସ୍ତ୍ର କୂଳେ ନାହିଁ ।
ଚକିତେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ବୋଲନ୍ତି ବସ୍ତ୍ର କେଣେ ଗଲା ।
ଏଡ଼େ ଗୋ ପବନ ବହିଲା ॥

ଉଡ଼ି କେବଣ ଦିଗେ ଗଲା ।
ଲଜ୍ଜା ତ ମରଣୁଁ ବଳିଲା ॥
କିସ କରିବୁଁ ଆଜ ଜଳେ ।
କନ୍ୟାଏ ଭାଳନ୍ତି ବିକଳେ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କହନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କି ଅନାଇ ॥୮,୯
ବସ୍ତ୍ର ଗୋ ବନେ ପଡ଼ିଥିଲା ।
ପବନ ଉଡ଼ାଇ ଆଣିଲା ॥
ରୁଣ୍ଡାଇ ବସ୍ତ୍ର ଆମ୍ଭେ ଆଣି ।
ବୃକ୍ଷେ ବାନ୍ଧିଲୁ ଏହିକ୍ଷଣି ॥
ଏ ଯେବେ ତୁମ୍ଭର ହୋଇଲା ।
ଆମ୍ଭର ଯଶ ତ ରହିଲା ॥
ଯେ ଯାହା ବସ୍ତ୍ର ଆସି ନିଅ ।
ଶୀତଳ ଜଳେ ଗୋ ନ ଥାଅ ॥୧୦, ୧୧
ଶୁଣି ଚକିତ ଗୋପବାଳୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ପଡ଼ିଲୁ ପଞ୍ଚାଳି[3] ॥
ଏକ ଆରକେ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଗାଲେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥
କେମନ୍ତେ ଉଠି ଯିବୁଁ ଆଜ ।
ମରଣୁଁ ବଳିଲା ତ ଲାଜ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୁଖକୁ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୋପଭର ହୋଇ ॥୧୨, ୧୩
ତୁ ଅଟୁ ଯଶୋଦା କୁମର ।
ପିଅର ନନ୍ଦ ମହାଖୁଡ଼[4] ॥
ଜାଣିଲୁ ତୋର ବଡ଼ପଣ ।
ଆମ୍ଭର ବସ୍ତ୍ର ବେଗେ ଆଣ ॥
ପକାଇଦିଅ ବେଗେ କାଢ଼ି ।
ବୃକ୍ଷୁଁ ପାଲଟା ଆମ୍ଭ ଶାଢ଼ୀ ॥
ଏଡ଼େ ନିର୍ଲଜ୍ଜପଣ ତୋର ।
କାହୁଁ ଶିଖିଲୁ ଦାମୋଦର ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ଏ ବଡ଼ ଅନୀତି ତୁମ୍ଭର ॥
ଯେ ପୁଣି ପର ଉପକାରୀ ।
ତାହାକୁ ପଥେ ନେଇ ମାରି ॥

୧. ଚିରାଳ—ଧ୍ୱଜା, ପତାକା । ୨. ଘାନ୍ତି—ଥର । ୩. ପଞ୍ଚାଳି—ବିଷମ ସମସ୍ୟାରେ । ୪. ମହାଖୁଡ଼—ଗଉଡ଼ ।

* ଗୋପୀମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କାନ୍ତ ରୂପରେ ପାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିଥିଲେ, ତାହାକୁ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିବାହ ବାଧା ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ ଜପ କରାଯାଇ ପାରେ । କନ୍ୟାମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଗୌରୀଙ୍କୁ ପୂଜା, ସ୍ତୁତି ଇତ୍ୟାଦି କରିସାରି ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ସେହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ୧୧ ମାଳା ଜପ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମନ୍ତ୍ର—"କାତ୍ୟାୟନି ମହାମାୟେ ମହାଯୋଗିନ୍ୟଧୀଶ୍ୱରି । ନନ୍ଦଗୋପସୁତଂ ଦେବି ପତିଂ ମେ କୁରୁତେ ନମଃ ॥"

ପବନ ନେଉଥିଲା ବଳେ ।
ଆମ୍ଭେ ବାନ୍ଧିଲୁ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ॥
ତହିଁର ଫଳ ମୁଁ ପାଇଲି ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ର ଯେ ଯାଚିଲି ॥
ମୁଁ ତ ନ କଲି ପରିହାସ ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଏବେ ଗୋ ବସ୍ତ୍ର ଆସି ନିଅ ।
ନ ଜାଣି କିପାଁ ଗାଳି ଦିଅ ॥
ମୋହର ଦେହେ ମିଥ୍ୟା ନାହିଁ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୧୪
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦମନ ହୋଇ ।
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଚାହିଁ ॥
ତୁ ଅଟୁ ଗୋପପୁର ସାର ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଆମ୍ଭେ ତୋର ॥
ବସ୍ତ୍ର ପକାଇଦିଅ ତଳେ ।
ପଡୁଛୁଁ ତୋର ପାଦତଳେ ॥
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ତୋ ଚରଣେ ।
ସେବା କରିବୁ ଦାସୀପଣେ ॥
ତୁ ଯେବେ ନ ଦେବୁ ପକାଇ ।
କହିବୁ କଂସ ଆଗେ ଯାଇ ॥୧୫
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ତୁମେ ହୋ ଦାସୀ ଯେବେ ମୋର ॥
ତେବେ କରିବ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ନ ଜାଣି କୋପ କିପାଁ କର ॥
ଯେ ଯାହା ବସ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନି ନିଅ ।
ନ ଦେଲେ ରାଜା ଆଗେ କହ ॥
କଂସକୁ କିପାଁ ଏଡ଼େ ଡର ।
ସୋଦର ମଉଳା ମୋହର ॥

ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ ।
ଅନ୍ୟାୟ ନ କଲି ତ ମୁହିଁ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପବନ ନେଉଥିଲା ।
ଆଣିବା ଦୋଷ ମୋ ହୋଇଲା ॥
ଏ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ।
ଧର୍ମହିଁ ଅଛି ନା ଅନାଇଁ ॥୧୬
କୃଷ୍ଣ ମୋହନ କଥା ଶୁଣି ।
କନ୍ୟାଏ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
କଣ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଜଳେ ଥାଇ ।
କମ୍ପନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଚାହିଁ ॥
ହରିଙ୍କୁ ଜିଣି ନ ପାରିଲେ ।
ନିର୍ଭୟେ ଲଜ୍ଜା ଉପେକ୍ଷିଲେ ॥
ଯୋନି ଆଚ୍ଛାଦି ବାମକରେ ।
ତୀରେ ଉଠିଲେ ଲାଜଭରେ ॥୧୭
ଦୟାସାଗର ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୃକ୍ଷର ଡାଳୁ ବସ୍ତ୍ର ଫେଇ ॥
ପାଲଟାବସ୍ତ୍ର ଘେନି କନ୍ଧେ ।
ବୃକ୍ଷୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥୧୮
ଗୋପୀଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧଭାବ ଚାହିଁ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଏ ନୋହେ ତୁମ୍ଭର ଉଚିତ ।
ବିଶେଷେ କରିଅଛ ବ୍ରତ ॥
ବିବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଜଳେ ପଶି ।
କୂଳେ ଉଠିଲ ଏବେ ଆସି ॥
ଏ ବଡ଼ ଅପରାଧ ହୋଇ ।
ନରକେ ପଡ଼ିବଟି ଯାଇ ॥

ଏ ଦୋଷ ନ ଥାଉ ତୁମ୍ଭର ।
ଦେବତା ନମସ୍କାର କର ॥୧୯
ହସି ବୋଲନ୍ତେ ବନମାଳୀ ।
ଶୁଣି ଚକିତ ଗୋପବାଳୀ ॥
କପାଳେ ଦେଇ ଏକ କର ।
ନମିଲେ ଦେବତା ପୟର ॥
ଦେଖି ବୋଲନ୍ତି ଯଦୁପତି ।
ଏ ବଡ଼ ତୁମ୍ଭର ଅନୀତି ॥
ଶାସ୍ତ୍ର ଶୁଣିଲା ତୁମ୍ଭ ନାହିଁ ।
ମୁଁ ତାହା ଅଳପ ଜାଣଇ ॥
ଶୁଣ ଗୋ ନାରୀ ଏକଚିତ୍ତେ ।
ବିପ୍ରେ କହନ୍ତି ବେଦମତେ ॥
ଯେ ଦେବ ଗୁରୁ ଏକ କରେ ।
ନମନ୍ତି ଅଜ୍ଞାନ ବେଭାରେ ॥
ତାହାର ଛେଦି ଯେବେ କର ।
ସେ ଅପରାଧୁଁ ହୋଇ ପାର ॥
ନୋହିଲେ ଯେତେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ।
କର ଯୁଗଳ ତା ନ ଥାଇ ॥୨୦
ଶୁଣି କୁମାରୀ ରସଭରେ ।
କପାଳେ ଦେଲେ ବେନି କରେ ॥
ଦେବତା ଓଳଗିଲେ ରହି ।
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନିର୍ମଳଚିତ୍ତ ତାହାଙ୍କର ।
ଜାଣିଲେ କମଳାର ବର ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଭାବେ ତୋଷ ହୋଇ ।
ଯେ ଯାହା ବସ୍ତ୍ର ଦେଲେ ନେଇ* ॥୨୧

---

* ବସ୍ତ୍ରହରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ କେତେକଙ୍କ ମନରେ ନାନାପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ଉଦ୍ରେକ ହୋଇଥାଏ, ସେଥିପାଇଁ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେହୁଏ । ବାସ୍ତବରେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଭଗବାନଙ୍କ ଦିବ୍ୟ, ମଧୁର ତଥା ରସମୟୀ ଲୀଳାର ରହସ୍ୟ ଜାଣିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଖୁବ୍ କମ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମିଳିଥାଏ । ଭଗବାନ ଯେପରି ଚିନ୍ମୟ, ତାଙ୍କର ଲୀଳା (ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମ) ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଚିନ୍ମୟ ଓ ଦିବ୍ୟ । ମାନବୀୟ ବୁଦ୍ଧିରୂପୀ କଷଟି ପଥରରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳାକୁ ପରଖିବା ବାସ୍ତବରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଦିବ୍ୟତା, ଭଗବତ୍ତା ଓ ଭକ୍ତବତ୍ସଳତାର ଅବମାନନା । ଭଗବାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ କର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୀଳା ଦିବ୍ୟ ହୋଇଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କର ପରମ ଦିବ୍ୟ ରସପ୍ରଧାନ ଲୀଳାକୁ କେବଳ ତାଙ୍କର ସ୍ୱରୂପଭୂତା ହ୍ଲାଦିନୀ ଶକ୍ତି ନିତ୍ୟ ନିକୁଞ୍ଜେଶ୍ୱରୀ ଶ୍ରୀରାଧା ଓ ତଦଙ୍ଗଭୂତା ପ୍ରେମମୟୀ ଗୋପୀମାନେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ଦ୍ୱାବିଂଶ (ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକବିଂଶ) ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ମୁରଲୀସ୍ୱନ ଶୁଣି ଗୋପୀମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟର ସେହି ଅପ୍ରକଟ ପ୍ରେମକୁ କୃପାପୂର୍ବକ ପୂର୍ଣ୍ଣତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳା ଅଭିପ୍ରେତ । ଗୋପୀମାନେ କ'ଣ ଚାହୁଁଥିଲେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ସାଧନାରୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ସେମାନେ ରୋମ-ରୋମରେ, ମନ, ପ୍ରାଣ ଓ ଆତ୍ମାରେ କେବଳ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମୟ ହୋଇଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଗୃହ, ପରିବାର, କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଲୋକ-ପରଲୋକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଇଁ ପରମ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ତଥାପି ଲୀଳା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣରେ କିଛି ନ୍ୟୁନତା ରହିଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ନିରାବରଣରୂପେ

ଗୋପୀଏ ପିନ୍ଧି ଯେଝା ବାସ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ହସହସ ॥
ଦେବତା ପୂଜାର ବିଧାନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବରିଛନ୍ତି ମନେ ॥୨୨, ୨୩

ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ଗୋପୀଙ୍କି ବୋଲନ୍ତି ବଚନ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ମୁହିଁ ଜାଣିଲି ତୁମ୍ଭ ମନ ॥

ଯାହା ମାଗିଲ ଦିଅଁ ପୂଜି ।
ସେ କଥା ଅଛଇ ମୁଁ ହେଜି ॥
ମୁହିଁ କରିବି ତାହା ସତ୍ୟ ।
ହସି କହନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥୨୪, ୨୫

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟ ଦ୍ୱିଧା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦ୍ୱିଧାକୁ ଦୂର କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଭଗବାନ ନିଜେ ବହନ କରିଥିଲେ । ଜୀବ ନିଜ ପକ୍ଷରୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ମିଳନରେ ତା'ର ଆଉ ଯାହା କିଛି ଆବରଣରୂପୀ ବାଧା ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଭଗବାନ ସ୍ୱୟଂ ଦୂର କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ହିଁ ବସ୍ତ୍ରହରଣର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲୀଳାପୁରୁଷୋତ୍ତମ ହୋଇଥିଲେହେଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ନ କରି ବରଂ ତାହା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଗ୍ରହିଁଛନ୍ତି । ଗୋପୀମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରମର୍ଯ୍ୟାଦା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି ଉଲଗ୍ନ ହୋଇ ସ୍ନାନ କରୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟ କରାଇଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଭଗବତ୍‌ପ୍ରେମ ନାମରେ ବିଧି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧିକୁ ଆଦର ଦେବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ରାଗାତ୍ମିକା ଭକ୍ତିରେ ହିଁ ବୈଧୀ ଭକ୍ତିର ପର୍ଯ୍ୟବସାନ ଘଟିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ରାଗାତ୍ମିକା ଭକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୁଏ । ଗୋପୀମାନଙ୍କର ବୈଧୀ ଭକ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥା ରାଗାତ୍ମିକା ଭକ୍ତିପୂରିତ ହୃଦୟ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା, ତାହା ଏହି ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳା ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିଛି । ଏହି ଲୀଳା ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସତେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି, ହେ ଗୋପାଙ୍ଗନାଗଣ! ମୁଁ ତୁମର ମାୟା-ମୋହର ପରଦା କାଢ଼ି ନେଇଛି, ଏଥର ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଯାଅ । ଏଣିକି ତୁମର ଚିର ସଞ୍ଚିତ ଆକାଂକ୍ଷା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରେ ଆଉ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ ।

ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିର ଅଧୀଶ୍ୱର, ସମସ୍ତ କ୍ରିୟାର କର୍ତ୍ତା, ଭୋକ୍ତା ଓ ସାକ୍ଷୀ । କୌଣସି କ୍ରିୟା ଅଥବା ପଦାର୍ଥ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଛପା ନାହିଁ । ସେ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ଜଳରେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ । ଗୋପୀମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ବ୍ରତ କରି ଜଳରୂପୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ହାସ ପରିହାସରେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ତେବେ ଏଥିରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦୋଷ ରହିଲା କେଉଁଠି? କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରୂପେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯିବାରେ ଯାହା କିଛି ପୁରାତନ ସଂସ୍କାରରୂପୀ ବିଘ୍ନ ଥିଲା, ତାହାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିରାକରଣ କରିଥିଲେ ମାତ୍ର ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ପରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ଆଉ ବସ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥିଲା; କାରଣ ସେମାନେ ଯାହା ଗ୍ରହୁଁଥିଲେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳି ସାରିଥିଲା । ତଥାପି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ରୀତି-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମଧ୍ୟକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ଯେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାରେ ତିଳେମାତ୍ର କାମ ବିକାର ନ ଥିଲା । କୌଣସି କାମୀପୁରୁଷ କେବେ କଣ ବିବସ୍ତ୍ରା ନାରୀଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ନିଜ ଚିତ୍ତକୁ ବଶ କରି ପାରିବ ।

କଳିକଳୁଷିତ ମାନବବୁଦ୍ଧି କେବଳ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ । ସେଥିପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋପାଙ୍ଗନା ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରେମକୁ ଦୈହିକ ମାପଦଣ୍ଡରେ ତଉଲି ତାହାକୁ କାମକଳୁଷିତ ମନେ କରିଥାଏ । ବାସ୍ତବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଭୌତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଲାଞ୍ଛନା ଲଗାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କେବଳ ଏଗାର ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରଜରେ ନିବାସ କରିଥିଲେ । ଯଦି ରାସଲୀଳା ତାଙ୍କର ଦଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତେବେ ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳା ନଅ ବର୍ଷ ବୟସରେ ହୋଇଥିଲା । ସୁତରାଂ ଜଣେ ଆଠ-ନଅ ବର୍ଷର ବାଳକଠାରେ କାମୋତ୍ତେଜନାର କଳ୍ପନା କରିବା ଏବଂ ଆଧୁନିକତାର ଗନ୍ଧ ବାଜି ନ ଥିବା ଅଶିକ୍ଷିତା ଗାଉଁଲୀ ଗୋପକନ୍ୟାମାନେ ଏଭଳି ବାଳକ ସହ ଅବୈଧ ସମ୍ପର୍କ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସଙ୍ଗତ ମନେହୁଏ । ଅତଏବ ଆଜିକାଲିର ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଳିକାମାନେ ଯେପରି 'ରାମ'ଙ୍କ ପରି ବର ଓ 'ଲକ୍ଷ୍ମଣ'ଙ୍କ ପରି ଦିଅର ପାଇବା ପାଇଁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋପକନ୍ୟାମାନେ ପରମ ସୁନ୍ଦର ଓ ପରମ ମଧୁର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଦେବୀ ପୂଜନ ଓ ବ୍ରତ କରିଥିଲେ । ଏହା ତ କୌଣସି ଦୋଷାବହ କଥା ନୁହେଁ!

ଏ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ସମ୍ପୃକ୍ତ ସନ୍ଦେହର ସମାଧାନ ହୋଇଥିଲେହେଁ କିଛି ଲୋକ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତରୁ 'କାମ', 'ରମଣ' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଦେଖି ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପିତ କରନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅଶ୍ଳୀଳ ଅର୍ଥ ବାହାର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, ଗୀତା ଇତ୍ୟାଦିରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ପରମାନନ୍ଦମଗ୍ନ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ 'ଆତ୍ମରମଣ', 'ଆତ୍ମରତି', 'ଆତ୍ମମିଥୁନ' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନେ 'ରମଣ' ଓ 'ରତି' ଶବ୍ଦରୁ କେବଳ କ୍ରୀଡ଼ା ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ବ୍ୟାକରଣ ସମର୍ଥିତ ମଧ୍ୟ—**'ରମୁ କ୍ରୀଡ଼ାୟାମ୍'** ।

ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭଗବାନ ମନେ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସହ ଆତ୍ମୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ, ସୁହୃଦ ଓ ସର୍ବସ୍ୱ ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସନ୍ଦେହ ଉଙ୍କି ମାରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଲୋକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭେଦରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଲୀଳା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମବାଦୀମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆତ୍ମାରୂପେ ଏବଂ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃକରଣର ବୃତ୍ତିରୂପେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ବୃତ୍ତିରୂପୀ ଆବରଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ହିଁ 'ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳା' ଏବଂ ବୃତ୍ତିମାନେ ଆତ୍ମାରେ ରମଣ କରିବା ହିଁ 'ରାସ' । ଭକ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲୋକାଧିପତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏସବୁ ନିତ୍ୟଲୀଳା-ବିଳାସ ଏବଂ ଏହା ଅନାଦିକାଳରୁ ଅନନ୍ତକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିତ୍ୟ ଗ୍ରଲିଥାଏ । କେବେ କେବେ ଭଗବାନ ଭକ୍ତଜନଙ୍କ ଉପରେ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ନିତ୍ୟ ସଖା-ସହଚରୀଙ୍କୁ ଘେନି ଲୀଳାଧାମରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଭକ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ମରଣ, ଚିନ୍ତନ ଓ ଆନନ୍ଦର ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ କରି ପୁନଃ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏହା ହିଁ ବସ୍ତ୍ରହରଣ ଲୀଳାର ରହସ୍ୟ ।

(ନିତ୍ୟଲୀଳାଲୀନ ଶ୍ରୀ ହନୁମାନପ୍ରସାଦ ପୋଦ୍ଦାରଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ)

ମୋର ଚରଣେ ଯାର ଚିତ୍ତ ।
ପୁଣି ବିଷୟେ ହେଲେ ରତ ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାର ନାହିଁ ।
ଭାଜିଲା ଧାନ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ଏ ବୃନ୍ଦାବନେ ରାତ୍ରେ ଥାଇ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରମିବଇଁ ମୁହିଁ ॥
ସଂକଳ୍ପ କଲ ବ୍ରତ କରି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନରହରି ॥୨୬, ୨୭
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
କନ୍ୟାଏ ଗଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦପାଦେ ମନ ଥୋଇ ।
ମିଳିଲେ ନିଜ ଘରେ ଯାଇ ॥୨୮
ଗୋପାଳ ମେଳେ ଦାମୋଦର ।
ଗାଈ ଚରାଇ ଗଲେ ଦୂର ॥
ନିଦାଘ ରବିତେଜ ଲାଗି ।
ପୋଏ ହୋଇଲେ ଦୁଃଖଭାଗୀ ॥
ଚରାନ୍ତି ଗୋରୁ ଗୋପମେଳେ ।
ଶୀତଳ ଛାୟା ବୃକ୍ଷ ତଳେ ॥

ବୃକ୍ଷକୁ ଗ୍ରହିଁ ଦାମୋଦର ।
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପଙ୍କ ଆଗର ॥୨୯-୩୧
ହେ ସ୍ତୋକକୃଷ୍ଣ ମିତ୍ର ମୋର ।
ଶ୍ରୀଦାମ ଅର୍ଜୁନ ସୁବଳ ॥
ଅଂଶୁ ବିଶାଳ ଦେବପ୍ରସ୍ଥ ।
ଦେଖ ଏ ବୃକ୍ଷଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ॥
ପରେ କରନ୍ତି ଉପକାର ।
ସୁଜନ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବେଭାର ॥
ଶୀତ ବରଷା ଘର୍ମ ଦୁଃଖ ।
ସହି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦ୍ୟନ୍ତି ସୁଖ ॥
ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ଏହାଙ୍କର ।
ଜୀବିକା ହୋନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥୩୨, ୩୩
ସୁଜନ ଘରେ ଯେହ୍ନେ ଯାଇ ।
ଅତିଥି ନିରାଶ ନୁହଇ ॥
ପତ୍ର କୁସୁମ ଫଳ ଛାଇ ।
ମୂଳ ବକଳ ଦାରୁ ଦେଇ ॥
କ୍ଷାର ଅଙ୍ଗାର ଭସ୍ମ ଅଠା ।
ଗୃହକୁ ସାଜି ବାଡ଼ କଣ୍ଟା ॥

ଏତେ ପ୍ରକାରେ ସେବା କରି ।
ନିତ୍ୟେ ଏ ପର ଉପକାରୀ ॥
ଏହାଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ଯେବେ ହୋଇ ।
ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ଦେହ ବହି ॥
ମନ ବଚନ ଧନେ କରି ।
ଯେ ହୋଏ ପର ଉପକାରୀ ॥
ଦିନ ହରଇ ଦୁଃଖ ସୁଖେ ।
ସେ ଧନ୍ୟ ଇହ ପରଲୋକେ ॥୩୪, ୩୫
ପୁଷ୍ପ ପଲ୍ଲବ ଫଳ ଦଳେ ।
ତରୁର ଲମ୍ବ ଡାଳ ତଳେ ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ଯମୁନାର ଲାଗେ ॥୩୬
ଶୀତଳ ଜଳ ପାନ କରି ।
ବୃକ୍ଷର ତଳେ ନରହରି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୋପବାଳେ ।
କହନ୍ତି କ୍ଷୁଧାର ବିକଳେ ॥୩୭, ୩୮
ସେ ରାମ କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବସ୍ତ୍ରହରଣଂ ନାମ ତ୍ରୟୋବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସଖାଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ମାଗିବାରେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପେଷି ଯଜ୍ଞଶାଳେ ॥
ବିପ୍ରପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଦୟା କଲେ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନ ଚବିଶରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ପରୀକ୍ଷ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ମୁନି ।
କହନ୍ତି ହରିଭାବ ଘେନି ॥
ବାଳକେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ହେ ରାମକୃଷ୍ଣ କର ତ୍ରାହି ।
ଭୋକେ କମ୍ପଇ ଆମ୍ଭ ଦେହୀ ॥

ଆଣି ତ ନ ପାରିଲୁ ଅନ୍ନ ।
ରାତ୍ରହୁଁ କଲ ବେଣୁସ୍ୱନ ॥
ଘର ହୋଇଲା ଦୂର ପଥ ।
ଆଜ ତ ହୋଇଲୁ ଅନାଥ ॥ ୧
ବାଳକ ବୋଲ ଶୁଣି ହରି ।
ମନେ ଚିନ୍ତିଲେ ବିପ୍ରନାରୀ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ପୁଣ୍ୟ ଦାହିଁ[୧] ।
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଛନ୍ତି ମୋତେ ଧ୍ୟାୟି ॥

ତାହାଙ୍କୁ ନିସ୍ତାରିବି ଆଜ ।
ଏଣେ ମୋହର ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ॥
ପୁଅଙ୍କ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥ ୨
ଏ ଯେ ଦିଶଇ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ।
ନିକଟେ ଅଶୋକ ବିପିନ ॥
ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ବିପ୍ରେ ରହି ।
ତହିଁକି ଯାଅ ବେଗ ହୋଇ ॥

୧. ଦାହି—ଅର୍ଜନ କରି, ସମ୍ପାଦନ କରି ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରୟୋବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବିପ୍ରରି ବେଦ ବ୍ରହ୍ମଦୀକ୍ଷା ।
ଯଜ୍ଞେ କରନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗ ବାଞ୍ଛା ॥
ଧନ ବସନ ଅନ୍ନ ଭୋଜା ।
ଅତିଥି କରୁଥାନ୍ତି ପୂଜା ॥
ଅତିଥିମତେ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ ।
ମୋର ମାଗିଲା ବୋଲି କହ ॥
ରାମ ଅଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ାଏ ଦିଅ ବେଗେ ॥୩,୪
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦମନ ହୋଇ ।
ଯଜ୍ଞେ ମିଳିଲେ ପୋଏ ଯାଇ ॥
କପାଳେ ଦେଇ ବେନି କର ।
ନମିଲେ ବିପ୍ରଙ୍କ ପୟର ॥
ଉଠିଲେ ଶିରେ କର ଦେଇ ।
କହନ୍ତି ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ॥ ୫
ଶୁଣିମା ସାବଧାନ ହୋଇ ।
ବନେ ଅଛନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋପମେଳେ ।
ଫୁଟିଲେ କ୍ଷୁଧାର ବିକଳେ ॥
ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷତଳେ ରହି ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲେ ପଠିଆଇ ॥ ୬
ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ାଏ ସ୍ୱାମୀ ଦେବ ।
ଭୁଞ୍ଜିବେ ଶ୍ରୀରାମ ମାଧବ ॥
ଘରୁ ଆଣନ୍ତି ପ୍ରତିଦିନେ ।
ବନେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ତୋଷମନେ ॥
ରାତ୍ରହୁଁ ବନେ ଆଗସରି ।
ଆଜ ସେ ଅଇଲେ ପାସୋରି ॥
ଏଠାକୁ ଦୂର ଗୋପପୁର ।
ଯିବାକୁ ହୋଇବ ଉଛୁର ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ଏଥେ ପେଷି ।
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ଛନ୍ତି ବସି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଯେବେ କର ସ୍ନେହ ।
ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ାଏ ତୁମ୍ଭେ ଦିଅ ॥
ଯଜ୍ଞର ସ୍ୱଭାବ ଏମନ୍ତ ।
ଅତିଥି ପୂଜିବା ଯୁକତ ॥୭,୮
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲେ ।
ମନ ଚଞ୍ଚଳ ଯଜ୍ଞ କାଳେ ॥
ହରିର ମାୟାଚକ୍ରେ ପଡ଼ି ।
ଅଳପ କର୍ମେ ପୁଣ୍ୟ ଲୋଡ଼ି ॥

ମନ ବୁଡ଼ାଇଛନ୍ତି ଯଜ୍ଞେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଜନର ସ୍ୱଭାବେ ॥ ୯
ଯେ ହରି ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ।
ଦ୍ୱିଜାଦି ଧର୍ମ ଦଇବତ ॥
ଯଜ୍ଞ ଭୋକତା ଆଦି କରି ।
ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ନରହରି ॥
ପରମବ୍ରହ୍ମ ନ ଚିହ୍ନିଲେ ।
ମନୁଷ୍ୟବୁଦ୍ଧି ଆଚରିଲେ ॥୧୦, ୧୧
ଦେବା ନ ଦେବା ନ ବୋଇଲେ ।
ଗୋପାଳେ ନିରାଶ ହୋଇଲେ ॥
ଘଡ଼ିଏ ଥାଇ ଦୁଃଖସୁଖେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣପାଖେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ଅନ୍ନ ମାଗିଲୁ ଆମ୍ଭେ ଯାଇ ॥
ତୋ କଥା ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲେ ।
ଦେବା ନ ଦେବା ନ ବୋଇଲେ ॥୧୨
ଆମ୍ଭେ ଅଇଲୁଁ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଗୋପପୋଏ ।
ଯାଅ ବ୍ରାହ୍ମଣଘର ଯାଏ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ଛନ୍ତି ଘରେ ।
ସେ ମୋତେ ଜାଣନ୍ତି ଅନ୍ତରେ ॥
ମୋ ଭାବ ନିତ୍ୟେ ସେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ।
ମୋହର ଦର୍ଶନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ମାଗ ଯାଇ ।
ଭୁଞ୍ଜିବା ଉଦର ପୂରାଇ ॥
ବାଳକେ ଦୟା ସେ କରନ୍ତି ।
ଅତିଥି ପୂଜା ସେ ଜାଣନ୍ତି ॥
ନାନା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଣି ଦେବେ ।
ବାହୁଡ଼ିଯାଅ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ॥୧୩, ୧୪
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ପୋଏ ମିଳିଲେ ବିପ୍ରଘରେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ଛନ୍ତି ବସି ।
ଅଳକ ତିଳକ ପ୍ରକାଶି ॥
ସ୍ତିରୀ ସ୍ୱଭାବେ ଅଳଙ୍କାର ।
ମଙ୍ଗଳନାଦେ ଗୀତସ୍ୱର ॥
କୃଷ୍ଣର ନାମ ତୁଣ୍ଡେ ଗାଇ ।
ପୋଏ ମିଳିଲେ ଆଗେ ଯାଇ ॥

ଚରଣେ ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥୧୫
ଶୁଣିମା ସାବଧାନେ ମାଏ ।
ଆମ୍ଭେ ସକଳ ଗୋପପୋଏ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଆମ୍ଭ ତୁଲେ ।
ବନରେ ଗାଈ ରଖିଥିଲେ ॥
କ୍ଷୁଧା ଅନଳେ ଦୁଃଖ ଶ୍ରମେ ।
ବିଜୟ ଅଶୋକ ବିପିନେ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ରାଇ ବେନି ଭାଇ ।
ଏଥକୁ ଦେଲେ ପଠିଆଇ ॥
ଅନ୍ନ ପୁଡ଼ାଏ ମାଏ ଦେବ ।
ଭୁଞ୍ଜିବେ ଶ୍ରୀରାମ ମାଧବ ॥
ବହନ ଦିଅ ମାଏ ଅନ୍ନ ।
ତେବେ ସେ ପାଇବେ ଜୀବନ ॥
ଆମ୍ଭର ଦେଖୁଅଛ ଦେହ ।
ଦେବା ନ ଦେବା ବେଗେ କହ ॥୧୬, ୧୭
ଶୁଣି ହରଷ ବିପ୍ରନାରୀ ।
ସକଳ ଚରଗ୍ୱ ପାସୋରି ॥
ଆନନ୍ଦେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ।
ନୟନୁଁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହି ॥
କୃଷ୍ଣର ନାମ ଜପୁଛନ୍ତି ।
ଫିଟିଲା ଭବବନ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଶୁଚିମନ୍ତ ହୋଇ ।
ଘରେ ପଶିଲେ ନାରୀ ଯାଇ ॥
ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଷଡ଼ରସେ ।
ଆନନ୍ଦେ ବାଢ଼ିଲେ ବିଶେଷେ ॥
ବିବିଧ ପାତ୍ରେ ଅନ୍ନ ଘେନି ।
ବାହାର ହୋଇଲେ କାମିନୀ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି ।
ଯେସନେ ସମୁଦ୍ର ଉଛୁଳି ॥୧୮, ୧୯
ସମ୍ପଦ ତୁଚ୍ଛ ପ୍ରାୟ କରି ।
ଏକ ଆରକେ ଆଗସରି ॥
ବିପ୍ରେ ଯେ ଯଜ୍ଞଶାଳେ ଥିଲେ ।
ଗୋଡ଼ାଇ ଆଗେ ଓଗାଳିଲେ ॥
ବୋଲନ୍ତି କୋପଭର ହୋଇ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବାଇ କେ କରଇ ॥
ଗୋପାଳେ ବନେ ବେଣୁ ବାଇ ।
ବୁଲନ୍ତି ଗାଈଙ୍କି ଚରାଇ ॥

ତାଙ୍କ ନିକଟେ ତୁମ୍ଭେ ଗଲେ ।
ଆଉ କି ଥିବ ଜାତି କୁଳେ ॥
ଭଲେ ବାହୁଡ଼ି ଯାଅ ଘର ।
ଗଉଡ଼େ ବନେ ବଳୀୟାର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନ ଶୁଣିଲେ ତାହା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବଳିଛି ଉତ୍ସାହା ॥
ଗହଳେ ଗଲେ ପେଲାପେଲି ।
ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ପକାଇଲେ ଠେଲି ॥
ସମୁଦ୍ରେ ଆସନ୍ତେ ଲହରୀ ।
ତା ବାଲିବନ୍ଧ କି ନିବାରି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଧରି ନ ପାରିଲେ ।
ଯଜ୍ଞଶାଳାକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥୨୦
ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କ୍ଷୀଣଦେହୀ ।
ଗହଳେ ନ ପାରିଲା ଯାଇ ॥
ଦରିଦ୍ରପଣେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଅନ୍ନ ବସନ ନ ମିଳଇ ॥
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନ ଜାଣଇ ଆନ ।
ମନ ବଚନେ ନିତ୍ୟେ ଧ୍ୟାନ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ତାହା ଜାଣନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତାହାର ସ୍ୱାମୀ ଧରି କରେ ।
ନେଇ ବାନ୍ଧିଲା ନିଜ ଘରେ ॥
ଦ୍ୱାରେ କବାଟ ଗଲା କିଳି ।
ଯଜ୍ଞର ସ୍ଥାନେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ହୋଇଲା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ॥
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
କାନ୍ଦଇ କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ଗଲେ ଯେ ବିପ୍ରନାରୀମାନେ ।
ମିଳିଲେ ଅଶୋକ ବିପିନେ ॥
ବୃକ୍ଷର ତଳେ ଗୋପମେଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ଚର୍ମଡୋଳେ ॥୨୧
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଦେହ ବର୍ଣ୍ଣ ।
କଟିରେ ପୀତ ଯେ ବସନ ॥
କଙ୍କଣ କୁଣ୍ଡଳ ବିରାଜେ ।
ରୂପେ କୋଟିଏ କାମ ଗଞ୍ଜେ ॥
ରଙ୍ଗମୃତ୍ତିକା ଦେହେ ବୋଳି ।
ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଗୁଞ୍ଜମାଳି ॥

ଆମ୍ବ ବଉଳ ରଙ୍ଗଡାଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ॥
ପାଦେ କଠାଉ ରଙ୍ଗସାର ।
ସୁଦାମ କନ୍ଧେ ଦେଇ କର ॥
ଦକ୍ଷିଣ କରେ ପଦ୍ମ ଘେନି ।
ଧୀରେ ଘୂରାନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥
କର୍ଣ୍ଣରେ ନୀଳ ଯେ ଉତ୍ପଳ ।
ସୁନ୍ଦର ଅଳକା କପୋଳ ॥
ଯେସନେ ନଟବର ବେଶ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥୨୨
ବ୍ରାହ୍ମଣନାରୀ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ଆଖି ॥
ଦେହ ତିନ୍ତିଲା ଅଶ୍ରୁଜଳେ ।
ଅନ୍ନ ଥୋଇଲେ କାଖୁଁ ତଳେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ଅନଳ ଦେଖିଣ ପତଙ୍ଗ ।
ଯେସନେ ହୋନ୍ତି ଉଦବେଗ ॥
ବୋଲନ୍ତି କରିବା ଗୋ କୋଳ ।
ଜୀବନ ହୋଇବ ସୁଫଳ ॥
ଥୋକେ ବୋଲନ୍ତି ଏ ନୁହଁଇ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ନ ଦେବେଟି ଯାଇ ॥
ପରପୁରୁଷ କୋଳ କଲେ ।
ବିପ୍ରେ ଦଣ୍ଡିବେ ଘରେ ଗଲେ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରରନ୍ତି ରହି ।
କୃଷ୍ଣ ବଦନେ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ॥
ଆତ୍ମା ହୋଇଲା ମୋହଗତ ।
ପଞ୍ଚପରାଣ କଣ୍ଠାଗତ ॥
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲେ ଭାବଭରେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଭିତରେ ॥
ହୃଦୟେ ଦେଖି ନାରାୟଣ ।
ନିବିଡ଼େ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ତାପ ଛାଡ଼ିଲେ ବିପ୍ରନାରୀ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ଆଦି କରି ॥
ଜ୍ଞାନକୁ ପାଇ ଦିନେ ଦିନେ ।
ତାପ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ଜନେ ॥୨୩
ପୁଣି ତକ୍ଷଣେ ଚକ୍ଷୁ ଫେଇ ।
ଦେଖିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥

ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ମନ ବୁଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣ ତହିଁ ॥
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ବୋଲନ୍ତି ମଧୁର ବଚନ ॥୨୪
ଭଲେ ଅଇଲଟିକି ପଥେ ।
ମୋ ରୂପ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ॥
ଆସ ଗୋ ବିପ୍ରନାରୀଗଣ ।
ନମଇଁ ତୁମ୍ଭର ଚରଣ ॥
ତୁମ୍ଭ ଚରଣରେଣୁ ଶିରେ ।
ଘେନି ସଂସାରୁ ପ୍ରାଣୀ ତରେ ॥
ବସ ଏ ବୃକ୍ଷତଳେ ଆଣ ।
ମୋତେ ଅଇଲ ଅନ୍ନ ଦେଇ ॥
ଆଜ ପବିତ୍ର ମୋର ଦେହୀ ।
ହୋଇବ ଯଜ୍ଞଅନ୍ନ ଖାଇ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କି କରିବୁଁ ସେବା ।
ବିଗ୍ରରି ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେବା ॥୨୫
ପଣ୍ଡିତେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
ଧ୍ୟାନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ମୋର ଦେହୀ ॥
ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀସେବା ପ୍ରାୟେ ।
ଜ୍ଞାନୀ କରନ୍ତି ମୋତେ ଲୟେ ॥
ଏବେ ଦେଖିଲ ମୋ ଶରୀର ।
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ବିଜେ କର ॥
ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀପାଦେ ସେବ ।
ତେବେ ଏ ସଂସାରୁ ତରିବ ॥
ବେଗେ ଘରକୁ ଯାଅ ଆଣ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତି ବେଳ ହୋଇ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଘେନି ବିପ୍ରବରେ ।
ପୁଣ୍ୟ ସାଧିବେ ନିଜ ଘରେ ॥୨୬-୨୭
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖୁଁ ବାଣୀ ।
ବିକଳେ ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ॥
ଭୋ ନାଥ କମଳଲୋଚନ ।
ଅଶେଷ ଦୁଃଖ ବିମୋଚନ ॥
ତୋହର ଆଦିଅନ୍ତ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲ କାହିଁପାଇଁ ॥
ଆମ୍ଭେ ଛେଦିଲୁ ମୋହପାଶି ।
ଅଭୟ ପାଦତଳେ ଆସି ॥
ତୋହର ଚରଣ ତୁଳସୀ ।
କବରୀଭାରେ ଥିବୁଁ ଖୋସି ॥

ଖଟିବୁ ପାଦପଦ୍ମ ତଳେ ।
ଅନେକ ଜନ୍ମ ପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ ॥
ସ୍ୱାମୀ ତନୟ ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁ ।
ତେଜିଲୁଁ ତୋହର କୃପାରୁ ॥
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯୋଗ ଲୟେ ବସି ।
ତୋ ରୂପ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ॥
ତାହା ପାଇଲୁଁ ପୁଣ୍ୟବଳେ ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ପାଦତଳେ ॥
ଇଷ୍ଟ କୁଟୁମ୍ବେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ବଞ୍ଚିବୁ ତୋ ମୁଖ ଅନାଇଁ ॥୨୯
ଏଠାରୁ ଯଦି ଆମ୍ଭେ ଯିବୁଁ ।
ଘରେ ତ ପଶି ନ ପାରିବୁଁ ॥
ବନ୍ଧୁ ପିଅର ପୁତ୍ର ପତି ।
ଏମାନେ ବୋଲିବେ ଅନୀତି ॥
ସଂସାରେ ନ ବୋଲିବେ ଭଲ ।
ବିପ୍ରରି କହ ଆଦିମୂଳ ॥
ଉଭୟକୁଳ ନ ପାଇଲୁଁ ।
ଏବେ ନିଶ୍ଚୟ ନାଶ ଗଲୁଁ ॥
କିସ କରିବୁଁ ଘରେ ଯାଇଁ ।
ତୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ॥୩୦
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭଗବାନ ।
ଏମନ୍ତ ନ ବିପ୍ରର ମନ ॥
ମୋର ଚରଣେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ଚଣ୍ଡାଳ ଘରେ ଯେବେ ଥାଇ ॥
ସଂସାର ତାର ପାଦେ ପୂଜେ ।
ଯେ ମୋର ନାମ ନିତ୍ୟେ ଭଜେ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ୱାମୀଗଣେ ।
ଖଟିବେ ତୁମ୍ଭର ଚରଣେ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲୋଚନେ ଯେ ଚ୍ହିଁ ।
ଜନ୍ମମରଣ ତାଙ୍କ ନାହିଁ ॥୩୧
ମୋର ମହିମା ଶୁଣ ନାରୀ ।
ଯେ ମୋର ନିକଟେ ଆବୋରି ॥
ମୋତେ ପାଇବା ଆଶେ ଜଗି ।
ବିଘ୍ନେ ହୁଅନ୍ତି ଦୁଃଖଭାଗୀ ॥

ମୋହର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।
ପ୍ରାଣୀ ପାଇବେ ମୋତେ କାହିଁ ॥
ଯେ ମୋତେ ଦୂରେ ଥାଇ ଚିନ୍ତି ।
ସେ ମୋତେ ନିକଟେ ଦେଖନ୍ତି ॥
ମନ ବଚନ ଧ୍ୟାନ୍ତି ମୋତେ ।
ମୁଁ ଥାଇ ତାଙ୍କ ହୃଦଗତେ ॥
ଯାଅ ମନ୍ଦିରେ ବେଗେ ମାଏ ।
ଚିତ୍ତ ନିବେଶ ମୋର ପାୟେ ॥
ସଂସାରେ ସୁଖ ଭୋଗ କରି ।
ଅନ୍ତେ ପାଇବ ମୋର ପୁରୀ* ॥
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଥାଉ ।
ମୋ ନାମ ଧରି ଦିନ ଯାଉ ॥୩୨
ଏକଥା ଶୁଣି ବିପ୍ରନାରୀ ।
କୃଷ୍ଣ ବଚନ ଚିତ୍ତେ ଧରି ॥
ହରଷ ବିସ୍ମୟେ ଆରତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ଛାଡ଼ି ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ ବିପ୍ରସତୀ ॥
ଚରଣରେଣୁ ଘେନି ଶିରେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗଲେ ନିଜ ପୁରେ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ମନ ଦେଇ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ॥
ମଙ୍ଗଳ ହୁଳହୁଳି ନାଦେ ।
କର ନିବେଶି କାନ୍ଧେ କାନ୍ଧେ ॥
ମଙ୍ଗଳନାଦେ ଗୀତ ଗାଇ ।
ନାଚନ୍ତି କୃଷ୍ଣଭାବ ବହି ॥୩୩
ରାଜନ ଶୁଣ ପରିମାଣି ।
ମନ୍ଦିରେ ଥିଲା ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ॥
ଶୁଣିଲା ହୁଳହୁଳି ନାଦ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣନାରୀଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ॥
ଆତ୍ମାକୁ କହେ ରୋଷ ବହି ।
ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଅଛୁ କାହିଁପାଇଁ ॥
ତୁ ଛାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାତକୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନ ପାରିଲୁ ଦେଖି ॥

ଯାହାର ନାମ ହୃଦେ ଧରି ।
ଶଙ୍କର ନିତ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ॥
ତୁ ଛାର ଅଟୁ ବଡ଼ ହୀନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ନୟନେ ।
ଆଜ୍ଞା ଶୁଣିଲେ ବେନି କର୍ଣ୍ଣେ ॥
କିସ ପାଇବୁ ମୋ ଶରୀରେ ।
ଦରିଦ୍ର ଦୁଃଖୀ ନିରନ୍ତରେ ॥
ହା କୃଷ୍ଣ ପରମମଙ୍ଗଳ ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଦାମୋଦର ॥
ମୁଁ ଛାର କୋଟିକେ ଅନ୍ତର ।
କାହିଁ ପାଇବି ତୋ ପୟର ॥
ମୁଣ୍ଡ ମାଇଲା ସ୍ତମ୍ଭେ ନେଇ ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ନିଜ ଦେହୀ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ମନ ଦେଲା ।
ତୁଣ୍ଡରେ ନାମ ଉଚ୍ଚାରିଲା ॥
ତକ୍ଷଣେ ଦିବ୍ୟରୂପ ହୋଇ ।
ପଶିଲା କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ଯାଇ ॥୩୪
ଭକତବନ୍ଧୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଚ୍ହିଁ ॥
ଅନ୍ନଭୋଜନ କର ବସି ।
ଆନନ୍ଦେ ନିଜ ଆତ୍ମା ତୋଷି ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଗୋପପୋଏ ।
ସଙ୍ଗେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଦେବରାୟେ ॥୩୫, ୩୬
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିଜ ନାରୀ ଚ୍ହିଁ ।
ତୋଷ ହୋଇଲେ ଯଜ୍ଞ ଦାହି ॥
ଏମନ୍ତ ଲୀଳା ବନମାଳୀ ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟେ କେଳି ॥
ଅନନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ବାଳମେଳ ॥୩୭
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିଜ ନାରୀ ଦେଖି ।
କୃଷ୍ଣର ଭାବ ଉପଲକ୍ଷି ॥

* ବ୍ରାହ୍ମଣପତ୍ନୀଙ୍କ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ବ୍ରାହ୍ମଣପତ୍ନୀମାନେ ପୂର୍ବରୁ ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କର ସଦ୍‌ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା ତଥା ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଥରେ ଅଗ୍ନିଦେବ ଏମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିଦେବାରୁ ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଙ୍ଗିରା ରାଗିଯାଇ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ କହିଲେ, "ତୁମେ ସର୍ବଭକ୍ଷୀ ହୁଅ"; ତତ୍‌ସହିତ ଋଷି ପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ କହିଲେ—"ତୁମ୍ଭେମାନେ ମାନୁଷୀଯୋନିରେ ଜାତ ହୁଅ ।" ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀମାନେ ଅନୁନୟ ବିନୟ ହୋଇ ଶାପମୁକ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରୁ ଅଙ୍ଗିରା କହିଲେ—"ତୁମ୍ଭେମାନେ ମାନୁଷୀଯୋନିରେ ନିଶ୍ଚୟ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବ, କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦର୍ଶନ କରି ଗୋଲକ ଧାମକୁ ଯିବ ।"
(ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଜନ୍ମ ଖଣ୍ଡ, ଅ. ୧୮)

ବେଦ ପୁରାଣେ ପରିମାଣି ।
ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଭକତି ଦେଖି ନାରୀଙ୍କର ।
ଚିତ୍ତେ ହୋଇଲେ ଖେଦଭର ॥
ବୋଲନ୍ତି ଆତ୍ମନିନ୍ଦା କରି ।
ଜଣ ଜଣକେ ନାମ ଧରି ॥
ହରିଙ୍କି କଲୁଁ ଅପରାଧ ।
ଧିକ ଆମ୍ଭର ବ୍ରହ୍ମପଦ ॥
ବେଦ ପୁରାଣ ଯେତେ ପଢୁଁ ।
ଧିକ ଆମ୍ଭର ଆତ୍ମା ପୋଡୁ ॥
ବେଦ ପୁରାଣ କ୍ରିୟା ଲଇଁ ।
ଯେ ହରିଭାବ ନ ଜାଣଇ ॥
ଧିକ ତାହାର ଜନ୍ମ କର୍ମ ।
ଅନେକ ମତେ ହୋଏ ଭ୍ରମ ॥୩୮, ୩୯
କୃଷ୍ଣର ମାୟା ଅଗୋଚର ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଶିବ ସୁର ॥
ଜଗତଗୁରୁପଣେ ଥାଇ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାମ ଆମ୍ଭେ ବହି ॥
ନାରୀଙ୍କି ନୋହିଲୁ ଭାଜନ ।
ଏହାଙ୍କ ନାହିଁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ॥
କେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ।
ପୂର୍ବେ ଏ କେତେ ତପ କଲେ ॥୪୦-୪୨
ଦେଖ ଆମ୍ଭର କର୍ମଫଳ ।
ଅନ୍ନ ମାଗିଲେ ଆଦିମୂଳ ॥

ଯଜ୍ଞେ ପୂଜିବୁଁ ଯାର ପାଦ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ମିଳିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନ ଜାଣିଲୁଁ ମୋହେ ।
ଜୀବନ ଅଛି କିପାଁ ଦେହେ ॥
ସେ ହରି ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ।
ଦ୍ୱିଜାତି ଧର୍ମ ଦଇବତ ॥
ବିପ୍ର ଅନଳ ଦେବଗଣ ।
ଯଜ୍ଞ କରତା ଯଜମାନ ॥
ସକଳ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ନ ଜାଣି ହୋଇଲୁଁ ଅଜ୍ଞାନ ॥୪୩-୪୮
କମଳା ଥାଇ ପାଦତଳେ ।
ବଦନ ନିରୋପି ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଚଞ୍ଚଳା ଦୋଷ ଛାଡ଼ି ସେବି ।
ଭାବି ନ ପାଇଲା ସାଧବୀ ॥
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ଗୁପତେ ଅଛି ନନ୍ଦଘର ॥
ଜାଣି ନ ପାରିଲୁଁ ସକଳେ ।
କୃଷ୍ଣର ମାୟା ଯୋଗବଳେ ॥
ତାହାର ମାୟାଚକ୍ରେ ଭ୍ରମି ।
ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁଁ ନିତ୍ୟକର୍ମୀ ॥
ଅନେକ କଲୁଁ ଅପରାଧ ।
ତ୍ରାହି କରିବା ପଦ୍ମନାଭ ॥୪୯-୫୧
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଗୋଡ଼ାଇଲେ ।
ବନେ ଅନେକ ଦୂର ଗଲେ ॥

କୃଷ୍ଣ ନ ଦେଖି ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ବିଗ୍ରରନ୍ତି ମନେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଛନ୍ତି ନନ୍ଦଘରେ ।
ଜାତ ହୋଇଲେ ମଧୁପୁରେ ॥
ଆମ୍ଭେ ନ ଯିବା ଗୋପପୁର ।
ନ ପୁଣ ଜାଣେ କଂସାସୁର ॥
ମଥୁରା ଯେତେବେଳେ ଯିବେ ।
କୃଷ୍ଣ କଂସକୁ ସଂହାରିବେ ॥
କୃଷ୍ଣେ ଦେଖିବା ରାମ ତୁଲେ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥୫୨
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ସୁଜନେ ଶୁଣ ଶ୍ରୁତିଦ୍ୱାରେ ।
ନ ବୁଡ଼ ସଂସାର ସାଗରେ ॥
ସକଳ ଜୀବ ଦେହେ ଥାଇ ।
ଭ୍ରମ କରାନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତାହାର ନାମ ଉଚ୍ଚାରିଲେ ।
ଭ୍ରମ ନ ଥାଇ ଆତ୍ମାତୁଲେ ॥
କହିଲି ଏ ପରମତତ୍ତ୍ୱ ।
କୃଷ୍ଣ ସେବକ ବଳବନ୍ତ ॥
ରେ ମନ କୃଷ୍ଣ ଆଶ୍ରେ କର ।
ସର୍ବ ଆପଦ ହେବ ଦୂର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଯଜ୍ଞପତ୍ନୀମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଚତୁର୍ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ପଞ୍ଚବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପଚିଶେ ଏଡ଼ି ଇନ୍ଦ୍ରପୂଜା । ଗିରି ପୂଜିଲେ ନନ୍ଦରାଜା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଗୋପ ନଗରେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ରୋହିଣୀନନ୍ଦନର ତୁଲେ ।
ଦିନ ହରନ୍ତି ଗୋପମେଳେ ॥
ଗୋପାଳେ ମିଳି ଏକଦିନେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରର ଉତ୍ସବ ବିଧାନେ ॥
ସକଳେ ବିଗ୍ରରନ୍ତି ବସି ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ।
ଜାଣନ୍ତି ଗୋପଙ୍କ ବିଗ୍ରର ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଲୋକବେଭାରେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କହନ୍ତି ନନ୍ଦମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ବୃଦ୍ଧ ଗୋପାଳେ ଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯେଝାମତେ ॥୧,୨
ଭୋ ତାତ କିପାଁ ଉଦବେଗ ।
କହ ଏ କାହାର ଉତ୍ସବ ॥
ତୁମ୍ଭେ ବିଗ୍ୱର ଯଜ୍ଞମତେ ।
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜାଣିବି କେମନ୍ତେ ॥
କେବଣ ମତେ ସାଧ୍ୟ କରି ।
ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ନରନାରୀ ॥
ଏ ଯଜ୍ଞ କଲେ କିସ ଫଳ ।
ହସି କହନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ ॥ ୩
ଏଣେ ସଂଶୟ ମୋର ମନ ।
କହ ତୁ ପୂଜାର ବିଧାନ ॥
ଗୁପତ ନ କର ପିଅର ।
ଏ ସାଧୁଜନଙ୍କ ବେଭାର ॥
ସେବକେ ଗୁହ୍ୟ ଭାବ କହି ।
ବିଶେଷେ ତୋର ପୁତ୍ର ମୁହିଁ ॥
ସମଦରଶୀ ଯାର ଚିତ୍ତ ।
ନାହିଁ ତାହାର ରିପୁ ମିତ୍ର ॥୪,୫
ସଂସାରଧର୍ମେ ଥାଇ ଜନ୍ତୁ ।
ଇଚ୍ଛନ୍ତି ନାନା କର୍ମ ହେତୁ ॥
ଜାଣି ନ ଜାଣି ଫଳ ଆଶେ ।
କର୍ମ ସାଧନ୍ତି ମନତୋଷେ ॥
ଦଇବମତେ ଫଳ ହୋଇ ।
ଯେ ଯାହା କର୍ମବଳେ ପାଇ ॥ ୬
ବେଦପୁରାଣ କର୍ମ ଘେନି ।
କର୍ମ ସାଧନ୍ତି ବିପ୍ର ମୁନି ॥
ତୁମ୍ଭେ ସାଧିବ କେଉଁ ମତେ ।
ବିଗ୍ୱରି କହ ତାତ ମୋତେ ॥ ୭
କୃଷ୍ଣ ବଚନ ନନ୍ଦ ଶୁଣି ।
କୋଳେ ବସାଇ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ଦାମୋଦର ।
ପୂଜା କରିବୁଁ ସୁରେଶ୍ୱର ॥
ତାର ଆଜ୍ଞାରେ ମେଘମାଳ ।
ସଂସାରେ ବରଷନ୍ତି ଜଳ ॥
ମେଦିନୀ ଜଳଯୋଗ ପାଇ ।
ଅନେକ ଶସ୍ୟ ଉପୁଜାଇ ॥

ଜୀବିକା ହୋଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ତେବେ ସେ ଜୀଅନ୍ତି ସଂସାର ॥ ୮
ଶସ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଘେନି ଜନେ ।
ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ତୋଷମନେ ॥
ନାନା ଦେବତା ଯଜ୍ଞେ ଦାହି ।
ପୂଜି ଅନେକ ଫଳ ପାଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ଯେ ଯାହାର ମତେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ୯
ଯେ ଯାହା ମତେ ନାନା ଯାଗ ।
କରି ଲଭନ୍ତି ତିନିବର୍ଗ ॥
ଇଷ୍ଟଦେବତା ଶୁଭକାଳେ ।
ପୂଜା କରନ୍ତି ମହୀତଳେ ॥୧୦
ଯେ ନର ଲୋଭବଶ ହୋଇ ।
ଇଷ୍ଟଦେବତା ନ ପୂଜଇ ॥
ତାହାର ନାହିଁ ସୁଖଲେଶ ।
ଆପଦ ହୋଏ ପରବେଶ ॥୧୧
ନନ୍ଦ ବଚନ କୃଷ୍ଣ ଶୁଣି ।
ବୃଦ୍ଧ ଗୋପାଳେ ଯାହା ଭଣି ॥
ଇନ୍ଦ୍ରବିଷୟେ କୋପ କରି ।
ନନ୍ଦକୁ ବୋଲନ୍ତି ମୁରାରି ॥୧୨
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ତାତ ।
ସଂସାର କର୍ମେ ଆତଯାତ ॥
ଏ ଜୀବ ଆତ୍ମା କର୍ମ ଘେନି ।
ଗତ ଆଗତ ପଥଶ୍ରମୀ ॥
କର୍ମର ମତେ ଦୁଃଖସୁଖ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ହୋଏ ଦେଖ ॥୧୩
କର୍ମଟି ଦୁଃଖସୁଖ ଦାତା ।
ବିଶ୍ୱ ସଂସାରେ ବଳବନ୍ତା ॥
ଭୋ ତାତ କର୍ମପାଦେ ସେବ ।
କର୍ମହୁଁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେବ ॥
କର୍ମ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ଇନ୍ଦ୍ର ତ ନୁହଇ ଠାକୁର ॥୧୪,୧୫
ସ୍ୱଭାବେ ଜୀବ ଆତଯାତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ସଞ୍ଚରେ ଜଗତ ॥
କର୍ମର ବଳେ ଦେହ ଘେନି ।
ଜୀବ ଭ୍ରମଇ ନାନାଯୋନି ॥

କର୍ମ ଯେ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ହୋଇ ।
ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ॥
ସକଳେ କର୍ମ ସେବା କର ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥୧୬-୧୮
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ନିଜ କର୍ମ ଛାଡ଼ି ।
ଅନ୍ୟ ଜୀବିକା ଲୋଭେ ଲୋଡ଼ି ॥
ଦୁର୍ଗତି ପଥ ଅବୋରନ୍ତି ।
ଯେସନେ ବିଟପୀ ଯୁବତୀ ॥୧୯
ଭୋ ତାତ ଶୁଣ କର୍ମ କଥା ।
ବେଦପୁରାଣେ ଯେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଗ୍ୱରିବର୍ଣ୍ଣ ।
ଯେ ଯାହା ମତେ ବୃତ୍ତି ଭିନ୍ନ ॥
ଯଜନ ଆଦି ଷଟକର୍ମ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଜନର ଏ ଧର୍ମ ॥
ଭୂମିପାଳନ ଶୂରବନ୍ତ ।
ଦାନ ପୌରୁଷ କ୍ଷତ୍ରିବୃତ୍ତ ॥
କୃଷି ବାଣିଜ୍ୟ ଗୋରୁ ବୃତ୍ତି ।
ବୈଶ୍ୟଜନଙ୍କର ଏ ଗତି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣପାଦେ ସେବା କରି ।
ଶୂଦ୍ରେ ହୋଇବେ ସୁଖଗ୍ୱରୀ ॥
ଏ ଗ୍ୱରି ବର୍ଣ୍ଣର ବେଭାର ।
ବୈଶ୍ୟଙ୍କ ମତଟି ଆମ୍ଭର ॥୨୦,୨୧
ଭୋ ତାତ ଶୁଣ ଆଦି ଅନ୍ତ ।
ଯେମନ୍ତ କହଇ ବେଦାନ୍ତ ॥
ସୃଷ୍ଟିର କାଳେ ନାରାୟଣ ।
ଆଗେ ସର୍ଜିଲା ତିନିଗୁଣ ॥
ରଜୋଗୁଣରୁ ବ୍ରହ୍ମା ହୋଇ ।
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣକୁ ବିଷ୍ଣୁ ପାଇ ॥
ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲେ ତମୋଗୁଣ ।
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଭିଆଣେ ମେଘମାଳ ।
ସଂସାରେ ବରଷନ୍ତି ଜଳ ॥
ଜନ୍ତୁ ଜୀବିକା ତେଣେ ହୋଇ ।
ଇନ୍ଦ୍ରେ ତ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ତ ତପେ ବଡ଼ପଣ ।
ଜଗତ ବିଷ୍ଣୁର ଭିଆଣ ॥୨୨,୨୩

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_6_Front

ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ଦେଶ ପୁରେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ପୂଜିବେ ବେଭାରେ ॥
ବନଗହନେ ଆମ୍ଭ ଘର ।
ଗୋରୁ ଚରାଉ ନଦୀତୀର ॥
ନିର୍ଝର ଜଳପାନ କରି ।
ଆମ୍ଭ ଦେବତା ବନଗିରି ॥୨୪
ତୁମ୍ଭର ଯଜ୍ଞ ଯେବେ ସତ୍ୟ ।
କହଇ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତ ॥
ଗୋରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରୀତିଫଳେ ।
ଯଜ୍ଞ କରିବା ଗିରିତଳେ ॥
ପୂଜିବା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଶିରେ ।
ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଯଜ୍ଞର ସମ୍ଭାରେ ॥୨୫
ଦ୍ୱିଗୁଣ କରି ବଳିଭୋଜା ।
ସୁଖେ କରିବା ଗିରିପୂଜା ॥
ନାନା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଷଡ଼ରସ ।
ପିଷ୍ଟକ ପ୍ରପାନ ପାୟସ ॥
ଗୋରସ ଘୃତ ସରପୁଳି ।
ନାନା ପିଷ୍ଟକେ ଖଣ୍ଡ ବୋଳି ॥
ଅନଳ ପୂଜା ହୋମ କର ।
ଋତ୍ୱିଜ ଗୃରିବେହୁଁ ବର ॥
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତି ଯଜ୍ଞ ଅନ୍ତେ ।
ଦକ୍ଷିଣା ଦିଅ ଯଥୋଚିତେ ॥
ଗୋରୁ କାଞ୍ଚନ ତିଳ ଅନ୍ନ ।
ଅତିଥି ପୂଜାର ବିଧାନ ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ ତୋଷ କରି ।
ସୁଖେ ଭୁଞ୍ଜିବେ ନରନାରୀ ॥୨୬, ୨୭
କୋମଳ ତୃଣ ଅନ୍ନ ସଙ୍ଗେ ।
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇବା ରଙ୍ଗେ ॥
ପର୍ବତେ ବଳିଭୋଜା ଦେଇ ।
ସକଳେ ଅଳଙ୍କାର ଲାଇ ॥
କରିବା ଗିରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
ଆରାଧି ଅନଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥
ମୋହର ମତେ ଏ ଯୋଗାଇ ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦ ଗୃହିଁ ॥୨୮-୩୦
ମୁନି କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ଶୁଣି ଗୋପାଳେ ଉଦବେଗେ ॥
କୃଷ୍ଣବଚନ ପ୍ରତିପାଳି ।
ନନ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟେ ଘେନି ଭାଳି ॥

କୃଷ୍ଣ ବଚନ ପରଶଂସି ।
ମିଳିଲେ ଯେଝା ଘରେ ଆସି ॥୩୧
ଦ୍ୱିଗୁଣ ସମ୍ଭାର ସେ ଘେନି ।
କରନ୍ତି ନାନା ବାଦ୍ୟ ଧ୍ୱନି ॥
ପର୍ବତତଳେ ଯାଇ ମିଳି ।
କାମିନୀ ଦ୍ୟନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ॥
ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭି ଗିରିତଳେ ।
ପୂଜିଲେ ଗୋ ବିପ୍ର ଅନଳେ ॥
ଯେ ଯାହାମତେ ଦେଲେ ଦାନ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ଗୋରୁ ଅନ୍ନ ॥
ଦେବ ଅତିଥି ପୂଜା କରି ।
ଭୋଜନ କଲେ ନରନାରୀ ॥
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଲାଇ ।
ଗୋରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ॥
ପର୍ବତ କଲେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଦେଲେ ଜଳ ତୃଣ ॥୩୨, ୩୩
ଶକଟ ମଣ୍ଡିଲେ ଗୋପାଳେ ।
ଦିବ୍ୟ ବସନ ରତ୍ନମାଳେ ॥
ବାଳକ କୋଳେ ଘେନି ନାରୀ ।
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦି କରି ॥
ରୋହିଣୀ ଯଶୋଦାର ମେଳେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଘେନି କୋଳେ ॥
ଶଙ୍ଖ ମହୁରୀ ନାଦ କରି ।
ମୁରଲୀ ନାଦେ ଗୀତ ସ୍ଫୁରି ॥
ବୁଲନ୍ତି ଗିରି ଗୃରିଦିଗେ ।
କୃଷ୍ଣ ଆନନ୍ଦ ବଳିଯୋଗେ ॥୩୪
ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗମାୟା ବଳେ ।
ପର୍ବତ ଶିଖେ ବିଜେ କଲେ ॥
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଛନ୍ତି ବସି ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ପର୍ବତ ଶିଖେ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ।
ଟେକି ଗୃହାନ୍ତି ଗୋପଗୋପୀ ॥
ବେନି ଯୋଜନ ଲମ୍ବେ ଭୁଜ ।
ଶିରେ ଲାଗଇ ଗ୍ରହରାଜ ॥
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ତନୁବର୍ଣ୍ଣ ।
ଗୋପଙ୍କୁ ଗୃହିଁ ସାବଧାନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ହୋଇଲି ମୁଁ ତୋଷ ।
ଆନନ୍ଦେ ପୂରୁ ତୁମ୍ଭ ଆଶ ॥

ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଥାଅ ବନେ ।
ମୋହର ପୂଜାର ବିଧାନେ ॥
ସକଳ ଖଣ୍ଡିବି ପ୍ରମାଦ ।
ଗୋକୁଳ ହୋଇବ ଆନନ୍ଦ ॥
ତଳେ ଲମ୍ବାଇ ବେନି ଭୁଜ ।
ବଳି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଗିରିରାଜ ॥୩୫
ଗୋପୀ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦେଖ ହୋ ପର୍ବତ ମହିମା ।
ଯଜ୍ଞର ବଳ ପୁଣ୍ୟକର୍ମା ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ସେ ଆଜ ।
କିସ କରିବ ଦେବରାଜ ॥
ଏତେହେଁ କାଳ କଲ ପୂଜା ।
ଦେବତା ନ ଖାଇଲା ଭୋଜା ॥
ଏମନ୍ତ ଦିଅଁ ଅଛି କାହିଁ ।
ହସ୍ତ ପ୍ରସାରି ବଳି ଖାଇ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ।
ନ ଜାଣି ପୂଜ ବାଇ ହୋଇ ॥
ଏମନ୍ତ ନ ଦେଖିଲା ଦିନେ ।
ବଳି ଭୁଞ୍ଜଇ ତୋଷମନେ ॥
ଏବେ ତୁମ୍ଭର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଥିବ ଏହା ଧ୍ୟାୟି ॥
ଏ ଆମ୍ଭ ପୂରାଇବ ଆଶା ।
ଏଣେ ସେ ଆମ୍ଭର ଭରସା ॥୩୬
ଏହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କର ।
ଏ ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ଠାକୁର ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା ଯେ କରି ।
ପଡ଼ିବେ ନରକ ଆବୋରି ॥
ଏ ଆମ୍ଭ ରଖିବ ଗୋକୁଳ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ବନମାଳୀ ।
ଆପଣେ କଲେ ନିଉଛାଳି ॥
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଗୋପଗୋପୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୃହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଲୁ ପର୍ବତ ॥
କଲ୍ୟାଣ ହେଉ ନନ୍ଦବାଳ ।
ଆମ୍ଭର ରଖିବ ଗୋକୁଳ ॥

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_6_Back

ଏମନ୍ତ ପୂଜାବିଧି କଲେ ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ ପରଶଂସି ।
ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରେ ଆସି ॥୩୭, ୩୮
ସେ ହରିଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଇନ୍ଦ୍ରପୂଜାଭଞ୍ଜନଂ ନାମ ପଞ୍ଚବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଡ଼ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଷଡବିଂଶରେ ଇନ୍ଦ୍ର କ୍ରୋଧେ । ବରଷା କରୁଁ ବ୍ରଜେ ବାଦେ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତୋଳି ଗିରି କରେ । ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ରକ୍ଷା କଲେ ॥

ପରୀକ୍ଷ ମୁଖକୁ ଅନାଇଁ ।
ଶୁକ କହନ୍ତି ତୋଷ ହୋଇ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ରାଜନ ଶୁଣ ପରିମାଣି ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଜାଣିଲା ବଜ୍ରପାଣି ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେଖି ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
କୋପେ କମ୍ପିଲା ସୁରରାଣ ॥ ୧
କହଇ ଦେବଙ୍କୁ ବସାଇ ।
ମେଘ ପବନକୁ ଅଣାଇ ॥
ପ୍ରଳୟକାରୀ ମେଘଗଣ ।
ଅନାଇଁ କହେ ମଘବାନ ॥ ୨
ଶୁଣ ବଚନ ମେଘମାଳେ ।
ମୋ ପୂଜା ଭାଙ୍ଗିଲେ ଗୋପାଳେ ॥
ଯଶୋଦାସୁତ କୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ।
ଗୋପାଳେ ମୋତେ ନ ମାନିଲେ ॥
ବାଳକ କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ନାମ ।
ତାହାର ବୋଲେ ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ବଳୀୟାର ।
ପୂଜା ଭାଙ୍ଗିଲା ଗୋପେ ମୋର ॥
ଗଉଡ଼େ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଭୋଳ ।
ମୁଁ ଆଜ ପୂରାଇବି କାଳ ॥

ଏ ଅପମାନ କେବା ସହି ।
ସ୍ୱର୍ଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ବହି ॥ ୩
ସମ୍ପଦ ମତ୍ତଗର୍ବ ଅନ୍ଧେ ।
ସିନ୍ଧୁ ତରିବେ ବାଲିବନ୍ଧେ ॥
ଦଦରା ନାବେ ଯେହ୍ନେ ବସି ।
ସମୁଦ୍ର ତରଣେ ସାହସୀ ॥
ଭବ ତରଣେ ପଥ ଲୋଡ଼ି ।
ପଣ୍ଡିତେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ି ॥
ଏମନ୍ତ ମଣିଲେ ଗୋପାଳେ ।
ନନ୍ଦ ଗୋପାଳ ପୁତ୍ର ବୋଲେ ॥
ବାଳକ ସପତ ବରଷ ।
ତା ବୋଲେ କରିଲେ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ବାଳୁତ ପ୍ରାୟ ଖେଳୁଥାଇ ।
ପାଠ ପଠନ ନ ଜାଣଇ ॥
ଗାଈ ଚରାଇ ବନେ ବନ ।
ଗୋପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଣୁସ୍ୱନ ॥
ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରାୟ ତାକୁ ମଣି ।
ମୋହର ମହିମା ନ ଜାଣି ॥
ଏଡ଼େ ଅନୀତି ଆଚରିଲେ ।
ଆଜ ସଂଗ୍ରାମ କୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ॥୪,୫
ଜାଣିବା କୃଷ୍ଣ ଆଶ୍ରେ କରି ।
କେମନ୍ତେ ଥିବେ ଗୋପପୁରୀ ॥

ଗୋରୁ ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ ଆଦି ।
ଏ ମୋର ଯଜ୍ଞଭଙ୍ଗେ ବାଦୀ ॥
ଏହାଙ୍କୁ କର ବେଗେ ନାଶ ।
ଆବୋରି ବୃନ୍ଦାବନ ଦେଶ ॥
ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଳୟ ଗ୍ରିମେଘେΨ ।
ଗୋପେ ବରଷ ଯାଇ ବେଗେ ॥
ଶୁଣ ପବନ ଅଣଗ୍ରଶ ।
ଏ ଗ୍ରିମେଘେ ତୁମ୍ଭେ ମିଶ ॥
ବିଜୁଳି ଘୋରନାଦ ଘେନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପାଅ ମେଦିନୀ ॥
ବଜ୍ର ପାଷାଣ ସଙ୍ଗେ ବାରି ।
ବରଷ ଘୋରନାଦ କରି ॥ ୬
ମୁଁ ପୁଣ ତୁମ୍ଭ ପଛେ ଥାଇ ।
ଅଇରାବତକୁ ଆରୋହି ॥
ବଜ୍ର ମାରିବି ନିରନ୍ତରେ ।
ଅନଳ ଜ୍ୟୋତି ପରଖରେ[୧] ॥
ନନ୍ଦ ସମ୍ପଦ କରି ନାଶ ।
ତେବେ ଯେ ମୋର ମନତୋଷ ॥
ରିପୁ ନ ସାଧନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାଣୀ ।
ତାହାଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟେ ନ ଗଣି ॥ ୭
ଶୁକ କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରର ବୋଲେ ଗ୍ରିମେଘେ ॥

୧. ପରଖରେ—ପ୍ରଖର ବେଗରେ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

Ψ ଗ୍ରିମେଘର ନାମ; ଯଥା—ଆବର୍ତ୍ତ (ନିର୍ଜଳ ମେଘ), ସଂବର୍ତ୍ତ (ବହୂଦକ ମେଘ), ପୁଷ୍କର (ଦୁଷ୍କରଜଳ ମେଘ) ଏବଂ ଦ୍ରୋଣ (ଶସ୍ୟ ପ୍ରସୂୟକ ମେଘ) ।

ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶୀତ ବାତ ତୁଲେ ।
ପବନ ବେଗେ ଚଳିଗଲେ ॥
ଗୋପନଗର ସୀମା ଯେତେ ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ଦିଗ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ବିଜୁଳିନାଦ ଖରତର ।
ଦିବସେ କଲେ ଅନ୍ଧକାର ॥
ପବନ ଘୋରନାଦ କରି ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥
ହସ୍ତୀର ଶୁଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ଜଳ ।
ଧାରା ବରଷନ୍ତି ଗହଳ ॥
ଜଳର ସଙ୍ଗେ ଶିଳା ପଡ଼ି ।
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥
ଦଣ୍ଡକେ ଉଛୁଳିଲା ମହୀ ।
ସ୍ଥଳ ଗଭୀର ନ ଦିଶଇ ॥୮-୧୦
ଶୀତ ପବନ ସଙ୍ଗେ ବାରି ।
କମ୍ପନ୍ତି ଗୋପ ନରନାରୀ ॥
ଗୋପାଳେ ଦେଖି ବିପରୀତ ।
ବୋଇଲେ ହୋଇଲୁଁ ଅନାଥ ॥
ଯଶୋଦା ନନ୍ଦନର ବୋଲେ ।
ବିବାଦ କଲୁ ଇନ୍ଦ୍ର ତୁଲେ ॥
ବାଳବଚନ ସତ୍ୟ କରି ।
ଅନାଥ ହେଲା ଗୋପପୁରୀ ॥
କାହାରେ ପଶିବୁଁ ଶରଣ ।
ଅକାଳେ ହୋଇଲା ମରଣ ॥
ଅନାଥ ହୋଇଲା ଗୋକୁଳ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଆଦିମୂଳ ॥୧୧, ୧୨
ହେ କୃଷ୍ଣ ତୋର ବୋଲ କରି ।
ନିଶ୍ଚେ ବୁଡ଼ିଲା ଗୋପପୁରୀ ॥
ଗୋରୁଏ ଶିଳା ଜଳେ କମ୍ପି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥
ଲାଞ୍ଜ ଆଚ୍ଛାଦି ଅଧୋମୁଖେ ।
ମିଳିଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ପାଖେ ॥
ବୃଦ୍ଧ ବାଳକେ ଥରହର ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଦାମୋଦର ॥
ତୋତେ ଶରଣ ଗୋପପୁର ।
ତୁ ନାଥ ଆମ୍ଭ ବଳୀୟାର ॥
ଥୋକେ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ।
ବିବାଦ କଲୁଁ ଇନ୍ଦ୍ର ତୁଲେ ॥

ଏ କାହୁଁ ରଖିବ ଗୋକୁଳ ।
ବାଇ ପରାୟେ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ସକଳେ ହୋଇଲୁଁ ନିରେଖ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ପଦ୍ମମୁଖ ॥
ମଧୁସୂଦନ ଚକ୍ରଧର ।
ଅନାଦି ଧର୍ମ ନିରାକାର ॥
ତୋର ଶରଣୁଁ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ।
ରଖ ଗୋକୁଳ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ହୋଇଲୁଁ ବଇରୀ ।
ବୁଡ଼ିଲା ଗୋପପୁର ଶିରୀ ॥
ସକଳେ ହୋଇଲୁଁ ନିରାଶ ।
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ଜୀବନର ଆଶ ॥୧୩
ଗୋପର ଦେଖିଣ ବିକଳ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଆଦିମୂଳ ॥
ଏ ଅପରତୁ ବରଷଣ ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପବନ ପାଷାଣ ॥
ବରଷା ଋତୁ ଏ ନୁହଇଁ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ବରଷେ କୋପ ବହି ॥
ବାସବ ମୋତେ ନ ଜାଣଇ ।
ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାୟେକ ମଣଇ ॥
ମୋହର ଜୀବନ ଗୋକୁଳ ।
ଏହାଙ୍କୁ କରଇ ଆକୁଳ ॥
ମୋତେ ସେ କଲା ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
ଭୋଳେ ହୋଇଲା ମତିଭ୍ରମ ॥
ପୂର୍ବେ ଏ ଅଛି ତପ ଦାହି ।
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
କେମନ୍ତେ ନାଶିବି ସମ୍ପଦ ।
ମୋହର ଦେଲା ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ॥
ଏହାର ଗର୍ବ ଆଜ ନାଶି ।
ପୁଣି ମୁଁ ସ୍ଥାପିବି ବିଶ୍ୱାସି ॥୧୪-୧୬
ମୋହର ଭାବ ଯେ ଜାଣଇ ।
ତାହାର ଦେହେ ଗର୍ବ ନାହିଁ ॥
ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ବାନା ମୋର ।
ଦୁଷ୍ଟଦଳନେ ଅବତାର ॥
ମୋର ସମ୍ପଦ ଗୋପପୁରୀ ।
ମୂହିଁ ସେ ଗୋପପୁର ଶିରୀ ॥
ମୋତେ ମାରିବ ବୋଲି କୋପେ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ହିଁ ଆସିଅଛି ଗୋପେ ॥

ହସ୍ତୀର କନ୍ଧେ ଇନ୍ଦ୍ର ଥାଇ ।
ବଜ୍ର ମାରଇ ମୋତେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଆଜ ମୁଁ ରଖିବି ଗୋକୁଳ ।
କେ ସହୁ ଗୋରୁଙ୍କ ବିକଳ ॥୧୭, ୧୮
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଗୋପୀନାଥ ।
ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ବାମହସ୍ତ ॥
ପର୍ବତ ଥିଲା ନଦୀତୀରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଉପାଡ଼ିଲେ କରେ ॥
ଛତ୍ର ପ୍ରାୟେକ ଗିରି ଟେକି ।
ଡାକନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ॥
ହେ ତାତ ମାତ ଗୋପବାଳେ ।
ବହନ ପଶ ଗିରିତଳେ ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ଆଦି କରି ।
ସର୍ବସମ୍ପଦ ନରନାରୀ ॥
ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ସର୍ବେ ପଶ ।
ମନେ ନ କର କିଛି ତ୍ରାସ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ପୀତବାସ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ ॥୧୯, ୨୦
ମୋହର କରେ ଗିରି ଥିବ ।
ତୁମ୍ଭ ଉପରେ ନ ପଡ଼ିବ ॥
ପୁଷ୍ପହୁଁ ଉଶ୍ୱାସଟି ମୋତେ ।
ତୁମ୍ଭେ ନ ଯାଅ ଅପରତେ ॥
ତୁମ୍ଭର ହିତେ ଗିରିବର ।
ଦେଖ ଟେକିଲି ବାମକର ॥
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମଲେ ହତ୍ୟା ମୋର ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥
ମୋହର ବୋଲେ ଯଜ୍ଞ ଭାଙ୍ଗି ।
ଏବେ ହୋଇଲ ଇନ୍ଦ୍ରେ ଗଞ୍ଜି ॥
ମୁଁ ଆଜ ରଖିବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ।
କିମ୍ପାଇଁ ଡର ବାସବକୁ ॥
ମନେ ନ କର କିଛି ତ୍ରାସ ।
ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତେ ସର୍ବେ ପଶ ॥୨୧
କୃଷ୍ଣବଚନେ ସୁଖୀଭୋଳେ ।
ପଶିଲେ ପର୍ବତର ତଳେ ॥
ଯାହାର ଘରେ ଯେତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ।
ପଶିଲେ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ସର୍ବ ॥
ଗିରି ଗର୍ତ୍ତରେ ଗଲେ ପଶି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବଚନେ ବିଶ୍ୱାସି ॥

ଦାସବତ୍ସଳ ବନମାଳୀ ।
ପୁଷ୍ପର ପ୍ରାୟେ ଗିରି ତୋଳି ॥
ବାମ ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରଭାଗେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବସାଇଲେ ରଙ୍ଗେ ॥
ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରେ ଗିରି ଦେଖି ।
ଭୟେ ବୁଜିଲେ ସର୍ବେ ଆଖି ॥
ଗୋପାଏ ଗୋରୁଙ୍କର ମେଳେ ।
ଅନାଇ କାନ୍ଦନ୍ତି ବିକଳେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଏବେ ନାଶଗଲୁଁ ।
ଗିରି ଗର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରାଣ ଦେଲୁଁ ॥
ସାତ ବରଷ ପୁଅ କରେ ।
ପର୍ବତ ଅଙ୍ଗୁଳି ଉପରେ ॥
ଏ କେତେବେଳ ଧରିଥିବ ।
ପବନ ବହିଲେ ପଡ଼ିବ ॥
କୋପ କରିଛି ଇନ୍ଦ୍ରରାଜା ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଦେଲୁ ବଳିଭୋଜା ॥
ନନ୍ଦର ସୁତ ଆମ୍ଭ କାଳ ।
ତା ବୋଲେ ନଶିଲୁଁ ସକଳ ॥
ଏମନ୍ତେ ପର୍ବତକୁ ଗ୍ରହିଁ ।
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗୁଳିକି ଧ୍ୟାୟି ॥
ସମସ୍ତ ଚକ୍ଷୁ ଏକମେଳେ ।
ଥୋଇଲେ କୃଷ୍ଣ କରସ୍ଥଳେ ॥
କ୍ଷୁଧା ପିପାସେ ନାହିଁ ମନ ।
ନିମେଷ କଲେ ସାତଦିନ ॥୨୨, ୨୩
କୃଷ୍ଣର ମାୟାଯୋଗ ବଳେ ।
ରାତ୍ର ଦିବସ ନ ଜାଣିଲେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ଯେ ଶୂନ୍ୟେ ରହିଥିଲା ।
ସପତ ଦିନ ବରଷିଲା ॥
ପ୍ରଳୟକାରୀ ମେଘମାଳ ।
ଫୁଟିଣ ହୋଇଲେ ନିର୍ଜଳ ॥
ପବନ ଚଳି ନ ପାରିଲେ ।
ଅଳପ ଅଳପ ବହିଲେ ॥

ବିଜୁଳି ମେଘେ ଲୀନ ହେଲା ।
ଶବଦ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଲା ॥
ଶ୍ରମ ପାଇଲା ସୁରପତି ।
ଜାଣିଲା ନିଶ୍ଚେ ଏ ଶ୍ରୀପତି ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର କରେ ଶସ୍ତ୍ର ନାହିଁ ।
ବୋଲଇ ମେଘକୁ ଅନାଇ ॥
ଆଉ କି ଗର୍ବ ଅଛି ମୋର ।
ଗିରି ତୋଳିଲେ ଦାମୋଦର ॥
ରଖିଲେ ଗୋପପୁର ଶିରୀ ।
ଆସ ହୋ ଯିବା ନିଜ ପୁରୀ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲା ।
ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲା ॥୨୪
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଥିଲେ ଗିରି ତୋଳି ।
ଜାଣିଲେ ମେଘେ ଗଲେ ଚଳି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ।
ବାହାର ହୁଅ ବେଗ ହୋଇ ॥
ଗଗନ ନିର୍ମଳ ଦିଶିଲା ।
ରବି କିରଣ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ସକଳ ଜଳ ନଦୀମାର୍ଗେ ।
ପଶିଲେ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଭେ ॥
ପବନ ବହିଲା ଉଶ୍ୱାସ ।
ଦିଶିଲା ବନ ଦିଗ ଦେଶ ॥
ଏବେ ବାହାର ହୁଅ ବେଗେ ।
ନିର୍ମଳ ବନଭୂମି ଭାଗେ ॥
ପର୍ବତ ଧରି ନ ପାରଇ ।
ପଡ଼ିଲେ ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ॥୨୫, ୨୬
ଶୁଣି ଗୋପାଳେ ଥରହର ।
ବାହାର ହୋଇଲେ ସତ୍ୱର ॥
ଯେ ଯାହା ଧନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଲଇ ।
ବୃଦ୍ଧ ବାଳକ ବତ୍ସା ଗାଈ ॥
ବାହାର ହୋଇଲେ ସକଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିଁଲେ ଗିରିତଳେ ॥

ଦେଖିଲେ ଗର୍ତ୍ତେ କେହି ନାହିଁ ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ବତ୍ସା ଗାଈ ॥
ପରମାନନ୍ଦ ତୋଷମନେ ।
ଗିରି ସ୍ଥାପିଲେ ଯଥାସ୍ଥାନେ ॥୨୭, ୨୮
ଦେଖନ୍ତି ସର୍ବ ଦେବତାଏ ।
ଶୂନ୍ୟେ କରନ୍ତି ଜୟେ ଜୟେ ॥
ସ୍ଥାନେ ନିବେଶି ମହାଗିରି ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ନରହରି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୋପବାଳେ ।
ଧରନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ କୋଳେ ॥
ଦଧି ଅକ୍ଷତ ଜଳ ଘେନି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସିଞ୍ଚନ୍ତି କାମିନୀ ॥
ନନ୍ଦ ରୋହିଣୀ ଯଶୋବନ୍ତୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କୋଳ ଯେ କରନ୍ତି ॥
ଆଶିଷ ଦ୍ୟନ୍ତି ସ୍ନେହଭରେ ।
ଗୋରଜ ଲେପନ୍ତି ଶରୀରେ ॥୨୯, ୩୦
ଆକାଶେ ଥାଇ ଦେବନାରୀ ।
ସିଦ୍ଧ ଗ୍ରରଣେ ସ୍ତୁତି କରି ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟ ଗୀତନାଦେ ।
ଗନ୍ଧର୍ବେ ମଙ୍ଗଳ ଶବଦେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି କରି ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଅପସରୀ ॥୩୧,୩୨
ଦିନକୁ ଦିନ ଅତି ରସ ।
ଗୋକୁଳେ ରାମ ହୃଷୀକେଶ ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଦେଖି ଜନେ ।
ଆନନ୍ଦ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନେ ॥
ହରି ମହିମା ହୃଦେ ଧରି ।
ଦିନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ॥୩୩
ସେ ଗିରିଧାରୀଙ୍କର ପାଦେ ।
ମୋ ମନ ରମୁ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ଚରଣ କମଳେ ମୋ ଆଶ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରିଧାରଣଂ ନାମ ଷଡ୍‌ବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସପ୍ତବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କର୍ମରେ ଚକିତ । ଗୋପୀଙ୍କୁ ନନ୍ଦ ଗର୍ଗଉକ୍ତ ॥
ଶୁଣାଇ କହେ କୃଷ୍ଣଗୁଣ । ସପ୍ତବିଂଶରେ ଏ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପାଣ୍ଡବ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ନନ୍ଦନନ୍ଦନ କର୍ମବାଣୀ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ।
କହନ୍ତି ନନ୍ଦଙ୍କୁ ବସାଇ ॥ ୧
ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ତୋ ବାଳକ ।
ଏହାର କର୍ମମାନ ଦେଖ ॥
କେଉଁ ଦେବତା ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ ।
ଜନ୍ମ ହୋଇଲା ଦେହ ବହି ॥
ଆମ୍ଭର ବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥ ୨
ସାତ ବରଷ ତୋର ବଳା ।
ହସ୍ତକେ ଗିରିଏ ତୋଳିଲା ॥
ନଳିନୀ ଯେହ୍ନେ ଗଜ କରେ ।
ପର୍ବତ ତୋଳିଲା ସଧାରେ ॥ ୩
ତିନି ଦିନରେ ତୋର ସୁତ ।
ପୂତନା ପ୍ରାଣ କଲା ହତ ॥
ଅଣ୍ଟୁଡ଼ି ଉଠିଆରି ଦିନ ।
ଶକଟ ଭାଙ୍ଗି କଲା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ॥୪,୫
ଦିନେକ ଦ୍ୱାରେ ବସିଥିଲା ।
ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ଯେ ହରି ନେଲା ॥
ଗଗନେ ନେଇ ତା ମାଇଲା ।
ଶିଳାରେ ପଡ଼ି ଉବୁରିଲା ॥ ୬
ଦଧିମନ୍ଥନ ବେଳେ ଧରି ।
ରୋଳେ ବାନ୍ଧିଲା ତୋର ନାରୀ ॥
ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଶିଗଲା ।
ଯାମଳା ଅର୍ଜୁନ ଭାଙ୍ଗିଲା ॥ ୭
ବତ୍ସା ଦଇତ ବାଳକାଳେ ।
ମାଇଲା କୁମାରଙ୍କ ମେଳେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ବକ ଗିଳୁଥିଲା ।
ବେନିଫାଳ କରି ଚିରିଲା ॥
ଧେନୁକା ତାଳବନେ ନାଶି ।
ଫଳ ଆଣିଲା ମନ ତୋଷି ॥୮-୧୦
ପ୍ରଲମ୍ବା ଯୁଦ୍ଧେ ମରାଇଲା ।
ଗୋକୁଳ ଅନଳୁଁ ତାରିଲା ॥ ୧୧
ଜାଣୁ ନା କାଳିୟର କଥା ।
କେ ତାରେ ଅଛି ସାମରଥା ॥
ହେଲେ ଗଞ୍ଜିଲା ତାର ବଳ ।
ଅମୃତ କଲା ବିଷଜଳ ॥ ୧୨
ଲୋଚନେ ତାର ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ହେଉଁ ବାଇ ॥
ଆମ୍ଭର ବଡ଼ଇ ମୁହାଁସ[୧] ।
ବାଳକେ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ପାଶ ॥ ୧୩
ଏବେ ତୋଳିଲା ଗିରିବର ।
ସାତ ବରଷ ତୋ କୁମର ॥
ଆମ୍ଭେ ପାଇଲୁ ମନେ ଶଙ୍କା ।
ନନ୍ଦ ତୁ ଗୋପେ ଥାଅ ଏକା ॥
କି ଏ ଅସୁର ତୋର କୋଳେ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଗିଳିବ ସେ ହେଲେ ॥
ପଳାଇ ଯିବୁଁ ତୋର ପୁରୁ ।
ତୋର ସୁତକୁ ଆମ୍ଭେ ଡରୁ ॥ ୧୪
ନନ୍ଦ ବୋଇଲା ତାହା ଶୁଣି ।
ଗୋପ ବଚନ ପରିମାଣି ॥
ଶୁଣ ସକଳ ଗୋପଜନ ।
ଗର୍ଗ ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବଚନ ॥
ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମକର୍ମ[୨] କାଳେ ।
ମୋତେ କହିଲେ ଏକମେଳେ ॥
ବୋଇଲେ ତୋର ପୁତ୍ରକଥା ।
ଜାଣଇଁ ଜନ୍ମର ବାରତା ॥
ଏ ଚ୍ୱରିଯୁଗେ ଚ୍ୱରିବର୍ଣ୍ଣ ।
ଶୁକ୍ଳ ଶୋଣିତ ପୀତ ଶ୍ୟାମ ॥୧୫,୧୬
ପୂର୍ବେ ଏ ବସୁଦେବ ଘରେ ।
ଜନ୍ମିଲା ଦେବକୀ ଉଦରେ ॥
ଏହାର ନାମ ବାସୁଦେବ ।
ବିଦିତ ବୋଲନ୍ତି ସାଧବ ॥ ୧୭
ଏହାର ନାମ ଗୁଣ ଯେତେ ।
ମୁହିଁ ଜାଣଇ ଯୋଗମତେ ॥ ୧୮
ଗୋକୁଳ ତାରିବ ଏ ଭଲେ ।
ସୁଖେ ବଞ୍ଚିବ ଏହା ତୁଳେ ॥ ୧୯
ପୂର୍ବେ ସାଧବେ ଦୁଷ୍ଟ ଭୟେ ।
ତରିଲେ ଏହା ପାଦ ଧ୍ୟାୟେ ॥
ଏହାର ପାଦେ ପ୍ରୀତି କରି ।
ହେଲେ ତରିଲେ ଭବବାରି ॥୨୦,୨୧
ହେ ନନ୍ଦ ଶୁଣ ସାବଧାନ ।
ମନୁଷ୍ୟ ନୋହେ ତୋ ନନ୍ଦନ ॥
ଦେଖ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ବିଷ୍ଣୁର ସମାନ ॥ ୨୨
ଏମନ୍ତ କହିଗଲେ ମୁନି ।
ତାହାଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶିରେ ଘେନି ॥
ମଣିଲି ନାରାୟଣ ପ୍ରାୟ ।
ତୁମ୍ଭେ ନ କର ମନେ ଭୟ ॥ ୨୩
ଏମନ୍ତ ନନ୍ଦମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
ଗର୍ଗବଚନ ମନେ ଗୁଣି ॥
ନନ୍ଦବଚନେ ମନଦେଇ ।
ଶଙ୍କା ଛାଡ଼ିଲେ କୃଷ୍ଣ ଚାହିଁ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ନରହରି ॥
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ହରଷ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚାହିଁ ହସହସ ॥

୧. ମୁହାଁସ—ସ୍ନେହ, ମମତା । ୨. ନାମକର୍ମ—ନାମକରଣ ସଂସ୍କାର ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଡ଼ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଆନନ୍ଦେ ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥୨୪
ବାସବ ତ୍ରାସୁଁ ଯେ ତାରିଲା ।
ପର୍ବତ କରେ ଉପାଡ଼ିଲା ॥
ସେ ଆମ୍ଭ ରଖୁ ସର୍ବକାଳେ ।
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ଏକମେଳେ ॥
ଶରଣ ଗଲୁଁ ତାର ପାଦେ ।
ଗୋପାଳେ ବୋଲନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥୨୫
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତ ପ୍ରବନ୍ଧେ ଭାଗବତ ॥
ହରିଚରିତ ସୁଧାବାରି ।
ଶ୍ରୁତିଯୁଗଳେ ପାନ କରି ॥
ଆନନ୍ଦମନେ କର ଲୟ ।
ହେଳେ ତାରିବେ ଦେବରାୟ ॥
ସୁଜନଜନେ ଏଣେ ରସ ।
ହେଳେ ଖଣ୍ଡିବ ମୋହପାଶ ॥
ହରିଚରଣ ଆଶ୍ରେ କର ।
ଆଉ ନ ଥିବ ଦୁଃଖ ଘୋର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଗୋପଶଙ୍କାଖଣ୍ଡନଂ ନାମ ସପ୍ତବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଅଷ୍ଟାବିଂଶରେ କୃଷ୍ଣ ବଳ । ଦେଖି ସୁରଭି ସୁନାସୀର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଅଭିଷେକ କଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଦେଇଗଲେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବ୍ୟାସନନ୍ଦନ ହରଷିତ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନରନାଥ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କରି ଅପରାଧ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ପାଇଲା ମନେ ଖେଦ ॥
ଭାଳଇ ମନର ବିଷାଦେ ।
ଦ୍ରୋହ ଯେ କଲି ପଦ୍ମପାଦେ ॥
ଅଜ୍ଞାନେ ହୋଇଲି ମୁଁ ବାଇ ।
ଆଉ ସମ୍ପଦ ମୋର କାହିଁ ॥
ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇଲା ମରଣ ।
କାହାରେ ପଶିବି ଶରଣ ॥
ଯାହାର ମହିମା ଅନନ୍ତ ।
ଉଦରେ ଅଛଇ ଜଗତ ॥
ତାରେ ବଇରୀପଣ କରି ।
କେ ଅବା ଥିବ ଦେହ ଧରି ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ଆଜ ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ସୁରରାଜ ॥
ସୁରଭି ଇନ୍ଦ୍ରପୁରେ ଥିଲା ।
ଇନ୍ଦ୍ରର ରୋଦନ ଶୁଣିଲା ॥
ବୋଲଇ ଇନ୍ଦ୍ର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ରୋଦନ କରୁ କାହିଁପାଇଁ ॥
କୃଷ୍ଣରେ କଲୁ ଅପରାଧ ।
ଯେ ତୋତେ ଦେଇଛି ସମ୍ପଦ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ମତି ବୁଦ୍ଧି ଭୋଳେ ।
ଦ୍ରୋହ ଯେ କଲୁ ପାଦତଳେ ॥
ମହିମା ନ ଜାଣୁ ତାହାର ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ପାଦଯୁଗେ ।
ଶରଣ ପଶ ଯାଇ ବେଗେ ॥
ତୋର ରକ୍ଷକ କେହି ନାହିଁ ।
ବିଶ୍ୱ ସଂସାରେ ଦେହ ବହି ॥
ଶୋକ ସଂହରି ଦେବରାୟେ ।
ଶରଣ ପଶ କୃଷ୍ଣପାୟେ ॥
ମୋହର ପଛେ ଥାଅ ତୁହି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟାଇବି ନେଇ ॥
ସ୍ତୁତି କରିବି ତୋର ପାଇଁ ।
ତାହାର ନାମ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଚରଣେ ପଶ ଯା ଶରଣ ।
ତୋତେ ରଖିବେ ନାରାୟଣ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଲୋକମାତ ।
ଘେନି ଚଳିଲେ ସୁରନାଥ ॥
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଯାଇ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଗାଈ ଚରାଉଥିଲେ ବନେ ।
ଗୋପାଳମେଳେ ବେଣୁସ୍ୱନେ ॥
ଘୋର ଗହନେ ପଶିଗଲେ ।
ଗୋପ ବାଳକେ ନ ଜାଣିଲେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ସୁରଭି ସନ୍ନିଧାନେ ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ବିଦ୍ୟମାନେ ॥
ସୁରଭି ଦେଖି ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ନମିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଦଗତେ ॥
ସ୍ତୁତି କରଇ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ନମଇଁ ପାଦେ ଶିର ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ନରହରି ।
ଇନ୍ଦ୍ର ଯେ ତୋତେ ମାୟା କରି ॥
ଘୋର ବରଷଣ ବିବାଦେ ।
ଦ୍ରୋହ ଯେ କଲା ପଦ୍ମପାଦେ ॥
ସମ୍ପଦ ଦେଇଅଛୁ ତାରେ ।
ଏବେ ଶରଣ ତୋ ପୟରେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଲୁଚି ଅଛଇ ମୋର ପଛେ ।
ଭୋ ନାଥ ଦେଖ ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥ ୧
ଶୁଣି ଗ୍ରହିଁଲେ ଗିରିଧର ।
ବାସବ ପଡ଼ିଲା ପୟର ॥
ଭୟେ କମ୍ପଇ ତାର ଦେହୀ ।
ବଦନୁଁ ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରଇ ॥
ପୁଣି ଉଠିଲା ଭୟଚିତ୍ତେ ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ମାଥେ ॥
ଶିର ନିବେଶି ପଦ୍ମପାଦେ ।
ବୋଲଇ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥୨,୩

ଇନ୍ଦ୍ର ଉବାଚ

ଭୋ ନାଥ ଆଦି ନିରଞ୍ଜନ ।
ଜ୍ୟୋତିପ୍ରକାଶ ମହାଶୂନ୍ୟ ॥
ଗୁଣେ ପ୍ରକାଶ ତୋର ନାହିଁ ।
ଭକତ ହିତେ ବହୁ ଦେହୀ ॥
ମାୟା ମୋହିତ ଭବଜଳେ ।
ତୋର ବିହାର ଯୋଗବଳେ ॥ ୪
ଲୋଭର ମୂଳେ ଷଡ଼ ଅରି ।
ତୋହର ମହିମା ଆବୋରି ॥
ନିରତେ ଭ୍ରମାନ୍ତି ଶୟଳେ ।
ତୋହର ମାୟାଚକ୍ର ବଳେ ॥
ଜଗତ ହୋଏ ଆତଯାତ ।
ତୋହର ମାୟାରେ ଅନନ୍ତ ॥
ତୁହି ସେ ମାୟାକୁ ଆବୋରି ।
ଶରୀର ବହୁ ନରହରି ॥
ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିବାର ଆଶେ ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ରଖୁ ତୁ ବିଶ୍ୱାସେ ॥ ୫
ଜଗତ ତାତ ମାତ ତୁହି ।
ତୁ ଦଣ୍ଡଧର ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତୋହର ସମ୍ପଦ ଆବୋରି ।
ଯେ ବୋଲେ ମୋହରି ମୋହରି ॥
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ବ ନାଶିବାରେ ।
ଜନମ ହେଉ ଏ ସଂସାରେ ॥ ୬
ମୋହର ପ୍ରାୟେ ଜ୍ଞାନ ହାରି ।
ଯେ ତୋର ସମ୍ପଦ ଆବୋରି ॥
ଗର୍ବ ବହନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟଚିତ୍ତେ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡୁ ତୁ ଉଚିତେ ॥

ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ତୋର ଦେଖି ।
ଭୟେ ମୁଦ୍ରିତ ବେନି ଆଖି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଗର୍ବ ଦୂର କରି ।
ତୋହର ମହିମା ସୁମରି ॥
ତୋତେ ଭଜନ୍ତି ସାଧୁଚିତ୍ତେ ।
ଖଳନାଶନ ଦେଖି ତୋତେ ॥ ୭
ଏବେ ମୁଁ କଲି ଅପରାଧ ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ପଦ୍ମପାଦ ॥
ଏ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ॥
ଅଜ୍ଞାନମତେ ଭୋଗ ପାଇ ।
ଭୋଳ ହୋଇଲି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥ ୮
ଭାରାନିବାରେ ତୋର ଜାତ ।
ତୋହର ସଷ୍ଠିଲା ଜଗତ ॥
ଅବନୀଭାରା ନାଶ କରି ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ରଖୁ ନରହରି ॥ ୯
ନମଇଁ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ।
ପରମ ଆତ୍ମା ଆଦିମୂଳ ॥
ନମଇଁ ବସୁଦେବ ସୁତ ।
ଯାଦବ ବଂଶ ଦଇବତ[୧] ॥୧୦
ଶୁଦ୍ଧମୂରତି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ।
ଇଚ୍ଛାଏ ହେଉ ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ॥
ସକଳ ଜୀବ ଆଦିପିତା ।
ନମଇଁ କଇବଲ୍ୟ ଦାତା ॥୧୧
ତୁ ଦେଲୁ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ମୋତେ ।
ଦ୍ରୋହ ଚିନ୍ତିଲି ମୁହିଁ ତୋତେ ॥
ଅଳପଲୋକ ମୁଁ ସ୍ୱଭାବେ ।
ମୋତେ ଥୋଇଲୁ ଇନ୍ଦ୍ରପଦେ ॥
ମୁଁ ଛାର ନୁହଁଇ ଭାଜନ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଭଗବାନ ॥
ଅଳପଲୋକେ ସୁଖ ଦେଲେ ।
ଆବୋରି ନ ପାରଇ ଭଲେ ॥
ଏଣୁ ହୋଇଲି ଅପରାଧୀ ।
ତୁ ନାଥ କରୁଣାବାରିଧି ॥
ତୋର ଚରଣୁଁ ନାହିଁ ଆନ ।
ଶରଣ ରଖ ଭଗବାନ ॥୧୨,୧୩

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
କମ୍ପଇ ବାସବର କାୟେ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କହନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ମେଘ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରାୟ ବାଣୀ ।
ହସି କହନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥୧୪
ଶୁଣ ହୋ ତ୍ରିଦଶର[୨] ନାଥ ।
ତୋର ଦେଖିଲୁ ଦୁଷ୍ଟଚିତ୍ତ ॥
ମୋର ସମ୍ପଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ।
ମୋତେ ନ ଜାଣୁ ଗର୍ବ ବହି ॥
ତୋତେଟି ଅଛି ମୋର ଦୟା ।
ତେଣୁଟି ଦେଖାଇଲି ମାୟା ॥
ଭାଙ୍ଗିଲି ତୋର ଯଜ୍ଞକର୍ମ ।
ତୁ ଯେଣୁ ହେଲୁ ମତିଭ୍ରମ ॥
ଛାଡ଼ିଲୁ ମୋର ପାଦଚିନ୍ତା ।
ସମ୍ପଦେ ହୋଇଲୁ ଅଚେତା ॥୧୫
ଯେ ମୋ ସମ୍ପଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ।
ଅଜ୍ଞାନେ ମୋତେ ନ ଜାଣଇ ॥
ସେ ଅପରାଧେ ଦଣ୍ଡ ପାଇ ।
ତାହାର ସୁଖ ଲେଶ ନାହିଁ ॥
ଯାହାକୁ ହୁଅଇ ସଦୟେ ।
ସମ୍ପଦ ହରଇ ଥୋକାଏ ॥
ପୁଣି ଜାଣଇ ଯେବେ ମୋତେ ।
ନାମ ଜପଇ ହୃଦଗତେ ॥
ମୋହର ଭାବେ ଯେ ପଶଇ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାର ନାହିଁ ॥୧୬
ଏବେ ତୁ ନିଜପୁରେ ଯାଅ ।
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦିଅ ॥
ମୋହର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ଗର୍ବ ନ ଥାଉ ତୋ ଶରୀରେ ॥୧୭
ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖି ତୋଷଚିତ୍ତ ।
ସୁରଭି ନମଇଁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
ଲକ୍ଷେ ସନ୍ତାନ ସଙ୍ଗେ ଲଇ ।
ସ୍ତୁତି କରଇ କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିଁ ॥୧୮

୧. ଦଇବତ—ଦେବତା । ୨. ତ୍ରିଦଶ—ଦେବତା ।

ହେ କୃଷ୍ଣ ତୁ ପରମଯୋଗୀ ।
ବିଶ୍ୱ ସମ୍ଭବ ବିଶ୍ୱଭୋଗୀ ॥
ତୁ ଆମ୍ଭ ପାଳକ ଗୋପାଳ ।
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ଆମ୍ଭର ଇନ୍ଦ୍ର ନାଥ ତୁହି ।
ତୋ ପାଦୁଁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ॥୧୯, ୨୦
ଗୋରୁ ସାଧବ ଦେବଙ୍କର ।
ତୁ ନାଥ ଶରଣସୋଦର ॥
ବ୍ରହ୍ମାବଚନେ ମୁହିଁ ତୋତେ ।
ପୂଜିବି ଅଭିଷେକ ମତେ ॥
ତୁ ନାଥ ଗୋକୁଳର ଇନ୍ଦ୍ର ।
ନାମ ମୁଁ ଦେବଇଁ ଗୋବିନ୍ଦ ॥୨୧
ତକ୍ଷଣେ ଇନ୍ଦ୍ର ଚଳିଗଲା ।
ମେଘମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ॥
ଅଇରାବତ ଦିଗପାଳେ ।
ପାରିଜାତକ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ॥୨୨

ବ୍ରାହ୍ମଣେ ମିଳି ବେଦନାଦେ ।
କୃଷ୍ଣେ ସଞ୍ଚିଲେ[1] ଇନ୍ଦ୍ରପଦେ ॥
ସୁରଭି କ୍ଷୀର ବରଷିଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବୋଲି ନାମ ଦେଲା ॥୨୩
ନାରଦ ଋଷି ବିଦ୍ୟାଧରେ ।
ତୁମ୍ବୁରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ନରେ ॥
ଗୀତ ବିନୋଦେ ନୃତ୍ୟରଙ୍ଗେ ।
ସୁସ୍ୱରେ ବାଦ୍ୟନାଦ ସଙ୍ଗେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ ଧରଣୀ ॥
ସୁରଭି ପୟେ ଇନ୍ଦ୍ର ଜଳେ ।
ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ସକଳେ ॥
ମେଦିନୀ କ୍ଷୀର ନୀର ପାଇ ।
ବରଷାକାଳ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ସରସ ହୋଇ ମହୀରୁହେ[2] ।
ମଧୁ ବରଷିଲେ ଥୋକାଏ ॥

ଶସ୍ୟ ହୋଇଲେ ଅକର୍ଷଣେ[3] ।
ମଣିଏ ଉପୁଜିଲେ ବଣେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ହିଂସା ଛାଡ଼ିଲେ ପଶୁଗଣେ ॥୨୪-୨୭
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରେ ॥
ସୁରଭି ଗଲା ତୋଷ ହୋଇ ।
ହୃଦେ ଗୋବିନ୍ଦପାଦ ଧ୍ୟାୟି ॥୨୮
ସୁଜନେ ଗୋବିନ୍ଦର ପାଦେ ।
ଚିତ୍ତକୁ ମଜ୍ଜାଅ ଆନନ୍ଦେ ॥
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୋବିନ୍ଦପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଭେଳା କରି ।
ହେଲେ ତରିବ ଭବବାରି ॥
ସେ ହରି କରୁଣାସାଗର ।
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବ ନାହିଁ ତାର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ତୁତିର୍ନାମ ଅଷ୍ଟାବିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଊନତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବରୁଣପୁରୁ ନନ୍ଦ ଆଣି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ପୁଣି ॥
ବୈକୁଣ୍ଠପୁର ଦେଖାଇଲେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ଊନତ୍ରିଂଶତିରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ରାଜଋଷି ।
ନନ୍ଦ ଯେ କଲା ଏକାଦଶୀ ॥
ପୂଜା କରିଲା ଚକ୍ରଧର ।
ରାତ୍ରେ ହୋଇଲା ଉଜାଗର ॥
ଉଛୁର ପାରଣାର ବେଳା ।
ଯମୁନା ରାତ୍ର ଥାଉଁ ଗଲା ॥
ବରୁଣ ରାଜା ତାହା ଜାଣି ।
ଦୂତ ପେଷିଲା ପରିମାଣି ॥

ବୋଇଲା ଆଣ ହୋ ନନ୍ଦକୁ ।
ଏଠାରେ ଦେଖିବା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ॥
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଦୂତେ ଗଲେ ।
କାଳିନ୍ଦୀଜଳେ ଲୁଚିଥିଲେ ॥
ନନ୍ଦ ପଶିଲା ଯାଇଁ ଜଳେ ।
ବିଷ୍ଣୁ ସୁମରି ସ୍ନାନ କାଳେ ॥
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଧରି ବେନି କରେ ।
ମିଳିଲେ ବରୁଣ ନବରେ ॥
ଦେଖି ବରୁଣ ତୋଷ ହୋଇ ।
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ॥

ବୋଲଇ ନିସ୍ତରିଲି ଆଜ ।
ଏବେ ଦେଖିବି ଦେବରାଜ ॥୧,୨
ନନ୍ଦକୁ ନ ଦେଖି ଗୋପାଳେ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥
ସ୍ନାନଶକୁନ[4] ଦେଖି କୂଳେ ।
ଖୋଜନ୍ତି ରହି ଜଳସ୍ଥଳେ ॥
ନ ଦେଖି ଅତି ଶୋକଭରେ ।
କହିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଛାମୁରେ ॥
ଶୁଣି ଚକିତ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ରାମଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ॥

---

୧. ସଞ୍ଚିଲେ—ରଖାଇଲେ, ସ୍ଥାପନ କଲେ । ୨. ମହୀରୁହେ—ବୃକ୍ଷମାନେ । ୩. ଅକର୍ଷଣେ—ଭୂମିକର୍ଷଣ ବିନା । ୪. ସ୍ନାନଶକୁନ—ଗାଧୋଇବାର ଲକ୍ଷଣ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ପିତାଙ୍କୁ ନେଇଛି ବରୁଣ ।
ପୂଜିବ ମୋହର ଚରଣ ॥
ତୁ ସ୍ୱାମୀ ଥାଅ ନିଜ ପୁରେ ।
କହି ଚଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଖରେ ॥ ୩
ବରୁଣପୁରେ ଦଇତାରି ।
ମିଳିଲେ ନିଜ ରୂପ ଧରି ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଜଳରାଜା ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ କଲା ପୂଜା ॥
ବିବିଧମତେ ଉପହାର ।
ଜାଣଇଁ ପୂଜାର ବେଭାର ॥
ପୁଣି ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ବୋଲଇ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥ ୪
ଆଜ ଜୀବନ ମୋର ଧନ୍ୟ ।
ଦେଖିଲି ପ୍ରଭୁ ନିରଞ୍ଜନ ॥
ସୁତ କୁଟୁମ୍ବ ଘର ଦ୍ୱାର ।
ପବିତ୍ର ହୋଇଲା ମୋହର ॥
ଯାହାର ପାଦରଜ ପାଇ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ଭୟ ନାହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଯାର ନିତ୍ୟେ ।
ନାମ ଜପନ୍ତି ହୃଦଗତେ ॥
ତୋହର ପାଦେ ଧ୍ୟାନ କରି ।
ସୁଖେ ତରନ୍ତି ଭବବାରି ॥
ଭୋ ନାଥ ଗର୍ବ ବହି ମୁହିଁ ।
ତୋହର ପିତାଙ୍କୁ ଅଣାଇ ॥
ତୋତେ ଦେଖିବା ମୋର ସଧ ।
ଭୋ ନାଥ କଲି ଅପରାଧ ॥
କ୍ଷମାସାଗର ନରହରି ।
ଶରଣପଞ୍ଜର ମୁରାରି ॥

ଏମନ୍ତ କହି ଜଳପତି ।
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଆଣିଲା ତଡ଼ତି ॥
ବୋଲଇ ଶିରେ ଦେଇ କର ।
ଭୋ ନାଥ ନିଅ ତୋ ପିଅର ॥୫-୮
ବରୁଣଭାବ ହୃଦେ ଘେନି ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥
ନନ୍ଦର କରେ ଦେଇ ହସ୍ତ ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଗୋପାଳେ ହୋଇଲେ ହରଷ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ନନ୍ଦପାଶ ॥
ବୋଲନ୍ତି ବରୁଣ ଯେ ନେଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଛାଡ଼ିଦେଲା ॥
ନୋହିଲେ ମରନ୍ତା ପିଅର ।
ଭାଗ୍ୟ ଦିଶିଲା ଗୋପପୁର ॥ ୯
ନନ୍ଦ ଆନନ୍ଦମନ ହୋଇ ।
ବୋଲଇ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ଦେଖିଲି ବରୁଣଭୁବନ ।
ନିର୍ମଳ ହୋଇଲା ନୟନ ॥୧୦
ଗୋପାଳେ ବୋଲନ୍ତି ତା ଶୁଣି ।
ନନ୍ଦବଚନ ମନେ ଗୁଣି ॥
ତୁ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଗୋପବୀର ।
ଯାର କୁମର ଦାମୋଦର ॥
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁଁ ତାହା କାହିଁ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମାନବ ଦେହ ବହି ॥
ଆମ୍ଭର ଗତି ତୋ କୁମର ।
ଗୋକୁଳ ଶରଣ ତାହାର ॥୧୧
ଗୋପଙ୍କ ମନ କୃଷ୍ଣ ଜାଣି ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥

ବୋଲନ୍ତି ଜୀବର ବେଭାର ।
ଭ୍ରମଇ ମାୟାଜଡ଼ ଘୋର ॥
ଆପଣା ଗତି ନ ଜାଣଇ ।
ନାନା ଯୋନିରେ ଦେହ ବହି ॥
ଗୋପେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଭାବ କଲେ ।
ଏହାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବି ବେଳେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଦେଖାଇଲେ ନେଇ ।
ବରୁଣପୁର ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୧୨-୧୩
ପୁଣି ଦେଖାଇ ନିଜପୁର ।
ଯେ ବଇକୁଣ୍ଠର ବେଭାର ॥
ଅନନ୍ତ ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଜ୍ୟୋତି ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଯାହା ଚିନ୍ତି ॥
ଗୋପ ଗୋପାଳେ କରି ଦୟା ।
ମାୟାରେ ଦେଖାଇଲେ ତାହା ॥
ମାୟା ଛାଡ଼ିଲେ ଭଗବାନ ।
ଗୋପାଳେ ପାଇଲେ ଚେତନ ॥
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ପୁଣ୍ୟଦେହା ।
ଅକ୍ରୂର ଦେଖିବଟି ତାହା ॥୧୪,୧୫
ଚେତନା ପାଇଲେ ଗୋପାଳେ ।
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣ କରି କୋଳେ ॥
ହରି ମହିମା ଗୋପେ ଦେଖି ।
ଆନନ୍ଦେ ନୟନେ ନିରେଖି ॥
ଚକିତେ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ।
କହନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କି ବସାଇ ॥୧୬
ସେ ଗୋପୀ ଗୋପାଳଙ୍କ ପାୟେ ।
ସୁଜନେ ମନ କର ଲୟେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଅବିରତ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନନ୍ଦମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଊନତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଗୋପୀବୃନ୍ଦେ । ରାସ ଆରମ୍ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ତହୁଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ତିରିଶ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ଶରଦକାଳର ଯେ ଶଶୀ ।
ମଲ୍ଲିକାପୁଷ୍ପ ପ୍ରାୟେ ଦିଶି ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଦାମୋଦର ।
ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ମାୟାଧର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଗ୍ରହନ୍ତି ମନେ ।
ଆଜ ରମିବା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପନାରୀ ।
ମୋତେ ବରିଲେ ତପ କରି ॥
ମୁଁ ତାଙ୍କ ପୂରାଇବି ଆଶ ।
ସେ ମୋର ଭକତ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ତପ କରି ।
ଏବେ ହୋଇଲେ ଗୋପନାରୀ ॥
ରମିଣ ଦେବି ନିଜପୁର ।
ଆଜ ମୁଁ କରିବି ନିସ୍ତାର ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ବନମାଳୀ ।
ଘେନିଲେ ବିରହ ମୁରଲୀ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଶରଦର କାଳ ।
ପବନ ବହେ ପରିମଳ ॥
ଫୁଟିଲେ ଜଳସ୍ଥଳେ ଫୁଲ ।
ସୁଗନ୍ଧ ଶୀତଳ ଅମୂଲ୍ୟ ॥ ୧
ଗଗନେ ପ୍ରକାଶିଲା ଶଶୀ ।
ନିର୍ମଳ ବିରାଜଇ ନିଶି ॥
ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଅଖଣ୍ଡିତ ।
ଦେଖି ଉଷତ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ମୁଖପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
କିରଣେ ଦଶଦିଗ ତୋଷି ॥
କାଳିନ୍ଦୀକୂଳେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
କଦମ୍ବ ତରୁମୂଳେ ବସି ॥

ରଜନୀ ଚିରକାଳ କଲେ ।
ମାୟାପଟଳ ପ୍ରକାଶିଲେ ॥
ବୋଇଲେ ହୁଅ ବ୍ରହ୍ମନିଶି ।
ସହସ୍ରଯୁଗ ଯାହା ଘୋଷି ॥
ତ୍ରିଭଙ୍ଗ ଛନ୍ଦେ ଉଭା ହୋଇ ।
ମୁରଲୀ ଅଧରେ ଲଗାଇ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ନାମ ଧରି ଧୀରେ ।
ମୁରଲୀ ଡାକଇ ସୁସ୍ୱରେ ॥ ୨,୩
ଗୋପୀ ଯେ ଥିଲେ ନିଜ ପୁରେ ।
ନାଦ ଶୁଣିଲେ ଯେଝା ଘରେ ॥
ଦଣ୍ଡେ ଶୁଣିଲେ ସ୍ଥିର କରି ।
ବେଣୁ ଡାକଇ ନାମ ଧରି ॥
ଶୁଣି ହୋଇଲେ ଛନଛନ ।
ବ୍ୟାପାରେ ନ ଲାଗିଲା ମନ ॥
କର ଚରଣ ନ ଚଳଇ ।
ମଦନେ କମ୍ପୁଅଛି ଦେହୀ ॥
ନାଦେ ମୋହିଲେ ବନମାଳୀ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପବାଳୀ ॥
ଏକକୁ ଆରେକ ଲୁଗ୍ରଇ ।
ଧାଇଁଲେ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ॥
ବୋଲନ୍ତି ନ ପୁଣ ଏ ଜାଣି ।
ମୋତେ ହୋଇବ ସପତଣୀ ॥
ଆଗେ ମୁଁ ଯିବି ବୃନ୍ଦାବନ ।
ରମିବି ନନ୍ଦର ନନ୍ଦନ ॥
ଦେଖିବି ନୟନ ପୂରାଇ ।
ମୋହର ନାମେ ବେଣୁ ବାଇ ॥
କିମ୍ପା ଡାକଇ ରାତ୍ରକାଳେ ।
ଉଭାରି କଦମ୍ବର ମୂଳେ ॥
ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାର ବେଳେ ଗଲା ।
ଆମ୍ଭର ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରେରି କଲା ॥
କଦମ୍ବବୃକ୍ଷେ ନେଇ ଥୋଇ ।
ମାଗିଲେ ବସ୍ତ୍ର ନ ଦିଅଇ ॥

ଉଲଗ୍ନେ ଜଳମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଶୀତେ କମ୍ପଇ ଆମ୍ଭ ଦେହୀ ॥
ବହୁତ ବିନୟ ହୋଇଲୁ ।
ଦନ୍ତରେ ତିରଣ ଧଇଲୁ ॥
ବୋଇଲା ଉଠିଆସ ଜଳୁଁ ।
ବସ୍ତ୍ର ଯେ ଯାର ନିଅ ଡାଳୁଁ ॥
ଯେ ଯାହା ବସ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନି ନିଅ ।
ଶୀତଳ ଜଳେ ଗୋ ନ ଥାଅ ॥
ତାର ବଚନେ ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ି ।
ଆଣି ପିନ୍ଧିଲୁ ଯେଝା ଶାଢ଼ୀ ॥
ଆମ୍ଭର ଶୁଦ୍ଧମନ ଜାଣି ।
ହସି ବୋଇଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଦେବତା ପୂଜି ନଦୀତୀରେ ।
ମନେ ଯେ ବରିଅଛ ବରେ ॥
ସେ କଥା କରିବଇଁ ମୁହିଁ ।
ନିୟମ କଲେ ବେଣୁ ଛୁଇଁ ॥
ସେ କଥା ସୁମରିଲେ ଆଜ ।
ଆମ୍ଭର ଛଡ଼ାଇବେ ଲାଜ ॥
ପତି ତନୟ ଛନ୍ତି କୋଳେ ।
କେମନ୍ତେ ଯିବୁଁ ରାତ୍ରକାଳେ ॥
ନ ଗଲେ ନ ରହେ ଜୀବନ ।
କାଳ ହୋଇଲା ବେଣୁସ୍ୱନ ॥ ୪
ଏମନ୍ତେ ହୋଇଲେ ବାହାର ।
ମଦନେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ॥
କେ ଗୋପୀ ଦୁହୁଁଥିଲା ଗାଈ ।
ବାଛୁରୀ ବାନ୍ଧି ଛନ୍ଦ ଦେଇ ॥
ମୁରଲୀ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣମୂଳେ ।
ଦୁହୁଣୀ ପକାଇଲା ତଳେ ॥
ମୁରଲୀ ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ବେଗେ ।
ଧାଇଁଲା ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ॥
କେ ବସି କାଢୁଥିଲା ସର ।
ମୁରଲୀ ଶୁଣିଲା ସୁସ୍ୱର ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଉନତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଡାକଇ ତାର ନାମ ଧରି ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ଗୋପନାରୀ ॥
କେ କରୁଥିଲା ଦଧିଯୋଗ ।
ଶୁଣି ଧାଇଁଲା ବେଗ ବେଗ ॥
କେ ଦୁଧ ଚୁଲିରେ ବସାଇ ।
ମୁରଲୀ ଶୁଣି ଗଲା ଧାଇଁ ॥ ୫
କେ କୋଳେ ବାଳକ ବସାଇ ।
ଦୁଧ ପିଆଉଁ ଗୀତ ଗାଇ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣିଲା ବେଣୁଧ୍ୱନି ।
ଡାକଇ ତାର ନାମ ଘେନି ॥
ବାଳକ ପକାଇଲା ତଳେ ।
ଧାଇଁଲା ମଦନ ବିକଳେ ॥
ସ୍ୱାମୀ ଶୟନସ୍ଥାନେ ଥାଇ ।
କେ ଗୋପୀ ଚରଣ ଗ୍ରସଇ ॥
ମୁରଲୀ ତାର ନାମ ଧରି ।
ଡାକଇ ଆସ ବେଗ କରି ॥
ପତି ଚରଣ ଥୋଇ ତଳେ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା କାମଭୋଳେ ॥
କେ ବସି ଭୁଞ୍ଜୁଥିଲା ଅନ୍ନ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣିଲା ବେଣୁସ୍ୱନ ॥
ବୋଲଇ ଆସ ତୁହି ବେଗେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖ ବନଭାଗେ ॥
ଶୁଣି ଭୋଜନ ଉପେକ୍ଷିଲା ।
ହସ୍ତ ପଖାଳି ନ ପାରିଲା ॥
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ବୃନ୍ଦାବନ ।
ଯେଣେ ଶୁଭଇ ବେଣୁସ୍ୱନ ॥ ୬
କେ ବସି ଲିପୁଥିଲା ଘର ।
ମୁରଲୀ ଶୁଣିଲା ସୁସ୍ୱର ॥
ବୋଲଇ ଆସ ଘୋର ବନେ ।
ହରିଙ୍କି ରମ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ଘର ବ୍ୟାପାର ଉପେକ୍ଷିଲା ।
ବେଗେ ସେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଗଲା ॥
କେ ବସିଥିଲା ନିଜ ଘରେ ।
କଜ୍ଜଳପାତି ଘେନି କରେ ॥
ଏକ ଲୋଚନେ ରଞ୍ଜିଥିଲା ।
ତା ନାମେ ମୁରଲୀ ଡାକିଲା ॥
ଧାମଇଁ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ।
କଜ୍ଜଳପାତି କରେ ଲଇ ॥
କେ ଗୋପୀ ବସ୍ତ୍ର ତଳେ ଥୋଇ ।
କୁଙ୍କୁମ ଶରୀରେ ଲେପଇ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣିଲା ବେଣୁଧ୍ୱନି ।
ଉଠିଲା କରେ ବସ୍ତ୍ର ଘେନି ॥
ଜ୍ଞାନ ହାରିଲା କାମଭୋଳେ ।
ପିନ୍ଧିଲା କନ୍ଧର ଅଞ୍ଚଳେ ॥
କେ ଗୋପୀ କୃଷ୍ଣନାମ ଧରି ।
ଗୃହ ବ୍ୟାପାର ଗୃହେ କରି ॥
ଶୁଣିଲା କୃଷ୍ଣ ବେଣୁନାଦ ।
ମଦନ ବାଣେ ତନୁ ଖେଦ ॥
ଏମନ୍ତେ କହିବଇଁ କେତେ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଯେଝାମତେ ॥ ୭
କାହାର ସ୍ୱାମୀ ବଳବନ୍ତ ।
ଆଗରେ ଓଗାଳିଲା ପଥ ॥
କାହାର ପୁତ୍ର ଗୋଡ଼ାଇଲା ।
ଶ୍ୱଶୁର ଖୁଡୁତା ମଉଳା ॥
ଭାଇ ଭଣଜା ଇଷ୍ଟ ମିତ୍ର ।
ଆଗରେ ଓଗାଳିଲେ ପଥ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କି ଅନାଇ ।
ଏକଥା ଉଚିତ ନୁହଇଁ ॥
ରଜନୀ କାଳେ ଯାଅ ବନ ।
ଲଜ୍ଜା କି ଛାଡ଼ିଲା ବଦନ ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଗୋପବାଳୀ ।
ବନେ ବିଜୟ ବନମାଳୀ ॥
ଶୁଣ ତ ଶୁଭୁଅଛି ନାଦ ।
ମୁରଲୀ ବଢ଼ଇ ଆନନ୍ଦ ॥
କ୍ଷଣେ ମୁରଲୀ ନାଦ ଶୁଣି ।
ଆମ୍ଭେ ଆସିବୁ ଏହିକ୍ଷଣି ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ।
ମୋହିଲେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ॥
ତୁଣ୍ଡରୁ ନଇଲା ଉତ୍ତର ।
ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ ଯେଝା ଘର ॥ ୮
ଏକ ଗୋପିକା କ୍ଷୀଣଦେହୀ ।
ଗହଳେ ନ ପାରିଲା ଯାଇ ॥
ତାହାର ସ୍ୱାମୀ କର ଧରି ।
ଘରେ ଆଣିଲା ନିଜ ନାରୀ ॥
ଗମ୍ଭୀରି ଭିତରେ ବାନ୍ଧିଲା ।
ଅନେକ ମାଡ଼ ହିଁ ମାଇଲା ॥
ଦ୍ୱାରେ କବାଟ ଗଲା କିଳି ।
ବିକଳେ କାନ୍ଦଇ ଗୁଆଳୀ ॥
ମୁରଲୀ ତାର ନାମ ଧରି ।
ଡାକଇ ଆସ ବେଗକରି ॥
ସେ ଗୋପୀ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ି ।
କାନ୍ଦଇ ସ୍ତମ୍ଭେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ଦେଇ ମନ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଅଚେତନ ॥
ସହି ନ ପାରି ତାପ ଭାର ।
ବେନି ଲୋଚନ କଲା ସ୍ଥିର ॥
ଧ୍ୟାନେ ଦେଖିଲା ଭଗବାନ ।
ନିର୍ଭୟେ କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ଡାକିଲା କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ॥
ସହି ନ ପାରି ତାପଭରେ ।
ପଶିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଶରୀରେ ॥୯-୧୧
ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ମୁନି ଚରଣତଳେ ପଡ଼ି ॥
ବୋଲଇ ହେଲି କୃତକୃତ୍ୟ ।
ଶୁଣି ଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ଭୋ ମୁନି ହୋଇଲି ଚକିତ ।
ତୁମ୍ଭେ କହିଲ ବିପରୀତ ॥
ପରପୁରୁଷେ ମନ ଦେଇ ।
ଯେ ନାରୀ ଏକାନ୍ତେ ରମଇ ॥
ବିଟପୀବାଦ ହୋଇ ତାରେ ।
ନରକେ ପଡ଼ଇ ନିର୍ଭରେ ॥
ସେ କିମ୍ପା ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା ।
ମୋତେ ତ ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ॥
ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ତିରୀ ଜନ୍ମ ହୋଇ ।
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ଜାଣଇ ॥
ପରପୁରୁଷେ ମନ ଦେଲା ।
ସେ କିମ୍ପା ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା ॥୧୨
ଶୁଣି ହସିଲେ ମୁନିବର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧର ॥
ପୂର୍ବେ ମୁଁ କହିଅଛି ତୋତେ ।
ପୁରାଣ ଶିରୀ ଭାଗବତେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କରି ଶତ୍ରୁବଳ ।
ମୋକ୍ଷ ହୋଇଲା ଶିଶୁପାଳ ॥

ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରିୟପଣେ ସେବି ।
କିମ୍ପା ନୋହିବେ ମୋକ୍ଷଭାଗୀ ॥ ୧୩
ଭକତ ତାରିବାର ଆଶେ ।
ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରକାଶି ଅଛି ଅଂଶେ ॥
ନିର୍ଗୁଣ ହୋଇ ଗୁଣବନ୍ତ ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଗୋପୀନାଥ ॥ ୧୪
ତାହାର ନାହିଁ କାମ କ୍ରୋଧ ।
ଏକଇ ସ୍ୱଭାବ ସୁହୃଦ ॥
ଯାହାର ମନ ହୋଏ ଲୟେ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ପଶେ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ॥ ୧୫
ଏଣେ ତୁ ସନ୍ଦେହ ନ କର ।
ମହାମହିମ ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥
ଏଣେ ନ କର ଖେଦଚିତ୍ତ ।
କହଇ ଶୁଣ ଭାଗବତ ॥ ୧୬
ଗୋପୀ ଯେ ଗଲେ ରାତ୍ରକାଳେ ।
ମିଳିଲେ କଦମ୍ବର ମୂଳେ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଗୋପବାଳୀ ।
ଦେଖିଲେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ॥
ନାନା କୁସୁମେ ପରିମଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ॥
ଗୁଞ୍ଜରାପାଟି ତାଳୁମୂଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ॥
ନୂପୁର କଙ୍କଣ ବିରାଜେ ।
ରତ୍ନମେଖଳା କଟିମାଝେ ॥
ପୀତବସନ ବେଣୁଧର ।
ନିବିଡ଼ ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
କୋଟିଏ କାମ ନୋହେ ସରି ।
ଦେଖି ଚକିତ ବ୍ରଜନାରୀ ॥
ଅନଳ ଦେଖିଣ ପତଙ୍ଗ ।
ଯେହ୍ନେ ଧାମନ୍ତି ଉଦବେଗ ॥
ବେଢ଼ିଲେ ଶତେ ପୁର ହୋଇ ।
କମ୍ପନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ॥
ଗୋପୀଙ୍କି ଦେଖି ବନମାଳୀ ।
ବଦନୁଁ ଥୋଇଲେ ମୁରଲୀ ॥
କୋମଳ ମଧୁର ବଚନ ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥ ୧୭
ଶୁଣ ଗୋ ବ୍ରଜବଧୂ ଜନେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଅଇଲ କିମ୍ପା ବନେ ॥

ଗୋପର କହ ଭଲ କଥା ।
ମୋ ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ବାରତା ॥
ଗୋପେ କି ଆପଦ ପଡ଼ିଲା ।
ମୋତେ ତ ସନ୍ଦେହ ଲାଗିଲା ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ନେଲେ ବାନ୍ଧି ।
ତୁମ୍ଭେ ଅଇଲ ବନେ କାନ୍ଦି ॥
ସର୍ବ ସମ୍ପଦ କଲେ ଜୂର ।
କି ଅବା ମିଳିଲେ ଅସୁର ॥
ଏମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇ ।
କିମ୍ପା ଅଇଲ ବନେ ଧାଇଁ ॥
ଭଲେ ଅଇଲ ମୋ ନିକଟେ ।
ବଣା ନୋହିଲ ବଣବାଟେ ॥
ଭାବେ ମୁଁ ବାଉଥିଲି ବେଣୁ ।
ମୋତେ ଭେଟିଲ ଆସି ତେଣୁ ॥ ୧୮
ରଜନୀ ହେଉଛି ଉଛୁର ।
ବନ ଗହନ କୁଞ୍ଜ ଘୋର ॥
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକ ବନଜୀବେ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଖାଇବେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ତିରୀଜନ୍ମ ହୋଇ ।
ବନେ ତୁମ୍ଭର ଭୟ ନାହିଁ ॥
ନିଶ୍ଚେ ହୋଇବ ଆଜ ନାଶ ।
ମରଣ କଲଟି ବିଶ୍ୱାସ ॥ ୧୯
ଯାଅ ନ ଥାଅ ବନ ଘୋରେ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲୋଡୁଥିବେ ଘରେ ॥
ମାତା ପିଅର ପୁତ୍ର ଭାଇ ।
ଲୋଡୁ ଅଛନ୍ତି ନାମ ରାଇ ॥
ଯେ ଯାହା ସ୍ୱାମୀ କୋପଚିତ୍ତେ ।
ଖୋଜନ୍ତି ଘର ଦ୍ୱାର ପଥେ ॥
ନ ପାଇ କରିବେଟି ରୋଷ ।
ତୁମ୍ଭେ ହୋଇବ ଜାତି ନାଶ ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବେ ତୁମ୍ଭ ଘର ।
ଅନ୍ନ ନ କରିବେ ଆହାର ॥
ଜଳ ହିଁ ନ କରିବେ ପାନ ।
ତୁମ୍ଭେ ହୋଇବ ଜାତିହୀନ ॥ ୨୦
ନ ଜାଣି ଯେବେ ଗୋ ଅଇଲ ।
ବହନ କର ମୋର ବୋଲ ॥
ଦେଖିଲ ବନ ପରିମଳ ।
ନାନା କୁସୁମ ନଦୀଜଳ ॥

ମଳୟ ପବନ ଶୀତଳ ।
ତରୁ ପଲ୍ଲବେ ଭୃଙ୍ଗ ମେଳ ॥
ବହନ ଯାଅ ଗୋପପୁର ।
ନିଜ ପତିଙ୍କି ସେବା କର ॥
ଗାଈଙ୍କ ଗୋଡ଼େ ବତ୍ସା ବାନ୍ଧି ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଦୁହୁଁଥିଲ ଛନ୍ଦି ॥
ସ୍ତନ ନ ପାଇଣ ବାଛୁରୀ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ହମ୍ବା ରାବ କରି ॥
ବାଳକ ଧରିଥିଲ କୋଳେ ।
ପକାଇ ଅଇଲ ଯେ ତଳେ ॥
ଛିଡ଼ିଲା ଓଷ୍ଠ ଦନ୍ତ ପାଟି ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ତୁଣ୍ଡେ ଭରି ମାଟି ॥
ବହନ ନିଜ ପୁର ଯାଅ ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆଇ ଗାଈ ଦୁହଁ ॥ ୨୧, ୨୨
ଯେବେ ଅଇଲ ବେଣୁନାଦେ ।
ମୋ ରୂପ ଦେଖିବାର ସଧେ ॥
ଏବେ ଦେଖିଲ ମୋର ଦେହ ।
ଯାଅ ଗୋ ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ରହ ॥ ୨୩
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତି କର ।
ଉଚିତ ଧର୍ମ ଗୋ ତୁମ୍ଭର ॥
ସ୍ୱାମୀର ଯେତେ ଇଷ୍ଟଜନ ।
ବାଳ ତନୟଙ୍କ ପୋଷଣ ॥
ଏ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଗୋ ତୁମ୍ଭର ।
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ବେଣୁଧର ॥ ୨୪
ପୂର୍ବ ଅର୍ଜିଲା କର୍ମ ଲଇ ।
ଯେ ଯାହା ସ୍ୱାମୀ ଗୋ ମିଳଇ ॥
ସେ ଯେବେ ହୋଏ ଅସୁନ୍ଦର ।
ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟାଧିକର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନ କରିବ ସାନ ।
ସେ ବିଷ୍ଣୁଦେବଙ୍କ ସମାନ ॥
ତାହାଙ୍କ ପାଦେ ଏକଚିତ୍ତେ ।
ସେବା କରିବ ଅବିରତେ ॥
ଏ ମାୟା ସଂସାର ବେଭାର ।
ଯାହା ସର୍ଜିଲା ବେଦବର ॥
ଏହା ଯେ ନ କରନ୍ତି ଭଲେ ।
ନରକେ ଯାନ୍ତି ଅନ୍ତକାଳେ ॥ ୨୫
ପରପୁରୁଷେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ଯେ ନାରୀ ରମେ ଦେହ ବହି ॥

ତାହାଙ୍କ ନାହିଁ ସୁଖ ଲେଶ ।
ନରକେ ହୋନ୍ତି ପରବେଶ ॥
ନିନ୍ଦିତ ହୋନ୍ତି ବେନିଲୋକେ ।
ନିରାଶ ହୋନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ସୁଖେ ॥
ବିଧବା ହୋନ୍ତି ଜନ୍ମ ସାତ ।
ଯେ ନାରୀ ସ୍ୱାମୀ ଅଭକତ ॥ ୨୬
ମୋତେ ଅଇଲ ଯେବେ ଦେଖି ।
ଏତେକେ ପୂରିଲାନି ଆଖି ॥
ଯେ ମୋତେ ଦୂରେ ଥାଇ ଚିନ୍ତି ।
ମନ ବଚନ ମୋତେ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ବେଗେ ହୁଅନ୍ତି ଭବୁଁ ପାର ।
ଖଣ୍ଡଇ ଭ୍ରମ ତାହାଙ୍କର ॥
ଯେ ମୋର ନିକଟେ ରହଇ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ମୋତେ ନ ଭଜଇ ॥
ମାୟାରେ ହୋଇ ଛନଛନ ।
ବିଷୟା ଜଡ଼େ ଥାଇ ମନ ॥
ସେ ମୋତେ ପାଇବ କେମନ୍ତ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥ ୨୭
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଯାହା କହିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣକଥା ଶୁଣି ।
ଚିନ୍ତା ବିକଳେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଯେହ୍ନେ ଶିର ।
ବଦନୁଁ ନଇଲା ଉତ୍ତର ॥ ୨୮
ନିଃଶ୍ୱାସ ବହେ ଖରତର ।
ଶୁଖିଲା ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
ଦଶନେ ଅଧର କାମୋଡ଼ି ।
କରଯୁଗଳ ଶିରେ ତାଡ଼ି ॥
ଚରଣ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରେ ।
ଭୂମି ଚିରନ୍ତି କାମବ୍ୟଗ୍ରେ ॥
କମ୍ପଇ ବିକଳେ ଶରୀର ।
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ନୀର ॥
ଅଞ୍ଜନ କୁଙ୍କୁମର ସଙ୍ଗେ ।
ଲୁହ ପଡ଼ଇ କୁଚଯୁଗେ ॥
ଦୁଃଖସାଗରେ ନିମଜ୍ଜିଲେ ।
ସମସ୍ତେ ଲୋଚନ ବୁଜିଲେ ॥
ହୋଇଲେ ମୃତପିଣ୍ଡ ପ୍ରାୟେ ।
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟେ ॥ ୨୯

କୃଷ୍ଣ ନିଷ୍ଠୁର ବୋଲ ଶୁଣି ।
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ମନେ ଗୁଣି ॥
ଯାହାର ପାଇଁ ଗୃହବାସ ।
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ଜୀବନର ଆଶ ॥
ତାର ନିଷ୍ଠୁର କଥା ପାଇ ।
ଜୀବନ ଦଣ୍ଡେ ନ ରହଇ ॥
ବେନି ଲୋଚନ ଘଷି କରେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁଲେ ସଧୀରେ ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ ଏକାବେଳେ ।
କହନ୍ତି ଜୀବନ ବିକଳେ ॥
ଶିର ଲଗାଇ ପଦ୍ମପାଦେ ।
କହନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥ ୩୦
ଭୋ ନାଥ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁ କାହିଁପାଇଁ ॥
ତୁ ନୋହୁ ଯଶୋଦାନନ୍ଦନ ।
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନିରଞ୍ଜନ ॥
ଆମ୍ଭେ ଅଭାଗୀ ଦୁଃଖୀ ନାରୀ ।
ଆଉ କି ଯିବୁ ଗୋପପୁରୀ ॥
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ବିଷୟା ବିଷାଦ ।
ପାଇ ତୋହର ପଦ୍ମପାଦ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତେଜୁ କାହିଁପାଇଁ ।
ତୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟଗତି ନାହିଁ ॥
ତୋ ପାଦପଙ୍କଜର ମୂଳେ ।
ଜ୍ଞାନୀ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତକାଳେ ॥
ସେ ପାଦପଦ୍ମ ଆମ୍ଭେ ପାଇ ।
କାହିଁକି ଯିବୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥ ୩୧
ତୋହର ପାଇଁ ଦାମୋଦର ।
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ପତି ସୁତ ଘର ॥
ଭଜନ୍ତି ଯେ ତୋହର ନାମ ।
ତାହାଙ୍କୁ ନାହିଁ ଦୁଃଖଶ୍ରମ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋ ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ନିରାଶ ହୋଇଲୁଁ ଗୋସାଇଁ ॥
ଉଭୟେ ନ ପାଇଲୁଁ କୂଳ ।
ତୁ ଯେ ବୋଲାଉ ଆଦିମୂଳ ॥
ଧର୍ମଦେବତାଙ୍କର ଗୁରୁ ।
ତୋର ମହିମା ମହାମେରୁ ॥
ଯାହା ବୋଇଲୁ ବେଦମତେ ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ॥

ଏ ଯେ ତୋହର ସାଧୁପଣ ।
ସେବିବୁଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚରଣ ॥
ଏ ଧର୍ମ ଉଚିତ ଆମ୍ଭର ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ବେଦସାର ॥
ତୁ ଯେ ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ଦେହ ଜୀବନର ଠାକୁର ॥ ୩୨
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତୋହରେ ଭଜଇ ।
ତାହାର ଜନ୍ମବନ୍ଧ ନାହିଁ ॥
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲେ ।
ତୋ ନାମ ଧରି ଅନ୍ତକାଳେ ॥
ଅଭୟବ୍ରହ୍ମେ ସେ ପଶନ୍ତି ।
ଆମ୍ଭର ନାହିଁ ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଆଉ କି ଗୋପପୁର ଯିବୁଁ ।
ପତି ତନୟ ଆବୋରିବୁଁ ॥
ଆମ୍ଭର ତେଣେ ନାହିଁ ଆଶା ।
ତୋ ନାମ କରିଛୁଁ ଭରସା ॥
ମନ କି ନ ଜାଣୁ ଆମ୍ଭର ।
ଆଶା ବିଶ୍ରାମ ବାନା ତୋର ॥
କାଳିନ୍ଦୀତୀରେ ବ୍ରତ କରି ।
ପୂଜିଲୁଁ ଶଙ୍କର ଗଉରୀ ॥
ବର ମାଗିଲୁଁ ଆମ୍ଭେ ଯାହା ।
ଭୋ ନାଥ ନ ଜାଣୁ କି ତାହା ॥
ଆମ୍ଭର ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରେରି କରି ।
ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ନରହରି ॥
ରମିବି ବୃନ୍ଦାବନେ ନେଇ ।
ନିୟମ କଲୁ ବେଣୁ ଛୁଇଁ ॥
ଆମ୍ଭର ସାକ୍ଷୀ ଏ ମୁରଲୀ ।
କିମ୍ପା ପାସୋରୁ ବନମାଳୀ ॥
ତୋହର ଯେବେ ଦୟା ନାହିଁ ।
କିମ୍ପା ରାଇଲୁ ବେଣୁ ବାଇ ॥ ୩୩
ଆମ୍ଭର ମନ ନିଜ ଘରେ ।
ବୁଡ଼ାଇ ଥିଲୁ ମୁହାଁସରେ[୧] ॥
ଶ୍ରବଣେ ମୁରଲୀ ଶୁଭିଲା ।
କର ଚରଣ ନ ଚଳିଲା ॥
ଜୀବନ ହରିଲୁ ଆମ୍ଭର ।
ଏବେ ତ କହିଲୁ ନିଷ୍ଠୁର ॥
ଭୋ ନାଥ କର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା ।
ଆମ୍ଭେ ପାଇଲୁ ବେଣୁଦୀକ୍ଷା ॥

୧. ମୁହାଁସରେ—ମାୟା ମୋହରେ ।

ତୋର ଅଧରୁ ସୁଧାରସ ।
ଆମ୍ଭର ମୁଖରେ ବରଷ ॥
ଜୀବନ ରଖ ନନ୍ଦବାଳ ।
ଆମ୍ଭର ପୂରିଲାଟି କାଳ ॥
କ୍ରୋଟ ଅନଳ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
କାମ ଅନଳ ହୃଦ ଦହି ॥
ଲିଭାଅ ମୁଖୁଁ ରସ ଦେଇ ।
ଦାସବତ୍ସଳ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯେବେ ନ ରଖୁ ବନମାଳୀ ।
ମରିବୁଁ ସକଳ ଗୁଆଳୀ ॥
ହତ୍ୟା ହୋଇବ ତୋର କନ୍ଧେ ।
ଧ୍ୟାନେ ପଶିବୁ ତୋର ପାଦେ ॥
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ୱହିଁ ।
ପୂତନା ପ୍ରାଣ ଅଛୁ ଖାଇ ॥
ତୁ କାହିଁ ରଖିବୁ ଆମ୍ଭନ୍ତ[୧] ।
ନିଶ୍ଚୟେ ହୋଇଲୁ କୃତାନ୍ତ[୨] ॥
ମରିବୁଁ ତୋହର ଉପରେ ।
ଜୀବନ ନ ରହେ ଶରୀରେ ॥୩୪, ୩୫
ଭୋ ନାଥ ତୋହର ପୟରେ ।
କମଳା ସେବେ ନିରନ୍ତରେ ॥
ଆମ୍ଭର ପ୍ରିୟ ଅଟୁ ତୁହି ।
ଆଶା ନ ଛେଦ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୬
ତୋହର ପାଦର ତୁଳସୀ ।
ମାଳା କରିଣ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
କବରୀଭାର ସଜ କରି ।
ତୋ ପାଦେ ସେବିବୁ ମୁରାରି ॥୩୭
ତୋହର ପାଦ ହୃଦଗତେ ।
ମୁନିଏ ଭାବୁଥାନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ॥
ସେ ପାଦେ ପଶିଲୁଁ ଶରଣ ।
ଜୀବନ ରଖ ନାରାୟଣ ॥୩୮
ତୋର ସମ୍ପଦ ଭୋଗ କରି ।
ତୋ ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ଦିନ ହରି ॥
ତୋର ସୁନ୍ଦରରୂପ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରୁ ଯେ ଆଖି ॥

ତୋହର ବେଣୁନାଦ ଶୁଣି ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଯେତେକ ତରୁଣୀ ॥
କେ ଦେହ ଧରିବ ନିର୍ଭରେ ।
ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ତିନିପୁରେ ॥୩୯, ୪୦
ତୋ ରୂପ ଦେଖି ପଶୁ ବନେ ।
ପୁଲକ ହୋନ୍ତି ତରୁଗଣେ ॥
ତୋର ଚରଣ ନରହରି ।
ସ୍ତନ ବଦନ ଶିରେ ଧରି ॥
ଆମ୍ଭର ତାପ ହୃଦୁଁ ଯିବ ।
ଶରଣ ରଖ ପଦ୍ମନାଭ ॥୪୧
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ହୋ କୃଷ୍ଣରସ ସାର ॥
ଦେଖିଣ ଗୋପୀଙ୍କ ବିକଳ ।
ଦୟା ବସିଲା ଆଦିମୂଳ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବେନି ଭୁଜ ତୋଳି ।
ଆସ ବୋଇଲେ ବନମାଳୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପାଇଲେ ଜୀବନ ।
ହରଷ ଗୋପୀଙ୍କର ମନ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଲେ ଯୁବତୀ ।
ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ତାରାପନ୍ତି ॥
ଗୋପୀଏ ତୋଷମନ ହୋଇ ।
ପୁଷ୍ପ ତୋଳନ୍ତି ବନେ ଯାଇ ॥
ମାଳା ଗୁନ୍ଥିଲେ ଯତ୍ନ କରି ।
ବର ବରିଲେ ନରହରି ॥
କାଳିନ୍ଦୀ ବାଲିକୁଦେ ଯାଇ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯୋଗମାୟାର ବଳେ ହରି ।
ଷୋଳ ସହସ୍ର ରୂପ ଧରି ॥
ହୋଇଲେ ବେନି ବେନି ଜନ ।
ଗୋପୀ ରମିଲେ ଭଗବାନ ॥
ରତିପଣ୍ଡିତ ବଳବନ୍ତ ।
ତୋଷିଲେ ଗୋପୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ॥୪୨-୪୬
କୃଷ୍ଣରମଣ ରସ ପାଇ ।
ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି ଗର୍ବ ବହି ॥

ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ନାହିଁ ନୋହିବ ଏ ଜଗତ ॥
ରମିଲୁଁ ଅନାଦି ପୁରୁଷ ।
ଆମ୍ଭର ହୋଇଲେ ସେ ବଶ ॥
କୃଷ୍ଣ ଭକତ ଆମ୍ଭ ପ୍ରାୟେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ନୋହିବେ ଦେବତାଏ ॥୪୭
ଏମନ୍ତ ମନେ ଗର୍ବ କରି ।
ତାହା ଜାଣିଲେ ନରହରି ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଭାବ ଜାଣିବାରେ ।
ମାୟା ମୋହିଲେ ନଦୀତୀରେ ॥
*ଗୋପୀଏ ବୃନ୍ଦାବତୀ ନାମେ ।
ଥିଲା ସେ କୃଷ୍ଣ ସନ୍ନିଧାନେ ॥
ପୂର୍ବେ ସେ ଅଛି ତପ କରି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ତାର ଭୁଜ ଧରି ॥
ଛନ୍ଦିଲେ ଗୋପୀଙ୍କର ମନ ।
କୃଷ୍ଣ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥୪୮
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ବନେ ନିରୋପି କୃଷ୍ଣପଥ ॥
ମୋହର ମନ ଗୋଡ଼ାଇଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭେଟ ନ ପାଇଲା ॥
ବାହୁଡ଼ି ହୋଇଲା ନିରାଶ ।
ସୁଜନେ ବୃନ୍ଦାବନେ ପଶ ॥
ମୁଁ ଅବା ହରିଙ୍କି ଅନାଇଁ ।
କାହିଁ ପାଇବି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ପାମର ହୀନ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଚିତ୍ତ ଖେଦି ॥
ମୁଁ ଛାର ପାଇବଇଁ କାହିଁ ।
ଯାହାର ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ॥
ସୁଜନଜନଙ୍କର ହିତେ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥେ ॥
ସେ ଦୟାମୟ ହରିପାଦେ ।
ମନ ମୋ ରହୁ ଅପ୍ରମାଦେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାସକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ନାମ ତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

* "ଗୋପୀଏ ବୃନ୍ଦାବତୀ.........ତାର ଭୁଜ ଧରି"—ଏତିକି ଅଂଶ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତାନୁଗତ ନୁହେଁ ।

ଏକତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣ ବିରହେ ଗୋପୀଗଣେ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ବନୁଁ ବନେ ॥
କରନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ୱେଷଣ । ଏକତ୍ରିଂଶରେ ଏ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ତୋଷମନେ ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ॥
ଗୋପଯୁବତୀ ନଦୀକୂଳେ ।
ଘଡ଼ିକେ ଜାଣିଲେ ସକଳେ ॥
କୃଷ୍ଣ ନ ଦେଖି ବନଘୋରେ ।
ଭୟେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସେ କାତରେ ॥
କମ୍ପନ୍ତି ଚଉଦିଗ ଚ୍ୱହିଁ ।
ରଜନୀ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଛି ହୋଇ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମାୟା ଘେନି ମେଘେ ।
ମିଳିଲେ ଶଶାଙ୍କର ଲାଗେ ॥
ଦେଖି ବିକଳ ଗୋପନାରୀ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ନାମ ଧରି ॥
ଭୋ ନାଥ ଆସ ତୁ ବହନ ।
ମେଘ ଆଚ୍ଛାଦିଲା ଗଗନ ॥
ବିଶେଷେ ଯମୁନାର ତୀରେ ।
ମେଘ ଅନ୍ଧାର ବନଘୋରେ ॥
ଅନାଥ କରି ଗଲୁ କାହିଁ ।
ଅନ୍ଧାରେ ପଥ ନ ଦିଶଇ ॥
ଏମନ୍ତେ କରନ୍ତି ରୋଦନ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଅଚେତନ ॥
ଚିନ୍ତା ସାଗର ମହାଘୋରେ ।
ରୋଦନ କଲେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ॥
ବାଳୁତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ କାନ୍ଦି ।
ଏକ ଆରେକ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ॥
କୃଷ୍ଣର ଗତି ଅନୁରାଗ ।
ଅଳପ ହାସ ମୁଖ ରଙ୍ଗ ॥
ମଧୁର ଚ୍ୱହିଁବାର ରସେ ।
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ॥

ବାଳୁତ କାଳୁ ଯେତେ କଲା ।
ସୁମରି ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣଦେହେ ।
ଗୋପୀ ପଡ଼ିଲେ ଶୋକମୋହେ ॥
ପୁଣି ଉଠିଲେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
କହନ୍ତି ବାଇ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
କେ ବୋଲେ ମୁହିଁ ନାରାୟଣ ।
ସେବ ଲୋ ମୋହରି ଚରଣ ॥
କେ ବୋଲେ ମୁହିଁ ନନ୍ଦବାଳ ।
ଦେଖ ମୋ ଶିରେ ଗୁଞ୍ଜମାଳ ॥
ପୁଣି ଗୋପୀଏ ଆଗସରି ।
ବୋଲଇ ଦେଖିଲି ମୁଁ ହରି ॥
ଜାଣଇଁ ଏହି ପଥେ ଗଲା ।
ମୁରଲୀ ଘେନି ନନ୍ଦବଳା ॥୧-୩
ପୁଣି ଉଠିଲେ ଧାଡିକାରେ ।
ପଶିଲେ ଲତାକୁଞ୍ଜ ଘୋରେ ॥
ଖୋଜନ୍ତି ପଶି ବନେ ବନ ।
ଡାକନ୍ତି ଆସ ନନ୍ଦନାନ ॥
ବାତୁଳଙ୍କର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ଆକାଶକୁ ଚ୍ୱହିଁ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଚ୍ୱହିଁ ତରୁଗଣ ।
ତୁମ୍ଭେ ଦେଖିଲ ନାରାୟଣ ॥
କ୍ରୋଟ ଭିତରେ ଥୋଇଅଛ ।
ଏକଥା ଅଟଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୪
ଅଶ୍ୱତ୍‌ଥ ବଟ ପ୍ଳକ୍ଷବୃକ୍ଷେ ।
ତୁମ୍ଭେ କି ଦେଖିଲ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ପଣସ ଅସନ ବକୁଳ ।
ଚମ୍ପା ବରୁଣ ନାଗେଶ୍ୱର ॥
ବିଶେଷେ ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷ ଅଟ ।
ଦେଖି ଯେ ଥିବ ନନ୍ଦସ୍ୱଟ ॥
ମଧୁର ହାସ୍ୟେ ଆମ୍ଭ ମନ ।
ବାନ୍ଧିଣ ନେଲେ ନନ୍ଦନାନ ॥ ୫

ହେ କୁରୁବେଲି ନାଗେଶ୍ୱର ।
ଚମ୍ପା ପୁନ୍ନାଗ କନିଅର ॥
ତୁମ୍ଭ ପୀରତି ଘେନି ଚିତ୍ତେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗଲେ କି ଏ ପଥେ ॥ ୬
ତୁ ଯେ ତୁଳସୀ ହରିପ୍ରିୟା ।
ଲୁଚ୍ୱଇ କରୁଅଛୁ ମାୟା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ହୃଦେ ଲମ୍ବିଥାଉ ।
ଆମ୍ଭେ ପଚ୍ୱରିଲେ ନ କହୁ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋ କଥା ଭଲେ ଜାଣି ।
ତୁ ଯେ ଆମ୍ଭର ସପତଣୀ ॥ ୭
ମାଳତୀ ମଲ୍ଲୀ ଜାଈ ଯୂଈ ।
ତୁମ୍ଭେ ଦେଖିଲ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କୃଷ୍ଣର ନଖକ୍ଷତ ଲାଗି ।
ନ ପୁଣ ହୋଇଛ ସୁହାଗୀ ॥ ୮
ହେ ଚୂତ ପଣସ ପିଆଳ ।
ଅସନ ଜମ୍ବୁ କୋବିଦାର ॥
ବେଲ ବକୁଳ ନିମ୍ବ ଯୂଥେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗଲେ କି ଏ ପଥେ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଯମୁନାର ତୀରେ ।
ରହିଛ ପର ଉପକାରେ ॥
କହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗଲେ କାହିଁ ।
ମରିବୁଁ ତା ମୁଖ ନ ଚ୍ୱହିଁ ॥ ୯
ଯାନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ବନଦେଶେ ।
ଅବନୀ ନ ଦିଶଇ ଘାସେ ॥
ତାହାକୁ ଚ୍ୱହିଁ ଗୋପନାରୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଦେଖିଲୁ କି ହରି ॥
ଏଣେ ଯେ ଗଲେ କୃଷ୍ଣ ଧାଇଁ ।
ତା ପାଦ ଲାଗି ତୋର ଦେହି ॥
ପୁଲକ ହୋଇଅଛି ଦେଖ ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ହୋଇଲୁ ନିରେଖ ॥୧୦
ହରିଣୀ ଯୂଥକୁ ଅନାଇ ।
କହନ୍ତି ଶୋକଭର ହୋଇ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଆମ୍ଭେ ଜାଣିଲୁ ସତ୍ୟ ଆଜ ।
ତୁମ୍ଭେ ଦେଖିଲ ଦେବରାଜ ॥
ହରି ଚରଣ ଯୁଗ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲ ଚର୍ମଆଖି ॥
ଏକ ଗୋପିକା ପଛେ ଥାଇ ।
ବୋଲଇ ଗୋପୀଙ୍କି ଅନାଇଁ ॥
ବହନ ଆସ ଲୋ ଲେଉଟି ।
ଦେଖ ଗୋ କୁନ୍ଦମାଳ ଗୋଟି ॥
ଯେ ନାରୀ କୃଷ୍ଣ ଘେନିଗଲା ।
ଏ ମାଳ ତାର ହୃଦେ ଥିଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ଆଲିଙ୍ଗନ କାଳେ ।
ଛିଡ଼ି ଗୋ ପଡ଼ିଅଛି ତଳେ ॥
ତେଣୁ ସେ ସୁଗନ୍ଧ ଏହାର ।
ଏବେ ପାଇବା ଦାମୋଦର ॥୧୧
ପ୍ରିୟାର କନ୍ଧେ ଦେଇ ହାତ ।
ଏ ପଥେ ଗଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ପଦ୍ମ ଗୋଟିଏ ଘେନି କରେ ।
ବୃକ୍ଷେ ଯେ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଭରେ ॥
ପଶି ଯେ ଗଲେ ଏହି ବାଟେ ।
ଦେଖିଣ ନମନ୍ତି ଉଚ୍ଛାଟେ ॥୧୨
ପୁଣି ଗୋପୀଏ ବୃକ୍ଷେ ଚାହିଁ ।
ମାଳତୀ ଯାର ଦେହେ ଥାଇ ॥
ବୋଲଇ କେତେ ସଉଭାଗୀ ।
ଦେଖ ଗୋ କୃଷ୍ଣ ନଖ ଲାଗି ॥
ପୁଲକ ହୋଇଛି ଶରୀର ।
ଯେଣୁ ଲାଗିଲା କୃଷ୍ଣ କର ॥୧୩
ଏମନ୍ତେ ହୋଇ ଉନମତ୍ତ ।
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ॥
ଏକ ଗୋପିକା ଆଗସରି ।
କୋଳେ ଚାପିଲା ଗୋପନାରୀ ॥
ତାହାର କୁଚେ ମୁଖ ଦେଇ ।
ନିର୍ଭୟେ ଦେଲାକ ପକାଇ ॥
ବୋଲଇ ମୁହିଁ ନାରାୟଣ ।
ଶୋଷିଲି ପୂତନାର ପ୍ରାଣ ॥
ମୋତେ ଲୋ ଭଜ ଗୋପନାରୀ ।
ଚାପଇ କରେ କର ଧରି ॥
ଏକ ଗୋପିକା ପଛେ ଥିଲା ।
ପୟର ଛନ୍ଦି ପକାଇଲା ॥

ବୋଲଇ ମୁହିଁ ଦାମୋଦର ।
ପାଦେ ଶକଟ କଲି ଚୂର ॥୧୪, ୧୫
ଏକ ଗୋପୀକୁ କରି କାନ୍ଧେ ।
ପକାଇ ବୋଲଇ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଦେଖ ମାଇଲି ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ।
ମୁଁ ସେ ଲୋ ଯଶୋଦାର ସୁତ ॥
କେ ଗୋପୀ ଉଦୁଖିଳେ ଟାଣି ।
ଗୁରୁଣ୍ଡେ ବଜାଇ କିଙ୍କିଣୀ ॥
ବୋଲଇ ମୋତେ ସେବା କର ।
ମୁଁ ସେ ଲୋ ଯଶୋଦାକୁମର ॥୧୬
କେ ବେନି ରାମକୃଷ୍ଣ ହୋଏ ।
ବାଛୁରୀ ଗୋପାଳ ଥୋକାଏ ॥
ପୁଣି ହିଁ ଏକଇ ଗୋପୀଏ ।
ହୋଇଲା ବତ୍ସାସୁର ପ୍ରାୟେ ॥
ଏକ ଗୋପୀଏ ଧରି କରେ ।
ବୁଲାଇ ପିଟିଲା ବୃକ୍ଷରେ ॥
ବୋଲଇ ମୁହିଁ ଦାମୋଦର ।
ଦେଖ ମାଇଲି ବତ୍ସାସୁର ॥
ଆର ଗୋପିକା ବୃକ୍ଷଡାଳେ ।
ଧରି ଚିରିଲା ବେନିଫାଳେ ॥
ବୋଲେ ମୁଁ ଯଶୋଦା କୁମର ।
ଦେଖ ଚିରିଲି ବକାସୁର ॥୧୭
କେ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ମୁଖ ଦେଇ ।
ଗୀତ ସୁସ୍ୱରେ ବେଣୁ ବାଇ ॥
ଏକର କନ୍ଧେ ଦେଇ ହସ୍ତ ।
ଚାଲଇ ଯେହ୍ନେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବୋଲଇ ମୁହିଁ ବେଣୁଧର ।
ଦେଖ ଲୋ ଚାଲଇଁ ସୁନ୍ଦର ॥୧୮, ୧୯
ପୁଣି ଗୋପୀଏ ଆଗସରି ।
ବୋଲଇ ହୃଦେ ହସ୍ତ ମାରି ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ଛାରକୁ କିମ୍ପା ଡର ।
ଆଜ ତୋଳିବି ଗିରିବର ॥
କେତେ ଲୋ ବରଷିବ ଆଜ ।
ବଜ୍ର ପାଷାଣ ଦେବରାଜ ॥
ଶାଢ଼ୀ ପାଲଟି ବାମକରେ ।
ତୋଳିଲା ଅଙ୍ଗୁଳି ଉପରେ ॥୨୦
ଏକ ଗୋପିକା ବେଗେ ଧାଇଁ ।
ଆରେକ ଶିରେ ପାଦ ଦେଇ ॥

ବୋଲଇ ପଳାଅ କାଳିୟ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ନ ରହ ॥
ଖଳନାଶନ ବାନା ମୋର ।
ଅମୃତ କରିବଇଁ ନୀର ॥୨୧
କେ ଗୋପୀ ଡାକଇ ସୁସ୍ୱରେ ।
ନୟନ ବୁଜ ଧାଡିକାରେ ॥
ଅନଳ ଲିଭାଇବି ମୁହିଁ ।
ବସ ଲୋ ମୁଖେ କର ଦେଇ ॥୨୨
କେ ଗୋପୀ ଫୁଲମାଳ ଘେନି ।
କୋପେ ବୋଲଇ ଶିର ଝୁଣି ॥
ଲବଣୀ ଖାଉ ତୁ ଚୋରାଇ ।
ରୋଳେ ବାନ୍ଧିବି ତୋତେ ନେଇ ॥୨୩
ଏମନ୍ତେ ଗୋପୀ ବାଉପଣେ ।
ରାତ୍ରେ ବୁଲନ୍ତି ବନେ ବନେ ॥
ଯାଉଁ ଦେଖିଲେ ବାଲିକୁଦ ।
ପଡ଼ିଛି ଗୋବିନ୍ଦର ପାଦ ॥୨୪
ଚିହ୍ନିଲେ କୃଷ୍ଣପାଦ ବୋଲି ।
ଗୋପୀ ଧାଇଁଲେ ପେଲାପେଲି ॥
ଧ୍ୱଜ ଅଙ୍କୁଶ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ ।
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ କଲେ ମନ ॥୨୫
କୃଷ୍ଣର ପାଦ ଅନୁସରି ।
ବନେ ଚାଲନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ॥
ପୁଣି କେତେହେଁ ଦୂର ଯାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣପାଦ ଚାହିଁ ॥
ଦେଖ ଗୋ ଚରଣ ପାଖର ।
ପଡ଼ିଛି କାହାର ପୟର ॥
ଯାହାକୁ କୃଷ୍ଣ ଘେନି ଗଲା ।
ସେ ତାର ପାଶେ ଯାଉଥିଲା ॥
ଧନ୍ୟ ଗୋ ତାହାର ଜୀବନ ।
ମୋହିଲା ଯଶୋଦା ନନ୍ଦନ ॥୨୬, ୨୭
କେତେ ଏ କୃଷ୍ଣେ ଆରାଧିଲା ।
ଏକାନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରମିଲା ॥୨୮
ଯେ ପାଦ ବ୍ରହ୍ମା ତ୍ରିପୁରାରି ।
ଲଭିବା ପାଇଁ ଆଶା କରି ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯା ସେବଇ ନିରତେ ।
ଏ ତାହା ଲଭିଲା ଏକାନ୍ତେ ॥୨୯
ଏହାର ପାଦ ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ।
ଦହଇ ଆମ୍ଭର ଜୀବନ ॥

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_7_Front

କୃଷ୍ଣ ଅଧର ସୁଧାପାନ ।
ଯାହାଟି ଗୋପୀଙ୍କ ଜୀବନ ॥
ଏକାନ୍ତେ ନେଇ ପାନ କଲା ।
କେତେ ଗୋ ତପ କରିଥିଲା ॥୩୦
ପୁଣି ନ ଦେଖିଲେ ପୟର ।
ଗହଳେ ଅଛି ତୃଣାଙ୍କୁର ॥
ବୋଲନ୍ତି କୋମଳ ତା ପାଦ ।
ଯେଣୁ ପାଇଲା ତୃଣେ ଖେଦ ॥
ତେଣୁ ତାହାକୁ କାନ୍ଧେ କଲେ ।
ନ ଦିଶେ ପାଦଚିହ୍ନ ଭଲେ ॥୩୧
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ପାଦ ଦେଖି ।
ଗୋପୀଏ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରେଖି ॥
ଦେଖ ଗୋ କୃଷ୍ଣର ପୟର ।
ଅଧିକେ ଦିଶଇ ଗଭୀର ॥
କନ୍ଧରେ ତୋଳିଲେ ତାହାରେ ।
ଚରଣ ଗଳିଗଲା ଭାରେ ॥୩୨
କୃଷ୍ଣ ଯାହାକୁ ଘେନିଗଲା ।
ଏଠାରେ କବରୀ ଖୋସିଲା ॥
କନ୍ଧୁ ଓହ୍ଲାଇ ତାର ଅର୍ଥେ ।
ଫୁଲ ତୋଳିଲା ପରା ଏଥେ ॥
ଅଗ୍ରପାଦରେ ଠିଆ ହୋଇ ।
ଦେଖ ଏ ଚିହ୍ନ ତ ଦିଶଇ ॥୩୩, ୩୪
ଦେଖ କାମିନୀ ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
ବଶ ଗୋ କଲା ନାରାୟଣ ॥
ରମଣ କଲେ ତାର ତୁଲେ ।
କଥା ରଖିଲେ ମହୀତଳେ ॥୩୫

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ରସକେଳି ।
ଯାହାକୁ ନେଲେ ବନମାଳୀ ॥
ସେ ଗୋପୀ କୃଷ୍ଣ ପଛେ ଥାଇ ।
ଗରବ ମନେ ବିଗ୍ରହଇ ॥
ମୁଁ ସେ ମୋହିଲି ହରି ଚିତ୍ତ ।
ମୋ ତହୁଁ ନାହିଁ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥୩୬, ୩୭
ତାହା ଜାଣିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଗର୍ବ ବହିଲା ଏହା ଦେହି ॥

ମାୟା ମୋହିଲେ ଗୋପୀ ମନ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବୋଲଇ ବଚନ ॥
ଭୋ ନାଥ ନ ପାରଇ ଯାଇ ।
ନିଅ ତୁ କନ୍ଧରେ ବସାଇ ॥
ମୋହରେ ଅଛି ଯେବେ ମନ ।
ବିଶେଷେ ଘୋର କୁଞ୍ଜବନ ॥
ମୁଁ ଏବେ ନ ପାରଇ ଗ୍ଭଲି ।
ଶୁଣି ହସିଲେ ବନମାଳୀ ॥୩୮
ବୋଇଲେ ବସ ମୋର କନ୍ଧେ ।
କୃଷ୍ଣ ବସିଲେ ବାଲିକୁଦେ ॥
ଶୁଣି ଗୋପିକା ତୋଷ ହୋଇ ।
ବସିଲା କୃଷ୍ଣ କନ୍ଧେ ଯାଇ ॥
ଉଠିଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ।
କାମିନୀ ଧରିଅଛି ଶିର ॥
କେତେହେଁ ଦୂର କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ।
ଅନ୍ତର ହେଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଗୋପୀ ପଡ଼ିଲା ମୁଖ ମାଡ଼ି ।
ରୁଧିର ବହେ ଓଷ୍ଠ ଛିଡ଼ି ॥
ଦଣ୍ଡେ ହୋଇଲା ମୂରୁଛିତ ।
ଉଠି ଲୋଡ଼ଇ ଗୋପୀନାଥ ॥
ସେ କାହିଁ ପାଇବ ମୁରାରି ।
ଗର୍ବଗଞ୍ଜନ ନରହରି ॥୩୯, ୪୦
ବିକଳେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ଭହିଁ ।
କାନ୍ଦଇ ମୁଣ୍ଡେ କର ଦେଇ ॥
ଆସ ବହନ ଗୋପୀନାଥ ।
ଗହଳେ ନ ଦିଶଇ ପଥ ॥
ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟେ ନାଶ କଲୁ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଛଡ଼ାଇଲୁ ॥
କି ଦୋଷ କଲି ମୁହିଁ ତୋରେ ।
ନିବେଶି ଗଲୁ ବନଘୋରେ ॥
ଏମନ୍ତେ କାନ୍ଦଇ ତରୁଣୀ ।
କୃଷ୍ଣ ହସିଲେ ତାହା ଶୁଣି ॥୪୧
ଗୋପୀ ଯେ ଯାଉଥିଲେ ବନେ ।
ତାର ବିକଳ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ॥

ନିକଟେ ମିଳିଲେ ତାହାର ।
ବୋଲନ୍ତି ଧରି ବେନି କର ॥
ସଚେତ କରି ପଗ୍ଭରିଲେ ।
ବୋଲନ୍ତି ଥିଲୁ କୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ॥
ତୋତେ ପକାଇ ଘୋରବନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗଲେ କୋପମନେ ॥
ଏଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁର ତାର ଦେହୀ ।
ପୂତନା ପ୍ରାଣ ଅଛି ଖାଇ ॥
ଅନେକ ହତ୍ୟା ଅଛି କରି ।
ଏବେ ଖାଇବ ଗୋପନାରୀ ॥
କାହିଁକି ଯିବୁଁ ଘୋର ବନେ ।
ଅଇଲୁଁ ତାର ବେଣୁସ୍ୱନେ ॥
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ଗୃହ ସୁତ କାନ୍ତ ।
ଏ ବନେ ହୋଇଲୁଁ ଅନାଥ ॥
ଏମନ୍ତ ପଥ ଅନୁସରି ।
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ନାମ ଧରି ॥୪୨, ୪୩
ଗହନେ ପଶିଲେ ସକଳେ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଏକାବେଳେ ॥
ବୃକ୍ଷଗହଳ ଛାୟା ଦେଖି ।
ଅନ୍ଧାର ପ୍ରାୟ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ଭୟେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ସକଳେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ ନଦୀକୂଳେ ॥୪୪
ମନ ନିରୋପି କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥
ଦେହ ସଂସାର ପାସୋରିଲେ ।
ମରଣପଥ ଆବୋରିଲେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମନ ଦେଇ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଶୋକଭର ହୋଇ ॥
ସେ ଗୋପୀ ଗୋବିନ୍ଦର ପାୟେ ।
ସୁଜନ ଜନେ କର ଲୟେ ॥୪୫
ହରିଚରିତ ଭାଗବତ ।
ଅମୃତ ରସମୟ ଗୀତ ॥
ଏଣେ କରିବା ମନତୋଷ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ରାସକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନ୍ୱେଷଣେ ଗୋପିକାବିଳାପୋ ନାମ ଏକତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ହତାଶ ହୋଇ ଗୋପବାଳୀ । ପୁଣି ଯମୁନା କୁଦେ ମିଳି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇବାର ଆଶେ । ଡାକନ୍ତି ଅଧ୍ୟାୟ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶେ ॥

ଗୋପୀଏ ବସି ବାଲିକୁଦେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥(ଜ.)

ଗୋପ୍ୟ ଊଚୁଃ

ଭୋ ନାଥ ଯଶୋଦା କୁମର ।
ତୋ ଜନ୍ମ କାଳୁଁ ଗୋପପୁର ॥
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୁଃଖ ତ ନ ଜାଣି ।
ଆମ୍ଭର ଘରେ କମଳିନୀ ॥
ଅନେକ ହୋଇଲା ସମ୍ପଦ ।
କେ କହୁ ଆମ୍ଭର ଆନନ୍ଦ ॥
ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ଅଟୁ ତୁହି ।
ତୋ ବିନୁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ॥
ତୋର ସମ୍ପଦ ଭୋଗ କରି ।
ତୋ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ଦିନ ହରି ॥
ମୁରଲୀନାଦେ ଅଣାଇଲୁ ।
ମୁଖୁଁ ଅମୀୟରସ ଦେଲୁ ॥
ଘୋର ଗହନ ବନେ ଥୋଇ ।
ଅନାଥ କରି ଗଲୁ କାହିଁ ॥
ଏବେ ଦେଖାଅ ପଦ୍ମମୁଖ ।
ବାରେ ଜୀବନ ଆମ୍ଭ ରଖ ॥ ୧
ଭୋ ନାଥ କମଳଲୋଚନ ।
ଦେଖାଅ ନିର୍ମଳ ବଦନ ॥
ତୋ ମୁଖକମଳର ତେଜେ ।
ଶରଦ ପଦ୍ମ ଶିରୀ ଗଞ୍ଜେ ॥
ସେ ଧନେ କିଣିଲୁ ଆମ୍ଭନ୍ତ ।
ଏ ବନେ କଲୁ ତୁ ଅନାଥ ॥
ସୁରତନାଥ ତୁ ଆମ୍ଭର ।
କିଣିଲା ଦାସୀ ଆମ୍ଭେ ତୋର ॥
ଯାହାକୁ କିଣି ବିନା ମୂଲେ ।
କେ ତାକୁ ଛାଡ଼େ କହ ଭଲେ ॥

ତାକୁ ନ ଲାଗେ କି ତା ବଧ ।
ବେଦ ପୁରାଣେ ଏହି ବାଦ ॥ ୨
ଅନେକ ଦୁଃଖୁଁ ଅଛୁ ରଖି ।
ଏବେ ତୁ କଲୁ ନିରିମାଖି ॥
ବିଷ ଉଦକ ଅଘାସୁର ।
ଇନ୍ଦ୍ର ବରଷା ମହାଘୋର ॥
ବନ ଅନଳ ଷଣ୍ଢ ମୁଖୁଁ ।
ତୁ ନାଥ ରଖିଛୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥
ତୋହର ପାଦ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ଜନ୍ମ ମରଣକୁ ନ ଡରି ॥ ୩
ତୁ ନୋହୁଁ ଯଶୋଦା କୁମର ।
ଜୀବନ ଅଟୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥
ସକଳ ଜନ୍ତୁ ହୃଦେ ଥାଇ ।
ଅନ୍ତର ଜାଣୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତୋତେ ଚିନ୍ତିଲା ବେଦବର ।
ନାଶିଲୁ ଅବନୀର ଭାର ॥
ତେଣୁ ଯାଦବକୁଳେ ଜାତ ।
ତୋହର ନାହିଁ ଆଦି ଅନ୍ତ ॥ ୪
ଭୋ ବୃଷ୍ଣିବଂଶ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଆମ୍ଭର ଶିରେ ଦିଅ ପାଣି ॥
ତୋହର କର ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ଶରଣଜନ ଭୟ ନାଶି ॥
ପଦ୍ମହୁଁ ଅତି ସୁକୁମାର ।
କମଳା ବରିଅଛି ବର ॥ ୫
ତୋହର ପଦ୍ମପାଦ ଦୁଇ ।
ବନେ ଗୋରୁଙ୍କ ପଛେ ଥାଇ ॥
ପ୍ରଣତଦେହୀ ପାପ ନାଶ ।
ଜଳଧିତନୟା ନିବାସ ॥
ସହସ୍ର ଫଣା କାଳିୟର ।
ସୁନ୍ଦର କଲା ଯେ ପୟର ॥

ଆମ୍ଭର କୁଚେ ତା ଲଗାଅ ।
କାମ-ଅନଳ ତୁ ଲିଭାଅ ॥ ୭
ତୋହର ମଧୁର ବଚନ ।
ହୃଦେ ଭାବନ୍ତି ମୁନିଜନ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ପରିବାରୀ ।
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଲୁଁ ମୁରାରି ॥
ତୋର ଅଧରୁ ସୁଧା ଦେଇ ।
ଜୀବନ ରଖ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥ ୮
ତୋର ଚରିତ ସୁଧାବାରି ।
କବିଏ ଯାହା ଗାନ କରି ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାପ ନାଶେ ।
ଦୁରିତମାନ ଦେହୁ ଧ୍ୱଂସେ ॥
ମଙ୍ଗଳ କରେ ଶ୍ରୁତିପଥେ ।
ଯେ ତାହା ବିସ୍ତରେ ଜଗତେ ॥
ଗୁଣଇ ହୋଇ ଉନମତ୍ତା ।
ସେ ନର ନିଶ୍ଚେ ବଡ଼ ଦାତା ॥ ୯
ତୋ ଦରହସିତ ବଦନ ।
କୋମଳ ମଧୁର ବଚନ ॥
ଧ୍ୟାନ ମଙ୍ଗଳ ତୋ ବିହାର ।
ଏକାନ୍ତ କଥା ହୃଦହାର ॥
କପଟ ପ୍ରାୟ ତୋର ରୀତି ।
ଆମ୍ଭର ମନ ଏ ଦହନ୍ତି ॥୧୦
ତୁ ନାଥ ଗୋରୁଙ୍କର ମେଳେ ।
କାନନେ ଯାଉ ଯେତେବେଳେ ॥
କୋମଳ ପାଦପଦ୍ମ ଗ୍ରହିଁ ।
ଆମ୍ଭର ହୃଦୟ ଦହଇ ॥
କଣ୍ଟା ପାଷାଣ ତୃଣ ଲାଗି ।
ନ ପୁଣ ହୋଏ ଦୁଃଖଭାଗୀ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯେବେ ଲୋଚନେ ଦେଖୁଁ ତାହା ।
ତେବେ ସେ ସ୍ଥିର ହୋଏ ହିଆ[1] ॥୧୧
ବନୁ ଯେ ଆସୁ ଦିନ ଅନ୍ତେ ।
ବାହାର ହୋଇ ଦେଖୁଁ ପଥେ ॥
କପୋଳେ କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ॥
ଗୋରଜ ଦେଖି ତୋର ଦେହେ ।
ଆମ୍ଭ ଜୀବନ କାମ ଦହେ ॥୧୨
ତୋର ଅଭୟ ପଦ୍ମପାଦ ।
ଶରଣଜନଙ୍କ ସମ୍ପଦ ॥
କମଳା ଦଣ୍ଡେ ନ ଛାଡ଼ଇ ।
ଆପଦ କାଳେ ଯାହା ଧ୍ୟାୟି ॥
ଅନେକ ସୁଖ ପ୍ରସରଇ ।
ରଖ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ତନେ ଦେଇ ॥୧୩
ସୁରତପଣେ ବଳୀୟାର ।
ଶୋକ ବିନାଶେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥
ସୁସ୍ୱରେ ବେଣୁ ଯେ ଅଧରେ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାପ ହରେ ॥
ତୁ ସେ ଅଧର ସୁଧାରସ ।
ଦେଇ ଆମ୍ଭର ମନ ତୋଷ ॥୧୪

ଗୋରୁ ଚରାଇ ଯାଉ ବନେ ।
ତୋତେ ନ ଦେଖିଲେ ନୟନେ ॥
ନିମେଷ ଯୁଗ ପ୍ରାୟ ମଣୁ ।
ଗୁରୁ ଗୌରବକୁ ନ ଗଣୁ ॥
ତୁ ଯେତେବେଳେ ଗୋପେ ପଶୁ ।
ପଥେ ମୁରଲୀନାଦ ଘୋଷୁ ॥
କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ବଦନ ।
ଦେଖି ନ ଚଳଇ ନୟନ ॥୧୫
ପତି ତନୟ ବନ୍ଧୁ ଭାଇ ।
ଆମ୍ଭେ ଛାଡ଼ିଲୁଁ ତୋର ପାଇଁ ॥
ସୁସ୍ୱରେ ବାଉ ବେଣୁଗୀତ ।
ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ମୂରୁଛିତ ॥
ରାତ୍ରେ ଆଣିଲୁ ଘୋରବନେ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତେଜିଲୁ କେସନେ ॥
ଏଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତୋ ଶରୀର ।
ବିଶ୍ୱାସ ନାଶିଲୁ ଆମ୍ଭର ॥୧୬
ଶୁଣି ତୋ ଏକାନ୍ତ ବଚନ ।
ହୃଦୟ ଦହଇ ମଦନ ॥
ଅଳପ ହାସ ମୁଖ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରୁ ଯେ ଆଖି ॥

ତୋହର ଶ୍ରୀମୁଖ ଅନାଇଁ ।
ଆମ୍ଭର ମନ ନ ରହଇ ॥୧୭
ଆମ୍ଭ ଆରତ ଖଣ୍ଡିବାରେ ।
ତୋହର ଜନ୍ମ ଗୋପପୁରେ ॥
ମଙ୍ଗଳ କରଇ ସଂସାର ।
ହେଲେ ଗଞ୍ଜଇ ତମଘୋର ॥
ତୋ ପାହୁଁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ।
ନିରାଶ ନ କର ଗୋସାଇଁ ॥୧୮
ଯେବଣ ପାଦ ଆମ୍ଭେ ଧରି ।
ସ୍ତନେ ନ ଗ୍ଯପୁଁ ଗୋପନାରୀ ॥
କର୍କଶ ସ୍ତନ ଯେ ଆମ୍ଭରି ।
ପ୍ରାସ[2] କରିବ ବୋଲି ଡରି ॥
ସେ ପାଦ ଘେନି ତୃଣାଙ୍କୁରେ ।
ଯେତେ ବୁଲିଲୁ କୁଞ୍ଜଘୋରେ ॥
ନ ପୁଣ କ୍ଷତ ହୋଏ ପାଦ ।
ମନରେ ନ ଲଭୁ ବିଷାଦ ॥୧୯
ତୋହର ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସେ ପାଦେ ରଖ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବୁଡ଼ିଲି ଘୋର ଭବଜଳେ ।
ଉଦ୍ଧରି ଥୁଅ ନେଇ କୂଳେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାସକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଗୋପୀଗୀତଂ ନାମ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରୟତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଗୋପୀଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତିବାଣୀ ଶୁଣି । ସଦୟେ ମିଳି ନୀଳମଣି ॥
ସାନ୍ତ୍ୱନା କଲେ ଗୋପୀଗଣ । ତେତିଶ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ॥
ଏମନ୍ତେ ବନେ ଗୋପନାରୀ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣନାମ ଧରି ॥

ଜୀବନ କୃଷ୍ଣପାଦେ ଦେଇ ।
ଦିଶ ଆକାଶ ନ ଦିଶଇ ॥ ୧
ଶରଣ ରକ୍ଷଣ ଗୋପାଳ ।
ଦେଖନ୍ତି ଗୋପୀଙ୍କ ବିକଳ ॥
ଭାବକୁ ନିକଟ ମୁରାରି ।
ଗର୍ବି ଯେ କଲେ ଗୋପନାରୀ ॥

ବନେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଇ ।
ତୋଷ ହୋଇଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯେସନେ ଚଞ୍ଚଳ ବିଜୁଳି ।
ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଆସି ମିଳି ॥
ନୀଳ ଶରୀର ପୀତବାସ ।
ମୁଖପଙ୍କଜେ ମନ୍ଦହାସ ॥

୧. ହିଆ—ହୃଦୟ । ୨. ପ୍ରାସ—ବ୍ୟଥା ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ।
ସୁନ୍ଦର ମଦନଗୋପାଳ ॥ ୨
ଭୁଜ ବିସ୍ତାରି ନରହରି ।
ଡାକନ୍ତି ଆସ ଗୋପନାରୀ ॥
ଗୋପୀ ଗ୍ୱହିଁଲେ ତାହା ଶୁଣି ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଜୀବନ ପାଇଲେ ସକଳେ ।
ଗୋପୀ ଉଠିଲେ ଏକାବେଳେ ॥
ପତଙ୍ଗ ଅନଳକୁ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ନ୍ତି ବେଗ ହୋଇ ॥
ବହନ ବେଢ଼ିଲେ ମୁରାରି ।
ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ବ୍ରଜନାରୀ ॥ ୩
ଅଙ୍ଗୁଳି ଛନ୍ଦନ୍ତି କେ କରେ ।
ଚରଣ ଭିଡ଼ନ୍ତି ନିର୍ଭରେ ॥
ପଣତେ ବାନ୍ଧି ବନମାଳୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି ॥
କେ କୁଚ ପରେ ଅଲିଙ୍ଗନ ।
କେ ମୁଖେ ଦିଅନ୍ତି ଚୁମ୍ବନ ॥ ୪
କେ ଗୋପୀ ଅଧରେ ଅଧର ।
ତାମ୍ବୁଳ କରନ୍ତି ଆହାର ॥
କେ ଗୋପୀ ବେନି ପାଦ ତୋଳି ।
ସ୍ତନେ ଗ୍ୱପନ୍ତି ଗୋପବାଳୀ ॥ ୫
କେ ଗୋପୀ ହୃଦେ କର ଯାକି ।
କଟାକ୍ଷ କରି ଗ୍ୱହେଁ ଆଖି ॥
କେ ଦୂରୁଁ ଗ୍ୱହେଁ କୋପ କରି ।
ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର କାମୋଡ଼ି ॥ ୬
କେ ଯାଇ ନ ପାରେ ଗହଳେ ।
ଧୀରେ ଗ୍ୱହଁଇ ବେନି ତୋଳେ ॥
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲା ରସଭରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖିଲା ଭିତରେ ॥
ଅଣ୍ଡାଳି କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ତାପ ଛାଡ଼ିଲା ଖେଦମନ ॥ ୭
କେ ରୂପ ଦେଖି ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ।
ପୁଲକ କଲା ରୋମରାଜି ॥
ଆନନ୍ଦମନେ ଧ୍ୟାନ କଲା ।
ଯୋଗୀଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସେ ରହିଲା ॥

କୃଷ୍ଣର ଦର୍ଶନେ ଆନନ୍ଦ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଚିନ୍ତା ମନୁ ଖେଦ ॥
ବ୍ରହ୍ମସମାଧି ଲଭି ଯେହ୍ନେ ।
ନିଶ୍ଚଳ ହୋନ୍ତି ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ॥୮,୯
ତକ୍ଷଣେ ଉଠିଲେ ମୁରାରି ।
ଆବୋରିଛନ୍ତି ବ୍ରଜନାରୀ ॥
ବ୍ରହ୍ମ ଯେସନେ ଗୁଣବନ୍ତ ।
ଅଧିକ ଶୋଭା ଗୋପୀନାଥ ॥୧୦
ଗୋପୀଙ୍କି ଘେନି ବନମାଳୀ ।
ଯମୁନା ବାଲିକୁଦେ ମିଳି ॥
କୁନ୍ଦ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଗନ୍ଧ ।
ବିକାଶେ ଭ୍ରମର ସମ୍ପଦ ॥
ଶରଦଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ଝଳି ।
ନିର୍ମଳ ବିରାଜଇ ବାଲି ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଇ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ।
ତାପ ଛାଡ଼ିଲେ ଗୋପୀବୃନ୍ଦ ॥୧୧-୧୩
ବ୍ରହ୍ମ ବିଗ୍ୱରେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
ଯେହ୍ନେ ପଣ୍ଡିତ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ପାଲଟି ପାତିଲେ ବସନ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସାଇ ଆସନ ॥
ଯାହାଙ୍କୁ ହୃଦେ ଯୋଗୀଜନେ ।
ବସାନ୍ତି କଳ୍ପିତ ଆସନେ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଭାବ ହୃଦେ ଘେନି ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ।
ରୂପେ କି ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
କୃଷ୍ଣ ବସାଇ ଗୋପୀଜନେ ।
ଗ୍ୱହାନ୍ତି କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ॥
ହରିର ବେନି ଭୁଜ ଧରି ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ॥୧୪, ୧୫
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ପ୍ରାଣନାଥ ।
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିଲୁ ବିପରୀତ ॥
ଭଜନ୍ତା ଜନେ କେ ଭଜଇ ।
ନ ଭଜିଲେ ବା ଭଜେ କେହି ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋହର ପରାୟେ ।
ଭାବେ ନ ଭଜନ୍ତି ଥୋକାଏ ॥

କେ ବେନିକୁଳ ନ ଭଜନ୍ତି ।
ଭୋ ନାଥ ଫେଡ଼ ମନୁ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥୧୬
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ହସି ।
ବରଜଯୁବତୀ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଶୁଣ ସକଳ ଗୋପନାରୀ ।
ଯେ ଯାହା ଭାବେ ପ୍ରୀତି କରି ॥
ଏକ ଆରେକ ଉପକାରେ ।
ଭଜନ୍ତି ସଂସାର ବେଭାରେ ॥
ତହିଁ ସୁହୃଦ ଧର୍ମ ନାହିଁ ।
ଭାବ ନ ଦେଖିଲେ ଛାଡ଼ଇ ॥୧୭
ଭାବ ନ ଦେଖିଲେ ଭଜଇ ।
ତାତ ଜନନୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ତାଙ୍କର ବୋଲି ବଡ଼ପଣ ।
ସେ ପାଇ ବିଷ୍ଣୁର ଚରଣ ॥୧୮
ଥୋକେ ଭଜିଲେ ନ ଭଜନ୍ତି ।
ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ପ୍ରକାଶନ୍ତି ॥
ସେ ଗୁରୁଦ୍ରୋହ ପାପ ପାଇ ।
କି ଅବା ଆତ୍ମାରାମ ସେହି ॥୧୯
ଶୁଣ ଗୁଆଳୀ ସାବଧାନେ ।
ମୋତେ ଭଜନ୍ତି ଯେତେ ଜନେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଭଜେ ଅବା ନାହିଁ ।
ମୋତେ ସେ ଭକତ ଜାଣଇଁ ॥
ମୋତେ ଭକତି ଯେ କରନ୍ତି ।
ଏମନ୍ତ ହୋଏ ତାଙ୍କ ମତି ॥
ଦରିଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ଧନ ପାଇ ।
ପ୍ରାଣୁଁ ଅଧିକ ସମ୍ଭାଳଇ ॥
ପୁଣି ହରାଇ ସେହି ଧନ ।
ବିଷାଦ ହୋଏ ତାର ମନ ॥
ଭାଳଇ ଧନେ ମନ ଦେଇ ।
କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ହିଁ ନ ଲାଗଇ ॥
ପୁଣି ପ୍ରାପତ ହୋଏ ଧନ ।
ଆତ୍ମାରୁ ଅଧିକେ ଯତନ ॥
ତେସନେ ହୋଇ ମୋର ଲୋକେ ।
ଭକତି କରୁଥାନ୍ତି ଥୋକେ ॥୨୦
ତୁମ୍ଭେ ତେମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ମୋହର ପଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ଲୋକ ବେଭାର ବେଦପଥ ।
ଛାଡ଼ି ଭଜିଲ ଅବିରତ ॥

ପଛେ ମୁଁ ଥାଇ ତୁମ୍ଭ ତୁଲେ ।
ଭକତି ଜାଣିଲଇଁ ଭଲେ ॥
ମୋତେ ନ କର ତୁମ୍ଭେ ରୋଷ ।
ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପୂରାଇବି ଆଶ ॥୨୧
ତୁମ୍ଭର ଭାବ ମୁଁ ଜାଣଇ ।
ଛନ୍ଦ କୁଟିଳ ମାୟା ନାହିଁ ॥
ଅନେକ କାଳେହେଁ ତୁମ୍ଭର ।
ଶୁଝି ନ ପାରେ ଉପକାର ॥
ଗୃହର ମାୟାର ଶାଙ୍କୋଳି ।
ଭାବେ କାଟିଲ ଗୋପବାଳୀ ॥
ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମବନ୍ଧ ନାହିଁ ।
ମୋତେ କିଣିଲ ଭାବ ଦେଇ ॥
ମୋର ଭକତି ଯେ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ।
ସେ ମୋର ପଥ ଆବୋରନ୍ତି ॥
ମୁହିଁ ଠାକୁର ତାହାଙ୍କର ।
ସୁଜନଜନଙ୍କ ବେଭାର ॥୨୨
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ସେବକର ଭୃତ୍ୟ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାସକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଗୋପୀସାନ୍ତ୍ୱନଂ ନାମ ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ରାସଲୀଳାର ନାନାରସ । ଚତୁଃତ୍ରିଂଶରେ ସୁପ୍ରକାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ତନୁଜ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହାରାଜ ॥
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣ ବୋଲ ଶୁଣି ।
ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ିଲେ ମନେ ଗୁଣି ॥ ୧
ସେ ବାଲିକୁଦେ ହୃଷୀକେଶ ।
ଆରମ୍ଭ କଲେ କେଳିରସ ॥
ରାସଉତ୍ସବେ ବ୍ରଜନାରୀ ।
ଏକର କର ଆରେ ଧରି ॥
ଅନନ୍ତ ମାୟାଯୋଗ କରି ।
ଷୋଳସହସ୍ର ରୂପ ଧରି ॥
ଗୋପୀଙ୍କେ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବତାଏ ॥
କେ କଣ୍ଠତଟେ ଭିଡ଼ି ତୋଷେ ।
ଚୁମ୍ବନ ଦିଅନ୍ତି ହରଷେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେଖି କ୍ରୀଡ଼ାରସ ।
ତ୍ରିଦଶେ ହୋଇଲେ ହରଷ ॥୨-୪
ଗନ୍ଧର୍ବ ଯକ୍ଷ ଅପସରୀ ।
ବିମାନେ ଗଗନେ ସଞ୍ଚରି ॥
ଦେଖନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦର କେଳି ।
ସକଳ ସ୍ୱର୍ଗିଲୋକେ ମିଳି ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାଦ ଗୀତସ୍ୱରେ ।
କୁସୁମ ବରଷନ୍ତି ଶିରେ ॥
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଅପସରୀ ମେଳେ ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ରସଭୋଳେ ॥
ହରି ବିନୋଦେ ବ୍ରଜନାରୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ବୃନ୍ଦାବନେ ପୂରି ॥
ବଳୟ ନୂପୁର ଶବଦେ ।
କିଙ୍କିଣି ତାଳ ଗୀତନାଦେ ॥
କେହି ନ ଶୁଣନ୍ତି ଚହଳ ।
କୃଷ୍ଣର ମାୟାଯୋଗବଳ ॥୫,୬
ନୀଳ ମର୍କତ ମଧ୍ୟେ କରି ।
ବେଢ଼ିଛି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଚେରୀ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ ।
ସୁନ୍ଦର କୋଟିଏ ଅନଙ୍ଗ ॥ ୭
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ।
ଗୀତେ ମୋହିଲେ ନରହରି ॥
ପାଦ ଗ୍ଳନ୍ତି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗେ ।
ଭ୍ରୂକୁଟି କୁଟିଳ ଅନଙ୍ଗେ ॥
କୁଚମଣ୍ଡଳୁ ବସ୍ତ୍ର ଚଳି ।
ନାଚନ୍ତି ଦେଇ କରତାଳି ॥
ମୁଖେ ଶୋହଇ ଶ୍ରମଝାଳ ।
କବରୀ ଖସି ଫୁଲମାଳ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପଡ଼ଇ ଫିଟି ତଳେ ।
କଟିମେଖଳା ଅସମ୍ଭାଳେ ॥
ବିଜୁଳି ଯେହ୍ନେ କଳାମେଘେ ।
ଦିଶନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦର ଲାଗେ ॥ ୮
ଗୋପୀଏ ମିଳି ନୃତ୍ୟରସେ ।
ଗାବନ୍ତି ଗୀତ ମନତୋଷେ ॥
ଅତି ସୁସ୍ୱରେ କଲେ ଗାନ ।
ଶବଦ ଆବୋରିଲା ବନ ॥ ୯
ଏକ ଗୋପିକା କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଆଳାପ କଲା ଗୀତରାଗେ ॥
ଷଡ଼ଜ ଆଦି ପଞ୍ଚସ୍ୱର ।
ମୋହିଲା କମଳାର ବର ॥୧୦
ସେ ନାଦ ଘେନି ଆର ଗୋପୀ ।
ଆଳାପ କଲାକ ନିରୋପି ॥
ଧ୍ରୁବତାଳରେ ବିଶ୍ରାମିଲା ।
ସାଧୁ ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦବଳା ॥୧୧
କେ ଶ୍ରମେ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଥାଇ ।
ଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରଇ ॥
କୃଷ୍ଣର କନ୍ଧେ ଦେଇ ହସ୍ତ ।
ଶିଥିଳ ହେଲା କ୍ଷୀନବସ୍ତ୍ର ॥
କବରୀ ଫିଟି ଫୁଲମାଳେ ।
ଅବନୀ ପଡ଼ିଲେ ଗହଳେ ॥୧୨

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କୃଷ୍ଣର ଭୁଜ ଧରି ଗୋପୀ ।
ଆଘ୍ରାଣ କଲା ଶ୍ୱାସ କ୍ଷେପି ॥
ଚନ୍ଦନେ ଶ୍ୟାମଳିଆ[୧] ହୋଇ ।
ଉତ୍ପଳ ପ୍ରାୟେକ ବାସଇ ॥
ଆଘ୍ରାଣ କରି ନାସାଦ୍ୱାରେ ।
ରୋମାଞ୍ଚ ହୋଇଲା ଶରୀରେ ॥
କେ ଗୋପୀ ନାଟଶ୍ରମ ପାଇ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣମୂଳେ ଯାଇ ॥
କୁଣ୍ଡଳ ତଳେ ମୁଖ ଦେଲା ।
ଚୁମ୍ବନ୍ତେ ତାମ୍ବୁଳ ପାଇଲା ॥୧୩
କେ ଭୁଜ ଧରି କୁଚେ ଗ୍ରପି ।
କେ ମୁଖେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥୧୪
କଟିମେଖଳା କ୍ଷୁଦ୍ରଘଣ୍ଟି ।
ଶବଦ କରି ନୃତ୍ୟେ ଫୁଟି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କର ଦେଇ ଶିରେ ।
ଶ୍ରମ ଛାଡ଼ିଲେ ସୁଖଭରେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କାନ୍ତପଣେ ପାଇ ।
ଗୋପୀ ରମିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ହରିର କଣ୍ଠେ ଭୁଜ ଦେଇ ।
ତୋଷେ ରମିଲେ ଗୀତ ଗାଇ ॥୧୫
ନୀଳଉତ୍ପଳ ଗୋପୀ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଅଳକେ ଶୋହେ ଝାଳ ଶ୍ରମେ ॥
ବଳୟ ନୂପୁର ଶବଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନାଚନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଭ୍ରମର ବାଦ୍ୟେ ନୃତ୍ୟ କରି ।
ରାସ ଉତ୍ସବେ ବ୍ରଜନାରୀ ॥
କବରୀ ଫିଟି ଫୁଲମାଳ ।
କଟିମେଖଳା ଅସମ୍ଭାଳ ॥୧୬
ଏମନ୍ତେ ନାନା ରସ ବନ୍ଧେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ରମିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥

ବାଳକ ନିଜ ବିମ୍ବ ଦେଖି ।
ଖେଳଇ ଯେହ୍ନେ ହୋଇ ସୁଖୀ ॥୧୭
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ଲାଗି ।
ଗୋପୀ ହୋଇଲେ ସଉଭାଗୀ ॥
କେଶ ବସନ ସ୍ତନବାସ ।
ଖସିଲେ ଭୂଷଣ ଅଶେଷ ॥୧୮
କୃଷ୍ଣର କ୍ରୀଡ଼ାରସ ଦେଖି ।
ତ୍ରିଦଶବଧୂଜନେ ସୁଖୀ ॥
ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ।
ସକଳେ ପୀଡ଼ିଲେ ଅନଙ୍ଗେ ॥୧୯
ଗୋପୀକେ କୃଷ୍ଣରୂପ ହୋଇ ।
ଲୀଳାବିନୋଦେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯାହାର ନାହିଁ ରୂପ ରେଖ ।
ଗୋପୀଙ୍କି ଦେଲେ ଆତ୍ମସୁଖ ॥୨୦
ଗୋପୀଙ୍କ ମୁଖେ ଶ୍ରମ ଗ୍ରହିଁ ।
ପୋଛନ୍ତି କରେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯେ ଯାହା ଅଳଙ୍କାର ଭରି ।
ଗୋପୀ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନରହରି ॥
କୃଷ୍ଣର ନଖକ୍ଷତ ପାଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ॥
କୃଷ୍ଣର କର୍ମଗୁଣ ମୁଖେ ।
କହନ୍ତି ଏକକୁ ଆରକେ ॥୨୨
ବ୍ରଜକାମିନୀ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ସ୍ତନକୁଙ୍କୁମ କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ॥
କରିଣୀଯୂଥେ ଗଜ ଯେହ୍ନେ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ଶ୍ରମ ଜାଣି ମନେ ॥
ପଶିଲେ କାଳିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ।
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଗାବନ୍ତି ସୁସ୍ୱରେ ॥୨୩
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେହେ ଗୋପନାରୀ ।
ଜଳ ସିଞ୍ଚନ୍ତି କରେ ଧରି ॥

କଟାକ୍ଷେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ଶ୍ରୀମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ଜନ୍ମବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ॥
ବିମାନେ ଥାଇ ଦେବନାରୀ ।
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି କରି ॥୨୪
ଗଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ ରଙ୍ଗମେଳେ ।
ଲୀଳା ବିନୋଦେ ନଦୀଜଳେ ॥
ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣେ ବନଭୂମି ।
ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକାଶେ ଯାମିନୀ ॥
ଗୋପଅବଳା ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ହରି ରମିଲେ ଆତ୍ମାରଙ୍ଗେ ॥
ତାହାର ନାହିଁ ରସଚ୍ୟୁତ ।
ଅଚ୍ୟୁତ ନାମ ଯେଣୁ ଖ୍ୟାତ ॥୨୫, ୨୬
ଶୁଣି ଅଭିମନ୍ୟୁନନ୍ଦନ ।
ଗ୍ରହିଁଲା ଶୁକଙ୍କ ବଦନ ॥
ସଭୟେ କହଇ ମଧୁର ।
ଚରଣେ ଦେଇ ବେନିକର ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ଅସମ୍ଭବ ବାଣୀ ।
ସଂଶୟ ଲାଗିଲା ତ ଶୁଣି ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଅଂଶେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ।
ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ॥
ଅଧର୍ମ ନାଶିବାର ଆଶେ ।
ରୂପ ହୋଇଲେ ଯଦୁବଂଶେ ॥
ଧର୍ମପାଳକ ନରହରି ।
ସେ କିପାଁ ଅଧର୍ମ ଆଚରି ॥୨୭
ଜଗତଜନ ଗୁରୁ ପିତା ।
ଗତି ଅଗତି ଇଷ୍ଟଦାତା ॥
ଯା ନାମ ମୁକତି ପସରା ।
ସେ କିପାଁ କଲେ ପରଦାରା* ॥୨୮

୧. ଶ୍ୟାମଳିଆ—ଚର୍ଚ୍ଚିତ, ବୋଳା, ସାଉଁଳା ।

* ଭଗବାନଙ୍କ ପରମ ଦିବ୍ୟ ରାସଲୀଳାକୁ ମନୁଷ୍ୟ କେବେ କେବେ ନିଜ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବିଗ୍ରହ ହେତୁ ଆପତ୍ତିଜନକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ ସମଗ୍ର ଜଗତର ନିୟନ୍ତା ଓ ସର୍ବସମର୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କର କୌଣସି ଲୀଳାକୁ ମାନବୀୟ ଚରିତ୍ରର ମାପଦଣ୍ଡରେ ମାପି ସେଥିରୁ ଦୋଷଗୁଣ ବାଛିବା ଯେତିକି ଦୋଷାବହ, ସେତିକି ନିର୍ବୋଧତା ମଧ୍ୟ । ଅଜନ୍ମା ଭଗବାନ ମୁଖ୍ୟତଃ ସାଧୁଜନ ଓ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ହିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଗୁଣ-ସାକାରରୂପ ଧାରଣ କରି ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ଅବତରିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ତାଙ୍କର କେବଳ ଅହୈତୁକୀ କୃପା । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ମାନବୋଚିତ କ୍ରିୟାକଳାପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ପରମ ହିତ ନିହିତ । ସେ କାହାର ପିତା, ପୁତ୍ର, ସଖା, ଶିଷ୍ୟ ବା ସ୍ୱଜନ ହୋଇ ତାହାର ଯେପରି ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତି, କାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଓ ବଧ କରି ମଧ୍ୟ ତା'ର ସେହିପରି ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତି । ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିସ୍ତାର କରିବାରେ ସେ ଯେପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଳୟ ଘଟାଇ ଉର୍ଣ୍ଣନାଭ ପରି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ସମ୍ବରଣ କରିନେବାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଅତଏବ

ନିଜ ମହିମା ଆତ୍ମାରତ ।
ସେ କିପାଁ କଲେ ବିପରୀତ ॥
କି ଅଭିପ୍ରାୟ ନ ଜାଣଇଁ ।
ସଂଶୟ ଛେଦ ମୋ ଗୋସାଇଁ ॥୨୯
ରାଜା ବଦନ ଗ୍ରହିଁ ମୁନି ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଭାବ ଘେନି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ଭାଗବତ ।
ଏ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ମତ ॥
ଏହାଙ୍କ କର୍ମ ବିପରୀତ ।
ଯେଣୁ ଏ ତେଜେ ବଳବନ୍ତ ॥୩୦
ତେଣୁଟି ଦୋଷଗୁଣ ନାହିଁ ।
ଅଗ୍ନି ଯେସନେ ସର୍ବ ଖାଇ ॥
ଏହାଙ୍କ ମତ ଯେ ଆଚରି ।
ମନ ବଚନ ଦେହେ ଧରି ॥
ଯେବେ କରିବେ ମୃଢ଼ପଣେ ।
ନାଶ ହୋଇବେ ତତକ୍ଷଣେ ॥
ଜଳଧି ମନ୍ଥନରୁ ବିଷ ।
ରୁଦ୍ରହୁଁ ଅନ୍ୟେ ନୋହେ ଗ୍ରାସ ॥୩୧
ଏହାଙ୍କ ବଚନ ହିଁ ସତ ।
ଆନେ ନ କରନ୍ତି ଏମନ୍ତ ॥
ଯେ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ସାଧୁ ଧୀର ।
ସେ ନ କରିବେ ଏ ବେଭାର ॥
ଈଶ୍ୱର ଆଦିଙ୍କର ମତ ।
ଅଳପଜନେ ବିପରୀତ ॥୩୨
ପଶୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେବଙ୍କର ।
ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଯେ ଈଶ୍ୱର ॥
ଯାହାର ଦେହବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ।
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ତାର କାହିଁ ॥୩୩, ୩୪

ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟାତିଦିବ୍ୟ ପରମ ରହସ୍ୟମୟ ରାସଲୀଳାକୁ ଅବୈଧ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ବୋଲି ବୁଝିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁଚ୍ଛବୁଦ୍ଧିର ପରିଚାୟକ ଏବଂ ଏହା ଭଗବାନଙ୍କ ଭଗବତ୍ତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ସହ ସମାନ । ଯଦି ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିକୁ ଧାରଣ କରିବା, ଭୟଙ୍କର ଦାବାଗ୍ନିକୁ ପାନ କରିବା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଜୟ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ସଂହାର କରିବା ପ୍ରଭୃତି ଲୀଳା ଉପରେ କାହାରି କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ରାସଲୀଳା ମାଧ୍ୟମରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା ନେଇ ସନ୍ଦେହ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ବିଷମ ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ କି? ଯେ ମନ-ବୁଦ୍ଧିର ଅଗୋଚର, ଯେ ଅନାଦି ଓ ଅନନ୍ତ, ଯାହାଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ତଥା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଷୟରେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଗଣ ଓ ବେଦଗଣ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମାନବୀୟ ବିଗ୍ରହରେ ରାୟ ଦେଇଦେବା ଆଦୌ ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ ।

ଭଗବାନ ସର୍ବସମର୍ଥ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଲୀଳା ବିଷୟରେ 'କାହିଁକି', 'କଣ', 'କିପରି' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତାଙ୍କୁ ଅସମର୍ଥତାରେ ଆବଦ୍ଧ କରିଦେବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଭଗବାନ ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି କି ପୁରୁଷ ନୁହନ୍ତି । ଯୋଗମାୟାବଳରେ ନିଜର ଭଗବତ୍ତାକୁ ଆବୃତ କରି ମାନବ ପରି ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମସ୍ତ କ୍ରିୟାରୁ ଅତୀତ, ତେବେ ତାଙ୍କଠାରେ ଲୌକିକ କାମକ୍ରୀଡ଼ାକୁ ଆରୋପ କରିବା ମୂର୍ଖତା ନୁହେଁ କି?

ବାସ୍ତବରେ ଏକମାତ୍ର ଭଗବାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସଂସାରରେ କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ସତ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ହିଁ ନାନା ଶରୀର, ଆକୃତି, ରୂପ, ରଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ନିଜେ ନିଜ ସହ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି । କେବଳ ଗୋପୀମାନେ ନୁହନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଜୀବ ତାଙ୍କ ସହ ଅଭିନ୍ନ । ତେବେ କିଏ ବା କାହା ସହ ରମଣ ଲୀଳା କରୁଛି ବୋଲି କହିବା? ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ହିଁ ଜୀବନର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଭକ୍ତିରେ ହେଉ, ସ୍ନେହରେ ହେଉ ବା କାମବାସନାରେ ହେଉ ଅଥବା ଶତ୍ରୁତାରେ ହେଉ, ଜୀବ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ପନ୍ଥା—**'କାମାଦ୍ ଦ୍ୱେଷାଦ୍ ଭୟାଦ୍ ସ୍ନେହାଦ୍ ଯଥା ଭକ୍ତ୍ୟେଶ୍ୱରେ ମନଃ । ଆବେଶ୍ୟ ତଦଘଂ ହିତ୍ୱା ବହବସ୍ତଦ୍‌ଗତିଂ ଗତାଃ'** (ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭା. ୭ । ୧ । ୨୯) ଏବଂ ଏହି ଭାବପାର୍ଥକ୍ୟ ହେତୁ ହିଁ ଭଗବାନ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଭାବନା ଅନୁରୂପ ଆଚରଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର କରିନିଅନ୍ତି—**'ଯେ ଯଥା ମାଂ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ତାଂସ୍ତଥୈବ ଭଜାମ୍ୟହମ୍'** (ଗୀତା ୪ । ୧୧) । ଅତଏବ ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ଲୀଳା ନିନ୍ଦନୀୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ସର୍ବସମର୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାରି ପକ୍ଷେ ଭଗବାନଙ୍କର ଏଭଳି ଅଲୌକିକ ଲୀଳା ଆଦୌ ଅନୁକରଣୀୟ ନୁହେଁ । ମୂର୍ଖତାବଶତଃ ଯଦି କେହି ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ ଏଭଳି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତା'ର ବିନାଶ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ସଦାଶିବଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରି ଯଦି କେହି ହଳାହଳ ପାନ କରେ, ତେବେ ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଜଳିପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ମହାତ୍ମା ଶୁକଦେବ ସାବଧାନ କରାଇ କହିଛନ୍ତି—**'ନୈତତ୍ ସମାଚରେଜ୍ଜାତୁ ମନସାପି ହ୍ୟନୀଶ୍ୱରଃ । ବିନଶ୍ୟତ୍ୟାଚରନ୍ ମୌଢ୍ୟାଦ୍ ଯଥାରୁଦ୍ରୋଽବ୍ଧିଜଂ ବିଷମ୍'** (ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭା. ୧୦ । ୩୩ । ୩୧) । ଅତଏବ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଗବାନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲେ ତାଙ୍କର ରାସଲୀଳା ଭଳି ଅଲୌକିକ ଲୀଳା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗନ୍ତରୁ ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ପ୍ରେମ ଏତେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ, ନିଶ୍ଛଳ ଓ ପବିତ୍ର ଥିଲା ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଋଣୀ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି—**'ନ ପାରୟେଽହଂ ନିରବଦ୍ୟସଂଯୁଜାଂ ସ୍ୱସାଧୁକୃତ୍ୟଂ ବିବୁଧାୟୁଷାପି ବଃ'** (ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭା. ୧୦ । ୩୨ । ୨୨) । ସେମାନେ ଗୃହ, ପରିଜନ, କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା ତଥା ଇହ-ପରଲୋକର ସୁଖ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଏକମାତ୍ର ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ କହିଛନ୍ତି—**'ସନ୍ତ୍ୟଜ୍ୟ ସର୍ବବିଷୟାଂସ୍ତବ ପାଦମୂଳମ୍'** (ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭା. ୧୦ । ୨୯ । ୩୧) । ସୁତରାଂ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣରେ ପ୍ରେମ କରୁଥିବା ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଠାରେ କାମଭାବନାର କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ 'କାମ' ଓ 'ପ୍ରେମ'କୁ ସମାନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାମ ଓ ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟରେ ଦିନ ଓ ରାତି ପରି ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି । କାମରେ ସ୍ୱସୁଖ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରହୁଥିବା ବେଳେ ପ୍ରେମରେ କେବଳ ପ୍ରେମାସ୍ପଦଙ୍କ ସୁଖ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥାଏ । କାମରେ ଅନ୍ୟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାର ଭାବ ଥିବାବେଳେ, ପ୍ରେମରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରିବାର ଭାବନା ଥାଏ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମଥୁରାକୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ

ଯାହାର ପଦ୍ମପାଦ ଧୂଳି ।
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଶିରେ ବୋଳି ॥
ନିଶ୍ଚଳ ଯୋଗେ ଶ୍ରମ କରି ।
କର୍ମ ନାଶନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ॥
ତାହାର ଜନ୍ମବନ୍ଧ ନାହିଁ ।
ଇଚ୍ଛା ସମ୍ପଦ ଯାର ଦେହୀ ॥୩୫
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଆଦିକରି ।
ଜନ ଜୀବନ ଯେ ଆବୋରି ॥

ଭକତଜନ ତାରିବାରେ ।
ଯେ ଜାତ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ ॥
ତାର ଚରିତ ମନେ ଚିନ୍ତି ।
ଭକତିପଥ ଆବୋରନ୍ତି ॥୩୬, ୩୭
ପାଶେ ଥିବାର ପ୍ରାୟେ ମଣି ।
ଗୋପାଳେ ଦେଖନ୍ତି ତରୁଣୀ ॥
ଗୋପେ ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟାମୋହି ।
କୋପ ନ କଲେ ତାଙ୍କୁ ଗୃହିଁ ॥୩୮

ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ।
ଗଗନେ ଅରୁଣ ଦିଶିଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ଗୋପୀଏ ଗଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଦେଇ ମନ ।
ମିଳିଲେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନ ॥୩୯
ଗୋପେ ଗୋବିନ୍ଦ କେଳିବନେ ।
ଏଣେ ଯେ ହୋଇ ସାବଧାନେ ॥

ଗୋପାଙ୍ଗନାମାନେ ବିରହରେ ଉନ୍ମାଦିନୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଥୁରାକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲେ । ଅସହ୍ୟ ବିରହ ବ୍ୟଥାକୁ ହୃଦୟରେ ଗୁପ୍ତ ରଖି ଭଗବାନଙ୍କ ସୁଖରେ ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି ନ କରିବା ହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କ ତ୍ୟାଗର ପରାକାଷ୍ଠା । ଅତଏବ ପ୍ରେମକୁ ଦୈହିକ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ବୋଲି ବିବେଚନା କରିବା ଭ୍ରମ ଅଟେ ।

ପରମ ଜ୍ଞାନୀ ଉଦ୍ଧବ ଯାହାଙ୍କ ପଦରଜ ପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ରଜର ଗୁଳ୍ମଲତା ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି, ବିଶ୍ୱସ୍ରଷ୍ଟା ବ୍ରହ୍ମା ଯାହାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟକୁ ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି, ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ମାତ୍ରକେ ସାରା ଜଗତକୁ ନଚାଇ ପାରୁଥିବା ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଯାହାଙ୍କର ଅଧୀନ ହୋଇ ନାଚିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କର ମିଳନକୁ କଦାପି ଇତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା ମାନବପକ୍ଷେ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ପବିତ୍ର ହୃଦୟରେ ଭଗବାନଙ୍କ ପରମ ଦିବ୍ୟଲୀଳା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନିତ୍ୟଲୀଳାଲୀନ ଶ୍ରୀ ହନୁମାନ ପ୍ରସାଦ ପୋଦ୍ଦାରଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ନିମ୍ନରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଦିଆଗଲା—

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତରେ ଭଗବାନଙ୍କ ରାସଲୀଳା ବର୍ଣ୍ଣିତ ପାଞ୍ଚଟି ଅଧ୍ୟାୟ ବା ରାସ ପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟୀକୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ମନେ କରାଯାଏ । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଲୀଳା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପଭୂତା ଗୋପାଙ୍ଗନା ତଥା ହ୍ଲାଦିନୀ ଶକ୍ତି ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଘଟିତ ଦିବ୍ୟାତିଦିବ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ା ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । 'ରାସ' ଶବ୍ଦର ମୂଳ ଆଧାର ହେଲା 'ରସ' ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହିଁ ଏହି ରସର ସ୍ୱରୂପ— **'ରସୋ ବୈ ସଃ'** । ଯେଉଁ ଦିବ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଏକମାତ୍ର ରସରୂପୀ ଭଗବାନ ଅନେକ ରସ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଅନନ୍ତ ଅନନ୍ତ ରସ ସମାସ୍ୱାଦନ କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ନଜେ ହିଁ ଆସ୍ୱାଦ-ଆସ୍ୱାଦକ, ଲୀଳା, ଧାମ, ବିଭିନ୍ନ ଆଲମ୍ବନ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନ ରୂପେ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ରାସକ୍ରୀଡ଼ା କୁହାଯାଏ । ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ଭଗବାନଙ୍କ ଦିବ୍ୟଧାମରେ ନିତ୍ୟ ହେଉଥିଲେହେଁ, ସମୟ ସମୟରେ ସେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଉପରେ କୃପାବୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟଧାମ ସହିତ ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ମରଣ-ଚିନ୍ତନ ଯୋଗ୍ୟ ଅଲୌକିକ ଲୀଳା କରି ଭକ୍ତଜନଙ୍କୁ ଅହ୍ଲାଦିତ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ପ୍ରାକୃତ ବୁଦ୍ଧିରେ ଏହା ଉପରେ ବିଚାର କରୁଥିବାରୁ ଦିବ୍ୟଲୀଳାର ରହସ୍ୟକୁ ବୁଝି ନ ପାରି ନାନା ପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଏ । ଏ ଲୀଳାକୁ କେବଳ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଧିକାରୀ ମହାତ୍ମାମାନେ ହିଁ ଭଗବଦ୍‌କୃପାରୁ ଯତ୍‌କିଞ୍ଚିତ୍ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ।

ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ଶରୀର ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଶରୀର ପରି ଜଡ଼ ନୁହେଁ । ସେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦସ୍ୱରୂପ—**'ଚିଦାନଂଦମୟ ଦେହ ତୁହ୍ମାରୀ'** (ମାନସ ୨ । ୧୨୭ । ୩) । ଜଡ଼ ଜଗତ ତ ଦୂରର କଥା, ଜ୍ଞାନରୂପ ଜଗତରେ, ଏପରି କି ସାକ୍ଷାତ୍ ଚିନ୍ମୟ ତତ୍ତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ପରମ ଦିବ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରସର ଲେଶାଭାସ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଏହା କେବଳ ପରମ ଭାବମୟୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରେମସ୍ୱରୂପା ଗୋପୀଜନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋପୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ପରି ପରମ ରସମୟୀ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦମୟୀ । ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିପଥରେ କେବଳ ଚିଦାନନ୍ଦମୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତୃପ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ପ୍ରେମାମୃତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ ।

ଯୋଗମାୟା ପ୍ରଭାବରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଶରୀର ମାନବ ପରି ଜଣାପଡୁଥିଲେହେଁ ତାହା ରକ୍ତ, ମାଂସ, ଅସ୍ଥି, ଶୁକ୍ର ଇତ୍ୟାଦିର ବିକାର ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ସେ ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରହିତ । ତେବେ ଏପରି ଦିବ୍ୟ ଓ ଅଲୌକିକ ଶରୀରରେ ଲୌକିକ ମୈଥୁନକର୍ମର କଳ୍ପନା କିପରି ବା କରାଯାଇ ପାରିବ? ଏଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ 'ଅଖଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ' କୁହାଯାଇଛି ଏବଂ ଭାଗବତରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ 'ଅବରୁଦ୍ଧ ସୌରଭ' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି କେହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଷୋଳସହସ୍ର ଏକଶହ ଆଠ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ନେଇ ସନ୍ଦେହ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ, ତେବେ ଏହାର ସିଧା ଉତ୍ତର ହେଲା, ଏ ସମସ୍ତ ଭଗବତୀ ସୃଷ୍ଟି ଥିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କ ସଂକଳ୍ପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ।

ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଶୁକଦେବ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଗୋପୀ, ଗୋପୀମାନଙ୍କ ପତି, ପୁତ୍ର ଓ ପରିଜନ ତଥା ଜଗତର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆତ୍ମାରୂପରେ ବା ପରମାତ୍ମା ରୂପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁ ବିଦ୍ୟମାନ, ସେ ହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ଏ କଥା ନିଜେ ଗୋପୀମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି । କେହି ହୁଏତ ଭ୍ରମବଶତଃ ବା ଅଜ୍ଞାନ ହେତୁ ତାଙ୍କୁ ପର ଭାବିପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେ କାହାରି ପାଇଁ ପର ନୁହନ୍ତି । ସେ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆପଣାର, ତେବେ 'ପରକୀୟା', 'ଜାରଭାବ', 'ଔପପତ୍ୟ' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ଲୌକିକ ଅର୍ଥ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ କାହିଁ? ଯେଉଁଠି କାମ ନାହିଁ, ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ନାହିଁ, ସେଠାରେ 'ଜାରଭାବ'ର କଳ୍ପନା କରିବା ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ କି?

ଭକତି ହୃଦେ ପରିମାଣି ।
ଏଣେ ଭେଟିବେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସକଳ ଦୁସ୍ତରୁ ସେ ତରେ ।
ସେ ନ ପଡ଼ଇ ମାୟା ଘୋରେ ॥୪୦
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ରାସଉତ୍ସବ ଭାଗବତ ॥

ସୁଜନଜନେ ଏହା ଚିନ୍ତି ।
ଏଣେ ଛାଡ଼ିବ ମନଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଭକତି ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ।
ହେଲେ ତରିବ ତମଘୋର ॥
ମୁଁ ଛାର ହୀନ ମୂଢ଼ପଣେ ।
ସେବଇ ତୁମ୍ଭର ଚରଣେ ॥

ମୋହର ନ ଘେନିବା ଦୋଷ ।
ଗୀତେ କହିଲି କୃଷ୍ଣରସ ॥
ପୁରାଣ କଲି ଗୀତରସ ।
ଯାହା କହିଲେ ପୀତବାସ ॥
କେ ତାହା କରିବଟି ଆନ ।
ସବୁରି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାସକ୍ରୀଡ଼ାବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ପଞ୍ଚତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ନନ୍ଦଙ୍କୁ ସର୍ପମୁଖୁଁ ତାରି । ବିଦ୍ୟାଧରକୁ ମୁକ୍ତ କରି ॥
କରିଲେ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ବଧ । ପଞ୍ଚତିରିଶେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ପୁଣ୍ୟକର୍ମା ।
ଶୁଣ ହୋ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହିମା ॥
ଦିନେକ ନନ୍ଦ ଆଦି ଗୋପେ ।
ତୀର୍ଥ ଉତ୍ସବ କଉତୁକେ ॥
ଅମ୍ବିକା ପୂଜାର ବିଧାନେ ।
ଗୋପୀଗୋପାଳ ତୋଷମନେ ॥
ଶକଟେ ନାନାଦ୍ରବ୍ୟ ଭରି ।
ଗୋପୁଁ ବାହାର ନରହରି ॥ ୧
କାନନେ ମିଳିଲେ ସକଳେ ।
ନିର୍ମଳ ସରସ୍ୱତୀ କୂଳେ ॥
ଗୋପାଳେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ।
ପୂଜିଲେ ଶଙ୍କର ଗଉରୀ ॥ ୨

ବିବିଧ ନାନା ଉପହାରେ ।
ତୋଷିଲେ ଭବାନୀଶଙ୍କରେ ॥
ଗୋରୁ କାଞ୍ଚନ ମିଷ୍ଟଅନ୍ନ ।
ଶିବସନ୍ତୋଷେ ଦେଲେ ଦାନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେବ ତ୍ରିଲୋଚନ ।
ଆମ୍ଭରେ ହୋଇବା ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୩
ଆନନ୍ଦେ ବଞ୍ଚିଲେ ଦିବସ ।
ନୃତ୍ୟ ଖଟଣି ଗୀତରସ ॥
ବ୍ରତ ଆଚରି ଶୁଚିମନ୍ତେ ।
ସେ ବନେ ଶୋଇଲେ ସମସ୍ତେ ॥
ନନ୍ଦ ସୁନନ୍ଦ ଆଦି କରି ।
ଗୋପର ଯେତେ ନରନାରୀ ॥ ୪
ରଜନୀ ହୋଇଲା ଅନ୍ଧାର ।
ଯଶୋଦା କୋଳେ ଦାମୋଦର ॥

ଘୋର ଅନ୍ଧାର ଅର୍ଦ୍ଧନିଶି ।
ସର୍ପେ ମିଳିଲା ବେଗେ ଆସି ॥
କେହି ନ ଦେଖିଲେ ନୟନେ ।
ମିଳିଲା ନନ୍ଦର ଶୟନେ ॥
ମୁଖ ବିସ୍ତାରି ମହାକାୟେ ।
କୋପେ ଗିଳିଲା ମୁଣ୍ଡଯାଏ ॥ ୫
ସର୍ପଉଦରେ ଥାଇ ନନ୍ଦ ।
ବିକଳେ ଡାକଇ ଗୋବିନ୍ଦ ॥
ହେ କୃଷ୍ଣ ସର୍ପ ବଳୀୟାର ।
ଗିଳିଲା ମୋହର ଶରୀର ॥
ବହନ ଆସ ବେନିଭାଇ ।
ପିତା ତୁମ୍ଭର ନାଶ ଯାଇ ॥
ନନ୍ଦର ଦେଖିଣ ବିକଳ ।
ଗୋପାଳେ ପକାନ୍ତି ଚହଳ ॥

ଲୌକିକ ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ବିଷୟ ଶ୍ରବଣ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ମନ କଳୁଷିତ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଏହି ଦିବ୍ୟଲୀଳାକୁ ଭକ୍ତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ଶ୍ରବଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ମଳ ଓ କାମବିକାର ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଭଗବଦ୍‌ପ୍ରେମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ—'ଭକ୍ତିଂ ପରାଂ ଭଗବତି ପ୍ରତିଲଭ୍ୟ କାମଂ ହୃଦ୍ରୋଗମାଶ୍ୱପହିନୋତ୍ୟଚିରେଣ ଧୀରଃ' (ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭା. ୧୦।୩୩।୪୦)। ତେବେ ଏହାକୁ ଲୌକିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିବେଚନା କରିବା ଭୁଲ୍ ନୁହେଁ କି? ଏହି ଦିବ୍ୟଲୀଳାକୁ କେହି ଯେପରି ଲୌକିକ ନ ବୁଝିବ, ସେଥିପାଇଁ ରାସପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟୀରେ ବାରମ୍ବାର ବିଭୁ, ପରମେଶ୍ୱର, ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି, ଭଗବାନ, ଯୋଗେଶ୍ୱର, ଆତ୍ମାରାମ, ମନ୍ମଥମନ୍ମଥ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏହା ସର୍ବସମର୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳା ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ଯେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସହ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯେଉଁ ରମଣ ଲୀଳା ହୋଇଥିଲା, ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଦିବ୍ୟ ଓ ଭଗବଦ୍-ରାଜ୍ୟର ଲୀଳା, ଲୌକିକ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ନୁହେଁ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ।

ଉଠି ଧାଇଁଲେ ଧାତିକାରେ ।
ପୋଡ଼ିଲା କାଷ୍ଠ ଘେନି କରେ ॥୬,୭
ସର୍ପ ଉପରେ ନେଇ ପିଟି ।
ନନ୍ଦ ଶରୀର ଅଛି ଘୋଟି ॥
କୃଷ୍ଣ ଧାଇଁଲେ ତାହା ଶୁଣି ।
ନିଦ୍ରା ଉପେକ୍ଷି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସର୍ପକୁ ଦେଖି କୋପଭରେ ।
ପାଦ ପ୍ରହାରିଲେ ଉପରେ ॥ ୮
କୃଷ୍ଣର ଲାଗି ଶ୍ରୀପୟର ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ଅଜଗର ॥
ତକ୍ଷଣେ ନିଜ ରୂପ ହୋଇ ।
ତେଜେ ବିରାଜେ ବନଭୂଇଁ ॥
ଦିବ୍ୟପୁରୁଷ ଅବତାର ।
ତୁଲ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ବିଦ୍ୟାଧର ॥
ଗଞ୍ଜିଲା ଦଶଦିଗ ଦେହେ ।
ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମପାୟେ ॥ ୯
ଦେଖି ତାହାର ଦିବ୍ୟରୂପ ।
ହସିଲେ ପ୍ରଭୁ ପଦ୍ମମୁଖ ॥
ବିବିଧ ରତ୍ନମାଳା ଦେଖ ।
ଶରଦଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ ମୁଖ ॥
ବିବିଧ ଆଭରଣ ଦେହେ ।
ଶିର ଦେଇଛି କୃଷ୍ଣପାୟେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେବକୀନନ୍ଦନ ।
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ॥୧୦
ଏ ତ ଅଟଇ ବିପରୀତ ।
ସର୍ପ ଉଦରୁ ତୋର ଜାତ ॥
ତୋ ରୂପେ ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ ।
କିମ୍ପାଇଁ ଥିଲୁ ସର୍ପ ହୋଇ ॥
କହ ଏ କେବଣ ବେଭାର ।
ଶୁଣିତେ ଶରଧା ମୋହର ॥
ସଂସାରେ ତୋର ରୂପ ଦେଖି ।
ଚଞ୍ଚଳ କେ ନ କରୁ ଆଖି ॥
ଏ ଗତି ପାଇଲୁ କେମନ୍ତେ ।
ସର୍ପଶରୀର ବିପରୀତେ ॥୧୧
କୃଷ୍ଣବଚନ ଶୁଣି ଧୀରେ ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଦେଲା ଶିରେ ॥
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ନୀର ।
ବୋଲଇ ଶୁଣ ଦାମୋଦର ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣିମା ତଦନ୍ତ ।
ମୁଁ ଇନ୍ଦ୍ରଦେବତାର ସୁତ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ।
ପିତା ମୋ ନାମ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ରୂପେ ମୋହିଲି ଦେବପୁର ।
ସୁଦରଶନ ନାମ ମୋର ॥
ଶୁଣିମା ପ୍ରଭୁ ଦାଶରଥି ।
ଗର୍ବେ ହୋଇଲି ମୂଢ଼ମତି ॥
ଦିନେକ ବସି ମୁହିଁ ରଥେ ।
ବିଜୟ କଲି ସ୍ୱର୍ଗପଥେ ॥୧୨
ଅଙ୍ଗିରା ଋଷିଙ୍କର ବାଳେ ।
ଖେଳନ୍ତି କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ତଳେ ॥
ଦଇବେ ଋଷିଙ୍କ କୁମର ।
ତପ ସାଧନ୍ତେ ଅସୁନ୍ଦର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲି ଧିକ୍କାରି ।
ଏ ଦେହ କିମ୍ପା ଅଛ ଧରି ॥
ଦେଖ ମୋହର ଦିବ୍ୟରୂପ ।
ଶ୍ରମେ ଯେ ସାଧୁଅଛ ତପ ॥
ଶୁଣି ଗ୍ରହିଁଲେ କୋପ ହୋଇ ।
ବୋଇଲେ ସର୍ପ ହୁଅ ତୁହି ॥
କୁତ୍ସିତ ଅଜଗର ରୂପୀ ।
ବନ ଗହନେ ହୁଅ ଦୁଃଖୀ ॥
ଗରବ ବହିଲୁ ଯେ ମନେ ।
ସର୍ପ ତୁ ହୁଅ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥୧୩
ଶୁଣି ଯୋଡ଼ିଲି ବେନି କର ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ମୋ ଶରୀର ॥
ପଡ଼ି ତାହାଙ୍କ ପାଦତଳେ ।
କାନ୍ଦିଲି ଜୀବନ ବିକଳେ ॥
ମୋର ବିକଳ ଦେଖି ମନେ ।
ଦୟା ବସିଲା ମୁନିଜନେ ॥
ବୋଇଲେ ଯାଅ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର ।
ଜାତିରେ ହୁଅ ଅଜଗର ॥
ମଥୁରା ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନର ପୂର୍ବଭାଗେ ॥
ଶାରଦା ନଦୀର ଉତ୍ତରେ ।
ଥାଅ ତୁ କୁଞ୍ଜବନ ଘୋରେ ॥
ଭାରା ନିବାରଣେ ମୁରାରି ।
ମନୁଷ୍ୟରୂପେ ଅବତରି ॥
ଗୋପାଳମେଳେ ଯାତ୍ରାଛଳେ ।
ଭେଟିବୁ ସରସ୍ୱତୀକୂଳେ ॥
ନନ୍ଦକୁ ଗିଳିବୁ ତୁ ଯାଇ ।
ଦେଖି ଧାଇଁବେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତୋର ଉପରେ ଚକ୍ରଧର ।
କୋପେ ପ୍ରହାରିବେ ପୟର ॥
ତେବେ ହୋଇବୁ ଶାପୁଁ ପାର ।
ପୁଣି ପାଇବୁ ନିଜପୁର ॥
ତୁ ହରି କଲୁ ଏବେ ପାର ।
ପାଇଲି ନିଜ କଳେବର ॥୧୪
ତୁ ଯେ ଜଗତଜନ ବନ୍ଧୁ ।
ମୋତେ ଉଦ୍ଧର ଦୟାସିନ୍ଧୁ ॥
ତୋହର ଲାଗିଣ ପୟର ।
ହୋଇଲି ବ୍ରହ୍ମଶାପୁଁ ପାର ॥
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ଏବେ ମୁଁ ହୋଇଲି ମୁକତ ।
ମେଲାଣି ଦିଅ ଗୋପୀନାଥ ॥
ତୋହର ନାମ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ତରିବି ଭବ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ଧନଜୀବନ ଆଦି କରି ।
ପବିତ୍ର ହୋନ୍ତି ନରନାରୀ ॥
ତୋହର ପାଦ ଲାଗି ମୁହିଁ ।
ନିସ୍ତାର ହୋଇଲି ଗୋସାଇଁ ॥
ସୁଦରଶନ ଏତେ କହି ।
ପୟରେ ଶିର ଦେଲା ନେଇ ॥୧୫-୧୭
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲା ।
ତକ୍ଷଣେ ଗଗନେ ପଶିଲା ॥
ନନ୍ଦକୁ ରଖିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ।
ଗୋପାଳେ ଦେଖିଣ ଆନନ୍ଦ ॥୧୮
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଗୁଣ ଦେଖି ।
ଭୟ ଛାଡ଼ିଲେ ଗୋପଗୋପୀ ॥
ସୁଖେ ପାହିଲା ଘୋର ନିଶି ।
ରବିକିରଣ ପରକାଶି ॥

ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା ସାରି ।
ଗୋପେ ଚଳିଲେ ନରନାରୀ ॥
ଗୋପାଳେ ସକଳ ସମ୍ଭାର ।
ଘେନି ଚଳିଲେ ଗୋପପୁର ॥
ଯାନ୍ତେ କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣକଥା ।
ଛାଡ଼ିଲେ ମନୁ ଦୁଃଖ ଚିନ୍ତା ॥
ଇନ୍ଦ୍ର କୁମରେ କୃଷ୍ଣ ତାରି ।
ଗୋପେ ବିଜୟ ନରହରି ॥୧୯
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ହରିଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ପରୀକ୍ଷେ ଶୁକମୁନି କହେ ।
ସୁଜନଜନେ କର ଲୟେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଜୟେ ସୁଦର୍ଶନମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ପଞ୍ଚତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟ ଅବଶେଷ । ଚରିତ ଛତିଶେ ପ୍ରକାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ହରି ଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ଦିନେକ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ସଙ୍ଗେ ଘେନିଲେ ବ୍ରଜନାରୀ ॥
ବଳଦେବଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ଲାଗେ ॥
ଶୀତଳ ବସନ୍ତର ବାୟେ ।
ବନେ ବିଜୟ ଦେବରାୟେ ॥
ଶଶାଙ୍କ କିରଣେ ରଜନୀ ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ବନଭୂମି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋପନାରୀ ।
ବିବିଧମତେ ବନଗ୍ଭରୀ ॥
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ହଳଧର ।
ଗୋପୀ ସାନନ୍ଦେ ଗୀତସ୍ୱର ॥
କୃଷ୍ଣ କରନ୍ତି ଗୀତନାଦ ।
ହରିଲେ କାମିନୀ ବିଷାଦ ॥
କୁନ୍ଦ ମଲ୍ଲିକା ଗନ୍ଧସାର ।
ଶୀତଳ ବହଇ ସମୀର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋନ୍ତି ପଶୁଗଣେ ॥
ପୁଲକ ହୋନ୍ତି ବୃକ୍ଷପନ୍ତି ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେବତା କଲେ ସ୍ତୁତି ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତନାଦ ।
ଗୋପୀ ପାଇଲେ ମନେ ଖେଦ ॥
କଟିମେଖଳା ଝୀନବାସ ।
କବରୀ ହୋଇଲା ଉଶ୍ୱାସ ॥
ମଦନଭୋଳେ ଗୀତ ଗାଇ ।
ଗୋପୀ ମୋହିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୨୦-୨୪
ଏମନ୍ତ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ସର୍ପେ ହୋଇଲା ଉପଗତ ॥
ପୂର୍ବେ ସେ କୁବେରକୁମର ।
ଶାପେ ହୋଇଲା ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ॥୨୫
ଦେଖନ୍ତି ରାମ ବନମାଳୀ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବେଗେ ମିଳି ॥
ଉତ୍ତରଦିଗୁଁ ଫୁ ଫୁ କରି ।
ଦେଖି ପଳାନ୍ତି ଗୋପନାରୀ ॥୨୬
ଡାକନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ରଖ ।
ଏ ବନେ ହୋଇଲୁ ନିରେଖ ॥
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳେ ଦେଖି ଗୋରୁପଲ ।
ଯେହ୍ନେ ହୁଅନ୍ତି ଅନ୍ତରାଳ ॥
ଶୁଣି ଧାଇଁଲେ ବେନି ଭାଇ ।
ନ ଡର ବୋଲି ଡାକ ଦେଇ ॥
କରେ ଉପାଡ଼ି ବେନି ଶାଳ ।
ମିଳିଲେ ଗୋପୀଙ୍କର ମେଳ ॥୨୭, ୨୮
ଯମର ଦୂତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଦେଖି ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ପଳାଇ ॥
ଗୋପକାମିନୀ ମଧ୍ୟେ ଥିଲା ।
ଜୀବନ ଭୟେ ପଳାଇଲା ॥୨୯
ତାହାର ଶିରେ ମଣି ଗ୍ରହିଁ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ପଛେ ଯେ ଥିଲେ ହଳଧାରୀ ।
ଗୋପଯୁବତୀଙ୍କି ଆବୋରି ॥
ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ନାରାୟଣ ।
ସର୍ପ ହୋଇଲା ବଳ କ୍ଷୀଣ ॥
ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାରି ସର୍ପ ଶିରେ ।
ମଣି ଘେନିଲେ କୃଷ୍ଣ କରେ ॥୩୦, ୩୧
ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଷ୍ଟି ଶିରେ ଲାଗି ।
ସର୍ପ ହୋଇଲା ମୋକ୍ଷଭାଗୀ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମଣି ଘେନି କରେ ।
ମିଳିଲେ ରାମର ଛାମୁରେ ॥
ରାମର ହସ୍ତେ ମଣି ଦେଇ ।
ପ୍ରଣାମ କଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୨
ସେ ରାମକୃଷ୍ଣ ପାଦଗତେ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥେ ॥
କର ସୁଦୟା ବେନି ଭାଇ ।
ମରୁଛି ଭବେ ପଡ଼ି ମୁହିଁ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ବଧୋ ନାମ ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ସପ୍ତତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସପତତ୍ରିଂଶେ କୃଷ୍ଣ ବନେ । ଚଳନ୍ତେ ମିଳି ଗୋପୀଗଣେ ॥
ଯୁଗ୍ମ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୀତମାନ । କରି କାଟିଲେ ଦୁଃଖେ ଦିନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥
କୃଷ୍ଣ ବନକୁ ଯିବା ଗ୍ୱହିଁ ।
କହନ୍ତି ଯଶୋଦା ବସାଇ ॥ ୧

ଗୋପ୍ୟ ଉଚୁଃ

ଶୁଣ ଗୋ ନନ୍ଦର ଘରଣୀ ।
ତୋ ପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣର କାହାଣୀ ॥
ବାଙ୍କନୟନ ଗ୍ୱଳି ଧୀରେ ।
ମୁରଲୀ ଲଗାଇ ଅଧରେ ॥
ଅଙ୍ଗୁଳି ବେଣୁରନ୍ଧ୍ରେ ଦେଇ ।
ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ ଛନ୍ଦେ ଉଭା ହୋଇ ॥
ବାମ କପୋଳ ଢ଼ାଳି ଧୀରେ ।
ନିବେଶି ବାମ ବାହୁମୂଳେ ॥
ବେଣୁ ବଜାନ୍ତେ କୁତୂହଳେ ।
ଯମୁନା କଦମ୍ବର ମୂଳେ ॥
ଆକାଶେ ସିଦ୍ଧଗଣ ତୁଲେ ।
ଦେବକାମିନୀ ମୋହ ଗଲେ ॥
ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ିଲେ କାମଭୋଳେ ।
କେଶବସନ ଅସମ୍ଭାଳେ ॥୨,୩
ଶୁଣ ଗୋ ବେଣୁଧର ମାତା ।
ତୋର କୁମର ଚିତ୍ର କଥା ॥
ହୃଦେ ଲମ୍ବାଇ ବନମାଳ ।
ଅଳପ ହସି ତୋର ବାଳ ॥
ବେଣୁ ବଜାଏ ଯେବେ ବନେ ।
ଆନନ୍ଦ ହୋନ୍ତି ପଶୁଗଣେ ॥
ଗୋରୁ ମହିଷ ମୃଗଯୂଥ ।
ଶୁଣି ତୋ ସୁତ ବେଣୁଗୀତ ॥
ତୃଣ କବଳ ଦନ୍ତେ କରି ।
ମୁରଲୀ ନାଦେ ଚିତ୍ତ ଧରି ॥
ବତ୍ସାଏ ମୁଖ ଦେଇ ସ୍ତନେ ।
ଶୁଣନ୍ତି ମୁଦ୍ରିତ ଲୋଚନେ ॥
ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ନ ଚଳଇ ॥୪,୫
ସ୍ତବକ ପୁଷ୍ପ ଶିଖିପୁଚ୍ଛ ।
ରଙ୍ଗ ମୃତ୍ତିକା ମାଲକାଛ[1] ॥
ଆମ୍ଭ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଗୋରୁଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତେ ସୁରଙ୍ଗେ ॥
ନଦୀ ଯେ ବହୁଥିଲେବନେ ।
ଶୁଣି ତୋ ସୁତ ବେଣୁସ୍ୱନେ ॥
ଅଳପ ଧୀରେ ବହେ ବାରି ।
ପବନେ ଉଜାଣି ଲହରୀ ॥
ତା ପାଦରଜେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ବହଇ କି ସେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ॥
ପବନ ଆଣିବ ଉଡ଼ାଇ ।
ଆମ୍ଭେ ତରିବୁ ରେଣୁ ପାଇ ॥୬,୭
ଆଦିପୁରୁଷ ପ୍ରାୟ ସେହି ।
ଆମ୍ଭ ବାଳକ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ॥
ଗିରି ନିକଟେ ପଶୁଗଣେ ।
ଚରନ୍ତି ତୃଣ ତୋଷମନେ ॥
ଗୋରୁଙ୍କ ନାମ ବେଣୁସ୍ୱନେ ।
ଡାକନ୍ତେ ମଧୁର ବଚନେ ॥
ଲତାଏ ତରୁଙ୍କୁ ଆବୋରି ।
ଫଳ ପଲ୍ଲବ ପୁଷ୍ପେ ଭରି ॥
ଲାଗନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ପାୟେ ।
ବସନ୍ତ ସୁଶୀତଳ ବାୟେ ॥
ବୃକ୍ଷେ ହୋଇଲେ ପୁଲକିତ ।
ଶୁଣି ତା ମୁରଲୀର ଗୀତ ॥
ମଧୁ ବରଷିଲେ ଗହଳ ।
ଯେସ୍ନେ ନୟନୁଁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥୮,୯
ସୁନ୍ଦରବର ତୋ କୁମର ।
ତୁଳସୀମାଳ ଲମ୍ବେ ଉର ॥
ଗନ୍ଧେ ଭ୍ରମର ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ।
ବେଣୁ ଶବଦେ ଆବୋରନ୍ତି ॥
ନଦୀ ତଡ଼ାଗ ଜଳେ ଥାଇ ।
ହଂସ ସାରସେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ॥
ମନ ନିରୋପି ବେଣୁସ୍ୱନେ ।
ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଲେ ଲୋଚନେ ॥୧୦,୧୧
ନାନା କୁସୁମେ ବେଶ ହୋଇ ।
ରୋହିଣୀସୁତ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ॥
ପର୍ବତ ପାଖେ ତୋର ବଳା ।
ଶବଦେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମୋହିଲା ॥
ଇନ୍ଦ୍ରବଚନେ ମେଘମାଳେ ।
ସୁନ୍ଦର ଗଗନ ମଣ୍ଡଳେ ॥
ମିତ୍ରର ଶ୍ରମ ବନେ ଗ୍ୱହିଁ ।
ମେଘେ ଢାଙ୍କିଲେ ଛତ୍ର ହୋଇ ॥୧୨,୧୩
ଗୋପେ ବିବିଧ ରସେ ପୂରି ।
ନ ଶିଖି ବେଣୁନାଦ ସ୍ଫୁରି ॥
ସପତ ସ୍ୱରେ ବେଣୁ ବାଇ ।
ରଙ୍ଗ ନୟନେ ବାଙ୍କେ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ତୋର ନନ୍ଦନ ବେଣୁସ୍ୱରେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ର ତୁଲେ ॥
ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ ମଧ୍ୟେ ।
ମୋହ ହୋଇଲେ ବେଣୁନାଦେ ॥୧୪,୧୫
ଅପୂର୍ବ ଶୁଣ କୃଷ୍ଣମାଏ ।
ଧ୍ୱଜ ଅଙ୍କୁଶ ବେନି ପାୟେ ॥
ଚିତ୍ରିତ କଲା ବନଭୂଇଁ ।
ମତ୍ତ ମାତଙ୍ଗ[2] ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ତାର ଗ୍ୱଳିବା ଦେଖି ମାଏ ।
ଗ୍ୱଳି ତ ନ ପାରୁଁ ଭେଡ଼ାଏ[3] ॥

୧. ମାଲକାଛ—ମାଲକଚ୍ଛା । ୨. ମାତଙ୍ଗ—ହସ୍ତୀ । ୩. ଭେଡ଼ାଏ—ପାହୁଣ୍ଡେ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବୃକ୍ଷଙ୍କ ଗତି ଆମ୍ଭେ ଭଜୁଁ ।
ଗୃହଁ ନ ପାରି ଚକ୍ଷୁ ବୁଜୁଁ ॥
ମଦନଶରେ ହେଉଁ ଭୋଳ ।
ଫିଟଇ କବରୀ ଅଞ୍ଚଳ ॥୧୬, ୧୭
ମଣି ଗୁଞ୍ଜରା ଶିରେ ଧରି ।
ଗାଈଙ୍କ ପଛେ ବନଗ୍ରାରୀ ॥
ତୁଳସୀମାଳ ଲମ୍ବେ ହୃଦେ ।
ଭୁଜ ଗୋପାଳପୁଅ କାନ୍ଧେ ॥
ମଧୁର ରସେ ବେଣୁ ବାଇ ।
ଗ୍ରଲନ୍ତେ ଚଉଦିଗ ଗୃହିଁ ॥
ହରିଣୀଗଣ କୃଷ୍ଣେ ଗୃହିଁ ।
ବେଣୁ ଶବଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ଛାଡ଼ିଣ ସୁତ ଘରବାସ ।
କ୍ଷଣେହେଁ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ପାଶ ॥୧୮, ୧୯
ସକଳ ଗୁଣଙ୍କର ସିନ୍ଧୁ ।
ମୁଖ ଦିଶଇ ପୂର୍ଣ୍ଣଇନ୍ଦୁ ॥
ଉରରୀଛନ୍ଦେ କୁନ୍ଦମାଳ ।
ସଙ୍ଗତେ ଗୋରୁ ଗୋପବାଳ ॥
କାଳିନ୍ଦୀତଟେ ତୋ କୁମର ।
ହୃଦୟ ଭେଦିଲା ଆମ୍ଭର ॥
ପବନ ଯୋଗେ ବୃକ୍ଷଡାଳେ ।
ଲାଗନ୍ତି ତାର ପାଦତଳେ ॥
ତ୍ରିଦଶେ ବାଦ୍ୟନାଦ କରି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରାରୀ ॥୨୦, ୨୧
ବିବିଧ ଅଙ୍ଗେ ଉପହାର ।
କେ କହୁ ମହିମା ତାହାର ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ଛଳେ ତୋ କୁମର ।
କରେ ତୋଳିଲା ଗିରିବର ॥

ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଆଦି କରି ।
ବନ୍ଦିଲେ ତାର ପାଦ ଧରି ॥
ଗୋଧନ ଘେନି ଦିନ ଅନ୍ତେ ।
ପଥେ ଆସନ୍ତେ ଗୋପୀନାଥେ ॥
ଗୋଧୂଳି ଭୂଷଣ ଶରୀର ।
ଜୀବନ ଦହେ ଗୋ ଆମ୍ଭର ॥
ଗୋପ ବାଳକ ଇଷ୍ଟଦାତା ।
ଦେବକୀ ଦେବୀ ଯାର ମାତା ॥
ନକ୍ଷତ୍ରପ୍ରାୟ ଗୋପବାଳ ।
ତୋ ସୁତ ଶଶାଙ୍କମଣ୍ଡଳ ॥୨୨, ୨୩
ବେନି ଲୋଚନ ମଉଭୋଳେ ।
ଗ୍ରଲେ ଗୋପାଳପୁଅ ମେଳେ ॥
ଗୋରୁଙ୍କ ଧୂଳି ମୁଖେ ମିଶି ।
ବଦରୀ ଫଳ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥
ରତ୍ନକୁଣ୍ଡଳ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୋହେ ।
ରୂପେ କୋଟିଏ କାମ ମୋହେ ॥
ଗ୍ରଲଇ ମଉଗଜ ଛନ୍ଦ ।
ମୁଖ ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚ୍ରନ୍ଦ ॥
ଆମ୍ଭେ ଗୋ ଗୃହିଁ ତାର ମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡୁଁ ବିରହ ତାପ ଦୁଃଖ ॥୨୪, ୨୫

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣଲୀଳା କହି ।
ନନ୍ଦଘରଣୀ ଆଗେ ଯାଇ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ କୃଷ୍ଣପାଦେ ଚିତ୍ତ ।
ଦିନକୁ ଦିନ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଛାଡ଼ିଲେ ଭବବନ୍ଧ ଭ୍ରମ ।
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଆନ ॥୨୬
ସେ ଗୋପଗୋପୀଙ୍କ ପୟରେ ।
ମନ ମୋ ଥାଉ ନିରନ୍ତରେ ॥

ନାମ ମୋହର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଭକତି ଛାଡ଼ି ଅରକ୍ଷିତ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ହରି ଭକତି ମୋର ନାହିଁ ॥
ସୁଜନଜନେ ହରିପଥେ ।
ସେବକ କରି ନିଅ ମୋତେ ॥
ନିବିଡ଼ ମୋହ ଜଡ଼େ ଥାଇ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମନ କାହିଁ ॥
ଏ ଘୋର ସଂସାର ସାଗର ।
ଏଣେ ହୋ ବିଶ୍ୱାସ ନ କର ॥
ନିରତେ ଭଜ ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତେ ।
ହରିଚରଣ ଅବିରତେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାହୁଁ କୀଟ ଜନ୍ମଯାଏ ।
ସକଳେ ପଡ଼ି ମାୟାମୋହେ ॥
କେବଳ ଗୋବିନ୍ଦ ଭରସା ।
ଛାଡ଼ ସକଳ ମାୟା ଆଶା ॥
ପଥିକ ଯେହ୍ନେ ପଥଶ୍ରମେ ।
ମିଳନ୍ତି ବୃକ୍ଷର ଆଶ୍ରମେ ॥
ଶ୍ରମ ସାରିଲେ ଯେଝାମତେ ।
ଚଳନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ଥାଇ ପଥେ ॥
ଏସନ ସଂସାର କୁଟୁମ୍ବ ।
ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ପରାଭବ ॥
ବିନା ଗୋବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରେ ତାର ।
ନାହିଁ କେବଣ ପ୍ରତିକାର ॥
ପୁରାଣ ଶିରୀ ଭାଗବତ ।
ବାଇଙ୍କ ପ୍ରାୟେ କଲି ଗୀତ ॥
ପଣ୍ଡିତେ ନ କରିବ ହାସ ।
ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ ମୁହିଁ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ବୃନ୍ଦାବନକ୍ରୀଡ଼ାୟାଂ ଗୋପିକାଯୁଗଳଗୀତଂ ନାମ ସପ୍ତତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟାତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଅଷ୍ଟାତ୍ରିଂଶରେ ହତ ବୃଷ । ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତହୁଁ କଂସ ॥
ବସୁଦେବର ଜାଣି ସୁତ । ଅକ୍ରୂର ପେଷିଲା ତୁରିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନରନାଥ ।
ଗୋପେ ଅସୁର ଉତପାତ ॥
ଅରିଷ୍ଟ ନାମେ ଷଣ୍ଢରୂପୀ ।
ମିଳିଲା ବନଗିରି ବ୍ୟାପି ॥
ବୃଷଭରୂପୀ ମହାକାୟେ ।
ଅବନୀ ଖୋଳୁଅଛି ପାୟେ ॥
ଗର୍ଜିଇ ଘୋରନାଦ କରି ।
ପାଦେ କମ୍ପଇ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥
ଲାଞ୍ଜ ଉଭାରି ବେଗେ ଧାଇଁ ।
ଖୋଳଇ ଶିଙ୍ଗେ ଉଚ୍ଚ ଭୂଇଁ ॥
ଅଳପ ଅଳପ ମୃତଇ ।
ଚକ୍ଷୁ ଘୂରାଇ ପୁଣ ଚ୍ଛହିଁ ॥୧-୩
ଶୁଣି ତାହାର ଘୋରନାଦ ।
ଗାଈ ଗୁଆଳୀଙ୍କ ବିଷାଦ ॥
ପତନ ହୋଇ ଗର୍ଭ ତଳେ ।
ଦେବେ ଡରନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗଆଳେ ॥ ୪
ପିଠି ଉପରେ ଚୂଳ ଦେଖି ।
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟେ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ମେଘେ ବସନ୍ତି ତା ଉପରେ ।
ଶୃଙ୍ଗଯୁଗଳ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶିରେ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଦେଖି ଡରେ ।
ପଳାଇ ଗଲେ ବନଘୋରେ ॥ ୫
ଗୋରୁଏ ପଳାଇଲେ ଦେଖି ।
ଭୟେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
ପଡ଼ିଲା ଗୋପପୁରେ ହୁରି ।
ଡାକନ୍ତି କୃଷ୍ଣନାମ ଧରି ॥
ରଖ ଗୋକୁଳ ଦାମୋଦର ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ଶରଣ ତୋହର ॥ ୬
ବିକଳ ଦେଖିଣ ଗୋକୁଳ ।
ଧାଇଁଲେ ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥

ଆନନ୍ଦେ ତୋଳି ବେନି ଭୁଜ ।
ଡାକନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ॥
ଭୟ ନ କର ତୁମ୍ଭେ କେହି ।
ଅସୁର ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ନରହରି ।
ଡାକିଲେ ଷଣ୍ଢକୁ ଆବୋରି ॥ ୭
ରେ ରେ ଦଇତ ଦୁରାଗ୍ରହ ।
କିମ୍ପା ଡରାଉ ଗୋପପୁର ॥
ଦୁଷ୍ଟଦଳନ ବାନା ମୋର ।
ଆଜ ପେଷିବି ଯମପୁର ॥ ୮
ଧାଇଁଲେ ବାହାନାଦ କରି ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବନାରୀ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଲେ କରତାଳ ।
ଶୁଣି ଅସୁର ଅସମ୍ଭାଳ ॥
ପଛେ ଅଛନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବାଳକ କନ୍ଧେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ଶୁଣି କରତାଳି ।
କୋପେ ଅସୁର ପରଜ୍ୱଳି ॥
ଖୁରେ ଖୋଳଇ ମହୀସ୍ଥଳ ।
ଲାଞ୍ଜ ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳ ॥
ମେଘେ ଉଡ଼ିଲେ ଲାଞ୍ଜବାୟେ ।
ନିଶ୍ୱାସ ଖରତର ବହେ ॥
ଆଗେ ଉଭାରି ଶୃଙ୍ଗ ଦୁଇ ।
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲା କୃଷ୍ଣେ ଚ୍ଛହିଁ ॥
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ଧାଡିକାରେ ।
ବଜ୍ର ଯେସନେ ଇନ୍ଦ୍ର କରେ ॥୯, ୧୦
ଆଗ ହୋଇଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କରେ ଧଇଲେ ଶୃଙ୍ଗ ଦୁଇ ॥
ଅସୁର ନ ପାରିଲା ଯାଇ ।
ପଛକୁ ଦେଲେ ହାବୁଡ଼ାଇ ॥

ଅସୁର ପାଇ ମହାତ୍ରାସ ।
ଘୁଞ୍ଚିଲା ଭେଡ଼ା ଅଷ୍ଟାଦଶ ॥
ଯେହ୍ନେ ଉଭାରି ବେନି ଗଜ ।
ପଛ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ଦେବରାଜ ॥୧୧
ଦଇତ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇ ।
ପୁଣି ଉଠିଲା ଜ୍ଞାନ ପାଇ ॥
ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ଖର ।
ଶୃଙ୍ଗ ଧଇଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଅସୁର ଦେହେ ପାଦ ଦେଇ ।
ତଳେ ପାଡ଼ିଲେ ବେଗେ ନେଇ ॥
ପଛ ଚରଣ ପାଦେ ଚ୍ଛପି ।
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିଲେ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ॥
ଓଦା ବସନ ପ୍ରାୟେ ମୋଡ଼ି ।
ତାହାର ଦେହୁଁ ଶୃଙ୍ଗ ଝାଡ଼ି ॥୧୨, ୧୩
ମୁଖରୁ ଗଳଇ ରୁଧିର ।
ବେଗେ ଛାଡ଼ିଲା କଳେବର ॥
ଚ୍ଛରିଚରଣ ପ୍ରସାରିଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖକୁ ଚ୍ଛହିଁଲା ॥
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ମହାବଳୀ ।
ଦେଖନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗଲୋକେ ମିଳି ॥
ଦେବେ କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ।
କୃଷ୍ଣ ନାଶିଲେ ଗୋପ ରିଷ୍ଟି ॥
ଏମନ୍ତେ ଅସୁର ନିବାରି ।
ଉଶ୍ୱାସ କଲେ ଗୋପପୁରୀ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ନନ୍ଦମେଳେ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ପାଦତଳେ ॥
ଗୋପୀଏ ଚ୍ଛହାନ୍ତି ଶ୍ରୀମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ଜନ୍ମବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ॥୧୪, ୧୫
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ଷଣ୍ଢାସୁରମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଅଷ୍ଟାତ୍ରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଊନଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କଥା । ଅଣଗ୍ରକିଶରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପମଣି ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଶୁଭିଲା ଜୟବାଣୀ ॥
ଆକାଶେ ଥିଲେ ଯେ ନାରଦ ।
ଜାଣିଲେ ଷଣ୍ଢାସୁର ବଧ ॥
ମନ ଆନନ୍ଦେ ଦେବରଷି ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ପରଶଂସି ॥
ମଥୁରା ନଗରେ ମିଳିଲେ ।
କଂସରାଜାର ସଭାତଳେ ॥
ଦେଖି ଉଠିଲା ଭୋଜବୀର ।
ନମିଲା ମୁନିଙ୍କ ପୟର ॥
ଆନନ୍ଦେ ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ଆସନେ ବସାଇଲା ନେଇ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଭୋଜବଂଶେ ରାଜା ।
ମୁନିଚରଣେ କଲା ପୂଜା ॥
କୁଶଳ ବାରତା ପଗ୍ଚରି ।
ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାଦ ଧରି ॥
କଂସର ଭକ୍ତିରେ ନାରଦ ।
କହନ୍ତି ପାଇ ମନେ ଖେଦ ॥୧୬
ତୁ ରାଜା ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ ।
ମୋର ବଚନେ ତୋର ଆଶ ॥
ତୋତେ ମୋହର ଚିତ୍ତେ ଦୟା ।
ପୂର୍ବେ ମୁଁ କହିଅଛି ଯାହା ॥
ତୁ ତାହା ନ ଶୁଣିଲୁ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଏବେ ମରିବୁ ଅଳ୍ପଦିନେ ॥
ଶୁଣ କହଇ ମନଖେଦ ।
ମୋ ମୁଖୁଁ ନ ସ୍ଫୁରଇ ବେଦ ॥
ଦେବତାମାନେ ତୋ ବଇରୀ ।
ତୋର ମରଣେ କୂଟ କରି ॥
ଗୋପେ ଯାଦବ ଅବତାରେ ।
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ଘରେ ॥
ହରିଙ୍କି କରାଇଲେ ଜନ୍ମ ।
ଭିଣୋଇ କଲା ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ଅଷ୍ଟମଗର୍ଭେ ଏହା ନାରୀ ।
ରାତ୍ରେ ପ୍ରସବିଲା ମୁରାରି ॥
ତୋର ଭିଣୋଇ ତାହା ନେଇ ।
ଅଇଲା ନନ୍ଦଘରେ ଥୋଇ ॥
କନ୍ୟାଏ ଥିଲା ତାର ଘରେ ।
ଯାହା କଗ୍‌ଚ୍ଛିଲୁ ଶିଳାରେ ॥
ତୋହର ହସ୍ତୁଁ ଶୂନ୍ୟେ ଗଲା ।
ତେବେହେଁ ଜ୍ଞାନ ତୋ ନୋହିଲା ॥
ରୋହିଣୀ ବସୁଦେବ ନାରୀ ।
ପଳାଇଗଲା ତୋତେ ଡରି ॥
ତାହାର ଗର୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।
ସେହି କୁମରେ ପ୍ରସବିଲା ॥
ହରିର ଅଂଶେ ଅବତାର ।
ସେ ତୋତେ ମାରିବେ ନିକର ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ବଢ଼ିଲେ ଗୋପପୁରେ ଥାଇ ॥
ବସୁଦେବର ମିତ୍ର ନନ୍ଦ ।
ସେ ତୋତେ କଲା ଏଡ଼େ ଛନ୍ଦ ॥
ପୂତନା ଆଦି ଷଣ୍ଢ ଯାଏ ।
ସବୁ ମାରିଲେ ବେନି ପୋଏ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ଦର୍ପ କରି ଚୂର ।
ହସ୍ତେ ତୋଳିଲେ ଗିରିବର ॥
କାଳିୟ ଥିଲା କାଳିଦହେଂ[୧] ।
ପଳାଇଗଲା ତାର ଭୟେ ॥
କହିବି କେତେ ଗୁଣ ତାର ।
ଦେବଦାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ମୁନିବର ।
କହିଲେ ସମସ୍ତ ବିଗ୍ଚର ॥
ଶୁଣି ଅସୁର ଥରହର ।
କାତରେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ॥୧୭,୧୮
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖଡ଼ଗ ଘେନି କରେ ।
ବେଗେ ଉଠିଲା କୋପଭରେ ॥
ବସୁଦେବଙ୍କୁ ଅଣାଇଲା ।
ଅନେକ ମାଡ଼ ମରାଇଲା ॥
ହାଣିବ ବୋଲି କୋପଭର ।
ନାରଦ ଧଇଲେ ତା କର ॥୧୯
ନାରଦ ବଚନେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ପାଦେ ଭରିଲା ଲୋହପାଶ ॥
ଧନସମ୍ପଦ ଜୂର କଲା ।
ବନ୍ଦୀ ମନ୍ଦିରେ ରଖାଇଲା ॥
କଂସକୁ କହି ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ଆକାଶେ ଚଳିଲେ ତୁରିତ ॥
ମୁନି ଅନ୍ତରେ ଭୋଜରାୟେ ।
ଭାଳଇ ଜୀବନର ଭୟେ ॥
କେଶୀ ଦଇତକୁ ଅଣାଇଁ ।
କହଇ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇ ॥୨୦
ତୁ ମୋର ଭ୍ରାତ ସହୋଦର ।
ବହନ ଯାଅ ଗୋପପୁର ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥
ବହନ କର ପ୍ରାଣେ ନାଶ ।
ଦେବି ସମ୍ପଦ ଗ୍ରାମ ଦେଶ ॥
ତେବେ ସେ ଜୀବନେ ମୋ ଆଶ ।
ଭୋ ଭ୍ରାତ ନ କର ଅଳସ ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
କେଶୀ ଚଳିଲା ଗୋପପୁରେ ॥
ଗ୍ଚଣୂର ମୁଷ୍ଟିକର ମେଳେ ।
ଦର୍ପିଷ୍ଟ ମାଲେ ବଳୀୟାରେ ॥

୧. କାଳିଦହେ—କାଳିନ୍ଦୀ ହ୍ରଦରେ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ଗଜ କୁବଳୟ ମାହୁନ୍ତ ।
ପାତ୍ର ସାମନ୍ତ ଇଷ୍ଟ ମିତ୍ର ॥
ଅଣାଇଁ କହଇ ଅସୁର ।
ଜଣ ଜଣକେ ଧରି କର ॥୨୧, ୨୨
ଭୋ ବୀର ମୁଷ୍ଟିକ ଚାଣୂର ।
କହି ଯେ ଗଲେ ମୁନିବର ॥
ବସୁଦେବ ତା ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ଗୋପରେ ଅଇଲା ଲୁଚାଇ ॥
ଗୁପତେ ନନ୍ଦଘରେ ଥାଇ ।
ବଢ଼ିଲେ ବଳବନ୍ତ ହୋଇ ॥୨୩
ଯେତେ ଅସୁର ମୋର ଗଲେ ।
ଗୋପରେ ଥାଇ ସଂହାରିଲେ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ବଳୀୟାର ।
ସେ ମୋତେ କରିବେ ସଂହାର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଅଣାଇବି ଧରି ।
ଏଥେ ମାରିବି ଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ମାଲବିନ୍ଧାଣେ ମରାଇବି ।
ତେବେଟି ଜୀବନ ପାଇବି ॥
ଦେବଇଁ ସମ୍ପଦ ବହୁତ ।
ଗଜ ତୁରଙ୍ଗ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥୨୪
ଶୁଣ ହୋ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ବର ।
ମଞ୍ଚା କରାଇବ ଅପାର ॥
ରଙ୍ଗସଭାଏ ଭିଆଇବ ।
ତୁମ୍ଭେ ସକଳେ ଦେଖୁଥିବ ॥
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ଆସି ।
ମଞ୍ଚା ଉପରେ ଥିବେ ବସି ॥
ତୁମ୍ଭେ କରିବ ମାଲରଣ ।
ଦେଖିବେ ପୁତ୍ରଙ୍କ ମରଣ ॥
ମାହୁନ୍ତ ଥିବ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାରେ ।
ବସି କୁବଳୟାପୀଡ଼ରେ ॥
ଦନ୍ତେ ଗୁଞ୍ଚାଇ ବେନି ଭାଇ ।
ମାରିବ ସଭାତଳେ ନେଇ ॥
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେବି ।
ମୋହର ମଇତ୍ର କରିବି ॥୨୫
ସମସ୍ତେ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ତୁମ୍ଭେ ଭିଆଅ ଧନୁ ଘର ॥

ଶୁକଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନେ ।
ପୂଜା କରିବ ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଛେଳି ମଇଁଷି ବଳିଭୋଜା ।
କ୍ଷେତ୍ରପାଳଙ୍କୁ କର ପୂଜା ॥
ଘୋଷଣା ଦିଅ ଚାରିଦିଗେ ।
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁରଭାଗେ ॥
ଜନପରଜା ଯେତେ ଦୁଃଖୀ ।
ଆସିବେ ଧନୁଯାତ୍ରା ଦେଖି ॥
ଦେବଇଁ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ନ ।
ତୁଳାପୁରୁଷ ଆଦି ଦାନ ॥୨୬
ଏମନ୍ତ କହି କଂସ ଗଲା ।
ଭିତର ପୁରେ ବିଜେ କଲା ॥
ଅକ୍ରୂର ନାମେ ମନ୍ତ୍ରୀବର ।
ଯାଦବ ବଂଶେ ବଳୀୟାର ॥
କଂସର ବିଶ୍ୱାସ ଅପାର ।
ଡକାଇ ଆଣିଲା ସତ୍ୱର ॥
ତାହାର କରେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
କହଇ ଏକାନ୍ତେ ବସାଇ ॥୨୭
ଭୋ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ବିଶ୍ୱାସୀ ଅଟୁ ତୁ ମୋହର ॥
ଇଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁରେ ସତ୍ୟ କହି ।
ବେଦ ପୁରାଣେ ଏ ଅଛଇ ॥
ତୋ ତହୁଁ ନାହିଁ ମୋର ହିତ ।
ତୁ ମୋର ପ୍ରାଣ ପଞ୍ଚଭୂତ ॥
ତୋହର ବଳେ ଆଜ ମୁହିଁ ।
ଶତ୍ରୁ ସଂହାରିତେ ଲୋଡ଼ଇ ॥
ଯେସନେ ବିଷ୍ଣୁ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ଦେବେ ହୁଅନ୍ତି ସୁଖଚାରୀ ॥୨୮, ୨୯
ନନ୍ଦଗୋକୁଳେ ବେଗେ ଯାଅ ।
ମୋହର ହିତେ ଯେବେ ଥାଅ ॥
ତୁମ୍ଭର ବଳେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ।
ଭୋ ମିତ୍ର କହିଲିଟି ସତ୍ୟ ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥
ଥୋଇଲା ନେଇ ନନ୍ଦଘରେ ।
ଲୁଚାଇ ବସୁଦେବ ଡରେ ॥

ତୁ ବେଗେ ରଥ ଘେନିଯାଅ ।
ମୋର ଛାମୁରେ ଆଣି ଦିଅ ॥୩୦
ଦେବକୀ ବିଭା ହେଲାବେଳେ ।
ମୋତେ ଯା ଦେବେ କହିଥିଲେ ॥
ସେ କଥା ହୋଇଲା ଯୁକତେ ।
ନାରଦ କହିଗଲେ ମୋତେ ॥
ମୋତେ ମାରିବେ ବେନି ଭାଇ ।
ସେ କଥା ଉଚିତ ଯେ ହୋଇ ॥
ଗୋକୁଳେ ଥାଇ ବଳୀୟାର ।
ଅନେକ ମାଇଲେ ଅସୁର ॥
ବାଳୁତ କାଳୁଁ ତାଙ୍କୁ ଧରି ।
ବେଗେ ମୁଁ ପକାଇବି ମାରି ॥
ତେବେ ମୋହର ମନ ସ୍ଥିର ।
ଭୋ ମିତ୍ର ଧରୁଅଛି କର ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ।
ଘେନାଇ ଆସ ଯାଇ ବେଗେ ॥
ଗୋରସ ଆଣ ଶତେ ଭାର ।
ଧନୁ ଉତ୍ସବ ଯାତ୍ରା ମୋର ॥୩୧
ଅଣାଇ ମଥୁରାନଗରେ ।
ବନ୍ଦୀ କରିବି ବନ୍ଦୀଘରେ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦେ ଅଣାଇବି ।
ହସ୍ତୀର ପାଦେ ମଞ୍ଚାଇବି ॥
ଯେବେ ଉବୁରିବେ ସେଠାରୁ ।
ମାଲେ ଅଛନ୍ତି ମହାମେରୁ ॥
ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତେ ମରାଇବି ।
ତେବେ ସେ ଜୀବନ ପାଇବି ॥୩୨
ନନ୍ଦଯଶୋଦା ବସୁଦେବ ।
ଦେବକୀ ଯେତେକ ଯାଦବ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ପେଷି ଯମପୁର ।
ତେବେ ଜୀବନ ସ୍ଥିର ମୋର ॥୩୩
ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ।
ଏଠାରେ ପକାଇବି ହାଣି ॥
ଦେବକ ନାମେ ତାର ଭାଇ ।
ମୋର ମରଣ ସେ ଲୋଡ଼ଇ ॥
ମୋର ବଇରୀ ଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ଭୋ ମିତ୍ର ମାରିବି ଏମନ୍ତେ ॥

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_8_Front

ତେବେ ସେ ମହୀ ଅକଣ୍ଟକ ।
ଭୋଗ କରିବି ମୁହିଁ ଏକ ॥
ଶ୍ୱଶୁର ଜରାସନ୍ଧ ମୋର ।
ସଙ୍ଗାତ ଦ୍ୱିବିଦ ବାନର ॥୩୪, ୩୫
ଆବର ନାରକା ଅସୁର ।
ବଡ଼ ସୁହୃଦ ବାଣାସୁର ॥
ଏ ମୋର କଛେ ବଳୀୟାର ।
ମୋତେ ଡରଇ ସୁନାସୀର ॥
ଭୋ ମିତ୍ର ଯାଅ ବେଗ ହୋଇ ।
ଧନୁ ଉତ୍ସବ ଯାତ୍ରା କହି ॥
ବହନ ଆଣ ବେନି ଭାଇ ।
ମିତ୍ର ମୋହର ଯେବେ ତୁହି ॥୩୬, ୩୭
ଏମନ୍ତ କଂସ ବୋଲ ଶୁଣି ।
ଅକ୍ରୂର ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଏ କଥା ତୋହର ଉଚିତ ॥

ରିପୁକୁ ବୁଦ୍ଧିବଳେ ମାରି ।
ତେବେ ଜୀବନ ସୁଖେ ଧରି ॥
କହଇ ଶୁଣ ନରେଶ୍ୱର ।
ଦଇବବଳ ବଳୀୟାର ॥
ଯେ ଯାହା କର୍ମଫଳ ବଳେ ।
ଭୋଗ କରନ୍ତି ମହୀତଳେ ॥
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମାନବ ଦେହ ବହି ।
ଲାଭ ଅଲାଭ ନ ଜାଣଇ ॥
ଯେ ଯାହା ପୂର୍ବେ ଥାଇ କରି ।
ଭୁଞ୍ଜଇ ସେ ଫଳ ଆବୋରି ॥
ଶୋକ ହରଷ ବେନି ପଥେ ।
ମିଳନ୍ତି କର୍ମର ଆୟତ୍ତେ ॥
ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଘେନି ।
ଭୋ ମିତ୍ର ଯିବି ଏହିକ୍ଷଣି ॥୩୮, ୩୯
ଶୁଣି ହରଷ ଭୋଜରାଜା ।
ଅକ୍ରୂରେ କଲା ମିତ୍ରପୂଜା ॥

କଂସ ପଶିଲା ଅନ୍ତଃପୁର ।
ଅକ୍ରୂର ହୋଇଲା ବାହାର ॥
ପଥେ ସେ ବିଗ୍ରରଇ ମନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିବି କେସନେ ॥
ସତେ କି ଦେଖିବି ଶ୍ରୀମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିବି କୋଟିଜନ୍ମ ଦୁଃଖ ॥
ମିଳିଲା ନିଜ ଘରେ ଯାଇ ।
ଗୋବିନ୍ଦପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥୪୦
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଅକ୍ରୂର ସଜ କଲା ରଥ ॥
ସେ ରଥ ପଛେ ଥାଇ ଧାରେ ।
ମନ ମୋ ଯାଉ ଗୋପପୁରେ ॥
ସୁଜନେ ଆସ ସଙ୍ଗତରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିବା ବେନିଡୋଳେ ॥
ଅକ୍ରୂର ରଥେ ମନ ଥୁଅ ।
ସଂସାର ସୁଖେ ଧ୍ୱଂସ ନୁହଁ ॥
ବାରେ ଦେଖିଲେ କୃଷ୍ଣ ରୂପ ।
ଆଉ କି ଥିବ ମନେ ତାପ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅକ୍ରୂରସମ୍ପ୍ରେଷଣଂ ନାମ ଊନଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କେଶୀ ଅସୁର ବ୍ୟୋମ ନାଶ । ଚରିତ ଅଧ୍ୟା ଚତ୍ୱାରିଂଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣ ଲୀଳା ।
କେଶୀ ଯେ ବୃନ୍ଦାବନେ ଗଲା ॥
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରଭାତ ।
ଗଗନେ ଉଦେ ଛାୟାକାନ୍ତ ॥
ଅଶ୍ୱର ପ୍ରାୟେ ରୂପ ଧରି ।
ଦେଖି ଗଗନେ ଦେବେ ଡରି ॥
ମନହୁଁ ବେଗବନ୍ତ ହୋଇ ।
କୋପେ ଖୋଳଇ ଖୁରେ ମହୀ ॥
କାନ୍ଧ ଝାଡ଼ଇ ଲାତ ମାରି ।
ଗଗନେ ପଡୁଅଛି ହୁରି ॥

ବିମାନେ ବସି ଦେବତାଏ ।
ଉଡ଼ିଣ ଗଲେ ଲାଜ୍ଞବାୟେ ॥
ଗୋରୁଏ ପଳାଇଲେ ଛନ୍ଦେ ।
ପଶିଲେ ଘୋର କୁଞ୍ଜବନେ ॥
କେଶୀର ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନେ ।
ଉଡ଼ିଲେ ବୃକ୍ଷେ ଘୋର ଶୂନ୍ୟେ ॥ ୧
ଶବଦ ଶୁଣି ମହାଘୋର ।
ଗୋବିନ୍ଦ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥
ଦେଖିଲେ ଗୋପର ବିକଳ ।
ଶୂନ୍ୟେ ପଳାନ୍ତି ମେଘମାଳ ॥

ଦେବେ ଗଗନ ଗଲେ ଛାଡ଼ି ।
ଶୁଣି ଦଇତ୍ୟ ଘୋର ରଡ଼ି ॥
ଦେଖିଲେ ମଦନଗୋପାଳ ।
ଅସୁର ତେଜ ଅନର୍ଗଳ ॥
କଂସ ଆଦେଶେ ମହାବଳୀ ।
ଲୋଡ଼ଇ ରାମ ବନମାଳୀ ॥
ଅସୁର ବିଗ୍ରରଇ ମନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିବି କେସନେ ॥
ଲୁଗ୍ରଇ ଅଛି ବସୁଦେବ ।
ମୋହର ଡରେ ପଳାଇବ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମୁଖ ବିସ୍ତାରି ବେଗେ ଧାଇଁ ।
ଗିଳିବି ମୁହିଁ ବେନି ଭାଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ବିଗ୍ରରି ଆନନ୍ଦେ ।
ମିଳିଲା ଗୋପପୁର ମଧ୍ୟେ ॥
ଗୋପବାଳକ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଦେଖିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଗୋପକୁମର କନ୍ଧେ ହସ୍ତ ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶିଙ୍ଗାନାଦ ।
କେଶୀ ପାଇଲା ମନେ ଖେଦ ॥
ମୁଖ ବିସ୍ତାରି କୋପଭରେ ।
ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ଖରେ ॥
ମୁଖେ କି ପିଉଛି ଆକାଶ ।
ମିଳିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ପାଶ ॥
ଉଞ୍ଚାଇ ପଛ ବେନିପାଦେ ।
ପିଟିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ହୃଦେ ॥୨-୪
ଗୋବିନ୍ଦ ବଞ୍ଚାଇଲେ ତାହା ।
ବଜ୍ରହୁଁ ଆଣ୍ଟ ଯାର ହିଆ ॥
ଚରଣ ଧରି ବାମ କରେ ।
ପକାଇଦେଲେ କୋପଭରେ ॥
ଗରୁଡ଼ ଯେହ୍ନେ ନାଗ ଧରି ।
ପକାଇ ରହଇ ଆବୋରି ॥ ୫
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
କେଶୀ ଧାଇଁଲା ରୋଷ ବହି ॥
ବିସ୍ତାର ଦେଖି ତାର ତୁଣ୍ଡ ।
କୃଷ୍ଣ ଭରିଲେ ଭୁଜଦଣ୍ଡ ॥
ସର୍ପ ପଶଇ ଯେହ୍ନେ ବିଳେ ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ଗୋପବାଳେ ॥ ୬
ଦଇତ୍ୟ କାମୋଡ଼ିଲା କର ।
ଦନ୍ତ ତା ଝଡ଼ିଲା ଅଧର ॥
ତପତଫାଳ ପ୍ରାୟେ କର ।
ଗ୍ରପି ନ ପାରିଲା ଅସୁର ॥
କେଶୀ ଉଦରେ କୃଷ୍ଣ କର ।
ବଢ଼ିଲା ଯେହ୍ନେ ଗିରିବର ॥ ୭
ଗର୍ଭ ମଛିଲେ ବାହୁଦଣ୍ଡେ ।
ଖୁଆ ଯେସନେ ଦଧିଭାଣ୍ଡେ ॥
ନିରୋଧ ହୋଇ କଣ୍ଠଦ୍ୱାର ।
ବିସ୍ତାର କରି ଗ୍ରରି ଖୁର ॥
ବେଗେ ଛାଡ଼ିଲା ମଳମୂତ୍ର ।
ପଡ଼ି ହୋଇଲା ମୂରୁଛିତ ॥
ବେନି ଲୋଚନ କଲା ସ୍ଥିର ।
ଜୀବନ ଛାଡ଼ିଲା ଅସୁର ॥ ୮
ଦେଖନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେବତାଏ ।
ପଶିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ଦେହେ ॥
ପାଚିଲା ଫୁଟି ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ।
ଅସୁର ପଡ଼ିଲା ମିଳାଇ ॥
ତାହାର ଗର୍ଭୁଁ ଦାମୋଦର ।
ଫେଇ ଆଣିଲେ ନିଜ କର ॥
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଦେବତାଏ ।
ଆକାଶେ କଲେ ଜୟେ ଜୟେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷିଲେ ଗହଳ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଦେବବଳ ॥ ୯
କେଶୀ ମରଣ ଦେଖି ହସି ।
ଆସି ମିଳିଲେ ଦେବଋଷି ॥
ଏକାନ୍ତେ ଦେଖି ନରହରି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ଉଠି ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥୧୦

ନାରଦ ଉବାଚ

ଭୋ ପ୍ରଭୁ କୃଷ୍ଣ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ଯାଦବ ବଂଶର ଠାକୁର ॥
ଜ୍ଞାନୀ ଚିନ୍ତନ୍ତି ତୋତେ ନିତ୍ୟେ ।
ଅଶେଷ ଜନ୍ତୁ ହୃଦଗତେ ॥
ଜ୍ୟୋତି ସ୍ୱରୂପ ନିରଞ୍ଜନ ।
ସକଳ ଆତ୍ମାରେ ଅଭିନ୍ନ ॥
ମନ ବୁଦ୍ଧିକି ଅଗୋଚର ।
ମହାପୁରୁଷ ତୁ ଈଶ୍ୱର ॥
ତୋହର ମାୟା ତୁ ଆବୋରି ।
ଶରୀର ଧରୁ ନରହରି ॥
ସଂସାର କରୁ ତୁ ଭିଆଣ ।
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ॥୧୧, ୧୨
ଭାରା ନିବାରେ ତୋର ଦେହି ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ରଖୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଲୀଳାଏ ମାଇଲୁ ଅସୁର ।
ଦେଖି ଡରନ୍ତି ସୁର ନର ॥
ଏ କେଶୀ ଦଇତ୍ୟର ତ୍ରାସେ ।
ଦେବେ ନ ରହନ୍ତି ଆକାଶେ ॥୧୩-୧୫
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଚକ୍ରଧର ।
ମାରିବୁ ମୁଷ୍ଟିକ ଗ୍ରଣୂର ॥
ଧନୁ ଭାଙ୍ଗିବୁ ବାମ କରେ ।
ହସ୍ତୀ ମାରିବୁ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାରେ ॥
କଂସ ମାରିବୁ ଗ୍ରରିଦିନେ ।
ରାଜ୍ୟେ ନିବେଶି ଉଗ୍ରସେନେ ॥
କଂସର ଅଷ୍ଟମଲ୍ଲ ନାଶି ।
ଯାଦବ ବଂଶକୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥୧୬
କାଳଯବନ ଶଙ୍ଖାସୁର ।
ମୁର ନାରକା ବେଗେ ମାର ॥
ଇନ୍ଦ୍ରଭୁବନୁ ପାରିଜାତ ।
ବଳେ ଆଣିବୁ ଗୋପୀନାଥ ॥୧୭
ବୀର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଆଣି ।
ବିଭା ହୋଇବୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଜରାସନ୍ଧର ଭୟ ପାଇ ।
ସମୁଦ୍ରେ ଦ୍ୱାରକା ଭିଆଇ ॥
ନୃଗରାଜାଙ୍କୁ ଦେବୁ ସୁଖ ।
ନାଶିବୁ କୃକଳାସ ରୂପ ॥୧୮
ତୋହର ପୁରେ ସତ୍ରାଜିତ ।
ତୋତେ ଡରିବ ଗୋପୀନାଥ ॥
ସତ୍ୟଭାମାର ତୁଲେ ମଣି ।
ତୋହର ପାଦେ ଦେବ ଆଣି ॥
ଯମର ଘରୁ ପୁତ୍ର ଆଣି ।
ତୋଷିବୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଘରଣୀ ॥୧୯
ଘୋର ଦଇତ୍ୟ ପୁଣ୍ଡରୀକ ।
ତାହାକୁ ମାରି ଦେବୁ ମୋକ୍ଷ ॥
ଦହନ କରି କାଶୀକ୍ଷେତ୍ର ।
ଯୁଦ୍ଧେ ମାରିବୁ ଦନ୍ତବକ୍ର ॥
ପାଣ୍ଡବ ଯଜ୍ଞସଭା କାଳେ ।
ଚକ୍ରେ ଛେଦିବୁ ଶିଶୁପାଳେ ॥୨୦
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ବନମାଳୀ ।
ଯେତେ କରିବୁ ରସକେଳି ॥
ମୁଁ ତାହା ଦେଖିବି ଲୋଚନେ ।
ପୁରାଣେ ଶୁଣିଅଛି କର୍ଣ୍ଣେ ॥
ଅର୍ଜୁନ ରଥେ ତୁ ସାରଥି ।
ମୁଁ ପୁଣି ଥିବି ତୋର କତି ॥
ଅନେକ ରାଜା ସୈନ୍ୟବଳ ।
ସଂହାର କରିବୁ ସକଳ ॥୨୧,୨୨

ଜ୍ୟୋତି ସ୍ୱରୂପ ନିରଞ୍ଜନ ।
ଆଦି ଅନାଦି ଠୁଳ[୧] ଶୂନ୍ୟ ॥
ଅଶେଷ ପୁଣ୍ୟଫଳ ଦାତା ।
ତୁ ସେ ଜଗତ ପିତାମାତା ॥
ଆପଣା ମହିମା ବିସ୍ତାରି ।
ଗୁଣ ପ୍ରକାଶୁ ନରହରି ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଦେହେ ଅବତାର ।
ଯାଦବ ବଂଶର ଠାକୁର ॥୨୩, ୨୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ ।
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ସାମଗାନ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଘେନି ।
ଗଲେ ନାରଦ ମହାମୁନି ॥
ଏମନ୍ତେ ଅସୁର ସଂହାରି ।
ଗୋପେ ବିଜୟ ନରହରି ॥୨୫, ୨୬
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣର ଲୀଳା ଭାଗବତ ॥
ଦିନେକ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ବାଳକ ମେଳେ ଗଲେ ବନ ॥
ଗିରି କାନନ ଘୋରବନେ ।
ଗାଈ ଚରାନ୍ତି ତୋଷମନେ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଦାମୋଦର ।
ବାଳକେ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ॥
ଏମନ୍ତ ଖେଳ ଅଛି ମୋର ।
ଥୋକାଏ ହୁଅ ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ୱେର ॥
ଥୋକାଏ ହୁଅ ପଶୁଗଣ ।
ଛାଗଳ ମହିଷ ହରିଣ ॥
ଥୋକାଏ ହୁଅ ରାତ୍ରପାଳ ।
ଖେଳିବା କଦମ୍ବର ତଳ ॥
ଥୋକାଏ ହୁଅ ଦଣ୍ଡୁଆସି[୨] ।
ହସି କହନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ତକ୍ଷଣେ କରି ସନମତ ।
ପୋଏ ହୋଇଲେ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ଥୋକେ ହୋଇଲେ ଘରବାସୀ ।
ଥୋକାଏ ଗ୍ୱେର ଦଣ୍ଡୁଆସି ॥

ଏମନ୍ତେ ଖେଳ ଲୀଳା ହରି ।
ଖେଳନ୍ତି ବନେ ନରହରି ॥୨୭, ୨୮
ଶୁଣ ରାଜନ ବିପରୀତ ।
ଅସୁର ମିଳିଲା ତୁରିତ ॥
ମୟ ଦଇତ୍ୟର କୁମର ।
ନାମ ତାହାର ବ୍ୟୋମାସୁର ॥
ମାୟାଗୋପାଳ ରୂପ ଧରି ।
ଅନେକ ନେଲା ଗ୍ୱେରି କରି ॥
ଗିରିକ୍ରୋଟରେ ଲୁଗ୍ୱଇଲା ।
ଦ୍ୱାରେ ପାଷାଣ ଆଚ୍ଛାଦିଲା ॥୨୯
ପୁଣି ଗ୍ୱେରାଇ ନେଇ କରି ।
ଦ୍ୱାର କିଳଇ ଆଣ୍ଟ କରି ॥
ଏମନ୍ତ ନେଲା ବାଳ ଦଶ ।
ରହିଲେ ଗ୍ୱରି ପାଞ୍ଚ ଶେଷ ॥୩୦
ଗୋପକୁମରଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ଜାଣିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦଇତ୍ୟ ମୋତେ ମାୟା କଲା ।
ମୋର ବାଳକ ଗ୍ୱେରାଇଲା ॥
ଭଲା ମୁଁ କଲି ଖେଳ ରସ ।
ମୋର ଗୋପାଳେ ଗଲେ ନାଶ ॥
ଦଇତ୍ୟ ନେଇ ଗିରିବରେ ।
ଲୁଗ୍ୱଇ ଢାଙ୍କିଛି ଦୁଆରେ ॥
ଧାଇଁଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ।
ମିଳିଲେ ପର୍ବତ କନ୍ଦର ॥
ବେନି ବାଳକ ଜାକି କାଖେ ।
ଦଇତ୍ୟ ଯାଉଁ ଗିରିପାଖେ ॥
ତାହାର କେଶ ବାମ କରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଧଇଲେ କୋପଭରେ ॥୩୧
ତକ୍ଷଣେ ନିଜ ରୂପ ହୋଇ ।
ଲୋଡ଼ଇ ଛଡ଼ାଇ ପଳାଇ ॥
ଧଇଲେ କୃଷ୍ଣ ତାର ହସ୍ତ ।
ଘୂରାଇ ପକାଇଲେ ପଥ ॥

ପଶୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ମୁଣ୍ଡମୋଡ଼ି ।
ଅସୁର କଲା ଘୋର ରଡ଼ି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଛାଡ଼ିଲା ଜୀବନ ।
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ହେଲା ଲୀନ ॥୩୨, ୩୩
ପର୍ବତ କ୍ରୋଟଦ୍ୱାରେ ଯାଇ ।
ଦ୍ୱାର ଫେଡ଼ିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଗୋପବାଳକ ଉଦ୍ଧରିଲେ ।
ଦେବେ କୁସୁମ ବରଷିଲେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଘେନି ଗୋପବାଳ ।
ଗୋପେ ମିଳିଲେ ଆଦିମୂଳ ॥୩୪
ଏବେ ସରିଲା ବାଳକେଳି ।
ବନ ବିହାର ବନମାଳୀ ॥
ତାରିଲେ ଗୋପେ ନରନାରୀ ।
ଭକତ ବନ୍ଧୁ ନରହରି ॥
ଭକତଜନ ତାରିବାରେ ।
ଗୋରୁ ଚରାଇ ବନଘୋରେ ॥
ବାଳକ ରୂପେ ଅବତାର ।
ବଢ଼ିଲେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ॥
ମଥୁରାପୁର ନରନାରୀ ।
ପୂର୍ବେ ଅଛନ୍ତି ତପ କରି ॥
ନୟନେ ଦେଖି କୃଷ୍ଣରୂପ ।
ଖଣ୍ଡିବେ ଭବବନ୍ଧ ତାପ ॥
ସୁଜନଜନେ ଶୁଣ ଧୀରେ ।
ହରି ଚରିତ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ବାଳକେଳି ।
ଗୁନ୍ଥି ଲମ୍ବାଅ କଣ୍ଠେ ମାଳି ॥
ଚିତ୍ତ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣ ପାୟେ ।
ନ ବୁଡ଼ ଭବ ଜଡ଼ ମୋହେ ॥
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତ ବିନୋଦେ ଭାଗବତ ॥
ଭକତଜନେ ଏହା ଗାଇ ।
କୃଷ୍ଣଲୀଳାରେ ମନ ଦେଇ ॥
ହୋଇବ ଭବଜଳୁଁ ପାର ।
ଏଣେ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାଣୀ କର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କେଶୀବ୍ୟୋମାସୁରବଧୋ ନାମ ଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଠୁଳ—ସ୍ଥୂଳରୂପଧାରୀ । ୨. ଦଣ୍ଡୁଆସି—ଚୌକିଦାର ।

ଏକଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଏକଚାଳିଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ । ଅକ୍ରୂର ପ୍ରବେଶ ଗୋପରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥
ଏଣେ ହୋଇବୁ ତୁ ନିସ୍ତାରି ।
ହେଲେ ତରିବୁ ଭବବାରି ॥
କଂସ ଆଦେଶ ଘେନି ଶିରେ ।
ଅକ୍ରୂର ବସିଲା ରଥରେ ॥
ଅରୁଣ ତେଜ ପ୍ରକାଶିଲା ।
ଦିଗ ଆନନ୍ଦେ ବିକାଶିଲା ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଉଠି ରାତ୍ର ଅନ୍ତେ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବେଦମତେ ॥
ମଙ୍ଗଳସ୍ୱରେ ବେଦଧ୍ୱନି ।
ଚଳିଲେ ତପୋବନେ ମୁନି ॥
ଜନେ ସୁମରନ୍ତି ମୁରାରି ।
ଯେ ଯାହାମତେ ସ୍ତୁତି କରି ॥
ମଳିନ ହୋଇ ତାରାଗଣ ।
ନିର୍ମଳ ଦିଶିଲା ଗଗନ ॥
ଉତ୍ତରଦିଗେ ବଳାସାର ।
ପବନ ବହଇ ମଧୁର ॥
ଶଙ୍ଖଶବଦ ଜନଗୋଳେ ।
ଅମରଗୁରୁ ଲଗ୍ନ ବେଳେ ॥
ଅଶ୍ୱ ଯୋଚିଲା ରଥଦଣ୍ଡେ ।
ମଙ୍ଗଳ ମଥୁରାର ଦାଣ୍ଡେ ॥ ୧
ମନେ ଚିନ୍ତଇ ଭଗବାନ ।
ଅକ୍ରୂର ହରଷ ବଦନ ॥
ଚିନ୍ତଇ ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ।
ଆନନ୍ଦେ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ପାଦତଳେ ।
ଭାବ ଭକତି ଯୋଗ ବଳେ ॥
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ବୋଲେ ଆନନ୍ଦ ଗଦଗଦେ ॥ ୨

ପୂର୍ବେ କି କରିଅଛି ପୁଣ୍ୟ ।
ତପ ସମାଧି ଯଜ୍ଞ ଦାନ ॥
ଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା ହିତେ ।
ଧନ ବା ଦେଲି ବିପ୍ରହସ୍ତେ ॥
କି ଅବା ଅଛି ତପ କରି ।
ଯେଣେ ଦେଖିବି ନରହରି ॥
ଦୁର୍ଲଭ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇଁ ।
କୃଷ୍ଣ ଭେଟିବି ଅବା କାହିଁ ॥ ୩
ବେଦ ପଠନ ଶୂଦ୍ରଜନେ ।
ଜଗତେ ଦୁର୍ଲଭ ଯେସନେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଦରଶନ ମୋତେ ।
କେମନ୍ତେ ଯିବଇଁ ପରତେ ॥
ଭବସାଗରେ ଦେହ ଧରି ।
କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ବା ତରି ॥୪, ୫
ଏମନ୍ତେ ଦୁଃଖୀ ମୋ ଦହନ ।
ଧନ୍ୟ ହୋଇବ ମୋ ଜୀବନ ॥
ଯେ ପାଦପଦ୍ମ ଯୋଗୀଜନେ ।
ହୃଦେ ଲଗାନ୍ତି ଅବଧାନେ ॥
ତହିଁ ଲାଗିବ ମୋର ଶିର ।
ଧନ୍ୟ ଏ ଜୀବନ ମୋହର ॥ ୬
ମୋହରେ କଂସ ଦୟା କରି ।
ଯେଣେ ଦେଖିବି ନରହରି ॥
ଅଶେଷଜନ୍ମ ଘୋରତମ ।
ଆଜ ଛାଡ଼ିବି ମାୟା ଭ୍ରମ ॥
ପାଦଯୁଗଳ ନଖ ତେଜ ।
ଦେଖି ତରିବି ଦେବରାଜ ॥ ୭
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଆଦି ଦେବେ ।
ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ପାଦଯୁଗେ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ କୁଚଯୁଗେ ଥାଇ ।
କୁଙ୍କୁମ ଲାଗିଅଛି ଯହିଁ ॥
ଗୋପକୁମର ମେଳେ ବନେ ।
ଗୋରୁ ଚରାଏ ଅବଧାନେ ॥

ନନ୍ଦମନ୍ଦିରେ ତାହା ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ ହେବ ଚର୍ମଆଖି ॥ ୮
ଅଶେଷ ତୀର୍ଥଙ୍କର ଘର ।
ସେବନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଶିବ ସୁର ॥
କଳ୍ପବୃକ୍ଷର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ସକଳ ବାଞ୍ଛାଫଳ ଦେଇ ॥
ସକଳ ସମ୍ପଦର ସାର ।
ସେବକଜନ ସୁଖଘର ॥
ଜନ୍ମମରଣ ପଥ ଦୁଇ ।
ଏଣେ ଯେ ଅଜ୍ଞାନେ ଭ୍ରମଇ ॥
ତାହାଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ମନ୍ଦିର ।
ଭବ ନିଦାଘେ ଛତ୍ରସାର ॥
ଦେଖିବି ସୁନ୍ଦର କପୋଳ ।
ନାସା ଶ୍ରବଣ ବେନିଡୋଳ ॥
ଅଳପ ହାସ୍ୟ ରଙ୍ଗମୁଖ ।
ଗୁଞ୍ଜ ଅଳକାପାଟୀ ରେଖ ॥
ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ଆଜ ଦିନେ ।
ଶୃଗାଳ ଯାଉଅଛି ବାମେ ॥ ୯
ଭାରା ନିବାରଣେ ମୁରାରି ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମାନବ ଦେହ ଧରି ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଦେଖି ମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିବି ନୟନର ଦୁଃଖ ॥ ୧୦
ଯାହାର ନାମ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ଯାର ନାହିଁ ॥
ସେ ରୂପେ ପୂରାଇ ଲୋଚନ ।
ତେଜିବି ମାୟା ମୋହ ଭ୍ରମ ॥
ଯେ ଆତ୍ମମାୟା ଯୋଗ କରି ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟେ ହରି ॥
ଯାହାର ଗୁଣ କର୍ମ ଘେନି ।
ଦିନ ହରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମମୁନି ॥
ପ୍ରାଣ ଧରନ୍ତି ଦୁଃଖ ସୁଖେ ।
ପବିତ୍ର କରି ତିନିଲୋକେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାତ୍ରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଏଣେ ଯାହାର ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ।
ପଶୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସେ ଜୀଅଇ ॥୧୧,୧୨
ଅଂଶେ ମାନବ ଦେହ ଧରି ।
ଯାଦବବଂଶେ ଅବତରି ॥
ଯଶ ବିସ୍ତାରି ଏହାଙ୍କର ।
ସତ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଦାମୋଦର ॥୧୩
ଯା ନାମ ପରମମଙ୍ଗଳ ।
ମହତଗତି ଆଦିମୂଳ ॥
କୋମଳ ମନୋହର ରୂପ ।
ଦେଖି ତରିବି ଭବକୂପ ॥
ଏ ଉଷାକାଳ ଶୁଭ ମୋତେ ।
ମଙ୍ଗଳ ମଥୁରାର ପଥେ ॥୧୪
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇବି ବହନେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ପଦ୍ମପାଦେ ।
ପଡ଼ିବି ମୋକ୍ଷଫଳ ସଧେ ॥
ଯୋଗୀ ଯା ଚିନ୍ତେ ଧ୍ୟାନପଥେ ।
ଦେଖିବି ଗୋପାଳ ସମେତେ ॥୧୫
ପାଦେ ପଡ଼ିବି ଯେତେବେଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ଧରିବେ ମୋତେ କୋଳେ ॥
ଶିରେ ମୋ ଦେବେ ପଦ୍ମକର ।
ନାଶିବେ ଦୁଃଖ ମହାଘୋର ॥
କାଳ ଭୁଜଙ୍ଗ ଭୟ ପାଇ ।
ଯେ ନର ଶରଣ ପଶଇ ॥
ସେ ପଦ୍ମକର ରଖେ ତାରେ ।
ବେଗେ ପଶଇ ସୁଖଘରେ ॥୧୬
ଯେବଣ କରେ ଦାନ ଦେଇ ।
ବଳି ପାତାଳେ ଭୋଗ ପାଇ ॥
ଭୁଞ୍ଜଇ ପାଇ କୃଷ୍ଣପାଦ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ପାଇବ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ॥
ରାସଉତ୍ସବେ ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ଯେବଣ ଭୁଜେ ଗୋପୀଜନେ ॥
ସୁଗନ୍ଧ କୁଚେ ଲଗାଇଲେ ।
କାମ ଅନଳ ଲିଭାଇଲେ ॥୧୭
କଂସର ଦୂତ ବୋଲି ମୋତେ ।
କୋପ ନ ଥିବ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ॥

ସେ ତାହା ଅଛଇ ନା ଜାଣି ।
ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସକଳ ଜନ୍ତୁ ହୃଦେ ଥାଇ ।
ଭାବ ଅଭାବ ସେ ଜାଣଇ ॥୧୮
ମୁଁ ଯେ ଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ି ।
ଶିରେ ଅଞ୍ଜଳି ଥିବି ଯୋଡ଼ି ॥
ଅଳପ ହସି ବାଙ୍କେ ଗ୍ରହିଁ ।
ମୋତେ ଦେଖିବେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇବି ନିର୍ମଳ ।
ଭୟ ଛାଡ଼ିଣ ରସେ ଭୋଳ ॥
ଅତି ଉକ୍ଷତେ ସୁଖ ପାଇ ।
ବୋଲିବି କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥୧୯
ମୁଁ ତାର ଜ୍ଞାତି ସହୋଦର ।
ସୁହୃଦପଣ ହିଁ ବେଭାର ॥
ମୋହର ବେନି ଭୁଜ ଧରି ।
ତୋଳିବେ ରାମ ନରହରି ॥
ପବିତ୍ର ହୋଇବଇଁ ମୁହିଁ ।
କୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ପୁଣ୍ୟ ପାଇ ॥
ନିକଟେ ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ଛେଦିବି କାଳଦଣ୍ଡ ପାଶି ॥୨୦
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ଗ୍ରହିଁବି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ନରହରି ।
ମୋତେ ଡାକିବେ ନାମ ଧରି ॥
ପବିତ୍ର ହୋଇବଇଁ ମୁହିଁ ।
ଆଉ ରହିବ ପାପ କାହିଁ ॥
ତେବେ ସେ ଜନ୍ମ ସୁଖ ମୋର ।
ସଂସାର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସାର ॥୨୧
ଯାହାର ନାହିଁ ମିତ୍ର ବୈରୀ ।
ପ୍ରିୟ ଉଦାସ ଆଦି କରି ॥
ତଥାପି ଭକତର ହିତ ।
ଭଜଇ ସୁରଦ୍ରୁମ ମତ ॥୨୨
ରୋହିଣୀସୁତ ଦେଖି ମୋତେ ।
ବେଗେ କରିବେ କୋଳାଗ୍ରତେ ॥
ଘରକୁ ନେଇ ମୋର ପାଶେ ।
ବସିବେ ସୁହୃଦ ବିଶ୍ୱାସେ ॥

ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ପଗ୍ରିବେ ।
ଜନ୍ମମରଣ ମୋ ନାଶିବେ ॥
କଂସ ବିଗ୍ରହିଅଛି ଯାହା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଜାଣନ୍ତି ସେ ତାହା ॥୨୩

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ରଥ ବାହିଲା ଖରତର ।
ଏମନ୍ତେ କରିଣ ବିଗ୍ରହ ॥
ଅସ୍ତ ହୋଇଲେ ଦିନକର ।
ଗୋକୁଳେ ମିଳିଲା ଅକ୍ରୂର ॥୨୪
ବାଟେ ଦେଖିଲା ବାଲିକୁଦ ।
ପଡ଼ିଛି ଗୋବିନ୍ଦର ପାଦ ॥
ଧ୍ୱଜ ଅଙ୍କୁଶ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ ।
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ କଲା ମନ ॥
ପୁଲକ ହେଲା ରୋମରାଜି ।
ଅଶ୍ରୁ ଗଳଇ ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥
ରଥୁଁ ପଡ଼ିଲା ବେଗେ ଡେଇଁ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ପାଦପଙ୍କଜ ଚିହ୍ନ ଧୂଳି ।
ଅକ୍ରୂର ଶିରେ ବେଗେ ବୋଳି ॥
ଲୋଟଇ ପାଦଚିହ୍ନ ପରେ ।
ତାଡ଼ଇ ବେନିଭୁଜ ଶିରେ ॥୨୫,୨୬
ଅକ୍ରୂର ଥାଇ ନିଜ ଘରେ ।
ଯାହା ଶୁଣିଛି କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ॥
ତାହାର ପାଦଚିହ୍ନ ପାଇ ।
ଉଠିଣ ଆନନ୍ଦେ ନାଚଇ ॥
ଆନନ୍ଦସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲା ।
ଦେହ ଜୀବନ ପାସୋରିଲା ॥୨୭
ଏମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇଁ ।
ଅକ୍ରୂର ଦୂରୁଁ ଦେଲା ଗ୍ରହିଁ ॥
ଦେଖିଲା ଗୋପାଳଙ୍କ ମେଳେ ।
ଗୋରୁଏ ଅଛନ୍ତି ଗହଳେ ॥
ଗାଈ ଦୁହଁନ୍ତି ଗୋପପୋଏ ।
ଶବଦ ସମୁଦ୍ରର ପ୍ରାୟେ ॥
କ୍ଷୀର ଢାଳନ୍ତି ଭାଣ୍ଡେ ନେଇ ।
ପୁଣ ଦୁହଁନ୍ତି ଗୀତ ଗାଇ ॥
ଯେ ଯାହା ଅନୁରୂପେ ରୂପ ।
ଦିଶନ୍ତି ଏକଇ ସ୍ୱରୂପ ॥

କଙ୍କଣ ନୂପୁର ବାଜେଣୀ ।
ବିବିଧ ଛନ୍ଦରେ କାଛେଣୀ ॥
ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଗୁଞ୍ଜ ଶିରେ ।
ସୁରଙ୍ଗ ପାଦୁକା ପୟରେ ॥
ଗୋରୁଙ୍କ ଲାଞ୍ଜଧୂଳି ଅଙ୍ଗେ ।
ଭୂଷଣ ଗୋପାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ॥
ଛନ୍ଦଦଉଡ଼ି ଧରି କରେ ।
ବାଛୁରୀ ଛନ୍ଦନ୍ତି ସଧୀରେ ॥
ଶ୍ରବଣେ ଶୋଭଇ କୁଣ୍ଡଳ ।
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ॥
ଅକ୍ରୂର ଦେଖି ବିସ୍ମରଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ନ ଚିହ୍ନଇ ॥
ସର୍ବେ ଦିଶନ୍ତି ଏକମତେ ।
ମୁଁ ଅବା ଜାଣିବି କେମନ୍ତେ ॥
ଦାସବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ।
ଜାଣିଲେ ଅକ୍ରୂରର ମନ ॥
ତକ୍ଷଣେ ନିଜ ରୂପ ହୋଇ ।
ଗାଈ ଦୁହଁନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଧବଳ ତନୁ ରାମକାୟେ ।
କୋଟି ଶଶାଙ୍କ ସମ ନୋହେ ॥
ନୀଳ ପତନୀ କଟିଭାଗ ।
ରଙ୍ଗ ବସନ ଶିରେ ପାଗ ॥
ଶିରେ ସପତ ନାଗଫଣୀ ।
କରେ କଙ୍କଣ କଣ୍ଠେ ମଣି ॥
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନସାର ।
ନିବିଡ଼ ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
କୃଷ୍ଣେ ଦେଖିଲା ବାମ ପାଖେ ।
ଗୁଞ୍ଜ ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ଶିଖେ ॥
ନୀଳ ଜୀମୂତ ତନୁ ଶୋହେ ।
କୋଟିଏ କାମ ତୁଲ୍ୟ ନୋହେ ॥
ଶ୍ରବଣେ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ପୀତବାସ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥
ରତ୍ନ କଠାଉ ପାଦଯୁଗେ ।
ମଣି ମେଖଳା କଟିଭାଗେ ॥

କ୍ଷୀର କଣିକା ନୀଳ ଦେହେ ।
ଦିଶନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ର ପରାୟେ ॥
ଲୋଚନ ପଦ୍ମପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
ମହାମହିମ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥୨୮
ଅକ୍ରୂର ମନେ ବିସ୍ମରଇ ।
ଭେଟିଲି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଏ ସେ ରୋହିଣୀସୁତ ରାମ ।
ସୁନ୍ଦର ପଣେ ନାହିଁ ସମ ॥
ଆଜାନୁଭୁଜ ବଳୀୟାର ।
ମତ୍ତ ସିଂହକୁ ପଟାନ୍ତର ॥
ବିକ୍ରମ ସିଂହ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ।
ଏ ସେ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ବୟସ କିଶୋର ।
ଅଟନ୍ତି ବେନି ସହୋଦର ॥୨୯
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ଦେହେ ବୋଳି ।
କପୋଳେ ଶୋହେ ଗୋରୁଧୂଳି ॥
ପ୍ରଧାନ[୧] ପୁରୁଷ ଏ ବେନି ।
ସଂସାର ପିଅର ଜନନୀ ॥
ମର୍କତ ରୌପ୍ୟ ଗିରି ଘେରି ।
ଶୋହେ କି କନକ ପାଚେରୀ ॥
ଅବନୀ ଭାରାର ଉଶ୍ୱାସେ ।
ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ନିଜ ଅଂଶେ ॥
ଦଶଦିଗର ତମ ନାଶି ।
ନିଜ ସ୍ୱରୂପେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥୩୦-୩୩
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲା ଅକ୍ରୂର ।
ଧୀରେ ଗ୍ରହିଁଇ ସ୍ନେହଭର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
ସଂଭ୍ରମେ ଲୋଚନ ବୁଜିଲା ॥
ଅଭୟ ପାଦେ ଶିର ଦେଇ ।
ପଡ଼ିଲା ଦଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ନୟନ ଯୁଗୁଁ ବହେ ନୀର ।
କଣ୍ଠ ହୋଇଲା ଶୋକଭର ॥
କହି ନ ପାରି ଆତ୍ମ ନାମ ।
ମନେ ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣ ରାମ ॥
ପୁଣି ଉଠିଲା ଭାବଭରେ ।
ପଡ଼ିଲା ରାମର ପୟରେ ॥୩୪, ୩୫

ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ଉଠିଲେ ଅକ୍ରୂରକୁ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଧରି ଅକ୍ରୂର ବେନି ଭୁଜ ।
ତୋଳିଲେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ॥
ଗ୍ରପିଲେ ହୃଦରେ ଲଗାଇ ।
ଅକ୍ରୂର ବୋଲେ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥୩୬
ପୁଣି ପଡ଼ଇ ପାଦତଳେ ।
ରାମ ଧଇଲେ ଯାଇ କୋଳେ ॥
ଅକ୍ରୂର ମୁଖେ ନୀର ଦେଇ ।
ବସ୍ତ୍ରେ ପୋଛିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଶାନ୍ତ କରାଇ ସହୋଦର ।
କନ୍ଧେ ଘେନାଇ ବେନି କର ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ କନ୍ଧେ କର ।
ସଧୀରେ ଗ୍ରଲଇ ଅକ୍ରୂର ॥
ଆନନ୍ଦ ସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲା ।
ରାତ୍ର ଦିବସ ନ ଜାଣିଲା ॥
ଅକ୍ରୂରେ ଘେନି ବେନି ଭାଇ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ଯାଇ ॥୩୭
ପାଦ ଧୋଇଲେ ଚକ୍ରଧର ।
ବିଞ୍ଚନ୍ତି ରୋହିଣୀକୁମର ॥
ଆସନ ଦେଇ ଦାମୋଦର ।
ପୂଜିଲେ ଅକ୍ରୂର ପୟର ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଖୁଡୁତା ଅକ୍ରୂର ।
ବନ୍ଧୁଜନର ଯେ ବେଭାର ॥
ମଧୁର କୋମଳ ବଚନ ।
ତୋଷିଲେ ଅକ୍ରୂରର ମନ ॥
ପବିତ୍ର ଅନ୍ନ ବାସ ପାଣି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପରଷନ୍ତି ଆଣି ॥
ଦଧି ଶାକର ଘୃତ ସର ।
ଦିଅନ୍ତି ଯଶୋଦା କୁମର ॥
ମୁଖ ପଖାଳି ବାସଗୁଆ ।
ରାମ ଯେ ଭୁଞ୍ଜାନ୍ତି ବିଡ଼ିଆ ॥
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ଫୁଲମାଳ ।
ଦେଇ ବସିଲେ ପାଦତଳ ॥

୧. ପ୍ରଧାନ—ପ୍ରକୃତି ।

ଅକ୍ରୂର ପାଦେ କର ଦେଇ ।
ଧାରେ ଚାପନ୍ତେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ରାମ ଚାପନ୍ତେ କରସ୍ଥଳ ।
ପୁଲକ ଅକ୍ରୂର ଶରୀର ॥୩୮-୪୦
ଅକ୍ରୂର ଦେହୁ ଶ୍ରମ ଗଲା ।
ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦ ପଚାରିଲା ॥
ଭୋ ମିତ୍ର କହିବା କୁଶଳ ।
ଭଲେ କି ଛନ୍ତି ଯଦୁକୁଳ ॥
କି ଆଉ ପଚାରିବି ମୁହିଁ ।
ଜୀବନ ଡରେ ଘରେ ରହି ॥
ଯାବତ ଅଛି ଭୋଜପତି ।
ତୁମ୍ଭର କାହିଁ ଭଲ ଗତି ॥

ପଶୁମାରକଂ[1] ଘରେ ଯେହ୍ନେ ।
ବନ୍ଦୀରେ ଥାନ୍ତି ପଶୁଗଣେ ॥୪୧
କଂସ ଜୀବନେ ଯେବେ ଥାଇ ।
ଯଦୁଙ୍କ ସୁଖ ଲେଶ ନାହିଁ ॥
ସୋଦର ବହେଣୀର ପୋଏ ।
ଯେ କଂସ ମାଇଲା ନିର୍ଦ୍ଧଯେ ॥
ତାର ପ୍ରଜାଙ୍କ କି କୁଶଳ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟଇ ଅସୁର ॥୪୨
ଏମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସେ ପଚାରି ।
ଅକ୍ରୂର କର କରେ ଧରି ॥
ନୟନୁଁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ।
ଅକ୍ରୂର ଦେଖିଲା ବିକଳ ॥

ଉଠି ନନ୍ଦକୁ ଧରି କୋଳେ ।
ମୁଖ ଧୋଇଲା ବାସଜଳେ ॥
ଛାଡ଼ିଲା ଆପଣାର ଶ୍ରମ ।
ଶୁଣିଣ ମଧୁର ବଚନ ॥୪୩
ଥିଲା ଯେ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଶିରେ ନିବେଶି ବେନିହସ୍ତ ॥
ସୁଜନଜନ ପଛେ ଥାଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଚାହିଁ ॥
ଛାଡ଼ିବ ଭବବନ୍ଧ ପାଶ ।
ଗୀତେ ଭିଆଇ କୃଷ୍ଣରସ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦ ତଳେ ।
ଶରଣ ଗଲି ସଦାକାଳେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅକ୍ରୂରାଗମନଂ ନାମ ଏକଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବୟାଳିଶରେ ମଧୁପୁରୀ । କୃଷ୍ଣ ଗମନ୍ତେ ଗୋପନାରୀ ॥
ବିଳାପ ପୁଣି ବିଷ୍ଣୁପୁର । ଦର୍ଶନ କରିଲା ଅକ୍ରୂର ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ତନୁଜ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହାରାଜ ॥
ପଲଙ୍କେ ବସାଇ ଅକ୍ରୂର ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ପୂଜିଲେ ପୟର ॥
ଯାହା ବିଚାରିଥିଲା ପଥେ ।
କୃଷ୍ଣ ପୂଜିଲେ ସେହିମତେ ॥ ୧
ଯାହାର ନାମ ପଦ୍ମନାଭ ।
ତାହାକୁ କି ଅବା ଅପୂର୍ବ ॥
ଶୀତଳ ମଣୋହି କରାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ବନ୍ଧୁ ବିଷୟେ ରାଜା କଂସ ।
ଯେମନ୍ତେ କରିଛି ବିଶ୍ୱାସ ॥୨,୩

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉବାଚ

କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ତାତ ।
ଭଲେ ଅଇଲଟିକି ପଥ ॥
ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ଅଛ ଜାଣି ।
ଭୋ ତାତ କହ ପରିମାଣି ॥ ୪
ଯାବତ କୁଳବ୍ୟାଧି ହୋଇ ।
କଂସ ମାତୁଳ ମୋ ଅଛଇ ॥
ତାବତ ସୁଖ କାହିଁ ଆଉ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଯେତେ ମୋର ॥ ୫
ବଡ଼ ହୋଇଲା ଦୁଃଖ ଭାର ।
ତାତ ଜନନୀଙ୍କର ମୋର ॥
ପୁତ୍ରମାରଣ ମୋର ବାଦେ ।
ଲୌହ ଶାଙ୍କୁଳି ବେନି ପାଦେ ॥ ୬

ଆଜ ମୋହର ଭାଗ୍ୟ ଦେଖ ।
ଦେଖିଲି ବନ୍ଧୁଜନ ମୁଖ ॥
ଭୋ ତାତ ତୋର ଆଗମନ ।
କହିବା କେବଣ କାରଣ ॥
କପଟ ନ କର ତୁ ମୋତେ ।
କହ ଉଚିତ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ୭

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କୃଷ୍ଣ ବଚନ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ଅକ୍ରୂର କହେ ସାଧୁବାଣୀ ॥
ଯାଦବବଂଶେ ଯାହା କଲା ।
ବସୁଦେବଙ୍କୁ ହାଣୁଥିଲା ॥
ଧନୁଉତ୍ସବ ଯାତ୍ରା ଛଳେ ।
ଗୋପେ ପେଷିଲା ମୋତେ ବଳେ ॥

୧. ପଶୁମାରକ—କଂସେଇ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତୋହର ଜନ୍ମ ଆମ୍ଭ ଘରେ ।
ନାରଦ କହିଲେ ଛାମୁରେ ॥
ଶୁଣି ଯେତେକ କଷ୍ଟ ଦେଲା ।
ଭୋ ନାଥ ନୁହଁଇ ସହିଲା ॥
କିସ କହିବି ଆଉ ମୁହିଁ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୮,୯
ଅକ୍ରୂର କଥା କୃଷ୍ଣ ଶୁଣି ।
ହସନ୍ତି ରାମ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ରାଇ ବେନି ଭାଇ ।
କହନ୍ତି ଅକ୍ରୂରେ ବସାଇ ॥
ନନ୍ଦକୁ ବୋଲନ୍ତି ଅକ୍ରୂର ।
ମଥୁରା ଯିବା ସଜ କର ॥
ଧନୁ ଉଛବ ମଧୁପୁର ।
ଗୋରସ ଘେନି ଶତେ ଭାର ॥
ସର ଲବଣୀ ଆଦି କରି ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥
ବହନ ଗ୍ୱଲ ରାତ୍ର ଥାଉଁ ।
କଂସ ରାଜାର କୋପ ନୋହୁ ॥
ଶକଟେ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଭରି ।
ଆଗହୁଁ ଯାନ୍ତୁ ନରନାରୀ ॥
ରାଜା ହକରା ଗ୍ୱରିଦିଗେ ।
ଲୋକେ ମିଳିବେ ଧନୁଯାଗେ ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ ପୂଜା କରି ।
ତୋଷ କରିବେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ରାଜନ ହୋଇ ସାବଧାନ ।
ଯେ ଯାହା ମତେ ଦେବେ ଦାନ ॥
ଧନ ବସନ ଅଳଙ୍କାର ।
ଅନେକ କରିଛି ସମ୍ଭାର ॥
ଏମନ୍ତ କହି ରାଜା ଲୋକ ।
ନନ୍ଦକୁ ଦେଲାକ ଶ୍ରୀମୁଖ[୧] ॥
ନନ୍ଦ ଉଠିଣ ଘେନି କରେ ।
ଶ୍ରୀମୁଖ ଲଗାଇଲା ଶିରେ ॥
ପଢ଼ି ସାନନ୍ଦ ଗୋପବୀର ।
ଘୋଷଣା ଦେଲା ନିଜ ପୁର ॥
ଗୋପାଳେ ବେଗେ ହୁଅ ସଜ ।
ଆଜ୍ଞା ଦେଇଛି ଭୋଜରାଜ ॥

ଧନୁଉଛବ ମଧୁପୁର ।
ଗୋରସ ଘେନ ଶତେ ଭାର ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ ବେଗେ ଯାଅ ।
ରାତ୍ରହୁଁ କେବେହେଁ ନ ରୁହ ॥
ବିଳମ୍ବ ନ କର କେବେହେଁ ।
କୋପ କରିବ କଂସରାୟେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୋର ସଙ୍ଗେ ।
ରଥେ ମଥୁରା ଯିବେ ବେଗେ ॥
ରାଜାଙ୍କୁ କରିବେ ଦର୍ଶନ ।
ଦେଖିବେ ଧନୁଯାତ୍ରାମାନ ॥
ରାତ୍ରହୁଁ ଯାଅ ବେଗ କରି ।
ଶକଟେ ଘୃତ ସର ଭରି ॥୧୦-୧୨
ଗୋପରେ ଶୁଭିଲା ଘୋଷଣ ।
ମଥୁରା ଯିବେ ନାରାୟଣ ॥
ରାଜାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବେ ।
ମଥୁରା ନଗରେ ରହିବେ ॥
ବନ୍ଦୀ କରିବ ମଧୁପୁରେ ।
ଲୁଚି ଯେ ଥିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ॥
ଶୁଣି ଗୋପାଳେ ଛନଛନ ।
ବିକଳ ଗୋପୀଙ୍କର ମନ ॥୧୩
ଏକ ଆରକେ ମୁହଁ ଗ୍ୱହିଁ ।
କହନ୍ତି ବାଇ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ଶୁଣ ଗୋ ସଖି ବିପରୀତ ।
ଆସି ଯେ ଅଛି କଂସଦୂତ ॥
ନନ୍ଦ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଦି କରି ।
ମଥୁରା ଘେନି ଯିବ ଧରି ॥
ନେଇ ମାରିବ ବେନି ଭାଇ ।
ଆମ୍ଭର ନେବ ଗୋରୁଗାଈ ॥
କେ ବୋଲେ ନୁହଁଇ ଏମନ୍ତ ।
ମଥୁରାପୁରେ ଧନୁଯାତ ॥
ଯାତ୍ରାକୁ ଯିବେ ବେନି ଭାଇ ।
ରଥ ଦେଇଛି ପଠିଆଇ ॥
ରାଜନିଯୋଗ ଆବୋରିବେ ।
ମଥୁରା ନଗରେ ରହିବେ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦି କରି ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥

ଗୋରସ ଦେବେ ରାଜା ଆଗେ ।
ଯାତ୍ରା ଦେଖିବେ ନବରଙ୍ଗେ ॥
ପୁଣି ଆସିବେ ଗୋପପୁର ।
ରହିବେ ରାମ ଦାମୋଦର ॥
ଶୁଣି ହୁଅନ୍ତି ଶୋକଚିତ୍ତ ।
ଶୋକେ ବୋଲନ୍ତି ଏହିମତ ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବା ଗୋ ଏବେ ।
କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ଯେବେ ଯିବେ ॥
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବା ଗୋ ଦିନ ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଆମ୍ଭର ଜୀବନ ॥
କହି କାତରେ କମ୍ପେ କାୟେ ।
ମୂର୍ଚ୍ଛିତେ ପଡ଼ିଲେ ଥୋକାଏ ॥
ଶିଶିରେ ଯେହ୍ନେ ପଦ୍ମବନ ।
କ୍ଷଣକେ ହୁଅଇ ଦହନ ॥
କାହାର ମୁଖ ଗଲା ଶୁଖି ।
କେହୁ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
କାହାର ଫିଟିଲା ଅଞ୍ଚଳ ।
କଟିମେଖଳା ଅସମ୍ଭାଳ ॥
କେ ପଡ଼ି କାନ୍ଦଇ ଧରଣୀ ।
ଦେହ ଅବନୀ କେ ନ ଜାଣି ॥
ହା କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ମୋହେ ପଡ଼ି ।
କେ ମୁଣ୍ଡେ ବେନି କର ତାଡ଼ି ॥
ଶିରେ କେ ମାରଇ ପଥର ।
ଆହା ଗୋବିନ୍ଦ ହଳଧର ॥
କେ ବୋଲେ ଜାଣିବାଟି ଆଜ ।
ମୋର ମହିମା ତୁମ୍ଭେ ବୁଝ ॥
ଅକ୍ରୂର ସଂହାରିବି ଯାଇଁ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ରୁହାଇ ॥
କଂସ କରିବ କିସ ଆର ।
ଆମ୍ଭର କୃଷ୍ଣ ବଳୀୟାର ॥
ଦେଖିଲଟିକି ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ।
ଗିରି ଟେକିଲେ ବାମକରେ ॥
ପୂତନା ଆଦି କେଶୀ ଯାଏ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମାଇଲେ ନିର୍ଭୟେ ॥
ତାହାର ଭୁଜ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ସୁଖରେ ଗୋପରେ ବିହରି ॥

୧. ଶ୍ରୀମୁଖ—ଚିଠି ।

ଅକ୍ରୂର ମାରିବା ଗୋ ଆସ ।
କି କରି ପାରିବ ସେ କଂସ ॥
ଆଜ ଗୋବିନ୍ଦ ଘେନିଗଲେ ।
ଆମ୍ଭେ ମରିବା ଏକାବେଳେ ॥
କିସ କରିବା ଗୋପପୁର ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଜୀବନ ଆମ୍ଭର ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ଅନୁରାଗ ।
ଅଳପ ସ୍ମିତ ମୁଖରଙ୍ଗ ॥
ହୃଦେ ସୁମରି ଲୁହ ବହି ।
ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ସୁନ୍ଦର ଚାଲିବାର ଠାଣି ।
ଯେମନ୍ତ କହେ ମୃଦୁବାଣୀ ॥
ଅଳପ ହସି ବାଙ୍କେ ଚାହିଁ ।
କଟାକ୍ଷେ ଜଗତ ମୋହଇ ॥
ଯେତେ ସଙ୍କଟୁ ଅଛି ତାରି ।
ଅସୁର ଅଛି ଯେତେ ମାରି ॥
ଏଣେ ନିରୋପି କୃଷ୍ଣେ ମନ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଯୋଗେ ଛନଛନ ॥
ସକଳେ ହୋଇ ଏକରୁଣ୍ଡ ।
ଲୋକ ଗହଳ ଗୋପଦାଣ୍ଡ ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି ଦଇବ ସୁମରି ।
ବିଚ୍ଛେଦ ଦୁଃଖେ ଗୋପନାରୀ ॥୧୪-୧୮
ତୁ ହୋ ଦଇବ ବଡ଼ ମନ୍ଦ ।
ଗୋପନଗରେ କଲୁ ଛନ୍ଦ ॥
ସଂଯୋଗ କଲୁ କୃଷ୍ଣସଙ୍ଗେ ।
ଏବେ ତ ନାଶିଲୁ ବିଯୋଗେ ॥
ଆମ୍ଭର ନ ପୂରିଲା ଆଶ ।
ଅଳପେ କଲୁ ଯେ ନିରାଶ ॥
ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ୱଭାବ ତୋ ହିଆ ।
ଆମ୍ଭରେ ନାହିଁ ତୋର ଦୟା ॥
ବାଳକ ପ୍ରାୟ ତୋର କର୍ମ ।
କେମନ୍ତେ ସହିବଟି ଧର୍ମ ॥୧୯
ନୀଳକୁନ୍ତଳ ଚାରୁମୁଖ ।
ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡେ ମନ ଦୁଃଖ ॥
ମଧୁରହାସ ନାସା ରେଖ ।
ଦେଖିଲେ ପାଉଁ ମନେ ସୁଖ ॥

ସେ ସୁଖ କରାଉଛୁ ଦୂର ।
ଅସାଧୁ କର୍ମ ଏ ତୋହର ॥୨୦
ଏମନ୍ତେ ଅକ୍ରୂରକୁ ଚାହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି କୋପଭର ହୋଇ ॥
ତୁ ଯେବେ ଅକ୍ରୂର ବୋଲାଉ ।
କ୍ରୂର ସ୍ୱଭାବ କିମ୍ପା ବହୁ ॥
ଆମ୍ଭର ଚକ୍ଷୁ ବନମାଳୀ ।
ତୁ ଏହା ନେଉଅଛୁ ଖୋଳି ॥
ନନ୍ଦକୁମର କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ କଲୁଁ ରଙ୍ଗେ ॥
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ସୁତ ଧନ ଘର ।
ଲଜ୍ଜା ସ୍ୱଭାବ କଲୁଁ ଦୂର ॥
ପୀରତି କରିଅଛୁଁ ନୂଆ ।
ଅକ୍ରୂର ନ ଛଡ଼ା ତୁ ଏହା ॥୨୧,୨୨
ମଥୁରା ନାରୀଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ।
ଶତେ ଜନମେ କେ ପାଇବ ॥
ସୁଖେ ପାହିବ ଆଜ ନିଶି ।
ଦେଖିବେ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାରେ ବସି ॥
ଗ୍ରାମେ ପଶନ୍ତେ ବେନି ଭାଇ ।
ବାମଦକ୍ଷିଣେ ଥିବେ ଚାହିଁ ॥
କଟାକ୍ଷେ ଦେଖି କୃଷ୍ଣ ରୂପ ।
ଛାଡ଼ିବେ କୋଟି ଜନ୍ମ ତାପ ॥
କୃଷ୍ଣର ମୁଖ ପଦ୍ମରସ ।
ନୟନ ପାନେ ହୋଇ ତୋଷ ॥
ଗୁରୁ ଗୌରବକୁ ନ ଗଣି ।
ଦାଣ୍ଡେ ଦେଖିବେ ଚକ୍ରପାଣି ॥୨୩
ମଥୁରାପୁର ନାରୀଗଣ ।
ଚାହିଁ ମୋହିବେ ନାରାୟଣ ॥
ମଧୁରହାସେ କୃଷ୍ଣ ମନ ।
ପଣତେ ବାନ୍ଧିବେ ବହନ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ରତିରସେ ଜିତା ।
ଛାଡ଼ିବେ ଗୋପପୁର ଚିନ୍ତା ॥
ଭୁଲାଇ କୃଷ୍ଣ ହଳଧାରୀ ।
ଛାଡ଼ି ନ ଦେବେ ଗୋପପୁରୀ ॥୨୪
ଯାଦବ ଆଦି ସାତବଂଶ ।
ତାହାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଗୋ ଅଶେଷ ॥

ଆଜ ପାଇବେ ତପଫଳ ।
ଦେଖିବେ ମଦନଗୋପାଳ ॥୨୫
ଆମ୍ଭର ପୂର୍ବପାପେ ଜାଣ ।
ଅକ୍ରୂର ହୋଇଲା ଦାରୁଣ ॥
ଆମ୍ଭର ଦୁଃଖ ନ ଜାଣଇ ।
ମଥୁରା ନେବ ବେନି ଭାଇ ॥
ଦେହରୁ ପ୍ରାଣ ନେବ ହରି ।
ଆଜ ମରିବୁଁ ଗୋପନାରୀ ॥୨୬
ଦେଖି ଗୋପାଳେ ଏଡ଼େ ମନ୍ଦ ।
ବିଚାର ନ କରଇ ନନ୍ଦ ॥
ପୁଅଙ୍କ ଭଲ ନ ଜାଣଇ ।
ଅକ୍ରୂର ବୋଲେ ପଠିଆଇ ॥
ଯଶୋଦା ନ ଜାଣଇ ଏହା ।
କେମନ୍ତେ ଧରିବଟି ହିଆ ॥
ଗଉଡ଼େ ବାଇ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଆଗ ହୁଅନ୍ତି ସଜ ହୋଇ ॥
ଦଇବ ହୋଇଲା ବଇରୀ ।
ଆଜୁଁ ବୁଡ଼ିଲା ଗୋପଶିରୀ ॥୨୭
ଆସ ଗୋ ଓଗାଳିବା ରଥ ।
ଅକ୍ରୂର କେଡ଼େ ସମରଥ ॥
ରଥ କରିବା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ଛେଦିବା ଅକ୍ରୂରର ମୁଣ୍ଡ ॥
କି କରି ପାରିବେ ଗୋପାଳେ ।
ରଥ ଭାଙ୍ଗିବା ଆମ୍ଭେ ବଳେ ॥
ଶୁଣି ଗୋ କଂସ କରୁ ରୋଷ ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଥିବା ତାର ଦେଶ ॥୨୮
ଅର୍ଦ୍ଧ ନିମିଷେ କୃଷ୍ଣସଙ୍ଗ ।
ଛାଡ଼ି ମଣିଲୁଁ ଶତେ ଯୁଗ ॥
ଆମ୍ଭର ଦୁଃଖର ସୋଦର ।
ଦଇବ କଲା ଏବେ ଦୂର ॥
ଆମ୍ଭର ରାସକେଳି ରସ ।
ଜାଣେନା ବୃନ୍ଦାବନ ଦେଶ ॥
ନିମିଷେ ନ ପାଇ ମୁରାରି ।
କେମନ୍ତ ହେଲୁଁ ଗୋପନାରୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପାଇ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ନିମିଷ କଲୁଁ ବ୍ରହ୍ମନିଶି ॥

ତାହାର ଗୁଣ ମନେ ଗୁଣି ।
ଏବେ ମରିବୁଁ ଗୋପାଳୁଣୀ ॥୨୯
ଗୋରୁ ଚରାଉଥାଇ ବନେ ।
ଗୋପେ ଆସଇ ରାତ୍ରମାନେ ॥
ପଥେ ଗୋ ତାର ମୁଖ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରୁ ଯେ ଆଖି ॥
କଟାକ୍ଷ କରି ବେଣୁ ବାଇ ।
ଜୀବନ ପାଉ ତାହା ଗ୍ରହିଁ ॥
ଏବେ ମଥୁରାପୁର ଗଲେ ।
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବା ଗୋ ଭଲେ ॥୩୦

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଗୋପନାରୀ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଚ୍ଛେଦେ ତନୁ ଘାରି ॥
ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ିଲେ ଗୋପଦାଣ୍ଡେ ।
ତାଡ଼ନ୍ତି ବେନିଭୁଜ ମୁଣ୍ଡେ ॥
ବିକଳେ ବୁଜିଲେ ନୟନ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଧରି କୃଷ୍ଣନାମ ॥
ମୁକୁନ୍ଦ ଦାମୋଦର ହରି ।
ମାଧବ ରାମ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ଜୀବନ ଗଲାଟି ଆମ୍ଭର ।
ମଥୁରା ନ ଯା ଦାମୋଦର ॥
ତୋତେ ନ ପାଇ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଦିନ ବଞ୍ଚିବୁ କାହା ଗ୍ରହିଁ ॥
ଅକ୍ରୂର ଆମ୍ଭ ଚକ୍ଷୁ ନେଲା ।
ଜୀବନ ଥାଉଁ ତ ମାଇଲା ॥୩୧
ରୋଦନ ଶୁଣି ଗୋପୀଜନେ ।
ଅକ୍ରୂର କୋପ କଲା ମନେ ॥
ବୋଲଇ ନନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଲେଉଟି ଯିବି ଆଜ ମୁହିଁ ॥
ଜାଣୁନା କଂସର ମହିମା ।
ନ ଥିବ ଗୋପପୁର ସୀମା ॥
ଲେଉଟି ଗଲେ ଆଜ ମୁହିଁ ।
ଗୋପେ ପାରିବୁଟି କି ରହି ॥
ଦଣ୍ଡେ ହେ ନ କର ଉଛୁର ।
କୁଶଳେ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋର ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୋତେ ଦେଇ ।
ନ ଯାଇ ପଛେ ଥାଅ ତୁହି ॥

ଯଶୋଦା ଅକ୍ରୂରକୁ ଗ୍ରହିଁ ।
କାନ୍ଦଇ କୃଷ୍ଣ କୋଳେ ନେଇ ॥
ରୋହିଣୀ ଧରି ହଳଧରେ ।
ରୋଦନ କଲେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ॥
ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଶିରେ ଜାଣି ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ଯଶୋଦା ରୋହିଣୀ ॥
ଦଇବ କଲୁ ବିପରୀତ ।
କାହାକୁ ସମର୍ପିବୁଁ ସୁତ ॥
ଜୀବନ ଥିବ ଆମ୍ଭ କାହିଁ ।
ମରିବୁଁ ପୁତ୍ରକୁ ନ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଯଶୋଦା କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କାନ୍ଦଇ ମୁଖେ ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ॥
ତୁ କୃଷ୍ଣ ଗଲେ ମଧୁପୁରୀ ।
ଜୀବନ ନ ପାରିବି ଧରି ॥
ଗୋରୁ ଚରାଉ ଯେତେବେଳେ ।
କାନନେ ଗୋପସୁତ ମେଳେ ॥
ଦଣ୍ଡେ ମୁଁ ନ ଦେଖିଲେ ତୋତେ ।
ନିମିଷ ହୋଏ ଯୁଗ ଶତେ ॥
ପୁଚ୍ଛଇ ଜଣେ ଜଣେ ରାଇ ।
ପୁତ୍ର ମୋ କେ ଦେଖିଛ କାହିଁ ॥
କ୍ଷତ ହରିଣୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ରବିକିରଣ ଗ୍ରହୁଁଥାଇ ॥
ବେଳ ତ ହୋଇଲା ଉଛୁର ।
କୃଷ୍ଣ ନଇଲା କିମ୍ପା ଘର ॥
ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମୋତେ ପିତା ।
ତୋତେ ନ ଦେଖି ମୋର ଚିନ୍ତା ॥
ନିମିଷ ଯୁଗପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଘର ବାହାରେ ନ ରହଇ ॥
ତୋର ବଦନ ଯେତେବେଳେ ।
ଦେଖଇ ନୟନ ଯୁଗଳେ ॥
ତେବେ ମୋ ଜୀବନ ପଶଇ ।
ସର ଲବଣୀ ତୋତେ ଦେଇ ॥
ଏବେ ତୁ ମଧୁପୁର ଗଲେ ।
ମୁହିଁ ଯିବଇଁ ତୋର ତୁଲେ ॥
ପୁଣି ରାମକୁ କୋଳେ ଧରି ।
ଶୋକେ ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦନାରୀ ॥
ତୁ ରାମ ବଳେ ବଳୀୟାର ।
କୃଷ୍ଣ ମୋ ନୁହଇ ଚତୁର ॥

ସଙ୍ଗ ତୁ ନ ଛାଡ଼ିବୁ ଦଣ୍ଡେ ।
ଗହଳ ମଥୁରାର ଦାଣ୍ଡେ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ନନ୍ଦନାରୀ ।
ବେନି ଲୋଚନୁଁ ବହେ ବାରି ॥
ଅକ୍ରୂର କୋପେ ପରଜ୍ୱଳି ।
ରୋଷେ ନନ୍ଦକୁ ଦେଇ ଗାଳି ॥
କୃଷ୍ଣ ସାରିଲେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ।
ସଜ ହୋଇଲେ ବଳରାମ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ରୋଦନ ଚହଳ ।
ଗୋପରେ ଶୁଭୁଅଛି ଗୋଳ ॥
ପ୍ରଳୟ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ରାମ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଗୋପାଳେ ହୁଅ ଆଗୁସାର ।
ଗୋରସ ଶକଟ ସମ୍ଭାର ॥
ଅକ୍ରୂର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ।
ରଥେ ତୋଳିଲା ରାମହରି ॥
ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟନାଦ ଧ୍ୱନି ।
ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି ମେଦିନୀ ॥
ଆକାଶେ ଥାଇ ଦେବଲୋକେ ।
କୁସୁମ ବରଷନ୍ତି ଥୋକେ ॥
ଦିଗେ ଦିଶନ୍ତି ପରିମଳ ।
ସୁଗନ୍ଧ ପବନ ଶୀତଳ ॥
କୃଷ୍ଣର ପଥ ଅନୁକୂଳ ।
ଶୂନ୍ୟେ ମିଳିଲେ ମେଘମାଳ ॥
ଗଗନେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଶବଦ ।
ମଙ୍ଗଳ କଲେ ଗୀତନାଦ ॥
ଦେଖନ୍ତି ଦଶ ଦିଗପାଳେ ।
ବାହାର ହୋଇଲେ ଗୋପାଳେ ॥
ଶକଟ ଯାନ୍ତି ଯୂଥ ଯୂଥ ।
ଗୋରସ ଭାର ଅପ୍ରମିତ ॥
ବାଜଇ ମଙ୍ଗଳ ମହୁରି ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ନରହରି ॥୩୨-୩୪
ଗୋପୀ ଓଗାଳୁଛନ୍ତି ପଥ ।
କାହିଁକି ଯିବ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ହସ୍ତେ ଘେନି ।
ମଥୁରା ଯାଅ ଭାଇ ବେନି ॥
ଏଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତୋର ହିଆ ।
ଆମ୍ଭରେ ଛାଡ଼ିଲୁ ତୁ ଦୟା ॥

ଯେବେ ଅକ୍ରୁର ତୋତେ ଧରି ।
ନେଉଛି ମଥୁରା ନଗରୀ ॥
ଆମ୍ଭେ ସକଳେ ତୋର ସଙ୍ଗେ ।
ଥିବୁଁ ତୋ ରଥ ଲାଗେ ଲାଗେ ॥
କଂସର ମୁଖେ ତୋତେ ଦେଇ ।
ଘରେ ରହିବୁଁ କିସ ପାଇଁ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ସର୍ବ ବାଳୀ ।
ଗୋପ ନ ଛାଡ଼ ବନମାଳୀ ॥
କାକର ଘରେ ପିକ ପରି ।
ଏବେ ତ ପକାଉ ପାସୋରି ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଦାମୋଦର ।
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ଶୁଣ ଗୋ ସଖିଜନେ ମୋର ।
ରାଜାର ଆକଟ ଅପାର ॥
ଦେଖ ଆମ୍ଭକୁ ରଥେ ଭରି ।
ଅକ୍ରୁର ନେଉଅଛି ଧରି ॥
ଧନୁଉତ୍ସବ ରଙ୍ଗସଭା ।
ଆମ୍ଭେ ଗୋ ନୟନେ ଦେଖିବା ॥
ରାଜା ହୋଇବ ବଡ଼ ତୋଷ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ ଗ୍ରାମ ଦେଶ ॥
ଗ୍ଵରିଦିଗରୁ ଲୋକେ ଆସି ।
ରଙ୍ଗସଭାରେ ଥିବେ ବସି ॥
ଅନେକ ପୁରୁଁ ନରନାରୀ ।
ଅଣାଇଅଛି ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ଉତ୍ସବ ଦେଖି ତୋଷମନେ ।
ଆସିବୁଁ ଆମ୍ଭେ ଗ୍ଵରିଦିନେ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଯାଅ ଯେଝାଘରେ ।
ମନ ନିବେଶି ମୋ ପୟରେ ॥
ଅକ୍ରୁର ଶୁଣି କୋପଭରେ ।
ରଥ ବାହିଲା ଧାଡିକାରେ ॥
ଗୋପୀଏ ଛାଡ଼ନ୍ତି ବୋବାଳି ।
ବାଲିରେ ନ ପାରନ୍ତି ଗ୍ଵଲି ॥
ଆହା ଗୋବିନ୍ଦ ନନ୍ଦସୁତ ।
ବୋଲି ହୋଇଲେ ମୂରୁଛିତ ॥
କଦଳୀ ଯେହ୍ନେ ମହାବାତେ ।
ପଡ଼ିଲେ ଗୋପବାଳୀ ପଥେ ॥
ପଡ଼ିଣ ଗୋପୀ ଅଣାୟତ୍ତେ ।
ଅଜ୍ଞାନ ମୋହେ ରାଜପଥେ ॥

ଗୋପୀ ବିକଳ କୃଷ୍ଣ ଗ୍ଵହିଁ ।
ଗୋପାଳପୁଅଙ୍କୁ ସେ ରାଇ ॥
ସୁଦାମ ନାମେ ଗୋପବାଳ ।
ତାରେ ବିଶ୍ଵାସୀ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ତାହାକୁ ନିକଟେ ବସାଇ ।
କହନ୍ତି ବିଶ୍ଵାସ କରାଇ ॥
ଗୋପୀଙ୍କୁ କହ ତୁ ବହନେ ।
ଆମ୍ଭେ ଆସିବୁ ଗ୍ଵରିଦିନେ ॥
ଧନୁଉତ୍ସବ ମୁଁ ଦେଖିବି ।
ରାଜାର ମନକୁ ତୋଷିବି ॥
ମଥୁରା ନ ରହିବି ଦଣ୍ଡେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଜଗିଥିବ ଦାଣ୍ଡେ ॥
ମୋତେ ଦେଖିବ ରାତ୍ରମାନେ ।
ନନ୍ଦର ଘରେ ଗ୍ଵରିଦିନେ ॥
ମୋହର ସତ୍ୟ ଏ ବଚନ ।
ଏଥକୁ ସାକ୍ଷୀ ନିରଞ୍ଜନ ॥୩୫, ୩୬
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ଗୋପୀଙ୍କି କହିଲା ମଣାଇଁ ॥
ଶୁଣି ଗୋପୀଏ ଛନଛନ ।
ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ରହଇ ମନ ॥
ରଥକୁ ଗ୍ଵହାନ୍ତି ନିରେଖି ।
ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟ ଆଖି ॥
କେ ବୃକ୍ଷେ ଉଠିଲେ ବହନ ।
ରଥରେ ନିବେଶି ନୟନ ॥
ପିଢ଼ାରେ ଉଠି କେ ଦେଖନ୍ତି ।
ବୃକ୍ଷ ଆରୋହି କେ ଗ୍ଵହାନ୍ତି ॥
କେହ୍ନୁ କ୍ଷଣକେ ଉଚ୍ଚେ ଡାକି ।
ରଥ ପତାକେ ଦେଇ ଆଖି ॥
କେ ବୋଲେ ଯିବି ଧାଡିକାରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଭେଟିବି ନଦୀତୀରେ ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦର ବିଶ୍ଵାସ ।
ଗୋପୀଏ ହୋଇଲେ ନିରାଶ ॥
ନିଃଶ୍ଵାସ ଛାଡ଼ି ଖେଦଭରେ ।
ଜୀବନ ନ ରହେ ଶରୀରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଗୁଣ ଗୁଣି ।
ରାତ୍ର ଦିବସ ଯେ ନ ଜାଣି ॥
ଜୀବନ ଦେଇ କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ଗୋପୀଏ ରହିଲେ ବିଷାଦେ ॥୩୭, ୩୮

ଅକ୍ରୁର ତୋଷମନ ହୋଇ ।
ବନ ଗହନେ ରଥ ବାହି ॥
ପବନୁଁ ବେଗେ ରଥ ଗଲା ।
କାଳିନ୍ଦୀ ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥୩୯
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ବେନି ଭାଇ ।
ଜଳ ପିଇଲେ ବେଗେ ଯାଇ ॥
ନିର୍ମଳ କାଳିନ୍ଦୀର ଜଳ ।
ସ୍ଵଭାବେ ତରଳ ଶୀତଳ ॥
ଶିର ବଦନେ ଜଳ ସିଞ୍ଚି ।
କରଯୁଗଳେ ମୁଖ ପୋଛି ॥
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ନେଇ ରଥ ।
ବସିଲେ ରାମ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଅକ୍ରୁର ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
କହଇ କୃଷ୍ଣପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ଭୋ ନାଥ ହୋଇବା ପ୍ରସନ୍ନ ।
ଯମୁନା କରିବି ସ୍ନାହାନ ॥
ଉଠି ତୋହର ମୁଖ ଗ୍ଵହିଁ ।
ପବିତ୍ର ହୋଇବ ମୋ ଦେହୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଯା ବେଗେ କର ତୁ ସ୍ନାହାନ ॥
ବହନ ଯିବା ମଧୁପୁର ।
ଅକ୍ରୁର ନ କର ଉଛୁର ॥୪୦
ଶୁଣି ଓହ୍ଲାଇ ରଥୁଁ ଧୀରେ ।
ପଶିଲା କାଳିନ୍ଦୀ ଭିତରେ ॥
ବୁଡ଼ିଲା ମାଧବ ସୁମରି ।
ଦେଖିଲା ଜଳେ ରାମ ହରି ॥
ଯେସନେ କୂଳେ ଗଲା ଗ୍ଵହିଁ ।
ଦେଖିଲା ଜଳମଧ୍ୟେ ତା ହିଁ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ମନେ ହୋଇ ।
ବୋଲେ ଅଇଲେ କି ପଳାଇ ॥
କଂସର ଡରେ ରଥେ ବସି ।
ବେନି ସୋଦର ଜଳେ ପଶି ॥
ପଳାଇ ଯିବେ ଗୋପପୁର ।
ମୋତେ ମାରିବ କଂସାସୁର ॥
କି ବୁଦ୍ଧି କରିବଇଁ ମୁହିଁ ।
କୂଳେ ଯେ ଅଇଲି ବସାଇ ॥

ଉରେଣ ଗଲେ କି ପଳାଇ ।
ଉଠି କୂଳକୁ ଦେଲା ଗ୍ରହିଁ ॥
ଦେଖଇ ବୃକ୍ଷତଳେ ରଥ ।
ଅଛନ୍ତି ରାମ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଚକିତ ହୋଇଲା ଅକ୍ରୂର ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ଥରହର ॥
ବୋଲଇ ଜଳେ ଅନ୍ୟ କିସ ।
ମୁହିଁ ଯେ ଦେଖିଲି ସଦୃଶ ॥
ମିଥ୍ୟା ନୁହଁଇନା ସେ ଜଳେ ।
ପୁଣି ବୁଡ଼ିଲା ଆଉ ବେଳେ ॥୪୧-୪୩
ଦେଖଇ ରତ୍ନମୟ ପୁରେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିମାନ ଉପରେ ॥
ସୁରଙ୍ଗ ରତ୍ନ ସିଂହାସନ ।
ଶୀତଳ ବହଇ ପବନ ॥
ଅନନ୍ତ ରୂପ ହଳଧର ।
କୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟାନ୍ତର ॥
ସହସ୍ର ଫଣା ମଣି ଶିର ।
କଟି ଦୁକୂଳ ନୀଳାମ୍ବର ॥
ରୂପେ ଶୋଭିତ ଶିବଗିରି ।
କୋଟିଏ କାମ ନୋହେ ସରି ॥
ମଣିକୁଣ୍ଡଳ ବନମାଳ ।
ସୁରଙ୍ଗ ଅଳକ କପୋଳ ॥
କଟିମେଖଳା ରତ୍ନସାର ।
ନିବିଡ଼ ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
ହାର କେୟୂର ଝଟକନ୍ତି ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ତାରାପନ୍ତି ॥୪୪-୪୬
ଅନନ୍ତ କୋଳେ ବନମାଳୀ ।
ନୀଳଜୀମୂତ ଦେହ ଝଳି ॥
ପୀତବସନ ବନମାଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ॥
ସୁନ୍ଦର ନୀଳ ଭୁଜ ଗ୍ରରି ।
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଚକ୍ରଧାରୀ ॥
ବିକଚ କମଳ ଲୋଚନ ।
ସୁରଙ୍ଗ ହସିତ ବଦନ ॥
ଅନଙ୍ଗ ଗ୍ରପ ଭ୍ରୁରେଖା ।
ସୁନ୍ଦର କପୋଳ ନାସିକା ॥
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦ ହାସ ।
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନତ୍ରାସ ॥
ଲମ୍ବଇ ଭୁଜ ଜାନୁଯାଏ ।
ଦିଶେ ମର୍କତ ସ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରାୟେ ॥
ତୁଙ୍ଗ ହୃଦୟ ଶ୍ରୀନିବାସେ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ବାମପାଶେ ॥
ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ କମ୍ବୁଗ୍ରୀବ ।
ପେଟେ ତ୍ରିବଳୀ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ନାଭି ଗଭୀର ମଝା କ୍ଷୀଣ ।
ବୃଶାଳ[1] କଟି ରତ୍ନଦାମ[2] ॥
ନିତମ୍ବ ହସ୍ତୀକୁମ୍ଭ ଜିଣି ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ କାଛେଣି ॥
ଉଲଟରମ୍ଭା ଜାନୁ ଯୁଗ ।
ଗୁଳ୍ଫଯୁଗଳ ସଞ୍ଚ ତୁଙ୍ଗ ॥
ମାଣିକ ପ୍ରାୟ ନଖପନ୍ତି ।
ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଅଗ୍ରେ ଝଟକନ୍ତି ॥
ନବପଲ୍ଲବ ପ୍ରାୟେ ଝଳି ।
କୋମଳ ଦିଶଇ ଅଙ୍ଗୁଳି ॥
କମଳକୋଷ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ବେନି ଚରଣ ବିରାଜଇ ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନମୟ ରାଶି ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ମିଶି ॥
ଶିରେ ମୁକୁଟ ହୃଦେ ହାର ।
କଟିମେଖଳା ରତ୍ନସାର ॥
ଉତ୍ତରୀ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର କନ୍ଧେ ।
କୁଣ୍ଡଳ କର୍ଣ୍ଣଯୁଗ ଭାଗେ ॥
ହିରଣ୍ୟମୟ ତେଜରାଶି ।
ଚତୁର ଭୁଜ ପରକାଶି ॥
ଚକ୍ର କମଳ ଗଦା ଶଙ୍ଖ ।
ଗଣ୍ଡ ଯୁଗରେ ରାହୁରେଖ ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦୟରେ ।
ବନମାଳାଏ ଲମ୍ବେ ଉରେ ॥
ସୁନନ୍ଦ ଆଦି ପାରିଷଦେ ।
ପକାନ୍ତି ଗ୍ରମର ଆନନ୍ଦେ ॥
ସନକ ଆଦି ମୁନିଗଣେ ।
ଖଟନ୍ତି ଅଭୟ ଚରଣେ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ର ଘେନି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ॥
କିନ୍ନରୀ ତୁମ୍ବୁରୁ ନାରଦ ।
ବୀଣା ଶବଦେ ଗୀତନାଦ ॥
ଭକତ ପ୍ରହଲାଦ ଆଦି ।
ଧ୍ରୁବ ଭୃଷଣ୍ଡ ବେଦବାଦୀ ॥
ନିର୍ମଳ ବାଣୀ ଯେଝାମତେ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତେ ॥
କମଳା ଆଦି ଯେତେ ଦେବୀ ।
ଧୀରେ ଚରଣେ ଛନ୍ତି ସେବି ॥୪୭-୫୫
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣରୂପ ଜଳେ ।
ଦେଖି ଅକ୍ରୂର ବେନି ଡୋଳେ ॥
ରୋମାଞ୍ଚ ହୋଇଲା ଶରୀର ।
ଲୋଚନ ଯୁଗୁଁ ବହେ ନୀର ॥
ଆନନ୍ଦେ କଣ୍ଠ ଗଦଗଦ ।
ମୁଖେ ସ୍ଫୁରିଲା ଗ୍ରରିବେଦ ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲା ବେଗେ ଯାଇ ।
ଉଠିଲା ମୁଣ୍ଡେ କର ଦେଇ ॥
ସଭୟେ ବୁଜିଲା ନୟନ ।
ପୁଣ ଗ୍ରହଁଇ ଛନଛନ ॥
ଆନନ୍ଦ ସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲା ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଲା ॥
ଭୟେ କମ୍ପଇ ତାର ଦେହୀ ।
ସ୍ତୁତି କରଇ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ॥୫୬, ୫୭
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ମୋ ମାଥ ॥
କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
ସୁଜନେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ଚିନ୍ତ ॥
ଜନ୍ମମରଣ ଭୟ ନାଶ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ହୁଅ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅକ୍ରୂରପ୍ରତିଯାନେ ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ବୃଶାଳ—ବିଶାଳ । ୨. ରତ୍ନଦାମ—ରତ୍ନର ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଣି ସର୍ବେଶ୍ୱର । ପ୍ରଣମି ଭକ୍ତିରେ ଅକ୍ରୂର ॥
ତେୟାଳିଶରେ ସ୍ତୁତି କରେ । ସଗୁଣ ଅଗୁଣ ଭେଦରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଭାଗବତ ॥
ଅକ୍ରୂର ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ॥
ନମସ୍ତେ ଅନାଦି ପୁରୁଷ ।
ଅଖିଳ ଜ୍ୟୋତି ପରକାଶ ॥
ମାୟାର ହେତୁ ନାରାୟଣ ।
ନିର୍ଗୁଣ ପୁରୁଷ ପୁରାଣ ॥
ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ନିରାକାର ।
ବ୍ରହ୍ମା ତୋ ନାଭିରୁ ବାହାର ॥
ତୋହର ତହୁଁ ଏ ଜଗତ ।
ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି ଆତଯାତ ॥ ୧
ପୃଥିବୀ ଉଦକ ଅନଳ ।
ପବନ ଆକାଶମଣ୍ଡଳ ॥
ମହତ ଆଦି ମହାଭୂତେ ।
ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦି ଯେତେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥ ସୁରଗଣ ।
ଯେତେ ଏ ଜଗତେ ଭିଆଣ ॥
ଏମାନେ ତୋହର ଶରୀର ।
ତୁ ଆଦିଧର୍ମ ନିରାକାର ॥ ୨
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ତୋର ହୃଦେ ଥାନ୍ତି ।
ତୋହର ରୂପ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତ୍ରିଗୁଣେ ବ୍ରହ୍ମା ଜଡ଼ି ହୋଇ ।
ତୋର ସ୍ୱରୂପ ନ ଜାଣଇ ॥ ୩
ସନକ ଆଦି ଯୋଗୀଜନେ ।
ପୂଜନ୍ତି ତୋହର ଚରଣେ ॥
ମହାପୁରୁଷ ଶୂନ୍ୟ ରୂପ ।
ଜୀବ ସଞ୍ଚାରେ ତିନିରୂପ ॥ ୪
କର୍ମଯୋଗୀଏ ବେଦପଥେ ।
ତୋତେ ପୂଜନ୍ତି ଯଜ୍ଞମତେ ॥
ଅଖିଳ କର୍ମ ଦେଇ ତୋତେ ।
ଜ୍ଞାନୀ ସେବନ୍ତି ଯୋଗମତେ ॥
ନିଶ୍ଚଳ ସମାଧିରେ ମନ ।
ତୋର ଚରଣ କରି ଧ୍ୟାନ ॥ ୫, ୬
ଯେବା ପୂଜନ୍ତି ଦୀକ୍ଷାମତେ♆ ।
ତୋତେ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଜଗତେ ॥
ଅନେକ ରୂପେ ଏକରୂପୀ ।
ତୋତେ ଜାଣିବ କେ ନିରୋପି ॥ ୭
ଶିବପୁରାଣର ଉକତେ ।
କେ ତୋତେ ଭଜେ ଶିବମତେ✧ ॥
ତୁ ନାଥ ସର୍ବଦେବମୟେ ।
ସର୍ବେ ଭଜନ୍ତି ତୋର ପାୟେ ॥
ନାନା ଦେବଙ୍କୁ ସେ ଭଜନ୍ତି ।
ଯେ ଭିନ୍ନବୁଦ୍ଧି ଆଚରନ୍ତି ॥
ଅନେକ ଯୋଗ କର୍ମେ ଭ୍ରମି ।
ଫୁଟି ହୁଅନ୍ତି ପଥଶ୍ରମୀ ॥
ନଦୀ ପୂରନ୍ତି ବୃଷ୍ଟିକାଳେ ।
ସମୁଦ୍ରେ ହୋନ୍ତି ଏକମେଳେ ॥
ସର୍ବଦେବତା ପୂଜା ଯେତେ ।
ଭଜନ ତୋର ପାଦଗତେ§ ॥ ୮-୧୦
ତୋର ପ୍ରକୃତି ତହୁଁ ଜାତ ।
ତାମସ ରଜଗୁଣ ସତ୍ତ୍ୱ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣ ଗଳେ ଛନ୍ଦି ।
ଜନ୍ତୁଏ ମାୟାଜଡ଼େ ବନ୍ଦୀ ॥
ତୋତେ ପାଇବେ ଅବା କାହିଁ ।
ତୋହର ଆଦିଅନ୍ତ ନାହିଁ ॥ ୧୧
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ଜ୍ଞାନ-ଆଖି ।
ସକଳ ବୁଦ୍ଧିଙ୍କର ସାକ୍ଷୀ ॥
ଦେବ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ଆଦି ।
ତୋ ମାୟାବଳେ ସର୍ବେ ବନ୍ଦୀ ॥
ଅନଳ ତୋର ମୁଖୁଁ ଜାତ ।
ଚରଣୁଁ ଅବନୀ ସମ୍ଭୂତ ॥
ଆଦିତ୍ୟ ତୋହର ନୟନ ।
ନାଭିରୁ ପ୍ରକାଶ ଗଗନ ॥
ଶ୍ରବଣୁଁ ତୋର ଦଶଦିଶ ।
ଶିର ତୋହର ସ୍ୱର୍ଗଦେଶ ॥
ଭୁଜ ତୋ ଦଶଦିଗପାଳ ।
ଉଦର ବଡ଼ବା ଅନଳ ॥

---

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

♆ 'ଦୀକ୍ଷାମତେ' ଅର୍ଥାତ୍ ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଶୈବ ଆଦି ଦୀକ୍ଷାନୁସାରେ ।

✧ ଶୈବମତ ଅନୁସାରେ ।

§ ବାସ୍ତବରେ ସମସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ରୂପରେ ଭଗବାନ ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ, କିନ୍ତୁ ଫଳକାମନାର ଭିନ୍ନତା ହେତୁ ଉପାସକର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭଗବଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ୍ ମନେକରେ । ଏଣୁ ତାକୁ ଅବିନାଶୀ ଫଳ (ମୋକ୍ଷ) ମିଳିପାରେ ନାହିଁ । ବିନାଶୀ ଫଳ କିଛି ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସେଭଳି ଲୋକଙ୍କର ଶ୍ରମ ହିଁ ସାର ହୁଏ । ଅନ୍ୟଥା ଅସଂଖ୍ୟ ନଦନଦୀର ଜଳ ସାଗରରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାପରି ସମସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭଗବଦ୍‌ବୁଦ୍ଧିରେ କରାଯାଇଥିବା ଉପାସନା ସର୍ବଶେଷରେ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ହିଁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପଞ୍ଚପବନ ତୋର ପ୍ରାଣ ।
ବୃକ୍ଷ ଓଷଧିଗଣେ ରୋମ ॥
ମେଘ ତୋହର କେଶ ଶିର ।
ତୋ ନଖ ଅସ୍ଥି ଗିରିବର ॥
ନିମିଷ ହୋନ୍ତି ଦିବାରାତ୍ରି ।
ତୋର ବୃଷଣ ପ୍ରଜାପତି ॥
ତୋହର ତେଜେ ଦେବରାଜ ।
ବୃଷ୍ଟି କରଇ ତୋର ବୀର୍ଯ୍ୟ ॥୧୨-୧୪
ଅବ୍ୟୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରଞ୍ଜନ ।
ତୋ ଦେହେ ଚଉଦ ଭୁବନ ॥
ବାସବ ଆଦି ଦେବଗଣେ ।
ସ୍ଥାବର ସିଦ୍ଧ ଯେ ଗ୍ରହଣେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ତୋହର ଶରୀରେ ।
ମଶା ଯେସନେ ଉଡ଼ୁମ୍ବରେ* ॥
ମନର ଆଦିଅନ୍ତ ରୂପୀ ।
ଜଗତେ ଅଛୁ ନାଥ ବ୍ୟାପି ॥
ସଂସାର ଲୀଳା ଏ ଶରୀର ।
ଭୋ ନାଥ ଯେତେ ରୂପ ତୋର ॥
ତେଣେ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ଚିତ୍ତ ।
ତୋ ଯଶ ଭାବନ୍ତି ଜଗତ ॥୧୫, ୧୬
ନମଇଁ ମତ୍ସ୍ୟ ରୂପଧାରୀ ।
ପ୍ରଳୟ ଉଦକ ବିହାରୀ ॥
ହେ ହୟଗ୍ରୀବ ତୋ ଶରଣ ।
ମଧୁ କଇଟଭ ଦଳନ ॥
କମଠରୂପୀ କଳେବର ।
ନମଇଁ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରଧର ॥
ଶୂକର ରୂପେ ମହୀ ଧରି ।
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ନୃସିଂହ ମୂର୍ତ୍ତି ତୋ ଶରୀର ।
ଯେ ରୂପେ ଜନ ଉପକାର ॥
ବାମନ ରୂପେ ବଳି ଗ୍ରସି ।
ନମଇଁ ତ୍ରିବିକ୍ରମରୂପୀ ॥
ଦୁଷ୍ଟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନିବାରଣ ।
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ଭୃଗୁରାମ ॥
ଜାନକୀ ଛଳେ ଦାଶରଥି ।
କୋପେ ନାଶିଲୁ ଲଙ୍କପତି ॥୧୭-୨୦
ନମୋ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାମୋଦର ।
ଗିରି ତୋଳିଲୁ ବାମ କର ॥
ନମଇଁ ବସୁଦେବସୁତ ।
ରୋହିଣୀ ପୁତ୍ର ବଳବନ୍ତ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେବୀ ପୁତ୍ର ନାତି₰ ।
ନମଇଁ ଭୋଜ ଯଦୁପତି ॥୨୧
ବଉଦ୍ଧରୂପୀ ଶୁଦ୍ଧକର୍ମା ।
ଅସୁର ମୋହନେ ତୋ ବାନା ॥
ମ୍ଲେଚ୍ଛ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଳବନ୍ତ ।
କଳକି ରୂପେ କରୁ ଅନ୍ତ ॥୨୨
ତୋହର ମାୟାରେ ଜଗତ ।
ଅଜ୍ଞାନେ ହୋଇ ଆତଯାତ ॥
ପର ଆପଣା ବୋଲି ହୁଡ଼ି ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ମାୟାଚକ୍ରେ ପଡ଼ି ॥
ମୋହର ଆତ୍ମା ପୁତ୍ର ଘର ।
ଦାରା ସମ୍ପଦ ବନ୍ଧୁ ମୋର ॥
ସ୍ୱପନ ପ୍ରାୟେ ଏ ଜଗତ ।
ଆବୋରି ଅଛି ମୋହପଥ ॥୨୩, ୨୪
ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ସାଗରେ ।
ମୁଁ ଯେ ବୁଡ଼ିଲି ଦୁଃଖଘୋରେ ॥
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ଜାଣଇ ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୨୫
ଶୀତଳ ଜଳ ଛାଡ଼ି ମୁହିଁ ।
ମୃଗତୃଷ୍ଣାକୁ ଅଛି ଧାଇଁ ॥
ତୃଷିତ ହୋଇଲି ଅପାର ।
ତୋତେ ନ ଜାଣି ଚକ୍ରଧର ॥୨୬
ଅଳପ ବଳ ନାଥ ମୋର ।
କର୍ମ ଅଶେଷ ବଳୀୟାର ॥
ମନ ପଶିଲା କର୍ମମେଳେ ।
ହାରିଲି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ବଳେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥେ ବିପରୀତ ।
ହସ୍ତରୁ ପକାଇ ଅମୃତ ॥
ବିଷ ଭକ୍ଷଇ ସ୍ୱାଦୁ ମଣି ।
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ପ୍ରମାଣି ॥୨୭
ମନକୁ ନ ପାରଇ ଧରି ।
ତୁ ମୋତେ ରଖ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ତୋହର ଚରଣ କମଳେ ।
ଶରଣ ରଖ ମୋତେ ବଳେ ॥
ଅଭୟ ଚରଣ ତୋହର ।
ଅଜ୍ଞାନୀଜନେ ଅଗୋଚର ॥
ସଂସାର ତୁଟଇ ତାହାର ।
ଯେ ତୋତେ କରଇ ବିଗ୍ରହ ॥
ତୋର ଚରଣେ ଭଗବାନ ।
ନିଶ୍ଚଳ କର ମୋର ମନ ॥
ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଦାତାରୂପୀ ।
ସର୍ବସମ୍ପଦ ମାୟା ବ୍ୟାପୀ ॥
ପରମ ପୁରୁଷ ବିଧାତା ।
ଅନନ୍ତରୂପ ବଳବନ୍ତା ॥
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ବାସୁଦେବ ।
ଭବସାଗରେ ସୁଖ ନାବ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ॥୨୮-୩୦
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଅକ୍ରୁର ଜଳେ ଦେଖି ରଥ ॥
ଆନନ୍ଦେ କଲା ଯେତେ ସ୍ତୁତି ।
ସୁଜ୍ଞାନୀ ଏଣେ କର ମତି ॥
ଅକ୍ରୁର ସ୍ତୁତି ଯେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ଭବସାଗରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ॥
କର୍ମ ବାସନା ହୋଏ କ୍ଷୟ ।
ତାରନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ଅକ୍ରୂରସ୍ତୁତିର୍ନାମ ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

* ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜ୍ଞଡିମ୍ବିରି ଫଳରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟମାନେ ଲାଖି ରହିଥିବା ପରି ଭଗବାନଙ୍କ ଦେହରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାଳ ମାଳ ହୋଇ ଲାଖି ରହିଥାନ୍ତି ।

₰ "ନମଇଁ ବସୁଦେବସୁତ....ପୁତ୍ର ନାତି" ଏଠାରେ ଚତୁର୍ବ୍ୟୂହ ଅର୍ଥାତ୍ ବାସୁଦେବ, ସଂକର୍ଷଣ, ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଓ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ସଙ୍କେତ କରାଯାଇଛି । ଏମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ଅଟନ୍ତି ।

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଚଉରାଳିଶେ ରାମ ହରି । ମଥୁରା ରଜକ ସଂହାରି ॥
ସୁଦାମା ଗନ୍ତାଇତ[୧] ବେନି । ବରେ ତୋଷିଲେ ଭାବ ଘେନି ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ହେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଳା ।
ଅକ୍ରୂର ଜଳେ ସ୍ତୁତି କଲା ॥
ପୁଣ ଚରଣ ତଳେ ଶୋଇ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥
ଭକତବନ୍ଧୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ଜଳେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥
ଯେସନେ ନଟଙ୍କର ଗତି ।
ପ୍ରସ୍ତାବ ସଦୃଶେ ଭଜନ୍ତି ॥ ୧
ଅକ୍ରୂରେ ଦେଖାଇ ଶରୀର ।
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର ॥
ଅକ୍ରୂର ଥିଲା ପାୟେ ପଡ଼ି ।
ପୁଣି ଉଠିଲା କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଦେଖିଲା କେହି ନାହିଁ ଜଳେ ।
ଉଠି ଗ୍ରହିଁଇ ନଦୀକୂଳେ ॥
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ରଥେ ଥାଇ ।
ଡାକନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଅକ୍ରୂର ଦେଖି ତୋଷମନ ।
ବେଗେ ସାରିଲା ନିତ୍ୟକର୍ମ ॥
ଆସି ମିଳିଲା ରଥତଳେ ।
ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣପାଦ ତଳେ ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଆଦିମୂଳ ।
ଜଳେ ତ ବିଳମ୍ବ ତୋହର ॥
ମଥୁରା ଯିବା କେତେବେଳେ ।
କିସ ଦେଖିଲୁ ପୁଣ ଜଳେ ॥
ଗଗନ ଶୂନ୍ୟ ମହୀଭାଗେ ।
କି ଅବା ଦଶଦିଗ ଲାଗେ ॥
ଯାହା ଦେଖିଲୁ କହ ମୋତେ ।
ତେବେହିଁ ଯିବଇଁ ପରତେ ॥୨,୩
ଅକ୍ରୂର ଶିରେ କର ଦେଇ ।
କହଇ ଶ୍ରୀମୁଖ ଅନାଇ ॥
ଜଳେ ଦେଖିଲି ମୁହିଁ ଯାହା ।
ଭୋ ନାଥ ନ ଜାଣୁ କି ତାହା ॥
ମୋତେ ପଗ୍ରୁରୁ ମାୟା କରି ।
ଭକତ ସୋଦର ମୁରାରି ॥
ତୋହର ତହୁଁ ଆନ ନାହିଁ ।
ଜଳେ ଦେଖିଲି ତୋତେ ମୁହିଁ ॥
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣି ତାହା ।
ଅକ୍ରୂର ବେଗେ ରଥ ବାହା ॥୪,୫
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ରଥେ ବସିଲା ବେଗେ ଯାଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ମନ ଦେଇ ।
ରଥ ବାହଇ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ଆଦିତ୍ୟ ତେଜ ଅବସାନେ ।
ମିଳିଲା ମଥୁରା ଭୁବନେ ॥ ୬
ପଥେ ଯେ ଥିଲେ ନରନାରୀ ।
ରଥେ ଦେଖିଲେ ରାମ ହରି ॥
ଦେଖି ଅପୂର୍ବ ରୂପ ଦୁଇ ।
ହସ୍ତ ଚରଣ ନ ଚଳଇ ॥ ୭
ଗ୍ରାମେ ପ୍ରବେଶ ଭଗବାନ ।
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ କୃଷ୍ଣ ମନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଗୋପୀନାଥ ।
ଅକ୍ରୂର ଦଣ୍ଡେ ରୁହା ରଥ ॥
ପଛେ ଅଛନ୍ତି ଗୋପବାଳ ।
ଏଠାରେ ହୋନ୍ତୁ ଏକମେଳ ॥
ଗୋରସ ଅଛି ଯେତେ ଭାର ।
ରାଜାର ଉଚିତ ଭଣ୍ଡାର ॥
ସକଳେ ଏକରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ।
ମିଳିବୁଁ ରାଜା ଆଗେ ଯାଇ ॥
ତେବେ ହୋଇବ ତୋର ଯଶ ।
ପାଇବୁ ଶାଢ଼ୀ ଗ୍ରାମ ଦେଶ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ପଥେ ।
ଗୋପାଳେ ମିଳିଲେ ତୁରିତେ ॥ ୮
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଅକ୍ରୂରେ ରୁହାଇ ॥
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ଦାମୋଦର ।
ଅକ୍ରୂର ହସ୍ତେ ଦେଇ କର ॥
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ।
ଆଶ୍ୱାସି ଅକ୍ରୂରର ମନ ॥
ଭୋ ତାତ ରଥ ଘେନିଯାଅ ।
କଂସର ଛାମୁରେ ଜଣାଅ ॥
ବୋଲ ଅଇଲେ ବେନି ଭାଇ ।
ଅଇଲି ତୋଟାରେ ବସାଇ ॥
ସକଳେ ହୋଇ ଏକମେଳ ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଗୋପବାଳ ॥
ଶକଟ ଯେତେ ଅଛି ଭରି ।
ଧନ ଗୋରସ ଆଦି କରି ॥
ସକଳେ ହୋଇ ଏକସ୍ଥାନ ।
କାଲି କରିବେ ଦରଶନ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ତା ଛାମୁର ।
ଅକ୍ରୂର ଯାଅ ତୋର ଘର ॥
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁ ମଧୁପୁର ।
କେମନ୍ତ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ॥୯,୧୦
ଅକ୍ରୂର କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଏକଥା ନୁହଁଇ ଉଚିତ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଗୋପୀନାଥ ॥
ତୁମ୍ଭ ଦୁହିଁକି ଛାଡ଼ି କରି ।
ଜୀବନ ପାଇବି କିପରି ॥

୧. ଗନ୍ତାଇତ—ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରାଗାର ରକ୍ଷକ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭକତବତ୍ସଳ ମୁରାରି ।
ମୋତେ ନ ଛାଡ଼ କୋପ କରି ॥୧୧
ଭୋ ନାଥ ଆସ ମୋର ଘର ।
ବାନ୍ଧବ ଯେବେ ମୁଁ ତୋହର ॥
ସଫଳ କର ମୋର ଘର ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ସଙ୍ଗତେ ରୋହିଣୀକୁମର ।
ଯେତେ ଗୋପାଳେ ଛନ୍ତି ତୋର ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦିକରି ।
ସଙ୍ଗତେ ଯେତେ ଗୋପନାରୀ ॥
ସବୁନ୍ତି[1] ଘେନି ମୋର ଘରେ ।
ବିଜୟ କର ଶ୍ରୀପୟରେ ॥
ତୋହର ପାଦରଜ ନୀର ।
ପବିତ୍ର କରୁ ମୋର ଘର ॥
ପିତୃ ଯେ ଅଗ୍ନି ଦଇବତ ।
ଯାହା ଚିନ୍ତନ୍ତି ଅବିରତ ॥୧୨, ୧୩
ବଳି ଯେ ଧୋଇ ତୋର ପାଦ ।
ପାଇଲା ଅଶେଷ ସମ୍ପଦ ॥
ଯଶ ରହିଲା ତିନି ଲୋକେ ।
ଭକତି କଲା ସେହି ଏକେ ॥
ଗଙ୍ଗା ତୋ ଚରଣୁ ବାହାର ।
ପବିତ୍ର କଲା ତିନିପୁର ॥
ଶଙ୍କର ବହିଅଛି ଶିରେ ।
ସଗରପୁତ୍ରେ ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲେ ॥୧୪, ୧୫
ତୁ ଦେବଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ପୁଣ୍ୟକୀର୍ତ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ॥
ଯଦୁ ଉତ୍ତମ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ।
ନମଇଁ ଜଗତ ପାଳକ ॥୧୬
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ।
ଅକ୍ରୂର କନ୍ଧେ ଦେଇ କର ॥
ଶୁଣ ଅକ୍ରୂର ମୋ ବଚନ ।
ମନେ ତୁ ନ ବିଗ୍ରର ଆନ ॥
ଯିବଇଁ ତୋହର ମନ୍ଦିର ।
ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଘେନି ହଳଧର ॥
ଆଗେ ମୁଁ କଂସ ଦର୍ପ ଧ୍ୱଂସି ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ମାତା ତୋଷି ॥

ପଛେ ମୁଁ ଯିବି ତୋର ପୁର ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ଏ ମୋହର ॥୧୭
କୃଷ୍ଣ ମୋହନ କଥା ଶୁଣି ।
ଅକ୍ରୂର ଗଲା ରଥ ଘେନି ॥
କଂସର ଆଗେ ଜଣାଇଲା ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆଣିଲି ବୋଇଲା ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ରାମ ସଙ୍ଗେ ।
ଗୋରସ ଗୋପାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ॥
ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ଗଡ଼ଦ୍ୱାରେ ।
ଆଜକ ରହିବେ ତୋଟାରେ ॥
କାଲି କରିବେ ଦରଶନ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ କଂସ ମନ ॥
ସନ୍ତୋଷ ମନେ ଭୋଜବୀର ।
ଅକ୍ରୂରେ ଦେଲା ଉପହାର ॥
ରତ୍ନବସନ ଅଳଙ୍କାର ।
ମେଲାଣି ପାଇଲା ଅକ୍ରୂର ॥
କଂସକୁ କରି ତୋଷମନ ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ଭୁବନ ॥୧୮
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଥିଲେ ମଧୁବନେ ।
ଗୋପାଳେ ମିଳିଲେ ବହନେ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦି ଯେତେ ।
ଗୋରସ ଶକଟ ସହିତେ ॥
ତୋଟାରେ ହୋଇ ଏକରୁଣ୍ଡ ।
ଆବୋରି ମଥୁରାର ଦାଣ୍ଡ ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ ସାଜି ଘର ।
ବିବିଧ ନାନା ଉପହାର ॥
କରନ୍ତି ରନ୍ଧନ ଭୋଜନ ।
ହରଷ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ॥
ଭୋଜନ ସାରି ବେନି ଭାଇ ।
ଗୋପାଳ ପୁଅଙ୍କୁ ଅନାଇ ॥
ବୋଲନ୍ତି ହୋଇ ହସ ହସ ।
ଆମ୍ଭେ ମଥୁରା ଯିବା ଆସ ॥
ବେଳ ହୋଇବ ଅବସାନ ।
ବୁଲି ହୋ ଆସିବା ବହନ ॥
ଦେଖିବା ରାଜାର କଟକ ।
କେମନ୍ତ ଦିଶଇ ଛଟକ ॥

ଭିଆଇ ଯାତ୍ରା ଧନୁଘର ।
କେମନ୍ତ କରିଛି ବିଗ୍ରର ॥
ଅକ୍ରୂର ହାତେ ଦେଇ ରଥ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଣାଇଲା ଏଥ ॥
ଏବେ କି କରିବ ଆମ୍ଭନ୍ତ ।
ହୋଇଲୁଁ ତାହାର ଆୟତ୍ତ ॥
ଆସ ହୋ ଯିବା ମଧୁପୁରୀ ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ଗୋପ କୁମରେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ଗଡ଼ଦ୍ୱାର ଲାଗେ ॥୧୯
ଦେଖିଲେ ସ୍ଫଟିକେ ନିର୍ମିତ ।
ଉଚ୍ଚ ପୁରୁଷ ପାଞ୍ଚ ସାତ ॥
ବେନି କବାଟ ହେମମୟେ ।
ଲୁହାର କିଳିଣୀ ଯୋଡ଼ାଏ ॥
ତୋରଣ ବୃକ୍ଷେ ବୃକ୍ଷେ ବାନ୍ଧି ।
ବିବିଧ ଫଳ ଡାଳେ ଛନ୍ଦି ॥
ତମ୍ବାର ପାଚେରୀ ବହଳ ।
ଖଣା[2] ଗଭୀର ଶୁଦ୍ଧ ଜଳ ॥
ଭିତରେ ନାନା ବୃକ୍ଷ ବନ ।
ଦିଶୁଛି ଭିନ୍ନେ ଭିନ୍ନେ ବର୍ଣ୍ଣ ॥
ଯେ ଯାହାମତେ ଅଳଙ୍କାର ।
ବେଦିଏ ଦିଶନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ॥
ଉପରେ ଶୋହେ ପୁଷ୍ପମାଳା ।
ସ୍ଫଟିକ ହୀରାର ମେଖଳା ॥
ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମର୍କତ ମୁକୁତା ।
ଲମ୍ବନ୍ତି ମାଳ ମାଳ ଗୁଛା ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କାଞ୍ଚ ରତ୍ନ ଗ୍ରଳ ।
ଜଳାକବାଟି ପରିମଳ ॥
ପାରା ମୟୂର ନାଦ କରି ।
ଶୁକ କୋକିଳ ଆର ଶାରୀ ॥
ଗଜ ତୁରଗଶାଳା ପାଖେ ।
ବରାହ ମୃଗ ଝାଙ୍କେ ଝାଙ୍କେ ॥
ବକ କୁକ୍କୁଟ ଆଦି ପୋଷା ।
କୃଷ୍ଣ କରନ୍ତି ପରଶଂସା ॥
ତହୁଁ ପଶିଲେ ପୁରେ ଯାଇ ।
ପୁଏ ଗୃହାନ୍ତି ତୋଷ ହୋଇ ॥୨୦-୨୨
ଦେଖିଲେ ରାଜମାର୍ଗେ ହରି ।
ଚନ୍ଦନ ଛେରାଏ ପହଁରି ॥

୧. ସବୁନ୍ତି—ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ୨. ଖଣା—ପରିଖା, ଖାଇ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_9_Front

ତଣ୍ଡୁଳ ଲାଜା ଦୂର୍ବା ସଙ୍ଗେ ।
ନାରୀଏ ବନ୍ଦାନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଯେଝାର ଦ୍ୱାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ।
ଦଧି ଅକ୍ଷତ ବସ୍ତ୍ର ଗନ୍ଧ ॥
ଫଳ ପଲ୍ଲବ ଦୀପାବଳୀ ।
ଶଙ୍ଖ ମହୁରି ହୁଳହୁଳି ॥
ଦ୍ୱାରେ କଦଳୀ ବେନି ବୃକ୍ଷେ ।
ତୋରଣେ ମାଳ ଧ୍ୱଜ ଉଛେ ॥
ଦ୍ୱାରର ଖମ୍ଭେ ପାଟଶାଢ଼ୀ ।
ଉପରେ ଗ୍ରୁହୁଆ ଉହାଡ଼ି ॥୨୩
ବସୁଦେବର ବେନି ସୁତେ ।
ଗୋପାଳ ମେଳେ ରାଜପଥେ ॥
ଦେଖି ଆସନ୍ତି ନରନାରୀ ।
ପଡ଼ିଲା ରାଜପଥେ ହୁରି ॥
ନାନା ପସରା ହାଟ ବାଟେ ।
କାମିନୀ ଧାମନ୍ତି ଉଚ୍ଛାଟେ ॥
ବୃକ୍ଷ ଅଟ୍ଟାଳୀ ଆରୋହନ୍ତି ।
ପିଢ଼ାରେ ଉଠି କେ ଦେଖନ୍ତି ॥
କେ ନାରୀ ଚିତ୍ତ ଅନାୟତ୍ତେ ।
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ ବିପରୀତେ ॥
ଅଙ୍ଗଭୂଷଣ ଆନୁ ଆନେ ।
ଅଞ୍ଜନ ଏକଇ ନୟନେ ॥
ଏକ ଶ୍ରବଣେ କାପ[୧] ଭରି ।
ନୂପୁର ଏକ ପାଦେ ଭରି ॥
ବଳୟ ଭରି ବାମ ହସ୍ତେ ।
କବରୀ ଫିଟିଅଛି ମାଥେ ॥୨୪, ୨୫
କେ ଭୁଞ୍ଜୁଥିଲା ଦଧିଭାତ ।
ଧାଇଁଲା ନ ପଖାଳି ହାତ ॥
ତେଲ ଅଏଁଲା ଘେନି ଶିରେ ।
କେ ଅବା ଥିଲେ ଜଳତୀରେ ॥
ସ୍ନାହାନ ଉପେକ୍ଷି ବହନ ।
ଧାଇଁଲେ ଶୁଣି ବାଦ୍ୟ ସ୍ୱନ ॥
ଶୋଇଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଚିଆଁଇ ।
ଆସ ଗୋ ବୋଲି ବେଗେ ଧାଇଁ ॥
କାଖରୁ ବାଳକ ପକାଇ ।
ଧାମନ୍ତି କୃଷ୍ଣେ ମନ ଦେଇ ॥୨୬

ଦେଖିଣ ବସୁଦେବସୁତ ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମନେତ୍ର ॥
ମଥୁରା ସ୍ତିରୀଙ୍କର ମନ ।
ମୋହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ଲଳିତ ଗତି ଦିବ୍ୟ ବେଶ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥
ମତ୍ତମାତଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ଅନାଇ ॥
ମଥୁରାପୁର ନାରୀଙ୍କର ।
ଉଛବ ହୋଇଲା ଅପାର ॥
ଯାହାର ଜନ୍ମ କର୍ମ ପଥେ ।
ବାରତା ଶୁଣିଥିଲେ ନିତ୍ୟେ ॥
ଦେଖିଲେ ନୟନ ପୂରାଇ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସୁଧାରସ ପାଇ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଲୋଚନ ବୁଜିଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭିତରେ ଦେଖିଲେ ॥
ହୃଦରେ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
କରି ଛାଡ଼ିଲେ ଖେଦ ମନ ॥୨୭, ୨୮
ବୃକ୍ଷ ଅଟ୍ଟାଳୀ ଗୃହେ ଥାଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ଲୋଚନେ ଅନାଇ ॥
ହରଷେ କୁସୁମ ଅଞ୍ଜଳି ।
ଦେଇ କରନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆସି ରାଜଦାଣ୍ଡେ ।
କରଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ମୁଣ୍ଡେ ॥
ଦଧି ଅକ୍ଷତ ଗଙ୍ଗାନୀର ।
କୁସୁମ ଗନ୍ଧ ଉପହାର ॥
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣ ବଳରାମ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୂଜି ତୋଷମନ ॥୨୯, ୩୦
ମଥୁରାପୁର ଲୋକେ ମିଳି ।
ଦେଖିଲେ ରାମ ବନମାଳୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଗୋପାଳଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ।
ଶତେ ଜନମେ କେ ପାଇବ ॥
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ତପ କରି ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥
ଗାଈ ମଇଁଷି ବନଭାଗେ ।
ଦିନ ବଞ୍ଚିଲେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ॥

ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାଙ୍କ ନାହିଁ ॥୩୧
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଲୋକେ ।
ରଜକ ମିଳିଲା କଟକେ ॥
ଭାଇ ସୋଦର ବନ୍ଧୁବଳ ।
ଘେନାଇ ରାଜା ମଢ଼ିଆଳ[୨] ॥
ଆଗେ ବାଜଇ ଶଙ୍ଖ ଧ୍ୱନି ।
ଗ୍ରଳଇ ମଢ଼ିଆଳ ଘେନି ॥
ଦେଖିଣ ପଗ୍ରରିଲେ ହରି ।
କେ ଯାଏ ବାଦ୍ୟନାଦ କରି ॥
ଲୋକେ ବୋଇଲେ ଏ ରଜକ ।
ଅଟଇ କଂସର ସେବକ ॥
ଏ ନିତ୍ୟେ ମଢ଼ିଆଳ ନେଇ ।
କାଳିନ୍ଦୀ ଜଳରେ କାଚଇ ॥
ଏ ନେଇ ଦେବ ଗନ୍ତାଘରେ ।
ଭୋଜ ନୃପତିର ଛାମୁରେ ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଷ ହୋଇ ।
ଡାକନ୍ତି ରହ ରହ ଭାଇ ॥
ଆଗେ ଓଗାଳି ହଳଧର ।
ପୋଏ ବେଢ଼ିଲେ ଧାଡିକାର ॥୩୨
ରଜକ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ଦେଖିବା ରାଜା ମଢ଼ିଆଳ ।
ବସ୍ତ୍ର ତୁ ବେଗେ ଥୁଅ ତଳ ॥
ଆମ୍ଭେ ହେ ବସୁଦେବସୁତେ ।
ଗୋପରେ ଥିଲୁ ଦିନାକେତେ ॥
ଦେଖିବା କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ।
କଂସ ରାଜାର ମଢ଼ିଆଳ ॥
ଯେବେ ତୁ ନ ଦେବୁ ଦେଖାଇ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦିଅ ବସ୍ତ୍ର ଦୁଇ ॥
ନୀଳ ଧବଳ ଦେହ ଗ୍ରହିଁ ।
ଆମ୍ଭ ଉଚିତେ ବସ୍ତ୍ର ଦିଅ ॥
ଆମ୍ଭେଟି ରାଜାର ଭଣଜା ।
ବସ୍ତ୍ର ତୁ ଦେଇଣ କହ ଯା ॥

୧. କାପ—କର୍ଣ୍ଣର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ । ୨. ମଢ଼ିଆଳ—ଧୋବାଘରେ ସଫା ହୋଇଥିବା ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର ବା ପୋଷାକ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_9_Back

ଶୁଣି ନୃପତି ହେବ ତୋଷ ।
ସଂସାରେ ଥିବ ତୋର ଯଶ ॥୩୩
ରଜକ ଛଦ୍ମରେ[୧] କାଲ ।
ନ ଶୁଣି ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଲ ॥
ପୁଣି ଗ୍ୱଲଇ ପହଲାଇ[୨] ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ମିଳିଲେ ରୋହିଣୀର ବଳା ।
ଦେଖି ରଜକ କୋପ କଲା ॥
ଦଇବେ ରାଜାର ସେବକ ।
ସ୍ୱଭାବେ ରଜକ ମୂରୁଖ ॥
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଟ ଜାତିହୀନ ॥
ତୁମ୍ଭର କୁଳମୂଳ ନାହିଁ ।
ବନେ ଚରାଉଥାଅ ଗାଈ ॥
ଗଉଡ଼ ଜାତି ହୀନ ଲୋକ ।
ଶୃଗାଳ ପ୍ରାୟ ତୁମ୍ଭ ମୁଖ ॥
ବାଇଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ ଗୋରୁ ଘେନି ।
ବଜାଉଥାଅ ବେଣୁଧ୍ୱନି ॥
ଏଡ଼େ ଭରସା[୩] ଗର୍ବ ବହ ।
ରାଜା ମଢ଼ିଆଳ ରୁହାଅ ॥୩୪,୩୫
ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବୋଲି ଏହା ବୋଲ ।
ଜୀବନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମଲ ॥
ତୁମ୍ଭର ତପ ପୂର୍ବେ ନାହିଁ ।
ଗଉଡ଼େ ଅଛ ଜନ୍ମ ହୋଇ ॥
ଜୀବନେ ଯେବେ ଅଛି ଆଶ ।
ପଳାଇଯାଅ ନିଜ ଦେଶ ॥
ରାଜାର ଲୋକେ ଏହା ଶୁଣି ।
ସବୁଙ୍କୁ ପକାଇବେ ହାଣି ॥
ତୁମ୍ଭେ ନ ମାଗ ମଢ଼ିଆଳ ।
ତୁମ୍ଭର ପୂରିବଟି କାଳ ॥

କଂସ ଯେ ଅଛଇ ଅଣାଇ ।
ଆଜ ମାରିବ ବେନି ଭାଇ ॥
ହୋଇବ ଦଶଦିଗେ ବଳି ।
ଶୁଣି କୋପିଲେ ବନମାଳୀ ॥
ଗ୍ୱପୁଡ଼େ ମାରି ବାମ କର ।
ଛେଦିଲେ ରଜକର ଶିର ॥୩୬,୩୭
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ଯେତେ ଥିଲେ ।
ବସ୍ତ୍ର ପକାଇ ପଳାଇଲେ ॥
ରଜକ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା ।
ଜୀବନ ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା* ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭଗବାନ ।
ବସ୍ତ୍ର ହୋ ଘେନ ତୋଷମନ ॥
ରାମ ଫେଡ଼ିଲେ ବସ୍ତ୍ରପୁଡ଼ା ।
ଥିଲା ତହିଁରେ ଯେତେ ଯୋଡ଼ା ॥
ବାଛି ଘେନିଲେ ପୀତ ନୀଳ ।
ସୁନ୍ଦର ରାଜା ମଢ଼ିଆଳ ॥
ଗ୍ୱହାନ୍ତି ବସୁଦେବ ବାଳ ।
ଘେନନ୍ତି ସର୍ବେ ମଢ଼ିଆଳ ॥
ଗୋପାଳ ପୋଏ ଯେଝାମତେ ।
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥
ଯେତେ ମଢ଼ିଆଳ ଉବୁରି ।
ପକାଇ ଗଲେ କୁଢ଼ କରି ॥୩୮,୩୯
କନ୍ଧେ ପକାଇ ମଢ଼ିଆଳ ।
ଗ୍ୱହାନ୍ତି ମଦନଗୋପାଳ ॥
ଥିଲା ଯେ କଂସ ବେଶକାରୀ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ଆଗସରି ॥
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ।
ରାଜାର ଗନ୍ତାଇତ ମୁହିଁ ॥
ବୋଇଲା ପିନ୍ଧାଇବି ରଙ୍ଗେ ।
କାଛେଣି ନାନା ପରିଭଙ୍ଗେ ॥

ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଗୋପୀନାଥେ ।
ବସନ ଦେଲେ ତାର ହସ୍ତେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପିନ୍ଧାଇଲା ବାଛି ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦେ ବଳ ଆଞ୍ଚି[୪] ॥
ବିବିଧ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ।
ସ୍ୱଭାବେ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର ॥
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ ପୀତ ନୀଳ ।
ଉତ୍ସବ ଯେହ୍ନେ ପର୍ବକାଳ ॥
ବାଳକହସ୍ତୀ ବେଶ କରି ।
ଯେସନେ ଆନନ୍ଦ ଉଭାରି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସେହିମତେ ।
ଦିଶନ୍ତି ମଥୁରାର ପଥେ ॥୪୦,୪୧
ଗୋବିନ୍ଦ ଗନ୍ତାଇତେ ଗ୍ୱହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ସମ୍ପଦ ହେଉ ତୋ ଅନେକ ।
ବହୁତ ପୁତ୍ର ନାତି ଦେଖ ॥
ବଳ ତୋହର ଦେହେ ହେଉ ।
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଥାଉ ॥
ଅନ୍ତେ ପଶିବୁ ମୋର ଦେହେ ।
କହି ଚଳିଲେ ଦେବରାୟେ ॥୪୨
ଚଳନ୍ତି ମଥୁରାଏ ହେରି ।
ଗୋପାଳପୋଏ ରାମ ହରି ॥
ସୁଦାମା ନାମେ ମାଳାକାର ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ତାର ଘର ॥
ନାନା କୁସୁମେ ପରିମଳ ।
ପବନ ବହଇ ଶୀତଳ ॥
ମାଳୀର ଦ୍ୱାରେ ଉଭା ହୋଇ ।
ଡାକନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ।
ସୁଦାମା ଶୁଣି ତୋଷମନ ॥

---

୧. ଛଦ୍ମ—ଛଳ, କପଟ । ୨. ପହଲାଇ—ଗର୍ବରେ ହାତ ହଲାଇ । ୩. ଭରସା—ସାହସ । ୪. ବଳ ଆଞ୍ଚି—ରୂପ ଓ ଆକୃତିକୁ ଅନୁମାନ କରି ।

* ରଜକର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମ ରାବଣ ବଧ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ଗୁପ୍ତଚର ଦିନେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା ଯେ ଜଣେ ଧୋବା ତା' ସ୍ତ୍ରୀକୁ କଳଙ୍କିନୀ ଲାଞ୍ଛନା ଦେଇ କହୁଛି—"ରେ ଦୁଷ୍ଟା! ତୁ ଅନ୍ୟର ଘରେ ରାତି ବିତାଇ ଆସିଛୁ, ଏଣୁ ମୁଁ ତୋତେ ରଖିବି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ-ସୁହାଗୀ ରାମ ପଛକେ ସୀତାକୁ ପାଖରେ ରଖନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୋତେ ରଖିବି ନାହିଁ ।" ଏ କଥା ଗୁପ୍ତଚରଠାରୁ ଅବଗତ ହୋଇ ଏବଂ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଆକ୍ଷେପଯୁକ୍ତ କଥା ଶୁଣି ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ ଶ୍ରୀରାମ ସତୀ ସୀତାଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଦୟାଳୁ ଶ୍ରୀରାମ ଧୋବାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ଦ୍ୱାପରରେ ସେହି ଧୋବା ମଥୁରାରେ ରଜକ ହୋଇଥିଲା । ସୀତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୁବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଧୋବା ଯେଉଁ ଅପରାଧ କରିଥିଲା, ତାହାର ମାର୍ଜନା ପାଇଁ କରୁଣାନିଧି ପ୍ରଭୁ ତାହାକୁ ବଧ କରି ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ବାହାର ହୋଇଲା ବହନ ।
ଦେଖିଲା ରାମ ଭଗବାନ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇ[1] ।
ବୋଲଇ ନିସ୍ତରିଲି ମୁହିଁ ॥
ପତ୍ନୀ ଆଣିଲା ଜଳଝରି ।
ପାଦ ଧୋଇଣ ଶିରେ ଧରି ॥
ପଦ ଉଦକ ଘେନି କରେ ।
ସିଞ୍ଚିଲା ନେଇ ଘରଦ୍ୱାରେ ॥
ପତିପତ୍ନୀ ସେ ଜଳ ଖାଇ ।
ନାଚନ୍ତି ମୁଣ୍ଡେ କର ଦେଇ ॥
ଆନନ୍ଦ ସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ପୂଜିଲା ॥
ଅର୍ଘ୍ୟ ଆଚମନ ଯେତେକ ।
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ଧୂପ ଦୀପ ॥
ରୋହିଣୀସୁତ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ପୂଜିଲା ଗୋପାଳଙ୍କୁ ରଙ୍ଗେ ॥୪୩, ୪୪
ପୂଜାର ଅନ୍ତେ ପାଦେ ପଡ଼ି ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଯୋଡ଼ି ॥
ବୋଲଇ ଧନ୍ୟ ମୋର ଜନ୍ମ ।
ପବିତ୍ର ହୋଇଲା ଜୀବନ ॥
ପବିତ୍ର ହୋଇଲା ମୋ କୁଳ ।
ଦେଖିଲି ପ୍ରଭୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ପିତୃ ଦେବତା ଋଷି ଯେତେ ।
ତୋଷ ହୋଇଲେ ଆଜ ମୋତେ ॥୪୫
ଦେଖିଲି ପୁରୁଷ ପୁରାଣ ।
ଅନାଦି ପରମ କାରଣ* ॥
ଅବନୀ ଭାରାର ଉଶ୍ୱାସେ ।
ଦେହ ବହିଲ ନର ଅଂଶେ ॥
ଅସୁର ନାଶନେ ଏ ରୂପ ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ଦେଲ ଆତ୍ମାସୁଖ ॥

ତୁମ୍ଭେ ଜଗତ ତାତମାତ ।
ନାହିଁ ତୁମ୍ଭର ଆଦିଅନ୍ତ ॥
ସକଳ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଜୀବନ ।
ପାଳନ ହେତୁ ନିରଞ୍ଜନ ॥
ଭାବ କରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଯେତେ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଭାବୁ ଏକଚିତ୍ତେ ॥୪୬, ୪୭
ଭୋ ନାଥ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ କର ।
କିମ୍ପା ଅଇଲ ମୋର ଘର ॥
ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଘେନି ।
ତରନ୍ତି ଭବଜଳୁଁ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତୋଷ ମନେ ।
ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ ବେନି ଜନେ ॥
କୃଷ୍ଣ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ତୁହି ।
ଆମ୍ଭେ ଅଇଲୁ ଯହିଁ ପାଇଁ ॥
ଦିଅ କୁସୁମ ମାଳମାନ ।
ଯାହାକୁ ଯେହୁ ଶୋଭାବନ ॥
ସୁଦାମା କୃଷ୍ଣର ବଚନେ ।
ପଶିଲା ଆପଣା ଭୁବନେ ॥
ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମର ଗଭା ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଅଛି ଶୋଭା ॥
କୃଷ୍ଣ ନିକଟେ ଦେଲା ନେଇ ।
ରାମ ଦେଖନ୍ତି ତାଟ ଫେଇ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ତାଟୁ ଘେନିଲେ ମାଳ ଦୁଇ ॥
ସୁଦାମା ଗ୍ରହିଁଇ ଆନନ୍ଦେ ।
ଲମ୍ବାଇ ରାମକୃଷ୍ଣ ହୃଦେ ॥
ଚୂଳେ ବାନ୍ଧିଲା ବେନି ଗଭା ।
ଦିଶନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ଶୋଭା ॥
ତ୍ରିମୁଣ୍ଡି ଗଭା[2] ଶିରେ ଦେଇ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ॥

ସୁଦାମା ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ହରି ।
ବୋଲନ୍ତି ରାମ କର ଧରି ॥
ବର ତୁ ମାଗ ତୋଷମନେ ।
ଭକତି କଲୁ ଯେତେ ମନେ ॥୪୮-୫୦
ମାଳୀ ବୋଲଇ ଯୋଡ଼ି କର ।
ଶୁଣିମା ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥
ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ଅଟୁ ହରି ।
ଭକତି ଦିଅ ତୁ ବିଗ୍ରହି ॥
ସମ୍ପଦେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଶୁଣିମା ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତୋର ଭକତ ଯେତେ ଜନେ ।
ସେବିବି ତାହାଙ୍କ ଚରଣେ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ହେଉ ମୋର ଦୟା ।
ଭୋ ନାଥ ମୋତେ ଦିଅ ଏହା ॥୫୧
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ମହାବାହୁ ।
ବୋଇଲେ ଏହି ବର ହେଉ ॥
ମାଳୀର ମନ ତୋଷ କରି ।
ଧନ ଆୟୁଷ ଯଶ ଶିରୀ ॥
ଦେଇ ଚଳିଲେ ଦାମୋଦର ।
ଗୋପକୁମରେ ହଳଧର ॥୫୨
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମଥୁରାର ପଥ ॥
ଏବେ ହୋଇବ ମହୀ ସ୍ଥିର ।
ଅସୁର କରିବେ ସଂହାର ॥
ଭକତଜନେ ଶୁଣି ଏହା ।
ଖଣ୍ଡିବେ ଘୋର ଜଡ଼ ମାୟା ॥
ଏଣେ ହରିଙ୍କି ଧ୍ୟାନ କର ।
ଭବସାଗରୁ ହୁଅ ପାର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ମଥୁରାପୁରପ୍ରବେଶୋ ନାମ ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଗଡ଼ଘାଲି ଶୋଇବା—ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କରିବା ବା ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡବତ କରିବା । ୨. ତ୍ରିମୁଣ୍ଡି ଗଭା—ଏକ ପ୍ରକାର ତ୍ରିଶାଖାଯୁକ୍ତ ଫୁଲତୋଡ଼ା ।

* ସୁଦାମା ମାଳୀର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ହେମମାଳୀ ନାମକ ଜଣେ ମାଳୀ କୁବେରଙ୍କ ଚିତ୍ରରଥ ନାମକ ଉଦ୍ୟାନର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲା । ସେ ଭକ୍ତିମାନ, ଶାନ୍ତ, ଦାନଶୀଳ ଓ ସତ୍ସଙ୍ଗୀ ଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ କରିବା ଆଶାରେ ସେ ଶିବଙ୍କର ଉପାସନା କଲା । ଶିବ ତା'ଉପରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଦ୍ୱାପରରେ ତା' ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂରଣ ହେବ ବୋଲି ବର ଦେଇଥିଲେ ।

ପଞ୍ଚଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୁଜ ସଲଖ ଧନୁଭଙ୍ଗ । ସଜାଇବାର ସଭା ରଙ୍ଗ ॥
କଂସ ଅରିଷ୍ଟ ରକ୍ଷୀ ବଧ । ପଞ୍ଚଗ୍ଳିଶେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୁରୁବଂଶୀ ॥
ସେଠାରୁ ଗଲେ ବନମାଳୀ ।
ଦେଖନ୍ତି ପୁର ଲୋକେ ମିଳି ॥
ଗ୍ଳଲନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜା ।
ନିକଟେ ଦେଖିଲେ କୁବୁଜା ॥
ସୁଗନ୍ଧ ପେଡ଼ି ଘେନି କାଖେ ।
ପଥେ ଗ୍ଳଲଇ ତିନି ବାଙ୍କେ ॥
ମୁଖ ତା ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ।
କଟାକ୍ଷେ ଗ୍ଳହାଁଇ ମଧୁର ॥
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ନିତ୍ୟେ ନେଇ ।
କଂସର ଛାମୁରେ ଭେଟଇ ॥
ତାର ଚନ୍ଦନ ଦେଖି କଂସ ।
ଅନେକ ପାଏ ମନେ ତୋଷ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ।
ସଭୟେ ପଥ ଉପେକ୍ଷିଲା ॥
ଲାଜରେ ଗଲା ଆଡ଼ ହୋଇ ।
ଦେଖନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ଦୁଇ ॥
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ତାର ପାଖେ ।
ବୋଲନ୍ତି କିସ ତୋର କାଖେ ॥
ଚନ୍ଦନ ପ୍ରାୟ ତ ବାସଇ ।
କାହାକୁ ଦେଉ ଏହା ନେଇ ॥
କହ ତୋହର ନାମ କିସ ।
ଦିଶୁଛୁ ଏମନ୍ତ ଭବିଷ[1] ॥
କାହାର ପତ୍ନୀ ତୁ ବୋଲାଉ ।
ପିଠିରେ ତିନି କୁଜ ବହୁ ॥
କି କର୍ମେ ହୋଇଲୁ ଏମନ୍ତ ।
ଭୟ ନ କରି କହ ସତ୍ୟ ॥

ଆମ୍ଭେ ଗୋ ଅଟୁ ସହୋଦର ।
ରୋହିଣୀସୁତ ଦାମୋଦର ॥
ଦେଖ ଆମ୍ଭର ଦେହ ଶୂନ୍ୟ ।
ଥୋକାଏ ଦେବୁ କି ଚନ୍ଦନ ॥
ଆମ୍ଭେ ହୋଇବୁଁ ତୋଷମନ ।
ପାଇବୁ ପରଲୋକେ ଧର୍ମ ॥
ରାଜା ହୋଇବ ମନେ ତୋଷ ।
ଜଗତେ ରହିବ ତୋ ଯଶ ॥୧,୨
କୁବୁଜା କୃଷ୍ଣ ବୋଲ ଶୁଣି ।
କହଇ ମଧୁରସ ବାଣୀ ॥
ତୁ ଅଟୁ ଜଗତ ସୋଦର ।
ଦାସୀ ମୁଁ ହୋଇବି ତୋହର ॥
କଂସର ଅଟଇ ନିଯୋଗୀ ।
କରଇ ଦେହେ ଗନ୍ଧ ଲାଗି ॥
ସ୍ୱାମୀ ତନୟ ମୋର ନାହିଁ ।
ଜନ୍ମହୁଁ କୁବୁଜା ଅଟଇ ॥
ବିରୂପ ଦେଖି ମୋର ଶୋଭା ।
କେହି ନୋହିଲେ ମୋତେ ବିଭା ॥
ଜାତି ମୋହର ଘଟୁଆରୀ[2] ।
ଜୀବିକା କଂସ ସେବାକାରୀ ॥
ମୋର ଚନ୍ଦନେ ହୋଇ ତୋଷ ।
ଦେଇଛି ମୋତେ ତିନିଦେଶ ॥
ବହୁତ ଧନରତ୍ନ ମୋର ।
ଜୀବନ ହୋଇଲା ଅସାର ॥
ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲା ମୋ ଦେହି ।
ଅରଜି ଅଛି ଯାହା ମୁହିଁ ॥
ତୋ ରୂପ ଦେଖି ମୋର ମନ ।
ନିର୍ମଳ ହୋଇଲା ନୟନ ॥

ରାଜାର ଗନ୍ଧ ଏ ଅଟଇ ।
ତୁମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କୁ ସେ ଯୋଗାଇ ॥
କିମ୍ବା ନ ଦେବି ଗନ୍ଧ ତୋତେ ।
କଂସ କୋପିବ ଯେବେ ମୋତେ ॥
ତାହାକୁ ନାହିଁ ମୋର ଡର ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ବଳୀୟାର ॥ ୩
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଗନ୍ଧ ଫେଇ ।
ଲେପିଲା କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ନେଇ ॥
ନାଭିରୁ ଶିରଯାଏ ବୋଳି ।
ଆନନ୍ଦେ ଦେଲା ହୁଳହୁଳି ॥
କପାଳେ ଦେଲା ଠିଆଚିତା ।
ହୃଦରେ ଲମ୍ବାଇ ମୁକୁତା ॥
ରାମଙ୍କୁ କଲା ସେହି ମତ ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ଗୋପୀନାଥ ॥୪,୫
ଦୟାସାଗର ଦାମୋଦର ।
ଧଇଲେ କୁବୁଜାର କର ॥
ବେନିଚରଣେ ପାଦ ଦେଇ ।
ଓଷ୍ଠରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲଗାଇ ॥
ଅଳପ କରି ଦେଲେ ଟେକି ।
ପୋଏ ହସନ୍ତି ତାହା ଦେଖି ॥
ଲାଗନ୍ତେ ଚକ୍ରଧର କର ।
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ସୁନ୍ଦର ॥୬-୮
ତିନିକୁବୁଜ କେଣେ ଗଲା ।
ରୂପରେ ଅନଙ୍ଗ ମୋହିଲା ॥
ହୋଇଲା ଅପୂର୍ବ କାମିନୀ ।
ଦେଖି ଟଳିବେ ସୁର ମୁନି ॥
ଜଗତେ ନାହିଁ ପଟାନ୍ତର ।
ଦିଶଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ॥

---

୧. ଭବିଷ—କୁତ୍ସିତ । ୨. ଘଟୁଆରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଚନ୍ଦନ ଘୋରୁଥିବା ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ, ପୁରୀର ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବାପୂଜା ପାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଘୋରୁଥିବା ସେବକବିଶେଷ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦେଖି ଚକିତ ଦେବତାଏ ।
ହରିହୁଁ ଆନେ ଯୋଗ୍ୟ ନୋହେ ॥
କୁବୁଜୀ ନିଜ ରୂପ ଗ୍ରହିଁ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବିସ୍ମରଇ ॥
ଏ ତ ଅନାଦି ବିଶ୍ୱକର୍ମା ।
ଜଗତେ ନାହିଁ ତ ଉପମା ॥
ଏହାରେ ହୋଇଲି ସୁନ୍ଦର ।
ଏ ଯେ ମୋହର ନିଜ ବର ॥
ଅନେକ ଅଛି ମୋର ଭାଗ୍ୟ ।
ଦଇବ କରିଅଛି ଯୋଗ ॥
ଏମନ୍ତ କୁବୁଜୀ ବିସ୍ମରି ।
କୃଷ୍ଣର ଧଇଲା ଉତ୍ତରୀ ॥
ଲଜ୍ଜା ହିଁ ନ କଲା ରାମଙ୍କୁ ।
ବୋଇଲା ଆସ ମୋ ଘରକୁ ॥
ମୋର ମନ୍ଦିରେ ଆଜ ରହି ।
କାଲି ଭେଟିବ କଂସେ ଯାଇ ॥
ତୁ ମୋତେ କଲୁ ଏଡ଼େ ରୂପ ।
ଭୋ ନାଥ ନ କରିବା କୋପ ॥
ଏ ଦେହ ହେଲେ ଆନେ ଭୋଗ ।
ଅନଳେ କରିବିଟି ଯୋଗ ॥
ତୁ ମୋତେ ଗଲେ ଆଜ ଛାଡ଼ି ।
ବଜ୍ର ପଡ଼ିବ ମୁଣ୍ଡେ ମାଡ଼ି ॥
ଜୀବନ ରଖ ମୋର ଆଜ ।
ଶୁଣି ପାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ଲାଜ ॥
ଗୋପକୁମରଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ବୋଇଲେ କୁବୁଜୀ ରୁହାଇ ॥୯-୧୧
ଆମ୍ଭେ ଗୋ ଥିଲୁ ଗୋପପୁରୀ ।
ରାଜା ଅଣାଇ ଅଛି ଧରି ॥
କାଲି ଭେଟିବୁଁ ନୃପବର ।
ଛାମୁରେ ଦେଇ ଘୃତ ସର ॥
ମେଲାଣି ଦେବେ କଂସ ରାୟେ ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ବାପମାଏ ॥
ଏ ଯେ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଯେତେ ।
ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ମୋତେ ॥
ମୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହଳଧର ।
ଦେଖ ମୋ ଧରିଛନ୍ତି କର ॥

ରାଜା ମେଲାଣି ଘେନି ଶିରେ ।
ଏହାଙ୍କୁ ପେଶି ଗୋପପୁରେ ॥
ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି ତୋର ପୁର ।
ସଙ୍ଗେ ନ ଥିବେ ହଳଧର ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ତୋଷିଲେ କୁବୁଜୀର ମନ ॥
କୁବୁଜୀ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
ପୁଣି କହଇ ପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ମୁଁ ଯାଇ ମଣ୍ଡୁଅଛି ଘର ।
ବହୁତ ବିଳମ୍ବ ନ କର ॥
ମୁଁ ତୋତେ ନ ପାରିଲେ ଦେଖି ।
ଉପାଡ଼ି ପକାଇବି ଆଖି ॥
ମନ ମୋ ଅଛି ତୋର ତହିଁ ।
ଉଛୁର ନ କର ଗୋସାଇଁ ॥
ଉତ୍ତରୀ ଛାଡ଼ିଲା କୁବୁଜା ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଇଲେ ଘରେ ଯା ଯା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ମନଦେଇ ।
କୁବୁଜୀ ଗଲା ତୋଷ ହୋଇ ॥୧୨
ଥିଲା ଯେ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୋଡ଼ାଇ ଥିଲା କୃଷ୍ଣ ପଥ ॥(ଜ.)
ଗୋବିନ୍ଦ ଯାନ୍ତେ ଆଗସରି ।
ପଡ଼ିଲା ଧନୁଘରେ ହୁରି ॥
ବାଟେ ଯେ ଥିଲେ ବଣିଜାରେ[୧] ।
ପସରା ତୋଳିଲେ ଯେଝାରେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମ ଆଖି ॥
ଯେଝାରେ ଘେନି ଉପହାର ।
ପୁଷ୍ପ ତାମ୍ବୁଳ ଗନ୍ଧସାର ॥
ଗୋପାଳକୁମରଙ୍କ ମେଳେ ।
ପୂଜିଲେ ବସୁଦେବବାଳେ ॥୧୩
କାମିନୀ ଗ୍ରହିଁ କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ।
କନ୍ଦର୍ପବାଣେ ମନ ଦୁଃଖ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ଦେଇ ଡୋଳ ।
କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ ॥୧୪
ମଥୁରାପୁର ନରେ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ॥

ରାଜାର ଧନୁଘର କାହିଁ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖାଇବ ନେଇ ॥
ରାଜାହିଁ ଅଛନ୍ତି ଅଣାଇ ।
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁଁ ଧନୁ ଯାଇ ॥
ଲୋକେ ହୋଇଲେ ଆଗୁସାର ।
ପଛେ ଗୋବିନ୍ଦ ହଳଧର ॥
ଗୋପକୁମରେ ଗଲେ ଆଗେ ।
ମିଳିଲେ ଧନୁଘର ଲାଗେ ॥
ଦେଖିଲେ ରାଜା ଧନୁଘର ।
ଉତ୍ସବ ମଣ୍ଡଣି ବେଭାର ॥
ଧ୍ୱଜ ପତାକା କେରା କେରା ।
ତୋରଣ ମୁକୁତାର ଝରା ॥
ଗ୍ରନ୍ଥୁଆ ଟାଣି ସ୍ତମ୍ଭେ ଫୁଲ ।
ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ପରିମଳ ॥
ସପତ ସ୍ତମ୍ଭେ ଧନୁ ଡେରି ।
ବାଜଇ ମର୍ଦ୍ଦଳ ମହୁରୀ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣଘଣ୍ଟି ବେନି ହୁଳେ ।
ଲମ୍ବେ ମୁକୁତା ରତ୍ନମାଳେ ॥
ବିବିଧ ଗ୍ରମର ମଣ୍ଡଣି ।
ଇନ୍ଦ୍ରର ଧନୁପ୍ରାୟ ମଣି ॥୧୫
ବାଜଇ ବୀର ତୂର ନାଦ ।
କେ କହୁ ଧନୁର ସମ୍ପଦ ॥
ଅନେକ ଦେଶୁଁ ରାଜାମାନେ ।
ମିଳିଲେ କଂସର ଭୁବନେ ॥
ଧନୁ ଦେଖନ୍ତି ନରନାରୀ ।
ଯେଝାରେ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥
ଆନନ୍ଦେ ହୋଇ ଯୂଥ ଯୂଥ ।
ଗହଳ ମଥୁରାର ପଥ ॥
କାମିନୀ ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି ।
ମିଳିଲେ ରାମ ବନମାଳୀ ॥
ପାହାରୀ[୨] ଧନୁ ଦ୍ୱାରେ ରହି ।
ଭିତରେ ନ ଦିଅନ୍ତି ଯାଇ ॥
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ଛାଡ଼ ଦ୍ୱାର ।
ଆମ୍ଭେ ଦେଖିବୁଁ ଧନୁଘର ॥
ଶୁଣି ପାହାରୀ ପରଜ୍ୱଳି ।
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଲେ ଗାଳି ॥

୧. ବଣିଜାରେ—ବଣିକମାନେ । ୨. ପାହାରୀ—ପ୍ରହରୀ, ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ ।

ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସ୍ୱଭାବେ ଗୋପାଳ ।
ରାଜ୍ୟେ କି କରୁଅଛ ଗୋଳ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ରାଜା ଆଜ୍ଞା ନାହିଁ ।
ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ିବୁଁ କାହିଁପାଇଁ ॥
ରାଜାଙ୍କ ଆଗେ ଜଣାଇଲେ ।
ଏଥେ ପଶିବ ତୁମ୍ଭେ ଭଲେ ॥
ଶୁଣି ବୋଇଲେ ଦାମୋଦର ।
ଆମ୍ଭର ପାଇଁ ଧନୁଘର ॥
ରାଜା ଅକ୍ରୂରେ ପଠିଆଇ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଛଇ ଅଣାଇ ॥
ଆମ୍ଭର ପାଇଁଟି ଉତ୍ସବ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ପଦ୍ମନାଭ ॥
ପାହାରୀ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଦ୍ୱାର ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ହଳଧର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପଶି ଅତି ଖରେ ।
ଧନୁ ଧଇଲେ ବାମ କରେ ॥ ୧୬
ଇନ୍ଦ୍ରର ଧନୁପ୍ରାୟ ଶୋଭା ।
ରାମ ବୋଇଲେ ଗୁଣ ଦେବା ॥
ଧନୁରେ ଅଛି କେତେ ବଳ ।
ପୁଣ ଘେନିଲେ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଧନୁ ମାଡ଼ି ।
ହୁଳେ ବସାଇ ଧନୁ ଭିଡ଼ି ॥
ଧନୁ ଟଙ୍କାର ନାଦ କରି ।
ଶବଦେ ତ୍ରିଭୁବନ ପୂରି ॥
ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣେ ଯାଏ ଟାଣି ।
ବଳେ ଆଝିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଧନୁ ହୋଇଲା ବେନିଖଣ୍ଡ ।
ଶବଦ କଲା ପରଚଣ୍ଡ ॥
ଶୁଭିଲା ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଯାଏ ।
କଂସ ପାଇଲା ମନେ ଭୟେ ॥ ୧୭, ୧୮
ପାହାରୀ ଯେ ଥିଲେ ପଳାଇ ।
ଅଇଲେ ଧନୁଭଗ୍ନ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ମାରନ୍ତି ନାନା ଶସ୍ତ୍ର ଘେନି ।
ଚହଲେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ହଳଧର ।
ଭାଙ୍ଗିଲା ଧନୁ ଧରି କର ॥

ବୁଲାଇ ପିଟିଲେ କୋପରେ ।
ପାହାରୀ ଗଲେ ଯମପୁରେ ॥
ରାଜାର ଯେତେ ବଳ ଥିଲେ ।
ରାମର ହସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ଦେଲେ ॥ ୧୯, ୨୦
ଦେଖିଣ ଅନନ୍ତ ମୂରତି ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ସୁରପତି ॥
କମ୍ପିଲେ ଦଶଦିଗପାଳେ ।
ଚହଳ ଆକାଶମଣ୍ଡଳେ ॥
ନିମିଷମାତ୍ରେ ଧନୁ ଭାଙ୍ଗି ।
କଂସର ବଳ ଦର୍ପ ଗଞ୍ଜି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ହୋଇଲେ ବାହାର ।
ଗୋପକୁମରେ ହଳଧର ॥
ଦେଖିଲେ ରବି ଅସ୍ତ ହେଲା ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦବଳା ॥
ଗ୍ୱଲ ହୋ ଯିବା ନିଜ ସ୍ଥାନ ।
କାଲି ଯେ ରାଜା ଦରଶନ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲେ ।
ମଥୁରା ତୋଟାରେ ମିଳିଲେ ॥ ୨୧-୨୩
କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ରାଜନ ରସଭର ॥
ଅକ୍ରୂର ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ କୋପେ ।
ଯାହା ବୋଇଲେ ନାରୀ ଗୋପେ ॥
ବୋଇଲେ ମଥୁରା ଭୁବନ ।
ଭାଗ୍ୟଟି କଲେ ନାରୀଗଣ ॥
ଦେଖିଣ ରାମକୃଷ୍ଣ ମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିବେ କୋଟିଜନ୍ମ ଦୁଃଖ ॥
ସେ କଥା ହୋଇଲା ସ୍ୱରୂପ ।
ଦେଖିଲେ ରାମକୃଷ୍ଣ ରୂପ ॥ ୨୪
ଗୋପାଳେ ଦେଖି ମଧୁପୁର ।
କହନ୍ତି ଯଶୋଦା ଛାମୁର ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋ ସୁତ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ।
ମଥୁରା ଦେଖିଲୁ ଗୋ ଆଈ ॥
ନିର୍ମଳ ହୋଇଲା ନୟନ ।
ତୋର ଜୀବନ ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ॥
ଯଶୋଦା ଘେନି ବେନି ସୁତ ।
କୋଳେ ବସାଇ ତୋଷଚିତ୍ତ ॥

ତୁମ୍ବନ ଦେଇ ନନ୍ଦରାୟେ ।
ପାଖେ ବସିଲେ ବେନି ପୋଏ ॥
ସ୍ନାହାନ କରାଇ ହରଷ ।
ଭୁଞ୍ଜାନ୍ତି ରାମ ହୃଷୀକେଶ ॥
ଛେନା ଗୋଟିକା[୧] ଦୁଧ ସର ।
ଗୋରସ ଅନେକ ପ୍ରକାର ॥
ଗୋପପୁଅଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗେ ॥
ମଣୋହି ସାରି ଭଗବାନ ।
ଶୀତଳ ଜଳେ ଆଚମନ ॥
ମୁଖବାସକୁ ବାସଗୁଆ ।
ତାମ୍ବୁଳ କର୍ପୂର ବିଡ଼ିଆ ॥
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି ।
ବସିଲେ ରାମ ବନମାଳୀ ॥
ଗ୍ୱମର ଗୋପପୁଅ କନ୍ଧେ ।
ବିଞ୍ଚନ୍ତି ନାନା ଗୀତବନ୍ଧେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି କରି ।
ଶୋଇଲେ ରାମ ନରହରି ॥ ୨୫
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ସୁଧାସାର ॥
ରଜନୀ ହୋଇଲା ଅପାର ।
ଶୁଣ ହୋ ରାଜାର ବିଗ୍ୱର ॥
ଧନୁର ଭଗ୍ନ ନାଦ ଶୁଣି ।
କୃଷ୍ଣର କଥା ମନେ ଗୁଣି ॥
ରଜକ ପେଶି ଯମପୁର ।
ମୋହର ବସ୍ତ୍ର କଲେ ଜୂର ॥
କୁବୁଜୀ ଗନ୍ଧ ବଳେ ନେଇ ।
ସୁନ୍ଦର କଲେ ତାର ଦେହୀ ॥
ଏବେ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଧନୁ ମୋର ।
ବାଳକେ ଏଡ଼େ ବଳୀୟାର ॥
ନନ୍ଦର ଘରେ ବାଳକାଳେ ।
ଯେତେ ଅସୁର ମୋର ଗଲେ ॥
ସବୁ ମାଇଲେ ବେନି ଭାଇ ।
ବନେ ଚରାଉଥାନ୍ତି ଗାଈ ॥
ଏବେ ମୁଁ କରିବି କେମନ୍ତ ।
ଅଛନ୍ତି ମାଲ ଯେ ମାହୁନ୍ତ ॥

୧. ଗୋଟିକା—ଖୁଆରେ ତିଆରି ଲଡୁ ।

ଗଜ ମୋ ଅଛି କୁବଳୟା ।
ନ ଜାଣି ବିଧାତାର ମାୟା ॥
କେମନ୍ତେ ରଖିବି ଜୀବନ ।
ଏମନ୍ତେ ଭାଳି ଛନଛନ ॥
ନିଦ୍ରା ନ ମାଡ଼ଇ ନୟନେ ।
ଭାଳଇ ଅତି ଭୟ ମନେ ॥୨୬
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ନିଦ୍ରା ମୋହି ।
ସଭୟେ ପୁଣିହିଁ ଚିଆଇଁ ॥
ଦେଖଇ ସ୍ୱପ୍ନ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ।
ମରଣ ହେତୁଙ୍କର ଚିହ୍ନ ॥୨୭
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କାଢେ ଦେହ ଛାଇ ।
ଦେଖଇ ମୁଣ୍ଡ ତାର ନାହିଁ ॥
ଦର୍ପଣେ ଆଦିତ୍ୟର ଜ୍ୟୋତି ।
ରାତ୍ରେ ଦେଖଇ ଭୋଜପତି ॥
ଦୀପ ଦିଶନ୍ତି ଦୁଇ ଦୁଇ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ହିଁ ତେମନ୍ତ ଦିଶଇ ॥
ଛାୟାର ଦେହେ ଛିଦ୍ରମୟେ ।
ଶ୍ୱାସ ନ ବାଜେ ଶଙ୍ଖ ପ୍ରାୟେ* ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମାଏ ବୃକ୍ଷେ ।
କଂସକୁ ଦିଶଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ପଙ୍କ ଧୂଳିରେ ପାଦ ଚିହ୍ନ ।
ନ ଦେଖେ ଶୁଅନ୍ତେ ସ୍ୱପନ ॥
ମୃତପିଣ୍ଡକୁ କରି କୋଳ ।
ସାନନ୍ଦେ ଗୀତନାଦେ ଭୋଳ ॥
ଗର୍ଦ୍ଦଭ କନ୍ଧେ ଚଢ଼ିଯାନ୍ତେ ।
ବିଷ ଭକ୍ଷଇ ଲୌହପାତ୍ରେ ॥
ତଇଳ ସିକ୍ତ ଦିଗମ୍ବର ।
ହୃଦରେ ଜବାପୁଷ୍ପମାଳ ।
ଦକ୍ଷିଣଦିଗେ ଯାଏ ଧାଇଁ ।
ଚୂଳ ବନ୍ଧନ ଶିରେ ନାହିଁ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖଇ ସ୍ୱପନ ।
କ୍ଷଣକେ ହୋଏ ମୁହ୍ୟମାନ ॥୨୮-୩୧
ଏମନ୍ତେ ପାହିଲା ରଜନୀ ।
କଂସ ଭାଳଇ ଭୟ ଘେନି ॥

ଯେମନ୍ତ ଦେଖିଲି ସ୍ୱପନ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ହୋଇବ ମରଣ ॥
କଂସ ଜାଣଇ ଯୋଗବଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମାରିଅଛି ବେଳେ ॥
ସେ ବେଳେ ନୋହିଲି ମୁଁ ମୋକ୍ଷ ।
ଏବେ ମୁଁ ଦେଖିବି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ଉଦେ ହୋଇଲେ ଦିନକର ।
କଂସ ହିଁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥
ରଙ୍ଗସଭାରେ ବିଜେ କଲା ।
ରାଜାଗଣଙ୍କୁ ଅଣାଇଲା ॥
ଆସି ଯେ ଥିଲେ ରାଜାଗଣେ ।
କଂସ ଡକାଇ ଜଣେ ଜଣେ ॥
ରାଜାଏ ଶମ୍ବରର ମୂଳେ ।
ନାରକାସୁର ଶିଶୁପାଳେ ॥
ବଜ୍ରକବଚ ବାଣାସୁର ।
ପୁଣ୍ଡ୍ରକ ଶାଲ୍ୱ ଦନ୍ତବକ୍ର ॥
ଯୋଜନବାହୁ ବଜ୍ରନାଭ ।
ଏ ଆଦି ଯେତେକ ଦାନବ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ସୋମ ରବି ବଂଶ ।
କଂସର ଯେତେକ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ନୃଗ କଳିଙ୍ଗ ଭଦ୍ରସେନ ।
ବିଦେହ ନୈଷଧ ରାଜନ ॥
କଂସର ପ୍ରିୟପଣେ ଆସି ।
ମିଳିଲେ ସୋମ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ॥
ଦଇବେ ଭୋଜ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ଅନେକ ମଞ୍ଚା ଅଛି କରି ॥
ମଣ୍ଡିଲା ନାନା ଉପହାରେ ।
ନିର୍ମିତ ଦର୍ପଣ ଗ୍ୱମରେ ॥
ବିବିଧମତେ ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ ।
ଉପରେ ଗ୍ୱନ୍ଦୁଆ ଖଞ୍ଜାଇ ॥
ଲମ୍ବନ୍ତି ମୁକୁତାର ଝରା ।
ମାଳା କୁସୁମ କେରା କେରା ॥
ମଧ୍ୟେ କାଞ୍ଚନ ସିଂହାସନ ।
ଦେଖିଲେ ତୋଷ ହୋଏ ମନ ॥

ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପ ଦୀପ ପାତ୍ରେ ।
ଉପରେ ଶୋହେ ଧ୍ୱଜ ଛତ୍ରେ ॥
ରାଜାଏ କଂସ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ମଞ୍ଚାରେ ବସୁଛନ୍ତି ଯାଇ ॥
ରାଜା ଗୋଟିକେ ଏକ ମଞ୍ଚା ।
ସମସ୍ତ କରିଅଛି ସଞ୍ଚା ॥
ରାଜା ପୂଜିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ।
ଚନ୍ଦନ କୁସୁମ ବସନେ ॥
ବିବିଧ ମତେ ଭୋଗ ଦେଇ ।
କହଇ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନାଇ ॥
ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ବନ୍ଧୁଜନେ ।
କହଇ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ବଢ଼ିଲେ ଗୋପପୁରେ ଥାଇ ॥
ଭିଣୋଇ କଲା ମୋତେ ଛନ୍ଦ ।
ମୋତେ ସେ ନ ଜାଣଇ ନନ୍ଦ ॥
ଅନେକ ବଳ ମୋର ଥିଲେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସଂହାରିଲେ ॥
ଏବେ ନଗରେ ଗୋଳ କଲେ ।
ବଳେ ମୋ ଧନୁ ହିଁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ॥
ରଜକ ମାରି ବସ୍ତ୍ର ଜୂର ।
ଗନ୍ଧ ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ମୋର ॥
ଗୋପାଳ ମେଳରେ ଭିଆଇ ।
ମୋତେ ମାରିବେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଏବେ ମୁଁ ଅଣାଇଲି ଧରି ।
ତାତ ଜନନୀ ଆଦି କରି ॥
ହସ୍ତୀର ହସ୍ତେ ମରାଇବି ।
ଏମନ୍ତେ ଶତ୍ରୁ ସଂହାରିବି ॥
ଯେବେ ସେଠାରୁ ଉବୁରିବେ ।
ମାଲଙ୍କ ହସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ଦେବେ ॥
ମଞ୍ଚାରେ ବସି ପିତାମାତା ।
ଦେଖିବେ ପୁତ୍ରଙ୍କର ହତ୍ୟା ॥
ତୁମ୍ଭେ ସକଳେ ଦେଖୁଥିବ ।
ମୋହର ଶତ୍ରୁ ନାଶଯିବ ॥

* 'ଶ୍ୱାସ ନ ବାଜେ ଶଙ୍ଖ ପ୍ରାୟେ' ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇ କାନକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ରଖିଲେ ଶ୍ୱାସ ବା ପ୍ରାଣବାୟୁର ଚଳପ୍ରଚଳ ଯୋଗୁଁ ଶରୀର ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଘୁଁ ଘୁଁ ଶବ୍ଦ ଧ୍ୱନିତ ହୁଏ, ତାହା ଆଉ ଶୁଭିଲା ନାହିଁ ।

ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଭୋଜସାଇଁ ।
ରାଜାଙ୍କୁ ମଞ୍ଚାରେ ବସାଇ ॥
ବାଜଇ ବୀର ତୂର ବାଦ୍ୟ ।
କେ କହୁ କଂସର ସମ୍ପଦ ॥
ଚାଣୂର ମୁଷ୍ଟିକର ମେଳେ ।
ଶଲ ତୋଷଳ ଚାରି ମାଲେ ॥
ଏହାଙ୍କ ତୁଲେ ଶତେ ମାଲ ।
ଅଣାଇ କହେ ଭୋଜପାଳ ॥
ତୁମ୍ଭର ବଳେ ମୋ ଭରସା ।
ଆଜ ମୋ ପୂରାଇବ ଆଶା ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କୁ ଅଣାଇ ।
ଗୋରସ ଭଣ୍ଡାରେ ଥୁଆଇ ॥
ମଞ୍ଚାରେ ନେଇ ବସାଇଲା ।
ସମର ଦେଖିବ ବୋଇଲା ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ଘରେ ଲୁଚାଇଥିଲ ନେଇ ॥
ବସୁଦେବର ମିତ୍ରପଣୁଁ ।
ତୁମ୍ଭର ଦୋଷ ନାହିଁ ତେଣୁ ॥
ବନ୍ଧୁର ହିତ କଲ ଯେବେ ।
ତାଙ୍କ ମରଣ ଦେଖ ଏବେ ॥
ନନ୍ଦକୁ ମଞ୍ଚାରେ ବସାଇ ।
ବୋଲଇ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଚାହିଁ ॥
ତୁମ୍ଭେ ହୋ ଥିବ ମୋର ପାଖେ ।
ମଞ୍ଚାରେ ବସି ଦେଖ ସୁଖେ ॥
ଆପଣେ ମଞ୍ଚାରେ ବସିଲା ।
ଦୂତଙ୍କୁ ଯାଅରେ ବୋଇଲା ॥
ବେଗରେ ଯାଅ ମଧୁବନ ।
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଧରିଆଣ ॥
କଂସର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ଦୂତେ ମିଳିଲେ ଧାଡିକାରେ ॥୩୭-୩୮
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଭେଟିଲେ ରାମ ଗୋପୀନାଥ ॥
ସେ ରାମ କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଦୟାସାଗର ରାମହରି ।
ବିପଦୁଁ ଧରିବେ ଉଦ୍ଧରି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରଙ୍ଗସଭାବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ପଞ୍ଚଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଟ୍‌ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଯେମନ୍ତେ ରାମକୃଷ୍ଣ ବେନି । କଂସହସ୍ତୀର ପ୍ରାଣ ଘେନି ॥
ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ । ଷଟଚାଳିଶେ ସେ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ସାନନ୍ଦେ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମଧୁବନେ ।
ଭେଟିଲେ କଂସଦୂତମାନେ ॥
ନିକଟେ ଦୂତଙ୍କୁ ରୁହାଇ ।
ସ୍ନାହାନ କଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଭୋଜନ କଲେ ଦୁଧ ସର ।
ଆନନ୍ଦେ ନାନା ଉପହାର ॥
ବିବିଧ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ।
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ ପୀତ ନୀଳ ॥
ମାଲ ଦୁନ୍ଦୁଭିନାଦ ଶୁଣି ।
ସାନନ୍ଦ କୃଷ୍ଣ ହଳପାଣି ॥
ଗୋପାଳ ପୋଏ ସଜ ହୋଇ ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ମଥୁରା ନଗରେ ପଶିଲେ ।
କଂସର ଦୂତେ ଆଗେ ଗଲେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖି ପଥେ ।
ଲୋକେ ମିଳିଲେ ଯୂଥେ ଯୂଥେ ॥
ଏକ ଆରକେ ସଜ ହୋଇ ।
କାମିନୀଗଣେ ଛନ୍ତି ଧାଇଁ ॥
ସକଳେ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ।
ଧାମନ୍ତି ରାଜପଥ ମାଡ଼ି ॥
ସ୍ତିରୀ ପୁରୁଷ ବାଳ ବୃଦ୍ଧେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖିବାର ସଧେ ॥
ଆଗେ ଧାମନ୍ତି ବଳବନ୍ତ ।
ଗହଳ ମଥୁରାର ପଥ ॥
ଅନଳ ଦେଖିଣ ପତଙ୍ଗେ ।
ଯେହ୍ନେ ଧାମନ୍ତି ଉଦବେଗେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ନୟନପତା ନ ଚଳଇ ॥
ଦେହ ସଂସାର ପାସୋରିଲେ ।
ଆନନ୍ଦସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲେ ॥
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବତାଏ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦର ବିଜୟେ ॥
କାମିନୀ ଦ୍ୟନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ।
ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ମିଳି ॥
ପବନ ବହଇ ଶୀତଳ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ନ୍ତି ମେଘମାଳ ॥
ଜନ ଗହଳ ରାଜପଥେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖନ୍ତି ଉଷତେ ॥
କହନ୍ତି ଏକ ଆରେ ଚାହିଁ ।
କାନ୍ଧି ହୃଦୟେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦେଖି ଗୋ କଂସର ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ।
କି ଦୋଷ କଲେ ବାଳପୋଏ ॥
ଏ ଲୁଚିଥିଲେ ନନ୍ଦଘରେ ।
ଯୋଦର ମଉଳାର ଡରେ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ଦୁରାଗ୍ରେ ।
କି ଦୋଷ କଲେ ଏ ତାହାର ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଆଣିଅଛି ଧରି ।
ନେଇ ମାରିବ ଘରେ ଭରି ॥
କେମନ୍ତେ ସହିବଟି ଧର୍ମ ।
ଏହାଙ୍କୁ କରି ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ଏ ପୁଏ ଗୋପପୁରେ ଥିଲେ ।
କି ଅପରାଧ ତାର କଲେ ॥
ଏହାଙ୍କୁ କରି ପ୍ରାଣେ ନାଶ ।
ଭାଙ୍ଗିବ ଗୋପପୁର ଦେଶ ॥
ଏହାଙ୍କ କଷ୍ଟ ଦେଖିବାରେ ।
ଗ୍ଲଲ ନ ଥିବା ଏ ନଗରେ ॥
ହୃଦୟ ଧରିବା କେମନ୍ତେ ।
ଏହାଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ ପଥେ ॥
ଏମନ୍ତେ କହି ନରନାରୀ ।
ବିକଳେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ମୁରାରି ॥
ହୃଦରେ ବିଗ୍ଭରି ବିକଳ ।
ନୟନୁଁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥ ୧
ଗୋପେ ଗୋବିନ୍ଦ ହଳଧର ।
ମିଳିଲେ କଂସ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାର ॥
ଦେଖିଲେ ଦ୍ୱାରେ ଅଛି ଗଜ ।
ମାହୁନ୍ତ ହୋଇଅଛି ସଜ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ମାହୁନ୍ତ ।
ଆକର୍ଷି ଗଜ ବଳବନ୍ତ ॥
ଦ୍ୱାର ଆବୋରିଲା ବହନ ।
ମାରିବା ପ୍ରାୟେ କୋପମନ ॥ ୨
ସ୍ୱଭାବେ ମତ୍ତ କରିବର ।
ତେଜ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗୁରୁତର ॥
ତାହା ଜାଣିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଗୋପାଳ ପୁଅଙ୍କୁ ରୁହାଇ ॥
ଦୃଢ଼େ ବାନ୍ଧିଲେ ତାଙ୍କୁ ଚୂଳ ।
ସୁନ୍ଦର ଅଳକା କପୋଳ ॥

ବସନ ବାନ୍ଧି ଆଣ୍ଟ କରି ।
ସଜ ହୋଇଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ମାହୁନ୍ତ କୋପଭର ହୋଇ ।
ଅଳପେ ଅଳପେ ଟିପଇ ॥
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗ ହୋଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଆଡ଼ହୁଅ ଭାଇ ॥ ୩
ଶୁଣ ମାହୁନ୍ତ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଛାଡ଼ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାର ॥
ରାଜା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କୋପମନ ।
ବେଗେ କରିବୁଁ ଦରଶନ ॥
ଦ୍ୱାର ତୁ ଛାଡ଼ ବେଗ ହୋଇ ।
ଉଛୁର ବେଳ ନ ଯୋଗାଇ ॥
ଶୁଣି ମାହୁନ୍ତ କୋପ କଲା ।
କୃଷ୍ଣର ବୋଲ ନ ଶୁଣିଲା ॥
ହସ୍ତୀର କୁମ୍ଭେ ଦେଇ କର ।
ଦନ୍ତ କରାଇଲା ଉଭାର ॥
କୃଷ୍ଣ ବୋଇଲେ ମାହୁନ୍ତକୁ ।
ମାରିବା ପ୍ରାୟେ ତ ସଳଖୁ ॥
ଜୀବନେ ଅଛି ଯେବେ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ହସ୍ତୀ ତୁ ଦ୍ୱାରୁ ନିଅ ଆଜ ॥
ନୋହିଲେ ଯିବୁ ଯମପୁର ।
ହସ୍ତୀ ହିଁ ସଙ୍ଗତେ ତୋହର ॥ ୪
ଶୁଣି ମାହୁନ୍ତ ପରଜ୍ୱଳି ।
ହସ୍ତୀ ଟିପିଲା ପାଦଗ୍ଭଳି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଗଜ ଗ୍ରହିଁ ।
କାଳଦେବତା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ପବନୁଁ ବେଗେ ଧାଇଁ ଖରେ ।
ଶୁଣ୍ଢ ପିଟିଲା କୃଷ୍ଣଶିରେ ॥
କେଶ ଧଇଲା ଧାଡିକାର ।
ଛଡ଼ାଇ ଗଲେ ଦାମୋଦର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟାଯୋଗ ବଳେ ।
ଲୁଚିଲେ ହସ୍ତୀ ପେଟତଳେ ॥
ହସ୍ତୀ ଗ୍ରହିଁଇ ଚଉଦିଗେ ।
କୋପେ ଗର୍ଜଇ ଘୋରନାଦେ ॥
ଆଘ୍ରାଣେ କୃଷ୍ଣ ବାସ ପାଇ ।
ପୁଣି ମାଇଲା ଶୁଣ୍ଢ ନେଇ ॥

ପୁଣି ଛଡ଼ାଇ ତାର କର ।
ପଛେ ମିଳିଲେ ମାୟାଧର ॥
ହସ୍ତୀର ଲାଞ୍ଜ କରେ ଧରି ।
ପଛକୁ ଆଣିଲେ ଓଟାରି ॥ ୫-୮
ପଚିଶ ଧନୁଁ[୧] ଯାଏ ଟାଣି ।
ରହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସର୍ପର ଲାଞ୍ଜ ତୁଣ୍ଡେ ଭରି ।
ଗରୁଡ଼ ଯେସନେ ଓଟାରି ॥
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରି ବନମାଳୀ ।
ବାମଦକ୍ଷିଣ ପାଖେ ଗ୍ଭଳି ॥
ଗଜ ଗ୍ରହିଁଇ ଚଉପାଶେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଧରିବାର ଆଶେ ॥
ବତ୍ସାଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ପୋଏ ଧରି ।
ଯେମନ୍ତେ ହୋନ୍ତି ଘୂରାଘୂରି ॥ ୯
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଛାଡ଼ି ଅତି ଖରେ ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ରୋଷଭରେ ॥
ଗ୍ଭପୁଡ଼ା ମାରି ହସ୍ତୀ ମୁଣ୍ଡେ ।
କୃଷ୍ଣ ପଳାନ୍ତି ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲା କରିବର ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡକୋପ ଗୁରୁତର ॥
ଦେଖନ୍ତି ପୁର ନରନାରୀ ।
ଭୟେ ପଳାନ୍ତି ନରହରି ॥
ଶିରେ ଲଗାଇ ଥୋର ହସ୍ତ ।
ଲୋକେ ଦେଖନ୍ତି ରାଜପଥ ॥
ପାଦ ଲାଗନ୍ତେ ଧୂଳି ଉଡ଼ି ।
କୃଷ୍ଣ ପଡ଼ିଲେ ମୁଖ ମାଡ଼ି ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର ।
ମାହୁନ୍ତ ବୋଲେ ମାର ମାର ॥
କୃଷ୍ଣ ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ଗଜ ମାଇଲା ଦନ୍ତ ଆଣି ॥
ଲୋକେ ହୋଇଲେ ହତଜ୍ଞାନ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ନାରାୟଣ ॥
ଏଡ଼େକ କର୍ମ କଂସ କଲା ।
କେ ବୋଲେ ଜୀଉଁ ଜୀଉଁ ମଲା ॥
ଗ୍ଭଲ ନ ଥିବା ଏହା ଦେଶେ ।
କଂସକୁ ଗାଳି ଦ୍ୟନ୍ତି ରୋଷେ ॥

୧. ପଚିଶ ଧନୁ—ଶହେ ହାତ ।

ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଜନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମିଳିଲେ ବହନେ ॥
ନୀଳ ଜୀମୂତ ଦେହ ଝଳି ।
ଝାଳ ଗଳଇ ଲାଗି ଧୂଳି ॥
ଡାକନ୍ତି ଟେକି ବେନି କର ।
ହସ୍ତୀରେ ସମ୍ଭାଳ ତୋହର ॥
ଦେଖି ଚକିତ ନରନାରୀ ।
ଗ୍ୟପୁଚ୍ଛେ ମାଇଲେ ମୁରାରି ॥
ପଛେ ଯେ ଥିଲେ ହଳଧର ।
ହସ୍ତୀକି ମାଇଲେ ପୟର ॥
ଧାମଇଁ ପଛକୁ ଅନାଇ ।
ପୁଣି ମାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ନେଇ ॥
ଗଜ ଅନାଇ ଆଗପଛେ ।
ମାହୁନ୍ତ ଟିପଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ନ ଯାଇ ଆଗପଛେ ଡରେ ।
ଗର୍ଜଇ ଅତି କୋପଭରେ ॥
ମାହୁନ୍ତ ପୁଣିହିଁ ଟିପଇ ।
ଦେଖି ପଳାନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଦେଖିଣ ଗଜ କୋପଭରେ ।
ଧାଇଁଲା ପବନହୁଁ ଖରେ ॥
କୃଷ୍ଣର ମୁଣ୍ଡେ ଦେଲା କର୧ ।
ବେଗେ ଧଇଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗମାୟା ବଳେ ।
ବୁଲାଇ ପକାଇଲେ ତଳେ ॥
ତଳେ ପଡ଼ନ୍ତେ ପ୍ରାଣ ଗଲା ।
ତକ୍ଷଣେ ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା* ॥୧୦-୧୩
ଚରଣ ଦେଇ ଗଜମୁଣ୍ଡେ ।
ଦନ୍ତ ଧଇଲେ ଭୁଜଦଣ୍ଡେ ॥
ବେଗେ ଉପାଡ଼ି ବାମକରେ ।
ପିଟିଲେ ମାହୁନ୍ତ ଉପରେ ॥

ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
କନ୍ଧେ ଘେନିଲେ ଦନ୍ତ ଦୁଇ ॥
ରୁଧିରେ ଭୂଷଣ ଶରୀର ।
ଧୂଳିରେ ଝାଳ ଜରଜର ॥
ମୁଖପଙ୍କଜେ ଝାଳ ଶୋଭା ।
କି ଅବା ପଟାନ୍ତର ଦେବା ॥
ଗୋପକୁମରେ ଛନ୍ତି ବେଢ଼ି ।
ପଶିଲେ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାର ମାଡ଼ି ॥୧୪-୧୬
କନ୍ଧେ ପକାଇ ଗଜଦନ୍ତ ।
ମିଳିଲେ ରାମ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଲୋକେ ପଶିଲେ ବଳେ ଦ୍ୱାରେ ।
କେ ବେଗେ ଉଠିଲେ ବୃକ୍ଷରେ ॥
ଜଗତୀ ଅଟ୍ଟାଳୀ ଆରୋହି ।
ଦେଖନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ଦୁଇ ॥
ରଙ୍ଗସଭାରେ ଯେତେ ଲୋକେ ।
କେତେ କହିବା ଏକେ ଏକେ ॥
ମାଲେ ଯେ ଥିଲେ ମଞ୍ଚାତଳେ ।
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ॥
ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାୟେ ଦେଖି ।
ଭୟେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ପୁରନର ।
ତାହାଙ୍କୁ ଦିଶନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ॥
କାମିନୀ ଲୋଚନେ ଅନଙ୍ଗ ।
ଗୋପାଳ ଜନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧବ ॥
ଅସୁର ନୃପତିଙ୍କୁ କାଳ ।
ମାତାପିତାଙ୍କୁ ବେନି ବାଳ ॥
କଂସକୁ ଦିଶେ ଯମ ପରି ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ଦେଖେ ଭୟ କରି ॥
ଯୋଗୀଙ୍କ ନେତ୍ରେ ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ ।
ବୃଷ୍ଣିବଂଶକୁ ଦଇବତ ॥

ଏମନ୍ତେ ରାମକୃଷ୍ଣ ରୂପ ।
ଦିଶନ୍ତି ଯାହାକୁ ଯେ ରୂପ ॥୧୭, ୧୮
ସଭାର ତଳେ ବେନି ଭାଇ ।
ଆକାଶେ ଦେବେ ଛନ୍ତି ଗ୍ୱହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରମୂଳେ ।
ତେତିଶକୋଟି ଦେବ ବଳେ ॥
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ରାମହରି ।
ଗନ୍ଧର୍ବିଗଣେ ଦେବନାରୀ ॥
କଂସ ଗ୍ୱହିଁଲା ବେନି ଭାଇ ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ତାର ଦେହି ॥
ଗଜ ମାହୁନ୍ତେ ଦ୍ୱାରେ ମାରି ।
ଦନ୍ତ ଅଛନ୍ତି କରେ ଧରି ॥
ନିଶ୍ଚୟ ମରଣ ହୋଇଲା ।
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ୱରିଲା ॥
କମ୍ପଇ କାତରେ ଶରୀର ।
ବଦନୁଁ ନ ସ୍ଫୁରେ ଉତ୍ତର ॥୧୮
ରଙ୍ଗସଭାର ତଳେ ଥାଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥
ନାନା ବିଚିତ୍ର ବେଶ ହୋଇ ।
ଯେସନେ ନଟବର ଦୁଇ ॥
ଦେଖନ୍ତା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମନ ।
ମୋହିଲେ ରାମ ଭଗବାନ ॥
ମଞ୍ଚାରେ ଯେତେ ରାଜାଗଣେ ।
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁରଜନେ ॥
ହରିର ଦେହେ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ।
ଦେଖନ୍ତି ରାମକୃଷ୍ଣ ଦୁଇ ॥
ଚକୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି ଯେହ୍ନେ ।
ତେସନେ ପିବନ୍ତି ଲୋଚନେ ॥
ତୋଷ ନୋହିଲେ ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଗ୍ୱହାନ୍ତେ ପିଞ୍ଛା ନ ଚଳଇ ॥

୧. କର—ଶୁଣ୍ଢ ।

* କୁବଳୟାପୀଡ଼ର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ଦୈତ୍ୟରାଜ ବଳିର ମନ୍ଦମତି ନାମକ ଏକ ବିଶାଳକାୟ ଓ ବଳବାନ୍ ପୁତ୍ର ଥିଲା । ଥରେ ରଙ୍ଗନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଯାଉଥିବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମଦୋନ୍ମତ୍ତ ହାତୀ ପରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ହାତ ହଲାଇ ହଲାଇ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଦଳି ଚକଟି ପକାଇଲା । ତା' ବାହୁବେଗରେ ବୃଦ୍ଧ ତ୍ରିତ ମୁନି ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେ ତାକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ—"ରେ ଦୁର୍ମତି! ତୁ ହାତୀ ପରି ମଦୋନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦଳି ପକାଉଛୁ । ଯା' ତୁ ହାତୀ ହୋଇଯା ।" ଏହାପରେ ମନ୍ଦମତିର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତ୍ରିତ ମୁନି କହିଲେ—"ମଥୁରାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହାତରେ ମରି ତୋର ମୁକ୍ତି ହେବ ।" ଉପରୋକ୍ତ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ମନ୍ଦମତି ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତରେ କୁବଳୟାପୀଡ଼ ନାମକ ମହାବଳଶାଳୀ ଗଜ ହେଲା ଏବଂ ଜରାସନ୍ଧ ତାହାକୁ ଧରି କଂସକୁ ଯୌତୁକରୂପେ ଦେଇଥିଲା । ସେହି ଗଜ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହାତରେ ନିହତ ହୋଇ ପରମଗତି ପାଇଲା ।

(ଗର୍ଗସଂହିତା, ମଥୁରା. ଅଧ୍ୟାୟ ୧୧)

ପିଇବା ପ୍ରାୟ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ।
ଜିହ୍ୱା କି ଲିହିବ¹ ଶରୀରେ ॥
ଆଘ୍ରାଣ କରି ନାସାଦ୍ୱାରେ ।
ଆଣି ଭିଡ଼ିବେ ବେନି କରେ ॥
ଏମନ୍ତ ହୋଇ ଉଦବେଗ ।
ଅଗ୍ନିକି ଯେସନେ ପତଙ୍ଗ ॥୧୯-୨୧
ଯେମନ୍ତ ଶୁଣୁଥିଲେ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖିଲେ ନୟନେ ॥
କୃଷ୍ଣର ରୂପ ଗୁଣମାନ ।
ଦେଖି ପାଇଲେ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଏକକୁ ଆରେକ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥୨୨
ଏ ବେନି ବସୁଦେବ ସୁତେ ।
ଭାରା ନିବାରିବା ନିମନ୍ତେ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ।
ନୀଳ ଧବଳ ବେନି ଭାଇ ॥୨୩
ଦେଖ ଏ କୃଷ୍ଣଦେହ କଳା ।
ଦେବକୀଗର୍ଭେ ଉପୁଜିଲା ॥
ଏହାକୁ ବସୁଦେବ ନେଇ ।
ଗୋପରେ ଅଇଲା ଲୁଚାଇ ॥
ଗୁପତେ ଥାଇ ଏତେ ଦିନ ।
ବଢ଼ିଲା ନନ୍ଦର ଭୁବନ ॥୨୪
ଏହି ବାଳକ ତିନିଦିନ ।
ଶୋଷିଲା ପୂତନା ପରାଣ ॥
ପାଦେ ଶକଟା କଲା ଚୂର ।
ନାଶିଲା ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ବୀର ॥
ଅଘା ଧେନୁକା କେଶୀ ବକ ।
ବତ୍ସା ମାୟାବୀ ଷଣ୍ଢ ରୂପ ॥
କାଳିୟ ଘଉଡ଼ିଲା ବଳେ ।
ଅମୃତ କଲା ବିଷଜଳେ ॥
ଗୋରୁ ମହିଷ ଗୋପଶିରା ।
ବନ ଅନଳୁ ଅଛି ତାରି ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ଦର୍ପ କଲା ଚୂର ।
କରେ ତୋଳିଲା ଗିରିବର ॥
ସପତଦିନ ବରଷିଲା ।
ଏହାର କରେ ଗିରି ଥିଲା ॥୨୬, ୨୭

ଗୋପୀଏ ଚାହିଁ ଏହା ମୁଖ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ଜନ୍ମବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ॥୨୮
ଯାଦବବଂଶ ଏ ରଖିବ ।
ଅବନୀଭାରା ଉଶ୍ୱାସିବ ॥୨୯
ଦେଖ ଏ ରୋହିଣୀକୁମର ।
କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ ପଟାନ୍ତର ॥
ଆଗେ ହୋଇଲା ଗୋପେ ଜାତ ।
ଏହାର ବଳ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରଳମ୍ବ ନାଶ କଲା ।
ବତ୍ସା ଧେନୁକା ସଂହାରିଲା ॥୩୦
ଏମନ୍ତ କହୁଁ କହୁଁ ଜନ ।
ବାଜିଲା ବୀରତୂରମାନ ॥
ମାଲେ ଯେ ଥିଲେ ସଭାତଳେ ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥
ଚାଣୂର ବୀର ଆଗ ହୋଇ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣମୁଖ ଚାହିଁ ॥୩୧
ତୁ ପରା ଥିଲୁ ନନ୍ଦଘରେ ।
ରୋହିଣୀ ତନୟ ସଙ୍ଗରେ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ରାମ ବନମାଳୀ ।
ବୋଲାଅ ବାହୁଯୁଦ୍ଧେ ବଳୀ ॥
ରାଜା ତୁମ୍ଭର କଥା ଶୁଣି ।
ଯୁଦ୍ଧର ପାଇଁ ଅଛି ଆଣି ॥
ଦେଖିବେ ଯୁଦ୍ଧ କଉତୁକ ।
ରାଜାଏ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ ॥୩୨
ପ୍ରଜାଏ ରାଜାଙ୍କୁ ମନାଇଁ ।
ଭୋଗ କରନ୍ତି ସୁଖେ ମହୀ ॥
ବସନ୍ତି ରାଜାର ସମୀପେ ।
ବୋଲାନ୍ତି ଧନ୍ୟ ଇହଲୋକେ ॥
ରାଜାର ନୁହନ୍ତି ଯେ ପ୍ରିୟ ।
ତାହାଙ୍କ ସୁଖ କାହିଁ କହ ॥୩୩
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମେଳେ ।
ଗୋରୁ ଚରାଅ ନଦୀକୂଳେ ॥
ଦେହରେ ଘଷି ରଙ୍ଗମାଟି ।
ଲଲାଟେ ଗୁଞ୍ଜରାର ପାଟି² ॥
ଏକ ଆରକେ ବାହୁବଳେ ।
ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ କୁତୂହଳେ ॥

ବାଳକ କାଳହୁଁ ସାଧୁଛ ।
ଏବେ ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦିଶୁଛ ॥୩୪
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭର ତୁଲେ ଆମ୍ଭେ ।
ରାଜା ତୋଷିବା ରଣରଙ୍ଗେ ॥
ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ରାଜାଗଣେ ।
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁରଜନେ ॥
ସକଳେ ହୋଇବେ ପ୍ରସନ୍ନ ।
ତୋଷିବା କଂସରାଜା ମନ ॥୩୫
ମାଲଙ୍କ ହିଂସା ବୋଲ ଶୁଣି ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଉଚିତବାଣୀ ଦେଶ କାଳ ।
କହନ୍ତି ମଦନଗୋପାଳ ॥
ଯୁଦ୍ଧହିଁ ଇଚ୍ଛା ଆପଣାର ।
କହନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ବେଭାର ॥୩୬
ଶୁଣ ଚାଣୂର ବୀରମଣି ।
ଉଚିତ ପ୍ରସ୍ତାବ ତୋ ବାଣୀ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଆମ୍ଭେ ବଣଲୋକ ।
ନ ଜାଣୁ ଆମ୍ଭେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ॥
ଧନ ଗୋରସ ଦେଇ ଖଟୁ ।
ରାଜା ଭଣଜା ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ॥
ଅଳପେ କରଇ ସଦୟ ।
ମୋର ମଉଳା କଂସରାୟ ॥୩୭
ବାଳୁତ ପୁଅଙ୍କର ମେଳେ ।
ଖେଳୁଁ କାନନ ନଦୀକୂଳେ ॥
ନାନା ଭିଆଣେ ଖେଳ କରି ।
ବନସ୍ତେ ଚରାଉଁ ବାଛୁରୀ ॥
ପୁଅଙ୍କ ଖେଳର ଉଚିତ ।
ଆମ୍ଭର ଯୁଦ୍ଧ ସେହିମତ ॥
ଏ ତ ନୁହଁଇ ଖେଳମୟ ।
ତୁମ୍ଭେ ତ ପର୍ବତପରାୟ ॥
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଯେବେ ହୋଇ ।
ତେବେ ସେ ସଂଗ୍ରାମ ଯୋଗାଇ ॥
ବାଳକ ଆମ୍ଭେ ବାଳମେଳେ ।
ଯୁଝିବୁ ରଙ୍ଗ କୁତୂହଳେ ॥
ତୁମ୍ଭର ତୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ କାହିଁ ।
ଏକଥା ଉଚିତ ନୁହଇ ॥

୧. ଲିହିବ—ଚାଟିବ । ୨. ଗୁଞ୍ଜରାପାଟି—ମୁଣ୍ଡର ଆଭୂଷଣ ବିଶେଷ ।

ଅଧର୍ମ ହୋଇବଟି ଭଲେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯୁଝିଲେ ଆମ୍ଭ ତୁଲେ ॥
ସଭାକୁ ହୋଇବ ଧିକ୍କାର ।
ତା ଶୁଣି ହସଇ ଗୃଣୂର ॥୩୮
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ ।
କରାଇ କଂସ ସାବଧାନ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବାଳକ ବୋଲାଅ ।
କହିଲେ ଲଜ୍ଜା ହିଁ ନ ପାଅ ॥
ବାଳ କୁମାର ନୁହଁ ଯୁବା ।
ତୁମ୍ଭର ମହିମା କହିବା ॥
ଏ ଯେ ତୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ରାମ ।
ବଳେ ତା ନାହିଁ ସରିସମ ॥

ସହସ୍ରେ ମତ୍ତଗଜ ଦେହା ।
ବଳ ବହଇ କୁବଳୟା ॥
ତାହାକୁ ଲୀଳାଏ ମାଇଲ ।
ଈଷିତେ ଦନ୍ତ ଉପାଡ଼ିଲ ॥
ରଜକ ଶିର ଛେଦି କରେ ।
ଧନୁ ଭାଙ୍ଗିଲ ବାମ କରେ ॥
ତୁମ୍ଭ ମହିମା ସର୍ବଜନେ ।
ଭଲେ ଜାଣନ୍ତି ତ୍ରିଭୁବନେ ॥
ଏମନ୍ତ ନ କହନା ଆର ।
ମୁଷ୍ଟିକ ବୋଇଲା ରେ ଧର ॥
ଅଧର କାମୋଡ଼ି ଗୃଣୂର ।
ବୋଇଲା ରାମକୁ ତୁ ଧର ॥

କୃଷ୍ଣର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ମୋର ।
ଏ ଯେ ବୋଲାଇ ବଳୀୟାର ॥
ମୁଷ୍ଟିକ ରାମ ଆଗେ ରହି ।
କୋପେ ଅଧର କାମୋଡ଼ଇ ॥୩୯, ୪୦
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୃଣୂର ଧରି ଗୋପୀନାଥ ॥
ମୁଷ୍ଟିକ ରାମଙ୍କୁ ଧଇଲା ।
ସେଠାରେ ମନ ମୋ ରହିଲା ॥
ଦେଖିବ ଗୋବିନ୍ଦର ରଣ ।
ସୁଜନେ ପଶିବା ଶରଣ ॥
ବାଳକ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ।
ଦେଖନ୍ତି ପୁରନରନାରୀ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କୁବଳୟାପୀଡ଼ବଧୋ ନାମ ଷଟ୍‌ଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ସପ୍ତଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ଯେ କଂସ ବଧ । ସପ୍ତଗ୍ରିଶେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ବୀରରସ ।
କଂସ ଯେ ହୋଇଲା ହରଷ ॥
ରାମ ମୁଷ୍ଟିକେ ମରାମରି ।
ଗୃଣୂର ସଙ୍ଗେ ନରହରି ॥
ହସ୍ତଚରଣ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ।
ଗଜକୁ ଗଜ ଯେହ୍ନେ ବାନ୍ଧି ॥
ଏକ ଆରକେ ବଳୀୟାର ।
ରାମଙ୍କୁ କରେ ସେ ପ୍ରହାର ॥
ମୁଷ୍ଟିକି ମୁଷ୍ଟି ପରିତାଳ ।
ଦେହୁଁ ଗଳଇ ଶ୍ରମଝାଳ ॥
ଜାନୁରେ ଜାନୁ ପରିବନ୍ଧ ।
କୋପେ କରନ୍ତି ବୀରନାଦ ॥
ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ମରାମରି ।
ହୃଦରେ ହୃଦ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ॥

ଧରି ଘୂରାଇ ପୁଣି ଛାଡ଼ି ।
ପୁଣ ବସନ୍ତି ବେଗେ ମାଡ଼ି ॥
ପୁଣି ଛଡ଼ାଇ ପଛଘୁଞ୍ଚି ।
ଧରନ୍ତି ବେଗେ ବଳ ଆଞ୍ଚି ॥
ଏକ ଆରକେ ଧରି ବେଗେ ।
ଗର୍ଜି ପଡ଼ନ୍ତି ଭୂମିଭାଗେ ॥
ପେଲି ପକାଇ ପୁଣି ଉଠି ।
ହୃଦେ ତାଡ଼ନ୍ତି ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟି ॥
ପୁଣ ଧରନ୍ତି ପୁଣ ଛାଡ଼ି ।
ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ାକୋଡ଼ି ॥
ରୁଧିର ବହେ ତନୁ ଫାଟି ।
ଦେହକୁ ଦେହ ପିଟାପିଟି ॥
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟ ବେନି ମାଲେ ।
ଯୁଝନ୍ତି ରାମ କୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ॥୧-୫
ଦେଖି ବୋଲନ୍ତି ନରନାରୀ ।
ଅନ୍ୟାୟ କଲା ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥

ବାଳକ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଦୁଇ ।
ମାଲଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଯୁଝାଇ ॥
କେମନ୍ତେ ଦେଖୁଅଛି ଏହା ।
ହୃଦରେ ନ ବସଇ ଦୟା ॥
ମରାଏ ବାଳୁତ ପୁଅଙ୍କୁ ।
ଧର୍ମ କି ସହିବ ଏହାକୁ ॥
ସଭାରେ ବସି ବଡ଼ ଲୋକେ ।
ଅଧର୍ମ କରୁଛନ୍ତି ଥୋକେ ॥
ସକଳେ କଂସ ପ୍ରିୟକାରୀ ।
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ବିଗ୍ରରି ॥
ଯୁଦ୍ଧେ କେ ଅବା ବଳୀୟାର ।
ଏହା ନ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରର ॥୬,୭
ପର୍ବତପ୍ରାୟ ବେନି ମାଲ ।
ବଜ୍ର ଶରୀର ଏହାଙ୍କର ॥
ବାଳକ ପୁଅଙ୍କୁ ଅନାଥ ।
ଅତି ହିଁ ସୁକୁମାର ଦେହ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଏହି ସଭାରେ ଧର୍ମ ନାହିଁ ।
ଏଠାରେ ଥିବା ନ ଯୋଗାଇ ॥୮,୯
ମୁନିଏ କହିଛନ୍ତି ପୂର୍ବେ ।
ବେଦ ପୁରାଣର ପ୍ରସ୍ତାବେ ॥
ଅଧର୍ମ କୂଟସଭା ଯହିଁ ।
ପଣ୍ଡିତେ ନ ବସିବ ତହିଁ ॥
ସଭାର ଦୋଷ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ।
ବିଗ୍ରହି ପ୍ରବେଶ ନୁହନ୍ତି ॥
ଜାଣି ନ ଜାଣି ପକ୍ଷ ବହି ।
ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ସେ ଯାଇ ॥୧୦
ଏମନ୍ତେ ରାମକୃଷ୍ଣ ତୁଳେ ।
ସମର କରୁଛନ୍ତି ମାଲେ ॥
ଏକ ଆରକେ ଛିଦ୍ର ଟାକି ।
ନିଶ୍ଚଳ କରୁଛନ୍ତି ଆଖି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦେ ନାରୀ ଗ୍ରହିଁ ।
କହନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥
ଦେଖ ଏ କୃଷ୍ଣର ବଦନ ।
ଗଳୁଛି ଝାଳକଣା ମାନ ॥
ଫୁଟିଲା ପଦ୍ମକୋଷ କି ସେ ।
ଜଳ ସିଞ୍ଚିଲା ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ॥୧୧
ଦେଖ ଏ ରାମର ବଦନ ।
ତମ୍ବାର ପ୍ରାୟେକ ଲୋଚନ ॥
ଗ୍ରହାନ୍ତି ମୁଷ୍ଟିକ ବଦନ ।
ଅଳପହାସେ ଶୋଭମାନ ॥୧୨
ଧନ୍ୟ ସେ ବ୍ରଜଭୂମି ଦେଶ ।
ପୁଣ୍ୟ ସେ କଲା ଗୋ ଅଶେଷ ॥
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ଧରି ।
ଯହିଁ ବୁଲନ୍ତି ରାମ ହରି ॥
ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ବନମାଳେ ।
ଗୋପାଳ ପୁଅଙ୍କର ମେଳେ ॥
ଗାଈ ଚରାଇ ବେଣୁସ୍ୱନେ ।
ପାଦେ ଚଳନ୍ତି ବନେ ବନେ ॥
ଧ୍ୱଜ ଅଙ୍କୁଶ ଚିହ୍ନ ପାଦେ ।
ଶଙ୍କର ପୂଜନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥୧୩
ନନ୍ଦର ବ୍ରଜେ ଗୋପନାରୀ ।
ଅନେକ ତପ ଛନ୍ତି କରି ॥
ଅପୂର୍ବ ରୂପ ଏହାଙ୍କର ।
ଦେଖି ତେଜିଲେ ଘରଦ୍ୱାର ॥

ପିବନ୍ତି ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ରୂପ ।
ଅଜ୍ଞାନୀଜନଙ୍କୁ ଦୁରାପ ॥୧୪
ଦୋହନେ ମନ୍ଥନେ ରନ୍ଧନେ ।
ଲେପନେ ଦୋଳା ଅବଧାନେ ॥୧୫
ଅଗଣା ପିଣ୍ଡା ଛେରା ଦେଇ ।
ଯେତେ ବ୍ୟାପାର ଗୃହେ ଥାଇ ॥
ଏହାଙ୍କ ନାମ ଗାଇ ତୁଣ୍ଡେ ।
ଗୋପୀଏ ହାଟ ରାଜଦାଣ୍ଡେ ॥
ଏହାଙ୍କ ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ସୁସ୍ୱର କଣ୍ଠେ ଗୀତ ଗାଇ ॥
ଧନ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ଜୀବନ ।
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଆନ ॥୧୫
ଗୋରୁ ଚରାଇ ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ଏ ଯେ ଆସନ୍ତି ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଯିବାର ବେଳେ ବେଣୁଗୀତ ।
ଶୁଣି ହୁଅନ୍ତି ମୂରୁଛିତ ॥
ଘରୁ ବାହାର ହୋଇ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କରୁଥାନ୍ତି ଆଖି ॥୧୬

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଜନେ ।
କୋପ ବସିଲା କୃଷ୍ଣ ମନେ ॥୧୭
ମଞ୍ଚାରେ ବସି ତାତମାତ ।
ତାଡ଼ନ୍ତି ନିଜ ଶିରେ ହସ୍ତ ॥
ଦଇବ କରିଅଛି ଏହା ।
ଆମ୍ଭରେ ନାହିଁ ତାର ଦୟା ॥
ନନ୍ଦର ଘରେ ଲୁଗ୍ରଇଲୁ ।
ଏବେ କଂସର ମୁଖେ ଦେଲୁ ॥
ବିଧାତା ଦେଉଛି କଷଣ ।
ଦେଖିବୁଁ ପୁତ୍ରଙ୍କ ମରଣ ॥
ଦେବକୀ ପୁତ୍ରମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବେନି ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ବହି ॥
ବୁଡ଼ିଲା ମହା ଶୋକଜଳେ ।
ଧରିଛି ବସୁଦେବ କୋଳେ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ମଣି କଲେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ପୁତ୍ରଙ୍କ ବଳ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥୧୮
ମାଲଙ୍କ ତୁଲେ ବେନି ବାଳେ ।
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି କୋପାନଳେ ॥

କୃଷ୍ଣର ମୁଷ୍ଟି ବଜ୍ରପ୍ରାୟ ।
କମ୍ପଇ ଚାଣୂରର କାୟ ॥
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ମହାବଳୀ ।
ମୁଖରୁ ରୁଧିର ନିକିଳି ॥
ପୁଣି ଉଠିଲା ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
ଧାଇଁଲା ମୁଥେକ ଉଞ୍ଚାଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ହୃଦରେ ପ୍ରହାରି ।
ଗର୍ଜିଇ ମହାନାଦ କରି ॥
ଚାଣୂର ମୁଷ୍ଟି ପଡ଼ି ହୃଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ପାଦେ ॥
ଫୁଲ ପେଣ୍ଡାଏ କରେ ଧରି ।
ଗଜ ଶରୀରେ ଯହ୍ନେ ମାରି ॥
ଚାଣୂର କର କୃଷ୍ଣ ଧରି ।
ଘୂରାଇ ଅନ୍ତରାଳ କରି ॥
ଭୂମିରେ ପିଟିଲେ ତକ୍ଷଣ ।
ଚାଣୂର ଛାଡ଼ିଲା ଜୀବନ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ଧ୍ୱଜ ପ୍ରାୟ ପଡ଼ି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଘୋର ରଡ଼ି ॥୧୯-୨୩
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ବଳରାମ ।
ଦେହେ ବସିଲା ଗରୁ ତମ ॥
ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟିଏ ପ୍ରହାରିଲେ ।
ମୁଷ୍ଟିକ ମୁଣ୍ଡ ଚୂର କଲେ ॥
ମୁଖରୁ ରୁଧିର ଗଳଇ ।
ପଡ଼ିଲା ମୃତପିଣ୍ଡ ହୋଇ ॥
ପବନଘାତେ ମହାବୃକ୍ଷ ।
ଯେସନେ ପଡ଼ଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୨୪, ୨୫
ମାଲେକ କୂଟ ନାମେ ଥିଲା ।
ରାମର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ବାମମୁଷ୍ଟିରେ ମୁଣ୍ଡ ଚୂର ।
ପଡ଼ିଲା କରି ନାଦ ଘୋର ॥
ଶଳ ତୋଶଳ ମାଲ ଦୁଇ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇ ॥
ପାଦ ପ୍ରହାରନ୍ତେ ମୁରାରି ।
ମାଲେ ପଡ଼ିଲେ ନାଦ କରି ॥
ଆଉ ଯେତେକ ମାଲେ ଥିଲେ ।
ରଣ ଉପେକ୍ଷି ପଳାଇଲେ ॥୨୬-୨୮
ମାଲେ ପଳାନ୍ତେ ବେନି ଭାଇ ।
ଡାକନ୍ତି ରହ ରହ ରାଇ ॥

ଗୋପକୁମରେ ଥିଲେ ସଙ୍ଗେ ।
ମିଳିଲେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଆଗେ ॥
ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ ଗୁରୁତର ।
ଭୂମି କମ୍ପଇ ଥରହର ॥
କୃଷ୍ଣର ମାଲଯୁଦ୍ଧ ଦେଖି ।
ଅସୁରେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରେଖି ॥
କୃତାନ୍ତପ୍ରାୟ ରୂପ ଦେଖି ।
ଡରେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
କମ୍ପଇ କଂସର ଶରୀର ।
ଦେଖି ହରଷ ସୁର ନର ॥
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସାଧୁ ସାଧୁ ।
ତରିଲେ ମାଲଙ୍କ ପ୍ରମାଦୁଁ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରଣେ ନୂପୁର ।
ଗ୍ରଲନ୍ତେ ବାଜଇ ସୁନ୍ଦର ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂର ଧ୍ୱନି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ॥୨୯, ୩୦
ପଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚ ମାଲେ ।
ସକଳେ ଭୟେ ପଳାଇଲେ ॥
ଦେଖିଣ ଉଗ୍ରସେନବଳା ।
ବାଦ୍ୟଶବଦ ରୁହାଇଲା ॥
କୋପେ ବୋଲଇ ଶିର ଝୁଣି ।
କରେ ଖଡ଼ଗ ଅଛି ଘେନି ॥
ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ବୋଲଇ ବଚନ ।
ମାରରେ ଗୋପପୁର ଜନ ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ଥୁଅ ନେଇ ॥
ନନ୍ଦ ସମ୍ପଦ ଗୋପପୁର ।
ବହନ କର ଯାଇ ଜୂର ॥
ନନ୍ଦ ବସୁଦେବଙ୍କୁ ନିଅ ।
ଶିର ଛେଦାଇ ଶୂଳି ଦିଅ ॥
ଦେବକୀ ଉଗ୍ରସେନ ମୂଳେ ।
ଗ୍ରହିହେଁ ବସିଥିବେ ଶୂଳେ ॥
ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଧରି ନିଅ ।
ତାହାଙ୍କ ମରଣ ଦେଖାଅ ॥
ଶିର ଛେଦିବ ଏହାଙ୍କର ।
ତେବେ ସେ ଶତ୍ରୁ ଯିବ ମୋର ॥
ଯେତେ ଗୋପାଳପୁଅ ସଙ୍ଗେ ।
ହାଣି ପକାଅ ଯାଇ ବେଗେ ॥୩୧-୩୩

ଏମନ୍ତ କଂସମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
କୋପେ ଗ୍ରହିଁଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
କଂସର ମଞ୍ଚାରେ ଉଠିଲେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଯେ ଦେବଗଣ ଥିଲେ ॥
ଦେଖି କରନ୍ତି ଜୟ ଜୟ ।
ଅବନୀ ହୋଇଲା ନିର୍ଭୟ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି କଂସ ଉଠି ।
ଖଡ଼ଗେ କଲା ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ॥
ଉଞ୍ଚାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଉପରେ ।
ଡେଇଁ ପଡ଼ନ୍ତେ ରୋଷଭରେ ॥
ଛଞ୍ଚାଣ ପ୍ରାୟେ ଧାଡିକାରେ ।
କେଶ ଧଇଲେ ପ୍ରଭୁ କରେ ॥
ଅସୁର ନ ପାରିଲା ଚଳି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁଲା ନିରୋଳି ॥
ଚକ୍ଷୁର ବାଟେ ପ୍ରାଣ ଗଲା ।
କୃଷ୍ଣର ଶରୀରେ ପଶିଲା ॥
ନାଗ ଆବୋରି ଖଗପତି ।
ତେସନ ଗୋବିନ୍ଦର ଗତି ॥
ରତ୍ନମୁକୁଟ କଂସ ଶିରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଝିଙ୍କିଲେ ରୋଷଭରେ ॥
କଂସକୁ ଧରି ବାମକରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମଞ୍ଚାର ଉପରେ ॥
ଜଗତସ୍ୱାମୀ ଯୋଗବଳେ ।
ପଡ଼ିଲେ ରଙ୍ଗସଭା ତଳେ ॥
କଂସ ଉପରେ ଦାମୋଦର ।
ମେଦିନୀ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ॥
ଯେତେ ଅସୁରରାଜା ଥିଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପଳାଇଲେ ॥
ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଛନ୍ତି ଗ୍ରହିଁ ।
ବିକ୍ରମ ସିଂହପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
କଂସର କେଶ ଧରି କରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଝିଙ୍କିଲେ ରୋଷଭରେ ॥
ରଙ୍ଗସଭାର ତଳେ ଯାଇ ।
ମୃତପିଣ୍ଡକୁ ଘୋଷଡ଼ାଇ ॥
ଉତ୍ତାନ କରି ପକାଇଲେ ।
ଗୋପବାଳକେ ଡେଇଁଗଲେ ॥
ଲୋକେ କରନ୍ତି ହାହାକାର ।
କେ ବୋଲେ ପଡ଼ିଲା ଅସୁର ॥୩୪-୩୮

ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ପୁରଜନ ।
ମଥୁରା ସ୍ତିରୀଙ୍କର ମନ ॥
ଆକାଶୁ କୁସୁମ ବରଷି ।
ନିର୍ମଳ ଦଶଦିଗ ଦିଶି ॥
ପବନ ବହଇ ଶୀତଳ ।
ନିର୍ଭୟେ ଜଳଇ ଅନଳ ॥
ଆକାଶ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ।
ଖଣ୍ଡିଲା ଅବନୀର ଭାର ॥
ଜୟଶବଦ ଶୂନ୍ୟେ ପୂରି ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଅପସରୀ ॥
ଗୀତବିନୋଦେ ବିଦ୍ୟାଧର ।
ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜଇ ସୁସ୍ୱର ॥
ଦଇବେ କଂସ ଅବିରତେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭୟ କରି ଚିତ୍ତେ ॥
ଜଳ ପିଅନ୍ତେ କମ୍ପେ ଦେହୀ ।
ଭୋଜନ କରନ୍ତେ ଡରଇ ॥
ଭୟେ ନ ସ୍ଫୁରଇ ବଚନ ।
ନିଦ୍ରା ନ ମାଡ଼ଇ ନୟନ ॥
ଯାହାକୁ ଡରୁଥାଇ ନିତ୍ୟେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଲା ଅଗ୍ରତେ ॥
ଦେହେ ପଶିଲା କଂସରାୟ ।
ଖଣ୍ଡିଲା ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ॥
ନିର୍ମଳ ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ।
କଂସକୁ ହୋଇଲେ ସୁଲଭ ॥
କଂସର ଅଷ୍ଟଭ୍ରାତ ଥିଲେ ।
ମିଳିଲେ ରାମକୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ॥
କଙ୍କ ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ ଆଦି କରି ।
ଧାଇଁଲେ ଖଡ଼ଗ ଉଭାରି ॥
ଭାଇ ମରଣେ କ୍ରୋଧ ପାଇ ।
ବେଢ଼ିଲେ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଯାଇ ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ହଳଧର ।
ବୁଲାଇ ଲୌହର ମୁଦ୍‌ଗର ॥
ସିଂହ ଯେସନେ ହସ୍ତୀଯୂଥେ ।
ପିଟନ୍ତି ଅତି ବଳବନ୍ତେ ॥
ପଡ଼ିଲେ ଅଷ୍ଟ ମହାବୀର ।
ମୁଖରୁ ଗଳଇ ରୁଧିର ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଦେବଗଣ ।
ବଳଦେବଙ୍କ ବୀରପଣ ॥

ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି କରି ।
ଜୟ ଶବଦ ନରନାରୀ ॥୩୯-୪୨
କଂସର ଅଷ୍ଟଭ୍ରାତ ମୃଳେ ।
ଯେତେ କାମିନୀ ପୁରେ ଥିଲେ ॥
ବାହାର ହୋଇଲେ ବିକଳେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ଧରି କୋଳେ ॥
ମୁଣ୍ଡେ ହୃଦୟେ କର ତାଡ଼ି ।
ଗଡ଼ନ୍ତି ମହୀତଳେ ପଡ଼ି ॥
ଭୋ ନାଥ ପ୍ରିୟ ମହୀପତି ।
ଅନାଥ ହୋଇଲୁଁ ଯୁବତୀ ॥
ଭୋ ନାଥ ମରଣେ ତୋହର ।
ମଥୁରା ନ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର ॥
ତୋର ବିୟୋଗେ ମଧୁପୁରୀ ।
ଏବେ ହୋଇଲା ହତଶିରୀ ॥୪୩-୪୬
ତୁ ନାଥ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ତୁଲେ ।
ଦ୍ରୋହ ଚିନ୍ତିଲୁ ସର୍ବକାଳେ ॥
ଅସୁରବୁଦ୍ଧି ତୋର ମନ୍ଦ ।
ସାଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଲୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ ॥
ଧର୍ମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଛାଡ଼ିଲୁ ।
ବାଳକ ହାତେ ପ୍ରାଣ ଦେଲୁ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହୃଦୟେ ଅନନ୍ତ ।
ଜଗତ ଯାର ଗର୍ଭଗତ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ମୁରାରି ।
ମାରଇ ପ୍ରାଣୀ ହିଂସାକାରୀ ॥
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ବାଦ କଲୁ ।
ଇତର ପ୍ରାୟେ ତୁ ମଣିଲୁ ॥
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ଯାର ବାନା ।
ଭକତଜନ ବଜ୍ରସେହ୍ନା ॥
ସଂସାରେ ଧର୍ମରୂପ ହୋଇ ।
ଭାବ ଅଭାବ ସେ ଘେନଇ ॥
ତାର ମହିମା ତୁ ନ ଜାଣି ।
ଦ୍ରୋହ ଚିନ୍ତିଲୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ମରିବା ଉଚିତ ତୋହର ।
ଅନାଥ କଲୁ ମଧୁପୁର ॥୪୭, ୪୮
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ରୋଦନ ॥
ଛାଡ଼ିଲେ କଂସେ ରୋଷମନ ।
ଦୟାସାଗର ଭଗବାନ ॥

ରାଜକାମିନୀ ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ।
ବିଜୟେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ॥
ଲୋକ ବେଭାରେ ନରହରି ।
ଲୋଚନୁଁ ବହେ ଅଶ୍ରୁବାରି ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି ମାଇଁଙ୍କର ମେଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟାଯୋଗବଳେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ମୋର କର୍ମ ମନ୍ଦ ।
ଦଇବ କରିଅଛି ଛନ୍ଦ ॥
ଜାତ ହୋଇଲି ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ପିତା ମୋ ଘେନି ଗଲେ ଡରେ ॥
ଗଉଡ଼ପଣେ ଦିନ ନେଇ ।
ମୋହର କୁଳମୂଳ ନାହିଁ ॥
ସେବକ ପ୍ରାୟେ ନନ୍ଦ ଘରେ ।
ଗୋରୁ ଚରାଏ ବନ ଘୋରେ ॥
ଦିବସେ ନ ରହଇ ଘରେ ।
ଅନ୍ନପୁଡ଼ାଏ ଘେନି କରେ ॥
ରାତ୍ର ପାହିଲେ ବନେ ଯାଇ ।
ଏମନ୍ତେ ଜୀବନ ପୋଷଇ ॥
ଯେତେ ପଡ଼ିଲା ରିଷ୍ଟ ମୋତେ ।
ସୁମରି କହିବଇଁ କେତେ ॥
ମୁଁ ମୋର ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଥାଇ ।
ମଉଳା ତାହା ନ ଜାଣଇ ॥
ମାଇଲା ମୋର ଷଡ଼ଭାଇ ।
ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ॥
ମୋତେ ମାରିବ ବିଗ୍ରରିଲା ।
ଅକ୍ରୂର ହସ୍ତେ ଅଣାଇଲା ॥
ଧନୁଯାତ୍ରା ଏ ମିଛେ କଲା ।
ଦ୍ୱାରେ ଗୋ ହସ୍ତୀଏ ଥୋଇଲା ॥
ଦଇବେ ତହୁଁ ଉବୁରିଲି ।
ମାମୁଁଙ୍କ ଛାମୁରେ ମିଳିଲି ॥
ତେବେହେଁ ଦୟା ଗୋ ନ କଲା ।
ମାଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଝାଇଲା ॥
ତହୁଁ ଜୀଇଁଲି କର୍ମବଳେ ।
ମିଳିଲି ଯାଇ ମଞ୍ଚାତଳେ ॥
ବୋଇଲା କୋପଭର ହୋଇ ।
ତଡ଼ାଇ ଦିଅ ବେନି ଭାଇ ॥
ବସୁଦେବକୁ ନନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ।
ହାଣି ପକାଅ ନେଇ ବେଗେ ॥

ଦେବକୀ ସଙ୍ଗେ ଉଗ୍ରସେନ ।
ଶୂଳିରେ ବସାଅ ବହନ ॥
ନନ୍ଦ ସମ୍ପଦ କର ଜୂର ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦେ ପଛେ ମାର ॥
ତା ଶୁଣି ଉଠିଲି ମଞ୍ଚାରେ ।
ତା କୋପ ଶାନ୍ତି କରିବାରେ ॥
ପାଦେ ପଡ଼ିଲି ମୁହିଁ ଯାଇ ।
ଧାଇଁଲା ଖଡ଼ଗ ଉଞ୍ଚାଇ ॥
ତା ଦେଖି ହୋଇଲି ବିକଳ ।
ବେଗେ ଧଇଲା ମୋର ବାଳ ॥
ମଞ୍ଚାରୁ ଦେଲା ଫୋପଡ଼ାଇ ।
ତଳେ ଗୋ ପଡୁଥିଲି ମୁହିଁ ॥
ବିକଳେ ଧଇଲି ପୟର ।
ପଡ଼ିଲା ମୋହର ଉପର ॥
ମଞ୍ଚାରୁ ପଡ଼ି ମାମୁଁ ମଲା ।
ମୋତେ ତ ଦଇବ ରଖିଲା ॥
ମୋହର କର୍ମେ ନାହିଁ ଭୋଗ ।
ରାଜା ଭଣଜା ପଣେ ଯୋଗ ॥
ଅର୍ଜି ମୁଁ ଥିଲି ଯାହା ପୂର୍ବେ ।
ଫଳିଲା ମୋତେ ଆସି ଏବେ ॥
ମାୟା ସଂସାରେ ଏହିମତେ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ବେନି ପଥେ ॥
ପ୍ରାଣୀ ହୁଅନ୍ତି ଆତଯାତ ।
କର୍ମର ଫଳେ ସେ ପ୍ରାପତ ॥
ପଥିକ ପଥଶ୍ରମ ପାଇ ।
ବସନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଯାଇ ॥
ଶ୍ରମ ସାରିଲେ ଯେଝାମତେ ।
ଚଳନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ଥାଇ ପଥେ ॥
ତେମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଜନ୍ତୁ ମିଳି ।
ମାୟା ସଂସାରେ ବିଷ୍ଣୁକେଳି ॥
ଏଣେ ଯେ ନ କରନ୍ତି ଖେଦ ।
ତାହାଙ୍କୁ ନ ଲାଗେ ପ୍ରମାଦ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଅର୍ଜିଅଛ ଯାହା ।
ଏବେହେଁ ଭୁଞ୍ଜିବ ନା ତାହା ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଭଗବାନ ।
ମୋହିଲେ ମାଇଁଙ୍କର ମନ ॥

ଆଶ୍ୱାସ କରି କଂସନାରୀ ।
ବଦନ ପୋଛିଲେ ମୁରାରି ॥
ଜଣ ଜଣକେ ବୋଧ କଲେ ।
ଅନଳେ କଂସ ପୋଡ଼ାଇଲେ ॥୪୯
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ପିତାମାତାଙ୍କ କଷ୍ଟ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଚରଣୁଁ ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ାଇ ।
କହନ୍ତି ବଚନ ବିନୟୀ ॥
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ପାଦେ ।
ପଡ଼ିଲେ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ପିତା ମାତ ।
ତୋଳି ବସାଇ ଗୋପୀନାଥ ॥
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଥରହର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶରଣ ତୋହର ॥
ଅନାଦି ନାଥ ନିରଞ୍ଜନ ।
ଆମ୍ଭର ଦୋଷ ତୁ ନ ଘେନ ॥

ପୁତ୍ର ପ୍ରାୟେକ ତୋତେ ମଣି ।
ଯାହା ଚିନ୍ତିଲୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସେ ଦୋଷ ନ ଘେନ ଆମ୍ଭର ।
ଶରଣ ରଖ ଚକ୍ରଧର ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି କମ୍ପେ କାୟେ ।
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲେ ମହାଭୟେ ॥୫୦, ୫୧
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ହୋ କୃଷ୍ଣର ବିଗ୍ରହ ॥
ବଳଦେବଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ।
ବୋଇଲେ ଜ୍ଞାନ ଏ ପାଇଲେ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲେ ଏ ଆଜ ।
କେମନ୍ତେ ହେବ ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବିଗ୍ରହିଲେ ।
ବିଷ୍ଣୁମାୟାକୁ ପ୍ରକାଶିଲେ ॥
ପିତାମାତାଙ୍କ ଦେହେ ଯାଇ ।
ପଶିଲେ ଶୋକ ମୋହ ହୋଇ ॥

ସେ ମାୟାଧର ପାଦଗତେ ।
ଭଜଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥେ ॥
କଂସ ଦାନବ ସଂହାରିଲେ ।
ଅବନୀ ଭାରା ନିବାରିଲେ ॥
ଭକତଜନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ।
ନାମ କରୁଣାମୟ ସିନ୍ଧୁ ॥
ଏଣେ ନିବେଶି ଦୁଷ୍ଟ ମନ ।
ଶରଣ ପଶ ଭଗବାନ ॥
ବୁଡ଼ି ନ ମର ଭବଜଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ସୁମରି ଉଠ କୂଳେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ବିଷ୍ଣୁ ବାସନା ମୋର ନାହିଁ ॥
ସ୍ୱପନେ କହିଲେ ମୁରାରି ।
ପୁରାଣ ଗୀତନାଦ କରି ॥
ଏଣୁ ମୋହର ଭୟ ନାହିଁ ।
ସୁଜନେ ତର ଏହା ଗାଇ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ କଂସବଧୋ ନାମ ସପ୍ତଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଅଷ୍ଟଗ୍ରିଳିଶେ କୃଷ୍ଣ ରାମ । ରାଜନ କରି ଉଗ୍ରସେନ ॥
ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଣ ଗୁରୁଘରେ । ପୁଣି ପ୍ରବେଶ ମଥୁରାରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ।
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ॥
ଜଗତବନ୍ଧୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ମୋହିଲେ ପିତାମାତା ମନ ॥
ରାମର ମୁଖକୁ ଗ୍ରହିଁଲେ ।
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟା ପ୍ରକାଶିଲେ ॥
ଅଶେଷ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଦେହୀ ।
ଅଛଇ ଯେଉଁ ମାୟା ମୋହି ॥
ତାତ ଜନନୀ ପାଦତଳେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଏକମେଳେ ॥
ବିଶ୍ୱାସେ ପୁଣ ପଡ଼ି ପାଦେ ।
କହନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥

ହେ ତାତ ମାତ ଶୁଣ ମୋର ।
ଦଇବବଳ ବଳୀୟାର ॥
କଂସର ଡରେ ବେନି ଭାଇ ।
ଏତେ ଦିବସ ଗୋପେ ଥାଇ ॥
ବାଳକକାଳେ ମାତାକୋଳେ ।
ସୁତେ ବସନ୍ତି ସୁଖଭୋଳେ ॥
ସେ ସୁଖ ନୋହିଲା ଆମ୍ଭର ।
କର୍ମର ଫଳ ବଳୀୟାର ॥୧-୪
ତାତ ଜନନୀ ଉପକାର ।
ସୁଝି ପାରିବ କେ କୁମର ॥
ଗର୍ଭେ ବହନ୍ତି ଦୁଃଖ ସହି ।
ପୁଣ ପାଳନ୍ତି କ୍ଷୀର ଦେଇ ॥

ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ପୁଣ ଦେଇ ।
ତାହାଙ୍କ ପୋଷଣେ ଜୀଅଇ ॥
ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଉପକାରେ ।
ଶତ ବରଷେ କେହୁ ପାରେ ॥
ସେ ତାତ ଜନନୀ ପୋଷଣେ ।
ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି ଯେ ଜନେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ତେ ।
ବେଗେ ମିଳନ୍ତି ଯମଦୂତେ ॥
କର ଚରଣ ବାନ୍ଧି କୋପେ ।
ଘେନାଇ ଯାନ୍ତି ପରଲୋକେ ॥
ନିରାଶ ପଥେ ସେ ବିକଳେ ।
କାନ୍ଦନ୍ତି କ୍ଷୁଧାର ଆକୁଳେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତାଙ୍କ ବିକଳ ଦେଖି ପଥେ ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ଯମଦୂତେ ॥
ମାତାପିତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ।
ଜୀବନ ପୋଷିଲୁ ଯେ ତୁହି ॥
ଯମ ଯେ ବୋଲିବେ ଅପାର ।
ଦଣ୍ଡିବେ ତାହାର ଉପର ॥
ବୋଲିବେ ପୁଣ୍ୟ ଥିଲା ତୋର ।
ପାପେ ସେ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର ॥
ଏବେ ଖାଇବୁ ଆର କିସ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତାର ମାଂସ ॥
କାଟି ତାହାର ମୁଖେ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ଯଷ୍ଟି ପ୍ରହାରନ୍ତି ॥୫,୬
ଭୋ ତାତ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ।
ବିପ୍ରେ କହନ୍ତି ବେଦମତେ ॥
ତାତମାତାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧକାଳେ ।
ନିଜ ଭାରିଯା ଶିଶୁମେଳେ ॥
ଗୋରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁରୁଜନ ।
ଏହାଙ୍କୁ ନ ଦେଇ ଭୋଜନ ॥
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଆତ୍ମାକୁ ତୋଷନ୍ତି ।
ଜୀବନ ଥାଉଁ ସେ ମରନ୍ତି ॥ ୭
କଂସର ଡରେ ଗୋପେ ଥାଇ ।
ଦୁଃଖେ ବଞ୍ଚିଲୁଁ ବେନି ଭାଇ ॥
ତୁମ୍ଭ ସେବାରେ ନାହିଁ ମନ ।
ନିଷ୍ଫଳେ ଗଲା ଆମ୍ଭ ଦିନ ॥
ସେ ଦୋଷ କ୍ଷମା କର ତାତ ।
ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ପରାୟତ୍ତ ॥୮,୯
ଏମନ୍ତ କହି ଦାମୋଦର ।
ମନ ମୋହିଲେ ତାହାଙ୍କର ॥
କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ପିତାମାତା ।
ଛାଡ଼ିଲେ ମନୁ ଦୁଃଖ ଚିନ୍ତା ॥
ଅତି ଆନନ୍ଦେ ବେନି ଜନ ।
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଚୁମ୍ବନ ॥

କୋଳେ ବସାଇ ହୃଦେ ଭିଡ଼ି ।
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ବାରି ॥
ବୁଡ଼ିଲେ ମାୟାମୋହ ଜଳେ ।
କଣ୍ଠ ନ ସ୍ଫୁରେ ଶୋକଭରେ ॥୧୦,୧୧
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ତାତ ଜନନୀ ମନ ତୋଷି ॥
ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ଅଣାଇଲେ ।
ରାଜଆସନେ ବସାଇଲେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜା ।
ଆମ୍ଭେ ସକଳେ ତୋ ପରଜା ॥
ତୁ ଭୋଜବଂଶ ନୃପବର ।
ବହିବୁ ରାଜ୍ୟ ମହାଭାର ॥
ଯଯାତି ନାମେ ମହାନୃପ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ଦେଇଅଛି ଶାପ ॥
ତେଣୁ ଯଦୁଙ୍କୁ ପାଟ ନାହିଁ ।
ରାଜା ହୋଇଲେ କ୍ଷୟ ଯାଇ* ॥
ତୁ ଆମ୍ଭ ବୋଲେ ନୃପବର ।
ଆମ୍ଭେ ଖଟିବୁ ତୋ ପୟର ॥୧୨,୧୩
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବନମାଳୀ ।
ଆପଣେ କଲେ ନିଉଛାଳି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭେ ଗଙ୍ଗାନୀର ।
ଦଧି ଅକ୍ଷତ ଗନ୍ଧସାର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଳି ବେନି କରେ ।
ଢାଳିଲେ ଉଗ୍ରସେନ ଶିରେ ॥
ନାନା ଉତ୍ସବେ ଅଭିଷେକ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବଲୋକ ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂର ବାଦ୍ୟ ।
ମଥୁରା ହୋଇଲା ଆନନ୍ଦ ॥
ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ରାଜା କରି ।
କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଭ୍ରାନ୍ତି ତୁ ନ କର ମନରେ ।
ତୋ ରିପୁ ନାହିଁ ଏ ସଂସାରେ ॥

ମୁହିଁ ଯାହାର ଆଜ୍ଞାକାରୀ ।
କେ ତାର ହୋଇବ ବଇରୀ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦି ଯେ ଦିଗପାଳେ ।
ଖଟିବେ ତୋର ପାଦତଳେ ॥
ମଞ୍ଚରାଜାଙ୍କୁ ନାହିଁ ଡର ।
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥୧୪
ଏମନ୍ତେ ରାଜପଦ ଦେଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ॥
ଯେତେ ଡଗରେ ଥିଲେ ଦେଶେ ।
ଅଣାଇଁ କହିଲେ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ତୁମ୍ଭେ ହୋ ଯାଅ ଗ୍ରିଦିଗେ ।
ମୋହର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ବେଗେ ॥
ଯାଦବ ଆଦି ସାତବଂଶେ ।
ଯେ ଅବା ଛନ୍ତି ଯେଉଁ ଦେଶେ ॥
ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ଆସ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ତୁମ୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଅଣାଇଲେ ॥
ଜଣ ଜଣକେ ତୋଷ କରି ।
ଦାସବତ୍ସଳ ନରହରି ॥
ଯେଝାର ପୁରେ ଦେଲେ ବାସ ।
ଧନ ସମ୍ପଦ ଅନ୍ନ ଦେଶ ॥୧୫,୧୬
ଯାଦବେ କୃଷ୍ଣର ବିଶ୍ୱାସେ ।
ଗୃହେ ରହିଲେ ମନତୋଷେ ॥
ରାତ୍ର ଦିବସେ କୃଷ୍ଣମୁଖ ।
ଦେଖି ଛାଡ଼ିଲେ ମନୁ ଦୁଃଖ ॥
ବୃଦ୍ଧ ବାଳକ ଦୁଃଖୀ ନାହିଁ ।
ସକଳେ ଯୁବା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ଅପୂର୍ବ ବଦନ ।
ଦେଖି ହୋଇଲେ ତୋଷମନ ॥୧୭-୧୯
ସେ କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଭଣଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଉଗ୍ରସେନ ସିଂହାସନାରୋହଣଂ ନାମ ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

* ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ଯଯାତି ଅକାଳବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭୋଗରେ ଅତୃପ୍ତ ଥିବାରୁ ସେ ପୁତ୍ର ଯଦୁଙ୍କୁ ଯୁବାବୟସ ମାଗିବାବେଳେ ଯଦୁ ପିତାଙ୍କ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜର ଯୁବାବୟସ ଦେବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ପୁତ୍ରର ଏଭଳି ମତି ଦେଖି ଯଯାତି ତାଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ଯେ 'ତୋର ସନ୍ତାନ ରାଜପଦ ପାଇବେ ନାହିଁ—"ତ୍ୱତ୍ ପ୍ରସୂତିର୍ନ ରାଜ୍ୟାର୍ହା ଭବିଷ୍ୟତି" (ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ଚତୁର୍ଥ ଅଂଶ ୧୦।୧୨)।

॥ ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ॥

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ

(ଦ୍ୱାରକାଲୀଳା)

ଉନପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟ ଅବଶେଷ । ଚରିତ ଅଧ୍ୟା ଅଣଗ୍ରଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

 କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଏକମେଳେ ।
ନନ୍ଦର ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥
କର ଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଶିରେ ।
ନମନ୍ତି ଯଶୋଦା ପୟରେ ॥
ନନ୍ଦର ଚରଣେ ପ୍ରଣମି ।
ଅଶେଷ ଜନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟାଭୋଳେ ।
ବସିଲେ ବେନି ଜନ କୋଳେ ॥
ବେନି ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳେ ଜାକି ।
ସ୍ନେହେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହେ ।
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ଦେବରାୟେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ତାତ ମାଏ ।
ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ବେନି ପୋଏ ॥
ତୁମ୍ଭେ ପାଳିଲ ସ୍ନେହ ବହି ।
ତାତ ଜନନୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ଅନାଥ ବାଳକଙ୍କୁ ଘେନି ।
ଧର୍ମେ ପୋଷନ୍ତି ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ॥
ସେ ଧର୍ମପିଅର ଜନନୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ବେଦମତେ ମୁନି ॥୧୦-୨୨
ହେ ତାତ ଯାଅ ଗୋପପୁର ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘେନି ତୋର ॥
ମୁଁ ଏଥି ରହି ଦିନାକେତେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ମୋର ଯେତେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରାଇ ।
ଯେଝାରେ ଗୃହ ବାସ ଦେଇ ॥
ପଛେ ମୁଁ ଯିବି ଗୋପପୁର ।
ଭୋ ତାତ ବିଳମ୍ବ ନ କର ॥୨୩
ଏମନ୍ତ କହି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ନନ୍ଦର ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥
କଂସର ଯେତେକ ଭଣ୍ଡାର ।
ନନ୍ଦକୁ ଦେଲେ ଦାମୋଦର ॥
ବୋଇଲେ ଗୋପେ ହୁଅ ରାଜା ।
ଆନନ୍ଦେ ପାଳ ଜନ ପ୍ରଜା ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କର ମନ ।
ମୋହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦେ ଘେନି କୋଳେ ।
ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ଯେତେ ବାଳକ କୃଷ୍ଣସଙ୍ଗେ ।
ଗୋପେ ବଢ଼ିଲେ ନବରଙ୍ଗେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜଣେ ଜଣେ ଧରି ।
ବୋଲନ୍ତି ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥
ହେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ।
ବନେ ବଞ୍ଚିଲୁ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
ଏବେ ଛାଡ଼ିଲ କିସ ପାଇଁ ।
ବଞ୍ଚିବୁ କାହା ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ।
ମୋହନ ନୟନେ ଅନାଇଁ ॥
ଗୋପାଳେ ଯାଅ ନିଜ ଘର ।
ମନ ନିବେଶ ମୋ ପୟର ॥
ଆମ୍ଭର ମନ ତୁମ୍ଭ ତହିଁ ।
ନିକଟେ ଯିବୁ ବେନି ଭାଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ଜଣେ ଜଣେ ତୋଷି ।
ଗୋପାଳ ପୁଅଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
କୃଷ୍ଣର ଆଜ୍ଞା ନନ୍ଦ ପାଇ ।
କାନ୍ଦଇ ପୁଣ ପୁଣ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଯଶୋଦା ରାମକୃଷ୍ଣ ଲଇ ।
କୋଳେ ବସାଇ ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ॥
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ବୁଡ଼ିଲା ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂର ବାଦ୍ୟ ।
ଘେନାଇ ସକଳ ସମ୍ପଦ ॥
ନନ୍ଦ ଚଳିଲା ଗୋପପୁର ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୁରୁବୀର ॥୨୪, ୨୫
ଏବେ କୃଷ୍ଣର ଦେଖ ଭାବ ।
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପାଇ ବସୁଦେବ ॥
ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁରୋହିତ ।
ଅଣାଇ କହଇ ଉଚିତ ॥
ଏ ଯେ ମୋହର ବେନି ବାଳେ ।
ଗୋପୁଁ ଆସିଲେ ଏତେ କାଳେ ॥
ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱିଜକ୍ରିୟା ନାହିଁ ।
ସଂସ୍କାର କର ବେନି ଭାଇ ॥
ବସୁଦେବର ବୋଲ ଶୁଣି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଘେନି ॥
କଲେ ଯେ ବେଦକ୍ରିୟା କର୍ମ ।
କୁଳ ଉଚିତ ଯଥାଧର୍ମ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ବସୁଦେବ ।
କରାଇ ନାନା ମହୋତ୍ସବ ॥
ଅଯୁତେ ଧେନୁ ବସ୍ତ୍ରାମୂଳେ ।
ମଣ୍ଡିଲା ଅଳଙ୍କାର ତୁଲେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଜନ୍ମକାଳେ ଯାହା ।
ମନେ କଳ୍ପିଲା ପୁଣ୍ୟଦେହା ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲା ମନତୋଷେ ।
କଲ୍ୟାଣ କଲେ ସେ ହରଷେ ॥୨୬-୨୮
ବସାଇ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଦୁଇ ।
ଆନନ୍ଦମନେ ବେଦ କହି ॥
ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧର୍ମ ।
କୁଳ ଉଚିତ ଦଶକର୍ମ ॥
କରାଇ ଗଲେ ବିପ୍ରଜନେ ।
କୃତାର୍ଥ ବସୁଦେବ ମନେ ॥
ଯେ ହରି ସର୍ବବିଦ୍ୟା ହେତୁ ।
ଦାନ ଆଶ୍ରମ ତପ ତତ୍ତ୍ୱ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ଯଦୁପତି ।
ତେଣୁ ହୋଇଲେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ॥୨୯, ୩୦
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଗ୍ରହନ୍ତି ରହି ।
ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବା ଆମ୍ଭେ କାହିଁ ॥
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ହଳଧର ।
ଅବନ୍ତୀ ରାଜ୍ୟେ ବିପ୍ରବର ॥
କଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରେ ବିଦ୍ୟମାନ ।
ତାହାଙ୍କ ସାନ୍ଦୀପନି ନାମ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ବେନି ଭ୍ରାତେ ।
ବିଜୟ କଲେ ଏକରଥେ ॥୩୧
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗବଳେ ।
ଅବନ୍ତୀ ନଗରେ ମିଳିଲେ ॥
ବିପ୍ରେ ମାଗନ୍ତି ଗୁରୁଦୀକ୍ଷା ।
ପାଠ ପଠନେ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ॥
ପୂଜନ୍ତି ଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣ ।
ଦେବତା ପ୍ରାୟେ ଆଚରଣ ॥
ସେବନ୍ତି ଗୁରୁଭାବ ଜାଣି ।
ଧର୍ମପାଳନେ ଚକ୍ରପାଣି ॥୩୨

ଦୁହିଙ୍କ ଭକତି ଦେଖିଣ ।
ଗୁରୁ ହୋଇଲେ ତୋଷମନ ॥
ପଢ଼ାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ-ବେଦସାର ।
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ନିତ୍ୟାଗ୍ରହ ॥
କହିଲେ ଧନୁର୍ବେଦ ରଙ୍ଗେ ।
ଧର୍ମ ମୀମାଂସା ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗେ ॥
ଉପାୟ ଦଣ୍ଡ ତର୍କବିଦ୍ୟା ।
ରାଜାର ନୀତି ଷଡବିଧା* ॥୩୩, ୩୪
ଯେ ହରି ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରମୟେ ।
କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାର ଦେହେ ॥
ଗୁରୁଙ୍କ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ବେଳେ ।
ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଅବହେଳେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମନତୋଷେ ।
ଗ୍ରହି ଦିବସ ବେନି ମାସେ ॥
ପଢ଼ି ସାନନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଭୋ ବିପ୍ର ଆଜ୍ଞା ଯେବେ ହୋଇ ।
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ଆମ୍ଭେ ଦେଇ ॥
ସେବିବୁ ତୁମ୍ଭର ପୟର ।
ମେଲାଣି ଦିଅ ବିପ୍ରବର ॥୩୫, ୩୬
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବିପ୍ରବର ।
କହିଲେ ପତ୍ନୀର ଆଗର ॥
ଶୁଣ ଭାବିନି ଚିତ୍ରକଥା୧ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଆମ୍ଭ ପାଶେ ।
ସବୁ ପଢ଼ିଲେ ବେନି ମାସେ ॥
କେ କହୁ ତାହାଙ୍କ ମହିମା ।
ସକଳ ଗୁଣେ ସିଦ୍ଧକର୍ମା ॥
ନୁହନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ।
କି ଅବା ରବି ସୁନାସୀର ॥
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ସେ ଯାଚନ୍ତି ।
କହ ତୁ ଫିଟୁ ମନଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବିପ୍ରନାରୀ ।
କହନ୍ତି ବେନି କର ଧରି ॥

ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ମୋର ବାଣୀ ।
ଆମ୍ଭର ପୁରେ କମଳିନୀ ॥
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ଆମ୍ଭର ।
ଜୀବନ ହୋଇଲା ଅସାର ॥
ସନ୍ତତି ନାହିଁ ଆମ୍ଭ ଘରେ ।
କି ସୁଖ ସଂସାର ବେଭାରେ ॥
ଆମ୍ଭର ପୁତ୍ରଗୋଟି ଥିଲା ।
ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥେ ନାଶଗଲା ॥
ସେ ପୁତ୍ରଗୋଟି ଯେବେ ଦ୍ୟନ୍ତେ ।
ତେବେ ମୋ ଜୀବନ ରଖନ୍ତେ ॥
ଆନ ସମ୍ପଦେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଦ୍ୱିଜ ହୋଇ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବେନି ଭାଇ ॥
ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥେ ମୋ କୁମର ।
ମରିଛି ଦ୍ୱାଦଶ ବତ୍ସର ॥
ଯେବେ ପାରିବ ତାହା ଦେଇ ।
ତେବେ ଦକ୍ଷିଣା ମୋର ହୋଇ ॥
ହୋଇବ କୃତାର୍ଥ ଜୀବନ ।
ତୁମ୍ଭେ ପାଇବ ଯଶ ଧର୍ମ ॥୩୭
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦମନ ହୋଇ ।
ରଥେ ବସିଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗମାୟା ବଳେ ।
ମିଳିଲେ ବାରାନିଧି କୂଳେ ॥
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାନ୍ତେ ନନ୍ଦବଳା ।
ତକ୍ଷଣେ ବରୁଣ ମିଳିଲା ॥
ଜଳୁଁ ବାହାର ବେଗେ ହୋଇ ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ନାରାୟଣ ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କାରଣ ॥
କିପାଁ ଅଇଲ ମୋର ପୁର ।
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ॥
ଆମ୍ଭର ଗୁରୁପୁତ୍ର ନେଇ ।
ଲୁଗ୍ରଇ ଥୋଇଅଛୁ କାହିଁ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋଷିବୁ ଗୁରୁନାରୀ ।
ବରୁଣ ଆଣ ବେଗକରି ॥୩୮, ୩୯

୧. ଚିତ୍ରକଥା—ବିଚିତ୍ର ବା ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ।

* ଷଡ଼ବିଧ ନୀତି; ଯଥା—ସନ୍ଧି, ବିଗ୍ରହ, ଯାନ, ଆସନ, ଦ୍ୱୈଧ ଓ ଆଶ୍ରୟ ।

ଶୁଣି ବରୁଣ ମହାଭୟେ ।
ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମପାୟେ ॥
ଭୋ ନାଥ ଗୁରୁପୁତ୍ର ନାହିଁ ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ମୋର ଭିତରେ ଶଙ୍ଖାସୁର ।
ତୁ ଯେ ମାଇଲୁ ଚକ୍ରଧର ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦେଲୁ ବେଦ ନେଇ ।
ତାହାର ପୁତ୍ରେକ ଅଛଇ ॥
ନାମ ତାହାର ପଞ୍ଚଜନ୍ୟ ।
ମାୟାବୀ ଅସୁର ନନ୍ଦନ ॥
ସେ ଅବା ନେଇଅଛି ଧରି ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନରହରି ॥୪୦
ବଳଦେବଙ୍କୁ ତୀରେ ଥୋଇ ।
ଜଳେ ପଶିଲେ କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ॥
ଅଗାଧଜଳେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଧଇଲେ ଅସୁରକୁ ଯାଇ ॥
ମୁଷ୍ଟିଏ ପ୍ରହାରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ଶଙ୍ଖାର ପୁତ୍ର ବେନି ଖଣ୍ଡ ॥
ତାର ଉଦରେ ଭଗବାନ ।
ଖୋଜିଲେ ଗୁରୁଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥
ଖୋଜି ନ ପାଇ ପଦ୍ମମୁଖୀ ।
ତାର ଉଦରୁ ନାଭିଶଙ୍ଖ ॥
ଘେନି ବାହାର ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ରାମର ସଙ୍ଗେ ରଥେ ବସି ॥
କହନ୍ତି କମଳାର ବର ।
ଭୋ ସ୍ୱାମୀ ଯିବା ଯମପୁର ॥
ଗୁରୁବାଳକ ଏଥେ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ କହି ରଥ ବାହି ॥
ଯାନ୍ତେ କରନ୍ତି ଶଙ୍ଖନାଦ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ବିଷାଦ ॥

ହୋଇଲେ ଗ୍ୱରି ଗ୍ୱରି ଭୁଜ ।
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଚକ୍ର ତେଜ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ।
ତକ୍ଷଣେ ଉଠିଲେ ଗଗନ ॥
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ଘନେ ସ୍ଫୁରି ।
ଯମର ପୁରେ ପଡ଼େ ହୁରି ॥
ଯମକୁ ଜଣାଇଲେ ଦୂତ ।
ବିଜୟ କଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ତୋର ସମ୍ପଦ ଆଜୁଁ ଗଲା ।
ତା ଶୁଣି ଯମ ଭୟ କଲା ॥
ଚିତ୍ରଗୁପତ କର ଧରି ।
ବେଗେ ଭେଟିଲା ନରହରି ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ି ।
ଯମ ବୋଲଇ କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଭୋ ନାଥ ନିସ୍ତରିଲି ମୁହିଁ ।
ବିଜୟ କଲ କିସ ପାଇଁ ॥୪୧-୪୪
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଶିରୀରଙ୍ଗ ।
ଗୁରୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଆଣ ବେଗ ॥
ତାର ମରଣକାଳ ଜାଣି ।
ତୋହର ଦୂତେ ଛନ୍ତି ଆଣି ॥
ମୋର ବଚନେ ଆଣ ତୁହି ।
ଆନ କେ ପାରିବଟି ନେଇ ॥୪୫
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଜନ୍ତୁନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଲା ଗୁରୁସୁତ* ॥
ଗୁରୁବାଳକ କର ଧରି ।
ରଥେ ବିଜୟ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ବସିଲେ ଯାଇ ରାମ ତୁଲେ ।
ଗୁରୁ ବାଳକ ଘେନି କୋଳେ ॥
ଅବନ୍ତୀପୁରେ ବନମାଳୀ ।
ଗୁରୁ ମନ୍ଦିରେ ବେଗେ ମିଳି ॥
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ଦାମୋଦର ।
ଗୁରୁକୁମର ଧରି କର ॥

ଭିତରେ ପଶି ବେନି ଭାଇ ।
ଗୁରୁ କାମିନୀ କୋଳେ ଦେଇ ॥
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଇ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
କରି କହନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥
ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ମାଏ ନିଅ ।
ଦକ୍ଷିଣା ଦେବୁ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ॥୪୬
ଶୁଣି ଉଠିଲେ ଗୁରୁନାରୀ ।
ରାମ-ଗୋବିନ୍ଦ କର ଧରି ॥
କଲ୍ୟାଣ କରି ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ।
ବୋଇଲେ ନିଉଛାଳି ହୋଇ ॥
ଆଉ ସମ୍ପଦେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
କୃତାର୍ଥ କଲ ପୁତ୍ର ଦେଇ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ବେନିଜନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ୱହାନ୍ତି ନୟନେ ॥
ଲୋଚନୁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହେ ।
କୃଷ୍ଣ ମୋହିଲେ ମାୟାମୋହେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ତୋଷମନ ।
ଆନନ୍ଦେ କରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ ॥
ଯାଅ ମଥୁରା ବେନି ଭାଇ ।
ଅକ୍ଷୟ ହେଉ ତୁମ୍ଭ ଦେହୀ ॥
ଯେତେ ପଢ଼ିଲ ମୋର ଠହୁଁ ।
ଅକ୍ଷୟ ହୋଇ ହୃଦେ ରହୁ ॥
ମୋର ଆୟୁଷ ଅଛି ଯେତେ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେଉ ପରାପତେ ॥୪୭, ୪୮
ତକ୍ଷଣେ ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ରଥେ ବସିଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ମନ ନିବେଶି ଗୁରୁପାଦେ ।
ମଥୁରା ଗଲେ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ଗୁରୁକାମିନୀ ପୁତ୍ର ପାଇ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ॥
ବେନି ସ୍ତନରୁ କ୍ଷୀର ଝରେ ।
ସ୍ତନ୍ୟ ପିଆନ୍ତି ସ୍ନେହଭରେ ॥

* ଏଠାରେ ସନ୍ଦେହ ଉଠିପାରେ ଯେ ଜୀବକୁ ନିଜ କୃତକର୍ମର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ତାହାକୁ କେହି ଖଣ୍ଡନ କରିପାରେ ନାହିଁ। ତେବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୁରୁପୁତ୍ରକୁ ଯମରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ କିପରି ଆଣିଲେ? ବାସ୍ତବରେ ସର୍ବତନ୍ତ୍ରସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭଗବାନଙ୍କ କୃପା ହେଲେ ସମସ୍ତ ପାପତାପ ଓ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଯିବା କିଛି ବିଚିତ୍ର କଥା ନୁହେଁ। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ **'ଅହଂ ତ୍ୱା ସର୍ବପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷୟିଷ୍ୟାମି'** କହି ଏ କଥାର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଛନ୍ତି। କର୍ମାନୁସାରେ ଫଳଭୋଗ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ବିଧାନ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଭଗବାନ ଯମରାଜାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି, ତୁମେ ମୋ ଆଦେଶକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗୁରୁପୁତ୍ରକୁ ଆଣ। ତୁମକୁ ଏଥିରେ ଦୋଷ ଲାଗିବ ନାହିଁ—**'ନିଜଂ କର୍ମୈବ ନିବନ୍ଧନଂ ଯସ୍ୟ ତଥାଭୂତମପି ମଦାଜ୍ଞାପୁରସ୍କାରେଣାନୟତସ୍ତେ ନ ଦୋଷ'** (ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ)।

କେ କହୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ।
ଯାହାର ଶିଷ୍ୟ ଆଦିକନ୍ଦ* ॥
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ମଧୁପୁର ॥

ହରି ଆଗମନେ ଆନନ୍ଦ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ଯଦୁବୃନ୍ଦ ॥
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଭାଇ ବେନି ।
ହରଷ ପିଅର ଜନନୀ ॥୪୯, ୫୦

ସେ ଆଦିକନ୍ଦ ପାଦମୂଳେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଧ୍ୟାନବଳେ ॥
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।
ହରିଚରିତ ସୁଧାରସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ଅବନ୍ତୀନଗରେ ରାମକୃଷ୍ଣବିଦ୍ୟାପଠନୋ ଗୁରୁପୁତ୍ରପ୍ରଦାନଞ୍ଚ ନାମ ଊନପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗୋପକୁ ଉଦ୍ଧବ ଗମନ । ପଞ୍ଚାଶ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ମଥୁରାପୁରେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସଂହାରି ଗଜ ମାଲ କଂସ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ଦେଇ ଗ୍ରାମ ଦେଶ ॥
ସକଳ ବେଦବିଦ୍ୟା ଜାଣି ।
ଯମର ଘରୁ ପୁତ୍ର ଆଣି ॥
ଗୁରୁଙ୍କୁ କଲେ ସନମାନ ।
ମୋହିଲେ ମଥୁରାଭୁବନ ॥
ଦୟାସାଗର ନରହରି ।
ମନେ ସୁମରି ଗୋପନାରୀ ॥
ଆନନ୍ଦେ ରଜନୀ ପାହିଲା ।
ରବିକିରଣ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ଉଦ୍ଧବେ ରାଇ ନରହରି ।
କହନ୍ତି କରେ କର ଧରି ॥

ତୁ ଦେବଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ।
ଜ୍ଞାନ ତୋ ଅତି ହିଁ ବିଶେଷ ॥
ସୁବୁଦ୍ଧିଜନଙ୍କର ସାର ।
ଯାଦବକୁଳେ ମନ୍ତ୍ରୀବର ॥
ସୁମିତ୍ର ଅଟୁ ଯେବେ ମୋର ।
କହଇ ଶୁଣିମା ଉତ୍ତର ॥
ଏକାନ୍ତେ ଭଜୁଥାଉ ତୁହି ।
ତୋହର ମନ ଜାଣେ ମୁହିଁ ॥୧, ୨
ତୁ ମୋର ପ୍ରିୟ ଅଟୁ ଯେବେ ।
ଗୋପପୁରକୁ ଯାଅ ତେବେ ॥
ଅକ୍ରୁର ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ।
ରଥେ ବସାଇ ଗୋପପଥେ ॥
ଆଣିଲାବେଳେ ଗୋପନାରୀ ।
ମୋହର ରଥ ଥିଲେ ଧରି ॥
ତାହାଙ୍କୁ କହିଲି ବିଶ୍ୱାସେ ।
ଉତ୍ସବ ଦେଖିବାର ଆଶେ ॥

ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଥାଅ ତୋଷମନେ ।
ଆମ୍ଭେ ଆସିବୁ ଗ୍ୱରିଦିନେ ॥
ତେଣୁ ଯେ ତାଙ୍କର ଭରସା ।
ଅଛଇ ଜୀବନରେ ଆଶା ॥
ମୋତେ ନ ଦେଖି ଖେଦମନ ।
ଜୀବନ ହରଇ ମଦନ ॥
ନିମିଷେ ଶତଯୁଗ ମଣି ।
ଅଛନ୍ତି ଗୋପର ତରୁଣୀ ॥
ତୁ ମୋର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଯାଅ ।
ଗୋପ କାମିନୀ ମଧ୍ୟେ କହ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ମନ ମୋର ତହିଁ ।
ମୁଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଅଟଇ ॥
ଦେହ ବେଭାର ମୋର ଅର୍ଥେ ।
ଛାଡ଼ି ଭଜିଲେ ମୋର ପଥେ ॥
ଇଷ୍ଟଦେବତା ତାଙ୍କ ମୁହିଁ ।
ମୋ ତହୁଁ ଆନଗତି ନାହିଁ ॥

* ମୁନି ସାନ୍ଦୀପନି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟରୂପେ ପାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ବିଷୟରେ ସାଧୁସନ୍ଥଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏକ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ଗୁରୁକୁଳରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ସାନ୍ଦୀପନି ପରମ ଗୁରୁଭକ୍ତ ଓ ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଥିଲେ । ଥରେ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ଯଜ୍ଞ ନିମନ୍ତେ ସମିଧ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ସାନ୍ଦୀପନିଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଗୁରୁଦେବ ଆଶ୍ରମରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବାକୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ କୂଅରେ ପକାଇଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଗୁରୁଭକ୍ତ ସାନ୍ଦୀପନି ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେହିପରି କରିଦେଲେ । ଏହା ଦେଖି ଅନ୍ୟ ସହପାଠୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ମାରଧର କଲେ । କିନ୍ତୁ ସାନ୍ଦୀପନି ସେତେବେଳେ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପ୍ରମାଣ ନ କରି ନୀରବରେ ସବୁ ସହିଗଲେ । ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଗ୍ୱଲିଗଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ଗୁରୁଙ୍କ ଦେହାବସାନ ସମୟ ଜାଣି ଛାତ୍ରମାନେ ପୁଣି ଗୁରୁକୁଳରେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଗୁରୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁକ୍ରମେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ସଂଧ୍ୟାପାତ୍ର, ଆସନ ଇତ୍ୟାଦି ସାମଗ୍ରୀ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ନେଇଗଲେ । ସାନ୍ଦୀପନି ଆସିବାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଭାଗକୁ ଆଉ କିଛି ନ ଥାଏ । ଗୁରୁ ତାଙ୍କର ଭକ୍ତିପୂତ ହୃଦୟ ଜାଣିପାରି କହିଲେ—"ବତ୍ସ! ମୁଁ ତୋତେ କ'ଣ ବା ଦେବି! କେବଳ ଏତିକି ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉଛି ଯେ ଦିନେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟନାଥ ଭଗବାନ ତୋର ଶିଷ୍ୟ ହେବେ ।" ଏହି କାରଣରୁ ସାନ୍ଦୀପନିଙ୍କୁ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଗୁରୁ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ᛘ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଟ୍‌ଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯେ ସର୍ବଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ମୋତେ ।
ଭଜନ୍ତି ଭକତଙ୍କ ପଥେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ବହଇ ମୁଁ ହୃଦେ ।
ସେବନ୍ତି ମୋର ପଦ୍ମପାଦେ ॥୩,୪
ପ୍ରିୟଜନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ମୁହିଁ ।
ଦଇବେ ଦୂରେ ଅଛି ରହି ॥
ନିତ୍ୟେ ସୁମରି ମୋର ଗତି ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ମୋହ ଯାନ୍ତି ॥
ବିରହ ବିଯୋଗେ କାତର ।
ମନ ନିବେଶି ମୋ ପୟର ॥ ୫
ଦେହ ଧରନ୍ତି ଅତି କଷ୍ଟେ ।
ପଞ୍ଚପରାଣ କଣ୍ଠତଟେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆସିବେ ଗୋପପୁର ।
ଏଣେ ଭରସା ତାହାଙ୍କର ॥ ୬

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ସନ୍ଦେଶ ।
ଘେନି ଉଦ୍ଧବ ମନେ ତୋଷ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବସିଲା ବିମାନେ ।
ହରଷେ ଗଲା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥ ୭
ଦିବସ ଅନ୍ତେ ଗୋପେ ମିଳି ।
ଗଗନେ ଉଡ଼େ ଗୋରୁଧୂଳି ॥
ରବି ଆକାଶେ ଅସ୍ତ ଗଲା ।
ଉଦ୍ଧବ ଗୋପରେ ମିଳିଲା ॥
ଗୋପେ ପଶନ୍ତେ ଗୋରୁଙ୍କର ।
ଧୂଳିରେ ଛନ୍ନ ଦିବାକର ॥ ୮
ଗାଈଙ୍କ ରତୁ ଦେଖି ତୋଷେ ।
ଗର୍ଜିଣ ଧାଇଁଛନ୍ତି ବୃଷେ ॥
ଗାଈ ଯେ ସ୍ତନଭାରା ଭରେ ।
ବତ୍ସାଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି ହୁଙ୍କାରେ ॥ ୯
ଯେସନେ ସିନ୍ଧୁର କଲ୍ଲୋଳ ।
ବାଛୁରୀ ଧାମନ୍ତି ଗହଳ ॥
ଗୋରୁଦୋହନ ରାବ ସଙ୍ଗେ ।
ମୁରଲୀ ନାଦ ନବରଙ୍ଗେ ॥୧୦
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଚରିତ ।
ବେଣୁ ଶବଦେ ପୂରେ ଗୀତ ॥

ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ରୂପବନ୍ତ ।
ସୁନ୍ଦର ଘର ଦ୍ୱାର ପଥ ॥୧୧
ଅଗ୍ନି ଅତିଥି ବିପ୍ରଗଣେ ।
ଗୁରୁ ଦେବତା ପିତୃଜନେ ॥
ଧୂପ ପ୍ରଦୀପ ପୁଷ୍ପସାର ।
ସୁନ୍ଦର ଗୋପାଳଙ୍କ ପୁର ॥୧୨
ପୁଷ୍ପିତ ବନ ଗୃରିଦିଗେ ।
ପକ୍ଷୀ ଭ୍ରମର ନାଦ ରଙ୍ଗେ ॥
ପଦ୍ମ କୁମୁଦେ ଜଳରାଶି ।
ହଂସ ସାରସେ ପରଶଂସି ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଗୋପପୁର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥୧୩
ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ଉତ୍ସବ ।
ଆନନ୍ଦେ ମିଳିଲେ ଉଦ୍ଧବ ॥
ନନ୍ଦ ଉଠିଲା ବେଗେ ଦେଖି ।
ତକ୍ଷଣେ ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଜାଣିଲା କୃଷ୍ଣର ଏ ଦୂତ ।
ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟ ତାକୁ ମଣି ।
ପୂଜିଲା ଘେନି ଅର୍ଘ୍ୟ ପାଣି ॥୧୪
ଦଧି ଶାକର କ୍ଷୀର ଅନ୍ନ ।
ଖାଇ ଉଦ୍ଧବ ତୋଷମନ ॥
କର୍ପୂର ମୁଖବାସ ଦେଇ ।
ପଲଙ୍କେ ବସାଇଲା ନେଇ ॥
ସୁଖେ ବସାଇ କୃଷ୍ଣଦୂତ ।
ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ଉଦ୍ଧବ ପଦେ ଦେଇ କର ।
ଶୋକେ କହଇ ଗୋପବୀର ॥୧୫
ତୁ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ଯଦୁବୀର ।
ମିତ୍ର ହିଁ ବସୁଦେବ ମୋର ॥
ତାର କୁଶଳେ ମୋର ଇଷ୍ଟ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ମଲା କଂସ ଦୁଷ୍ଟ ॥
ସାଧୁଙ୍କୁ ଦିଏ ଯେ କଷଣ ।
ତାକୁ ସଂହାରେ ନାରାୟଣ ॥
କଂସର ସଙ୍କଟୁଁ ତାରିଲା ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଆବୋରିଲା ॥

ଏ କଥା ଭାଗ୍ୟଟି ମୋହର ।
ଉଦ୍ଧବ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ॥୧୬,୧୭
ତୁ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦର ବିଶ୍ୱାସ ।
କ୍ଷଣେ ନ ଛାଡୁ ତାର ପାଶ ॥
କୃଷ୍ଣରେ ମୋର ମାୟା ମୋହ ।
ତାର କୁଶଳ ମୋତେ କହ ॥
ଯଶୋଦା ଜନନୀ ତାହାର ।
ସୁହୃଦ ଗୋପର କୁମର ॥
ଗୋରୁ ଗୋପାଳ ଗୋପପୁର ।
ସେ କୃଷ୍ଣ ଜୀବନ ଆମ୍ଭର ॥
ଏ କୁଞ୍ଜବନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
ଯମୁନାଜଳ ରମ୍ୟସ୍ଥାନ ॥
ଉଦ୍ଧବ କହ ତୁ ବହନ ।
କୃଷ୍ଣ କି କରେ ସୁମରଣ ॥୧୮
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଦେଖିବାରେ ।
ସେ କୃଷ୍ଣ ଆସିବ କି ବାରେ ॥
ନିଶ୍ଚୟ ସତେ କି ଉଦ୍ଧବ ।
ଦୟା କି କରିବେ ମାଧବ ॥
କେବେ ଦେଖିବୁ ତା ବଦନ ।
ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ଷୁ ନାସା କର୍ଣ୍ଣ ॥
ଲଳିତ ସୁନ୍ଦର ତା ମୁଖ ।
ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଭବଦୁଃଖ ॥୧୯
ଦାବାନଳର ମୁଖୁଁ ତାରି ।
ଇନ୍ଦ୍ରର କୋପେ ଗିରି ଧରି ॥
ବୃଷଭ ଅଘା ମଣିଚୂଡ଼ ।
ବକା ଶକଟା କେଶୀ ମୃଢ଼ ॥
ଅନେକ ଘୋର ଦୁଷ୍ଟ ମାରି ।
ସଙ୍କଟୁଁ ଅଛି କୃଷ୍ଣ ତାରି ॥୨୦
ଅପାଙ୍ଗ କଟାକ୍ଷ ଲୋଚନ ।
ସୁନ୍ଦର ହସିତ ବଦନ ॥
ମେଘ-ଗମ୍ଭୀର ମୃଦୁବାଣୀ ।
ତାହାର ଲୀଳା ମନେ ଗୁଣି ॥
ଆମ୍ଭର କ୍ରିୟାକର୍ମ ଗଲା ।
ସୁମରି ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥୨୧
ନଦୀ ପର୍ବତ ବନଭୂଇଁ ।
ମୁକୁନ୍ଦ ପାଦ ଚିହ୍ନ ଗୃହିଁ ॥

ଯହିଁ ଯେମନ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ା କଲା ।
ଆମ୍ଭର ମନୁଁ ସେ ନ ଗଲା ॥
ଚିତ୍ତ ନ ରହେ ହୃଦଗତେ ।
ଜୀବନ ଧରିବୁଁ କେମନ୍ତେ ॥୨୨
ଗର୍ଗବଚନ ମନେ ଗୁଣି ।
ନିଶ୍ଚୟେ ଅଛଇ ମୁଁ ଜାଣି ॥
ଯଦୁବଂଶର ସୁଖ ହିତେ ।
କେଉଁ ଦେବତା ଭୂମିଗତେ ॥
ଉଭୟ ରୂପେ ଅବତାର ।
ଜୀବନ ରଖିଲା ଆମ୍ଭର ॥୨୩
ଦଶସହସ୍ର ମତ୍ତଗଜ ।
ବଳ ବହଇ ଭୋଜରାଜ ॥
ଗ୍ରଣୂର ମୁଷ୍ଟିକ ଯେମନ୍ତ ।
ଗଜ କୁବଳୟା ମାହୁନ୍ତ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଲୀଳାରେ ସଂହାରି ।
ପଶୁଙ୍କୁ ଯେସନେ କେଶରୀ ॥୨୪
କଂସର ଯେଉଁ ଯାତ୍ରା ଧନୁ ।
ଉଦ୍ଧବ ତୁ କି ତା ନ ଜାଣୁ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଉଚ୍ଚ ତିନିତାଳ ।
ବଜ୍ରହୁଁ ଆଣ୍ଟ ତାର ବଳ ॥
ସେ ଧନୁ କଲା ବେନି ଖଣ୍ଡ ।
ହସ୍ତୀ ଯେସନେ ଇକ୍ଷୁଦଣ୍ଡ ॥
ବରଷା ଦେଖି ଗୋପପୁର ।
ହସ୍ତେ ତୋଳିଲା ଗିରିବର ॥
ସପତଦିନ ବରଷିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ହସ୍ତେ ଗିରି ଥିଲା ॥୨୫
ପ୍ରଳମ୍ବା ଧେନୁକା ଦଇତ ।
ଷଣ୍ଢା ଅସୁର ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ॥
ବକା ମାୟାବୀ ବଳବନ୍ତ ।
ଦେବ ଦାନବେ ଏ ଅଜିତ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ହେଳେ ନିବାରିଲା ।
ଲୀଳାମାତ୍ରକେ ମୋର ବଳା ॥୨୬
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ନନ୍ଦ ସୁମରି କୃଷ୍ଣଗୁଣ ॥
ପୁତ୍ର ଲାଳସେ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତ ।
ପ୍ରାଣ ହୋଇଲା କଣ୍ଠାଗତ ॥

କଣ୍ଠକୁଣ୍ଠିତ ଶୋକ ନାଦେ ।
ପଡ଼ଇ କୃଷ୍ଣଦୂତ ପାଦେ ॥
ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦ ହୃଦେ ଘେନି ।
ବିକଳେ ନନ୍ଦ ହେଲା ତୁନି ॥୨୭
ନନ୍ଦ କହଇ କୃଷ୍ଣକଥା ।
ଶୁଣି ଯଶୋଦା ମନେ ବ୍ୟଥା ॥
ପୁତ୍ରର ଗୁଣ କର୍ମମାନ ।
ଗୁଣି ହୋଇଲା ହତଜ୍ଞାନ ॥
କ୍ଷୀର ବରଷି ପୟୋଧରେ ।
କାନ୍ଦଇ ଶୋକେ ଗୁରୁତରେ ॥୨୮
ଏମନ୍ତ ଶୋକ ତାଙ୍କ ଦେଖି ।
ଉଦ୍ଧବ ମନେ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଷୟେ ଅନୁରାଗ ॥
ଦେଖି ଉଦ୍ଧବ ମନେ ଗୁଣି ।
ଆନନ୍ଦେ କହେ ମୃଦୁବାଣୀ ॥୨୯
ବୋଲଇ ଶୁଣ ନନ୍ଦରାୟେ ।
ଜ୍ଞାନ ନ ହାର ମାୟାମୋହେ ॥
ଏ ମହୀତଳେ ଯେତେ ଜନ ।
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ଧନ୍ୟ ॥
ଏଡ଼େ ଭକତି ଯୋଗସାର ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଷୟେ ତୁମ୍ଭର ॥୩୦
ଏ ବଳରାମ ଶିରୀଧର ।
ଜଗତ ଜନନୀ ପିଅର ॥
ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ ଏ ଦୁଇ ।
ଭଲେ ନିଗମ ନ ଜାଣଇ ॥
ଜୀବର ଜୀବନ ମୁରାରି ।
ପ୍ରକୃତି ରାମରୂପ ଧରି ॥
ସକଳଭୂତେ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ।
ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ଏ ବେନି ॥
ଜୀବର ଜ୍ଞାନ ଏ ଈଶ୍ୱର ।
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟା ଅଗୋଚର ॥୩୧
ପ୍ରାଣ ବିୟୋଗ କାଳେ ଜନ ।
ତାହାଙ୍କ ପାଦେ ଦେଲେ ମନ ॥
ଅର୍ଜିଲା ଶୁଭାଶୁଭ କର୍ମ ।
ତକ୍ଷଣେ କରନ୍ତି ଦହନ ॥

କୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜ ବହି ।
ପରମବ୍ରହ୍ମେ ସେ ପଶଇ ॥୩୨
ଭାରା ନିବାରଣେ ଅନନ୍ତ ।
ମନୁଷ୍ୟେ ହୋଇଛନ୍ତି ଜାତ ॥
ଅଖିଳ ଆତ୍ମାରୂପ ହରି ।
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନେ ଅଧିକାରୀ ॥
ତୁମ୍ଭର ଭାବ କୃଷ୍ଣ ତହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥
ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମ ସାଧ୍ୟ ଯେତେ ।
ତୁମ୍ଭେ ନ କଲ ଅବା କେତେ ॥୩୩
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରିୟ ସେ ମାଧବ ।
ନିକଟେ ଗୋପକୁ ଆସିବ ॥
କଂସ ସଂହାରି ରଙ୍ଗମଧ୍ୟେ ।
ସକଳ ଜନ ସୁଖ ସାଧେ ॥
ଯେ କଂସ ଜଗତର ଖଳ ।
ଭୟ କରନ୍ତି ଯଦୁବଳ ॥
ତାହାକୁ ମାରି ନରହରି ।
ଯାହା ବୋଇଲେ ହସ୍ତ ଧରି ॥
ସେ କଥା କରିବେ ତୁମ୍ଭର ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ଏ ମୋହର ॥୩୪, ୩୫
ଖେଦ ନ କର ତୁମ୍ଭେ ହୃଦେ ।
କୃଷ୍ଣ ପାଇବ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ସେ ହରି ସର୍ବଭୂତ ଦେହେ ।
ନିବାସ ଆଦିତ୍ୟର ପ୍ରାୟେ ॥୩୬
ତାହାର ପ୍ରିୟ ରିପୁ ନାହିଁ ।
ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ନୁହଇ ॥
ସମ-ଅସମ ନାହିଁ ତାର ।
ଭାବକୁ ଥାଇ ନିକଟର ॥୩୭
ନାହିଁ ତାହାର ତାତ-ମାତ ।
ଦାରା ତନୟ ବନ୍ଧୁ ମିତ୍ର ॥
ପର ଆପଣା ଯାର ନାହିଁ ।
ତାହାର ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ କାହିଁ ॥୩୮
ତ୍ରିବିଧ କର୍ମ ନାହିଁ ତାର ।
ଯେତେ ଏ ଲୋକର ବେଭାର ॥

ଦେବ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଯୋନି ।
ତାହାର ଯୋଗମାୟା ଘେନି ॥
ଜନ୍ତୁଏ ଆତଯାତ ହୋନ୍ତି ।
ଜଳଫୋଟକା ଯେହ୍ନେ ଥାନ୍ତି ॥
କେବଳ କ୍ରୀଡ଼ାରଙ୍ଗ ମତେ ।
ସାଧୁଙ୍କୁ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ॥
ସଂସାରେ ବହଇ ଶରୀର ।
ଧର୍ମପାଳନେ ଶିରୀଧର ॥୩୯
ନିର୍ଗୁଣ ହୋଇ ଗୁଣେ ମିଶେ ।
ଜଗତ ପାଳିବାର ଆଶେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଚେଷ୍ଟା ଯାର ନାହିଁ ।
ତ୍ରିଗୁଣେ ପ୍ରତିମା ନଗ୍ରଇ ॥
ସର୍ଜଇ ପାଳଇ ଜଗତ ।
ଅନନ୍ତ କରୁଥାଇ ଅନ୍ତ ॥୪୦
ଭ୍ରମନ୍ତା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଯେହ୍ନେ ।
ସଂସାର ଭ୍ରମୁଥାଇ ଶୂନ୍ୟେ ॥
ସେ ଯେହ୍ନେ ସତ୍ୟପ୍ରାୟ ମଣି ।
ଆପଣା ଭ୍ରମକୁ ନ ଜାଣି ॥
ଚିତ୍ତରେ ମାୟା ଭ୍ରମ ଲଇଁ ।
ବୋଲଇ କରୁଅଛି ମୁହିଁ ॥
ଏଟି ଜୀବର ଅହଙ୍କାର ।
ମାୟା ଭିଆଣ ଏ ହରିର ॥୪୧
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବୋଲ ଚକ୍ରଧର ।
ନିଶ୍ଚୟ ଆମ୍ଭର କୁମର ॥
ସକଳ ଜନଙ୍କର ସୁତ ।
ତାତ ଜନନୀ ସେ ଅନନ୍ତ ॥
ସକଳ ଜୀବଆତ୍ମା ହରି ।
ମାୟାର ବଳେ ଅଛି ଧରି ॥
ଏଣୁ ସେ ଈଶ୍ୱର ବୋଲାଇ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାର ନାହିଁ ॥୪୨
ଯେତେ ହୋ ନନ୍ଦ ଦେଖୁ ତୁହି ।
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଯେତେ ହୋଇ ॥

ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଜଗତ ।
ଯେତେ ଏ ଅଳପ ବହୁତ ॥
ହରିହୁଁ ନୁହଇଟି ଆନ ।
ସକଳ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥୪୩
ଉଦ୍ଧବ କହି ନନ୍ଦ ଆଗେ ।
ରଜନୀ ପୁହାଇଲା ବେଗେ ॥
ଗୋପୀ ଯେ ନିଦ୍ରାଗତେ ଥିଲେ ।
ଶୟନ ତେଜିଣ ଉଠିଲେ ॥
ଉଠି ଜାଳିଲେ ଦୀପପନ୍ତି ।
ଦଧି ମନ୍ଥନେ ଦୃଢ଼ମତି ॥
ବାସ୍ତୁ ମାର୍ଜନଂ[୧] ଛଡ଼ା ଦେଇ ।
ସୁବାସ ଜଳେ ମୁଖ ଧୋଇ ॥୪୪
ସ୍ୱଭାବେ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ।
ଭୂଷଣ ରତ୍ନମଣି ସାର ॥
ପ୍ରଦୀପ ତେଜେ ବିରାଜନ୍ତି ।
ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ତାରାପନ୍ତି ॥
ଖୁଆ ଦଉଡ଼ି ଧରି କରେ ।
ଦଧି ମନ୍ଥନ୍ତି ଧୀରେ ଧୀରେ ॥
କରେ କଙ୍କଣ ତାଡ଼ ଶୋହେ ।
ହୃଦରେ ହାର ଜନ ମୋହେ ॥
ସ୍ତନ ନିତମ୍ବ ହେମମାଳ ।
କୁଣ୍ଡଳ ଅଳକା କପୋଳ ॥
ଚଳନ୍ତି ମନ୍ଥନର ବେଳା ।
ରଙ୍ଗ କମଳ ପ୍ରାୟେ ଡୋଳା ॥୪୫
ପଦ୍ମଲୋଚନ ନାମ ଧରି ।
ଉଚ୍ଚେ ଗାବନ୍ତି ବ୍ରଜନାରୀ ॥
ଦଧିମନ୍ଥନର ଶବଦ ।
ସଙ୍ଗେ ମିଳିଲା ଗୀତନାଦ ॥
ସକଳ ମଙ୍ଗଳ ସେ ହରି ।
ଶୁଭିଲା ଦଶଦିଗ ପୂରି ॥
ଦଧିମନ୍ଥନେ ଗୀତନାଦ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଦେବତା ଆନନ୍ଦ ॥

ଦେବେ ବୋଲନ୍ତି ନିସ୍ତରିଲୁ ।
ଭକତ ମୁଖେ ଯେ ଶୁଣିଲୁ ॥୪୬
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ।
ରବିକିରଣ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ମନ୍ଥନ ସାରି ଗୋପୀ ସୁଖେ ।
କୁମ୍ଭ ଘେନିଲେ ଯେଝା କାଖେ ॥
ଯମୁନା ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଧୀରେ ।
ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦରାଜଦ୍ୱାରେ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣରଥ ରତ୍ନମୟ ।
ଯୋଗ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ଗୁରି ହୟ ॥
ଧ୍ୱଜେ ଶୋଭିତ ମଣିସାର ।
ଦେଖିଣ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରର ॥
ଏଟି କାହାର ଦେଖ ରଥ ।
ଆବୋରି ଅଛି ରାଜପଥ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରବିମାନ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ।
ଗୋପୀ ମିଳିଲେ ଯାଇ ପାଶେ ॥୪୭
ବୋଲନ୍ତି ଅକ୍ରୂର ଅଇଲା ।
ଯେ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରାକୁ ନେଲା ॥
ଥୋକେ ବୋଲନ୍ତି ମଲା କଂସ ।
ଅକ୍ରୂର ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଆମ୍ଭ ଶୋଣିତ ମାଂସ ନେବ ।
ତାହାକୁ କ୍ରିୟା ପିଣ୍ଡ ଦେବ ॥
ଏମନ୍ତ କହୁଁ ଗୋପନାରୀ ।
ଉଦ୍ଧବ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ॥
ଆସି ମିଳିଲା ନିଜ ରଥେ ।
ଗୋପୀ ଦେଖନ୍ତି ରାଜପଥେ ॥୪୮, ୪୯
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୋପୀ ବେଢ଼ିଲେ ଯାଇ ରଥ ॥
ସେ ଗୋପୀ ଉଦ୍ଧବର ପାଦେ ।
ସୁଜନେ ନମ ହୋ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଭକତି ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ।
ତରିବ ଭବ ମହାଘୋର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଉଦ୍ଧବବ୍ରଜଗମନଂ ନାମ ପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ବାସ୍ତୁ ମାର୍ଜନ—ଘରେ ଝାଡୁ ଦେବା ।

ଏକପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଉଦ୍ଧବ ଯାଇ ବୃନ୍ଦାବନ । ଗୋପୀଙ୍କୁ ଦେଇ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ॥
ଲେଉଟି ମଥୁରା ଗମନ । ଏକପଞ୍ଚାଶରେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥
ଉଦ୍ଧବେ ଦେଖି ଗୋପଗୋପୀ ।
ବଦନ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋପି ॥
ଦଇବେ କୃଷ୍ଣ ଅନୁଚର ।
ତେଜେ ଗଞ୍ଜଇ ସୁର ନର ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ବେନି ଭୁଜ ।
କମଳ ପ୍ରାୟ ଚକ୍ଷୁ ତେଜ ॥
ପୀତବସନ କଟିମୂଳେ ।
କମଳ ମାଳ ଉରସ୍ଥଳେ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ବେନି ଶୋହେ ।
ରୂପେ କନ୍ଦର୍ପ ସରି ନୋହେ ॥ ୧
ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ଗୋପୀଜନେ ।
ଚକିତେ ବିଗ୍ରନ୍ତି ମନେ ॥
ଦେଖ ସୁନ୍ଦରବର ଏହୁ ।
କେ ବୋଲେ ଅଇଲା ଏ କାହୁଁ ॥
କୃଷ୍ଣ ଭୂଷଣ ଏହା ଦେହେ ।
କେ ବୋଲେ ଦିଶେ କୃଷ୍ଣପ୍ରାୟେ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଗୋପନାରୀ ।
ଉଦ୍ଧବ ରଥକୁ ଆବୋରି ॥ ୨
ଜାଣିଲେ କୃଷ୍ଣର ଏ ଦୂତ ।
ଆମ୍ଭର ପାଇଁ ଉପଗତ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଦେଖି ସ୍ନେହଭାବ ।
ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଉଦ୍ଧବ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ।
ସକଳେ ହୋଇଲେ ହରଷ ॥
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣଦୂତେ ନେଇ ।
ପୂଜିଲେ ଆସନେ ବସାଇ ॥

ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣଦୂତ ସଙ୍ଗେ ।
ଗୋପକାମିନୀ ଖେଦଯୋଗେ ॥
କ୍ଷଣକ୍ଷଣକେ ଶୋକ ମୋହେ ।
ନୟନୁଁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ କୃଷ୍ଣଦୂତ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥ ୩
ଜାଣିଲୁଁ ଉଦ୍ଧବ ତୋ ନାମ ।
ତୋର ବିଶ୍ୱାସ ଭଗବାନ ॥
ତାହାର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗୀ ତୁହି ।
ତୋତେ ପେଷିଲା ଆମ୍ଭ ତହିଁ ॥
ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରିୟଭାବେ ।
ଉଦ୍ଧବ ଆସିଅଛୁ ଏବେ ॥
ସେ କୃଷ୍ଣ କିମ୍ପା ସୁମରିବ ।
ଆମ୍ଭର ଘେନିଗଲା ଜୀବ ॥
ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ।
ବାନ୍ଧଇ ମୁନି ସୁର ନର ॥
କାହାରି ବୋଲେ ଛାଡ଼ି ନୋହେ ।
ବନ୍ଧୁ ବିଶ୍ୱାସ ମାୟାମୋହେ ॥୪,୫
ଶୁଣ ଉଦ୍ଧବ ଆମ୍ଭ ବାଣୀ ।
ମରୁଛୁଁ ଗୋପର ତରୁଣୀ ॥
ମାନସେ ଅର୍ଥଭାବ ଘେନି ।
ଭାବେ ଭଜନ୍ତି ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଯାବତ ଥାଇ ଅର୍ଥ ଲାଭ ।
ତାବତ ଥାଇ ପ୍ରିୟଭାବ ॥
ପରପୁରୁଷେ ପ୍ରୀତି ବହି ।
ଯେ ନାରୀ ଜୀବନ ବହଇ ॥
ତାହାର ତହିଁ ପ୍ରିୟଚିତ୍ତ ।
ନ ଥାଇ ପୁଣି ଅବିରତ ॥
କୁସୁମେ ଯେସନେ ଭ୍ରମର ।
ମଧୁ ପିଇଣ ଯାଇ ଦୂର ॥ ୬

ଉଦ୍ଧବ ଶୁଣ ବେଦସାର ।
ସ୍ୱଭାବେ ସଂସାର ବେଭାର ॥
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ନିର୍ଦ୍ଧନେ ।
ଗଣିକା ଛାଡ଼ଇ ଯେସନେ ॥
ରାଜାକୁ ଅଭାଜନ ଦେଖି ।
ପ୍ରଜାଏ ଛାଡ଼ି ହୋନ୍ତି ଦୁଃଖୀ ॥
ବିଦ୍ୟା ପାଇଲେ ଶିଷ୍ୟ ଯେହ୍ନେ ।
ଛାଡ଼ିଣ ଯାନ୍ତି ଗୁରୁଜନେ ॥
ଦକ୍ଷିଣା ପାଇ ବିପ୍ରଜନେ ।
ଯେହ୍ନେ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଯଜମାନେ ॥ ୭
ଫଳ ସରିଲେ ବୃକ୍ଷ ଛାଡ଼ି ।
ପକ୍ଷୀଏ ଯାନ୍ତି ଯେହ୍ନେ ଉଡ଼ି ॥
ଅତିଥି ଯେହ୍ନେ ଖାଇପିଇ ।
ପଦେ ନ ପୁଚ୍ଛି ଗ୍ଲିଯାଇ ॥
ପୋଡ଼ିଲା ବନ ପଶୁଗଣେ ।
ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ॥
ପରପୁରୁଷ ପରନାରୀ ।
ଯେସନେ ରମିଣ ପାସୋରି ॥
ତେମନ୍ତେ କଲେ ବନମାଳୀ ।
ଛାଡ଼ି ସକଳ ଗୋପବାଳୀ ॥ ୮
ଏମନ୍ତ କହି ଗୋପନାରୀ ।
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ବାରି ॥
ମନ ବଚନ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଜୀବନର ମୋହେ ॥
ବାତୁଳ ପ୍ରାୟେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଲୋକର ବେଭାର ॥
କୃଷ୍ଣର ଲୀଳା କର୍ମମାନ ।
ସୁମରି କରନ୍ତି ରୋଦନ ॥
ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ିଲେ ଗୋପଦାଣ୍ଡେ ।
ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଯେହ୍ନେ ମୁଣ୍ଡେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବାଳୁତ କାଳୁଁ ଯେତେ କଲା ।
ସୁମରି ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥
ଅତି ସଙ୍କଟେ ଶୋକଜଳେ ।
ବୁଡ଼ିଣ କାନ୍ଦନ୍ତି ବିକଳେ ॥୯,୧୦
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରପତି ।
ଗୋପୀଏ ନାମ ବୃନ୍ଦାବତୀ ॥
ଗହଳେ ଯାଇ ନ ପାରିଲା ।
ଅଳପ ନିକଟେ ବସିଲା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେହେ ମନ ଦେଇ ।
ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଲା ଭାବ ବହି ॥
ଶ୍ରମେ ଚରଣ ପ୍ରସାରିଲା ।
ଶୁଣ ରାଜନ ତାର ଲୀଳା ॥
ଭ୍ରମର ଉଡୁଥିଲା ଶୂନ୍ୟେ ।
ବସିଲା ତାହାର ଚରଣେ ॥
ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରେ ଧ୍ୱନି କରି ।
ଶୁଣି ଗ୍ରହିଁଲା ଗୋପନାରୀ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦୂତପ୍ରାୟ ମଣି ।
ଚରଣ ମାଇଲା ତରୁଣୀ ॥
ପଡ଼ିଲା ଖଣ୍ଡେ ଦୂରେ ଯାଇ ।
କୋପେ ବୋଲଇ ତାକୁ ଗ୍ରହିଁ ॥୧୧
ମଧୁପ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ତୋର ଠାକୁର ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
କିତବ[1] ବାନ୍ଧବ ତୁ ଅଟୁ ।
ମୋର ଚରଣେ କିପାଁ ଖଟୁ ॥
ମଥୁରା ନଗର ତରୁଣୀ ।
ନିଶ୍ଚେଁ ମୋହିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସେ ଯେ ଆମ୍ଭର ସପତଣୀ ।
ଏକଥା ତ୍ରିଭୁବନ ଜାଣି ॥
ତୁ ତ ଅବଶ୍ୟ ତାହା ଜାଣି ।
ଚରଣେ ଲାଗୁ ପୁଣି ପୁଣି ॥
ସୁନ୍ଦର ମଧୁପୁର ନାରୀ ।
ରାତ୍ରେ ରମିଲେ ନରହରି ॥
ଚନ୍ଦନ କୁଙ୍କୁମର ସଙ୍ଗେ ।
କୁସୁମମାଳ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦେହେ ଲାଗିଥିଲା ।
ରାତ୍ର ପାହିଲେ ପକାଇଲା ॥

ତୁହି ଯେ ଥିଲୁ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ।
ପୁଷ୍ପେ ବସିଲୁ ଗନ୍ଧ ଆଶେ ॥
ମଧୁ ଚୁମ୍ବନ କଲୁ ସୁଖେ ।
କୁଙ୍କୁମ ଲାଗିଅଛି ମୁଖେ ॥
ଏଣୁ ତୋହରେ ଲାଜ ନାହିଁ ।
ଚରଣେ ପଡୁ କାହିଁପାଇଁ ॥
କୃଷ୍ଣରେ ମୋର ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ତାହାରେ ହୋଇଲୁ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ॥
ହରିସନ୍ଦେଶ ଯେବେ ଘେନି ।
ଅଇଲୁ ହୋଇ ପଥଶ୍ରମୀ ॥
ତାର ପ୍ରସାଦେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
କହ ତୁ କୃଷ୍ଣ ଆଗେ ଯାଇ ॥
ମଥୁରା ନାରୀଙ୍କର ମନ ।
ରଞ୍ଜାଇ କରୁ ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଯଦୁସଭାରେ ତା ପ୍ରସଙ୍ଗ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତୁ ସର୍ବଜନ ॥
ତାହାର ଦୂତ ଅଟୁ ତୁହି ।
ମୁଖେ ତୋହର ଲାଜ ନାହିଁ ॥୧୨
ମୋର ବଚନ ତୁ ଭ୍ରମର ।
ଶୁଣିଲେ ହୋଇବୁ ବିକଳ ॥
ଯମୁନା କଦମ୍ବର ମୂଳେ ।
ରାତ୍ରେ ବସିଲା କାମଭୋଳେ ॥
ଗଭୀର ବେଣୁନାଦ କଲା ।
ଆମ୍ଭର ଜୀବନ ହରିଲା ॥
ସଂସାର ଛାଡ଼ି ତା ନିକଟେ ।
ମିଳିଲୁଁ ଯମୁନାର ତଟେ ॥
ଅନେକ କରାଇ କଷଣ ।
ପ୍ରସନ୍ନେ କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ସେ ରସେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋହିଲା ।
ଆମ୍ଭର ମୁଖେ ଚୁମ୍ବ ଦେଲା ॥
ବେଳେ ଅଧର ସୁଧା ଦେଇ ।
ମଥୁରା ଗଲା ସେ ପଳାଇ ॥
ତୁ ଯେହ୍ନେ ପୁଷ୍ପୁଁ ମଧୁ ଖାଉ ।
ନିବିଡ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଉ ॥
ପଳାଇ ନ ସମ୍ଭାଳୁ ତାହା ।
ତେମନ୍ତ କୃଷ୍ଣର ସେନେହା ॥

ତାହାର ପାଦେ ଅବିରତେ ।
କମଳା ଖଟଇ କେମନ୍ତେ ॥
ମାୟାମୋହିନୀ କଥା କହି ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ମନ ସେ ବାନ୍ଧଇ ॥
ଚିତ୍ତ ହରଇ କଥା ଛଳେ ।
ତେଣୁ କମଳା ତାର କୋଳେ ॥୧୩
କିପାଇଁ ଗର୍ଜୁ ଆମ୍ଭ ପାଶେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗାଉ ତୁ ହରଷେ ॥
ଆମ୍ଭର ନାହିଁ ଘରଦ୍ୱାର ।
କି ତୋରେ ଦେବା ଉପହାର ॥
ଅର୍ଜୁନସଖା[2] ସଖୀ ଆଗେ ।
ତାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗାଅ ବେଗେ ॥
ତାହାଙ୍କ କୁଚେ ନାହିଁ କଷ୍ଟ ।
କୃଷ୍ଣର ଅଟନ୍ତି ସେ ଇଷ୍ଟ ॥
ସେ ତୋତେ ଇଷ୍ଟଫଳ ଦେବେ ।
ମଥୁରା ଯାଅ ବେଗେ ଏବେ ॥୧୪
ତିନିଭୁବନେ ଯେ ଅଛନ୍ତି ।
ସୁଗୁଣ ସୁନ୍ଦର ଯୁବତୀ ॥
ଦୁର୍ଲଭ ନୁହନ୍ତି ତାହାର ।
କୋଟିଏ କାମ ରୂପ ଯାର ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ସୁନ୍ଦର ବଦନ ।
ହାସ୍ୟ କଟାକ୍ଷେ ମୋହେ ମନ ॥
ତାହାର ପାଦରଜ ଆଶେ ।
କମଳା ଖଟିଥାଇ ପାଶେ ॥
ଆମ୍ଭେ କି ଜାଣୁ ତାର ଅନ୍ତ ।
ଯାହାର ମହିମା ଅନନ୍ତ ॥
ତଥାପି ଶୁଣ ହେ ଭ୍ରମର ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ କରୁଣାସାଗର ॥
ଦରିଦ୍ର ଲୋକେ ଯାର ଦୟା ।
ତାହାକୁ ବୋଲି ପୁଣ୍ୟଦେହା ॥୧୫
ତୁ ମୋର ଛାଡ଼ ହୋ ଚରଣ ।
ଜାଣିଲି ତୋର ଦୂତପଣ ॥
ମୁକୁନ୍ଦ ବୋଲେ ଗ୍ରଟୁବାଣୀ ।
ମୋ ଆଗେ କହୁ ପୁଣ ପୁଣି ॥
ବୋଧିବା ପ୍ରାୟ ତୋ ଭରସା ।
ଏଣେ ନ ପୂରେ ମୋର ଆଶା ॥

୧. କିତବ—ପ୍ରବଞ୍ଚକ, ଶଠ । ୨. ଅର୍ଜୁନସଖା—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ଯା ତୁ ନ କହ ପୁଣ ପୁଣ ।
ଶୁଣ କହିବା ତାର ଗୁଣ ॥
ପତି ତନୟ ଇଷ୍ଟ ଭାଇ
ଆମ୍ଭେ ଛାଡ଼ିଲୁଁ ତାର ପାଇଁ ॥
ତାହାର କଲା କର୍ମମାନ ।
ତେଣେ ବୁଡ଼ିଲା ଆମ୍ଭ ଜ୍ଞାନ ॥୧୬
ଯେବେଳେ ରାମ ଅବତାର ।
ବଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତା ଶରୀର ॥
ଏମନ୍ତେ ରାମେ ଦେଖି ଏକା ।
ଆସି ମିଳିଲା ସୂର୍ପଣଖା ॥
ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ରୂପ ଗୁଣ ।
ଏକାନ୍ତେ ମାଗିଲା ରମଣ ॥
ନାସା ଶ୍ରବଣ ଛେଦି ତାର ।
ବିରୂପ କଲା ରଘୁବୀର ॥
ସୀତା ହରାଇ ବେନି ଭାଇ
ଖୋଜନ୍ତି ବନେ ବନେ ଯାଇ ॥
ସୁଗ୍ରୀବ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ବାଳି ।
ବାନର ହୋଇ ମହାବଳୀ ॥
ତାକୁ ବଧିଲା ତୀକ୍ଷ୍ଣବାଣେ ।
ଶବର ଯେସନ ହରିଣେ ॥
କାକ ଯେସନେ ପିଣ୍ଡ ପାଇ ।
ଖାଇ ଚରଣେ ତା ପକାଇ ॥
ବାଳିକି କଲା ସେହିମତ ।
ଏଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଗୋପୀନାଥ ॥୧୭
ଏମନ୍ତ ରୂପେ ଗୁଣ ତାର ।
ତୁ ଆନ ନ କହ ଭ୍ରମର ॥
ତାର ଚରିତ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ସଂସାର କର୍ମ ଛାଡ଼ିକରି ।
ବୁଲନ୍ତି ବନେ ବନଗ୍ରରୀ ॥
ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ।
କେହୁ ସନ୍ୟାସୀ କେହୁ ଯୋଗୀ ॥୧୮
ହରିଙ୍କି କଲୁ ବଡ଼ ସ୍ନେହ ।
ସେ ପୁଣି ଏଡ଼ିକି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ॥
ବ୍ୟାଧ ଯେସନେ ମୃଗ ମାରି ।
ଶବଦ ଘଣ୍ଟି ଗ୍ରଲେ ଧରି ॥

ତାହାର ନାଦ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଲୋଭେ ମିଳନ୍ତି ପଶୁଗଣେ ॥
ତାହାର ବାଣେ କ୍ଷତ ହୋନ୍ତି ।
ବିକଳେ ବନେ ସେ ପଳାନ୍ତି ॥
ରୁଧିରଧାରା କଳେବର ।
ଜୀବନ ଛାଡ଼ଇ ତାଙ୍କର ॥
ତେମନ୍ତ କଲା ନନ୍ଦବଳା ।
ଆମ୍ଭର ଦେହେ ନଖ ଦେଲା ॥
ବ୍ୟାପାର[୧] କରନ୍ତେ ତା ଦେଖି ।
ବିକଳେ ବୁଜୁଁ ବେନି ଆଖି ॥
ଜୀବନ ତାର ଦେହେ ଥାଇ
କରଚରଣ ନ ଚଳଇ ॥
ଅନଙ୍ଗରୂପ ଦାମୋଦର ।
ତୁହି ଯେ ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ତାର ॥
କହିଲେ କହ ଆନ କଥା ।
କୃଷ୍ଣ ସନ୍ଦେଶେ ମନବ୍ୟଥା ॥୧୯
ଏମନ୍ତେ ଭ୍ରମରକୁ ଗ୍ରହିଁ ।
ପୁଣି ବୋଲଇ ଭ୍ରମ ପାଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ସଖା ଅଟୁ ତୁହି ।
ପୁଣ ଅଇଲୁ କାହିଁ ପାଇଁ ॥
ପ୍ରିୟ ପେଷିଲେ ମୋର ପାଇଁ ।
କହ ତୁ କିସ ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ସାଧୁଜୀବନ ତୋର ଧନ୍ୟ ।
ମୋହର ଅଟୁ ବଡ଼ ମାନ୍ୟ ॥
ଏ ଗୋପପୁରେ ଅଛି ମୁହିଁ ।
କେମନ୍ତେ ଘେନିଯିବୁ ତୁହି ॥
ଛାଡ଼ି ନ ପାରି ତାର ସଙ୍ଗ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବସଇ ତାର ଅଙ୍ଗ ॥୨୦
ଶୁଣ ଭ୍ରମର ମୋ ଉତ୍ତର ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଗଲେ ମଧୁପୁର ॥
କୁଶଳେ ଅଛିଟି କି କୃଷ୍ଣ ।
ତା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ବଳରାମ ॥
ପିତା ଜନନୀ ଗୋପକୁଳେ ।
କୃଷ୍ଣ କି ସୁମରଇ ବେଳେ ॥
ଆମ୍ଭର କଥା କୃଷ୍ଣ ମୁଖେ ।
ଭ୍ରମର ଶୁଣିଛୁ କି ସୁଖେ ॥

କୃଷ୍ଣର ଭୁଜଦଣ୍ଡ ଦୁଇ ।
ଅଗୁରୁ ପ୍ରାୟେକ ବାସଇ ॥
ଶିରେ ଗ୍ରପିବୁଁ କହ କେବେ ।
ଆମ୍ଭର ମିତ୍ର ଅଟୁ ଯେବେ ॥୨୧
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ରାଜନ ଶୁଣ ସାବଧାନ ॥
କୃଷ୍ଣର ତହିଁ ଦୃଢ଼ଭାବ ।
ଗୋପୀଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଉଦ୍ଧବ ॥
ହରିର ଆଜ୍ଞା ଗୋପୀ ମଧ୍ୟେ ।
ଉଦ୍ଧବ କହଇ ଆନନ୍ଦେ ॥୨୨
ଶୁଣ ହେ ସର୍ବ ଗୋପୀଜନ ।
ତୁମ୍ଭ ଜୀବନ ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ॥
ସକଳ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭ ପୂଜା ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ଦୁଜା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଯାର ମନ ।
ନିଶ୍ଚଳେ ହୋଏ ନିମଗନ ॥
ବ୍ରତ ସାଧନ ଦାନ ତପ ।
ବେଦପଠନ ହୋମ ଜପ ॥
ପ୍ରାଣସଂଯମ ଯୋଗମତେ ।
ଜୀବର ଶ୍ରେୟକର୍ମ ଯେତେ ॥
ଏ ସର୍ବେ ଭକତି ସାଧନ ।
ଯେଣେ ନିର୍ମଳ ତୁମ୍ଭ ମନ ॥୨୩, ୨୪
ଗୋବିନ୍ଦ ଭାବେ ତୁମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ।
ନିବିଡ଼େ ନିତ୍ୟେ ଉପଗତ ॥
କୃଷ୍ଣରେ ଭକତି ତୁମ୍ଭର ।
ମୁନି ମନୁଷ୍ୟେ ଅଗୋଚର ॥୨୫
ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମେ ତୁମ୍ଭ ଭାବ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ମଧ୍ୟେ କେ ପାଇବ ॥
ତନୟ ପତି ଦେହଭାବ ।
ସ୍ୱଜନ ଭବନ ବାନ୍ଧବ ॥
ଛାଡ଼ି ଭଜିଲ କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ଦୁଃଖ ତରିଲ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୨୬
ଏକାନ୍ତ ଭାବ କୃଷ୍ଣ ତହିଁ ।
ଦେବେ ପାଇବେ ଅବା କାହିଁ ॥

୧. ବ୍ୟାପାର—ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟ, ପାଇଟି ।

ତୁମ୍ଭର ହରିଭାବ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲି ଚର୍ମଆଖି ॥୨୭

ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଧୀରେ ।
କହିବି ତୁମ୍ଭର ଛାମୁରେ ॥
ତୁମ୍ଭ ଭକତିଭାବ ଚିତ୍ତେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କହିଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ଉଦ୍ଧବ କୃଷ୍ଣର ବଚନ ।
କହେ କରାଇ ସାବଧାନ ॥୨୮

କୃଷ୍ଣ ବୋଲିଛି ଗୋପୀଜନେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଦୁଃଖ କର ମନେ ॥
ତୁମ୍ଭ ବିଚ୍ଛେଦ ମୋର ନାହିଁ ।
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଅଟେ ମୁହିଁ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେହେ ପଞ୍ଚଭୂତ ।
ଯେହ୍ନେ ଜଡ଼ିତ ଅବିରତ ॥
ମନର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାଣ ବୁଦ୍ଧି ।
ଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଣେ ଛନ୍ଦି ॥୨୯

ମୋହର ଆତ୍ମଭାବ ଦେଇ ।
ସର୍ଜି ପାଳଇ ସଂହାରଇ ॥
ମୋହର ମାୟା ଅନୁଭାବ[୧] ।
ଭୂତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଣ ସର୍ବ ॥୩୦

ଏ ଜୀବ ଆତ୍ମା ଗୁଣହୀନ ।
ବିବେକ ଶୁଦ୍ଧ ଚଇତନ୍ୟ ॥
ସୁଷୁପ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନ ଉଜାଗର ।
ମନର ବୃତ୍ତି ଏ ବେଭାର ॥୩୧

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥ ଯେହ୍ନେ ଧ୍ୟାୟି ।
ସ୍ୱପନ ସତ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ନିଦ୍ରା ବିୟୋଗେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ।
ସେ ମାୟା ନ ଲାଗେ ତାହାଙ୍କୁ ॥
ଏ ଭାବେ ଜ୍ଞାନ ଯାର ହୋଇ ।
ସଂସାର ତାକୁ ନ ଲାଗଇ ॥୩୨

ବେଦ ବେଦାନ୍ତର ଏ ଅର୍ଥ ।
ମୁନିଙ୍କ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗ ମତ ॥
ସନ୍ନ୍ୟାସ ତପ ଧର୍ମ ସତ୍ୟ ।
ପଠନ ସାଧନ ସମସ୍ତ ॥
ମନ ନିରୋଧେ ସର୍ବ ସିଦ୍ଧି ।
ଜଳଧି ମଧ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ନଦୀ ॥୩୩

ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୋର ମାୟା ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ରହିଲି ଦୂର ହୋଇ ॥
ତୁମ୍ଭ ନୟନ ମନ ସଙ୍ଗ ।
ମୋର ବଢ଼ିବ ଅନୁରାଗ ॥
ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ଥାଇ ଦୂରେ ।
ପ୍ରିୟାର ମନ ତା ସଙ୍ଗରେ ॥୩୪

ଚକ୍ଷୁ ଗୋଚରେ ସ୍ୱାମୀ ଥିଲେ ।
ମନ ତା ନ ରହେ ନିରୋଳେ ॥୩୫

ମୋହର ତହିଁ ଦେଇ ମନ ।
ଛାଡ଼ି ସକଳ ମନ ଭ୍ରମ ॥
ନିରତେ ନାମ ସୁମରଣେ ।
ମୋ ଦେହ ପାଇବ ମରଣେ ॥୩୬

ଏ ବୃନ୍ଦାବନେ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ।
ଯେ ଗୋପୀ ରାସକ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗେ ॥
ଯାଇ ନ ପାରି ସ୍ୱାମୀବଳେ ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ଅବହେଳେ ॥
ଆକାଶେ ଦେବେ ଥିଲେ ଗ୍ରହିଁ ।
ପଶିଲା ମୋର ଦେହେ ଯାଇ ॥୩୭

କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣକଥା ଶୁଣି ॥
ଉଦ୍ଧବ ମୁଖକୁ ଅନାଇଁ ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣଭାବ ଲଇଁ ॥୩୮

ଆମ୍ଭର ଭାଗ୍ୟ ହେ ଉଦ୍ଧବ ।
କଂସ ସଂହାରିଲେ ମାଧବ ॥
ସପତ ମାଲ[୨] ସଙ୍ଗେ ମଲା ।
ଯଦୁଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲା ॥
ସକଳ ଅର୍ଥ ସିଦ୍ଧ କରି ।
ସୁଖେ ଅଛନ୍ତି ରାମହରି ॥୩୯

ମଥୁରାନାରୀଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ।
କୃଷ୍ଣ କି ଅଛନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଆମ୍ଭର କଥା ତାଙ୍କ ଆଗେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କହେ କି ପ୍ରସଙ୍ଗେ ॥୪୦-୪୨

ତାହାଙ୍କ ସ୍ନେହଭାବ ଘେନି ।
ଛାଡ଼ିଲା ଗୋପର କାମିନୀ ॥
ଏ ବୃନ୍ଦାବନେ ରାତ୍ରକାଳେ ।
କୁନ୍ଦ କୁସୁମ ପରିମଳେ ॥
ନୂପୁର କଙ୍କଣ ଶବଦେ ।
ନାଚୁ ଯେ ଥିଲା ଗୋପୀ ମଧ୍ୟେ ॥
ଆମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ ରମୁଥାଇ ।
ତାହା କି କୃଷ୍ଣ ସୁମରଇ ॥୪୩

ହୃଦୟ କଥା ଯେତେ କହୁଁ ।
ତାହାର ଭାବ ହୃଦେ ବହୁଁ ॥
ଉଦ୍ଧବ କହ ତୁହି ସତ ।
ଗୋପେ କି ଆସିବେ ଅନନ୍ତ ॥
ତାହାର ଶୋକ ଆମ୍ଭ ଦେହ ।
ଦହଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନାଅ ॥
ଆଶ୍ୱାସ କରି ବେନି କରେ ।
ଜୀବନ ଦେବେ କି ଆମ୍ଭରେ ॥
ବରଷାଜଳ ପାଇ ଯେହ୍ନେ ।
ଜୀବନ ପାନ୍ତି ତରୁ ବନେ ॥୪୪

କଂସକୁ ମାରି ରାଜ୍ୟ ପାଇ ।
ରାଜା ହୋଇଲେ କୃଷ୍ଣ ତହିଁ ॥
ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ହୋଇ ବିଭା ।
ଯାଦବ ବଂଶ ମଧ୍ୟେ ଶୋଭା ॥
ସେ କାହିଁ ଗୋପକୁ ଆସିବ ।
ଏମନ୍ତ ନ ଦେଖୁଁ ଉଦ୍ଧବ ॥୪୫

ସ୍ୱଭାବେ ଆମ୍ଭେ ବନଗ୍ୱରୀ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯାହାର ପରିବାରୀ ॥
ସେ ପୁରନାରୀଙ୍କ ଆୟତ୍ତ ।
ତାର ବଚନ କାହିଁ ସତ୍ୟ ॥୪୬

ପିଙ୍ଗଳା ନାମେ ଥିଲା ବେଶ୍ୟା ।
ତାହାର ନ ପୂରିଲା ଆଶା ॥
ନିରାଶ ହୋଇଲା ସେ ଯେହ୍ନେ ।
ଗୋପକାମିନୀ ଆମ୍ଭେ ତେହ୍ନେ ॥୪୭

ଗୋବିନ୍ଦ ଲୀଳାରସ ପାଇ ।
ଆମ୍ଭେ ଗୋପୀଏ ଦୋଷ ନୋହି ॥୪୮

୧. ଅନୁଭାବ—ପ୍ରଭାବ, ମହିମା । ୨. ମାଲ—ମଲ୍ଲ ।

ନଦୀ ପର୍ବତ ବନ ଦେଶେ ।
ଗାବଇ ବେଣୁନାଦ ଘୋଷେ ॥
ରାମର ତୁଲେ ଯାହା କଲା ।
ଅନେକ ବୃନ୍ଦାବନେ ଲୀଳା ॥
ଏଣୁ ସେ କୃଷ୍ଣଭାବ ଜାଣି ।
ମନ ଦହଇ ପୁଣି ପୁଣି ॥
ଦେଖିଣ ପଦ୍ମପାଦ ଛାୟା ।
କେମନ୍ତେ ପାସୋରିବୁ ତାହା ॥୪୯, ୫୦
ଲଳିତ ଗତି ହାସ ରଙ୍ଗେ ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଗ୍ଲୁଥାନ୍ତି ଭଙ୍ଗେ ॥
ମଧୁର ବଚନ ମୋହନ ।
କେମନ୍ତେ ପାସୋରିବ ମନ ॥୫୧
ହେ ନାଥ ରମାନାଥ ହରି ।
ଆରତଭଞ୍ଜନ ମୁରାରି ॥
ଆମ୍ଭର ଦେଖୁଅଛ ଦୁଃଖ ।
ଗୋକୁଳ ଶୋକଜଳୁଁ ରଖ ॥୫୨
କହନ୍ତି ଶୁକ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରୀ ।
ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ିଲେ ବ୍ରଜନାରୀ ॥
କୃଷ୍ଣ ସନ୍ଦେଶେ ମନ ସ୍ଥିର ।
ପୂଜିଲେ ଉଦ୍ଧବ ପୟର ॥
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟେ ପୂଜା କରି ।
ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଗୋପନାରୀ ॥
କେତେହେଁ ଦିନ ଗୋପପୁରେ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ମନ ତୋଷିବାରେ ॥
କୃଷ୍ଣର ରସ ଲୀଳା ଗାଇ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ମନ ସେ ରଞ୍ଜଇ ॥୫୩, ୫୪
ଯେତେ ଦିବସ ଗୋପପୁରେ ।
ଉଦ୍ଧବ ବଞ୍ଚିଲା ନିର୍ଭରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କଥା ରସମୟ ।
ଗୋପୀ ବଞ୍ଚିଲେ କ୍ଷଣ ପ୍ରାୟ ॥୫୫
ନଦୀ କାନନ ଗିରି ତଟେ ।
କୁସୁମ ତରୁଙ୍କ ନିକଟେ ॥

ଉଦ୍ଧବେ ଘେନି ଗୋପନାରୀ ।
ଦେଖାନ୍ତି କରେ କର ଧରି ॥
ଦେଖି ଉଦ୍ଧବ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ।
ଯହିଁ ଯେମନ୍ତ କରିଥିଲା ॥୫୬
ଗୋପୀଙ୍କ ଦେଖି କୃଷ୍ଣଭାବ ।
ଆନନ୍ଦେ ବୋଲଇ ଉଦ୍ଧବ ॥୫୭
ଏ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ।
ଏ ମହୀତଳେ ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ॥
କୃଷ୍ଣର ଗୀତନାଦେ ସୁଖୀ ।
ପ୍ରେମେ ବିହ୍ୱଳ ପଦ୍ମମୁଖୀ ॥
ଆଶା ବଢ଼ିଲା କୃଷ୍ଣଦେହେ ।
ଛାଡ଼ି ନ ପାରି ମାୟାମୋହେ ॥
କେମନ୍ତେ ଛାଡ଼ିବେ ମୁରାରି ।
ପଦ୍ମା ଯାହାକୁ ଆଶ୍ରେ କରି ॥
ଦେବେ ନ ଜାଣନ୍ତି ଯାହାଙ୍କୁ ।
ଏ ଗୋପୀ ପାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ ॥
ରାସଉତ୍ସବେ ଏ କାମିନୀ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣ କରେ ଘେନି ॥
ସ୍ତନେ ବଦନେ କରେ ଗ୍ରିପି ।
ଛାଡ଼ିଲେ ତିନିତାପ ଗୋପୀ ॥
ଏହାଙ୍କ ପଦରଜ ମୁହିଁ ।
ନିରତେ କପାଳେ ଘେନଇଁ ॥୫୮-୬୩
ଏମନ୍ତେ ହୃଦେ ଲଭି ଭାବ ।
ମଥୁରା ଗମନେ ଉଦ୍ଧବ ॥
ଗୋପୀଙ୍କି ଆଜ୍ଞା ମାଗି ଧୀରେ ।
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କ ପୟରେ ॥
ଗୋପଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଇ ।
ରଥେ ବସିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥୬୪
ଗୋପାଳେ ନନ୍ଦ ଆଦି କରି ।
ରଥରେ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଭରି ॥
ଉଦ୍ଧବ ଆଗେ ଘେନି ନନ୍ଦ ।
କହନ୍ତି ଅଶ୍ରୁ ଗଦଗଦ ॥୬୫

ଆମ୍ଭର ମନୋବାଞ୍ଛା ଯେତେ ।
ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ହୃଦଗତେ ॥
ସେ ସବୁ କୃଷ୍ଣପାଦେ ହେଉ ।
ତା ନାମ ଧରି ଦିନ ଯାଉ ॥
ଆମ୍ଭର ଶିର ତାଙ୍କ ପାଦେ ।
ନିରତେ ନମୁ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୬୬
ଆମ୍ଭେ ଯେ କର୍ମମାର୍ଗେ ଭ୍ରମି ।
ଫୁଟି ହୋଇଲୁଁ ପଥଶ୍ରମୀ ॥
ଈଶ୍ୱର ମାୟା ଯନ୍ତ୍ରେ ପଡ଼ି ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ପଥେ ବୁଡ଼ି ॥
ଶୁଦ୍ଧ ଆଗ୍ରର ଜ୍ଞାନ ଭେଦେ ।
ଗତି ପାଇବୁଁ କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥୬୭
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଉଦ୍ଧବ ଗୋବିନ୍ଦର ଦୂତ ॥
ନମିଣ ଗୋପାଳଙ୍କ ପାଦେ ।
ମଥୁରା ଗଲା ଯେ ଆନନ୍ଦେ ॥୬୮
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଭାବ ଜାଣି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହେ ପୁଣ ପୁଣି ॥
ବସୁଦେବର ପାଶେ ଯାଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ରାମଙ୍କୁ ବସାଇ ॥
ଗୋପୀଙ୍କ ଉପହାର ଦ୍ରବ୍ୟ ।
ନିକଟେ ଥୋଇଲା ଉଦ୍ଧବ ॥୬୯
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତ ବିନୋଦେ ଭାଗବତ ॥
ଉଦ୍ଧବ ଜ୍ଞାନ ଯା କହିଲା ।
ଗୋପୀ ଗୋପାଳଙ୍କର ଲୀଳା ॥
ସୁଜନେ ଶୁଣ କର୍ଣ୍ଣପଥେ ।
ଭକତି ହେବ ହୃଦଗତେ ॥
ନିରତେ ଭଜ ନରହରି ।
ଏଣେ ତରିବ ଭବବାରି ॥
ସେ ଗୋପୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଉଦ୍ଧବମଥୁରାଗମନଂ ନାମ ଏକପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣ କୁବୁଜା ମନ ତୋଷି । ପୁଣି ଅକ୍ରୂରକୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ତାହାକୁ ପେଷିଲେ ହସ୍ତିନା । ବାଉନ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନା ॥

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଦେଇ ମନ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଭକତ ବତ୍ସଳ ଅନନ୍ତ ॥
ମଥୁରାଦାଣ୍ଡେ ଗନ୍ଧ ଘେନି ।
କୁବୁଜା ନାମେ ଯେ କାମିନୀ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗିଥିଲା ବର ।
ଭୋ ନାଥ ଯିବୁ ମୋର ପୁର ॥
ତାହାର ଭାବ ହୃଦେ ଲଇଁ ।
କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ହୃଷୀକେଶ ।
କୁବୁଜା ଭୁବନେ ପ୍ରବେଶ ॥ ୧
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗମନ ଆଶେ ।
ଗୃହ ମଣ୍ଡାଇ ମନତୋଷେ ॥
ସୁନ୍ଦର ଗୃହ ଉପସ୍କର[୧] ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପ ଦୀପ ବାସ ।
ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ମଣି ତ୍ରାସ ॥
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ପରିମଳ ।
ପବନ ବହଇ ଶୀତଳ ॥
କାମ ଉପାୟ ସନ୍ଦୀପନ ।
ଦେଖି ମୋହିତ ହୋଏ ମନ ॥
ମୁକୁତା ପ୍ରବାଳ ଖଞ୍ଜଣି ।
ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଟାଣି ॥
ରତ୍ନ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ଶେଯ ପଡ଼ା ।
ରତ୍ନପାଦୁକା ରତ୍ନପିଢ଼ା ॥
ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପ ଥୋଇ ତଳେ ।
ଉପରେ ଲମ୍ବେ ଫୁଲମାଳେ ॥ ୨

କୃଷ୍ଣ ଆଗମ ପଥ ଗ୍ରହିଁ ।
କୁବୁଜା ଦେହେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ॥
ନିମିଷ ଯୁଗ ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ରଜନୀ ଦିବସ ନ ଗଣି ॥
ହରିଙ୍କି ନିଜ ଦ୍ୱାରେ ଦେଖି ।
ସଂଭ୍ରମେ ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ସଖୀଗଣ ।
ପୂଜିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ॥
ରତ୍ନ ପାଦୁକା ତଳେ ଥୋଇ ।
ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ଘେନିଣ ବନ୍ଦାଇ ॥ ୩
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ।
ଉଦ୍ଧବ ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ବିବିଧ ନାନା ଉପହାରେ ।
ପୂଜିଲା ଉଦ୍ଧବ ପଯ୍ୟରେ ॥
ରତ୍ନ ଆସନ ତଳେ ଥୋଇ ।
କୁବୁଜା ଗଲା ଭୋଳ ହୋଇ ॥
ଉଦ୍ଧବ ହରଷ ବଦନ ।
ଚରଣେ ଗ୍ରହିଲା ଆସନ ॥
ଏକାନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବସିଲା ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ମନ ଦେଲା ॥
କୁବୁଜା ଗୃହ ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ବସାଇ ॥
ତାହାର ଭାବେ ବଶ ହରି ।
ରତ୍ନପଲ୍ୟଙ୍କେ ବିଜେ କରି ॥
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ।
କପଟେ ମନୁଷ୍ୟ ବେଭାର ॥ ୪
କୁବୁଜା କୁଙ୍କୁମ ଲେପିଣ ।
ତକ୍ଷଣେ ସାରିଲା ସ୍ନାହାନ ॥
ଝୀନ ବସନ ରତ୍ନସାର ।
ଘେନିଣ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ॥

ହୃଦେ ଚନ୍ଦନ କଣ୍ଠେ ହାର ।
ତାମ୍ବୁଳେ ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର ॥
ସୁଧା ଆସବ ପାନ କଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ହାସ ବଦନେ କାମଗତି ।
କଟାକ୍ଷେ ମୋହିଲା ଶ୍ରୀପତି ॥ ୫
କୁବୁଜା ଗ୍ରହିଁ ବନମାଳୀ ।
ଡାକନ୍ତି ନିଜ ଭୁଜ ଟେକି ॥
ନବ ସଙ୍ଗମେ ଲାଜ ପାଇ ।
କୁବୁଜା ନ ପାରଇ ଯାଇ ॥
ସଂକୋଚେ ଗମନ ସଧୀରେ ।
ରତ୍ନ କଙ୍କଣ ବେନି କରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଭୁଜେ ଭୁଜ ଦେଇ ।
ପଲ୍ୟଙ୍କେ ବସାଇଲେ ନେଇ ॥
କୁବୁଜା ଘେନି କୃଷ୍ଣ କୋଳେ ।
ଗନ୍ଧ ଲେପିଲା ପୁଣ୍ୟ ବଳେ ॥
ରମିଲେ କମଳାର ବର ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥ ୬
କୁବୁଜା କାମଭୋଳେ କରି ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣ କରେ ଧରି ॥
ଚକ୍ଷୁ ହୃଦୟ କୁଚେ ଧରେ ।
ଆଘ୍ରାଣ କଲା ନାସା ଦ୍ୱାରେ ॥
ଯେତେ କଳୁଷ ଦେହେ ଥିଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ମାଜିଲା ॥
ନିର୍ଭୟେ ବେନି ଭୁଜ ଟେକି ।
ହୃଦେ ଲଗାଇ ବନମାଳୀ ॥
ଆନନ୍ଦ ରୂପ ଭଗବାନ ।
ନିବିଡ଼େ କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ଜନ୍ମୁଁ ସଞ୍ଚିତ ବହୁ ପାପ ।
ହେଲେ ଛାଡ଼ିଲା ମନୁ ତାପ ॥ ୭

୧. ଗୃହ ଉପସ୍କର—ଗୃହର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ନାନାବିଧ ଉପକରଣ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯେ ହରି କଇବଲ୍ୟନାଥ ।
ଲୋଡ଼ି ନ ପାନ୍ତି ମୁନି ସନ୍ଥ ॥
ତାଙ୍କୁ କୁବୁଜା ଧରି କୋଳେ ।
ଗନ୍ଧ ଲେପିଲା ପୁଣ୍ୟବଳେ ॥
ଦେଖ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଫଳ ତାର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗିଲା ଏ ବର ॥
ଭୋ ନାଥ ରହ କିଛି ଦିନ ।
ତୋଷ ନୋହିଲା ମୋର ମନ ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ତୋର ସଙ୍ଗେ ।
କ୍ରୀଡ଼ା କରିବି ନାନା ରଙ୍ଗେ ॥୮,୯
ମୁନି କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗ ।
ଦେଖ ହୋ କୁବୁଜାର ଭାଗ୍ୟ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଗୋପୀନାଥେ ।
ତହିଁ ରହିଲେ ଦିନାକେତେ ॥
କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତାର ।
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ଦାମୋଦର* ॥
ଅଶେଷ ସୁଖ ଭୋଗ ଦେଇ ।
ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ପ୍ରବେଶ ଆପଣା ମନ୍ଦିର ।
ଶୁଣ ହୋ କୁବୁଜା ବେଭାର ॥୧୦
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଯାର ପାଦସେବା ।
ଲୋଡ଼ି ନ ପାନ୍ତି ସୁରଦେବା ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତପ ଫଳେ ପାଇ ।
ବିଷୟ ସୁଖ ଯେ ଲୋଡ଼ଇ ॥
କୁତ୍ସିତ ମତି ବୋଲି ତାରେ ।
ପଡ଼ଇ ଦୁଃଖ ଅନ୍ଧକାରେ ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
କାହିଁ ପାଇବ କୃଷ୍ଣପଥ ॥୧୧
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁ ସୁତ ।
ମଥୁରାପୁରେ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ରଜନୀ ଅନ୍ତେ ମନେ ଗୁଣି ।
ଦୟାସାଗର ଚକ୍ରପାଣି ॥

କଳ୍ପିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଦେଶେ ।
ପାଣ୍ଡୁ ନନ୍ଦନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶେ ॥
ଅକ୍ରୂର ପ୍ରିୟ ମନେ ଗୁଣି ।
ରାମ ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥
ମିଳିଲେ ଅକ୍ରୂର ମନ୍ଦିର ।
ରାଜନ ଶୁଣ ଜ୍ଞାନସାର ॥୧୨
ନିକଟେ ଦେଖି ବନ୍ଧୁଜନ ।
ଅକ୍ରୂର ହରଷ ବଦନ ॥
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ନିବିଡ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଇ ॥୧୩
ପୁଲକେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହେ ।
ପ୍ରଣାମ କଲା କୃଷ୍ଣପାୟେ ॥
ରାମର ପାଦେ ପୁଣ ପଡ଼ି ।
ଅକ୍ରୂର ରହେ କର ଯୋଡ଼ି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବନ୍ଧୁପଣେ ।
ନମିଲେ ଅକ୍ରୂର ଚରଣେ ॥
ଅକ୍ରୂର ନିଜ ଘରେ ନେଇ ।
ଉତ୍ତମ ଆସନେ ବସାଇ ॥
ଜାଣଇ ପୂଜାର ବିଧାନ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ଛନଛନ ॥୧୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରେ ଜଳ ନେଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦ ଧୋଇ ॥
ପାଦଉଦକ ଶିରେ ଘେନି ।
ଭାବେ ବୁଜିଲା ଚକ୍ଷୁ ବେନି ॥
ଦିବ୍ୟବସନ ଗନ୍ଧମାଳେ ।
ପୂଜିଲା ମଦନଗୋପାଳେ ॥
ମଣିମୁକୁତା ହାର ରଙ୍ଗେ ।
ମଣ୍ଡିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ଅଙ୍ଗେ ॥
ରାମଙ୍କୁ ଦେଲା ଅଳଙ୍କାର ।
ଭାବେ ଯୋଡ଼ିଲା ବେନି କର ॥
ଖଟେ ବସାଇ ଦାମୋଦର ।
ଚରଣ ଗ୍ଦପଇ ଅକ୍ରୂର ॥

ରାମର ପାଦେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
ବିଶ୍ୱାସେ ଅକ୍ରୂର ବୋଲଇ ॥୧୫,୧୬

ଅକ୍ରୂର ଉବାଚ

ଭୋ ନାଥ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କାରଣ ॥
ପାପିଷ୍ଠ କଂସ ଯେବେ ମଲା ।
ଆମ୍ଭର କୁଳେ ଭାଗ୍ୟ ଥିଲା ॥
ତାହାର ଭୟେ ଯଦୁବଂଶ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ପାଉଥିଲା ତ୍ରାସ ॥
ତାହାକୁ ବଳେ ନାଶ କଲ ।
ବୁଡ଼ିଲା କୁଳ ଉଦ୍ଧରିଲ ॥
ଏ କୁଳ ଏବେ ତ ବଢ଼ିବ ।
ଅବନୀତଳେ ଯଶ ଥିବ ॥୧୭
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ।
ଲୀଳାଏ ସଂସାରେ ପ୍ରବେଶ ॥
ଜଗତ ନାନା ରୂପ ହୋଇ ।
ତୁମ୍ଭ ଶରୀରୁଁ ପ୍ରକାଶଇ ॥
ଏଣୁ ଜଗତମୟ ନାମା ।
କି ଅବା କରିବା ଉପମା ॥
କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ବିଗ୍ରହଣେ ।
ତୋ ବିନୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ॥୧୮
ତୁମ୍ଭେ ଏ ସଂସାର ଭିଆଇ ।
ଜୀବ ପରମ ରୂପ ହୋଇ ॥
ଆତ୍ମାର ତେଜ ବଳେ ତୁମ୍ଭେ ।
ପ୍ରବେଶ କ୍ରୀଡ଼ା ଅନୁବନ୍ଧେ ॥
ନାନାପ୍ରକାର ରୂପ ହୋଇ ।
ଏ କଥା ନିଗମ ଜାଣଇ ॥୧୯
ସଚରାଚର ଭୂତ ଯୋନି ।
ଶବଦ ଆଦି ଗୁଣ ଘେନି ॥
ବହୁ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶନ୍ତି ।
ତୁମ୍ଭ ମହିମା ନ ଜାଣନ୍ତି ॥

* କୁବୁଜାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ—ରାମାବତାର ସମୟରେ କାମପୀଡ଼ିତା ଶୂର୍ପଣଖା ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ପତିରୂପରେ ପାଇବାକୁ କାମନା କରି ବିଫଳ ହେବାପରେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପୁଷ୍କର ତୀର୍ଥରେ ଯାଇ ଦଶହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତପସ୍ୟା କଲା । ଦେବଦେବ ମହାଦେବ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବର ମାଗିବାକୁ କହିବାରୁ ଶୂର୍ପଣଖା କହିଲା—"ପ୍ରଭୁ! ଶ୍ରୀରାମ ମୋର ପତି ହୁଅନ୍ତୁ।" ଶିବ କହିଲେ—"ରାକ୍ଷସୀ! ତୋର ଏ ବର ଏବେ ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ। ଦ୍ୱାପର ଅନ୍ତିମ ଭାଗରେ ମଥୁରାପୁରୀରେ ତୋର ଏ କାମନା ପୂରଣ ହେବ।" ତଦନୁସାରେ ଶୂର୍ପଣଖା ମଥୁରାରେ କୁବୁଜା ହୋଇଥିଲା।

ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ତୁମ୍ଭର ।
କେବଳ ଆତ୍ମା ଜ୍ଞାନ ସାର ॥
ପ୍ରପଞ୍ଚେ ନାନା ରୂପ ଧରୁ ।
ଏ ମାୟା ସଂସାରେ ବିହରୁ ॥
ତୁ ପୁଣି ତୋହର ଆୟତ୍ତ ।
ମାୟାରେ ଭ୍ରମାଉ ଜଗତ ॥୨୦
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ।
ରଜ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତମ ଗୁଣ ॥
ଏଣେ ଯେ ତୋର ବନ୍ଧ ନାହିଁ ।
ଯେଣୁ ଏହାର ହେତୁ ତୁହି ॥
ଉପାଧି ଶୂନ୍ୟ ରୂପ ଯାର ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ନାହିଁ ତାର ॥
ତରଙ୍ଗ ଯେହ୍ନେ ନାଶ ଯାଇ ।
ନିଶ୍ଚଳ ଭାବେ ଜଳ ଥାଇ ॥
ଗୁଣ ବେଭାର ଯାର ଭେଦ ।
ତାହାର ଦୁଃଖ ସୁଖେ ଖେଦ ॥
ଅଭେଦ ଆତ୍ମା ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
ତୋହର ନାହିଁ ବନ୍ଧ ମୋକ୍ଷ ॥
ନାହିଁ ତୋହର ଭିନ୍ନ ଭାବ ।
ଏଣୁ କେ ମହିମା କହିବ ॥୨୧, ୨୨
ତୋର ବଚନ ଶ୍ରୁତିଗଣ ।
ସଂସାର ହିତର କାରଣ ॥
ପାଷାଣ୍ଡେ ନିଜ ବାଦ ବଳେ ।
ବେଦ ନିନ୍ଦନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ॥
ତୁ ନାଥ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଭଜୁ ।
ପାଷାଣ୍ଡ ଗର୍ବ ହେଲେ ଗଞ୍ଜୁ ॥୨୩
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ଯାଦବ ବଂଶେ ଅବତରି ॥
ବସୁଦେବର ଘରେ ନାଥ ।
ଅଂଶେ[୧] ହୋଇଲୁ ଦେହବନ୍ତ ॥
ଅବନୀଭାରା ନିବାରଣ ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କାରଣ ॥
ଅସୁରବଳ କରି ନାଶ ।
ଥୋଇବୁ ଯଦୁକୁଳେ ଯଶ ॥୨୪

ଏମନ୍ତ ମହିମା ତୋହର ।
ବିଜୟ କଲୁ ମୋର ଘର ॥
ଦେବତା ପିତୃ ଭୂତ ରୂପ ।
ତୁ ନାଥ ସକଳ ସ୍ୱରୂପ ॥
ତୁ ଯହିଁ ହୋଇବୁ ପ୍ରବେଶ ।
ସେ ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ଗୃହବାସ ॥
ତୋହର ଚରଣ ଉଦକ ।
ପବିତ୍ର କରେ ତିନିଲୋକ ॥୨୫
କେଉଁ ପଣ୍ଡିତ ତୋ ଶରଣ ।
ଛାଡ଼ି ଭଜିବ ଆନ ଜଣ ॥
ଭକତ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁ ତୁହି ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ତୋର ତହିଁ ॥
ତୁ ଜୀବଆତ୍ମା ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣୁ ।
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ପରିମାଣୁ ॥
ଭକତି ଅନୁରୂପେ ଫଳ ।
ଦେଉ ତୁ କରୁଣାବତ୍ସଳ ॥
ଭାବେ ଆତ୍ମାକୁ ଦେଉ ତୁହି ।
ବୃଦ୍ଧି ବିକାର ତୋର ନାହିଁ ॥୨୬
ଆମ୍ଭେ ସକଳ ହତଜ୍ଞାନ ।
କେବଳ ଭାଗ୍ୟେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
ତୋତେ ପାଇଲୁ ପୁଣ୍ୟଫଳେ ।
ଚିହ୍ନି ନ ପାରୁ ଚର୍ମଡୋଳେ ॥
ସକଳ ସୁର ସିଦ୍ଧ ଯତି ।
ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି ତୋ ଗତି ॥
ସୁତ କଳତ୍ର ବନ୍ଧୁ ମିତ୍ର ।
ଗୃହ ମନ୍ଦିର ବୃତ୍ତି କ୍ଷେତ୍ର ॥
ଏ ରୂପେ ତୋର ମାୟାଫାନ୍ଦେ ।
ବନ୍ଧନେ ଅଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ହାଦେ[୨] ॥
ତୋହର ଅଛି ଯେବେ ଦୟା ।
ଭୋ ନାଥ ଛେଦ ବେଗେ ଏହା ॥୨୭

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ ଅକ୍ରୂରର ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ମୋହିଲେ ଅକ୍ରୂରର ମନ ।
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ॥
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ମାୟାମୋହନ ମୁଖେ ଗ୍ରହିଁ ॥୨୮

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ତୁ ମୋର ଗୁରୁ ମିତ୍ର ଭ୍ରାତ ।
ବାନ୍ଧବ ମଧ୍ୟେ ତୁ ପୂଜିତ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ତୋର ପୋଷଣେ ଆମ୍ଭ ଦେହୀ ॥
ତୁମ୍ଭର ପାଦସେବା କରି ।
ତେବେ ସେ ଥିବୁ ଦେହ ଧରି ॥୨୯
ତୋ ପରି ସାଧୁ ସେବା କରି ।
ତେବେ ସେ ଭବୁଁ ହୋଇ ପାରି ॥
ଆପଣା ହିତ ସାଧ୍ୟମତେ ।
ଦେବତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତେ ॥
ଏ ଭାବ ସାଧୁଜନେ ନାହିଁ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୦
ଜଳେ ପୂରିତ ତୀର୍ଥଗଣ ।
ଦେବତା ମୃତ୍ତିକା ପାଷାଣ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ସେବୁଥିଲେ ନିତି ।
ଅନେକ କାଳେ ଫଳ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ସାଧୁଙ୍କ ଦରଶନ ମାତ୍ରେ ।
ଦୁରିତ ନ ରହଇ ଗାତ୍ରେ ॥୩୧
ତୁ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୋର ।
ମୋର ବଚନ ଏବେ କର ॥
ହସ୍ତିନାପୁର ଯାଅ ବେଗେ ।
କହଇ କଥା ତୋର ଆଗେ ॥୩୨
ପାଣ୍ଡୁରାଜାର ପାଞ୍ଚସୁତ ।
ପିତା ମରଣେ ଅରକ୍ଷିତ ॥
ଅଛନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁରେ ।
ବନ୍ଦୀ ଯେସନେ ବନ୍ଦୀଘରେ ॥୩୩
ଅମ୍ବିକା ପୁତ୍ର ଚକ୍ଷୁହୀନ ।
ତାହାର ପୁତ୍ର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥
ଶତେକ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
ଉଗ୍ର ସ୍ୱଭାବ ମହାଦୁଷ୍ଟ ॥

୧. ଅଂଶେ—ଅଂଶ ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ବଳରାମଙ୍କ ସହ । ୨. ହାଦେ—ନିଶ୍ଚେ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_11_Front

ରାଜା ତାହାର ବଶ ହୋଇ ।
କ୍ଷଣେ ନ ଦେଖେ ପାଞ୍ଚଭାଇ ॥୩୪
ତୁ ଏବେ ଯାଅ ମୋର ବୋଲେ ।
ତାଙ୍କ କୁଶଳ ବୁଝ ଭଲେ ॥

ଭୋ ତାତ ଯାଅ ବେଗ ହୋଇ ।
କହି ଉଠିଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ରାମର ସଙ୍ଗେ ବନମାଳୀ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଯାଇ ମିଳି ॥୩୫,୩୬

ସେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ପାଦଯୁଗେ ।
ଚିତ୍ତ ମୋ ରହୁ ଧ୍ୟାନଯୋଗେ ॥
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସୁଜନ ହିତେ ଭାଗବତ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅକ୍ରୂରହସ୍ତିନାପ୍ରେରଣଂ ନାମ ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧେ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ତେପନେ ହସ୍ତିନା ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ବୁଝି ଅକ୍ରୂର ଉପାଗତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ପରୀକ୍ଷିତ ।
ରାଜନ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ଅକ୍ରୂର ଗଲା ତତକ୍ଷଣେ ॥
ମିଳିଲା ହସ୍ତିନା ମଣ୍ଡଳେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଏକ ମେଳେ ॥
ହରଷେ ଅକ୍ରୂର ପ୍ରବେଶ ।
ଦେଖଇ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଦେଶ ॥
ଭୀଷ୍ମ ବିଦୁର ସଙ୍ଗେ ନୃପ ।
ଗାନ୍ଧାରୀ କୁନ୍ତୀ ଦ୍ରୋଣ କୃପ ॥
ରବିକୁମର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଦ୍ରୋଣନନ୍ଦନ ଦୁଃଶାସନ ॥
ପାଣ୍ଡୁର ପାଞ୍ଚପୁତ୍ର ଦେଖି ।
ଅଶ୍ରୁପୂରିତ ବେନି ଆଖି ॥୧,୨
ଅକ୍ରୂର ଦେଖି ଜଣେ ଜଣ ।
ଆନନ୍ଦେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ପଗ୍ଚରିଲେ ।
ଆନନ୍ଦେ ଅକ୍ରୂରର ତୁଲେ ॥ ୩
ଅକ୍ରୂର ବିଗ୍ଚରଇ ମନେ ।
ବିଶ୍ୱାସ ଜାଣିବି କେସନେ ॥
ସ୍ୱାମୀ ମରଣେ ଅଶ୍ରୁମୁଖୀ ।
ପଞ୍ଚବାଳକ ଘେନି ଦୁଃଖୀ ॥

କୁନ୍ତୀ ଯେ ଅଛି ଏହା ଘରେ ।
କି ଅବା ବିଗ୍ଚରେ ମନରେ ॥
ନିଶ୍ଚେ ଏ ଖଳ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ।
ଅନ୍ଧ ସ୍ୱଭାବେ ହତଜ୍ଞାନ ॥
ଶତେ କୁମର ପାଞ୍ଚ ମେଳେ ।
ସମେ କି ଦେଖିବ କୁଶଳେ ॥
ପାଣ୍ଡୁପୁତ୍ରଙ୍କ ଗୁଣ ଯେତେ ।
ଅନ୍ଧ ନ ସହେ ହୃଦଗତେ ॥
ତେଜ ପ୍ରତାପ ବୀର୍ଯ୍ୟପଣ ।
ରାଜନ୍ୟ ନୀତି ସଦଗୁଣ ॥
ଏ ଆଦି ପ୍ରଜା ଅନୁରାଗ ।
ଦେଖନ୍ତେ ପାଏ ଉଦବେଗ ॥
ମାରିବା ପାଇଁ ବିଗ୍ଚରିଲେ ।
କପଟେ ବିଷଲଡୁ ଦେଲେ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେକ ବେଭାର ।
ଏକାନ୍ତେ କହିଲେ ବିଦୁର ॥୪-୬
କୁନ୍ତୀ କହିଲା ସେହି ମତ ।
ଶୁଣି ଅକ୍ରୂର ଦୁଃଖୀ ଚିତ୍ତ ॥
କୁନ୍ତୀ ଅକ୍ରୂର ମୁଖ ଗ୍ଚହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶୋକଭର ହୋଇ ॥
କାନ୍ଦନ୍ତେ ଅଧର କମ୍ପାଇ ।
ଜନ୍ମ ମନ୍ଦିର ସୁମରଇ ॥ ୭
ହେ ଭାଇ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ତାତ ଜନନୀ ଯେ ମୋହର ॥

ଭାଇ ଭଗିନୀ ଭ୍ରାତନାରୀ ।
ସଖୀ ସୁହୃଦ ଆଦି କରି ॥
ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି କି ସେ ମୋତେ ।
ମୁଁ ଏହା ନ ଯାଇ ପରତେ ॥ ୮
ସ୍ୱାମୀ ମରଣେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ପଞ୍ଚବାଳକ କୋଳେ ଲଇଁ ॥
ଏହାଙ୍କ ଘରେ ବନ୍ଦୀ ପ୍ରାୟେ ।
ଦେଖି ଦୁଃଖିତ ମୋର ପୋଏ ॥
ଅର୍ଜିଲା କରମ ମୋହର ।
କିସ କରିବେ ସହୋଦର ॥
ମୋହର ଭ୍ରାତା ବସୁଦେବ ।
ତାହାର ପୁତ୍ର ପଦ୍ମନାଭ ॥
ସେ କୃଷ୍ଣ ଶରଣ ମୋହର ।
ଭକତବନ୍ଧୁ ବାନା ତାର ॥
ପିତୃ-ଭଗିନୀ-ସୁତ କଥା ।
ସେ ନାଥ କରଇ କି ଚିନ୍ତା ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ହଳଧର ।
ତାରେ ଶରଣ ମୋ କୁମର ॥ ୯
ଶତ୍ରୁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୋର ବାସ ।
କୁରୁ କୁଟୁମ୍ବେ ଅବିଶ୍ୱାସ ॥
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ମଧ୍ୟେ ମୃଗ ଥାଇ ।
ସେ ଯେହ୍ନେ ପଥ ନ ଜାଣଇ ॥
ମୋର ବାଳକେ ପିତୃହୀନ ।
ଏମନ୍ତ ମୋହର ଜୀବନ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସେ ହରି ମୋର ଘରେ ଆସି ।
କୋମଳ ବଚନେ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଶାନ୍ତି କରିବେ ମୋର ପ୍ରାଣ ।
ତା ପାଦେ ପଶିଲି ଶରଣ ॥୧୦

ସେ କୃଷ୍ଣ ମହାଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ବିଶ୍ୱପାଳକ ଦାମୋଦର ॥
ପାଞ୍ଚବାଳକ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ଶରଣ ରଖୁ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥୧୧

ମୃତ୍ୟୁ ସଂସାର ଭୟେ ଜନ ।
ଭାଳନ୍ତି ପାଇ ଖେଦମନ ॥
ପଶନ୍ତି ଯେବେ ତାର ପାଦେ ।
ତେବେ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ତା ପାଦୁଁ ଅନ୍ୟଠାବ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇ ॥୧୨

ନମସ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧଦେହୀ ।
ଜୀବ ପରମଆତ୍ମା ତୁହି ॥
ଯୋଗସ୍ୱରୂପ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ମୁଁ ତୋର ॥୧୩

ଏମନ୍ତ ସୁମନେ ସୁମରି ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଧ୍ୟାନ କରି ॥
କାନ୍ଦେ ଅକ୍ରୂର ମୁଖ ଚ୍ୱହିଁ ।
ପରୀକ୍ଷ ତୋ ପ୍ରପିତାମହୀ ॥୧୪

ପାଣ୍ଡବ ଜନନୀ ରୋଦନ ।
ଶୁଣି ଅକ୍ରୂର ଖେଦମନ ॥
ନିକଟେ ବସାଇ ବିଦୁର ।
କହଇ ହୋଇ ଚିନ୍ତାଭର ॥
ଭୋ ମାତ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ।
ତୋହର ପୁତ୍ରଙ୍କର ଗୁଣ ॥
ଧର୍ମ ପବନ ସୁନାସୀର ।
ବିବୁଧ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ॥
ଏହାଙ୍କ ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ।
ଭାରା ନିବାରେ ପାଞ୍ଚଭାଇ ॥
ଅନାଦି ବିଷ୍ଣୁ ଯାର ବନ୍ଧୁ ।
ଏହା ନ ଜାଣି କିମ୍ପା କାନ୍ଦୁ ॥
ଏମନ୍ତ କହି କଲେ ଶାନ୍ତି ।
ଶୁଣି ହରଷ ମନେ କୁନ୍ତୀ ॥୧୫

ଅକ୍ରୂର ବିଗ୍ରହଇ ଚିତ୍ତେ ।
ଏବେ ରହିଲି ମାସ କେତେ ॥
ବୁଝିଲି ରାଜାର ବେଭାର ।
ଏବେ ମୁଁ ଯିବି ନିଜପୁର ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ରହଇ ।
ବିଦୁର ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଅକ୍ରୂର ବିଦୁର ।
ମିଳିଲେ ରାଜାର ମନ୍ଦିର ॥
ପୁତ୍ରଲାଳସେ କୁରୁପତି ।
ବିଷମ ଦମ୍ଭ ତାର ମତି ॥
ବନ୍ଧୁ ସୁହୃଦ ମଧ୍ୟେ ରହି ।
ଅକ୍ରୂର ବୋଲେ ଅନ୍ଧେ ଚ୍ୱହିଁ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦର ବଚନେ ।
ଅକ୍ରୂର କହେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥୧୬

ଅକ୍ରୂର ଉବାଚ

ତୁ କୁରୁବଂଶେ ବିଦ୍ୟମାନ ।
ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟର ନନ୍ଦନ ॥
ପାଣ୍ଡୁରାଜାର ଅନ୍ତକାଳେ ।
ରାଜା ହୋଇଲୁ କୁରୁକୁଳେ ॥୧୭

ଧର୍ମେ ପାଳନ କର ମହୀ ।
ପ୍ରଜାର ହିତେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ଶତେକ ପୁତ୍ର ଅଛି ତୋର ।
ଏ ପାଞ୍ଚ ପାଣ୍ଡୁର କୁମର ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଦେଖ ସମ କରି ।
ଯେବେ ପାଇବୁ ଯଶ ଶିରୀ ॥୧୮

ଏହା ନ କରି ମୃଢ଼ପ୍ରାୟେ ।
ଯେବେ ବୁଡ଼ିବୁ ଲୋଭ ମୋହେ ॥
ଅଧର୍ମ କରି ଇହଲୋକେ ।
ଅନ୍ତେ ତୁ ପଡ଼ିବୁ ନରକେ ॥
ଏ ଯେ ପାଣ୍ଡୁର ପାଞ୍ଚପୁଅ ।
ତୋହର ଶତେକ ତନୟ ॥
ଏଣେ ସମାନ ଚିତ୍ତ କର ।
ତୋତେ ରଖିବେ ଦାମୋଦର ॥୧୯

ଏ ଭବ ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଜନ ।
ନିତ୍ୟେ ନ ଥାନ୍ତି ଏକସ୍ଥାନ ॥
ନିଜ ଶରୀର ନ ରହଇ ।
ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଆଉ କାହିଁ ॥୨୦

ଏ ଜୀବ ଆତ୍ମା ଏକ ହୋଇ ।
ନାନା ଯୋନିରେ ଦେହ ବହି ॥
କର୍ମ ବିପାକେ ହୁଡ଼େ ଦେହ ।
ନିତ୍ୟେ କଳ୍ପିତ ମାୟାମୋହ ॥
ଭୁଞ୍ଜଇ ଦୁଃଖ ସୁଖ ଫଳେ ।
ଏକା ଭ୍ରମଇ ଅନ୍ତକାଳେ ॥୨୧

ଅଧର୍ମେ ସଞ୍ଚଇ ଯେ ଧନ ।
ତାର ବିଯୋଗେ ଭୁଞ୍ଜେ ଆନ ॥
ଅଧର୍ମ ମାର୍ଗେ ମୃଢ଼ପ୍ରାଣୀ ।
ଧନ ସଞ୍ଚଇ ଗୃହେ ଆଣି ॥
ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ।
ସଞ୍ଚିଲା ଧନ ତାର ଖାଇ ॥
ଯେ ଯାହା ପଥେ ଯାନ୍ତି ବେଗେ ।
ଦୁଷ୍କୃତ ରହେ ତାର ସଙ୍ଗେ ॥୨୨

ମୋର କୁଟୁମ୍ବ ବୋଲି ମୋହେ ।
ଅଧର୍ମ କରି ନିଜ ଦେହେ ॥
ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରି ପୋଷେ ।
ସେ କାହିଁ ଥିବେ ତାର ପାଶେ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାବଳେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ଅନାଥ କରି ଛାଡ଼ିଯାନ୍ତି ॥
ଧନ ଜୀବନ ଦାରା ସୁତ ।
ଆବୋରି ଆପଣାର ପଥ ॥୨୩

ଏମନ୍ତେ ମାୟାକୁ ଆବୋରି ।
ଯେ ବୋଲେ ମୋହରି ମୋହରି ॥
ତାହାକୁ ବୋଲି ଅପଣ୍ଡିତ ।
ସଞ୍ଚିତ ପାପେ ହୋଏ ଗ୍ରସ୍ତ ॥
ପଡ଼ଇ ଅନ୍ଧକାର ତମେ ।
ମହାନରକେ ଅତିଶ୍ରମେ ॥
ସ୍ୱଧର୍ମ ଛାଡ଼ିଲେ ଏମନ୍ତ ।
ଏ ବେଦ ପୁରାଣର ମତ ॥୨୪

ସ୍ୱପ୍ନର ପ୍ରାୟ ଏ ଜଗତ ।
ଭ୍ରମଇ ମାୟା ମନୋରଥ ॥

ତୁ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଅଂଶ ।
କିପାଇଁ ହେଉ ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଂଶ ॥
ମାୟାକୁ ଆମ୍ଭଙ୍କାନେ ଭେଦି ।
ଚଞ୍ଚଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରୋଧି ॥
ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଶାନ୍ତି ଭଜ ।
ତୁ କୁରୁବଂଶେ ମହାରାଜ ॥ ୨୫
ଏମନ୍ତେ ଅକ୍ରୂରର ବାଣୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଶୁଣି ॥
ଅକ୍ରୂର କହୁଅଛୁ ଯେତେ ।
ଅମୃତପ୍ରାୟ ରୁଚେ ମୋତେ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ପାଇ ସୁଧାରସ ।
ପିବନ୍ତେ ନୋହେ ମନ ତୋଷ ॥
ତୋର ବଚନ ସେହିମତ ।
ଶୁଣି ଚଞ୍ଚଳ ମୋର ଚିତ୍ତ ॥
ତୋ ବାଣୀ ନ ରହେ ମୋ ମନେ ।
ମେଘେ ବିଜୁଳିରୂପ ଯେହ୍ନେ ॥ ୨୬, ୨୭
ପୁତ୍ର ସରାଗେ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
ଈଶ୍ୱର ମାୟାରେ ମୋହିତ ॥

ଏମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦର ମାୟା ।
ଅନ୍ୟଥା କେ କରିବ ତାହା ॥
ଅବନୀ ଭାରେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଯାଦବ ବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ॥
ଏ କଥା ତାହାର ଭିଆଣ ।
ଅକ୍ରୂର ସ୍ଥିର ମନେ ଶୁଣ ॥ ୨୮
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାର ମହିମା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ତାର ସୀମା ॥
ସେ ମାୟାବଳେ ଗୁଣ ତିନି ।
ଆପଣେ ଭ୍ରମେ ନାନା ଯୋନି ॥
ଜୀବନ ରୂପେ ତହିଁ ପଶି ।
ଭୁଞ୍ଜଇ କର୍ମଫଳ ବସି ॥
ପରମ ଭିନ୍ନରୂପେ ଥାଇ ।
କରନ୍ତା କର୍ମ ନ ଲାଗଇ ॥
ଏମନ୍ତ ମହିମା ତାହାର ।
ମୁଁ କିସ କହିବି ପାମର ॥
ତାହାର କ୍ରୀଡ଼ା ଏ ଜଗତ ।
ଜାଣି ନ ପାରେ ତାର ଅନ୍ତ ॥

ସଂସାରଚକ୍ର ଗତି ହରି ।
ମାୟାର ବଳେ ଅଛି ଧରି ॥
ତାହାକୁ ମୋର ନମସ୍କାର ।
ଛାମୁରେ କହ ଯା ଅକ୍ରୂର ॥ ୨୯
ଏମନ୍ତ ରାଜାର ବଚନ ।
ଅକ୍ରୂର ଶୁଣି ତୋଷମନ ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପାଦେ ଲାଗି ।
କର ପ୍ରସାରି ଆଜ୍ଞା ମାଗି ॥
ମଥୁରା ଗଲା ତତକ୍ଷଣ ।
ଦେଖିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ॥
ରାମର ପାଦେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ କଥା କହି ॥
ପାଣ୍ଡୁବାଳକେ ରାଜା ଚିତ୍ତ ।
ବକ୍ର ବେଭାର ବିପରୀତ ॥
ଶୁଣି ହସିଲେ ଭଗବାନ ।
ଅକ୍ରୂର ମୁଖେ ଅବଧାନ ॥ ୩୦, ୩୧
ସେ ରାମକୃଷ୍ଣ ପାଦଗତ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅକ୍ରୂରମଥୁରାପ୍ରବେଶୋ ନାମ ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଜରାସନ୍ଧର ଭୟେ ହରି । ନିର୍ମାଣି ଦ୍ୱାରକା ନଗରୀ ॥
ତହିଁ ରଖିଲେ ନିଜ ଜନେ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚଉବନେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ରାମର ଚରିତ ॥
କୃଷ୍ଣ ଯେ କଂସକୁ ମାଇଲେ ।
ତାହାର ବେନି ନାରୀ ଥିଲେ ॥
ଅସ୍ତି ପ୍ରାପତି ନାମେ ଦୁଇ ।
ସ୍ୱାମୀ ମରଣେ ଦୁଃଖ ପାଇ ॥
ବିଧବା କଷ୍ଟ ଗରୁଚିନ୍ତା ।
ଜରାସନ୍ଧର ସେ ଦୁହିତା ॥

କାନ୍ଦି କହିଲେ ପିତା ଆଗେ ।
ନିଜ ଜନନୀ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ॥
ଭୋ ତାତ ବସୁଦେବ ପୋଏ ।
ଆମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀ କଲେ କ୍ଷୟେ ॥
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବୁ ଯେ ଦିନ ।
ଆମ୍ଭର କର୍ମ ବଡ଼ ହୀନ ॥ ୧, ୨
ବେନି ଦୁହିତା ବାଣୀ ଶୁଣି ।
କୋପେ ବୋଲଇ ନୃପମଣି ॥

ଯାଦବବଂଶେ କୃଷ୍ଣ ରାମ ।
ଈକ୍ଷିତେ କଲେ ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ଭୂମିରେ ଯଦୁବଂଶ ଥିଲେ ।
ଆମ୍ଭ କୁଶଳ ନାହିଁ ଭଲେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ ମାରି ।
ଏ ଭୂମି ଅଯାଦବ କରି ॥
ତେବେ ଜୀବନ ମୋର ସ୍ଥିର ।
କୋପେ ବୋଲଇ ନୃପବର ॥ ୩

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତେଇଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସଙ୍ଗେ ।
ବଳ ସାଜିଲା ଚତୁରଙ୍ଗେ ॥
ଶବଦେ କମ୍ପେ ମହୀସଳୀ ।
ବାହାର ହୋଏ ମହାବଳୀ ॥
ରଜନୀ ଅଛି ବେନି ଘଡ଼ି ।
ମଥୁରାପୁର ଯାଇ ବେଢ଼ି ॥
ରୁନ୍ଧିଲା ଅଷ୍ଟଦିଗେ ପଥ ।
ଅଛିଦ୍ରେ ନ ବହେ ମରୁତ ॥ ୪
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ଜରା ବଳ ।
ଯେସନେ ସମୁଦ୍ରେ ଉଲ୍ଲୋଳ ॥
ପ୍ରଳୟକାଳେ ଜଳରାଶି ।
ଭୂମି ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ଗ୍ରାସି ॥
ଦେଖି ମଥୁରାପୁର ଜନ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଭଗବାନ ॥
ନିଶ୍ଚୟ ଗଲୁଁ ଆଜ ନାଶ ।
ଛାଡ଼ିଲୁଁ ଜୀବନର ଆଶ ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି ଦଇବ ସୁମରି ।
କେ ବୋଲେ ରଖ ନରହରି ॥ ୫
ଏମନ୍ତେ ମଥୁରାର ପ୍ରାଣୀ ।
ଦେଖି ଭାଳନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଭୂମିର ଭାରା ଖଣ୍ଡିବାରେ ।
ମୋ ଜନ୍ମ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ବୋଲେ ମୁହିଁ ।
ଯାଦବ ବଂଶେ ଦେହ ବହି ॥
ଏଣେ ସେ ପ୍ରୟୋଜନ ମୋର ।
ନାଶିବି ଅବନୀର ଭାର ॥ ୬
ଏ ବଳ ସଂହାର ମୁଁ କରି ।
କିଛିତେ ଭୂମିଭାରା ହରି ॥
ଜରାସନ୍ଧର ତୁଲେ ରଣ ।
ଦେଖି ଗଗନେ ସୁରଗଣ ॥
ଆନନ୍ଦେ ହୋଇବେ ହରଷ ।
ସଂସାରେ ଥିବ ମୋର ଯଶ ॥
ଭୂମିରେ ଯେତେକ ନୃପତି ।
ଶୁଣି ପାଇବେ ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ତେଇଶି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ବଳ ।
ଭାରେ ଧରଣୀ ଟଳମଳ ॥

ଜରା ଜୀବନ ମାତ୍ର ଥୋଇ ।
ଏ ବଳ ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥
ମୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡାଇ ଅବହେଳେ ।
ଗଳାଇ ଦେବି ଜାନୁତଳେ ॥
ଏ ଅପମାନେ କ୍ରୋଧେ ମାନି ।
ପୁଣି ଆସିବ ବଳ ଘେନି ॥
ଏମନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବାର ।
ଏହାର ତୁଲେ ମୋ ସମର ॥
ଏମନ୍ତେ ଅବନୀର ଭାର ।
ଥୋକାଏ ହୋଇବ ସଂହାର ॥୭,୮
ଦୁଷ୍ଟ ନାସ୍ତିକ ବଳ ନାଶି ।
ସାଧୁଜନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଅଧର୍ମ ନାଶି ଧର୍ମ ଥୋଇ ।
ଏଥି ନିମନ୍ତେ ମୋର ଦେହୀ ॥୯,୧୦
ଏମନ୍ତ ଚିତ୍ତେ ପରିମାଣି ।
ଗୃହିଁଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଗଗନ ମାର୍ଗେ ବେନି ରଥ ।
କୃଷ୍ଣ ସନ୍ନିଧେ ଉପଗତ ॥
ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତେଜ ଦିଶି ।
ବେନି ସାରଥି ଛନ୍ତି ବସି ॥
ଦିବ୍ୟ ଆୟୁଧ ବାଣ ଦୀକ୍ଷା ।
ଶର କୋଦଣ୍ଡ ଦେହରକ୍ଷା ॥
ବିଷ୍ଣୁର ନିଜ ଶସ୍ତ୍ରମାନ ।
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ କୃଷ୍ଣ ମନ ॥
ରାମର ବଦନ ଅନାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୧୧,୧୨
ହେ ରାମ ଦେଖ ଜରାସନ୍ଧ ।
ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବେ ବଡ଼ ମନ୍ଦ ॥
ଏହାର ବଳ ନାଶ କରି ।
ମଥୁରାଜନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧରି ॥
କେବଳ ଜରାସନ୍ଧ ଥିବ ।
ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ଏ ଆଣିବ ॥
ଏଠାରେ କରିବା ସଂହାର ।
ଯୁଝିବା ଅଷ୍ଟାଦଶ ବାର ॥
ଏବେ ଏ ରଥେ ବିଜେ କର ।
ତେଇଶି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ମାର ॥

ଏ ଯେ ତୁମ୍ଭର ନିଜ ରଥ ।
ହଳ ମୁଷଳ ନାନା ଅସ୍ତ୍ର ॥
ଜରାର ସୈନ୍ୟ ବଳ ଦେଖି ।
ଯାଦବେ ହୋଇଲେ ନିରକ୍ଷ ॥
ମେଦିନୀ ଭାରା ନାଶିବାରେ ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ଜନ୍ମ ମଞ୍ଚପୁରେ ॥୧୩, ୧୪
ଏତେ ବିଗ୍ରରି ବେନି ଭାଇ ।
ରଥେ ବସିଲେ ବେଗେ ଯାଇ ॥
ସମର କରିବା ନିମନ୍ତେ ।
ବିବିଧ ଅସ୍ତ୍ର ଘେନି ହସ୍ତେ ॥
ଉଗ୍ରସେନର ବଳ ଘେନି ।
ବାହାର ହେଲେ ଭାଇ ବେନି ॥
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ କଲେ ହରି ।
ଶବଦେ ଦଶଦିଗ ପୂରି ॥
ଦାରୁକ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥେ ।
ଅଶ୍ୱଦଉଡ଼ି ଘେନି ହସ୍ତେ ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ।
ଜୟ ଶବଦେ ସୁର ମୁନି ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି କରି ।
ରଥେ ବସିଲେ ରାମ ହରି ॥୧୫,୧୬
ଶଙ୍ଖଶବଦ ଘୋଳ ଶୁଣି ।
ବଳ ତେଇଶି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ହୃଦୟ କମ୍ପିଲା ବିକଳେ ।
ଶସ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଲା ହସ୍ତୁଁ ତଳେ ॥
ଜରା ବସିଲା ଏକ ରଥେ ।
ଆବୋରି ଗୋବିନ୍ଦର ପଥେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୃହିଁ ମହାବଳୀ ।
ବୋଲଇ ବାମଭୁଜ ତୋଳି ॥
ତୁ କୃଷ୍ଣ ପୁରୁଷ ଅଧମ ।
ତୁ କାହୁଁ ଜାଣିବୁ ସଂଗ୍ରାମ ॥୧୭
ବାଳକ ହୋଇ ରଣେ ସଜ ।
ମୁଖେ ନ ପାଉ କିପାଁ ଲାଜ ॥
ତୋହର ତୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ।
ଲୋକେ ହସିବେ ମୋତେ ଭଲେ ॥
ଗୁପତେ ବନ୍ଧୁ କଲୁ ନାଶ ।
ତୋର ମଉଳା ବୀର କଂସ ॥

ତୋହର ବଦନ ନ ଦେଖି ।
ପଳା ତୁ ସମର ଉପେକ୍ଷି ॥୧୮
ହେ ରାମ ତୁ ଯେ ବଳୀୟାର ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋର ॥
ହୃଦୟ ସ୍ଥିର କରି ଭଲେ ।
ସଂଗ୍ରାମ କର ମୋର ତୁଲେ ॥
ମୋହର ବାଣେ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ।
ଗଗନ ପଥେ ଯାଅ ତୁହି ॥
କି ଅବା ମୋତେ କର ନାଶ ।
ସଂସାରେ ଥିବ ତୋର ଯଶ ॥୧୯
ଜରାସନ୍ଧର ବୋଲ ଶୁଣି ।
ଆଗ ହୋଇଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ଜରାର ବଦନ ॥
ଶୁଣ ମଗଧ ମହୀପତି ।
କହଇ ଏଥିର ଯୁକତି ॥
ଶଉର୍ଯ୍ୟବଳ ଯାର ଥାଇ ।
ସଂଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟେ ସେ ଦେଖାଇ ॥
ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା ଆତ୍ମ ମୁଖେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ କହୁଥାନ୍ତି ସୁଖେ ॥
ଯଶ ନ ରହେ ବେନି ଲୋକେ ।
ମରଣେ ପଡ଼ନ୍ତି ନରକେ ॥
ଆପଣା ମରଣ ନ ଜାଣୁ ।
ମୁଖେ ଅଶୁଭ କିପାଁ ଭଣୁ ॥
ମରଣ କାଳେ ତୋର ବାଣୀ ।
ଆତ୍ମର କର୍ଣ୍ଣେ ତା ନ ଶୁଣି ॥୨୦
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
କୋପ ବସିଲା ଜରା ଦେହେ ॥
ଦନ୍ତେ ଅଧର କାମୋଡ଼ିଲା ।
କୃଷ୍ଣକୁ ମାରରେ ବୋଇଲା ॥
ତକ୍ଷଣେ ରଥ ଗଜ ଯୂଥ ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ପଥ ॥
ପବନେ ରେଣୁ ମେଘ ଯେହ୍ନେ ।
ଅଦିତ୍ୟ ଆଚ୍ଛାଦେ ଗଗନେ ॥୨୧
ମଥୁରାପୁର ନରନାରୀ ।
ଆରୋହି ଜଗତୀ ଅଟ୍ଟାଳୀ ॥

କେ ବୃକ୍ଷେ ଉଠି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ରଥେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ସଂଗ୍ରାମେ ନ ଦିଶିଲା ରଥ ।
ପଡ଼ି ହୋଇଲେ ମୋହଗତ ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ନାମ ଧରି ।
ତାହା ଜାଣିଲେ ନରହରି ॥୨୨
ଜରା ସଇନି ମେଘପ୍ରାୟେ ।
ବାଣ ବରଷେ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ॥
ଅସୁର ବାଣେ ଗ୍ରିରି ପଥେ ।
ଆପଣା ନିଜ ବଳ ଯେତେ ॥
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଦେଖି ନରହରି ।
ସାରଙ୍ଗ ଧନୁ କରେ ଧରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଗୁଣ ଘୋଷ ।
ଶବଦ ପୂରେ ଦଶଦିଶ ॥୨୩
କନ୍ଧେ ଯେ ଥିଲା ବେନି ତୂଣ ।
ତହୁଁ ଘେନିଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣ ॥
ଗୁଣେ ବସାଇ ଦେବରାୟେ ।
ଧନୁ ଟାଣିଲେ କର୍ଣ୍ଣଯାଏ ॥
ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରି କୋଟି କୋଟି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶରବୃଷ୍ଟି ॥
ରଥ କୁଞ୍ଜର ବାଜୀ ନର ।
ବାଣେ ଛେଦିଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଅନଳ ଚକ୍ର ପ୍ରାୟେ ବାଣ ।
କୃଷ୍ଣ ବିନ୍ଧିଲେ ପୁଣ ପୁଣ ॥୨୪
କୃଷ୍ଣର ବାଣ ନିରନ୍ତରେ ।
ପଡ଼ିଲା ଗଜ ବାଜୀ ଶିରେ ॥
ରଥୀ ପଦାତି ମୁଣ୍ଡ ଛିଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲେ ରଣଭୂମି ମାଡ଼ି ॥
ଧ୍ୱଜ ସାରଥି ତୁଲେ ରଥ ।
ରଣେ ପଡ଼ିଲେ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ପଦାତି ରଣେ ଛନ୍ତି ପଡ଼ି ।
ଭୁଜ ଚରଣ କନ୍ଧ ଛିଡ଼ି ॥୨୫
ଆନନ୍ଦେ ଶୁକମୁନି କହେ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ କୁରୁରାୟେ ॥
ନର କୁଞ୍ଜର ଶିର ଛିଡ଼ି ।
ରୁଧିର ନଦୀ ବେଗେ ବଢ଼ି ॥

ଶତ ସହସ୍ର ଧାରା ପରି ।
ବିଷମ ତରଙ୍ଗ ଲହରୀ ॥
ଗଭୀର ଘୋରନାଦ ପୁଣ ।
ରାଜନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ଭୁଜେ ଭାସନ୍ତି ସର୍ପପ୍ରାୟେ ।
ପୁରୁଷ ଶିର କୂର୍ମ କି ଏ ॥
ଗହଳେ ହସ୍ତୀ ଦେହ ଭାସି ।
ନଦୀର କୁଦ ପ୍ରାୟେ ଦିଶି ॥
କୁମ୍ଭୀର ପ୍ରାୟ କୋଟି କୋଟି ।
ତୁରଙ୍ଗ ଦେହ ଯାନ୍ତି ଘୋଟି ॥
ମୀନଙ୍କ ପ୍ରାୟ କର ଉର ।
ବାଳ ଭାସଇ ଯେହ୍ନେ ଦଳ ॥
ତରଙ୍ଗ ପ୍ରାୟେ ଧନୁର୍ଗୁଣ ।
ଆୟୁଧ ଯେହ୍ନେ ବୃକ୍ଷ ତୃଣ ॥
ଖଡ଼ଗ ଚର୍ମ ଊର୍ମିମାଳ ।
ଘୋର ଗଭୀର ଅନ୍ତରାଳ ॥
ମଣିଏ ଭେକ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
ରୁଧିର ସଙ୍ଗେ ଯାନ୍ତି ଭାସି ॥
ବାଲୁକା ପ୍ରାୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଯୁଦ୍ଧ ବାଣୀ ॥୨୬-୨୮
ରୁଧିର ଜଳେ ନଦୀଗଣେ ।
ବହିଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ରଣେ ॥
ଦେଖି ହସନ୍ତି ଦେବତାଏ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଶୁଭିଲା ଜୟେ ଜୟେ ॥
ମୁଷଳ ଘାତେ ହଳଧର ।
ଅନେକ ରଥ କଲେ ଚୂର ॥
ଦେଖି ଅସୁର ବଳ ରାୟେ ।
ଘୋର ପ୍ରଳୟ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରାୟେ ॥
କାହାର ବଳ ତାହା ସାଧି ।
ଦୁର୍ଗମ ଦୁସ୍ତର ଜଳଧି ॥
ବସୁଦେବର ବେନି ପୋଏ ।
କିଞ୍ଚିତ ମାତ୍ରେ କଲେ କ୍ଷୟେ ॥
ଜଗତେ ବୀରଶୂରପଣ ।
କିଞ୍ଚିତେ ଶତ୍ରୁ ସଂହାରଣ ॥

ଏ ତିନି ଭୁବନ କାରଣ ।
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ନାରାୟଣ ॥
ଲୀଳା ମାତ୍ରକେ ନରହରି ।
ଅନନ୍ତ ନାନା ରୂପ ଧରି ॥
ସେ ମାୟାଧର ଯେତେ କୃତ୍ୟ ।
ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକେ ବିପରୀତ ॥୨୯, ୩୦
ଏମନ୍ତେ ରିପୁ କଲେ ନାଶ ।
ରହିଲା ଜରାସନ୍ଧ ଶେଷ ॥
ଯେଣେ ଗ୍ରହିଁଇ ନୃପମଣି ।
ଦେଖେ ରୁଧିର ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ରକତ ସିନ୍ଧୁ ଦଶଦିଶେ ।
ଦେଖଇ କେହି ନାହିଁ ପାଶେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ରଥେ ।
ସାରଙ୍ଗଧନୁ ହଳ ହସ୍ତେ ॥
ଯେସନେ ନଟବର ଦୁଇ ।
ସଂଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଦୁର୍ଗମ ବଳ କରି ନାଶ ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥
ସିଂହକୁ ସିଂହ ଯେହ୍ନେ ମାଡ଼ି ।
ଜରା ଛାଡ଼ିଲା ଘୋର ରଡ଼ି ॥
ସଂଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟେ ନରପତି ।
ଯେସନେ ଯୁଦ୍ଧଭ୍ରଷ୍ଟ ହସ୍ତୀ ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ହଳଧର ।
ମୁଷଳେ କଲେ ରଥଚୂର ॥
କେଶ ଧଇଲେ ବାମ ହସ୍ତେ ।
କୋପେ ଗ୍ରସିଲେ ଭୂମିଗତେ ॥
ଦେଖ ତାହାର କର୍ମଫଳ ।
ହେଳେ ନାଶିଲେ ସର୍ବ ବଳ ॥
ନର-ବରୁଣପାଶ ଆଣି ।
ବନ୍ଧନ କଲେ ହଳପାଣି ॥
ଦେଖି ଧାଇଁଲେ ଦେବ ହରି ।
ତାର ବନ୍ଧନ ବେଗେ ଫେଡ଼ି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଦେବରାଜ ।
ଏହାରେ ଅଛି ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ସୁଖ ଭୋଳେ ।
ଗଳାଇ ଦେଲେ ଜାନୁତଳେ ॥୩୧, ୩୨

ଜୀବନ ଘେନି ପଳାଇଲା ।
ଡରେ ଅନେକ ଦୂର ଗଲା ॥
ସ୍ୱଭାବେ ବୀର ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
କର୍ମେ ପାଇଲା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ॥
ପଥେ ବସିଲା ଲଜ୍ଜା ପାଇ ।
ଭାଳଇ ଚଉଦିଗ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଏ ଭୂମି ଭୋଗ ତପ ଫଳେ ।
ଭୁଞ୍ଜଇ ବେନି ଭୁଜ ବଳେ ॥
ମୁଁ ଏବେ ଘୋର ତପ କରି ।
ପୂଜିବି ଶଙ୍କର ଗଉରୀ ॥
ଈଶ୍ୱର ତହୁଁ ବର ପାଇ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୋ ବଇରୀ ।
ନିଶ୍ଚେ ମାରିବି ତପ କରି ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହନ୍ତେ ମନେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ବନ୍ଧୁଜନେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ରାଜାମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବିମନ ହେଉ କିସ ପାଇଁ ॥
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମବନ୍ଧ ଫଳେ ।
ରଣେ ହାରିଲୁ ଏକବେଳେ ॥
ଯଦୁଙ୍କ ହସ୍ତେ ପରାଭବ ।
ଏକଥା ସଞ୍ଚିଲା ଦଇବ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ ମହୀତଳେ ।
ଜୟ ଅଜୟ ଯୁଦ୍ଧକାଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଚିତ୍ତ ବୋଧ କରି ।
ରଥେ ତୋଳିଲେ ହସ୍ତ ଧରି ॥
ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ବନ୍ଧୁଜନେ ।
ରାଜା ଚଳିଲା ଦୁଃଖମନେ ॥
ଲାଜେ ନ ଗ୍ରହିଁ ଦଶଦିଶ ।
ରାତ୍ରେ ମିଳିଲା ନିଜ ଦେଶ ॥୩୩-୩୫
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ସଂଗ୍ରାମେ କୃଷ୍ଣ ହଳପାଣି ॥
ଉଗ୍ରସେନର ଯେତେ ବଳ ।
ରଖିଲେ ମଦନଗୋପାଳ ॥
ସକଳ ବିଷ୍ଣୁ ତେଜମୟେ ।
କ୍ଷତ ନୋହିଲା ତାଙ୍କ ଦେହେ ॥

ରିପୁ ସାଗର ସୈନ୍ୟ ମାରି ।
ବିଜୟ କଲେ ନରହରି ॥
ଦେବେ କରନ୍ତି ଜୟଧ୍ୱନି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ସୁର ମୁନି ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ଜଳ ସଙ୍ଗେ ।
ନାଚନ୍ତି ସୁରନାରୀ ରଙ୍ଗେ ॥୩୬
ମଥୁରାପୁର ନରନାରୀ ।
ମିଳିଲେ କରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଧରି ॥
ସୂତ ମାଗଧେ ଯଶ ଭଣି ।
ଦ୍ୱିଜେ ମଙ୍ଗଳ ବେଦଧ୍ୱନି ॥
ଶଙ୍ଖ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟ ଘୋଷ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମଥୁରା ପ୍ରବେଶ ॥୩୭
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ମାର୍ଗେ ଦେଇ ।
ଉପରେ ତୋରଣା ଲମ୍ବାଇ ॥
ଦଧି ଅକ୍ଷତ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ।
କରନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ଆରମ୍ଭ ॥
ନାନା କୁସୁମ ଘେନି ନାରୀ ।
ପଥେ ବୁଲନ୍ତି ସ୍ତୁତି କରି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ହରଷ ନୟନରେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ମିଳିଲେ ଆପଣା ଭୁବନ ।
ସଙ୍ଗତେ ଉଗ୍ରସେନ ସୈନ୍ୟ ॥୩୮-୪୦
ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣିଲା ଧନ ଆଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ପଦ୍ମପାଣି ॥
ରାଜନ ଜିଣିଲୁ ସମର ।
ଏ ଧନ ଭଣ୍ଡାର ତୋହର ॥
ଉଗ୍ରସେନକୁ ଧନ ଦେଇ ।
ପୁରେ ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ॥
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ତନୟ ।
ଶୁଣ ସୁମନେ କୁରୁରାୟ ॥୪୧
ସପତଦଶ ବାର ଆଣି ।
ବଳ ତେଇଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲା ।
ମାଗଧ ବେଳେ ନ ଜିଣିଲା ॥

କୃଷ୍ଣର ଯେତେ ଯଦୁବଳ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣନ୍ତି ସର୍ବକାଳ ॥
ଅଭେଦ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ଶରୀର ।
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ନୃପବର ॥
ଜରାସନ୍ଧର ଯେତେ କୃତ୍ୟ ।
ତୋତେ କହିଲି ଭାଗବତ ॥୪୨, ୪୩
ସପତଦଶ ବାର ହାରି ।
ପୁଣ ସାଜିଲା ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ତାହା ଜାଣି ।
ଭାଳନ୍ତି ମନେ ପରିମାଣି ॥
କାଳଯବନ ବୀର ଥିଲେ ।
ଯଦୁ କୁଶଳ ନାହିଁ ଭଲେ ॥
ଆଜ କରିବି ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ।
ଗଞ୍ଜିବି ଯବନର ତେଜ ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଶୂନ୍ୟବାଟେ ।
ମିଳିଲେ ଯବନ ନିକଟେ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ନୃପବର ।
ପୂଜିଲା ବ୍ରହ୍ମାର କୁମର ॥
କରଯୁଗଳ ଦେଇ ଶିରେ ।
ନମିଲା ନାରଦ ପୟରେ ॥
କାଳଯବନ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ମୁନି କହନ୍ତି ଖେଦ ବହି ॥
ଯାଦବବଂଶେ ମହାବଳୀ ।
ଅଛନ୍ତି ରାମ ବନମାଳୀ ॥
ଜରାସନ୍ଧର ଯେତେ ବଳ ।
ମାଇଲେ ସପ୍ତଦଶ ବେଳ ॥
ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ।
ତିନି ଭୁବନେ ନାହିଁ ସରି ॥
ତୁ ଯେ ବୋଲାଉ ବଳୀୟାର ।
ଯଦୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କର ॥
ଜରା ହିଁ ସାଜିଅଛି ଯୁଦ୍ଧେ ।
ପାରିଲେ ସାଧ ଏହି ମଧ୍ୟେ ॥
ଆସ ମୋହର ସଙ୍ଗେ ତୁହି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟାଇବି ନେଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ରୂପ ଗୁଣ କହି ।
ନାରଦ ଗଲେ ଆଗ ହୋଇ ॥୪୪
କାଳଯବନ ଶୁଣି ତାହା ।
ଯୁଦ୍ଧକୁ ବଳିଲା ଉତ୍ସାହା ॥
ଯବନ ବଳ ତିନି କୋଟି ।
ସାଜିଲେ ବନ ଗିରି ଘୋଟି ॥
ରଜନୀ ଅନ୍ତେ ମଧୁପୁରୀ ।
ରୁନ୍ଧିଲା ତିନିପୁର କରି ॥୪୫
ଯବନ ବଳ ଦେଖି ହରି ।
କହନ୍ତି ରାମ କର ଧରି ॥
ଦେଖ ଯାଦବ ବଳ କଷ୍ଟ ।
ଦଇବ ଆଣି କଲା ହଟ ॥୪୬
ମାଗଧ ଆସୁଅଛି ଏବେ ।
ନିଶ୍ଚେ ଯାଦବ ନାଶ ଯିବେ ॥
ଯବନ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ।
ରହିଲେ ସମର ଆବୋରି ॥
ଏମନ୍ତେ ମାଗଧ ଆସିବ ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ପ୍ରାଣେ ସଂହାରିବ ॥
ଧନ ଜୀବନ ବନ୍ଦୀ କରି ।
ଘେନାଇ ଯିବ ନିଜ ପୁରୀ ॥୪୭, ୪୮
ନିର୍ଜନେ ଦୁର୍ଗେକ ଭିଆଇ ।
ଧନ କୁଟୁମ୍ବ ତହିଁ ଥୋଇ ॥
ଏଣେ କରିବା ରଣରଙ୍ଗ ।
ଏମନ୍ତେ କହି ଶିରୀରଙ୍ଗ ॥
ଜଳଧି କୂଳେ କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ବରୁଣକୁ ଗ୍ରହିଁ ॥
ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ଛାଡ଼ ସ୍ଥାନ ।
ଏଥେ ମୁଁ କରିବି ବିଶ୍ରାମ ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦର ବଚନ ।
ଛାଡ଼ିଲା ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ରାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ତାର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଦ୍ୱାରକା ନାମେ ଦିବ୍ୟପୁର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ମଥୁରାପୁର ପ୍ରାୟ କର ।
ଯେମନ୍ତ ଯାହାର ମନ୍ଦିର ॥୪୯, ୫୦
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ନିର୍ମାଣ କଲା ତତକ୍ଷଣେ ॥
ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ପୁରମାନ ।
ଦେଖିଲେ ମୋହେ ପ୍ରାଣୀମନ ॥
ଅତି ସୁସଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ସାର ।
ମେଢ଼ ଅଟ୍ଟାଳୀ ପୁରଦ୍ୱାର ॥
ହେମ ରଜତ ତମ୍ବା ମହୀ ।
ନାନା ଭୁବନ ପ୍ରକାଶଇ ॥
ମହାମର୍କତ ପଦ୍ମରାଗ ।
ନୀଳ ଲୋହିତ ପୀତ ରଙ୍ଗ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଗ୍ରହିବର୍ଣ୍ଣ ।
ଯେ ଯାହା ବାସ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ॥୫୧-୫୪
ସୁଧର୍ମା ସଭା ପାରିଜାତ ।
ଆଣି ସ୍ଥାପିଲା ଶଚୀକାନ୍ତ ॥
ଯହିଁ ବସିଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଜନେ ।
ଦିଶନ୍ତି ଦେବତା ସମାନେ ॥୫୫
ବରୁଣ ଅଶ୍ୱ ଶ୍ୟାମକର୍ଣ୍ଣ ।
ମନପବନ ସମୀରଣ ॥
ଏମନ୍ତ ଅଶ୍ୱ ଆଣି ଦେଲା ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ପୂଜିଲା ॥୫୬
ବାସବ ଆଦି ଦିଗପତି ।
ନିଯୋଗେ ପୂଜିଲେ ଶ୍ରୀପତି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯୋଗମାୟା କରି ।
ରାତ୍ରେ ମଥୁରାପୁର ଶିରୀ ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁର ମଧ୍ୟେ ଥୋଇ ।
ମିଳିଲେ ରାମ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ॥
ରଜନୀ ହୋଇଲା ପ୍ରଭାତ ।
ବାହାର ହେଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
କମଳ ମାଳ କଣ୍ଠେ ଦେଇ ।
ଭୁଜ ଯୁଗଳେ ଶସ୍ତ୍ର ନାହିଁ ॥୫୭, ୫୮
ସେ ହରିପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହିଲା ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଜରାସନ୍ଧଯୁଦ୍ଧେ କାଳଯବନଗମନୋ ନାମ ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ପଞ୍ଚପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

କାଳଯବନର ବିନାଶ । ପଞ୍ଚାବନରେ ପରକାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ମଥୁରା ଗଡ଼ଦ୍ୱାର ମଧ୍ୟେ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଜୟ ପଦ୍ମପାଦେ ॥
ଉଦୟଗିରି ମଧ୍ୟେ ଆସି ।
ଯେସନେ ବିରାଜଇ ଶଶୀ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଶ୍ୟାମଦେହୀ ।
ପୀତବସନ ବିରାଜଇ ॥ ୧
ଶ୍ରୀବତ୍ସଲାଞ୍ଛନ ସୁନ୍ଦର ।
କୌସ୍ତୁଭମଣି ହୃଦେ ହାର ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ଶ୍ରିଭୁଜ ।
ଅରୁଣ ପଦ୍ମ ଚକ୍ଷୁ ତେଜ ॥ ୨
ନିତ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ହାସମୁଖ ।
ସୁନ୍ଦର କପାଳ ସୁରେଖ ॥
କର୍ଣ୍ଣେ ମକରାକାର ହୋଇ ।
ରତ୍ନକୁଣ୍ଡଳ ବିରାଜଇ ॥ ୩
କୋଟି କନ୍ଦର୍ପରୂପ ସାର ।
ରୂପକୁ ନାହିଁ ପଟାନ୍ତର ॥
କାଳଯବନ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ନାରଦ ବାକ୍ୟେ ମନ ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ବାସୁଦେବ ଏହି ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦେ ବହି ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ଶ୍ରି ଭୁଜେ ।
କମଳ ନୟନ ବିରାଜେ ॥
ବନମାଳାଏ ଲମ୍ବେ ଉର ।
ଅପୂର୍ବ୍ବ ଦୁର୍ଲଭ ସୁନ୍ଦର ॥ ୪
ନାରଦ କହିଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ଚିହ୍ନ ଦେଖିଲି ଏହା ଗାତ୍ରେ ॥
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନୋହଇ ଏ ଆନ ।
ରୂପ ହରିଲା ମୋର ମନ ॥
ଏହାର କରେ ଶସ୍ତ୍ର ନାହିଁ ।
ଚରଣେ ଗ୍ରୁଅଛି ମହୀ ॥
ମୁଁ କିମ୍ପା କରେ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ।
ଏହାର ତୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ନିନ୍ଦା ପାଇବି ଇହଲୋକେ ।
ମରଣେ ପଡ଼ିବି ନରକେ ॥
ମୁହିଁ ହୋଇବି ନିରାୟୁଧ ।
ତେବେ ଏହାର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ॥ ୫
ଏମନ୍ତେ ଅସୁର ବିଗ୍ରରି ।
ତାହା ଜାଣିଲେ ନରହରି ॥
ମାୟାରେ ମୋହି ତାର ମନ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲେ ଭଗବାନ ॥
କାଳଯବନ ବିଗ୍ରରଇ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ଯିବ ଏ ପଳାଇ ॥
ଯୁଦ୍ଧ ନ କରି ଏ ଭାଙ୍ଗିଲା ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଗୋଡ଼ାଇଲା ॥
ଯେ ହରି ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ।
ତାହାଙ୍କୁ ମଣଇ ସୁଲଭ ॥ ୬
ଧରିବା ଆଶେ କୃଷ୍ଣ ପଛେ ।
ଯବନ ଧାଇଁଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ହସ୍ତ ଲାଗଇ କୃଷ୍ଣଦେହେ ।
ପାଦ ବାଜଇ ବେନି ପାୟେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦୂର ପଥ ନେଇ ।
ବନ ଗହନେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଯବନ ।
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ ॥ ୭
ଯାଦବକୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ଡରେ ପଳାଉ କାହିଁପାଇଁ ॥
ଉଚିତ ନୁହଇ ତୋ ଯଶ ।
ଲୋକେ କରିବେ ଉପହାସ ॥
ନିନ୍ଦଇ ଗୋବିନ୍ଦ ମହିମା ।
ଯେଣୁ ଅଟଇ ହୀନକର୍ମା ॥ ୮
ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟେ ଦେଇ ଗାଳି ।
ଗିରି ଗହନେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ପଶିଲେ ଗିରି ଗହ୍ୱରରେ ।
ଯବନ ଘେନି ଅନ୍ଧକାରେ ॥
ହରି ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ।
ଭିତରେ ପଶିଲା ଯବନ ॥
ଗ୍ରହିଁଇ ଚଉଦିଗେ କୋପେ ।
ପୁରୁଷେ ଦେଖିଲା ସମୀପେ ॥
ଶୟନେ ନିଦ୍ରାଗତ ହୋଇ ।
ଉତ୍ତାନମତେ ଅଛି ଶୋଇ ॥
ଦେଖି ବୋଇଲା କ୍ରୋଧ ମନେ ।
ନିନ୍ଦିତ ପରୁଷ ବଚନେ ॥ ୯
ଏତେ ଯୋଜନ ମୋତେ ଆଣି ।
ମୋହର ମହିମା ନ ଜାଣି ॥
ସାଧୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ଅଛି ଶୋଇ ।
ମିଛେ ବୁଜିଣ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇ ॥
ମରଣକାଳେ ନିଦ୍ରା ଗଲେ ।
କାଳ କି ବଞ୍ଚାଇବ ଭଲେ ॥
ଏମନ୍ତ କରି ଘୋର ନାଦ ।
ହୃଦେ ମାଇଲା ବେନି ପାଦ ॥ ୧୦
ବଜ୍ର ସମାନ ପାଦ ବାଜି ।
ତାହାର ନିଦ୍ରା ଗଲା ଭାଜି ॥
ଉଠି ବସିଲା ମହାବଳୀ ।
ଗ୍ରହିଁଇ ନୟନ ନିରୋଳି ॥
ବେନି ପାରୁଶ ଆଗପଛେ ।
ଯବନ ଦେଖିଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥ ୧୧
କୋପେ କମ୍ପଇ ତାର ଦେହୀ ।
ନୟନେ ଅନଳ ଜଳଇ ॥
ଅଗ୍ନି ଉଠିଲା ମହାଘୋର ।
ପଡ଼ିଲା ଯବନ ଉପର ॥
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ଭସ୍ମ ହୋଇଲା ତତକ୍ଷଣ ॥ ୧୨
ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷ ପଗ୍ରରଇ ।
ବ୍ୟାସନନ୍ଦନ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଭୋ ମୁନି ଶୋଇଲା ପୁରୁଷ ।
କହ ତୁ ତାର ନାମ କିସ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କାହାର ପୁତ୍ର ମହାବଳୀ ।
ନୟନେ ଅଗ୍ନି ପରଜ୍ୱଳି ॥
କାଳଯବନ ଭସ୍ମ ଗଲା ।
ଏ ତପ କେମନ୍ତେ ସାଧିଲା ॥
ନିଦ୍ରାରେ ଗିରିମଧ୍ୟେ ଶୋଇ ।
କହ ସେ ପୂର୍ବେ ଥିଲା କାହିଁ ॥୧୩
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ କୁମର ।
ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶେ ନୃପବର ॥
ମାନ୍ଧାତା ନାମେ ମହୀଇନ୍ଦ୍ର ।
ତାର କୁମର ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ॥
ବିପ୍ରସେବକ ସତ୍ୟବାଦୀ ।
ସଦ୍‌ଗୁଣ ଅଗାଧ ଜଳଧି ॥୧୪
ତାହାକୁ ଦେବଗଣେ ଆସି ।
କହିଲେ ବଚନ ବିଶ୍ୱାସି ॥
ଆମ୍ଭେ ଛାଡ଼ିଲୁଁ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ।
ତୋର ଶରଣ ନୃପବର ॥
ହାରିଲୁଁ ଅସୁରଙ୍କୁ ରଣେ ।
ପଶିଲୁଁ ତୋହର ଶରଣେ ॥
ତୁ ଏବେ କର ପ୍ରତିକାର ।
ବେଗେ ଅସୁରବଳ ମାର ॥
ଏମନ୍ତ କହି ସୁରବୃନ୍ଦ ।
ଘେନାଇ ଗଲେ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ॥
ଅସୁର ତୁଲେ କଲେ ରଣ ।
ଗଗନ ପଥେ ଦେବଗଣ ॥
ମୁଚୁକୁନ୍ଦର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣେ ।
ଅସୁର ପଳାଇଲେ ରଣେ ॥
ଅନେକ ଗଲେ ପ୍ରାଣେ ନାଶ ।
ରହିଲେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଶେଷ ॥୧୫
କାର୍ତ୍ତିକେ ପାଇ ସେନାପତି ।
ଦେବତାମେଳେ ବୃହସ୍ପତି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁହିଁ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ।
ରାଜନ ହୋଇଲୁଁ ଆନନ୍ଦ ॥
ତୋ ଯଶ ପର ଉପକାର ।
ସମ୍ପଦ ରଖିଲୁ ଆମ୍ଭର ॥
ତୁ ଆଉ ନ କର ସମର ।
ଅସୁର ଭୟ ଗଲା ଦୂର ॥୧୬

ତୁ ମଞ୍ଚପୁରେ ନୃପବର ।
ଆମ୍ଭେ ଆଣିଲୁଁ ଏତେ ଦୂର ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ତୋର ଥିଲା ।
ଯୁଦ୍ଧେ ଅନେକ କାଳ ଗଲା ॥୧୭
ସୁତ କଳତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଗୋତ୍ର ।
ସକଳ ହେଲେ କାଳଗ୍ରସ୍ତ ॥
ପ୍ରଜା ଯେ ଥିଲେ ତୋର ତୁଲେ ।
କାଳେ ସକଳ ନାଶ ଗଲେ ॥୧୮
ଦଇବବଳେ କାଳ ବଳୀ ।
ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ କର୍ମବଳେ ଗିଳି ॥
ଈଶ୍ୱର ଭାବେ ଶୁଳେ କାଳ ।
ପଶୁଙ୍କୁ ଯେହ୍ନେ ପଶୁପାଳ ॥
କିସ କରିବୁ ନରଲୋକେ ।
ପଡ଼ିବୁ ପୁତ୍ର ଦାରା ଶୋକେ ॥
ରାଜନ ଛାଡ଼ ମନୁଁ ଚିନ୍ତା ।
ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ବରଦାତା ॥
ଧନ ସମ୍ପଦ କାମ ଯେତେ ।
ମାଗ ତୁ ଦେବୁ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ମୋକ୍ଷକୁ ନୋହୁଁ ଅଧିକାରୀ ।
ମୋକ୍ଷର ଦାତା ନରହରି ॥୧୯,୨୦
ଦେବଙ୍କ ବାକ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ରାଜନ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ଦେବଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ।
ବୋଲଇ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ॥
ସେ ବରେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ନିଦ୍ରା ପୀଡ଼ିତ ମୋର ଦେହୀ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଦେବେ ମନେ ।
ମିଳିଲେ ଦୁର୍ଗମ କାନନେ ॥
ଗିରିକନ୍ଦରେ ଶଯ୍ୟା କରି ।
ତହିଁ ଶୁଆଇ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥୨୧
ବୋଇଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦି ଦେବେ ।
ତୋହର ନିଦ୍ରା ଯେ ଭାଙ୍ଗିବେ ॥
ତୋର ନୟନ ଅଗ୍ନି ବାଣେ ।
ଭସ୍ମ ହୋଇବେ ତତକ୍ଷଣେ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଦେବେ ଗଲେ ।
କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ତାହା ଭଲେ ॥

ଯବନ ମରାଇଲେ ନେଇ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥୨୨
କାଳଯବନ ଭସ୍ମ ଗଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥
କୃଷ୍ଣ ଶରୀର ତେଜ ରାଶି ।
ଗିରିକନ୍ଦର ତମ ନାଶି ॥
ଚକିତେ ଶୁହିଁ ନୃପବର ।
ଦେଖିଲା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥୨୩
ନୀଳଜଳଦ ତନୁ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ପୀତବସନ ପରିଧାନ ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ମଣି କଣ୍ଠେ ।
ରତ୍ନ ମେଖଳା କଟିତଟେ ॥
ସୁନ୍ଦର ବନମାଳା ସାଜେ ।
ନିଜ ଆୟୁଧ ଶ୍ରିଭୁଜେ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ଗୋପାଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ହାସମୁଖ ।
ତିଳ କୁସୁମ ନାସା ରେଖ ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ଶ୍ରିଭୁଜ ।
ବିକ୍ରମସିଂହ ପ୍ରାୟ ତେଜ ॥
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ତେଜ ।
ଦେଖି ଚକିତ ମହାରାଜ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ତେଜେ ହରଷିତ ।
ଶଙ୍କିତେ ଯୋଡ଼ି ବେନି ହସ୍ତ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଦନ ଅରବିନ୍ଦ ।
ଶୁହିଁ ବୋଲଇ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ॥୨୪-୨୭

ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଉବାଚ

କହ ତୁ କାହାର ନନ୍ଦନ ।
କୁଳ ପ୍ରବର ନିଜ ନାମ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ।
ଗିରିକନ୍ଦରେ ଥିଲୁ କାହିଁ ॥
କମଳ ଜିଣି ତୋ ଚରଣ ।
କିମ୍ପାଇଁ ବୁଲୁ କଣ୍ଟା ବଣ ॥୨୮
ତେଜସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ତେଜ ।
କି ଅବା ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ॥

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଶଶାଙ୍କ ଆଖଣ୍ଡଳ[୧] ।
କିବା କେବଣ ଦିଗପାଳ ॥ ୨୯
ବିଷ୍ଣୁ ଶଙ୍କର ପଦ୍ମଯୋନି ।
ଦେବଙ୍କ ଦେବତା ଏ ତିନି ॥
ଏ ତିନି ମଧ୍ୟେ ଏକ ତୁହି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇ ॥
ତୋହର ତେଜେ ତମ ଗଲା ।
ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ସତ୍ୟ ବଚନ କହ ମୋତେ ।
ମୁଁ ତୋତେ ଜାଣିବି କେମନ୍ତେ ॥
ଶୁଣିତେ ଯେବେ ମୁହିଁ ପାତ୍ର ।
କହ ତୋ ଜନ୍ମ କର୍ମ ଗୋତ୍ର ॥ ୩୦, ୩୧
ମୋହର କଥା ଶୁଣ ତୁହି ।
ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ॥
ମାନ୍ଧାତା ନୃପତି ନନ୍ଦନ ।
ମୋହର ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ନାମ ॥
ଚିର ଅନିଦ୍ରା ଶ୍ରମ ପାଇ ।
ନିରୋଳେ ନିଦ୍ରାଗତ ହୋଇ ॥ ୩୨, ୩୩
ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଲା କେ ମୋହର ।
ଭସ୍ମ ହୋଇଲା ତା ଶରୀର ॥
ଏବେ ମୁଁ ତୋର ରୂପ ଦେଖି ।
ଗ୍ରହାନ୍ତେ ଫିଟେ ବେନି ଆଖି ॥
ଦେଖି ତୋହର ନିଜ ତେଜ ।
ମୁହିଁ ହୋଇଲି ହତବୀର୍ଯ୍ୟ ॥
ଏମନ୍ତ ରାଜାମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଗଭୀର ମେଘପ୍ରାୟ ଘୋଷ ।
ରଙ୍ଗଅଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥ ୩୪-୩୬

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ମୋହର ଜନ୍ମ କର୍ମ ଗତି ।
ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଅଛନ୍ତି ॥
ନାମ ହିଁ ଅଛି ମୋର ଯେତେ ।
କେ ଜାଣି ପାରିବ ଜଗତେ ॥ ୩୭
ଭୂମିରେ ଅଛି ରେଣୁ ଯେତେ ।
ଅନନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଏମାନ ଗଣି କେ ପାରଇ ।
ଅନେକ ଜନ୍ମେ ଦେହ ବହି ॥
ମୋହର ଜନ୍ମ କର୍ମ ନାମ ।
ଗଣି ନୋହିବେ କେହି କ୍ଷମ ॥
ମୋହର ଜନ୍ମ କର୍ମ ଯେତେ ।
ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶୀ ଏ ଜଗତେ ॥
ପରମଋଷି ଯେତେ ଛନ୍ତି ।
କେହି ସେ ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥ ୩୮, ୩୯
ଏବେ ମୁଁ କହୁଅଛି ଯେତେ ।
ରାଜନ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଦେବେ ଯାଇ ।
କ୍ଷୀର ସିନ୍ଧୁର ତଟେ ଥାଇ ॥
ସ୍ତୁତି କରିଲେ ମୋ ଚରଣେ ।
ମେଦିନୀଭାରା ନିବାରଣେ ॥
ଅସୁରବଳ କରି ନାଶ ।
ସାଧୁଙ୍କୁ କରିବି ଆଶ୍ୱାସ ॥
ଏବେ ମୁଁ ବସୁଦେବ ଘରେ ।
ଜନ୍ମିଲି ଦେବକୀ ଉଦରେ ॥
ବସୁଦେବର ପୁତ୍ରଭାବ ।
ଲୋକେ ବୋଲନ୍ତି ବାସୁଦେବ ॥ ୪୦, ୪୧
କଂସକୁ ସଂହାରିଲି ମୁହିଁ ।
ଥିଲିଟି ବୃନ୍ଦାବନେ ରହି ॥
ପ୍ରଳମ୍ବ ଆଦି ଯେ ଦାନବେ ।
ମୁହିଁ ମାଇଲି ବାଳ ଭାବେ ॥
କାଳଯବନ ଅଣାଇଲି ।
ତୋର ନୟନେ ସଂହାରିଲି ॥ ୪୨
ତୋତେ ମୋ ଅନୁଗ୍ରହ ଚିତ୍ତ ।
ତେଣୁ ମିଳିଲି ତୋ ଅଗ୍ରତ ॥
ପୂର୍ବେ ତୁ ଘୋର ତପ କରି ।
ମନ ପବନ ହୃଦେ ଧରି ॥
ମୋତେ ଦେଖିବୁ ବୋଲି ଚିତ୍ତେ ।
ଏବେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲି ତୋତେ ॥
ଭକତବତ୍ସଳ ମୋ ନାମ ।
ବର ତୁ ମାଗ ଇଚ୍ଛା କାମ ॥
ଯାହା ମାଗିବୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଚିତ୍ତେ ।
ପ୍ରସନ୍ନେ ଦେବି ମୁହିଁ ତୋତେ ॥
ମୋର ଶରଣ ଯେ ପଶନ୍ତି ।
ସଂସାରେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥ ୪୩, ୪୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ।
ପ୍ରଣାମ କଲା ପୁଣ ପୁଣି ॥
ଗର୍ଗ ବଚନ ପରିମାଣି ।
ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲା ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆନନ୍ଦେ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ।
କହଇ କୃଷ୍ଣପାଦେ ପଡ଼ି ॥ ୪୫

ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଉବାଚ

ଭୋ ନାଥ ତୋର ମାୟାବଳେ ।
ମୋହିତ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଶୟଳେ ॥
ଅନର୍ଥ ଅର୍ଥ ପ୍ରାୟ ମଣେ ।
ନ ଭଜେ ତୋହର ଚରଣେ ॥
ଦୁଃଖଗହନେ ସୁଖ ଆଶେ ।
ପଡ଼ଇ ଦାରା ଗୃହ ପାଶେ ॥
ମୈଥୁନ ସୁଖେ କାଳ ବଞ୍ଚେ ।
ନ ବୁଝି ନିତ୍ୟେ ଧନ ସଞ୍ଚେ ॥ ୪୬
ଅଶେଷ ଜନ୍ମ ପୁଣ୍ୟଫଳେ ।
ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମ ମହୀତଳେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖେ ଦେଇ ମତି ।
ତୋର ଚରଣେ ନ ଭଜନ୍ତି ॥
ପଡ଼ନ୍ତି ଗୃହ ଅନ୍ଧକୂପେ ।
ପଶୁ ଯେସନେ ତୃଣ ଶାକେ ॥ ୪୭
ଶୁଣ ହେ ମଦନଗୋପାଳ ।
ନିଷ୍ଫଳେ ଗଲା ଏତେ କାଳ ॥
ରାଜସମ୍ପଦେ ଭୋଳ ହୋଇ ।
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ଜାଣଇ ॥
ଦେହାଭିମାନ ବୁଦ୍ଧି ବଳେ ।
ସୁତ କଳତ୍ର ମୋହ ଜାଳେ ॥
ଦୁସ୍ତର ଚିନ୍ତା ପଥେ ଶ୍ରାନ୍ତ ।
ତୋତେ ନ ଭଜି ଯଦୁନାଥ ॥ ୪୮
ମୃତ୍ତିକା ଘଟ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ବୋଲଇ ନରଦେବ ମୁହିଁ ॥

୧. ଆଖଣ୍ଡଳ—ଇନ୍ଦ୍ର ।

ରଥ କୁଞ୍ଜର ଅଶ୍ୱ ଯେତେ ।
ପଦାତି ବଳ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଖେଳଇ ଏ ମହୀମଣ୍ଡଳେ ।
ତୋତେ ନ ଜାଣି ମତିଭୋଳେ ॥୪୯
ପଶୁଙ୍କ ପ୍ରାୟେ ଏ ସଂସାରେ ।
ପଶି ଗହନ ଚିନ୍ତା ଘୋରେ ॥
ବିଷୟସୁଖେ ଲୋଭ ବଢ଼ି ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ଚିନ୍ତା ଛାଡ଼ି ॥
ପଡ଼ଇ ତୋର ମାୟାବଳେ ।
ତୁ ତାକୁ ନାଶୁ ଅବହେଳେ ॥
ଗ୍ରାସଇ ତୋର କାଳରୂପ ।
ଇନ୍ଦୁରେ[୧] ଯେହ୍ନେ କାଳସର୍ପ ॥୫୦
ପୂର୍ବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ରଥେ ।
କୁଞ୍ଜର କନ୍ଧେ ନାନାପଥେ ॥
ନରଦେବତା ନାମ ବହି ।
ଭ୍ରମଇ ମତ୍ତଭୋଳ ହୋଇ ॥
ସେ ଦେହ ତୋର ଅଂଶ କାଳ ।
କରଇ କୃମି ଭସ୍ମ ମଳ ॥୫୧
କେ ଅବା ନୃପ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଅଶେଷ ଦିଗ ଭାଗ ଜିଣି ॥
ସଂଗ୍ରାମେ ଦଶଦିଗ ବାହି ।
ଅଭୂତ ବିଗ୍ରହ[୨] ବୋଲାଇ ॥
ଉତ୍ତମ ସିଂହାସନେ ପୂଜା ।
ପାଦେ ନମନ୍ତି ସର୍ବରାଜା ॥
ଏମନ୍ତ ପ୍ରାଣକୁ ଯେ ଧରି ।
ସ୍ତିରୀଏ କ୍ରୀଡ଼ାମୃଗ କରି ॥
ମୈଥୁନ ସୁଖ ଗୃହମଧ୍ୟେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଆନନ୍ଦେ ॥୫୨
ନିବୃତ୍ତଭୋଗ ମହାଶ୍ରମେ ।
ତପ ଆରାଧି ନାନା କର୍ମେ ॥
ଦେବତା ବରଦାନ କାଳେ ।
ପୁଣ ମାଗଇ ସୁଖଭୋଳେ ॥
କରଇ ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗ ବାଞ୍ଛା ।
ପରମ ସୁଖେ ନାହିଁ ଇଚ୍ଛା ॥

ଜନ୍ମମରଣ ବେନି ପଥେ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ଭ୍ରମୁଥାଇ ନିତ୍ୟେ ॥୫୩
ତାହାର ଭାଗ୍ୟ ଯେବେ ଥାଇ ।
ସୁସାଧୁ ସଙ୍ଗତ ମିଳଇ ॥
ସତ୍ସଙ୍ଗେ ହୋଇ ପାପ ନାଶ ।
ନିର୍ମଳ ସତ୍ତ୍ୱ ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥
ପରମବ୍ରହ୍ମ ତୋର ପାଦେ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ଭଜଇ ଆନନ୍ଦେ ॥
ତୋହର ମାର୍ଗେ ହୋଇ ମତି ।
ତୁଟଇ ଭବବନ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥୫୪
ଭୋ ନାଥ ଜାଣିଲି ମୁଁ ତୋତେ ।
ତୋହର ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ ॥
ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପଦ ବନ୍ଧ ପାଶ ।
ଏବେ ହୋଇଲା ମୋର ନାଶ ॥
ଅଖଣ୍ଡ ଅବନୀ ମଣ୍ଡଳେ ।
ଅଶେଷ ଭୋଗ ମହୀତଳେ ॥
ଯେ ଛାଡ଼ି ଭଜେ ତୋ ଚରଣ ।
ଏକା ବୁଲଇ ବନେ ବନ ॥
ଅଶେଷ ଘୋର ତପ କରି ।
ଯାହା ଚିନ୍ତନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗ୍ୟରୀ ॥
ଭୋ ନାଥ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ।
ଅନାଦି ଧର୍ମ ଆଦିମୂଳ ॥
ତୋହର ଅଭୟ ଚରଣ ।
ନିତ୍ୟେ ସେବିବି ନାରାୟଣ ॥
ଆନ ସମ୍ପଦେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଏ ବର ଦିଅ ମୋତେ ତୁହି ॥
ତୁ ଜୀବ କଇବଲ୍ୟଦାତା ।
ଦୁଃଖୀଜନଙ୍କ ପିତାମାତା ॥
ତୋହର ଦରଶନ ପାଇ ।
ଆତ୍ମାର ବନ୍ଧ ଯେ ମାଗଇ ॥
ତାହାକୁ ବୋଲି ଅପଣ୍ଡିତ ।
ତୋର ମାୟାରେ ଜ୍ଞାନ ହତ ॥୫୫, ୫୬

ଭୋ ନାଥ ପରମ ଈଶ୍ୱର ।
ତୁ ଯେ ଯାଚିଲୁ ମୋତେ ବର ॥
ତ୍ରିଗୁଣେ ବନ୍ଧ ମୋହପାଶ ।
ସେ ବରେ ନାହିଁ ମୋର ଆଶ ॥
ନିର୍ଗୁଣ ନିରଞ୍ଜନ ପର ।
କେବଳ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ସାର ॥
ଏମନ୍ତ ପୁରୁଷର ପାଦେ ।
ଶରଣ ଯିବି ଅପ୍ରମାଦେ ॥୫୭
ଏହି ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ ।
ଅଶେଷ ଜନ୍ମ ଦୁଃଖ ପାଇ ॥
ବାସନାବଳେ କରି ପାପ ।
ସୁମରି ପଛେ ଅନୁତାପ ॥
ସେ ତାପେ ପୀଡ଼ିତ ଜୀବନେ ।
ଭ୍ରମଇଁ ଦୁଃଖେ ପଥଶ୍ରମେ ॥
ଷଡ଼ଅଇରି* ସଙ୍ଗେ ଭ୍ରମି ।
ନିଗମ ପଥେ ମହାଶ୍ରମୀ ॥
ତୃଷିତେ ଜଳପାନ ଚିନ୍ତି ।
କେବେ ନୁହଇ ତୃଷା ଶାନ୍ତି ॥
ସେ ଜଳ ତୋର ପାଦେ ଥାଇ ।
ସଂସାର ତାପ ନିବାରଇ ॥
ନିର୍ଭୟ ସତ୍ୟ ଶୋକହର ।
ଭୋ ନାଥ ଚରଣ ତୋହର ॥
ଆପଦ କାଳେ ସୁଖ ଦେଇ ।
ସେ ପାଦେ କର ମୋତେ ତ୍ରାହି ॥୫୮
ଏମନ୍ତ ରାଜା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି ମୃଦୁବାଣୀ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ତୁ ମହାଭାଗ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।
ନିର୍ମଳ ନିଷ୍କାମ ତୋ ମତି ॥
ବରେ ମୋହିଲି ତୋର ଚିତ୍ତ ।
ଲୋଭେ ନୋହିଲୁ ଅଭିଭୂତ ॥
ଏମନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ଯେବେ ତୋର ।
ନିଶ୍ଚେ ତରିବୁ ଭବ ଘୋର ॥

୧. ଇନ୍ଦୁରେ—ମୂଷାକୁ । ୨. ଅଭୂତ ବିଗ୍ରହ—ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ କେହି ସାହସ କରେ ନାହିଁ ବା ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ନାହିଁ ।
* କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ।

ଭକତଜନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ।
ସମ୍ପଦେ ନୋହେ ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ॥୬୯, ୭୦
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୋଗ ଲୟ କରି ।
ମୋତେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରୀ ॥
ମୋର ଭକତି ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ତାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ନାହିଁ ଶାନ୍ତି ॥
କର୍ମ ବାସନା ରଜ୍ଜୁ ବନ୍ଧ ।
ଭାବେ ଭ୍ରମଇ ଯେହ୍ନେ ଅନ୍ଧ ॥୭୧
ମୋହର ପାଦେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ଏବେ ତୁ ସୁଖେ ଭ୍ରମ ମହୀ ॥

ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ମୋର ପାଦେ ।
ତୋହର ଭକ୍ତି ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ହେଉ ବୋଇଲେ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ॥୭୨
କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳେ ହୋଇ ଜାତ ।
ଜୀବ ମାଇଲୁ ଅପ୍ରମିତ ॥
ମୃଗୟା କରି ମାଂସ ଖାଇ ।
ଏ ଜନ୍ମେ ତୋର ଗତି ନାହିଁ ॥
ମୋହର ପାଦେ ଆଶ୍ରେ କର ।
ସାଧୁବୁ ତପ ମହାଘୋର ॥

ତେବେ ହୋଇବ ପାପକ୍ଷୟେ ।
ଭେଦିବୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଯାଏ ॥
ପାପ ଅନ୍ତରେ ଏ ସଂସାରେ ।
ଜନ୍ମିବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଉଦରେ ॥
ସୁହୃଦ ହୋଇ ସର୍ବଭୂତେ ।
ତୁ ମୋତେ ଚିହ୍ନିବୁ ଜଗତେ ॥
ତେବେ ପାଇବୁ ମୋ ଚରଣ ।
କହି ହସନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥୭୩, ୭୪
ସେ ନାରାୟଣ ପାଦଗତ ।
ନମଇଁ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କାଳଯବନବଧେ ମୁଚୁକୁନ୍ଦସ୍ତୁତିର୍ନାମ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଟ୍‌ପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଜରାକୁ ଡରିଲାର ପରି । ପଳାଇ ଦ୍ୱାରକା ଶ୍ରୀହରି ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ସନ୍ଦେଶ ପାଇଲେ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନ ଛପନରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଅନୁଗ୍ରହେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ।
ପ୍ରଣାମ କରି କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥
ଚିତ୍ତେ ନିବେଶି ପାଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ[୧] ।
ବାହାର ହେଲା ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ॥ ୧
ଦେଖିଲା ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ।
ବନ ଦୁର୍ଗମ ଗିରିମାନ ॥
ପଶୁଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ବିଗ୍ରହଇ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥
ଅଳପ ପ୍ରାଣ୍ଟେ ତ ଦିଶନ୍ତି ।
ଏମନ୍ତେ କଲା ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ମନେ ଭାବ ।
କିବା ହୋଇଲା କଳିଯୁଗ ॥

ନିଦ୍ରାରେ ତିନି ଯୁଗ ଗଲା ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଓହ୍ଲାଇଲା ॥
ଉତ୍ତର ଦିଗେ ନୃପବର ।
ଗଲା ଅନେକ ପଥ ଦୂର ॥ ୨
ସର୍ବସଂଶୟ ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ।
ତପ ସାଧନେ ଚିତ୍ତ ବଢ଼ି ॥
ସମାଧି କରି କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ମନ ନିବେଶି ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ଗନ୍ଧମାର୍ଦନ ମଧ୍ୟେ ଗଲା ।
ବଦରୀ ଆଶ୍ରମେ ମିଳିଲା ॥
ନରନାରାୟଣ ଆଶ୍ରମ ।
ଶୁଚି ପବିତ୍ର ପୁଣ୍ୟଧାମ ॥
ସମାଧିବଳେ ତପ କରି ।
ମନପବନ ହୃଦେ ଧରି ॥
ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଦୁଃଖ ସହି ।
ସମଦରଶୀ ଶୁଦ୍ଧଦେହୀ ॥

ଦୃଢ଼େ ଆରାଧି ଯୋଗବଳେ ।
ବସିଲା ଆସନେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥୩,୪
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ।
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ଚକ୍ରଧର ॥
କପଟେ ମରାଇ ଯବନ ।
ମିଳିଲେ ମଥୁରା ଭୁବନ ॥
ଯବନ ବଳ ତିନିକୋଟି ।
ମଥୁରାପୁର ଥିଲେ ଘୋଟି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ମାରି ଭଗବାନ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ପାଇଲେ ଯେତେ ଧନ ॥
ଗୋରୁ ମନୁଷ୍ୟେ ବନମାଳୀ ।
ଧନ ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଗ୍ରଳି ॥
ବିଗ୍ରହି କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁବନ୍ଧ ।
ଆସି ମିଳିଲା ଜରାସନ୍ଧ ॥
ତେଇଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ବଳ ।
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ॥୫,୬

୧. ପାଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ—ପାଦଯୁଗଳ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖି ବ୍ୟଗ୍ର ଗତି ।
ଭାଳନ୍ତି ରାମ ଯଦୁପତି ॥
ଆମ୍ଭେ ଏ ନଗରେ ନ ଥିବା ।
ଚାଲ ଏ ପର୍ବତେ ଲୁଚିବା ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ଆଶ୍ରେ କରି ।
ଛାଡ଼ି ମଥୁରାପୁର ଶିରୀ ॥
ଅଭୟଦାତା ଭୟ ପାଇ ।
ପାଦେ ଚଳନ୍ତି ବେନି ଭାଇ ॥
ଆକ୍ରମି ଅନେକ ଯୋଜନ ।
ପଶିଲେ ଗହନ ବିପିନ ॥୭,୮
ଭାଙ୍ଗିବା ଦେଖି ରାମ କୃଷ୍ଣ ।
ପଛେ ଧାଇଁଲା ଜରା ଦୁଷ୍ଟ ॥
ରଥ କୁଞ୍ଜର ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ପଥେ ଚାଲଇ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
ଆଜ ଜିଣିବି କରି ରଣ ।
ନ ଜାଣେ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ॥ ୯
ରାମ କୃଷ୍ଣ ଯେ ବେନି ଭାଇ ।
ବନେ ଅନେକ ଶ୍ରମ ପାଇ ॥
ଏକ ଆରେକ ଧରି କରେ ।
ଉଠିଲେ ପର୍ବତ ଉପରେ ॥
ପ୍ରବରଷଣ ନାମ ତାର ।
ନିତ୍ୟେ ବରଷେ ସୁନାସୀର ॥୧୦
ଉଠନ୍ତେ ପର୍ବତ ଉପରେ ।
ଜରା ଦେଖିଲା ବହୁ ଦୂରେ ॥
ଅଧିକ ପାଦେହେଁ ନ ଗଲା ।
ପର୍ବତ ରୁନ୍ଧରେ ବୋଇଲା ॥
ବେଢ଼ି ପର୍ବତ ଚାରିଦିଗେ ।
ଅନଳ ଲଗାଇଲେ ବେଗେ ॥
ଦହନ କରି ବନ ଘୋର ।
ଜାଣିଲା ଶତ୍ରୁ ଗଲା ମୋର ॥୧୧
ଅନଳଯୋଗେ ମହୀଧର ।
ତାପନ୍ତେ ପର୍ବତ ଶିଖର ॥
ତକ୍ଷଣେ ରାମ ନରହରି ।
ପବନଗତି ଅନୁସରି ॥
ପର୍ବତ ଶିଖ ଅତିଶେଷ ।
ଉଚ୍ଚ ଯୋଜନ ଏକାଦଶ ॥

ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବାହୁବଳେ ।
ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ମହୀତଳେ ॥୧୨
ବଳ ସହିତେ ଜରା ଥିଲା ।
ରାମ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲା ॥
ଲୁଚି ପଳାଇ ବେନି ଭାଇ ।
ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ॥
ଜଳଧି ପରିଖା ଯାହାର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥୧୩
ମିଛକୁ ସତ୍ୟପ୍ରାୟ ମଣି ।
ମନେ ଆନନ୍ଦ ନୃପମଣି ॥
ବୋଲଇ ବଳଙ୍କୁ ଅନାଇ ।
ପର୍ବତେ ମଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ଭସ୍ମ ହୋଇଲେ ଅଗ୍ନିଯୋଗେ ।
ଚାଲ ବାହୁଡ଼ି ଯିବା ବେଗେ ॥
ବଳ ଆକର୍ଷି ମହାବଳୀ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ସଂଗ୍ରାମେ ଜିଣି ଜୟବାଦ୍ୟ ।
ବଜାଇ ହୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ ॥୧୪
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଆନର୍ତ୍ତପତି ରଇବତ ॥
ରେବତୀ ନାମେ କନ୍ୟା ଥିଲା ।
ବଳଦେବଙ୍କୁ ବିଭା ଦେଲା ॥
ବ୍ରହ୍ମାବଚନେ ଦେଲା ଆଣି ।
ନବମସ୍କନ୍ଧେ ଅଛୁ ଶୁଣି ॥୧୫
ଭୀଷ୍ମକ ନାମେ ମହାରାଜା ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ତାହାର ତନୁଜା ॥
କମଳା ଅଂଶେ ଅବତାର ।
କୁଣ୍ଡିନଗର ନୃପବର ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ବିବାହ ବିଗ୍ରହେ ।
ହରିଲେ ହରି ସ୍ୱୟଂବରେ ॥
ରାଜାଏ ଥିଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଆବୋରି ଶିଶୁପାଳ ପକ୍ଷେ ॥
ଶାଲ୍ୱ ମାଗଧ ଆଦି ଯେତେ ।
ବଳ ହିଁ ଥିଲେ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ବ କରି ଚୂର ।
ପଥେ ଦେଖନ୍ତି ସୁରନର ॥

କନ୍ୟା ହରିଲେ ଦାମୋଦର ।
ଅମୃତ ଯେହ୍ନେ ଖଗେଶ୍ୱର ॥୧୬,୧୭
ତା ଶୁଣି ଅଭିମନ୍ୟୁବଳା ।
ଶୁକମୁନିଙ୍କି ପଚାରିଲା ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ଭୀଷ୍ମକ ନନ୍ଦିନୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ରୁଚିରବଦନୀ ॥
କେମନ୍ତେ ଦେବ ନରହରି ।
ରାକ୍ଷସ ମତେ ନେଲେ ହରି ॥୧୮
ଅସୁର ବଳ ଅପ୍ରମିତ ।
ଶୁଣି ଚକିତ ମୋର ଚିତ୍ତ ॥
କେମନ୍ତେ ଶିଶୁପାଳ ଆଦି ।
ପଥେ ତାହାଙ୍କ ବଳ ଛେଦି ॥
ଏକଇ ରଥେ ଚକ୍ରପାଣି ।
କେମନ୍ତେ ହରିଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥୧୯
କୃଷ୍ଣର କଥା ପୁଣ୍ୟମୟ ।
କର୍ଣ୍ଣ ବଚନେ ସୁଧା ପ୍ରାୟ ॥
ଅଖିଳ ଜନ ପାପ ନାଶେ ।
ପରମବ୍ରହ୍ମ ପରକାଶେ ॥
କାହାର ଚିତ୍ତ ଶୁଣି ଏହା ।
ସନ୍ତୋଷେ ନୋହିବ ଉତ୍ସାହା ॥
ନବୀନ ବସ୍ତୁ ପାଇ ଯେହ୍ନେ ।
ଆଦରେ ଆବୋରନ୍ତି ଜନେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରିତ ସେହିମତେ ।
ଶ୍ରବଣେ ନୂଆ ନିତ୍ୟେ ନିତ୍ୟେ ॥୨୦
ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷମନ ହୋଇ ।
ଶୁକ କହନ୍ତି ରାଜା ଚାହିଁ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଭୀଷ୍ମକ ନାମେ ମହୀନାଥ ।
ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ସମ୍ଭୂତ ॥
ତାହାର ପତ୍ନୀଗର୍ଭୁଁ ଜାତ ।
ଏକ ଦୁହିତା ପାଞ୍ଚ ସୁତ ॥୨୧
ରୁକ୍ମୀ ଅଗ୍ରଜ ରୁକ୍ମରଥ ।
ଏ ବେନି ବଳ ଅପ୍ରମିତ ॥
ପୁଣ ହୋଇଲା ରୁକ୍ମବାହୁ ।
ତାର ପ୍ରତାପ କେବା କହୁ ॥

ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ରୁକ୍ମକେଶ ।
ପଞ୍ଚମ ରୁକ୍ମମାଳୀ ଶେଷ ॥
ଏହାଙ୍କ ଶେଷେ କନ୍ୟା ଜାତ ।
ସୁସାଧ୍ୱୀ କମଳା ସମ୍ଭୂତ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ନାମେ ବିଦ୍ୟମାନ ।
ତାର ମହିମା ଏବେ ଶୁଣ ॥୨୨
କୃଷ୍ଣର ଗୁଣ କର୍ମ ବାଣୀ ।
ଗୃହ ଆଗତ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁର ଲୋକେ ଆସି ।
କହନ୍ତି ତାର ଆଗେ ବସି ॥
ନିରତେ କୃଷ୍ଣକଥା ଶୁଣି ।
ସେ କନ୍ୟା ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ଆତ୍ମା ସଦୃଶେ ଶୁଣି ବର ।
ମନେ ବରିଲା ଚକ୍ରଧର ॥୨୩
ଗୋବିନ୍ଦ ତାହା ମନେ ଜାଣି ।
ସଙ୍କଳ୍ପେ ବରିଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ଅଂଶେ କମଳା ଦେହ ଧରି ।
ଆତ୍ମା ସଦୃଶେ କନ୍ୟା ବରି ॥୨୪
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କର ମତ ।
ଦୁହିତା ବିବାହେ ଉଚିତ ॥
ଭୀଷ୍ମକ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବରିଲା ।
ତା ଶୁଣି ରୁକ୍ମୀ କୋପ କଲା ॥
ଅନେକ ନିନ୍ଦାବାକ୍ୟ କରି ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ଗଲା ବରି ॥୨୫
ଶିଶୁପାଳକୁ ବିଭା ଶୁଣି ।
ଚକିତେ ଭାଳଇ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ବିକଳଚିତ୍ତେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଣାଇଲା ॥
ସୁହୃଦ ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କହି ।
ଚରଣେ ବେନି କର ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ବିପ୍ରମଣି ।
ଦ୍ୱାରକା ଯାଅ ଏହିକ୍ଷଣି ॥
ଯେବେ ଆସିବେ ଚକ୍ରଧର ।
ତେବେ ସେ ଜୀବନ ମୋହର ॥
ଅଧିକ କହିବଇଁ କେତେ ।
କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ଏହା ଚିତ୍ତେ ॥୨୬

କନ୍ୟା ବଚନେ ବିପ୍ର ଗଲା ।
ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନେ ମିଳିଲା ॥
ଦ୍ୱାରେ ଯେ ଦ୍ୱାରପାଳ ଥିଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନେଇ ଭେଟାଇଲେ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନେ ହରି ।
ଯାଦବେ ଅଛନ୍ତି ଆବୋରି ॥
ଖଟନ୍ତି ଦଶଦିଗପାଳେ ।
ବିପ୍ର ଦେଖିଲେ ଚର୍ମଡୋଳେ ॥୨୭
ବିପ୍ରବତ୍ସଳ ନରହରି ।
ଉଠି ବ୍ରାହ୍ମଣ କର ଧରି ॥
ନିଜ ଆସନେ ବସାଇଲେ ।
ଅନେକମତେ ପୂଜା କଲେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଯେହ୍ନେ ଦେବଗଣେ ।
ବିଶ୍ୱାସେ ପୂଜନ୍ତି ଚରଣେ ॥
କୃଷ୍ଣ ପୂଜିଲେ ସେହିମତେ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଏକଚିତ୍ତେ ॥୨୮
ବିପ୍ରଙ୍କୁ କରାଇ ଭୋଜନ ।
ପାଶେ ବସିଲେ ଭଗବାନ ॥
ବିପ୍ରର ଶ୍ରମ ଦେଖି ହରି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣପାଦ କରେ ଧରି ॥
ଧୀରେ ଗ୍ରୃପନ୍ତି ଭଗବାନ ।
ବିପ୍ରଚରଣୁ ଗଲା ଶ୍ରମ ॥
ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଦେଖି ବିପ୍ରବର ।
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥୨୯
ଭୋ ବିପ୍ରବର ତୋର ଧର୍ମ ।
ବେଦ ଉଚିତ ନିତ୍ୟ କର୍ମ ॥
ସ୍ୱଧର୍ମେ ବଞ୍ଚୁଚି କି ସୁଖେ ।
ସନ୍ତୋଷଚିତ୍ତେ ଗୃହଦୁଃଖେ ॥୩୦
ଧର୍ମେ ପ୍ରାପତ ଯେତେ ଧନ ।
ତେଣେ ସନ୍ତୋଷ ଯାର ମନ ॥
ଦୁଃଖେ ଯେ ନ ଚଳନ୍ତି ଧର୍ମୁଁ ।
ସେ ଧର୍ମ ବିପ୍ର କାମଧେନୁ ॥
ଅଖିଳ କାମ୍ୟଫଳ ଦେଇ ।
ସ୍ୱଧର୍ମେ ବିପ୍ର ଯେ ରହଇ ॥୩୧
ବହୁତ ଥିବ ଯାର ଧନ ।
ହେଳା କରଇ ନିଜ କର୍ମ ॥

ନିରତେ ଚିତ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ ।
ଉଭୟ ଲୋକେ ନାହିଁ ଯଶ ॥
ଦରିଦ୍ରପଣେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ।
ନିଜ ଧର୍ମକୁ ନ ଛାଡ଼ଇ ॥
ସେ ବିପ୍ର ହୋଇ ମୋର ସଙ୍ଗ ।
ତରଇ ସଂସାର ତରଙ୍ଗ ॥୩୨
ଯଥାଲାଭରେ ଯେ ସନ୍ତୋଷ ।
ଅଧର୍ମେ ନ କରନ୍ତି ଆଶ ॥
ସାଧୁ ସୁହୃଦ ସର୍ବଭୂତ ।
ସକଳ ଜୀବ ହିତେ ରତ ॥
ହୃଦେ ନ ବହେ ଅହଙ୍କାର ।
ସମଦରଶୀ ଚିତ୍ତ ଯାର ॥
ତାଙ୍କୁ ମୋହର ନମସ୍କାର ।
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥୩୩
ଭୋ ବିପ୍ର କୁଶଳ ତୁମ୍ଭର ।
କହ କଲ୍ୟାଣ କ୍ଷେମ ସାର ॥
ରାଜାଏ ବସନ୍ତି ଜଗତେ ।
ପ୍ରଜା ପାଳନ୍ତି ଧର୍ମମତେ ॥
ଯାହାର ରାଜ୍ୟେ ପ୍ରଜାଜନେ ।
ସୁଖେ ବଞ୍ଚନ୍ତି ରାତ୍ରଦିନେ ॥
ସେ ରାଜା ମୋର ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ।
ଭୋ ବିପ୍ର ଆଗମନ କହ ॥୩୪
କେବଣ କାର୍ଯ୍ୟେ ଉପଗତ ।
ଏତେ ଦୁର୍ଗମ ଜିଣି ପଥ ॥
ଗୁପତ ନୋହେ ଯେବେ ବାଣୀ ।
ଭୋ ବିପ୍ର କହ ଏହିକ୍ଷଣି ॥
ମୁଁ ଅବା କି କରିବି ତୋତେ ।
ସଂଶୟ ଛାଡ଼ି କହ ମୋତେ ॥୩୫
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ କହେ ସାଧୁବାଣୀ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ କହିଛନ୍ତି ଯାହା ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଚଉବାହା ॥୩୬

ରୁକ୍ମିଣୀ ଉବାଚ

ହେ କୃଷ୍ଣ ଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ।
ଶୁଣିଲି ଗୁଣ କର୍ମ ତୋର ॥
ତୋହର ଗୁଣ କର୍ମ ଯଶ ।
ଯାହାର ଶ୍ରବଣେ ପ୍ରବେଶ ॥

ହରେ ଅଶେଷ ଜନ୍ମ ପାପ ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଆଦି ତିନି ତାପ ॥
ଦୃଷ୍ଟି ବହନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ।
ତୋହର ରୂପ ସେ ପ୍ରମାଣି ॥
ଅଖିଳ ଅର୍ଥଲାଭ ବଳେ ।
ଲଭନ୍ତି ରୂପ ଦେଖି ଡୋଳେ ॥
ସେ ରୂପ କର୍ଣ୍ଣପଥେ ଶୁଣି ।
ମୋହର ଚିତ୍ତ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଲାଜ ଉପେକ୍ଷି ତୋ ଶରଣେ ।
ପଶିଲା ଅଭୟ ଚରଣେ ॥ ୩୭
କେଉଁ ଯୁବତୀ ଦେହ ବହି ।
ପିତା ଜନନୀ କୋଳେ ଥାଇ ॥
ବିବାହ କାଳେ କନ୍ୟା ହୋଇ ।
ଉତ୍ତମକୁଳେ ଜନ୍ମ ପାଇ ॥
ଶୀଳ ସ୍ୱରୂପ ବିଦ୍ୟାବଳ ।
ଦ୍ରବିଣ ତେଜେ ଆତ୍ମତୁଲ୍ୟ ॥
ତୋହର ପ୍ରାୟ ଥାଉଁ ପତି ।
ସୁଧୀରା କେଉଁ କୁଳବତୀ ॥
ହେ ନରସିଂହ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ।
ଜନଲୋଚନ ଅଭିରାମ ॥
ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି ତୋର ଭାବ ।
ସେ କିପାଁ ଆନକୁ ବରିବ ॥ ୩୮
ଏବେ ବରିଲି ତୋତେ ମୁହିଁ ।
ମନ ଜୀବନ ତନୁ ଦେଇ ॥
ତୋହର ଅର୍ଥେ ଏ ଶରୀର ।
ବିଗ୍ରହି ମୋତେ ତ୍ରାହି କର ॥
ଭୋ ନାଥ ବୀରଙ୍କର ବୀର ।
ମୁଁ ତୋ ଆମିଷ ଉପହାର ॥
ନିକଟେ ଶିଶୁପାଳ ଆସି ।
ନ ବସୁ ତୋର ବଳି[1] ଗ୍ରାସି ॥
ସିଂହର ବଳି ହେଲେ ଦେଖି ।
ଶୃଗାଳ ଯେହ୍ନେ ଉପଲକ୍ଷି ॥ ୩୯

ମୁଁ ଯେବେ ପୂର୍ବଜନ୍ମଗତେ ।
ତପ ଆରାଧି ନାନାମତେ ॥
ତଡ଼ାଗ ଯଜ୍ଞ ଇଷ୍ଟ ଦାନ ।
ନିୟମ ତୀର୍ଥ ବ୍ରତ ଧର୍ମ ॥
ଦେବତା ବିପ୍ର ଗୁରୁ ପୂଜି ।
ନିରତେ ବିଷ୍ଣୁପାଦେ ଭଜି ॥
ଏ ଯେବେ ପ୍ରମାଣ ମୋହର ।
ବେଗେ ଆସିବେ ଚକ୍ରଧର ॥
ମୋହର ହସ୍ତ ଆଗ ଧରୁ ।
ଦଇବ ଏହି ବର କରୁ ॥
ଦମଘୋଷର ସୁତ ଆଦି ।
ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଅପରାଧୀ ॥
ଏମାନେ ନ ପାଇବେ ମୋତେ ।
ପ୍ରମାଣ ଯେବେ ବେଦମତେ ॥ ୪୦
ରାତ୍ର ପାହିଲେ ଅଧିବାସ ।
ହୋଇବ ମଙ୍ଗଳ ଦିବସ ॥
ତୁ ନାଥ ସାଜି ନନ୍ଦିଘୋଷେ ।
ଘେନାଇ ଯଦୁବଳ ପାଶେ ॥
ମଙ୍ଗଳ କାଳେ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ ।
ଆସିବୁ ନ ଦେଖିବେ କେହି ॥
ଗୁପତେ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ମୋର ଗମନେ ବାଟ ଗ୍ରହିଁ ॥
ସଂଗ୍ରାମେ ରାଜା ଶିଶୁପାଳ ।
ମୋର ପିତାର ଯେତେ ବଳ ॥
ଏହାଙ୍କ ଗର୍ବ ନାଶ କରି ।
ତୁ ମୋତେ ବଳେ ନିଅ ହରି ॥
ରାକ୍ଷସମତେ ବିଭାକର ।
କିଣିଲା ଦାସୀ ମୁଁ ତୋହର ॥ ୪୧
ତୁ ନାଥ ଭାଳୁ ଯେବେ ଚିତ୍ତେ ।
ମୁଁ ତୋତେ ଆଣିବି କେମନ୍ତେ ॥
ରାଜାର ଅନ୍ତଃପୁରେ ଥାଉ ।
ତୋତେ ପାଇବି ମୁହିଁ କାହୁଁ ॥

ତହିଁକି କହିବି ଉପାୟ ।
ଶୁଣିମା ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟ ॥
ଆମ୍ଭର ଅଛି କୁଳାଗ୍ରର ।
କନ୍ୟାକୁ କରନ୍ତି ବାହାର ॥
ଭବାନୀ ପୂଜିବା ନିମନ୍ତେ ।
ଅମ୍ବିକାଗୃହ ଗ୍ରାମ ଅନ୍ତେ ॥
ଯାତ୍ରାଉତ୍ସବେ ମୁହିଁ ଯିବି ।
ଭବାନୀ ଚରଣେ ପୂଜିବି ॥
ପଥେ ଆସିବା ବେଳେ ମୋତେ ।
ରାଜାଏ ଦେଖିବେ ସମସ୍ତେ ॥
ଥିବି ମୁଁ ସ୍ତିରୀଙ୍କର ମେଳେ ।
ସେଠାରୁ ନିଅ ମୋତେ ବଳେ ॥ ୪୨
ଯାହାର ପାଦପଦ୍ମଧୂଳି ।
ମହତ ଜନ ଶିରେ ବୋଳି ॥
ନୀଳଲୋହିତ[2] କରେ ଆଶ ।
ଏଣେ ହୋଇବ ତମ ନାଶ ॥
ସେ ପାଦ ପ୍ରସାଦ ମୁଁ ଯେବେ ।
ଲଭି ନ ପାରିବି ପ୍ରସ୍ତାବେ ॥
ବ୍ରତେ ଶୁଖାଇ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ।
ନିଶ୍ଚେ ଛାଡ଼ିବି ନାରାୟଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶତେଜନ୍ମ ଯାଏ ।
ଜୀବ ଛାଡ଼ିବି ତୋର ପାୟେ ॥
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ।
ତୁ କି ନ ଜାଣୁ ମାୟାଧର ॥ ୪୩
ବ୍ରାହ୍ମଣ କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କନ୍ୟା ସନ୍ଦେଶ କଥା କହି ॥
ବୋଲଇ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ।
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ଏବେ କର ॥ ୪୪
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣ ଧଇଲେ ବିପ୍ର ହସ୍ତ ॥
ବୋଲନ୍ତି ମଧୁର ବଚନ ।
ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ବିପ୍ର ମନ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରୁକ୍ମିଣୀଦୂତଦ୍ୱାରକାଗମନଂ ନାମ ଷଟ୍‌ପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

୧. ବଳି—ଭକ୍ଷ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ । ୨. ନୀଳଲୋହିତ—ଶିବ ।

ସପ୍ତପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣ ଚରିତ । ସପ୍ତପଞ୍ଚାଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବିଦର୍ଭ ନନ୍ଦିନୀର ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବିପ୍ରମୁଖୁଁ ଶୁଣି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତ କରେ ଧରି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନରହରି ॥ ୧
ମୋହର ଦେହେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ନିଦ୍ରା ନ ଲଭଇ ॥
ମୋହର ମନ ସେହିମତ ।
ରାତ୍ରେ ନୁହଇ ନିଦ୍ରାଗତ ॥
ଜାଣଇଁ ତାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ।
ମୋର ବିଭାରେ ରିପୁ ହୋଇ ॥
ଅନେକ ନିନ୍ଦା ମୋତେ କଲା ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ସେ ବରିଲା ॥ ୨
ମୁହିଁ ଆଣିବି ତାକୁ ହରି ।
ସଂଗ୍ରାମେ ରିପୁବଳ ମାରି ॥
ସେ କନ୍ୟା ଅନିନ୍ଦିତା ଦେହୀ ।
ଅନଳ ଶିଖା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ମୋହର ପାଦେ ଧ୍ୟାନ କରି ।
ହୃଦରେ ଅଛି ମୋତେ ବରି ॥ ୩
ଏତେ ବିଗ୍ରରି ଦାମୋଦର ।
ଜାଣିଲେ ବିଭା ଲଗ୍ନ ବେଳ ॥
ଦାରୁକେ ରାଇ ଦାମୋଦର ।
ବୋଇଲେ ରଥ ସଜ କର ॥ ୪
ଶୁଣି ଦାରୁକ ଯାଇ ବେଗେ ।
ରଥ ସାଜିଲା ଅତି ବ୍ୟଗ୍ରେ ॥
ଶୈବ୍ୟ ସୁଗ୍ରୀବ ମେଘପୁଷ୍ପ ।
ଯୋଚିଲା ବଳାହକ ଅଶ୍ୱ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଲା ॥ ୫
ଆନନ୍ଦେ ବିପ୍ର କର ଧରି ।
ରଥେ ବସିଲେ ନରହରି ॥
ଦାରୁକ ରଥ ବାହେ ବଳେ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଗମିଲେ ରାତ୍ରକାଳେ ॥
କୁଣ୍ଡି ନଗରେ ଏକରାତ୍ରେ ।
ମିଳିଲେ ଅଳପ ପ୍ରଭାତେ ॥ ୬
ଭୀଷ୍ମକ ପୁତ୍ରବଶ ହୋଇ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ବିଭା ପାଇଁ ॥
ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
ପୁର ମଣ୍ଡିଲା ନରନାଥ ॥ ୭
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ରାଜପଥେ ।
ମାର୍ଜନା କରି ନାନାମତେ ॥
ଚିତ୍ର ପତାକା ଧ୍ୱଜ ଦେଇ ।
ପଲ୍ଲବ ତୋରଣ ଲମ୍ବାଇ ॥
ଏମନ୍ତ ଅଳଂକୃତ କରି ।
ରାଜ୍ୟରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପସାର ।
ବିବିଧ ନାନା ଉପହାର ॥
ନାରୀ ପୁରୁଷେ ସଜ ହୋଇ ।
ଗୃହେ ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଦେଇ ॥ ୮,୯
ମଙ୍ଗଳ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ବିପ୍ରଜନ ।
ରାଜା କରାଇଲେ ଭୋଜନ ॥
ପିତୃ ଦେବତା ପୂଜା ସାରି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଶାନ୍ତିବାକ୍ୟ କରି ॥
ମଙ୍ଗଳଘୋଷ ନାନାବାଦ୍ୟ ।
ବିପ୍ରେ ପଢ଼ନ୍ତି ଶୁଭବେଦ ॥ ୧୦
ଯୁବତୀଗଣେ ଗୀତରସ ।
ଦ୍ୱିଜେ କରନ୍ତି ଅଧିବାସ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଗୀତେ ବଧୂଜନ ।
କନ୍ୟାକୁ କରାନ୍ତି ସ୍ନାହାନ ॥
କୁସୁମ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାରେ ।
ମଙ୍ଗଳସୂତ୍ର ବାନ୍ଧି କରେ ॥
ଉତ୍ତମ ଅଳଙ୍କାର ଦେଇ ।
ମଙ୍ଗଳ ନାଦେ ଗୀତ ଗାଇ ॥ ୧୧
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ବେଦମନ୍ତ୍ରେ ଦୀକ୍ଷା ।
କନ୍ୟାକୁ କରାଇଲେ ରକ୍ଷା ॥
ଗୋଚରରେ ଗ୍ରହଶାନ୍ତି ଅର୍ଥେ ।
ଅଥର୍ବବେଦୀ ପୁରୋହିତେ ॥
ହୋମ କରାଇ ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ମହୀପତି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ରୂପା ତିଳ ।
ଗୁଡ଼େ ମିଶାଇଣ ପ୍ରବାଳ[୧] ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣଶୃଙ୍ଗ ଧେନୁ ଦେଇ ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରାଇ ॥
ବେଦ ଆଗମ ପଥ ଭେଦି ।
ରାଜା ଜାଣଇ ସର୍ବବିଧି ॥ ୧୨, ୧୩
ଏଣେ ଯେ ରାଜା ଦମଘୋଷ ।
ଉତ୍ସବ କଲା ନିଜ ଦେଶ ॥
ପୁତ୍ରର ଶୁଭଅର୍ଥେ ରାଜା ।
ପିତୃ ଦେବତା କଲା ପୂଜା ॥
ମଙ୍ଗଳସୂତ୍ର ବାନ୍ଧି ହସ୍ତେ ।
ବସିଲା ଶିଶୁପାଳ ରଥେ ॥ ୧୪
ମତ୍ତକୁଞ୍ଜର ଅଶ୍ୱ ରଥୀ ।
ପଦାତି ତୁଲେ ନରପତି ॥
ଘେନାଇ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ।
ବଜାଇ ବାଦ୍ୟ ସୁମଙ୍ଗଳ ॥
କୁଣ୍ଡିନଗରେ ବେଗେ ଗଲା ।
ହରଷେ ଦମଘୋଷ ବଳା ॥ ୧୫
ଭୀଷ୍ମକ ଆସି କିଛି ଦୂର ।
ପ୍ରବେଶ କରାଇଲା ପୁର ॥
ଉତ୍ତମଗୃହେ ବାସ ଦେଇ ।
ପୂଜିଲା ଆସନେ ବସାଇ ॥ ୧୬
ଶିଶୁପାଳର ପକ୍ଷ ହୋଇ ।
ରାଜାଏ ମିଳିଛନ୍ତି ଯାଇ ॥
ଶାଲ୍ୱ ମଗଧ ନରନାଥ ।
ବିକଟଦନ୍ତ ବିଦୂରଥ ॥

୧. ପ୍ରବାଳ—ଅଙ୍କୁର ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_12_Front

ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଆଦି ଯେତେ ଥିଲେ ।
ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ମିଳିଲେ ॥୧୭
ସ୍ୱଭାବେ କୃଷ୍ଣର ବଇରୀ ।
ଶିଶୁପାଳର ହିତକାରୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ରାମ କୃଷ୍ଣ ଆସି ।
ଗୁପତେ ସଭାମଧ୍ୟେ ବସି ॥
ନ ପୁଣ କନ୍ୟା ଘେନି ଯାନ୍ତି ।
ଏମନ୍ତ ଭାଳି କଲେ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ମିଳିଲେ ଦଣ୍ଡ[୧] ସଜ କରି ।
ଯୁଦ୍ଧେ ମାରିବା ରାମ ହରି ॥
ଶିଶୁପାଳକୁ କନ୍ୟା ଦେଇ ।
ଧରଣୀ ମଧ୍ୟେ ଯଶ ଥୋଇ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ଦୃଢ଼ କଲେ ।
ବିଦର୍ଭ ଦେଶରେ ମିଳିଲେ ॥
ଯେ ଯାହା ଅଙ୍ଗ ବଳ ଘେନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥୧୮,୧୯
ଏକଥା ଶୁଣି ବଳରାମ ।
ବିପକ୍ଷ ନୃପତି ଆଗମ ॥
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଗଲେ ଏକା ରଥେ ।
ନ ପୁଣ ଗୋଳ ହୋଏ ପଥେ ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ଶଙ୍କା କରି ।
ସଜ ହୋଇଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ଅନେକ ବଳ ଘେନି ପାଶେ ।
ଧାଇଁଲେ ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ ବଶେ ॥୨୦,୨୧
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ଚିତ୍ତରେ ଭାଳଇ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଗମେ ଆଶା କରି ।
ଜୀବନ ନ ପାରଇ ଧରି ॥
ନ ଦେଖି ବିପ୍ର ଆଗମନ ।
କାତରେ କମ୍ପଇ ଜୀବନ ॥
କାନ୍ଦଇ ଦଇବ ସୁମରି ।
ଧରଣୀଗତେ ଶିର ତାଡ଼ି ॥
ରାତ୍ରି ପାହିଲେ ବିଭା ମୋର ।
କିମ୍ବା ନଇଲେ ଦାମୋଦର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନଇଲା ମୋହର ।
କେମନ୍ତେ ଧରିବି ଶରୀର ॥୨୨,୨୩

ସେ ହରି କୃପା ପୟୋନିଧି ।
ମୁଁ ଅବା ପାପୀ ଅପରାଧୀ ॥
ନିନ୍ଦିତ କର୍ମ ଦେଖି ମୋର ।
କୋପ ବା କଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ବିବାହ ଅର୍ଥେ ମୋ ନଇଲେ ।
ଦଇବ ମୋତେ ମାୟା କଲେ ॥୨୪
ଈଶ୍ୱରସେବା ମୋର ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିବି ଅବା କାହିଁ ॥
ମୋତେ ବା ବିମୁଖ ଭବାନୀ ।
ଅନେକ ଅପରାଧ ଘେନି ॥୨୫
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଆଗମନେ ।
ନିଶ୍ଚଳ ଧ୍ୟାନ କଲା ମନେ ॥
ଅଶ୍ରୁପୂରିତ ବେନି ତୋଳେ ।
ନିରାଶେ ରହିଲା ନିଶ୍ଚଳେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଗମେ ମନ ଦେଲା ।
ଏମନ୍ତେ ଶୁଭ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ସ୍ଫୁରଇ ବାମ ନେତ୍ର କର ।
ଜାନୁ କମ୍ପଇ ଥରହର ॥୨୬,୨୭
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଯାଉଥିଲେ ପଥେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘେନି ଏକା ରଥେ ॥
ବୋଇଲେ ବିପ୍ରମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କହ ରୁକ୍ମିଣୀ ଆଗେ ଯାଇ ॥
ଅଇଲେ ବୋଲି ବେଗେ କହ ।
ନୋହିଲେ ଛାଡ଼ିବଟି ଦେହ ॥
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦବାଣୀ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଲା ତୋଷମନେ ॥
ରାଜାର ଭୁବନେ ପଶିଲା ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥୨୮
ନୟନେ ଦେଖି ବିପ୍ରବର ।
ଚଞ୍ଚଳ ମନ କଲା ସ୍ଥିର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହରଷ ବଦନ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେଖି ତୋଷମନ ॥
ଶୁଭଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ତାର ।
ଚରଣେ କଲା ନମସ୍କାର ॥
ବେନି ଚରଣେ କର ଦେଇ ।
ପୁଚ୍ଛିଲା ବିପ୍ର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣ କହେ ଶୁଭବାଣୀ ।
ବିଜୟ କଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସତ୍ୟବଚନ ମୋତେ କହି ।
କୃଷ୍ଣ ଅଇଲେ ତୋର ପାଇଁ ॥
ଲଭିବୁ କମଳାର ବର ।
ଧନ୍ୟ ଗୋ ଜନନୀ ତୋହର ॥୨୯,୩୦
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ କଥା ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦସାଗରେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ବୁଡ଼ି ହୋଇଲା ଛନଛନ ।
ନିକଟେ ନ ଦେଖିଲା ଜନ ॥
ଅନ୍ୟ ପ୍ରିୟକୁ ନ ଗଣଇ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚରଣେ ପୂଜଇ ॥୩୧
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣ ଅଇଲେ ଏକା ରଥ ॥
ଦୂତେ ଯେ ଜଗିଥିଲେ ପଥେ ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ଦିବ୍ୟ ରଥେ ॥
ରାମର ସଙ୍ଗେ ଯଦୁବଳ ।
ଶୁଣିଲେ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ॥
ବେଗେ ଭୀଷ୍ମକ ଆଗେ ଯାଇ ।
କହନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଶୁଣ ଭୀଷ୍ମକ ମହୀପାଳ ।
ଶୁଣିଲୁଁ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସୈନ୍ୟ ଘେନି ।
ରାଜ୍ୟେ ପଶିଲେ ଏହିକ୍ଷଣି ॥
ଅନେକ ବଳ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ।
ବିବାହ ଦେଖିବାର ରଙ୍ଗେ ॥
ସଙ୍ଗେ ଅଇଲେ ବେନି ଭାଇ ।
କହିଲୁଁ ଆମ୍ଭ ଦୋଷ ନାହିଁ ॥୩୨
ଶୁଣି ସଂଭ୍ରମେ ମହୀଧର ।
ଘେନାଇ ନାନା ଉପହାର ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରେ ମଧୁରସ ।
ନୀଳ ଦୁକୂଳ ପୀତ ବାସ ॥
ବିବିଧ ଉପହାର ଘେନି ।
ଭାବେ ପୂଜିଲେ ଭାଇ ବେନି ॥
ଉତ୍ତମ ପୁରେ ଦେଲା ସ୍ଥାନ ।
ପୂଜିଲା ଯେ ବିଧିବିଧାନ ॥

୧. ଦଣ୍ଡ—ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ।

ରାଜାଏ ଆସିଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ପୂଜିଲା ଯଥାବିଧି ମତେ ॥୩୩-୩୫
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ କଥା ଶୁଣି ।
ବିଦର୍ଭ ପୁରେ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ସକଳେ ନିଜ ଘର ଛାଡ଼ି ।
ଧାଇଁଲେ ରାଜପଥ ମାଡ଼ି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବେନି ନେତ୍ରେ ।
ଅଞ୍ଜଳି କରି ନେତ୍ରପାତ୍ରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖପଦ୍ମ ରସ ।
ପିବନ୍ତେ ନୋହେ ମନତୋଷ ॥୩୬
ଆନନ୍ଦେ ବୋଲନ୍ତି ଯୁବତୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ସଦୃଶ ଏ ପତି ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ ଏହି ବର ।
ତୁଲ୍ୟ ହିଁ ନାହିଁ ତିନିପୁର ॥୩୭
ଆମ୍ଭର ପୁଣ୍ୟବଳ ଯେତେ ।
ତେଣେ ଈଶ୍ୱର ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉ ଶୂଳଧର ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଲଭୁ ଏହି ବର ॥୩୮
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ଜନ ।
ଶୁଭିଲା ନାନା ବାଦ୍ୟ ମାନ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ସଙ୍ଗେ ବିପ୍ରନାରୀ ।
ଘେନି ଅନେକ ପରିବାରୀ ॥
ଆବୋରି ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳ ॥
ବୀରେ ଆବୋରି ଚଉପାଶେ ।
ଜଗନ୍ତି ରିପୁବଳ ତ୍ରାସେ ॥
ବେନି ଚରଣେ ଗ୍ଭଲେ ପଥେ ।
ଅମ୍ବିକା ପୂଜାବିଧି ଅର୍ଥେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମନ ଦେଇ ।
ଗ୍ଭଲଇ ଚଉଦିଗ ଗ୍ଭହିଁ ॥
ମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗ୍ଭଲେ ପଥେ ।
କଥା ନ କହି ମୌନମତେ ॥
ରାଜପୁରୁଷେ ଆଗସରି ।
ଗ୍ଭଲନ୍ତି ନାନା ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ମୃଦଙ୍ଗ ଶଙ୍ଖ ନାଦ ଭେରୀ ।
ଶୁଭଇ ଦଶଦିଗ ପୂରି ॥୩୯-୪୧

ଶତ ସହସ୍ର ପରିବାରୀ ।
ଅଛନ୍ତି ଆଗେ ବାରନାରୀ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣନାରୀ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ।
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ରତ୍ନ ଅଙ୍ଗେ ॥
ସୂତ ମାଗଧ ସ୍ତିରୀ ସଙ୍ଗେ ।
ବାଦ୍ୟ ସୁନାଦ ଗୀତ ରଙ୍ଗେ ॥
କନ୍ୟା ଆବୋରି ଯୂଥ ଯୂଥ ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ରାଜପଥ ॥୪୨, ୪୩
ଦେବୀ ଭବନେ ଯାଇ ମିଳି ।
କାମିନୀ ଦ୍ୟନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ॥
କର ଚରଣ ମୁଖ ଧୋଇ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ କରେ ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ॥
ଦେବୀ ଅଗ୍ରତେ ନେଇ କରି ।
ପାଶେ ବସିଲେ ବିପ୍ରନାରୀ ॥
ବୟସେ ଅଧିକ ଅଟନ୍ତି ।
ସକଳ ବିଧି ସେ ଜାଣନ୍ତି ॥
କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ ହିତ ଅର୍ଥେ ।
ପୂଜା କରନ୍ତି ନାନାମତେ ॥
ବୋଇଲେ ନମସ୍କାର କର ।
ଯେମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା ମାଗ ବର ॥
ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ସୁଖ ଅର୍ଥେ ।
ବର ତୁ ମାଗ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥୪୪, ୪୫
ଶୁଣି ରୁକ୍ମିଣୀ କରଯୋଡ଼ି ।
କହେ ଅମ୍ବିକା ପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ନମଇଁ ଭବାନୀର ପାଦ ।
ସକଳ ସୁଖ ବରପ୍ରଦ ॥
ପୁତ୍ର ଦୁହିତା ସୁଖ ଘେନି ।
ଈଶ୍ୱରୀ ହେଉ ବରଦାନୀ ॥
ଭୋ ମାତ ତୋହର ପ୍ରସାଦେ ।
ବର ମାଗଇ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
କୃଷ୍ଣ ମୋହର ବର ହେଉ ।
ତା ପାଦ ସେବି ଦିନ ଯାଉ ॥୪୬
ପବିତ୍ର ଜଳ ଗନ୍ଧାକ୍ଷତ ।
ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ ନାନାମତ ॥
ଅନେକ ଉପହାର ଦେଇ ।
ଧୂପ ପ୍ରଦୀପ ତଳେ ଥୋଇ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣନାରୀ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ।
ଦେବୀ ପ୍ରସାଦ ଦେଲେ ଆଣି ॥

ପ୍ରସାଦ ଘେନି କନ୍ୟା ହସ୍ତେ ।
ନାରୀଙ୍କି ଦେଲା ନାନାମତେ ॥
ଶେଷେ ଘେନିଲା ନିଜ ଶିରେ ।
ନମିଲା ସ୍ତିରୀଙ୍କ ପୟରେ ॥୪୭-୪୯
ମଉନବ୍ରତ କଲା ଦୂର ।
ମନ୍ଦିରୁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥
ସଖୀଏ ବାମପାଶେ ଥିଲା ।
ତାହାର କନ୍ଧେ ହସ୍ତ ଦେଲା ॥
ରତ୍ନମୁଦ୍ରିକା ବିରାଜଇ ।
ଚଞ୍ଚଳେ ଚଉଦିଗ ଗ୍ଭହିଁ ॥
ଅଂଶେ କମଳା ଅବତାର ।
ରୂପେ କି ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥୫୦
ବିବାହଯାତ୍ରା ସ୍ଥଳେ ଆସି ।
ଅନେକ ରାଜା ଥିଲେ ବସି ॥
ଗ୍ଭହିଁଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ବଦନ ।
ଦେଖି ହୋଇଲେ ହତଜ୍ଞାନ ॥
କି ଏ ସ୍ୱରୂପେ ଦେବମାୟା ।
ବୀରମୋହିନୀ ରୂପ ଏହା ॥
ଦଇବ ଭିଆଇଲା ବାମା ।
ଜଗନ୍ମୋହିନୀ ମୁନିଭ୍ରମା ॥
ରତ୍ନକୁଣ୍ଡଳ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୋହେ ।
ତିନିଭୁବନ ରୂପେ ମୋହେ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ରୂପ ଦେଖି ବୀରେ ।
ଜ୍ଞାନ ହାରିଲେ କାମଜ୍ୱରେ ॥
ଗଜ ତୁରଙ୍ଗ ରଥେ ଥାଇ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ରୂପକୁ ଅନାଇ ॥
ହସ୍ତୁ ପଡ଼ିଲେ ଶସ୍ତ୍ର ଝଡ଼ି ।
ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ି ॥
ନବଯୁବତୀ ମଧ୍ୟେ ବାମା ।
ଚିତ୍ର କି କଲା ବିଶ୍ୱକର୍ମା ॥
କଟିମେଖଳା କଣ୍ଠମାଳ ।
ନାନା ରତନେ କି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ॥
ହୃଦୟ ଫୁଟି ବେନି ସ୍ତନ ।
କୁନ୍ତଳେ ଶଙ୍କିତ ନୟନ ॥
ଅଳପ ହାସ ମୁଖରଙ୍ଗ ।
ଓଷ୍ଠ ପାଚିଲା ଫଳ ବିମ୍ବ ॥
କୁନ୍ଦକଳିକା ଦନ୍ତପନ୍ତି ।
ଯେହ୍ନେ ସିନ୍ଦୂରେ ଗଜମୋତି ॥

ରାଜହଂସର ପ୍ରାୟେ ଧାରେ ।
ଗ୍ଭଲଇ ନୂପୁର ପୟରେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦେବୀଯାତ୍ରା ଛଳେ ।
ଗ୍ଭଲଇ ଯୁବତୀଙ୍କ ମେଳେ ॥
ଆପଣା ଦେହର ଯେ କାନ୍ତି ।
ସମର୍ପି ଲୋଡ଼ଇ ଶ୍ରୀପତି ॥୫୧-୫୩
ଗଗନେ ଟେକିଣ ବଦନ ।
ଚିନ୍ତଇ କମଳଲୋଚନ ॥
କେତେହେଁ ଦୂର ପୁଣି ଯାଇ ।
ବିକଳେ ଦଶଦିଗେ ଗ୍ଭହିଁ ॥
ରାଜାଙ୍କୁ ଗ୍ଭହାନ୍ତେ ସଧୀରେ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖିଲା ଚକ୍ରଧରେ ॥
ନୟନେ ଅନଳକୁ ଗ୍ଭହିଁ ।
ପତଙ୍ଗ ଯେହ୍ନେ ପଡ଼େ ଧାଇଁ ॥
ଗଗନେ ଦେଖି କୃଷ୍ଣରଥ ।
ବେଗେ ଟୋକିଲା ବେନି ହସ୍ତ ॥
ରଥେ ଉଠିଲା ପ୍ରାୟ ମଣି ।
କର ଧଇଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆକର୍ଷି ବସାଇଲେ କୋଳେ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ॥

ସକଳ ଦୃଷ୍ଟି କୃଷ୍ଣରଥେ ।
ଦେବୀ ରୁକ୍ମିଣୀ କୃଷ୍ଣସାଥେ ॥
ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ ରଥେ ଆଣି ।
କୋଳେ ବସାଇ କମଳିନୀ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଳ ତୁଚ୍ଛ କରି ।
ସାରଙ୍ଗଧନୁ କରେ ଧରି ॥
ବିଜୟ କଲେ ଦାମୋଦର ।
ସଙ୍ଗେ ସାତ୍ୟକି ହଳଧର ॥
ଯାଦବ ବଳ ଅପ୍ରମିତ ।
ଗହଳେ ନ ଦିଶଇ ପଥ ॥
ଶୃଗାଳ ମଧ୍ୟୁଁ ମାଂସଭାଗ ।
ବଳେ ହରଇ ଯେହ୍ନେ ସିଂହ ॥୫୪-୫୬
ଦେଖି ଚକିତ ସର୍ବଜନ ।
ଥିଲେ ଯେ ଅନେକ ରାଜନ ॥
ଏକ ଆରେକ ମୁଖ ଗ୍ଭହିଁ ।
ବଦନୁ ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରଇ ॥
ଶୁଭିଲା ନେଲା ନେଲା ବାଣୀ ।
ଚହଳେ କମ୍ପଇ ଧରଣୀ ॥
ଘଡ଼ିକେ ଜାଣିଲେ ସକଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କନ୍ୟା ନେଲେ ବଳେ ॥

କୃଷ୍ଣର ରିପୁ ରାଜା ଯେତେ ।
ବିବିଧ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ହସ୍ତେ ॥
ଶିଶୁପାଳକୁ ସଭା ତଳେ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛନ୍ତି ବଳେ ॥
ଆମ୍ଭେ ଆଣିବୁ ତୋର ନାରୀ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ମାରି ॥
ଏବେ ହୋଇଲା ଯଶ ନାଶ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନିଃଶ୍ୱାସ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଅଧର କାମୋଡ଼ି ।
ଆପଣା କରେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ॥
ଆମ୍ଭର ଧନୁ ଧିକ ହେଉ ।
ଗୃଧ୍ର ଶୃଗାଳ ମାଂସ ଖାଉ ॥
ଗୋପାଳେ ନେଲେ ବଳ କରି ।
ଆମ୍ଭର ମଧ୍ୟୁଁ କନ୍ୟା ହରି ॥
ସିଂହର ଭାଗ ମୃଗ ନେଲା ।
ଏମନ୍ତ ଶବଦ ଶୁଭିଲା ॥୫୭
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସଜ ହୋଇଲେ ରାଜଯୂଥ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣ ଏ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ତର ପ୍ରାଣୀ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଜୟେ ରୁକ୍ମିଣୀହରଣଂ ନାମ ସପ୍ତପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶତ୍ରୁ ରାଜାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣି । ଦ୍ୱାରକା ନଗରେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଯେମନ୍ତେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ଅଷ୍ଟପଞ୍ଚାଶତେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ଏମନ୍ତ କହି ଗ୍ଭରିଦିଗେ ॥
ଯେ ଯାହା ବାହନ ଆବୋରି ।
ଅଙ୍ଗେ ସକଳେ ସେହ୍ନା[୧] ଭରି ॥
ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଆଗ କରି ।
ଧାଇଁଲେ କରେ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥

ଡାକନ୍ତି ମାର ମାର ବାଣୀ ।
ଯାଦବବଳ ତାହା ଶୁଣି ॥
ଥିଲେ ଯେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ପାଖେ ।
ଆବୋରି ରହିଲେ ସମ୍ମୁଖେ ॥୧,୨
କୋପେ କରନ୍ତି ଗୁଣ ଘୋଷ ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ଦଶଦିଶ ॥

ଅଶ୍ୱ କୁଞ୍ଜର ରଥେ ଥାଇ ।
ନିଜ କୋଦଣ୍ଡେ ଗୁଣ ଦେଇ ॥
ଶର ବରଷା ମେଘ ପ୍ରାୟେ ।
ପଡ଼ଇ ଯାଦବଙ୍କ ଦେହେ ॥
ଗିରି ଶୃଙ୍ଗରେ ଯେହ୍ନେ ଘନେ ।
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନେ ॥ ୩

---

୧. ସେହ୍ନା—କବଚ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯାଦବବଳେ ବାଣ ବୃଷ୍ଟି ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେଖି ଭୟଦୃଷ୍ଟି ॥
ଲଜ୍ଜାରେ ଜଡ଼ିତ ଲୋଚନ ।
ଗ୍ରହିଁଲା କୃଷ୍ଣର ବଦନ ॥
ବାଣ ବରଷଣେ ଅନାଇଁ ।
କମ୍ପଇ କୃଷ୍ଣ କୋଳେ ଥାଇ ॥ ୪
ହାସବଦନେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି କନ୍ୟାମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
କିମ୍ପା ସୁନ୍ଦରି ପାଉ ତ୍ରାସ ।
ହେଲେ ତୋ ରିପୁ ଯିବେ ନାଶ ॥
ମୋ ବଳ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଦେଖ ଏବେ ।
ଅକ୍ଷୟ ଅଟନ୍ତି ଯାଦବେ ॥ ୫
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ଭାବେ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଧାଇଁଲେ ଯାଦବେ ॥
ଗଦ ସଙ୍କରଷଣ ଆଦି ।
ଯାଦବବଳ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
କରନ୍ତି ବାଣବୃଷ୍ଟି ଘୋର ।
ଦିବସ କଲେ ଅନ୍ଧକାର ॥
ରଥ କୁଞ୍ଜର ଅଶ୍ୱ ତୁଲେ ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚେ ସଂହାରିଲେ ॥
ରିପୁଙ୍କ ଶିର କୋଟି କୋଟି ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ମହୀ ଘୋଟି ॥
କନ୍ଧ ସହିତେ ମୁଣ୍ଡମାଳ ।
ଲୋଟନ୍ତି କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳ ॥
ଗଦା ଖଡ଼ଗ ବାଣ ହସ୍ତେ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିଗତେ ॥୬,୭
ହସ୍ତ ହୃଦୟମାନ ଛିଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ମାଡ଼ି ॥
ତୁରଙ୍ଗ ଅଶ୍ୱତର ନାଗ ।
ଉଷ୍ଟ୍ର ଗର୍ଦ୍ଦଭ ଶିର ଭାଗ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଶିର ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ି ।
ଭଲେ ନ ଦିଶେ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥ ୮
ଦେଖି ଯାଦବବଳ ତେଜ ।
ରଣେ ଭାଜିଲେ ସର୍ବ ରାଜ ॥
ମାଗଧ ଆଦି ଅଗ୍ରସରେ ।
ମିଳିଲେ ବିଦର୍ଭ ନଗରେ ॥ ୯

ଦେଖିଲେ ଛାୟାବେଦୀ ମଧ୍ୟେ ।
ବର ହିଁ ଅଛି କନ୍ୟା ସଧେ ॥
ଦାରାହରଣେ ମନ ଦୁଃଖ ।
ଟଳି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରାୟ ମୁଖ ॥
ଆତୁରେ ଶୁଖିଲା ଅଧର ।
ସୁନ୍ଦରପଣ ଗଲା ଦୂର ॥
ଛାଡ଼ିଲା ବିବାହର ଆଶ ।
ଲାଜେ ନ ଗ୍ରହେଁ ଦଶଦିଶ ॥
ବଚନ ନ ସ୍ଫୁରଇ ମୁଖେ ।
ରାଜାଏ ବସି ତାର ପାଖେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନରରାୟ ।
ମନେ ନ କର ଦୁଃଖ ଭୟ ॥୧୦
ବିମନ ଛାଡ଼ ବେଗେ ତୁହି ।
ଶୁଣ ତୁ ଆମ୍ଭେ ଯାହା କହି ॥
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମ ଭୁଞ୍ଜେ ଦେହୀ ।
ଏହାର ପ୍ରିୟାପ୍ରିୟ ନାହିଁ ॥
ଏ ଦେହ ଈଶ୍ୱର ଆୟତ୍ତ ।
ସ୍ୱକର୍ମ ଫଳେ ଆତଯାତ ॥
କାଷ୍ଠପିତୁଳା ହସ୍ତେ ନେଇ ।
କୁହୁକୀ ଯେମନ୍ତ ନଗ୍ରଇ ॥
ପ୍ରତିମା ଚଳେ ସେହିମତ ।
ସେ ଯେହ୍ନେ କୁହୁକୀ ଆୟତ୍ତ ॥
ଈଶ୍ୱର ଆୟତ୍ତ ଏ ଦେହୀ ।
ଏହାର ସୁଖ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ॥୧୧, ୧୨
ଜରା କହଇ ସାଧୁବାଣୀ ।
ବଳ ତେଇଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ସପତଦଶ ବାର ହାରି ।
ବେଳେ ଜିଣିଲି ରାମ ହରି ॥
ଏହା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ।
ଜୟ ଅଜୟ ନ ବିଗ୍ରହି ॥
ହରଷ ଶୋକେ ନାହିଁ ଇଚ୍ଛା ।
ନିଜ କରମ ଫଳ ଦୀକ୍ଷା ॥
ଜୀବଟି କର୍ମେ ଆତଯାତ ।
କାଳର କ୍ରୀଡ଼ା ଏ ଜଗତ ॥
ଦେଖ ଏ କାଳର ମହିମା ।
ଆମ୍ଭେ ସକଳେ ବୀର ସୀମା ॥

ହାରିଲୁ ନିଜ କର୍ମ ଫଳେ ।
ଯାଦବେ ଜିଣିଲେ ସକଳେ ॥
ରିପୁଙ୍କ କାଳ ବଳୀୟାର ।
ଅଯଶ ଆମ୍ଭ କର୍ମଫଳ ॥
ଆମ୍ଭର ପୁଣ୍ୟଯଶ କାଳେ ।
ରିପୁ ଜିଣିବା ଅବହେଳେ ॥୧୩-୧୬
ଏମନ୍ତ ପ୍ରବୋଧ ବଚନେ ।
ହରଷ କଲେ ତାର ମନେ ॥
ନିଜ ନଗରେ ତାକୁ ନେଇ ।
ଅନେକ ପ୍ରବୋଧନା କହି ॥
ରାଜାଏ ଦୁଃଖ ଶୋକ ମନେ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନେ ॥ ୧୭
ରୁକ୍ମୀ ଯେ କୃଷ୍ଣର ବଇରୀ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ଥିଲା ବରି ॥
କନ୍ୟା ଗୋବିନ୍ଦ ହରିନେଲେ ।
ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଗର୍ବ ନାଶ କଲେ ॥
ମାଗଧ ଆଦି ମହୀପାଳେ ।
ଯେ ଯାହା ଗୃହ ଯିବାବେଳେ ॥
ସମସ୍ତ ରାଜା ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଗର୍ବ ବହି ॥
ଅଭେଦ ସେହ୍ନା ଦେହେ ଘେନି ।
ପିତାର ବଳ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ମହାବୀର ।
ରାଜାଙ୍କୁ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥
ତୁମ୍ଭେ ତ ହୋଇଲ ନିରେଖ ।
ମୋର ମହିମା ଆଜ ଦେଖ ॥
ସମରେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ମାରି ।
ବନ୍ଦୀରୁ ରୁକ୍ମିଣୀ ଉଦ୍ଧରି ॥
ଆଜ ଆଣିବି ବାହୁବଳେ ।
ଯଶ ମୋ ଥିବ ମହୀତଳେ ॥
ଏହା ମୁଁ କରି ନ ପାରିଲେ ।
ନଗରେ ନ ପଶିବି ଭଲେ ॥
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ।
କହିଣ ହୋଇଲା ବାହାର ॥୧୮-୨୦
ରଥେ ବସିଲା ବେଗେ ଯାଇ ।
ବୋଲେ ସାରଥି ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥

ରଥ ତୁ ବାହା ବେଗ କରି ।
ଯହିଁ ଅଛନ୍ତି ରାମ ହରି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଯୁଦ୍ଧେ ମାରି ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଆଣିବି ଉଦ୍ଧରି ॥
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚ ଦେଖ ମୋର ।
ହେଲେ ଜିଣିବି ସୁର ନର ॥
ଗୋପାଳେ ଏଡ଼େ ବଳୀୟାର ।
ଆଜ କରିବି ଗର୍ବ ଚୂର ॥
ବଳେ ହରିଲା ମୋ ବହେଣୀ ।
ଆଜ ଆଣିବି ଶିର ହାଣି ॥
ମୋତେ ଦେଖାଏ ବଳ ଗର୍ବ ।
ଅଜାତି ଗଉଡ଼ ସ୍ୱଭାବ ॥୨୧,୨୨
ଏମନ୍ତ ଗର୍ବ ହୃଦେ ବହି ।
ହରି ମହିମା ନ ଜାଣଇ ॥
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ଏକା ରଥେ ।
ଡାକଇ ରହ ରହ ପଥେ ॥୨୩
ଗୁଣେ ବସାଇ ତିନି ବାଣ ।
ଶ୍ରବଣ ଯାଏଁ ଟାଣି ଗୁଣ ॥
ବିନ୍ଧିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଉପରେ ।
ଡାକଇ କୁତ୍ସିତ ବେଭାରେ ॥
ଯାଦବକୁଳ ପାଂଶୁ[1] ତୁହି ।
ମୋର ସଂଗ୍ରାମେ ଯିବୁ କାହିଁ ॥
କ୍ଷଣେକ ରହ ରଣ ମଧ୍ୟେ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ହରିଲୁ ଯେ ସଧେ ॥
କାକ ଯେସନେ ମାୟା କରି ।
ଯଜ୍ଞର ପିଣ୍ଡ ନିଏ ହରି ॥
ମନ୍ଦ ମାୟାବୀ କୂଟବାଦୀ ।
ଗୋପାଳ ହୀନ ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ॥୨୪,୨୫
ଆଜ ଜିଣିବି ତୋତେ ହାଣି ।
ଯାବତ ନ ଛାଡୁ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ଶୁଣି ହସିଲେ ଦାମୋଦର ।
ସାରଙ୍ଗଧନୁ ଧରି କର ॥
ଇଷିତେ[2] ଷଡ଼ବାଣ ବିନ୍ଧି ।
ତାହାର ହସ୍ତୁ ଧନୁ ଛେଦି ॥୨୬
ପୁଣି ବିନ୍ଧିଲେ ଅଷ୍ଟବାଣ ।
ହାସ୍ୟ ବଦନେ ନାରାୟଣ ॥

ରଥର ଚ୍ରରି ଅଶ୍ୱ ହାଣି ।
ପୁଣି ବିନ୍ଧିଲେ ବାଣ ତିନି ॥
ରଥ ସାରଥି ମୁଣ୍ଡ କାଟି ।
ତିନି ନାରାଚେ ଧ୍ୱଜ ଲୋଟି ॥
ଦେଖି ରୁକ୍ମଣ ବହି ମନ୍ୟୁ[3] ।
ହସ୍ତେ ଘେନିଲା ଆର ଧନୁ ॥
ଗୁଣ ଟଙ୍କାରନାଦ କରି ।
ସେ ଧନୁ କାଟିଲେ ମୁରାରି ॥
ପୁଣ ଘେନିଲା ଆର ବଳେ ।
ତାହା କାଟିଲେ କୃଷ୍ଣ ହେଳେ ॥୨୭,୨୮
ପରିଘ ଖଡ୍‌ଗ ଶୂଳ ଚର୍ମ ।
ଶକ୍ତି ତୋମର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ମୁନ ॥
ଯେଉଁ ଆୟୁଧ ହସ୍ତେ ଧରି ।
ସବୁ ଛେଦିଲେ ନରହରି ॥୨୮,୨୯
ତକ୍ଷଣେ ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲା ।
କୋପେ ଖଡ଼ଗ ହସ୍ତେ ନେଲା ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରିବାର ଆଶେ ।
ତେଇଁ ଉଠିଲା ନନ୍ଦିଘୋଷେ ॥
କୋପେ ଗର୍ଜଇ କୃଷ୍ଣ ପାଖେ ।
ପତଙ୍ଗ ଯେସନେ ପାବକେ ॥୩୦
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ ବେଗେ ଉଠି ।
ତିଳ ପ୍ରମାଣେ ଶସ୍ତ୍ର କାଟି ॥
କୋପେ ଉଞ୍ଚାଇ ଅସିବର ।
କୃଷ୍ଣ ଧଇଲେ ରୁକ୍ମୀ ଶିର ॥
କୃଷ୍ଣର ମୁଖେ କୋପ ଦେଖି ।
ଭୟେ କମ୍ପଇ ଶଶିମୁଖୀ ॥
ଭାଇର ପ୍ରାଣନାଶ ଜାଣି ।
ପଡ଼ିଲା ଚରଣେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥୩୧
କାତରେ କହଇ କରୁଣ ।
ଭୋ ନାଥ ଯୋଗେଶ୍ୱର ଶୁଣ ॥୩୨
ଅନନ୍ତ ମହିମା ତୋହର ।
ଦେବ ଉପରେ ଦେବବର ॥
ଜଗତଗତି ନାରାୟଣ ।
ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ ଶରଣ ॥
ନ ମାର ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ ।
ପରମାନନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥ ॥୩୩

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଦୟା ବସିଲା କୃଷ୍ଣଦେହେ ॥
ଗ୍ରହିଁଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ଶରୀର ।
ଡରେ କମ୍ପଇ ଥରହର ॥
କାତରେ ଶୁଖେ ବେନି ଓଷ୍ଠ ।
ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରେ ରୁନ୍ଧି କଣ୍ଠ ॥
ଶୋକରେ କଣ୍ଠ ହେମମାଳ ।
ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣପାଦ ତଳ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖି କନ୍ୟା ଦୁଃଖ ।
କରୁଣା କଲେ ପଦ୍ମମୁଖ ॥୩୪
ଆକର୍ଷି ଧରି କର ତାର ।
ବସ୍ତ୍ରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଦାମୋଦର ॥
ବିମାନ ଖମ୍ବେ ନେଇ ବାନ୍ଧି ।
ହସ୍ତ ଚରଣ ବେନି ଛନ୍ଦି ॥
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚେ ହୃଷୀକେଶ ।
ବିରୂପ କଲେ ତାର କେଶ ॥
ସପ୍ତ ପ୍ରକାରେ କେଶ ଦାଢ଼ି ।
ବିରୂପ କଲେ ତଳେ ପାଡ଼ି ॥
ସଙ୍ଗତେ ଯଦୁବଳ ଥିଲେ ।
ରୁକ୍ମଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଲେ ॥
ତକ୍ଷଣେ କଲେ ସର୍ବ ନାଶ ।
ଅଳପ ରହେ ଅବଶେଷ ॥
ନଳିନୀ ବନେ ଗଜ ପଶି ।
କ୍ଷଣକେ ଯାଇ ଯେସ୍ନେ ଧ୍ୱଂସି ॥
ସୈନ୍ୟ ହୋଇଲେ ବଳକ୍ଷୀଣ ।
ବନ୍ଧନେ ପଡ଼ିଲା ରୁକ୍ମଣ ॥୩୫
ରଥ ନିକଟେ ରାମ ଯାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣମୁଖ ଚ୍ରହିଁ ॥
ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ସି ବହନ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ରୁକ୍ମଣ ବଦନ ॥
ବିରୂପ ଦେଖି ତାର ଦେହୀ ।
ରାମ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣେ ଚ୍ରହିଁ ॥
ହେ କୃଷ୍ଣ କଲୁ ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
ଆପଣା ବନ୍ଧୁରେ କଷଣ ॥
ନ ଜାଣି କଲୁ ଏଡ଼େ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ମରଣୁଁ ବଳିଲାଣି ଲାଜ ॥୩୬,୩୭

୧. ପାଂଶୁ—କଳଙ୍କ । ୨. ଇଷିତେ—ଅକ୍ଳେଶରେ । ୩. ମନ୍ୟୁ—କ୍ରୋଧ ।

ଏମନ୍ତ କହି ବଳରାମ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ବଦନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ରେବତୀର ବର ।
କୋମଳ ବଚନ ମଧୁର ॥
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତର ରୂପ ଦେଖି ।
କିମ୍ପାଇଁ ମନ କର ଦୁଃଖୀ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ଯେ ନ କର ।
ଦଇବ ବଳ ବଳୀୟାର ॥
କର୍ମ ସେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଦେଇ ।
ପୁରୁଷ ଅବଶ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥୩୮
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ହଳଧର ।
କହନ୍ତି ସଂସାର ବେଭାର ॥
ମରଣତୁଲ୍ୟ ଦୋଷ ଯେବେ ।
ବନ୍ଧୁ କରଇ ମୂଢ଼ଭାବେ ॥
ତାହାକୁ ନ କରିବ ନାଶ ।
ଆପଣା ଦୋଷେ ସେ ବିନାଶ ॥
ତାହାର ଲାଜେ ସେ ମରଇ ।
ପୁଣ କହନ୍ତି କନ୍ୟା ଗ୍ରହିଁ ॥୩୯
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମର ଏ ଗତି ।
ଯାହା ସଜ୍ଜିଲା ପ୍ରଜାପତି ॥
ଅତି ଦାରୁଣ ତମ ଘୋରେ ।
ଭାଇକି ଭାଇ ବଳେ ମାରେ ॥୪୦
ପୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କହନ୍ତି ସ୍ୱଧର୍ମ ଦେଖାଇ ॥
ରାଜ୍ୟ ଧରଣୀ ବିତ୍ତ ଆଶେ ।
ମାନ ସମ୍ପଦ ତେଜ ବଶେ ॥
ଆପଣା ଅର୍ଥେ ମତ୍ତ ହୋଇ ।
ପ୍ରାଣୀ ପୀଡ଼ନ୍ତି ଗର୍ବ ବହି ॥
ମୁହିଁ ଦେଖିଲି ସର୍ବମତେ ।
ଏ ତୋର ନୁହଁଇ ଉଚିତେ ॥୪୧
ରୁକ୍ମିଣୀ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ପୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ହଳପାଣି ॥
ତୋର ବିଷମ ବୁଦ୍ଧି ଚିତ୍ତେ ।
ତୋ ଭ୍ରାତ ହିଂସେ ସର୍ବଭୂତେ ॥

ତାର ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ଦେଖି ।
ଆପଣା ମନେ ହେଉ ଦୁଃଖୀ ॥
ସୁହୃଦ ସ୍ନେହେ ମୂର୍ଖପଣୁ ।
ଭଲକୁ ମନ୍ଦ ପ୍ରାୟ ମଣୁ ॥
ଦଇବ ମାୟା ବଳେ ଜନ ।
ଆତ୍ମାରେ କଳ୍ପଇ ଅଜ୍ଞାନ ॥
ଆତ୍ମାରେ ଭେଦ ସେ କରନ୍ତି ।
ଉଦାସୀ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ହୋନ୍ତି ॥୪୩
ସକଳ ଦେହେ ଆତ୍ମା ଏକ ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ଜନଙ୍କୁ ଅନେକ ॥
ଯେସନ୍ଥେ ଗଗନ ଆଉ ଜ୍ୟୋତି ।
ଅନେକ ମତେ ଦୃଶ୍ୟ ହୋନ୍ତି ॥୪୪
ଜନ୍ମ ମରଣ ପଥେ ଦେହୀ ।
ଦ୍ରବ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଣ ବହି ॥
ଆତ୍ମା ଯେ ମୋହ ଜଡ଼େ ଥାଇ ।
ଜନ୍ମ ମରଣେ ଭ୍ରମୁଥାଇ ॥୪୫
ଆତ୍ମା ନିର୍ଗୁଣ ନିରଞ୍ଜନ ।
ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗୁଁ ଏ ଭିନ୍ନ ॥
ଆଦି କାରଣ ଆତ୍ମା ଯେଣୁ ।
ଦୃଷ୍ଟି ରୂପକୁ ଯେସନ୍ଥେ ଭାନୁ ॥୪୬
ଜନ୍ମାଦି ବିକାର ଷଡ଼୍‌ଗୁଣ* ।
ଏ ଆଦି ପିଣ୍ଡର କାରଣ ॥
ଆତ୍ମାର ବିକାର ନୁହନ୍ତି ।
କଳାଏ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଯେସନ୍ଥେ ଥାନ୍ତି ॥
ଅମା ନିଶାରେ[୧] କଳାହୀନ ।
ବିମ୍ବରେ ଶଶାଙ୍କ ନିର୍ଗୁଣ ॥୪୭
ଶୟନେ ପୁରୁଷ ଯେସନ ।
ଦେଖନ୍ତି ବିଷୟ ସ୍ୱପନ ॥
ବାସନା ବଳେ ଅନୁଭବ ।
କରି ଲଭନ୍ତି ଯେସନ୍ଥେ ଭୋଗ ॥୪୮
ଏଣୁ ଅଜ୍ଞାନୁଁ ଶୋକ ଜାତ ।
ଆତ୍ମା ସେ ମୋହ ଭୋଗଗ୍ରସ୍ତ ॥
ଏ ମାୟା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ହରି ।
ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ଚିତ୍ତେ ଧରି ॥

ସଂସାର ଭ୍ରମ ପ୍ରାୟ ଦେଖି ।
ଶୋକ ସଂହର ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ॥୪୯
ଶୁକ କହନ୍ତି ରାମ ବାଣୀ ।
ଆଦରେ ଶୁଣିଲା ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ବିମନ ଛାଡ଼ି ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
ଶୋକ ଛାଡ଼ିଲା ରାମେ ଗ୍ରହିଁ ॥୫୦
କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନି ତୋଷେ ।
ରୁକ୍ମୀ ଯେ ଥିଲା ନନ୍ଦିଘୋଷେ ॥
କେବଳ ଅବଶେଷ ପ୍ରାଣ ।
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲା ରୁକ୍ମଣ ॥
ନିଃଶେଷ ବଳ ହତ ସର୍ବ ।
ହରି ଗଞ୍ଜିଲେ ତାର ଗର୍ବ ॥
ସଙ୍କଳ୍ପ ଭଙ୍ଗେ ପଳାଇଲା ।
କୁଣ୍ଡିନଗରେ ନ ପଶିଲା ॥
ହରିଙ୍କି ମାରିଯିବାବେଳେ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲା ବଳେ ॥
ଆଜ ଗୋବିନ୍ଦମୁଣ୍ଡ ହାଣି ।
ଆଣି ନ ପାରିଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
କୁଣ୍ଡିନଗରେ ନ ପଶିବି ।
ଜୀବନ୍ତେ ଯେତେ କାଳ ଥିବି ॥
ଏମନ୍ତେ ପଣି ଘୋରବନେ ।
ବୃକ୍ଷ କଟାଇ କୋପମନେ ॥
ନିର୍ମାଣ କଲା ବଡ଼ ଗ୍ରାମ ।
ନଗର ଭୋଜକଟ ନାମ ॥
ତହିଁ ରହିଲା ଗୃହ କରି ।
କୃଷ୍ଣ ବଇର ମନେ ଧରି ॥୫୧, ୫୨
ରୁକ୍ମିଣୀ ଘେନି ଭଗବାନ ।
ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନ ॥
ସମରେ ଜିଣି ସର୍ବ ରାଜା ।
ଯାଦବେ କଲେ ପାଦପୂଜା ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଶୁଭେ ନର ।
ହୋଇଲେ ରାଜ୍ୟ ରାଜେଶ୍ୱର ॥
ପୁର ମଣ୍ଡିଲେ ନାନାଭାବେ ।
ଆନନ୍ଦେ ମାତିଲେ ସରବେ ॥

୧. ଅମା ନିଶାରେ—ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରିରେ ।
* ଜନ୍ମ, ଅସ୍ତିତ୍ୱ, ବିପରିଣାମ, ବୃଦ୍ଧି, ଅପକ୍ଷୟ ଓ ବିନାଶ ।

ଉତ୍ସବ କଲେ ସର୍ବ ପୁରେ ।
ବାଦ୍ୟ ବାଜଇ ପଞ୍ଚସ୍ୱରେ ॥୫୩, ୫୪
ଦ୍ୱାରକାପୁର ନରନାରୀ ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥
କୃଷ୍ଣ ବିବାହେ ଉନମତ୍ତ ।
କାମିନୀ କଲେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରକା ନଗର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
ଧ୍ୱଜ ତୋରଣ ହେମମାଳ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ ସୁମଙ୍ଗଳ ॥
ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଦୀପାବଳୀ ।
ପଥେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଗନ୍ଧ ଗୋଳି ॥

ବନ୍ଧୁସ୍ୱଭାବେ ରାଜାଗଣ ।
ଆରୋହି ଆସନ୍ତେ ବାରଣ ॥
ହସ୍ତୀଙ୍କ ମଦ ଜଳେ ମହୀ ।
ବରଷାକାଳ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ମାର୍ଜନା କରି ଦାଣ୍ଡରାକ୍ଷ[୧] ।
ଦ୍ୱାରେ ରୋପିଲେ ରମ୍ଭା ବୃକ୍ଷ ॥୫୫-୫୭
କୁରୁ ସୃଞ୍ଜୟ ଆଦି ରାଜ ।
ବିଦର୍ଭ ଯଦୁ କୁନ୍ତିଭୋଜ ॥
ଏକ ଆରେକ ମତ୍ତ ହୋଇ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ॥
ମଙ୍ଗଳ କର୍ମମାନ କଲେ ।
ଗୁରୁ ଦେବତା ଆରାଧିଲେ ॥୫୮

ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣର ବାଣୀ ।
ଭରତଖଣ୍ଡ ରାଜା ଶୁଣି ॥
ରାଜକୁମାରୀ ଯେତେ ଛନ୍ତି ।
ଶୁଣି ପାଇଲେ ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥୫୯
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଯେତେ ନର ।
କେ କହୁ ତପ ତାହାଙ୍କର ॥
ଆନନ୍ଦ କଲେ ପୁରେ ପୁରେ ।
ନୟନେ ଦେଖି କନ୍ୟା ବରେ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମାଧବ ବିଭାକାଳେ ।
ବାନ୍ଧବେ ଯଉତୁକ ଦେଲେ ॥୬୦
ସେ ବରକନ୍ୟା ପାଦଗତ ।
ନମଇଁ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରୁକ୍ମିଣୀବିବାହେ ଅଷ୍ଟପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଊନଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଜନ୍ମାଦି ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ଅଣଷଠିରେ ପ୍ରକାଶିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ।
କନ୍ଦର୍ପ ବାସୁଦେବ ଅଂଶ ॥
ପୂର୍ବେ ଦେବଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟେ ଗଲା ।
ଈଶ୍ୱର ତପ ଭଗ୍ନ କଲା ॥
ଘୋର ସମାଧି ଭଗ୍ନକାଳେ ।
କଠୋର ନୟନ ଅନଳେ ॥
ଶରୀର କଲା ଭସ୍ମଯୋଗ ।
ତେଣୁ ସେ ବୋଲାଇ ଅନଙ୍ଗ ॥
କୃଷ୍ଣର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜାତ ହୋଇ ।
ପୁଣ ପାଇଲା ନିଜ ଦେହୀ ॥୧,୨
ତାହାର ପତ୍ନୀ ନାମ ରତି ।
ମାୟା ସଂଯୋଗେ ମାୟାବତୀ ॥
କାମଦେବର ଭସ୍ମକାଳେ ।
ଶମ୍ବର ନେଲା ତାକୁ ବଳେ ॥

ଅସୁର ଘରେ କାମସତୀ ।
ମାୟାମୋହନେ ମାୟାବତୀ ॥
ନିତ୍ୟେ କନ୍ୟାଏ ଜାତ କରେ ।
ଶମ୍ବର ତାକୁ ଭୋଗ କରେ ॥
ଦିନ ହରଇ ତାର ଘରେ ।
ଏକଥା ଜାଣନ୍ତି ସଂସାରେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଶମ୍ବରପୁରେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ॥
ରାତ୍ରେ ମିଳିଲେ ତାର ପାଶେ ।
କହନ୍ତି ସୁହୃଦ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଅସୁରକୁ ଗୃହିଁ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଉ କାହିଁପାଇଁ ॥
କନ୍ଦର୍ପ ତୋହର ବଇରୀ ।
ଆଜ ଜନ୍ମିଲା ଯଦୁପୁରୀ ॥
ତୁ ଯାଇ ବେଗେ କର ନାଶ ।
ସେ ତୋର ମରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ॥

ନିଶ୍ଚେ ମରିବୁ ତାର ହସ୍ତେ ।
କହି ଚଳିଲେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥(ଜ.)
ନାରଦ ବଚନେ ଅସୁର ।
ମିଳିଲା ଦ୍ୱାରକା ନଗର ॥
କୃଷ୍ଣର ଅନ୍ତଃପୁରେ ଯାଇ ।
ଯହିଁ ରୁକ୍ମିଣୀ ଛନ୍ତି ଶୋଇ ॥
ପଶିଲା ମାୟାରୂପ ଧରି ।
ସୂତିକା ଘରୁ ପୁତ୍ର ହରି ॥
ଗଗନମାର୍ଗେ ଘେନି ଯାନ୍ତେ ।
ମନେ ଭାଳଇ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ଏ ଯେବେ ମୋହର ବଇରୀ ।
ମୁଁ କିମ୍ପା ଯାକୁ କୋଳେ ଧରି ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
ସମୁଦ୍ର ଜଳେ ପକାଇଲା ॥
ଆହାର ବୋଲି ଭାବି ମନେ ।
ରାଘବ[୨] ଗିଳିଲା ତକ୍ଷଣେ ॥

୧. ଦାଣ୍ଡରାକ୍ଷ—ଦାଣ୍ଡରାସ୍ତା । ୨. ରାଘବ—ବାଳିଆ ଜାତୀୟ ବୃହତ୍‌କାୟ ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କୃଷ୍ଣର ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗେ ।
ଭସ୍ମ ନୋହିଲା ମୀନଗର୍ଭେ ॥
ସେ ମୀନ କର୍ମର ଅବଳେ ।
ପଡ଼ିଲା କଇବର୍ତ୍ତ ଜାଲେ ॥୩,୪
ଧୀବରଗଣେ ତାହା ପାଇ ।
ଶମ୍ବର ପୁରେ ଦେଲେ ନେଇ ॥
ଶମ୍ବର ମୀନ ଦେଖି ହସି ।
ସେବକେ ବୋଲଇ ବିଶ୍ୱାସି ॥
ରତିର ପାଶେ ନେଇ ଦିଅ ।
ରନ୍ଧନ କର ବୋଲି କୁହ ॥
ତକ୍ଷଣେ ମୀନ ଘେନି କରେ ।
ସେବକ ମିଳିଲେ ଭିତରେ ॥
ମୀନ କାଟନ୍ତେ ସୂପକାରେ ।
ବାଳକେ ଦେଖିଲେ ଉଦରେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପୁତ୍ର କୋଳେ ନେଇ ।
ଶମ୍ବର ଆଗରେ ଦେଖାଇ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ମହାସୁର ।
ବୋଲଇ ଶୁଣ ସୂପକାର ॥
ଦଇବେ ପୁତ୍ର ମୋର ନାହିଁ ।
ରତି ସମୀପେ ଦିଅ ନେଇ ॥
ଏ ମୋର ହୋଇବ କୁମର ।
ତକ୍ଷଣେ ଗଲେ ସୂପକାର ॥
ରତିର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ।
ଭୋ ମାତା ସମ୍ଭାଳ ବୋଇଲେ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ମାୟାବତୀ ।
ପୁତ୍ରପାଳନେ ଦେଲା ମତି ॥
ଦିନକୁ ଦିନ କୃଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ।
ବଢ଼ଇ ଅପ୍ରମିତ ତେଜ ॥
ଏମନ୍ତେ ଗଲା କେତେ ଦିନ ।
ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥
ଅସୁର ଅନ୍ତଃପୁରେ ପଶି ।
ରତିକି କହିଲେ ବିଶ୍ୱାସି ॥
ଆଦି କାରଣ କଥା କହି ।
ବୋଇଲେ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ଏହି ॥
ଅନଙ୍ଗ କୃଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜାତ ।
ସୂତିକା ଘରୁ ଏ ଦଇତ ॥
ହରି ଆଣନ୍ତେ ବାହୁବଳେ ।
ରଥୁଁ ଫିଙ୍ଗିଲା ସିନ୍ଧୁଜଳେ ॥
ଆହାର ପ୍ରାୟ ମଣି ମୀନ ।
ଗିଳିଲା କୃଷ୍ଣର ନନ୍ଦନ ॥
ସେ ମୀନ ବନ୍ଦୀ ମହାଜାଲେ ।
ଦଇବ ଦେଲା ତୋତେ ଭଲେ ॥
ଏହାକୁ ପାଳ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ।
ଶମ୍ବର ସଂହାରିବ ଏହି ॥
ବିମାନେ ତୋତେ କୋଳ କରି ।
ପଶିବ ଦ୍ୱାରକା ନଗରୀ ॥
ଲଭିଲୁ ତୋର ନିଜ କାନ୍ତ ।
କହି ଚଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ॥୫,୬
ସେ କାମନାରୀ ମାୟାବତୀ ।
ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗମ ମନେ ଚିନ୍ତି ॥
ଅସୁର ବୋଲେ ପାକଶାଳେ ।
ବସଇ ସୂପକାର ମେଳେ ॥
ରନ୍ଧନ କରି ଷଡ଼ରସ ।
ଅସୁର ମନ କରେ ତୋଷ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଦିନକୁ ଦିନ କୃଷ୍ଣସୁତ ॥
ଶୁକଳ ପକ୍ଷେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ।
ତେଜେ ବଢ଼ଇ ଦିନେ ଦିନେ ॥
ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ଶିଶୁ ଦେଖି ।
ସ୍ନେହେ ପାଳଇ ଶଶିମୁଖୀ ॥
ଅଳପ ଦିନେ ଯୁବା ଦେହ ।
ଦେଖି କାମିନୀଗଣେ ମୋହ ॥
ଭସ୍ମଅଙ୍କୁର ସେ ମଦନ ।
ବିଶେଷେ କୃଷ୍ଣର ନନ୍ଦନ ॥
ଲୋଚନେ ଦିଶେ ପଦ୍ମତେଜ ।
ଲମ୍ବ ସୁନ୍ଦର ବେନି ଭୁଜ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ।
ଅଳପ ହସେ ଶଶିମୁଖୀ ॥
କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ଅନାଇ ।
ଭାବେ କାମିନୀ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ॥
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣସୁତ ପାଶେ ।
ସକାମେ ରତିରଙ୍ଗ ଆଶେ ॥୮-୧୦
ଦେଖି ତାହାର ବିପରୀତ ।
ଭୟେ ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣସୁତ ॥
ସଂଭ୍ରମେ ତାର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ତୁ ଯେ ମୋହର ନିଜ ମାତ ।
ଏବେ ଦେଖିଲି ବିପରୀତ ॥
ମାତାର ସ୍ନେହ ଦୂର କରି ।
କାମିନୀଭାବକୁ ଆଚରି ॥୧୧
ଶୁଣି ବୋଲଇ ମାୟାବତୀ ।
ତୁ ନାଥ ମୋର ନିଜ ପତି ॥
ରୁଦ୍ରନୟନେ ଭସ୍ମ ହୋଇ ।
ଅନଙ୍ଗ ନାମ ତୁ ଯେ ବହି ॥
କେତେହେଁ କାଳେ ନିଜ ତେଜେ ।
ଜାତ ହୋଇଲୁ କୃଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟେ ॥
ନାରଦ ମୁଖୁଁ ତୋର ବାଣୀ ।
ନିଜ ମରଣ ତଥ୍ୟ ଶୁଣି ॥
ମାୟା ଅସୁର ବେଗେ ଗଲା ।
ଦ୍ୱାରକା ନଗରେ ମିଳିଲା ॥
ସୂତିକାଘରୁ ତୋତେ ଆଣି ।
ଆତ୍ମାର ରିପୁ ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଲବଣଜଳେ ପକାଇଲା ।
ତୋ ଦେହ ମୀନ ଗିଳିଥିଲା ॥
ସେ ମୀନ ଅସୁର ନିକଟେ ।
ଧୀବର ଆଣିଦେଲା ଭେଟେ ॥
ସୁଆର ଆଣି ପାକଶାଳେ ।
ଶସ୍ତ୍ରେ ଛେଦିଲା ଯେତେବେଳେ ॥
ମୀନ ଉଦରୁ ତୋତେ ପାଇ ।
ପାଳଇ ସ୍ନେହଭରେ ମୁହିଁ ॥
ନାରଦ କହିଗଲେ ଏବେ ।
ତେଣୁ ଭଜଇ ପତିଭାବେ ॥
ମୋହର ନିଜ ନାମ ରତି ।
ମାୟା ବିଗ୍ରେରେ ମାୟାବତୀ ॥
ମାୟାରେ ବଞ୍ଚାଇ ଅସୁର ।
ବସଇଁ ଅସୁର ନଗର ॥୧୨,୧୩
ଦୁର୍ଜୟ ରିପୁ ଏ ତୋହର ।
ଏହାର ପ୍ରାଣ ବେଗେ ହର ॥
ଅନେକ ମାୟା ଶସ୍ତ୍ରେ ଜାଣେ ।
ଦେବେ ଡରନ୍ତି ଯାକୁ ରଣେ ॥

ମୋହର ମାୟା ଅଛି ଯେତେ ।
ଅସୁର ନ ଜାଣଇ ତେତେ ॥
ମାୟାମୋହନ ଶସ୍ତ୍ର ଭେଦ ।
ବେଗେ ଏହାର ଶିର ଛେଦ ॥ ୧୪
ବିମାନେ ବସି ନାଥ ଏବେ ।
ଚ୍ୱଲ ଦ୍ୱାରକା ଯିବା ବେଗେ ॥
ତୋର ଜନନୀ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ॥
ଉଦରେ ବହି ଦଶମାସ ।
ପ୍ରସବି ହୋଇଲା ନିରାଶ ॥
କୁରରୀ ପ୍ରାୟ ପୁତ୍ର ଶୋକେ ।
ଦିନ ବଞ୍ଚଇ ଅତି ଦୁଃଖେ ॥
ଆକୁଳ ପୁତ୍ରଶୋକେ ଦେହୀ ।
ମୃତବତ୍ସିକା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୧୫
ଏମନ୍ତ କହି ତାର ପାଶେ ।
ମୋହନ ବିଦ୍ୟା ଦେଲା ତୋଷେ ॥
ସକଳ ମାୟା ଯେତେ ଜାଣି ।
କହିଲା ସ୍ୱାମୀ ଭାବ ଘେନି ॥ ୧୬
କୃଷ୍ଣନନ୍ଦନ ଶୁଣି ତାହା ।
ଅଭ୍ୟାସ କଲା ସର୍ବମାୟା ॥
ଏମନ୍ତେ ପାହିଲା ରଜନୀ ।
କନ୍ଦର୍ପ କରେ ଗଦା ଘେନି ॥
ଶମ୍ବର ସଭାତଳେ ମିଳି ।
ଯୁଦ୍ଧେ ଡାକଇ ମହାବଳୀ ॥
ଅନେକ ନିନ୍ଦାବାକ୍ୟ ମତ ।
କହନ୍ତେ କଳି ହେଲା ଜାତ ॥ ୧୭
ଅତି ନିନ୍ଦିତ କଥା ଶୁଣି ।
ବେଗେ ଉଠିଲା ଶିର ଝୁଣି ॥
ଶମ୍ବର କହେ ବଳଦର୍ପେ ।
ପାଦ ପ୍ରହାରେ ଯେହ୍ନେ ସର୍ପେ ॥
ବଜ୍ର ସମାନ ଗଦା କର ।
ଶମ୍ବର ହୋଇଲା ବାହାର ॥
ରୋଷେ ଲୋଚନ ତମ୍ବା ପ୍ରାୟେ ।
ପିଟିଲା ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନର ଦେହେ ॥
କୋପେ ଛାଡ଼ିଲା ମହାରଡ଼ି ।
ଯେସନେ ବଜ୍ର ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥ ୧୮, ୧୯

କୃଷ୍ଣନନ୍ଦନ ଗଦା ବେଗେ ।
କୋପେ ବୁଲାଇ ଦଶଦିଗେ ॥
ଶମ୍ବର ଗଦା କଲା ଚୂର ।
କୋପେ ଡାକିଲା ମହାବୀର ॥
କନ୍ଦର୍ପ କରେ ଗଦା ଦେଖି ।
ଅସୁର ସମର ଉପେକ୍ଷି ॥
ଗଗନମାର୍ଗେ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ଅନେକ ମାୟାଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ଶର ବରଷା ମହାଘୋର ।
କଲାକ ମାୟାବୀ ଅସୁର ॥ ୨୦, ୨୧
ବାଣ ବରଷେ ପୀଡ଼ା ପାଇ ।
କନ୍ଦର୍ପ ଚଉଦିଗେ ଚ୍ୱହିଁ ॥
ନିଜ ମୋହିନୀ ମାୟା ସତ୍ତ୍ୱ[୧] ।
ଶମ୍ବର ମାୟା କଲା ହତ ॥
ପୁଣି ଅସୁର ଶୂନ୍ୟଦେହା ।
ପ୍ରକାଶ କଲା ନାନାମାୟା ॥
ପିଶାଚ ଗନ୍ଧର୍ବ ଗୁହ୍ୟକ ।
ରାକ୍ଷସ ଉରଗ ଶୋଷକ ॥
ଶତସହସ୍ର ଅପ୍ରମିତ ।
ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶେ ଦଇତ ॥
ସକଳ ମାୟା କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ନିଜ ମାୟାରେ କଲା ହତ ॥ ୨୨, ୨୩
ନିଜ ଖଡ଼ଗ କରେ ଧରି ।
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଗଗନେ ସଞ୍ଚରି ॥
ଶମ୍ବର ଶିର ବାମକରେ ।
ଧରି କାଟିଲା କୋପଭରେ ॥
ମୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ଭୂମିତଳେ ।
ସୁନ୍ଦର କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳେ ॥
ତମ୍ବାର ପ୍ରାୟ ଦାଢ଼ି ମୁଖେ ।
ଦେଖନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେବଲୋକେ ॥ ୨୪
ଆନନ୍ଦେ କୁସୁମ ବରଷି ।
କାମ ବିଜୟ ପରଶଂସି ॥
ଅସୁର ମାରି କୃଷ୍ଣବଳା ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣରଥେ ବିଜେ କଲା ॥
କୋଳେ ବସାଇ ମାୟାବତୀ ।
ବେଗେ ଚଳିଲା ଦ୍ୱାରାବତୀ ॥

ଗଗନମାର୍ଗେ କୃଷ୍ଣପୁରେ ।
ବିମାନ ପଶିଲା ଭିତରେ ॥
ବିଜୁଳି ସଙ୍ଗେ ମେଘ ଯେହ୍ନେ ।
ଦେଖି ଚକିତ ସର୍ବଜନେ ॥ ୨୫, ୨୬
କୃଷ୍ଣ ଭୁବନେ ଯେତେ ନାରୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେବୀ ଆଦି କରି ॥
ଅପୂର୍ବ କୃଷ୍ଣର ନନ୍ଦନ ।
ଚ୍ୱହାନ୍ତେ ନିଶ୍ଚଳ ନୟନ ॥
ନୀଳଜୀମୂତ ପ୍ରାୟ ଦେହୀ ।
ପୀତବସନ ବିରାଜଇ ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ଦୀର୍ଘବାହୁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଅଇଲା ଏ କାହୁଁ ॥ ୨୭
ଅଳପ ହାସ୍ୟ ମୁଖେ ଶୋହେ ।
ରୂପେ କାମିନୀ ମନ ମୋହେ ॥
ନୀଳକୁନ୍ତଳ ଭୃଙ୍ଗ ତେଜେ ।
ସୁନ୍ଦର ମୁଖପଦ୍ମ ସାଜେ ॥
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟେ ତାକୁ ମଣି ।
ସଂଭ୍ରମେ ଉଠିଲେ ତରୁଣୀ ॥ ୨୮
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ଫିରେ ଚ୍ୱହିଁ ।
ଜାଣିଲେ କୃଷ୍ଣ ଏ ନୁହଇ ॥
ପୁଣ ମିଳିଲେ ତାର ପାଶେ ।
ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବାର ଆଶେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ତାର ମୁଖ ଚ୍ୱହିଁ ।
ମଦନେ ମନ ନ ଚଳଇ ॥
କାମିନୀରତ୍ନ ତାର କୋଳେ ।
ଦେଖି କାମିନୀ ପାଶେ ଗଲେ ॥ ୨୯
ରୁକ୍ମିଣୀ ସୁତକୁ ଅନାଇ ।
ବିତର୍କ ମନେ ବିଚ୍ୱରଇ ॥
ପ୍ରସବକାଳେ ମୋ କୁମର ।
ସୂତିକାଘରୁ ନେଲା ଚ୍ୱେର ॥
ପୁତ୍ର ସୁମରି ଶୋକମନେ ।
କ୍ଷୀର ସ୍ରବଇ ବେନି ସ୍ତନେ ॥ ୩୦
କାହୁଁ ଅଇଲା ଏ କୁମର ।
ମନୁଷ୍ୟରତ୍ନ କଳେବର ॥
କୃଷ୍ଣର ଚିହ୍ନ ଏହା ଦେହେ ।
ଦିଶଇ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ପ୍ରାୟେ ॥

୧. ସତ୍ତ୍ୱ—ପରାକ୍ରମ ।

କେଉଁ ଯୁବତୀ ଗର୍ଭେ ଥିଲା ।
ଅପୂର୍ବ କାହୁଁ ଏ ଅଇଲା ॥
ଯୁବତୀ ଅଛି ଏହା କୋଳେ ।
ଲଭିଲା ପୂର୍ବ ତପଫଳେ ॥୩୧
ମୋର ବାଳକ ନଷ୍ଟ ଗଲା ।
ସୂତିକା ଘରୁ କେ ହରିଲା ॥
ଜୀବନେ ଥିଲେ ଯହିଁ ତହିଁ ।
ଏହାର ତୁଲ୍ୟ ରୂପ ହୋଇ ॥୩୨
ଦେହେ ସକଳ ଚିହ୍ନ ବହି ।
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟ ଏ ଦିଶଇ ॥
ଆକୃତି ଅବୟବମାନେ ।
ସୁନ୍ଦର ହାସ ବିଲୋକନେ ॥୩୩
ସେ ପୁତ୍ର ଅବା ହୋଇ ଏବେ ।
ଯାହା ଧଇଲି ମୁହିଁ ଗର୍ଭେ ॥
ମୋ ଚିତ୍ତେ ସ୍ନେହ ଏହା ଗ୍ରହିଁ ।
ବାମନୟନ ମୋ ସ୍ଫୁରଇ ॥
ପୁଲକି କମ୍ପେ ବାମଭୁଜ ।
ଏହାର ଦେହେ କୃଷ୍ଣତେଜ ॥୩୪
ରୁକ୍ମିଣୀ ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହି ।
ବିଜୟ କଲେ ନରହରି ॥
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ସଙ୍ଗେ ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ସୁତ ଆଗେ ॥୩୫

ଗୋବିନ୍ଦ ତାହା ସର୍ବ ଜାଣି ।
ବାଳକ ଦେଖି ହେଲେ ତୁନି ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ଉପଗତ ॥
ଦେଖିଣ ସଂଶୟ ବିଷାଦ ।
ସକଳ କହିଲେ ନାରଦ ॥୩୬
ଶୁଣି ନାରଦ ମୁଖୁଁ ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପୁରେ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ତରୁଣ ବାଳ ବୃଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ।
ଉତ୍ସବ କଲେ ନାନା ରଙ୍ଗେ ॥
ଦେଖି ରୁକ୍ମିଣୀ ପୁଣ୍ୟରାଶି ।
ଯମର ଘରୁ ପୁତ୍ର ଆସି ॥
ମୋହିଲା ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନ ।
ବାଳ ତରୁଣ ବୃଦ୍ଧଜନ ॥
କୋଳେ କାମିନୀ ସୁକୁମାରୀ ।
ରୂପେ ଭୁବନେ ନାହିଁ ସରି ॥୩୭
ଦେବକୀଦେବୀ ବସୁଦେବ ।
ଥିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀରାମ ମାଧବ ॥
ଯଦୁନଗରେ ନାରୀ ଯେତେ ।
ମିଳିଲେ ଦୂର୍ବାଙ୍କୁର ହସ୍ତେ ॥
ଅକ୍ଷତ ଦେଇ ପୁତ୍ର ଶିରେ ।
ମଙ୍ଗଳ କଲେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ॥

ରୁକ୍ମିଣୀ ପୁତ୍ର ଧରି କୋଳେ ।
ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ସଙ୍ଗେ ସକଳ ପରିବାରୀ ।
ଆନନ୍ଦେ କୋଳେ ବଧୂ ଧରି ॥
ଯଦୁନଗରେ ଯେତେ ଜନ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ କଲେ ମନ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ଭାଗ୍ୟ ଦେଖ ।
ମରଣୁଁ ଅଇଲା ବାଳକ ॥୩୮, ୩୯
ଶୁକ କହନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପ ।
ମାତା ଦେଖିଣ ପୁତ୍ର ରୂପ ॥
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟେ ମଣି ତାହା ।
ସ୍ନେହେଣ ବଳିଲା ଉତ୍ସାହା ॥
ସ୍ୱଭାବେ କାମ କୃଷ୍ଣପ୍ରାୟେ ।
ସର୍ବଲକ୍ଷଣ ଅଛି ଦେହେ ॥
ଅନ୍ୟ ଭୁବନ ନାରୀ ଯେତେ ।
ତାହାକୁ ଦେଖି ହୃଦଗତେ ॥
କାମେ ହୋଇଲେ ଉନମତ୍ତା ।
ଚିତ୍ର ନୁହଇ ଏହୁ କଥା ॥୪୦
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ତନୟ ପ୍ରାପତ ॥
ସୁଜନେ ଶୁଣ ଶ୍ରୁତିପଥେ ।
ମାୟାରୁ ତରିବ ଯେମନ୍ତେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶମ୍ବରାସୁରବଧଃ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଦ୍ୱାରକାପ୍ରବେଶୋ ନାମ ଊନଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସତ୍ୟଭାମା ଯେ ଜାମ୍ବବତୀ । ବେନି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଯଦୁପତି ॥
ଯେମନ୍ତେ ବିବାହ ହୋଇଲେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ଷାଠିଏ ଅଧ୍ୟାରେ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ॥
ଯଦୁନଗରେ ସତ୍ରାଜିତ ।
କୃଷ୍ଣରେ କରି ଦ୍ରୋହଚିତ୍ତ ॥

ନିଜ ଦୁହିତା ସତ୍ୟଭାମା ।
ଅଂଶେ ସମ୍ଭୂତ ଯେହୁ ରମା ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ।
ନିଜ ଦୁହିତା ସଙ୍ଗେ ଆଣି ॥

କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଦେଲା ନେଇ ।
ଆପଣା ଅପ୍ରାଧ ଛଡ଼ାଇ ॥ ୧
ଏମନ୍ତେ ଶୁକ ବୋଲ ଶୁଣି ।
ପରୀକ୍ଷ କହେ ସାଧୁବାଣୀ ॥(କ୍ର.)

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଟ୍‌ପଞ୍ଚାଶଦ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

କହ କେମନ୍ତେ ସତ୍ରାଜିତ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଷୟେ ବିପରୀତ ॥
କାହୁଁ ଆଣିଲା ରତ୍ନମଣି ।
ଦୁହିତା ତୁଲେ ଦେଲା ଆଣି ॥
କି ଦ୍ରୋହ କଲା ଯଦୁପୁରେ ।
ସ୍ୱଜନ ବାନ୍ଧବ ବେଭାରେ ॥ ୨

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣି କହନ୍ତି ବ୍ୟାସସୁତ ।
ରାଜନ ଶୁଣ ଏକ ଚିତ୍ତ ॥
ଅନେକ ତପେ ସତ୍ରାଜିତ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗତେ ହେଲା ମିତ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତେ ଦିନମଣି ।
ଆପଣା କଣ୍ଠୁ ରତ୍ନମଣି ॥
ସତ୍ରାଜିତର କଣ୍ଠେ ଦେଇ ।
ତପନ ଗଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥ ୩
ଏମନ୍ତେ ମଣି କଣ୍ଠେ ଭରି ।
ଆନନ୍ଦେ ଗଲା ନିଜ ପୁରୀ ॥
ପଥେ ଆସଇ ସତ୍ରାଜିତ ।
ଦିଶଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଦିତ୍ୟ ॥
ମଣିର ତେଜେ ତାର ଦେହୀ ।
ଜନ ନୟନେ ନୋହେ ଗ୍ରହି ॥
ଗ୍ରହିଁଲେ ଚକ୍ଷୁତେଜ ନାଶେ ।
କେହି ନ ରହେ ତାର ପାଶେ ॥
ଦେଖି ସକଳେ ପଳାଇଲେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥
ଅଭୟ ପଦ୍ମପାଦେ ପଡ଼ି ।
କହନ୍ତି ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଅକ୍ଷ[୧] ଖେଳନ୍ତେ ଭଗବାନ ।
ଜନ ବଚନେ ଅବଧାନ ॥୪,୫
ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯୋଡ଼ି କର ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଚକ୍ରଧର ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ନାରାୟଣ ।
ଅନାଦି ସଂସାର କାରଣ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋର ପଦ୍ମପାଦ ।
ଦର୍ଶନେ ରବି କରେ ସଧ ॥
ଗଗନେ ଥିଲା ଦେହ ଧରି ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ବିଜେ କରି ॥
ତାହାର ତେଜେ ଭଗବାନ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ଝଲସେ ନୟନ ॥୬,୭
ତୁ ନାଥ ଜଗତ ଠାକୁର ।
ସକଳେ ତୋହର କିଙ୍କର ॥
ଦେବେ ତୋହର ପଦ୍ମପାଦେ ।
ସେବନ୍ତି ମୋକ୍ଷଫଳ ସଧେ ॥
ଦେଖିବ ତୋହର ଚରଣ ।
ତୁ ଯେ ଅନାଦି ନାରାୟଣ ॥
ଏ ଯଦୁବଂଶେ ତୁ ସମ୍ଭୂତ ।
ଶୁଣି ଆସିଲା ଛାୟାକାନ୍ତ[୨] ॥ ୮
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଜନ ବଚନ କୃଷ୍ଣ ଶୁଣି ॥
ପଦ୍ମନୟନେ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
କହନ୍ତି ଜନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ସେ ଯେ ନୁହଇ ଦିନନାଥ ।
ବର ଲଭିଲା ସତ୍ରାଜିତ ॥
ତପେ ଆଦିତ୍ୟ ସେବା କରି ।
ଆସଇ ମଣି କଣ୍ଠେ ଭରି ॥
ମଣି କିରଣ ରବିପ୍ରାୟ ।
ତୁମ୍ଭେ ନ କର ମନେ ଭୟ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଭଗବାନ ।
ଅକ୍ଷକ୍ରୀଡ଼ାରେ ଦେଲେ ମନ ॥ ୯
ଏମନ୍ତେ ସତ୍ରାଜିତ ଗଲା ।
ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲା ॥
ନିତ୍ୟେ ଉତ୍ସବ ତାର ପୁରେ ।
ଦେବମନ୍ଦିରେ ବିପ୍ରବରେ ॥୧୦
ମଣି ନିବେଶି ଦେବ ଘରେ ।
ନିତ୍ୟେ ପୂଜନ୍ତି ବିପ୍ରବରେ ॥
ଅଦ୍‌ଭୁତ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ତାର ଭୁବନେ ରତ୍ନମଣି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଷ୍ଟଭାର* ନିତି ।
ମଣି ଶରୀରୁ ଉତପତ୍ତି ॥
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମାରୀ[୩] ଭୟ ନାହିଁ ।
ଅଶୁଭ ତ୍ରାସ ନ ଲାଗଇ ॥
ସର୍ପବିଘାତ ଆଦି ରୋଗ ।
ନୁହନ୍ତି ଭୁବନେ ସଂଯୋଗ ॥
ଯହିଁ ପୂଜନ୍ତି ରତ୍ନମଣି ।
ତହିଁ ନ ଥାନ୍ତି ମାୟାପ୍ରାଣୀ ॥୧୧
ଏମନ୍ତେ ଗଲା ଦିନାକେତେ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଏକଚିତ୍ତେ ॥
ଦିନେକ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୃହେ ଅଣାଇ ସତ୍ରାଜିତ ॥
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ଦିଅ ମଣି ॥
ଏହା ଭଣ୍ଡାରେ ନାହିଁ ଧନ ।
ମଣି ଏ ପୂଜୁ କିଛି ଦିନ ॥

---

୧. ଅକ୍ଷ—ପଶା । ୨. ଛାୟାକାନ୍ତ—ସୂର୍ଯ୍ୟ । ୩. ମାରୀ—ମଡ଼କ, ମହାମାରୀ ।

* ଭାରର ପରିମାଣ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା—

ଚତୁର୍ଭିର୍ବ୍ରୀହିଭିର୍ଗୁଞ୍ଜଂ ଗୁଞ୍ଜାନ୍‌ପଞ୍ଚ ପଣଂ ପଳମ୍ ।
ଅଷ୍ଟୌ ଧରଣମଷ୍ଟୌ ଚ କର୍ଷଂ ତାଂଶ୍ଚତୁରଃ ପଳମ୍ ।
ତୁଳାଂ ପଳଶତଂ ପ୍ରାହୁର୍ଭାରଂ ସ୍ୟାଦ୍‌ବିଂଶତିସ୍ତୁଳାଃ ॥

ଅର୍ଥାତ୍—୪ ବ୍ରୀହି (ଧାନ)ରେ ୧ ଗୁଞ୍ଜା, ୫ ଗୁଞ୍ଜାରେ ୧ ପଣ, ୮ ପଣରେ ୧ ଧରଣ, ୮ ଧରଣରେ ୧ କର୍ଷ (ତୋଳା), ୪ କର୍ଷରେ ୧ ପଳ, ୧୦୦ ପଳରେ ୧ ତୁଳା ଏବଂ ୨୦ ତୁଳାରେ ୧ ଭାର ହୁଏ ।

ଉପରୋକ୍ତ ହିସାବରେ ୧ ଭାର=୮୦୦୦ କର୍ଷ । ୧ କର୍ଷ (ତୋଳା) ଆଜିର ଓଜନରେ ୧୧.୬୬୪ ଗ୍ରାମ୍ ହେଉଥିବାରୁ ୮ ଭାର ସୁନାର ଓଜନ ହେବ ୬୪୦୦୦×୧୧.୬୬୪=୭୪୬ କିଲୋ ୪୯୬ ଗ୍ରାମ୍ ।

ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦର ବଚନ ।
ଭାଳଇ ସତ୍ରାଜିତ ମନ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ଅଷ୍ଟଭାର ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭଣ୍ଡାରେ ମୋହର ॥
କେମନ୍ତେ ଦେବି ରତ୍ନମଣି ।
ଏମନ୍ତେ ଭାଳି ହେଲା ତୁନି ॥
ଅର୍ଥ କାମୁକ ଧନ ଆଶେ ।
ପଡ଼ିଲା ମାୟା ମୋହ ପାଶେ ॥
ଦେବା ନ ଦେବା ନ ବୋଇଲା ।
କୃଷ୍ଣର ଆଜ୍ଞା ଭ୍ରଷ୍ଟହେଲା ॥୧୨
ନିରାଶ କରି ଚକ୍ରଧରେ ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ମନ୍ଦିରେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ପ୍ରସେନ ନାମେ ତାର ଭ୍ରାତ ॥
ସେ ରତ୍ନମଣି କଣ୍ଠେ ଭରି ।
ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ବିଜେ କରି ॥
ମୃଗୟା ଛଳେ ସୁଖ ମନେ ।
ପଶିଲା ଯାଇ ଘୋର ବନେ ॥୧୩
ଗହନ ବନେ ସିଂହ ଥିଲା ।
ପ୍ରସେନ ଦେଖି ଓଗାଳିଲା ॥
ଅଶ୍ୱ ସହିତେ ତାକୁ ମାରି ।
ସିଂହ ସେ ମଣି କଣ୍ଠେ ଭରି ॥
ପର୍ବତ ନିକଟେ ମିଳିଲା ।
ତହିଁ ଜାମ୍ବବ ବୀର ଥିଲା ॥
ଭାଲୁଙ୍କ ରୂପ ସେ ସ୍ୱଭାବେ ।
ଧାଇଁଲା ସିଂହ ଦେଖି ବେଗେ ॥
କର ପ୍ରହାରେ ମୁଣ୍ଡ କାଟି ।
ସିଂହ ପଡ଼ିଲା ମହୀ ଲୋଟି ॥
ସେ ମଣି ଘେନି ଅତି ଖରେ ।
ପଶିଲା ପାତାଳ ବିବରେ ॥୧୪
ନିଜ ଭୁବନେ ବୀର ଯାଇ ।
ସେ ମଣି ପୁତ୍ର କଣ୍ଠେ ଦେଇ ॥
ଧାଈ ଖେଳାଏ ତାର ସୁତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥
ପ୍ରସେନ ନ ଦେଖି ନୟନେ ।
ଭାଳଇ ସତ୍ରାଜିତ ମନେ ॥

ମୃଗୟା ଗଲା ମୋର ଭ୍ରାତ ।
ଗୃହେ ନୋହିଲା ଉପଗତ ॥
ବନେ କି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରମାଦ ।
ଶୋକେ ହୋଇଲା ଗଦଗଦ ॥
ଏମନ୍ତେ କରଇ ରୋଦନ ।
ବିକଳେ ବିଗ୍ରହଇ ମନ ॥୧୫
କୃଷ୍ଣ ମାଗିଲେ ମୋତେ ମଣି ।
ମୁଁ ଯେ ନ ଦେଇ ହେଲି ତୁନି ॥
ସେ ଅବା ମାୟା ମୋତେ କଲା ।
ପ୍ରସେନ ମାରି ମଣି ନେଲା ॥
ସେ କଥା ଶୁଣି ସର୍ବଜନେ ।
ମିଳି କହନ୍ତି କାନେ କାନେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
ଲୋକରେ ଶୁଭିଲା ଲାଞ୍ଛନ ॥୧୬
ବିଷମ ଲୋକ-ଅପବାଦ ।
ଶୁଣି ପାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ଖେଦ ॥
ବୋଲନ୍ତି ମୋର ଅପବାଦ ।
ଜନମୁଖରେ ଏ ଶବଦ ॥
ମୁଁ ଏବେ କରିବି ମାର୍ଜନ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ସର୍ବଜନ ॥
ବନେ ପଶିଲେ ଭଗବାନ ।
ବୁଲି ଦେଖନ୍ତି ନାନା ସ୍ଥାନ ॥୧୭
ବନେ ବୁଲନ୍ତି ବନମାଳୀ ।
ପ୍ରସେନ ହତସ୍ଥାନେ ମିଳି ॥
ଅଶ୍ୱ ସହିତେ ବନେ ପଡ଼ି ।
ଦେଖି ଚକିତ ନରହରି ॥
ବୋଲନ୍ତି ମଲା ଏ କେମନ୍ତେ ।
ଦେଖିଲେ ସିଂହପାଦ ପଥେ ॥
ପାଦ ନିରେଖି ସର୍ବଜନ ।
ଥୋକାଏ ଗଲେ ଘୋରବନ ॥
ଗିରି ନିକଟେ ଭଗବାନ ।
ଦେଖିଲେ ସିଂହର ମରଣ ॥
ଚକିତେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ସିଂହ ମରଣ ଅନୁସରି ॥
ଦେଖିଲେ ଭଲ୍ଲୁକ ଚରଣ ।
ସଂଭ୍ରମେ ମିଳି ସର୍ବଜନ ॥

ଭଲ୍ଲୁକ ପାଦଚିହ୍ନ ପାଇ ।
ଚଳନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥
ପୁଣ କେତେହେଁ ଦୂର ଗଲେ ।
ଚରଣ ପଡ଼ିଅଛି ବିଳେ[୧] ॥
ସେ ବିଳ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।
ଦେଖି ବୋଲନ୍ତି ଦାମୋଦର ॥
ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ପ୍ରଜାଜନେ ।
ଏଠାରେ ଥାଅ ସାବଧାନେ ॥
ଆଜ ମୁଁ ଲୋକ ଅପବାଦେ ।
ପଶିବି ଏ ବିଳର ମଧ୍ୟେ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବିଳେ ପଶିଲେ ବେଗେ ଯାଇ ॥
ଅନ୍ଧାର ପଥେ ନରହରି ।
ଜାମ୍ବବ ପୁରେ ବିଜେ କରି ॥୧୮, ୧୯
ତାହାର ପୁତ୍ର କଣ୍ଠେ ମଣି ।
ଦୂରୁ ଦେଖିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବେଗେ ମିଳିଲେ ତାର ପାଶେ ।
ସେ ରତ୍ନ ଲଭିବାର ଆଶେ ॥୨୦
ଧାଈ ସେ ପୁତ୍ର ପାଶେ ଥିଲା ।
ଅପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଦେଖିଲା ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖି ଭୟ କରି ।
ସଂଭ୍ରମେ ପୁତ୍ର କୋଳେ ଧରି ॥
ଭୟେ ଡାକିଲା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ।
ଜାମ୍ବବ ଥିଲା ଯେ ଭିତରେ ॥
ଶୁଣି ଧାଇଁଲା ମହାବଳୀ ।
ବେଗେ ବାଳକ ପାଶେ ମିଳି ॥୨୧
ଦେଖିଲା ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ହୃଦରେ ଶ୍ରୀବତ୍ସର ଚିହ୍ନ ॥
ଜାମ୍ବବ ନିଜ ନାଥ ଗ୍ରହିଁ ।
ମାୟାରେ ଚିହ୍ନି ନ ପାରଇ ॥
ଇତରଲୋକ ପ୍ରାୟେ ମଣି ।
କୋପେ ଧାଇଁଲା ବୀରମଣି ॥
ଭଲ୍ଲୁକ ସ୍ୱଭାବ ଯୁକତ ।
ବେଗେ ଧଇଲା କୃଷ୍ଣହସ୍ତ ॥
ହରି ମହିମା ନ ଜାଣିଲା ।
ମଣିଷ ପ୍ରାୟ ସେ ମଣିଲା ॥୨୨

୧. ବିଳ—ବିବର ।

ତକ୍ଷଣେ ପାଦେ ପାଦ ଛନ୍ଦି ।
ଭୁଜକୁ ଭୁଜ ହୃଦେ ବାନ୍ଧି ॥
ବିଷମ ମାଲଯୁଦ୍ଧ ଘୋର ।
ଜିଣିବା ଆଶେ ବଳୀଯାର ॥
ଜିଣି ନ ପାରି ମାଲଯୁଦ୍ଧେ ।
ସମର କରନ୍ତି ଆୟୁଧେ ॥
ବୃକ୍ଷ ପାଷାଣ ହସ୍ତେ ଧରି ।
ପିଟନ୍ତି ଘୋରନାଦ କରି ॥
ଆମିଷ ଅର୍ଥେ ଯେହ୍ନେ ଖଗ ।
କୋପେ କରନ୍ତି ରଣରଙ୍ଗ ॥୨୩
ଏମନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଦିନ ।
ସମର କଲେ ବେନି ଜନ ॥
ବୃକ୍ଷ ପାଷାଣ ଚୂର ଗଲା ।
ଅନେକ କୋପ ଉପୁଜିଲା ॥
ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାରି ହୃଦେ ତାଡ଼ି ।
ଶବଦ ମେଘ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥
ନିରତେ କରନ୍ତି ସମର ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୁରୁବୀର ॥୨୪
କୃଷ୍ଣର ମୁଷ୍ଟି ହୃଦେ ବାଜି ।
ଜାମ୍ବବ ଗଣ୍ଠି ଛନ୍ଦ ଭାଜି ॥
କ୍ଷୀଣ ହୋଇଲା ବଳ ଗାତ୍ର ।
ବିସ୍ମୟେ ହୋଇ ମୂରୁଛିତ ॥
ଗ୍ରହିଁଲା କୃଷ୍ଣର ବଦନ ।
ତକ୍ଷଣେ ପାଇ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥୨୫
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଭୋ ନାଥ କର ମୋତେ ତ୍ରାହି ॥
ତୁ ସର୍ବ ପ୍ରାଣ ଓଜ ବଳ ।
ମହାପୁରୁଷ ଆଦିମୂଳ ॥
ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ମୁରାରି ।
ସଂସାର ମାୟାବଳେ କରି ॥
ପ୍ରଭବ ବିଷ୍ଣୁ ତୁ ଈଶ୍ୱର ।
ମହାମହିମ ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥୨୬
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେତେ ସୃଷ୍ଟିପାଳ ।
ତାହାଙ୍କ ସ୍ରଷ୍ଟା ତୁ ଗୋପାଳ ॥
ଏ ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତେ ତୋର ଦେହେ ।
ପଶନ୍ତି ପରମାଣୁ ପ୍ରାୟେ ॥

କାଳଦଳନ ବାନା ତୋର ।
ପରମ ଆତ୍ମା ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥୨୭
ଈଷିତ ରୋଷିତ ବଦନ ।
ଦେଖି ଜଳଧି କମ୍ପମାନ ॥
ଯେ ମହାମତ୍ସ୍ୟ ଗ୍ରାହଗଣ ।
କ୍ଷୋଭିତ ହୋଇ ଅନୁକ୍ଷଣ ॥
ତୋହର ଚରଣେ ପଡ଼ିଲେ ।
ଲଙ୍କା ଗମନେ ମାର୍ଗ ଦେଲେ ॥
ପର୍ବତେ ସେତୁବନ୍ଧ କରି ।
ଘୋର ସମୁଦ୍ର ହେଲେ ତରି ॥
ଲଙ୍କା ଦହିଲୁ ଘୋର ଦୃଷ୍ଟି ।
ରାବଣ ଦଶମୁଣ୍ଡ କାଟି ॥
ରାକ୍ଷସ ଶିରେ ମହୀଘଳୀ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ଭରିଲୁ ବନମାଳୀ ॥
ଏମନ୍ତ ମହିମା ତୋହର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ମୁଁ ତୋର ॥୨୮
ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣି ତା ବଚନ ।
ହୋଇଲେ ଅତି ହୃଷ୍ଟମନ ॥
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାୟେ ।
ଦୟା ବସିଲା କୃଷ୍ଣଦେହେ ॥
ଜାମ୍ବବ ଶିରେ ଦେଇ କର ।
ଆଶ୍ୱାସ କଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ପରମ ଦୟାଭାବ କରି ।
କହନ୍ତି ତାର କର ଧରି ॥
ମେଘ ଗମ୍ଭୀର ମଞ୍ଜୁ ବାଣୀ ।
ହସି କହନ୍ତି ପଦ୍ମପାଣି ॥୨୯, ୩୦
ଏ ମଣି ହେତୁ ତୋର ବିଳେ ।
ପଶିଲି ମିଥ୍ୟାବାଦ ଛଳେ ॥
ଦୁଃସହ ଜନ-ଅପବାଦ ।
ମିଥ୍ୟାବଚନେ ମନ ଖେଦ ॥
ଏ ମଣି ଯଦୁପୁରେ ନେବି ।
ଆପଣା ଦୋଷ ଛଡ଼ାଇବି ॥୩୧
ଜାମ୍ବବ କୃଷ୍ଣବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ପରିମାଣି ॥
କୃଷ୍ଣ ଅଇଲେ ମୋର ଘର ।
କି ଅବା ଦେବି ଉପହାର ॥

ମୋର ଦୁହିତା ଜାମ୍ବବତୀ ।
ତାର ସଦୃଶେ କୃଷ୍ଣ ପତି ॥
ଏମନ୍ତେ ମନେ ବିଗ୍ରହିଲା ।
କନ୍ୟାର କଣ୍ଠେ ମଣି ଦେଲା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦତଳେ ଥୋଇ ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ପରମ ପୁରୁଷ ।
ମୋହର ନ ଘେନିବା ଦୋଷ ॥
ଅନେକ କଲି ଅପରାଧ ।
ନ ଚିହ୍ନି ତୋର ପଦ୍ମପାଦ ॥୩୨
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ହେ ରାଜନ ।
ଦ୍ୱାରେ ଯେ ଥିଲେ ସର୍ବଜନ ॥
ନିରତେ ବିଳ ଦ୍ୱାରେ ରହି ।
କୃଷ୍ଣ ଆଗମେ ମନ ଦେଇ ॥
ବଞ୍ଚିଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସ ।
ନ ଦେଖି ହୋଇଲେ ନିରାଶ ॥
ବାହୁଡ଼ିଗଲେ ଦୁଃଖ ମନେ ।
କହିଲେ କୃଷ୍ଣର ଭୁବନେ ॥୩୩
ଶୁଣି ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ।
ଏ ଆଦି ସକଳ ଯାଦବ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ଆଦି ବଧୂଜନ ।
ଶୁଣି ହୋଇଲେ ହତଜ୍ଞାନ ॥
ମିଳି ସକଳ ବନ୍ଧୁଜନ ।
ବିକଳେ କରନ୍ତି ରୋଦନ ॥
ନ ଦେଖି ଅଭୟ ଚରଣ ।
ସଙ୍କଳ୍ପେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ମରଣ ॥
ନ ଦେଖି ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ଜୀବନ ନ ପାରନ୍ତି ଧରି ॥୩୪
ଦ୍ୱାରକାପୁର ଜନେ ଯାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ସତ୍ରାଜିତେ ଗ୍ରହିଁ ॥
ତୋହର ଯୋଗୁଁ ଏ ନଗରୀ ।
ଆଜୁଁ ହୋଇଲା ହତଶିରୀ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦୁଃଖ ଶୋକ ମନେ ।
ମିଳିଲେ ଭବାନୀ ଭବନେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଲଭିବାର ଆଶେ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଉମାପାଶେ ॥
ନମୋ ଜଗତ ଆଦିମାତ ।
ଯାଦବେ ହୋଇଲୁଁ ଅନାଥ ॥

ଦୁର୍ଗମ ଦୁଃଖ ନାଶିବାରେ ।
ଦୁର୍ଗା ବୋଲାଉ ତିନି ପୁରେ ॥
ତୋ ପାଦେ ପଶିଲୁଁ ଶରଣ ।
ଦେଖାଅ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ॥୩୫
ଯଦୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ଶୋକ ଶୁଣି ।
ବଚନ କହନ୍ତି ଭବାନୀ ॥
କିଛି ନ କର ମନେ ଶୋକ ।
ଦେଖିବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ମୁଖ ॥
ଏମନ୍ତ କହୁଁ କହୁଁ ଜନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମିଳିଲେ ଭୁବନେ ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ ଭଗବାନ ।
ଘେନାଇ ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ ॥
ହରଷ କରି ସୁର ନର ।
ବିଜୟ କଲେ ନିଜ ପୁର ॥୩୬, ୩୭
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ସର୍ବଜନେ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଦରଶନେ ॥
ମଲା ପୁରୁଷ ଯେହ୍ନେ ଆସି ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସି ॥
ତକ୍ଷଣେ ସତ୍ରାଜିତେ ଆଣି ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଉଗ୍ରସେନର ସଭାମଧ୍ୟେ ।
କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି ମନ ଖେଦେ ॥
ମଣି ଆଣିଲେ ଯେତେ ଦୁଃଖେ ।
କହିଲେ ଆପଣା ଶ୍ରୀମୁଖେ ॥
ମଣି ତାହାର ହସ୍ତେ ଦେଇ ।
ପୁରେ ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ॥୩୮
ସଭାରୁ ସତ୍ରାଜିତ ମଣି ।
ସଭୟେ ନିଜ କରେ ଘେନି ॥
ଅତି ଲଜ୍ଜିତେ ଅଧୋମୁଖେ ।
ପଥେ ଚାଲଇ ନିଜ ଦୁଃଖେ ॥
ମନେ ବାଧିଲା ଅନୁତାପ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ କଲି ପାପ ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ମନ ଖେଦେ ।
ଭାଳଇ କୃଷ୍ଣ ଅପରାଧେ ॥୩୯
ନିରତେ ଭାଳଇ ବିଷାଦେ ।
ଦ୍ରୋହ ଚିନ୍ତିଲି ପଦ୍ମପାଦେ ॥
କେମନ୍ତେ ଆତ୍ମଦୋଷ ଯିବ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବ ॥୪୦
ଲୋକେ ବୋଲିବେ ମୋତେ ଭଲ ।
ତେବେ ସେ ଯିବ ଆତ୍ମା ଶଲ[୧] ॥
ବିଚାର ନାହିଁ ମୋର ତହିଁ ।
ସ୍ୱଭାବେ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଁ ଅଟଇ ।
ଅଜ୍ଞାନ ମୂଢ଼ ଧନଲୋଭୀ ।
ଆପଣା ଦୋଷେ ପରାଭବୀ ॥
କାଞ୍ଚନ ଲୋଭୀ ଚିତ୍ତ ମୋର ।
ଅଯଶ କଲି ତିନିପୁର ॥୪୧
ଏ ଯେ କୁମାରୀ ଅଛି ମୋର ।
ଅମୂଲ୍ୟ ସ୍ତିରୀରତ୍ନ ସାର ॥
ଏ ମଣି ଏହା କଣ୍ଠେ ଦେଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସମର୍ପିବି ନେଇ ॥
ଏ ଯେ ଉପାୟ ମୋର ଭଲ ।
ଏ ନାରୀରତ୍ନ ମଣି ତୁଲ୍ୟ ॥
ସେ ହରି କମଳାର ପତି ।
ଅନ୍ୟଥା ନାହିଁ ତାର ଶାନ୍ତି ॥୪୨
ଏମନ୍ତ ନିଜ କର୍ମ ଚିନ୍ତି ।
ଛାଡ଼ିଲା ମନୁଁ ଖେଦ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଚାରିଲା ।
ଦୁହିତା ଅଳଂକୃତ କଲା ॥
କନ୍ୟାର କଣ୍ଠେ ମଣି ଦେଇ ।
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଯାଇ ॥
ଅଞ୍ଜଳି କରି ବେନି କର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହଇ ମଧୁର ॥
ତୁ ନାଥ ଜଗତଠାକୁର ।
ମୁଁ ତୋର ଚରଣେ କିଙ୍କର ॥
ସତ୍ୟଭାମାକୁ ତୋତେ ଦେଇ ।
ଶରଣ ପଶିଲି ଗୋସାଇଁ ॥୪୩
ଏମନ୍ତ ତାର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଦୟା ବସିଲା ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆନନ୍ଦ ମନେ ଦେବଦେବା ।
ସତ୍ୟଭାମାକୁ କଲେ ବିଭା ॥
ଅଂଶେ କମଳା ଅବତାର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
ଅନେକ ହୋଇଥିଲେ ବର ।
ବିଭା ହୋଇଲେ ଚକ୍ରଧର ॥୪୪
ବିବାହ ଅନ୍ତେ ଚକ୍ରପାଣି ।
କରେ ଘେନିଲେ ରତ୍ନମଣି ॥
ସତ୍ରାଜିତର ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ମଣି ନିଅ ତୁହି* ॥
ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟକଣ୍ଠୁ ଅବତରି ।
କେ ଅବା ପାରିବଟି ଧରି ॥
ରବି ଭକତି ତପଫଳେ ।
ତୁ ଏହା ଧରିପାରୁ ଭଲେ ॥
ଏ ମଣି ପ୍ରସାଦରୁ କରି ।
ବିଭା ହୋଇଲି ବେନି ନାରୀ ॥୪୫
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତ ବିନୋଦେ ଭାଗବତ ॥
ହରିଚରିତ ସୁଧାମୟ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ପାପ ହୋଏ କ୍ଷୟ ॥
ସୁଜନେ ଏଣେ କର ଆଶ ।
ହେଲେ ତରିବ ମୋହପାଶ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ସ୍ୟମନ୍ତକମଣିହରଣେ ଜାମ୍ବବତୀସତ୍ୟଭାମାବିବାହୋ ନାମ ଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

୧. ଶଲ—ନିନ୍ଦା, କଳଙ୍କ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସତ୍ରାଜିତକୁ ମଣି ଫେରାଇ ଦେଇ କେବଳ ତାହାର ଫଳ ଅର୍ଥାତ୍ ତହିଁରୁ ପ୍ରତିଦିନ ମିଳୁଥିବା ଅଷ୍ଟଭାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରାଜକୋଷକୁ ଦେବାପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ ।

ଏକଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପୁଣି ହିଁ ଶତଧନୁ ବଧୁଁ । ମଣି ହରଣ ଅପବାଦୁଁ ॥
ଯେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ହେଲେ ପାର । ଏକଷଠିର ସମାଗ୍ରର ॥

ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣଭାବ ଘେନି ।
କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନରନାଥ ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଉପଗତ ॥
କୁରୁନଗରୁ ଦୂତ ବେଗେ ।
କହିଲା ରାମ କୃଷ୍ଣ ଆଗେ ॥
ଜତୁର ଘରେ ପଞ୍ଚଭ୍ରାତ ।
ଜନନୀ ତୁଲେ ହେଲେ ହତ ॥
ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟେ ।
ଭଲେ ଅଛନ୍ତି ପାଣ୍ଡୁପୋଏ ॥
ଶୁଣି ବିକଳ ବସୁଦେବ ।
ଭୁବନେ ଯେତେକ ଯାଦବ ॥
ବିଷାଦେ କରନ୍ତି ରୋଦନ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଦୁଃଖମନ ॥
ଶୋକ ନିବାରି ବେନି ଭାଇ ।
ରଥେ ବସିଲେ ସଜ ହୋଇ ॥
କୁଳ ବେଭାରେ ରାମହରି ।
କୁରୁନଗରେ ବିଜେ କରି ॥ ୧
ଭୀଷ୍ମ ବିଦୁର କୃପ ମେଳେ ।
ଗାନ୍ଧାରୀ ଦ୍ରୋଣ ଶଲ୍ୟ ତୁଲେ ॥
ଲୋକ ବେଭାରେ ବେନି ଭାଇ ।
କହନ୍ତି ମନେ ଦୁଃଖ ବହି ॥
ଦେଖ ଏ ସଂସାର ବେଭାର ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ଦେବାସୁର ନର ॥
ଭବସାଗରେ ଏହି ମତେ ।
ସକଳେ ଯିବା ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ଏମନ୍ତେ ତୁଲ୍ୟ ଦୁଃଖ ବହି ।
ବାନ୍ଧବ ମଧ୍ୟେ ବେନି ଭାଇ ॥
କହନ୍ତି ସଂସାର ବେଭାର ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ॥ ୨
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ତିନିଜଣ ।
ବିଗ୍ରର କଲେ ଏକମନ ॥
ଗଗନେ ଅସ୍ତ ଗଲା ଭାନୁ ।
ଅକ୍ରୂର ତୁଲେ ଶତଧନୁ ॥
କୃତବର୍ମାଙ୍କୁ ରାଇ ଧୀରେ ।
ବିଗ୍ରର କଲେ ଏକତ୍ରରେ ॥
ଦେଖ ଏ ପାପୀ ସତ୍ରାଜିତ ।
ଅନ୍ୟାୟେ କଲା ବିପରୀତ ॥
ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ।
ବରିଲା ସତ୍ୟବାକ୍ୟ ଦେଇ ॥
ଏବେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କଲା ।
କନ୍ୟା ଗୋବିନ୍ଦେ ସମର୍ପିଲା ॥
ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଜନ ମନ୍ଦଭାବ ।
ପ୍ରସେନ ପଛକୁ ଏ ଯିବ ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ମଣି ଏହା ତହିଁ ।
କେମନ୍ତେ ଆମ୍ଭ କରେ ହୋଇ ॥
ଅକ୍ରୂର ବୋଲେ ତାହା ଶୁଣି ।
ଜୀବନ୍ତେ ନ ଦେବ ଏ ମଣି ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବିଗ୍ରରିଲେ ।
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ରାତ୍ରେ ଗଲେ ॥
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ଶତଧନୁ ।
କୋପେ କମ୍ପଇ ତାର ତନୁ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲା ଭିଡ଼ି ଗାଢ଼େ ।
କରେ ଘେନିଲା ଯମଦାଢ଼େ[୧] ॥
ରାତ୍ରେ ମିଳିଲା ତାର ପୁରେ ।
ସତ୍ରାଜିତର ଶଯ୍ୟାଠାରେ ॥
ଦଇବେ କ୍ଷୀଣ ତା ଜୀବନ ।
ଯାହା ସଞ୍ଚିଲେ ଭଗବାନ ॥୩-୫
ନିକଟେ ଥିଲେ ଯେ କାମିନୀ ।
ସଂଭ୍ରମେ କଲେ ଗୋଳଧ୍ୱନି ॥
ଅନାସ୍ତ[୨] ପ୍ରାୟ ଶୋକ କରି ।
ତାହାର କର ଛନ୍ତି ଧରି ॥
ସ୍ତିରୀଙ୍କି କରି ଅବହେଳା ।
ଛେଦିଲା ସତ୍ରାଜିତ ଗଳା ॥
ପଶୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ବଧ କରି ।
ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ କରେ ଧରି ॥
ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲା ।
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ॥ ୬
ଶୁଣ ରାଜନ ଶୁଦ୍ଧକର୍ମା ।
ପିତା ମରଣେ ସତ୍ୟଭାମା ॥
ବିଳାପ କରେ ଶୋକେ ପଡ଼ି ।
ଭୁଜ ଯୁଗଳେ ଶିର ତାଡ଼ି ॥
ହା ହା ପିଅର ବୋଲି ମୋହେ ।
ଜୀବନ ନ ରହଇ ଦେହେ ॥ ୭
ମୃତ ଶରୀରେ ଗନ୍ଧ ଲେପି ।
ତଇଳଦ୍ରୋଣୀ ମଧ୍ୟେ କ୍ଷେପି ॥
ପିତା ବିୟୋଗ ଶୋକତ୍ରାସେ ।
କୋପେ ଗମିଲା କୁରୁଦେଶେ ॥
ପିତା ବିୟୋଗେ ଦୁଃଖ ବହି ।
ଚଳନ୍ତେ ଦିଗ ନ ଦିଶଇ ॥
କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ତାହା ଭଲେ ।
ହସ୍ତିନାପୁରେ ରାମ ତୁଲେ ॥ ୮
ଏମନ୍ତେ ସତ୍ୟଭାମା ଯାଇ ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶତଧନୁ ଗ୍ରେର ।
ବଧିଲା ମୋହର ପିଅର ॥
ଘରେ ପଶିଲା ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ।
ପଶୁର ପ୍ରାୟ ବଧ କରି ॥

୧. ଯମଦାଢ଼—ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାରବିଶିଷ୍ଟ ଖଡ୍‌ଗ । ୨. ଅନାସ୍ତ—ଅନାଥ, ନିରାଶ୍ରୟ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଅମୂଲ୍ୟ ମଣି ଘେନି କରେ ।
ପଳାଇଗଲା ଅନ୍ଧକାରେ ॥
ଅନାସ୍ତ ମୋହର ଜୀବନ ।
ଏମନ୍ତେ କରଇ ରୋଦନ ॥
ଶୁଣି ଚକିତ ଦାମୋଦର ।
ବେନି ଲୋଚନୁ ବହେ ନୀର ॥
ସତ୍ୟଭାମାର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ରୋଦନ କଲେ ବେନି ଭାଇ ॥
ନିକଟେ କୁରୁବଳ ମଧ୍ୟେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କହିଲେ ବିଷାଦେ ॥
ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କୁ ଆଗକରି ।
ରଥେ ବସିଲେ ରାମହରି ॥
ଦାରୁକ ବାହେ ଧାଡିକାରେ ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି କୋପଭରେ ॥
ଶତଧନୁର ଶିର ହାଣି ।
ଆଜ ଆଣିବି ରତ୍ନମଣି ॥୯,୧୦
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ହେ ରାଜନ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗମନ ॥
ସଭୟେ ଶତଧନୁ ଶୁଣି ।
କରେ ଘେନିଲା ରତ୍ନମଣି ॥
କୃତବର୍ମାର ପୁରେ ପଶି ।
ବିଶ୍ୱାସେ କହେ ପାଶେ ବସି ॥
ସତ୍ରାଜିତର ଶିର ହାଣି ।
ମୁଁ ଯେ ଆଣିଲି ରତ୍ନମଣି ॥
ତୋର ବଚନେ ମତିଭ୍ରମ ।
ନ ଜାଣି କଲି ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ମୋତେ ମାରିବେ ଚକ୍ରଧର ।
ତୁ ଏବେ ପକ୍ଷ ହୁଅ ମୋର ॥
ଏମନ୍ତ କୃତବର୍ମା ଶୁଣି ।
ଭୟେ ବୋଲଇ ସାଧୁବାଣୀ ॥୧୧
ରାମ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦ୍ରୋହ କରି ।
କେ ଅବା ଥିବ ଦେହ ଧରି ॥
ଯାହାର କୋପେ କଂସ ମଲା ।
ସର୍ବସମ୍ପଦ ନାଶ ଗଲା ॥

ସପ୍ତଦଶ ବାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ହାରିଲା ଜରାସନ୍ଧ ॥
ତାର ବଇରୀ ହୋଇ ବଳେ ।
କେ ଅବା ଥିବ ରବି ତଳେ ॥୧୨,୧୩
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତା ବଚନ ।
ଚଳିଲା ଅକ୍ରୂର ଭୁବନ ॥
ପଡ଼ି ତାହାର ପାଦତଳେ ।
ବୋଲଇ ଜୀବନ ବିକଳେ ॥
ମୋତେ କୋପିଲେ ଚକ୍ରଧର ।
ମୁଁ ଏବେ ଶରଣ ତୋହର ॥
ତୋହରି ବୋଲେ କଲି ଏହା ।
ଅକ୍ରୂର ହୁଅ ମୋତେ ସାହା ॥
ଶୁଣି ବୋଲଇ ଦାନପତି ।
ନ ଜାଣୁ ଗୋବିନ୍ଦର ଗତି ॥
ସେ ରାମ କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ।
ପଶ ଯା ତାହାର ଶରଣେ ॥
ଯେ ବିଶ୍ୱମାୟା ଲୀଳା କରି ।
ସର୍ଜଇ ପାଳଇ ସଂହରି ॥
ତାର ମହିମା କେବା କହି ।
ମାୟା ସଂସାରେ ଦେହ ବହି ॥୧୪,୧୫
ଜାଣୁନା ବାଳକ ବୟସେ ।
କି କି ନ କଲା ନନ୍ଦ ଦେଶେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ତୁଲେ ବାଦ କଲା ।
ହସ୍ତକେ ପର୍ବତ ଧଇଲା ॥
ବାଳକ କରେ ଛତ୍ର ଯେହ୍ନେ ।
ଦେଖି ଚକିତ ସର୍ବଜନେ ॥୧୬
ଯେ କୃଷ୍ଣ ଜଗତ କାରଣ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଯାର କର୍ମ ଗୁଣ ॥
ଅନନ୍ତ ଆଦିକୂଟ[୧] ହରି ।
ଯେ ଆତ୍ମା ରୂପେ ବିଶ୍ୱ ଧରି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର ।
ଏମନ୍ତ କହିଲା ଅକ୍ରୂର ॥୧୭
ତା ଶୁଣି ଶତଧନୁ ଭୟେ ।
ବୋଲଇ ପଡ଼ି ତାର ପାୟେ ॥

ଏ ମଣି ଥାଉ ତୋର ଠହିଁ ।
ମୋର ଜୀବନ ଆଉ କାହିଁ ॥
ନିଶ୍ଚେ ମାରିବେ ଚକ୍ରଧର ।
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମ ଏ ମୋହର ॥
ମଣି ଅକ୍ରୂର କରେ ଦେଇ ।
ମିଳିଲା ଅଶ୍ୱଶାଳେ ଯାଇ ॥
ଯେ ଅଶ୍ୱ ଗମେ ପାଦବଳେ ।
ଶତେ ଯୋଜନ ଅବହେଳେ ॥
ସେ ଅଶ୍ୱ ପରେ ବସେ ଯାଇ ।
ଉତ୍ତର ଦିଗେ ସେ ପଳାଇ ॥୧୮
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ତାହା ଜାଣି ॥
ରଥେ ବସିଲେ ବେନି ଭାଇ ।
ଦାରୁକ ବେଗେ ରଥ ବାହି ॥
ସେ ଶତଧନୁ ଗୁରୁଦ୍ରୋହୀ* ।
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ନ ଜାଣଇ ॥୧୯
ଅଶ୍ୱେ ପଳାନ୍ତେ ମହାବଳୀ ।
ମିଥିଳା ଉପବନେ ମିଳି ॥
ଅଶ୍ୱ ପଡ଼ିଲା ମୁହଁ ମାଡ଼ି ।
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରାଣ ଗଲା ଛାଡ଼ି ॥
ଅଶ୍ୱ ଉପେକ୍ଷି ମହାବୀର ।
ପାଦେ ପଳାଏ ଅତି ଖର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖି ତା ଗମନ ।
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ବହନ ॥
କୋପ ନୟନେ ନରହରି ।
ଧାଇଁଲେ କରେ ଧନୁ ଧରି ॥
ଦେଖି ସେ ଗୋବିନ୍ଦର ମନ୍ୟୁ ।
ଭୟେ ପଳାଏ ଶତଧନୁ ॥
ପାଦେ ପଳାନ୍ତେ କମ୍ପେ କାୟ ।
ଚକ୍ର ପେଶିଲେ ଦେବରାୟ ॥
କୃଷ୍ଣର ଚକ୍ର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର ।
କାଟିଲା ଶତଧନୁ ଶିର ॥
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଗଳା ତଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥

୧. ଆଦିକୂଟ—ସ୍ଥିର, ଅଚଳ ।

* ଗୁରୁଜନସ୍ଥାନୀୟ ସତ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିବାରୁ ଶତଧନୁ(ଶତଧନ୍ୱା)କୁ ଗୁରୁଦ୍ରୋହୀ କୁହାଯାଇଛି ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_13_Front

ତାହାର ବସ୍ତ୍ରେ ମଣି ଖୋଜି ।
ନ ପାଇ କୃଷ୍ଣ ମନେ ହେଜି ॥୨୦, ୨୧
ମଣି କାହାର ହସ୍ତେ ଦେଇ ।
ଡରେ ଅଇଲା ଏ ପଳାଇ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲେ ।
ରାମର ନିକଟେ ମିଳିଲେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଗୋପୀନାଥ ।
ଭୋ ଦେବ ଶୁଣ ବିପରୀତ ॥
ନିଶ୍ଚେ ମାରିଲି ଶତଧନୁ ।
ଯେଣୁ ଏ ମୋତେ କଲା ମନ୍ୟୁ ॥
ମଣି ଏହାର ହସ୍ତେ ନାହିଁ ।
କହିଲେ ରାମ ମୁଖ ଚାହିଁ ॥୨୨
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ହଳଧର ।
କୋମଳ ଗଭୀର ଉତ୍ତର ॥
ଏ ମଣି ଅଛି ତୋ ଭୁବନେ ।
ସନ୍ଦେହ ନ କର ତୁ ମନେ ॥
କାହାର ହସ୍ତେ ମଣି ଥୋଇ ।
ଭୟେ ଅଇଲା ସେ ପଳାଇ ॥
ମଣି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ଯାଅ ଘର ।
ମୁଁ ଯିବି ଜନକ ନଗର ॥
ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ସେ ମୋହର ।
ଦେଖିବି ତାହାଙ୍କ ବେଭାର ॥
ଏମନ୍ତ କହି ହଳଧାରୀ ।
ଜନକପୁରେ ବିଜେ କରି ॥୨୩, ୨୪
ରାମ ଆଗମ ଦେଖି ରାଜା ।
ସଂଭ୍ରମେ କଲା ପାଦପୂଜା ॥
ଜନକ ପୂଜିଲା ଚରଣ ।
ସନ୍ତୋଷେ ରେବତୀରମଣ ॥୨୫
କେତେହେଁ ଦିନ ତହିଁ ରହି ।
ଜନକ ପ୍ରିୟ ଭାବ ବହି ॥
ହସ୍ତିନାପୁରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଶୁଣିଲା ରାମ ଆଗମନ ॥
ମନ ଆନନ୍ଦେ ଅନ୍ଧସୁତ ।
ମିଥିଳାପୁରେ ଉପଗତ ॥
ମିଳିଲା ହଳଧର ପାଶେ ।
ଅନେକ ଭକତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥

ଗଦା ସଂଗ୍ରାମେ ଘୋର ଦୀକ୍ଷା ।
ରାମର ତହୁଁ କଲା ଶିକ୍ଷା ॥୨୬
ଗୋବିନ୍ଦ ବସି ନନ୍ଦିଘୋଷେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ନିଜ ଦେଶେ ॥
ଶତଧନୁର ଶିର ହାଣି ।
ତା ଦେହେ ନ ପାଇଲେ ମଣି ॥
ସକଳ ପ୍ରିୟା ଆଗେ କହି ।
ମାୟା ଭିଆଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୨୭
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ।
ବାନ୍ଧବ ପ୍ରିୟ ବନମାଳୀ ॥
ମଲା ଯେ ସତ୍ରାଜିତ ବୀର ।
ପ୍ରେତ ଉଚିତ କ୍ରିୟା ତାର ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କରାଇଲେ ଭାବେ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପ ଏବେ ॥୨୮
ଶତଧନୁର ବଧ ଶୁଣି ।
ଅକ୍ରୂର ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
କୃତବର୍ମାର ତୁଲେ ଭାଳି ।
ନିଶ୍ଚେ ମାରିବେ ବନମାଳୀ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ମନେ ଛନ୍ନ ।
ପଳାଇଗଲେ ବେନି ଜନ ॥୨୯
ଅକ୍ରୂର ଯେତେବେଳେ ଗଲା ।
ଶୁଣ ରାଜନ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ରିଷ୍ଟ ଜାତ ।
ଦେଖି ଚକିତ ଯଦୁନାଥ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଭୂମି ଗଗନ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେହେ ବ୍ୟାଧି ଜାତ ।
ମନ ଉଚ୍ଚାଟ ଉଲ୍‌କାପାତ ॥
ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି ଦଶଦିଶେ ।
ଭୂମି କମ୍ପଇ ମହାତ୍ରାସେ ॥୩୦
ଦ୍ୱାରକାପୁର ଜନେ ଗ୍ରହିଁ ।
ଭାଳନ୍ତି ଏକରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ॥
ଘୋର ଆପଦ ଆଗମନେ ।
ଭାଳି ବୋଲନ୍ତି ବୃଦ୍ଧଜନେ ॥
ଅକ୍ରୂର ପଳାଇଲା ଡରେ ।
ତେଣୁ ଆପଦ ଯଦୁପୁରେ ॥

ଅକ୍ରୂର ବିନୁ ଏହି ରିଷ୍ଟି ।
ରୁଧିର ସଙ୍ଗେ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି ॥୩୧
ଅନେକ ଅକ୍ରୂରର ଗୁଣ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ପୂର୍ବେ ଯେ ଥିଲା କାଶୀରାଜା ।
ସୁଖେ ପାଳଇ ଜନପ୍ରଜା ॥
ଏମନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ର ତା ଭୁବନେ ।
ବୃଷ୍ଟି ନ କଲା କୋପମନେ ॥
ଅନ୍ନ ନ ପାଇ କ୍ଷୁଧା ଭୟେ ।
ଅନେକ ଜନ ଗଲେ କ୍ଷୟେ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଜନପ୍ରଜା ।
ଭୟେ ପଳାଇ କାଶୀରାଜା ॥
ଶ୍ୱଫଲ୍କ ନାମେ ଯେ ଯାଦବ ।
ସୁପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ସେ ସାଧବ ॥
ପୂର୍ବେ ଅନେକ ତପ କଲା ।
ଇନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ ବର ଦେଲା ॥
ସେ ଯହିଁ ଥାଇ ଦେହ ଧରି ।
ସେ ଦେଶେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃଷ୍ଟି କରି ॥
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରରିଲେ ବସି ।
ଶ୍ୱଫଲ୍କେ ଆଣିଲେ ବିଶ୍ୱାସି ॥
କନ୍ୟାଏ ଥିଲା ତାର ଘର ।
ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପ ତାର ॥
ଶୁଣ କନ୍ୟାର ଜନ୍ମବାଣୀ ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ପୂର୍ବେ ଅଛୁ ଶୁଣି ॥
ଜନନୀ ଗର୍ଭେ ଚିରବାସ ।
ରହିଲା ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ॥
ଜାତ ନୋହିଲା ଯେତେବେଳେ ।
ନୃପତି ଭାଳଇ ବିକଳେ ॥
ଦିନେକ ପତ୍ନୀ ଗର୍ଭ ଗ୍ରହିଁ ।
କହେ ବିକଳ ଭାବ ବହି ॥
ଭୋ ଗର୍ଭ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ହେଲେ ନାଶିଲୁ ମୋର ଘର ॥
କହ ହେ କେବଣ କାରଣ ।
ଏ ବଡ଼ ମରଣ କଷଣ ॥
ଏମନ୍ତ ରାଜା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଗର୍ଭ ଭିତରେ କହେ ବାଣୀ ॥

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_13_Back

ଭୋ ତାତ ଶୁଣ ମୋର କଥା ।
ଯେମନ୍ତ ଗର୍ଭିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
ଉତ୍ତମଧେନୁ ପ୍ରତିଦିନେ ।
ଦାନ ତୁ ଦିଅ ବିପ୍ରଜନେ ॥
ବ୍ୟତୀତେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷେ ।
ଜାତ ମୁଁ ହୋଇବି ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଗର୍ଭିର ବଚନେ ।
ନୃପତି ଶୁଣି ତୋଷମନେ ॥
ନିଶ୍ଚୟ କଲା ସେହି ମତ ।
ଧେନୁ ସେ ଦେଲା ଶତ ଶତ ॥
ଏମନ୍ତେ କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇ ।
କାଶୀ ନଗରେ ଥିଲା ରହି ॥
ସେ କନ୍ୟା ଶ୍ୱଫଳ୍କରେ ବରି ।
ବିବାହ ଦେଲା ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ତାହାର ଦେଶେ ଶସ୍ୟନାଶ ।
ନିର୍ଜଳ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ॥
ତକ୍ଷଣେ ମିଳି ମେଘମାଳ ।
ଆନନ୍ଦେ ବରଷିଲେ ଜଳ ॥
ତାର କୁମର ଦାନପତି ।
ଏମନ୍ତେ ଅକ୍ରୂରର ଗତି ॥
ସେ ମହାଭାଗ ଯହିଁ ଥାଇ ।
ରିଷ୍ଟ ଅରିଷ୍ଟ ଭୟ ନାହିଁ ॥୩୨, ୩୩
ଏମନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
କାଶୀନଗରେ ଦୂତ ପେଶି ।
ଆଣିଲେ ଅକ୍ରୂରେ ବିଶ୍ୱାସି ॥
ପାଶେ ବସାଇ ଦାମୋଦର ।
ବିଶ୍ୱାସେ କହନ୍ତି ମଧୁର ॥୩୪
ସେ କୃଷ୍ଣ ଜଗତ ଜୀବନ ।
ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମନ ॥

ଆଶ୍ୱାସି ବସାଇ ଅକ୍ରୂର ।
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାକୁର ॥୩୫
ଶୁଣ ଅକ୍ରୂର ମୋର ବାଣୀ ।
ତୋ ତହିଁ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ॥
ଥୋଇ ଯେ ଶତଧନୁ ଗଲା ।
ଦଇବେ ପ୍ରାଣ ସେ ହାରିଲା ॥
ସେ ମଣିସଂକଟୁ ଉଦ୍ଧରି ।
ବିଭା ହୋଇଲି ବେନି ନାରୀ ॥
ଉଚିତେ ସେ ମଣି ମୋହର ।
ଶ୍ୱଶୁର ଦେଲା ଉପହାର ॥
ସତ୍ରାଜିତର ପୁତ୍ର ନାହିଁ ।
ଦୁହିତା ସତ୍ୟଭାମା ହୋଇ ॥
ମରଣେ ପ୍ରେତକ୍ରିୟା ସାରି ।
ଦୁର୍ଗମ ନରକୁ ଉଦ୍ଧରି ॥
ତାହାର ପୁତ୍ରୀ ମଣି ନେବ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ବେଭାର ଏହି ଭାବ ॥୩୬, ୩୭
ସତ୍ରାଜିତର ତପ ବଳେ ।
ରବି ତାହାଙ୍କୁ ମଣି ଦେଲେ ॥
ନିର୍ମଳ ଲୋକେ ତାହା ଧରି ।
ଆନ କେ ପାରିବ ଆବୋରି ॥
ସୁକୃତ ତନୁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ।
ତୁ ସେ ଧାରଣେ ସାମରଥ ॥
ରାମ ମୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ ।
ତାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁ ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଯେତେ ମୋର ।
ଚିତ୍ତେ ସଂଶୟ ତାହାଙ୍କର ॥୩୮
ଏ ସଭା ମଧ୍ୟେ ମଣି ତୁହି ।
ଦେଖାଅ ମୋର ଭାବ ବହି ॥
ତାହାଙ୍କ ମନୁଁ ଯିବ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ତେବେ ମୋହର ମନ ଶାନ୍ତି ॥

ଏ ମଣି କାଶୀପୁରେ ନେଇ ।
ଅନେକ ଯଜ୍ଞ କଲୁ ତୁହି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯଜ୍ଞବେଦୀ ତୋର ।
ଦେଖନ୍ତି ଦେବାସୁର ନର ॥୩୯
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ସାଧୁବାଣୀ ।
ଅକ୍ରୂର ଶୁଣି ରତ୍ନମଣି ॥
ବସ୍ତ୍ରେ ଲୁଗ୍ୱଇଥିଲା କାଖେ ।
ସଭାରେ ଫେଡ଼ିଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପ୍ରାୟ ଦେଖି ।
ଜନେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥୪୦
ଏମନ୍ତେ ମଣି ଦେଖାଇଲା ।
ଆତ୍ମାର ବାଦ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କରେ ଘେନି ମଣି ।
ଅକ୍ରୂର ମୁଖ ଚାହିଁ ଭଣି ॥
ତୁ ପୁଣ୍ୟକର୍ମା ସାଧୁଜନ ।
ଏ ମଣି ଧାରଣେ ଭାଜନ ॥
ଏ ମଣି ଥାଉ ତୋର ତହିଁ ।
ଏମନ୍ତ କହି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନିଜ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲେ ।
ଲୋକ ଅଯଶ ନିବାରିଲେ ॥୪୧
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ତୁ ସାଧୁ ପୁଣ୍ୟ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥
ମଣି ହରଣ ସାଧୁବାଣୀ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଦୁରିତ ଦୁଃଖ ଯେ ଆପଦ ।
ଏ ଆଦି ଯେତେ ମନଖେଦ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱପନ ଗ୍ରହଗତି ।
ଶ୍ରବଣେ ପଠନେ ନାଶନ୍ତି ॥
ସର୍ବମଙ୍ଗଳ ଉପଗତ ।
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥୪୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ସ୍ୟମନ୍ତକମଣିହରଣେ ଶତଧନ୍ୱାବଧୋ ନାମ ଏକଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

କାଳିନ୍ଦୀ ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ବେନି । ଲକ୍ଷ୍ମଣା ସତ୍ୟା ଭଦ୍ରା ତିନି ॥
ଏ ପଞ୍ଚ ବିବାହ ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ବାଷଠି ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରପତି ।
ଅଶେଷ ଗୋବିନ୍ଦର ଗତି ॥
ପାଣ୍ଡବେ ବହୁ ଦୁଃଖ ତ୍ରାସେ ।
ଅରଣ୍ୟେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷେ ॥
ଅଜ୍ଞାତ ଘୋର ବନବାସେ ।
ଥିଲେ ସେ ବିରାଟର ଦେଶେ ॥
ବରଷେ ବଞ୍ଚି ତା ଭୁବନେ ।
ବିଖ୍ୟାତ ପାଣ୍ଡୁର ନନ୍ଦନେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଛନ୍ତି ରହି ।
ସେ କଥା ଶୁଣି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦାରୁକ ସାଜି ନନ୍ଦିଘୋଷେ ।
ସୁହୃଦ ଭୃତ୍ୟ ବେନି ପାଶେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ବନମାଳୀ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପାଶେ ମିଳି ॥ ୧
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ପଞ୍ଚଜନେ ।
ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିଶ୍ଚଳ ନୟନେ ॥
ବେଗେ ଉଠିଲେ ପାଞ୍ଚଭାଇ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ଜୀବନ ଗଲା ପିଣ୍ଡ ଯେହ୍ନେ ।
ପୁଣି ଉଠଇ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନେ ॥ ୨
ଦେଖି ଅଖିଳ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ନୟନ ପିଛା କଲେ ସ୍ଥିର ॥
ରୋମ ହରଷେ କମ୍ପେ ଦେହୀ ।
ନୟନଯୁଗୁଁ ଲୁହ ବହି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଜଣେ ଜଣେ ଧରି ।
ହୃଦେ ଲଗାଇ କୋଳ କରି ॥
ପଦ୍ମଲୋଚନ ସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ପବିତ୍ର ହେଲେ ପାଞ୍ଚ ଦେହୀ ॥ ୩
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଭୀମ ପାଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମିଳିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ପାର୍ଥିକୁ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ନକୁଳ ଆଦି ବେନିଜନ ॥
ମାଦ୍ରୀନନ୍ଦନ ସହୋଦର ।
ନମିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ପୟର ॥
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟେ କଲେ ନମସ୍କାର ।
ଯେସନେ ସଂସାର ବେଭାର ॥ ୪
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ।
ଭାବେ ପୂଜିଲେ ପାଞ୍ଚଭାଇ ॥
ଦ୍ରୌପଦୀ ଥିଲା ପୁର ମଧ୍ୟେ ।
କୃଷ୍ଣ ଆଗମନେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ନୂତନ କନ୍ୟା ଲାଜଭରେ ।
ନମିଲା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୟରେ ॥ ୫
ସାତ୍ୟକି କର କରେ ଧରି ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ପୂଜା କରି ॥
ଯେତେକ ଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ପୂଜିଲେ ସର୍ବେ ଅନୁରାଗେ ॥ ୬
କୁନ୍ତୀ ଯେ ଥିଲା ପୁରଦେଶେ ।
ହା କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ସ୍ନେହବଶେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ପାଣ୍ଡବ ଜନନୀ ।
ହସ୍ତରେ ଉପାୟନ ଘେନି ॥
ମିଳିଲା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଆଗେ ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ତୁଲେ ଅନୁରାଗେ ॥
ଲୋକ ବେଭାରେ ଦାମୋଦର ।
ନମିଲେ କୁନ୍ତୀର ପୟର ॥
କୁନ୍ତୀ ଗୋବିନ୍ଦେ କୋଳ କରି ।
ତୋଳିଲା ବେନି ଭୁଜ ଧରି ॥
ବନ୍ଧୁକୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ।
ଦ୍ରୌପଦୀ କର କରେ ଧରି ॥
ମୁକୁନ୍ଦ ବଦନ ଅନାଇ ।
କହନ୍ତି ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହି ॥
ଯେମନ୍ତେ କ୍ଲେଶ ବନବାସେ ।
ବଞ୍ଚିଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷେ ॥
ତାହା ସୁମରି କୁନ୍ତୀ କାନ୍ଦେ ।
ମନ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥୭,୮
ହେ କୃଷ୍ଣ ତବ ଦରଶନ ।
କୃତାର୍ଥ କଲା ମୋ ନୟନ ॥
ହସ୍ତିନାପୁରେ ଦୁଃଖ ସହି ।
ସ୍ୱାମୀ ମରଣେ ଥିଲି ମୁହିଁ ॥
ତୁ ନାଥ ଅକ୍ରୂରକୁ ପେଶି ।
ମୋର କୁମରଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ସେ ଦିନୁ ଦୁଃଖ ମୋ ଦହନ ।
ଏବେ ଦେଖିଲି ତୋ ବଦନ ॥
ତୁ ନାଥ ସଂସାରର ସାର ।
ପର ଆପଣା ନାହିଁ ତୋର ॥
ତଥାପି ଯେ ତୋତେ ଲୋଡ଼ଇ ।
ତାହାର ହୃଦେ ଥାଉ ତୁହି ॥
ଅଶେଷ ଦୁଃଖ କରୁ ହତ ।
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ତୁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥୯,୧୦
ଧର୍ମନନ୍ଦନ କୃଷ୍ଣ ଗୃହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରିୟଭାବ ବହି ॥
ପୂର୍ବେ ଆମ୍ଭର ତପଫଳ ।
ଅନେକ ଅଛି ଆଦିମୂଳ ॥
ଭୋ ନାଥ ମହିମା ତୋହର ।
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ॥
ଆମ୍ଭେ କିଞ୍ଚିତବୁଦ୍ଧି ହୀନ ।
ପାଇଲୁ ତବ ଦରଶନ ॥୧୧
ଏମନ୍ତେ ଭକତ ବିଶ୍ୱାସେ ।
କୃଷ୍ଣ ପରମ ମନତୋଷେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତହିଁ ବରଷା ଗ୍ୱରି ମାସ ।
ରହିଲେ ପ୍ରଭୁ ପୀତବାସ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥର ଯେତେ ଜନ ।
କରନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଦରଶନ ॥
ଚର୍ମଲୋଚନ କଲେ ସାଧୁ ।
ତରିଲେ ଭବ ପରମାଦୁ ॥୧୨
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ଦିନେକ ଧନୁ ଧରି ପାର୍ଥ ॥
ପିତୃଦିବସ ଆଗମନେ ।
ମିଳିଲା ହରଷ ବଦନେ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଆଜ୍ଞାମତେ ।
ବସିଲା କପିଧ୍ୱଜ ରଥେ ॥
ଦାରୁକ ଘେନି ନନ୍ଦିଘୋଷେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବସିଲେ ହରଷେ ॥
ଅର୍ଜୁନ କରେ ଧନୁ ଘେନି ।
କନ୍ଧେ ଶୋଭିତ ତୂଣ ବେନି ॥
ଗହନ ବିପିନେ ବିହରି ।
ଅନେକ ମୃଗ ବଧ କରି ॥
ଅର୍ଜୁନ କରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣ ।
ଦିଗ ଆବୋରି ନାରାୟଣ ॥
ବରାହ ମହିଷ ହରିଣ ।
ଶଶା ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ପକ୍ଷୀଗଣ ॥
ଶରଭ ଗବୟ ଖଡ୍‌ଗ ।
ପିତୃଯଜ୍ଞକୁ ଯେତେ ଯୋଗ୍ୟ ॥
ରାଜସେବକେ ତାହା ବହି ।
ପାଣ୍ଡବପୁରେ ଦେଲେ ନେଇ ॥
ତୃଷିତ ହୋଇ ବୀର ପାର୍ଥ ।
ଯମୁନା ଜଳେ ଉପଗତ ॥୧୩-୧୬
ସଙ୍ଗେ ମିଳିଲେ ଭଗବାନ ।
ସନ୍ତୋଷେ କଲେ ଜଳପାନ ॥
ମୁଖ ନୟନ ଜଳେ ଧୋଇ ।
ସନ୍ତୋଷେ ଚଉଦିଗେ ଗ୍ୱହିଁ ॥
ଯମୁନାଜଳେ ବାଲିକୁଦେ ।
କନ୍ୟାଏ ବସି ତାର ମଧ୍ୟେ ॥
ତପ କରଇ ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଗ୍ୱହିଁ ।
ତା ରୂପ ପାରିବ କେ କହି ॥

ଅତି ସୁସଜ୍ଞ ଗ୍ୱରୁ ବେଶ ।
ମୋହଇ ବନ ଗିରି ଦେଶ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ଭଗବାନ ।
ଗ୍ୱହିଁଲେ ଅର୍ଜୁନ ବଦନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ରୂପରାଶି ।
କାନନେ ନଦୀକୂଳେ ବସି ॥
ତପ କରଇ କିବା ସଧେ ।
ନିର୍ଜନେ ଘୋର ବନ ମଧ୍ୟେ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ପାଣ୍ଡୁବଳା ।
କନ୍ୟା ସମୀପେ ବିଜେ କଲା ॥
ପୁଚ୍ଛଇ କନ୍ୟାମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ତୋ ରୂପ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥୧୭, ୧୮
କାହାର ଦୁହିତା ବୋଲାଉ ।
କିମ୍ପା ତୁ ଏତେ ଦୁଃଖ ସହୁ ॥
କାହୁଁ ଅଇଲୁ ଘୋର ବନେ ।
ତପ ଆଚରୁ ଶୁଦ୍ଧ ମନେ ॥
କେବଣ ଫଳେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ।
କି ଅବା ବରେ ତୋର ବାଞ୍ଛା ॥
କହ ନ କରି ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
କାହାକୁ ଇଚ୍ଛୁ ନିଜ ପତି ॥୧୯
ଅର୍ଜୁନ ବାଣୀ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
କାଳିନ୍ଦୀ କହେ ଶୁଦ୍ଧ ମନେ ॥
ଅନ୍ଧାରେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ ଧରେ ।
ପ୍ରାଣୀ ନୟନ ଯେ ବିସ୍ତାରେ ॥
ରଥେ ଗମଇ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ।
ତାର ଦୁହିତା ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ସେ ତାତ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ଦୁସ୍ତର ତପ ଆଚରଣେ ॥
ଅତି ନିଷ୍ଠୁର ଘୋର ଦୀକ୍ଷା ।
ତପ କରଇ କାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ॥
ହରିଙ୍କି ତପେ ତୋଷ କରି ।
ହୋଇବି ତାର ପରିବାରୀ ॥
ଅନାଥଜନଙ୍କ ସୋଦର ।
ସେ କୃଷ୍ଣ ହୁଅନ୍ତୁ ମୋ ବର ॥
କମଳାକାନ୍ତ ଭଗବାନ ।
ଦୁର୍ଗମ ଦୁରିତ ଦହନ ॥

ଅଶେଷ ଫଳ ସୁଖଦାତା ।
ତାରେ ବରିଲା ମୋର ପିତା ॥୨୦, ୨୧
କାଳିନ୍ଦୀ ନାମଟି ମୋହର ।
ମୋହର ପିତା ଦିନକର ॥
ଯାବତ ନ ପାଇବି ହରି ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବି ତପ କରି ॥
ମୋହର ସତ୍ୟ ଏ ବଚନ ।
ଶୁଣି ଅର୍ଜୁନ ତୋଷ ମନ ॥୨୨
ବେଗେ ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣପାଶେ ।
କହିଲା ଆନନ୍ଦ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋର ପାଦ ଇଚ୍ଛା ।
କାଳିନ୍ଦୀ କରେ ତପ ଦୀକ୍ଷା ॥
ମହା ନିଷ୍ଠୁର ତପ ତାର ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥
ଯମୁନା ଜଳେ ଯାଇ ମିଳି ।
ଭକତବନ୍ଧୁ ବନମାଳୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି କନ୍ୟାମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ତପ ତୁ କରୁ ଯହିଁ ପାଇଁ ॥
ସେ କଥା ହୋଇଲା ସଫଳ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଆଦିମୂଳ ॥
ରଥେ ବସାଇ ଭଗବାନ ।
ଆଣିଲେ ପାଣ୍ଡବ ଭୁବନ ॥୨୩
ତକ୍ଷଣେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ରାଇ ।
ବିଶ୍ୱାସ ବାକ୍ୟେ କୃଷ୍ଣ କହି ॥
ଦେବମାନବେ ଅଗୋଚର ।
ଏମନ୍ତ କର ମୋର ପୁର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ନିର୍ମାଣ କଲା ତତକ୍ଷଣେ ॥
ସେ ପୁରେ କନ୍ୟା କୃଷ୍ଣ ଥୋଇ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପ୍ରିୟେ ରହି ॥
ଏମନ୍ତେ ଗଲା କେତେ ଦିନ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ସାବଧାନ ॥
ଅଗ୍ନିପୁରୁଷ କରଯୋଡ଼ି ।
କହିଲା କୃଷ୍ଣପାଦେ ପଡ଼ି ॥
ସତ୍ୟବ୍ରତର ଯଜ୍ଞେ ମୁହିଁ ।
ରୋଗୀ ହୋଇଲି ଘୃତ ଖାଇ ॥

ଭୋ ନାଥ ରଖ ମୋ ଜୀବନ ।
ଦେଇ ଓଷଧି ରସ ଦାନ ॥
ଶୁଣି ଭକତବନ୍ଧୁ ହରି ।
ଅର୍ଜୁନ କର କରେ ଧରି ॥
ଦାରୁକ କଲା ରଥ ସଜ ।
ବିଜୟ କଲେ ଦେବରାଜ ॥୨୪, ୨୫
ଅର୍ଜୁନ ସଙ୍ଗେ ବନମାଳୀ ।
ଖାଣ୍ଡବ ବନେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ତକ୍ଷଣେ ରୁନ୍ଧି ଦଶଦିଗ ।
କାନନେ କଲେ ଅଗ୍ନି ଯୋଗ ॥
ସର୍ବ ଓଷଧି ବନ ମଧ୍ୟେ ।
ଅନଳ ଭକ୍ଷିଲା ଆନନ୍ଦେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ବ୍ୟାଧି ଗଲା ନାଶ ।
ଅନଳ ହୋଇଲା ସନ୍ତୋଷ ॥
ଅଗ୍ନିର ଦେହୁ ବ୍ୟାଧି ଗଲା ।
ଧନୁଏ ଅର୍ଜୁନକୁ ଦେଲା ॥
ଶ୍ୱେତ କୁଞ୍ଜର* ଶ୍ୱେତ ରଥ ।
ଅଭେଦ କବଚ ସହିତ ॥

ଅକ୍ଷୟ ତୂଣ ବେନି ଦେଲା ।
ମୟଦାନବ ବନେ ଥିଲା ॥୨୬
ଅଗ୍ନିଦହନ କାଳେ ବନେ ।
ଗଲା ସେ ଅର୍ଜୁନ ଶରଣେ ॥
ଜୀବନ ପାଇ ତୋଷ ହୋଇ ।
ମାୟା ସଭାଏ ସେ ଭିଆଇ ॥
ସନ୍ତୋଷେ ଅର୍ଜୁନକୁ ଦେଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଗୋବିନ୍ଦର ଲୀଳା ॥
ଯହିଁ ରାଜୁସି ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
ଅନ୍ଧନନ୍ଦନ ରାଜାମେଳେ ॥
ବସିବା ବେଳେ ହୀନିମାନ ।
ହୋଇଲା ଜଳ ସ୍ଥଳ ଭ୍ରମ ॥
ସେ ସଭା ଘେନି ବନମାଳୀ ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କହନ୍ତି ପ୍ରିୟଭାବ ବହି ॥
ମେଲାଣି ଦିଅ ଯିବି ଘର ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସୋଦର ମୋହର ॥

ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ସଙ୍ଗେ ଘେନାଇ ନିଜ ଜନ ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଗଲେ ହରି ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥୨୭, ୨୮
ଉତ୍ତରାୟଣ ଶୁଦ୍ଧକାଳେ ।
ଶୁଭନକ୍ଷତ୍ର ଲଗ୍ନବେଳେ ॥
ଅମରଗୁରୁ ଲଗ୍ନ ତୁଳେ ।
କାଳିନ୍ଦୀ କନ୍ୟା ବିଭା ହେଲେ ॥
ଉତ୍ସବ ବରକନ୍ୟା ଦେଖି ।
ଯାଦବେ କଲେ ଧନ୍ୟ ଆଖି ॥
କାଳିନ୍ଦୀ ବିଭାର ବିଧାନ ।
ଯେ କରେ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ॥
ଦୁରିତ ଦୁଃଖ ଭୟ ନାଶେ ।
ଅନ୍ତେ ମିଳଇ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ॥୨୯
ସେ ହରି ପାଦେ ମନ ଦେଇ ।
ସୁଜନେ ତର ଏହା ଗାଇ ॥
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଖାଣ୍ଡବବନଦହନ କାଳିନ୍ଦୀବିବାହୋ ନାମ ଦ୍ୱିଷଷ୍ଠିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରିଷଷ୍ଠିତମ ଅଧ୍ୟାୟ Ψ

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କଥା । ତେଷଠି ଅଧ୍ୟାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ସନ୍ତୋଷେ ଶୁକମୁନି କହେ ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ କୁରୁରାୟେ ॥
ଅବନ୍ତୀପୁରେ ବେନି ଭାଇ ।
ବିନ୍ଦାନୁବିନ୍ଦ ନାମ ବହି ॥
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ସେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ପ୍ରଜା ପାଳନ୍ତି ନିଜ ଦେଶ ॥
ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ଯେ କନ୍ୟାସାର ।
ବହେଣୀ ଥିଲା ତାହାଙ୍କର ॥

ନବମସ୍କନ୍ଧେ ମୁହିଁ ତୋତେ ।
କହିଛି ବଂଶାନୁଚରିତେ ॥
ଶୂର ଯାଦବକୁଳେ ଜାତ ।
ଥିଲା ତା ପାଞ୍ଚ ଯେ ଦୁହିତ ॥
ପାଞ୍ଚ ଦୁହିତା ମଧ୍ୟେ ସାର ।
ରାଜାଧିଦେବୀ ନାମ ଯାର ॥
ତାର କୁମାରୀ ଅନୁପମ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ନାମ ॥

ତାହାର ସ୍ୱୟଂବର କାଳେ ।
ମିଳିଲେ ନୃପତି ସକଳେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଗଲେ ତାହା ଶୁଣି ।
ସଙ୍ଗେ ଯାଦବ ବଳ ଘେନି ॥
କନ୍ୟାର ସ୍ୱୟଂବର କାଳେ ।
ରାଜକୁମାରମାନେ ଥିଲେ ॥
ସେ ବେନି ଭାଇ ରାଜା ମେଳେ ।
କନ୍ୟାକୁ ଯେତେ ନିଷେଧିଲେ ॥

* କୁଞ୍ଜର ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତରେ 'ହୟ' ବା ଘୋଡ଼ା ଲେଖାଅଛି ।

Ψ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟପଞ୍ଚାଶତ୍ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ସେ କନ୍ୟା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବରିଲା ।
ଅନେକ ଗୋଳ ଉପୁଜିଲା ॥
ତାହାର ସ୍ୱୟଂବରୁ ବଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ହରିଲେ ତାକୁ ହେଳେ ॥
ଦେଖନ୍ତି ରାଜପୁତ୍ରେ ମିଳି ।
ରଥେ ବସାଇ ବନମାଳୀ ॥
ଦ୍ୱାରକାପଥେ ବିଜେ କଲେ ।
ଶଙ୍ଖ ଦୁନ୍ଦୁଭି ସୁମଙ୍ଗଳେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଭଗ୍ନୀ ସେ ଯୁକତେ ।
ଜନ ବେଭାର କୁଳମତେ ॥୩୦, ୩୧
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ଯେମନ୍ତେ କଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
କୋଶଳ ରାଜ୍ୟେ ନରନାଥ ।
ଧାର୍ମିକ ରାଜା ନଗ୍ନଜିତ ॥
ତାର କୁମାରୀ ସତ୍ୟା ନାମ ।
ରୂପେ ସୁନ୍ଦରୀ ଅନୁପମ ॥
ନୃପତି ତାର ସ୍ୱୟଂବରେ ।
ନିୟମ କଲା ଗୁରୁତରେ ॥
ସପ୍ତବୃଷଭ ପୁରେ ଥୋଇ ।
ବୋଲେ ସାରଥି ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଘୋଷଣା ଚଉଦିଗେ ଦିଅ ।
ଏମନ୍ତେ ବାକ୍ୟ ମୋର କହ ॥
ଏ ସାତ ବୃଷ ଏକତୁଳେ ।
ବନ୍ଧନ କରିବ ଯେ ବଳେ ॥
ଏ କନ୍ୟା ହୋଇବ ତାହାର ।
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତାର ପୁରେ ।
ମିଳିଲେ ନୃପତି କୁମରେ ॥
ସପତ ଷଣ୍ଢ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ସମୀପେ ନ ପାରନ୍ତି ଯାଇ ॥
ଆଘ୍ରାଣେ ବୀର ଗନ୍ଧ ପାଇ ।
କୁଟିଳ ନୟନେ ଅନାଇ ॥
ଜଳଦ ପ୍ରାୟ ନାଦ କରି ।
ଖୁରେ ଖୋଳନ୍ତି ବସୁନ୍ଧରୀ ॥
ଚଉଦ ଶୃଙ୍ଗ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖର ।
ଦେଖି ଭାଜିଲେ ସର୍ବ ବୀର ॥୩୨, ୩୩

ବୃଷ ବନ୍ଧନେ କନ୍ୟା ଲାଭ ।
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ପଦ୍ମନାଭ ॥
ହରଷେ ମଦନଗୋପାଳ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଯଦୁବଳ ॥
ମିଳିଲେ କୋଶଳ ଭୁବନେ ।
ଦେଖି ନୃପତି ତୋଷମନେ ॥
ଗନ୍ଧ କୁସୁମ ଉପହାରେ ।
ପୂଜିଲା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁରେ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନେ ବସାଇ ।
ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଆଜ ଜୀବନ ମୋର ଧନ୍ୟ ।
ଦେଖିଲି ପ୍ରଭୁ ନିରଞ୍ଜନ ॥
ସିଦ୍ଧ ମୁନିଙ୍କି ଅଗୋଚର ।
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ।
ତୁ ଆଦି ପରମ କାରଣ ॥
ପରମ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲା ।
ଏମନ୍ତ ସ୍ତୁତି ସେହୁ କଲା ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୂଜିଲା ।
ଦୁହିତା ତାର ପଛେ ଥିଲା ॥୩୪, ୩୫
ରାଜକୁମାରୀ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ଆନନ୍ଦ ଚିତ୍ତେ ବିଗ୍ରହଇ ॥
ପୂର୍ବେ ମୋହର ତପ ଯେବେ ।
ସାଧିଲା ଅଛି ଶୁଦ୍ଧ ଭାବେ ॥
ଅଗ୍ନିଦେବତା ହୋଇ ତୋଷ ।
ସଫଳ କରିବେ ମୋ ଆଶ ॥୩୬
ଯେ ହରି ପାଦପଦ୍ମ ଧୂଳି ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଶିରେ ବୋଳି ॥
ବାସବ ଆଦି ଦେବତାଏ ।
ନମନ୍ତି ଯାର ପଦ୍ମପାୟେ ॥
ସ୍ୱକୃତ ସେତୁ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ।
ଲୀଳାଏ ନାନା ରୂପ ବହି ॥
ଅଧର୍ମ ନାଶି ଧର୍ମ ସ୍ଥାପି ।
ନିର୍ମଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶୂନ୍ୟେ ବ୍ୟାପି ॥
ସେ ହରି କେଉଁ ପୁଣ୍ୟଫଳେ ।
ତୋଷ ହୋଇବେ ସୁମଙ୍ଗଳେ ॥
ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଗତି ।
ସେ ହରି ମୋର ହେଉ ପତି ॥୩୭

ଏମନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧଭାବ ବହି ।
କନ୍ୟା ଯେ ମନେ ବିଗ୍ରହଇ ॥
ରାଜା ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ଅତି ବିନୟଭାବ ବହି ॥
ଭୋ ନାଥ ଜଗତ ଈଶ୍ୱର ।
ଅନାଦି ଧର୍ମ ନିରାକାର ॥
ଜଗତ ଆତ୍ମା ନାଥ ତୁହି ।
ଜଗତମୟ ପୁଣ୍ୟ ଦେହୀ ॥
ଜଗତ ମୋହନ ତୋ ରୂପ ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୁହିଁ ଯେ ଅଳପ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ସୋଦର ।
କିମ୍ପା ଅଇଲୁ ମୋର ଘର ॥୩୮
ରାଜା ବଚନ ଶୁଣି ହସି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ଆନନ୍ଦେ ବସିଣ ଆସନେ ।
ଜଳଦ ଗମ୍ଭୀର ବଚନେ ॥୩୯
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
କ୍ଷତ୍ରିୟଜନ ଧର୍ମବାଣୀ ॥
ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣେ ନିନ୍ଦା ପାଇ ।
ଉଭୟ ଲୋକେ ସୁଖ ନାହିଁ ॥
ତଥାପି ତୋର ଭାବ ବହି ।
କନ୍ୟା ମାଗିବା ଆଶେ ମୁହିଁ ॥
ମିଳିଲି ତୋହର ଭୁବନେ ।
ବିଦିତ ଏହା ସର୍ବଜନେ ॥
ଆମ୍ଭର କୁଳଧର୍ମ ଏହି ।
ବିଭା ନ କରୁ ଧନ ଦେଇ ॥୪୦
କୃଷ୍ଣବଚନ ରାଜା ଶୁଣି ।
ବୋଲଇ ହୃଦେ ପରିମାଣି ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଦାମୋଦର ।
କନ୍ୟା ଉଚିତେ ତୁମ୍ଭେ ବର ॥
ସକଳ ଗୁଣ ତୁମ୍ଭ ତହିଁ ।
ଯା ଅଙ୍ଗେ କମଳା ବସଇ ॥
ଏ ଯଦୁବଂଶେ ତୁ ଈଶ୍ୱର ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ॥୪୧
ରାଜାଙ୍କ ବଳ ଜାଣିବାରେ ।
ସତ୍ୟ ମୁଁ କଲି ସ୍ୱୟଂବରେ ॥
ସପତଷଣ୍ଢ ମହାବଳୀ ।
ମୋହର ପୁରେ ବନମାଳୀ ॥

ଶୃଙ୍ଗଯୁଗଳ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖର ।
ଦୁର୍ମଦ ଦୁଷ୍ଟ ମହାଘୋର ॥
ଦେଖିଣ ତାହାଙ୍କ ବଦନ ।
ଭାଜିଲେ ନୃପତି ନନ୍ଦନ ॥
ସଂକଳ୍ପ କରିଅଛି ମୁହିଁ ।
ଘୋଷଣା ଗ୍ୱରିଦିଗେ ଦେଇ ॥
ଏ ସାତବୃଷେ ବନ୍ଦୀ କଲେ ।
ତାହାକୁ କନ୍ୟା ଦେବି ଭଲେ ॥
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଦାମୋଦର ॥
ତୁ ଯେବେ ବାନ୍ଧିପାରୁ ଏହା ।
ନିଶ୍ଚୟେ କନ୍ୟା ଦେବି ବାହା ॥୪୨-୪୪
ଏମନ୍ତ ରାଜା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଅଳପ ହସି ଚକ୍ରପାଣି ॥
କନ୍ୟା ସୁହୃଦ ବିଗ୍ୱରିଲେ ।
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟା ପ୍ରକାଶିଲେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ସାତରୂପ ହୋଇ ।
ମାୟାରେ ନ ଦେଖିଲେ କେହି ॥
ମାୟା ଗୋବିନ୍ଦ ସାତରୂପ ।
କନ୍ୟାକୁ ଦେଖାନ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ॥
ଜନେ ଦେଖନ୍ତି ଚର୍ମଡୋଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ବାନ୍ଧିଲେ ଏକାବେଳେ ॥୪୫
ଦାଉଣି ବାନ୍ଧି ସାତଷଣ୍ଢେ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଜୟ ରାଜଦାଣ୍ଡେ ॥
ଏକଦଉଡ଼ି ସାତ କନ୍ଧେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବାନ୍ଧିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥
କାଷ୍ଠ ପିତୁଳି ବାନ୍ଧି ହସ୍ତେ ।
ବାଳକେ ଖେଳନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ ॥୪୬
ଦେଖି ହରଷ ସର୍ବଜନ ।
ଆନନ୍ଦ କୋଶଳ ରାଜନ ॥
ତକ୍ଷଣେ ମିଳି ସର୍ବଜନେ ।
ଉତ୍ସବ ରାଜାର ଭୁବନେ ॥
ବେଦ ଉକତ ଧର୍ମ ଘେନି ।
ମଙ୍ଗଳେ ମିଳିଲେ କାମିନୀ ॥
ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ କରି ଶୋଭା ।
ଆନନ୍ଦେ କରାଇଲେ ବିଭା ॥୪୭

ରାଜକାମିନୀ ମିଳି ଧାରେ ।
ଅକ୍ଷତ ଦେଲେ କୃଷ୍ଣ ଶିରେ ॥
ଦୁହିତା ତୁଲ୍ୟ ବର ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମଆଖି ॥୪୮
ଗୀତ ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ।
ଅନେକ ବାଦ୍ୟନାଦ କରି ॥
ବିପ୍ରେ ଆଶିଷ ଶିରେ ଦେଇ ।
ଆନନ୍ଦ କେ ପାରିବ କହି ॥
କୋଶଳପୁର ନରନାରୀ ।
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥
ଦିବ୍ୟବସନ ପୁଷ୍ପମାଳେ ।
ବିବାହେ ମିଳିଲେ ସକଳେ ॥୪୯
କୋଶଳପତି ସୁବିବେକ ।
ଅନେକ ଦେଲା ଯଉତୁକ ॥
ଦଶସହସ୍ର ଧେନୁ ଦେଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁବଳା ॥
ତିନିସହସ୍ର ପରିବାରୀ ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାରେ ଭରି ॥
ଦୁହିତା ହିତେ ନୃପମଣି ।
କୃଷ୍ଣେ ସମର୍ପି ଦେଲା ଆଣି ॥୫୦
ନବସହସ୍ର ମତ୍ତହସ୍ତୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଲା ସେ ନୃପତି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରଥ ନବଲକ୍ଷ ।
ହରିଙ୍କି ଦେଲା ଯଉତୁକ ॥
ଆନନ୍ଦ ମନେ ନରପତି ।
ତୁରଙ୍ଗ ଦେଲା ନବକୋଟି ॥
ପଦାତି ନବପଦ୍ମ ଦେଇ ।
ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ରଥେ ଥୋଇ ॥୫୧
ସଙ୍ଗତେ ନିଜ ବଳ ଘେନି ।
ବଜାଇ ବୀରତୂର ଧ୍ୱନି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହି ।
ପଛେ କେତେହେଁ ଦୂର ଯାଇ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗି ଅନୁଯାନ ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ଭୁବନ ॥୫୨
ଆନନ୍ଦେ ଦ୍ୱାରକାର ପଥେ ।
ବିଜୟ କଲେ ଯଦୁନାଥେ ॥

ଅନେକ ନୃପତି କୁମରେ ।
ଥିଲେ ଯେ କନ୍ୟା ସ୍ୱୟଂବରେ ॥
ସାତଷଣ୍ଢର ଯୁଦ୍ଧେ ହାରି ।
ଚିତ୍ତେ କନ୍ୟାକୁ ଥିଲେ ବରି ॥
କନ୍ୟାକୁ ବଳେ ନେବୁ ଆଜ ।
କିସ କରିବେ ଯଦୁ ଭୋଜ ॥
ଏମନ୍ତେ ଭାଳି ଦୁଷ୍ଟ ବୀରେ ।
ପଛେ ଧାଇଁଲେ ଅତି ଖରେ ॥
ଜଳଦ ପ୍ରାୟ ବାଣ ବିନ୍ଧି ।
ବେଗେ ଯାଦବ ବଳ ରୁନ୍ଧି ॥
ଅର୍ଜୁନ ଥିଲା କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଦେଖି ଧାଇଁଲା ଅତି ବେଗେ ॥
ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁ ଗୁଣ ଦେଇ ।
ମନ୍ତ୍ର ସୁମରି କୋପ ବହି ॥
ଅକ୍ଷୟ ତୂଣୁଁ ବାଣ ବିନ୍ଧି ।
ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ବଳ ଛେଦି ॥
ଶର ବରଷେ ମହାଘୋର ।
ଦେଖି ଭାଙ୍ଗିଲେ ସର୍ବବୀର ॥
ଯୁଦ୍ଧେ ହାରିଲେ ରିପୁଜନେ ।
କେଶରୀ ଆଗେ ମୃଗ ଯେହ୍ନେ ॥୫୩, ୫୪
କନ୍ୟା ସହିତେ ଭଗବାନ ।
ମିଳିଲେ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନ ॥
ଯଦୁ-କୁମୁଦ-ନିଶାକର ।
ପୁରେ ମିଳିଲେ କନ୍ୟା ବର ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଂଶ ସତ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ।
କୃଷ୍ଣ ରମିଲେ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ଯଦୁନାଥ ।
ଦେବକୀ ଦେବୀ ଯାର ମାତ ॥୫୫
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରପତି ।
କେକୟ ରାଣୀ ଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତି ॥
ତାର ଦୁହିତା ଭଦ୍ରା ନାମ ।
ରୂପେ କମଳା ନୋହେ ସମ ॥
ପିତୃଭଗିନୀ ସୁତା ସେହି ।
ଭ୍ରାତା ବିଗ୍ୱରେ କନ୍ୟା ଦେଇ ॥
ସକଳ ବନ୍ଧୁଜନ ମିଳି ।
ବିବାହ କଲେ ବନମାଳୀ ॥୫୬

ମଦ୍ରାଧିପତିର ଦୁଲଣୀ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣା ନାମେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ॥
ତାହାର ସ୍ୱୟଂବର କାଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ହରିଲେ ତାକୁ ବଳେ ॥
ଦୁର୍ଗମ ଲାଖ ହେଲେ ବିନ୍ଧି ।
ସମରେ ରିପୁବଳ ରୁନ୍ଧି ॥
ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟୁଁ ସୁଧାରାଶି ।
ଗରୁଡ଼ ଯେସନେ ଗରାସି ॥୫୭
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଶତେ ନାରୀ ।
ଆଣିଲେ ଘୋରଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ମାଇଲେ ଅନେକ ଅସୁର ।
ଦୁଷ୍ଟଦଳନ ଦାମୋଦର ॥୫୮
ସେ ହରିପାଦେ ଅବିରତେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଧ୍ୟାନମତେ ॥
ତୁଟିବ ଜଡ଼ ମୋହପାଶ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଅଷ୍ଟପଟ୍ଟମହିଷୀବିବାହୋ ନାମ ତ୍ରିଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁଃଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ନାରକାସୁର ବଧ କରି । ସହସ୍ର କନ୍ୟା ଲଭି ହରି ॥
ସ୍ୱର୍ଗୁଁ ଆଣିଲେ ପାରିଜାତ । ଚଉଷଠିରେ ଏ ଚରିତ ॥

କୃଷ୍ଣସେବକ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
କୁରୁନନ୍ଦନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ବ୍ୟାସନନ୍ଦନ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି କେମନ୍ତେ ଅନନ୍ତ ।
ନାରକାସୁର କଲେ ହତ ॥
ଆଣିଲେ ଅନେକ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ମୁର ଦାନବ ପ୍ରାଣ ହରି ॥
ସାରଙ୍ଗ ଧନୁ ଯାର କର ।
ମହାମହିମ ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥
ଅବନୀ ଭାରା ନିବାରଣ ।
ନିର୍ଗୁଣ ପରମ କାରଣ ॥
କହ କେମନ୍ତେ ନରହରି ।
କନ୍ୟା ଆଣିଲେ ଶତ୍ରୁ ମାରି ॥
କେମନ୍ତେ ନାରକା ଅସୁର ।
ରଣେ ଜିଣିଲା ତିନିପୁର ॥
କାହୁଁ ଆଣିଲା କନ୍ୟା ହରି ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଥିଲା ଭରି ॥ ୧
ଶୁକ କହନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ମନେ ଗୁଣି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ମହୀପାଳ ।
ସ୍ୱର୍ଗ ଭୁବନୁ ଆଖଣ୍ଡଳ[୧] ॥
ନାରକାସୁର ଭୟେ ତ୍ରାସି ।
ଯଦୁନଗରେ ମିଳେ ଆସି ॥
ମିଳିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ପାଶେ ।
ଏକାନ୍ତେ କହଇ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ଭୋ ନାଥ ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରଣ ।
ଅନାଦି ପରମ କାରଣ ॥
ଅଦିତି ମୋହର ଜନନୀ ।
ସୁପୁଣ୍ୟ ଦକ୍ଷର ନନ୍ଦିନୀ ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ଦିବ୍ୟ ମଣି ବେନି ।
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ଥିଲା ଘେନି ॥
ନାରକାସୁର ମୋର ପୁରେ ।
ପଶିଲା ଯୁଦ୍ଧ ମହାଘୋରେ ॥
କୁଣ୍ଡଳ ମାତା କର୍ଣ୍ଣୁ ନେଲା ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ବରୁଣଛତ୍ର ଥିଲା ॥
ମୋତେ ଘଉଡ଼ି ବାହୁବଳେ ।
ଛତ୍ର ହରିଲା ଅବହେଳେ ॥
ଅମରଗିରି ଶିଖ ମୂଳେ ।
ମଣି ପର୍ବତ ନେଲା ବଳେ ॥
ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ବିଭା ଛଳେ ।
ହରି ଆଣିଲା ବାହୁବଳେ ॥
ପୁରେ ନିରୋଧି କନ୍ୟା ବଳେ ।
ବିଭା ହୋଇବ ଏକାବେଳେ ॥
ତାର ମହିମା ଶୁଣ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ତିନି ଭୁବନେ ଯେତେ ଜନେ ॥
ଭୟେ ଚକିତମନେ ଛନ୍ନ ।
ବଦନୁ ନ ସ୍ଫୁରେ ବଚନ ॥
ତାହାର ଡରେ ଦାମୋଦର ।
ଭାଜିଲା ଅମର ନଗର ॥
ହରିଲା ମୋର ଅଧିକାର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ମୁଁ ତୋର ॥
ବାସବ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ହସିତ ବଦନେ ॥
ବୋଇଲେ ଯାଅ ନିଜ ପୁର ।
ମୁହିଁ କରିବି ପ୍ରତିକାର ॥

୧. ଆଖଣ୍ଡଳ—ଇନ୍ଦ୍ର ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ଇନ୍ଦ୍ର ଗଲା ।
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ॥
ସତ୍ୟଭାମାକୁ କୋଳେ ଧରି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗରୁଡ଼େ ସୁମରି ॥
ଧ୍ୟାନେ ଜାଣିଲା ଖଗେଶ୍ୱର ।
ମିଳିଲା ଦ୍ୱାରକା ନବର ॥
କୃଷ୍ଣ ନିକଟେ ମିଳେ ଆସି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ତାର କନ୍ଧେ ବସି ॥
ସତ୍ୟଭାମାକୁ କୋଳେ ଘେନି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶଙ୍ଖ ଧ୍ୱନି ॥
ଦେଖନ୍ତି ଦଶଦିଗପାଳେ ।
ଗରୁଡ଼ ଉଡ଼େ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ପ୍ରାଗଜ୍ୟୋତିଷପୁର ନାମେ ।
ମିଳିଲା ନାରକାର ଗ୍ରାମେ ॥ ୨
ଶତେ ଯୋଜନ ଗ୍ରାମ ସ୍ଥଳୀ ।
ଦେଖି ହରଷ ବନମାଳୀ ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ତା ମହିମା ।
ଦୁର୍ଗମ ଦାନବର ସୀମା ॥
ଗିରି ଦୁର୍ଗମ ଗ୍ରିରିପାଖେ ।
ବାଣ କମାଣ ଶସ୍ତ୍ର ରଖେ ॥
ବାଣ ଅନ୍ତରେ ଜଳ ଖଣା[୧] ।
ଦେଖିଲେ ଦେବେ ହେବେ ବଣା ॥
ଗଭୀର କେ କରୁ ପ୍ରମାଣ ।
ଘୋର ଗହନ ଗ୍ରାହଗଣ ॥
ସେ ଦୁର୍ଗ ଅନ୍ତରେ ଅନଳ ।
ଉଛେ ଜଳଇ ତିନି ତାଳ ॥
ଅଗ୍ନି ଅନ୍ତରେ ସମୀରଣ ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ବହଇ ପବନ ॥
ରିପୁ ପଡ଼ିଲେ ଯାନ୍ତି ଉଡ଼ି ।
ମରନ୍ତି ଅଗ୍ନି ଜଳେ ପଡ଼ି ॥
ତାର ଅନ୍ତରେ ମୁରପାଶି[୨] ।
ନୀଳଜୀମୂତ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥
ଏମନ୍ତ ଦୁର୍ଗ ସେ ଭିଆଇ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ମଧ୍ୟେ ଅଛି ରହି ॥
ହେଲେ ଜିଣିଲା ସୁର ନର ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ॥ ୩

ଗଦା ପ୍ରହାରେ ଦାମୋଦର ।
ଗିରି ଦୁର୍ଗମ କଲେ ଚୂର ॥
ବାଣ କମାଣ ନରହରି ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚେ ଚୂର କରି ॥
ଜଳ ଅନଳ ସମୀରଣ ।
ଚକ୍ରେ ଶୋଷିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ଖଡ଼ଗ ଧାରେ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ବେଗେ ଛେଦିଲେ ମୁରପାଶି ॥ ୪
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ କଲେ ହରି ।
ଶୁଭିଲା ଦଶଦିଗ ପୂରି ॥
ଗିରି ଦୁର୍ଗମକୁ ଆବୋରି ।
ବୀରେ ଯେ ଥିଲେ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ହୃଦୟ କମ୍ପିଲା ବିକଳେ ।
ଶସ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଲା ହସ୍ତୁଁ ତଳେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ବସି ଖଗେଶ୍ୱରେ ।
ମିଳିଲେ ନାରକାର ଦ୍ୱାରେ ॥
ଶିଳା ପାଚେରୀ ଗ୍ରିରିଦିଗେ ।
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ ଅତିବେଗେ ॥
ଗଦା ପ୍ରହାରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥ ୫
କୃଷ୍ଣର ଶୁଣି ଶଙ୍ଖନାଦ ।
ଅସୁର ମନେ ପାଇ ଖେଦ ॥
ଯୁଗାନ୍ତ ବଜ୍ରପ୍ରାୟ ଜାଣି ।
ମୁରଦାନବ ତାହା ଶୁଣି ॥
ଜଳ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇଥିଲା ।
ଶବଦ ଶୁଣି ବିଜେ କଲା ॥
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚଶିର ।
ନିଦ୍ରା ବିୟୋଗ ମହାବୀର ॥
ତ୍ରିଶୂଳ ଅଛି ତାର କରେ ।
କିବା ଉପମା ଦେବା ତାରେ ॥
ପ୍ରଳୟ କାଳେ ଦିବାକର ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଜ୍ୟୋତି ପରଖର ॥
ତେମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଶୂଳ ଦିଶି ।
ଧାଇଁଲା ତ୍ରିଭୁବନ ଗ୍ରାସି ॥
ଗିଳିବା ପ୍ରାୟ ଅଦଭୁତ ।
ପଞ୍ଚବଦନ ବିସ୍ତାରିତ ॥

କୃଷ୍ଣ ଦେଖନ୍ତି ତାର ବେଗ ।
ଗରୁଡ଼ ମୁଖେ ଯେହ୍ନେ ନାଗ ॥
ଧାମଇଁ ମରଣ ନ ଜାଣି ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥୬,୭
ଘୋର ତ୍ରିଶୂଳ ଅତି ବେଗେ ।
ପିଟିଲା ଗରୁଡ଼ର ଅଙ୍ଗେ ॥
ଶବଦ କଲା ପଞ୍ଚତୁଣ୍ଡ ।
ପୂରିଲା ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ॥ ୮
ତ୍ରିଶୂଳ ଦେଖି ନାରାୟଣ ।
ବେଗେ ବିନ୍ଧିଲେ ବେନି ବାଣ ॥
ତକ୍ଷଣେ ତିନିଖଣ୍ଡ କରି ।
ଶୂଳ କାଟିଲେ ନରହରି ॥
କୃଷ୍ଣ ବିନ୍ଧିଲେ ପଞ୍ଚ ବାଣ ।
ଅସୁର କୋପେ ଗରୁଟାଣ ॥
ଗଦାଏ ଥିଲା ବାମ କରେ ।
ପିଟିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଉପରେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ମଦନଗୋପାଳ ।
ଗଦାକୁ ଗଦା ପରତାଳ ॥
ଦାନବ ଗଦା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ।
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ କଲେ ହରି ॥
ନିରସ୍ତ୍ର ହୋଇଲା ଦନୁଜ ।
ବେଗେ ତୋଳିଲା ବେନି ଭୁଜ ॥
ଧାମଇଁ ଘୋର ନାଦ କରି ।
ପାଦେ କମ୍ପଇ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବେ ମିଳି ।
ଚକ୍ର ପେଷିଲେ ବନମାଳୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ବେନି ଖଣ୍ଡ ।
ଜଳେ ପଡ଼ିଲା ମୃତପିଣ୍ଡ ॥
ବାସବ ବଜ୍ରେ ହୋଇ ଭଙ୍ଗ ।
ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ଇ ଗିରିଶୃଙ୍ଗ ॥
ସପ୍ତ କୁମର ତାର ଥିଲେ ।
ପିତାର ମରଣ ଶୁଣିଲେ ॥
ପିତା ବଇରୀ ମାରିବାରେ ।
ଧାଇଁଲେ ପବନହୁଁ ଖରେ ॥୯-୧୧
ଅତି ଗହନ ଘୋରତମ ।
ଶୁଣ ହୋ ତାହାଙ୍କର ନାମ ॥

୧. ଖଣା—ପରିଖା, ଖାଇ। ୨. ମୁରପାଶି—ମୁର ଦୈତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବିସ୍ତାରିତ ଫାଶର ବେଷ୍ଟନୀ।

ତାମ୍ର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଶ୍ରବଣ ।
ଚତୁର୍ଥି ବିଭାବସୁ ଜାଣ ॥
ପଞ୍ଚମ ବସୁ ନାମେ ବୀର ।
ଷଷ୍ଠରେ ନଭସ୍ୱାନ ଶୂର ॥
ପୁଣ ଅରୁଣ ନାମେ ବୀର ।
ଏମନ୍ତେ ଧାଇଁଲେ ଅସୁର ॥
ବିବିଧ ଶସ୍ତ୍ର କରେ ଘେନି ।
ସାଜିଲେ ନାରକା ସଇନି ॥
ଯୂଥପତିଙ୍କି କରି ଆଗେ ।
ନାରକାସୁର ବେନିଭାଗେ ॥
ଆବୋରି ଧାଇଁଲେ ସମରେ ।
ଭୂମି କମ୍ପଇ ପାଦ ଭରେ ॥୧୨
ବାଣ ଖଡ଼ଗ ଗଦା ରଷ୍ଟି ।
ଶୂଳ ତୋମର ଲୌହ ଯଷ୍ଟି ॥
ରବି କିରଣ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
ଭୂମି ଗଗନେ ତେଜ ଗ୍ରାସି ॥
ଶର ବରଷା ମେଘ ପ୍ରାୟେ ।
ବିନ୍ଧିଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ଦେହେ ॥
ଦେଖି କେଶବ ଅତି ଖରେ ।
ସାରଙ୍ଗଧନୁ ଧରି କରେ ॥
କୃଷ୍ଣ ବିନ୍ଧିଲେ ପୁଣ ପୁଣ ।
ଅନଳ ପ୍ରାୟେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣ ॥
ଅସୁରଙ୍କର ଶସ୍ତ୍ର ନାଶେ ।
ରବି ଯେସନେ ତମ ଗ୍ରାସେ ॥
ତିଳ ପ୍ରମାଣେ ଶସ୍ତ୍ର କାଟି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶରବୃଷ୍ଟି ॥୧୩
ଅସୁରଙ୍କର ସେହ୍ନା ଫୁଟି ।
ଭୁଜ ଚରଣ ଶିର ତୁଟି ॥
ତକ୍ଷଣେ ପଡ଼ିଲେ ସକଳେ ।
ମେଦିନୀ ନ ଦିଶେ ଗହଳେ ॥
କୃଷ୍ଣର ବାଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଫଳ ।
ଧ୍ୱଂସିଲା ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ॥
ନାରକାସୁର ତାହା ଦେଖି ।
ଧାଇଁଲା ଭୁବନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଷାଠି ସହସ୍ର ଗଜଯୂଥ ।
ଜଳଧି ମଦ୍ଦନ୍ତି ସମ୍ଭୂତ ॥

ବରଷା ପ୍ରାୟ ମଦ ଗଳି ।
ଦିଶନ୍ତି କରିବରେ ଝଳି ॥
ଅଙ୍କୁଶ ମାହୁନ୍ତଙ୍କ କରେ ।
ଝଲକେ ରବି ପଟାନ୍ତରେ ॥
ନାରକାସୁର କରି ମଧ୍ୟେ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ଘୋର ନାଦେ ॥
ଉଚ୍ଚ କୁଞ୍ଜରେ ଭୂମିସୁତ ।
ନୟନେ ଦେଖିଲା ଅନନ୍ତ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ପକ୍ଷୀରାଜ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ଇ ମହାତେଜ ॥
ତାହାର କନ୍ଧେ ନରହରି ।
ସତ୍ୟଭାମାକୁ କୋଳେ ଧରି ॥
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଉଦ୍ୟତ ଭୁଜ ଗ୍ୱରି ।
ଗଦା କମଳ ଚକ୍ର ଧରି ॥
କୋଟି ଆଦିତ୍ୟ ତେଜ ଗଞ୍ଜେ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦେ ସାଜେ ॥
ବନମାଳାଏ ଲମ୍ବେ ଉରେ ।
କିବା ଉପମା ଦେବା ତାରେ ॥
ନୀଳଜୀମୂତ ମଧ୍ୟେ ଝଳି ।
ନୀରଦେ ଯେସନେ ବିଜୁଳି ॥
ରବି ଉପରେ ଯେହ୍ନେ ଥାଇ ।
ଗଗନ ମଧ୍ୟେ ବିରାଜଇ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣରୂପ ଗ୍ୱହିଁ ।
ନାରକାସୁର କୋପ ବହି ॥
ଶକ୍ତିଏ ଥିଲା କରେ ଘେନି ।
ନାମ ତାହାର ଶତଘନୀ ॥
ପ୍ରହାର କରି ଅବିରତ ।
ରିପୁ ମାଇଲା ଶତ ଶତ ॥
କୃଷ୍ଣ ଉପରେ ପ୍ରହାରିଲା ।
ଶବଦ ଘୋରନାଦ କଲା ॥
ଯେତେ ମାହୁନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଶକ୍ତି ପ୍ରହାରିଲେ ॥୧୪, ୧୫
ଶକ୍ତି ପଡ଼ନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଗ୍ୱହିଁ ।
ନାରାଚ ଗୁଣରେ ବସାଇ ॥
ନିରତେ ବିନ୍ଧି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶର ।
ଶକ୍ତି ସମୂହ କଲେ ଚୂର ॥

ନାରକାସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ନାରାଚ ଘେନି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ବଜ୍ର ଶବଦ ପ୍ରାୟ ବାଣ ।
କୃଷ୍ଣ ବିନ୍ଧିଲେ ପୁଣ ପୁଣ ॥
ବଳ ପଡ଼ିଲେ ମହୀ ଲୋଟି ।
ଜାନୁ ହୃଦୟ ଶିର ଫୁଟି ॥
ଅଶ୍ୱ କୁଞ୍ଜର ରଥ ଯେତେ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିଗତେ ॥
ଶସ୍ତ୍ର ସହିତ ରିପୁ ପିଣ୍ଡ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥
ଗରୁଡ଼ ନଖ ପକ୍ଷ ଘାତେ ।
ଗଜେ ପଡ଼ିଲେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ପଳାଇ ନିଜ ପୁରେ ପଶି ।
କେତେହେଁ ଜଳେ ପଡ଼ି ଭାସି ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରଇ ମହୀସୁତ ।
କୁଞ୍ଜରେ ହୋଇଲେ ଅନାଥ ॥୧୬, ୧୭
ଗରୁଡ଼ ଘାତେ ସୈନ୍ୟ ଗଲା ।
ଦେଖି ନାରକା କୋପ କଲା ॥
ପୁଣ ଶକ୍ତିଏ କରେ ଧରି ।
ଗର୍ଜିଇ ଘୋର ନାଦ କରି ॥
ବଜ୍ର ଭାଙ୍ଗଇ ଯାର ଘାଏ ।
ପିଟିଲା ଗରୁଡ଼ର ଦେହେ ॥
ଶକ୍ତି ପ୍ରହାରେ କୋପମନ ।
ଗରୁଡ଼ ନିଶ୍ଚଳ ଆସନ ॥
ଫୁଲପେଣ୍ଡାଏ କରେ ଧରି ।
ଯେହ୍ନେ କୁଞ୍ଜର ଦେହେ ମାରି ॥
ଶକ୍ତି ଗରୁଡ଼ ଦେହେ ବାଜି ।
ପଡ଼ିଲା ଭୂମିଗତେ ଭାଜି ॥୧୮-୨୦
ତ୍ରିଶୂଳ ଘେନି ଭୂମିସୁତ ।
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତ ॥
ନିଷ୍ଫଳ ଉଦ୍ୟମ ତାହାର ।
ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖନ୍ତି ସୁର ନର ॥
ତ୍ରିଶୂଳ ଦେଖି ତାର କର ।
ଚକ୍ର ପେଷିଲେ ଦାମୋଦର ॥
ଗଜ ଉପରେ ବସିଥିଲା ।
ସୁନ୍ଦର ଧରଣୀର ବଳା ॥
ଅମୂଲ୍ୟ କିରୀଟ ବିରାଜେ ।
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ବେନି ସାଜେ ॥

ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା କନ୍ଧୁଁ ଶିର ।
ଅବନୀ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର ॥
ହା ହା ଶବଦ ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
ଶୁଭିଲା ନାରକାନଗରେ ॥
ଦେବସମୂହେ ବ୍ରହ୍ମା ଆସି ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଯେ ଦେଖୁଥିଲେ ବସି ॥
ଜୟ ଶବଦେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ।
ପୁଷ୍ପ ବର୍ଷିଲେ କୃଷ୍ଣ ଶିରେ ॥୨୧, ୨୨
ଭୂମି ନାରକାପୁରେ ଥିଲା ।
ପୁତ୍ରର ମରଣ ଶୁଣିଲା ॥
ସର୍ବସମ୍ପଦ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟିଲା ଅବନୀ ॥
ହିରଣ୍ୟମୟ ରତ୍ନମାଳ ।
ଘେନିଣ ଅଦିତି କୁଣ୍ଡଳ ॥
ବରୁଣଛତ୍ର ମଣିଗିରି ।
ବନମାଳାଏ କରେ ଧରି ॥
କୃଷ୍ଣ ନିକଟେ ନେଇ ଦେଲା ।
ଅଭୟ ଚରଣେ ପଡ଼ିଲା ॥
ଭୁଜଯୁଗଳ ଦେଇ ଶିରେ ।
ସ୍ତୁତି କରଇ ଶୋକଭରେ ॥୨୩, ୨୪

ଭୂମି ଉବାଚ

ଭୂମି ବୋଲଇ ଯୋଡ଼ି କର ।
ତୁ ନାଥ ଦେବଙ୍କର ବର ॥
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଗଦା ହସ୍ତେ ।
ଦେବାଧିଦେବ ନମୋସ୍ତୁତେ ॥
ଯେ ତୋତେ ଯେମନ୍ତ ଲୋଡ଼ଇ ।
ସେ ଅନୁରୂପେ ତୋତେ ପାଇ ॥
ପରମଆତ୍ମା ଆଦିମୂଳ ।
ନମସ୍ତେ ପରମ ମଙ୍ଗଳ ॥୨୫
ପଙ୍କଜନାଭ ପଦ୍ମମାଳୀ ।
ପଦ୍ମଲୋଚନ ତୋତେ ବୋଲି ॥
ପଙ୍କଜନିଧି ତୋ ପୟର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ମୁଁ ତୋର ॥୨୬
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ବିଷ୍ଣୁ ବାସୁଦେବ ତୋ ନାମ ॥

ଆଦିପୁରୁଷ ବୀଜ ଆଦି ।
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ତୋ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥୨୭
ଜଗତ ଜନ୍ମ କରୁ ତୁହି ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତୋର ନାହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟରୂପୀ ନମୋ ନମ ।
ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତି ଅନୁପମ ॥
ପର ଅପର ଭୂତଆତ୍ମା ।
ପରମାନନ୍ଦ ପରମାତ୍ମା ॥୨୮
ଏ ସୃଷ୍ଟି ଉପୁଜିବା କାଳେ ।
ତୁ ରଜଗୁଣ ଧରୁ ହେଳେ ॥
ନିରୋଧ କାଳେ ତମଗୁଣ ।
ଆନନ୍ଦେ ବହୁ ନାରାୟଣ ॥
ଜନ ପାଳନେ ଧର୍ମ ମୁଖେ ।
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରେ ପାଳୁ ସୁଖେ ॥
ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ ତୁ କାଳ ।
ନିର୍ଗୁଣ ଆତ୍ମା ନନ୍ଦବାଳ ॥୨୯
ମୋ ଆଦି ସଲିଳ ଅନଳ ।
ପବନ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ ॥
ଶବ୍ଦ ସ୍ପରଶ ରୂପ ରସ ।
ଗନ୍ଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏକାଦଶ ॥
ଲୋକପାଳକ ଦେବଗଣ ।
ତୁ ଆଦି ପରମ କାରଣ ॥
ତୁ ଅହଙ୍କାର ଭୂତ ଆଦି ।
ସଚରାଚର ତୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଏ ମାୟା ତୋର ଦେହେ ଭ୍ରମ ।
ତୁ ଏକ ବିଭୁ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ॥୩୦
ତୁ ମୋର ନାଶିଲୁ ତନୁଜ ।
ଏ ତାର ପୁତ୍ର ଦେବରାଜ ॥
ଏ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଅଛି ଏକ ।
ଭୋ ନାଥ ହୋଇଲା ନିରେଖ ॥
ତୋ ପାଦପଦ୍ମେ ଅଛି ଶୋଇ ।
ଭୁଜ ଯୁଗଳ ଶିରେ ଦେଇ ॥
ଏହାକୁ ରଖ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଶିରେ ନିବେଶି ପଦ୍ମହସ୍ତ ॥୩୧
ଶୁକ କହନ୍ତି ରାଜା ଗୃହିଁ ।
ଭୂମି ବଚନେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥

ନାରକାପୁତ୍ରକୁ ଆଣିଲେ ।
ଅଭୟହସ୍ତ ଶିରେ ଦେଲେ ॥
ବାଳକ ଘେନି ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ନାରକାପୁର ମଧ୍ୟେ ପଶି ॥
ରାଜା କରାଇ ଯଦୁନାଥ ।
ନାମ ତା ଦେଲେ ଭାଗବତ* ॥
ତକ୍ଷଣେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପଶି ।
ସେବକଜନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଦେଖିଲେ ରାଜକନ୍ୟା ଯୂଥ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଏକଶତ ॥୩୨, ୩୩
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ସର୍ବନାରୀ ।
ଏକୁ ଆରେକ ଆଗସରି ॥
ଲୋଚନ ଯୁଗେ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ପିଛାଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ଆଖି ॥
ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ କାମବାଣେ ।
ଚଳି ନ ପାରନ୍ତି ଚରଣେ ॥
ନିଶ୍ଚଳେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ଯୁବତୀ ।
ଦଇବ ସମ୍ପାଦିଲା ପତି ॥
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱାମୀ ହେଉ ।
ଦଇବ ଏହି ବର ଦେଉ ॥
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣଭାବ ସଧେ ।
ବରିଲେ ହୃଦୟର ମଧ୍ୟେ ॥୩୪, ୩୫
କନ୍ୟା ସହିତେ ଭଗବାନ ।
ନର କୁଞ୍ଜର ଯେତେ ଧନ ॥
ଅଶ୍ୱ ଗୋଧନ ଧନରାଶି ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ତାହା ପେଶି ॥୩୬
ନାରକାସୁର ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
ଥିଲେ ଯେ ଅନେକ କୁଞ୍ଜରେ ॥
ଅଇରାବତ କୁଳେ ଜାତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଗ୍ରିଗ୍ରି ଗ୍ରିଗ୍ରି ଦାନ୍ତ ॥
ମଦ ଗଳଇ ବେନି ପାଟି ।
ଏମନ୍ତେ ନେଲେ ଚଉଷଠି ॥
ଗମନ୍ତେ ଅତି ବଳୀୟାର ।
ସ୍ୱଭାବେ ଦିଶନ୍ତି ପାଣ୍ଡୁର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଦେବକୀନନ୍ଦନ ।
ଚଳାଇ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନ ॥

* ନାରକାସୁର ପୁତ୍ରର 'ଭଗଦତ୍ତ' ନାମ ମଧ୍ୟ ମିଳେ ।

ଗରୁଡ଼େ ବସି ଦାମୋଦର ।
ତକ୍ଷଣେ ଗଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥
ଅଦିତି ହସ୍ତେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ରତ୍ନକୁଣ୍ଡଳ ଦେଲେ ନେଇ ॥
ଦେଖି ଅଦିତି ତୋଷ ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ॥
ଶଚୀ ସହିତେ ସୁରରାୟେ ।
ପୂଜିଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ପାୟେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ସମୀପେ ଅଦିତି ।
ଅନେକ କଲା ଦିବ୍ୟସ୍ତୁତି ॥
ସନ୍ତୋଷେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟେ ।
ମେଲାଣି ମାଗି ମାଏ ପୋଏ ॥
ସନ୍ତୋଷ କରି ଦେବବୃନ୍ଦେ ।
ଦ୍ୱାରକା ଗମନେ ଆନନ୍ଦେ ॥୩୭, ୩୮
ସଙ୍ଗେ ସୁନ୍ଦରୀ ସତ୍ୟବତୀ[1] ।
ସ୍ୱର୍ଗ କାନନେ ଯାଇଛନ୍ତି ॥
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ପାରିଜାତ ।
ସୁଗନ୍ଧି ଘ୍ରାଣେ ଲୋଭଚିତ୍ତ ॥
ମଧୁର ବାକ୍ୟେ ସତ୍ୟବତୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଯଦୁପତି ॥
ଦେଖ ସୁନ୍ଦର ପାରିଜାତ ।
ଗନ୍ଧେ ଲୋଭିତ ମୋର ଚିତ୍ତ ॥
ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନୁ ଏ ସମ୍ଭୂତ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ପତ୍ର ॥
ଏ ବୃକ୍ଷ ନରଲୋକେ ନାହିଁ ।
ମୋର ମନ୍ଦିରେ ନେବି ମୁହିଁ ॥
ଭୋ ନାଥ ଘେନ ପାରିଜାତ ।
ସତ୍ୟବଚନେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବୃକ୍ଷ ଉପାଡ଼ି ଅତି ଖରେ ।
ଲଦିଲେ ଗରୁଡ଼ ଉପରେ ॥
ବନରକ୍ଷକ ଯେତେ ଥିଲେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ॥
ବାସବ ଆଦି ଦିଗପାଳ ।
ଆବୋରି ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ ॥
କୃଷ୍ଣର ସଙ୍ଗେ କଲେ ରଣ ।
ଜ୍ଞାନ ବିନାଶେ ଦେବଗଣ ॥
ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ଭୋଳ ହୋଇ ।
ଅଜ୍ଞାନେ ତମଗୁଣ ବହି ॥
ଯାହାର ପଦ୍ମପାଦେ ନିତି ।
ମୁକୁଟଶିରେ ସେ ନମନ୍ତି ॥
ସେ ହରି ମହିମା ନ ଜାଣି ।
ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାୟ ତାଙ୍କୁ ମଣି ॥
ଏ ଅପରାଧ ତାହାଙ୍କର ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ॥
ଦେବଙ୍କ ଗର୍ବ ବେଗେ ହରି ।
ଦ୍ୱାରକା ବିଜେ ନରହରି ॥
ସତ୍ୟଭାମାର ପୁରେ ଆଣି ।
ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସ୍ଥାପିଲେ ପାରିଜାତ ବନ ।
ଗନ୍ଧେ ମୋହିତ ସର୍ବଜନ ॥
ତାହାର ଛାୟା ଲାଗି ଦେହେ ।
ବୃଦ୍ଧେ ଦିଶନ୍ତି ଯୁବାପ୍ରାୟେ ॥
ସେ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଗୁଣ ଯେତେ ।
କହି ପାରିବି ମୁହିଁ କେତେ ॥୩୯-୪୧
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଦାମୋଦର ॥
ନାରକାପୁରୁ କନ୍ୟା ଆଣି ।
ଏକଇ ଲଗ୍ନେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବିଭା ହୋଇଲେ ସର୍ବନାରୀ ।
ସମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ମନୋହାରୀ ॥
ନାନା ଭୁବନେ କନ୍ୟା ଥୋଇ ।
କୃଷ୍ଣ ତାବତ ବର ହୋଇ ॥
ବିବାହ କଲେ ଭଗବାନ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଏକମନ ॥
କନ୍ୟାଙ୍କ ପୁରୁ ଚକ୍ରଧର ।
ଦଣ୍ଡେହେଁ ନୁହନ୍ତି ବାହାର ॥
ତ୍ରିଗୁଣ ହୋଏ ଯହିଁ ଲୀନ ।
ନାମ ଯାହାର ନିରଞ୍ଜନ ॥
ଇତରଜନ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଯୁବତୀଜନ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ॥
ରମିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାକୁର ।
ଶୁଣ ମହିମା ନାରୀଙ୍କର ॥
କିବା ସ୍ତିରୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ କହି ।
ରମାରମଣ ସ୍ୱାମୀ ପାଇ ॥
ସଲଜ୍ଜ ହାସ କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗେ ।
ନିତ୍ୟେ ରମନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ ଦେଖି ଉଠି ।
କେତେହେଁ ଦୂରରୁ ପାଛୋଟି ॥
ଆଣନ୍ତି ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
ସୁଗନ୍ଧଜଳେ ପାଦ ଧୋଇ ॥
ବସାଇ ଉତ୍ତମ ଆସନେ ।
ପୂଜନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ସୁବିଧାନେ ॥
ଅନ୍ନ ଭୋଜନ ଜଳପାନେ ।
ଖଟନ୍ତି ତାମ୍ବୂଳ ଯୋଗାଣେ ॥
କେଶ ପ୍ରସାଧନ ଖଞ୍ଜନ[2] ।
ଯେ ବିଧି ସ୍ୱାମୀ ସେବାମାନ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଦି ମୁନି ଯାର ପଥେ ।
ବିବେକି ନୋହିଲେ ସମର୍ଥେ ॥
ସେ ହରି ସଙ୍ଗେ ସେ କାମିନୀ ।
ରମିଲେ ନାନାଭାବ ଘେନି ॥
ଦାସୀ ସହସ୍ରେ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ସେବନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ପାଦଯୁଗେ ॥୪୨-୪୬
ସେ ମାୟାଧର ପାଦ ନିତ୍ୟେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଅବିରତେ ॥
ଖଣ୍ଡିବ ଘୋର ମାୟା ଫାଶ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନାରକାସୁରବଧୋ ପାରିଜାତହରଣଂ ନାମ ଚତୁଃଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ସତ୍ୟବତୀ—ସତ୍ୟଭାମା । ୨. ଖଞ୍ଜନ—ଅଳଂକରଣ, ଖଞ୍ଜିବା ।

ପଞ୍ଚଷଷ୍ଠିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣ ରୁକ୍ମିଣୀ ପରିହାସ । ପଞ୍ଚଷଠିରେ ପରକାଶ ॥

ବିରାଟସୁତାସୁତ ପାଶେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଭକତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ବ୍ୟାସକୁମର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ।
କହନ୍ତି ହରିଭାବ ଘେନି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ହରିଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଏକଦିନେ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଏକାନ୍ତ ଭୁବନେ ॥
ଯେ ହରି ତ୍ରିଗୁଣ ଅତୀତ ।
ପଲ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଉପଗତ ॥
ଯେ ବିଶ୍ୱମାୟା ଲୀଳା କରି ।
ସର୍ଜଇ ପାଳଇ ସଂହରି ॥
ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳିବାର ଆଶେ ।
ଯାହାର ଜନ୍ମ ଯଦୁବଂଶେ ॥
ତାର ନିକଟେ ଭାବ ଘେନି ।
ମିଳିଲା ଭୀଷ୍ମକ ନନ୍ଦିନୀ ॥
ଦିବ୍ୟ ଆଲଟ କରେ ଧରି ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ପରିବାରୀ ॥୧,୨
କୃଷ୍ଣର ଶୟନ ଭବନ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ଅନ୍ୟ ॥
ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଟାଣି ।
ମୁକୁତା ଦାମେ ସୁଖଞ୍ଜଣି ॥
ରତ୍ନପ୍ରଦୀପ ଗୃହ ମଧ୍ୟେ ।
ମଲ୍ଲିକା ମାଳମାନ ଗନ୍ଧେ ॥
ମଧୁପେ ମକରନ୍ଦ ଆଶେ ।
ନାଦେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଚଉପାଶେ ॥
ଜଳାକବାଟି ବାଟେ ଯାଇ ।
ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପ୍ରକାଶଇ ॥୩,୪
ଆବୋରି ପାରିଜାତ ବନ ।
ସୁଗନ୍ଧ ବହଇ ପବନ ॥
ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଜଳାରନ୍ଧ୍ରେ ।
ପ୍ରସରେ ଦଶଦିଗ ଗନ୍ଧେ ॥ ୫
ସୁନ୍ଦର ପାଟବସ୍ତ୍ରମାନ ।
ନିର୍ମଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତନ ॥
ଶୁଭ୍ର ସୁଝୀନ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରେ ।
ଶଯ୍ୟା ନିର୍ମାଣ ହସ୍ତୀଦନ୍ତେ ॥
ଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ାମାନ ମିଶେ ।
ଗୋରସ ଫେନ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ॥
ସଖୀର କରୁ ବେଗେ ଯାଇ ।
ଶୁଭ୍ର ଚାମର ହସ୍ତେ ଲଇଁ ॥
ଯେ ହରି ସର୍ବଜନ୍ତୁ ଗତି ।
ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ନିଜ ପତି ॥
ଚାମର ବିଞ୍ଚି କରେ ସେବା ।
ଯାହା ନ ପାନ୍ତି ସୁରଦେବା ॥୬,୭
ନିର୍ମଳ ନାନା ରତ୍ନପନ୍ତି ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଅଙ୍ଗେ ଝଟକନ୍ତି ॥
ସଖୀର କନ୍ଧେ ବାମକର ।
ଦକ୍ଷିଣେ ଢାଳଇ ଚାମର ॥
ବସ୍ତ୍ର ଜଡ଼ିତେ ହୃଦେ ଥାଇ ।
କୁଚ ଯୁଗଳ ବିରାଜଇ ॥
କୁଙ୍କୁମାଙ୍କିତ ରତ୍ନହାର ।
କଟିମେଖଳା ଶୁଭ୍ରସାର ॥
ତୁଙ୍ଗ ନିତମ୍ବ ବେନି ଶୋହେ ।
ରୂପେ ଜଗତଜନ ମୋହେ ॥
କୃଷ୍ଣହୁଁ ନ ଜାଣଇ ଆନ ।
ମନ ବଚନେ ସାବଧାନ ॥
ଲୀଳା ମନୁଷ୍ୟରୂପ ହରି ।
ସେ ରୂପ ରୂପେ ଅନୁସରି ॥
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ରବି ତ୍ରାସ ।
ସଲଜ୍ଜ ମୁଖେ ମନ୍ଦହାସ ॥
କଣ୍ଠେ ଅମୂଲ୍ୟ ହାର ଶୋହେ ।
ନୀଳକୁନ୍ତଳ ମନ ମୋହେ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ତା ବଦନ ।
ବୋଲନ୍ତି ଦେବକୀନନ୍ଦନ ॥୮,୯
ହେ ରାଜପୁତ୍ରି ମୋ ବଚନ ।
ଶୁଣ ସୁଚିତ୍ତେ ସାବଧାନ ॥
ଅନେକ ନୃପତି କୁମରେ ।
ମିଳିଲେ ତୋର ସ୍ୱୟଂବରେ ॥
ସେ ସର୍ବଲୋକେ ଲୋକପାଳ ।
ସମ୍ପଦେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠକୁଳ ॥
ଅଶେଷ ଗୁଣ ତାହାଙ୍କର ।
ଶୁଦ୍ଧ ସୁନ୍ଦର ବଳୀୟାର ॥୧୦
ତୋ ଭ୍ରାତ ତାତମାତ ତୁଲେ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ସେ ବରିଲେ ॥
ତୋର ରୂପକୁ ଲୋଭ ବହି ।
ମିଳିଲେ ରାଜପୁତ୍ରେ ଯାଇ ॥
ରଣେ ଦୁର୍ମଦ ମହାବୀର ।
ଅନେକ ବଳ ତାହାଙ୍କର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା ତୁ କରି ।
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କେଉଁ ଗୁଣେ ସରି ॥
କି ଗୁଣେ ବରିଲୁ ତୁ ମୋତେ ।
ସନ୍ଦେଶ ଦେଇ ବିପ୍ରହସ୍ତେ ॥୧୧
ରାଜାଙ୍କ ଡରେ ମୁଁ ପଳାଇ ।
ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ଅଛି ରହି ॥
ବଳିଷ୍ଠ ରାଜକୁଳେ ବାଦ ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଇଚ୍ଛୁ ପରମାଦ ॥
ପୂର୍ବେ ଯଯାତି ଶାପ ପାଇଁ ।
ନୃପଆସନ ମୋର ନାହିଁ ॥
ଅଜ୍ଞାତ ମାର୍ଗ ମୋର ପଥ ।
ସ୍ୱଭାବେ ନାହିଁ ଲୋକମତ ॥
ତାହାକୁ ସ୍ୱାମୀପଣେ ବରି ।
ସୁଖୀ ହୋଇବ କେଉଁ ନାରୀ ॥୧୨,୧୩
ସ୍ୱଭାବେ ଅକିଞ୍ଚନ ମୁହିଁ ।
ଦରିଦ୍ରପ୍ରିୟ ମୁଁ ବୋଲାଇ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଷ୍ଠିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଏଣୁ ସମ୍ପଦେ ଅନ୍ଧ ଲୋକେ ।
ମୋତେ ନ ଭଜନ୍ତି ବିମୁଖେ ॥୧୪
ଶୁଣ ସୁନ୍ଦରି ଶାସ୍ତ୍ରବାଣୀ ।
ବେଦ ଆଗମେ ପରିମାଣି ॥
ବରକନ୍ୟାର ବିଭାକାଳେ ।
ବୟ ସମ୍ପଦ କୁଳ ତୁଲେ ॥
ସେ ବିଭା ମିତ୍ରପଣେ ସମ ।
ନ କରି ଅଧମ ଉତ୍ତମ ॥୧୫
ତୁ ପୁଣି ଜାଣୁ ଏହା ଭଲେ ।
ବିଗ୍ରହ କରି ଦୀର୍ଘକାଳେ ॥
ମୋତେ ବରିଲୁ କିସ ଦେଖି ।
ଶୁଣ ସୁନ୍ଦରି ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖି ॥
ଦେଖ ନିର୍ଗୁଣ ମୋ ଶରୀର ।
ଭିକ୍ଷୁକ ଜନେ ମୋ ସୋଦର ॥
ନ ଜାଣି କଲୁ ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
କେ ତୋତେ କଲା ମତିଭ୍ରମ ॥୧୬
ଏବେ ଏମନ୍ତ ତୁହି କର ।
ଆତ୍ମାର ଅନୁରୂପେ ବର ॥
ଉତ୍ତମ ରାଜପୁତ୍ର ଦେଖି ।
ଏ ନାରୀଜନ୍ମ କର ସୁଖୀ ॥
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ଭୋଗସୁଖେ ।
ଲଭିବୁ ଇହ ପରଲୋକେ ॥୧୭
ତୋହର ବର ଶିଶୁପାଳ ।
ବେଗେ ତାହାର ପୁରେ ଚଳ ॥
ଶାଲ୍ୱ ମାଗଧ ଦନ୍ତବକ୍ର ।
ଏ ଆଦି ଯେତେ ନୃପଚକ୍ର ॥
ମୋତେ ହିଂସନ୍ତି ଗର୍ବ ବହି ।
ରୁକ୍ମୀ ଯେ ତୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ ॥
ଏ ଆଦି ବୀର ଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟୁଁ ଅଭିମତେ ॥
ତୋର ବିଗ୍ରହେ ସ୍ୱାମୀ ବର ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥୧୮
ଶୁଣ ସୁନ୍ଦରି ମନସ୍ଥିରେ ।
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ବ ନାଶିବାରେ ॥
ବଳେ ଆଣିଲି ତୋତେ ମୁହିଁ ।
ଅସାଧୁ ଗର୍ବ ନ ସହଇ ॥୧୯

ଉଦାସୀଜନ ପ୍ରାୟେ ମୁହିଁ ।
ଦାରା ତନୟେ ସଙ୍ଗ ନାହିଁ ॥
ଆତ୍ମାଲାଭରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହିଁ ।
ଗୃହେ ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରାୟ ଥାଇ ॥୨୦
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ॥
ଲୀଳା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ଧରି ।
ଆତ୍ମସଦୃଶେ ପ୍ରିୟନାରୀ ॥
କୃଟବଚନେ ଦର୍ପ ହରି ।
ମଉନ ହେଲେ ଦଇତ୍ୟାରି ॥୨୧
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଚକିତେ ଗ୍ରହିଁଲା ତରୁଣୀ ॥
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଆତ୍ମାପତି ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣର କଥା ବିପରୀତ ॥
ଅଶ୍ରୁତ ଅପୂର୍ବ ବଚନ ।
ଶୁଣି ହାରିଲା ଦେବୀ ଜ୍ଞାନ ॥
ଭୟେ କମ୍ପଇ ଥରହର ।
ହୃଦରେ ଚିନ୍ତା ଶୋକଭର ॥୨୨
ପାଦଅଙ୍ଗୁଳି ନଖପନ୍ତି ।
ଅରୁଣ ପ୍ରାୟ ବିରାଜନ୍ତି ॥
ସେ ପାଦ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରେ ।
ଶୋକେ ଖୋଳଇ ଭୂମିଭାଗେ ॥
ରୁଚିର ଲୋଚନେ ଅଞ୍ଜନ ।
ଅଶ୍ରୁ ବହଇ ଘନଘନ ॥
ହୃଦେ ପଡ଼ନ୍ତି ଅଶ୍ରୁଧାରେ ।
କୁଙ୍କୁମ ବହେ କୁଚଭାରେ ॥
ଅଧୋବଦନେ ଦେବୀ ରହି ।
ବଦନୁ ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରଇ ॥୨୩
ମହତ ଦୁଃଖ ଶୋକଭରେ ।
ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରମିଲା ଖେଦଭରେ ॥
ବଳୟ ବେନି ହସ୍ତେ ଥିଲେ ।
ଶ୍ଳଥ ହୋଇଲେ ଏକତୁଲେ ॥
ବିଞ୍ଚଣା ଦେବୀ ହସ୍ତେ ଥିଲା ।
ତକ୍ଷଣେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା ॥
ରମ୍ଭା ଯେସନେ ଘୋରବାତେ ।
ଭୂମିରେ ପଡ଼େ ଅନାୟତ୍ତେ ॥

କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳ ।
ନୟନୁଁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ॥
ପଡ଼ିଲା ମୃତପିଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ।
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟ ॥୨୪
ପ୍ରିୟାର ପ୍ରେମବନ୍ଧ ଚିନ୍ତି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମନେ ବିଗ୍ରହନ୍ତି ॥
ହାସ୍ୟ ମୁଁ କଲି ଭାବ ବହି ।
ଜାଣି ନ ପାରି ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଁ ॥
ମୋ ତହୁଁ ଆନ ନ ଜାଣଇ ।
ତେଣୁ ଏହାର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ॥୨୫
ଏମନ୍ତେ ଚିନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ପ୍ରିୟା ବିଷୟେ ଭାବବହି ॥
ମନେ ସୁମରି ଅନୁତାପ ।
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ନିଜରୂପ ॥
ପଲ୍ୟଙ୍କୁ ଉଠି ଦେବରାଜ ।
ସୁନ୍ଦର ଶୋଭା ଗ୍ରହିଭୁଜ ॥
ଭୂମିରୁ ଦେବୀ ଭୁଜେ ତୋଳି ।
କୋଳେ ବସାଇ ବନମାଳୀ ॥
ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇ ଦେବରାଜେ ।
କେଶ ବାନ୍ଧିଲେ ବେନି ଭୁଜେ ॥
ମୁଖମାର୍ଜନା ବେନି କରେ ।
ଅଶ୍ରୁ ପୋଛିଲେ ପ୍ରିୟଭରେ ॥
ଶ୍ରୀଭୁଜେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ।
କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ତାର ମନ ॥
ମନ ବଚନେ ଏହା ଦେହୀ ।
କୃଷ୍ଣହୁଁ ଆନ ନ ଜାଣଇ ॥
ପ୍ରିୟ ବଚନେ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଶାନ୍ତି କରାଇ କମଳିନୀ ॥
ହରି ଜାଣିଲେ ତାର ମନ ।
ହାସକୁ ନୁହଇ ଭାଜନ ॥
ସଚେତ କରି ନିଜ ନାରୀ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନରହରି ॥୨୬-୨୮
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ।
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ଶୁଣ ବିଦର୍ଭ ରାଜପୁତ୍ରି ।
ମୁଁ ଜାଣେ ତୋର ହୃଦଗତି ॥
ମୋ ତହୁଁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟେ ମତି ।
ମୁହିଁ ତୋହର ନିଜ ପତି ॥

ମନେ ନ କର ତୁମ୍ଭେ ରୋଷ ।
ଶୁଣ ମୁଁ କହଇ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ହାସ୍ୟ ମୁଁ କଲି ତୋର ପାଶେ ।
ତୋ ଚିତ୍ତ ଜାଣିବାର ଆଶେ ॥
ତୋହର କୁପିତ ବଦନ ।
ଭ୍ରୂକୁଟି କୁଟିଳ ଲୋଚନ ॥
ଦେଖିବା ପାଇଁ କଲି ଏହା ।
ତୁ ପୁଣି ନ ଜାଣିଲୁ ତାହା ॥୨୯, ୩୦
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଥାଇ ଗୃହବାସେ ।
ପ୍ରିୟାସଂଯୋଗେ ହାସ୍ୟରସେ ॥
ଦିନ ହରଇ ପ୍ରିୟଭାବେ ।
ବିଷୟସୁଖେ ଏହା ଲଭେ ॥୩୧
କହନ୍ତି ଶୁକ ଶୁଦ୍ଧଯତି ।
ମୋହନ ବାକ୍ୟେ ଯଦୁପତି ॥
ଶାନ୍ତି କରାଇ ପ୍ରିୟା ମନ ।
ବୋଧିଲେ ଜଗତ ଜୀବନ ॥
ଦେଖି ରୁକ୍ମିଣୀ କୃଷ୍ଣ ଭାବ ।
ଛାଡ଼ିଲା ଚିନ୍ତା ପରାଭବ ॥
କୃଷ୍ଣର ପଦ୍ମମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ଅନାଇ ॥
ପୁରୁଷବର ପାଶେ ରହି ।
କହେ କମଳମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ॥୩୨, ୩୩
ଅମଳ କମଳ ଲୋଚନ ।
ତୋହର ସତ୍ୟ ଏ ବଚନ ॥
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ମୁଁ ତୋରେ ନୁହଁଇ ଭାଜନ ॥
ନିଜ ମହିମା ରୂପ ବହୁ ।
ତ୍ରିଗୁଣ ଅଧୀଶ ବୋଲାଉ ॥
ଗୁଣ ପ୍ରକୃତି ବନ୍ଧେ ମୁହିଁ ।
ତୋର ଚରଣ ତଳେ ଥାଇ ॥
ଏତେ ଅନ୍ତର ତୋର ମୋର ।
ତୁ ନୋହୁ ପ୍ରକୃତି ଗୋଚର ॥୩୪
ବୋଲୁ ଯେ ରାଜଭୟେ ମୁହିଁ ।
ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ଅଛି ରହି ॥
ଏକଥା ପ୍ରମାଣ ତୋହର ।
ଯେଣୁ ତ୍ରିଗୁଣେ ଅଗୋଚର ॥

ଗୁଣ ଦୋଷକୁ ଭୟ କରି ।
ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ବିହରି ॥
ଆତ୍ମା ସ୍ୱରୂପ ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟେ ।
ସମୁଦ୍ରେ ଶୋଉ ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣେ ତୋର ବାଦ ।
ଏମନ୍ତ କହୁଅଛି ବେଦ ॥
ତୋର ସେବକ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ।
ସମ୍ପଦ ତୁଚ୍ଛପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ମକରନ୍ଦ ।
ନିତ୍ୟେ ପିବନ୍ତି ମୁନିବୃନ୍ଦ ॥
ଅଭେଦ ତାହାଙ୍କର ଗତି ।
ନୃ-ପଶୁଗଣେ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତୋର ମହିମା ଅଲୌକିକ ।
ଗୋଚର କେ କରେ ବା ଲୋକ ॥
ତୋର ସେବକ ଯେତେ ଜନ ।
ତୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଆନ ॥୩୫, ୩୬
ବୋଲୁ ଯେ ନିଷ୍କିଞ୍ଚନ ମୁହିଁ ।
ଯେଣୁ ତୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଦି ମୁନି ଯେତେ ଛନ୍ତି ।
ସେ ତୋ ମହିମା ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ପୂଜନ୍ତି ତୋହର ଚରଣ ।
ତୁ ଆଦି ପରମକାରଣ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥେ ତୋଷ ଯେହୁ ।
ସେ ତୋତେ ଜାଣିବେଟି କାହୁଁ ॥
ଦାରା ସମ୍ପଦେ ଅନ୍ଧ ପ୍ରାଣୀ ।
ସେ ତୋତେ ନିକଟେ ନ ଜାଣି ॥
ତୋର ମାୟାରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ।
ନିକଟେ ଅନ୍ତକ ନ ଦେଖେ ॥
ଦେବେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଯଜ୍ଞେ ବଳି ।
ସେ ତୋର ପାଦେ ବନମାଳୀ ॥
ପୂଜା କରନ୍ତି ବଳି ଦେଇ ।
ତାହାଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ଯେଣୁ ତୁହି ॥୩୭
ପରମଆତ୍ମା ଆଦିମୂଳ ।
ତୁ ସର୍ବ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଫଳ ॥
ଯାହା ଲଭିବା ଇଚ୍ଛା କରି ।
ସଂସାର ଛାଡ଼େ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ୱରୀ ॥

ତାହାଙ୍କୁ ହେଉ ତୁ ସୁଲଭ ।
ସଂସାରୀ ମଧ୍ୟେ ତୁ ଦୁର୍ଲଭ ॥
ସନ୍ନ୍ୟାସୀଜନଙ୍କର ହୃଦେ ।
ତୁ ବସୁ ଭକତି ସୁହୃଦେ ॥
ଜଗତ ଆତ୍ମା ରୂପେ ଥାଉ ।
ଭାବକୁ ଆତ୍ମପଦ ଦେଉ ॥
ଏଣୁ ବରିଲି ତୋତେ ମୁହିଁ ।
ତୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ॥
ତୋର ଭ୍ରୂକୁଟିଭଙ୍ଗୀ କାଳ ।
ଜଗତ ମଧ୍ୟେ ମହାବଳ ॥
ସେ କାଳବଳେ ହୋନ୍ତି ଧ୍ୱସ୍ତ ।
ଭବ ବିରଞ୍ଚି ସୁରନାଥ ॥
ଉଠନ୍ତି ଧୂଳି ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଅନ୍ୟ କେ ଅଛି ଦେହ ବହି ॥୩୮, ୩୯
ଶାରଙ୍ଗଧନୁର ଶବଦେ ।
ରାଜାଙ୍କୁ ଜିଣି ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ହରି ଆଣିଲୁ ମୋତେ ହେଳେ ।
ସିଂହ ଯେସନେ ବାହୁବଳେ ॥
ପଶୁଙ୍କ ମଧ୍ୟୁଁ ମହାବେଗେ ।
ଆକର୍ଷି ଭୁଞ୍ଜଇ ସ୍ୱଭାଗେ ॥
ସେ ରାଜା ଭୟେ ନାରାୟଣ ।
ପଶିଲୁ ସମୁଦ୍ରେ ଶରଣ ॥
ସତ୍ୟ ବଚନ ଏ ତୋହର ।
ଯେଣୁ ବଢ଼ିଲୁ ଗୋପପୁର ॥୪୦
ବିତର୍କ କହୁ ମୋର ପାଶେ ।
ତୋ ପାଦ ଲଭିବାର ଆଶେ ॥
ବେଣର ପିତା ପୁଣି ପୁତ୍ର ।
ନାହୁଷ[୧] ଗୟ ଯେ ଜାୟନ୍ତ[୨] ॥
ଚିତ୍ତ ନିବାରି ରାଜ୍ୟ ସୁଖେ ।
ବନେ ପଶିଲେ ଘୋରଦୁଃଖେ ॥
କଠୋର ଯୋଗ କରି ସାଧ୍ୟ ।
ଲଭିଲେ ତୋର ପଦ୍ମପାଦ ॥୪୧
ତୋ ପାଦ ସରୋଜର ଗନ୍ଧ ।
ପୁଣ୍ୟ ପବିତ୍ର ମକରନ୍ଦ ॥
ଆଘ୍ରାଣ ନାସାରନ୍ଧ୍ରେ କରି ।
କେ ନାରୀ ଆନ ବର ବରି ॥୪୨

୧. ନାହୁଷ—ନହୁଷର ପୁତ୍ର ଯଯାତି । ୨. ଜାୟନ୍ତ—ଭରତ ।

ତୁ ନାଥ ଜଗତ ଈଶ୍ୱର ।
ସକଳ ଆତ୍ମା କାମପୂର[1] ॥
ବିବାହକାଳେ ଏ ବିଗ୍ରରେ ।
ତୋରେ ବରିଲି ମୁହିଁ ବରେ ॥
ଭବ ବିରଞ୍ଚି ଆଦି ସଭା ।
ମଧ୍ୟେ ତୋ ଗୁଣ କଥା ଶୋଭା ॥
ଏମନ୍ତ ମହିମା ତୋହର ।
ନ ପଶେ ଯାର କର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାର ॥
ସେ ନାରୀ ବରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥି ଲୋଭ ସୁଖେ ॥
ସେ ନାରୀ ବଶେ ଯେ ରହଇ ।
ଶ୍ୱାନ ମାର୍ଜାର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ଗୋରୁ ଗର୍ଦ୍ଦଭ ଅଶ୍ୱରୂପେ ।
ନିର୍ବିନ୍ଧ ଗୃହ ଅନ୍ଧକୂପେ ॥୪୩, ୪୪
କୁନ୍ତଳ ନଖ ଚର୍ମ ଦାଢ଼ି ।
ଦେହ ଉପରେ ଛନ୍ତି ବେଢ଼ି ॥
ରୁଧିର ମାଂସ ମଜ୍ଜା ଅସ୍ଥି ।
ଶିରା ନିର୍ବିନ୍ଧ ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତି ॥
ଅନ୍ତରେ ମଳ କୃମି ମୂତ୍ର ।
କଫ ଦୁର୍ଜୟ ବାତ ପିତ୍ତ ॥
ଏଣେ ନିର୍ମିତ ଯାର ଦେହୀ ।
ଜୀବନ୍ତେ ମୃତପିଣ୍ଡ ସେହି ॥
ତାହାକୁ ସ୍ୱାମୀପଣେ ବରି ।
ଜୀବନ ବହେ ଦୁଷ୍ଟ ନାରୀ ॥
ତୋର ଚରଣ ମକରନ୍ଦ ।
ଆଘ୍ରାଣ କରି ନାହିଁ ଗନ୍ଧ ॥୪୫
ତୋର ଚରଣ ଉପାସନ ।
ନିଶ୍ଚଳ କରୁ ମୋର ମନ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଆତ୍ମରତ ତୁହି ।
ପର ଅପର ତୋର ନାହିଁ ॥
ତୁ ଯେବେ ରଜଗୁଣ ମଧ୍ୟେ ।
ମୋତେ ଦେଖିବୁ ଅନୁବନ୍ଧେ ॥

ଏ ବର ମୋତେ ନିତ୍ୟେ ହେଉ ।
ତୋ ପାଦ ସେବି ଦିନ ଯାଉ ॥୪୬
ଭୋ ନାଥ ତୋର ବାକ୍ୟ ମୁହିଁ ।
କପଟ ପ୍ରାୟ ନ ମଣଇ ॥
ଅମ୍ବା କନ୍ୟାର ଚିତ୍ତ ଯେହ୍ନେ ।
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ନ ବରିଲା ମନେ* ॥୪୭
ଦୁଷ୍ଟ ଯୁବତୀଙ୍କର ମନ ।
ଭଜଇ ନବ ନବ ଜନ ॥
ଅସତୀବାଦ ତାଙ୍କ ତହିଁ ।
ସାଧବୀ ପ୍ରଶଂସିବେ କାହିଁ ॥
ଯେ ନର ତାହାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଉଭୟ ଲୋକ ତାଙ୍କ ନାଶ ॥୪୮
ଏମନ୍ତେ ପତ୍ନୀ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ହସି କହନ୍ତି ପଦ୍ମପାଣି ॥
ତୁ ସାଧ୍ୱୀପଣେ ଅନୁପମ ।
ମୋହର ଆତ୍ମା ଅଭିରାମ ॥
ଶୁଣିବା ପାଇଁ ତୋ ବଚନ ।
ମୁଁ ତୋତେ କଲି ମନେ ଛନ୍ନ ॥
ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ତୋର ବାଣୀ ।
ଏ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ପରିମାଣି ॥୪୯
ଏବେ ମୁଁ ହୋଇଲି ପ୍ରସନ୍ନ ।
ବର ତୁ ମାଗ ତୁଷ୍ଟ ମନ ॥
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ମାଗ ବର ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଦାମୋଦର ॥
ଏକାନ୍ତ ପ୍ରିୟା ତୁ ମୋହର ।
ସକଳ ସମ୍ପଦ ତୋହର ॥୫୦
ତୋହର ଇଷ୍ଟ ପତିବ୍ରତ ।
ମୁହିଁ ଜାଣିଲି ତୋର ସତ୍ୟ ॥
ଅନେକ କଲି ଉପାଲମ୍ଭ ।
ତୋହର ଚିତ୍ତ ବଡ଼ ଦମ୍ଭ ॥
ଭ୍ରଷ୍ଟ ନୋହିଲା ମୋର ପାଦୁଁ ।
ତରିବୁ ସକଳ ପ୍ରମାଦୁଁ ॥୫୧

ଯେ ପ୍ରାଣୀ ବ୍ରତାଗ୍ରରୀ ମତେ ।
ତପ ସାଧନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥
ତପର କାମ୍ୟଫଳ ଆଶ ।
ବର ମାଗନ୍ତି ଗୃହବାସ ॥
ସେ ମୋତେ ପାଇବେଟି କାହିଁ ।
ଅଭୟ ବରଦାତା ମୁହିଁ ॥
ମୋହର ମାୟାବଳ ଏହି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୫୨
ମୋକ୍ଷଭଣ୍ଡାର ମୋତେ ପାଇ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ସମ୍ପଦ ଇଚ୍ଛଇ ॥
ସେ ମନ୍ଦଭାଗୀ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ।
ନରକେ ପଡୁଥାନ୍ତି ଯାଇ ॥୫୩
ତୁ ମୋର ଗୃହ ଠାକୁରାଣୀ ।
ମୋର ମହିମା ପରିମାଣି ॥
ଭବମୋଚନ ବୃତ୍ତି ମୋର ।
ଖଳ ସମୂହେ ଅଗୋଚର ॥
ସେ ଭାବ କଲୁ ମୋର ତହିଁ ।
ସ୍ୱଭାବେ ସ୍ଥିରୀଜନ୍ମ ହୋଇ ॥୫୪
ତୋହର ପ୍ରାୟ ଗୃହସ୍ଥିରୀ ।
ନାହିଁ ନୋହିବ ମୋର ପୁରୀ ॥
ତୋର ବିବାହକାଳେ ଆସି ।
ଲକ୍ଷେ ନୃପତି ଥିଲେ ବସି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ ଭାବ ବହି ।
ବିପ୍ର ପେଷିଲୁ ମୋର ତହିଁ ॥୫୫
ମୁଁ ତୋତେ ହରି ଆଣୁଁ ପଥେ ।
ତୋହର ଭାଇ ଏକା ରଥେ ॥
ଘୋର ସମର ମୋରେ କଲା ।
ଦଇବେ ବନ୍ଧନେ ପଡ଼ିଲା ॥
ବିରୂପ ତାର ରୂପ କଲି ।
ଶସ୍ତ୍ରରେ କେଶ ତା ମୁଣ୍ଡିଲି[2] ॥
ବିଭା ମଙ୍ଗଳ ପର୍ବକାଳେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଗୋଷ୍ଠୀ ମେଳେ ॥

---

୧. କାମପୂର—ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣକାରୀ । ୨. ମୁଣ୍ଡିଲି—ଲଣ୍ଡା କଲି ।

* ମହାଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ, କାଶୀରାଜଙ୍କ କନ୍ୟା ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ସ୍ୱୟଂବର ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଭୀଷ୍ମ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଆସିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅମ୍ବାର ଚିତ୍ତ ଶାଲ୍ୱଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ସେ ଶାଲ୍ୱଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ବିଜୟୀ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ଏବଂ ତା' ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଭୀଷ୍ମ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ।

ପଶା କ୍ରୀଡ଼ାର ସଭାକାଳେ ।
ଦୁଷ୍ଟ ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗମେଳେ ॥
ବଳଦେବଙ୍କୁ ଦ୍ରୋହ କଲା ।
ସେ କାଳେ ଭ୍ରାତ ତୋର ମଲା ॥
ଏ ଦୁଇ ଗୁରୁ ଅପରାଧ ।
ଉଭୟ ସଂକଟ ପ୍ରମାଦ ॥
ଦୁର୍ଗମ ତାପ ଦୁଃଖ ଏହି ।
କାହାର ସାଧ୍ୟ ଏହା ସହି ॥
କିଛି ନ ବୋଲି ମୁଖଗତେ ।
ନିଶ୍ଚେ ଜିଣିଲୁ ଏବେ ମୋତେ ॥ ୫୬
ବିପ୍ରକୁ ମୋର ପାଶେ ପେଷି ।
ଯୁଗ ମଣିଲୁ ଏକ ନିଶି ॥

ଜଗତ ଦେଖି ଶୂନ୍ୟମୟେ ।
ଅନଳ ଦେଇ ନିଜ ଦେହେ ॥
ମରିବା ପ୍ରାୟ କଲୁ ଯୋଗ ।
ଏ ଦେହ ଅନ୍ୟେ କାହିଁ ଭୋଗ ॥
ସେ ଭାବ ଘେନି ହୃଦଗତେ ।
ବଳେ ଆଣିଲି ହରି ତୋତେ ॥ ୫୭
ଶୁକ କହନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଏମନ୍ତ କହି ନାରାୟଣ ॥
ନିଜ ମହିମା ଆତ୍ମରତି ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ଭଣ୍ଡିଲେ ଶ୍ରୀପତି ॥
ଏକାନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ।
ଏ ନରଲୋକେ ବିଡ଼ମ୍ବନ ॥ ୫୮

ଅଷ୍ଟ ଅଧିକ ଏକଶତେ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ପତ୍ନୀ ଯେତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ପୁରେ ନରହରି ।
ଗୃହସ୍ଥ ଧର୍ମେ ଭୋଗ ଧରି ॥
ମାୟାରେ ତୁଲ୍ୟ ରୂପ କରି ।
ନିର୍ଗୁଣ ଆତ୍ମା ନରହରି ॥ ୫୯
ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ପାଦେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ଏକାନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଦୁଃଖ ନିବାରଣ ॥
ଚିତ୍ତେ ନିରୋପି ଭାଗବତ ।
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣୟୋରୈକାନ୍ତିକକ୍ରୀଡ଼ା କଥନଂ ନାମ ପଞ୍ଚଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଷ୍ଠଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଅନିରୁଦ୍ଧର ଯେ ବିବାହ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ଛଷଠି ଅଧ୍ୟାୟ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
କୃଷ୍ଣେ ବରିଲେ ଯେତେ ନାରୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ଆଦି କରି ॥
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ଭେ ଯେତେ ଜାତ ।
ହୋଇଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ସୁତ ॥
ହରିର ବଂଶ ସଂଖ୍ୟା କରି ।
କେ ପାରୁ ନରଦେହ ଧରି ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଆଦି ପୁତ୍ର ଯେତେ ।
ପ୍ରଧାନେ କହିବଇଁ କେତେ ॥
କନ୍ୟାକେ ଦଶ ଦଶ ସୁତ ।
ଅପରେ ଏକଇ ଦୁହିତ ॥

କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟ ରୂପ ଗୁଣ ।
ଏବେ ହୋ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥ ୧
କନ୍ୟାଏ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତେ ।
ଚରଣେ ସେବନ୍ତି ନିରତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ପୁରୁ ଦାମୋଦର ।
ଦଣ୍ଡେହେଁ ନୁହନ୍ତି ଅନ୍ତର ॥
ଦେଖିଣ ଗୋବିନ୍ଦର ଭାବ ।
ଆତ୍ମାକୁ ମଣିଲେ ଦୁର୍ଲଭ ॥ ୨
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରାୟେ ସେ ମଣନ୍ତି ॥
କାହୁଁ ଜାଣିବେ କୃଷ୍ଣଭାବ ।
ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କରେ ଦୁର୍ଲଭ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଜଗତମୋହିନୀ ।
ବିଶେଷେ କୃଷ୍ଣର କାମିନୀ ॥

କୃଷ୍ଣର ମାୟା ଅଗୋଚର ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଶିବ ସୁର ॥
ଗ୍ୱରୁ କମଳକୋଷ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ନିର୍ମଳ ମୋହନ ବଦନ ॥
ବିସ୍ତାର ଭୁଜ ନେତ୍ର ବେନି ।
ପ୍ରେମହସିତ ରସ ଘେନି ॥
ସପ୍ରେମ ଦୃଷ୍ଟି ନର୍ମବାଣୀ[1] ।
ଏ ଭାବେ ମୋହିତ ତରୁଣୀ ॥
ଯୁବତୀଗଣ କୃଷ୍ଣମନ ।
ମୋହନେ ନୋହିଲେ ଭାଜନ ॥ ୩
ଯେ ହରି ସର୍ବ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ରୂପ ଅରୂପ ନିରଞ୍ଜନ ॥
ଯୁବତୀମାନେ ଅନୁଦିନ ।
ସକାମ ସସ୍ମିତ ବଦନ ॥

୧. ନର୍ମବାଣୀ—ହାସ୍ୟବିଳାସ, ପରିହାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଳାପ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କଟାକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ନେହଭାବ ।
ଏଣେ ନିର୍ମିତ ଯେ ଦୁର୍ଲଭ ॥
ଅନଙ୍ଗବାଣ ଆଣ୍ଟେ ଟାଣି ।
ବିନ୍ଧନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ॥
ସ୍ୱଭାବେ କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ।
ଶୁଦ୍ଧ ସୁରତ ଭାବ ଘେନି ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ପରିହାସେ ।
କୃଷ୍ଣର ଚିତ୍ତ ପ୍ରେମପାଶେ ॥
ବନ୍ଧନେ ନୋହିଲେ ଭାଜନ ।
ତେଣୁ ନ ଘଟେ ଅନୁମାନ ॥ ୪
ରମାରମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ତାହାଙ୍କୁ ପାଇ ନିଜ କାନ୍ତ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବ ମୁନି ଯତି ।
ଯାହାର ମାର୍ଗେ ମୋହ ଯାନ୍ତି ॥
ସେ ହରି ସଙ୍ଗତେ ଯୁବତୀ ।
ଆନନ୍ଦେ ନିରତେ ରମନ୍ତି ॥
ନବ-ସଙ୍ଗମେ ପ୍ରିୟଭାବ ।
ନିତ୍ୟେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଅନୁରାଗ ॥
ସେବନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ।
ଯୁବତୀ ଭାବ ଆଚରଣେ ॥ ୫
କୃଷ୍ଣର ଆଗମନ ଦେଖି ।
ଉଠନ୍ତି ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
କେତେହେଁ ଦୂର ବେଗେ ଯାଇ ।
କୃଷ୍ଣର ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥
ସକାମ ଲାଳସେ ତରୁଣୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନିଜ ଘରେ ଆଣି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନେ ବସାଇ ।
ବେନି ଚରଣ ହସ୍ତେ ଧୋଇ ॥
ସୁଗନ୍ଧ ଲେପି କୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗେ ।
ଚାମର ପକାନ୍ତି ସୁରଙ୍ଗେ ॥
ବିଶ୍ରାମ କରାଇ ଶ୍ରୀପତି ।
ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମେ ପୂଜନ୍ତି ॥
କେଶ ପ୍ରସାଧନ ରଞ୍ଜନେ ।
ସେବନ୍ତି ସ୍ନାହାନ ଭୋଜନେ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ।
ସେବା କରନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥

କନ୍ୟାକେ ଶତେ ଶତେ ନାରୀ ।
ପାଦେ ଖଟନ୍ତି ପରିବାରୀ ॥
ତଥାପି ସ୍ୱାମୀର ଚରଣେ ।
ସେବନ୍ତି ସେବକୀ ପ୍ରମାଣେ ॥ ୬
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରପତି ।
କୃଷ୍ଣର ଯେତେକ ଯୁବତୀ ॥
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଅଷ୍ଟନାରୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀଦେବୀ ଆଦି କରି ॥
କନ୍ୟାକେ ଦଶ ଦଶ ସୁତ ।
ତାହାଙ୍କ ଉଦରୁ ସମ୍ଭୂତ ॥
ଆବର ଷୋଳସସ୍ର ଶତେ ।
ପୂର୍ବେ ମୁଁ କହିଅଛି ତୋତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ଭୁ ସେହିମତ ।
ଏକ ଦୁହିତା ଦଶ ପୁତ୍ର ॥
ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ କୃଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟେ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ତେଜେ ॥
ସର୍ବେ ଦିଶନ୍ତି କୃଷ୍ଣତେଜ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହାରାଜ ॥
ହରିର ବଂଶ ସଂଖ୍ୟା କରି ।
କେ କହିପାରେ ଦେହ ଧରି ॥
ଅଷ୍ଟକନ୍ୟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯେତେ ।
ପ୍ରମାଣି କହିବି ମୁଁ ତୋତେ ॥ ୭
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଚାରୁଦେଷ୍ଣ ଆଦି ।
ସୁଦେଷ୍ଣ ତୃତୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ଚାରୁଦେହ ।
ଏହାଙ୍କ ବଳ ଅପ୍ରମେୟ ॥
ସୁଚାରୁ ଚାରୁଗୁପ୍ତ ବେନି ।
ସପ୍ତମେ ଭଦ୍ରଚାରୁ ଘେନି ॥
ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ର ବିଚାରୁ ନାମ ।
ଚାରୁ ସହିତେ ଏ ଦଶମ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ଗର୍ଭୁଁ ଏ ସମ୍ଭୂତ ।
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟ ନେତ୍ର ଗାତ୍ର ॥୮,୯
ପ୍ରଥମେ ଭାନୁ ଯେ ସୁଭାନୁ ।
ତୃତୀୟ ସ୍ୱର୍ଭାନୁ ପ୍ରଭାନୁ ॥
ଭାନୁମାନ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ ।
ବୃହଦ୍‌ଭାନୁ ଯେ ଅତିଭାନୁ ॥

ଶ୍ରୀଭାନୁ ପ୍ରତିଭାନୁ ଶେଷ ।
ଏ ସତ୍ୟଭାମା ପୁତ୍ର ଦଶ ॥
ଋକ୍ଷ ନନ୍ଦିନୀ ଜାମ୍ବବତୀ ।
ଶୁଣ ତୁ ତାହାର ସନ୍ତତି ॥
ଶାମ୍ବ ସୁମିତ୍ର ପୁରୁଜିତ ।
ସହସ୍ରଜିତ ଶତଜିତ ॥
ବିଜୟ ପୁଣି ଚିତ୍ରକେତୁ ।
ଦ୍ରବିଡ଼ ବସୁମାନ କ୍ରତୁ ॥୧୦-୧୨
ସତ୍ୟାର ପୁତ୍ର ଶୁଣ ଏବେ ।
ତୋତେ କହିବି ପ୍ରିୟ ଭାବେ ॥
ବୀର ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ଅଶ୍ୱସେନ ।
ଚିତ୍ରଗୁ ବୃଷ ବେଗବାନ ॥
ଶ୍ରୀମାନଶଙ୍କୁ ବସୁ ଆମ ।
କୁନ୍ତି ସହିତେ ଏ ଦଶମ ॥୧୩
ସାଧୁସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୁତ କବି ।
ତୃତୀୟେ ବୃଷ ଅନୁଭବି ॥
ବୀର ସୁବାହୁ ଭଦ୍ର ଏକ ।
ଶାନ୍ତି ଅଷ୍ଟମ ଯେ ସୋମକ ॥
ଦରଶ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସ ଶେଷ ।
କାଳିନ୍ଦୀପୁତ୍ର ଏ ଯେ ଦଶ ॥୧୪
ପ୍ରଘୋଷ ଗାତ୍ରବାନ ସିଂହ ।
ବଳ ପ୍ରବଳ ଯେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗ ॥
ମହାଶକ୍ତି ଯେ ସହ ଓଜ ।
ଅପରାଜିତ ଯେ ଆତ୍ମଜ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମଣା ଦଶପୁତ୍ର ଏହି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ମନ ଦେଇ ॥୧୫
ବୃକ ହର୍ଷ ଅନିଳ ଗୃଧ୍ର ।
ବର୍ଦ୍ଧନ ଆବର ଅନ୍ନାଦ ॥
ମହାଶ ପାବନ ଯେ ବହ୍ନି ।
କ୍ଷୁଧି ସହିତେ ଦଶ ଘେନି ॥
ଏ ସର୍ବେ ମିତ୍ରବିନ୍ଦାସୁତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଭଦ୍ରା ସୁତ ॥୧୬
ସଂଗ୍ରାମଜିତ ବୃହଦ୍‌ସେନ ।
ଶୂର ସତ୍ୟକ ପ୍ରହରଣ ॥
ଜୟ ସୁଭଦ୍ର ଅରିଜିତ ।
ବାମ ଆୟୁ ଏ ଦଶ ସୁତ ॥୧୭
ଏମନ୍ତେ ଅଷ୍ଟପାଟରାଣୀ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ମଧ୍ୟେ ପୁଣି ॥

ଦୀପ୍ତିମାନ ଯେ ତାମ୍ରତପ୍ତ ।
ରୋହିଣୀ* ଗର୍ଭେ କୃଷ୍ଣସୁତ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣପତ୍ନୀ ଯେତେ ।
ପୁତ୍ର ପୁତ୍ରୀ ଯେ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଅନଙ୍ଗ ଅନୁରୂପେ ଜାତ ।
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରୁକ୍ମିଣୀର ସୁତ ॥
ରୁକ୍ମୀ[୧] କୁମାରୀ ରୁକ୍ମବତୀ ।
ସାଧ୍ୱୀ ଲକ୍ଷଣା ଶୁଦ୍ଧମତି ॥
ତାହାକୁ ସ୍ୱୟଂବର ମଧ୍ୟେ ।
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ହରିଲା ବିବାଦେ ॥
ରାଜାଙ୍କ ବଳ ଦର୍ପ ହରି ।
କନ୍ୟା ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବିଭା କରି ॥
ସେ କନ୍ୟା ଗର୍ଭେ ପୁତ୍ର ଜାତ ।
ଯା ନାମ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଖ୍ୟାତ ॥୧୮, ୧୯
ଏମନ୍ତେ ପରୀକ୍ଷିତ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ପରିମାଣି ॥
ବୋଇଲେ ମଧୁର ବଚନ ।
ଭୋ ମୁନି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥
ଏମନ୍ତ କଉତୁକ ବାଣୀ ।
ସଂଶୟ ଲାଗିଲା ତ ଶୁଣି ॥
ରୁକ୍ମୀ ଯେ କୃଷ୍ଣର ବଇରୀ ।
ସଂଗ୍ରାମ କାଳେ ଅଛି ହାରି ॥
କେମନ୍ତେ ରିପୁ ପୁତ୍ରେ ବରି ।
ବିବାହ ଦେଲା ତା କୁମାରୀ ॥
ଯେ ନିତ୍ୟେ ବୁଦ୍ଧି ମୋହ ଗାଢ଼େ ।
କୃଷ୍ଣ ମରଣ ଛିଦ୍ର ଲୋଡ଼େ ॥
ମାରିବା ପାଇଁ କରେ ଆଶ ।
ସେ କାହିଁ ବିବାହେ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଉଭୟେ ବଇରୀ ବିରୋଧ ।
କେମନ୍ତେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ॥୨୦
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନେ ।
ଏକଥା ନ ଘଟଇ ମନେ ॥
ବଇରୀ ଭାବେ ବନ୍ଧୁ କାହିଁ ।
ଉତ୍ତମ ଲୋକେ ଛନ୍ତି କହି ॥୨୧

କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ହୋ ରୁକ୍ମୀର ବେଭାର ॥
କୃଷ୍ଣର ତହୁଁ ଅପମାନେ ।
ବଇରୀ ଭାବ ଅଛି ମନେ ॥
ତଥାପି ଭଗିନୀର ସୁତ ।
ଭଣଜା ଭାବେ ବରପାତ୍ର ॥
କୁଳ ବେଭାର ଏହିମତେ ।
ଦେଲା ସେ ଭଗ୍ନୀ ପ୍ରିୟଅର୍ଥେ ॥୨୨, ୨୩
ରୁକ୍ମିଣୀ ସୁତା ଅନୁପମ ।
ଯାହାର ଗ୍ୱରୁମତୀ ନାମ ॥
ବଳୀ ଯେ କୃତବର୍ମା ସୁତ ।
ତାରେ ବରିଲା ସେ ଦୁହିତ ॥୨୪
ରୁକ୍ମୀପୁତ୍ରର କନ୍ୟା ଥିଲା ।
ଅନିରୁଦ୍ଧକୁ ବିଭା ଦେଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ବଇରୀ ଯୁକତେ ।
ଦେଲା ସେ ଭଗ୍ନୀ ପ୍ରିୟଅର୍ଥେ ॥
ଯେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ବିଗ୍ରହେ ।
ଦେଲା ରୁକ୍ମଣ ସ୍ନେହଭରେ ॥୨୫
ଯାର ବିବାହକାଳେ ହରି ।
ରାମ ରୁକ୍ମିଣୀ ଆଦି କରି ॥
ଶାମ୍ବ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଆଦି ସୁତେ ।
ଯାଦବ ସଇନ୍ୟ ସହିତେ ॥
ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ଭାରେ ।
ମିଳିଲେ ଭୋଜକଟ ପୁରେ ॥୨୬
ବିବାହ ସାରି ତାର ପୁରେ ।
ଯେମନ୍ତ କୁଟୁମ୍ବ ବେଭାରେ ॥
ତାର ବିବାହେ ବିପରୀତ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଉତ୍ସବ ଅନ୍ତେ ଏକଦିନେ ।
ବିବାହେ ଥିଲେ ଯେତେ ଜନେ ॥
କଳିଙ୍ଗରାଜ ଆଦି ଯେତେ ।
ବିଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଏକାନ୍ତେ ॥
ଆଜ ସଭାର ମଧ୍ୟେ ବସି ।
ରୋହିଣୀନନ୍ଦନେ ବିଶ୍ୱାସି ॥

ଆନନ୍ଦେ ପଶାଖେଳ କରି ।
ଛଳେ ଜିଣିବା ହଳଧାରୀ ॥୨୭
ଖେଳ ନ ଜାଣେ ବଳରାମ ।
ଜିଣିମା ଗଡ଼ ଧନ ଗ୍ରାମ ॥
ରୁକ୍ମଣ ସଙ୍ଗେ ଖେଳାଇବା ।
ଆମ୍ଭେ ନିକଟେ ବସିଥିବା ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଖେଳ କଲେ ।
କପଟେ ରାମଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ॥
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଖେଳ କରି ।
ସୁଖେ ଖେଳନ୍ତି ହଳଧାରୀ ॥୨୮
ପ୍ରଥମେ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ ପଣ ।
ଯେମନ୍ତେ ଖେଳର ଭିଆଣ ॥
ରାମ ପାତିଲେ ପଶାଦାନ ।
ଜିଣିଲା ଭୀଷ୍ମକନନ୍ଦନ ॥
ପାଶେ ଯେ ଥିଲା ଦନ୍ତବକ୍ର୍ୟ ।
ସ୍ୱଭାବେ କରିଅଛି ଚକ୍ର ॥
ହସିଲା ରାମମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ବିକଟ ଦଶନ ଦେଖାଇ ॥
ଖେଳର ସ୍ୱଭାବ ଏମନ୍ତ ।
କୋପ ନ କଲେ ହଳହସ୍ତ ॥୨୯
ଲକ୍ଷକୁ ଦଶଗୁଣ କରି ।
ହୁଡ଼ ଧରିଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ସେ ବେଳେ ହଳଧର ଜିଣି ।
ରୁକ୍ମୀ ବୋଇଲା ତାହା ଶୁଣି ॥
ମୁହିଁ ଜିଣିଲି ଏତେ ଧନ ।
ଭୋ ରାମ ପୁଛ ସଭାଜନ ॥୩୦
ଏମନ୍ତେ କଇତବ[୨] କଲା ।
ରାମର କୋପ ଉପୁଜିଲା ॥
ଜଳଧି ଯେହ୍ନେ ପ୍ରଳୟରେ ।
ଉଛୁଳେ ବହୁତ କଲ୍ଲୋଳେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅରୁଣ ଲୋଚନ ।
ବୋଲନ୍ତି ରୋହିଣୀ ନନ୍ଦନ ॥୩୧
ଏବେ ମୋହର ପଣ ଶୁଣ ।
ହୁଡ଼ିଲି ଦଶକୋଟି ଧନ ॥

୧. ରୁକ୍ମୀ—ରୁକ୍ମଣ । ୨. କଇତବ—କପଟ ।

* ଅବଶିଷ୍ଟ ୧୬୧୦୦ ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ରୋହିଣୀ ଜଣେ ।

ୟ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତରେ 'ଦନ୍ତବକ୍ର' ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତେ 'କାଳିଙ୍ଗ' ଅର୍ଥାତ୍ କଳିଙ୍ଗ ନରେଶ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ଏତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଏ ମୋହର ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ହଳଧର ॥
ଏମନ୍ତେ ଖେଳ ପୀଢ଼[୧] କରି ।
ଦାନ ପାତିଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ଧର୍ମେ ଜିଣିଲେ ବଳରାମ ।
ଜିଣିଲି ବୋଇଲା ରୁକ୍ମଣ ॥
ଏବେ ହୋ ଜିଣିଲିଟି ମୁହିଁ ।
ପଗ୍ରର ସଭା ମଧ୍ୟେ ତୁହି ॥ ୩୨
ସେକଥା ଦନ୍ତବକ୍ର ଶୁଣି ।
ବୋଲଇ ଶୁଣ ହଳପାଣି ॥
ଏ ବେଳ ଜିଣିଲା ରୁକ୍ମଣ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯେତେ ପୀଢ଼ ଆଣ ॥
ରୋହିଣୀସୁତ ତାହା ଶୁଣି ।
କପାଳ କଣ୍ଟି[୨] ହେଲେ ତୁନି ॥
ସେକାଳେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବାଣୀ ।
ଡାକିଲା ରାମ ଏଥେ ଜିଣି ॥
କପଟ କରଇ ରୁକ୍ମଣ ।
ଏମନ୍ତ ଆକାଶ ବଚନ ॥ ୩୩
ଧର୍ମବଚନ ନିନ୍ଦା କରି ।
ରୁକ୍ମଣ ବୋଲେ କୋପ ଭରି ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଲା ତ ନାହିଁ ।
ଜିଣିଲି ସଭାମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ଭୂପାଳେ ତାହା ଶୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ଅଛି ଏହୁ ଜିଣି ॥

ଶୁଣି ରୁକ୍ମଣ କଲା ହାସ ।
ଯେଣୁ ଆବୃତ କାଳପାଶ ॥ ୩୪
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ[୩] ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଟ ଜାତିହୀନ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଜାଣିବ ଖେଳ କାହିଁ ।
ବନେ ଗୋପାଳ ମେଳେ ଥାଇ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ତୁମ୍ଭେ ବନ୍ୟଲୋକ ।
ନ ଜାଣ ପଶା କଉତୁକ ॥
ଗୋରୁ ଚରାଇ ଗଲା ଦିନ ।
ତୁମ୍ଭର ଏଣେ କାହିଁ ଜ୍ଞାନ ॥
ଖେଳ ଜାଣନ୍ତି ରାଜପୁତ୍ରେ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଜୟ ଏହୁ ମତେ ॥
ପଶା ଖେଳିଲା ତୁମ୍ଭ ନାହିଁ ।
ରୁକ୍ମୀ ବୋଇଲା ରାମେ ଗ୍ରହିଁ ॥ ୩୫
ଏମନ୍ତେ ରୁକ୍ମଣ ବଚନ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ସଭାଜନ ॥
ରାମ କୋପିଲେ ତାହା ଶୁଣି ।
ପରିଘ ଶସ୍ତ୍ର କରେ ଘେନି ॥
ରୁକ୍ମଣ ମୁଣ୍ଡେ ଘୋର ନାଦେ ।
ପ୍ରହାର କଲେ ସଭା ମଧ୍ୟେ ॥
ତଳେ ଯେ ଥିଲା ପଶାକାଠି ।
ରାମ ଘେନିଣ କୋପଦୃଷ୍ଟି ॥
ସଭାର ଅପମାନ ଦୁଃଖେ ।
ପିଟିଲେ ଦନ୍ତବକ୍ର ମୁଖେ ॥

ବଜ୍ର ସମାନ ପଶାକାଠି ।
ବାଜି ଭାଜିଲା ଦନ୍ତପାଟି ॥
ଯେ ଦନ୍ତେ ରାମଙ୍କୁ ହସିଲା ।
ସେ ଭାଜି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା ॥
ରୁଧିର ବହେ ତାର ତୁଣ୍ଡେ ।
ଗୋଳ ଶୁଭିଲା ରାଜଦାଣ୍ଡେ ॥ ୩୬, ୩୭
ରାମର ପଶାକ୍ରୀଡ଼ା କାଳେ ।
ଦୁଷ୍ଟେ ଯେ ସଭା ମଧ୍ୟେ ଥିଲେ ॥
ରାମର ଶସ୍ତ୍ରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ଛିଡ଼ିଲା ଭୁଜ ଉରୁ ମୁଣ୍ଡ ॥
ଅଙ୍ଗ ରୁଧିର ରଙ୍ଗବେଶେ ।
ପଳାଇ ଗଲେ ନିଜ ଦେଶେ ॥ ୩୮
ରୁକ୍ମୀର ନାଶ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ଭାଳି ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
ରାମ ରୁକ୍ମଣ ସ୍ନେହଭଙ୍ଗ ।
ଭୟେ ମଉନ ଶିରୀରଙ୍ଗ ॥ ୩୯
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଆରୋହି ନନ୍ଦିଘୋଷ ଯାନ ॥
ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଦ୍ୱାରକା ବିଜେ କଲେ ରଙ୍ଗେ ॥
ଯାଦବେ ରାମ ଆଦି ଯେତେ ।
ଗଲେ ସେ କୃଷ୍ଣ ଅନୁପଥେ ॥ ୪୦
ସେ ରାମକୃଷ୍ଣ ପାଦଗତ ।
ନମଇଁ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅନିରୁଦ୍ଧ ବିବାହେ ରୁକ୍ମଣବଧୋ ନାମ ଷଟ୍‌ଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ସପ୍ତଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସତଷଠିରେ ଅନିରୁଦ୍ଧ । ବାଣାସୁରରେ ହେଲା ରୋଧ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧର ।
ଶୋଣିତପୁରେ ମହାବୀର ॥
ଦନୁଜ ବଳିର କୁମର ।
ନାମ ତାହାର ବାଣାସୁର ॥

ଶତେ କୁମର ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
ତାମସ ଭାବେ ମହାଦୁଷ୍ଟ ॥
ତପେ ସେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଧ୍ୟାୟି ।
ବରେ ସହସ୍ରଭୁଜ ପାଇ ॥

ନିଜ ସହସ୍ରଭୁଜ ବଳେ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ଭ୍ରମିଲା ମହୀତଳେ ॥
ଦେଖି ତାହାର ଭୁଜ ତେଜ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ହାରିଲେ ସର୍ବରାଜ ॥

୧. ପୀଢ଼—ପଣ ବା ବାଜି । ୨. କପାଳ କଣ୍ଟି—ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି । ୩. ପରୁଷ ବଚନ—କଠୋର ବାଣୀ, ଶ୍ରୁତିକଟୁ ବାକ୍ୟ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯୁଦ୍ଧ ନ ପାଇ ମନସ୍ତାପେ ।
ମିଳିଲା ଈଶ୍ୱର ସମୀପେ ॥
ମୃଦଙ୍ଗ ପାଞ୍ଚଶତ କନ୍ଧେ ।
ଦିବ୍ୟ ତାଣ୍ଡବ ଅନୁବନ୍ଧେ ॥
ତୋଷିଲା ଭବାନୀ ଶଙ୍କର ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଶୂଳଧର ॥
ବୋଇଲେ ବର ମାଗ ତୁହି ।
ତୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ଆଜ ମୁହିଁ ॥
ସେ ବୋଲେ ହୁଅ ମୋର ଦ୍ୱାରୀ ।
ହେଉ ବୋଇଲେ ଶୂଳଧାରୀ ॥୧-୫
ଦିନେ ସମ୍ଭ୍ରମେ ମହାବୀର ।
ରତ୍ନ ମୁକୁଟ ଅଛି ଶିର ॥
ସେ ଶିରେ ହରପାଦେ ପଡ଼ି ।
ବୋଲଇ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥ ୬
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁର ଚରଣ ।
ଅନାଦି ପରମକାରଣ ॥
ତୁ ନାଥ ସର୍ବଲୋକଗୁରୁ ।
ଜଗତଜନ କାମତରୁ ॥
ଅପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଯେତେ ଜନ ।
ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ॥
ସର୍ବସମ୍ପଦ ପାରୁ ଦେଇ ।
ଭକତ ଯେମନ୍ତେ ଲୋଡ଼ଇ ॥ ୭
ସହସ୍ରେ ଦେଲୁ ମୋତେ କର ।
କେବଳ ଭାର ଏ ମୋହର ॥
ଅପ୍ରୟୋଜନ ଭୁଜ ବହି ।
ସଂଗ୍ରାମେ ସୁଖ ମୋର ନାହିଁ ॥
ସମର ଅର୍ଥେ ତିନିଲୋକେ ।
ତୁଲେ ଖୋଜିଲି ଏକେ ଏକେ ॥
ମୋ ମୁଖେ ନ ମିଳିଲେ କେହି ।
ତୁ ମାତ୍ର ଅଛୁ ଶେଷ ହୋଇ ॥ ୮
ସମରେ ଭୁଜଦଣ୍ଡ ବଳେ ।
ଭ୍ରମିଲି ଅବନୀ ମଣ୍ଡଳେ ॥
ଅଇରାବତ ଆଦି ନାଗେ ।
ଥିଲେ ଯେ ଅଷ୍ଟଦିଗଭାଗେ ॥
ତାହାଙ୍କ ତୁଲେ ମୁଁ ଆନନ୍ଦେ ।
ସମର କରିବାର ସଧେ ॥

ପର୍ବତେ ପିଟିଲି ମୁଁ କର ।
ତକ୍ଷଣେ ଗିରି ହେଲା ଚୂର ॥
ଦେଖି ମୋହର ଭୁଜତେଜ ।
ଭୟେ ଭାଜିଲେ ସର୍ବରାଜ ॥ ୯
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତା ବଚନ ।
କୋପ ନୟନେ ତ୍ରିଲୋଚନ ॥
ବୋଇଲେ ଶୁଣ ବାଣାସୁର ।
ରଥେ ଯେ ଧ୍ୱଜ ଅଛି ତୋର ॥
ତାର ପତାକା ଯେତେବେଳେ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବ ମହୀତଳେ ॥
ଏ ଭୁଜ ଗର୍ବ ନାଶିବାରେ ।
ରିପୁ ମିଳିବ ତୋର ପୁରେ ॥
ସେ ବେଳେ ତାର ତୁଲେ ରଣ ।
କରିବୁ ଶୁଣ ମୂଢ଼ ବାଣ ॥୧୦
ଏମନ୍ତ ହରବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦେ କରଇ ଭାଳେଣି ॥
ନିତ୍ୟେ ଚିନ୍ତଇ ଶମ୍ଭୁକଥା ।
କେମନ୍ତେ ଯିବ ଭୁଜ ବ୍ୟଥା ॥
ଚିନ୍ତଇ ନିଜ ବୀର୍ଯ୍ୟ ନାଶ ।
ଆବୋରି ନିଜ କାଳପାଶ ॥୧୧
ଶୁଣ ରାଜନ ଚିତ୍ରକଥା ।
ଉଷା ନାମେଣ ତା ଦୁହିତା ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପରାଶି ।
କି ଅବା କହିବି ପ୍ରଶଂସି ॥
ତାହାର କନ୍ୟାକାଳ ଜାଣି ।
ନିରୋଧ କଲା ଦୈତ୍ୟମଣି ॥
ଅତି ଦୁର୍ଗମ ପୁର କରି ।
ନିରୋଧେ ନିବେଶି ପାହାରୀ ॥
ନର କିନ୍ନରେ ଅଗୋଚର ।
ଏମନ୍ତେ କରି କନ୍ୟାପୁର ॥
ଉତ୍ତମକୁଳେ କନ୍ୟା ଅର୍ଥେ ।
ବର ଖୋଜଇ ଶୁଦ୍ଧ ପାତ୍ରେ ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଜ୍ଞାତି ମେଳେ ।
ବିବାହ ଦେବ ଶୁଦ୍ଧକାଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଥୋଇ ଯତ୍ନ କରି ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥

ସେ କନ୍ୟା ରାତ୍ରେ ନିଦ୍ରାକାଳେ ।
ସ୍ୱପ୍ନେ ରମିଲା କାନ୍ତମେଳେ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନସୁତ ସଙ୍ଗେ ରମି ।
ପ୍ରଳାପେ କଲା ଶୋକ ଧ୍ୱନି ॥
ହେ କାନ୍ତ କାହିଁ ଗଲ ଛାଡ଼ି ।
ଶୋକସାଗରେ ମୋତେ ଏଡ଼ି ॥
ନ ଦେଖି ଛାଡ଼ିବି ଜୀବନ ।
ଦେଖାଅ ସୁନ୍ଦର ବଦନ ॥
ଏମନ୍ତ ନିଦ୍ରାଭୋଳେ ବାଣୀ ।
ଉଠିଲେ ସର୍ବ ସଖୀ ଶୁଣି ॥
ସଚେତ କରିଣ ବହନ ।
ଗ୍ରହିଣ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ବଚନ ॥୧୨, ୧୩
ବାଣାସୁରର ମନ୍ତ୍ରୀବର ।
କୁମ୍ଭାଣ୍ଡ ବୋଲି ନାମ ତାର ॥
ତାର କୁମାରୀ ଚିତ୍ରଲେଖା ।
କନ୍ୟାର ତୁଲେ ଥିଲା ଏକା ॥
ଅନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି କାମିନୀ ।
ସେ ବୋଲେ କନ୍ୟା କୋଳେ ଘେନି ॥
ଶୁଣ ସୁନ୍ଦରି ମୋର ବାଣୀ ।
ତୋର ପିଅର ନୃପମଣି ॥
ବିଭା ନ କଲା ତୋତେ ବରେ ।
ଥୋଇଲା ବନ୍ଦୀପ୍ରାୟ ଘରେ ॥
କାନ୍ତ ତୋହର ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ।
ପ୍ରଳାପ କଲୁ କିସ ପାଇଁ ॥
ଏ ତ ନୁହଁଇ ଭଲ ଚିହ୍ନ ।
ଶୁଣିବେ ଦ୍ୱାରପାଳଗଣ ॥
କହିବେ ତୋର ପିତା ଆଗେ ।
କଷ୍ଟ ହୋଇବ ମୋର ଭାଗେ ॥୧୪, ୧୫
ତାର ବଚନ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ଉଷା ବୋଲଇ ମୃଦୁବାଣୀ ॥
ସ୍ୱପ୍ନେ ଦେଖିଲି ମୁଁ ପୁରୁଷ ।
ଅତି ସୁନ୍ଦର ତାର ବେଶ ॥
ଶ୍ୟାମଳ କମଳଲୋଚନ ।
ସୁନ୍ଦର ଶଶାଙ୍କ ବଦନ ॥
ପୀତବସନ ପରିଧାନ ।
ଯୁବତୀଜନଙ୍କୁ ମଦନ ॥୧୬

ସେ ମୋର ଚୁମ୍ବିଲା ଅଧର ।
ନିବିଡ଼େ ଆସି କଲା କୋଳ ॥
ଶୋକସାଗରେ ମୋତେ ଥୋଇ ।
ତକ୍ଷଣେ ଗଲା ସେ ପଳାଇ ॥
ଯେବେ ତା ନ ଦେଖେ ବଦନ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ଛାଡ଼ିବି ଜୀବନ ॥୧୭
ଏମନ୍ତ କନ୍ୟା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ସେ ଚିତ୍ରଲେଖା ମନେ ଗୁଣି ॥
ହରଷେ ଧରି କନ୍ୟା କର ।
ବୋଲଇ ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର କର ॥
ମୋହର ସିଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଅଛି ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖ କମଳାକ୍ଷି ॥
ଚିତ୍ରେ ଲେଖିବି ସର୍ବଜନ ।
ତୋହର କାନ୍ତ ଭଲେ ଚିହ୍ନ ॥
ତାହାକୁ ଦେବି ତୋତେ ଆଣି ।
ଶୋକ ନ କର ସୁଲକ୍ଷଣି ॥୧୮
ଏମନ୍ତ କହି ଚିତ୍ରରେଖି ।
ଚିତ୍ରେ ତ୍ରିଲୋକଜନ ଲେଖି ॥
ଦେବ ଗନ୍ଧର୍ବ ସିଦ୍ଧଗଣ ।
ପୁରୁଷ କିନ୍ନର ଗ୍ୱରଣ ॥
ଅସୁର ବିଦ୍ୟାଧର ଯକ୍ଷ ।
ଦାନବ ମାନବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୧୯
ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବୃଷ୍ଣିବଂଶେ ।
ଦେବେ ଉପୁଜିଛନ୍ତି ଅଂଶେ ॥
ବସୁଦେବଙ୍କୁ ଚିତ୍ରେ ଲେଖି ।
ଦେଖ ବୋଲଇ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ॥
ପୁଣି ଲେଖିଲା କୃଷ୍ଣ ରାମ ।
ରୂପ ଯାହାଙ୍କ ଅନୁପମ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଲେଖି ।
ତା ଦେଖି ଉଷା ଅଧୋମୁଖୀ ॥୨୦
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନପୁତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ ।
ଲେଖନ୍ତେ ଉଷା କଲା ସଧ ॥
ସକାମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଦେଖି ।
ଲାଜେ ହୋଇଲା ଅଧୋମୁଖୀ ॥
ବୋଲଇ ଚିତ୍ରଲେଖା ଗ୍ୱହିଁ ।
ଭୋ ସଖି ସେ ପୁରୁଷ ଏହି ॥
ଆନନ୍ଦେ ହରଷ ବଦନ ।
ସଖୀ ଜାଣିଲା ତାର ମନ ॥୨୧
ସିଦ୍ଧଯୋଗିନୀ ଯୋଗବଳେ ।
ଉଠିଲା ଗଗନ ମଣ୍ଡଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରକାଶିଲା ନିଶି ।
ବେଗେ ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ପଶି ॥
ଅନିରୁଦ୍ଧର ନିଦ୍ରାକାଳେ ।
ହରିଲା ଯୋଗମାୟା ବଳେ ॥
ଶଯ୍ୟା ସହିତେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ।
ଘେନିଣ ଚଳିଲା ତୁରିତେ ॥
ଗଗନମାର୍ଗେ ଅତି ଖରେ ।
ମିଳିଲା ଶୋଣିତନଗରେ ॥
ଉଷା ଶୟନେ ଦରଶନ ।
କରାଇ ତୋଷ କଲା ମନ ॥୨୨, ୨୩
ଉଷା ପୂଜିଲା ବୀରପାଦ ।
ଛାଡ଼ିଲା ମନର ବିଷାଦ ॥
ସୁନ୍ଦର ବର ଦେଖି ହସି ।
ରମିଲା ହୃଦୟ ବିଶ୍ୱାସି ॥
ଏକାନ୍ତପୁର ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଯହିଁ ପୁରୁଷ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ॥୨୪
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ଧୂପ ଦୀପ ।
ଆସନ ଭୋଜନ ସମୀପ ॥
ଏକ ବସନ ବେନି ଦେହେ ।
ସେବା ସୁବାକ୍ୟେ ମନ ମୋହେ ॥
ପୂଜିତ କୃଷ୍ଣସୁତ ବଳା ।
ରତି ପଣ୍ଡିତ ଅନର୍ଗଳା ॥
ଗୁପତେ କନ୍ୟାପୁରେ ଥାଇ ।
ଅଧିକ ସ୍ନେହଭାବ ବହି ॥
ରାତ୍ର ଦିବସ ନ ଜାଣିଲା ।
ଏମନ୍ତେ କେତେ ଦିନ ଗଲା ॥
ଉଷାର ପ୍ରିୟ ପ୍ରେମ ଲୋଭେ ।
ଯନ୍ତ୍ରିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ୱଭାବେ ॥୨୫, ୨୬
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ମହୀପତି ।
କନ୍ୟାର ଦେଖି ହୃଷ୍ଟମତି ॥
ଯଦୁକୁମର ସଙ୍ଗେ ରମି ।
ଚିହ୍ନ ଦିଶଇ ରତିଶ୍ରମୀ ॥
ଦେଖି ଡରିଲେ ଦ୍ୱାରୀଗଣ ।
ବିଗ୍ରହ କଲେ ତାଙ୍କ ମନ ॥
ତକ୍ଷଣେ ନୃପନାଥ ଆଗେ ।
କହିଲେ କର ଯୋଡ଼ି ବେଗେ ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଦେଖିଲୁ ତୋହର ଦୁଲଣୀ ॥
କୁଳଦୂଷଣ କନ୍ୟାଗୁଣ ।
ରାଜନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥୨୭, ୨୮
କନ୍ୟାର ଦ୍ୱାରେ ଆମ୍ଭେ ଥାଇଁ ।
ଦଣ୍ଡେହେଁ ଅବକାଶ ନାହିଁ ॥
ଶଶୀ ତପନ ଶୂନ୍ୟେ ଯାନ୍ତି ।
ସେହି କନ୍ୟାକୁ ନ ଦେଖନ୍ତି ॥
ପୁରୁଷ ଦୃଷ୍ଟି ଯହିଁ ନାହିଁ ।
ତପନ ତେଜ ନ ଲାଗଇ ॥
ପରେ ଦୂଷିତା କନ୍ୟା ଦେଖି ।
ଅଇଲୁ ଭୁବନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ଏବେ କର ।
ଏଥକୁ ସାକ୍ଷୀ ଦିବାକର ॥
ଆମ୍ଭେ ଜାଣିବୁ ଏହା କାହିଁ ।
କହିଲୁ ଆମ୍ଭ ଦୋଷ ନାହିଁ ॥୨୯
ଶୁଣି ଚକିତ ନୃପବର ।
କାତରେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ॥
ଶୁଣି ନ ଚଳଇ ଚରଣ ।
ଦୁର୍ଗମେ ଦୁହିତା ଦୂଷଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ମୟରଥ ଧ୍ୱଜ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଭୂମି ମଧ୍ୟ ॥
ବାଣ କୋଦଣ୍ଡ ଧରି କରେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା କନ୍ୟାଦ୍ୱାରେ ॥
ଦେଖିଲା ମଦନ ତନୁଜ ।
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ବେନି ଭୁଜ ॥
ପୀତବସନ ହୃଦେ ତାର ।
ଅଶେଷ ଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ॥
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ପଦ୍ମନେତ୍ର ।
ଅଳକା କପୋଳେ ବିଚିତ୍ର ॥

କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ବେନି ଶୋହେ ।
ସୁନ୍ଦରରୂପ ଜନ ମୋହେ ॥
ଅଧରେ ଶୋହେ ମନ୍ଦହାସ୍ୟ ।
ସୁଚିତ୍ତେ ବସି କନ୍ୟା ପାଶ ॥
ପଶା ଖେଳଇ ପ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ।
କୁଚ କୁଙ୍କୁମ ସର୍ବଅଙ୍ଗେ ॥
ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପମାଳ ହୃଦେ ।
ଆନ୍ଦୋଳେ ବେନିଭୁଜ ମଧ୍ୟେ ॥
ଏମନ୍ତେ କନ୍ୟାର ସମୀପେ ।
ଦେଖି ଦାନବ ମହାକୋପେ ॥
ଚକିତେ ଚଉଦିଗ ଗ୍ରହିଁ ।
କମ୍ପେ କୋଦଣ୍ଡେ ଗୁଣ ଦେଇ ॥

ଅନେକ ବୀର ତାର ସଙ୍ଗେ ।
ଦ୍ୱାର ରୁନ୍ଧିଲେ ଅତି ବେଗେ ॥
ଦେଖି ତାହାର ସୈନ୍ୟବଳ ।
ସଂଭ୍ରମେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନର ବାଳ ॥
କରେ ପରିଘ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ।
ଉଠିଲା ଘୋର ନାଦ କରି ॥
କନ୍ୟାର ଆଗେ ହୋଇ ଉଭା ।
କୃତାନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ଶୋଭା ॥୩୦-୩୩
ଧରିବା ଆଶେ ଚଉଦିଗେ ।
ବୀରେ ଯେ ଥିଲେ ଦ୍ୱାରଭାଗେ ॥
ପରିଘ ପ୍ରହାରେ ବିନାଶେ ।
ସିଂହ ଯେସନେ ପଶୁ ନାଶେ ॥

ପରିଘଘାତ ବଜ୍ର ପ୍ରାୟେ ।
ପ୍ରହାରେ ପଡ଼ିଲେ ଥୋକାଏ ॥
କାହାର ଭୁଜ ଉର ଛିଡ଼ି ।
ପଳାଇ ଗଲେ ରଣ ଛାଡ଼ି ॥୩୪
ଦେଖିଣ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଗତି ।
ନାଗପାଶରେ ମହାରଥୀ ॥
ବଳିନନ୍ଦନ ବେଗେ ବାନ୍ଧେ ।
ବନ୍ଧନ ଦେଖି ଉଷା କାନ୍ଦେ ॥୩୫
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ନାଗବନ୍ଧନେ କାମସୁତ ॥
ସୁଜନେ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ।
କୃଷ୍ଣ ନାଶିବେ ଏ କଷଣ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଅନିରୁଦ୍ଧନାଗପାଶବନ୍ଧନଂ ନାମ ସପ୍ତଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବାଣାସୁରର ବାହୁଚ୍ଛେଦ । ତା ସଙ୍ଗେ ଯାଦବଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ॥
ଆବର ରୁଦ୍ରଜ୍ୱର ସ୍ତୁତି । ଅଠଷଠିରେ ଏ ଉକତି ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ଭାଗବତ ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ କାମସୁତ ॥
ନ ଦେଖି ଅତି ଶୋକଭରେ ।
ଲୋଡ଼ନ୍ତି ଗ୍ରାମ ବନ ଘୋରେ ॥
ନ ଦେଖି ହୋଇଲେ ନିରାଶ ।
ଗଲା ବରଷା ଗ୍ରୀଷ୍ମମାସ ॥ ୧
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ଏକଦିନେ ।
ମିଳିଲେ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନେ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ପାଶେ ବସି ।
ମୁନି କହନ୍ତି ମନ୍ଦ ହସି ॥
ଶୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ହଳଧର ।
ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ରର କୁମର ॥

ଶୋଣିତପୁରେ କନ୍ୟା ଛଳେ ।
ବନ୍ଧନ ନିଜ କର୍ମଫଳେ ॥
ବଳିର ପୁତ୍ର ବାଣାସୁର ।
ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁରାଗ୍ରହ ॥
ତାର ସହସ୍ରଭୁଜ ବଳେ ।
ଅଜିତ ଏ ମହୀମଣ୍ଡଳେ ॥
ଈଶ୍ୱର ବରେ ଭୁଜ ପାଇ ।
ତାହାର ତୁଲେ ବୀର ନାହିଁ ॥
ଦେଖି ଡରନ୍ତି ସର୍ବଜନେ ।
ଅଜେୟ ଏ ତିନି ଭୁବନେ ॥
ଏମନ୍ତେ କହି କୃଷ୍ଣଆଗେ ।
ନାରଦ ଗଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶେ ଉଗ୍ରସେନ ।
ସାଜିଲେ ଯଦୁ ଭୋଜ ସୈନ୍ୟ ॥

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଯୁଯୁଧାନ ଗଦ ।
ଶାମ୍ବ ସାରଣ ଉପନନ୍ଦ ॥
ଭଦ୍ର ନନ୍ଦ ଏ ଆଦି ବେଗେ ।
ସାଜିଲେ ରାମକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ॥
ଦ୍ୱାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ଘେନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ମୁଖ ଶବଦେ ଦିଗ ପୂରି ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ଶୋଣିତ ନଗରୀ ॥୨-୪
ଦୁର୍ଜ୍ଜୟ ଯଦୁ ଭୋଜବୀର ।
ଭାଜିଲେ ବନ ଗ୍ରାମ ପୁର ॥
ପାଚେରୀ ଅଟ୍ଟାଳୀ ଗୋପୁର ।
ଭାଙ୍ଗିଣ ସର୍ବ କଲେ ଚୂର ॥
ହେଲେ ସେ ଘୋରନାଦ ଶୁଣି ।
ବଳିନନ୍ଦନ ବୀରମଣି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରିଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବେ ଅତି ରୋଷେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ରୁଦ୍ର ପାଶେ ॥
ସମ୍ଭ୍ରମେ ରୁଦ୍ର ପାଦେ ପଡ଼ି ।
ବୋଲଇ ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଭୋ ନାଥ ଅମ୍ବିକାରମଣ ।
ମୋ ପୁରେ କନ୍ୟାର ଦୂଷଣ ॥
ନିର୍ଭୟେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କୁମର ।
ବଳେ ହରିଲା କନ୍ୟା ମୋର ॥
ବନ୍ଧନ କଲି ନାଗପାଶେ ।
ତା ଶୁଣି କୃଷ୍ଣ ମହାରୋଷେ ॥
ବଳେ ମୋହର ପୁରେ ଆସି ।
ରାହୁ ଯେସନେ ରବି ଗ୍ରାସି ॥
ଭାଜିଲେ ମୋର ଗଡ଼ ଗ୍ରାମ ।
ଶୁଣି ଶଙ୍କର ଗରୁତମ ॥
ବିଶେଷେ କନ୍ୟାର ଦୂଷଣ ।
ଶୁଣି ସାଜିଲେ ରୁଦ୍ରଗଣ ॥
ତକ୍ଷଣେ ବଳିର ନନ୍ଦନ ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ଭୁବନ ॥
କୃଷ୍ଣର ବଳ ପରିମାଣି ।
ସାଜି ଦ୍ୱାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ମହାବୀର ।
ନଗରୁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥ ୫
ଦେଖି ତାହାର ଆଗୁସାର ।
ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଲେ ଶଙ୍କର ॥
ସଙ୍ଗେ କାର୍ତ୍ତିକ ଗଣପତି ।
ଆବର ଯେତେ ସେନାପତି ॥
ବୃଷଭ କନ୍ଧେ ବସି ହର ।
ମିଳିଲେ ଯହିଁ ଚକ୍ରଧର ॥
ଶଙ୍କରଗଣ ଅପ୍ରମିତ ।
ରଣ ଆବୋରି ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ମାରନ୍ତି ନାନା ଶସ୍ତ୍ର ଘେନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳ ।
କୃଷ୍ଣ ଶଙ୍କର ରଣଗୋଳ ॥
ଦୁର୍ଲଭ ହରି ହର ରଣ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ରୋମ ହରଷଣ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ଶୁଭେ ଘୋର ନାଦ ।
ଶୁଣ ହୋ ସଂଗ୍ରାମ ପ୍ରମାଦ ॥
କୃଷ୍ଣ ଶଙ୍କର ରଣ ଗୋଳ ।
କାର୍ତ୍ତିକେ ରୁକ୍ମିଣୀକୁମର ॥
ବାଣର ମନ୍ତ୍ରୀ ବେନି ଜନ ।
ନାମ କୁମ୍ଭାଣ୍ଡ କୂପକର୍ଣ୍ଣ ॥
କୁମ୍ଭାଣ୍ଡ କୂପକର୍ଣ୍ଣ ବୀର ।
ସଙ୍ଗେ ଯୁଝନ୍ତି ହଳଧର ॥
ବାଣକୁମର ଶାମ୍ବ ବେନି ।
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ର ଘେନି ॥
ସାତ୍ୟକି ବାଣ ତୁଲେ ରଣ ।
କେ କହୁ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ॥
ସହସ୍ରଭୁଜେ ବେନି ଭୁଜ ।
ଯେଣୁ ସାତ୍ୟକି ବିଷ୍ଣୁତେଜ ॥୬-୮
ଦେଖି ଅଦ୍ଭୁତ ଘୋର ରଣ ।
ଶୂନ୍ୟେ ମିଳିଲେ ଦେବଗଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ତୁଲେ ଆଖଣ୍ଡଳ ।
ସିଦ୍ଧ ଗ୍ୱରଣ ଦିଗପାଳ ॥
ଗନ୍ଧର୍ବ ଅପସରା ଯକ୍ଷ ।
ବିମାନେ ମିଳିଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୯
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖି ରୁଦ୍ରଗଣ ।
ନିଜ କୋଦଣ୍ଡେ ଦେଲେ ଗୁଣ ॥
ଭୂତ ପ୍ରମଥ ଗୁହ୍ୟଗଣ ।
ଗ୍ରହ ଡାକିନୀ ଯାତୁଧାନ ॥
ବେତାଳ ଆଦି ବିନାୟକ ।
କୋଟରା ରେବତୀ ଅନ୍ତକ ॥
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ପୂତନା ଆଦି ଯେତେ ।
ପ୍ରେତ ମାତୃକାଗଣ ଯୂଥେ ॥
ପିଶାଚ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡକ ବୀର ।
ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ମହାଘୋର ॥
ଏ ଆଦି କହିବି ମୁଁ କେତେ ।
ରୁଦ୍ରର ବଳ ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ସାରଙ୍ଗ ଧନୁର୍ବାଣ ବିନ୍ଧି ।
ନିମିଷ ମାତ୍ରେ କୃଷ୍ଣ ଛେଦି ॥୧୦,୧୧
ତା ଦେଖି ରୁଦ୍ର କୋପଭରେ ।
ପିନାକ ଧନୁ ଧରି କରେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଦଶଦିଗ ରୁନ୍ଧି ।
କୃଷ୍ଣ ଉପରେ ବାଣ ବିନ୍ଧି ॥
ରୁଦ୍ର ନାରାଚ ଦେଖି ହରି ।
ଗୁଣ ଟଙ୍କାରି ନାଦ କରି ॥
ବାଣକୁ ବାଣ ପରିତାଳ ।
କରନ୍ତି ମଦନଗୋପାଳ ॥
ରୁଦ୍ର ନାରାଚ ଦେଖି ହରି ।
ତିଳ ପ୍ରମାଣ ଛେଦି କରି ॥
ଲୀଳାମାତ୍ରକେ ବାଣ ଗଲା ।
ତା ଦେଖି ରୁଦ୍ର କୋପ କଲା ॥
ଦହିବା ପ୍ରାୟ ତିନିପୁର ।
ଗୁଣେ ବସାଇ ବ୍ରହ୍ମଶର ॥
ଆକର୍ଣ୍ଣଯାଏ ଟାଣି ଗୁଣ ।
ଦେଖି ହସନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ରରେ ତାହା ଛେଦି ।
ପର୍ବତବାଣ ରୁଦ୍ର ବିନ୍ଧି ॥
ବଜ୍ର ପ୍ରହାରି ଯଦୁନାଥ ।
ରୁଦ୍ରଶସ୍ତ୍ରକୁ କଲେ ହତ ॥
ହର ପେଷିଲେ ମେଘମାଳ ।
ପବନ ଶରେ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ମେଘସମୂହେ ବେଗେ ନାଶେ ।
ଶଙ୍କର ଅନଳ ବରଷେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଜଳବୃଷ୍ଟି କରି ।
ତକ୍ଷଣେ ଅନଳ ନିବାରି ॥
ଦେଖି ଶଙ୍କର କୋପଚିତ୍ତ ।
ବେଗେ ବିନ୍ଧିଲେ ପାଶୁପତ ॥
କୃଷ୍ଣ ପେଷିଲେ ଚକ୍ର ବେଗେ ।
ପଡ଼ିଲା ପାଶୁପତ ଅଙ୍ଗେ ॥
ତକ୍ଷଣେ କଲା ଭସ୍ମସାର ।
ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖନ୍ତି ସୁର ନର ॥୧୨,୧୩
ରୁଦ୍ର ଶରୀରେ ଗୋପୀନାଥ ।
ଜୃମ୍ଭଣ[1] ଶସ୍ତ୍ର କଲେ ଘାତ ॥
ପୁଣ ମୋହନଶସ୍ତ୍ର[2] ଧରି ।
ଶଙ୍କର ଉପରେ ପ୍ରହାରି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଅମ୍ବିକାରମଣ ।
ମୋହ ଭଜିଲେ ଘୋରରଣ ॥

୧. ଜୃମ୍ଭଣ—ହାଇ । ୨. ମୋହନଶସ୍ତ୍ର—ସମ୍ମୋହନାସ୍ତ୍ର ।

ପଞ୍ଚ ପବନ କଣ୍ଠାଗ୍ରତ ।
ବୃଷ କନ୍ଧରୁ ଭୂମିଗତ ॥
ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ କରାଇ ମୋହନ ।
ଗର୍ଜିଲେ ଦେବକୀନନ୍ଦନ ॥
ବାଣାସୁରର ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ।
ଧନୁକୁ କଲେ ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ॥
ଗଦା ଖଡ଼ଗ ବାଣେ ହରି ।
ଦ୍ୱାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ମାରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥୧୪
କାର୍ତ୍ତିକ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନର ତୁଲେ ।
ଘୋର ସମର ରଣ ଗୋଳେ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନବାଣେ ମୋହ ଗଲା ।
ମୟୂର ଘେନି ପଳାଇଲା ॥୧୫
କୁମ୍ଭାଣ୍ଡ କୂପକର୍ଣ୍ଣ ବେନି ।
ରାମର ତୁଲେ ଧନୁ ଘେନି ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଗରୁତର ।
ଦେଖି କୋପିଲେ ହଳଧର ॥
ମୂଷଳ ଘେନି ବେଗେ ପିଟି ।
ପଡ଼ିଲେ ବେନି ବୀର ଲୋଟି ॥
ଅଧିକ ଯେତେ ବୀର ଥିଲେ ।
ସମର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ ॥୧୬
ସାତ୍ୟକି ତୁଲେ ବାଣାସୁର ।
ନିବିଡ଼େ କରନ୍ତେ ସମର ॥
ଦେଖଇ ନିଜ ସୈନ୍ୟ ନାହିଁ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ ଦଶଦିଗ ଗ୍ରହିଁ ॥
ତା ଦେଖି ବଳିର କୁମର ।
କୋପ ବସିଲା ଗରୁତର ॥
ସାତ୍ୟକି ତୁଲେ ରଣ ଛାଡ଼ି ।
ଧାଇଁଲା ରଣଭୂମି ମାଡ଼ି ॥
କୃଷ୍ଣ ନିକଟେ ରଥ ନେଇ ।
ନିଜ ଧନୁରେ ଗୁଣ ଦେଇ ॥
ଆକର୍ଷି ଧନୁ ପାଞ୍ଚଶତ ।
ଅସୁର ବଳ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଗୁଣକେ ବେନି ବେନି ବାଣ ।
କୋପେ ବିନ୍ଧିଲା ଗରୁଟାଣ ॥
ରଣ ଦୁର୍ମଦ ଅତି ଖରେ ।
ବିନ୍ଧିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଉପରେ ॥୧୭, ୧୮
ଦେଖି ତାହାର ବାଣବୃଷ୍ଟି ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ॥
ଏକ ସନ୍ଧାନେ ଦେବରାଜ ।
ବିନ୍ଧିଲେ ସହସ୍ରେ ନାରାଚ ॥
ଶରର ମୁଖେ ଶର ବାଜି ।
ଅସୁର ବାଣ ଗଲା ଭାଜି ॥
ତକ୍ଷଣେ ତିନି ଶର ବିନ୍ଧି ।
ଅଶ୍ୱ ସାରଥି ରଥ ଛେଦି ॥
ବାଣ ହୋଇଲା ଭୂମିପାଦ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଶଙ୍ଖନାଦ ॥୧୯
ତାର ଜନନୀ ପୁରେ ଥିଲା ।
ପୁତ୍ରର ମରଣ ଜାଣିଲା ॥
ସିଦ୍ଧଯୋଗିନୀ ସେ ଯୁକତେ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ମିଳିଲା ତୁରିତେ ॥
କୃଷ୍ଣର ସମ୍ମୁଖେ ମିଳିଲା ।
ଅତି ବିରୂପ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
କେଶ ମୁକୁଳା ମୁଣ୍ଡେ ଗ୍ରେଲେ ।
ବସ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଲା ଫିଟି ତଳେ ॥
ବିବସ୍ତ୍ର ଦେଖି ତା ଶରୀର ।
ବିଷ୍ଣୁ ସୁମରି ଗଦାଧର ॥
ଅଧୋବଦନ ନାରାୟଣ ।
ବିରଥ ହୋଇଥିଲା ବାଣ ॥
ବେଗେ ପଳାଇ ପୁରେ ପଶି ।
ଗୋପନେ ଜୀବନ ଆଶ୍ୱାସି ॥
ଭୁବନେ ହୋଇଲା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ।
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥୨୦, ୨୧
ରୁଦ୍ର ଯେ ପଡ଼ିଥିଲେ ମୋହେ ।
ଜ୍ଞାନ ପଶିଲା ନିଜ ଦେହେ ॥
ଉଠି ସମ୍ଭାଳି କଳେବର ।
ଶରୀରୁ ଜନ୍ମ କଲେ ଜ୍ୱର ॥
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣେ ମାର ତୁହି ।
ତକ୍ଷଣେ ରୁଦ୍ର ଆଜ୍ଞା ପାଇ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ତ୍ରିଶିର ତ୍ରିପାଦ ।
ଚଳନ୍ତେ କରେ ଘୋର ନାଦ ॥
ଶବଦେ ଭୁବନ କମ୍ପିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥୨୨
ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଖି ତା ସ୍ୱରୂପ ।
ଅଳପ ହାସ୍ୟେ ପଦ୍ମମୁଖ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶେ ବିଷ୍ଣୁଜ୍ୱର ।
ଶରୀରୁ ହୋଇଲା ବାହାର ॥
ଏ ବେନି ଜ୍ୱର ଏକମେଳେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ॥
କୋପେ ଯୁଝନ୍ତି ବେନି ଜ୍ୱର ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ତିନି ପୁର ॥
ବଜ୍ର ଶବଦେ ଘୋରନାଦେ ।
ସମର କଲେ ବାହୁଯୁଦ୍ଧେ ॥୨୩
ବିଷ୍ଣୁର ଜ୍ୱର ମହାଘୋର ।
ଦେଖି ଭାଜିଲା ଶିବଜ୍ୱର ॥
ପଳାଇଗଲା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ।
ଗୋଡ଼ାଏ ବିଷ୍ଣୁଜ୍ୱର ପଛେ ॥
ଭ୍ରମିଲା ଦଶଦିଶ ତ୍ରାସେ ।
କେହି ନୋହିଲେ ତା ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ଚଉଦଭୁବନେ ପଶିଲା ।
ଶରଣ କେହି ନ ରଖିଲା ॥
କୃଷ୍ଣବଇରୀ କା ବିଶ୍ୱାସ ।
ଜୀବନେ ନାହିଁ କାର ଆଶ ॥
ନିରାଶେ ଶିବଜ୍ୱର ଧାଇଁ ।
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇ ॥
ଭୟେ ରୋଦଇ ଘୋରନାଦେ ।
ଶରଣ ଗଲା କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥
ଆରତେ କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇ ।
କରଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ॥
କାତରେ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ।
ସ୍ତୁତି କରଇ ଶିବଜ୍ୱର ॥୨୪
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଅନନ୍ତଶକ୍ତିମୟ ତୁହି ॥
ପରମପୁରୁଷ ତୁ ହରି ।
ଜଗତେ ଆତ୍ମାରୂପେ ପୂରି ॥
ତୋହର ନାହିଁ ଆଦି ଅନ୍ତ ।
କେବଳ ଆତ୍ମାଜ୍ଞାନ ତତ୍ତ୍ୱ ॥

ସୃଷ୍ଟିପାଳନ ସଂହାରଣ ।
ତୁ ନାଥ ପରମକାରଣ ॥
ଯେ ନିର୍ବିକାର ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ।
ବେଦାନ୍ତେ ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଶସ୍ତ ॥୨୫
କାଳ ଦଇବ କର୍ମ ଜୀବ ।
ଏମନ୍ତେ ପଞ୍ଚମେ ସ୍ୱଭାବ ॥
ତୁ ଭୂତ ସୂକ୍ଷ୍ମ କ୍ଷେତ୍ରଆତ୍ମା ।
ବିକାର ପଞ୍ଚ ତୋ ମହିମା ॥
ଏ ଦଶଇନ୍ଦ୍ରି ଏକ କରି ।
ତୋ ମାୟା ଜୀବରୂପ ଧରି ॥
ଅଙ୍କୁରି ଫଳଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ।
ଏଣେ ବିଲଗ ତୋର ପିଣ୍ଡ ॥୨୬
ଲୀଳାଏ ଉତପନ୍ନ ହେଉ ।
ତୁ ନାଥ ଭାବେ ଦେହ ବହୁ ॥
ଦେବତା ସାଧୁ ଲୋକଧର୍ମ ।
ଯଜ୍ଞାଦି ଯେତେ ଶୁଭକର୍ମ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଧର୍ମହେତୁ ।
ଏହାଙ୍କ ରକ୍ଷଣେ ତୁ ସେତୁ ॥
ସାଧୁ ହିଂସନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଭୂମିର ଭାର ଖଣ୍ଡିବାରେ ।
ତୋହର ଜନ୍ମ ଏ ସଂସାରେ ॥୨୭
ତୋହର ତେଜେ ବିଷ୍ଣୁ ଜ୍ୱର ।
ଦୁଃସହ ଘୋର ଭୟଙ୍କର ॥
ତାହାର ମହାତେଜେ ମୁହିଁ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଭ୍ରମି ଶ୍ରମ ପାଇ ॥
ପଶିଲି ତୋହର ଶରଣ ।
ତୁ ମୋତେ ରଖ ନାରାୟଣ ॥
ଯାବତ ଜନ ତୋର ପାଦେ ।
ଶରଣ ନ ପଶେ ପ୍ରମାଦେ ॥
ତାବତ ତାପତ୍ରୟେ ଦୁଃଖୀ ।
କର୍ମବନ୍ଧନେ ଉପଲକ୍ଷି ॥୨୮
ଏମନ୍ତ ଜ୍ୱରବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ତ୍ରିଶିର ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ମୁଁ ତୋତେ ହୋଇଲି ପ୍ରସନ୍ନ ॥

ତୋତେ ଏ ଜ୍ୱର ଭୟ ନାହିଁ ।
ଶୁଣ ତୁ ପ୍ରସନ୍ନେ ବୋଲଇ ॥
ତୋହର ମୋହର ସଂବାଦ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଖଣ୍ଡିବ ପ୍ରମାଦ ॥
ଜ୍ୱର ନ ଲାଗୁ ତା ଶରୀର ।
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ॥୨୯
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଜ୍ୱର ନମିଲା ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଗଲା ଶିବଜ୍ୱର ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ॥
ବାଣା ଯେ ନିଜପୁରେ ଥିଲା ।
ପୁଣି ସଂଗ୍ରାମେ ବିଜେ କଲା ॥
ରଥେ ମିଳିଲା କୋପଭରେ ।
ଅର୍ଦ୍ଧସହସ୍ର ଧନୁ କରେ ॥୩୦
ସହସ୍ରଭୁଜେ ମହାରୋଷେ ।
ବାଣ ବରଷେ ଦଶଦିଶେ ॥
ଆୟୁଧ ନାନାରୂପେ ଧରି ।
ମିଳିଲା ଯହିଁ ନରହରି ॥
ବାଣ ବରଷେ ମହାଘୋର ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ଜଳଧର ॥୩୧
ଦେଖି ତାହାର ବାଣବୃଷ୍ଟି ।
କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିଁଲେ ସ୍ଥିରଦୃଷ୍ଟି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଚକ୍ର ଘେନି ହସ୍ତେ ।
ଆସନ୍ତେ ପ୍ରହାରିଲେ ପଥେ ॥
ବାଣ ବରଷା ଅତି ବେଗେ ।
କୋପେ ଛେଦିଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
ବଜ୍ରଶବଦ ପ୍ରାୟ ପୂରି ।
କୋଟି ତପନ ରୂପ ଧରି ॥
ପଡ଼ିଲା ବାଣାସୁର କନ୍ଧେ ।
ଭୁଜ ଛେଦିଲା ଘୋରନାଦେ ॥
ବାମ-ଦକ୍ଷିଣେ ବେଗେ ପଡ଼େ ।
ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ଯେହ୍ନେ ଝଡ଼େ ॥୩୨
ବାଣର ଭୁଜ ନାଶ ଦେଖି ।
ଶଙ୍କର ସମର ଉପେକ୍ଷି ॥
ମିଳିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ନିକଟେ ।
ଦେବେ ଦେଖନ୍ତି ଶୂନ୍ୟବାଟେ ॥

ଭକତବନ୍ଧୁ ଭୂତନାଥ ।
ଶିରେ ନିବେଶି ବେନି ହସ୍ତ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରାୟୁଧ ଗ୍ରହିଁ ।
ତୁ ନାଥ ନୋହୁଁ ଭୂତଦେହୀ ॥
ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୁଷ ପୁରାଣ ।
ତୁ ନାଥ ପରମକାରଣ ॥
ପରମଜ୍ୟୋତି ରୂପ ତୋର ।
ଚର୍ମଲୋଚନେ ଅଗୋଚର ॥
ନିର୍ମଳଆତ୍ମା ଯୋଗୀଜନେ ।
ତୋତେ ଭଜନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥୩୩, ୩୪
ତୁ ଆତ୍ମାରୂପେ ସର୍ବଦେହେ ।
ତୋତେ ଦେଖନ୍ତି ଶୂନ୍ୟମୟେ ॥
ତୋହର ନାଭି ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ।
ବଦନ ଅନଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ଆପ ତୋହର ରେତସାର ।
ଗଗନ ଘେନି ତୋର ଶିର ॥
ଦିଗ ଯେ ତୋହର ଶ୍ରବଣ ।
ମେଦିନୀ ତୋହର ଚରଣ ॥
ତୋହର ମନ ନିଶାକର ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୋ ନୟନୁ ବାହାର ॥
ମୁଁ ତୋର ଆତ୍ମାର ନିକଟ ।
ସାତ ସମୁଦ୍ର ତୋର ପେଟ ॥
ତୋହର ଭୁଜ ଆଖଣ୍ଡଳ ।
ତୋ ତନୁରୋମ ତରୁମାଳ ॥
ଜୀମୂତଗଣେ ତୋର କେଶ ।
ବିରଞ୍ଚି ତୋ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରକାଶ ॥
ତୋର ବୃଷଣ ପ୍ରଜାପତି ।
ଏଣୁ କେ ଜାଣେ ତୋର ଗତି ॥
ଧର୍ମ ତୋ ହୃଦୟୁଁ ପ୍ରକାଶ ।
ଏଣୁ ତୁ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ॥୩୫, ୩୬
ଜଗତେ ତୋର ଅବତାର ।
ଧର୍ମରକ୍ଷଣେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଜଗତ ହିତେ ତୋର ଦେହୀ ।
ତୋ ମାୟା ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି ॥
ତୋ ଅନୁଭବ ଆମ୍ଭେ ପାଇ ।
ଏ ସପ୍ତ ଭୁବନ ଭିଆଇ ॥

ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ।
ତୋହର ଆଜ୍ଞା ପରମାଣ ॥୩୭
ଆଦି ପୁରୁଷ ଏକ ତୁହି ।
ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାବ ତୋର ନାହିଁ ॥
ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ ଶୁଦ୍ଧଜ୍ୟୋତି ।
ହେତୁ ଅହେତୁ ତୁ ଶ୍ରୀପତି ॥
ପ୍ରକାଶ ହେଉ ଯଥାବିଧି ।
ତୋ ମାୟା ସକଳେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥୩୮
ସୂର୍ଯ୍ୟର ତହୁଁ ଛାୟା ଜାତ ।
ଛାୟା ପ୍ରକାଶେ ଛାୟାକାନ୍ତ ॥
ଛାୟାର ମଧ୍ୟେ ନାନାରୂପ ।
ତେସନେ ତୋର ମାୟାକଳ୍ପ ॥
ତ୍ରିଗୁଣେ ନୋହୁ ତୁ ବିକାଶ ।
ରବି ଯେସନେ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ॥
ଆତ୍ମାପ୍ରକାଶେ ଗୁଣ ନାଶେ ।
ଆଦିତ୍ୟ ଯେସନେ ଆକାଶେ* ॥୩୯
ତୁ ନାଥ ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧଜ୍ଞାନ ।
ମହାମହିମ ଭଗବାନ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ବୁଦ୍ଧି ନାଶି ।
ଜୀବର ଗଳେ ମୋହ ପାଶି ॥
ସୁତ କଳତ୍ର ଗୃହ ଧନେ ।
ବନ୍ଧନ ତୋହର ବଚନେ ॥
ଦୁଃଖସାଗରେ ମୂଢ଼ମତି ।
ବୁଡ଼ନ୍ତି ପୁଣ ଉଠୁଥାନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତେ କରୁଥାନ୍ତି କେଳି ।
ତୋର ମାୟାରେ ବନମାଳୀ ॥୪୦
ମନୁଷ୍ୟଦେହ ପଦ୍ମନାଭ ।
ଯେ ଦେହ ଦେବଙ୍କୁ ଦୁର୍ଲଭ ॥
ସେ ଦେହ ପାଇ ଜ୍ଞାନ ହାରି ।
ତୋତେ ନ ଜାଣେ ନରହରି ॥
ଭାବେ ତୋ ଚରଣେ ନ ସଞ୍ଚେ ।
ସେ ଦୁଃଖୀ ନିଜ ଆତ୍ମା ବଞ୍ଚେ[୧] ॥୪୧

ଆତ୍ମା ଈଶ୍ୱର ପ୍ରିୟ ତୁହି ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ତୋତେ ପାସୋରଇ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅର୍ଥେ ବିପରୀତ ।
ହସ୍ତରୁ ପକାଇ ଅମୃତ ॥
ବିଷ ଭକ୍ଷଇ ସ୍ୱାଦୁ ମଣି ।
ତୋ ମାୟାଗୁଣେ ଚକ୍ରପାଣି ॥୪୨
ମୁହିଁ ବିରଞ୍ଚି ମୁନି ଦେବା ।
ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତେ ତୋତେ ସେବା ॥
କରୁଁ ସଂସାରେ ଦେହ ବହି ।
ଜୀବର ଇଷ୍ଟଦାତା ତୁହି ॥
ସ୍ଥିତି ପ୍ରକାଶ ଅନ୍ତ ହେତୁ ।
ସମ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆତ୍ମା କେତୁ[୨] ॥
ଆତ୍ମା ଦେବତା ଯେ ଅନେକ ।
ତୋ ତହୁଁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ॥
ତୁ ଏ ଜଗତମିତ୍ର ହେତୁ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ବନ୍ଧ ସେତୁ ॥
ତୋତେ ଭଜିଲେ ନରହରି ।
ଏ ମାୟାଭ୍ରମରୁ ନିସ୍ତରି ॥୪୩, ୪୪
ଏ ବାଣାସୁର ଭକ୍ତ ମୋର ।
ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ଅନୁଚର ॥
ଏହାର ତପେ ତୋଷ ହୋଇ ।
ଅଭୟ ଦେଇଅଛି ମୁହିଁ ॥
ସେ ବର ପ୍ରତିପାଳ ତୁହି ।
ମୋହର ଭାବେ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ଅସୁର ପୁତ୍ର ପ୍ରହଲାଦ ।
ବଞ୍ଚିଲା ଅନେକ ପ୍ରମାଦ ॥
ତୋର ପ୍ରସାଦେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ମୋର ସେବକ ରଖ ତୁହି ॥୪୫
ଏମନ୍ତ ରୁଦ୍ର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଭୋ ଦେବ ତୋହର ବଚନ ।
ଅବଶ୍ୟ କରିବି ପାଳନ ॥

ଯେମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେବୁ ମୋତେ ।
କରିବି ତୋର ଅନୁମତେ ॥
ଏ ମୋର ହସ୍ତେ ନ ମରଇ ।
ଭଲେ ଜାଣଇ ଏହା ମୁହିଁ ॥
ମୋର ଭକତ ପ୍ରହଲାଦ ।
ତାରେ ନ ଲାଗେ ପରମାଦ ॥
ତାର କୁମର ବିରୋଚନ ।
ବଳି ତାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜନ୍ମ ॥
ବଳିର ପୁତ୍ର ବାଣାସୁର ।
ଏଣୁ ଏ ଅବଧ୍ୟ ମୋହର ॥
ପ୍ରହଲାଦର ବଂଶ ଯେଣୁ ।
ଏହାକୁ ନ ମାରିବି ତେଣୁ ॥
ପୂର୍ବେ ମୁଁ ବର ଅଛି ଦେଇ ।
ତା ବଂଶ ନ ମାରିବି ମୁହିଁ ॥୪୬, ୪୭
ଏହାର ଗର୍ବ ନାଶିବାରେ ।
ଚକ୍ର ପେଷିଲି କୋପଭରେ ॥
ସହସ୍ରଭୁଜ ଛେଦି କରି ।
ଦ୍ୱାଦଶ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ମାରି ॥
ଭୁଜ ସହିତେ ଭୂମିଭାର ।
ବିନାଶ ଅର୍ଥେ ଅବତାର ॥
ଏବେ ମୁଁ କଲି ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ।
ଥାଉ ଏହାର ଚ୍ୱରି ଭୁଜ ॥
ଅଜରାମର ପ୍ରାଣ ହେଉ ।
ତୋର ସେବକ ସୁଖେ ଥାଉ ॥
ଅଭୟ ହେଉ ଏ ଅସୁର ।
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଦେଲେ ବର ॥୪୮, ୪୯
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଅସୁର ନମେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବାଜଇ ନାନା ରୂପେ ବାଦ୍ୟ ।
ରଥେ ବସାଇ ଅନିରୁଦ୍ଧ ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ ବଳିବଳା ।
କୃଷ୍ଣ ସମୀପେ ଆଣି ଦେଲା ॥୫୦

୧. ଆତ୍ମା ବଞ୍ଚେ—ଆତ୍ମାକୁ ଠକେ। ୨. ଆତ୍ମା କେତୁ—ଆତ୍ମାର ଆଧାର ବା ଆଶ୍ରୟ।

* ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ନିଜଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମେଘ (ଛାୟା) ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେହି ମେଘକୁ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥର ରୂପକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରେ, ତୁମେ ସେହିପରି ସ୍ୱୟଂପ୍ରକାଶ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହେଲାପରି ଜଣାପଡ଼ ତଥା ସମସ୍ତ ଗୁଣ ଓ ଗୁଣାଭିମାନୀ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶିତ କର।

ଯାଦବ ବଳ ମଧ୍ୟେ ହରି ।
ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ରଥେ ଭରି ॥
ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ।
ଦ୍ୱାରକା ବିଜେ ଦାମୋଦର ॥୫୧
କୃଷ୍ଣ ବିଜୟେ ନିଜ ପୁରୀ ।
ଅଧିକେ ଅଳଙ୍କୃତ କରି ॥
ତୋରଣ ବାନ୍ଧି ଉଚ୍ଚବୃକ୍ଷେ ।
ମାର୍ଜନା କଲେ ଦାଣ୍ଡରାକ୍ଷେ[1] ॥
ମଙ୍ଗଳଦ୍ରବ୍ୟ କରେ ଘେନି ।
ଆନନ୍ଦେ ମିଳିଲେ କାମିନୀ ॥
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ବାଦ୍ୟସ୍ୱରେ ।
ଆଶିଷ ଦେଲେ ଦ୍ୱିଜବରେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ନୃତ୍ୟ ବାଦ୍ୟ ଗୀତ ।
ବିଜୟେ ଦ୍ୱାରକାର ପଥ ॥୫୨
ଏମନ୍ତ ହରିହର ରଣ ।
ଯେ କରେ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ॥
ପ୍ରଭାତକାଳେ ପ୍ରତିଦିନେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଚିନ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥
ତାହାର ନାହିଁ ପରାଭବ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ବଞ୍ଚାନ୍ତି ମାଧବ ॥୫୩
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସୁଜନ ହିତେ ଭାଗବତ ॥
କୃଷ୍ଣ ମଙ୍ଗଳ ଶୁଦ୍ଧ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ତର ପ୍ରାଣୀ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ହରିହରଯୁଦ୍ଧ ବାଣାସୁରସଂଗ୍ରାମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିଜୟୋ ନାମ ଅଷ୍ଟଷଷ୍ଟିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଊନସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ନୃଗକୁ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ପାର । କରାଇ ଦେଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ ହରଣର ଦୋଷ । ଅଣସ୍ତରିରେ ଏ ପ୍ରକାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ସାବଧାନେ ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଏକଦିନେ ॥
ଯଦୁ କୁମର ଛନ୍ତି ଯେତେ ।
କହିବା ଏକେ ଏକେ କେତେ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶାମ୍ବ ଆଦି ମିଳି ।
ବନେ କରନ୍ତି ନାନା କେଳି ॥
ଅନେକ ବେଳ କ୍ରୀଡ଼ା କରି ।
ତୃଷିତେ ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ବାରି ॥
ଏମନ୍ତେ ଜଳପାନ ସଧେ ।
କୂପ ଦେଖିଲେ ବନମଧ୍ୟେ ॥
ସକଳେ କୂପପାଶେ ମିଳି ।
ଗ୍ରହାନ୍ତି ନୟନ ନିରୋଳି ॥
ତୃଣ ଗହଳେ ଅନ୍ଧକାରେ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଜନ୍ତୁ ତା ଗର୍ଭରେ ॥
ଦିଶଇ ପର୍ବତ ସଦୃଶ ।
ଦେଖି ଚିହ୍ନିଲେ କୃକଳାସ[2] ॥
ବିସ୍ମିତ ଏକ ଆରେ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥୧-୩
ଦଣ୍ଡେ ବିଗ୍ରରି ଦୟା କରି ।
ବୋଲନ୍ତି ଦେଖିବା ଉଦ୍ଧାରି ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରରି ଦୟା ବହି ।
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼େ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ॥
ତୃଣ ବକଳ ଚର୍ମପାଶି ।
ନିବିଡ଼େ ବାନ୍ଧିଲେ ଆକର୍ଷି ॥
ଟାଣନ୍ତି ଧରି ଜଣେ ଜଣ ।
ନ ଚଳେ ତାହାର ଚରଣ ॥
ଦେଖି ଚକିତ କୃଷ୍ଣବାଳେ ।
ସର୍ବେ ଟାଣିଲେ ଏକାବେଳେ ॥
ତିଳେ ନ ଚଳେ କୃକଳାସ ।
ଟାଣି ପାଇଲେ ମହାପ୍ରାସ[3] ॥
ପୁଣି ଧରନ୍ତି ବାହୁବଳେ ।
ଟାଣନ୍ତେ ତିଳେହେଁ ନ ଚଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବହୁ କ୍ଳେଶ ପାଇ ।
ଏକ ଆରେକ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ବିପରୀତ ।
ଆମ୍ଭର ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ହତ ॥
ଟାଣିଲେ ତିଳେ ନ ଚଳିଲା ।
ଲାଜ ତ ମରଣୁଁ ବଳିଲା ॥
କୃଷ୍ଣର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଆମ୍ଭେ ଜାତ ।
ଶୁଣିଲେ ହସିବେ ଜଗତ ॥
ରିପୁ ହସିବେ ଏହା ଶୁଣି ।
କିବା ବୋଲିବେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ରୋହିଣୀସୁତ ଶୁଣି ଏହା ।
ଆମ୍ଭରେ ହୋଇବେ ନିର୍ଦ୍ଦୟା ॥
ପୁରେ ହସିବେ ବଧୂଜନେ ।
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ଭୟମନେ ॥
ନିରାଶେ କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇ ।
କହନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ।
ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ଉପବନେ ॥
ବନଗହନେ ଅନ୍ଧକୂପ ।
ତା ମଧ୍ୟେ କୃକଳାସ ରୂପ ॥
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟ ତା ଶରୀର ।
ନ ଚଳେ ଅତି ଗରୁତର ॥

୧. ଦାଣ୍ଡରାକ୍ଷ—ଦାଣ୍ଡରାସ୍ତା । ୨. କୃକଳାସ—ଏଣ୍ଡୁଅ । ୩. ମହାପ୍ରାସ—ଭୀଷଣ ବ୍ୟଥା ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁଃଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଉଦ୍ଧରି ନ ପାରିଲୁ ବଳେ ।
ଟାଣନ୍ତେ ଚରଣ ନ ଚଳେ ॥
ଏ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ବିପରୀତ ।
ଶୁଣି ହସିଲେ ଯଦୁନାଥ ॥ ୪
ବୋଲନ୍ତି ଗୃଳ ଯିବା ବନେ ।
ପୁତ୍ରେ ଧାଇଁଲେ ତୋଷମନେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଘୋର ବନେ ଯାଇ ।
କୂପେ ଗୃହିଁଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଦେଖିଲେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।
ନିର୍ଜଳ ତୃଣେ ମହାଘୋର ॥
ଅଦ୍ଭୁତ କୃକଳାସ କାୟେ ।
ଦିଶଇ ଗିରିଶୃଙ୍ଗ ପ୍ରାୟେ ॥
ଅଧୋବଦନ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଲାଞ୍ଜ ।
ଦେଖି ଚକିତ ଦେବରାଜ ॥
ଦୟାସାଗର ନରହରି ।
ତା ଲାଞ୍ଜ ବାମକରେ ଧରି ॥
କୂପୁଁ ତୋଳିଲେ ଦାମୋଦର ।
ମାଳା ଯେସନେ ମାଳାକାର ॥
କୂଳେ ପକାନ୍ତେ ହୃଷୀକେଶ ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା କୃକଳାସ ॥ ୫
ଯେଣୁ ଲାଗିଲା କୃଷ୍ଣ କର ।
ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ ତା ଭିତର ॥
ଉଦୟଗିରି ଶିଖେ ଶଶୀ ।
ଯେସନେ ଗଗନେ ପ୍ରକାଶି ॥
ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ଝଳି ।
ଜଳଦ ମଧ୍ୟେ କି ବିଜୁଳି ॥
ଦିବ୍ୟବସନ ଗନ୍ଧମାଳ ।
ଦେଖି ଚକିତ ନନ୍ଦବାଳ ॥ ୬
ତାହା ଜାଣନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଏକେ ।
ବିଖ୍ୟାତ ଅର୍ଥେ ନରଲୋକେ ॥
ତାର ବଦନ ଗୃହିଁ ହସି ।
ପୁଛନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ତୁ ମହାଭାଗ ପୁଣ୍ୟଦେହୀ ।
ଦେବତା ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇ ॥ ୭

କହ ତୁ କେବଣ ପୁରୁଷ ।
କିମ୍ପା ହୋଇଲୁ କୃକଳାସ ॥
କି ପାପବଶୁଁ ଭୋଗ କରି ।
ଶରୀର ଅନ୍ଧକୂପେ ଭରି ॥
ଏ କୂପେ ଅଛୁ କେତେ କାଳ ।
କହ ନ କର ଅବହେଳ ॥
ତୁ ତ ନୋହୁ ନା ପାପୀଜନ ।
କହ ଏ କେବଣ ବିଧାନ ॥
ଶୁଣିତେ ଯୋଗ୍ୟ ଯେବେ ମୁହିଁ ।
କହ ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ॥ ୮
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
କହଇ ଯୋଡ଼ି ବେନି ପାଣି ॥
ଶିରେ ମୁକୁଟ ରବି ପ୍ରାୟେ ।
ନମଇ ଗୋବିନ୍ଦର ପାୟେ ॥ ୯
ଭୋ ନାଥ ନୃଗରାଜା ମୁହିଁ ।
ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ॥
ଜଗତମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଦାନୀ ।
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ଅଗ୍ରଣୀ ॥
ତୁ ତାହା ଅଛୁ ଭଲେ ଜାଣି ।
ମୁଁ କି କହିବି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସର୍ବଭୂତଙ୍କ ଆତ୍ମା ତୁହି ।
ଅଶେଷ ଜ୍ଞାନ ତୋର ତହିଁ ॥
ତୁ ନାଥ ଭଲେ ଏହା ଜାଣୁ ।
କେବଳ ମୋତେ ପରିମାଣୁ ॥
ତଥାପି ତୋର ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ।
ଘେନି କହିବି ତୋ ଛାମୁରେ ॥୧୦, ୧୧
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ସାବଧାନ ।
ଅନେକ ଦେଲି ଗୋରୁଦାନ ॥
ସଂଖ୍ୟା କରିବି ମୁହିଁ କେତେ ।
ଶୁଣ ଉପମା କହୁଁ ତୋତେ ॥
ଭୂମିରେ ଅଛି ଯେତେ ଧୂଳି ।
ଗଗନେ ଯେତେ ତାରାବଳୀ ॥
ବରଷାଧାରା ଯେତେ ହୋଇ ।
ଏହି ପ୍ରମାଣେ ଦେଲି ଗାଈ ॥

କ୍ଷୀର ସମ୍ପନ୍ନା ରୂପବତୀ ।
ସାଧୁ ତରୁଣ ବତ୍ସାବତୀ ॥
ସୁନ୍ଦର ସୁକପିଳ ବର୍ଣ୍ଣ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣଶୃଙ୍ଗ ଗୁଣପୂର୍ଣ୍ଣ ॥
ଖୁରରେ ରଜତ ଖଞ୍ଜଣି ।
ଉଚିତ ଧନେ ତାହା କିଣି ॥
ଦୋହନ ଅର୍ଥେ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରେ ।
ବସ୍ତ୍ର କୁସୁମମାଳା ଗାତ୍ରେ ॥୧୨, ୧୩
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପ ସାଜି ।
ଷଡ଼ର୍ଘ୍ୟେ ବିପ୍ରପାଦ ପୂଜି ॥
ବରିଲି ଯେମନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
ଭୋ ନାଥ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ଯୁବା ସୁଗୁଣ ସାଧୁ ଶୀଳ ।
ଦରିଦ୍ର କୁଟୁମ୍ବ ଗହଳ ॥
ଉତ୍ତମ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦୀକ୍ଷା ।
ବେଦାଧ୍ୟୟନେ ତପ ଶିକ୍ଷା ॥
ଏମନ୍ତ ବିପ୍ରେ ସାବଧାନ ।
ସୁପୁଣ୍ୟ କାଳେ ଦେଲି ଦାନ ॥ ୧୪
ଅଧିକ ଦାନ ଦେଲି ଯେତେ ।
ଶୁଣ କହିବା ତୋ ଅଗ୍ରତେ ॥
ଗୋଚର୍ମ ମାପେ* ଭୂମିଦାନ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧ ଆୟତନ[୧] ॥
ଗଜ ତୁରଙ୍ଗ କନ୍ୟା ଦାସୀ ।
ତିଳ ପର୍ବତ ଧାନ୍ୟରାଶି ॥
ଭୋଗ୍ୟସମ୍ପନ୍ନ ସୁଖଶଯ୍ୟା ।
ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ ବଳିଭୋଜା ॥
ଯଜ୍ଞେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରଥ ଯେତେ ।
ସଂଖ୍ୟା ତା କହିବି ମୁଁ କେତେ ॥
ଦେବମନ୍ଦିରେ ଜଳ ଅନ୍ନ ।
ସୁମିଷ୍ଟ ପବିତ୍ର ଭୋଜନ ॥ ୧୫
ଏମନ୍ତେ ନାନା ଦାନ କରି ।
କିଛିତେ ପାପ ମୁଁ ଆଚରି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧେନୁ ମୋର ଗୋଷ୍ଠେ ।
ବଳେ ପଶିଲା ସଙ୍ଗ ଭ୍ରଷ୍ଟେ ॥

୧. ଆୟତନ—ଗୃହ ।

* ଗୋଚର୍ମ ମାପ—ଭୂମିମାପର ପରିମାଣ ବିଶେଷ । ଏହା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥରେ ୧୫୦ ହାତ ଲେଖାଏଁ, ମତାନ୍ତରରେ ୨୧୦୦ ହାତ ଲେଖାଏଁ ପରିମିତ କ୍ଷେତ୍ର ।

ଅଜ୍ଞାନେ ନ ଜାଣି ପ୍ରଭାତେ ।
ଦାନ ମୁଁ ଦେଲି ବିପ୍ରହସ୍ତେ ॥୧୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧେନୁ ଘେନି ଯାନ୍ତେ ।
ବିପ୍ର ଭେଟିଲା ରାଜପଥେ ॥
ତାହାର ଧେନୁ ଚିହ୍ନି ଦୃଢ଼େ ।
ତକ୍ଷଣେ ଧଇଲା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼େ ॥
ବୋଲଇ ମୋର ଧେନୁ ଏହି ।
ହଜିଲା ଲୋଡୁଅଛି ମୁହିଁ ॥
ଶୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ କୋପମନେ ।
ବୋଲନ୍ତି ପରୁଷ ବଚନେ ॥
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଘେନିଅଛି ଦାନ ।
ଦେଖ ତୁ ଫେଡ଼ିଣ ନୟନ ॥
ଜଳ ତୁଳସୀ କୁଶ ହସ୍ତେ ।
ତିଳ ହିଁ ଦେଖ ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଏ ଧେନୁ କେମନ୍ତେ ତୋହର ।
ଶୁଣି ବୋଲଇ ବିପ୍ରବର ॥
ଧେନୁ ଶରୀରେ ମୋର ଲେଖା ।
ତୋହର ଚକ୍ଷୁ ଥିଲେ ଦେଖ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଶୃଙ୍ଗ ଧରି ।
ଘେନି ଚଳନ୍ତେ ନିଜ ପୁରୀ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧରେ ଲାଞ୍ଜେ ଧେନୁ ।
ଏମନ୍ତେ ଉପୁଜିଲା ମନ୍ୟୁ ॥
କଳି ଭିଆଇ ଦାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ।
ପ୍ରହାର କଲେ ହସ୍ତପାଦେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଉଛବାଟ[1] ହୋଇ ।
ମିଳିଲେ ମୋର ପୁରେ ଯାଇ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୋର ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ବୋଲଇ କୋପଭର ହୋଇ ॥
ତୁ ମୋର ହସ୍ତେ ଧେନୁ ଦେଇ ।
ଏବେ ହରିଲୁ କିସ ପାଇଁ ॥
ଉତ୍ସର୍ଗ ଧନ ଯେହୁ ହରେ ।
ଅନ୍ତେ ନରକ ଭୋଗ କରେ ॥
ଯେ ବିପ୍ର ପ୍ରତିଗ୍ରହ ତ୍ୟାଗେ ।
ସେହି ପଡ଼ଇ ଦୁଃଖଭାଗେ ॥
ଏମନ୍ତ ବିପ୍ରବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ଶିରେ ମଣି ॥

ମନେ ପାଇଲି ବଡ଼ ଭୟ ।
କାତରେ କମ୍ପେ ମୋର କାୟ ॥୧୭, ୧୮
ଉଭୟ ସଙ୍କଟେ ମୁଁ ପଡ଼ି ।
କରଯୁଗଳ ଶିରେ ତାଡ଼ି ॥
ବେନି ବିପ୍ରଙ୍କ ପାଦତଳେ ।
ପ୍ରବୋଧ କରି ନାନାମତେ ॥
ଲକ୍ଷେକ ଧେନୁ ମୂଲ୍ୟ କରି ।
ବୋଇଲି ବିପ୍ର ପାଦ ଧରି ॥
ଭୋ ବିପ୍ର ଲକ୍ଷେ ଧେନୁ ନେଇ ।
ଏ ଧେନୁ ଗୋଟି ଦିଅ ତୁହି ॥୧୯
ତୁ ମୋତେ କରି ଅନୁଗ୍ରହ ।
ସନ୍ତୋଷମନେ ଧେନୁ ଦିଅ ॥
ନ ଜାଣି କଲି ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
ଭୋ ବିପ୍ର ରଖ ମୋର ଧର୍ମ ॥
ନରକପଥୁଁ ରଖ ମୋତେ ।
ଏ ଧେନୁ ଦିଅ ଅନୁମତେ ॥୨୦
ତା ଶୁଣି ବୋଲେ ପ୍ରତିଗ୍ରାହୀ ।
ଲକ୍ଷକେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବିପ୍ର ଗଲା ।
ଆନ ଯେ ପ୍ରତିଗ୍ରାହୀ ଥିଲା ॥
ଅଯୁତେ ଦେଲି ତାକୁ ଧେନୁ ।
ତା ଦେଖି ବିପ୍ର କଲା ମନ୍ୟୁ ॥
ବୋଇଲି ଲକ୍ଷେ ନିଅ ତୁହି ।
ପୁଣି କୋପିଲା ମୋତେ ଚାହିଁ ॥
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ ।
ନିନ୍ଦା ତୁ କଲୁ ମହାଜନ ॥
କୋପେ ଚଳିଲା ନିଜ ଘର ।
ନିତ୍ୟେ ଆସଇ ମୋର ପୁର ॥
ପ୍ରତିଦିବସେ ବୋଧ କରି ।
ବୋଲଇ ବିପ୍ରପାଦ ଧରି ॥
କୋପେ ନ ଶୁଣେ ମୋ ବଚନ ।
ଏମନ୍ତେ ଗଲା କେତେଦିନ ॥୨୧
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
କାଳେ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଲି ଜୀବନ ॥
ମରଣକାଳେ ଯମଦୂତେ ।
ମିଳିଲେ ମୋହର ଅଗ୍ରତେ ॥

ବନ୍ଧନ କରି ମୋର ଦେହୀ ।
ଯମ ନିକଟେ ଦେଲେ ନେଇ ॥
ତକ୍ଷଣେ ରବିର ନନ୍ଦନ ।
ଅନେକ କଲା ମୋତେ ମାନ୍ୟ ॥
ପୁଣ୍ୟ ପାତକ ବିଗୃରିଲା ।
ଆନନ୍ଦେ ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ॥୨୨
ଶୁଣ ରାଜନ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ।
କେ କରୁ ତୋର ପୁଣ୍ୟ ଅନ୍ତ ॥
କିଞ୍ଚିତ ପାପ ଅଛି ତୋର ।
ଯେ ଇଚ୍ଛା ଆଗେ ଭୋଗ କର ॥
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ଫଳ ଦୁଇ ।
ନିଶ୍ଚୟ ଭୋଗେ ସେ ସରଇ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କରେ ଦେହ ଧରି ।
ଅନ୍ୟଥା କେ ପାରିବ କରି ॥୨୩
ଏମନ୍ତ ଯମ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଆପଣା ଚିତ୍ତେ ପରିମାଣି ॥
ଅନେକ ଅଛି ପୁଣ୍ୟରାଶି ।
କିଞ୍ଚିତେ ପାତକ ପ୍ରକାଶି ॥
ଆଗେ ଭୁଞ୍ଜିବି ପାପ ମୋର ।
ଏ ଦୁଃଖ ଘୋର ଭୟଙ୍କର ॥
ପଛେ ଭୁଞ୍ଜିବି ପୁଣ୍ୟ ମୁହିଁ ।
ଯମ ବୋଲଇ ଦୂତେ ଚାହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ ପାପ ମହାଘୋର ।
ଏହାକୁ କୃକଳାସ କର ॥
ବନ ଗହନ ଅନ୍ଧକୂପେ ।
ଅନେକ କାଳ ଥାଉ ପାପେ ॥
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଁ ବୋଲୁଁ ଯମ ।
ହୋଇଲି କୃକଳାସ ଜନ୍ମ ॥
ଆତ୍ମା ସଂଯୋଗ କାଳେ ମୁହିଁ ।
ଡାକିଲି କର ମୋତେ ତ୍ରାହି ॥
ତା ଶୁଣି ଯମ ଦୟା କଲା ।
ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ॥
ଏ ପାପ ଅନ୍ତେ ମହୀପାଳ ।
ଭେଟିବୁ ମଦନଗୋପାଳ ॥
ସେ କୃଷ୍ଣ କର ଲାଗି ତୁହି ।
ତକ୍ଷଣେ ଦିବ୍ୟତନୁ ବହି ॥

୧. ଉଛବାଟ—ବଚସା, ପାଟିତୁଣ୍ଡ ।

ସ୍ୱର୍ଗେ ବସିବୁ ପୁଣ୍ୟବଳେ ।
ନିଜ ସୁକୃତ ତପଫଳେ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋର ଆଜ୍ଞାବଳେ ।
କହିଲି ତୋର ପାଦ ତଳେ ॥୨୪
ବିପ୍ରସେବକ ସମ ମତି ।
ତୋହର ପାଦେ ସେବା ନିତି ॥
ଏଣୁ ତୋ ପାଦ ଦରଶନ ।
ନିରତେ ଚିନ୍ତଇ ମୋ ମନ ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ ଦୁଃଖ ସହି ।
ଏ ଅନ୍ଧକୂପେ ପଡ଼ିଲଇଁ ॥
ଏ ପାପୁଁ ଉଦ୍ଧାରିଲୁ ମୋତେ ।
କି ପୁଣ୍ୟେ ଦେଖିଲି ମୁଁ ତୋତେ ॥
ଭୋ ନାଥ ଚରଣ ତୋହର ।
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ॥
ନିଜ ଅର୍ଜିତ ଦୃଢ଼ବନ୍ଧେ ।
ପାପ ପଟଳ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧେ ॥
ମୁଁ ଅନ୍ଧକୂପ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଅନେକ କାଳ ଦୁଃଖ ସହି ॥
ପାଇଲି ତବ ଦରଶନ ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ଭଗବାନ ॥
ଯାର ଦର୍ଶନେ ବଳି ମୋକ୍ଷ ।
ସେ ମୋତେ ହୋଇଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୨୫, ୨୬
ତୁ ଦେବଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସୁହୃଦ ଆତ୍ମା ଦଇବତ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ।
ହେ ହୃଷୀକେଶ ନାରାୟଣ ॥
ଅବ୍ୟୟ ଅଚ୍ୟୁତ ପ୍ରକାଶ ।
ତୋର ଚରିତ ପୁଣ୍ୟଯଶ ॥୨୭
ଏବେ ତୁ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ମୋତେ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଯିବି ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ଯହିଁ ମୁଁ ଥିବି ଦେହ ବହି ।
ତୋର ଶରଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ତୋ ପାଦେ ମୋର ମନ ଥିବ ।
ଯାହା ନ ପାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଶିବ ॥୨୮
ନମସ୍ତେ ସର୍ବଭୂତଦେହୀ ।
ବ୍ରହ୍ମ ଅନନ୍ତଶକ୍ତି ତୁହି ॥

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବସୁଦେବସୁତ ।
ତୁ ଯୋଗେଶ୍ୱର ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ ॥୨୯
ଏମନ୍ତ କହି ନୃଗରାଜା ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ କଲା ପୂଜା ॥
କିରୀଟ ଅଛି ଶିର ମଧ୍ୟେ ।
ନମିଲା କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମପାଦେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ବସି ଦିବ୍ୟରଥେ ।
ବିଜୟ କଲା ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ମିଳି ।
ଜଳଦେ ଯେସନେ ବିଜୁଳି ॥୩୦
ରାଜା ମିଳିଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଅନ୍ଧକୂପ ଦ୍ୱାରେ ॥
ସ୍ୱଜନ ଗୃହିଁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ବୋଲନ୍ତି ନିଗମ ବଚନ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷା ଧର୍ମବାଣୀ ।
ଯେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପରିମାଣି ॥
ବିପ୍ରବତ୍ସଳ ଦାମୋଦର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବାକ୍ୟ ମୋର ॥୩୧
ଦେଖ ଦୁର୍ଜର ବିପ୍ର ଧନ ।
ଅନଳେ ନୁହଁଇ ଦହନ ॥
ରାଜ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ରାଜା ହୋଇ ।
କେ ପାର କରେ ତାହା ଖାଇ ॥୩୨
ଗରଳ ହଳାହଳ ବିଷ ।
ମୁଁ ତାହା ମଣଇ ଉଶ୍ୱାସ ॥
ଯାହାର ପ୍ରତିକାର ଥାଇ ।
ତାର ଭକ୍ଷଣେ ଭୟ ନାହିଁ ॥
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ ମହାବିଷ ହୋଇ ।
ତାହାର ପ୍ରତିକାର ନାହିଁ ॥୩୩
ବିଷ ଭକ୍ଷିଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରେ ।
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ ବଂଶନାଶ କରେ ॥
ଯେ ବନ ଦହଇ ଅନଳ ।
ରକ୍ଷା କରଇ କନ୍ଦ ମୂଳ ॥
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ-ଅଗ୍ନି ଏ ସଂସାରେ ।
ସମୂଳେ ବଂଶ ନାଶ କରେ ॥
ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱ-ଅଗ୍ନି ତେଜ ଯେତେ ।
କେ ଲଂଘି ପାରିବ ଜଗତେ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣଧନ ଯେହୁ ଗ୍ରାସେ ।
ତିନିପୁରୁଷ ତାର ନାଶେ ॥
ତାତ ଜନନୀ ବେନି ବଂଶ ।
ଉଭୟକୁଳ କରେ ନାଶ ॥
ଆତ୍ମା ସହିତେ କରେ ନାଶ ।
ଏ କଥା ବେଦରେ ପ୍ରକାଶ ॥୩୪, ୩୫
ବ୍ରାହ୍ମଣଧନ ଯେହୁ ହରେ ।
ପଡ଼େ ନରକ ତମଘୋରେ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜପଣ ପାଇ ।
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ଜାଣଇ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧନ ସ୍ୱାଦୁ ମଣି ।
ବଳେ ହରନ୍ତି ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ନିରତେ ସୁଖ ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ପଡ଼ନ୍ତି ତମ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥୩୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୃତ୍ତି ଯେବେ ବଳେ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ ହରେ ବାହୁବଳେ ॥
ଅନ୍ନ ନ ପାଇ ବିପ୍ରଜନ ।
ବିକଳେ କରନ୍ତି ରୋଦନ ॥
ବିପ୍ରରୋଦନ ଲୁହ ପଡ଼ି ।
ଭୂମିରେ ଯେତେ ରେଣୁ ଜଡ଼ି ॥
ତେତେ ବରଷ ମହାଘୋରେ ।
ନରକେ ପଡ଼ଇ ନିର୍ଭରେ ॥
ସେ ନିରଙ୍କୁଶ ହୋଇ ନର୍କେ ।
ଅନ୍ତେ ପଡ଼ଇ କୁମ୍ଭୀପାକେ ॥୩୭, ୩୮
ସ୍ୱଦତ୍ତ ପରଦତ୍ତ ବୃତ୍ତି ।
ଯେ ଅବା ଅଜ୍ଞାନେ ହରନ୍ତି ॥
ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ବରଷ ।
ବିଷ୍ଠାରେ କୃମି ରୂପେ ବାସ ॥୩୯
ମୋହର ବଂଶେ ଯେଉଁ ଜନ ।
ବଳେ ହରିବ ବିପ୍ରଧନ ॥
ତାହାର ନାହିଁ ଭଲ ଗତି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଶିରୀପତି ॥୪୦
ମୋହର ବଂଶେ ଯେତେ ଜନ ।
ବିପ୍ରେ ନ କର ଅପମାନ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ କଲେ ଅପରାଧ ।
ବେଗେ ବନ୍ଦିବ ତାଙ୍କ ପାଦ ॥

ମାରନ୍ତେ କୋପନ୍ତେ ସହିବ ।
କେବେହେଁ କୋପ ନ ବହିବ ॥୪୧
ମୁହିଁ ଯେମନ୍ତେ ବିପ୍ରପାଦେ ।
ସର୍ବଦା ନମଇଁ ଆନନ୍ଦେ ॥
ତୁମ୍ଭେ ନମିବ ସେହିମତେ ।
ଅନ୍ୟଥା ଦଣ୍ଡ ମୋର ହସ୍ତେ ॥୪୨
ଅପହରଣ ବିପ୍ରଧନ ।
ନିଶ୍ଚୟ ନରକେ ପତନ ॥
ଅଜ୍ଞାନେ ନୃଗରାଜା ହରି ।
ଏତେ ନରକ ଭୋଗ କରି ॥
ଯେଣୁ ତା ପୂର୍ବ ପୁଣ୍ୟ ଥିଲା ।
ମୋହର ହସ୍ତେ ସେ ଲାଗିଲା ॥

ଦେଖିଲ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଆଗେ ।
କହି ଚଳିଲା ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥୪୩
ଏମନ୍ତ କହି ନିଜ ଜନେ ।
ମୁକୁନ୍ଦ ମିଳିଲେ ସଦନେ ॥
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁବାଳ ।
ସାଧୁଙ୍କ ଦରଶନ ଫଳ ॥
ନୃଗ ନରକୁଁ ପାର ହେଲା ।
ଦେବ ଭୁବନେ ବିଜେ କଲା ॥୪୪
ସାଧୁଙ୍କ ମୁଖ ଦରଶନ ।
ଯେ କରେ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ॥
ସ୍ତୁତି ବଚନ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ।
ପବିତ୍ର କରେ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ॥

ଲଭେ କୋଟିଏ ତୀର୍ଥଫଳ ।
ଯେ କରେ ସାଧୁସଙ୍ଗେ ମେଳ ॥
ତୁ ଏହା ଜାଣି ସାଧୁ ମେଳେ ।
ଏ କାଳ ବଞ୍ଚ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ତୁ ନ ହର ।
ଅମୃତେ[୧] ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋର ॥
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ନିବେଶି କୃଷ୍ଣପାଦେ ଚିତ୍ତ ॥
ଭବଜଳଧି ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଭାବ ଅଭାବ ନ ଜାଣଇ ॥
ସୁଜନେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ରସ ।
ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ ମୁହିଁ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନୃଗୋପାଖ୍ୟାନଂ ନାମ ଊନସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଗୋପକୁ ଯାଇ ବଳଦେବ । ଗୋପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଲେ ଭାବ ॥
କଲେ କାଳିନ୍ଦୀ ଆକର୍ଷଣ । ସତୁରି ଅଧ୍ୟାରେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ହଳଧର ॥
ସୁହୃଦ ଦରଶନ ସଧେ ।
ବିଜୟ ତାଳଧ୍ୱଜ ମଧ୍ୟେ ॥
ନିଜ ସେବକ ସଙ୍ଗମେଳେ ।
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦର ଗୋକୁଳେ ॥ ୧
ରାମର ଆଗମନ ଶୁଣି ।
ଗୋପାଳେ ଗୋପର ତରୁଣୀ ॥
ମିଳିଲେ ନନ୍ଦର ମନ୍ଦିରେ ।
ମଙ୍ଗଳଦ୍ରବ୍ୟ ଘେନି କରେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ।
ଗୋପାଳେ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥

ଗୋପୀ ମିଳିଲେ ଭାବଭରି ।
ରାମଚରଣ କରେ ଧରି ॥
ଶିର ବଦନେ ଘୃପି ପାଦ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଚିର ମନଖେଦ ॥
ଆନନ୍ଦେ ରେବତୀରମଣ ।
ନମିଲେ ନନ୍ଦର ଚରଣ ॥
ଯଶୋଦା ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ।
ଶୋକବଚନେ କର ଯୋଡ଼ି ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ସୁଖଭୋଳେ ।
ରାମଙ୍କୁ ବସାଇଲେ କୋଳେ ॥ ୨
ଚିରବିଚ୍ଛେଦେ ହୃଦେ ଜାକି ।
ଅଶ୍ରୁପୂରିତ ବେନି ଆଖି ॥
ବଦନୁଁ ନ ସ୍ଫୁରେ ବଚନ ।
ନିବିଡ଼େ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥

ବୋଲନ୍ତି ଶୋକଭର ହୋଇ ।
ଜଗଦୀଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ॥
ନିରାଶ କଲ ମୋର ପୁର ।
ମୁଁ ଏବେ ଶରଣ ତୁମ୍ଭର ॥ ୩
ଗୋପନଗର ବୃଦ୍ଧ ଜନେ ।
ମିଳିଲେ ରାମ ସନ୍ନିଧାନେ ॥
ରାମ ନମିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ।
ଗୋପାଳ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଚରଣେ ॥
ତୁଲ୍ୟବୟସ ଗୋପଜନେ ।
ସଙ୍ଗେ ଯେ ଥିଲେ ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ରାମଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ନେହଭରେ ।
କୋଳ କରନ୍ତି ସୁଖଭୋଳେ ॥
ସ୍ନେହବନ୍ଧନେ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ।
ରାମ ଯେ ଥିଲେ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥

୧. ଅମୃତେ—ଅମରପଦକୁ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚଷଷ୍ଠିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_15_Front

ନିବିଡ଼େ ଭିଡ଼ି କୋଳ କଲେ ।
ଆନନ୍ଦ ସାଗରେ ବୁଡ଼ିଲେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଜଣେ ଜଣେ କୋଳେ ।
କରି ବସିଲେ ଏକମେଳେ ॥
କ୍ଷୀର ପାୟସ ମଧୁରସେ ।
ରାମଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇ ହରଷେ ॥
ବିଶ୍ରାମ କରାଇ ଗୋପାଳେ ।
ବସି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ଏକମେଳେ ॥
ନେତ୍ରେ ପୂରିତ ଅଶ୍ରୁଜଳ ।
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ବନ୍ଧୁଙ୍କ କୁଶଳ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ମନ ଦେଇ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ ନ ପାରନ୍ତି କହି ॥
ବିଷୟ ସୁଖ ନ ଜାଣନ୍ତି ।
କୃଷ୍ଣ କୁଶଳ ପଚ୍ରନ୍ତି ॥୪-୬
ହେ ରାମ କମଳଲୋଚନ ।
କହ ତୁ ଯାଉ ଖେଦମନ ॥
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଗଲେ ମଧୁବନ ।
ତାର ସଙ୍ଗତେ ଆମ୍ଭ ମନ ॥
ବନ୍ଦୀ ହୋଇଲା ପ୍ରେମଭୋଳେ ।
ଏବେ ନ ଦେଖି ଚର୍ମଡୋଳେ ॥
ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଧନ ପାଇ ।
ଆମ୍ଭ ସ୍ମରଣ ତାର କାହିଁ ॥ ୭
ଆମ୍ଭର ଭାଗ୍ୟେ ମଲା କଂସ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରି ଯଦୁବଂଶ ॥
ସକଳ ରିପୁବଳ ମାରି ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ବିଜେ କରି ॥
ସୁଖେ ଅଛନ୍ତି ଯଦୁନାଥ ।
ଏଣୁଟି ଆମ୍ଭେ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ॥ ୮
ଗୋପୀଏ ରାମଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ସ୍ନେହଭର ହୋଇ ॥
ହେ ରାମ କହ କୃଷ୍ଣକଥା ।
ଯେଣେ ଛାଡ଼ିବ ମନ ବ୍ୟଥା ॥
ଭଲେ କି ଛନ୍ତି ପଦ୍ମନାଭ ।
ମଥୁରାନାରୀଙ୍କ ବଲ୍ଲଭ ॥ ୯
ମାତା ଯଶୋଦା ନନ୍ଦ ପିତା ।
ଏହାଙ୍କୁ କରଇ କି ଚିନ୍ତା ॥

ଆମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ଭଲେ ଜାଣି ।
ସୁହୃଦ ଭାବ ପରିମାଣି ॥
ତାହା ଅଭାବେ ଆମ୍ଭ ଦୁଃଖ ।
କହିବା ଶୁଣ ପଦ୍ମମୁଖ ॥
ମାତା ପିଅର ଭ୍ରାତୃଗଣ ।
ପତି ତନୟ ଗୁରୁଜନ ॥
ତାହାର ଅର୍ଥେ ଆମ୍ଭେ ଛାଡ଼ି ।
ନିରତେ ପ୍ରିୟଭାବେ ବଢ଼ି ॥
ସକଳ ଛାଡ଼ି ତା ବିଶ୍ୱାସ ।
କାଳେ ତ ହୋଇଲୁ ନିରାଶ ॥
କ୍ଷଣକେ ଛାଡ଼ି ଆମ୍ଭ ଭାବ ।
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇଲେ ମାଧବ ॥୧୦-୧୨
ମଥୁରାପୁର ବଧୂଜନ ।
ମଧୁର ତାହାର ବଚନ ॥
କ୍ଷଣସୁହୃଦ କୂଟ ମତି ।
କେମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ॥
ତାହାର ଆତ୍ମା ତାର ନୋହେ ।
ଭକତଜନ ମନ ମୋହେ ॥
କୃତଘ୍ନଭାବ ଦୁଷ୍ଟମତି ।
ମଥୁରାନାରୀ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତାହାର ବିଚିତ୍ର ବଚନ ।
ସସ୍ମିତ ଅନଙ୍ଗବର୍ଦ୍ଧନ ॥
ଦେଖି ହୁଅନ୍ତି ମୋହଗତ ।
ଅନଙ୍ଗବାଣେ ମଜ୍ଜେ ଚିତ୍ତ ॥୧୩
କେତେ କହିବୁ ତାର ଗୁଣ ।
ବୋଲନ୍ତି ସଖୀଜନେ ଶୁଣ ॥
ତାହାର କଥା କିମ୍ପା କହ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଦହେ ପ୍ରାଣ ଦେହ ॥
ଆମ୍ଭେ ଯେ ନାହୁଁ ତାର ସଙ୍ଗେ ।
ଏତେ ଦିବସ ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
ସେ ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ପୁଣ ନାହିଁ ।
କାଳ କି ଅଛି ସିର ହୋଇ ॥୧୪
ଏମନ୍ତ ସ୍ନେହଭର ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣର ରୂପେ ମନ ଦେଇ ॥
କୃଷ୍ଣର ହସିତ ବଦନ ।
ମୋହନ ଗଭୀର ବଚନ ॥

କଟାକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି ଚିତ୍ରଗତି ।
ପ୍ରେମ ଆଲିଙ୍ଗନ ସ୍ମରନ୍ତି ॥
କାନ୍ଦନ୍ତି କୃଷ୍ଣଭାବ ବହି ।
ସଙ୍କରଷଣ ତାହା ଗ୍ରହିଁ ॥
କୃଷ୍ଣ ସନ୍ଦେଶ କଥାମାନ ।
କହି ତୋଷିଲେ ତାଙ୍କ ମନ ॥
ନାନା ବିଶ୍ୱାସ ବାକ୍ୟେ ରାମ ।
ଗୋପୀଙ୍କ ଶାନ୍ତ କଲେ ମନ ॥୧୫, ୧୬
ସେ ରାମ ଗୋପୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଗୋପେ ରହିଲେ ବେନି ମାସ ॥
ମଧୁ ମାଧବ[୧] ମାସ ବେନି ।
ଗୋପୀଙ୍କ ପ୍ରିୟଭାବ ଘେନି ॥
ସେ ରାମ ମାୟା ଯୋଗ ବଳେ ।
ଗୋପକାମିନୀ ସଙ୍ଗମେଳେ ॥
ବିସ୍ତାରି ଯୋଗମାୟା ଗତି ।
ଯମୁନାକୂଳେ ଯଦୁପତି ॥
ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ବୃନ୍ଦାବନ ।
ସୁଗନ୍ଧ ବହଇ ପବନ ॥
କାମିନୀଗଣ ମଧ୍ୟେ ବସି ।
ତାରାମଣ୍ଡଳେ ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ॥୧୭, ୧୮
ଏମନ୍ତେ ପରୀକ୍ଷିତ ଶୁଣ ।
ଜଳାଧିପତି ଯେ ବରୁଣ ॥
ବାରୁଣୀ ନାମେ ତା ନନ୍ଦିନୀ ।
ରାମର ପ୍ରିୟଭାବ ଘେନି ॥
ବରୁଣ ବିଶ୍ୱାସ ବଚନେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ବୃନ୍ଦାବନେ ॥
ବୃକ୍ଷକୋଟରୁ ସୁଧାରୂପେ ।
ବହିଲା ରାମର ସମୀପେ ॥
ତାର ସୁଗନ୍ଧେ ବନ ବାସେ ।
ରାମ ମିଳିଲେ ଦେଖି ପାଶେ ॥
ଗୋପୀ ସହିତେ ବଳରାମ ।
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ମଧୁପାନ ॥୧୯, ୨୦
ବାରୁଣୀପାନେ ଭୋଳ ହୋଇ ।
ଗୋପୀଏ ରାମ ଯଶ ଗାଇ ॥
ବୁଲନ୍ତି ରାମ ବୃକ୍ଷତଳେ ।
ବାରୁଣୀପାନେ ମତ୍ତଭୋଳେ ॥

୧. ମଧୁ ମାଧବ—ଚୈତ୍ର ଓ ବୈଶାଖ ।

ମଦ୍ୟେ ମୁଦ୍ରିତ ବେନି ଆଖି ।
ମତ୍ତକୁଞ୍ଜର ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷି ॥୨୧
ଦକ୍ଷିଣ ଶ୍ରବଣେ କୁଣ୍ଡଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ପୁଷ୍ପମାଳ ॥
ମୁଖକମଳେ ମନ୍ଦହାସ ।
ଝାଳେ ଆରଦ୍ର ନୀଳବାସ ॥୨୨
ରବିକିରଣେ ଶ୍ରମ ପାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଯମୁନାକୁ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଆସ କାଳିନ୍ଦୀ ମୋର ପାଶ ।
ସକଳ ଶ୍ରମ କର ନାଶ ॥
ତୋ ଜଳେ କରି ଅବଗାହ ।
ଶ୍ରମ ନ ରହୁ ମୋର ଦେହ ॥
ଯମୁନା ରାମ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ମଦିରାମତ୍ତ ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଅବଜ୍ଞା କରି ରାମବାଣୀ ।
ତରଳେ ବହେ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ତା ଦେଖି ରାମ କୋପଭରେ ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଲଙ୍ଗଳ ଧରି କରେ ॥
କାଳିନ୍ଦୀ ମଧ୍ୟେ ହଳ ସ୍ଥାପି ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ବିଶ୍ୱରୂପୀ ॥
ରେ ପାପୀ ଏଡ଼େ ଗର୍ବ ତୋର ।
ଅବଜ୍ଞା କରୁ ବାକ୍ୟ ମୋର ॥
ତୁ ମୋତେ କରୁ ଅବହେଳ ।
ଆଜ ପାଇବୁ ପ୍ରତିଫଳ ॥
ଲଙ୍ଗଳ ଅଗ୍ରେ ତୋତେ ଧରି ।
କାଟିବି ଶତ ଖଣ୍ଡ କରି ॥
ଭଲେ ତୁ ଯିବୁ ଆଉ କାହିଁ ।
ଆଜ୍ଞା ଭାଙ୍ଗିଲୁ ଗର୍ବ ବହି ॥୨୩, ୨୪

ଏମନ୍ତେ ରାମବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଭୟେ ବୋଲଇ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ଲହରୀ ବ୍ୟାଜେ[୧] ବେନି କରେ ।
ନମିଲା ରାମର ପୟରେ ॥
କମଳ ଉପହାର ମୁଖେ ।
ରାମଙ୍କୁ ବୋଲେ ଭୟ ଦୁଃଖେ ॥୨୫
ହେ ରାମ ରାମ ମହାଭୁଜ ।
ମୁହିଁ ନ ଜାଣେ ତୋର ତେଜ ॥
ତୋହର ଏକ ଅଂଶେ ମହୀ ।
ମୁକୁଟ ଶିରେ ଅଛି ହୋଇ ॥
ଜଗତପତି ମହୀଧର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ମୁଁ ତୋର ॥୨୬
ତୋର ମହିମା ଭଗବାନ ।
ନ ଜାଣି କଲି ଅବଜ୍ଞାନ ॥
ପଶିଲି ତୋହରେ ଶରଣ ।
ସୁନ୍ଦର ଅଭୟ ଚରଣ ॥
ତୁ ନାଥ ଭକତବତ୍ସଳ ।
ଶରଣ ରଖ ଆଦିମୂଳ ॥୨୭
ଏମନ୍ତ ନଦୀବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ହଳ ସଂହରି ହଳପାଣି ॥
ସକଳ ଗୋପନାରୀ ମେଳେ ।
ପଶିଲେ ଯମୁନାର ଜଳେ ॥
କରିଣୀ ମଧ୍ୟେ ଗଜବର ।
ଯେମନ୍ତେ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ॥୨୮
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ସାରି ।
କୂଳେ ମିଳିଲେ ହଳଧାରୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ସାଗର ନନ୍ଦିନୀ ।
ନିର୍ମଳ ନୀଳବସ୍ତ୍ର ଘେନି ॥

ରାମର କରେ ଦେଲା ଆଣି ।
ଭୂଷଣ ନାନା ରତ୍ନମଣି ॥
ନୀଳ କମଳମାଳ ଗଳେ ।
ଦେଇ ନମିଲା ପାଦତଳେ* ॥୨୯
ନୀଳବସନ ଅନୁପମ ।
ଆନନ୍ଦେ ପିନ୍ଧି ବଳରାମ ॥
ଭୂଷଣ ନାନା ରତ୍ନକୁଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବାଇ ବନମାଳ ॥
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ଲେପି ଦେହେ ।
ଦିଶିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରହସ୍ତୀ ପ୍ରାୟେ ॥୩୦
ଶୁଣ ହେ ଅଭିମନ୍ୟୁସୁତ ।
ଯମୁନାକୂଳେ ରାମ କୃତ୍ୟ ॥
ଅଦ୍ୟାପି ବୃନ୍ଦାବନ ଦେଶେ ।
ଯମୁନା ବକ୍ରେ ବହି ଆସେ ॥
ଅନନ୍ତବଳୀ ବଳରାମ ।
ତାର ଚରିତ ଅନୁପମ ॥
ଯମୁନାତଟେ ବୃନ୍ଦାବନେ ।
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥
ଏମନ୍ତ କରି କ୍ରୀଡ଼ାରସ ।
ରାମ ରହିଲେ ବେନି ମାସ ॥
ଯେତେ ରଜନୀ ବେନି ମାସେ ।
ଗୋପୀଏ ବୃନ୍ଦାବନ ଦେଶେ ॥
ରାମର ପ୍ରିୟ ଭାବେ ମିଶି ।
ଜାଣିଲେ ଗଲା ଏକ ନିଶି ॥୩୧, ୩୨
ସେ ରାମ ପାଦପଦ୍ମ ମୂଳେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ଧ୍ୟାନବଳେ ॥
ଅନନ୍ତ ଚରିତ ଅମୃତ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବଳଦେବବିଜୟେ ଯମୁନାକର୍ଷଣଂ ନାମ ସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

---

୧. ବ୍ୟାଜେ—ଛଳରେ ।

* ସାଗର ନନ୍ଦିନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବଳରାମଙ୍କୁ ନୀଳାମ୍ବର, ବହୁମୂଲ୍ୟ ଆଭୂଷଣ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣହାର କେବଳ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବଳରାମ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାରାଦିରେ ବିଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି ମୂଳ ସଂସ୍କୃତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।

ଏକସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଆଦି ନୃପ ବଧ । ଏକସପ୍ତତିର ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଆନନ୍ଦ ମନେ ବ୍ୟାସସୁତ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଗୋପେ ଯେ ଗଲେ ହଳହସ୍ତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଭାଗବତ ॥
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ନାମେ ନୃପବର ।
କରୂଷ ଦେଶେ ତାର ଘର ॥
ନିଜଜନଙ୍କୁ ପାଶେ ରାଇ ।
ବୋଲଇ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇ ॥
ଅଟଇ ମୁହିଁ ବାସୁଦେବ ।
ମୋର ଚରଣେ ତୁମ୍ଭେ ସେବ ॥
ତୁମ୍ଭେ ତ ପ୍ରଜାଜନେ ମୋର ।
ଦେଖ ମୋହର କଳେବର ॥
ମୁହିଁଟି ଦେବ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ଦେଖ ମୋହର ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟେ କହି ।
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟ ସଜ ହୋଇ ॥
ବହଇ କୃଷ୍ଣର ସ୍ୱଭାବ ।
ବୋଲଇ ମୁହିଁ ବାସୁଦେବ ॥
ଯେ ମୋତେ ନ ବୋଲିବ ହରି ।
ତାହାକୁ ପକାଇବି ମାରି ॥
ଧନ ଜୀବନ ନେବି ବଳେ ।
ତା ଶୁଣି ପ୍ରଜାଏ ବିକଳେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ନାରାୟଣ ।
ଅନାଦି ପରମକାରଣ ॥
ତୋହର ଅଂଶେ ସୁରଦେବା ।
ତୋର ଚରଣେ ଆମ୍ଭ ସେବା ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଜା ତାର ପୁରେ ।
ବିଶ୍ୱାସେ ସେବନ୍ତି ପୟରେ ॥
ନାମ ଜପନ୍ତି ତାର ନିତି ।
ନିରତେ ଚରଣେ ସେବନ୍ତି ॥୧,୨

ଏମନ୍ତେ କେତେଦିନ ଗଲା ।
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ମନେ ବିଚ୍ଚରିଲା ॥
ନିଶ୍ଚୟେ ମୁହିଁ ଜଗଦୀଶ ।
ସକଳ ଦେହେ ମୁଁ ପ୍ରକାଶ ॥
ଏତେ ବିଚ୍ଚରି ଦୂତେ ରାଇ ।
ତାହାର ହସ୍ତେ ଲେଖା ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ଯାଇ ଯଦୁପୁରେ ।
କହିବୁ କୃଷ୍ଣର ଛାମୁରେ ॥
ଜଗତେ ମୋର ଅବତାର ।
ନାଶିବି ଅବନୀର ଭାର ॥
ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମ ପରମକାରଣ ।
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ॥
ମୋହର ଅଛି ଚ୍ଚରି କର ।
ମୁହିଁଟି ଶଙ୍ଖ-ଚକ୍ରଧର ॥
ଗଦା କମଳ ଭୁଜେ ପୁଣି ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସ କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ॥
ମୋ ତହୁଁ ନାହିଁ ପରେ କେହି ।
ମୁହିଁ ସକଳ ଜୀବଦେହୀ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ଦୟା ବହି ଚିତ୍ତେ ।
ମୋହର ଜନ୍ମ ଏ ଜଗତେ ॥
ନାଶିବି ଅବନୀର ଭାର ।
ତୁ ଏବେ ଛାଡ଼ ଚିହ୍ନ ମୋର ॥
ମିଛେ ଯେ ବୋଲୁ କୃଷ୍ଣ ମୁହିଁ ।
ତୋ କଥା ଭଲେ ମୁଁ ଜାଣଇ ॥
ଏବେ ତୁ ମୋର ଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ି ।
ମୋର ଚରଣେ କରଯୋଡ଼ି ॥
ଶରଣ ପଶ ଆସି ବେଗେ ।
ତୋର ଜୀବନ ମୋର ଭାଗେ ॥
ଯେବେ ନ ପଶିବୁ ଶରଣ ।
ମୋହର ତୁଲେ କର ରଣ ॥
ଜିଣିଲେ ବାସୁଦେବ ତୁହି ।
ତୁ ମଲେ ବାସୁଦେବ ମୁହିଁ ॥

ଏମନ୍ତ କହି ଦୂତ ଆଗେ ।
ବୋଲେ ଦ୍ୱାରକା ଯାଅ ବେଗେ ॥
ତାହାର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ଦୂତ ମିଳିଲା ଯଦୁପୁରେ ॥
କୃଷ୍ଣର ସଭାତଳେ ଯାଇ ।
କହଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥୩-୬
ଲେଖା ପ୍ରମାଣେ ତାର ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସଭା ମଧ୍ୟେ ଶୁଣି ॥
ଅଳପ ହସି ଭଗବାନ ।
ଦୂତ ବଚନେ ସାବଧାନ ॥
ଶୁଣି ହସିଲେ ଉଗ୍ରସେନ ।
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଜନ ॥
ଏକ ଆରେକ ମୁଖ ଚ୍ଚହିଁ ।
ହସିଲେ କରତାଳି ଦେଇ ॥ ୭
ଦୂତକୁ ଚ୍ଚହିଁ ଚକ୍ରପାଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପରିହାସ ବାଣୀ ॥
ରେ ଦୂତ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ମୋହର ବାସୁଦେବ ଚିହ୍ନ ॥
ମୁଁ ତା ବଚନେ ଉପଲକ୍ଷି ।
ଛାଡ଼ିବି ନିଶ୍ଚେ ତାକୁ ଦେଖି ॥
ସେ ମୋର ଚିହ୍ନ ବେଶ ହୋଇ ।
ବୀରଶୟନେ ଥିବ ଶୋଇ ॥
କଙ୍କ ଶୃଗାଳ ଗୃଧ୍ର ଶ୍ୱାନ ।
ପଶିବେ ତାହାର ଶରଣ ॥୮,୯
କୃଷ୍ଣବଚନେ ଦୂତ ଗଲା ।
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଆଗରେ କହିଲା ॥
ଦାରୁକେ ରାଇ ଦାମୋଦର ।
ବୋଇଲେ ରଥ ସଜ କର ॥
ତକ୍ଷଣେ ସାଜି ନନ୍ଦିଘୋଷ ।
ମିଳିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ପାଶ ॥
ରଥେ ବିଜୟ ନରହରି ।
ଶଙ୍ଖ ଶବଦେ ଦିଗ ପୂରି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଷ୍ଠଷଷ୍ଠିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କରୂଷ ଦେଶେ ବନମାଳୀ ।
ନିମିଷ ମାତ୍ରେ ଯାଇ ମିଳି ॥୧୦
କୃଷ୍ଣର ଆଗମନ ଶୁଣି ।
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ବେନି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
ସାଜି ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଜିଣିବାର ଆଶେ ॥୧୧
ତାହାର ମିତ୍ର କାଶୀରାଜ ।
ସେହି ତାହାର ତୁଲେ ସଜ ॥
କୃଷ୍ଣର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ ଜାଣି ।
ସାଜିଲା ତିନି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ମହାରୋଷେ ।
ବେଗେ ରୁନ୍ଧିଲେ ଚଉପାଶେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚାହାନ୍ତି ରଣ ମଧ୍ୟେ ।
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଦେଖିବାର ସଧେ ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂରମାନ ।
ରଣେ ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଆଗମନ ॥
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ତାର ରଥ ।
ରତ୍ନ ଭୂଷଣ ଅପ୍ରମିତ ॥
ରଥ ଉପରେ ପକ୍ଷୀରାଜ ।
ଧ୍ୱଜପତାକା ମହାତେଜ ॥
ବିମାନ ମଧ୍ୟେ ରୂପ ତାର ।
ଦେଖିଲେ କମଳାର ବର ॥
ବିସ୍ତାର ଶୋହେ ଭୁଜ ଚାରି ।
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଗଦା ଧରି ॥
ଶାରଙ୍ଗଧନୁ ଅଛି କରେ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସଚିହ୍ନ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ॥
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବଇ ରତ୍ନମଣି ।
ରବିକିରଣ ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକର କୁଣ୍ଡଳ ॥
ପୀତବସନ ଦେହେ ଝଳି ।
ନୀଳ ଜୀମୂତେ କି ବିଜୁଳି ॥
ଅମୂଲ୍ୟ କିରୀଟ ବିରାଜେ ।
ରତ୍ନମେଖଳା କଟି ମାଝେ ॥୧୨-୧୪
ତାର କପଟ ବେଶ ଦେଖି ।
ଆତ୍ମାର ପ୍ରାୟ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ନଟର ପ୍ରାୟ ବେଶ ଧରି ।
ଦେଖି ହସିଲେ ନରହରି ॥୧୫
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ରିପୁଗଣ ।
ଉଭାରି କଲେ ଘୋରରଣ ॥
ଶୂଳ ପରିଘ ଗଦା ରଷ୍ଟି ।
ପାଶ ତୋମର ଲୌହଯଷ୍ଟି ॥
ଅସି ପଟ୍ଟିଶ[1] ଗଦା ଯେତେ ।
ପ୍ରହାର କଲେ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ କାଶୀରାଜା ବଳ ।
ଦେଖିଲେ ମଦନଗୋପାଳ ॥
ପଦାତି ରଥ ଗଜ ବାଜୀ ।
ଏମନ୍ତେ ଚତୁରଙ୍ଗ ସାଜି ॥
ଗଦା ଖଡ଼ଗ ଚକ୍ର ବାଣ ।
କୋପେ ପ୍ରହାରି ନାରାୟଣ ॥
ବେଗେ ନାଶିଲେ ରିପୁବଳ ।
ଯେସନେ ଯୁଗାନ୍ତ ଅନଳ ॥
ରୁଦ୍ରନୟନୁଁ ଜାତ ହୋଇ ।
କ୍ଷଣକେ ତ୍ରିଭୁବନ ଦହି ॥
କୃଷ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମେ ରଣ ଭୂଇଁ ।
ତେମନ୍ତ ପଟାନ୍ତର ହୋଇ ॥୧୭
ଗଜ ତୁରଗ ରଥ ଖର ।
ଉଷ୍ଟ୍ର ପଦାତି ମହାଘୋର ॥
ଚକ୍ର ପ୍ରହାରଣେ ଖଣ୍ଡିତ ।
ଜଳଧି ସଦୃଶେ ଶୋଣିତ ॥
ଉଛୁଳି ବହେ ରଣ ମଧ୍ୟେ ।
ଗଗନେ ଦେଖନ୍ତି ବିବୁଧେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଦିବସ ଅନ୍ତେ ମହୀ ।
ଯେହ୍ନେ ପ୍ରଳୟଜଳେ ହୋଇ ॥
ଈଶ୍ୱର କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥାନ ପ୍ରାୟେ ।
ରକତେ ରଣଭୂମି ଶୋହେ ॥୧୮
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଅଛି ଏକା ରଥେ ।
ଉଭାରି ଗୋବିନ୍ଦ ଅଗ୍ରତେ ॥
ସମରେ ତାର ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଆହେ ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ତୋର ଦୂତ ।
ମୋ ଆଗେ କହିଲା ଯେମନ୍ତ ॥
ତୋହର ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ।
ଛାଡ଼ିଲି ସମ୍ଭାଳ ବହନ ॥୧୯
ମିଛେ ମୁଁ ଧରି ତୋର ବେଶ ।
ବିଷ୍ଣୁ ବୋଲାଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଦେଶ ॥
ଯେବେ ହାରିବି ତୋତେ ରଣେ ।
ଛାଡ଼ି ପଶିବି ତୋ ଶରଣେ ॥୨୦
ଏମନ୍ତ କହି ଦାମୋଦର ।
ବେଗେ ବିନ୍ଧିଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶର ॥
ବିରଥ କରି ତାର ଶିର ।
ଚକ୍ରେ ଛେଦିଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ବାସବ ବଜ୍ରେ ହତ ହୋଇ ।
ପର୍ବତ ଯେମନ୍ତ ଦିଶଇ ॥୨୧
କାଶୀରାଜାର ଦେଖି ରଥ ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ନିଜ କୋଦଣ୍ଡେ ଦେଇ ଗୁଣ ।
ସନ୍ଧାନ କଲେ ତିନି ବାଣ ॥
କାଶୀରାଜାର ଶିର କାଟି ।
ନାରାଚ ଗଲା ଶୂନ୍ୟେ ଘୋଟି ॥
ଦିଗ ପୂରିଲା ଘୋର ନାଦେ ।
ପଡ଼ିଲା କାଶୀପୁର ମଧ୍ୟେ ॥
ରାଜାର ଦ୍ୱାରେ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ।
ଲୋକେ ହୋଇଲେ ବେଗେ ରୁଣ୍ଡ ॥
ପବନବଳେ ଛିଡ଼ି ପାଶ ।
ଯେହ୍ନେ ଦିଶଇ ପଦ୍ମକୋଷ ॥୨୨
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ପଞ୍ଚ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସଂହାରି ॥
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ କାଶୀରାଜା ତୁଲେ ।
ରଣେ ଗୋବିନ୍ଦ ସଂହାରିଲେ ॥
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଦେବଗଣ ।
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରି ନାରାୟଣ ॥
ଦ୍ୱାରକା ବିଜେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥୨୩
ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ଗୋବିନ୍ଦର ଭାବ ।
ନିରତେ କରି ଅନୁଭବ ॥
ମରଣେ ଚାହିଁ ପଦ୍ମମୁଖ ।
ଲଭିଲା କୃଷ୍ଣର ସ୍ୱରୂପ ॥୨୪

୧. ପଟ୍ଟିଶ—ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱରେ ଧାର ଥିବା ତରବାରି ।

କାଶୀରାଜାର ଶିର ଦେଖି ।
ଜନେ ବୋଲନ୍ତି ଉପଲକ୍ଷି ॥
କିଏ କାହାର ଦେଖ ଶିର ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ରାଜଦ୍ୱାର ॥
ଏମନ୍ତେ କରନ୍ତେ ବିଗ୍ରର ।
ଚିହ୍ନିଲେ କାଶୀରାଜା ଶିର ॥
ସମରେ କୃଷ୍ଣ କଲେ ନାଶ ।
ଜାଣି ପାଇଲେ ମନେ ତ୍ରାସ ॥
ତାହାର ଯେତେକ ତରୁଣୀ ।
ସ୍ୱାମୀ ମରଣ କଥା ଶୁଣି ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଯେତେ ମିଳି ।
କାନ୍ଦନ୍ତେ ଭୁବନ ଉଛୁଳି ॥
ରାବନ୍ତି ହାହାକାର ବାଣୀ ।
ଗୋଳ ପ୍ରଳୟ ପ୍ରାୟ ଜାଣି ॥୨୫, ୨୬
ତାର ତନୁଜ ସୁଦକ୍ଷିଣ ।
ଶୋକ ନିବାରି ବନ୍ଧୁଗଣ ॥
ପିତାର ପ୍ରେତକାର୍ଯ୍ୟ କରି ।
ସଙ୍କଳ୍ପ କଲା କୋପଭରି ॥
ପିତୃବଇରୀ ଯେବେ ମାରି ।
ତେବେ ସେ ଥିବ ଦେହ ଧରି ॥୨୭
ଏମନ୍ତେ ମନ ସ୍ଥିର କରି ।
ସେବିଲା ଶଙ୍କର ଗଉରୀ ॥
ସମାଧି ବସି ଯୋଗବଳେ ।
ତୋଷିଲା ଶଙ୍କରେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥୨୮
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଶୂଳଧର ।
ବୋଇଲେ ବେଗେ ମାଗ ବର ॥
ଭଗ୍ନ ସମାଧି ସୁଦକ୍ଷିଣ ।
ବନ୍ଦିଲା ଈଶ୍ୱର ଚରଣ ॥
ବୋଲଇ ଶିରେ ଦେଇ କର ।
ପିତୃବଇରୀ ଅଛି ମୋର ॥
ତାହାକୁ କରିବି ମୁଁ ହତ ।
ଏ ବର ଦିଅ ଉମାକାନ୍ତ ॥୨୯
ଶୁଣି ବୋଇଲେ ଦେବ ହର ।
ତୁ ଏବେ ଅଗ୍ନି ସେବା କର ॥
ବିବିଧ ପ୍ରକାରରେ କରି ।
ବିପ୍ରବଚନ ମନେ ଧରି ॥

ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନେ ।
ଅନଳ ପୂଜ ତୋଷମନେ ॥
ଋତ୍ୱିଜ କରିବୁ ବରଣ ।
ମାରଣେ ବେଦ ଅଥର୍ବଣ ॥
ଆଭିଚରିକ ବେଦ ନାଦେ ।
ଆହୁତି ଦେବୁ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ॥
ଅଗ୍ନିପୁରୁଷ ଜାତ ହୋଇ ।
ପ୍ରମଥଗଣ ସଙ୍ଗେ ଲଇ ॥
ମାରିବ ରିପୁ ସେ ତୋହର ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବା ନାହିଁ ଯାର ॥
ଏମନ୍ତେ ରୁଦ୍ର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଯାଗ ଆରମ୍ଭି ନୃପମଣି ॥
ଅନଳେ ଅଭିଚର ମତେ ।
ଆହୁତି ଦେଲା ଅପ୍ରମିତେ ॥
କୁବୁଦ୍ଧିପଣ ଦେଖ ତାର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚିନ୍ତେ ଅଭିଚର ॥୩୦, ୩୧
ଅଗ୍ନିପୁରୁଷ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ।
ଜନ୍ମ ହୋଇଲା ଘୋରନାଦେ ॥
ଅତି ଭୀଷଣ ରୂପବନ୍ତ ।
ତା ରୂପ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥
ତପତ ତମ୍ବା ପ୍ରାୟ ଶିଖା ।
ଶ୍ମଶ୍ରୁ ନାସିକା ପିଙ୍ଗରେଖା ॥
ଗ୍ରହରାଜର ତେଜ ତାର ।
ଲୋଚନ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ଅଙ୍ଗାର ଉଦ୍‌ଗାରଇ ତୁଣ୍ଡ ।
ବିକଟ ଦଶନ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ॥
ଭ୍ରୂକୁଟୀ କୁଟିଳ କପୋଳ ।
ତୁଣ୍ଡ ଗଭୀର ଅନ୍ଧକାର ॥
ଜିହ୍ୱା ବୁଲାଇ ବେନିକଳେ ।
ଯେସନେ ବିଜୁଳି ଚଞ୍ଚଳେ ॥
ଉଲଗ୍ନ ଶରୀର କରାଳ ।
ହସ୍ତେ କମ୍ପଇ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶୂଳ ॥
ଚଳଇ କରି ଘୋର ନାଦ ।
ତାଳ ପ୍ରମାଣେ ବେନି ପାଦ ॥
କୋପେ ଧାମଇଁ ଶୂଳହସ୍ତେ ।
ଅବନୀ କମ୍ପେ ପାଦଘାତେ ॥

ପ୍ରମଥ ଭୂତଗଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଦ୍ୱାରକା ଗଲା ଅତି ବେଗେ ॥
ତାହାର ତେଜ ଦଶଦିଶ ।
ସଧୂମେ ପୂରିଲା ଆକାଶ ॥୩୨-୩୪
ଏମନ୍ତେ ଦହନ ଆଗମ ।
ଧୂମ୍ର ପୂରିତ ମହାତମ ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଯେତେ ନର ।
ଭୟେ କମ୍ପନ୍ତି ଥରହର ॥
ଭୟେ ଭାଜିଲେ ଚ୍ଛରିଦିଗ ।
ବନ ଦହନେ ଯେହ୍ନେ ମୃଗ ॥୩୫
ପଶା ଖେଳନ୍ତି ଭଗବାନ ।
ଏମନ୍ତେ ମିଳି ସର୍ବଜନ ॥
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣମୁଖ ଚ୍ହାହିଁ ।
ଭୋ ନାଥ ଜନେ କର ତ୍ରାହି ॥
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟନାଥ ତୋର ପୁର ।
ଅନଳ ଦହନୁ ଉଦ୍ଧର ॥୩୬
ଏମନ୍ତେ ସ୍ୱଜନ ବିକଳ ।
ଦେଖି ବୋଲନ୍ତି ଆଦିମୂଳ ॥
ଶରଣ ବନ୍ଧୁ ବନମାଳୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ବେନି ଭୁଜ ତୋଳି ॥
ଭୟ ନ କର ତୁମ୍ଭେ କେହି ।
ଅନଳ ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥୩୭
ଯେ ହରି ଅଶେଷ ଶରୀରେ ।
ବିଦିତ ଅନ୍ତର ବାହାରେ ॥
ସ୍ୱଜନ ଶୁଭାଶୁଭ ଜାଣେ ।
ଏମନ୍ତେ ନିଗମ ପ୍ରମାଣେ ॥
ରୁଦ୍ର ଅନଳ କୃଷ୍ଣ ଜାଣି ।
ଚକ୍ର ସୁମରି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଚକ୍ର ଗୋବିନ୍ଦ ପାଶେ ଥିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ମନ ସେ ଜାଣିଲା ॥୩୮
କୋଟି ଆଦିତ୍ୟ ତେଜ ନାଶେ ।
ପ୍ରଳୟ ଅନଳ ପ୍ରକାଶେ ॥
ଭୂମି ଗଗନ ତେଜ ବ୍ୟାପୀ ।
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ॥
ସେ କୃତ୍ୟାଅଗ୍ନି ଅଙ୍ଗେ ପଡ଼ି ।
ଶବଦ ଶୁଭେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥
ଚକ୍ର ସଂଯୋଗେ ଅଗ୍ନି ଫେରି ।
ବେଗେ ମିଳିଲା କାଶୀପୁରୀ ॥

ଯକ୍ଷର ସ୍ଥାନେ ଯାଇ ମିଳି ।
କୋଟି କିରଣ ପ୍ରାୟ ଝଳି ॥
ରଡ଼ିଜ ତୁଲେ ସୁଦକ୍ଷିଣ ।
ଦହନ କଲା ତତକ୍ଷଣ ॥୩୯, ୪୦
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜ ମହାଘୋର ।
ଚକ୍ର ମିଳିଲା କାଶୀପୁର ॥
ହାଟ ଅଟ୍ଟାଳୀ ପୁରଦ୍ୱାର ।
ବେଗେ ଦହିଲା କାଶୀପୁର ॥
ନରକୁଞ୍ଜର ଅଶ୍ୱ ରଥ ।
ଭସ୍ମ ହୋଇଲେ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ସକଳଗୁଣ କାଶୀପୁରେ ।
କିବା ଉପମା ଦେବା ତାରେ ॥
ଦହନ କରି ଅତି ଖରେ ।
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ମହାଘୋରେ ॥
ଦେଖି ଅଖିଳ ଜନ ତ୍ରାସ ।
ପୁଣି ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣପାଶ ॥୪୧, ୪୨
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ସୁମନେ କୁରୁବୀର ॥
କୃଷ୍ଣ ବିକ୍ରମ ରସ ବାଣୀ ।
ଯେ ଏହା ଜନ ମଧ୍ୟେ ଭଣି ॥
ଯେ ଅବା ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ସକଳ ପାପୁଁ ସେ ତରନ୍ତି ॥୪୩
ସୁଜନେ ଶୁଣ କୃଷ୍ଣରସ ।
ଭଣଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ପୌଣ୍ଡ୍ରକକାଶୀରାଜାବଧେ କାଶୀପୁରଦହନଂ ନାମ ଏକସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱିସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦ୍ୱିବିଦ ବାନର ବିନାଶ । ବାସ୍ତରି ଅଧ୍ୟାୟେ ପ୍ରକାଶ ॥

ଶୁକଚରଣେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
ଭାବେ ବୋଲଇ ପରୀକ୍ଷିତ ॥(ଜ.)
ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ
ଭୋ ମୁନି ପ୍ରଭୁ କାମପାଳ ।
ସୁନ୍ଦର ବୀରବାହୁ ବଳ ॥
ଯମୁନା ଆକର୍ଷଣ କରି ।
ବନେ ରମିଲେ ଗୋପନାରୀ ॥
ତୁମ୍ଭ ବଚନ ସୁଧାବାଣୀ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ॥
ନିର୍ମଳ କଲି ପ୍ରାଣ ଦେହ ।
ରାମ ବିକ୍ରମ ମୋତେ କହ ॥
ଅନନ୍ତ ଅପ୍ରମେୟ ତେଜ ।
ଯେଣୁ ସେ କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରଜ ॥ ୧
ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ହୋ ରାମର ଚରିତ ॥
ନାରକା କୃଷ୍ଣହାତେ ମଲା ।
ତାର ସୁହୃଦ ସଖା ଥିଲା ॥
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦ୍ୱିବିଦ ବାନର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ବାଳି ସୁଗ୍ରୀବ ମନ୍ତ୍ରୀ ସେହି ।
ମଇନ୍ଦ ତାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ॥ ୨
ଶୁଝିବା ଅର୍ଥେ ମିତ୍ରଋଣ ।
ଇଚ୍ଛଇ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ରଣ ॥
ଦେଖି ପାଇଲେ ଦେବେ ତ୍ରାସ ।
କରଇ ଜନପ୍ରଜା ନାଶ ॥
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁରେ ପଶି ।
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼େ ଅନଳ ପ୍ରକାଶି ॥
ଦୁର୍ଗମ ବନ ଦେଶ ଗ୍ରାମ ।
କରଇ ବାନର ଦହନ ॥ ୩
ଧାମଇଁ ଶିଳା ବୃକ୍ଷ ଘେନି ।
ଶବଦେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଘୋରନାଦ କରି ।
ଭାଙ୍ଗଇ ପୁର ଗ୍ରାମ ଗିରି ॥
ଭ୍ରମଇ ଆନର୍ତ୍ତ ଯେ ପୁରୀ ।
ଲୋଡ଼ଇ ମିତ୍ରଶତ୍ରୁ ହରି ॥ ୪
ସମୁଦ୍ରଜଳ କୋପାନଳେ ।
ଫିଙ୍ଗଇ ବେନି ଭୁଜ ବଳେ ॥
ସମୁଦ୍ରକୂଳେ ଦେଶ ଯେତେ ।
ଜଳେ ଭାସିଲେ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଅଯୁତେ ମତ୍ତଗଜ ବଳ ।
ଫିଙ୍ଗଇ ରାତ୍ର ଦିନେ ଜଳ ॥ ୫
ଭାଙ୍ଗଇ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଦ୍ରୁମ ।
ଯେତେକ ଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ॥
ମୁନିଙ୍କ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡେ ଯାଇ ।
ଅନଳ ଦେଖି କୋପ ବହି ॥
ଭାଙ୍ଗଇ ଯଜ୍ଞର ମଣ୍ଡଳ ।
ଅନେକ କ୍ଷେପେ ମୂତ୍ର ମଳ ॥ ୬
ସ୍ତିରୀ ପୁରୁଷ ହସ୍ତେ ଧରି ।
ଗିରି କନ୍ଦର ମଧ୍ୟେ ଭରି ॥
ଦ୍ୱାର ରୁନ୍ଧଇ ଶିଳା ଦେଇ ।
କୁମ୍ଭାରକୀଟ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୭
ଏମନ୍ତେ ଦେଶ ନାଶ କରି ।
ଦୂଷଣ କରେ କୁଳସ୍ତିରୀ ॥
ରଜନୀକାଳେ ଏକଦିନେ ।
ରୈବତଗିରି ଘୋର ବନେ ॥
ସୁସ୍ୱର ଗୀତ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
କୋପେ ଧାଇଁଲା ବୀରମଣି ॥ ୮
ଗିରିଶିଖରେ ବେଗେ ଉଠି ।
ଲୁଚି ଗୃହିଁଲ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

କାମିନୀଗଣ ମଧ୍ୟେ ରାମ ।
ଯଦୁସୁନ୍ଦର ଅନୁପମ ॥
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଶୋହେ ।
କୁସୁମମାଳା ମନ ମୋହେ ॥ ୯
ବାରୁଣୀପାନେ ମତ୍ତ ହୋଇ ।
କାମିନୀ ସଙ୍ଗେ ଗୀତ ଗାଇ ॥
କରିଣୀଯୂଥ ମଧ୍ୟେ ମିଶି ।
ମତ୍ତକୁଞ୍ଜର ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥ ୧୦
ଦୁଷ୍ଟ ବାନର ବାହୁବଳେ ।
ବୃକ୍ଷେ ଉଠିଲା କୋପାନଳେ ॥
ଡାଳ କମ୍ପାଇ ଗ୍ରଳି ପାଦ ।
କରଇ କିଳିକିଳା ନାଦ ॥ ୧୧
ତକ୍ଷଣେ ବୃକ୍ଷଶିଖେ ଯାଇ ।
ଗର୍ଜିଇ ବଦନ ଦେଖାଇ ॥
ଦେଖି ତାହାର ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
ଭୟେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ସ୍ତିରୀଗଣ ॥
କରାଳ ମୁଖ ତାର ବେଶ ।
ଦେଖି କାମିନୀ କଲେ ହାସ ॥ ୧୨
ତହୁଁ ବାନର କୋପମନେ ।
ଭ୍ରୂକୁଟି କୁଟିଳ ଲୋଚନେ ॥
କପି ସ୍ୱଭାବେ କରି ନାଦ ।
ନାରୀଙ୍କି ଦେଖାଇଲା ଗୁଦ ॥
ଏମନ୍ତ ତାର ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
ଦେଖିଲେ ରେବତୀରମଣ ॥ ୧୩
ପାଷାଣ ଖଣ୍ଡେ ଧରି କରେ ।
ପିଟିଲେ ବାନର ଉପରେ ॥
ବେଗେ ବାନର କୋପ ବହି ।
ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ॥
ବାରୁଣୀକୁମ୍ଭ ଘେନି କରେ ।
ଢାଳିଲା ରାମର ଉପରେ ॥
ରାମଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ କୋପମନ ।
ଘୂରାଇ ଅରୁଣ ଲୋଚନ ॥
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନିଜ ମୁଖେ ଭରି ।
ରାମର ବସ୍ତ୍ର ବେଗେ ଚିରି ॥
କଦର୍ଥି କରି ହଳଧର ।
ମଦ୍ୟ କଳସ କଲା ଚୂର ॥
ରାମଙ୍କୁ କରି ତୁଚ୍ଛ ପ୍ରାୟେ ।
ଓଷ୍ଠ କାମୋଡ଼ି କୋପେ ଗ୍ରହେଁ ॥୧୪, ୧୫
ଦୁସ୍ତର କର୍ମ ଦେଖି ତାର ।
ଜାଣିଲେ ରୋହିଣୀକୁମର ॥
ଅନେକ ଜନ କରି ନାଶ ।
ଆସି ମିଳିଲା ମୋର ପାଶ ॥
ଏ ଦୁଷ୍ଟ କପି ପ୍ରାଣେ ଥିଲେ ।
ଆଉ କି ପ୍ରଜା ଥିବେ ଭଲେ ॥
ଏମନ୍ତ ହୃଦରେ ବିଗ୍ରରି ।
ହଳମୁଷଳ କରେ ଧରି ॥
କୋପିତ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ।
ରିପୁ ମାରଣେ ସାବଧାନ ॥ ୧୬
ଦେଖି ବାନର କୋପ କଲା ।
ହୁଂକାରେ ବୃକ୍ଷ ଉପାଡ଼ିଲା ॥
କରେ ବୁଲାଇ କୋପଭରେ ।
ପିଟିଲା ରାମର ଉପରେ ॥
ମୁଣ୍ଡେ ପଡ଼ନ୍ତେ ମହାଦ୍ରୁମ ।
ଅଚଳ ପ୍ରାୟ ରହି ରାମ ॥
ମୁଷଳଘାତେ ମହାବୀର ।
ବାନର ବୃକ୍ଷ କଲେ ଚୂର ॥
ପୁଣି ଘୂରାଇ ବାହୁଦଣ୍ଡେ ।
ପିଟିଲେ କପି ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡେ ॥
ଘୋର ପ୍ରହାରେ ଶିର ଫାଟି ।
ରୁଧିର ଗଳେ ଦନ୍ତପାଟି ॥୧୭-୧୯
ରୁଧିର ଧାର ତା ଶରୀରେ ।
କିସ ଉପମା ଦେବା ତାରେ ॥
ପର୍ବତୁଁ ଯେହ୍ନେ ଗେରୁ ଗଳେ ।
ରଙ୍ଗ ବିରାଜେ ବୃଷ୍ଟିକାଳେ ॥
ତେଡ଼େ ପ୍ରହାର ନ ଗଣଇ ।
ପୁଣ ଘେନିଲା ବୃକ୍ଷ ଦୁଇ ॥
ସକ୍ରୋଧେ ବଳେ ବୃକ୍ଷ ଧରି ।
ରାମର ଉପରେ ପ୍ରହାରି ॥
ବୃକ୍ଷ ପଡ଼ନ୍ତେ ହଳଧର ।
ମୁଷଳେ କଲେ ଶତେ ଚୂର ॥ ୨୦
ପୁଣି ଉପାଡ଼ି ବୃକ୍ଷ ଦୁଇ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ନାଦ ଦେଇ ॥
ରାମ ମୁଷଳେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ।
ଦେଖି ବାନର କୋପଭରି ॥
ପୁଣି ଉପାଡ଼ି ବୃକ୍ଷ ଆଣି ।
ପିଟଇ ବଜ୍ରାଘାତ ଜାଣି ॥
ଏମନ୍ତେ ପୁଣ ପୁଣ ପିଟି ।
ବୃକ୍ଷେ ପଡ଼ିଲେ ମହୀ ଲୋଟି ॥
ଏମନ୍ତେ କପି କୋପମନ ।
ନିବୃକ୍ଷ କଲା ଘୋରବନ ॥୨୧, ୨୨
ବୃକ୍ଷ ନ ପାଇ କୋପଭରେ ।
ପାଷାଣ ଟୋଳି ବେନି କରେ ॥
ପାଷାଣ କଲା ଘୋର ବୃଷ୍ଟି ।
ଧାମଇଁ ଟୋଳି ବେନି ମୁଷ୍ଟି ॥
ପ୍ରହାର କରି ରାମ ହୃଦେ ।
ପୁଣି ଗର୍ଜିଇ ଘୋରନାଦେ ॥
ହଳମୁଷଳ ଘେନି କରେ ।
ତକ୍ଷଣେ ରାମ କୋପଭରେ ॥
ପାଷାଣ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ଚୂର ।
ଲୀଳା ମାତ୍ରକେ ହଳଧର ॥ ୨୩
ପାଷାଣ ବୃଷ୍ଟି ନାଶ ଗଲା ।
ଦେଖି ବାନର କୋପ କଲା ॥
କୋପେ ବାନର ବିଶ୍ୱକାୟେ ।
ମୁଷ୍ଟି ଟୋଳଇ ତାଳପ୍ରାୟେ ॥
ପିଟିଲା ହଳଧର ହୃଦେ ।
ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ତାଡ଼େ ଘୋରନାଦେ ॥
ରାମ ତାହାର ଗର୍ବ ଦେଖି ।
ମଦେ ଅରୁଣ ବେନି ଆଖି ॥
ହଳମୁଷଳ ଏକାବେଳେ ।
ଶୂନ୍ୟେ ବୁଲାଇ କୋପଭରେ ॥
ପ୍ରହାର କଲେ ତାର ଶିର ।
ତକ୍ଷଣେ ହେଲା ଶତେ ଚୂର ॥
ରୁଧିର ବହେ ଶତଧାର ।
ଜୀବନ ଛାଡ଼ିଲା ବାନର ॥୨୪, ୨୫
ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା ଶରୀର ।
ଶବଦ ଶୁଭେ ମହାଘୋର ॥
ଗିରି କମ୍ପିଲା ମହାଭୟେ ।
ଜଳେ ପବନେ ନାବ ପ୍ରାୟେ ॥ ୨୬
ଦେଖି ଗଗନେ ଦେବଗଣ ।
ବନ୍ଦିଲେ ରାମର ଚରଣ ॥

ଜୟ ଶବଦେ ଶୂନ୍ୟ ପୂରି ।
ସମସ୍ତ ଦେବେ ସ୍ତୁତି କରି ॥
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ସୁରକୁଳ ।
ପୁଷ୍ପ ବରଷିଲେ ଗହଳ ॥
ସାଧୁ ଶବଦ ନାଦ କରି ।
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଅପସରୀ ॥୨୭
ଏମନ୍ତେ ବାନର ବିନାଶି ।
ସାଧୁ ଶବଦ ଜନେ ଘୋଷି ॥
ପୁରେ ପ୍ରବେଶ ହଳଧର ।
ସୁନ୍ଦର ଶୋହେ ଯଦୁପୁର ॥୨୮
ସେ ରାମଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ସେବଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦ୍ୱିବିଦବଧୋ ନାମ ଦ୍ୱିସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ରିସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶାମ୍ବର ବିବାହ ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ତେସ୍ତରି ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଶୁଣ ହୋ ରାମର ବିକ୍ରମ ॥
ଥିଲା ଯେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ରାଜା ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣା ତାହାର ତନୁଜା ॥
ତାହାର ସ୍ୱୟଂବର କାଳେ ।
କୃଷ୍ଣନନ୍ଦନ ତାକୁ ବଳେ ॥
ହରିଲା ଶାମ୍ବ ବଳବନ୍ତ ।
ସୁନ୍ଦର ଜାମ୍ବବତୀସୁତ ॥ ୧
ଦେଖି ତାହାର ଦୁଷ୍ଟପଣ ।
କୋପେ କମ୍ପିଲା କୁରୁରାଣ ॥
ଦେଖ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କୃଷ୍ଣବଳା ।
ଆମ୍ଭର କୁଳେ ଦେଲା କଳା ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କରି କଦର୍ଥନ ।
କୁଳୁଁ ହରିଲା କନ୍ୟାଧନ ॥
ଆମ୍ଭ ବିଗ୍ରହେ ଦେବା ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ କହି କୋପ ବହି ॥
ଏହାକୁ ବନ୍ଦୀ କର ବେଗେ ।
କି କରି ପାରିବେ ଯାଦବେ ॥
ଆମ୍ଭର ଦେଲା ରାଜପଣ ।
ରାଜ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଯଦୁଗଣ ॥୨,୩
ଏହାର ପାଇଁ ଯେବେ ଛଳେ ।
ଯାଦବେ ଆସି ବାହୁବଳେ ॥
ଆମ୍ଭର ତୁଳେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ।
ହେଳେ ସଂଗ୍ରାମେ ଯିବେ ହାରି ॥
ବିମୁଖେ ନ କରିବେ ରଣ ।
ଯୋଗେ ଯେସନ ଇନ୍ଦ୍ରିଗଣ ॥ ୪
ଏମନ୍ତେ କରି ଏକମନ ।
ଭୂରିଶ୍ରବା ଯେ ଶଲ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣ ॥
ସୁଯଜ୍ଞକେତୁ ସୁଯୋଧନ[୧] ।
ଆରୋହି ଅମୂଲ୍ୟ ବିମାନ ॥
ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ବାକ୍ୟ ପାଇ ।
କୌରବ ବୀରେ ସଜ ହୋଇ ॥
ଏକୁ ଆରକେ ମହାଦମ୍ଭ ।
ଶାମ୍ବକୁ ଧରିବା ଆରମ୍ଭ ॥ ୫
କୁରୁ ଧାଇଁଲେ ମନଦୁଃଖେ ।
ମିଳିଲେ ଶାମ୍ବର ସମ୍ମୁଖେ ॥
ଦେଖି ତାହାଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟଚିତ୍ତ ।
କୃଷ୍ଣନନ୍ଦନ ସାମରଥ ॥
ନିଜ କୋଦଣ୍ଡେ ଗୁଣ ଦେଇ ।
ରହିଲା ସିଂହ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ୬
ବେଗେ ମିଳିଲେ କୁରୁବୀର ।
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଘୋର ॥
ଡାକନ୍ତି ଧର ଧର ବାଣୀ ।
ସିନ୍ଧୁ ଶବଦ ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଶାମ୍ବକୁ ଜିଣିବାର ଆଶେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ତାର ପାଶେ ॥
ରୁନ୍ଧିଲେ ଅଷ୍ଟଦିଗ କୋଣେ ।
କର୍ଣ୍ଣ ସହିତେ ଘୋର ରଣେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ସର୍ବେ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ।
ଶର ବରଷା ମହାଘୋର ॥
କରି ବିନ୍ଧିଲେ ଦଶଦିଶେ ।
ତା ଦେଖି ଶାମ୍ବ ମହାରୋଷେ ॥
କୋପେ ତା କମ୍ପଇ ଶରୀର ।
ନିର୍ଭୟ ଗୋବିନ୍ଦ କୁମର ॥
କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
କେଶରୀ ଯେମନ୍ତ ଦିଶଇ ॥୭,୮
ଶାମ୍ବ କରନ୍ତେ ଗୁଣଘୋଷ ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ଦଶଦିଶ ॥
କର୍ଣ୍ଣ ସହିତେ ଷଡ଼ରଥୀ ।
ଶାମ୍ବକୁ ବାଣ ବରଷନ୍ତି ॥
ଦେଖି କୁପିତ କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ବାଣ ବରଷେ ଅପ୍ରମିତ ॥
କର୍ଣ୍ଣକୁ ପଞ୍ଚବାଣ ବିନ୍ଧି ।
ରଥ ସାରଥି ଅଶ୍ୱ ଛେଦି ॥

୧. ସୁଯୋଧନ—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟଷଷ୍ଟିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଷଡ଼ରଥାଙ୍କି ଏହିମତେ ।
ବାଣ ବିନ୍ଧିଲା ଅପ୍ରମିତେ ॥ ୯
ଦେଖି ତାହାର କ୍ଷତ୍ରିପଣ ।
କୁରୁ ସଙ୍ଗରେ ଘୋର ରଣ ॥
ସାଧୁ ଶବଦ ଉଛନାଦେ ।
ଶୁଭିଲା କୁରୁବଳ ମଧ୍ୟେ ॥୧୦
ଶାମ୍ବ ଉପରେ କୁରୁବୀରେ ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚ କୋପଭରେ ॥
ବିନ୍ଧି ସାରଥି କଲେ ନାଶ ।
ଛେଦିଲେ ଅଶ୍ୱଙ୍କର ପାଶ ॥
ରଥକୁ କଲେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ଛେଦିଲେ ହସ୍ତର କୋଦଣ୍ଡ ॥୧୧
ବିରଥ କରି ତାକୁ ବଳେ ।
ବନ୍ଧନ କଲେ ଅବହେଳେ ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ ତାକୁ ଧରି ।
ମିଳିଲେ ହସ୍ତିନା ନଗରୀ ॥
କଷ୍ଟରେ କୃଷ୍ଣସୁତ ଜିଣି ।
ସମରେ ଜୟ ପ୍ରାପ୍ୟ ମଣି ॥
ହୋଇଲେ ନିର୍ଭୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥୧୨
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ତାହା ଶୁଣି ।
ରାମ ବିକ୍ରମ ପରିମାଣି ॥
ମିଳିଲେ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସନ୍ନିଧାନେ ॥
ଉଗ୍ରସେନର ସଭାମଧ୍ୟେ ।
କହେ ନାରଦ ମନ ଖେଦେ ॥
ଶୁଣ ହୋ ଯଦୁ ନୃପବର ।
କୁରୁସଭାର ଅବିଗ୍ରର ॥
ତାହାର କନ୍ୟା ସ୍ୱୟଂବରେ ।
ଶାମ୍ବ ଯେ ଗଲା ତାର ପୁରେ ॥
କନ୍ୟା ବରିଲା ଅନୁମତେ ।
ଦେଖି କୌରବେ କୋପଚିତ୍ତେ ॥
କୂଟ ସଂଗ୍ରାମେ ତାକୁ ଧରି ।
ରଖିଲେ ହସ୍ତିନା ନଗରୀ ॥
ଏମନ୍ତ କହି କୃଷ୍ଣ ଆଗେ ।
ନାରଦ ଗଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
ଏମନ୍ତ ମୁନି ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ସମରେ ସଜ ଚକ୍ରପାଣି ॥

ପୁତ୍ରବନ୍ଧନ ଶୁଣି ରୋଷେ ।
ଦାରୁକ ରାଇଲେ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ବୋଇଲେ ରଥ ସାଜ ବେଗେ ।
ତା ଶୁଣି ସାଜିଲେ ଯାଦବେ ॥
ଉଗ୍ରସେନର ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ବୀରେ ଚଳିଲେ ଆଗ ହୋଇ ॥
କେ କହୁ କୃଷ୍ଣର ସଇନି ।
ଚଳନ୍ତେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂର ସ୍ୱନ ।
ରଥେ ବିଜୟ ଉଗ୍ରସେନ ॥୧୩
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦର ଆଗମ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବଳରାମ ॥
ଏ ତ ନୁହଇ ଭଲ କଥା ।
ବନ୍ଧୁରେ ବିରୋଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
ସେ ଯେବେ ନ ଜାଣି ଆଚରି ।
ଆମ୍ଭେ କେମନ୍ତ ବାଦ କରି ॥
ତୁମ୍ଭେ ନ କର ମନେ ରୋଷ ।
ମୁହିଁ ଯେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଆଜ ହସ୍ତିନା ଯିବି ମୁହିଁ ।
ଉଭୟ କୁଳ ଭାବ ବହି ॥
ତୁମ୍ଭେ ନ କର ଆଗମନ ।
ଶୁଣି ରହିଲେ ଭଗବାନ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବଳରାମ ।
ଯାଦବବଳ କରି ସାମ୍ୟ ॥
କୁରୁ ଯାଦବ ହିତ ଅର୍ଥେ ।
ବେଗେ ଚଳିଲେ ହଳହସ୍ତେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ରେବତୀରମଣ ।
କଳି କରିବେ ନିବାରଣ ॥
ଉତ୍ତମ ବିପ୍ର ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
କୁଳବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ରାଇ ବେଗେ ॥
ରଥେ ବସିଲେ ତୋଷମନେ ।
ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ॥୧୪, ୧୫
ମିଳିଲେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଉପବନେ ॥
ଉଦ୍ଧବ ଯାଇ ସଭାମଧ୍ୟେ ।
ନମିଲା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପାଦେ ॥
ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଦେ ନମି ।
ବାହ୍ଲୀକକୁ ପରଣାମି ॥

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ କରି ସାମ୍ୟ ।
କହିଲେ ରାମଙ୍କ ଆଗମ ॥୧୬, ୧୭
ଶୁଣି ରାମଙ୍କ ଆଗମନ ।
ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣ ॥
ସଭାରୁ ଉଠି ଧାଡିକାରେ ।
ମିଳିଲେ ରାମଙ୍କ ଛାମୁରେ ॥
ବନ୍ଧୁ ସ୍ୱଭାବ ପଣେ ହେଜି ।
ରାମଙ୍କୁ ଷଡ଼ଅର୍ଘ୍ୟେ ପୂଜି ॥
କହନ୍ତି ମଧୁର ବଚନ ।
ଆନନ୍ଦ କଲେ ରାମ ମନ ॥
କୁରୁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଧୀର ମତି ।
ରାମ ମହିମା ଯେ ଜାଣନ୍ତି ॥
ଭାବେ ନମିଲେ ରାମ ପାଦେ ।
ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ପୁଚ୍ଛା ବାଦେ ॥
ରାମହିଁ କଲେ ଯଥାବିଧି ।
ଯେ ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
କୁରୁଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହଳପାଣି ।
କହନ୍ତି ପ୍ରିୟଭାବେ ବାଣୀ ॥୧୮-୨୦
ରାଜାଧିରାଜ ଉଗ୍ରସେନ ।
ଯେମନ୍ତ ବୋଲିଛି ବଚନ ॥
ବେଗେ କରିବ ସେହିମତ ।
ଆମ୍ଭ କୁଶଳ ଯେବେ ଚିନ୍ତ ॥୨୧
ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍ତମ ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ।
ଧର୍ମର ପଥ ନଷ୍ଟ କରି ॥
କପଟ ଯୁଦ୍ଧେ କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ଧରି ମଣିଲ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ଏ ଅପରାଧ ଆମ୍ଭେ ସହି ।
ବନ୍ଧୁ କୁଶଳ ଇଚ୍ଛା ବହି ॥୨୨
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ରାମକଥା ।
ସ୍ୱଭାବେ ସର୍ବେ ମହାରଥା ॥
କୁରୁନନ୍ଦନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଆବର ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟଜନ ॥
ଆମ୍ଭର ନିନ୍ଦାପ୍ରାପ୍ୟ ବାଣୀ ।
ବଳଦେବଙ୍କ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ॥
ବଦନ ଗ୍ରହିଁ ଏକେ ଏକେ ।
କୋପେ ବୋଲନ୍ତି ମନଦୁଃଖେ ॥
ଦେଖ ଏ ଚିତ୍ର କାଳଗତି ।
ଯାହା କହିଲେ ଯଦୁପତି ॥

ଚର୍ମପାଦୁକା ଗର୍ବ ବହି ।
ଶିର ମୁକୁଟ ଶିଖେ ଯାଇ ॥
ଥିବାକୁ କରଇ ବିଗ୍ରହ ।
ଏମନ୍ତ ଗର୍ବ ଏହାଙ୍କର ॥୨୩, ୨୪
ଏହାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ବନ୍ଧୁପଣେ ।
ରାଜ୍ୟେ ସ୍ଥାପିଲୁ ସିଂହାସନେ ॥
ନୁହନ୍ତି ରାଜପଣେ ଯୋଗ୍ୟ ।
ଆମ୍ଭର ଦେଲା ରାଜଭୋଗ ॥
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଆମ୍ଭ ଦେଲା ଶିରୀ ।
ଯେଣୁ ଉପେକ୍ଷା ଆମ୍ଭେ କରି ॥
ଛତ୍ର ଚ୍ଚମର ଯେ ବ୍ୟଜନ ।
ଯେ ରାଜଭୋଗ ଉପାଦାନ ॥୨୫, ୨୬
ଏହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ନେବା ବଳେ ।
ଗର୍ବ ଯେ କଲେ ମତ୍ତ ଭୋଳେ ॥
ରାଜ୍ୟକୁ ନୁହନ୍ତି ଭାଜନ ।
ସର୍ପକୁ ଯେହ୍ନେ କ୍ଷୀରଦାନ ॥
କ୍ଷୀର ସଂଯୋଗେ ବଢ଼େ ବିଷ ।
କ୍ଷୀରଦାତାକୁ କରେ ନାଶ ॥
ଆମ୍ଭର ଦେଲା ଅନ୍ନ ଖାଇ ।
ସର୍ପର ପ୍ରାୟ ଗର୍ବ ବହି ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଏ ଦିଅନ୍ତି ।
ଅଳପ ପ୍ରାୟ ମଣିଛନ୍ତି ॥୨୭
ଦେଖ ଆମ୍ଭର ତୁଲେ ବାଦେ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ନ ରହେ ରଣମଧ୍ୟେ ॥
ସିଂହ ସମୂହେ ଯେହ୍ନେ ମେଷ ।
ଭୟେ ଛାଡ଼ଇ ସ୍ୱର୍ଗଦେଶ ॥୨୮
କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ହେ କୁରୁଙ୍କ ବେଭାର ॥
ଉତ୍ତମ ବନ୍ଧୁଜନେ ଧନେ ।
ଗର୍ବ ବହିଲେ ଦୁଷ୍ଟମନେ ॥୨୯
ଏମନ୍ତ କୁରୁ ଦୁଷ୍ଟବାଣୀ ।
ଶୁଣି କୋପିଲେ ହଳପାଣି ॥
କୋପେ କୃତାନ୍ତ[1] ପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
କହନ୍ତି ପୁଣ ପୁଣ ହସି ॥୩୦
ଦେଖ ଏ ସଂସାର ବେଭାର ।
ସମ୍ପଦ ବଢ଼ଇ ଯାହାର ॥

ଅସାଧୁପଣ ଆଚରନ୍ତି ।
ଆତ୍ମାର ଶାନ୍ତି ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ॥
ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ହସ୍ତଦଣ୍ଡ ।
ପଶୁଙ୍କୁ ଯେମନ୍ତ ଲଗୁଡ଼[2] ॥୩୧
ଏ ବଡ଼ ଖେଦ ମୋର ମନେ ।
ଉଗ୍ରସେନର ଅପମାନେ ॥
ଯଦୁଙ୍କ ତୁଲେ ନାରାୟଣ ।
ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଚ୍ଛି ରଣ ॥
ସକଳ ସୈନ୍ୟ ତୁଲେ ସାଜି ।
ରଥ କୁଞ୍ଜର ନର ବାଜୀ ॥
ନଗରୁ ହୋଇଲେ ବାହାର ।
ମୁଁ ତାହା ନ କଲି ବିଗ୍ରହ ॥
ଏହାଙ୍କ ପ୍ରିୟଭାବ ବହି ।
ନିବାରି ଅଇଲି ଯେ ମୁହିଁ ॥
ତହିଁର ଫଳ ଏବେ ମୋତେ ।
ଦଇବେ ଫଳିଲା ଉଚିତେ ॥
ଏ ଯେ ସ୍ୱଭାବେ ଖଳମତି ।
କଳହେ ରୁଚି ମନ୍ଦଗତି ॥
ଦେଖ ଅବଜ୍ଞା ମୋତେ କଲେ ।
ଦୁଷ୍ଟବଚନ ମନ୍ଦବୋଲେ ॥୩୨, ୩୩
ଭୋଜ ଅନ୍ଧକ ବୃଷ୍ଣିବଂଶ ।
ଯାହାର ପୁତ୍ର ବୀର କଂସ ॥
ଯାଦବ କୁଳର ଈଶ୍ୱର ।
କୃଷ୍ଣ ଯାହାର ଅନୁଚର ॥
ସେ କାହିଁ ରାଜପଣେ ସାଜେ ।
ଦେବେ ଖଟନ୍ତି ଯା ସମାଜେ ॥
ବାସବ ଆଦି ଦିଗପାଳେ ।
ସେବନ୍ତି ଯାର ପାଦତଳେ ॥
ସୁଧର୍ମାସଭା ଯାର ଦ୍ୱାରେ ।
ପାରିଜାତକ ପୁଷ୍ପ ପୁରେ ॥
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ କରଇ ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗ ।
ସେ ନୋହେ ରାଜପଣେ ଯୋଗ୍ୟ ॥୩୪, ୩୫
ପଦ୍ମସମ୍ଭବା କମଳିନୀ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଜଗତଜନନୀ ॥
ସେ ଯାର ସେବଇ ଚରଣେ ।
ସେ କାହିଁ ଯୋଗ୍ୟ ରାଜପଣେ ॥୩୬

ଯାହାର ପାଦପଦ୍ମ ରଜ ।
ଅଖିଳ ଦେବଙ୍କ ସମାଜ ॥
ପବିତ୍ର କରେ ମୁନି ତୀର୍ଥ ।
ଯେଣୁ ସେ ତୀର୍ଥଙ୍କର ତୀର୍ଥ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କର ଆଦି ମୁହିଁ ।
ଯାହାର ଅଂଶେ ଦେହ ବହି ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସହିତେ ଆଜ୍ଞା ବହି ।
ତାହାର ନୃପାସନ କାହିଁ ॥୩୭
କୁରୁଙ୍କ ଭୋଗ ଆମ୍ଭେ ଖାଉ ।
ଅବନୀ ମଧ୍ୟେ ଦେହ ବହୁ ॥
ଆମ୍ଭେ ସକଳେ ଉପାନହ[3] ।
କୌରବେ ହୋନ୍ତି ଶିର ଦେହ ॥୩୮
କେ ବଳୀ ପାରେ ଏହା ସହି ।
ରୁଧିର ମାଂସ ଦେହ ବହି ॥
ଦେଖ କୁରୁଙ୍କ କୁଳମତ ।
ସମ୍ପଦେ ହୋଇ ଅନାୟତ୍ତ ॥
ମାନୀ ଅଟନ୍ତି ଗର୍ବ ବହି ।
କେ ଏହା ସହେ ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ॥୩୯
ଆଜ ମୁଁ ଦେବି ପ୍ରତିଫଳ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ହଳ ॥
ତକ୍ଷଣେ ଘେନି ବାମହସ୍ତେ ।
ବୋଲନ୍ତି ରାମ କୋପଚିତ୍ତେ ॥
ଆଜ ମୁଁ ଏହାଙ୍କୁ ସଂହାରି ।
ପୃଥିବୀ ନିଷ୍କୌରବ କରି ॥
ତେବେ ସେ ଯିବି ନିଜପୁର ।
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ॥
ଏମନ୍ତ କହି କୋପେ ଉଠି ।
ଧଇଲେ ହଳ ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ॥
ରାମର କୋପ ଗୁରୁତର ।
ତେଜେ କି ଦହେ ତିନିପୁର ॥
ଲଙ୍ଗଳେ ହସ୍ତିନା ଉପାଡ଼ି ।
ଶବଦ ଶୁଭେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ॥
ଦକ୍ଷିଣେ ଭୁଜେ ସଉନନ୍ଦ[4] ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବବୃନ୍ଦ ॥
ନଗର ଛାଡ଼ି ଗଙ୍ଗାଜଳେ ।
କୌରବେ ପଶନ୍ତୁ ପାତାଳେ ॥

୧. କୃତାନ୍ତ—ଯମ । ୨. ଲଗୁଡ଼—ଯଷ୍ଟି, ଠେଙ୍ଗା । ୩. ଉପାନହ—ଜୋତା, ଚର୍ମପାଦୁକା । ୪. ସଉନନ୍ଦ—ମୁଷଳ ।

ଏମନ୍ତ ବୋଲି ହଳଧର ।
ହସ୍ତିନା ଉପାଡ଼ିଲେ କର ॥
ସମୁଦ୍ରେ ନାବ ପ୍ରାୟ ଘୂରି ।
କମ୍ପଇ ହସ୍ତିନା ନଗରୀ ॥
ପଡ଼ିବା ପ୍ରାୟ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ।
ଦେଖିଣ କୌରବ ବିକଳେ ॥
କୁଟୁମ୍ବ ତୁଲେ ଉଛନାଦେ ।
ଶରଣ ଗଲେ ରାମପାଦେ ॥୪୦-୪୨
କୁମର ତୁଲେ କନ୍ୟା ନେଇ ।
ରାମର ପାଦତଳେ ଦେଇ ॥
ଡାକନ୍ତି ଜୀବନ ବିକଳେ ।
ଭୋ ରାମ ରଖ ପାଦତଳେ ॥
ଆମ୍ଭେ ତ ସ୍ୱଭାବେ ନିରେଖ ।
ତୋର କୁମର ବଧୂ ରଖ ॥
ଏ କନ୍ୟା ଦେଇଣ ଶରଣ ।
ପଶିଲୁଁ ଅଭୟ ଚରଣ ॥୪୩
ଭୋ ରାମ ତୋହର ମହିମା ।
ବେଦ ନ ଜାଣେ ଗୁଣସୀମା ॥
ମୂଢ଼ ଅଜ୍ଞାନ ଆମ୍ଭେ ହେଉଁ ।
ତୋ ଭାବ ଜାଣିବୁଟି କାହୁଁ ॥
ଆମ୍ଭେ କୌରବେ ଅପରାଧୀ ।
ତୁ ନାଥ କରୁଣା ବାରିଧି ॥୪୪
ସ୍ଥିତି ପାଳନ ଅନ୍ତ କରୁ ।
ଯେଣୁ ତୁ ଶେଷରୂପ ଧରୁ ॥
ତୁ ଆଦିହେତୁ ନିରାଶ୍ରୟ[୧] ।
ନିର୍ଲେପ ଏକ ତୁ ଅବ୍ୟୟ ॥
ତୋହର କ୍ରୀଡ଼ାର କନ୍ଦୁକ ।
ସ୍ୱଭାବେ ହୋଏ ତିନିଲୋକ ॥
ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ।
ମହୀମଣ୍ଡଳ ତୋର ଶିରେ ॥
ସୋରିଷ ପ୍ରାୟ ଅଛୁ ଧରି ।
ଲୀଳାମାତ୍ରକେ ବସୁନ୍ଧରୀ ॥୪୫,୪୬
ପାଳନ କରୁ ପୁଣି ହରୁ ।
ତେଣୁ ତୁ ଶେଷରୂପ ଧରୁ ॥
ଯେ କୋପ ତୋର ଦେହୁଁ ଜାତ ।
ସେ ତ ଅଖିଳ ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଥ ॥
ହିଂସା ମତ୍ସର ନାହିଁ ଯେଣୁ ।
ପାଳନ ହେତୁ ତୁହି ତେଣୁ ॥
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନେ ବ୍ୟଗ୍ର ହେଉ ।
ତୁ ନାଥ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ବହୁ ॥
ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ତୋର ଲୀଳା ।
ଯେସନେ ବାଳକଙ୍କ ଖେଳା ॥୪୭
ନମସ୍ତେ ସର୍ବଭୂତ ପ୍ରାଣ ।
ଜୀବର ଶକତି ଧାରଣ ॥
ଅବ୍ୟୟ ବୋଲାଉ ଜଗତେ ।
ଭୋ ନାଥ ତୋର ଅନୁମତେ ॥
ତୁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଜ୍ଞାନ ସାର ।
ଭୋ ନାଥ ତୋତେ ନମସ୍କାର ॥
ତୋହର ପାଦପଦ୍ମ ତଳେ ।
ଶରଣ ପଶିଲୁଁ ନିଶ୍ଚଳେ ॥୪୮
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଭକତବନ୍ଧୁ ସଙ୍କର୍ଷଣ ॥
କୁରୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ଭୟ ଗ୍ରହିଁ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତେ ଦୟା ବହି ॥
ହଳ ସଂହରି ହଳଧର ।
ବୋଇଲେ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ଡର ॥
ନିର୍ଭୟେ ଥାଅ କୁରୁଜନ ।
ତକ୍ଷଣେ ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ସମର୍ପି ରାମର ଅଗ୍ରତ ॥
ଅନେକ ଯଉତୁକ ଦେଲା ।
ଶୁଣ ହେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଳା ॥୪୯
ଷଷ୍ଟି ବରଷ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦନ୍ତ ।
କୁଞ୍ଜର ଦେଲା ବାରଶତ ॥
ଅଶ୍ୱ ସେ ଦେଲାକ ଅୟୁତେ ।
ଷଟସହସ୍ରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରଥେ ॥
ରଥେ ଦିଶନ୍ତି ରବିତେଜ ।
ପୁଣ ଆନନ୍ଦେ କୁରୁରାଜ ॥
ଦୁହିତା ହିତେ କୁରୁପତି ।
ସହସ୍ରେ ଦେଲାକ ଯୁବତୀ ॥
ଅମୂଲ୍ୟରତ୍ନ କଣ୍ଠେ ଭରି ।
ଦେଲା ଯେ ଦାସୀଜନ କରି ॥୫୦,୫୧
ଏମନ୍ତେ କନ୍ୟା ଆଦି ଯେତେ ।
ରାମ ଘେନାଇ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ରାମର ସଙ୍ଗରେ ।
କେତେହେଁ ଦୂର କୁରୁବୀରେ ॥
ରାମଙ୍କୁ କରି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ।
ମିଳିଲେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନ ॥
ସଙ୍କରଷଣ ତୋଷଚିତ୍ତେ ।
ମିଳିଲେ ଦ୍ୱାରାବତୀ ପଥେ ॥୫୨
ପୁରେ ପ୍ରବେଶ ହଳଧର ।
ଦେଖି ନମିଲେ ଯଦୁବୀର ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଜନ ଯେତେ ।
ଆନନ୍ଦେ ରାମର ଅଗ୍ରତେ ॥
କନ୍ୟା ସହିତେ କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପଦ ଅପ୍ରମିତ ॥
ଦେଖି ହରଷ ସର୍ବ ମନ ।
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ବଳରାମ ॥
କୁରୁଙ୍କ କୃତକର୍ମ କହି ।
କୃଷ୍ଣର ପ୍ରିୟଭାବ ବହି ॥୫୩
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଶୁଣ ହୋ ରାଜା ସାବଧାନ ॥
ଅଦ୍ୟାପି ରାମର ଚରିତ ।
ହସ୍ତିନା ନଗରେ ବିଦିତ ॥
ରାମ-ବିକ୍ରମ-ଯଶ ଅଛି ।
ପୁର ଦକ୍ଷିଣଭାଗେ ଲକ୍ଷି ॥
ଉତ୍ତରଭାଗ ନୀଚ ଦିଶେ ।
ଯେସ୍ନେ ଜାହ୍ନବୀ ଜଳେ ମିଶେ ॥୫୪
ଏମନ୍ତେ ରାମର ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଅନ୍ତସୀମା ॥
ସେ ରାମ ପାଦ ତଳେ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାମବିକ୍ରମେ ଶାମ୍ବବିବାହୋ ନାମ ତ୍ରିସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ନିରାଶ୍ରୟ—ଯେ ଅନ୍ୟର ଆଶ୍ରିତ ନୁହେଁ ।

ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପ୍ରତି ମନ୍ଦିରେ ନାରୀଙ୍କର । ଯେସ୍ନେ ବିଳସେ ମାୟାଧର ॥
ଦେଖିଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାରଦ । ଚଉଷ୍ତରିରେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ରଣେ ନାରକାସୁର ମାରି ।
କୃଷ୍ଣ ଆଣିଲେ ଯେତେ ନାରୀ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଏକଶତ ।
ଗୃହେ ନିବେଶି ଏକମତ ॥
ଏକେ ଅନେକ ନାରୀ ବରି ।
ବିଭା ହୋଇଲେ ନରହରି ॥
ଏକ ଅନେକ ନାରୀ ରମେ ।
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ମନ ଭ୍ରମେ ॥
ଦେଖିବି ବୋଲି କରି ସଧ ।
ଦ୍ୱାରକା ମିଳିଲେ ନାରଦ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଗୋବିନ୍ଦର ପୁର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
ପୁଷ୍ପିତ ଉପବନ ମଧ୍ୟେ ।
ଭ୍ରମର ପକ୍ଷୀ କଳନାଦେ ॥୧-୩
ନୀଳ କୁମୁଦ ପଦ୍ମ ସାର ।
ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମ କହ୍ଲାର ॥
ହଂସ ସାରସ ନାଦେ ମିଶି ।
ସୁନ୍ଦର ଜଳାଶୟ ଦିଶି ॥
ଶୁଭ୍ର ପ୍ରାସାଦ ନବଲକ୍ଷ ।
ସ୍ଫଟିକ ରଜତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ମଣିମର୍କତ ତେଜ କାନ୍ତି ।
ରତ୍ନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଝଟକନ୍ତି ॥
ଏକାନ୍ତ ମାର୍ଗ ଚତୁଷ୍ପଥ ।
ହାଟ ପାଟଣା ସୁଶୋଭିତ ॥
ଦେବତା ଗୃହ ଯକ୍ଷଶାଳ ।
ଦିଶନ୍ତି ଯେସ୍ନେ ମେଘମାଳ ॥
ମାର୍ଗ ଅଗଣା ରାଜପଥ ।
ମାର୍ଜିତ ଚନ୍ଦନେ ସିଞ୍ଚିତ ॥

ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ରତ୍ନ କାନ୍ଥ ।
ଧ୍ୱଜା ପତାକା ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ॥
ଏଣୁ ନ ଲାଗେ ରବି ତେଜ ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଦେବରାଜ ॥୪-୬
ସେ ଯଦୁବର ପୁର ଶୋଭା ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ଅବା ॥
କୃଷ୍ଣର ଅନ୍ତଃପୁର ଦ୍ୱାରେ ।
ଦେବେ ଖଟନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥
ବିଶ୍ୱକର୍ମାର ଶିଳ୍ପୀପଣ ।
ଯେ ପୁରେ ହୋଇଛି ପ୍ରମାଣ ॥ ୭
ଷୋଳ ସହସ୍ର କୃଷ୍ଣ ନାରୀ ।
ସେ ପୁରେ ଗୃହବସ୍ତୁ କରି ॥
କୃଷ୍ଣ ସେବନ୍ତି ମନସୁଖେ ।
କେ କହୁ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ମୁଖେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ଏକ ପୁରେ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ତଃପୁରେ ॥ ୮
ବିଦ୍ରୁମ ସ୍ତମ୍ଭମାନ ଶୋହେ ।
କାନ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ସମୂହେ ॥
ଫଳକମାନ ବଇଦୂର୍ଯ୍ୟ ।
ଖଞ୍ଜିତ ନାନା ମଣିପୁଞ୍ଜ ॥
ଏଣେ ଗଞ୍ଜଇ ସର୍ବଜ୍ୟୋତି ।
ମେଘେ ଯେସନେ ତାରାପନ୍ତି ॥
ମୁକୁତା ଦାମେ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ।
ଯେ ବିଶ୍ୱକର୍ମାର ଶିଳିପ ॥
ଆସନ ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତେ ।
ନିର୍ମିତ କରିବର ଦନ୍ତେ ॥
ଖଞ୍ଜିତ ପଦ୍ମରାଗ ପନ୍ତି ।
ଦେଖନ୍ତେ ମନ ସେ ହରନ୍ତି ॥
କୃଷ୍ଣ କାମିନୀଙ୍କର ପାଶେ ।
ସେବିକା ସେବନ୍ତି ହରଷେ ॥
ତାହାଙ୍କ କଣ୍ଠେ ରତ୍ନମଣି ।
ରବିକିରଣ ପ୍ରାୟେ ଜାଣି ॥

ବିବିଧ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ।
ରୂପ ବୟସ ସୁଘଟଣ ॥
ବଳୟ କରେ ବିଭୂଷଣ ।
ପାଦେ ନୂପୁର ରୁଣଝୁଣ ॥
ମଣି କୁଣ୍ଡଳ ଶୋହେ କର୍ଣ୍ଣେ ।
କୃଷ୍ଣକାମିନୀ ଅବଧାନେ ॥୯-୧୧
ଜଳନ୍ତି ରତ୍ନଦୀପ ପନ୍ତି ।
ଗୃହ ଅନ୍ଧକାର ଖଣ୍ଡନ୍ତି ॥
ଚିତ୍ର ଜଗତୀ[1] ଶିଖେ ଥାଇ ।
ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଧୂମ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଜଳଦ ପ୍ରାୟ ମଣି ମନେ ।
ନାଚନ୍ତି ନୀଳକଣ୍ଠଗଣେ[2] ॥୧୨
ଏମନ୍ତ ପୁରେ କୃଷ୍ଣନାରୀ ।
ସମାନ ବୟଃ ବେଶଧାରୀ ॥
ସେବନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ।
ନିଜ ମନ୍ଦିରେ ଜଣେ ଜଣେ ॥
ଦାସୀ ସହସ୍ର ମେଳେ ଥାଇ ।
ସେବନ୍ତି ଭାବେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଏମନ୍ତେ ରୁକ୍ମିଣୀ ଭୁବନେ ।
ନାରଦ ମୁନି ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇ ।
ଦେଖି ଉଠିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଧାର୍ମିକ ବର ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଲ୍ୟଙ୍କ ତଳେ ବସି ॥
କିରୀଟ ଶିରେ ଦେବହରି ।
ନମିଲେ ମୁନି ପାଦ ଧରି ॥
ନାରଦ ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
ଆସନେ ବସାଇଲେ ନେଇ ॥୧୩, ୧୪
ମୁନି ଚରଣଯୁଗ ଧୋଇ ।
ଶିରେ ଘେନିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ଯାର ନାମ ।
ସକଳ ଗୁଣେ ଅନୁପମ ॥

୧. ଜଗତୀ—ଅଟ୍ଟାଳିକା । ୨. ନୀଳକଣ୍ଠ—ମୟୂର ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯାହାର ଚରଣ ଉଦକ ।
ହରଇ ତୀର୍ଥର ପାତକ ॥
ପୁରାଣପୁରୁଷ ଯେ ହରି ।
ବୋଲନ୍ତି ମୁନିପାଦ ଧରି ॥
ହସି ବୋଲନ୍ତି ମହାବାହୁ ।
ନିଯୋଗ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହେଉ ॥୧୫, ୧୬
ନାରଦ କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କରଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ନାରାୟଣ ।
ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କାରଣ ॥
ସକଳ ଜନେ ତୋର ପ୍ରୀତି ।
ଖଳ ଦଣ୍ଡନେ ବକ୍ରଗତି ॥
ସାଧୁଙ୍କୁ ନିସ୍ତାରିବା ଅର୍ଥେ ।
ତୋ ଅବତାର ଏ ଜଗତେ ॥
କ୍ଷିତି ରକ୍ଷଣେ ଚକ୍ରଧର ।
ତୋହର ଯେତେ ଅବତାର ॥
ନିଗମେ ତୋର ଯଶ ଗାଇ ।
ଭଲେ ଜାଣଇ ଏହା ମୁହିଁ ॥୧୭
ଦେଖିଲି ତୋ ଚରଣ ଯୁଗ ।
ଯହୁଁ ଜନ୍ମଇ ଅପବର୍ଗ ॥
ଅଗାଧବୋଧ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ।
ଯାହା ଚିନ୍ତନ୍ତି ସଦା ହୃଦି ॥
ସଂସାର କୂପ ମଧ୍ୟେ ବୁଡ଼ି ।
ଜନ୍ତୁଏ ମାୟାଜଡ଼େ ପଡ଼ି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତରିବା ନିଶୁଣୀ ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସେ ପାଦ ଧ୍ୟାୟି ଏ ଜଗତେ ।
ମୁଁ ଯେ ବୁଲଇ ଅବିରତେ ॥
ସେ ପାଦ ଚିନ୍ତା ମୋର ହୃଦେ ।
ନିରତେ ଥାଉ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୧୮
ତୋତେ ଅଇଲି ଦେଖି ମୁହିଁ ।
ଏମନ୍ତେ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ନାରଦ ଗଲେ ସ୍ନେହଭରେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ॥
କୃଷ୍ଣର ମାୟା ଯୋଗମତ ।
ବୁଝିବା ଅର୍ଥେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ॥୧୯

ସତ୍ୟଭାମାର ପୁରେ ଯାଇ ।
ମିଳିଲେ ବୀଣାବାଦ୍ୟ ବାଇ ॥
ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଯଦୁପତି ।
ପଶାଖେଳରେ ଦୃଢ଼ମତି ॥
ପ୍ରିୟା ସହିତେ ଦାମୋଦର ।
ଦେଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୁମର ॥
ନାରଦ ଆଗମନ ଦେଖି ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ପ୍ରିୟା ସହିତ ନରହରି ।
ଉଦ୍ଧବ କରେ କର ଧରି ॥
ପୂଜିଲେ ନାରଦ ଚରଣ ।
ବିପ୍ରଭକତ ନାରାୟଣ ॥
ଆସନ ଆଦି ଉପଗ୍ରରେ ।
ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ବେଭାରେ ॥
ପୂଜି କପାଳେ ଯୋଡ଼ି କର ।
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥
କେଣେ ଆଗମନ ତୁମ୍ଭର ।
ପବିତ୍ର କଲ ମୋର ପୁର ॥
ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ଗୁଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୁହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ ॥
କି ଅବା କରିବଇଁ ସେବା ।
ବିଗ୍ରହି ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେବା ॥
କହ କି ଅର୍ଥେ ଆଗମନ ।
ପବିତ୍ର କର ମୋର ଜନ୍ମ ॥
ସୁଫଳ ହେଉ ଆଜ୍ଞା ବହି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଶୁଣି ନାରଦ ମହାମୁନି ।
କିଛି ନ ବୋଲି ହେଲେ ତୁନି ॥
ତକ୍ଷଣେ ଉଠି ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ଅନ୍ୟ ଭୁବନେ ଉପଗତ ॥୨୦-୨୨
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ନରହରି ।
ବାଳକ କୋଳେ ଛନ୍ତି ଧରି ॥
ଶିଶୁ ଲାଳନେ ଭଗବାନ ।
ଦେଖି ନାରଦ ଆଗମନ ॥
ସଂଭ୍ରମେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜା ।
ପୂର୍ବର ପ୍ରାୟେ କଲେ ପୂଜା ॥

ନାରଦ ମୁନି ସୁଖଭରେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ॥
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ଭଗବାନ ।
ସ୍ନାହାନ ଅର୍ଥେ ଆଗମନ ॥୨୩
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ।
କୃଷ୍ଣ ଅଛନ୍ତି ଯଜ୍ଞଘରେ ॥
ଅଗ୍ନି ପୂଜନ ପଞ୍ଚମଖେ[୧] ।
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ଦେଖି ସୁଖେ ॥
ଅନ୍ୟ ଭୁବନେ ପୁଣି ମିଳି ।
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ॥
ବପ୍ରେ ଭୁଞ୍ଜାଇ ମିଷ୍ଟଅନ୍ନ ।
ଶେଷ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ତୋଷମନ ॥୨୪
ତକ୍ଷଣେ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ପଶି ।
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ସନ୍ଧ୍ୟା ଉପାସନେ ।
ଗାୟତ୍ରୀ ଜପନ୍ତି ମଉନେ ॥
ଖଡ଼ଗ ଚର୍ମ ଧରି କରେ ।
ଶର ସାଧନ୍ତି କେଉଁ ପୁରେ ॥୨୫
ଆରୋହି ରଥ ଅଶ୍ୱ ଗଜେ ।
ନାନା ଭୁବନେ ନାନା ସଜେ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।
ପୁଣି ହିଁ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ଆସି ॥
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ଭଗବାନ ।
ପଲ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ଶୟନ ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବନ୍ଦୀଜନେ ।
ଦେଖି ଚଳିଲେ ତୋଷମନେ ॥୨୬
ଦେଖନ୍ତି ଅନ୍ୟ ପୁରେ ଯାଇ ।
ଉଦ୍ଧବ ନିକଟେ ବସାଇ ॥
ମନ୍ତ୍ରଣା ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଦେଖି ନାରଦ ଭାବ ରଙ୍ଗେ ॥
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ପୁରେ ।
ଦେଖନ୍ତି ଜଳର ଭିତରେ ॥
ବାରଯୁବତୀଗଣ ସଙ୍ଗେ ।
ଜଳେ ଖେଳନ୍ତି ନାନା ରଙ୍ଗେ ॥୨୭
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବସି ତୋଷମନେ ॥

୧. ପଞ୍ଚମଖ—ପଞ୍ଚ ମହାଯଜ୍ଞ ।

ଗୋରୁଙ୍କୁ କରି ଅଳଙ୍କାର ।
ପ୍ରସନ୍ନେ କମଳାର ବର ॥
ଉତ୍ତମ ବିପ୍ରେ ଗୋରୁଦାନ ।
କରନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ତକ୍ଷଣେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୁମର ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟ ପୁର ॥
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ନାରାୟଣ ।
ମଙ୍ଗଳ ପୁରାଣ ଶ୍ରବଣ ॥୨୮
କେବଣ ଠାରେ ହାସ୍ୟମୁଖ ।
ହସି ଗ୍ୱହାନ୍ତି ପ୍ରିୟା ମୁଖ ॥
କେବଣ ପୁରେ ଚିନ୍ତି ଧର୍ମ ।
କେବଣ ପୁରେ ଅର୍ଥ କାମ ॥୨୯
ଧ୍ୟାନ ସମାଧି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ।
ବ୍ରହ୍ମ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସ୍ଥିର ମନେ ॥
କେବଣଠାରେ ଗୁରୁପୂଜା ।
ସକାମ ଭୋଗେ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ॥୩୦
କେବଣ ସ୍ଥାନେ ଯଦୁପତି ।
ସନ୍ଧି ବିଗ୍ରହ ରାଜନୀତି ॥
ଚିନ୍ତିତ ରାମ ଅନୁମତେ ।
ଯେ ଅବା ଭକ୍ତଜନ ହିତେ ॥୩୧
କେବଣ ପୁରେ ନରହରି ।
ଦୁହିତା ଅଲଙ୍କାର କରି ॥
ଶ୍ୱଶୁର ଭୁବନେ ପେଷନ୍ତି ।
ପୁତ୍ରର ପତ୍ନୀଙ୍କି ଅଣାନ୍ତି ॥
ଅନ୍ୟ ଭୁବନେ ନନ୍ଦବାଳ ।
ପୁତ୍ର ଦୁହିତାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ॥
ବିଗ୍ୱରି କରନ୍ତି ଉତ୍ସବ ।
ଦେଖେ ନାରଦ ନାନାଭାବ ॥୩୨, ୩୩
ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ନରଲୋକେ ।
ଅନ୍ୟ ଭୁବନେ ମିଳି ସୁଖେ ॥
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ନାରାୟଣ ।
ଯଜ୍ଞେ ପୂଜନ୍ତି ଦେବଗଣ ॥
କେବଣ ପୁରେ ଜଳଦାନ ।
କୂପ ତଡ଼ାଗେ ଅବଧାନ ॥

ମଣ୍ଡପ ଦେବତା ମନ୍ଦିରେ ।
ଯେ ଧର୍ମ ଗୃହସ୍ଥ ବେଭାରେ ॥୩୪
ପୁଣି ଦେଖନ୍ତି ଅନ୍ୟ ପୁରେ ।
କୃଷ୍ଣ ମୃଗୟା ଅନୁସାରେ ॥
ଆରୋହି ଅଶ୍ୱ ସଇନ୍ଧବ ।
ବନେ ମାରନ୍ତି ନାନା ଜୀବ ॥
ପବିତ୍ର ପଶୁ କରି ହତ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଉପଗତ ॥୩୫
ଏମନ୍ତେ ପତ୍ନୀପୁର ଅନ୍ତେ ।
ମଧ୍ୟେ ବୁଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାସୁତେ ॥
ପୁଣ ଦେଖିଲେ ଭଗବାନ ।
କପଟ ମାୟାରୂପେ ଛନ୍ନ ॥
ବୁଲନ୍ତି ନାରୀଙ୍କ ଭୁବନେ ।
ସ୍ତିରୀ ଚରିତ୍ର ଅବଧାନେ ॥୩୬
ଦେଖି ନାରଦ ମହାଋଷି ।
କୃଷ୍ଣବଦନ ଗ୍ୱହିଁ ହସି ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଲୀଳା ଅବତାର ।
ଭୋ ନାଥ ଦେଖିଲି ତୋହର ॥
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ।
ଭୋ ନାଥ ମହିମା ତୋହର ॥
ଯୋଗ-ଈଶ୍ୱର ତୁ ଯୁଗତେ ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ସେବା ଅର୍ଥେ ॥
ତୋହର ଯଶ ଏ ଜଗତେ ।
ମୁଁ ତାହା ଗାଇଣ ନିରତେ ॥
ଯେ ଯଶ ଅଖିଳପାବନୀ ।
ଗାଇ ବୁଲିବି ଦେହ ଘେନି ॥୩୭-୩୯

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଶୁଣ ନାରଦ ସାଧୁକଥା ।
ମୁହିଁ ଯେ ଧର୍ମର ବକତା ॥
କର୍ତ୍ତା ଅନୁମୋଦିତା ମୁହିଁ ।
ସ୍ୱଧର୍ମ ଜଗତେ କରଇ ॥
ଧର୍ମରକ୍ଷଣେ ମୁଁ ଜଗତେ ।
ଶରୀର ଧରେ ନାନାମତେ ॥
ବୁଲଇ ହୋଇ ରୂପଭେଦ ।
ମନେ ନ କର ପୁତ୍ର ଖେଦ ॥୪୦

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ ଗୃହାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଲେ ଯେତେ କର୍ମ ॥
ଏକ ସ୍ୱରୂପେ ନରହରି ।
ସର୍ବକାମିନୀ ପୁରେ ପୂରି ॥
ଅନନ୍ତ ଯୋଗ ମାୟାରାଶି ।
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଦେବଋଷି ॥
ଆନନ୍ଦେ ପାଇ କଉତୁକ ।
ବିସ୍ମୟ ସୁଜ୍ଞାନୀ ବିବେକ ॥
କୃଷ୍ଣର ଗୃହମେଧି କର୍ମ ।
ଯେ ନିତ୍ୟ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ଭାବ ବହି ।
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ ମନେ ସ୍ମରି ।
ଗଲେ ନାରଦ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ୱରୀ ॥୪୧-୪୩
ଏମନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର କର୍ମ ।
ଯେ ନିତ୍ୟ କାମ ଅର୍ଥ ଧର୍ମ ॥
ଏ ଅନୁପଥେ ଦେହ ବହି ।
ସଂସାର ହିତେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ନାରୀ ମଧ୍ୟେ ।
ରମିଲେ ନାନା ଅନୁବନ୍ଧେ ॥୪୪
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ସଂହାରଣ ।
ଯେ ହରି ପରମ କାରଣ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ କଲେ ଯେତେ ।
ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ଉକତେ ॥
ଯେ ଏହା ଶୁଣି ଭାବ ବହେ ।
ଜଗତ ଜନ ମଧ୍ୟେ କହେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଭକ୍ତିଭାବ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ଲଭେ ଅପବର୍ଗ ॥୪୫
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ସୁଧାରସ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟାଯୋଗ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନୃପମଣି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନାରଦକୃଷ୍ଣମାୟାଦର୍ଶନଂ ନାମ ଚତୁଃସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ପଞ୍ଚସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସାକ୍ଷାତେ ଯେହ୍ନୁ ଭଗବାନ । ତାର ଦୈନିକ କର୍ମମାନ ॥
ହସ୍ତିନା ଯିବାର ବିଗ୍ରର । ପଞ୍ଚସ୍ତରିର ସମାଗ୍ରର ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହୀପତି ।
କୃଷ୍ଣର ଯେତେକ ଯୁବତୀ ॥
ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ନିକଟେ ।
ଗୃହୀତ ନିଜ ପତି କଣ୍ଠେ ॥
କୃଷ୍ଣର ବିରହେ କାତର ।
ଭାବେ ଅଧିକ ସ୍ନେହଭର ॥
କୁକ୍କୁଟ ନାଦ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ତାହାକୁ ଅତି ଦୁଃଖ ମନେ ॥
ଶପନ୍ତି[1] ବିରହ ବିଷାଦେ ।
ନିବିଡ଼େ ଭିଡ଼ି ସ୍ୱାମୀ ହୃଦେ ॥ ୧
କୋକିଳ ଆଦି ପକ୍ଷୀଗଣ ।
ନାଦେ ବୋଧନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥
ସେ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ମନ ମୋହି ।
ବନ୍ଦୀ ମାଗଧ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ପାରିଜାତ ବନ ।
ସୁଗନ୍ଧ ବହଇ ପବନ ॥ ୨
ସୁନ୍ଦର ନ ମଣେ ପ୍ରଭାତ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ କୃଷ୍ଣଭାବେ ଚିତ୍ତ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଲିଙ୍ଗନ ବିଷାଦେ ।
ପଶିଲା ବେନି ଭୁଜ ମଧ୍ୟେ ॥ ୩
ପ୍ରକାଶେ ଅରୁଣ କିରଣ ।
ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ନାରାୟଣ ॥
ପବିତ୍ରଜଳେ ମୁଖ ଧୋଇ ।
ଚିତ୍ତେ ପରମପଦ ଧ୍ୟାୟି ॥
ଆତ୍ମାକୁ ବ୍ରହ୍ମଭାବେ ଚିନ୍ତି ।
ଯେ ଏକ ନିତ୍ୟ ସ୍ୱୟଂଜ୍ୟୋତି ॥
ଅବ୍ୟୟ ସ୍ଥିତି ବିଶ୍ୱରୂପୀ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଅଛି ବ୍ୟାପି ॥
ରୂପବର୍ଜିତ ନିରଞ୍ଜନ ।
କଳି କଳ୍ମଷ ନିବାରଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମ ଯାର ନାମ ।
ତ୍ରିଗୁଣ ମାୟା ହେତୁ ଧାମ ॥
ଜଗତ ଯାହାର ପ୍ରକାଶେ ।
ମୁକୁର[2] ବିମ୍ବ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ॥୪,୫
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ନିର୍ମଳ ଜଳେ ସ୍ନାନ କରି ॥
କ୍ରିୟାକଳାପ ଯଥାବିଧି ।
ପବିତ୍ର ପୀତବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ॥
ସନ୍ଧ୍ୟା ତର୍ପଣ ଆଦି କର୍ମ ।
ଅନଳ ପୂଜା ଗୃହଧର୍ମ ॥
ମଉନେ ବେଦମନ୍ତ୍ର ଜପି ।
ତର୍ପଣ ବିଧି ପାଖେ ସ୍ଥାପି ॥
ରବି ପ୍ରମୁଖେ[3] ନନ୍ଦବଳା ।
ତର୍ପଣେ ତୋଷି ଆତ୍ମକଳା ॥
ଦେବତା ପିତୃ ଋଷି ଗଣେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପୂଜିଲେ ତର୍ପଣେ ॥
ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ପୂଜାବିଧି ଦେଇ ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣଶୃଙ୍ଗୀ ଧେନୁ ହରି ।
ମଣ୍ଡିଲେ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥
ମୁକୁତାମାଳେ ପୁଷ୍ପପନ୍ତି ।
ସାଧୁ ସବସ୍ଥା ରୂପବତୀ ॥
କ୍ଷୀରସମ୍ପନ୍ନା ପୀନସ୍ତନୀ ।
ଦେହ ମଣ୍ଡିଲେ ବସ୍ତ୍ର ଘେନି ॥୬-୮
ରଜତେ ମଣ୍ଡି ଖୁର ଗ୍ରରି ।
ପାଟବସନେ ତିଳ ପୂରି ॥
ନିର୍ମଳ କୃଷ୍ଣାଜିନ[4] ସଙ୍ଗେ ।
ବେଦବିହିତ ବିଧି ମାର୍ଗେ ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ କରି ଅଳଂକୃତ ।
ଧେନୁ ଅର୍ପିଲେ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିଦିନେ ।
ବିପ୍ରେ ତୋଷନ୍ତି ଧେନୁଦାନେ ॥ ୯
ଗୋ ବିପ୍ର ବୃଦ୍ଧ ଗୁରୁ ଜନେ ।
ଦେବତା ଆଦି ସର୍ବଜନେ ॥
ଯେତେ ବିଷୟ ଆତ୍ମଭୂତ ।
ତାହାଙ୍କୁ ନମି ଗୋପୀନାଥ ॥
ଜଗତଗୁରୁ ଭଗବାନ ।
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶନ ॥୧୦
ସ୍ୱଭାବେ ଜଗତସୁନ୍ଦର ।
ଭୂଷଣ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ॥
ପୀତବସନ ଅନୁପମ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସ କଉସ୍ତୁଭ ଧାମ ॥
ଦିବ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପମାଳ ।
ଶୋହେ ସୁନ୍ଦର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ॥୧୧
ଘୃତ ଦର୍ପଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବିପ୍ର ଦେବତା କରେ ଛୁଇଁ ॥
ପ୍ରକୃତି[5] ଅନ୍ତଃପୁରବାସୀ ।
ଧନେ ତାହାଙ୍କ ମନ ତୋଷି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଗ୍ରରିବର୍ଣ୍ଣେ ।
କୃଷ୍ଣ ପୂଜିଲେ ସାବଧାନେ ॥
ପ୍ରବୋଧ କରି ଗୃହଜନ ।
ଆନନ୍ଦ କଲେ ଆତ୍ମମନ ॥୧୨
କୁସୁମ ତାମ୍ବୁଳ ସୁଗନ୍ଧ ।
ବିଭାଗ କରି ଆଦିକନ୍ଦ ॥

୧. ଶପନ୍ତି—ଅଭିଶାପଯୁକ୍ତ ଭାଷାରେ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି । ୨. ମୁକୁର—ଦର୍ପଣ । ୩. ପ୍ରମୁଖେ—ସମ୍ମୁଖେ । ୪. କୃଷ୍ଣାଜିନ—କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗର ଚର୍ମ । ୫. ପ୍ରକୃତି—ପୁରବାସୀ, ପ୍ରଜା ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ଅଗ୍ରଭାଗ ।
ଦାରା ପ୍ରକୃତି[1] ଯେଝା ଭାଗ ॥
ସକଳ ଜନେ ସୁଖ ଦେଇ ।
ଭୋଜନ କଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବେ ପଦ୍ମମୁଖ ।
ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଲା ଦାରୁକ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ରଥ ସଜ କରି ।
ରଥେ ଯୋଚିଲା ଅଶ୍ୱ ଚାରି ॥
ସୁଗ୍ରୀବ ଆଦି ଚାରିଯାନ ।
ସୁନ୍ଦର ଗୋବିନ୍ଦ ବିମାନ ॥
କାଞ୍ଚନରଙ୍ଗୁ ଅଶ୍ୱ ଯୋଗେ ।
ସାଜି ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣ ଆଗେ ॥୧୩, ୧୪
ଦାରୁକ କରେ ଦେଇ ହସ୍ତ ।
ରଥେ ବିଜୟ ଯଦୁନାଥ ॥
ସାତ୍ୟକି ଉଦ୍ଧବ ବିଶ୍ୱାସେ ।
ବସିଲେ କୃଷ୍ଣ ବେନି ପାଶେ ॥
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ।
ଶୁଣ ସୁମନେ କୁରୁବୀର ॥
ଉଦୟ ଗିରି ଶିଖାଗ୍ରତେ ।
ରବି ଯେସନେ ନିଜ ରଥେ ॥୧୫
ଯେତେକ ପୁର ବଧୂଜନ ।
ହାସ୍ୟ କଟାକ୍ଷେ ଭଗବାନ ॥
ସ୍ନେହ ଲାଳସେ ଆଗସରି ।
ପୁରୁଁ ବାହାର ନରହରି ॥୧୬
ଯାଦବବଳେ ଇନ୍ଦ୍ରସଭା ।
କିରଣେ ଯେହ୍ନେ ରବିପ୍ରଭା ॥
କୃଷ୍ଣ ସୁଧର୍ମା ମଧ୍ୟସ୍ଥାନେ ।
ବିଜୟ କାଞ୍ଚନ ଆସନେ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ସୁଧର୍ମା ପ୍ରବେଶେ ।
ତକ୍ଷଣେ ଷଡ଼ଉର୍ମି* ନାଶେ ॥୧୭
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଙ୍ଗ ଦିବ୍ୟ ଶୋଭା ।
ବିକାଶେ ଦଶଦିଗ ପ୍ରଭା ॥
ଯଦୁବୀରଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବସି ।
ତାରାମଣ୍ଡଳେ ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ॥୧୮

ଯେ ଉପମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ପାଶେ ।
ନାନାପ୍ରବନ୍ଧ ପରିହାସେ ॥
କୃଷ୍ଣ ସମୀପେ ସୁଖେ ବସି ।
କଥା ପ୍ରସ୍ତାବେ ମନ ତୋଷି ॥
ନଟ ନର୍ତ୍ତକୀ ଆଦି ଯେତେ ।
ମିଳିଲେ ନାନା ବାଦ୍ୟହସ୍ତେ ॥
ନୃତ୍ୟ ତାଣ୍ଡବଗୀତ ସ୍ୱନ ।
ସୂତ ମାଗଧ ବନ୍ଦୀଜନ ॥
କୃଷ୍ଣେ କରାଇ ସାବଧାନ ।
କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ଗୀତମାନ ॥୧୯, ୨୦
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଶୁଦ୍ଧ ବେଦନାଦେ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ଆଗମ ଅନୁବାଦେ ॥
ପୁରାଣ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରମାଣେ ।
ପୂର୍ବେ ଯେ ଥିଲେ ରାଜାଗଣେ ॥
ତାହାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟଯଶ ଗାଇ ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣମୁଖ ଚାହିଁ ॥୨୧
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରନାଥ ।
ସଭାର ତଳେ ରାଜଦୂତ ॥
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶେ ଦ୍ୱାରପାଳେ ।
ପ୍ରବେଶ କଲେ ସଭାତଳେ ॥
ଅଦୃଶ୍ୟ ପୂର୍ବେ ସେ ପୁରୁଷ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସମୀପେ ପ୍ରବେଶ ॥୨୨
ଦୂର ଆଗମେ ପଥଶ୍ରମୀ ।
ସେ ଦୂତ କୃଷ୍ଣପାଦେ ନମି ॥
କର ଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ମୁଣ୍ଡେ ।
ରାଜନିଯୋଗ କହେ ତୁଣ୍ଡେ ॥
ଜରାସନ୍ଧର ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ନିବିଡ଼ ଦୁଃଖ ଶୋକଭରେ ॥
ତାହାର ଦିଗବିଜେ କାଳେ ।
ଯେ ନ ନମିଲା ପାଦତଳେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନିଜ ଭୁଜବଳେ ।
ବନ୍ଧନ କଲା ଏକମେଳେ ॥
ବେନି ଅଯୁତ ପରିମିତ ।
ରାଜା ନିରୋଧେ ଜରାସୁତ ॥

ଅନେକ ଦୁଃଖ ଶୋକ ପାଇ ।
ଦୂତର ହସ୍ତେ ଲେଖା ଦେଇ ॥୨୩, ୨୪

ବନ୍ଦୀରାଜାଙ୍କ ଉକ୍ତି

ହେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୁ ।
ଶରଣ ତୋର ପାଦେ ଯେହୁ ॥
ତାହାର ଦୁଃଖ କରୁ ନାଶ ।
ତୁ ନାଥ ଭକତ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ପ୍ରପନ୍ନ ଭୟ ନାଶୁ ଯେଣୁ ।
ଆମ୍ଭେ ତୋ ପଦ୍ମପାଦେ ତେଣୁ ॥
ବିଭ୍ରମ ବୁଦ୍ଧି ଭବ ଭୟେ ।
ଶରଣ ଗଲୁ ତୋର ପାୟେ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ରାଜଭୋଗ ପାଇ ॥
ଶ୍ରୀମଦେ କଲୁ ବୁଦ୍ଧି ଭ୍ରଂଶ ।
ଏ ଭୂମି ଜୟ କରି ଆଶ ॥
ଏକ ଆରକେ ବାହୁବଳେ ।
ପ୍ରଜା ନାଶିଲୁଁ ମତ୍ତଭୋଳେ ॥
ଅତି ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ କରି ।
ଅଗ୍ରେ ମରଣ ନ ବିଚାରି ॥୨୫
ଏ ଜୀବଲୋକେ ଏ ସଂସାରେ ।
ବିକର୍ମେ ରତ ନିରନ୍ତରେ ॥
ତୋହର ମାୟାଚକ୍ରେ ପଡ଼ି ।
କୁଶଳ କର୍ମପଥ ଛୁଡ଼ି ॥
ତାର ଜୀବନ ଆଶା ତୁହି ।
ନିମିଷେ ନାଶୁ ମାୟାବହି ॥
ଏଣୁ ତୋ ନାମ ଅନିମିଷ[2] ।
ନମସ୍ତେ ଅନାଦି ପୁରୁଷ ॥୨୬
ତୁ ଏ ଜଗତେ ମାୟାଧର ।
ନିଜ କଳାଏ ଅବତାର ॥
ଆଦିପୁରୁଷ ତୁ ଦୟାଳୁ ।
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରି ସାଧୁ ପାଳୁ ॥
ଏ ଜରାସନ୍ଧ ଆଦି ଦୁଷ୍ଟ ।
ଲୋକେ ଦିଅନ୍ତି ନାନା କଷ୍ଟ ॥

୧. ପ୍ରକୃତି—ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ଅମାତ୍ୟ । ୨. ଅନିମିଷ—କାଳ ।
* କ୍ଷୁଧା, ତୃଷା, ଶୋକ, ମୋହ, ଜରା ଓ ମୃତ୍ୟୁ ।

ଅବଜ୍ଞା କରି ତୋ ବଚନ ।
ଏ କି ଦିଅନ୍ତି ଅପମାନ ॥
କି ଅବା କର୍ମଫଳ ବଳେ ।
କଷ୍ଟ ଲଭୁଛୁଁ ଏ ଶୟଳେ ॥
ଜାଣି ନ ପାରୁ ଆମ୍ଭେ ଏହା ।
ଯେଣୁ ସକଳ ତୋର ମାୟା ॥୨୭
ସ୍ୱପ୍ନ ସଦୃଶ ନୃପସୁଖ ।
ପର ଆୟତ୍ତେ ଥାଇ ଦୁଃଖ ॥
ଏ ମୃତ୍ୟୁପିଣ୍ଡେ ସ୍ନେହ ବହି ।
ଯେଣୁ ଆମ୍ଭର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ॥
ତୁ ଆତ୍ମାଲାଭ ନରହରି ।
ତୋ ପାଦେ ଅନାଦର କରି ॥
ତୋତେ ନ ଚିହ୍ନି କ୍ଳେଶ ପାଇ ।
ତୋହର ମାୟା ଜଡ଼େ ଥାଇ ॥୨୮
ତୋର ଚରଣ ଚକ୍ରଧର ।
ପ୍ରଣତଜନ ଦୁଃଖହର ॥
ଏ ଜରାସନ୍ଧ ଧୂମକେତୁ ।
ଆମ୍ଭର କର୍ମପାଶ-ହେତୁ ॥
ଏହା ବନ୍ଧନୁ ରକ୍ଷା କର ।
ଭୋ ନାଥ ଶରଣ ତୋହର ॥
ଏ ଦୁରାଗ୍ରହ ଅତି ଖଳ ।
ଅୟୁତ ମତ୍ତ ନାଗ[1] ବଳ ॥
ଏକ ଅନେକ ଅଛି ଧରି ।
ପଶୁଙ୍କୁ ଯେସନେ କେଶରୀ ॥୨୯
ଏ ଜରାସନ୍ଧ ତୋର ମେଳେ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ନ ଜିଣି ବାହୁବଳେ ॥
ତେଇଶି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସାଜି ।
ସପତଦଶ ବାର ଭାଜି ॥
ତୋର ମାୟାରେ ଚକ୍ରପାଣି ।
ବେଳେ ଜିଣିଲା ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଲୀଳାମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ତୁହି ।
ତୋତେ ନ ଜାଣି ଗର୍ବ ବହି ॥
ତୋହର ପ୍ରଜା କଲା ନାଶ ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଜାଣୁ ତା ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ଏବେ କର ।
ଆମ୍ଭେ ତୋ ଚରଣେ କିଙ୍କର ॥

ଏମନ୍ତ ଦୁଃଖେ ନୃପବରେ ।
ବନ୍ଧନ ମଗଧ ଦେଶରେ ॥
ଇଚ୍ଛୁ ଯେ ତବ ଦରଶନ ।
ଭୋ ନାଥ ହୁଅ ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଆମ୍ଭେ ଦୁଃଖିତ ରାଜାଗଣ ।
ତୋ ପାଦେ ପଶିଲୁଁ ଶରଣ ॥
ପରମ ଦୁଃଖୁଁ କର ତ୍ରାହି ।
ଭୋ ନାଥ ରଖ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୩୦, ୩୧
ଏମନ୍ତ କହୁଁ ରାଜଦୂତ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ରୂପକାନ୍ତି ।
ରବିକିରଣ ପ୍ରାୟ ଜ୍ୟୋତି ॥
ପିଙ୍ଗଳଜଟା ଶୋହେ ଶିରେ ।
ମିଳିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ସଭାରେ ॥୩୨
ନାରଦ ଦେଖି ଭଗବାନ ।
ତକ୍ଷଣେ ତେଜିଲେ ଆସନ ॥
ଈଶ୍ୱର ସର୍ବଲୋକ ନାଥ ।
ନାରଦ ପାଦେ ପ୍ରଣମିତ ॥
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଲୋକ ଯେତେ ।
ନମିଲେ ଅନୁରାଗ ଚିତ୍ତେ ॥୩୩
ଆନନ୍ଦେ କମଳାରମଣ ।
ପୂଜିଲେ ନାରଦ ଚରଣ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନେ ବସାଇ ।
କୋମଳ ବାକ୍ୟେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ନାରଦ ମନ କରି ତୋଷ ।
ପ୍ରସନ୍ନେ ଭକତ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ବୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ଶୁଣ ।
ଆଜ ମୁଁ ଲଭିଲି କାରଣ ॥
ଏ ତିନିପୁର ଲୋକ ଯେତେ ।
ତାହାଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ॥
ତୋର ଭ୍ରମଣ ଏ ଜଗତେ ।
କୁଶଳ କହ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥
ତୋହର ଗତି ତ୍ରିଭୁବନ ।
ମିତ୍ର ଅଇରି ତୋର ସମ ॥୩୪, ୩୫
ଈଶ୍ୱର ନିର୍ମାଣ ଜଗତେ ।
ନ ଘଟେ ତୋର ଅବିଦିତେ ॥

ବାରୁଣାବର୍ତ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁସୁତେ ।
ଅଛନ୍ତି ଜନନୀ ସହିତେ ॥
କି ଅବା କରନ୍ତି ବିଗ୍ରହ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସୁହୃଦ ତାଙ୍କର ॥
ମୋହର ମନ ତାଙ୍କ ତହିଁ ।
ତେଣୁ ପୁଚ୍ଛଇ ଭାବ ବହି ॥୩୬
କୃଷ୍ଣ ବଚନ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ଶୁଣି ଯୋଡ଼ିଲେ ବେନି ହସ୍ତ ॥
ଭୋ ନାଥ ନିଜ ମାୟା ତୋର ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କରେ ଅଗୋଚର ॥
ବିଶ୍ୱେ ସର୍ଜିତ ଯେତେ ଜନ ।
ମାୟାରେ ମୋହୁ ତାଙ୍କ ମନ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଚରୁ[2] ତୁହି ।
ଅନଳ ପ୍ରାୟ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ନୁହଁଇ ଯେ ତୋତେ ।
ତେଣୁ ଭାବଇ ମୁହିଁ ଚିତ୍ତେ ॥
ତୋହର ମହିମା କେ ଜାଣେ ।
ଆଗମ ନିଗମ ପ୍ରମାଣେ ॥୩୭
ସ୍ୱମାୟା ବଳେ ଏ ଜଗତ ।
ସର୍ଜି ପାଳିଣ କରୁ ଅନ୍ତ ॥
ତୁ ସତ୍ୟ ଆତ୍ମା ଶକ୍ତି ବଳେ ।
ନିଜେ ପ୍ରକାଶୁ ଏ ଶୟଳେ ॥
ତୋ ରୂପ ଆତ୍ମା ବିଲକ୍ଷଣ ।
ଏଣୁ ନମଇଁ ତୋ ଚରଣ ॥୩୮
ଜୀବର ସଞ୍ଚରଣ-ପାଶ ।
ଅନର୍ଥି ଶରୀର ପ୍ରକାଶ ॥
ଲୀଳାବତାର ରୂପ ତୋର ।
ଦୀପ ଯେସନେ ଅନ୍ଧକାର ॥
ନାଶଇ ନିଜ ତେଜ ବଳେ ।
ତେଣୁ ମୁଁ ତୋର ପାଦ ତଳେ ॥
ପଶିଲି ଛାଡ଼ି ମନ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ଯେଣୁ ତୁ ଅଗତିର ଗତି ॥୩୯
ତଥାପି ତୋହର ପ୍ରଶନ ।
ଏ ନରଲୋକେ ବିଡ଼ମ୍ବନ ॥
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ଶୁଦ୍ଧଚେତା ।
କହିବି ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କଥା ॥
ପିତୃଭଗିନୀସୁତ ତୋର ।
ଯେ ରାଜା ନାମ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ॥

୧. ନାଗ—ହସ୍ତୀ । ୨. ଚରୁ—ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥାଉ ।

ବିଶ୍ୱାସୀ ଭକତ ସେ ତୋର ।
ଶୁଣ ତୁ ତାହାଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ॥୪୦
ଦୁସ୍ତର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞେ ।
ପୂଜିବେ ତୋର ପାଦଯୁଗେ ॥
ପରମ ଇଷ୍ଟ ତୋର କାମ ।
ଆଜ୍ଞା ତୁ ଦିଅ ଶୁଦ୍ଧଧାମ ॥୪୧
ସେ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞବରେ ।
ଯେତେ ଏ ଲୋକ ତିନିପୁରେ ॥
ତୋ ରୂପ ଦେଖିବାର ସଧେ ।
ଗଗନୁ ଆସିବେ ବିବୁଧେ ॥
ଯେତେ ରାଜନ ଯଶକାରୀ ।
ତୋତେ ଦେଖିବେ ନରହରି ॥୪୨
ତୋ ନାମ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ।
ନିଶ୍ଚଳ ଚିତ୍ତେ ଯୋଗ ଧ୍ୟାନ ॥
ପତିତଜନ ଶୁଦ୍ଧ କରେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଶରଣ ତୋହରେ ॥
ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ତୋର ଦରଶନ ।
କିବା ଅଧିକ ବିସ୍ତରଣ ॥୪୩
ତୋହର ସ୍ତୁତି ଶ୍ରୁତି ପଥ ।
ନିର୍ମଳ କରଇ ଜଗତ ॥
ପାଦଉଦକ ପାପ ହରେ ।
ଶରୀର ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ॥
ବଚନ ଶାସ୍ତ୍ରମତ ହୋଇ ।
ବିଧି ନିଷେଧ ପଥ ଦୁଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଭୁବନ ମଙ୍ଗଳ ।
ତୋହର ଯଶ ସୁନିର୍ମଳ ॥
ବିଖ୍ୟାତ ଏ ତିନି ଭୁବନେ ।
ଭଲେ ଜାଣନ୍ତି ସର୍ବ ଜନେ ॥
ସୁର ଭୁବନେ ମନ୍ଦାକିନୀ ।
ପୁଣି ସେ ନିଜ ରୂପ ଘେନି ॥
ପାତାଳପୁରେ ଭୋଗବତୀ ।
ଗଙ୍ଗା ଏ ମଞ୍ଚପୁରେ ସ୍ଥିତି ॥
ତୋ ପାଦଜଳର ମହିମା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥
ପବିତ୍ର କରେ ବିଶ୍ୱଜନ ।
ତୁ ନାଥ ଜଗତ ଜୀବନ ॥୪୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ ସଭା ଆତ୍ମପକ୍ଷେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଗ୍ରହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଜାଣିବା ପାଇଁ ସର୍ବଜନ ।
ଉଦ୍ଧବେ ଗୃହିଁ ଭଗବାନ ॥
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥୪୫
ଉଦ୍ଧବ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର ।
ତୁ ମୋର ଚକ୍ଷୁ ମନ୍ତ୍ରୀବର ॥
ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ ତୁହି ସାର ।
ତୋତେ ମୁଁ ପୁଚ୍ଛଇ ବିଗ୍ରହ ॥
ସଂଶୟ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଏହି ।
ମୁଁ କି କରିବି କହ ତୁହି ॥୪୬
ଏମନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଉଦ୍ଧବ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ॥
ସର୍ବଜ୍ଞ ଜଗତ ଜୀବନ ।
ଅଲଂଘ୍ୟ ଯାହାର ବଚନ ॥
ତାହାର ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ବହି ।
କହେ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗୃହିଁ ॥୪୭
ସେ ହରି ଚରଣ କମଳେ ।
ମନ ମୋ ରହୁ ଧ୍ୟାନବଳେ ॥
ଅନାଥ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସଂସାର ହିତେ ଭାଗବତ ॥
ସୁଜନପାଦ ଶିରେ ଧରି ।
କହିଲି ଗୀତବନ୍ଧ କରି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାଜଦୂତଗମନେ ଭଗବତ୍ପ୍ରଶ୍ନୋ ନାମ ପଞ୍ଚସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଟ୍‌ସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଉଦ୍ଧବ ମନ୍ତ୍ରଣାରୁ ହରି । ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ବିଜେ କରି ॥
ପାଣ୍ଡବେ ହେଲେ ଆନନ୍ଦିତ । ଛସ୍ତରି ଅଧ୍ୟାୟ ଚରିତ ॥

ମୁନି କହନ୍ତି ଭାବ ବହି ।
ଆନନ୍ଦେ ରାଜାମୁଖ ଗୃହିଁ ॥(କ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ପରୀକ୍ଷିତ ଶୁଣ ।
ସୁଧର୍ମା ମଧ୍ୟେ ନାରାୟଣ ॥
ଉଦ୍ଧବେ ପଚାରିଲେ ଯାହା ।
ଶୁଣ ତୁ ଏକମନେ ତାହା ॥
ଉଦ୍ଧବ ଯଦୁସଭା ମଧ୍ୟେ ।
ନାରଦ ବାକ୍ୟ ଅନୁବାଦେ ॥
ସଭାଜନଙ୍କ ମନ ଜାଣି ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗୃହିଁ ଭଣି ॥
ରାଜାଙ୍କ ଦୂତର ବଚନ ।
କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବ ସମାଧାନ ॥
ସର୍ବଜ୍ଞପଣ ଅଛି ତାର ।
ଯାଦବକୁଳ ମନ୍ତ୍ରୀବର ॥
ପବିତ୍ର ମଧୁର ବଚନ ।
ହରଷ କରି ସର୍ବ ମନ ॥
କୃଷ୍ଣ ସମୀପେ ଯୋଡ଼ି କର ।
ବୋଲେ ଉଦ୍ଧବ ମନ୍ତ୍ରୀବର ॥ ୧

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ଭଗବାନ ।
ସଂସାର ହିତେ ତୋର ଜନ୍ମ ॥
ନାରଦମୁନି ଯାହା କହି ।
ତୁ ତାହା ଜାଣୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ପିତୃଭଗିନୀସୁତ କର୍ମ ।
ଶରଣ ରକ୍ଷଣ ତୋ ଧର୍ମ ॥
ପାଣ୍ଡୁନନ୍ଦନ ଅନୁରାଗେ ।
ଉତ୍ସବ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞେ ॥
ହୋଇବ ଜରାସନ୍ଧ ହତ ।
ଏ ବେନି କାର୍ଯ୍ୟ ମୋର ମତ ॥ ୨
ଏଣୁ ଆମ୍ଭର ବଡ଼ ଲାଭ ।
ହୋଇବ ଶୁଣ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ତୋହର ଯଶ ମଞ୍ଚେ ଥିବ ।
ରାଜାଙ୍କ ଦୁଃଖ ନାଶ ଯିବ ॥୩,୪
ଜରାସନ୍ଧର ବୀରପଣ ।
ନିଶ୍ଚେ ତୁ ଜାଣୁ ନାରାୟଣ ॥
ଦଶସହସ୍ର ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ ।
ବଳ ବହଇ ସେ ନୃପତି ॥
ଏଣୁ ବିଷମ କର୍ମ ତାର ।
କ୍ଷତ୍ରିଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବଳୀୟାର ॥
କେହି ନୁହନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧେ ସମ ।
ସମରେ ସମ ଏକା ଭୀମ ॥ ୫
ଅବଶ୍ୟ ଭୀମ ମାଲଯୁଦ୍ଧେ ।
ମାରିବ ଘୋର ରଣ ମଧ୍ୟେ ॥
ସୈନ୍ୟ ତେଇଶି ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ।
କେ ପାରେ ରଣେ ତାକୁ ଜିଣି ॥
ଭିକ୍ଷୁକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଚନ ।
ସର୍ବଦା ନ କରେ ସେ ଆନ ॥ ୬
ଏଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ ହୋଇ ।
ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ସଙ୍ଗେ ତୁହି ॥
ଭିକ୍ଷୁକ ରୂପେ ଯଜ୍ଞଦ୍ୱାରେ ।
ମାଗିବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଭାରେ ॥
ସତ୍ୟ କରାଇ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧେ ।
ଭୀମ ମାରିବ ତାକୁ ବାଦେ ॥
କେବଳ ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ସମର ମଧ୍ୟେ ଥିବୁ ତୁହି ॥ ୭

ତୋର ମହିମା ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ଶିବ ବିରଞ୍ଚି ପ୍ରଜାପତି ॥
ରାଜାଏ ବନ୍ଦିମୋକ୍ଷ ହୋଇ ।
ଆନନ୍ଦେ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ॥
କାମିନୀ ମଧ୍ୟେ ତୋର ଯଶ ।
କହି ହୋଇବେ ମନେ ତୋଷ ॥
ଆମ୍ଭାର ବନ୍ଦୀ ବିମୋକ୍ଷଣ ।
ସେ ଜରାସନ୍ଧର ମରଣ ॥
ନନ୍ଦ ଗୋକୁଳେ ଗୋପୀଗଣ ।
ଯେ ଯଶ କରନ୍ତି ଗାୟନ ॥
ଗଜ-କୁମ୍ଭୀର ମୋକ୍ଷ କଥା ।
ରାବଣ ବଧି ଆଣି ସୀତା ॥
କଂସର ବନ୍ଧନୁ ନିସ୍ତାରି ।
ତୋହର ପିତା ଗର୍ଭଧାରୀ ॥
ମୁନି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନୁମତେ ।
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ବନ୍ଧୁ ଯେତେ ॥
ଯେସନେ ତୋର ଯଶ ଗାଇ ।
ତୋର ଭଜନେ ବହୁଁ ଦେହୀ ॥୮,୯
ଭୋ ନାଥ ଜରାସନ୍ଧ ମଲେ ।
ରାଜାଏ ନିସ୍ତରିବେ ଭଲେ ॥
ହୋଇବ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଯଜ୍ଞ ।
ଆମ୍ଭର ଥିବ ଯେବେ ଭାଗ୍ୟ ॥୧୦
ଏମନ୍ତ ଉଦ୍ଧବ ବଚନ ।
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଷମନ ॥
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ଯଦୁବୃନ୍ଦେ ।
ଉଦ୍ଧବ ଗ୍ରହିଁ ସାଧୁବାଦେ ॥
ଉଦ୍ଧବେ କରନ୍ତି କଲ୍ୟାଣ ।
ଏବେ ହୋ ପରୀକ୍ଷିତ ଶୁଣ ॥୧୧
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥକୁ ହେଲେ ସଜ ॥
ସାତ୍ୟକି ଦାରୁକ ବଦନ ।
ହରଷେ ଗ୍ରହିଁ ଭଗବାନ ॥
ବୋଇଲେ ରଥ ସଜ କର ।
ଗୁରୁଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ॥
କୃଷ୍ଣର ଯେତେକ କାମିନୀ ।
ସୁତ ସମ୍ପଦ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥

କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ସଜ ହୋନ୍ତି ।
ବିବୁଧେ ଗଗନେ ଦେଖନ୍ତି ॥
ଦାରୁକ ସାଜି ନିଜ ରଥ ।
ମିଳିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଅଗ୍ରତ ॥
ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ ରଥେ ହରି ।
ଶଙ୍ଖ ଶବଦେ ବିଜେ କରି ॥୧୨,୧୩
ତକ୍ଷଣେ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ।
ଚଳନ୍ତେ ଶୁଭେ ମୁଖଗୋଳ ॥
ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦି ବାଦ୍ୟଘୋଷ ।
କମ୍ପେ ଗଗନ ଭୂମିଦେଶ ॥୧୪
ନର କୁଞ୍ଜର ଅଶ୍ୱ ରଥେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶିବିକା ସହିତେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଅନୁପଥେ ଯାନ୍ତି ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ତାରାପନ୍ତି ॥
କୋଳେ ବସାଇ ସୁତ ସୁତା ।
କୃଷ୍ଣକାମିନୀ ପତିବ୍ରତା ॥
ଦିବ୍ୟବସନ ପରିଧାନ ।
କୁଙ୍କୁମ ସୁଗନ୍ଧ ଲେପନ ॥
ଖଡ଼ଗ ଚର୍ମ ଧନୁହସ୍ତେ ।
ବୀରେ ଆବୋରି ଯୂଥେ ଯୂଥେ ॥
ଓଟ ମହିଷ ଗୋରୁ ନର ।
ଗର୍ଦ୍ଦଭ ଅଶ୍ୱ ଅଶ୍ୱତର[୧] ॥
ଯାନ ଶକଟେ କରି ଘର ।
ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ତମ୍ବୁଦ୍ୱାର ॥
ହସ୍ତୀଙ୍କ ଉପରେ ଅମାରି[୨] ।
ଆନନ୍ଦେ ଯାନ୍ତି ପରିବାରୀ ॥
ଏ ଆଦି ସକଳ ସମ୍ଭାର ।
ଚଳନ୍ତେ ଶୋହେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର ॥୧୫,୧୬
ଗମନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ସଇନି ।
ପ୍ରଳୟ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଉତ୍ତମ ଧ୍ୱଜ ଛତ୍ର ପାଟ ।
ଗ୍ଭମର କଳସ କିରୀଟ ॥
ବିବିଧ ଶସ୍ତ୍ରମାନ ସାଜେ ।
ଝଲକେ ରବିରଶ୍ମି ତେଜେ ॥
ଘୋର ଶବଦ ଘରଷଣେ ।
ଜଳଧି ଯେହ୍ନେ ଉର୍ମିଗଣେ ॥

୧. ଅଶ୍ୱତର—ଖଚର । ୨. ଅମାରି—ହାତୀ ଉପରେ ବସିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଉପର ଆବରଣ (ଛାତ) ଯୁକ୍ତ ଆସନ ।

ବିଷମ କଲ୍ଲୋଳ ସଙ୍କୁଳ ।
ବିରାଜେ ଯଦୁଭୋଜ ବଳ ॥୧୭
କୃଷ୍ଣ ଆଦେଶେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଉପଗତ ॥
ହରିଚରଣେ ନମସ୍କାରି ।
ହୃଦେ ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଧରି ॥
ମୁକୁନ୍ଦ ଦରଶନ ଫଳେ ।
ଚଞ୍ଚଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଗଗନ ମାର୍ଗେ ମୁନି ଗଲେ ।
ଦୂତ ଯେ ଥିଲା କୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ॥
ରାଜାଙ୍କ ଦୁଃଖ କୃଷ୍ଣ ଜାଣି ।
ଦୂତର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ଭଣି ॥
ହେ ଦୂତ କହ ଯାଇ ବେଗେ ।
ବନ୍ଧନ-ନୃପତିଙ୍କ ଆଗେ ॥
ଭୟ ନ କର ତୁମ୍ଭେ କେହି ।
ମାରିବି ଜରାସନ୍ଧ ମୁହିଁ ॥୧୮, ୧୯
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଦୂତ ଗଲା ।
ରାଜାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେଶ କହିଲା ॥
ଦୂତବଚନ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ରାଜାଏ ନିଗୁଢ଼ ବନ୍ଧନେ ॥
ଛାଡ଼ିଲେ ଘୋରବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ।
କୃଷ୍ଣର ଦର୍ଶନେ ଉତ୍ସୁକ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ମନ ଦେଇ ।
ରାତ୍ର ଦିବସେ ପଥ ଗ୍ରହିଁ ॥୨୦
ଗୋବିନ୍ଦ ବସି ନିଜ ରଥେ ।
ଗମନ କଲେ ରାଜପଥେ ॥
ଆନର୍ତ୍ତ ସଉବୀର ପୁରୀ ।
ମରୁଭୁବନ ବେଗେ ତରି ॥
ତକ୍ଷଣେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଜିଣି ।
ବନ ପର୍ବତ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ବିବିଧ ପୁର ଗ୍ରାମ ବାସ ।
ବନ ଗହନ ନାନା ଦେଶ ॥୨୧
ଦୃଷଦ୍ୱତୀ ଯେ ସରସ୍ୱତୀ ।
ପଥ ଲଙ୍ଘିଲେ ଯଦୁପତି ॥
ପାଞ୍ଚାଳ ମତ୍ସ୍ୟଦେଶ ଜିଣି ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଚକ୍ରପାଣି ॥

ମିଳି କରନ୍ତି ଶଙ୍ଖନାଦ ।
ଖଣ୍ଡିଲା ସଂସାର ବିଷାଦ ॥୨୨
ଶଙ୍ଖଶବଦ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ତୋଷମନେ ॥
ଗୁରୁ ସୁହୃଦ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
କୃଷ୍ଣଦର୍ଶନ ଅନୁରାଗେ ॥
ଗୀତ ଶବଦେ ନାଦବାଦ୍ୟ ।
ବିପ୍ରେ ମଙ୍ଗଳ ବେଦନାଦ ॥
କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି ପଥେ କରି ।
ମଙ୍ଗଳେ ଶୁଭେ ହରି ହରି ॥
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଯାଇ ।
କିବା ଉପମା ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ପ୍ରାଣ ଆଗମେ ମୃତଦେହି ।
ଯେହ୍ନେ ଉଠଇ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ॥୨୩, ୨୪
ନିଶ୍ଚଳ ଚିତ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମ ଆଖି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ସ୍ନେହ ହୃଦେ ବହି ।
ଅନେକ ଦିନେ ଭେଟ ପାଇ ॥
ହୃଦେ ଲଗାଇ ପୁନଃ ପୁନଃ ।
ନିବିଡ଼େ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥୨୫
କମଳା ଥାଇ ଯାର ଦେହେ ।
ସେ ଦେହ ଛୁଇଁ ସ୍ନେହ ମୋହେ ॥
ନିର୍ମଳ ହୋଇ କମ୍ପେ ଦେହ ।
ନୟନ ଯୁଗୁଁ ବହେ ଲୁହ ॥
ହରଷେ ତନୁ ପୁଲକିଲା ।
ଲୋକ ବେଭାର ପାସୋରିଲା ॥୨୬
ଆନନ୍ଦେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଛାଡ଼ି ।
ଭୀମ ଉଠନ୍ତେ କର ଯୋଡ଼ି ॥
ମାତୁଳପୁତ୍ର ପାଇ କୋଳେ ।
ଆଶ୍ଳେଷେ ଭିଡ଼ିଲା ପ୍ରେମଭୋଳେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଅର୍ଜୁନକୁ କୋଳେ ।
ବସାଇ ଅତି ସୁଖ ଭୋଳେ ॥
ନକୁଳ ସହଦେବ ଦୁଇ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ଶିର ଦେଇ ॥
ପ୍ରଣାମ କଲେ ପୁଣ ପୁଣ ।
ସଙ୍ଗେ ଯେ ଥିଲେ ବିପ୍ରଗଣ ॥

ତାହାଙ୍କ ପାଦେ ଦେଇ କର ।
ନମିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
କୁଳବୃଦ୍ଧଙ୍କ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
କପାଳେ ବେନି କର ଦେଇ ॥
ଯେ ଯାହା ମାନ୍ୟେ ମାନ୍ୟ କରି ।
ଅର୍ଜୁନ କର କରେ ଧରି ॥୨୭, ୨୮
କୁରୁ ସୃଞ୍ଜୟ କଇକୟ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଖି ସ୍ନେହମୋହ ॥
ସୂତ ମାଗଧ ବନ୍ଦୀଜନ ।
ଗନ୍ଧର୍ବ ଉପମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ॥
ମୃଦଙ୍ଗ ପଟହ ଶବଦ ।
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ବୀଣା ବାଦ୍ୟ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣେ କୃଷ୍ଣମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବେଦ ଗାଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦେ ଆଗେ ଆଗଭରି ।
ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଅପସରୀ ॥
ସୁହୃଦଗଣେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକଙ୍କ ଶିଖାମଣି ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପୁରେ ମିଳି ॥୨୯-୩୧
କୁଞ୍ଜରେ ମଦ ଗନ୍ଧ ପାଣି ।
ସିଞ୍ଚନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର ଧରଣୀ ॥
ଚିତ୍ରପତାକା ଧ୍ୱଜ ସ୍ତମ୍ଭ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ତୋରଣ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ॥
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଘେନି ।
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ କାମିନୀ ॥
ସେବନ୍ତି ନାନା ଉପହାରେ ।
ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତେ ପୁରଦ୍ୱାରେ ॥୩୨
ମାଣିକ୍ୟ ଦୀପ ଜଳାରନ୍ଧ୍ରେ ।
ପ୍ରକାଶେ ନାନା ପରିବନ୍ଧେ ॥
ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଗନ୍ଧବାସେ ।
ସେ ଗନ୍ଧ ବ୍ୟାପେ ଦଶଦିଶେ ॥
ନାନା ପତାକା ଗୃହିପାଶେ ।
ସୁନ୍ଦର ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳସେ ॥
ରଜତଗିରି ଶୃଙ୍ଗ ପ୍ରାୟେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପୁର ଶୋହେ ॥
ଆନନ୍ଦ ମନେ ହୃଷୀକେଶ ।
ପାଣ୍ଡବ ଭୁବନେ ପ୍ରବେଶ ॥୩୩

କୃଷ୍ଣ ଆଗମ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ସେ ପୁରେ ଯେତେକ ତରୁଣୀ ॥
ନରଲୋଚନ ପାନପାତ୍ର[୧] ।
ଭାବେ ତୃଷିତ ବେନି ନେତ୍ର ॥
ଦେଖିବା ଅର୍ଥେ ଭାବ ସୁଖେ ।
ଧାଇଁଲେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସୁକେ ॥
କେଶ ବସନ ଅସମ୍ଭାଳେ ।
ଚରଣ ନ ରହେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଭୋଳେ ତେଜିଲେ ଘରଦ୍ୱାର ।
ଶଯ୍ୟାରେ ତେଜି ନିଜ ବର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ସଧେ ।
ଧାଇଁଲେ ରାଜପଥ ମଧ୍ୟେ ॥୩୪
ବେଷ୍ଟିତ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ।
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ॥
ନାନା ସୁବାଦ୍ୟେ ଦିଗ ପୂରେ ।
କେ ଯାଇ ଉଠେ ବୃକ୍ଷ ପରେ ॥
ଜଗତୀ ଅଟ୍ଟାଳୀ ପାଚେରୀ ।
ଆରୋହି ଲଜ୍ଜା ଦୂର କରି ॥
ନିଜ ଯୁବତୀଗଣ ସାଥେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଦିବ୍ୟରଥେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
ଗୁରୁ ଗଉରବ ନ ଗଣି ॥
କୃଷ୍ଣ ସୁନ୍ଦରରୂପ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲେ ଚର୍ମଆଖି ॥
ଅନ୍ତରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ନୟନେ ସ୍ୱାଗତ ପଚାରି ॥୩୫
କୃଷ୍ଣ କାମିନୀ ମଧ୍ୟେ ବସି ।
ତାରାମଣ୍ଡଳେ ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପୁରନାରୀ ଗ୍ରହିଁ ।
କି ପୁଣ୍ୟ କଲେ ଏ ଗୋ ସହି ॥

ଦେଖ ଗୋ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ।
ରୂପେ ଗଞ୍ଜଇ କୋଟି କାମ ॥
ସୁରଙ୍ଗମୁଖି ମନ୍ଦହାସେ ।
ଜୀବନ ବାନ୍ଧେ କାମପାଶେ ॥
ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ତା ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ ।
ଲୋଚନେ ବିସ୍ତାରି ଅନଙ୍ଗ ॥୩୬
ଏମନ୍ତେ ନାରୀ ଭାବୁଁ ମନେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ପୁରଜନେ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୁଜଦଣ୍ଡେ ।
କୃଷ୍ଣେ ଭେଟିଲେ ରାଜଦାଣ୍ଡେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ ଅଶ୍ରୁମୁଖେ ।
ତରିଲେ ଭବବନ୍ଧ ଦୁଃଖେ ॥
ରାଜାର ଅନ୍ତଃପୁର ଜନେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହରଷ ନୟନେ ॥
ଅଭିଗମନେ ଅନୁସରି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରାଜପୁରେ ଭରି ॥୩୭, ୩୮
ଉତ୍ସବ କେ ପାରିବ ବର୍ଣ୍ଣି ।
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ କୁନ୍ତୀ ଶୁଣି ॥
ଯେ ହରି ତ୍ରିଭୁବନ ନାଥ ।
ଲୋକବେଭାରେ ଭ୍ରାତୃସୁତ ॥
ନିଜ ପଲ୍ୟଙ୍କୁ ଉଠି ବେଗେ ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ବଧୂ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ॥
କୋଳେ ବସାଇ ଭଗବାନ ।
ଆନନ୍ଦେ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥୩୯
ଗୋବିନ୍ଦେ ଆଣି ନିଜ ପୁରେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ସ୍ନେହଭରେ ॥
ଆନନ୍ଦସିନ୍ଧୁ ଜଳେ ବୁଡ଼ି ।
ପୂଜାର କର୍ମପଥ ହୁଡ଼ି ॥୪୦
ପିତୃଭଗିନୀ ଗୁରୁନାରୀ[୨] ।
ଚରଣେ ନମିଲେ ମୁରାରି ॥

ସୁଭଦ୍ରା ଦ୍ରୌପଦୀର ସଙ୍ଗେ ।
ନମିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଦଯୁଗେ ॥୪୧
ଦ୍ରୁପଦସୁତା ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ତକ୍ଷଣେ କୁନ୍ତୀର ବଚନେ ॥
ପୂଜିଲେ ଯଥା ଅନୁମାନେ ।
ଯେ ଯାହା ଯେ ବିଧି ବିଧାନେ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ସତ୍ୟଭାମା ସତୀ ।
ଭଦ୍ରା କାଳିନ୍ଦୀ ଜାମ୍ବବତୀ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମଣା ସତ୍ୟା ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ।
ଏ ଅଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣର ପ୍ରମଦା ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ କୃଷ୍ଣନାରୀ ।
ପୂଜିଲେ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ॥୪୨, ୪୩
ଏମନ୍ତେ ଧର୍ମର ନନ୍ଦନ ।
ସୁଖେ ନିବେଶି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
ସକଳ ଜନ ତୁଲେ ହରି ।
ନିତ୍ୟେ ନୂତନ ପୂଜା କରି ॥୪୪
ପୂର୍ବେ ଅର୍ଜୁନ ତୁଲେ ହରି ।
ଖାଣ୍ଡବବନ ଦାହ କରି ॥
ଅଗ୍ନିର କରି ଉପକାର ।
ମୟ ଦଇତ୍ୟ କଲେ ପାର ॥
ତାର ନିର୍ମିତ ମାୟାସଭା ।
କିବା ଉପମା ଆମ୍ଭେ ଦେବା ॥
ସେ ସଭାମଧ୍ୟେ ହୃଷୀକେଶ ।
ଭାବେ ରହିଲେ କେତେ ମାସ ॥
ଅର୍ଜୁନ ତୁଲେ ନାରାୟଣ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ବୀରଗଣ ॥
ରଥେକ କରି ଆରୋହଣ ।
ନିଜେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଦେଶ ବନ ॥୪୫, ୪୬
ସେ ହରି ଚରଣ ପଙ୍କଜେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଭଜେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଗମନଂ ନାମ ଷଟ୍‌ସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

୧. ନରଲୋଚନ ପାନପାତ୍ର—ଜନତାଙ୍କ ଲୋଚନ ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ଶନୀୟ । ୨. ଗୁରୁନାରୀ—ଗୁରୁଜନ ସ୍ଥାନୀୟା ନାରୀଗଣ ।

ସପ୍ତସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦୁର୍ଜୟ ଜରାସନ୍ଧ ବଧ । ସତସ୍ତରିରେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧ ମନେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଏକଦିନେ ॥
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଧର୍ମସୁତ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଚ୍ୱରିଭ୍ରାତ ॥
ସୁସାଧୁ ବ୍ରହ୍ମଋଷିଜନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଚ୍ୱରିବର୍ଣ୍ଣ ॥
ବୃଦ୍ଧେ ଅଛନ୍ତି ପୂଜାଭାବ ।
ସ୍ୱଜ୍ଞାତି ସମ୍ବନ୍ଧୀ ବାନ୍ଧବ ॥
ଏହାଙ୍କୁ କରି ସାବଧାନ ।
ଚ୍ୱହିଁଣ କୃଷ୍ଣର ବଦନ ॥
ସଭାରେ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବୋଲେ ନୃପବର ॥୧,୨
ଭୋ ଦେବ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ।
ଯେ ରାଜସୂୟର ବିଧାନେ ॥
ତୋର ବିଭୂତି ଦେବଗଣ ।
ପବିତ୍ର ପରମକାରଣ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତୋର ପାଦଗତେ ।
ପୂଜିବି ମହାଯଜ୍ଞମତେ ॥
ଏଣୁ ମୋହର ମନ ଖେଦ ।
କର ତୁ ଏ ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପାଦ ॥ ୩
ତୋର ଚରଣ ଅବିରତେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଚିନ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ॥
ନିଶ୍ଚଳଚିତ୍ତେ କରି ଧ୍ୟାନ ।
ମୁଖେ ଗୁଣନ୍ତି ତୋର ନାମ ॥
ସେବନ୍ତି ଉପବାସ ବ୍ରତେ ।
ବେଦ ବଚନ ଶାସ୍ତ୍ରମତେ ॥
ସେ ତୋତେ କରନ୍ତି ପ୍ରଣାମ ।
ତୁ ଅପବର୍ଗର[1] କାରଣ ॥ ୪
ହେ ଦେବଦେବ ନରହରି ।
ଯେ ତୋର ପାଦେ ସେବା କରି ॥
ସେବାର ଫଳେ ଯେତେ ଲାଭ ।
ଉଭୟ ଲୋକେ ଅନୁଭବ ॥
ଏ ସଭାଲୋକର ସମ୍ମୁଖେ ।
ତୁ ଏବେ ଦେଖାଅ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଯେ ତୋତେ ଭଜେ ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତେ ।
ଯେ ଅବା ନ ଭଜଇ ତୋତେ ॥
ଏ ବେନି ଲୋକଙ୍କର ଗତି ।
ପ୍ରକାଶ କର ଦାଶରଥି ॥
କୁରୁ ସୃଞ୍ଜୟ ସଭା ମଧ୍ୟେ ।
ଏ ଲୋକେ ଦେଖନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦେ ॥ ୫
ତୁ ଯେ ନିର୍ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମସାର ।
ମିତ୍ର ଅଇରି ନାହିଁ ତୋର ॥
ଏ ସର୍ବଭୂତେ ତୋର ବାସ ।
ଏଣୁ ବୋଲାଉ ସମଦୃଶ ॥
ସ୍ୱସୁଖ ଅନୁଭବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ସେବକେ ହେଉ ସୁରଦ୍ରୁମ[2] ॥
ସେବାର ଅନୁରୂପେ ଦେଇ ।
ଏଣେ ତୋ ବିପରୀତ ନାହିଁ ॥ ୬
ଏମନ୍ତେ ଧର୍ମସୁତ ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସଭାମଧ୍ୟେ ଶୁଣି ॥
ଅଳପ ହାସ୍ୟେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ରାଜାମୁଖ ଚ୍ୱହିଁ ॥
ଶୁଣ ହୋ ଶତ୍ରୁ-କରଷଣ[3] ।
ଏ ତୋର ଉତ୍ତମ ପ୍ରମାଣ ॥
ତୋହର ପୁଣ୍ୟ ଯଶ ବାଣୀ ।
ଭଲେ ଭୁବନଲୋକେ ଜାଣି ॥
କଲ୍ୟାଣବାଣୀ ରାତ୍ରି ଅନ୍ତେ ।
ସୁଜନେ ସୁମରିବେ ନିତ୍ୟେ ॥ ୭
ଶୁଣ ଏ ଯଜ୍ଞର ମହିମା ।
ଅଧିକ କି ଦେବା ଉପମା ॥
ଋଷି ଦେବତା ପିତୃଗଣ ।
ଏ ପୁଣ୍ୟ ଯଜ୍ଞରେ ତର୍ପଣ ॥
ସୁହୃଦ ଆଦି ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ।
ଏଣେ ତାହାଙ୍କ ସୁଖ ହେତୁ ॥ ୮
ସମରେ ସର୍ବ ନୃପ ଜିଣି ।
ତୁ ବଶ କର ଏ ଧରଣୀ ॥
ସର୍ବସମ୍ଭାର ଗୃହେ ଧର ।
ସୁଖେ ତୁ ମହାଯଜ୍ଞ କର ॥ ୯
ଏ ଯେ ତୋହର ଚ୍ୱରିଭ୍ରାତ ।
ଦିଗପାଳଙ୍କ ଅଂଶେ ଜାତ ॥
ମୁହିଁ ଦୁର୍ଜୟ ସୁରାସୁରେ ।
ଭାବେ ଖଟିବି ତୋ ପୟରେ ॥
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ମୋର ସେବକ ଯେତେ ଜନ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଇହ ପରଲୋକେ ।
ଥୋଇଣ ଥାଇ ନାନା ସୁଖେ ॥
ତେଜ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯଶ ଶିରୀ ।
ନାନା ବିଭୂତି ଆଦି କରି ॥
କେହି ନ ପାରେ ତାଙ୍କୁ ଜିଣି ।
ମୋର ଶରଣ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଦେବେ ନ ପାରନ୍ତି ଯାହାକୁ ।
କି ଭୟ ମନୁଷ୍ୟ ରାଜାକୁ ॥୧୦, ୧୧
ଭାବେ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସସୁତ ।
ଶୁଣ ସୁମନେ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣବାଣୀ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ନୃପମଣି ॥
ଚ୍ୱରିଦିଗକୁ ଚ୍ୱରି ଭାଇ ।
ପେଷିଲେ କୃଷ୍ଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ॥
ତକ୍ଷଣେ ବିଷ୍ଣୁ ତେଜ ରାଶି ।
ବେଗେ ତାହାଙ୍କ ଦେହେ ପଶି ॥

୧. ଅପବର୍ଗ—ମୋକ୍ଷ । ୨. ସୁରଦ୍ରୁମ—କଳ୍ପବୃକ୍ଷ । ୩. ଶତ୍ରୁ-କରଷଣ—ଶତ୍ରୁ ଦମନକାରୀ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦିଶନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁ ତେଜ କାନ୍ତି ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନରପତି ॥୧୨
ଦକ୍ଷିଣଦିଗେ ସହଦେବ ।
ତକ୍ଷଣେ ପେଷିଲେ ମାଧବ ॥
ସୃଞ୍ଜୟବଳ ସଙ୍ଗେ ଦେଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ନକୁଳକୁ ଗ୍ରହିଁ ॥
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗେ ତୁମ୍ଭେ ଚଳ ।
ସଙ୍ଗେ ଘେନିଣ ମତ୍ସ୍ୟବଳ ॥
ଅର୍ଜୁନ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ହରି ।
ବୋଲନ୍ତି କରେ କର ଧରି ॥
ଉତ୍ତରଦିଗେ ଯାଅ ତୁହି ।
ମୋହର ନିଜ ଭାବ ବହି ॥
କୈକୟବଳ ସଙ୍ଗେ ଘେନ ।
ଆନନ୍ଦେ ଚଳ ହେ ଅର୍ଜୁନ ॥
ପୁଣି ଅନାଇ ବୃକୋଦର ।
ବୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ମଦ୍ର ରାଜନବଳ ସଙ୍ଗେ ।
ଭୀମ ତୁ ଚଳ ପୂର୍ବଦିଗେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ରାଜାଙ୍କୁ କରି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ॥
ବହନ ଆଣ ଗ୍ରରି ଭାଇ ।
ଯକ୍ଷସମ୍ଭାର ସଙ୍ଗେ ଲଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ଗଲେ ସେ ରାଜା ନିମନ୍ତ୍ରଣେ ॥୧୩
ରାଜାଙ୍କୁ ବଳେ ଛଳେ ଜିଣି ।
ଧନ ସମ୍ପଦ ବେଗେ ଆଣି ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପାଶେ ଦେଲେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମୀପେ କହିଲେ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣିମା ଗୋବିନ୍ଦ ।
ଘୋର ଦୁର୍ଜୟ ଜରାସନ୍ଧ ॥
ତାହାକୁ ନ ପାରିଲୁ ଜିଣି ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ରାଜା କରନ୍ତେ ମନେ ଧ୍ୟାନ ।
ତକ୍ଷଣେ ଜାଣି ଭଗବାନ ॥
ଉଦ୍ଧବ ବାକ୍ୟ ସୁମରଣ ।
କରି ଉଠିଲେ ନାରାୟଣ ॥୧୪, ୧୫

ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ତୁଲେ ହରି ।
ତକ୍ଷଣେ ବିପ୍ରରୂପ ଧରି ॥
ମିଳିଲେ ଯାଇ ଗିରିବରେ ।
ଦୁର୍ଗମ ଜରାସନ୍ଧପୁରେ ॥
ଅତିଥିବେଶେ ତାର ଦ୍ୱାରେ ।
ମିଳିଲେ ଭିକ୍ଷୁକ ବେଭାରେ ॥
ଗୃହସ୍ଥଧର୍ମ ଭିକ୍ଷୁ ପୂଜା ।
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ[୧] ଜରାସନ୍ଧ ରାଜା ॥
ତାର ସମୀପେ ଭଗବାନ ।
ସୁସ୍ୱରେ କଲେ ସାମଗାନ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ଛଦ୍ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ ବହି ॥
କୃଷ୍ଣର ବେଦନାଦ ଶୁଣି ।
ଚକିତ ହୋଇ ନୃପମଣି ॥
ମନେ ବିଗ୍ରରେ ଜରାସୁର ।
ଏ ତ ଅପୂର୍ବ ବିପ୍ରବର ॥
ମିଳିଲେ ମୋହର ନଗରେ ।
କିସ ମୁଁ ଦେବଇଁ ଏହାରେ ॥
ଆଜ ଜୀବନ ମୋର ଧନ୍ୟ ।
ଉତ୍ତମ ବିପ୍ରେ ଦେବି ଦାନ ॥
ଏମନ୍ତେ ମନେ ବିଗ୍ରରିଲା ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ତାର ବଦନ ଗ୍ରହିଁ ହରି ।
କହନ୍ତି ଅଞ୍ଜଳି ପ୍ରସାରି ॥୧୬, ୧୭

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଶୁଣ ଧାର୍ମିକ ନୃପବର ।
ଅନେକ ଦୂରେ ଆମ୍ଭ ଘର ॥
ତୋର ମହିମା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଆମ୍ଭେ ଅଇଲୁ ପଥଶ୍ରମେ ॥
ତୋର କୁଶଳ ହେଉ ସୁଖେ ।
ଯାହା ମାଗିବୁ ଆମ୍ଭେ ମୁଖେ ॥
ସନ୍ତୋଷେ ଦେବୁ ନୃପବର ।
ଏ ଧର୍ମେ ବିଳମ୍ବ ନ କର ॥୧୮
ତୁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଶିରୋମଣି ।
ଆମ୍ଭେ ଅଇଲୁ ଯଶ ଶୁଣି ॥

ସଂସାର ଦୁଃଖର କାରଣ ।
ତିତିକ୍ଷୁ ବୋଲାନ୍ତି ଯେ ଜନ ॥
ତାର ଅଦେୟ କିଛି ନାହିଁ ।
ଦୁର୍ଲଭ ମାଗିଲେ ସେ ଦେଇ ॥
ଅସାଧୁ ବୁଦ୍ଧି ଯେତେ ନର ।
କିବା ଅକାର୍ଯ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ॥
ଜାଣି ନ ଜାଣି ସୁଖ ଲାଭେ ।
କର୍ମ କରନ୍ତି ପଶୁଭାବେ ॥
ବିପାକେ[୨] ଫଳ ବିପରୀତ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଗୋପୀନାଥ ॥
ବଦାନ୍ୟ ଦେହୀ ଯେ ବୋଲାଇ ।
ଅଦେୟ ବସ୍ତୁ ତାର ନାହିଁ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହିତେ ସର୍ବ ଦେଇ ।
ତାହାକୁ ବୋଲି ପୁଣ୍ୟଦେହୀ ॥
ସମଦରଶୀ ଚିତ୍ତ ଯାର ।
ମିତ୍ର ଅଇରି ନାହିଁ ତାର ॥୧୯
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଅନିତ୍ୟ ଶରୀରେ ।
ନିର୍ମଳ ଯଶ ଏ ସଂସାରେ ॥
ପୁଣ୍ୟପୁରୁଷେ ଯାହା ଗାଇ ।
ତାହା ନ ସଞ୍ଚେ ଦେହ ବହି ॥
ନିଷ୍ଫଳ ତାହାର ଜୀବନ ।
ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ସର୍ବଜନ ॥
ତା ସୁଖ ନାହିଁ ବେନିଲୋକେ ।
ଜୀବନ ବହେ ଦୁଃଖ ଶୋକେ ॥୨୦
ପୁଣ୍ୟପୁରୁଷ ପୂର୍ବକାଳେ ।
ଥିଲେ ଯେ ଏ ମହୀମଣ୍ଡଳେ ॥
ଯେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ମହୀପତି ।
ଯେ ରନ୍ତିଦେବ ଉଞ୍ଛବୃତ୍ତି ॥
ଶିବି ନୃପତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ବଳି ଯେ ବିରୋଚନସୁତ ॥
ବ୍ୟାଧ କପୋତ ଆଦି ଯେତେ ।
ଅଧ୍ରୁବ ଦେହେ ଧ୍ରୁବପଥେ ॥
ଗମିଲେ ପୁଣ୍ୟଫଳେ ସୁଖେ ।
ଯଶ ରହିଲା ତିନିଲୋକେ ॥୨୧

୧. ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ—ବିପ୍ରଭକ୍ତ । ୨. ବିପାକେ—ପରିଣାମରେ ।

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ନୃପମଣି ॥
ସ୍ୱର ଆକୃତି ପରିମାଣେ ।
ହସ୍ତ କର୍କଶ ଧନୁର୍ଗୁଣେ ॥
ଦେଖି କରଇ ବିଗ୍ରହଣ ।
ନିଶ୍ଚେ ଏ ନୁହନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥
ପୂର୍ବେ ଏହାଙ୍କୁ ଅଛି ଦେଖି ।
ଏମନ୍ତ ମନେ ଉପଲକ୍ଷି ॥୨୨
ପୁଣି ବିଗ୍ରହେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
ଅତିଥି ଲଙ୍ଘିବି କେମନ୍ତେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପେ ହୋଇ ଛନ୍ନ ।
ଯେବେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ମାଗେ ଦାନ ॥
ଏହାକୁ ନାହିଁ ମୋର ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ମୋହର ଦ୍ୱାରେ ଏ ଅତିଥି ॥
ଏହାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚେ ଦେବି ଦାନ ।
ଯେବେ ମାଗିବେ ମୋ ଜୀବନ* ॥୨୩
ବଳି ରାଜାର ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
ବିଷ୍ଣୁ ମିଳିଲେ ବିପ୍ରଛଳେ ॥
ତିନି ଚରଣେ ମହୀ ଦେଲା ।
ତା ଯଶ ସଂସାରେ ରହିଲା ॥
ବିଷ୍ଣୁ ନାଶିଲେ ତାର ଦୁଃଖ ।
ଭୁଞ୍ଜେ ଅଛିଦ୍ର ନିତ୍ୟସୁଖ ॥
ମନ୍ତ୍ରୀବଚନ ନ ଶୁଣିଲା ।
ଯେଣୁ ତା ପୂର୍ବଭାଗ୍ୟ ଥିଲା ॥୨୪, ୨୫
କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହିତେ ଯେ ନ ରହି ॥
ଧନ ଜୀବନ ଧିକ ତାର ।
ନିର୍ମଳ ଯଶ ନାହିଁ ତାର ॥୨୬
ଏମନ୍ତେ କରି ଅନୁମାନ ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ବୋଲଇ ବଚନ ॥
ଭୋ ବିପ୍ରବରେ ମାଗ ଦାନ ।
ଦେବଇଁ ସତ୍ୟ ମୋ ବଚନ ॥
ଏ ଧର୍ମେ ବିଳମ୍ବ ନ କର ।
ମାଗିଲେ ଦେବି ଆଜ ଶିର ॥୨୭

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣି ତାହାର ସତ୍ୟବାଣୀ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ତୁ ପୁଣ୍ୟଯଶ ନୃପମଣି ।
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ଯଶ ଶୁଣି ॥
ଅଇଲୁଁ ଦୁଃଖେ ଦୂରପଥ ।
ଯେଣୁ ତୁ ପୁରୁଷ ମହତ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦିଅ ଯୁଦ୍ଧ ଦାନ ।
ଅନ୍ୟଥା ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ॥
ଅନ୍ୟ ସମରେ ନାହିଁ ସଧ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦିଅ ବାହୁଯୁଦ୍ଧ ॥
ଯେବେ ତୋ ଇଷ୍ଟଧର୍ମ ସତ୍ୟ ।
ଆମ୍ଭେ କହିବୁ ଶୁଣ ତତ୍ତ୍ୱ ॥୨୮
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜନ୍ମ ଆମ୍ଭେ ତିନି ।
ଏବେ ତୁ ନ ପାରିଲୁ ଚିହ୍ନି ॥
ତା ଶୁଣି ଚକିତ ରାଜନ ।
ଗ୍ରହିଁ କରଇ ଅନୁମାନ ॥
କି ଏ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଦ୍ୟାଧର ।
ମନୁଷ୍ୟ ରାକ୍ଷସ କିନ୍ନର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ କାହିଁ ଏତେ ତେଜ ।
କର୍କଶ ଧନୁର୍ଗୁଣେ ଭୁଜ ॥
ନିଶ୍ଚେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତିନିରୂପ ।
ପୁଣି କହନ୍ତି ପଦ୍ମମୁଖ ॥
ଶୁଣ ନୃପତି ଶିରୋମଣି ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ପାରିଲୁ ଚିହ୍ନି ॥
ଦେଖ ଏ ବୀର ବୃକୋଦର ।
ବାମେଟି ଅର୍ଜୁନ ଏହାର ॥
ଏହାଙ୍କ ମାତୁଳର ସୁତ ।
ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ବସୁଦେବ ସୁତ ॥
ମୁଁ ତୋର ରିପୁ ମହାବଳ ।
ଜିଣିଲି ସପ୍ତଦଶ ବେଳ ॥
ବେଳେ ଜିଣିଲୁ ମୋତେ ତୁହି ।
ତା ଶୁଣି କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥୨୯
ଉଚ୍ଚେ ହସିଲା ଜରାସନ୍ଧ ।
ବୋଲଇ ତୁ ଯେ ବଡ଼ ମନ୍ଦ ॥
କୋପେ ବୋଲଇ କୃଷ୍ଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ସତ୍ୟ ଯେ କରିଅଛି ମୁହିଁ ॥
ସଂଗ୍ରାମ ମୋହର ଉଚିତ ।
ତୁ ପୁଣି ସମରେ ନିସତ[୧] ॥
ପଳାଇ ଗଲୁ ମୋର ଭୟେ ।
ଏବେ ଭଣ୍ଡିଲୁ କୂଟମୋହେ ॥
ମଥୁରା ଛାଡ଼ି ଜଳେ ପଶି ।
ଏବେ ଛଳିଲୁ ମୋତେ ଆସି ॥
ସମୁଦ୍ରେ ପଶିଲୁ ଶରଣ ।
ତୋହର ତୁଲେ କାହିଁ ରଣ ॥୩୦, ୩୧
ଏ ଯେ ଅର୍ଜୁନ ସଖା ତୋର ।
ତୁଲ୍ୟ ବୟସ ନୁହେଁ ମୋର ॥
ଏହାର ଦେହେ ନାହିଁ ବଳ ।
ଏ କାହିଁ ହେବ ମୋର ତୁଲ ॥
ଏ ମୋର ତୁଲ୍ୟ ବଳୀ ଭୀମ ।
ଏ ଜାଣେ ବାହୁଯୁଦ୍ଧ ଧର୍ମ ॥୩୨
ଏମନ୍ତ ବୋଲି କୋପଭରେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ନିଜ ପୁରେ ॥

୧. ନିସତ—ନିର୍ବଳ, ଭୀରୁ ।

* ଯୁଦ୍ଧରେ ସତର ଥର ପରାଜିତ ହେବାପରେ ଜରାସନ୍ଧ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହ ଆଉ ଥରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ କରି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସ୍ଥିର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଗଧ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଡକାଇ କହିଲା—"ଯଦି ମୁଁ ଏଥର ବାସୁଦେବକୁ ଜିଣିବି, ତେବେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଧୀନ ହୋଇ ସର୍ବଦା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବି; କିନ୍ତୁ ଯଦି ମୁଁ ପୁଣି ପରାଜିତ ହେବି, ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେବି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋ କାରାଗାରରେ ରୁହ ।" ଏପରି କହି ଜରାସନ୍ଧ ୨୩ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସୈନ୍ୟ ଘେନି ମଥୁରା ଆକ୍ରମଣ କଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ ଭଗବାନ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପରି ପରାଜିତ ହେବାର ଲୀଳା କରି ପଳାୟନ କଲେ । ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜରାସନ୍ଧ ନିଜକୁ ବିଜୟୀ ମନେକରି ମଗଧ ଫେରି ଆସିଲା ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ତିର ସହ ପୂଜା କଲା । ଏ ଘଟଣା ପରଠାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଜରାସନ୍ଧର ପୂଜ୍ୟଭାବ ବଢ଼ି ଯାଇଥିବାରୁ ସେ ଛଦ୍ମବେଶୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ମଧ୍ୟ ଦାନ ଦେବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେଲା ନାହିଁ ।

ବୁଲାଇ ବେନି ଗଦା ହସ୍ତେ ।
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତେ ॥
ଗଦାଏ ଭୀମହସ୍ତେ ଦେଲା ।
ସମର କର ତୁ ବୋଇଲା ॥
ଆପଣେ ଗଦା ହସ୍ତେ ଧରି ।
ରଣେ ପଶିଲା ଆଗସରି ॥ ୩୩
ସଂଗ୍ରାମେ ଭୀମ ଜରାସନ୍ଧ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦେବବୃନ୍ଦ ॥
ଏମନ୍ତେ ନିଜ ବଳ ଆଛି ।
ଗଦା ସମରେ ପଞ୍ଝାପଛି ॥
ରଣେ ଦୁର୍ମଦ ବେନି ବୀର ।
ଘୂରାଇ କରନ୍ତି ପ୍ରହାର ॥
ଶବଦ ଯେହ୍ନେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ।
ଶୁଭଇ ବେନି ଦେହେ ପଡ଼ି ॥ ୩୪
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଗଦା ଗ୍ଭଳି ।
କୋପେ ପିଟନ୍ତି ଭୁଜ ତୋଳି ॥
ସମରେ ମତ୍ତଗଜ ପ୍ରାୟେ ।
ଗଦା ପିଟନ୍ତି ବେନି ଦେହେ ॥
ବଜ୍ର ଶବଦେ ଦିଗ ପୂରେ ।
ମାଗଧ ଭୀମର ସମରେ ॥ ୩୫, ୩୬
ଏମନ୍ତେ ବେନି ଗଦା ତୋଳି ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟେ ପ୍ରହାରନ୍ତି ବଳୀ ॥
ପିଟନ୍ତି ଭୁଜଯୁଗେ ବେଗେ ।
ଗଦାଏ ଭାଜି ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ॥
କଟି ଜଘନ ଉର କନ୍ଧେ ।
ବଜ୍ର ଶବଦ ଘୋରନାଦେ ॥
ଭାଜି ପଡ଼ିଲେ ଗଦା ତଳେ ।
ହସ୍ତୀ କି ଯୁଝି ଘେନି ଡାଳେ ॥ ୩୭
ସେ ବେନି ଗଦା ଯହୁଁ ଗଲା ।
ଅନେକ କୋପ ଉପୁଜିଲା ॥
ମୁଷ୍ଟି ଉଞ୍ଚାଇ ମହାକୋପେ ।
ପ୍ରହାର କରନ୍ତି ସମ୍ମୁଖେ ॥
ଶୁଭଇ ବଜ୍ର ଘଡ଼ଘଡ଼ି ।
ପୁଣ ପ୍ରହାରନ୍ତି ଗ୍ଭପୋଡ଼ି ॥
ଏମନ୍ତେ ବଢ଼ିଲା ସଂଗ୍ରାମ ।
ଦଇବେ ବେନି ବୀରେ ସମ ॥

ନିରତେ ସମର ବଢ଼ିଲା ।
ସପତବିଂଶ ଦିନ ଗଲା ॥ ୩୮-୪୦
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପ୍ରବେଶ ।
କୃଷ୍ଣ ଯେ ଥିଲେ ଭୀମ ପାଶ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଦନ ଭୀମ ଗ୍ଭହିଁ ।
କହିଲା ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ ॥
ଏହାକୁ ନ ପାରିବି ମୁହିଁ ।
ଉପାୟ ଥିଲେ କହ ତୁହି ॥ ୪୧
ଭୀମ ବଚନେ ନାରାୟଣ ।
ଚିନ୍ତିଲେ ଜରାର ମରଣ ॥
ଜରାରାକ୍ଷସୀ ଜନ୍ମକାଳେ ।
ସନ୍ଧାନ କଲା ବେନି ଫାଳେ ॥
ବୋଇଲା ହୁଅ ତୁ ଅକ୍ଷୟ ।
ଯେ ଜାଣିପାରେ ଏ ଉପାୟ ॥
ତୋରେ ଚିରିବ ବେନିଫାଳେ ।
ଖଣ୍ଡେ ଉଡ଼ିବ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ଖଣ୍ଡେ ପଡ଼ିବ ସିନ୍ଧୁଜଳେ ।
ଦହିବ ବଡ଼ବା ଅନଳେ ॥
ତେବେ ସେ ତୋହର ମରଣ ।
ଏ କଥା ଜାଣି ନାରାୟଣ ॥
ଭୀମ ଶରୀରେ ନରହରି ।
ବିଜୟ ନିଜ ତେଜ ଭରି ॥
ଜରାର ମରଣ ଉପାୟ ।
ତୃଣ ଉପାଡ଼ି ଦେବରାୟ ॥
ଭୀମେ ଦେଖାଇ ନରହରି ।
ଚିରିଲେ ବେନିଫାଳ କରି ॥ ୪୨, ୪୩
ତକ୍ଷଣେ ଗ୍ଭହିଁ ବୃକୋଦର ।
ଶବଦ କଲା ମହାଘୋର ॥
ଉତ୍ତାନେ ପଡ଼ିଥିଲା ଭୀମ ।
ଦେହେ ବସିଲା ଗରୁତମ ॥
ଜରାକୁ ପକାଇଲା ତଳେ ।
ତକ୍ଷଣେ ଉଠି ମହାବଳେ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜେ ଘୋରନାଦ ।
କରି ଧଇଲା ବେନି ପାଦ ॥
ଆକର୍ଷି ପାଦେ ପାଦ ମାଡ଼ି ।
ଉପର ପାଦ ହସ୍ତେ ତାଡ଼ି ॥

ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ।
ବେଗେ ଫାଟିଲା ମଳଦ୍ୱାର ॥
ହୁଙ୍କାର ନାଦେ ମହାବଳ ।
ତକ୍ଷଣେ କଲା ବେନିଫାଳ ॥ ୪୪, ୪୫
ଦେବେ ତା ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଖଣ୍ଡେ ଫିଙ୍ଗିଲା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ॥
ଆର ଖଣ୍ଡକ ଭୂମିଗତେ ।
ପଡ଼ିଲା କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତେ ॥
ଗଜ ଯେସନେ ବୃକ୍ଷଡାଳ ।
ଲୀଳାଏ କରେ ବେନିଫାଳ ॥
ଏକଇ ଚରଣ ବୃଷଣ ।
ଜଘନ କଟି ପୃଷ୍ଠ ସ୍ତନ ॥
ଏକଇ ଭୁଜ ଅଂଶ ଧରି ।
ଯେହ୍ନେ କରତେ ଶିର ଚିରି ॥
ଏକଇ ନାସାପୁଟ କର୍ଣ୍ଣ ।
ଚକ୍ଷୁ କପୋଳ ଦେଖି ଜନ ॥
ଶୁଭଇ ହାହାକାର ବାଣୀ ।
ଭୀମ ଉଠିଲା ତାହା ଶୁଣି ॥
ଜରାସନ୍ଧର ପାଦ ଧରି ।
ବୁଲାଇ ଅନ୍ତରାଳ କରି ॥
ବଡ଼ବାନଳେ ପକାଇଲା ।
ଏମନ୍ତେ ଶତ୍ରୁ କ୍ଷୟ ଗଲା ॥
ତକ୍ଷଣେ ପାର୍ଥ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଧଇଲେ ବୃକୋଦର ହସ୍ତ ॥
ଜୟ ଶବଦେ ନରହରି ।
ଭୀମକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥ ୪୬, ୪୭
ଜରାସନ୍ଧର ପୁତ୍ର ଆଣି ।
ନୃପ ଆସନେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବସାଇ ନିଜ ଜନ ମଧ୍ୟେ ।
କୃଷ୍ଣ ସଞ୍ଚିଲେ ରାଜପଦେ ॥
ବନ୍ଧନେ ଯେତେ ରାଜା ଥିଲେ ।
ତାହାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ସୁମରିଲେ ॥
ପର୍ବତ ଦ୍ରୋଣୀ ମଧ୍ୟଗତେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବିଜେ ପାଦଗତେ ॥ ୪୮
ସେ ହରିଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ଶରଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ରାଜସୂୟଯଜ୍ଞାରମ୍ଭେ ଜରାସନ୍ଧବଧୋ ନାମ ସପ୍ତସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଷ୍ଟସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଯେତେ ରାଜାଙ୍କୁ ଜରାସନ୍ଧ । ସ୍ୱଗୃହେ କରିଥିଲା ରୋଧ ॥
କୃଷ୍ଣ ତାହାଙ୍କୁ କଲେ ତ୍ରାଣ । ଅଠସ୍ତରିରେ ଏ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାଜା ଶୁଣ ।
ରିପୁ ସଂହାରି ନାରାୟଣ ॥
ଗିରି ଗହନେ ବନମାଳୀ ।
ରାଜା ନିରୋଧ ସ୍ଥାନେ ମିଳି ॥
ଜରା ନିରୋଧ ଦୁଃଖ ସହି ।
ଯେତେ ନୃପତି ଛନ୍ତି ତହିଁ ॥
ଶୁଣ ହେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ସୁତ ।
ବେନି ଅୟୁତ ଅଷ୍ଟଶତ ॥
ଦିଗ ବିଜୟେ ଜରାସୁର ।
ଲୀଳାଏ ଜିଣି ନୃପବର ॥
ବନ୍ଧନ କରିଅଛି ବଳେ ।
ସର୍ବ ନୃପତି ଏକମେଳେ ॥
ମଳିନ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ।
ତୃଷିତେ ଶୁଖିଛି ବଦନ ॥
କ୍ଷୁଧାରେ କମ୍ପଇ ଶରୀର ।
ବନ୍ଦୀଭୁବନ ଅନ୍ଧକାର ॥
ଦ୍ୱାରକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନିରୋଳି ।
ବିଜୟ କଲେ ବନମାଳୀ ॥
ପୂର୍ବ ପର୍ବତେ ରବି ଯେହ୍ନେ ।
କିରଣ ପ୍ରକାଶେ ଗଗନେ ॥
ଶରୀର ଶ୍ୟାମଘନ ପ୍ରାୟେ ।
ପୀତବସନ ଜନ ମୋହେ ॥୧,୨
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦେ ସାଜେ ।
ରତ୍ନ ମେଖଳା କଟି ମାଝେ ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ଗ୍ରିବ କର ।
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଚକ୍ରଧର ॥
ପଦ୍ମର ପ୍ରାୟ ନେତ୍ର ହୋଇ ।
ରଙ୍ଗ ନୟନ ବିରାଜଇ ॥

ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକରକୁଣ୍ଡଳ ॥
ହାର କିରୀଟ ରତ୍ନମୟେ ।
କରେ କଙ୍କଣ ଜନ ମୋହେ ॥୩,୪
କଣ୍ଠେ ବିରାଜେ ରତ୍ନମଣି ।
ରବି କିରଣ ପ୍ରାୟ ଜାଣି ॥
ହୃଦେ ଲମ୍ବଇ ବନମାଳ ।
ମୋହନ ମଦନ ଗୋପାଳ ॥
ଦେଖି ସକଳ ନୃପମଣି ।
ଅମୃତନିଧି ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ପିଇବା ପ୍ରାୟ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ।
କି ଅବା ଲିହିବେ ଜିହ୍ୱାରେ ॥
ଆଘ୍ରାଣ କରି ନାସାରନ୍ଧ୍ରେ ।
ହୃଦେ ଭିଡ଼ିବେ ବାହୁବନ୍ଧେ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାବେ ନୃପବରେ ।
ନମିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୟରେ ॥୫,୬
ଲଭିଲେ କୃଷ୍ଣ ଦରଶନ ।
ହରିଲେ ରୋଧ ଶ୍ରମମାନ ॥
କରଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥ ୭

ରାଜାନ ଊଚୁଃ

ନମସ୍ତେ ଦେବ ଦେବବର ।
ପ୍ରପନ୍ନଜନ ଦୁଃଖହର ॥
ଅବ୍ୟୟ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ।
ଶରଣଜନଙ୍କ ଜୀବନ ॥
ଘୋର ସଂସାର ଅନ୍ଧକୂପେ ।
ଆମ୍ଭେ ଭ୍ରମିଲୁ ଅତି ଦୁଃଖେ ॥
ଅନାଥନାଥ ତୋ ମହିମା ।
ଆମ୍ଭେ ନ ଜାଣୁ ଗୁଣସୀମା ॥

ତୋହର ଗତି ଚକ୍ରଧର ।
ନ ଜାଣେ ଶିବ ବେଦବର ॥
ଏଣୁ ତୁ ଦୁର୍ଲଭ ସଂସାରେ ।
ଶୁଣ କହିବୁ ତୋ ଛାମୁରେ ॥ ୮
ଏ ଯେ ମାଗଧ ଜରାସନ୍ଧ ।
ଏହାକୁ ନ ବୋଲିବା ମନ୍ଦ ॥
ଏ ତୋର ଅନୁଗ୍ରହେ ହରି ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବଳେ ବନ୍ଦୀ କରି ॥
ଥୋଇଲା ଧରି ଏ ପର୍ବତେ ।
ତୋ ମୁଖ ଦେଖିବାର ଅର୍ଥେ ॥
ଏ ଆମ୍ଭ ରାଜ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ କଲା ।
ଯେଣୁ ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଥିଲା ॥ ୯
ଯେ ରାଜମଦେ ମତ୍ତ ହୋଇ ।
ତାହାର ଶ୍ରେୟ ଲାଭ କାହିଁ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ହୋଇ ରତ ।
ମିଥ୍ୟାସମ୍ପଦ ମଣେ ସତ୍ୟ ॥୧୦
ଅଜ୍ଞାନମତେ ହୋଇ ଭୋଳ ।
ମୃଗତୃଷ୍ଣାକୁ ମଣେ ଜଳ ॥
ନିବିଡ଼ ମାୟାର ବିକାରେ ।
ବସ୍ତୁ ବିଗ୍ରହେ ଅବସ୍ତୁରେ ॥୧୧
ଆମ୍ଭେ ସକଳେ ପୂର୍ବ ଦେହେ ।
ଶ୍ରୀମଦେ ନଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ମୋହେ ॥
ଏ ଭୂମି ଜିଣିବାର ଆଶେ ।
ଘୋର ସଂକଟ ରଣ ତ୍ରାସେ ॥
ଏକ ଆରକେ ରିପୁପଣେ ।
ପ୍ରଜା ନାଶିଲୁ ଅକାରଣେ ॥
ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦୟପଣ କଲୁଁ ।
ତୋର ମହିମା ପାସୋରିଲୁଁ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ରିସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ନିକଟେ ନ ଦେଖି ମରଣ ।
କୁମତି ବୁଦ୍ଧି ଆଚରଣ ॥୧୨
ତୁ ପୁଣି କାଳରୂପେ ହରି ।
ବଳେ ନାଶିଲୁ ଆମ୍ଭ ଶିରୀ ॥
ଏ ପୁଣ ତୋର ଅନୁଗ୍ରହ ।
ଆମ୍ଭର ଗଲା କଷ୍ଟ ମୋହ ॥
ଏବେ ସୁମରି ତୋ ଶରଣେ ।
ପଶିଲୁ ଅଭୟ ଚରଣେ ॥୧୩
ଏ ମୃଗତୃଷ୍ଣା ପ୍ରାୟ ରାଜ୍ୟ ।
ଏଣେ ଆମ୍ଭର ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ॥
ଏ ଛିଦ୍ର ଜଳଘଟ ପ୍ରାୟ ।
ନିତି ପତନ ଏହି କାୟ ॥
ସର୍ବରୋଗର ମୂଳଭୂମି ।
ସଦା ଅନିତ୍ୟେ ପଥଶ୍ରମୀ ॥
ଏଣେ ଆମ୍ଭର ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଶୁଣିବା ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ॥
କର୍ମକରଣ ଯଜ୍ଞମେଳେ ।
କର୍ଣ୍ଣରୋଚନ କ୍ରିୟାଫଳେ ॥
ଏଣେ ଆମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ତୁହି ॥
ତୋ ପାଦପଦ୍ମେ ଅବିରତ ।
ନିରତେ ଥିବ ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ॥
ତୋର ସ୍ମରଣେ ଆମ୍ଭ ମନ ।
ଦଣ୍ଡେ ନ ଛାଡୁ ଭଗବାନ ॥
ସଂସାର ଭ୍ରମଣେ ଆମ୍ଭର ।
ବିସ୍ମର ନାହିଁ ଚକ୍ରଧର ॥୧୪, ୧୫
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାସୁଦେବ ହରି ।
ପରମ ଆତ୍ମା ତୁ ମୁରାରି ॥
ପ୍ରଣତଜନ କ୍ଳେଶ ହର ।
ନମୋ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାମୋଦର ॥୧୬
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ।
ରାଜାଙ୍କ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥
ଶରଣ୍ୟ କରୁଣାସାଗର ।
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ରାଜାଙ୍କ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥୧୭

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ତୁମ୍ଭର ଚିତ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚଳେ ।
ଆଜହୁଁ ମୋ ପାଦକମଳେ ॥
ହେଉ ବୋଇଲେ ଭଗବାନ ।
ଏ ମୋର ନିଶ୍ଚିତ ବଚନ ॥୧୮
ତୁମ୍ଭେ କହିଲ ସତ୍ୟବାଣୀ ।
ମୁହିଁ ସନ୍ତୋଷ ତାହା ଶୁଣି ॥
ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ମତ୍ତେ ।
ସମ୍ପଦ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ॥
ଗର୍ବ ଯେ ବହନ୍ତି ମନରେ ।
ନିଶ୍ଚେ ମୁଁ ନାଶଇ ତାହାରେ ॥୧୯
ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ ନାମେ ରାଜା ।
ନୃପ ନହୁଷ ମହାତେଜା ॥
ଅଙ୍ଗନୃପତିସୁତ ବେଣ ।
ନାରକାସୁର ଦଶାନନ ॥
ଦେବ ଦାନବ କୁଳେ ଜାତ ।
ଥିଲେ ଯେ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟେ ମତ୍ତ ॥
ତାହାଙ୍କୁ କଲି ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ।
ଯେଣୁ ହୋଇଲେ ବୁଦ୍ଧିନଷ୍ଟ ॥୨୦
ତୁମ୍ଭେ ସକଳେ ଏହା ଜାଣି ।
ଏ ଦେହ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଯଜ୍ଞେ ପୂଜିଲ ମୋ ଚରଣ ।
ପାଳିବ ନିଜ ପ୍ରଜାଗଣ ॥
ଧର୍ମସେବନ ରାତ୍ରଦିନେ ।
ନିଜ ସନ୍ତତି ସାବଧାନେ ॥
ଦୁର୍ଗତି ବିଭବ ବିମୁଖେ ।
ଜନ୍ମ ସଞ୍ଚିତ ଦୁଃଖସୁଖେ ॥
କର୍ମକଷଣ ହାନି ଲାଭ ।
ଗତ ଆଗତେ ସମଭାବ ॥
ଏତେ ଗହନେ ତୁମ୍ଭେ ଥାଇ ।
ମୋର ଚରଣେ ଚିତ୍ତ ଦେଇ ॥
ମାୟାସଂସାରେ ଯେତେ ଭ୍ରମ ।
କରନ୍ତେ ନୋହୁ ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରମ ॥
ଏ ଦେହ ଆଦି ମୋହ ଯେତେ ।
ନ ଲାଗୁ ତୁମ୍ଭ ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତେ ॥
ନିରତେ ହେଉ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ନିଶ୍ଚଳ ଚିତ୍ତେ ମୋର ଧ୍ୟାନ ॥
ପବିତ୍ର ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମପଥେ ।
ପଶିବ ମୋର ଦେହେ ଅନ୍ତେ ॥୨୧-୨୩

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଭକତବନ୍ଧୁ ଭଗବାନ ।
ରାଜାଙ୍କୁ କହି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ତାହାଙ୍କ ଅଭିଷେକ ଅର୍ଥେ ।
ନାରୀପୁରୁଷ ଶତେ ଶତେ ॥
ମାର୍ଜିନା କରି ସର୍ବରାଜା ।
ଗୋବିନ୍ଦ କରାଇଲେ ପୂଜା ॥୨୪
ଜରାସନ୍ଧର ପୁତ୍ର ହସ୍ତେ ।
ଭାବେ ଗୋବିନ୍ଦ ଅନୁମତେ ॥
ପୂଜା ଉଚିତେ ଅଳଙ୍କାର ।
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ବସ୍ତ୍ରସାର ॥
ରତ୍ନମୁକୁଟ ଶିରେ ଖଞ୍ଜି ।
ଉତ୍ତମ ଅନ୍ନ ଜଳ ଭୁଞ୍ଜି ॥
ନାନା ପ୍ରକାରେ ରାଜଭୋଗ ।
ତାମ୍ବୁଳ ଆଦି ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ॥୨୫, ୨୬
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ଆଦି କରି ।
ହାର କେୟୂର ହୃଦେ ଭରି ॥
କିବା ଉପମା ଦେବି ମୁହିଁ ।
ବେଦନା ଦୁଃଖ ପାର ହୋଇ ॥
ବରଷାକାଳ ଅନ୍ତେ ଯେହ୍ନେ ।
ଗ୍ରହ ବିରାଜନ୍ତି ଗଗନେ ॥୨୭
ବସାଇ ରତ୍ନମୟ ଯାନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କୋମଳ ବଚନେ ॥
ବୋଇଲେ ନିଜ ପୁରେ ଯିବ ।
ଯଜ୍ଞର ଆରମ୍ଭେ ଆସିବ ॥୨୮
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ପ୍ରସାଦେ ।
ରାଜାଏ ଚଳିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଦେଇ ମନ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନ ॥୨୯
କୃଷ୍ଣମହିମା ନିଜ ପୁରେ ।
କହିଲେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଆଗରେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ସୁଖେ ରହିଲେ ନିଜ ପୁରେ ॥୩୦

ଏମନ୍ତେ ଜରାସନ୍ଧ ମାରି ।
ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ତୁଲେ ହରି ॥
ଜରାନନ୍ଦନ ସହଦେବ ।
ଆନନ୍ଦେ ପୂଜିଲା ମାଧବ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗି ଅନୁଯାନ[୧] ।
ମିଳିଲା ଆପଣା ଭୁବନ ॥
ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ବନମାଳୀ ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ଶଙ୍ଖ ବଜାନ୍ତେ ଭଗବାନ ।
ହରଷ କରି ବନ୍ଧୁଜନ ॥

ଖଳମାନଙ୍କ ମୁଖେ ଦୁଃଖ ।
ହେଲେ ନିବେଶି ପଦ୍ମମୁଖ ॥୩୧, ୩୨
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ରାଜାଗଣ ।
ଶୁଣିଲେ ମାଗଧ ମରଣ ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଧର୍ମସୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ।
ସୁଖେ ସଞ୍ଚିଲେ ଦେବରାଜ ॥ ୩୩
ହରଷେ ଧର୍ମର କୁମର ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ସହୋଦର ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପ୍ରଜାଜନ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କଲେ ଭାବେ ମାନ୍ୟ ॥

ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ନାରାୟଣ ।
ବନ୍ଦିଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠି ଚରଣ ॥
ଯେମନ୍ତେ ଜରା ନାଶ ଗଲା ।
ସନ୍ଦେଶ କହି ନନ୍ଦବଳା ॥
ବସିଲେ ଧର୍ମସୁତ ପାଶେ ।
ଶୁଣି ନୃପତି ମନ ତୋଷେ ॥
ପୁଲକ କଲେ ରୋମରାଜି ।
ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରେ ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥୩୪, ୩୫
ସେ ହରି ଚରଣପଙ୍କଜ ।
ନମଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ଦ୍ୱିଜ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବନ୍ଦୀରାଜମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଅଷ୍ଟସପ୍ତତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଊନାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ *

ଊନାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜସୂୟେ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଇ ଅଗ୍ରେ ପୂଜା । ମାଇଲେ ଚେଦିଦେଶ ରାଜା ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ଜରାସନ୍ଧର ବଧ ଶୁଣି ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଅନୁଭବ ।
ଆତ୍ମା କଳ୍ପିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ ॥
ଯୁଧିଷ୍ଠି ବୋଲେ ପ୍ରିୟ ମନେ ।
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନେ ॥ ୧

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉବାଚ

ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଆଦି ଯେତେ ।
ଦେବ ଅଛନ୍ତି ଏ ଜଗତେ ॥
ତୋର ଦୁର୍ଲଭ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ଶିରେ ବହନ୍ତି ତୋଷ ହୋଇ ॥ ୨
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ମହାବାହୁ ।
ତୁ ଯେ ମୋହର ଆଜ୍ଞା ବହୁ ॥

ଏ ବଡ଼ ବିଡ଼ମ୍ବନ କର୍ମ ।
ତୁ ଆଦି ନିରଞ୍ଜନ ଧର୍ମ ॥
ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଅନନ୍ତ ।
ପରମଆତ୍ମା ତୁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
କର୍ମବନ୍ଧନ ତୋର ନାହିଁ ।
ତୁ ସର୍ବଭୂତେ ଦେହ ବହି ॥
ପ୍ରବେଶ ହେଉ ସର୍ବଜନେ ।
ଆଦିତ୍ୟ ଯେସନେ ଗଗନେ ॥୩,୪
ଗୁଣ ଗ୍ରହଣେ ତୁ ଅଜିତ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତୋହର ଭକତ ॥
ତାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ନାହିଁ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ମୁହିଁ ମୋହର ନ ବୋଲନ୍ତି ॥
ମୁହିଁ ମୋହର ଏ ଶରୀର ।
ଏମନ୍ତ ପଶୁଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ॥
ଏ ତୋର ମାୟାର ବିକାର ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଦାମୋଦର ॥ ୫

ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମହାଯତି ।
ଶୁଣ ହୋ ରାଜା କୁରୁପତି ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
କହି ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦତଳେ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ନରହରି ।
ଋତ୍ୱିଜ ଗ୍ରିବେଦୁଁ ବରି ॥ ୬
ଶ୍ରୀବେଦବ୍ୟାସ ଭରଦ୍ୱାଜ ।
ସୁମନ୍ତୁ ଗଉତମ ଦ୍ୱିଜ ॥
ଅସିତ ବଶିଷ୍ଠ ଚ୍ୟବନ ।
କବଷ ମହାତେଜା କଣ୍ୱ ॥
ସୁପୁଣ୍ୟ ମଇତ୍ରେୟ ଋଷି ।
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଭୃଗୁବଂଶୀ ॥
ଯେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ବାମଦେବ ।
ସୁମତି ଜୈମିନି ଅଥର୍ବ ॥
କ୍ରତୁ ପଇଳ ପରାଶର ।
ଗର୍ଗ ଗଉତମ କୁମର ॥

୧. ଅନୁଯାନ—ବିଦାୟ, ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ବୈଶମ୍ପାୟନ ମୁନିବର ।
କଶ୍ୟପ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୁମର ॥
ଧୌମ୍ୟ ଭାର୍ଗବ ପର୍ଶୁରାମ ।
ଆସୁରି ବୀତିହୋତ୍ର ନାମ ॥
ମଧୁଛନ୍ଦା ଯେ ବୀରସେନ ।
ଅକୃତବ୍ରଣ ମୁନିଜନ ॥
ବରିଲା ଧର୍ମର ନନ୍ଦନ ।
ଆବର ପୂଜି ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣ ॥
କୃପ ସହିତେ କୁରୁନାଥ ।
ସଙ୍ଗେ ଘେନାଇ ପୁତ୍ର ଶତ ॥
ବିଦୁର ଆଦି ବନ୍ଧୁ ଯେତେ ।
ମିଳିଲେ ଆଖଣ୍ଡଳପ୍ରସ୍ଥେ[୧] ॥୭-୧୦
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ।
ଯଜ୍ଞ ଉତ୍ସବେ ଆଗମନ ॥
ଭୂମିରେ ଯେତେ ନୃପଗଣ ।
ଯଜ୍ଞ ମଣ୍ଡଳେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ॥
ପ୍ରକୃତି[୨] ସଙ୍ଗତେ ମିଳିଲେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଯଜ୍ଞକାଳେ ॥୧୧
ଉତ୍ତମ ଶୁଭଲଗ୍ନ କାଳେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲଙ୍ଗଳେ ॥
କରନ୍ତି ଭୂମି କରଷଣ ।
ଶୁଭେ ମଙ୍ଗଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ॥
ଯଥା ଉଚିତ ବେଦମନ୍ତ୍ରେ ।
ଦୀକ୍ଷିତ କଲେ ଧର୍ମସୁତେ ॥୧୨
ଶଙ୍ଖେ ଉଦକ କୁଶ କରେ ।
ବିପ୍ରେ ବରିଲା ମନ୍ତ୍ରସ୍ୱରେ ॥
ସର୍ବ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରିଚ୍ଛଦ ।
କେ କହୁ ଯଜ୍ଞର ସମ୍ପଦ ॥
ପୂର୍ବେ ବରୁଣଯଜ୍ଞେ ଯେହ୍ନେ ।
ଧରଣୀ ପୂରିଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ॥
ବାସବ ଆଦି ଦିଗପାଳେ ।
ଭବ ବିରଞ୍ଚି ସିଦ୍ଧ ମେଳେ ॥୧୩
ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଦ୍ୟାଧର ନାଗ ।
ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ ଯେ ଉରଗ ॥
ଖଗ କିନ୍ନର ଯେ ଚାରଣ ।
ପତ୍ନୀ ସହିତେ ରାଜାଗଣ ॥

ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଯଜ୍ଞେ ଆସି ।
ସମ୍ପଦ ଦେଖି ପରଶଂସି ॥
କୃଷ୍ଣଭକତ ଯେତେ ନର ।
କିବା ସମ୍ପଦ ତାଙ୍କୁ ଦୂର ॥
ନାନାସମ୍ପଦ ସୁଖସୀମା ।
ଏ ସର୍ବ କୃଷ୍ଣର ମହିମା ॥
ରାଜାର ପୁରୋହିତ ଯେତେ ।
ଶୁଦ୍ଧ ଶରୀରେ ବେଦମତେ ॥
ରାଜସ୍ୱୀ ଯଜ୍ଞ କର୍ମ ବିଧି ।
କରାଇ ସକଳ ସମୃଦ୍ଧି ॥
ବରୁଣ ଯଜ୍ଞେ ଦେବଗଣେ ।
ଯେମନ୍ତେ ଥିଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣେ ॥୧୪,୧୫
ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବ ଦିନେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଶୁଦ୍ଧ ମନେ ॥
ଯାଜ୍ଞିକ ସଭାସଦ ଆଦି ।
ପାଦ ପୂଜନେ ଅର୍ଘ୍ୟବିଧି ॥
ଘେନି ମିଳିଲା ସଭାତଳେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଭ୍ରାତୃ ମେଳେ ॥
ରାଜୁସି ଯଜ୍ଞେ ମହାସଭା ।
ଅଛନ୍ତି ମୁନି ସର୍ବଦେବା ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ସଭା ଚାହିଁ ।
ସଂଶୟ ମନେ ବିଚାରଇ ॥
ଏ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବି କାହା ପାଦେ ।
ଭାଳଇ ସଂଶୟ ବିଷାଦେ ॥
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ରହି ଦୃଢ଼ ଭାବ ।
ତା ଦେଖି ବୋଲେ ସହଦେବ ॥୧୬-୧୮
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ।
ବୋଲଇ ରାଜା ମୁଖ ଚାହିଁ ॥
ଜାଣଇ କୃଷ୍ଣର ମହିମା ।
ସର୍ବଙ୍କ ପଣେ ଏକସୀମା ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ମୋର ଉଚିତ ଧର୍ମବାଣୀ ॥
ଏ ମହାସଭା ମଧ୍ୟଗତ ।
ଅର୍ଘ୍ୟକୁ ପାତ୍ର ଯେ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
ଦେଖ ଏ କୃଷ୍ଣର ଚରଣ ।
ଅନାଦି ପରମ କାରଣ ॥

ଏ ହରି ସର୍ବଦେବମୟେ ।
ସର୍ବେ ଅଛନ୍ତି ଏହା ଦେହେ ॥
ଏ କୃଷ୍ଣ ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ।
ଧନ ଜୀବନ ବେଦମନ୍ତ୍ର ॥୧୯
ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ଏହୁ ହରି ।
ଏହାର ଦେହେ ବିଶ୍ୱ ପୂରି ॥
ଯଜ୍ଞ ଆହୁତି ଭୋକ୍ତା ଏହୁ ।
ଯଜ୍ଞର କର୍ତ୍ତା ମହାବାହୁ ॥
ଏଟି ଅନଳ ଦେବଗଣ ।
ଏ ବେଦମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ॥
ଏହାର ଦେହେ ସାଂଖ୍ୟ ଯୋଗ ।
ଏଟି ଭୁଞ୍ଜଇ ହବିର୍ଭାଗ ॥୨୦
ନିତ୍ୟେ ଏ ଏକ ନୋହେ ଦୁଇ ।
ଏ ସର୍ବ ଜୀବ ଦେହେ ଥାଇ ॥
ଏ ମାୟାସୃଷ୍ଟି ଆତ୍ମା ଏହି ।
ମାୟା ପୁରୁଷ ଏ ବୋଲାଇ ॥
ଏହାର ମାୟା ତିନିଗୁଣ ।
ସ୍ଥିତି ପାଳନ ସଂହାରଣ ॥
କରଇ ଆତ୍ମଯୋଗ ବଳେ ।
ଲୀଳା ବିହାର ମହୀତଳେ ॥୨୧
ବିବିଧ କର୍ମଦାତା ଏହି ।
ବିପାକ କର୍ମ ଏ ଦିଅଇ ॥
ଏହାର ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗିମା ଭାବେ ।
ଜଗତ ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱଭାବେ ॥
ଧର୍ମାର୍ଥ କାମ ମୋକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ ।
ଥାନ୍ତି ଏହାର ପାଦଯୁଗେ ॥୨୨
ଏଣୁ ଏ ମହାବିଷ୍ଣୁ ପାଦେ ।
ଏ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦିଅ ତୁ ଆନନ୍ଦେ ॥
ସକଳ ଜୀବ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ ।
ଏଣେଟି ହୋଇବ ତର୍ପଣ ॥
ଯେଣୁ ଏ ସର୍ବଭୂତଦେହୀ ।
ଭେଦ ଅଭେଦ ଭାବ ନାହିଁ ॥
ଏହାର ପାଦେ ମହାଅର୍ଘ୍ୟ ।
ଦେଇ ତୁ ଲଭ ଚଉବର୍ଗ ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୂଜିବୁ ତୁ ଭଲେ ॥

୧. ଆଖଣ୍ଡଳପ୍ରସ୍ଥ—ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ । ୨. ପ୍ରକୃତି—ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ କର୍ମଚାରୀବୃନ୍ଦ ।

ସର୍ବଭୂତଙ୍କ ଆତ୍ମଭୂତ ।
ପ୍ରଭୁ ଅନନ୍ତ ଦଇବତ ॥
କର୍ମର ଫଳ ଏହା ପାଦେ ।
ଯେ ଜାଣି ସମର୍ପେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଏହାକୁ କର୍ମଫଳ ଦେଇ ।
ଅନ୍ତେ ଅନନ୍ତ ଫଳ ପାଇ ॥୨୩,୨୪
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣର ସ୍ୱଭାବ ।
ଜାଣି କହିଲା ସହଦେବ ॥
ଶୁଣି ସହଦେବ ବଚନ ।
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଜନ ॥
ସର୍ବେ କହନ୍ତି ସାଧୁବାଣୀ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ତାହା ଶୁଣି ॥
ପ୍ରଣୟ ପ୍ରିୟ ଭାବେ ଭୋଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦପାଦେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଢାଳେ ॥
ବେଦବଚନେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଢାଳି ।
ପାଦଉଦକ ଶିରେ ବୋଳି ॥
ପତ୍ନୀସହିତେ ଭ୍ରାତାଗଣ ।
ପୂଜିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ॥
ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଆଦି ଯେତେ ।
ନମିଲେ କୃଷ୍ଣ ପାଦଗତେ ॥୨୫-୨୭
ନାନାଭୂଷଣ ଅଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ଉତ୍ତମ ପୀତବସ୍ତ୍ର ବେନି ॥
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣ ପାଦେ ପୂଜି ।
ଅଶ୍ରୁ ମୁଞ୍ଚିଲେ ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥
ରୋମ ହରଷ ସର୍ବଦେହୀ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନ ପାରନ୍ତି ଚାହିଁ ॥୨୮
ଏମନ୍ତେ ସଭାଜନେ ଚାହିଁ ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ॥
ଶୁଭିଲା ଜୟ ଜୟ ବାଣୀ ।
ନମି ସମସ୍ତେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥
ଦେବେ କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ।
ତା ଦେଖି ଶିଶୁପାଳ ଉଠି ॥
କୋପେ ଅଧର କାମୋଡ଼ଇ ।
ଶୋଣିତ ଲୋଚନେ ଅନାଇଁ ॥
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦମଘୋଷ ବଳା ।
କୃଷ୍ଣର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥

କୃଷ୍ଣର ଗୁଣ କର୍ମ ତେଜ ।
କହଇ ତୋଳି ବେନି ଭୁଜ ॥
ସଭାଜନଙ୍କୁ କୋପ ମନେ ।
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନେ ॥୨୯,୩୦
ଈଶ୍ୱର ଚେଷ୍ଟା ଅନ୍ତରାଳ ।
ଦେଖ ଏ ଅତି ଦୁଷ୍ଟ କାଳ ॥
ନିଶ୍ଚେ ଏ ସତ୍ୟ ଶ୍ରୁତି ବାଣୀ ।
ଭବିଷ୍ୟେ ଯାହା ପରିମାଣି ॥
ବୃଦ୍ଧବଚନ ମହୀତଳେ ।
ଭାଙ୍ଗିବ ବାଳକର ବୋଲେ ॥
ସେ କଥା ହୋଇଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଏ ସଭାଜନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ॥୩୧
ହେ ସଭାଜନେ ମୋ ବଚନ ।
ଶ୍ରବଣେ ହୁଅ ସାବଧାନ ॥
ପାତ୍ର ଅପାତ୍ର ବେନି ମତେ ।
କୁଶଳେ ଜାଣ ତ ସମସ୍ତେ ॥
ବାଳବଚନ ତୁମ୍ଭେ କର ।
ଏ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ତୁମ୍ଭର ॥
ସଭାରେ ବସି ମତିଭ୍ରମ ।
କେମନ୍ତେ କଲ ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥୩୨
ଦେଖ ଏ ସଭାମଧ୍ୟଗତେ ।
ଉତ୍ତମପାତ୍ର ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ତପସ୍ୱୀ ବିଦ୍ୟା-ବ୍ରତଧର ।
ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧ ଯେ କଳେବର ॥
ଦେଖ ଉତ୍ତମ ଋଷିଗଣ ।
ଦେବେ ପୂଜନ୍ତି ଯା ଚରଣ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ ନୃପବର ।
କେ କହୁ ଗୁଣ ତାହାଙ୍କର ॥୩୩
ଏ ମହାସଭା ପୂଜା ଛାଡ଼ି ।
ବାଳ ବଚନେ ତୁମ୍ଭେ ବୁଡ଼ି ॥
ଏ ମହାସଭା ଦତ୍ତ ବଳି ।
ଅଜ୍ଞାନେ ବେନି ଭୁଜ ତୋଳି ॥
ଏ ସହଦେବ ଅନୁବାଦେ ।
ନେଇ ଢାଳିଲ କାକ ପାଦେ ॥
ଏ ଯଜ୍ଞସଭା ପୁରୋଡାଶ ।
କେମନ୍ତେ କାକ କଲା ଗ୍ରାସ ॥

ଦେଖ ଏ ନନ୍ଦପୁଅ ଶିଶୁ ।
ବ୍ରଜ ଗୋପାଳ କୁଳପାଂଶୁ ॥
ଏହାର ଗୁଣ କର୍ମ ନାହିଁ ।
କେମନ୍ତେ ବଳିଭୋଗ୍ୟ ହୋଇ ॥
ଏହାକୁ କେମନ୍ତେ ପୂଜିଲ ।
ବେଦବଚନ ନ ବୁଝିଲ ॥୩୪
ଏ ନାହିଁ ଚାରିବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟେ ।
ଆଶ୍ରମ କୁଳ ଧର୍ମ ବାଦେ ॥
ଏ ଥାଇ ଆପଣାର ମତେ ।
ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଜଗତେ ॥
ଏହାର ଗୁଣ କିଛି ନାହିଁ ।
କେମନ୍ତେ ଅର୍ଘ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ଏହି ॥୩୫
ପୂର୍ବେ ଯଯାତି ଶାପଫଳେ ।
ନୃପଆସନ ନାହିଁ କୁଳେ ॥
ନିତ୍ୟେ ଏ ମଦ୍ୟପାନେ ଭୋଳ ।
ନିଶ୍ଚୟ ନାହିଁ ଜାତି କୁଳ ॥
ଏ ତ ନୁହଁଇ ତୁମ୍ଭ ଭଲ ।
ଏହାକୁ କେମନ୍ତେ ପୂଜିଲ ॥୩୬
ଦେଖ ଏ ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଛାଡ଼ି ।
ଋଷି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସଙ୍ଗ ଏଡ଼ି ॥
ସମୁଦ୍ରମଧ୍ୟେ ଗୃହ କରି ।
ଜୀବନ ଅତି କଷ୍ଟେ ଧରି ॥
ନିତ୍ୟେ ପୀଡ଼ଇ ଜନ ପ୍ରଜା ।
କେମନ୍ତେ କଲ ଏହା ପୂଜା ॥
କେତେ କହିବା ଏହା ଗୁଣ ।
ଏ ନୋହେ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରମାଣ ॥
ଅଧିକେ ଦୋଷ ଗୁଣ ଯେତେ ।
ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ଏ ଜଗତେ ॥୩୭
ଏମନ୍ତ କହି ମନ୍ଦବାଣୀ ।
କୋପେ କମ୍ପଇ ନୃପମଣି ॥
ନିନ୍ଦା ପରୁଷ ତାର ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସଭାମଧ୍ୟେ ଶୁଣି ॥
ଚାହିଁଲେ ହସିତ ବଦନେ ।
ଶୃଗାଳ ବାକ୍ୟେ ସିଂହ ଯେହ୍ନେ ॥୩୮
ସେ ଦୁଷ୍ଟ ଶିଶୁପାଳ ବାଣୀ ।
ଏମନ୍ତେ ସଭାଜନେ ଶୁଣି ॥
ଦୁଃସହ ବଚନ ତାହାର ।
ଶୁଣି ଉଠିଲେ କୋପଭର ॥

ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଇ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ।
ଗମିଲେ ଯେ ଯାହା ମନ୍ଦିରେ ॥
ଚଳନ୍ତି ଅତି କୋପ ବହି ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ଶାପ ଦେଇ ॥
ବୋଲନ୍ତି କୋପଭର ହୋଇ ।
ଧର୍ମ ବଚନେ ମନ ଦେଇ ॥୩୯
ବିଷ୍ଣୁର ନିନ୍ଦା ଯହିଁ ଶୁଣି ।
ବିଷ୍ଣୁଭକତ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ସେ ଠାବ ତେଜି ଯେ ନ ଯାନ୍ତି ।
ନିଶ୍ଚୟେ ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥୪୦
ଏମନ୍ତେ ସଭାମଧ୍ୟେ ଗୋଳ ।
ପୂରିଲା ଦିଗ ଅନ୍ତରାଳ ॥
ଶୁଣି ପାଣ୍ଡବେ କୋପ ଭରି ।
ଧାଇଁଲେ କରେ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ମତ୍ସ୍ୟ କେକୟ ଯେ ସୃଞ୍ଜୟ ।
ଶସ୍ତ୍ର ଆୟୁଧ ବର୍ମ ଦେହ ॥
ବୋଲନ୍ତି ମାର ଶିଶୁପାଳ ।
ନିଶ୍ଚେ ପୂରିଲା ତାର କାଳ ॥
ଏମନ୍ତେ ବୋଲି ମହାରୋଷେ ।
ମିଳିଲେ ଶିଶୁପାଳ ପାଶେ ॥୪୧
ଦେଖି ସମ୍ଭ୍ରମେ ଶିଶୁପାଳ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଦୁଷ୍ଟ ମହାବଳ ॥
ଖଡ଼ଗ ଚର୍ମ ହସ୍ତେ ଧରି ।
ରହିଲା ସମର ଆବୋରି ॥
କୃଷ୍ଣର ପକ୍ଷେ ଯେତେ ଜନ ।
ତାହାଙ୍କୁ କରଇ ଭର୍ତ୍ସନ ॥
ରୋଷେ ଗର୍ଜିଇ ଘୋର ନାଦେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ସଭାମଧ୍ୟେ ॥୪୨
ଦେଖିଣ ତାର ବୀରପଣ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଆବୋରିଲେ ରଣ ॥
ପାଣ୍ଡବ ବଳ ପୃଷ୍ଠ ଭାଗେ ।
ମିଳିଲେ ଶିଶୁପାଳ ଆଗେ ॥
ଦୁରନ୍ତ ଚକ୍ରେ ଦାମୋଦର ।
ଛେଦିଲେ ଶିଶୁପାଳ ଶିର ॥

ଶିର କମଳ ତାର କଟି ।
ପଡ଼ିଲା ମହୀତଳେ ଲୋଟି ॥୪୩
ଦେଖି ତାହାର ରକ୍ତଶିର ।
ଜନେ କରନ୍ତି ହାହାକାର ॥
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ।
ଶୁଣି ସମ୍ଭ୍ରମ ମହୀପାଳ ॥
ଯେ ଶିଶୁପାଳ ପକ୍ଷେ ଥିଲେ ।
ମରଣ ଡରେ ପଳାଇଲେ ॥୪୪
ଶିଶୁପାଳର ମୃତପିଣ୍ଡ ।
ଚକ୍ରେ ହୋଇଣ ବେନି ଖଣ୍ଡ ॥
ପଡ଼ିଲା ମହାସଭା ତଳେ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ॥
ତାର ଶରୀରୁ ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି ।
ଶଶୀ ତପନ ପ୍ରାୟ କାନ୍ତି ॥
ପଶିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ଦେହେ ।
ଦେଖି ବିବୁଧେ କଲେ ଜୟେ ॥୪୫
ପୂର୍ବେ ସେ ବିଷ୍ଣୁଦ୍ୱାରପାଳେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ କରି ଅବହେଳେ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ଶତ୍ରୁପ୍ରାୟ ମଣି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାପେ ଜନ୍ମ ତିନି ॥
ଏ ମହୀତଳେ ତାଙ୍କ ଭ୍ରମ ।
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରାଇଲେ ଜନ୍ମ ॥
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁଭାବ ଘେନି ।
ଏ ତିନି ଜନ୍ମେ ଭାଇ ବେନି ॥
ଆଦି ଅସୁର ମହାବପୁ ।
ଜନ୍ମିଲେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ॥
ଅନୁଜ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ବୀର ।
ପୁଣି ଜନ୍ମିଲେ ସହୋଦର ॥
ବିଶ୍ରବାମୁନି ଘରେ ଯାଇ ।
ପୁଣି ରାକ୍ଷସ ଜନ୍ମ ହୋଇ ॥
ରାବଣ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନାମ ।
ସମରେ ନାହିଁ ସରିସମ ॥
ପୁଣି ଜନ୍ମିଲେ ଚେଦିଦେଶେ ।
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଦମଘୋଷ ବଂଶେ ॥

ଦନ୍ତବିକଟ ଶିଶୁପାଳ ।
ଘୋର ସମରେ ମହାବଳ ॥
ପୂର୍ବେ ନୃସିଂହରୂପେ ହରି ।
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ବିଦାରି ॥
ବରାହ ରୂପେ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧିଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ତେଜେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଘୋରତମ ।
ପୁଣି ଜନ୍ମିଲେ ରଘୁରାମ ॥
ଜାନକୀ ଛଳେ ଧନୁ ଧରି ।
ନାଶିଲେ ବେନି ଭାଇ ଶିରୀ ॥
ଏବେ ସେ ଦୟା ଅନୁବନ୍ଧେ ।
ଚକ୍ରେ ଛେଦିଲେ ସଭାମଧ୍ୟେ ॥
ନିର୍ମଳ ରୂପେ ବେନି ଭାଇ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାପୁଁ ମୋକ୍ଷ ହୋଇ ॥
ମିଳିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଭୁବନେ ।
ଏହା ହୋ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥
ଭାବେ ଭଜିଲେ ନାରାୟଣ ।
ଭାବଟି ଜନ୍ମର କାରଣ* ॥୪୬
ଶିଶୁପାଳର ପ୍ରାଣ ନାଶ ।
ଅବନୀମଣ୍ଡଳ ଉଶ୍ୱାସ ॥
ନିର୍ମଳ ଦଶଦିଶ ଦିଶେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ କୃଷ୍ଣପାଶେ ॥
ଋତ୍ୱିଜ ବିପ୍ରଗଣ ଯେତେ ।
ଥିଲେ ଯେ ସଭା ଅନ୍ତର୍ଗତେ ॥
ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଧର୍ମସୁତ ।
ଯଜ୍ଞର ଅନ୍ତେ ଅବଭୃଥ ॥
ସ୍ନାନ କରିଲା ନୃପମେଳେ ।
ସାନନ୍ଦେ ଭାଗୀରଥୀ ଜଳେ ॥୪୭
ଏମନ୍ତେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଯଜ୍ଞେ ।
ସମ୍ପାଦି କୃଷ୍ଣ ଅନୁରାଗେ ॥
ହୋଇଲା ରାଜ୍ୟେ ଏକ ରାଜା ।
ରାଜାଏ କଲେ ପାଦପୂଜା ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ସ୍ନେହଭରେ ।
କେତେକ ମାସ ତା ନଗରେ ॥

* ଭାବ (ଭାବନା) ବା ଅନୁଧ୍ୟାନ (ଚିନ୍ତନ) ହିଁ ଧ୍ୟେୟାକାର ରୂପରେ ଜନ୍ମ ମିଳିବାର କାରଣ ହୁଏ। ପେଶସ୍କାରୀ କୀଟର ଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ଅନ୍ୟ କୀଟଟି ଯେପରି ପେଶସ୍କାରୀକୁ ଚିନ୍ତନ କରି କରି ନିଜେ ତଦ୍‌ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଯାଏ, ସେହିପରି ଶତ୍ରୁ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନ କରି କରି ଶିଶୁପାଳାଦି ଦୁଷ୍ଟମାନେ ଭଗବତ୍‌ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ।

ରହି ରଞ୍ଜିଲେ ତାଙ୍କ ମନ ।
ପୁଣ ଦ୍ୱାରକା ଆଗମନ ॥
ନିଜ କୁଟୁମ୍ବ ସଙ୍ଗେ ଯୁତ ।
ଆନନ୍ଦେ ଦେବକୀର ସୁତ ॥
ନିଜ ଭୁବନେ ଗଲେ ହରି ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ମୋକ୍ଷ କରି ॥
ସୁର ଅସୁର ନରଲୋକେ ।
ଯଜ୍ଞେ ଯେ ଥିଲେ ମହାସୁଖେ ॥
କୃଷ୍ଣମହିମା ସ୍ତୁତି କରି ।
ଆନନ୍ଦେ ଗଲେ ନିଜପୁରୀ ॥୪୮-୫୨
ଅନ୍ଧନନ୍ଦନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଅଧିକେ କରି ଦୁଃଖମନ ॥
ରାଜସମ୍ପଦ ନ ସହିଲା ।
ନିଜ ହସ୍ତିନାପୁର ଗଲା ॥
ବଇରୀ ଅନୁବନ୍ଧ ଦେହେ ।
ପାଣ୍ଡବ ସମ୍ପଦ ନ ସହେ ॥୫୩
ଏ ମହାରସ ଯଜ୍ଞ ବାଣୀ ।
ଯେ ଏହା ସାବଧାନେ ଶୁଣି ॥
କୃଷ୍ଣର ମହିମା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
ଜୟ ବିଜୟ ଶାପୁଁ ମୋକ୍ଷ ॥
ସକଳ ପାପୁଁ ସେ ତରନ୍ତି ।
ଫିଟଇ ଭବ ବନ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥୫୪
କୃଷ୍ଣ ବିଷୟ ଭାଗବତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶିଶୁପାଳମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଏକୋନାଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଅଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ମାନଭଙ୍ଗ । ଅଶୀ ଅଧ୍ୟାୟର ପ୍ରସଙ୍ଗ ॥

ବୋଲେ ପରୀକ୍ଷ ନରନାଥ ।
ଶୁକଚରଣେ ଦେଇ ହସ୍ତ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି କୃଷ୍ଣର ଚରିତ ।
ଶୁଣି ହୋଇଲି କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ସେ ମହାଯଜ୍ଞେ ଯେତେ ଥିଲେ ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ସେ ଦେଖିଲେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଗଲେ ନିଜ ପୁର ।
ପ୍ରଶଂସି ଧର୍ମର କୁମର ॥
ଅନ୍ଧନନ୍ଦନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ସେ କିମ୍ପା କଲା ଦୁଃଖ ମନ ॥
ଏଣେ ସଂଶୟ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
ଭୋ ମୁନି କହିବା ତଦନ୍ତ ॥୧,୨
ଏମନ୍ତେ ରାଜାବାଣୀ ଶୁଣି ।
ଶୁକ କହନ୍ତି ମନେ ଗୁଣି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଇଲେ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ।
ତୋ ପିତାମହ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ତା ଭୁବନେ ।
ଯଜ୍ଞସଭାର ପ୍ରୟୋଜନେ ॥
ଯେ ଯାହା ମତେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ କୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ॥୩
ଯାଗର ପାକଶାଳେ ଭୀମ ।
ଧନେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥
ସଭାଜନଙ୍କ ପୂଜାଭାବ ।
ଅର୍ଥି ସାଧନେ ସହଦେବ ॥
ନକୁଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନେ ।
ଦେବକୀ ନନ୍ଦନ ବଚନେ ॥୪
ଗନ୍ଧଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପଦାନେ ।
ଅର୍ଜୁନ ଥିଲେ ସାବଧାନେ ॥
ବିପ୍ରଚରଣ ସମ୍ମାର୍ଜନ ।
କରନ୍ତି ନନ୍ଦର ନନ୍ଦନ ॥
ଦ୍ରୁପଦରାଜାର ନନ୍ଦିନୀ ।
ସେ ଯଜ୍ଞେ ଅନ୍ନ ପରଷୁଣୀ ॥
ଦାନେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବୀର କର୍ଣ୍ଣ ।
ଧନେ ତୋଷିଲା ବିପ୍ରମନ ॥୫
ବିକର୍ଣ୍ଣ ବୀର ଯୁଯୁଧାନ ।
ବିଦୁର ହୃଦିକ ନନ୍ଦନ ॥
ଭୂରି ଯେ ବାହ୍ଲୀକନନ୍ଦନ ।
ଏ ଆଦି ବୀର ସନ୍ତର୍ପନ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଅନୁବାଦେ ।
ଯଜ୍ଞର ନାନା କର୍ମ ସାଧ୍ୟେ ॥
ପାଣ୍ଡୁକୁମର ପ୍ରିୟହିତେ ।
ଥିଲେ ସନ୍ତୋଷ ଭାବ ଚିତ୍ତେ ॥୬,୭
ଯାଜ୍ଞିକ ଆଦି ସଭାସଦ ।
ସୁମିତ୍ର ବାନ୍ଧବ ସୁହୃଦ ॥
ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଆଦି ଯେତେ ।
ଦକ୍ଷିଣା ପୂଜା ଯେଝାମତେ ॥
ରାଜସୂୟଯଜ୍ଞ ସଭା ମଧ୍ୟେ ।
ମଧୁସୂଦନ ପଦ୍ମପାଦେ ॥
ଶିଶୁପାଳର ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ।
ଗୋବିନ୍ଦେ ପଶିଲା ଶରଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ମହାଯଜ୍ଞ କରି ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ଉତ୍ସବ ବାଦ୍ୟନାଦ ଭୋଳେ ।
ଯଜ୍ଞର ସ୍ନାନ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ॥
ମିଳିଲା ସକଳ ସମ୍ପଦେ ।
ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ବାଦ୍ୟନାଦେ ॥
ଦେବ ଗନ୍ଧର୍ବ ପିତୃଗଣ ।
କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପ ବରଷଣ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଜାହ୍ନବୀ ଜଳେ ନରନାରୀ ।
ନାନାଭୂଷଣ ଦେହେ ଭରି ॥
ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ।
ଦେହେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଭୁଜବଳେ ॥
କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ନାନା ରସ ଭାବେ ।
ଅଙ୍ଗେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ଜଳ ସର୍ବେ ॥୮-୧୪
ତଇଳ ଘୃତ ଗନ୍ଧୋଦକ ।
ହରିଦ୍ରା କୁଙ୍କୁମର ପଙ୍କ ॥
ପୁରୁଷ ନାରୀଙ୍କର ମୁଖେ ।
ଲେପି ସିଞ୍ଚନ୍ତି ମନସୁଖେ ॥୧୫
ରାଜକାମିନୀ ନାନା ରଥେ ।
ବିଜୟ କଲେ ରାଜପଥେ ॥
ପାଶେ ଆବୃତ ଶୂରବରେ ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ॥
ଦେବକାମିନୀ ପ୍ରାୟ ମିଳି ।
କରନ୍ତି ଗଙ୍ଗାଜଳେ କେଳି ॥
କୃଷ୍ଣକାମିନୀ ପରିହାସେ ।
ସିଞ୍ଚନ୍ତି ନୀର ମୁଖ କେଶେ ॥
ସଲଜ୍ଜେ ହରଷେ ହସନ୍ତି ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ଗ୍ରହପନ୍ତି ॥୧୬
ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ଆଦି ଯେତେ ।
ସର୍ବକାମିନୀ ମଧ୍ୟଗତେ ॥
ଜଳ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ବେନି ହସ୍ତେ ।
କ୍ଷୀନବସନ ଉର ଗାତ୍ରେ ॥
ପ୍ରକାଶେ ଜାନୁ କଟି ସ୍ତନ ।
ଓଦା ବସନେ କି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ॥
ଦେଖି କାମୁକ ଦୁଷ୍ଟଜନେ ।
ଅନଙ୍ଗବାଣେ ମନ ଛନ୍ନେ ॥
ବଦନେ ମନ୍ଦହାସ ଦେଖି ।
ମୋହେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥୧୭
ଏମନ୍ତେ ଅଭିଷେକ ସ୍ନାନେ ।
ଆନନ୍ଦ କରି ସର୍ବଜନେ ॥
କୂଳେ ବିଜୟ ମହାରାଜ ।
ଉଦୟ ରବି ଜିଣି ତେଜ ॥
ନାନା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଳଂକୃତ ।
ରଥେ ଆରୋହି ଧର୍ମସୁତ ॥

ପାଶେ ଆବୃତ ନାରୀଜନେ ।
କ୍ରିୟା କଲାପେ ଯଜ୍ଞ ଯେହ୍ନେ ॥
ଦ୍ରୌପଦୀ ଘେନି ରାଜା କୋଳେ ।
ମନ୍ତ୍ର ପବିତ୍ର ଗଙ୍ଗାଜଳେ ॥
ବାଜଇ ବୀରତୂର ଭେରୀ ।
ଗଙ୍ଗାରେ ଅଭିଷେକ କରି ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ଶୁଭଇ ଆକାଶେ ।
ସୁଗନ୍ଧି କୁସୁମ ବରଷେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଗ୍ୱରିବର୍ଣ୍ଣ ।
ଅପରେ ଚତୁର ଆଶ୍ରମ ॥
ରାଜାର ଅବଭୃଥ କାଳେ ।
ସ୍ନାନ ସାରିଲେ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ॥
ନିର୍ମଳ କଲେ ଦେହ ମନ ।
ଯେ ଜଳେ କଳୁଷ ଦହନ ॥
ବିଶେଷେ ଗ୍ୱହିଁ କୃଷ୍ଣମୁଖ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଭବବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ॥୧୮-୨୧
ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ।
ଅଣାଇ ପାଣ୍ଡୁର ନନ୍ଦନ ॥
ଯଜ୍ଞେ ବରଣ ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ।
ଯେ ଅବା ଥିଲେ ମନ୍ତ୍ରବାଦୀ ॥
ଜ୍ଞାତି ବାନ୍ଧବ ନୃପଗଣେ ।
ମିତ୍ର ସୁହୃଦ ଯେବା ଅନ୍ୟେ ॥
କୃଷ୍ଣବଚନେ ପୂଜା କରି ।
ମନ ତୋଷିଲା ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥୨୨,୨୩
ମଣି କୁଣ୍ଡଳ ପାଗ ଶିରେ ।
ନାନାଭୂଷଣ ରତ୍ନହାରେ ॥
ନାରୀ ପୁରୁଷେ ବିରାଜନ୍ତି ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ଗ୍ରହପନ୍ତି ॥୨୪
ଋତ୍ୱିଜ ଆଦି ମନ୍ତ୍ରବାଦୀ ।
ଅନେକ ରାଜଋଷି ଆଦି ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ବନ୍ଧୁଗଣେ ।
ପ୍ରେମବଚନେ ଜଣେ ଜଣେ ॥
କୃଷ୍ଣ ପାଣ୍ଡବ ଅନୁଯାନେ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନେ ॥୨୫,୨୬
ଯେ ରାଜା ଗୋବିନ୍ଦର ଦାସ ।
ସେ ମହାଯଜ୍ଞେ ତାର ଯଶ ॥

ଆନନ୍ଦେ ମୁଖେ ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଶୂନ୍ୟେ ଚଳନ୍ତି ଗୀତ ଗାଇ ॥
ପୁଣି ସନ୍ତୋଷ ନୋହେ ମନ ।
ମନୁଷ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ସୁଧାପାନ ॥୨୭
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ବନ୍ଧୁଗଣେ ।
ପ୍ରେମବଚନେ ଜଣେ ଜଣେ ॥
ଦେବକୀନନ୍ଦନ ସଙ୍ଗତେ ।
ଭାବେ ରହିଲେ ଦିନାକେତେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ପାଶେ ବସାଇ ଉଗ୍ରସେନ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଆଦି ଯେତେ ସୁତ ।
କୁଟୁମ୍ବ ପ୍ରକୃତି[1] ସହିତ ॥
ମେଲାଣି ଦେଇ ନିଜ ପୁରେ ।
କୃଷ୍ଣ ରହିଲେ ରାଜାଘରେ ॥୨୮,୨୯
ଏମନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁର ନନ୍ଦନ ।
ଦୁସ୍ତର ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ଭେଳା କଲା ।
ଯଜ୍ଞ ଜଳଧି ନିସ୍ତରିଲା ॥୩୦
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ହେ ରାଜନ ।
ଦିନେକ ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
ପଶିଲା ବାନ୍ଧବ ବେଭାରେ ॥
ଦେଖି ସମ୍ପଦ ଅଗୋଚର ।
ଉପମା ନାହିଁ ତିନି ପୁର ॥
ଯଜ୍ଞେ ଗୋବିନ୍ଦର ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଅନ୍ତସୀମା ॥
ଯାହାର ଆତ୍ମା କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
କେ ଅନ୍ତ କରୁ ତା ସମ୍ପଦେ ॥
ନର ଅସୁର ସୁର ଶିରୀ ।
ଯାର ଭୁବନେ ଅଛି ପୂରି ॥
ବ୍ରହ୍ମାସଷ୍ଟିତ[2] ଭୋଗ ଯେତେ ।
ନାନାପ୍ରକାରେ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ଦ୍ରୁପଦ ରାଜାର ନନ୍ଦିନୀ ।
ସର୍ବସମ୍ପଦ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥

୧. ପ୍ରକୃତି—ମନ୍ତ୍ରୀ, ରାଜକର୍ମଗ୍ୱରୀ । ୨. ବ୍ରହ୍ମାସଷ୍ଟିତ—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_17_Back

ସେବଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପାଦେ ।
କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସନ୍ନେ ଅପ୍ରମାଦେ ॥
ତା ଦେଖି ରାଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଅନ୍ତରେ ଦହଇ ଜୀବନ ॥୩୧,୩୨
ଯହିଁ ଗୋବିନ୍ଦ ନାରୀଗଣେ ।
ବଳୟ ନୂପୁର ଚରଣେ ॥
ଗ୍ଭଲନ୍ତେ ନୂପୁର ବାଜେଣି ।
ଶୁଭଇ କଳହଂସ ଧ୍ୱନି ॥
କୁଚ କୁଙ୍କୁମେ ଶୋଣହାର ।
କର୍ଣ୍ଣେ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନସାର ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ତା ଭୁବନେ ।
ଅନ୍ଧନନ୍ଦନ ଦୁଃଖମନେ ॥
ବାହୁଡ଼ି ହରଷ ବିଷାଦେ ।
ପୁଣି ମିଳିଲା ସଭାମଧ୍ୟେ ॥୩୩
ମୟନିର୍ମିତ ମାୟାସଭା ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ଅବା ॥
ଯହିଁ ବିଜୟ ଦାମୋଦର ।
ସ୍ୱଭାବେ କାଳଚକ୍ର କର ॥
ଚକ୍ଷୁ ଚଳନ୍ତେ ବିଶ୍ୱ ଚଳେ ।
ତାହାର ଜନ୍ମ ମହୀତଳେ ॥
ଭାବ ଅଭାବ ମତ ବେନି ।
କହନ୍ତି ହସ୍ତେ ବେତ ଘେନି ॥
ସେ ସଭାମଧ୍ୟେ ଧର୍ମସୁତ ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଗ୍ଭରିଭ୍ରାତ ॥
କାଞ୍ଚନ ଆସନେ ବିଜୟେ ।
ଦିଶେ ଆକାଶ[1] ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସଭା ପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
ସୂତ ମାଗଧେ ପରଶଂସି ॥୩୪,୩୫

ଏମନ୍ତେ ମିଳି ଅନ୍ଧସୁତ ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଶତେ ଭ୍ରାତ ॥
ରତ୍ନମୁକୁଟ ଅଛି ଶିରେ ।
ହସ୍ତ ନିବେଶି ମନ୍ତ୍ରୀ କରେ ॥
ରୋଷେ କମ୍ପଇ ତା ଶରୀର ।
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନୃପବର ॥
ମୟ ନିର୍ମିତ ମାୟାସଭା ।
ଯହିଁ ଭ୍ରମନ୍ତି ସୁରଦେବା ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଅନ୍ତରାଳ ।
କ୍ଷଣକେ ଦିଶେ ଜଳ ସ୍ଥଳ ॥
ସ୍ଥଳକୁ ଜଳ ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ବସ୍ତ୍ର ଟେକିଲା ନୃପମଣି ॥
ଜଳକୁ ସ୍ଥଳ ପ୍ରାୟ ବୁଝି ।
ଭ୍ରମେ ବସିଲା ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥
ଜଳେ ହୋଇଲା ସ୍ଥଳଭ୍ରାନ୍ତି ।
ମୟ ମାୟାରେ ମୋହଗତି ॥
ଜଳେ ପଡ଼ନ୍ତେ କୁରୁପତି ।
ତା ଦେଖି ହସିଲା ମାରୁତି[2] ॥
ପାଞ୍ଚାଳୀ ଆଦି ଯେତେ ନାରୀ ।
ସର୍ବେ ହସିଲେ ଉଚ୍ଚ କରି ॥
ଯେତେ ନୃପତି ଥିଲେ ବସି ।
ମୁଖେ ବସନ ଦେଇ ହସି ॥
ଚକ୍ଷୁ ଗ୍ଭଳିଣ ଚକ୍ରଧାରୀ ।
ଠାରିଲେ ସର୍ବେ ହାସ୍ୟ କରି ॥
ଏମନ୍ତ ସର୍ବ ସଭାଜନେ ।
ହସିଲେ ବିକୃତ ବଦନେ ॥୩୬-୩୮
ଦେହ ସମ୍ଭାଳି କୁରୁନାଥ ।
ଉଠିଲା ଧରି ମନ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତ ॥

ଅଧୋବଦନେ କୋପ ଭରି ।
ଦୁଃଶାସନର ହସ୍ତ ଧରି ॥
ଜନେ କରନ୍ତି ହାହାକାର ।
ହସ୍ତିନା ଗଲା ନୃପବର ॥
ତା ଦେଖି ଧର୍ମର ନନ୍ଦନ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ କଲେ ଦୁଃଖମନ ॥
ପାଣ୍ଡୁନନ୍ଦନ ଭାବ ଘେନି ।
ଜାଣି ଗୋବିନ୍ଦ ହୋଇ ତୁନି ॥
ଅଶେଷ ଅବନୀର ଭାର ।
ଯେ ହରି କରିବେ ସଂହାର ॥
ଯାହାର ମାୟାରେ ମୋହିତ ।
ହୋଇଛି ଅଶେଷ ଜଗତ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କରେ ଅଗୋଚର ।
ଏ ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ମାତର ॥୩୯
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତେ ।
ତୁ ଯାହା ପଗ୍ଭରିଲୁ ମୋତେ ॥
ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞେ ବରଣ ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଦୁଷ୍ଟପଣ ॥୪୦
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣ ବିଷୟ ଭାଗବତ ॥
ପୁରାଣ ମହାଯଜ୍ଞ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ତର ପ୍ରାଣୀ ॥
ଏଣୁ ଗୋବିନ୍ଦେ କର ଭାବ ।
ଯେବେ ଏ ସଂସାରୁ ତରିବ ॥
ସଂସାର ହିତେ ବିଷ୍ଣୁବାଣୀ ।
ଗୀତେ ମୁଁ ବଖାଣିଲି ଆଣି ॥
ଏଣେ ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତ କର ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ମୁଁ କିଙ୍କର ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ମାୟାସଭାୟାଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାପମାନୋ ନାମ ଅଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଆକାଶ—ସ୍ୱର୍ଗ । ୨. ମାରୁତି—ଭୀମ ।

ଏକାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶାଲ୍ୱ ଯାଦବଙ୍କ ସମରେ । ଦ୍ୟୁମାନ ଗଦାର ପ୍ରହାରେ ॥
ଯେହ୍ନେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପରାଜୟ । ଏକାଶୀ ଅଧ୍ୟାରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ମନ ଆନନ୍ଦେ ବ୍ୟାସସୁତ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ କୃଷ୍ଣ କର୍ମ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ତର ପ୍ରାଣୀ ॥
କ୍ରୀଡ଼ା ମନୁଷ୍ୟେ ଅବତାର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ଯେମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଗୋପୀନାଥ ।
ଶାଲ୍ୱ ରାଜାକୁ କଲେ ହତ ॥୧
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ସଂହାରିଲେ ॥
ତାହାର ସଖା ଶାଲ୍ୱ ନାମ ।
ମିତ୍ର ମରଣେ ବହେ ତମ ॥
ପୂର୍ବେ ରୁକ୍ମିଣୀ ବିଭାକାଳେ ।
ଥିଲା ସେ ନୃପତିଙ୍କ ମେଳେ ॥
ନିଜ ଧନୁକୁ ଧରି କରେ ।
ବୋଲଇ ଅତି କୋପ ଭରେ ॥
ଯାଦବ ବିହୀନ ଧରଣୀ ।
କରିବି ସତ୍ୟ ମୋର ବାଣୀ ॥
ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ନୃପବର ।
ଦେଖିବ ପୌରୁଷ ମୋହର ॥୨,୩
ଏମନ୍ତେ ମୂଢ଼ ଗର୍ବ ବହି ।
ମିଳିଲା ଘୋର ବନେ ଯାଇ ॥
ନଦୀପୁଲିନେ ତପ କରି ।
ସେବିଲା ଶଙ୍କର ଗଉରୀ ॥
ରଜନୀ କାଳେ ପାଂଶୁମୁଷ୍ଟି[୧] ।
ଆହାରେ ପ୍ରାଣ କରେ ତୁଷ୍ଟି ॥୪
ଏମନ୍ତେ ବରଷକ ଅନ୍ତେ ।
ଗଉରୀକାନ୍ତ ତୋଷ ଚିତ୍ତେ ॥
ଭବାନୀ କରେ ଦେଇ କର ।
ବୋଇଲେ ବେଗେ ମାଗ ବର ॥୫
ଶୁଣି ନୃପତି ଜ୍ଞାନ ପାଇ ।
କପାଳେ ବେନି କର ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ବିଶ୍ୱନାଥ ।
ତୋର ସର୍ଜିତ ଏ ଜଗତ ॥
ବିବୁଧ ଅସୁର ମନୁଷ୍ୟ ।
ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ନର ରାକ୍ଷସ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଦିଗପାଳେ ।
ଭୂମି ପାତାଳ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
କେହି ନ ପାରୁ ମୋତେ ଜିଣି ।
ବିମାନ ଦିଅ ଶୂଳପାଣି ॥
ମାୟାବିମାନ ଦିଅ ମୋତେ ।
ସେ ପୁଣି ମୋହର ଆୟତ୍ତେ ॥
ରୂପ ଅରୂପ ସ୍ଥୂଳ ସୂକ୍ଷ୍ମେ ।
ଅଣୁ ପ୍ରମାଣେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ॥
ଯହିଁ କଳ୍ପିବ ମୋର ମନ ।
ସେ ପୁରେ ପଶିବ ବିମାନ ॥
ଦୃଶ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ମହାଘୋର ।
ବୃଷ୍ଣି ଯାଦବେ ଭୟଙ୍କର ॥
ଏ ବର ଦିଅ ବିଶ୍ୱନାଥ ।
ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ଉମାକାନ୍ତ ॥୬
ମୟଦାନବେ ସୁମରଣ ।
କରନ୍ତି ଅମ୍ବିକାରମଣ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପରପୁରଞ୍ଜୟ[୨] ।
ବେଗେ ମିଳିଲା ବୀର ମୟ ॥
ନଦୀପୁଲିନେ ଘୋର ବନେ ।
ନମିଲା ଈଶ୍ୱର ଚରଣେ ॥
ପ୍ରସନ୍ନେ ପ୍ରଭୁ ଉମାକାନ୍ତ ।
ବୋଇଲେ ଧରି ତାର ହସ୍ତ ॥
ମାୟାବିମାନ ବେଗେ କର ।
ଦେବଦାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ଏହାର ମନ ଅନୁମତେ ।
କହି ଚଳିଲେ ବିଶ୍ୱନାଥେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ରୁଦ୍ରଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ବିମାନ ଭିଆଇ ॥
ତାହାର ନାମ ସୌଭପୁର ।
ନିର୍ମିତ ଲୌହମୟ ସାର ॥
ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରଜାପତି ବଳା ।
ଶାଲ୍ୱ ସମ୍ମୁଖେ ଆଣି ଦେଲା ॥୭
ସେ ମାୟାରଥ କାମରୂପୀ ।
ପ୍ରକାଶେ ଘୋରତମ ବ୍ୟାପି ॥
କେହି ନ ପାରେ ତାହା ଜାଣି ।
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନୃପମଣି ॥
ଈଶ୍ୱର ବରେ ପାଇ ରଥ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଉପଗତ ॥
କୃଷ୍ଣ ବଇର ମନେ ଗୁଣି ।
ସାଜିଲା ନିଜ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ॥
କୋପେ ବସିଲା ମାୟାରଥେ ।
ଗମିଲା ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗ ପଥେ ॥
ରଜନୀ ମଧ୍ୟେ ନରପତି ।
ବେଗେ ରୁନ୍ଧିଲା ଦ୍ୱାରାବତୀ ॥
ଭାଙ୍ଗଇ ବନ ଉପବନ ।
ଗ୍ରାମ ପାଟଣା ପୁରମାନ ॥
ଦ୍ୱାର ଅଟ୍ଟାଳୀ କ୍ରୀଡ଼ାପୁର ।
ଅନଳେ କଲା ଭସ୍ମସାର ॥
ଶସ୍ତ୍ର ବରଷନ୍ତି ଗହଳେ ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ମେଘମାଳେ ॥୮-୧୦
ଦ୍ରୁମ ପାଷାଣ ବଜ୍ର ବାରି ।
ସର୍ପ ଖରାପ[୩] ଆଦି କରି ॥

୧. ପାଂଶୁମୁଷ୍ଟି—ପାଉଁଶ ମୁଠାଏ । ୨. ପରପୁରଞ୍ଜୟ—ବିପକ୍ଷମାନଙ୍କ ନଗର ଜୟକାରୀ । ୩. ଖରାପ—ମନ୍ଦ ବା ଅପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଟ୍‌ସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ବହେ ଚକ୍ରବାତ ।
ଧୂଳିରେ ଦଶଦିଗ ଗ୍ରସ୍ତ ॥୧୧
ଏମନ୍ତ ମାୟାରଥେ ବୀର ।
କୃଷ୍ଣନଗର କଲା ଚୂର ॥
ଅସୁର ତେଜେ ଜନପୁରୀ ।
ତକ୍ଷଣେ ହେଲା ହତଶିରୀ ॥
ପୂର୍ବେ ତ୍ରିପୁର ଯୁଦ୍ଧକାଳେ ।
ଯେହ୍ନେ ଅଦ୍ଭୁତ ମହୀତଳେ ॥୧୨
ଘୋର ଗହନ ଅନ୍ଧକାର ।
ତା ଦେଖି ରୁକ୍ମିଣୀ କୁମର ॥
ବିମାନେ ବସି ମହାବଳୀ ।
ଡାକଇ ବେନି ଭୁଜ ଟେକି ॥
ଭୟ ନ କର ତୁମ୍ଭେ କେହି ।
ଏ ମାୟା ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ରାଜପଥେ ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲା ଏକା ରଥେ ॥୧୩
ଦେଖି ତାହାର ବୀରପଣ ।
ସଙ୍ଗେ ମିଳିଲେ ଯଦୁଗଣ ॥
ସାତ୍ୟକି ଗ୍ୱରୁଦେଷ୍ଣ ଶାମ୍ବ ।
ଅକ୍ରୁର ଯଦୁଙ୍କ ଉତ୍ତମ ॥
ଅଜେୟ ହୃଦିକ ନନ୍ଦନ ।
ଶୁକ ସାରଣ ଭାନୁମାନ ॥
ଗଦ ସଙ୍କରଷଣ ଆଦି ।
ଯାଦବ ମଧ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ।
ଦୁର୍ଜୟ କୃଷ୍ଣର କୁମର ॥
ରଥୀ ସାରଥି ଯୂଥପତି ।
ଘୋଟକ କୁଞ୍ଜର ପଦାତି ॥୧୪,୧୫
ଶାଲ୍ୱ ସହିତେ ଯଦୁବଳ ।
ଶୁଭଇ ମୁଖରାବ ଗୋଳ ॥
କୋପେ କରନ୍ତି ଗୁଣଘୋଷ ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ଦଶଦିଶ ॥
ଉଭାରି କରନ୍ତି ସମର ।
ଘୋର ଗହନ ଅନ୍ଧକାର ॥
ଅମୃତ ଅର୍ଥେ ଭୁଜ ବଳେ ।
ଦେବ ଅସୁର ପୂର୍ବକାଳେ ॥

ତେମନ୍ତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିଲା ରଣ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ରୋମ ହରଷଣ ॥୧୬
ଶାଲ୍ୱର ମାୟାଗତି ଯେତେ ।
ନାନା ପ୍ରପଞ୍ଚ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ପ୍ରକାଶି ଥିଲା ଶୂନ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ।
ଶାଲ୍ୱ ଯାଦବ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧେ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀସୁତ ଦେଖି ତାହା ।
ଶସ୍ତ୍ରେ ଛେଦିଲା ଘୋର ମାୟା ॥
ରଜନୀ ଅନ୍ତେ ରବିତ୍ରାସ ।
ଯେହ୍ନେ ଅନ୍ଧାର କରେ ନାଶ ॥୧୭
ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁଚ୍ଛ ଲୌହମୁଖ ।
ବିଚିତ୍ର ସୁରଙ୍ଗ ସୁରେଖ ॥
ଗୁଣେ ବସାଇ ମହାରୋଷେ ।
ବାଣ ବିନ୍ଧିଲା ପଞ୍ଚବିଂଶେ ॥
ଶାଲ୍ୱର ସେନାପତି ଅଙ୍ଗେ ।
ଅଶ୍ୱ ବିମାନ ଧ୍ୱଜ ସଙ୍ଗେ ॥
ତକ୍ଷଣେ କରି ହତପ୍ରାଣ ।
ପୁଣ ବିନ୍ଧିଲା ଗରୁଟାଣ ॥
ଶାଲ୍ୱ ଉପରେ କୃଷ୍ଣ ବଳା ।
ଶତେ ନାରାଚ ବରଷିଲା ॥
ଅପରେ ସଇନି ଯେତେକ ।
ତାହାଙ୍କୁ ପେଷେ ଏକ ଏକ ॥
ରଥୀ ସାରଥିଙ୍କ ଉପରେ ।
ଦଶ ନାରାଚ କୋପଭରେ ॥
ଅଶ୍ୱକୁ ବିନ୍ଧି ତିନି ଶର ।
ଶବଦ କଲା ମହାଘୋର ॥୧୮,୧୯
ରୁକ୍ମିଣୀସୁତ କର୍ମ ଦେଖି ।
ସକଳେ ସଂଗ୍ରାମ ଉପେକ୍ଷି ॥
ପର ଅପର ବୀର ଶ୍ରେଣୀ ।
କରନ୍ତି ସାଧୁ ସାଧୁ ବାଣୀ ॥୨୦
ମୟନିର୍ମିତ ମାୟାରଥ ।
ତାର ମହିମା ଅପ୍ରମିତ ॥
ନିଜ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଦିଶେ ଏକ ।
ରିପୁଙ୍କୁ ଦିଶଇ ଅନେକ ॥
ଭିତରେ ଦିଶେ ଅନ୍ଧକାର ।
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ॥୨୧

ସମ୍ମୁଖେ ଦିଶେ ମହୀତଳେ ।
ଗ୍ୱହିଁଲେ ଦିଶେ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ପର୍ବତ ଶିଖେ କ୍ଷଣେ ଥାଇ ।
କ୍ଷଣକେ ସମୁଦ୍ରେ ବୁଡ଼ଇ ॥
ପୁଣ ଗଗନ ଅତିକ୍ରମେ ।
ଅଲାତଚକ୍ର[୧] ପ୍ରାୟେ ଭ୍ରମେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦେଖି ତା ବିମାନ ।
କ୍ଷଣକେ କୃଷ୍ଣର ନନ୍ଦନ ॥
ଉଭାରି କୋଦଣ୍ଡ ବହନ ।
କୋପେ ବିନ୍ଧିଲା ତୀକ୍ଷ୍ଣବାଣ ॥
ଧାବନ୍ତେ ଶୁଭେ ମୁଖରାବ ।
କ୍ଷଣେ ନ ରହେ ଏକ ଠାବ ॥
ଯହିଁ ଦେଖନ୍ତି ତାର ରଥ ।
କୃଷ୍ଣ କୁମରେ ଯୂଥ ଯୂଥ ॥୨୨
ଧନୁ ଆମଣ୍ଡି ପୁଣ ପୁଣ ।
କରନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ର ବରଷଣ ॥
ଅଗ୍ନି ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ଦିଶି ।
ପଡ଼ନ୍ତି ରିପୁବଳେ ଗ୍ରାସି ॥
ବାଣ ବରଷେ ସର୍ପ ପ୍ରାୟେ ।
ଭେଦିଲା ଅସୁରଙ୍କ ଦେହେ ॥
ରୁଧିରବୃଷ୍ଟି ରଣ ମଧ୍ୟେ ।
ଯେସନେ ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧେ ॥
ଯଦୁବୀରଙ୍କ ବାଣଘାଏ ।
ରଥେ ପଡ଼ିଲା ଶାଲ୍ୱ ମୋହେ ॥୨୩,୨୪
ସେ ମାୟା ରଥ ଶୂନ୍ୟପଥେ ।
କୃଷ୍ଣକୁମରେ ଭୂମିଗତେ ॥
ଉଭୟ ବଳ ଶରବୃଷ୍ଟି ।
ରୁଧିର ବହେ ତନୁ ଫୁଟି ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ ମହାଘୋର ।
କେହି ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ସମର ॥
ଉଭୟ ଲୋକ ଜୟ ଇଚ୍ଛା ।
ସାତ୍ୱତଗଣେ ବାଣ ଦୀକ୍ଷା ॥୨୫
ଦ୍ୟୁମାନ ନାମେ ମହାବଳୀ ।
ରୁକ୍ମିଣୀସୁତ ପାଶେ ମିଳି ॥

୧. ଅଲାତଚକ୍ର—ଦଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ କରାଯାଇ ଘୂରା ଯାଉଥିବା ଅଗ୍ନିଚକ୍ର ।

ପୂର୍ବେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବାଣଘାତେ ।
ପଡ଼ି ଯେ ଥିଲା ମୋହଗତେ ॥
ଶାଲ୍ୱର ମନ୍ତ୍ରୀ ସେ ଯୁକତେ ।
ବିଷମ ଲୌହଗଦା ହସ୍ତେ ॥
ଚନ୍ଦ୍ର ସମୀପେ ଯେହ୍ନେ ରାହୁ ।
ହୁଂକାର କରି ବେନି ବାହୁ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀସୁତ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ।
ପ୍ରହାର କଲା କୋପାନଳେ ॥
ଗର୍ଜଇ କରି ମହାରୋଷ ।
ଶବଦେ କମ୍ପେ ଦଶଦିଶ ॥୨୬
ଗଦା ପ୍ରହାରେ କୃଷ୍ଣବଳା ।
ବିମାନେ ପଡ଼ି ମୋହଗଲା ॥
ଦେଖି ତାହାର ମୋହଗତ ।
ସବୁଦ୍ଧି ଦାରୁକର ସୁତ ॥
ସଂଗ୍ରାମ ଛୁଡ଼ି ପଳାଇଲା ।
କେତେକ ଦୂରେ ବିଶ୍ରାମିଲା ॥୨୭
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପଡ଼ିଥିଲା ମୋହେ ।
ଶୀତ ପବନ ଲାଗି ଦେହେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପାଇଲା ଚେତନ ।
ଗ୍ରହିଁଲା ସାରଥି ବଦନ ॥
ବୋଲଇ କୋପଭର ହୋଇ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖିଲା ତ ନାହିଁ ॥

ଅସାଧୁ କର୍ମ କିମ୍ପା କଲୁ ।
ସଂଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲୁ ॥୨୮
ଯାଦବ କୁଳେ ହୋଇ ଜାତ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ନୁହନ୍ତି ନିସତ[୧] ॥
ତୁ ଦୁରାଗ୍ରର ମତିଭ୍ରମ ।
ନ ଜାଣି କଲୁ ଏଡ଼େ କର୍ମ ॥
ତୋର ସାରଥିପଣେ ମୁହିଁ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ନପୁଂସକ ହୋଇ ॥
ସଂଗ୍ରାମେ ପଳାଇଲୁ ଏକ ।
ତୋର ଜୀବନ ହେଉ ଧିକ ॥୨୯
କେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣପାଶେ ଯାଇଁ ।
ବଦନ ଦେଖାଇବି ମୁହିଁ ॥
ରାମର ବଦନ କେମନ୍ତେ ।
ଗ୍ରହିଁବି ସଂଗ୍ରାମ ନିସତେ ॥
କିସ କହିବି କୃଷ୍ଣପାଶେ ।
ପଳାଇ ଜୀବନର ଆଶେ ॥୩୦
ସଂଗ୍ରାମେ ମୋର ବୀରପଣ ।
ଶୁଣି ହସିବେ ଭ୍ରାତଗଣ ॥
ପରେ ହସିବେ ବଧୂଜନେ ।
ବସନ ଆଚ୍ଛାଦି ବଦନେ ॥
ତୁ ଧିକ ମୋହର ସାରଥି ।
ଭଜିଲୁ ନପୁଂସକ ଗତି ॥

କିମ୍ପା ଛାଡ଼ିଲୁ ରଣଭୂମି ।
ଅର୍ଦ୍ଧଯୋଜନେ ରଥଭ୍ରମି ॥
କହ ନ କର ମନେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲଇ ସାରଥି ॥୩୧
ଶୁଣ ହୋ କୃଷ୍ଣର କୁମର ।
ସଂଗ୍ରାମ ଧର୍ମ ଏ ମୋହର ॥
ରଥୀର ମୋହ ଯେବେ ଦେଖି ।
ସାରଥି ସଂଗ୍ରାମ ଉପେକ୍ଷି ॥
କେତେହେଁ ଦୂରେ ରଥ ଧରି ।
ରଥୀ ଜୀବନ ସ୍ଥିର କରି ॥
ପୁଣ ସମରେ ବାହେ ରଥ ।
ଏହି ଯେ ସାରଥିଙ୍କ ମତ ॥
ଏହା ଯେ ନ ଜାଣି ରହନ୍ତି ।
ରଥୀ ସାରଥି ପ୍ରାଣ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ସ୍ୱର୍ଗେ ବସଇ ରଥୀ ଏକେ ।
ସାରଥି ପଡ଼ଇ ନରକେ ॥
ଏଣୁ ମୁଁ କଲି ନିଜ ଧର୍ମ ।
ଯେଣୁ ତୁ ଗଦାଘାତେ ଭ୍ରମ ॥
ସାରଥି ବାକ୍ୟେ କୃଷ୍ଣସୁତ ।
ବୋଲଇ ବାହ ବେଗେ ରଥ ॥
ଆଜ ନାଶିବି ରିପୁଯୂଥ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥୩୨

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶାଲ୍ୱସମରେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନମୋହଗତେ ଏକାଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଦ୍ୱ୍ୟଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କଲେ ଶାଲ୍ୱ ବଧ । ବୟାଅଶୀରେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ମୁନି କହନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
କୃଷ୍ଣନନ୍ଦନ ଅତି ବେଗେ ॥
ତୃଷିତେ ରଥରୁ ଉତୁରି ।
ସନ୍ତୋଷେ ଜଳ ପାନ କରି ॥

କବଚ ଭରି କଳେବରେ ।
ଧନୁ ଧଇଲା ବାମକରେ ॥
ବୋଲେ ସାରଥି ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବେଗେ ତୁ ଚଳ ରଥ ବାହି ॥
ଦ୍ୟୁମାନ ମୁଖେ ମୋତେ କର ।
ତା ତୁଲେ ସମର ମୋହର ॥୧

ଶୁଣି ଦାରୁକସୁତ ବେଗେ ।
ମିଳିଲା ଅସୁରର ଆଗେ ॥
ଅସୁରମାୟା ଅପ୍ରମିତ ।
ଯାଦବବଳ କରେ ହତ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀସୁତ ଦେଖି ରୋଷେ ।
ହୁଂକାର କରି ଗୁଣ ଘୋଷେ ॥

୧. ନିସତ—ଭୀରୁ, ହୀନବଳ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସନ୍ଧାନ କଲା ଅଷ୍ଟ ଶର ।
କେ କହୁ ମହିମା ତାହାର ॥୨
ରଥ ତୁରଗ ଗ୍ରରି ବାଣେ ।
ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଘୋର ରଣେ ॥
ସାରଥି ଏକ ବାଣେ ମଲା ।
ବେନି ନାରାଚେ ଧ୍ୱଜ ଗଲା ॥
ଏକ ନାରାଚେ ଛେଦି ଶିର ।
ବିମାନ କଲା ଶତେ ଚୂର ॥୩
ଗଦ ସାତ୍ୟକି ଶାମ୍ବ ଆଦି ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚ ବେଗେ ବିନ୍ଧି ॥
ଶାଲ୍ୱସଇନି କଲେ ନାଶ ।
ନାରାଚେ ନ ଦିଶେ ଆକାଶ ॥
ଶିର ଛିଡ଼ିଲା ଭୁଜତୁଲେ ।
ପଡ଼ିଲା ବାରାନିଧି ଜଳେ ॥୪
ଏମନ୍ତେ ଶାଲ୍ୱ ଯଦୁବୀରେ ।
ରଣ ବଢ଼ିଲା ଏକୁ ଆରେ ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତେ କୃଷ୍ଣବଳା ।
ତ୍ରିନବରାତ୍ର[1] ହେଲେ ଗଲା ॥୫
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଯଦୁନାଥ ॥
ଥିଲେ ଯେ ରାଜା ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
ଚକ୍ରେ ସଂହାରି ଶିଶୁପାଳେ ॥
କୁରୁବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ମାଗି ।
ପିତୃଭଗିନୀପାଦେ ଲାଗି ॥
ମୁନିଙ୍କି କରି ନମସ୍କାର ।
ଗୋବିନ୍ଦ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥୬,୭
ଦେଖିଲେ ଅନ୍ଧକାର ଦିଶ ।
ନିର୍ଘାତେ କମ୍ପଇ ଆକାଶ ॥
ଭୂମି ଗଗନ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ।
ଉତ୍ପାତ ଦିଶଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଘୋର ନିମିତ୍ତ ରିଷ୍ଟ ଗ୍ରହିଁ ।
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପୁରେ ମୁହିଁ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଅଛି ଭାବ ବହି ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ମୋର ସଙ୍ଗେ ।
ଦିନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ସୁଖରଙ୍ଗେ ॥

ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବେ ମହାବଳ ।
ମୁଁ ଯେ ନାଶିଲି ଶିଶୁପାଳ ॥
ଏହାର ପକ୍ଷ ରାଜା ଯେତେ ।
ସକଳେ ମିଳି କୋପଚିତ୍ତେ ॥
ନିଶ୍ଚେ ନାଶିଲେ ମୋର ପୁର ।
ତେଣୁ ଏ ରିଷ୍ଟ ମହାଘୋର ॥୮
ଗୋବିନ୍ଦ ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରରି ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରୀ ॥
ଦେଖିଲେ ପ୍ରଜାଙ୍କ କଷଣ ।
ପୁତ୍ରେ କରନ୍ତି ଘୋର ରଣ ॥
ରାମଙ୍କୁ ରଖି ନିଜ ପୁରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସାଜିଲେ ସମରେ ॥
ଦାରୁକେ ରାଇ ବନମାଳୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ବେନିଭୁଜ ତୋଳି ॥
ତୁ ଯେବେ ସାରଥି ମୋହର ।
ଶାଲ୍ୱ ନିକଟେ ରଥ କର ॥
ଚିତ୍ତେ ନ କର ତୁହି ତ୍ରାସ ।
ଜାଣ ତୁ ଶାଲ୍ୱ ଗଲା ନାଶ ॥୯,୧୦
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ଦାରୁକ ବେଗେ ରଥ ବାହି ॥
ଗରୁଡ଼ ବସେ ରଥ ଶିଖେ ।
ସ୍ୱର୍ଗେ ଦେଖନ୍ତି ବୃନ୍ଦାରକେ[2] ॥
ଉଭୟ ବଳ ମଧ୍ୟେ ରଥ ।
ଶାଲ୍ୱ ଦେଖିଲା ଗୋପୀନାଥ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ହତ-ବଳ-ପ୍ରାଣ ।
ମାୟା ପ୍ରକାଶେ ଗରୁଟାଣ ॥
ଦେଖି ଦାରୁକ ଶାଲ୍ୱ ବୀର ।
କୋପେ ଗର୍ଜଇ ଗରୁତର ॥
ଶକ୍ତିଏ ଥିଲା ତାର ହସ୍ତେ ।
କୋପେ ଘୂରାଇ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ରବିକିରଣ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ।
ତାର ଉପରେ ଦେଲା ପେଷି ॥୧୧,୧୨
ଶକ୍ତିଶବଦେ ଦିଗ ପୂରି ।
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ ଧନୁ ଧରି ॥
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନାରାଚେ ଦାମୋଦର ।
ତକ୍ଷଣେ କଲେ ଶତେ ଚୂର ॥

ଆକାଶେ ଭ୍ରମେ ମାୟାରଥ ।
ଶାଲ୍ୱ ସେ ବିମାନେ ଗୁପତ ॥
ଦେହ ନ ଦିଶେ ଅନ୍ଧକାରେ ।
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ କୋପଭରେ ॥
ଶର ବରଷି ଗୋପୀନାଥ ।
ଆକାଶେ ଯେହ୍ନେ ଛାୟାକାନ୍ତ ॥
ତାପଇ ନିଜ ରଶ୍ମିଜାଳେ ।
କୃଷ୍ଣ ନାରାଚ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ନିମିଷମାତ୍ରେ କୋଟି କୋଟି ।
ବିଷ୍ଣୁନାରାଚ ଶୂନ୍ୟେ ଘୋଟି ॥୧୩,୧୪
ଦେଖି ଚକିତ ମହାବୀର ।
ଲୌହ ଧନୁଏ ଧରି କର ॥
ମାୟା ପ୍ରକାଶେ ଗରୁଟାଣ ।
ବେଗେ ବିନ୍ଧିଲା ତୀକ୍ଷ୍ଣବାଣ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାମ କର ମୁଷ୍ଟି ।
ଧନୁ ସହିତେ ଗଲା ଫୁଟି ॥
ହସ୍ତୁ ପଡ଼ିଲା ଧନୁ ତଳେ ।
ଦେଖି ଚକିତ ଦିଗପାଳେ ॥
କରନ୍ତି ହାହାକାର ବାଣୀ ।
ଶାଲ୍ୱ ବୋଲଇ ତାହା ଶୁଣି ॥୧୫,୧୬
ରେ ମୂଢ଼ ଶୁଣ ମୋର ବାଣୀ ।
ମୋ ଭ୍ରାତେ ବରିଲା ରୁକ୍ମିଣୀ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଶୁଭଲଗ୍ନ ବେଳେ ।
ସେ କନ୍ୟା ନେଇଅଛୁ ବଳେ ॥
ସଭାର ମଧ୍ୟେ ଅବିଶ୍ୱାସ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ କଲୁ ନାଶ ॥
ଏବେ ପଡ଼ିଲୁ ମୋର ମୁଖେ ।
ସଂଗ୍ରାମ କର ଆତ୍ମସୁଖେ ॥
ଦେଖ ମୋ ନାରାଚ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ଏବେ କାଟିବି ତୋର ମୁଣ୍ଡ ॥
ଅଜେୟ ବୋଲାଉ ଜଗତେ ।
ଆଜି ପଡ଼ିଲୁ ମୋ ଅଗ୍ରତେ ॥୧୭,୧୮
ଏମନ୍ତ ତାର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ମହାବୀର ।
ଏ କଥା ଉଚିତ ତୋହର ॥

୧. ତ୍ରିନବରାତ୍ର—ସତାଇଶ ଦିନ । ୨. ବୃନ୍ଦାରକେ—ଦେବଗଣ ।

ତୋ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ କଣ୍ଠତଟେ ।
ଯମକୁ ନ ଦେଖୁ ନିକଟେ ॥
ମରଣକାଳେ ଯେହ୍ନେ ପ୍ରାଣୀ ।
ଗୁରୁ ଗଉରବ ନ ଜାଣି ॥
ପ୍ରଳାପ କରେ ରୋଗ ତାପେ ।
କୃତାନ୍ତ ସେବକ ସମୀପେ ॥
ଯେ ଯାହା ବୀରପଣ ବଳେ ।
ଲୋକେ ଦେଖାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧକାଳେ ॥
ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା ଯେ କରନ୍ତି ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥୧୯
ଏମନ୍ତ କହୁଁ କହୁଁ ହରି ।
ଦକ୍ଷିଣଭୁଜେ ଗଦା ଧରି ॥
ଉଠି ତାହାର ରଥ ଦଣ୍ଡେ ।
ପ୍ରହାର କଲେ ତାର ମୁଣ୍ଡେ ॥
ଶବଦ ଶୁଭେ ମହାଘୋର ।
ବଦନୁ ଗଳଇ ରୁଧିର ॥୨୦
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଶାଲ୍ୱ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥
କୃଷ୍ଣ ଗ୍ୱହାନ୍ତି ଦଶଦିଶେ ।
ବିଷମ ମାୟା ପରକାଶେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଗଲା ଦଣ୍ଡ ଗ୍ୱରି ।
ମାୟାପୁରୁଷ ରୂପ ଧରି ॥
ବେଗେ ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣପାଶେ ।
ଚରଣେ ନମଇଁ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ବୋଲଇ ଶିରେ ଦେଇ ହସ୍ତ ।
ଦେବକୀଦେବୀର ମୁଁ ଦୂତ ॥
କଣ୍ଠକୁଣ୍ଠିତେ ବାକ୍ୟ କହେ ।
ବେନି ଲୋଚନୁ ନୀର ବହେ ॥୨୧
ହେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମହାଭୁଜ ।
ମହାପୁରୁଷ ବିଶ୍ୱତେଜ ॥
ଆଜ ରଜନୀ ଘୋର ନିଶି ।
ଶାଲ୍ୱ ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ପଶି ॥
ଯୁଦ୍ଧେ ଯାଦବ ବଳ ମାରି ।
ବସୁଦେବଙ୍କୁ ନେଲା ଧରି ॥
ପୁରେ କାନ୍ଦନ୍ତି ବଧୂଜନେ ।
ପଶୁଙ୍କୁ ପଶୁମାର[୧] ଯେହ୍ନେ ॥

ପିତୃବତ୍ସଳ ନାଥ ତୁହି ।
କହିଲି ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ॥୨୨
ଏମନ୍ତେ ଦୂତବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ମନୁଷ୍ୟ ମୋହେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ପିତାର ସ୍ନେହ ପାଶେ ଗ୍ରସ୍ତ ।
ବିଭ୍ରମ ମନେ ମୋହଗତ ॥
ଇତର ଜନ ପ୍ରାୟ ଭାଳି ।
ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ବନମାଳୀ ॥୨୩
ଏ ତ ବିଷମ ବିପରୀତ ।
ଦେବକୀ ପେଷିଛନ୍ତି ଦୂତ ॥
ଯହିଁ ରକ୍ଷକ ହଳଧର ।
ଦେବମାନବେ ଅଗୋଚର ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଜିଣିଲା କେମନ୍ତେ ।
ବିଧି ହୋଇଲା ବାମ ମୋତେ ॥୨୪
ଏ ଶାଲ୍ୱ କୀଟ ପ୍ରାୟ ମୋତେ ।
ରାମଙ୍କୁ ଜିଣିଲା କେମନ୍ତେ ॥
ମନକୁ ନାହିଁ ମୋର ପ୍ରତେ ।
ବିଧି କି ବାମ ହେଲା ମୋତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ଭାଳନ୍ତି ହସ୍ତେ ଗଦା ଧରି ॥
ଦିଗେ ଦିଶନ୍ତି ଧୂମମୟେ ।
ଘୋର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭ୍ରମବାୟେ ॥
ଦେଖନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଗଗନେ ପ୍ରକାଶେ ବିମାନ ॥
ରବିକିରଣ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ।
ଶାଲ୍ୱ ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ॥
ବସୁଦେବର କେଶ ଧରି ।
ଝିଙ୍କଇ ଘୋରନାଦ କରି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ୱହିଁ ମହାରୋଷେ ।
ବୋଲଇ ବଚନ ପରୁଷେ ॥୨୫
ଦେଖ ଏ ତୋ ପିତା ଅଧମ ।
ଯାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ତୁ ଜନମ ॥
ଏହାର ଅର୍ଥେ ଦେହ ବହୁ ।
ଶ୍ରୀବାସୁଦେବ ତୁ ବୋଲାଉ ॥
ଯେବେ ତୁ ବୋଲାଉ ସମର୍ଥ ।
ଆଜ ମରଣୁ ରଖ ତାତ ॥୨୬

ଏମନ୍ତେ କରଇ ଭର୍ତ୍ସନ ।
ଦୁଃସହ ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ ॥
ଆକର୍ଷି ବସୁଦେବ ଆଣି ।
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖଡ଼ଗେ ଶିର ହାଣି ॥
କୃଷ୍ଣ ରଥକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲା ।
ବିମାନ ଗଗନେ ପଶିଲା ॥୨୭
ପିତା ମରଣ ଦେଖି ହରି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ଶୋକ କରି ॥
ସ୍ୱଜନ ଅନୁଷଙ୍ଗ[୨] ଦୋଷେ ।
ନିଜ ପ୍ରକୃତି ମାୟା ଗ୍ରାସେ ॥
ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱଭାବେ ନିରଞ୍ଜନ ।
ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକାଶ ସ୍ଥୂଳ ସୂକ୍ଷ୍ମ ॥
ଜଗତପତି ଜ୍ଞାନଗୁରୁ ।
କେବା ମହିମା ମୁଖେ କରୁ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ନିଜ ସ୍ୱଭାବେ ଅବଧାନ ॥
ଜ୍ଞାନପ୍ରକାଶେ ମାୟା ନାଶ ।
ସୁଜ୍ଞାନ ଗୋବିନ୍ଦେ ପ୍ରକାଶ ॥
ଜାଣିଲେ ମୟମାୟା ବଳେ ।
ଶାଲ୍ୱ ଯୁଝଇ ମୋର ତୁଲେ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି କୃଷ୍ଣ ଗ୍ୱହିଁ ।
ଦେଖିଲେ ରଥେ କେହି ନାହିଁ ॥
ନ ଦିଶେ ପିତା ଛିନ୍ନ ଶିର ।
ଦୂତ ହିଁ ହୋଇଲା ଅନ୍ତର ॥
ସ୍ୱପ୍ନେ ଯେସନେ ନିଦ୍ରାବୋଧେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗ୍ୱହାନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଘୋର ଅନ୍ଧାର ରିପୁଯାନ ।
ଗଗନେ ଦେଖି ଭଗବାନ ॥
ରିପୁ ମାରଣେ ସାବଧାନ ।
ଶୁଣ ହେ ପରୀକ୍ଷ ରାଜନ ॥୨୮,୨୯
ବେଦ ବଚନେ ଋଷିଗଣେ ।
ସେବନ୍ତି ଯାହାର ଚରଣେ ॥
ସ୍ମରଣ କରି ନାମ ହୃଦେ ।
ତରନ୍ତି ସଂସାର ପ୍ରମାଦେ ॥
ତାହାର କାହିଁ ଶୋକ ମୋହ ।
ଅଜ୍ଞାନେ ଜାତ ସ୍ନେହ ଭୟ ॥
ଲୀଳା ପ୍ରକାର ଅନୁମାନେ ।
ବିରୋଧ ଏ ମାତ୍ର ବଚନେ ॥

୧. ପଶୁମାର—କଂସେଇ । ୨. ଅନୁଷଙ୍ଗ—ସ୍ନେହ ।

ଅଖଣ୍ଡ ବିଜ୍ଞାନ ଯାହାର ।
ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନର ଈଶ୍ୱର ॥
ଯେ ପାଦପଦ୍ମ ସେବା ଫଳେ ।
ନିର୍ମଳଆତ୍ମା ଜ୍ଞାନବଳେ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ଅବିଦ୍ୟା ନାଶନ୍ତି ।
ଜନ୍ମ-ମରଣେ ନାହିଁ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଲଭନ୍ତି ଆତ୍ମାନନ୍ଦ ହରି ।
ସକଳ ବିବାଦ ପାସୋରି ॥
ଯାର ସେବକେ ଏ ଜଗତେ ।
ମୋହ ନ ଯାନ୍ତି ମାୟାଗ୍ରସ୍ତେ ॥
ତାହାର ମାୟାମୋହ କାହିଁ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମନଦେଇ ॥୩୦,୩୨
ଶାଲ୍ୱ ଗଗନ ପଥେ ଥାଇ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବାଣ ବରଷଇ ॥
ଦେଖି ତାହାର ରଥ ଶୂନ୍ୟେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବାଣେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ମୁନେ ॥
ତାହାର ଶସ୍ତ୍ର କଲେ ନାଶ ।
ତମ ଯେସନେ ରବିତ୍ରାସ ॥
ବର୍ମ ଖଡ଼ଗ ଧନୁ ଦଣ୍ଡ ।
କ୍ଷଣକେ କଲେ ବେନି ଖଣ୍ଡ ॥
ତାହାର ଶିରୋମଣି ହରି ।
ଗଦା ପ୍ରହାରେ ରଥ ଚୂରି ॥୩୩

ଗୋବିନ୍ଦ ହସ୍ତ ଗଦା ବେଗେ ।
ମାୟାବିମାନ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
ଭାଙ୍ଗି ହୋଇଲା ଶତଖଣ୍ଡ ।
ଶବଦ ଶୁଭଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ॥
ଆକାଶେ ଦେଖନ୍ତି ବିବୁଧେ ।
ପଡ଼ିଲା ଜଳେ ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ ॥
ବିମାନୁଁ ପଡ଼ି ଅନ୍ତରାଳେ ।
ଶାଲ୍ୱ ମିଳିଲା ମହୀତଳେ ॥
ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜେ ଗଦା ଘେନି ।
ଧାମନ୍ତେ କମ୍ପଇ ମେଦିନୀ ॥
ଭାଲ ପ୍ରହାରେ ଗଦାଧର ।
ଛେଦିଲେ ଗଦା ସଙ୍ଗେ କର ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ଚକ୍ର କରେ ତୋଳି ।
ବେଗେ ଧାଇଁଲେ ବନମାଳୀ ॥
ଶାଲ୍ୱର ପ୍ରାଣ ନାଶିବାରେ ।
ସୁଦରଶନ କୃଷ୍ଣ କରେ ॥
ପ୍ରଳୟ ରବି ପ୍ରାୟ ତେଜେ ।
ଶୋହେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦକ୍ଷଭୁଜେ ॥
ତାହାର ତେଜେ କମ୍ପେ ମହୀ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ଉଦୟଗିରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗେ ।
ଯେହ୍ନେ ବିରାଜେ ପୂର୍ବଦିଗେ ॥୩୪,୩୫

ଚକ୍ର ପ୍ରହାରେ ଦାମୋଦର ।
ବେଗେ ଛେଦିଲେ ତାର ଶିର ॥
ମୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ମହୀତଳେ ।
ବିରାଜେ କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳେ ॥
ବାସବ ବଜ୍ରେ ବୃତ୍ର ଯେହ୍ନେ ।
ହାହା ଶବଦ ପୁରଜନେ ॥
ଶାଲ୍ୱ ଜୀବନ ତେଜରାଶି ।
ତକ୍ଷଣେ କୃଷ୍ଣଦେହେ ପଶି ॥
ବିଜୁଳି ଯେହ୍ନେ ନୀଳମେଘେ ।
ଦେବେ ଦେଖନ୍ତି ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥୩୬
ଏମନ୍ତେ ଶାଲ୍ୱ ନାଶ ଗଲା ।
ଅବନୀ ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇଲା ॥
ବାଜଇ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଶବଦ ।
ନାଚନ୍ତି ଅପସରାବୃନ୍ଦ ॥
ତାହାର ସଖା ଦନ୍ତବକ୍ର ।
ଗୋବିନ୍ଦେ ହୋଇ ରିପୁଚକ୍ର ॥
ମିଳିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଅଗ୍ରତ ।
ହୃଦେ ସୁମରି ଭ୍ରାତହିତ ॥୩୭
କହିଲା ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ॥
ଭାରା ହରଣେ କୃଷ୍ଣ କଥା ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଖଣ୍ଡେ ଭବବ୍ୟଥା ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶାଲ୍ୱବଧୋ ନାମ ଦ୍ୱ୍ୟଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦନ୍ତ ବିକଟ ବିଦୂରଥ । ବିନାଶ କଲେ ଯଦୁନାଥ ॥
ରାମ ବଧିଲେ ମୁନି ସୂତ । ତେୟାଅଶୀରେ ଏ ଚରିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ରାଜନ ହୁଅ ସାବଧାନ ॥
ମଲେ ଯେ ଶାଲ୍ୱ ଶିଶୁପାଳ ।
ଯୁଦ୍ଧେ ପୌଣ୍ଡ୍ରକ ମହାବଳ ॥

ଏହାଙ୍କ ସଖା ଦନ୍ତବକ୍ର ।
କୃଷ୍ଣେ ସାଧିଲା ରିପୁଚକ୍ର ॥
ସୁହୃଦ ଧର୍ମ ପରଲୋକେ ।
ଦେଖାଇ ଯୁଦ୍ଧ କଲା ଏକେ ॥
ଏକା ପାଦାନ୍ତି[୧] କୋପ କରି ।
ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜେ ଗଦା ଧରି ॥

ଧରଣୀ କମ୍ପେ ପାଦଭରେ ।
ମିଳିଲା କୃଷ୍ଣର ଛାମୁରେ ॥୧,୨
ଦେଖି ତାହାର ମହାକାୟ ।
ସତ୍ୱରେ ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟ ॥
ରଥୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ପାଦେ ଗମି ।
ଧାଇଁଲେ କରେ ଗଦା ଘେନି ॥

୧. ପାଦାନ୍ତି—ପାଦରେ ଚାଲି ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘେ ଯେହ୍ନେ ତୀର ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ତା ଛାମୁର ॥୩
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଗଦା ତୋଳି ।
କୋପେ ବୋଲଇ ମହାବଳୀ ॥
ଆଜ ମୋହର ଭାଗ୍ୟରାଶି ।
ତୁ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିପଥେ ଆସି ॥
ପଡ଼ିଲୁ ଯିବୁ ଆଉ କାହିଁ ।
ରେ ଦୁଷ୍ଟ ମୁଖ ତୋ ନ ଗୃହିଁ ॥୪
ମୋର ମାତୁଳସୁତ ତୁହି ।
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟୁ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ॥
ଧିକ ତୋହର ଶସ୍ତ୍ରଦୀକ୍ଷା ।
ତୋତେ ମାରଣେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ॥
ଏ ବଜ୍ରକଳ୍ପ ଗଦାଘାତେ ।
ଆଜ ପେଷିବି ଯମପଥେ ॥୫
ତୋହର ସଙ୍ଗେ କରି ରଣ ।
ଆଜ ଶୁଝିବି ଭ୍ରାତୃଋଣ ॥
ତୁ ବନ୍ଧୁରିପୁ ମୋ ବଇରୀ ।
ମୁଁ ଆଜ ରଣେ ତୋତେ ମାରି ॥
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ହୋଇବି ଆନନ୍ଦ ।
ବ୍ୟାଧିକି ଯେସନେ ଔଷଧ ॥
ରୋଗ ନ ମଲେ ଦେହ ମରେ ।
ବ୍ୟାଧି ଚିକିତ୍ସା ଯେ ନ କରେ ॥୬
ଏମନ୍ତେ କଟୁ ବାକ୍ୟ ବୋଲି ।
ଦକ୍ଷିଣଭୁଜେ ଗଦା ତୋଳି ॥
ପିଟିଲା ଗୋବିନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡେ ।
ଘୋର ଶବଦ କରି ତୁଣ୍ଡେ ॥୭
ଗଦା ପ୍ରହାରେ ରଣ ମଧ୍ୟେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ନ ଚଳିଲେ ପାଦେ ॥
ବିଷମ ଗଦାଘାତ ସହି ।
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
କଉମୋଦକୀ ଗଦା କରେ ।
କୋପେ ପିଟିଲେ ତା ଉପରେ ॥
ପୁଣ କୌମୋଦୀ ଗଦା ବେଗେ ।
କୋପେ ବୁଲାଇ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥
ହୁଁକାର କରି ବାହୁବଳେ ।
ପିଟିଲେ ତାର ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ॥୮
ଗଦା ପ୍ରହାରେ ହୃଦ ଫାଟି ।
ପଡ଼ିଲା ମହୀତଳେ ଲୋଟି ॥
ତୁଣ୍ଡରୁ ଗଳଇ ରୁଧିର ।
ଜନେ କରନ୍ତି ହାହାକାର ॥
ପ୍ରସାରି କେଶ ପାଦ କର ।
ରଣେ ପଡ଼ିଲା ମହାବୀର ॥୯
ତାର ଶରୀରୁ ଶୂନ୍ୟତେଜ ।
ଯେହ୍ନେ ଉଦିତ ଗ୍ରହରାଜ ॥
ପଶିଲା କୃଷ୍ଣଦେହ ମଧ୍ୟେ ।
ଗଗନେ ଦେଖନ୍ତି ବିବୁଧେ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ସଭା ମଧ୍ୟେ ।
ଯେମନ୍ତେ ଶିଶୁପାଳ ବଧେ ॥୧୦
ଦେଖିଣ ଦନ୍ତବକ୍ର ହତ ।
ତାହାର ଭ୍ରାତ ବିଦୂରଥ ॥
ଭାଇମରଣ ଶୋକେ ତାପି ।
ରୋଷେ ବଦନ ଓଷ୍ଠ ଗୃପି ॥
ଖଡ଼୍‌ଗ ଚର୍ମ କରେ ଧରି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସମରେ ଆବୋରି ॥
ନିଷ୍ଠୁର ବାକ୍ୟ କହେ ତୁଣ୍ଡେ ।
ବଜ୍ର ପ୍ରହାର ଯେହ୍ନେ ମୁଣ୍ଡେ ॥୧୧
ଦେଖି ତାହାର ବ୍ୟଗ୍ରଗତି ।
ଚକ୍ରପ୍ରହାରେ ଯଦୁପତି ॥
ବେଗେ ଛେଦିଲେ ତା କପାଳ ।
ବିରାଜେ କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଳ ॥
ମୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ଭୂମିଗତେ ।
ପ୍ରାଣ ପଶିଲା ଗୋପୀନାଥେ ॥୧୨
ଏମନ୍ତେ ଶାଳ୍ୱ ଶିଶୁପାଳ ।
ସଂହାରି ମଦନଗୋପାଳ ॥
ଦନ୍ତବିକଟ ବିଦୂରଥ ।
କୃଷ୍ଣର ହସ୍ତେ ହୋଇ ହତ ॥
ପଶିଲେ ଅଭୟ ଚରଣେ ।
ଯେ ଅବା ମଲେ କୃଷ୍ଣ ରଣେ ॥୧୩
ମୁନି କରନ୍ତି ଜୟବାଣୀ ।
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜେ ସୁରଲୋକେ ।
ନାରୀ ନାଚନ୍ତି କଉତୁକେ ॥
ଯକ୍ଷ କିନ୍ନର ବିଦ୍ୟାଧରେ ।
ଗନ୍ଧର୍ବେ ଗାବନ୍ତି ସୁସ୍ୱରେ ॥
କୃଷ୍ଣବିଜୟ କଉତୁକେ ।
ଆନନ୍ଦ ପୁର-ନରଲୋକେ ॥
ଯାଦବ ବଳ ସଙ୍ଗେ ହରି ।
ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରକା ନଗରୀ ॥୧୪,୧୫
ସେ ହରିଚରଣ ପଙ୍କଜେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଭଜେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦନ୍ତବକ୍ରବିଦୂରଥବଧୋ ନାମ ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁରଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଭାଗବତ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ନରହରି ।
ମନୁଷ୍ୟରୂପେ ଅବତରି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ମାୟା ଅପ୍ରମିତ ।
ସେ କାହୁଁ ହେବେ ପରାଜିତ ॥
ଏ ନର ପଶୁଙ୍କର ମତ ।
ଏ ନୋହେ ପୁଣି ପରମାର୍ଥି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ପୀଡ଼ନ୍ତି ଅସୁରେ ।
ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତି ସମରେ ॥୧୬
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ହଳପାଣି ॥
କୁରୁପାଣ୍ଡବ ଘୋରତମ ।
ଜାଣିଲେ ଯୁଦ୍ଧର ଉଦ୍ୟମ ॥
ମଧ୍ୟସ୍ଥପଣେ ଯଦୁପତି ।
ତୀର୍ଥ ଗମନେ ବ୍ୟାଜମତି☬ ॥୧୭
ଯାଇ ମିଳିଲେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ।
ପର୍ଶୁରାମର କୀର୍ତ୍ତି ଯତ୍ର ॥
ସ୍ନାହାନ ସାରି ରାମ ହ୍ରଦେ ।
ଦେବତା ପିତୃଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଜଳ ତର୍ପଣେ ତୋଷି ମନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେଇ ମହୀଦାନ ॥
ଗମନ୍ତି ସରସ୍ୱତୀ ତୀରେ ।
ସଙ୍ଗେ ସକଳ ବିପ୍ରବରେ ॥୧୮
ପୃଥୁ ଉଦକ ବିନ୍ଦୁସର ।
ଏ ବେନି ତୀର୍ଥେ ହଳଧର ॥
ପିତୃ ଦେବତା ବିପ୍ର ପୂଜି ।
ତ୍ରିତକୂପକୁ ପୁଣ ଭଜି ॥
ସୁଦରଶନ ସୁବିଶାଳ ।
ଏ ବେନି ତୀର୍ଥେ କାମପାଳ ॥
ଆନନ୍ଦେ ସାରି ନିତ୍ୟକର୍ମ ।
ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥରେ ଆଗମନ ॥
ପୁଣ ମିଳିଲେ ଚକ୍ରତୀର୍ଥେ ।
ସୁପ୍ରାଚୀ ସରସ୍ୱତୀ ପଥେ ॥୧୯
ଯମୁନାସ୍ନାନ ସାରି ଧୀରେ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ॥
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ମିଳିଲେ ନଇମିଷାରଣ୍ୟେ ॥
ଷାଠିସହସ୍ର ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।
ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ତହିଁ ବସି ॥୨୦
ରାମଙ୍କୁ ମୁନିଜନେ ଦେଖି ।
ତକ୍ଷଣେ ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ପାଛୋଟି ଗଲେ କିଛି ଦୂରେ ।
ପୂଜିଲେ ଅତିଥି ବେଭାରେ ॥
ଆଦରେ ଆଣି ତୋଷମନେ ।
ରାମଙ୍କୁ ବସାଇ ଆସନେ ॥
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ମୁନିଗଣ ।
ଏମନ୍ତେ ଲୋମହରଷଣ ॥
ବ୍ୟାସଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ସେ ଯୁକତେ ।
ଆସନେ ରାମର ଅଗ୍ରତେ ॥
ବସି କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣକଥା ।
ଦେଖି ପାଇଲେ ରାମ ବ୍ୟଥା ॥୨୧,୨୨
ମନେ ଭାଳନ୍ତି ରାମ ଚିତ୍ତେ ।
ଏ ତ ଅବଜ୍ଞା କଲା ମୋତେ ॥
ଏ ଶୂଦ୍ର ହୋଇ ବିପ୍ର ମଧ୍ୟେ ।
ଧର୍ମାଦି ଶିକ୍ଷା ଅନୁବାଦେ ॥
ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ଗର୍ବ କଲା ।
ମୋତେ ଆସନ ନ ତେଜିଲା ॥
କେମନ୍ତେ ଧର୍ମ ବିପ୍ରଜନେ ।
କହେ ଅନୁବାଦ ବଦନେ ॥
ଏ ବଡ଼ ମୋତେ ବିପରୀତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ପ୍ରତିଲୋମ ଜାତ ॥୨୩,୨୪
ଯେଣୁ ଏ ବ୍ୟାସଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ।
ଜାଣଇ ଯେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ॥
ପୁରାଣ ଇତିହାସ ଆଦି ।
ଏ ସର୍ବ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବାଦୀ ॥
କେବଳ ଆତ୍ମାକୁ ନ ଜାଣେ ।
ଅବିନୀତ ଏ ପରମାଣେ ॥
ଦମ୍ଭେ ଏ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲାଇ ।
ମୋତେ ନ ଜାଣେ ଗର୍ବ ବହି ॥
ନଟର ପ୍ରାୟ ଦୁରାଗ୍ରହ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଗର୍ବ ଅହଙ୍କାର ॥
ଏହାର ଧର୍ମ ବିଦ୍ୟା ଯେତେ ।
ନିଶ୍ଚେ ନୁହନ୍ତି ଗୁଣ ଅର୍ଥେ ॥୨୫,୨୬
ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡିବାର ଅର୍ଥେ ।
ମୋ ଅବତାର ଏ ଜଗତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ହୃଦରେ ବିଗ୍ରହି ।
ଅନନ୍ତ ବଳ ଆଗସରି ॥
ଯେ ରାମ ଆତ୍ମାଗୁଣେ ରତ ।
ବିଧାତା ଫଳ ବିପରୀତ ॥
ହସ୍ତେ ଯେ ଥିଲା କୁଶମୁଷ୍ଟି ।
ତାମସ ଗୁଣେ କୋପଦୃଷ୍ଟି ॥
କୁଶକୁ ଘେନି ଅତି କୋପେ ।
ମିଳିଲେ ତାହାର ସମୀପେ ॥
କୋପେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗୁରୁତର ।
କୁଶେ ଛେଦିଲେ ତାର ଶିର ॥୨୭,୨୮
ହା ହା ଶବଦେ ବିପ୍ରଜନେ ।
ରାମଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ଖେଦମନେ ॥
ସଙ୍କରଷଣ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଜଗତ କାରଣ ।
ଏ ବଡ଼ ପାପ ଆଚରଣ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟସପ୍ତତିତମ ଅଧ୍ୟାୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

☬ 'ମଧ୍ୟସ୍ଥପଣେ....ବ୍ୟାଜମତି' ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ପକ୍ଷର ସମର୍ଥନ ନ କରି ବଳରାମ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଛଳରେ ଖସିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ।

ଆଗମ ନିଗମ ଏ ବାଦ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ କଲ ବ୍ରହ୍ମ ବଧ ॥୨୯
ଭୋ ନାଥ ମହାଯଜ୍ଞ ଅର୍ଥେ ।
ଏହାଙ୍କୁ ଅଣାଇ ସମସ୍ତେ ॥
ବ୍ରହ୍ମ ଆସନେ ବସାଇଲୁଁ ।
ବଳ ଆୟୁଷ ବିସ୍ତାରିଲୁଁ ॥
ସ୍ଥାପିଲୁଁ କରି ଅଭିମତ ।
ଯାବତ ଯଜ୍ଞ ସମାପତ ॥୩୦
ତୁ ଏବେ କଲୁ ଏଡ଼େ କର୍ମ ।
ଏବେ ଆଚର ଦୀକ୍ଷାଧର୍ମ ॥
ତୁ ଯୋଗେଶ୍ୱର ଭଗବାନ ।
ପାଳ ତୁ ନିଗମ ବଚନ ॥
ଲୋକସଂଗ୍ରହ[୧] ହେତୁ କର ।
ଏ ବ୍ରହ୍ମବଧ ପ୍ରତିକାର ॥୩୧,୩୨
ଶୁଣି ଚକିତ ହଳଧର ।
ବୋଲନ୍ତି ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ॥
ନମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଋଷିଗଣ ।
କହ ଏ ହତ୍ୟାର କାରଣ[୨] ॥
ଲୋକ ବେଭାରେ ଯଥାବିଧି ।
ପ୍ରଥମ କଲ୍ପେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
କହ କି କରିବି ଉପାୟ ।
ଯେମନ୍ତେ ହତ୍ୟା ଯିବ କ୍ଷୟ ॥
ମୁଁ ପୁଣ ତୁମ୍ଭ ଯଜ୍ଞ ଅର୍ଥେ ।
ସାଧିବି ନିଜ ଯୋଗମତେ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ଜୀଆଇବି ମୁହିଁ ।
ବଳ ଶଉର୍ଯ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ॥

ସ୍ଥାପିବି ଏ ମୋହର ସତ୍ୟ ।
ଯାବତ ଯଜ୍ଞ ସମାପତ ॥୩୩,୩୪
ଏମନ୍ତେ ରାମ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବିପ୍ରେ ବୋଲନ୍ତି ମନେ ଗୁଣି ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ହଳଧର ।
ଏ ସତ୍ୟ ବଚନ ଆମ୍ଭର ॥
ମରଣେ ନୋହିବ ଏ ଗ୍ରସ୍ତ ।
ତୋହର ବଚନ ଯେମନ୍ତ ॥
ଯଜ୍ଞେ ଏ ଥିବ ଆମ୍ଭ ମେଳେ ।
ଧର୍ମ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରଶ୍ନ କାଳେ ॥୩୫
ବିପ୍ରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ସାଧୁବାଣୀ ।
ରାମ ବୋଲନ୍ତି ତାହା ଶୁଣି ॥
ଆତ୍ମାରୁ ଆତ୍ମାର ସମ୍ଭୂତ ।
ଏ ବେଦବାକ୍ୟ ଅନୁମତ ॥
ଏହାର ପୁତ୍ରକୁ ବସାଇ ।
ବଳ ଆୟୁଷ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ॥
ପିତାହୁଁ ହେଉ ଗୁଣକର ।
ଏମନ୍ତ କହି ହଳଧର ॥
ତାର ପୁତ୍ରକୁ ସାବଧାନେ ।
ବସାଇ ପିତାର ଆସନେ ॥
ବୋଇଲେ ହୁଅ ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧି ।
ପିତାହୁଁ ଅଧିକେ ସୁବୁଦ୍ଧି ॥
ଏମନ୍ତେ ସ୍ଥାପି ତାର ସୁତ ।
ବୋଲନ୍ତି ରେବତୀର କାନ୍ତ ॥
ଏବେ କରିବି କିସ କହ ।
ବିପ୍ରରି ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ॥୩୬,୩୭

ଶୁଣି ଆନନ୍ଦେ ମୁନିଗଣ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ସଙ୍କର୍ଷଣ ॥
ଇଲ୍ୱଳ ନାମେ ମହାସୁର ।
ବଲ୍ୱଳ ତାହାର କୁମର ॥
ନିତ୍ୟେ ପାର୍ବଣ ଯୋଗେ ଆସେ ।
ଆମ୍ଭର ଯଜ୍ଞକର୍ମ ନାଶେ ॥୩୮
ସେ ଦୁରାତ୍ମର ନାଶ ଗଲେ ।
ଯଜ୍ଞ କରିବୁ ଆମ୍ଭେ ଭଲେ ॥
ଶଶୀ ପ୍ରଳୟ ନିଶି[୩] ଜାଣି ।
ତିରିଶ ଦିବସ ସେ ଗଣି ॥
ରାତ୍ରେ ମିଳଇ ଯଜ୍ଞଶାଳେ ।
ରାକ୍ଷସ ମାୟାଯୋଗ ବଳେ ॥
ପୂଯ ଶୋଣିତ ମଳ ମୂତ୍ର ।
କୁଣ୍ଡେ ବରଷେ ଅପ୍ରମିତ ॥
ତାହାକୁ କର ନାଥ ହତ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କରାଅ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ॥୩୯
ଭାରତ ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ପୁରୀ ।
ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ॥
ଏମନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯେ ମାସ ।
ଭ୍ରମିବ ପୁର ଗ୍ରାମ ଦେଶ ॥
ଏମନ୍ତେ ହତ୍ୟା ଯିବ ନାଶ ।
ନିର୍ମଳେ ନିଜ ପୁରେ ବାସ ॥୪୦
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ତା ଶୁଣି ରାମ କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ଅସୁର ଆଗମନ ଗୃହିଁ ।
ଯଜ୍ଞେ ରହିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ବଳଭଦ୍ରେଣ
ସୂତବଧୋ ନାମ ଚତୁରଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

୧. ଲୋକସଂଗ୍ରହ—ଲୋକଶିକ୍ଷା, ଜନକଲ୍ୟାଣ । ୨. କାରଣ—ପ୍ରତିକାର । ୩. ଶଶୀ ପ୍ରଳୟ ନିଶି—ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରି ।

ପଞ୍ଚାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପଞ୍ଚାଅଶୀରେ କାମପାଳ । ବିନାଶି ଅସୁର ବଲ୍କଳ ॥
ସୂତ ମୁନିଙ୍କ ବଧ ଦୋଷ । ତୀର୍ଥ ସ୍ନାନରେ କଲେ ନାଶ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାଜା ଆଗେ ।
ରାକ୍ଷସ ମିଳି ଯଜ୍ଞଭାଗେ ॥
ଶଶୀ ପାର୍ବଣ ରାତ୍ରକାଳେ ।
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବାତ ସଙ୍ଗ ମେଳେ ॥
ଧୂଳି ପୂରିଲା ଦଶଦିଶେ ।
କୁତ୍ସିତ ପୂଯ ଗନ୍ଧବାସେ ॥୧
ବଲ୍କଳବୀର ମହାରୋଷେ ।
ଆଜ୍ଞାଦି ଅମେଧ୍ୟ ବରଷେ ॥
ଯଜ୍ଞ ନାଶନେ ମହାବୀର ।
ମାୟା ପ୍ରକାଶେ ଅନ୍ଧକାର ॥
ଭୟେ ଗ୍ରହାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମମୁନି ।
ମିଳିଲା ହସ୍ତେ ଶୂଳ ଘେନି ॥
ଘୋର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମହାକାୟେ ।
ଓଷ୍ଠ କାମୋଡ଼ି କୋପେ ଗ୍ରହେଁ ॥୨
ତାର ବଦନ ଗ୍ରହିଁ ପାଶେ ।
ଅନଳଖଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ॥
ତପତତମ୍ବା ପ୍ରାୟ ଦାଢ଼ି ।
ବଦନୁଁ ଶୁଭେ ଘୋର ରଡ଼ି ॥
ବିକଟଦନ୍ତ ତାର ମୁଖେ ।
ଭ୍ରୂକୁଟି କୁଟିଳ ତିର୍ଯ୍ୟକେ ॥୩
ଦେଖି ତାହାର ଦୁଷ୍ଟଗତି ।
ହଳ ସୁମରି ଯଦୁପତି ॥
ହସ୍ତ ପାତିଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ।
ହଳ ମିଳିଲା ଆସି ବେଗେ ॥
ଘୋର ଦାନବ ନିବାରଣେ ।
ମୁଷଳ ମିଳିଲା ତକ୍ଷଣେ ॥୪
ଗଗନେ ଦେଖି ତା ଶରୀର ।
ଲଙ୍ଗଳ ଅଗ୍ରେ ନୀଳାମ୍ବର ॥
ଆକର୍ଷି ଆଣି ଯଜ୍ଞଦାଣ୍ଡେ ।
ମୁଷଳ ପ୍ରହାରିଲେ ମୁଣ୍ଡେ ॥୫
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ।
ତଳେ ପଡ଼ିଲା ମୃତପିଣ୍ଡ ॥
ରୁଧିର ଗଳେ ତା ବଦନେ ।
ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ଘୋର ସ୍ୱନେ ॥
ଶବଦ ଦଶଦିଗେ ପୂରି ।
ବାସବ ବଜ୍ରେ ଯେହ୍ନେ ଗିରି ॥୬
ଅବନୀ ହୋଇଲା ଉଶ୍ୱାସ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ମିଳି ରାମ ପାଶ ॥
କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ।
ନିଗମ ବାକ୍ୟ ଅନୁବାଦେ ॥
ପୁଷ୍ପ ବରଷି ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ ଧରଣୀ ॥
ରାମେ ପୂଜିଲେ ମହାଜନେ ।
ବୃତ୍ର ବିନାଶେ ଇନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ॥୭
ନାନା କୁସୁମେ ପରିମଳ ।
ହୃଦେ ଲମ୍ବାଇ ବନମାଳ ॥
ନୀଳଦୁକୂଳ ରତ୍ନମଣି ।
ପୂଜିଲେ ହରଷରେ ଘେନି ॥୮
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ହୋଇ ଅନୁଜ୍ଞାତ[1] ।
ହରଷେ ରୋହିଣୀର ସୁତ ॥
ଚଳିଲେ ତୀର୍ଥର କାରଣେ ।
ମିଳିଲେ କଉଶିକୀ ସ୍ଥାନେ ॥
ତକ୍ଷଣେ କଉଶିକୀ ଜଳେ ।
ସ୍ନାନ ସାରିଲେ ବିପ୍ରମେଳେ ॥
ମିଳିଲେ ମାନସରୋବରେ ।
ଯହୁଁ ସରଯୂ ଅବତରେ ॥୯
ସରଯୂ ଅନୁସ୍ରୋତେ ଚଳି ।
ବେଣୀ ପ୍ରୟାଗେ ଯାଇ ମିଳି ॥
ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ସଙ୍ଗମେ ।
ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥
ରାମ ସାରିଲେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ।
ପିତୃଦେବଙ୍କୁ ଜଳଦାନ ॥
ପୁଲହାଶ୍ରମ ତହୁଁ ଗଲେ ।
ଋଷି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ତୁଲେ ॥୧୦
ସୁଖେ ଗମିଣ ଯଦୁପତି ।
ମିଳିଲେ ଗଣ୍ଡକୀ ଗୋମତୀ ॥
ବିପାଶା ଶୋଣ ନଦୀ ଜିଣି ।
ଗୟା ଗମିଲେ ହଳପାଣି ॥
ପିଣ୍ଡେ ଉଦ୍ଧରି ପିତୃଗଣ ।
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ତୋଷମନ ॥
ତହୁଁ କେତେହେଁ ଦିନ ଚଳି ।
ଗଙ୍ଗାସାଗରେ ଯାଇ ମିଳି ॥୧୧
ସ୍ନାନ ସାରିଣ କାମପାଳ ।
ଚଳିଲେ ମହେନ୍ଦ୍ର ଅଚଳ ॥
ତହିଁ ଦେଖିଲେ ପର୍ଶୁରାମ ।
ଯେ ଯୋଗୀଜନେ ଶୁଦ୍ଧଧାମ ॥
ତାହାଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ।
ଗମନ କଲେ ହଳଧର ॥
ସପତ ଗୋଦାବରୀ ବେଣୀ ।
ପମ୍ପା ଯେ ଭୀମରଥୀ ଜିଣି ॥୧୨
କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କୁ ଦେଖିବାରେ ।
ମିଳିଲେ ଯାଇ ଶ୍ରୀଶଇଳେ ॥

୧. ଅନୁଜ୍ଞାତ—ଅନୁମତିପ୍ରାପ୍ତ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ କରି ନମସ୍କାର ।
ଦ୍ରବିଡ଼େ ଗଲେ ହଳଧର ॥
ବେଙ୍କଟପ୍ରଭୁ ଦରଶନ ।
ଆନନ୍ଦେ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ॥୧୩
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ତପନିଷ୍ଠୀ ।
ପୁଣି ମିଳିଲେ କାମକୋଟୀ ॥
କାଞ୍ଚିକାବେରୀ ତହୁଁ ଗଲେ ।
ଯୋଗୀଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗମେଳେ ॥
ଶ୍ରୀରଙ୍ଗତୀର୍ଥ ତହିଁ କରି ।
ନିତ୍ୟ ସନ୍ନିଧେ ଯହିଁ ହରି ॥୧୪
ଋଷଭଗିରି ବିଷ୍ଣୁସ୍ଥାନ ।
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ମଧୁବନ ॥
ଦକ୍ଷିଣ ମୁଖେ ଅପ୍ରମାଦେ ।
ରାମ ଚଳିଲେ ସେତୁବନ୍ଧେ ॥
ଦୁରିତ ଦହେ ଦରଶନେ ।
ରାମ ପୂଜିଲେ ତୋଷମନେ ॥୧୫
ରଘୁନାଥଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଅର୍ଥେ ।
ଧେନୁ ଉତ୍ସର୍ଗିଲେ ଅୟୁତେ ॥
ତହୁଁ ଆନନ୍ଦେ କାମପାଳ ।
ମିଳିଲେ ପୁଣ୍ୟ କୃତମାଳ ॥
ତହୁଁ ଚଳିଲେ ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ ।
ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ବିପ୍ର ଘେନି ॥
ମଳୟ କୁଳାଚଳ ଦେଶେ ।
ମିଳି ଅଗସ୍ତି ମୁନି ପାଶେ ॥
ଚରଣେ କରି ନମସ୍କାର ।
ଆଶିଷ ଘେନି ତାହାଙ୍କର ॥
ଦକ୍ଷିଣ ସିନ୍ଧୁ ତୀରେ ମିଳି ।
ରାମ ଦେଖିଲେ ଭଦ୍ରକାଳୀ ॥୧୬,୧୭
ଦୁର୍ଗା ନିକଟୁଁ କୁମ୍ଭମାସେ ।
ରାମ ଚଳିଲେ ମନ ତୋଷେ ॥

ଉତ୍ତମ ପଞ୍ଚଅପସର* ।
ତହିଁ ମିଳିଲେ ହଳଧର ॥
ଯହିଁ ଗୋବିନ୍ଦ ସନ୍ନିହିତ ।
ତହିଁ ଉତ୍ସର୍ଗି ଧେନୁ ଯୂଥ ॥୧୮
ତହୁଁ ଆନନ୍ଦେ ବଳରାମ ।
କେରଳ ନଗରେ ଆଗମ ॥
ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତଦେଶ ତହୁଁ ଦେଖି ।
ରାମ ମିଳିଲେ ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀ ॥
ଗୋକର୍ଣ୍ଣତୀର୍ଥ ମହାସ୍ଥାନ ।
ଯହିଁ ଧୂର୍ଜଟି ସନ୍ନିଧାନ ॥୧୯
ତହୁଁ ଭେଟିଲେ ଆର୍ଯ୍ୟାଦେବୀ ।
ବ୍ୟାସନନ୍ଦିନୀ ପାଦେ ସେବି ॥
ତହୁଁ ଗମନ ପୂର୍ବମୁଖେ ।
ମିଳିଲେ ଯାଇ ଶୂର୍ପାରକେ ॥
ତାପୀ ପୟୋଷ୍ଣୀ ବିନ୍ଧ୍ୟା ସେବି ।
ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟଭୁବି ॥୨୦
ତହୁଁ ଗମନ ରେବାତୀରେ ।
ପ୍ରବେଶ ମାହିଷ୍ମତୀ ପୁରେ ॥
ସ୍ନାହାନ କରି ମନୁ ତୀର୍ଥେ ।
ଧେନୁ ଉତ୍ସର୍ଗି ଶିବ ଅର୍ଥେ[୧] ॥
ସନ୍ତୋଷେ ରୋହିଣୀ ନନ୍ଦନ ।
ପ୍ରଭାସେ ପୁଣି ଆଗମନ ॥୨୧
ବନ୍ଦିଲେ ବିପ୍ରଙ୍କ ଚରଣ ।
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ॥
କୁରୁପାଣ୍ଡବ ଯୁଦ୍ଧ ବାଣୀ ।
ବିପ୍ରଙ୍କ ମୁଖୁଁ ରାମ ଶୁଣି ॥
ଅନେକ ରାଜା ଗଲେ ନାଶ ।
ବଳାକ୍ଷୌହିଣୀ ଅଷ୍ଟାଦଶ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ହଳଧର ।
ବୋଇଲେ ଗଲା ମହୀଭାର ॥

ସୁଜନେ ନାହିଁ ଦୁଷ୍ଟବାଧା ।
ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଲା ଶେଷ ଗଦା ॥
ଶେଷେ ଯୁଝନ୍ତି ବେନି ଜନ ।
ଦୁର୍ଜୟ ଭୀମ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥
ବିଷମ ଶୁଣି ଗଦାଯୁଦ୍ଧ ।
ରାମ ମିଳିଲେ ରଣ ମଧ୍ୟ ॥୨୨,୨୩
ରାମଙ୍କୁ ଦେଖି ଧର୍ମସୁତ ।
ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ତିନି ଭ୍ରାତ ॥
କୃଷ୍ଣ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ମେଳେ ।
ତା ଦେଖି ରାମ ସୁଖଭୋଳେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ଧର୍ମନନ୍ଦନ କର ଧରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ରାମ ପାଦେ ନମି ।
କିଛି ନ ବୋଲି ହେଲେ ତୁନି ॥୨୪
ରାମ ଗ୍ରହିଁଲେ ବେନି ବୀର ।
ଗଦା ସମରେ ମହାଘୋର ॥
ବାରିବା ଅର୍ଥେ ବିଗ୍ରହିଲେ ।
ଦେଖି ଗୋବିନ୍ଦ ମାୟା କଲେ ॥
ଦେଖି ମଣ୍ଡଳ ଗଦାଗତି ।
ବୋଲନ୍ତି ରେବତୀର ପତି ॥୨୫
ଶୁଣ ହୋ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭୀମ ।
ଗଦାସମରେ ତୁମ୍ଭେ ସମ ॥
ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ବଳେ ଅଧିକ ଭୀମସେନ ॥
ଏ ଗଦା ରଣେ ଫଳ ନାହିଁ ।
ସଂଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ ଦୁଇ ଭାଇ ॥୨୬,୨୭
ଗଦା ପ୍ରହାରେ ଦୃଢ଼ମତି ।
ରାମର ବାକ୍ୟ ନ ଶୁଣନ୍ତି ॥
ଘୋର ସମରେ ପ୍ରହାରନ୍ତି ।
ରାମ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ଗତି ॥

---

୧. ଶିବ ଅର୍ଥେ—କଲ୍ୟାଣ ବା ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ ।

* ପଞ୍ଚାପ୍ସର ତୀର୍ଥ ଅନନ୍ତଶୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ (ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ତିରୁଅନନ୍ତପୁରମ୍) ଅବସ୍ଥିତ । ମନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣି ଋଷି ଏହି ସରୋବର ଖନନ କରାଇଥିଲେ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି । ଏଠାରେ ଶାତକର୍ଣ୍ଣି ବା ମନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣି ନାମକ ଋଷି ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ଭୀତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ତପୋଭଙ୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର ପାଞ୍ଚଜଣ ଅପ୍ସରାଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଏହି ସରୋବର ଜଳ ଭିତରେ ଶାତକର୍ଣ୍ଣୀ ଋଷି ଉକ୍ତ ପାଞ୍ଚଜଣ ଅପ୍ସରାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ହ୍ରଦ ଗର୍ଭରୁ ସର୍ବଦା ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ଗୀତବାଦ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।

ବଦ୍ଧ ବଇର ବିଗ୍ରହନ୍ତି ।
ଆନନ୍ଦମନେ ଦ୍ୱାରାବତୀ ॥
ମିଳିଲେ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ।
ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଉଗ୍ରସେନ ॥
ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଯଦୁବଳ ।
କରନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ କୋଳ ॥୨୮,୨୯
ଏମନ୍ତେ ରହି ଦିନାକେତେ ।
ମିଳିଲେ ନଇମିଷ ତୀର୍ଥେ ॥
ଯଜ୍ଞେ ଯେ ଥିଲେ ମୁନିଜନେ ।
ତକ୍ଷଣେ ରାମର ବଚନେ ॥
ରାମଙ୍କୁ କରାଇଲେ ଯାଗ ।
ନିବୃତ୍ତି କ୍ରିୟା ଅନୁରାଗ ॥୩୦
ସନ୍ତୋଷେ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ।
ମୁନିଙ୍କି ଦେଲେ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଯାହାର ମାୟାବଳେ ବିଶ୍ୱ ।
ରବିର ପ୍ରାୟ ଦୃଶ୍ୟାଦୃଶ୍ୟ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ନିଜ ନାରୀ ।
ସେ ଅବଭୃଥ ସ୍ନାନ କରି ॥
ସୁହୃଦ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ।
ଶଶାଙ୍କ ପ୍ରାୟ ବିରାଜଇ ॥୩୧,୩୨
ଏ ଆଦି ଯେତେ ଗୁଣ କର୍ମ ।
ରାଜନ ଏକମନେ ଶୁଣ ॥
ମାୟା ମନୁଷ୍ୟ ଅବତାର ।
କେ କହୁ ମହିମା ତାଙ୍କର ॥୩୩
ଏ ରାମ କର୍ମ ଯେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ମାୟା ଗହନେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ॥
ଉଭୟ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ ଶୁଣି ।
ବିଷ୍ଣୁ ସେବକ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଲଭନ୍ତି ଭକତି ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥୩୪

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବଳଦେବତୀର୍ଥଯାତ୍ରାନିରୂପଣଂ ନାମ ପଞ୍ଚାଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଡ଼ଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀଦାମାର ସଙ୍ଗେ । ଗୁରୁ ଭବନ କଥାରଙ୍ଗେ ॥
ପଗ୍ରରି ଲଭିଲେ ଆମୋଦ । ଛୟାଅଶୀରେ ଏ ସଂବାଦ ॥

ଶୁକ ଚରଣେ ଦେଇ ଶିର ।
ବୋଲେ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ଅନନ୍ତ ଚରିତ ।
ଶୁଣି ହୋଇଲି କୃତକୃତ୍ୟ ॥
ମହାତ୍ମା ଅନନ୍ତର ବାଣୀ ।
ଆତ୍ମା ପବିତ୍ର କଲି ଶୁଣି ॥
ସଙ୍କରଷଣ କର୍ମ ଯେତେ ।
ଅନନ୍ତ ବଳ ଅପ୍ରମିତେ ॥
ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ଧରି ।
ଦେବେ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ କରି ॥
ଅଧର୍ମ ନାଶି ଧର୍ମ ରକ୍ଷା ।
ପୂରାଇ ସାଧୁ ମନ ବାଞ୍ଛା ॥
ହରିଲେ ଧରଣୀର ଭାର ।
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କରେ ଅଗୋଚର ॥
ଆବର କର୍ମ କଲେ ଯେତେ ।
ଭୋ ମୁନି କହ ମୋ ଅଗ୍ରତେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରିତ ଅବିରତ ।
ଶୁଣି କେ ହୋଏ ତୋଷଚିତ୍ତ ॥
କାମ୍ୟ ସଙ୍କଳ୍ପେ ମୂଢ଼ଜନ ।
ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ହୋଇ ଛନ୍ନ ॥
ଯନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମାୟାପାଶ ।
ଦୁର୍ଲଭ ଜନ୍ମ କରେ ନାଶ ॥୧,୨
କୃଷ୍ଣର ଗୁଣ ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ନିରତେ ଗୁଣେ ଯେ ବଚନେ ॥
ତାହାକୁ ବୋଲି ବାକ୍ୟ ସାର ।
ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ନୋହେ ସାର ॥
ଯେ ହସ୍ତ କରେ ବିଷ୍ଣୁକର୍ମ ।
ତାହାକୁ ବୋଲି ହସ୍ତ ଧର୍ମ ॥
ସ୍ଥିର ଜଙ୍ଗମ ମଧ୍ୟେ ହରି ।
ଅନନ୍ତ ଘଟେ ଛନ୍ତି ପୂରି ॥
ଏ ଭାବେ ଯେ କରଇ ଧ୍ୟାନ ।
ତାହାକୁ ବୋଲି ଶୁଦ୍ଧ ମନ ॥
କୃଷ୍ଣର ଗୁଣ ଗାଥା ବାଣୀ ।
ଯେ କର୍ଣ୍ଣେ ନିରନ୍ତରେ ଶୁଣି ॥
ତାହାକୁ କର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଲେଖି ।
ଅନ୍ୟଥା ଭୂମିବିଳ ଲକ୍ଷି ॥୩
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଯେତେ ଦେହୀ ।
ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ହରି ଥାଇ ॥
ଯେ ଜାଣି କରେ ନମସ୍କାର ।
ନିଶ୍ଚେ ତାହାକୁ ବୋଲି ଶିର ॥
କୃଷ୍ଣର ରୂପ ଯେ ଲୋଚନ ।
ନିରତେ କରେ ଦରଶନ ॥
ତାହାକୁ ବୋଲି ଚକ୍ଷୁ ଏକା ।
ଅନ୍ୟ ସେ ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା ॥
ବିଷ୍ଣୁ ଆବର ତା ସେବକ ।
ତାହାଙ୍କ ଚରଣ ଉଦକ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଯାହାଙ୍କ ଶରୀରେ ଲାଗଇ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ଧନ୍ୟ ଦେହ ବହି ॥୪

ସୂତ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ରାଜା ମୁଖେ ।
ଶୁକ ଲୋଚନ ବୁଜି ସୁଖେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ମନ ଦେଇ ।
କହନ୍ତି ରାଜାମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥୫

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁବଳା ।
ପୂର୍ବେ ଦରିଦ୍ର ବିପ୍ରେ ଥିଲା ॥
ବିଦ୍ୟାପଠନେ ଗୁରୁଘରେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଅବନ୍ତୀନଗରେ ॥
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ହେଲେ ମିତ୍ର ।
ଏ କଥା ଇହଲୋକେ ଚିତ୍ର ॥
ସେ ବିପ୍ର ବେଦବିଦ ମଧ୍ୟେ ।
ଉତ୍ତମ ଇନ୍ଦ୍ରିଗଣ ସାଧ୍ୟେ ॥୬
ଗୃହସ୍ଥ ଆଶ୍ରମେ ବସଇ ।
ସ୍ୱଧର୍ମେ ଯେତେ ଧନ ପାଇ ॥
ସେ ଧନେ ପୋଷଇ ଜୀବନ ।
ନିରତେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ମନ ॥
କୁତ୍ସିତବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ।
କ୍ଷୁଧାରେ ଶରୀର ତା କ୍ଷୀଣ ॥
ତାର କାମିନୀ ପତିବ୍ରତା ।
ନିରତେ ସ୍ୱାମୀ ପାଦେ ଚିନ୍ତା ॥
ଏମନ୍ତେ ମହାଦୁଃଖ ସହି ।
ବୋଲେ ସ୍ୱାମୀର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଭୋ ନାଥ ସଂସାରର ସାର ।
ଦୁର୍ଲଭ ମନୁଷ୍ୟଶରୀର ॥
ପୂର୍ବେ ସଞ୍ଚିଲା ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ ।
ଦରିଦ୍ରପଣେ ଦେହ ବହି ॥
ଆହାରେ ହୋଇଲୁଁ ନିରାଶ ।
ଧିକ ଆମ୍ଭର ଗୃହବାସ ॥
ପୂର୍ବେ ନ ଦେଲୁଁ ବିପ୍ରହସ୍ତେ ।
ଏବେ ପାଇବୁଁ କେଉଁମତେ ॥
ହୋଇଲା ଦରିଦ୍ର ଜୀବନ ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ॥୭,୮

ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବୋଲୁଥାଅ ନିତ୍ୟେ ।
ମୁଁ ମିତ୍ର କୃଷ୍ଣର ସଙ୍ଗତେ ॥
ସେ ହରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବତ୍ସଳ ।
କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ଅନାଥଜନ ନିସ୍ତାରଣ ।
ଶରଣ ପରମ କାରଣ ॥
ସାଧୁଜନଙ୍କ ନିଜ ପତି ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଛନ୍ତି ଦ୍ୱାରାବତୀ ॥
ତାଙ୍କ ନିକଟେ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ ।
ମୋର ଦରିଦ୍ରପଣ କହ ॥
ମିତ୍ରକାମିନୀ ଦୁଃଖ ଶୁଣି ।
ଦୟାସାଗର ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଅନେକ ଧନ ତୁମ୍ଭ ହସ୍ତେ ।
ଦେବେ ସେ ମିତ୍ରଭାବ ଅର୍ଥେ ॥୯,୧୦
ତାହାଙ୍କ ପଦ୍ମପାଦ ଚିତ୍ତେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଚିନ୍ତେ ଅବିରତେ ॥
ତାହାକୁ ଆତ୍ମାପଦ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ଏ ତଥ୍ୟ ବେଦେ କହିଛନ୍ତି ॥
ଯେ ଅବା ଧନ ଅର୍ଥେ ସେବେ ।
ଧର୍ମାଦି ତିନି ବର୍ଗ ଲଭେ ॥
ଏମନ୍ତ ମହିମା ତାଙ୍କର ।
ଭୋ ନାଥ ବିଳମ୍ବ ନ କର ॥୧୧
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତା ବଚନ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିଗ୍ରହଇ ମନ ॥
ଏମନ୍ତ ପୂର୍ବ ଭାଗ୍ୟ ମୋର ।
ଦେଖିବି ଶରଣ ସୋଦର ॥
ବଡ଼ ପରମଲାଭ ମୋର ।
ଜନ୍ମମରଣ ଯିବ ଦୂର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବତ୍ସଳ ଅନନ୍ତ ।
ସ୍ୱଭାବେ ମୁହିଁ ତାଙ୍କ ମିତ୍ର ॥
ପ୍ରାଣୀର ଭାବ ସେ ଜାଣନ୍ତି ।
ଯେଣୁ ସକଳ ହୃଦେ ଥାନ୍ତି ॥
କମଳା ସେବେ ଯା ଚରଣ ।
ମୁଁ ତାରେ ପଶିବି ଶରଣ ॥
ପତ୍ନୀ ବଚନେ ମୋ ଗମନ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦେବେ ମୋତେ ଧନ ॥

ମିତ୍ର ଅଇରି ନାହିଁ ଯାର ।
ଭାବକୁ ବଶ ଆତ୍ମା ତାର ॥
ଏମନ୍ତ କରି ଅନୁମାନ ।
ପତ୍ନୀକି ବୋଲଇ ବଚନ ॥
ମିତ୍ରଭୁବନେ ଯିବି ମୁହିଁ ।
ଭେଟିବି କିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ॥
ବନ୍ଧୁ ସୁହୃଦ ଗୃହଗତେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଗମେ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ ॥
ଭାବ ନ ରହେ ବେନି ମଧ୍ୟେ ।
ନିନ୍ଦିତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁବାଦେ ॥
ଯେ ଅବା ଅଛି ମୋର ଘର ।
ଆଣି ତା ଦିଅ ଉପହାର ॥୧୨,୧୩
ଯିବଇଁ ମିତ୍ର ଦରଶନେ ।
ଏମନ୍ତେ ସ୍ୱାମୀର ବଚନେ ॥
ବିପ୍ରଘରଣୀ ଭିକ୍ଷା କରି ।
ପୃଥୁ ତଣ୍ଡୁଳ ମୁଷ୍ଟି ଗ୍ରହି ॥
ଚିରା ବସନେ ବାନ୍ଧି ଧୀରେ ।
ତକ୍ଷଣେ ଦେଲା ସ୍ୱାମୀ କରେ ॥୧୪
ପୃଥୁକ[୧] ଘେନି ଉପାୟନ ।
ବିପ୍ର ଦ୍ୱାରକା ଆଗମନ ॥
ବିପ୍ର ଚିନ୍ତଇ ପଥେ ଯାନ୍ତେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟିବି କେମନ୍ତେ ॥
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୁଃଖ ଏ ମୋହର ।
ସେ ହରି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ଏମନ୍ତେ ବିଗ୍ରହଇ ମନେ ।
ପଥେ ଗମଇ ସାବଧାନେ ॥
କଣ୍ଟକ ତୃଣ ଲତା ଗୁଳ୍ମ ।
ପାଷାଣ ପର୍ବତ ଦୁର୍ଗମ ॥
ଘୋର ଗହନ ଗଲା ଜିଣି ।
ଗମଇ ଦିବସ ରଜନୀ ॥
ଅନେକ ପାଇ ପଥଶ୍ରମ ।
ମିଳିଲା ଦ୍ୱାରକାଭୁବନ ॥
ବୃଷ୍ଣି ଅନ୍ଧକ ଯଦୁପୁର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥

୧. ପୃଥୁକ—ଚୁଡ଼ା ।

ଯହିଁ ଗୋବିନ୍ଦ ଗୃହାଶ୍ରମୀ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ନାରୀ ରମି ॥
ସେ ପୁରେ ସେ ବିପ୍ର ପ୍ରବେଶେ ।
ଜୀବ ଯେସନେ ବ୍ରହ୍ମେ ମିଶେ ॥
ମିଳିଲା ରୁକ୍ମିଣୀ ମନ୍ଦିର ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଚକ୍ରଧର ॥
ବିପ୍ର ମିଳିଲା ସେ ଭୁବନେ ।
ଭକତବନ୍ଧୁ ଦରଶନେ ॥୧୫-୧୭
ଗୋବିନ୍ଦ ବିପ୍ର ମୁଖ ଦେଖି ।
ଉଠିଲେ ଆସନ ଉପେକ୍ଷି ॥
ପ୍ରିୟାର ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ହରି ।
ବିପ୍ରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥
ଜଗତବନ୍ଧୁ ଦାମୋଦର ।
ହୃଦେ ଲଗାଇ ବିପ୍ରବର ॥
ଆନନ୍ଦେ ପୁଣ ପୁଣ କୋଳେ ।
ନୟନ ଯୁଗୁଁ ଅଶ୍ରୁ ଗଳେ ॥୧୮,୧୯
ପଲ୍ୟଙ୍କେ ମିତ୍ରକୁ ବସାଇ ।
ଚରଣ ଶୁଦ୍ଧ ଜଳେ ଧୋଇ ॥
ଶେଷ ଉଦକ ଶିରେ ଲଇଁ ।
ନମିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇଁ ॥
ଯା ପାଦଜଳ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ।
ପବିତ୍ର ଜଗତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଯା ନାମେ ସର୍ବପାପ ହରେ ।
ସେ ବିପ୍ରପାଦ ବହେ ଶିରେ ॥
ଶ୍ରୀକରେ ଘେନି ଚତୁଃସମ* ।
ସୌରଭ ଗନ୍ଧେ ମନୋରମ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବିପ୍ରଅଙ୍ଗେ ବୋଳି ।
ଭକତବନ୍ଧୁ ବନମାଳୀ ॥୨୦,୨୧
ଅଗୁରୁ ଧୂପ ଦେଇ ପାଶେ ।
ପାଦ ପୋଛନ୍ତି ପୀତବାସେ ॥
କର୍ପୂର ବାସେ ଦୀପପନ୍ତି ।
ଆନନ୍ଦେ ଜାଳି ଯଦୁପତି ॥
ଚରଣ ପୂଜି ଷଡ଼ଅର୍ଘ୍ୟେ ।
ତାମ୍ବୁଳ ଦେଲେ ଅନୁରାଗେ ॥

କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଭଗବାନ ।
ମିତ୍ରେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ତୋଷମନ ॥୨୨
କୁତ୍ସିତ ବସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱିଜବର ।
ମଳିନ ଦିଶେ କଳେବର ॥
କ୍ଷୁଧା ଅନଳେ କଷ୍ଟେ କାୟେ ।
ଶିରା ଦିଶଇ ସର୍ବ ଦେହେ ॥
ଦିବ୍ୟ ଗ୍ୱମର କରେ ଧରି ।
ବିଞ୍ଚନ୍ତି ଭୀଷ୍ମକ କୁମାରୀ ॥୨୩
କୃଷ୍ଣର ଅନ୍ତଃପୁର ନାରୀ ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ଉଭାରି ॥
କୃଷ୍ଣର ସଭା ଅନୁମାନେ ।
ଦେଖନ୍ତି ବିସ୍ମିତ ବଦନେ ॥
ଏକ ଆରେକ ମୁଖ ଗ୍ୱହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଗାଲେ ହସ୍ତ ଦେଇ ॥୨୪
ଦେଖ ଏହାର ତପ ଫଳ ।
ଯାର ସେବକ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ଏମନ୍ତ ନାହିଁ ନା ଦେଖିଲା ।
ପୂର୍ବେ ଏ କେତେ ତପ କଲା ॥
ରୂପ ଦିଶଇ ବିପରୀତ ।
କେଶ ଖାଙ୍କର[୧] ଅବଧୂତ ॥
ଦେଖ ଏ ଅଧମ ନିର୍ଦ୍ଧନ ।
ଇହ ସଂସାରେ ଶ୍ରୀୟାହୀନ ॥
ଏହାର ଦେହେ ନନ୍ଦବଳା ।
ଶ୍ରୀଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ସଙ୍ଗ ସ୍ନେହ ତେଜି ।
ଆନନ୍ଦେ ବେନି ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥
ଆନନ୍ଦେ ତୋଳି ବେନି ଭୁଜେ ।
ଯେମନ୍ତ ବଳଭଦ୍ରେ ଭଜେ ॥୨୫,୨୬
ଏମନ୍ତ ବୋଲୁଁ ପୁରଜନେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗଭୀର ବଚନେ ॥
ଗୁରୁଭୁବନେ ବାଲ୍ୟକାଳେ ।
ଥିଲେ ଯେ ବିଦ୍ୟାସଙ୍ଗୀ ମେଳେ ॥
ସେ କଥା ଗୋବିନ୍ଦ ସୁମରି ।
କହନ୍ତି ବିପ୍ର ହସ୍ତ ଧରି ॥

ଲଳିତ ଗାଥା ଦାମୋଦର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବିପ୍ରବର ॥୨୭
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ଆମ୍ଭେ ଦେଇ ।
ପୁରେ ଅଇଲୁ ବେନି ଭାଇ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବିଦ୍ୟା ସମାପତେ ।
ନିଜ ଭୁବନେ ଉପଗତେ ॥
ଉତ୍ତମ କୁଳେ କନ୍ୟା ବରି ।
ବିଭା ହୋଇଲ ନିକି[୨] ନାରୀ ॥
ତାହା ମୁଁ ନ ମଣଇ ସତ ।
ଦେଖି ତୁମ୍ଭର ଦୁଃଖ ଚିତ୍ତ ॥
ଗୃହକରଣେ କାମଭୋଗେ ।
ତୁମ୍ଭର ମନ ବଇରାଗେ ॥
ନିରେଖି ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୨୮,୨୯
ଥୋକାଏ ଲୋକ ଏ ସଂସାରେ ।
କର୍ମ ସାଧନ୍ତି ନିଜ ଘରେ ॥
କର୍ମେ ନୁହନ୍ତି ହତଚେତା ।
ସଂସାର ଗୃହେ ମୁହିଁ ଯଥା ॥୩୦
ଭୋ ମିତ୍ର ଗୁରୁଗୃହେ ଥାଇ ।
ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଲୁଁ ବେନି ଭାଇ ॥
ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗେ ଶିଶୁମେଳେ ।
ଯେ ଅବା କଲୁଁ ବାଳକାଳେ ॥
ଗୁରୁ କହନ୍ତି ଜ୍ଞାନସାର ।
ଯେଣେ ନ ଲାଗେ ଏ ସଂସାର ॥୩୧
ଯେ ଗୁରୁ ପୁଣ୍ୟକର୍ମଫଳେ ।
ଜନ୍ମ ଲଭିଲୁଁ ମହୀତଳେ ॥
ସେ ଆଦିଗୁରୁ ଜନ୍ମକର୍ତ୍ତା ।
ତହୁଁ ଅଧିକ ବିଦ୍ୟାଦାତା ॥
ତା ତହୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନଗୁରୁ ।
ମହିମା କେବା ଅନ୍ତ କରୁ ॥
ଆଶ୍ରମୀ ଜନ କାମଦାତା ।
ମୁଁ ଯେହ୍ନେ ଜ୍ଞାନଗୁରୁ କର୍ତ୍ତା ॥୩୨

୧. ଖାଙ୍କର—ନୁଖୁରା, ମୁକୁଳା । ୨. ନିକି—ସତେ କି ।
* ଚତୁଃସମ—କର୍ପୂର, କସ୍ତୁରୀ, କେଶର ଓ ଚନ୍ଦନ ମିଶ୍ରିତ ପ୍ରଲେପ ।

ଯେ ପ୍ରାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ମଧ୍ୟେ ।
ପଣ୍ଡିତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁବାଦେ ॥
ମୋର ବଚନ ଉପଦେଶେ ।
ସଂସାରୁ ତରନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥୩୩
ଯଜ୍ଞ ସମାଧି ତପ ଶାନ୍ତି ।
ଏ ମାର୍ଗେ ଯେ ମୋତେ ସେବନ୍ତି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତେତେ ନାହିଁ ତୋଷ ।
ଗୁରୁଭକତେ ମୋ ବିଶ୍ୱାସ ॥୩୪
ହେ ବିପ୍ର ଶୁଣ ମିତ୍ର ମୋର ।
ସ୍ମରଣ ଅଛି କି ତୁମ୍ଭର ॥
ଆମ୍ଭେ ଯେ ଗୁରୁଗୃହେ ଥାଇ ।
ଗୁରୁକାମିନୀ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ॥
ଗୁରୁଙ୍କ ଅନ୍ନସିଦ୍ଧ ଅର୍ଥେ ।
ଅରଣ୍ୟେ ପଶିଲୁଁ ସମସ୍ତେ ॥୩୫
ଶୁଖିଲା କାଷ୍ଠ ଆଣିବାରେ ।
ମିଳିଲୁଁ ଘୋର ବନସ୍ତରେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଅପରତୁ କାଳେ ।
ଗଗନେ ମିଳି ମେଘମାଳେ ॥
ଦିଗ ଯେ କଲେ ଅନ୍ଧକାର ।
ବାତ ବରଷା ମହାଘୋର ॥
ନିଷ୍ଠୁର ବଜ୍ରଘାତ ତ୍ରାସ ।
ବନେ ନ ଦିଶେ ଦଶଦିଶ ॥୩୬
ତକ୍ଷଣେ ରବି ଅସ୍ତ ଗଲା ।
ଘୋର ତିମିର ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ଶୁଖିଲା କାଷ୍ଠ ଘେନି କରେ ।
ଆମ୍ଭେ ପଶିଲୁଁ ବନଘୋରେ ॥

ଜଳେ ପୂରିଲା ବନଭୂଇଁ ।
ସ୍ଥଳ ଗଭୀର ନ ଦିଶଇ ॥
ଜଳ ପବନ ଦେହେ ବାଜି ।
ଆମ୍ଭେ ଯେ ବୁଲୁଁ ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ॥
ଏକ ଆରକେ ହସ୍ତ ଧରି ।
ଦିଗ ନ ପାରୁ ସ୍ଥିର କରି ॥
କାତରେ ଉଠି ବୃକ୍ଷ ଡାଳେ ।
ରାତ୍ର ବଞ୍ଚିଲୁଁ ସଙ୍ଗ ମେଳେ ॥୩୭,୩୮
ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ପାହିଲା ।
ରବି କିରଣ ପ୍ରକାଶିଲା ॥
ଗୁରୁକାମିନୀ ଗୁରୁ ମେଳେ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଖୋଜି ପ୍ରାତଃକାଳେ ॥
ମିଳିଲେ ବନଭୂମି ଲାଗେ ।
ସେ ପତିପତ୍ନୀ ଏକସଙ୍ଗେ ॥
ଡାକନ୍ତି ମୁଖେ ନାମ ଧରି ।
ଖୋଜନ୍ତି ଘୋରବନେ ହେରି ॥
ଶବଦ ଶୁଣି ଘୋରବନେ ।
ଆମ୍ଭେ ମିଳିଲୁଁ ତୋଷମନେ ॥୩୯
ଆତୁରେ ଶୁଖିଛି ବଦନ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି ତୋଷମନ ॥
ଆମ୍ଭର ଦୁଃଖ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ଗୁରୁ ବୋଲନ୍ତି ତୋଷ ହୋଇ ॥
ହେ ଶିଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ମୋର ଅର୍ଥେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଗହନ ବନସ୍ତେ ॥
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ପ୍ରାଣ ଏ ଜଗତେ ।
ଏହା ନ ଗଣ ମୋର ଅର୍ଥେ ॥୪୦,୪୧

ଦୁଃଖେ ଭ୍ରମିଲ ଘୋରବନ ।
ମୁଁ ଆଜ ହୋଇଲି ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଯେତେ ତୁମ୍ଭର ମନୋରଥ ।
ମୋର କଲ୍ୟାଣେ ହେଉ ସାର୍ଥ ॥
ତୁମ୍ଭର ବେଦ ବିଦ୍ୟା ଯେତେ ।
ନିଶ୍ଚଳେ ରହୁ ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତେ ॥୪୨
ଏମନ୍ତ କଲେ ସେ କଲ୍ୟାଣ ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି ମିତ୍ର ଶୁଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ନାନା କଉତୁକେ ।
ବଞ୍ଚିଲୁଁ ଗୁରୁଗୃହେ ସୁଖେ ॥
ଗୁରୁପ୍ରସନ୍ନେ ବିଦ୍ୟା ଜାଣି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲେ ତାହା ଶୁଣି ॥
ତୁ ନାଥ ଦେବଙ୍କର ଗୁରୁ ।
ବିପାକ ଫଳ ତୁ ବିଗ୍ରହୁ ॥
ଗୁରୁ ଭବନେ ତୋର ମେଳେ ।
ମୁଁ ଯେ ବଞ୍ଚିଲି ବାଳକାଳେ ॥
ତୋ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ।
କାହୁଁ ଲାଗିବ ଭବଭ୍ରମ ॥
ଦେବଙ୍କ ସ୍ଥାନ ତୋ ଶରୀର ।
ତୁ ଆଦିଧର୍ମ ନିରାକାର ॥
ସର୍ବ ସମ୍ଭବ ତୋ ଶରୀରେ ।
ତୋ ସଙ୍ଗେ ଗୁରୁଙ୍କ ନଗରେ ॥
ମୁଁ ଥିଲି ବୋଲିବ କେ ଜନ ।
ଏ ବଡ଼ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଡ଼ମ୍ବନ ॥୪୩-୪୬
କୃଷ୍ଣପ୍ରସନ୍ନେ ଭାଗବତ ।
କହଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀଦାମାଚରିତେ ଷଡ଼ଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ସପ୍ତାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଶ୍ରୀଦାମା ତହୁଁ ଚୁଡ଼ା ନେଇ । ବଳେ ଖାଇଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଇନ୍ଦୁଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବଳି ଦେଲେ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ସତାଶୀ ଅଧ୍ୟାରେ ॥

ଏମନ୍ତେ ହରିପାଦେ ଧ୍ୟାୟି ।
ପରୀକ୍ଷ ଆଗେ ଶୁକ କହି ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଗୋବିନ୍ଦ ମିତ୍ର ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ।
ବିବିଧ କଥା ଭାବ ରଙ୍ଗେ ॥
ଯେ ହରି ସର୍ବଭୂତଗାମୀ ।
ଯାର ମହିମା ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ॥
ମିତ୍ର ବଦନ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ॥
ବିପ୍ରବତ୍ସଳ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଯାର କଟାକ୍ଷେ କମଳିନୀ ॥
ମିତ୍ରର ସର୍ବ ଅଙ୍ଗ ଗ୍ରହିଁ ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୧,୨
ଭୋ ମିତ୍ର ମୋର ପ୍ରାଣସଖା ।
କିସ ଆଣିଛ ମୋତେ ଦେଖା ॥
ମୋର ଭକତ ପ୍ରାଣୀ ଯେବେ ।
ମୋତେ ପୂଜଇ ପ୍ରେମଭାବେ ॥
ସେ ଅଣୁମାତ୍ରେ ଯେବେ ଦେଇ ।
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ମଣଇ ॥
ଯେ ମୋର ଭାବ ନ ଜାଣନ୍ତି ।
ପର୍ବତ ପ୍ରାୟେ ଧନ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ସେ ମୋତେ ଦିଶେ ତୁଚ୍ଛପ୍ରାୟ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାୟ ॥୩
ପତ୍ର କୁସୁମ ଫଳ ପାଣି ।
ଯେ ମୋତେ ଭାବେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଆଣି ॥
ତାର ଭକତି ଭାବେ ଲଇଁ ।
ମୁଖ ପ୍ରସାରି ମୁଁ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥୪

ଏମନ୍ତ କହି ରମାକାନ୍ତ ।
ଭାବେ ପାତିଲେ ବେନି ହସ୍ତ ॥
ଦେଖି ଚକିତ ବିପ୍ରବର ।
ଅନ୍ତରେ କରଇ ବିଗ୍ଭର ॥
ମୋର ଅର୍ଜିତ କର୍ମଫଳ ।
ଆଣିଛି ପୃଥୁକ ତଣ୍ଡୁଳ ॥
କେମନ୍ତେ ଦେବି ମିତ୍ର କରେ ।
ହସିବେ ନାରୀ ଅନ୍ତଃପୁରେ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ଲଜ୍ଜା ଦୁଃଖେ ।
ବିପ୍ର ରହିଲା ଅଧୋମୁଖେ ॥୫
ତା ଦେଖି କମଳାର ବର ।
ହୃଦରେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ଭର ॥
ଏ ବିପ୍ର ପତ୍ନୀର ବଚନେ ।
ମିଳିଲା ମୋହର ଭୁବନେ ॥
ଦରିଦ୍ରପଣେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଅର୍ଜିଲା କର୍ମ ନ ଜାଣଇ ॥
ଏହାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ଯେତେ ।
ନିଷ୍କାମେ ଭଜିଅଛି ମୋତେ ॥
ସେ କାଳେ ଭୋଗ ନ ବାଞ୍ଛଇ ।
ଏବେ ପାଇବ ଭୋଗ କାହିଁ ॥
ପତ୍ନୀ ବଚନେ ଭୋଗ ଚିନ୍ତେ ।
ଯେବେ ମିଳିଲା ମୋ ଅଗ୍ରତେ ॥
ପତିବ୍ରତାର ସୁଖ ଅର୍ଥେ ।
ମୋହର ମିତ୍ରପଣ ହିତେ ॥
ଦେବି ସମ୍ପଦ ସର୍ବଭାବ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଯେ ଦୁର୍ଲଭ ॥୬,୭
ଏତେ ବିଗ୍ଭରି ନରହରି ।
ବିପ୍ରର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ଧରି ॥

କି ବସ୍ତୁ ବୋଲି ଆଦିମୂଳ ।
ଘେନିଲେ ପୃଥୁକ ତଣ୍ଡୁଳ ॥
ଛିଣ୍ଡା କବଟା[୧] ମଧ୍ୟୁଁ ଫେଇ ।
କୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି କରେ ଲଇଁ ॥
ଭୋ ମିତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଉପହାର ।
ଏ ମୋର ପ୍ରାଣ ପ୍ରୀତିକର ॥
ତୁମ୍ଭର ପୃଥୁକ ତଣ୍ଡୁଳ ।
ଅଶେଷ ଭୁବନ ମଙ୍ଗଳ ॥
ମୋହର ଜୀବନ ସହିତେ ।
ତୃପତ କଲ ଆଜ ମୋତେ ॥୮,୯
ଏମନ୍ତ କହି ନରହରି ।
ବେନି ଲୋଚନୁଁ ବହେ ବାରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ମିତ୍ର ପ୍ରିୟ ଅର୍ଥେ ।
ପୃଥୁ ତଣ୍ଡୁଳ ବେନି ହସ୍ତେ ॥
କମଳା ଗ୍ରହେଁ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ।
ତୁଣ୍ଡେ ଭରିଲେ ଏକ ମୁଷ୍ଟି ॥
ସନ୍ତୋଷେ ଭୁଞ୍ଜି ଦାମୋଦର ।
ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଷ୍ଟି ଧରି କର ॥
ତୁଣ୍ଡେ ଭରନ୍ତେ ଗୋପୀନାଥ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧଇଲେ ବେଗେ ହସ୍ତ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଜଗତ ଜନନୀ ।
ପୃଥୁକ ମୁଷ୍ଟି କରେ ଘେନି ॥
ଭୋ ବିଶ୍ୱନାଥ ଭଗବାନ ।
ଏ ମୁଷ୍ଟି ନ କର ଭୋଜନ ॥
ତୋର ସନ୍ତୋଷେ ଭଗବାନ ।
ଉଭୟ ଲୋକର କାରଣ ॥
ମୁଷ୍ଟିକେ ଦେଲୁ ସର୍ବସୁଖ ।
କେବଳ ମାତ୍ର ମୋତେ ରଖ ॥

୧. କବଟା—କନା, କପଡ଼ା ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଏକାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମୁଁ ତୋର ଚରଣ କମଳେ ।
ଯେମନ୍ତେ ସେବଇଁ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଏମନ୍ତ କହି ଅନୁବାଦେ ।
ପଶିଲେ ଗୋବିନ୍ଦର ହୃଦେ ॥୧୦,୧୧
ଏମନ୍ତେ ରବି ଅସ୍ତ ଗଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁବଳା ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ତୁଳେ ବିପ୍ର ତୋଷେ ।
ଭୋଜନ କଲେ ଷଡ଼ରସେ ॥
ରତ୍ନପଲଙ୍କେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ।
ରଜନୀ ବଞ୍ଚିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଅଙ୍ଗ ନିବେଶି କୃଷ୍ଣ ଦେହେ ।
ମଣିଲା ସ୍ୱର୍ଗ ଭୋଗ ପ୍ରାୟେ ॥୧୨
ଏମନ୍ତେ ପାହିଲା ରଜନୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଝୀନବସ୍ତ୍ର ଘେନି ॥
ବିପ୍ରେ କରାଇ ଅବଧାନ ।
ପାଲଟି ପିନ୍ଧାଇ ବସନ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ଭାବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଦ ଧରି ॥
ଅନୁଗମନ କିଛି ଦୂରେ ।
ବିପ୍ର ପେଷିଲେ ନିଜ ପୁରେ ॥୧୩
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ।
ବିପ୍ର ଚଳଇ ନିଜ ଘର ॥
ବିପ୍ର ଗମନ୍ତେ ନିଜସ୍ଥାନେ ।
ଭାଳଇ କୃଷ୍ଣଗୁଣ ମନେ ॥
ଧନ ନ ଦେଲେ ନାରାୟଣ ।
ଲାଜେ ନ ମାଗିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥
ପଥେ ଗମଇ ଧୀର ପାଦେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଲଜ୍ଜା ଜଡ଼ିତ ଅଧୋମୁଖେ ।
କିବା କହିବ ପତ୍ନୀମୁଖେ ॥୧୪
ଅହୋ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ଶୁଣ ।
ବିପ୍ର ବତ୍ସଳ ନାରାୟଣ ॥
ଅତି ଦରିଦ୍ର ମୁଁ ପାମର ।
ସେ ହରି କରୁଣା ସାଗର ॥
କମଳା ସେବେ ଯାର ପାଦେ ।
ସେ ହୃଦେ ପରମ ଆନନ୍ଦେ ॥

ଲଗାଇ ମୋତେ ତୋଷମନ ।
ନିବିଡ଼େ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥୧୫
କାହିଁ ଦରିଦ୍ର ପାପୀ ମୁହିଁ ।
କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ନାଥ କାହିଁ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ଦୟା କଲେ ।
ଶ୍ରୀଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଲେ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ମୋତେ ନେଇ ।
ଭାଇର ପ୍ରାୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ॥୧୬
ଚାମର ଧରି ବେନି କରେ ।
ପତ୍ନୀ ସହିତେ ବିଞ୍ଚି ଧୀରେ ॥
ମିତ୍ର ସୁହୃଦ ବନ୍ଧୁବର୍ଗେ ।
ମୋତେ ପୂଜିଲେ ଷଡ଼ଅର୍ଘ୍ୟେ ॥
ଯେ ହରି ସଂସାରେ ଦୁର୍ଲଭ ।
ସେ ମୋତେ ହୋଇଲେ ସୁଲଭ ॥
ବିପ୍ରଦେବତା[୧] ସେ ଯୁକତେ ।
ଏଣୁ ପୂଜିଲେ କୃଷ୍ଣ ମୋତେ ॥୧୭,୧୮
ଭୂମି ଗଗନ ରସାତଳ ।
ସ୍ୱର୍ଗାପବର୍ଗ[୨] ବେନି ଫଳ ॥
ସର୍ବ ସମ୍ପଦର କାରଣ ।
ଯାହାର ଅଭୟ ଚରଣ ॥
ସେ ମୋର ମିତ୍ର ନରହରି ।
ହୃଦରେ ଏମନ୍ତ ବିଚାରି ॥
ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ର ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
ଏହାକୁ ଯେବେ ଦେବି ଧନ ॥
ଧନ ପ୍ରାପତେ ମତ୍ତ ହୋଇ ।
ମୋତେ ସ୍ମରିବ ଆଉ ନାହିଁ ॥
ତାହାର ଯେତେ ମୋତେ ଦୟା ।
ମୁଁ ପାପୀ ନ ଜାଣଇ ତାହା ॥
ଏଣୁ ନ ଦେଲେ ମୋତେ ଧନ ।
ଧନ୍ୟ ସେ ମୋହର ଜୀବନ ॥୧୯,୨୦
ଏମନ୍ତେ ବିଚାରି ମନରେ ।
ବିପ୍ର ମିଳିଲା ନିଜ ପୁରେ ॥
ଦେଖଇ ଆପଣା ମନ୍ଦିର ।
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ॥
ରବି ଅନଳ ଚନ୍ଦ୍ର କାନ୍ତି ।
ବିମାନେ ବେଢ଼ି ବିରାଜନ୍ତି ॥୨୧

ନାନା ବିଚିତ୍ର ଉପବନ ।
ହଂସ ମୟୂର ପିକ ସ୍ୱନ ॥
ବିବିଧ ଜଳାଶୟ ରାଶି ।
ପୁଷ୍ପସୁଗନ୍ଧ ବାୟେ ମିଶି ॥
କହ୍ଲାର ଉତ୍ପଳ କୁମୁଦ ।
ପବନେ କରନ୍ତି ଆମୋଦ ॥୨୨
ନାରୀ ପୁରୁଷ ନବରଙ୍ଗେ ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଅଙ୍ଗେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦେଖି ବିପ୍ରବର ।
ହୃଦରେ କରଇ ବିଚାର ॥
ଏ କି କାହାର ଦିବ୍ୟପୁର ।
ଅବନୀ ମଧ୍ୟେ ଅଗୋଚର ॥
ମୋହର କୁଟୀ ଏହି ସ୍ଥାନେ ।
ଛାଡ଼ି ଯେ ଗଲି ବିଦ୍ୟମାନେ ॥
ଦରିଦ୍ର ପତ୍ନୀ ଗଲା କାହିଁ ।
କି ଅବା ପଥ ହୁଡ଼ିଲଇଁ ॥
ଭ୍ରମେ ଅଇଲି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ।
ଏମନ୍ତ ବିଚାରଇ ମନେ ॥
ଭୟେ ବୁଜଇ ବେନି ଆଖି ।
ପୁଣି ଚାହିଁଇ ଉପଲକ୍ଷି ॥୨୩
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ନୃପବର ।
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନବରୁ ବାହାର ॥
ଅମରପ୍ରଭା ନରନାରୀ ।
ବିବିଧ ପାତ୍ର କରେ ଧରି ॥
ସୁସ୍ୱର ଦିବ୍ୟ ଗୀତ ନାଦ ।
ଅଦ୍ଭୁତ ଅଖିଳ ସମ୍ପଦ ॥
ଆଗେ ଶତେକ ଦିବ୍ୟନାରୀ ।
କରେ ଚାମର ବସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ମଙ୍ଗଳଗୀତ ନାଦ ବାଣୀ ।
ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ ତା ଘରଣୀ ॥
ରୂପେ କି ଦେବା ପଟାନ୍ତର ।
ଅପୂର୍ବ ବାମା ମନୋହର ॥
ପତି ଆଗମନେ ଆନନ୍ଦ ।
ସଙ୍ଗେ ସୁନ୍ଦରୀ ସଖୀବୃନ୍ଦ ॥
ଭୁବନୁଁ ହୋଇଲା ବାହାର ।
ରୂପେ ମୋହଇ ସୁର ନର ॥

୧. ବିପ୍ରଦେବତା—ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବ, ବିପ୍ରଭକ୍ତ । ୨. ସ୍ୱର୍ଗାପବର୍ଗ—ଭୋଗ ଓ ମୋକ୍ଷ ।

କମଳା ଯେହ୍ନେ ହରିପୁରେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଶୋହେ ସେ ପ୍ରକାରେ ॥୨୪,୨୫
ବିପ୍ରକାମିନୀ ପତିବ୍ରତା ।
ଜଗତେ ଯାର ପୁଣ୍ୟକଥା ॥
ନୟନେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ପୂରି ।
ସ୍ୱାମୀଚରଣ କରେ ଧରି ॥
ଭାବେ ନମଇ ପୁଣ ପୁଣ ।
ମନରେ କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ॥୨୬
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ନାରୀ ଗ୍ରହିଁ ।
ଚକିତ ମନେ ବିଗ୍ରଭଇ ॥
ସୁନ୍ଦର ନିବିଡ଼ ସୁଶ୍ରୋଣୀ ।
କି ଏ ଗଗନ ବିଳାସିନୀ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ କାନ୍ତି ରୂପ ଦିଶେ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ଦାସୀଗଣ ପାଶେ ॥
ଏମନ୍ତେ ସ୍ୱାମୀ କର ଧରି ।
ଘରେ ଆଣିଲା ବିପ୍ରନାରୀ ॥
ସ୍ତମ୍ଭେ ଦିଶଇ ରତ୍ନରାଶି ।
ଇନ୍ଦ୍ର ଭୁବନ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥୨୭,୨୮
ଗୋକ୍ଷୀର ଫେନ ପ୍ରାୟ କାନ୍ତି ।
ଶଯ୍ୟା ପଲ୍ୟଙ୍କ ବିରାଜନ୍ତି ॥
ରତ୍ନ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ହେମଦଣ୍ଡେ ।
ନିର୍ମିତ ହସ୍ତୀଦନ୍ତ ମଣ୍ଡେ ॥
ଶ୍ୱେତ ଗ୍ରମର ରତ୍ନପନ୍ତି ।
ମୁକୁତାମାଳ ବିରାଜନ୍ତି ॥
ନାନା ଆସନ ରତ୍ନମୟ ।
ଯାହା ଭିଆଣ ଦେବରାୟ ॥
ସ୍ଫଟିକ କାନ୍ଥେ ଦୀପପନ୍ତି ।
ନିର୍ମଳ ରତ୍ନ ବିରାଜନ୍ତି ॥

ବିବିଧ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଲମ୍ବେ ।
ରତ୍ନଜଡ଼ିତ ଶୁଭ୍ରସ୍ତମ୍ଭେ ॥
ପାନ ଭୋଜନ ଅପ୍ରମିତ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେଖିଲା ଅଦ୍ଭୁତ ॥୨୯-୩୧
ସର୍ବସମ୍ପଦ ଏକଠୁଳେ ।
ଦେଖଇ ନୟନ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ମନେ ଚିନ୍ତଇ ଯୋଗବଳେ ।
ଏ କର୍ମ ନାହିଁ ରବି ତଳେ ॥
ଏମନ୍ତ ସମ୍ପଦ ମୋହର ।
ନିଶ୍ଚୟ ଦେଲେ ଦାମୋଦର ॥
ଜନ୍ମୁ ଦରିଦ୍ର ମୁଁ ଦୁର୍ଭଗ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନର ଯୋଗ୍ୟ ॥
ଦ୍ୱାରକା ପୁରେ ମୁଁ ଯେ ଥିଲି ।
ଏଡ଼େ ସମ୍ପଦ ନ ଦେଖିଲି ॥୩୨,୩୩
ପରମାନନ୍ଦର ମହିମା ।
ନିଗମ ନ ଜାଣଇ ସୀମା ॥
ମାଗିଲେ ନିଷ୍ଠୁର ଭଜଇ ।
ଭକତେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟେ ସେ ଦେଇ ॥
କାଳ ନିୟମ ଯାର ନାହିଁ ।
ଗଗନ ଘନ ପ୍ରାୟ ଦେଇ ॥
ମୋହର ମିତ୍ର ଯଦୁପତି ।
ବେଦ ନ ଜାଣେ ଯାର ଗତି ॥୩୪
ଅଭାବେ ଦେଲେ କୃଷ୍ଣ ଚିତ୍ତ ।
କିଞ୍ଚିତ ମଣଇ ବହୁତ ॥
ଅଳପ ଦେଲେ ଭାବ ଘେନି ।
ବହୁତ କରେ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ* ॥
ପୃଥୁକମୁଷ୍ଟି ଦେଲି ମୁହିଁ ।
ଭାବେ ଘେନିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥

ମୁଷ୍ଟିଏ ଖାଇ ତୋଷ ଚିତ୍ତ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧଇଲେ ବେଗେ ହସ୍ତ ॥
ତେଣୁ ଏ ସମ୍ପଦ ମୋହର ।
ଏତେ ବିଗ୍ରରି ବିପ୍ରବର ॥
ବୋଲଇ ହୋଇ କୃତକୃତ୍ୟ ।
କପାଳେ ଦେଇ ବେନି ହସ୍ତ ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
ନିଶ୍ଚଳେ ରହୁ ଅବିରତ ॥
ମିତ୍ର ସୁହୃଦ ଦାସପଣେ ।
ଖଟିବି ତାହାଙ୍କ ଚରଣେ ॥
ଅଶେଷ ଯୋନି ମଧ୍ୟେ ଜାତ ।
ହୋଇ ଭଜିବି ଅବିରତ ॥୩୫,୩୬
ଯାର ଭକତିପଥ ଦ୍ୱାର ।
ବ୍ରହ୍ମାଶଙ୍କରେ ଅଗୋଚର ॥
ମୋର ଭକତି ଭାବ ଘେନି ।
ଏ ଧନ ଦେଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ବିପ୍ର ଚିତ୍ତେ ।
ସମ୍ପଦେ ରହିଲା ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ॥
ଭ୍ରମର ପ୍ରାୟ ଭୋଗ କରି ।
ଅନ୍ତେ ପାଇଲା ନରହରି ॥
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ବିପ୍ର ଭକତ ନରହରି ॥
ଏହା ଯେ କରନ୍ତି ଶ୍ରବଣ ।
ଖଣ୍ଡନ୍ତି କର୍ମର ବନ୍ଧନ ॥୩୭-୪୧ψ
ସେ ହରି ଚରଣ କମଳେ ।
ମୋ ମନ ରହୁ ସୁନିଶ୍ଚଳେ ॥
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ କରି ଆଶ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ବିପ୍ର ଶ୍ରୀଦାମାଦାରିଦ୍ର୍ୟଭଞ୍ଜନଂ ନାମ ସପ୍ତାଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

* 'ଅଭାବେ ଦେଲେ......ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ'—ଏହାର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ । (କ) ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୃଷ୍ଣ କିଛି ଦେଲାବେଳେ ସେ ନିଜ ଚିତ୍ତରେ ବହୁତକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପ ମନେକରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଭକ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଭାବସହକାରେ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦେଲେ ସେ ତାହାକୁ ବହୁତ ମନେକରନ୍ତି । (ଖ) ବିନା ଭାବରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବହୁତ କିଛି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାହାକୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ମଣନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଭାବର ସହିତ ଅଳ୍ପ କିଛି ଅର୍ପଣ କଲେ ସେ ତାହାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମନେକରନ୍ତି ।

ψ ଶ୍ଳୋକ ୩୭ ଠାରୁ ୪୧ର ମର୍ମ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ।

ଅଷ୍ଟାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ । ଯାଦବେ ରାଜାଏ ଏକତ୍ରେ ॥
ମିଳି ଗାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ଗୁଣ । ଅଠାଶୀ ଅଧ୍ୟାୟେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦେ ମୁନିବର ।
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ କୁରୁବୀର ॥
ଧରଣୀ ଭାରା ନିବାରଣ ।
ଅନାଦି ପରମ କାରଣ ॥
ଅନନ୍ତ ତୁଲେ ନରହରି ।
ମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ଅବତରି ॥
ଆନନ୍ଦେ ଦ୍ୱାରାବତୀ ପୁରେ ।
ବିହାର ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ ॥
ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଅନୁମାନେ ।
ବିପ୍ରରି ଋଷିଙ୍କ ବଚନେ ॥
ଜ୍ୟୋତିଷେ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ଯାଇ ।
କହିଲେ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ।
ମକର ପଞ୍ଚଦଶ ଦିନେ ॥
ତୃତୀୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରବେଶେ ।
ସିଂହିକାସୁତ[1] ରବି ଗ୍ରାସେ ॥
ଦିବସେ ପ୍ରକାଶିବ ନିଶି ।
ପ୍ରଳୟକାଳ ପ୍ରାୟ ଦିଶି ॥୧
ଏମନ୍ତେ ଦଇବଜ୍ଞ[2] ବାଣୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସାବଧାନେ ଶୁଣି ॥
ଘୋଷଣା ଦେଲେ ନିଜ ପୁରେ ।
ତୀର୍ଥଗମନ ଅନୁସାରେ ॥୨
ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ ଭୃଗୁରାମ ।
ରାଜାଙ୍କୁ ବହି ଘୋରତମ ॥
ଦିଗବିଜୟେ ପର୍ଶୁପାଣି ।
ରାଜାଙ୍କୁ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ଆଣି ॥
କୋପେ ଛେଦିଲେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ।
ରୁଧିରେ କରି ସାତକୁଣ୍ଡ ॥

ରୁଧିରକୁଣ୍ଡେ ସ୍ନାନ କରି ।
ପିତାଙ୍କୁ ତର୍ପଣେ ଉଦ୍ଧରି ॥
ତେଣୁ ହୋଇଲା ତୀର୍ଥକଳ୍ପ ।
ସ୍ନାନେ ହରଇ ସର୍ବ ପାପ ॥
ଏମନ୍ତେ ଜନେ ରାମତୀର୍ଥେ ।
ସ୍ନାହାନ ଦାନ ଯେଝାମତେ ॥
କରନ୍ତି ନିଗମ ବେଭାର ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁବୀର ॥୩,୪
ଭାରତଭୂମି ପ୍ରଜା ଯେତେ ।
ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଧନ ଯୁତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଗ୍ରିଦିଗୁଁ ଯେତେ ।
ପ୍ରବେଶ ହେଲେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ॥
ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନେ ପାପ ଯେତେ ।
ସ୍ନାନେ ଖଣ୍ଡିବା ରାହୁଗ୍ରସ୍ତେ ॥
ସୁତୀର୍ଥେ ସ୍ନାନ ଦାନ ଫଳେ ।
ପାପୁଁ ତରିବା ଅବହେଳେ ॥
ଏତେ ବିପ୍ରରି ପୁଣ୍ୟ ଧ୍ୟାୟି ।
ମିଳିଲେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ଯାଇ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥେ ।
ବସି ଚଳିଲେ ରାଜପଥେ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯାନ୍ତେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ।
ସଜ ହୋଇଲେ ଜ୍ଞାତି ଗୋତ୍ରେ ॥
ଦେବକୀ ବସୁଦେବ ଘେନି ।
କୃଷ୍ଣର ଯେତେକ କାମିନୀ ॥୫
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶାମ୍ବ କୃଷ୍ଣସୁତେ ।
ଶୁକ ସାରଣର ସହିତେ ॥
କୃତବର୍ମା ଯେ ଅନିରୁଦ୍ଧ ।
ପୁର ରଖନ୍ତି ଯେତେ ଯୋଧ ॥

ଉଗ୍ରସେନର ଯେତେ ବଳ ।
ସଜ ହୋଇଲେ କାମପାଳ ॥
ଆବର ଗଲେ ଯଦୁଯୂଥେ ।
ଆରୋହି ଅଶ୍ୱ ଗଜ ରଥେ ॥
ନିଜ କଳତ୍ର ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
ଗମିଲେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ରଙ୍ଗେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରର ସଙ୍ଗେ ଦେବବୃନ୍ଦେ ।
ଯେସନେ ଗମନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ଗଗନେ ଗ୍ରସ୍ତ ଦିବାକର ।
ଦିବସେ ଦିଶିଲା ଅନ୍ଧାର ॥
ଲୋଚନ ଦେଖି ରବିଗ୍ରାସ ।
ସକଳେ ହୋଇଲେ ହରଷ ॥
ଏମନ୍ତେ ରାହୁଗ୍ରସ୍ତ କାଳେ ।
ରାଜାଏ ପଶି ପୁଣ୍ୟଜଳେ ॥
କରନ୍ତି ସ୍ନାନ ଦାନ ବିଧି ।
ବେଦ ବଚନେ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଉପବାସ କଲେ ।
ହରଷେ ପଶି ପୁଣ୍ୟ ଜଳେ ॥୬-୯
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ବରି ଭଗବାନ ।
ଦେଲେ ସବତ୍ସା ଧେନୁଦାନ ॥
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଭରି ।
କୋଟିଏ ଧେନୁ ଦାନ କରି ॥
ଅନ୍ନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ଦାନ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ଭଗବାନ ॥
ବିବିଧମତେ ଦାନ ଦେଇ ।
ତୀରେ ବସିଲେ କୃଷ୍ଣ ଯାଇ ॥୧୦
ଯାଦବବଳ ସେହିମତେ ।
ସ୍ନାନ ସାରିଲେ ଯେଝାମତେ ॥

୧. ସିଂହିକାସୁତ—ରାହୁ । ୨. ଦଇବଜ୍ଞ (ଦୈବଜ୍ଞ)—ଜ୍ୟୋତିଷ, ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ବକ୍ତା ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୟଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭୋଜନ ସାରି ସଙ୍ଗମେଳେ ।
ବସିଲେ ନାନା ବୃକ୍ଷତଳେ ॥
ଦେବକୀଦେବୀ ବସୁଦେବ ।
ବସିଲେ ରାମ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ଏମନ୍ତେ କହିବି ମୁଁ କେତେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପତ୍ନୀ ସୁତ ଯେତେ ॥
ବୃକ୍ଷର ମୂଳେ ବିରାଜନ୍ତି ।
ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ତାରାପନ୍ତି ॥୧୧
ଏମନ୍ତେ ରାମହ୍ରଦ ତଟେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦର ନିକଟେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦର୍ଶନେ ଆନନ୍ଦ ।
ଆସି ମିଳିଲେ ବନ୍ଧୁବୃନ୍ଦ ॥
ମତ୍ସ୍ୟ ଉଶୀନର କୋଶଳ ।
ବିଦର୍ଭ ଆଦି କୁରୁବଳ ॥
ସୃଞ୍ଜୟ କାମ୍ବୋଜ କେକୟ ।
ଆନର୍ତ୍ତ କୁନ୍ତି ମଦ୍ରରାୟ ॥
କହିବି ଏକ ଏକ କେତେ ।
କେରଳ ଆଦି ରାଜା ଯେତେ ॥
ସୁହୃଦ ବନ୍ଧୁ ମିତ୍ରଜନ ।
ଅପରେ ଅନେକ ରାଜନ ॥
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଆଦି କରି ।
ଗୋପରେ ଯେତେ ନରନାରୀ ॥୧୨-୧୪
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣରୂପ ଦେଖି ।
ଅଶ୍ରୁ ଗଳଇ ବେନି ଆଖି ॥
ଫୁଟିଲା ପଦ୍ମପ୍ରାୟ ନେତ୍ର ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲା ହୃଦ ବକ୍ତ୍ର[1] ॥
କି ଅବା ଦେବା ପଟାନ୍ତର ।
ଯାହା ରମିଲେ ଦାମୋଦର ॥
ଲୋଚନେ ଦେଖି କଲେ ଧ୍ୟାନ ।
ଅନ୍ତରେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ପୁଲକେ ଅଙ୍ଗେ ରୋମରାଜି ।
ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦେ ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ॥
କଣ୍ଠକୁଣ୍ଠିତ ମଞ୍ଜୁବାଣୀ ।
ତା ଦେଖି କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ॥
ସୁହୃଦଭାବେ ଏକମେଳେ ।
କରନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ କୋଳେ ॥

ମୁଖ ପଙ୍କଜେ ମନ୍ଦହାସେ ।
ଦୃଢ଼େ ଯନ୍ତ୍ରିତ ସ୍ନେହପାଶେ ॥
ନିବିଡ଼େ କୁଙ୍କୁମ ଲେପନ ।
ଭାବେ ଲଗାଇ ସ୍ତନେ ସ୍ତନ ॥
ଭୁଜେ କରନ୍ତି କୋଳେ କୋଳ ।
ଅଶ୍ରୁପୂରିତ ବେନି ଡୋଳ ॥
ଏହି ପ୍ରକାରେ ବଧୂଜନେ ।
ଯେ ବିଧି ଯଥା ଅନୁମାନେ ॥
ଆଶିଷ ବଦନେ କରନ୍ତି ।
କୁଳ କୁଶଳ ପଚାରନ୍ତି ॥
ଏକ ଆରକେ ନାହିଁ ବ୍ୟଥା ।
ଆନନ୍ଦେ କହି କୃଷ୍ଣକଥା ॥୧୫-୧୭
କୃଷ୍ଣଭକତି ହୃଦେ ଘେନି ।
ମିଳିଲେ ପାଣ୍ଡବ ଜନନୀ ॥
ଭ୍ରାତ ଭଗିନୀ ଜନ ମଧ୍ୟେ ।
ପୁତ୍ର ପଉତ୍ର ଅନୁବନ୍ଧେ ॥
ପିତା ଜନନୀ ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ଭ୍ରାତୃକାମିନୀ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ॥
ଅନାଇଁ ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀମୁଖ ।
ଛାଡ଼ିଲା କଷ୍ଟ ଦୁଃଖ ଶୋକ ॥
ବସୁଦେବର ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶୋକଭର ହୋଇ ॥୧୮

କୁନ୍ତୀ ଉବାଚ

ଭୋ ଭ୍ରାତ ଏ ମୋହର ଜନ୍ମ ।
ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ହୀନକର୍ମ ॥
ଯେତେ ଆପଦ ମୋର ହୋଇ ।
ମୋ ବିନୁ ଅନ୍ୟ କେବା ସହି ॥
ତେତେ ଆପଦେ ନ ସୁମର ।
ଅଭାଗୀ ଜୀବନ ମୋହର ॥୧୯
ସୁହୃଦ ଜ୍ଞାତି ପୁତ୍ର ଭାଇ ।
ପିତା ଜନନୀ ଯାର ଥାଇଁ ॥
ଆପଦେ ନ କରନ୍ତି ଚିନ୍ତା ।
ତାହାକୁ ବାମଟି ବିଧାତା ॥
ଏମନ୍ତ କର୍ମ ମୋର ଭାବ ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲେ ବସୁଦେବ ॥୨୦

ଶୁଣ ଗୋ ମାତ ମୋ ବଚନ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ କର ନିନ୍ଦନ ॥
ଦେଖ ସଂସାରେ ଯେତେ ଲୋକ ।
ଈଶ୍ୱର କ୍ରୀଡ଼ାର କନ୍ଦୁକ ॥
ଈଶ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟେ ପଡ଼ି ।
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣେ ପଥ ଛୁଡ଼ି ॥
ଈଶ୍ୱର ଆଜ୍ଞା ଅନୁମତେ ।
ପ୍ରାଣୀ ଭଜନ୍ତି ନାନାପଥେ ॥୨୧
କଂସ ପ୍ରତାପେ ଆମ୍ଭେ ତାପୀ ।
ବୁଲିଲୁଁ ବନ ଦିଗ ବ୍ୟାପି ॥
ପୁଣି ମିଳିଲୁ ନିଜ ଦେଶେ ।
ଏସବୁ ଈଶ୍ୱର ଆଦେଶେ ॥୨୨
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଶ୍ରୀ ବସୁଦେବ ଉଗ୍ରସେନ ॥
ଯାଦବେ ମାନ ଗଉରବେ ।
ପୂଜିଲେ ନୃପତିଙ୍କି ଭାବେ ॥
ରାଜାଏ କୃଷ୍ଣ ଦରଶନେ ।
ହରଷେ ପୂଜିଲେ ସୁମନେ ॥୨୩
ଶୁଣ ବିରାଟସୁତା ସୁତ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ସମୀପେ ଆଗତ ॥
ଜାହ୍ନବୀସୁତ ଦ୍ରୋଣଗୁରୁ ।
ଅମ୍ବିକାପୁତ୍ର ମହାମେରୁ ॥
ଗାନ୍ଧାରୀ ଘେନି ପୁତ୍ରଶତ ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ତୁଲେ ପାଣ୍ଡୁସୁତ ॥
ଶକୁନି ସଞ୍ଜୟ ବିଦୁର ।
ଏ ଆଦି ଯେତେ ନୃପବର ॥
ବିରାଟ ତୁଲେ କୁନ୍ତିଭୋଜ ।
ଭୀଷ୍ମକ ନଗ୍ନଜିତ ରାଜ ॥
ଦ୍ରୁପଦ ପୁରୁଜିତ ବେନି ।
ଶଲ୍ୟ ଯେ ଧୃଷ୍ଟକେତୁ ଘେନି ॥
କାଶୀନୃପତି ଦମଘୋଷ ।
ମୈଥିଳ ବିଶାଳାକ୍ଷ ଈଶ ॥
ମଦ୍ରକ କଇକୟ ଭାନୁ ।
ସଙ୍ଗେ ନୃପତି ଯୁଧାମନ୍ୟୁ ॥

୧. ବକ୍ତ୍ର—ବଦନ ।

ସୁଶର୍ମା ବାହ୍ଲୀକର ମେଳେ ।
ମିଳିଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତୁଲେ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଶତେ ନାରୀ ।
ଅଷ୍ଟ ଅଧିକ ଆଦି କରି ॥
ଦେଖି ବିସ୍ମୟେ ନୃପଗଣେ ।
ନମିଲେ କୃଷ୍ଣର ଚରଣେ ॥୨୪-୨୭
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ତୋଷମନେ ।
ରାଜାଙ୍କୁ ବସାଇ ଆସନେ ॥
ନାନା ପ୍ରକାରେ ପୂଜାବିଧି ।
ପୂଜିଲେ ଯେ ଯାହା ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥
ଆନନ୍ଦେ ସର୍ବ ନୃପବର ।
ଯଦୁଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ॥୨୮
ହେ ଭୋଜପତି ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମ ।
ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ॥
ଯେ ହରି ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହୋଇଲେ ସୁଲଭ ॥
ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚରେ କୃଷ୍ଣ ଦେଖି ।
ନିର୍ମଳ କଲ ଚର୍ମଆଖି ॥୨୯
ଯାର ବିଶ୍ରୁତି ଶ୍ରୁତି ସ୍ତୁତ[୧] ।
ପବିତ୍ର କରଇ ଜଗତ ॥
ପାଦଉଦକ ସୁରଧୁନୀ[୨] ।
ପବିତ୍ର କରେ ପୁର ତିନି ॥
ସକଳଶାସ୍ତ୍ର ଯାର ବାଣୀ ।
ଜଗତ ତରେ ଯାହା ଶୁଣି ॥
କାଳ ଅନଳେ ଏ ଧରଣୀ ।
ଭଗଭର୍ଜିତ[୩] ପ୍ରାୟ ମଣି ॥
ଯାହାର ଚରଣ ସ୍ମରଣେ ।
ଜୀବନ ପାଏ ଭାରା ନାଶେ ॥
ସେ ହରି ନିତ୍ୟେ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ ।
ନରକପଥ ଗୃହବାସେ ॥
ତାହାର ଦର୍ଶନ ସ୍ପରଶ ।
ଅନୁଗମନ ପରିହାସ ॥
ଯୋନିସମ୍ବନ୍ଧେ[୪] ପିଣ୍ଡଦାନ ।
ନାନା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନୁଧ୍ୟାନ ॥

ଏହା ପାଇଲ ତପ ଦାହି ।
ସ୍ୱର୍ଗାପବର୍ଗେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ॥
ଏମନ୍ତେ ରାଜାଙ୍କ ବଚନ ।
ଶୁଣି ହସନ୍ତି ଉଗ୍ରସେନ ॥୩୦,୩୧
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ବଳା ।
ନନ୍ଦ ଯେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ଥିଲା ॥
ନିଜ ଗୋକୁଳ ସଙ୍ଗତରେ ।
ମିଳିଲା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଛାମୁରେ ॥
ଶକଟ ସାଜି ନାନାମତେ ।
ଅନେକ ପରଜା ସଙ୍ଗତେ ॥୩୨
ନନ୍ଦକୁ ଦେଖି ବୃଷ୍ଣିଗଣ ।
ଉଠିଲେ ତେଜିଣ ଆସନ ॥
ପିଣ୍ଡ ଯେସନେ ପ୍ରାଣ ପାଇ ।
ଉଠି ଆନନ୍ଦେ ସମ୍ଭାଳଇ ॥
ଚିର ଦରଶନ କାତରେ ।
ହୃଦେ ଭିଡ଼ନ୍ତି ସ୍ନେହଭରେ ॥୩୩
ଆନନ୍ଦେ ଉଠି ବସୁଦେବ ।
ନନ୍ଦର ମିତ୍ର ପ୍ରିୟଭାବ ॥
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ବେନି ନୟନୁଁ ବହେ ବାରି ॥
କଂସର କୃତକ୍ଳେଶ ଯେତେ ।
ସବୁ ସୁମରି ଶୋକଚିତ୍ତେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘେନି ରାତ୍ରକାଳେ ।
ଯେମନ୍ତେ ଥୋଇଲା ଗୋକୁଳେ ॥
ତାହା ସୁମରି ଅତି ସ୍ନେହେ ।
ଚିତ୍ତଜଡ଼ିତ ମାୟାମୋହେ ॥୩୪
ପାଶେ ଯେ ଥିଲେ ରାମ ହରି ।
ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ପାଦ ଧରି ॥
ନମନ୍ତି ଅତି ସୁଖଭୋଳେ ।
ବସନ୍ତି ବେନି ଜନ କୋଳେ ॥
ହୃଦରେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ବଦନୁ ନ ସ୍ଫୁରେ ବଚନ ॥୩୫
ଯଶୋଦା ବେନି ଭୁଜେ ଧରି ।
ହୃଦେ ଲଗାଇ ନରହରି ॥

ପ୍ରାଣହୁଁ ଅତି ସ୍ନେହଭରି ।
ନିବିଡ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥
ପରମାନନ୍ଦ ଲଭି ସୁଖ ।
ବେଗେ ଛାଡ଼ିଲା ମନଦୁଃଖ ॥
ନନ୍ଦ ରାମଙ୍କୁ କରି କୋଳ ।
ଅଶ୍ରୁ ଗଡ଼ାଇ ବେନିଡୋଳ ॥
ହୃଦେ ନିରୋପି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ।
ଛାଡ଼ିଲା ଦୁଃଖ ଶୋକମାନ ॥୩୬
ଦେବକୀ ରୋହିଣୀ ଆନନ୍ଦେ ।
ଭାବେ ଲଗାଇ ହୃଦ ହୃଦେ ॥
ନିର୍ଭରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ।
ମିତ୍ର ସ୍ୱଭାବେ ବ୍ରଜେଶ୍ୱରୀ ॥
ବିପଦ କାଳେ ମିତ୍ରଗୁଣ ।
ଶୋକେ ସୁମରି ପୁଣ ପୁଣ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଯଶୋଦାକୁ ଗ୍ରହି ।
କିସ ଉପମା ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରସମ୍ପଦ ସୁଖ ଭୁଞ୍ଜି ।
କେ ପାରୁ ତୁମ୍ଭ ଋଣ ଶୁଝି ॥୩୭,୩୮
ବେନି ବାଳକ ତୁମ୍ଭ ଘରେ ।
ପ୍ରାଣ ପୋଷିଲେ କଂସ ଡରେ ॥
ରାମଗୋବିନ୍ଦ ଭାଇ ବେନି ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ପିଅର ଜନନୀ ॥
ପାଳିଲ ପୁତ୍ରହୁଁ ଅଧିକେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଧନ୍ୟ ବେନି ଲୋକେ ॥
ପୋଷିଲ ପୁତ୍ରଭାବ ଘେନି ।
ପକ୍ଷ୍ମ[୫] ଯେସନେ ଚକ୍ଷୁ ବେନି ॥
କି ଆର ସଂସାର ବେଭାର ।
ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ ପରାପର ॥
ଏମନ୍ତେ ଯଶୋଦାର ତୁଲେ ।
ଦେବକୀ ରୋହିଣୀ ବସିଲେ ॥
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଆନନ୍ଦେ ଗୋପାଳ ତରୁଣୀ ॥୩୯
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ସୁଖଭୋଳେ ।
ନିରୋପି ନୟନ ନିଶ୍ଚଳେ ॥

୧. 'ଯାର ବିଶ୍ରୁତି ଶ୍ରୁତି ସ୍ତୁତ' ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୁତି ବା ବେଦମାନେ ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ଗାନ କରି ସ୍ତୁତି କରିଛନ୍ତି । ୨. ସୁରଧୁନୀ—ଗଙ୍ଗାନଦୀ । ୩. ଭଗଭର୍ଜିତ—ଶ୍ରୀହୀନ । ୪. ଯୋନିସମ୍ବନ୍ଧ—ବୈବାହିକ ବା ରକ୍ତଗତ ସମ୍ପର୍କ । ୫. ପକ୍ଷ୍ମ—ଆଖି ପତା ।

ଲଜ୍ଜା ଉପେକ୍ଷି ଗୋପୀବୃନ୍ଦ ।
ଚିର ଦରଶନେ ଆନନ୍ଦ ॥
ନିଶ୍ଚଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହନ୍ତି ।
ପକ୍ଷ୍ମକାରୀକୁ ଶାପ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ଗ୍ରହନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ସର୍ବଅଙ୍ଗ ।
ଅଗ୍ନିକି ଯେସନେ ପତଙ୍ଗ ॥
କୃଷ୍ଣର ରୂପ ପ୍ରିୟଭାବେ ।
ହୃଦେ ଭରିଲେ ଦୃଷ୍ଟିମାର୍ଗେ ॥
ଆନନ୍ଦ ରୂପ ଭଗବାନ ।
ଅନ୍ତରେ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥
ଲଭିଲେ ନିଜ ପ୍ରିୟଭାବ ।
ଯେ ହରି ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ॥୪୦
ଗୋପୀଙ୍କ ଭାବ ଦେଖି ହରି ।
ଅନନ୍ତ ମାୟାଯୋଗ କରି ॥
କେହି ନ ଦେଖେ ରୂପ ତୋଳେ ।
ମିଳିଲେ ଗୋପୀଙ୍କର ମେଳେ ॥
ପଚ୍ଚରି ଗୋପୀଙ୍କ କୁଶଳ ।
କରନ୍ତି ଜଣେ ଜଣେ କୋଳ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଜଗତ ମୋହନ ।
କୋମଳ ଗଭୀର ବଚନ ॥୪୧
ଶୁଣ ଗୋ ସଖୀଜନେ ମୋର ।
ମୁଁ ଯେ ରହିଲି ମଧୁପୁର ॥

ରହିଲି ନିଜ କର୍ମ ଆଶେ ।
ଭାରା ନିବାରଣ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ଅନେକ ଦିନୁଁ ନାହିଁ ଦେଖା ।
ମୁହିଁ ଯେ ତୁମ୍ଭ ନିଜ ସଖା ॥
ସ୍ମରଣ କରଚି କି ମୋତେ ।
ଲୀଳା ବିହାର ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତେ ॥୪୨
ଈଶ୍ୱର ମାୟାରେ ସଂସାର ।
ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗ ବେଭାର ॥
ପବନ ଯେହ୍ନେ ମେଘମାଳା ।
ଧରଣୀରେଣୁ ତୃଣ ତୂଳା ॥
କରଇ ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗ ।
ଏମନ୍ତ ଈଶ୍ୱରର ଯୋଗ ॥୪୩,୪୪
ମୋହରେ ଭକ୍ତି ଯେ କରନ୍ତି ।
ମୋ ଠାରୁଁ ଭିନ୍ନ ସେ ନୁହନ୍ତି ॥
ତୁମ୍ଭର ଭାଗ୍ୟ ଏ ସଂସାରେ ।
ଭାବେ ଭଜିଲ ମୋ ପୟରେ ॥୪୫
ମୁହିଁ ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ଆବୋରି ଭିତର ବାହାର ॥
କରଇ ସୃଷ୍ଟି ଆଦିଅନ୍ତ ।
ଯେହ୍ନେ ଜଡ଼ିତ ପଞ୍ଚଭୂତ ॥
ଉଭୟ ମହିମା ମୋହର ।
ଜ୍ଞାନୀଜନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ॥୪୬,୪୭

ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଗୋପୀଙ୍କି କହି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ॥
ଫେଡ଼ିଲେ ଜୀବର ବନ୍ଧନ ।
ଗୋପୀଏ କୃଷ୍ଣ ଦରଶନ ॥
ନିର୍ଲେପ ନିଜ ରୂପ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥୪୮
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ପଦ୍ମନାଭ ।
ଲଭିବୁଁ ତୋ ଚରଣ ଭାବ ॥
ତୋର ଚରଣ ହେ ଅନନ୍ତ ।
ଯୋଗୀଙ୍କ ହୃଦପଦ୍ମେ ସ୍ଥିତ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ମାୟାର ପ୍ରବୋଧ ।
ଭୋ ନାଥ ତୋର ପଦ୍ମପାଦ ॥
ସଂସାର ଅନ୍ଧକାର କୂପେ ।
ପ୍ରାଣୀ ଯନ୍ତ୍ରିତ ତିନି ତାପେ ॥
ତୋ ପଦ୍ମପାଦ ଚକ୍ରପାଣି ।
ତାହାଙ୍କ ତରିବା ନିଶୁଣି ॥୪୯
ଏମନ୍ତେ ଗୋପୀଙ୍କି ନିସ୍ତାରି ।
ନିଜ ଆସନେ ବିଜେ କରି ॥
ସେ ହରି ଚରଣକମଳେ ।
ମୋ ମନ ରହୁ ଧ୍ୟାନବଳେ ॥
ପାରି ନ ପାରି କଲି ଆଶ ।
ବୋଲଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାବର୍ଣ୍ଣନେ ଗୋପୀଗଣନିସ୍ତାରଣଂ ନାମ ଅଷ୍ଟାଶୀତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ଊନନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

କୃଷ୍ଣ ରମଣୀଗଣେ ଯହିଁ । ଯେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣେ ବିଭା ହୋଇ ॥
କହିଲେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଅଗ୍ରତ । ଅଣାନବେରେ ଏ ଚରିତ ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ସୁମନେ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଅଖିଳଜନ ଗୁରୁ ହରି ।
ବ୍ରଜକାମିନୀ ବୋଧ କରି ॥

ଧର୍ମନନ୍ଦନ ତୁଲେ ଯେତେ ।
ସୁହୃଦ ବାନ୍ଧବ ସମେତେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଗ୍ରହିଁ ନନ୍ଦବାଳ ।
ହରଷେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି କୁଶଳ ॥୧
କୃଷ୍ଣବଚନ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ବନ୍ଧୁଜନେ ॥

କୃଷ୍ଣର ପାଦପଦ୍ମ ଗ୍ରହିଁ ।
ତାହାଙ୍କ ଦେହେ ପାପ ନାହିଁ ॥
ବୋଲନ୍ତି ସ୍ନେହ ଗଦଗଦେ ।
ଚିତ୍ତ ନିବେଶି ପଦ୍ମପାଦେ ॥୨
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ହୃଷୀକେଶ ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ମଧୁରସ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମହତ ମୁଖୁଁ ଝରେ ନିତି ।
ଯେ କର୍ଣ୍ଣପୁଟରେ ପିବନ୍ତି ॥
ନିତ୍ୟେ ପିବନ୍ତି ମୋଦଭରି ।
ତେଣେ ଅଜ୍ଞାନ ମାର୍ଗ ହରି ॥
ତାଙ୍କ ଅଶୁଭ ଫଳ କାହିଁ ।
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣେ ଗୃହିଁ ॥୩
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ।
ନିର୍ମଳ ତୋର ଆତ୍ମଧାମ ॥
ମାୟା ଅଙ୍କୁର ପରକାଶ ।
ଯାର ସ୍ମରଣେ ଯାଇ ନାଶ ॥
ଆନନ୍ଦ ସୁଖସିନ୍ଧୁ ନାବ ।
ଅଖଣ୍ଡ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବ ॥
ନିଗମେ ଯେବେ ବିନଶନ୍ତି ।
କାଳ ସର୍ଜିତ ମାୟାକୃତି ॥
ସ୍ୱରୂପେ ଥାଇ ଜନ ହିତେ ।
ତୁ ଦେହ ବହୁ ଏ ଜଗତେ ॥
ନିଜ ପରମହଂସ ଗତି ।
ଆତ୍ମର ତୋର ପାଦେ ମତି ॥୪
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।
ଶୁଣ ହେ ପରୀକ୍ଷ ରାଜନ ॥
ଏମନ୍ତ ଜନେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
ଉତ୍ତମ ଯଶ ଶିଖାମଣି ॥
ସମୀପେ ଦେଖି ନରହରି ।
ବୃଷ୍ଣି ଅନ୍ଧକ କୁରୁନାରୀ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବସି ମନସୁଖେ ।
କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣକଥା ମୁଖେ ॥
ଏକ ଆରକେ ମୁଖ ଗୃହିଁ ।
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ତରେ ଯାହା ଗାଇ ॥୫
କୃଷ୍ଣପତ୍ନୀଙ୍କ ମୁଖ ଗୃହିଁ ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ହରଷେ ବୋଲଇ ॥
ହେ ବଇଦର୍ଭି ରୂପଶୀଳେ ।
ହେ ଜାମ୍ବବତୀ କଉଶଳେ ॥
ହେ ସତ୍ୟଭାମା ରବିସୁତେ ।
ଶୈବ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମଣା ଆଦି ଯେତେ ॥
ଭଦ୍ରା ରୋହିଣୀ ଆଦି କରି ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଯେତେ ନାରୀ ॥

କେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବରିଲ ।
ଏ ମାୟାଭବୁଁ ନିସ୍ତରିଲ ॥
କହ ଶ୍ରବଣେ ଇଚ୍ଛା ମୋର ।
କେମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ତୁମ୍ଭ ବର ॥୬,୭
ଏମନ୍ତେ ଦ୍ରୌପଦୀ ବଚନେ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ କହେ ତୋଷମନେ ॥
ରୁକ୍ମଣ ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ।
ଶିଶୁପାଳକୁ ଦେବା ପାଇଁ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଲଗ୍ନେ ବର ବରି ।
ରାଜାଏ ନାନା ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ॥
ମୋତେ ଆବୋରି ରାଜପଥେ ।
ଅନେକ ନରନାରୀ ସାଥେ ॥
ଏମନ୍ତ କାଳେ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଦୁର୍ଜୟ ରିପୁଯୂଥ ଜିଣି ॥
ମୋତେ ହରିଲେ ଏକା ରଥେ ।
ସିଂହ ଯେସନେ ମେଷଯୂଥେ ॥
ତାର ଶ୍ରୀଯୁତ ପଦ୍ମପାଦେ ।
ଚିତ୍ତ ମୋ ସେବୁ ଅପ୍ରମାଦେ ॥୮
କହି ହରଷ କୃଷ୍ଣବାମା ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲେ ସତ୍ୟଭାମା ॥
ମୋହର ପିତା ସତ୍ରାଜିତ ।
ଶୁଣିଲା ବନେ ଭ୍ରାତା ହତ ॥
ମନେ ବିଗ୍ରହେ ପୁଣ ପୁଣି ।
କୃଷ୍ଣ ମାଗିଲେ ମୋତେ ମଣି ॥
ମୁଁ ଯେ ନ ଦେଲି ଲୋଭବଶେ ।
ତେଣୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଅବିଶ୍ୱାସେ ॥
ମୋ ଭ୍ରାତ ବନେ ସଂହାରିଲା ।
ଏମନ୍ତ ଅପବାଦ ଦେଲା ॥
ସେ ଅପବାଦ ମାର୍ଜିବାରେ ।
କୃଷ୍ଣ ମିଳିଲେ ବନଘୋରେ ॥
ଋକ୍ଷ ଜାମ୍ବବ ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣି ।
ମଣି ଆଣିଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ପିତା ମୋ କଣ୍ଠେ ମଣି ଦେଲା ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ସମର୍ପିଲା ॥
ଏଣୁ ମୁଁ କୃଷ୍ଣର ଯୁବତୀ ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲେ ଜାମ୍ବବତୀ ॥୯

ଏ ମଣି ହେତୁ ନରହରି ।
ମୋ ପିତା ତୁଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ତ୍ରିନବ[୧] ଦିନ ମହାଘୋର ।
ଯୁଦ୍ଧେ ହାରିଲା ପିତା ମୋର ॥
ଗାଢ଼ ପ୍ରହାରେ ତନୁ କ୍ଷୀଣ ।
ପରୀକ୍ଷି ଜାଣି ବିଷ୍ଣୁଚିହ୍ନ ॥
ଜାଣିଲା ଏ ମୋ ନିଜ ନାଥ ।
ରଘୁନନ୍ଦନ ସୀତାକାନ୍ତ ॥
ନିଜ ଅପରାଧ ବିଗ୍ରହି ।
ମଣି ମୋହର କଣ୍ଠେ ଭରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ପାଦେ ଦେଲା ଆଣି ।
ଏଣୁ ମୁଁ କୃଷ୍ଣର ଘରଣୀ ॥
ଏ କଥା ଜଗତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲଇ କାଳିନ୍ଦୀ ॥୧୦
ପିତା ବଚନେ ଘୋର ବନେ ।
ତପ କରଇ ଶୁଦ୍ଧମନେ ॥
ଅଭୟପାଦ ସେବା ଆଶେ ।
ତା ଜାଣି କୃଷ୍ଣ ମୋର ପାଶେ ॥
ଅର୍ଜୁନେ ପେଷି ମୋତେ ଆଣି ।
ବିବାହ କଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ପିତାବଚନ ଶିରେ ଘେନି ।
ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ଗୃହ ସମାର୍ଜନୀ ॥
ଏଣୁ ମୋ ବର ଚକ୍ରପାଣି ।
ମିତ୍ରବିନ୍ଦା ବୋଲେ ତା ଶୁଣି ॥୧୧
ଶୁଣ ଗୋ ଦ୍ରୁପଦକୁମାରୀ ।
ମୋ ପିତା ସ୍ୱୟଂବର କରି ॥
ଅନେକ ଥିଲେ ରାଜାଗଣେ ।
କେତେ କହିବି ଜଣେ ଜଣେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଆସି ନୃପମେଳେ ।
ସମରେ ଜିଣି ବାହୁବଳେ ॥
ମୋତେ ହରିଲେ ଏକା ରଥେ ।
ସିଂହ ଯେସନେ ଶ୍ୱାନ ଯୂଥେ ॥
ହରଇ ନିଜ ଭାଗ ବଳେ ।
ମୋ ଭ୍ରାତୃଗଣ ମୋର ଛଳେ ॥
କୃଷ୍ଣର ତୁଲେ କଲେ ରଣ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଜିଣି ତତକ୍ଷଣ ॥

୧. ତ୍ରିନବ—ସତାଇଶ ।

ମୋତେ ଆଣିଲେ ଶ୍ରୀନିବାସ ।
ତାର ଚରଣେ ସେବା ଆଶ ॥
ସେ ପଦ୍ମପାଦେ ମୋର ସେବା ।
ହେଉ ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେବା ॥୧୨
ମିତ୍ରବିନ୍ଦାର ଏ ବଚନେ ।
ସତ୍ୟା ବୋଲଇ ତୋଷମନେ ॥
ମୋ ପିତା ଭୁବନେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ଥିଲେ ଗୋ ଦୁଷ୍ଟ ସାତଷଣ୍ଢ ॥
ଅତି ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶୃଙ୍ଗ ଖର ।
ଦେଖି ଡରନ୍ତି ମହାବୀର ॥
ଏହାଙ୍କୁ ନିଜ ପୁରେ ଥୋଇ ।
ଘୋଷଣା ଚଉଦିଗେ ଦେଇ ॥
ରାଜାଙ୍କ ବଳ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥେ ।
ମଧ୍ୟେ ସଞ୍ଚିତ କରି ମୋତେ ॥
ଏ ସାତଷଣ୍ଢ ବାହୁବଳେ ।
ଯେ ବାନ୍ଧିପାରେ ଏକାବେଳେ ॥
ଏ କନ୍ୟା ହୋଇବ ତାହାର ।
ସତ୍ୟବଚନ ଏ ମୋହର ॥
ତା ଶୁଣି ନୃପତି କୁମରେ ।
ମିଳିଲେ ମୋ ପିତା ନଗରେ ॥
ଦେଖି ସପତ ଷଣ୍ଢ ରୂପ ।
ଭୟେ ଭାଜିଲେ ସର୍ବ ନୃପ ॥
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ବେଗେ ମୋ ପିତା ପୁରେ ମିଳି ॥
ସେ ସପ୍ତ ବୃଷ ଏକାବେଳେ ।
ବନ୍ଧନ କଲେ ବାହୁବଳେ ॥
ଛାଗବାଳକ ରାଜପଥେ ।
ବାଳକେ ବାନ୍ଧନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବୃଷ ବନ୍ଦୀ କରି ।
ମୋତେ ଲଭିଲେ ନରହରି ॥୧୩
ପଥେ ସମରେ ରାଜା ଜିଣି ।
ଦ୍ୱାରକା ନେଲେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ସେ ହରି ଅଭୟଚରଣେ ।
ମୋ ଚିତ୍ତ ରହୁ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଯାର ସ୍ମରଣେ ନାହିଁ ବାଧା ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲଇ ଯେ ଭଦ୍ରା ॥୧୪

କୃଷ୍ଣ ମୋ ମାତୁଳ କୁମର ।
ପିତା ବରିଲା ତାଙ୍କୁ ବର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆଣି ନିଜଘରେ ।
ବିବାହ ଦେଲା ସୁହୃଦରେ ॥
ଶୁଣ ଦ୍ରୌପଦୀ ମନ ଦେଇ ।
ମୋହର ଚିତ୍ତ କୃଷ୍ଣ ତହିଁ ॥
ବଳ ଅକ୍ଷୌହିଣୀ ସଙ୍ଗତେ ।
ସଖୀ ସମେତେ ଦେଲା ମୋତେ ॥୧୫
ସେ ହରିପାଦେ ମୋର କର୍ମେ ।
ସ୍ମରଣ ହେଉ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ॥
ଏ ଭବଜଳେ ମୋର ଜନ୍ମ ।
ଅର୍ଜିତ କର୍ମେ ପଥଶ୍ରମ ॥
ସେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ସେବା ହେଉ ।
ଏ ମୋର ମାୟା ଭ୍ରମ ଯାଉ ॥୧୬
ଲକ୍ଷ୍ମଣା କହେ ଧୀର ବାଣୀ ।
ଶୁଣ ଗୋ ଧର୍ମସୁତ ରାଣୀ ॥
ମୋର ବିବାହ କର୍ମ ବାଣୀ ।
କହଇ ଶୁଣ ପରିମାଣି ॥
ନାରଦମୁନି ଶୁଦ୍ଧଚେତା ।
କୃଷ୍ଣର ଜନ୍ମ କର୍ମ କଥା ॥
ନିତ୍ୟେ କହନ୍ତି ମୋର ପାଶେ ।
ତା ଶୁଣି ମନ ମୋ ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ମୁକୁନ୍ଦ ପାଦେ ଲୋଭ କରି ।
ଯେ ପାଦ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଛି ଧରି ॥
ଲୋକପାଳଙ୍କୁ ତେଜି ଦୂରେ ।
ସେବଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୟରେ ॥
ତା ପାଦେ ଭଜିଲା ମୋ ଚିତ୍ତ ।
କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ମୋହଗତ ॥
ମନ ବଚନ କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
କଣ୍ଠ ମୋ ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥୧୭
ମୋର ପିଅର ବୃହତ୍‌ସେନ ।
ତକ୍ଷଣେ ଜାଣି ମୋର ମନ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଦୁହିତା ବତ୍ସଳ ।
ପୁଣ୍ୟ ପବିତ୍ର ଯାର କୁଳ ॥
ଉପାୟ କଲା ମୋର ଅର୍ଥେ ।
ଶୁଣ କହିବି ଏକଚିତ୍ତେ ॥୧୮

ଭୋ ଦେବି ତୋର ସ୍ୱୟଂବରେ ।
ଯେମନ୍ତ ଦ୍ରୁପଦ ନଗରେ ॥
ଲାଖି ଭିଆଣ ପାର୍ଥ ଛଳେ ।
ମତ୍ସ୍ୟ ସଂକାଶ କୁମ୍ଭଜଳେ ॥
ବସ୍ତ୍ର ଆଚ୍ଛାଦି ସ୍ତମ୍ଭ ପାଶେ ।
କୁମ୍ଭ ଯାପିଲେ ଧନୁ ପାଶେ ॥
ତା ଶୁଣି ନୃପତି କୁମରେ ।
ମିଳିଲେ ମୋ ପିତା ନଗରେ ॥
ଜାଣନ୍ତି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ ।
ସ୍ୱ-ଗୁରୁ ତୁଲେ ଉପଗତ ॥
ଗିରିଦିଗରୁ ଲକ୍ଷେ ରାଜା ।
ଦେଖି ମୋ ପିତା କଲା ପୂଜା ॥
ପୂଜିଲା ନାନା ଉପହାରେ ।
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ବେଭାରେ ॥
ସକଳେ ମିଳି ଲାଖି ତଳେ ।
ଧନୁସନ୍ଧାନ ବାହୁବଳେ ॥୧୯-୨୧
କେ ଧନୁ ନ ପାରନ୍ତି ତୋଳି ।
କା ମୁଖୁଁ ରୁଧିର ନିକିଳି ॥
କେ ଗୁଣ ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି ।
କେ ହୁଡ଼ି ଭୂମିରେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥
କେ ଧନୁହୁଳେ ଗୁଣ ତାଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲେ ଧନୁ ହୃଦେ ମାଡ଼ି ॥୨୨
ମାଗଧ ଆଦି ବୀର ଯେତେ ।
ଧନୁ ସାଧନ ଗୁରୁମତେ ॥
ଥିଲେ ଯେ ଭୀମ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ରବିନନ୍ଦନ ବୀର କର୍ଣ୍ଣ ॥
ମୀନର ନ ଦେଖିଲେ ସ୍ଥାନ ।
ତା ଦେଖି ଉଠିଲା ଅର୍ଜୁନ ॥
ଧନୁ ଆମଣ୍ଠି ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ।
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ନାରାଚ ଅଧୋଦୃଷ୍ଟି ॥
ମତ୍ସ୍ୟ ଆଭାସ ଦେଖି ଜଳେ ।
ବାଣ ଛାଡ଼ିଲା ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ମତ୍ସ୍ୟରେ ଲାଗି ବାଣ ଗଲା ।
ଲାଜେ ଅର୍ଜୁନ ବାହୁଡ଼ିଲା ॥୨୩,୨୪
ଏମନ୍ତେ ସକଳ ରାଜନ ।
ଲାଜେ ନିବୃତ୍ତ ଅପମାନ ॥

ମାନୀଙ୍କ ମାନଭଙ୍ଗ ଡରେ ।
କେହି ନ ଗଲେ ଧନୁଘରେ ॥
ଏମନ୍ତେ କମଳଲୋଚନ ।
ଧନୁ ମନ୍ଦିରେ ଆଗମନ ॥
ଲୀଳାଏ ବାମ କରେ ଧରି ।
ଗୁଣ ଟଙ୍କାର ନାଦ କରି ॥
ନାରାଚ ଧନୁ ଧରି ତୋଳି ।
ଅଧୋବଦନେ ବନମାଳୀ ॥
ମତ୍ସ୍ୟକୁ ଗ୍ରହିଁ କୁମ୍ଭଜଳେ ।
ବାଣ ଛାଡ଼ିଲେ ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ନାରାଚ ତେଜେ ମୀନ କଟି ।
ତଳେ ପଡ଼ିଲା ଚକ୍ଷୁ ଫୁଟି ॥
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅଭିଜିତ କାଳେ ।
ବିବୁଧେ ଗଗନ ମଣ୍ଡଳେ ॥
ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟ ନାଦ କଲେ ।
ଦେବେ ଯେ ପୁଷ୍ପ ବରଷିଲେ ॥୨୫-୨୭
ହରଷେ ଭୋଳ ସୁରଗଣ ।
ଆନନ୍ଦ ସବୁରିଙ୍କ ମନ ॥
ଶୁଣ ପାଞ୍ଚାଳି ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
ମୁଁ ତହିଁ ମିଳିଲି ଯେମନ୍ତେ ॥
ଗଭୀର ନୂପୁର ଶବଦେ ।
ମଞ୍ଜୁ କୋମଳ ବେନିପାଦେ ॥
କରେ ନିର୍ମଳ ରତ୍ନମାଳ ।
ମୋହନ ଭୁବନ ମଣ୍ଡଳ ॥
ନବୀନ ପାଟବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ।
କବରୀଭାରେ ପୁଷ୍ପ ବାନ୍ଧି ॥
ଅଳପ ଲାଜେ ମନ୍ଦହାସେ ।
ମୁଖ ଶୋଭିତ ରଙ୍ଗରସେ ॥
ନିକଟେ ଦେଖି ବନମାଳୀ ।
ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ିଲି ମୁଖ ତୋଳି ॥
ନୀଳକୁନ୍ତଳ ମୋ କପୋଳେ ।
ରତ୍ନ କୁଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେ ॥
ସସ୍ମିତହାସ ମୁଖେ ସାଜେ ।
କଟାକ୍ଷ ଲୋଚନ ବିରାଜେ ॥
ଦେଖନ୍ତି ସକଳ ରାଜନେ ।
ନିର୍ମଳ ନିଶ୍ଚଳ ଲୋଚନେ ॥

ଭୋ ସଖି ଦୂର କଲି ଲାଜ ।
ଧୀରେ ମୁଁ ତୋଳି ବେନି ଭୁଜ ॥
କୃଷ୍ଣର ହୃଦେ ଦେଲି ମାଳ ।
ଦେଖନ୍ତି ସର୍ବ ସୁର ନର ॥୨୮,୨୯
ଶଙ୍ଖ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦ୍ୟନାଦେ ।
ମୃଦଙ୍ଗ ପଟହ ଶବଦେ ॥
ରଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ନାରୀଗଣ ।
ଗୀତ ସୁସ୍ୱର ବାଦ୍ୟସ୍ୱନ ॥୩୦
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମୁଁ ବରି ।
ରାଜାଏ ଦେଖି ଯୁଦ୍ଧ କରି ॥
ମୋ ରୂପେ ହୋଇ ଅସମ୍ଭାଳ ।
ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭି କଲେ ଗୋଳ ॥୩୧
ତା ଦେଖି ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ଉତ୍ତମ ରଥେ ମୋତେ ତୋଳି ॥
ରଥେ ଚତୁର ଅଶ୍ୱଯୁତ ।
ଶାରଙ୍ଗ ଧନୁ ଧରି ହସ୍ତ ॥
ରଥେ ହୋଇଲେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ।
ସୈନ୍ୟ ମାରଣେ ହେଲେ ସଜ ॥୩୨
ରତ୍ନ ବିମାନ ଜନ ମୋହେ ।
ଦାରୁକ ବିଷ୍ଣୁ ତେଜେ ବାହେ ॥
ଦେଖନ୍ତି ସର୍ବ ରାଜାଗଣ ।
ରଣେ ମିଳିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ଶୁଣ ପାଞ୍ଚାଳି ଏକମନେ ।
ମୃଗଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସିଂହ ଯେହ୍ନେ ॥୩୩
କେତେକ ରାଜା ରାଜପଥେ ।
ରୁନ୍ଧିଲେ ଅତି ବଳବନ୍ତେ ॥
ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଧନୁ ଧରି ।
ରହିଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆବୋରି ॥
ସିଂହକୁ ଯେହ୍ନେ ଶ୍ୱାନଯୂଥ ।
ଆବୋରେ ଚଉଦିଗ ପଥ ॥୩୪
କୃଷ୍ଣ ଶାରଙ୍ଗଧନୁ ବାଣେ ।
ରଣେ ପଡ଼ିଲେ ରାଜାଗଣେ ॥
ବାହୁ ଚରଣ କନ୍ଧ ଛିଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲେ ରଣଭୂମି ମାଡ଼ି ॥
ଥୋକାଏ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ଆଶେ ।
ପଳାଇଗଲେ ଦୂର ଦେଶେ ॥୩୫

ସମରେ ଜିଣି ବନମାଳୀ ।
ବିଜୟ କଲେ କୁଶସ୍ଥଳୀ ॥
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କୃତ ।
ଧ୍ୱଜ ପତାକା ନାନା ଚିତ୍ର ॥
ନାନା ତୋରଣ ଗୃହେ ଶୋହେ ।
ଦେଖନ୍ତେ ଜନମନ ମୋହେ ॥
ଯେ କୁଶସ୍ଥଳୀ ଦିବ୍ୟଭୂମି ।
ଅମରାବତୀ ପୁର ଜିଣି ॥୩୬
ପିତା ମୋହର ବିଭାକାଳେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଜ୍ଞାତିମେଳେ ॥
ପୂଜିଲା ନାନା ଉପହାରେ ।
ଶଯ୍ୟା ଆସନ ଅଳଙ୍କାରେ ॥
ଅନେକ ଦାସ ଦାସୀ ଧନ ।
ବାଜୀ କୁଞ୍ଜର ବହୁ ସୈନ୍ୟ ॥
ବିବିଧ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଘେନି ।
ଦେଲାକ ସର୍ବ ପରିମାଣି ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଯଉତୁକ ଦେଲା ।
ଅନେକ ଭକ୍ତିଭାବ କଲା ॥୩୭,୩୮
ଯେ ହରି ନିଜ ତେଜ ଧାମ ।
ମହାମହିମ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ॥
ସେ ହରି ପଦ୍ମପାଦ ତଳେ ।
ମୋ ନିଜ ସଖୀ ସଙ୍ଗମେଳେ ॥
ତାହାର ଗୃହଦାସୀ ସଙ୍ଗେ ।
ନିବୃତ୍ତ ଚିତ୍ତ ଅନୁରାଗେ ॥
ତପସ୍ୟା ଫଳୁଁ ଚିତ୍ତ ରହୁ ।
ସେ ପାଦ ସେବି ଦିନ ଯାଉ ॥୩୯
ଏମନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମଣା ବଚନେ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ନାରୀଜନେ ॥
ଶତେ ଅଧିକ ସେ ସ୍ୱଭାବେ ।
ହସି କହନ୍ତି ପ୍ରିୟଭାବେ ॥
ଭୂମିନନ୍ଦନ ମହାବୀର ।
ଦୁର୍ଜୟ ନାରକା ଅସୁର ॥
ଦିଗବିଜୟେ ବୀରମଣି ।
ଅନେକ ରାଜକନ୍ୟା ଆଣି ॥
ନିଜ ଭୁବନେ ଥିଲା ଭରି ।
ସମରେ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ମାରି ॥

ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବନ୍ଦିମୋକ୍ଷ କରି ।
ଆମ୍ଭେ ଗୋ ତା ପାଦ ସୁମରି ॥
ଘୋର ସଂସାର ମାୟାବନ୍ଧ ।
ଧ୍ୟାନେ ଛେଦଇ ଯାର ପାଦ ॥
ସେ ହରି ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତ ଜାଣି ।
ଉଦ୍ଧରି ନିଜପୁରେ ଆଣି ॥
ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁଁ ତାର ଦାସୀ ।
ଅଭୟ ପଦ୍ମପାଦେ ଆସି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଆତ୍ମାରାମ ସେହି ।
ତାହାର ଆଦିଅନ୍ତ ନାହିଁ ॥୪୦
ଶୁଣ ସାଧବୀ ଆମ୍ଭ ବାଣୀ ।
ଚିତ୍ତେ ଏମନ୍ତ ପରିମାଣି ॥

ସକଳ ସାମରାଜ୍ୟ[୧] ଭୋଗ ।
ଅଣିମା ଆଦି ସିଦ୍ଧିଯୋଗ ॥
ଇନ୍ଦ୍ର କି ବ୍ରହ୍ମପଦ ଅବା ।
କୈବଲ୍ୟ ବଇକୁଣ୍ଠ କିବା ॥
ଏଣେ ଆମ୍ଭର ନାହିଁ ଇଚ୍ଛା ।
ଅଭୟ ପାଦପଦ୍ମେ ବାଞ୍ଛା ॥
କୃଷ୍ଣର ପାଦପଦ୍ମ ଧୂଳି ।
କୁଚ କୁଙ୍କୁମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୋଳି ॥
ତେଣୁ ସୁଗନ୍ଧ ଅତି ସ୍ଫୁରେ ।
ନିତ୍ୟେ ବହିବୁଁ ତାହା ଶିରେ ॥୪୧,୪୨
ଯା ପାଦ ସ୍ମରଣନ ନିତି ।
ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଗୋପାଳ ଯୁବତୀ ॥

ପୁଲିନ୍ଦୀ[୨] ତୃଣ ଗୁଳ୍ମ ଜାତି ।
ଗାବ ଗୋପାଳେ ଯାହା ଚିନ୍ତି ॥
ସେ ପଦ୍ମପାଦ ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତେ ।
ସ୍ମରଣ ହେଉ ଅବିରତେ ॥୪୩
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଗୀତବିନୋଦେ ଭାଗବତ ॥
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଅଗୋଚର ।
ମୁଁ କୀଟ କୋଟିକେ ଅନ୍ତର ॥
ଏଣୁ ହୋଇଲି ଅପରାଧୀ ।
ଯେହ୍ନେ ଗଗନେ ଲାଖି ବିନ୍ଧି ॥
ସୁଜନେ ଶୁଣ ହରିରସ ।
ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣରେ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ମହିଷୀଦ୍ରୌପଦୀସଂବାଦୋ ନାମ ଊନନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବସୁଦେବର ଯଜ୍ଞ କଥା । ନବେ ଅଧ୍ୟାୟେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ହରଷେ ରାଜା ସନ୍ନିଧାନେ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ସୁମନେ ଶୁଦ୍ଧଚେତା ।
କୃଷ୍ଣ ମଙ୍ଗଳ ଗୁଣଗାଥା ॥
କୃଷ୍ଣର ଅଷ୍ଟପାଟରାଣୀ ।
ତାହାଙ୍କ ମୁଖୁଁ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥
କୁନ୍ତୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯାଜ୍ଞସେନୀ ।
ମାଧବୀ ସୁଭଦ୍ରା କାମିନୀ ॥
ଅପରେ ରାଜପତ୍ନୀ ଯେତେ ।
ବ୍ରଜକାମିନୀଗଣ ସାଥେ ॥
କୃଷ୍ଣମହିମା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ଅପରେ ଯେତେ ବଧୂଜନେ ॥
ପରମାନନ୍ଦ ବିଷ୍ଣୁଭାବେ ।
ପ୍ରେମ ଅନୁବନ୍ଧ ସ୍ୱଭାବେ ॥

ଆନନ୍ଦେ ତନୁ ପୁଲକିତ ।
ଲୋଚନ ଅଶ୍ରୁଜଳ ଯୁତ ॥
ଏକ ଆରେକ ମୁଖ ଚାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣମହିମା ଗୁଣ ଗାଇ ॥
ସୁଖସାଗରେ ନିମଜ୍ଜିଲେ ।
ଏମନ୍ତେ ବିପ୍ରେ ବିଜେ କଲେ ॥
ଦେଖିବା ଅର୍ଥେ ରାମ ହରି ।
ଅନେକ ଦୂରୁଁ ଆଶା କରି ॥୧,୨
ବ୍ୟାସ ସହିତେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ଚ୍ୟବନ ଦେବଳ ଅସିତ ॥
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଯେ ମହାମୁନି ।
ସଙ୍ଗତେ ଶତାନନ୍ଦ ଘେନି ॥
ଭରଦ୍ୱାଜ ଯେ ଗଉତମ ।
ମିଳିଲେ ଶ୍ରୀପରଶୁରାମ ॥

ବଶିଷ୍ଠ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ସହିତେ ।
ଗାଲବ ଆଦି ଭୃଗୁ ଯେତେ ॥
ପୁଲସ୍ତ୍ୟ କଶ୍ୟପ ଯେ ଅତ୍ରି ।
ମୃକଣ୍ଡସୁତ[୩] ବୃହସ୍ପତି ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ସୁତ ଦ୍ୱିତ ତ୍ରିତ ।
ଏକତ ଅଙ୍ଗିରା ସହିତ ॥
ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ ମୁନି ।
ଅପରେ ବାମଦେବ ଘେନି ॥୩-୬
ଋଷିଙ୍କି ଦେଖି କିଛି ଦୂରେ ।
ବେଗେ ଉଠିଲେ ନୃପବରେ ॥
ପାଣ୍ଡବେ ରାମକୃଷ୍ଣ ତୁଲେ ।
ବିପ୍ରଙ୍କ ପାଦେ ପ୍ରଣମିଲେ ॥
ବିଶ୍ୱବନ୍ଦିତ ମୁନିଗଣ ।
କୃଷ୍ଣ ନମନ୍ତି ପୁଣ ପୁଣ ॥

୧. ସାମରାଜ୍ୟ—ସାମ୍ରାଜ୍ୟ । ୨. ପୁଲିନ୍ଦୀ—ଅରଣ୍ୟବାସିନୀ ନୀଚ ଜାତିର ନାରୀ । ୩. ମୃକଣ୍ଡସୁତ—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଚତୁରଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ରାମ ସହିତେ ଦାମୋଦର ।
ପୂଜିଲେ ବିପ୍ରଙ୍କ ପୟର ॥
ଆସନ ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟ ମାଲ୍ୟେ ।
ଅନୁଲେପନ ଧୂପ ଦେଲେ ॥
ସୁଖେ ବସାଇ ମୁନିଗଣ ।
ଧର୍ମପାଳକ ନାରାୟଣ ॥
ଯେମନ୍ତେ ସଭାଲୋକେ ଶୁଣି ।
ଉଚ୍ଚବଚନେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଆଜ ଜୀବନ ମୋର ଧନ୍ୟ ॥
ଯେ ଫଳ ଅତି ତପ ଦାହି ।
ଆଜ ଲଭିଲି ତାହା ମୁହିଁ ॥
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦରଶନ ।
ଦେବଙ୍କୁ ଦୁର୍ଲଭ ଏ ଜାଣ ॥୬-୯
ଏ ଜନ ମଧ୍ୟେ ଯାର ଜନ୍ମ ।
ଅଳ୍ପ ତପସ୍ୟା ପୁଣ୍ୟହୀନ ॥
ଏହାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନ ପାଇ ।
ନିର୍ମଳ ନ କରଇ ଦେହୀ ॥
ଏହାଙ୍କ ମୁଖ ଦରଶନ ।
ପ୍ରଣାମ ପୁଚ୍ଛା ସ୍ପରଶନ ॥
ଆଦର ପାଦପୂଜା କରି ।
ପ୍ରାଣୀ ତରନ୍ତି ଭବବାରି ॥୧୦
ତୀର୍ଥ ପୂରିତ ପୁଣ୍ୟଜଳେ ।
ଯେତେ ଦେବତା ଭୂମିତଳେ ॥
ପାଷାଣ ମୃତ୍ତିକା ଭିଆଣେ ।
ଆଗମ ନିଗମ ପ୍ରମାଣେ ॥
ଅନେକ କାଳେ ଏ ତାରନ୍ତି ।
ସେବା ଉଚିତେ ଫଳ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ସାଧୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୃଷ୍ଟିପଥେ ।
ପାପ ନ ରହେ ଅନ୍ତର୍ଗତେ ॥୧୧
ଅନଳ ରବି ନିଶାକର ।
ନକ୍ଷତ୍ର ମହୀ ସର୍ବ ନୀର ॥

ଶୂନ୍ୟ ପବନ ବାକ୍ୟ ମନ ।
ଏ ଆଦି ବିଷୟ ପ୍ରଧାନ ॥
ଏହାଙ୍କୁ ସେବନ୍ତି ଯେ ନିତ୍ୟେ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ବେଦମତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ପାପ ନ ଛାଡ଼ଇ ।
ସେବା ଉଚିତେ ଫଳ ପାଇ ॥
ସାଧୁଙ୍କ ଜ୍ଞାନବାଣୀ ଶୁଣି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସେବଇ ଯେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ସକଳ ପାପୁଁ ସେ ନିସ୍ତରେ ।
ନିର୍ମଳ ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ॥୧୨
ତ୍ରିଧାତୁରୂପ[1] ଏ ଶରୀର ।
ନିତ୍ୟେ ମରଣ ଅଧିକାର ॥
ଏ ଦେହେ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି ଯାର ।
କଳତ୍ର ଆଦି ବୋଲେ ମୋର ॥
ମାଟି ପାଷାଣ ଧାତୁ ଖଣ୍ଡ ।
ଏଣେ ନିର୍ମିତ ଦେବପିଣ୍ଡ ॥
ତହିଁ ଯାହାର ପୂଜାବିଧି ।
ଜଳେ ଯାହାର ତୀର୍ଥବୁଦ୍ଧି ॥
ସାଧବେ ନ କରେ ଆଦର ।
ତାହାକୁ ବୋଲିଟି ଗୋ-ଖର[2] ॥୧୩
ଶୁକ କହନ୍ତି ମୁନିଜନ ।
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ବଚନ ॥
ଶୁଣି ସମ୍ଭ୍ରମେ ବିପ୍ରଗଣ ।
ଚିତ୍ତେ ମଣିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଛନ୍ନ ॥
ଦୁରଧିଗମ୍ୟ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଚଞ୍ଚଳ ଚିତ୍ତେ ହୋଇ ତୁନି ॥
ଇଶ୍ୱର ବାକ୍ୟେ ଅବଧାନେ ।
ଚିତ୍ତେ ବିଗ୍ରରି ଦୃଢ଼ମନେ ॥
ଜନସଂଗ୍ରହ[3] ଅର୍ଥେ ଧ୍ୟାୟି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିଁ ॥୧୪,୧୫

ମୁନୟ ଊଚୁଃ

ବ୍ରହ୍ମାଦି ଯେତେ ପ୍ରଜାପତି ।
ଏ ବିଶ୍ୱ ସଂସାର ସର୍ଜନ୍ତି ॥

ତାଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ଆମ୍ଭେ ହୋଇ* ।
ବିଷ୍ଣୁର ମାୟାତନ୍ତ୍ରେ ମୋହି ॥
ଭ୍ରମୁଁ ସଂସାରଚକ୍ରେ ପଡ଼ି ।
ନିଜ ନିସ୍ତାର ପଥ ଛୁଡ଼ି ॥
ବିଚିତ୍ର ବିଷ୍ଣୁର ଚେଷ୍ଟିତ ।
ଯେଣୁ ଭ୍ରମାନ୍ତି ଏ ଜଗତ ॥୧୬
ସ୍ୱଭାବେ ନିର୍ବିକଳ୍ପ ହରି ।
ଆତ୍ମାରେ ଆତ୍ମମାୟା କରି ॥
ଏ ବିଶ୍ୱ ସର୍ଜଇ ପାଳଇ ।
ପ୍ରଳୟକାଳେ ସଂହାରଇ ॥
ଏ ପୁଣି କର୍ମେ ବଦ୍ଧ ନୋହେ ।
ମାୟାର ବଳେ ବିଶ୍ୱ ମୋହେ ॥
ମୃତ୍ତିକା ଯେସନେ ବିକାରେ ।
ବହୁତ ନାମ ରୂପ ଧରେ ॥
ତେସନ ଈଶ୍ୱର ରଚିତ ।
ମାୟା ବିଡ଼ମ୍ବେ ବିପରୀତ ॥୧୭
ପୁଣ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ତୋର ମହିମା ଏହିମତ ।
ଯେଣୁ ତୋ ସର୍ଜନା ଜଗତ ॥
ତଥାପି ଖଳ ନିବାରଣ ।
ସୁଜନ ଧର୍ମ ସମ୍ପାଦନ ॥
ନିର୍ମଳ ଦେହେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ।
ଲୀଳାଏ ବେଦପଥ ସ୍ଥାପି ॥
ଯେ ସନାତନ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ।
ତୁ ରଖୁ ଏହାଙ୍କର ଧର୍ମ ॥
ଯେଣୁ ତୁ ପରମପୁରୁଷ ।
ଏ ଜନ ମଧ୍ୟେ ତୋର ଯଶ ॥୧୮
ଯେ ବ୍ରହ୍ମ[4] ଅନାଦି କାରଣ ।
ସେ ତୋର ହୃଦୟ ପ୍ରମାଣ ॥
ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ ତପ ପ୍ରାଣାୟାମେ ।
ଯାହାକୁ ଲଭି ଅତି ଶ୍ରମେ ॥

୧. ତ୍ରିଧାତୁ—କଫ, ବାତ ଓ ପିତ୍ତ । ୨. ଗୋ-ଖର—ଗୋରୁ ଓ ଗଧ । ୩. ଜନସଂଗ୍ରହ—ଜନମଙ୍ଗଳ, ଲୋକଶିକ୍ଷା । ୪. ବ୍ରହ୍ମ—ବେଦ ।

* ଏଠାରେ 'ମୁନିମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଈଶ୍ୱର' ବୋଲି ଲେଖାଥିବା ସ୍ଥଳେ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ପାଠରେ 'ବିଶ୍ୱସୃଜାମଧୀଶ୍ୱରାଃ' ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ଯାହାକୁ କି ଆଦରଣୀୟ ଟୀକାକାରମାନେ 'ମୁନିଗଣ ଦକ୍ଷାଦି ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ଈଶ୍ୱର' ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱୋପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଦକ୍ଷାଦି ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ନିୟମନ କରୁଥିବାରୁ ମୁନିମାନେ ନିଜକୁ ସେମାନଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ସେ ତୋର ତହୁଁ ଆତଯାତ ।
ଯାର ପ୍ରମାଣ ବ୍ୟକ୍ତାବ୍ୟକ୍ତ ॥
ତୁ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଙ୍କ ଜନନୀ ।
ତେଣୁ ତୁ ଆତ୍ମମାୟା ଘେନି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳ ରକ୍ଷା କରୁ ।
ତୁ ନାଥ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ॥
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟବର[୧] ତୋର ନାମ ।
ତୁ ଜାଣୁ ତୋର ନିଜ ଧାମ ॥୧୯,୨୦
ଆଜ ସଫଳ ଆତ୍ମ ଜନ୍ମ ।
ତପ ସମାଧି ବିଦ୍ୟା କର୍ମ ॥
ଏ ଦୃଷ୍ଟି ଶ୍ରବଣର ଲାଭ ।
ତୋ ସଙ୍ଗେ ବାକ୍ୟ ପ୍ରିୟଭାବ ॥
ଜୀବନ ମୋକ୍ଷ ତୋ ନିକଟେ ।
ଲଭିଲୁଁ ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ତଟେ ॥
ବଚନ ତୋତେ ନ ଜାଣଇ ।
ମନ ପାଇବ ଅବା କାହିଁ ॥
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ରୂପ ତୋର ।
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଦାମୋଦର ॥
ସ୍ୱ-ଯୋଗମାୟାଚ୍ଛନ୍ନ ତୁହି ।
ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ବହି ॥
ତୁ ପରମାତ୍ମା ନାରାୟଣ ।
ନମସ୍ତେ ପରମକାରଣ ॥୨୧,୨୨
ତୋର ସୁହୃଦ ରାଜା ଯେତେ ।
ସ୍ୱଜନ ବାନ୍ଧବ ସହିତେ ॥
ଭୋଜ ଯାଦବ ବୃଷ୍ଣି ବଂଶେ ।
ତୁ ଯେ ପ୍ରକାଶି ଅଛୁ ଅଂଶେ ॥
ତୋହର ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ।
ଏ ତୋତେ ଜାଣିଲେଟି ନାହିଁ ॥
ତୁ ଆତ୍ମା ପରମ ଈଶ୍ୱର ।
ମାୟାପଟଳେ ଅଗୋଚର ॥୨୩
ଯେହ୍ନେ ପୁରୁଷ ନିଦ୍ରାଭୋଳେ ।
ଶୟନ ଶରୀର ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ଭାବ ମାୟା ତୁଲେ ।
ଆତ୍ମାକୁ ନ ଜାଣଇ ଭଲେ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ଛନ୍ନ ହୋଇ ।
ତୋତେ ଜାଣିବେ ଅବା କାହିଁ ॥୨୪-୨୫

ଭୋ ନାଥ ତୋହର ଚରଣ ।
ଆଜ ଦେଖିଲୁଁ ନାରାୟଣ ॥
ଯେ ପାଦ ସର୍ବପାପ ନାଶେ ।
ଯୋଗୀଙ୍କ ହୃଦରେ ପ୍ରକାଶେ ॥
ଅଶେଷ ତୀର୍ଥଫଳ ସେହି ।
ଯେ ଭଜିପାରେ ଦେହ ବହି ॥
ଉତ୍ତମ ଭକ୍ତି ଯୋଗବଳେ ।
ଅନ୍ତର ବାହାର ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ନିରୋପି ପଦ୍ମପାଦେ ମତି ।
ସେ ତୋତେ ପାଇବେ ଶ୍ରୀପତି ॥
ତୋର ଭଜନେ ଆତ୍ମ ଦେହ ।
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କର ଅନୁଗ୍ରହ ॥୨୬

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗିଣ ମେଲାଣି ।
ହରଷ ମନେ ସର୍ବମୁନି ॥
ଯୁଧିଷ୍ଠି ବଦନକୁ ଗ୍ରହିଁ ।
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଆଗେ କହି ॥
ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ଗମନ ।
କଳ୍ପିଲା ଋଷିଙ୍କର ମନ ॥୨୭
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ।
ଥିଲା ଯେ ବସୁଦେବ ସୁଖେ ॥
ଅନୁଗମନ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଶେ ।
ମିଳିଲା ମୁନିଙ୍କର ପାଶେ ॥
ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କ ପାୟେ ।
ସାନନ୍ଦ ଚିତ୍ତେ ବାକ୍ୟ କହେ ॥୨୮

ବସୁଦେବ ଉବାଚ

ନମସ୍ତେ ସର୍ବ ମୁନିବର ।
ଶୁଣିମା ବଚନ ମୋହର ॥
କି କର୍ମେ କର୍ମଫଳ ନାଶେ ।
ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ସୁପ୍ରକାଶେ ॥
ଜ୍ଞାନେ ଅଜ୍ଞାନେ କର୍ମ କରି ।
ବୃଦ୍ଧ ବୟସେ ତା ସୁମରି ॥
ତହିଁ କି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କଲେ ।
କର୍ମ ନାଶଇଟି କି ଭଲେ ॥୨୯
ଶୁଣି ବସୁଦେବ ବଚନ ।
ବୋଇଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥(ଜ.)

ନାରଦ ଉବାଚ

ହେ ମୁନିଗଣେ ଶୁଣ ଧୀରେ ।
ଏ ବସୁଦେବଙ୍କ ବିଗ୍ରହେ ॥
ଚିତ୍ର ନୁହଇ ଏ ପ୍ରଶନ ।
ଯାହାର ଗୋବିନ୍ଦ ନନ୍ଦନ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୁତ୍ରପ୍ରାୟ ମଣି ।
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ଆଣି ॥
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ଜାଣଇ ।
ଏହାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁମାୟା ମୋହି ॥୩୦
ନିକଟେ ଥିଲେ ଅନାଦର ।
ଏହିଟି ସଂସାର ବେଭାର ॥
ଗଙ୍ଗା ନିକଟେ ଯେତେ ଜନେ ।
ଅତି ପରଚେ[୨] ଅପମାନେ ॥
ଆତ୍ମାର ଗତି ଶୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥେ ।
ଲୋଭେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଅନ୍ୟ ତୀର୍ଥେ ॥୩୧
ଯାହାର ଆତ୍ମା ଅନୁଭବ ।
କାଳେ ନୁହଁଇ ପରାଭବ ॥
ଏହାର ସୁତ ସେ ଅନନ୍ତ ।
ତଥାପି ବିଷ୍ଣୁମାୟାଗ୍ରସ୍ତ ॥୩୨
ଶୁଣ ହେ କୃଷ୍ଣର ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥
କର୍ମ କଷଣ ପରିପାକ[୩] ।
ଗୁଣପ୍ରବାହ ତ୍ରୟତାପ ॥
ଏଣେ ନ ଲାଗେ ଯାର ଦେହ ।
ଏଣୁ ଈଶ୍ୱର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ॥
ପ୍ରାଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତିନିଗୁଣ ।
ଯେଣୁ ଏ ଶରୀର ଭିଆଣ ॥
ଏଣେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ।
ଆଦିତ୍ୟ ଯେସନେ ଆକାଶେ ॥
ହିମ ପରାଗ ମେଘେ ଛନ୍ନ ।
ଏଣୁ ମୋହିତ ପ୍ରାଣୀ ମନ ॥୩୩
ଏଅନ୍ତେ ସର୍ବ ମୁନିଜନ ।
ଗ୍ରହିଁ ବସୁଦେବ ବଦନ ॥
ଶୁଣନ୍ତି ସର୍ବ ରାଜାଜନେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସନ୍ନିଧାନେ ॥

୧. ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟବର—ବିପ୍ରଭକ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଣୀ । ୨. ପରଚେ—ପରିଚୟରେ । ୩. ପରିପାକ—କର୍ମଫଳ ।

ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବସୁଦେବ ।
ଏ ସାଧୁଜନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ॥
ଅଶେଷ ଯଜ୍ଞର କାରଣ ।
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞମାର୍ଗେ ପୂଜି ।
ତେବେ ଯେ ଚଉବର୍ଗ ଅର୍ଜି ॥୩୪,୩୫
ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ ଶାନ୍ତି ଅର୍ଥେ ।
ଶାସ୍ତ୍ରଲୋଚନେ ଧର୍ମପଥେ ॥
ସୁଗମ ମାର୍ଗ କବିଜନେ ।
ଦେଖାଇଛନ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନେ ॥୩୬
ଏ ଯଜ୍ଞ ଆମୃସୁଖ ଦେଇ ।
ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ଏହି ॥
ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
ଯଥେଚ୍ଛା ଧନେ ବେଦମତେ ॥
ଯଜ୍ଞପୁରୁଷ ପୂଜା କରି ।
ହେଲେ ତରନ୍ତି ଭବବାରି ॥୩୭
ଧନ ଆକାଂକ୍ଷା ଦାନ ଯୋଗେ ।
ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଗୃହଭୋଗେ ॥
ନିବର୍ତ୍ତିଏ ଯେ ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ।
ସର୍ବସଙ୍କଳ୍ପ କାଳଗ୍ରସ୍ତ ॥
ବିଗ୍ରହି ସକଳ ତେଜଇ ।
ଗ୍ରାମ୍ୟ ଭୋଗକୁ ନ ଇଚ୍ଛଇ ॥୩୮
ବିପ୍ର କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟ ପୁଣ ।
ଏ ତିନି ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଜନ ॥
ଦେବତା ଋଷି ପିତୃଙ୍କର ।
ସ୍ୱଭାବେ ଋଣୀ ଏ ଶରୀର ॥
ଏହା ନ ଶୁଝି ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ।
ମଲେ ନରକେ ଥାନ୍ତି ପଡ଼ି ॥
ନିର୍ମଳ ଧନେ ଯଜ୍ଞ କଲେ ।
ଦେବତା ଋଣ ଶୁଝେ ଭଲେ ॥
ବିଦ୍ୟା ପଠନ କଲେ ଜାଣ ।
ନିଶ୍ଚେ ଶୁଝନ୍ତି ଋଷିଋଣ ॥
ପୁତ୍ର ପଉତ୍ର ଜାତ ହେଲେ ।
ପିତୃଙ୍କ ଋଣ ଶୁଝେ ଭଲେ ॥୩୯
ତୁ ଏବେ ବେନି ଋଣ ମୁକ୍ତ ।
ବିଦ୍ୟାପଠନ ପୁତ୍ର ଜାତ ॥

ଦେବତା ଋଣ ଅଛି ତୋର ।
ତୁ ଏବେ ସୁଖେ ଯାଗ କର ॥
ଏ ତିନି ଋଣୁଁ ତୁ ନିସ୍ତରି ।
ସୁଖେ ବିହର ଯଦୁପୁରୀ ॥୪୦
ଶୁଣ ସୁମନେ ଯଦୁବୀର ।
ନିର୍ମଳ ବଚନ ଆମ୍ଭର ॥
ପରମ ଭକ୍ତିଭାବ ଭରି ।
ପୂର୍ବେ ପୂଜିଲୁ ନରହରି ॥
ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ତୋହର ପୁତ୍ର ରୂପେ ଜାତ ॥୪୧

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦନ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥
ସମ୍ଭ୍ରମ ଚିତ୍ତେ ଶୂରବଳା ।
ଋଷିଙ୍କି ଋତ୍ୱିଜେ ବରିଲା ॥
ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କ ପାଦେ ।
ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭିଲା ଆନନ୍ଦେ ॥
ବେଦ ବଚନେ ମୁନିଜନ ।
କରନ୍ତି ଯଜ୍ଞର ବିଧାନ ॥
ଆନନ୍ଦେ ବସି କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ।
ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନାନା ପାତ୍ରେ ॥
ଉତ୍ତମକାଳେ ବେଦମତେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ ॥
ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ବୃଷ୍ଣିବୀର ।
ଭୂଷିତ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ॥୪୨-୪୪
ଦେବକୀ ଆଦି ଯେତେ ନାରୀ ।
ବସୁଦେବର ତୁଲେ ବରି ॥
ରାଜାଙ୍କୁ ଅଳଙ୍କୃତ କଲେ ।
ପତ୍ନୀ ସହିତେ ଯଜ୍ଞକାଳେ ॥
ରାଜକାମିନୀ ନିଜ ମଧ୍ୟେ ।
ସୁବାସ ଲେପନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ॥
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟ କରେ ଲଇଁ ।
ମିଳିଲେ ଯଜ୍ଞଶାଳେ ଯାଇଁ ॥୪୫
ନାନା ଶବଦେ ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ।
ନର୍ତ୍ତକେ ନାଚନ୍ତି ସମାଜେ ॥

ସୂତ ମାଗଧ ସ୍ତୁତି ଭଣି ।
କିନ୍ନରୀ ଗୀତନାଦ ବାଣୀ ॥
କୋମଳ ସୁସଙ୍ଗୀତ ନାଦେ ।
ଗାଇଲେ ଗନ୍ଧର୍ବେ ଆନନ୍ଦେ ॥୪୬
ଋତ୍ୱିଜେ ଉତ୍ତମ ଆସନେ ।
ବସି ମଙ୍ଗଳ ବେଦସ୍ୱନେ ॥
ବସୁଦେବକୁ ମଧ୍ୟେ କରି ।
ସଙ୍ଗେ ବସାଇ ତାର ନାରୀ ॥
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ବେଶେ ।
ବସୁଦେବର ବାମପାଶେ ॥
ବସିଲେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ନାରୀ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭେ ତୀର୍ଥବାରି ॥
ପଲ୍ଲବେ ଘେନି ଜଳକଣା ।
ମୁନିଏ କରନ୍ତି ମାଜଣା ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମ ସଭା ।
ମଧ୍ୟେ କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ॥
ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ।
ତେମନ୍ତ ବସୁଦେବ ଦିଶି ॥୪୭
ବସୁଦେବର ନାରୀଗଣେ ।
ନାନା ଭୂଷଣ ଆଭରଣେ ॥
ଦିଶନ୍ତି ରୂପ ଅନୁପମ ।
ସ୍ୱୟଂ ଆବୃତ ମୃଗଚର୍ମ ॥୪୮
ବସୁଦେବର ବିପ୍ରଜନେ ।
ପୀତବସନ ପରିଧାନେ ॥
ସଭାଜନଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ଶୋଭା ।
କିବା ଉପମା ଅବା ଦେବା ॥
ସ୍ୱର୍ଗେ ବାସବ ଯଜ୍ଞକାଳେ ।
ମୁନିଏ ବୃନ୍ଦାରକ ମେଳେ ॥
ଯେମନ୍ତେ ଥିଲେ ପନ୍ତି ପନ୍ତି ।
ଋଷିଏ ତେମନ୍ତ ଦିଶନ୍ତି ॥୪୯
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସେହିମତେ ।
ସଭାଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟଗତେ ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଜ୍ଞାତି ମେଳେ ।
ନିଜ କାମିନୀ ସୁତ ତୁଲେ ॥
ନିଜ ବିଭୂତି ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ବିଜୟେ ଆନନ୍ଦ ମେଦିନୀ ॥୫୦
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସଭାମେଳେ ।
ବସୁଦେବ ସେ ଯଜ୍ଞକାଳେ ॥

ବିଶେଷେ କୃଷ୍ଣର ପିଅର ।
ଦ୍ରବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ କ୍ରିୟା ଈଶ୍ୱର ॥
ପୂଜିଲା ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ମନ୍ତ୍ରେ ।
ଯେମନ୍ତେ ପ୍ରାକୃତ ବୈକୃତେ* ॥୫୧
ଏମନ୍ତେ ଯଜ୍ଞ ସମାପତେ ।
ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲେ ବେଦମତେ ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ଅଳଙ୍କାର ।
ଆନନ୍ଦମନେ ଯଦୁବୀର ॥
ଗୋ ଭୂମି କନ୍ୟା ମହାଧନ ।
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲେ ତୋଷମନ ॥୫୨
ଯଜ୍ଞସମ୍ପାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିନ ।
କରନ୍ତି ଅବଭୃଥ ସ୍ନାନ ॥
ନାନା ସୁବାଦ୍ୟେ ବେଦନାଦେ ।
ସ୍ନାନ ସାରିଲେ ରାମହ୍ରଦେ ॥୫୩
ବସୁଦେବର ନାରୀମାନେ ।
ବିବିଧ ଅଳଙ୍କାର ଧନେ ॥
ଗୋ ଭୂମି ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର ତୁଲେ ।
ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟ ମାଗଧଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମୀ ଯେତେ ।
ଅନ୍ନ ବସନ ନାନାମତେ ॥
ପୂଜି ସନ୍ତୋଷ କଲେ ମନ ।
ଅପରେ ଯେତେ ବନ୍ଧୁଜନ ॥
ଦାରା ତନୟ ପରିମାଣି ।
ସନ୍ତୋଷ କଲେ ମନ ଜାଣି ॥
ବିଦର୍ଭ କୋଶଳ ସହିତେ ।
ପୁରୁ ସୃଞ୍ଜୟ ଆଦି ଯେତେ ॥
ସଭାରେ ଯେତେ ଋଷି ଥିଲେ ।
ସୁର ମାନବ ଭୃତ୍ୟ ମେଳେ ॥
ପିତୃ ଗ୍ରହଣ ଆଦି ଜନ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାଗି ଅନୁଯାନ ॥
ନିଜ ଭୁବନେ ସର୍ବେ ଗଲେ ।
ଏମନ୍ତେ ଯେତେ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ॥
ଆନନ୍ଦେ ଯେତେ ରାଜବଂଶୀ ।
ଚଳନ୍ତି ଯଜ୍ଞକୁ ପ୍ରଶଂସି ॥୫୪-୫୬
ବିଦୁର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବେନି ।
ପାଣ୍ଡବ ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣ ଘେନି ॥

ନକୁଳ ସହଦେବ ବେନି ।
କୁନ୍ତୀ ଯେ ପାଣ୍ଡବଜନନୀ ॥
ବ୍ୟାସ ନାରଦ ମହାମୁନି ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟେ ପ୍ରିୟଭାବ ଘେନି ॥
ସୁହୃଦ ସମୂହେ ବାନ୍ଧବ ।
ପ୍ରିୟ ବଚନେ ବସୁଦେବ ॥
ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ ।
ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତିଭାବ ଭରେ ॥
ବିଚ୍ଛେଦ ବିରହ କାତରେ ।
ଗମିଲେ ନିଜ ନିଜ ପୁରେ ॥୫୭,୫୮
ନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ତୁଲେ ।
ପୂଜିଲା ବସୁଦେବ ଭଲେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଉଗ୍ରସେନ ।
ନନ୍ଦଙ୍କୁ କଲେ ସନମାନ ॥୫୯
ସୁଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ବସୁଦେବ ।
ତରିଲା ମନୋରଥାର୍ଣ୍ଣବ ॥
ବନ୍ଧୁ ସୁହୃଦ ଭାବ ଭରି ।
ଆନନ୍ଦେ ନନ୍ଦ କର ଧରି ॥
ବୋଲଇ ବସୁଦେବ ସ୍ନେହେ ।
ଭୁଜ ଆବୋରି ଦେହେ ଦେହେ ॥୬୦

ବସୁଦେବ ଉବାଚ

ଭୋ ଭ୍ରାତ ଦେଖ ଏ ଜଗତ ।
ଈଶ୍ୱରତନ୍ତ୍ରେ ମୋହଗତ ॥
ଅତି ସୁହୃଦ ସ୍ନେହ ପାଶ ।
ଶୂର ଯୋଗୀଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଗ୍ରାସି ॥୬୧
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମିତ୍ରସ୍ନେହ ରଙ୍ଗେ ।
ଭାବେ ମିଳିଲ ମୋର ସଙ୍ଗେ ॥
ମିତ୍ରର ପ୍ରତିଫଳ ଯେତେ ।
ମୁଁ ତେଣେ ନୋହିଲି ସମର୍ଥେ ॥୬୨
ପର ଆୟତ୍ତ ପୂର୍ବକାଳ ।
ଏଣୁ ମୋ ହୋଇଲା ନିଷ୍ଫଳ ॥
ତୁମ୍ଭ ବିଷୟେ ମିତ୍ରପଣ ।
ନ କଲି ଲଭିଲି କଷଣ ॥
ଏବେ ଶ୍ରୀମଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ।
ମିତ୍ରଭାବକୁ ନ ଦେଖଇ ॥୬୩

ଆମ୍ଭର ହିତ ଇଚ୍ଛା ଯାର ।
ରାଜସମ୍ପଦ ନୋହୁ ତାର ॥
ରାଜସମ୍ପଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ।
ବନ୍ଧୁ ସ୍ୱଜନ ନ ଦେଖଇ ॥୬୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ ମିତ୍ରଭାବ ଚିତ୍ତେ ।
ରୋଦନ କଲା ସ୍ନେହଗ୍ରସ୍ତେ ॥
ସୁମରି ଯେତେ ନନ୍ଦ ଗୁଣ ।
ଲୋତକ ଝରେ ଘନ ଘନ ॥୬୫
ମିତ୍ରର ପ୍ରିୟଭାବେ ନନ୍ଦ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଗୋପବୃନ୍ଦ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ଅନେକ ସ୍ନେହଭାବ ବହି ॥
ଆଜକ ରହ ଅନୁକୂଳେ ।
ନିଶ୍ଚୟେ ଯିବ ପ୍ରାତଃକାଳେ ॥
ଯଦୁଙ୍କ ଅତି ସ୍ନେହବଶେ ।
ଏମନ୍ତେ ଗଲା ତିନିମାସେ ॥୬୬
ବ୍ରଜ ସହିତେ ବନ୍ଧୁଜନେ ।
ପୂଜିଲେ ବସନ ଭୂଷଣେ ॥
ନନ୍ଦକୁ ବସୁଦେବ ଯେତେ ।
ବିଗ୍ରହି ଉଗ୍ରସେନ ସାଥେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଅନୁମତେ ।
ଉଦ୍ଧବ ଆଦି ବନ୍ଧୁ ଯେତେ ॥
ଆଦରେ ଦେଲେ ଯେତେ ଧନ ।
ନନ୍ଦ ଘେନିଲେ ତୋଷମନ ॥୬୭
କେତେହେଁ ଦୂରେ ନନ୍ଦ ତୁଲେ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସୁଖେଭୋଳେ ॥
ଯାଦବେ ସ୍ନେହଭରେ ଗଲେ ।
ପୁଣ ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ କଲେ ॥
ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ନନ୍ଦ ମନ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ କରି ଲୀନ ॥
ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରନ୍ତି ଭଲେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଏମନ୍ତେ ଗଲେ ଗୋପପୁର ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥୬୮,୬୯

* ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ, ଦର୍ଶ, ପୂର୍ଣ୍ଣମାସ ଆଦି 'ପ୍ରାକୃତ' ଯଜ୍ଞ ଏବଂ ସୌରସତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି 'ବୈକୃତ' ଯଜ୍ଞ ଅଟେ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_19_Front

ବାନ୍ଧବେ ଯାନ୍ତେ ନିଜ ପୁରେ ।
ଯାଦବେ ଗୋବିନ୍ଦ ବିଗ୍ରହେ ॥
ବରଷା ଆଗମନ ଜାଣି ।
ରୋହିଣୀସୁତ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘେନି ତୁଲେ ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ବିଜେ କଲେ ॥୭୦

ଯାଦବେ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ।
କୁଳବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପାଶେ ଥାଇ ॥
ବସୁଦେବର ଯଜ୍ଞକର୍ମ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଆଗମନ ॥
କହନ୍ତି ହର୍ଷିତ ବଦନେ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ସର୍ବଜନେ ॥୭୧

ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ରବିଗ୍ରହଣେ ଗୋପୀନାଥ ॥
ସୁପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥେ ଯାହା କଲେ ।
ସୁଜନେ ସୁମର ତା ଭଲେ ॥
ତୁଟିବ ଭବବନ୍ଧ ଭ୍ରମ ।
ନ ଲାଗେ ତାପତ୍ରୟ ଶ୍ରମ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାନୁବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଏକନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଏକ ନବତି ଅଧ୍ୟାୟରେ । ରାମକୃଷ୍ଣ ଯେ ସ୍ନେହଭରେ ॥
ପିତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ । ମାତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ମୃତପୁତ୍ର ॥

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଏକଦିନେ ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ଭାଇ ।
ତାତ ଜନନୀ ପାଶେ ଯାଇ ॥
ପ୍ରଣାମ କଲେ ବେନି ପାଦେ ।
ସ୍ନେହ ହରଷ ଗଦଗଦେ ॥
ଆନନ୍ଦ ବସୁଦେବ ହୋଇ ।
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଗୃହିଁ ॥
ମୁନିମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ପରିମାଣି ॥
ବୋଲଇ ଶଙ୍କିତ ବଚନେ ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଭାବି ମନେ ॥୧,୨
ହେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ ।
ହେ ସଙ୍କର୍ଷଣ ସନାତନ ॥
ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲି ଏବେ ମୁହିଁ ।
ସୃଷ୍ଟି କାରଣ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ॥
ପରମବ୍ରହ୍ମ ପରକାଶ ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ ॥୩

ଯହିଁ ଯେମନ୍ତ ଯହୁଁ ଜାତ ।
ଯାହାର ଯେ ଅବା ନିର୍ମିତ ॥
ଯେ ଅବା ଯେବେ ଯଥାଭାବେ ।
ଯାହାର ପ୍ରୟୋଜନ ଲାଭେ ॥
ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ଏ ସଂସାର ।
ତୁମ୍ଭେ ସେ ପ୍ରଧାନ ଈଶ୍ୱର ॥୪
ତୁମ୍ଭର ସୃଷ୍ଟି ଏ ଜଗତ ।
ସ୍ଥାବର ଆଦି ନାନାମତ ॥
ଏହାଙ୍କ ଦେହେ ତୁମ୍ଭେ ପଶ ।
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଜୀବନ ଆଶ୍ୱାସ ॥୫
ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ।
ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଆତଯାତ ॥
ଏହାଙ୍କ ଶକ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ଧର ।
ଅଚେତନକୁ ଚେତା କର ॥୬
ଚନ୍ଦ୍ରର କାନ୍ତି ରବିପ୍ରଭା ।
ତାରା ବିଜୁଳି ଅଗ୍ନି ଆଭା ॥
ଗିରି ସ୍ଥିରତା ଭୂମି ବାସ[1] ।
ଏ ସର୍ବ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରକାଶ ॥୭
ଜଳରେ ତର୍ପଣ ଜୀବନ ।
ଆବର ରସ ତୋ ଭିଆଣ ॥

ପବନ ଗତି ଚେଷ୍ଟା ବଳ ।
ଦିଗଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଅନ୍ତରାଳ ॥
ଓଁକାର ନାଦ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର ।
ଆକୃତି ମଧ୍ୟେ ନାନାକାର ॥୮,୯
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭେ ମନ ।
ତୋ ଅନୁଗ୍ରହେ ଦେବଗଣ ॥
ବୁଦ୍ଧିର ବୋଧବୁଦ୍ଧି ତୁମ୍ଭେ ।
ଜୀବର ସ୍ମୃତି ତୁ ଆରମ୍ଭେ ॥୧୦
ଭୂତଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଭୂତ ଆଦି ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣେ ତେଜ ସିଦ୍ଧି ॥
ବିକଳ୍ପ ମଧ୍ୟେ ତୁ ବିକାର ।
ପ୍ରଧାନ ରୂପ ଜୀବଙ୍କର ॥୧୧
ବିନାଶୀ ଭୂତଙ୍କର ମଧ୍ୟ ।
ତୁମ୍ଭେ ଅବିନାଶୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥
ଦ୍ରବ୍ୟବିକାର ଦ୍ରବ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ।
ତ୍ରିଗୁଣ ବୃତ୍ତିର ଆରମ୍ଭେ ॥
ଆତ୍ମା କଳ୍ପିତ ଏ ଶୟଳେ ।
ତୁମ୍ଭର ଯୋଗମାୟା ବଳେ ॥
ଏ ଘେନି ଅନୁମାନ କଲେ ।
ମାୟା ନ ଲାଗେ ତୁମ୍ଭ ତୁଲେ ॥

୧. ବାସ—ଗନ୍ଧ ।

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_19_Back

ନାନା ବିକାରଙ୍କ ପ୍ରମାଣେ ।
ନ ଘଟେ ତୁମ୍ଭ ବିଗ୍ରହଣେ ॥୧୨-୧୪
ଏ ଗୁଣପ୍ରବାହ ତୁମ୍ଭର ।
ଅଜ୍ଞାନୀଜନେ ଅଗୋଚର ॥
ଏଣୁ ସଂସାରେ କର୍ମବଳେ ।
ପ୍ରାଣୀ ଭ୍ରମନ୍ତି ଅନ୍ତରାଳେ ॥୧୫
ଅନେକ ଭାଗ୍ୟେ ଏ ସଂସାରେ ।
ମନୁଷ୍ୟରୂପ ପ୍ରାଣୀ ଧରେ ॥
ସମର୍ଥ ଆତ୍ମାଲାଭେ ହୋଇ ।
ତାଙ୍କୁ ସେ ଦୁର୍ଲଭ ହୁଅଇ ॥
ତୁମ୍ଭ ମାୟାରେ ପ୍ରାଣୀ ମୋହି ।
ଆତ୍ମାର ଗତି ନ ଜାଣଇ ॥
ବୟସ ହରେ ପ୍ରମାଦରେ ।
ନିବିଡ଼ ସଂସାର ବେଭାରେ ॥୧୬
ମୁହିଁ ମୋହର ଏ ସଂସାର ।
ସୁତ କଳତ୍ର ଧନ ମୋର ॥
ଏମନ୍ତ ସ୍ନେହପାଶ ଦେଇ ।
ବନ୍ଧନ କର ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇ ॥୧୭
ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ ଈଶ୍ୱର ।
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମୋହର କୁମର ॥
ଭୂମିର ଭାରା ନିବାରଣେ ।
ମୋହର କୁଳ ନିସ୍ତାରଣେ ॥
ଏଣୁ ମୋହର ନୁହଁ ସୁତ ।
ଏ ମାୟା ତୁମ୍ଭର ନିର୍ମିତ ॥
ସଂସାର ସଙ୍କଟ ନିସ୍ତାର ।
ତୁମ୍ଭର ଅଭୟ ପୟର ॥
ସେ ପାଦେ ପଶିଲି ଶରଣ ।
ଏବେ ତୁ ରଖ ନାରାୟଣ ॥
ଆରତଜନ ବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭେ ।
ଏ ମାୟା ସଂସାର ଆରମ୍ଭେ ॥
ଲୋଭ ଲାଳସା ମୋର ନୋହୁ ।
ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହେଉ ॥
ତୁ ନିରାକାର ନିରଞ୍ଜନ ।
ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଭଗବାନ ॥
ତୋର ବିଷୟେ ପୁତ୍ରବୁଦ୍ଧି ।
ଭୋ ନାଥ ପକା ଏବେ ଛେଦି ॥୧୮,୧୯

କଂସ ରାଜାର ବନ୍ଦୀଘରେ ।
ରଜନୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରେ ॥
ତୋହର ଜନ୍ମକାଳେ ମୋତେ ।
ଯାହା କହିଲୁ ଦୟାଚିତ୍ତେ ॥
ବୋଇଲୁ ଜନ ଅନୁରାଗେ ।
ମୋହର ଜନ୍ମ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ॥
ଏଣୁ ତୁ ଧର୍ମରକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ।
ଶରୀର ବହୁ ନାନାମତେ ॥
ଗଗନେ ଯେହ୍ନେ ମେଘପନ୍ତି ।
ଉଭାରି ପୁଣି ଲୀନ ହୋନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତ ତୋ ମାୟା ବିଭୂତି ।
କେ ଜାଣି ପାରଇ ଶ୍ରୀପତି ॥୨୦
କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ପିତାବଚନ କୃଷ୍ଣ ଶୁଣି ॥
ହସିଣ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ।
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ଭୋ ତାତ ସାଧୁ ତୋ ବଚନ ॥
ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ଦୁଇ ।
ପୁତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ଭାବ ବହି ॥
ତୁମ୍ଭେ କହିଲ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।
ଏ କଥା ସର୍ବମତେ ସମ ॥୨୧,୨୨
ମୁଁ ପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ମୋର ତାତ ।
ଏ ଯେ ମୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁର ଜନ ଯେତେ ।
ସଚରାଚର ଏହି ମତେ ॥
ଈଶ୍ୱର କଳ୍ପିତ ସଂସାର ।
ଏଣେ ଭ୍ରମନ୍ତି ସୁର ନର ॥୨୩
ଏ ଆତ୍ମା ଏକ ସ୍ୱୟଂଜ୍ୟୋତି ।
ନିତ୍ୟ ନିର୍ଗୁଣ ଶୁଦ୍ଧକାନ୍ତି ॥
ଆତ୍ମା କଳ୍ପିତ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟେ ।
ଆତ୍ମା ପ୍ରବେଶ ଅନୁବାଦେ ॥
ନାନା ପ୍ରପଞ୍ଚ ବହୁରୂପେ ।
କ୍ରୀଡ଼ା କରଇ ମୋହକଳ୍ପେ ॥୨୪
ଶୂନ୍ୟ ପବନ ଜ୍ୟୋତି ଜଳ ।
ତାର ନିର୍ମିତ ଭୂମଣ୍ଡଳ ॥

ଅନ୍ନ ବିଶେଷ ନାନାମତେ ।
ଈଶ୍ୱର ରୂପ ଏ ଜଗତେ ॥୨୫
ଶୁକ ବୋଲନ୍ତି ରାୟେ ଶୁଣ ।
ଯାହା କହିଲେ ନାରାୟଣ ॥
ତା ଶୁଣି ବସୁଦେବ ଜ୍ଞାନ ।
ନାନାପ୍ରକାରେ ନୋହି ଛନ୍ନ ॥
ବିନଷ୍ଟ ଭେଦବୁଦ୍ଧି ଘେନି ।
ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦେ ହେଲା ତୁନି ॥୨୬
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁରାୟେ ।
ଦେବକୀ ସର୍ବଦେବମୟେ ॥
ଭାବେ ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ ଚାହିଁ ।
ବିସ୍ମୟ ମନେ ବିଗ୍ରହଇ ॥
ଗୁରୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ମରିଥିଲା ।
ଏ ଯମଘରୁ ଆଣି ଦେଲା ॥
ଏ କୃଷ୍ଣ ବାଦେ ମୋର ପୋଏ ।
କଂସ କଗ୍ରଡ଼ିଲା ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ॥
ସୁମରି ପୁତ୍ରକଷ୍ଟ ମନେ ।
କାନ୍ଦଇ ଅତି ଦୁଃଖ ଛନ୍ନେ ॥
ପୁଣି କ୍ଷଣକେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ।
ବୋଲଇ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଚାହିଁ ॥୨୭,୨୮
ଶୁଣ ହୋ ରାଜା ଦାମୋଦର ।
ମହାମହିମା ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥
ମୁହିଁ ଜାଣିଲି ତୁମ୍ଭ ଗତି ।
ସଂସାରେ ଯେତେ ପ୍ରଜାପତି ॥
ତୁମେ ତାହାଙ୍କର ଈଶ୍ୱର ।
ଆଦିପୁରୁଷ ନିରାକାର ॥୨୯
ଏ ଭୂମିତଳେ ରାଜା ଯେତେ ।
ବିନଷ୍ଟମତି କାଳଗ୍ରସ୍ତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ପାଦଭାରେ ମହୀ ।
ତୋତେ ନମିଲା ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଏଣୁ ମୋ ଗର୍ଭୁଁ ତୁମ୍ଭେ ଜାତ ।
ମାୟାରେ ହୋଇ ବେନି ଭ୍ରାତ ॥୩୦
ତୋହର ଅଂଶାଂଶର ଭାଗେ ।
ଏ ବିଶ୍ୱସଂସାର ସମ୍ଭବେ ॥
ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ନାଶ ହୋନ୍ତି ।
ଏ ଘେନି ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଗତି ॥୩୧

ବିଦ୍ୟାପଠନେ ତୁମେ ପୁଣି ।
ଗୁରୁଙ୍କ ମଲାପୁତ୍ର ଆଣି ॥
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ଦେଇଅଛ ।
ଏ କଥା ଲୋକରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥୩୨
ତେଣୁ ମୋହର ବାକ୍ୟ କର ।
ତୁମେ ହୋ ଭୁବନ ଈଶ୍ୱର ॥
କଂସ ମାଇଲା ଯେତେ ସୁତ ।
ତୁମର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଷଡ଼ଭ୍ରାତ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଲୋଚନେ ମୁଁ ଦେଖି ।
ଜୀବନ କରିବଇଁ ସୁଖୀ ॥୩୩
କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଏମନ୍ତ ମାତା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ମେଳେ ।
ଦୁର୍ଗମ ଯୋଗମାୟା ବଳେ ॥
ସୁତଳେ ପଶି ବେନି ଭାଇ ।
ମିଳିଲେ ବଳି ଦ୍ୱାରେ ଯାଇ ॥
ସେ ଯେ ଅସୁର ନୃପମଣି ।
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ କଥା ଶୁଣି ॥
ନିକଟେ ମିଳି ତତକ୍ଷଣେ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ପରିଜନେ ॥
ପୁତ୍ର ପଉତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘେନି ।
ନମିଲା ରାମ କୃଷ୍ଣ ବେନି ॥୩୪,୩୫
ବସାଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନେ ।
ପୂଜିଲା ତାଙ୍କୁ ତୋଷମନେ ॥
ପଖାଳି ପଦ୍ମପାଦ ଦୁଇ ।
ଶିରେ ଘେନିଲା ଜଳ ନେଇ ॥
ଯେ ନୀର ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ଆଦି ।
ପରମ ପବିତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥୩୬
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଘେନି ।
ପୂଜିଲା ରାମ କୃଷ୍ଣ ବେନି ॥
ଚକ୍ଷୁ ଆନନ୍ଦଜଳେ ପୂରେ ।
ରୋମ ହରଷେ କଳେବରେ ॥
କର ନିବେଶି କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
କହଇ କଣ୍ଠ ଗଦଗଦେ ॥୩୭,୩୮

ବଳି ଉବାଚ

ନମୋ ଅନନ୍ତ ମହାଶୟ ।
ସୃଷ୍ଟିକାରଣ ବ୍ରହ୍ମଦେହ ॥
ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ପରମ କାରଣ ।
ତୁ ସାଂଖ୍ୟ[୧] ଯୋଗ* ବିସ୍ତାରଣ ॥
ତୁମ୍ଭର ଦରଶନ ଲାଭ ।
ଜଗତେ ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ॥
ଆମ୍ଭେ ସ୍ୱଭାବେ ରଜ ତମ ।
ପାଇଲୁଁ ତବ ଦରଶନ ॥୩୯,୪୦
ଦଇତ୍ୟ ଦାନବ ଗନ୍ଧର୍ବ ।
ସିଦ୍ଧ ଚ୍ୱରଣ ମହୋରଗ[୨] ॥
ଯକ୍ଷ ପିଶାଚ ଆଦି ଯେତେ ।
ଭୂତ ପ୍ରମଥ ନାନାମତେ ॥
ବିଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ୱ ତୁ ଅଗାଧ ।
ତୋ ପଥ କରନ୍ତି ବିରୋଧ ॥
ତୁ ଶାସ୍ତ୍ର-ଶରୀର[୩] ଅନନ୍ତ ।
ଏଣେ ନ ଲଭି ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ ॥
ଏହାଙ୍କ ମାର୍ଗେ ଥାନ୍ତି ଯେତେ ।
ତୋତେ ବା ନ ଲଭିଲେ କେତେ ॥
ଏ ଆଦି ଯେ ତୋର ଚରଣେ ।
ଯେବେ ଭଜନ୍ତି ଶତ୍ରୁପଣେ ॥
ଲଭନ୍ତି ତୋର ପଦ୍ମପାଦ ।
ନାହିଁ ତାହାଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରବାଦ ॥୪୧,୪୨
ଯେ ଅବା ଶତ୍ରୁପଣେ ଥାଇ ।
ତୋ ପାଦକମଳ ଭଜଇ ॥
ବନ୍ଧବଇର ଭାବେ ଚିନ୍ତି ।
ଭୋ ନାଥ ତୋତେ ସେ ଲଭନ୍ତି ॥
ଭକତି ଭାବେ ଯେ ଭଜନ୍ତି ।
ଯେ ଅବା କାମମାର୍ଗେ ଚିନ୍ତି ॥
ସେ ତୋତେ ନିକଟେ ଲଭନ୍ତି ।
ନରକେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନ ଦେବଗଣେ ।
ତୋର ନିକଟେ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଏମନ୍ତ ତୋ ମାୟା ପ୍ରଭାବ ।
ସେମାନେ ନ ପାଇଲେ ଠାବ ॥୪୩
ତୁ ନାଥ ଯୋଗୀଙ୍କି ଦୁର୍ଲଭ ।
ତୋତେ କେ ଜାଣେ ପଦ୍ମନାଭ ॥
ନିଶ୍ଚୟ କରି ତୋ ଶରୀର ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଯୋଗେଶ୍ୱର ॥
ତୋର ମହିମା ଯୋଗମାୟା ।
ଆମ୍ଭେ ଜାଣିବୁ କାହୁଁ ତାହା ॥୪୪
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ନିରଞ୍ଜନ ।
ତୁ ମୋତେ ହୋଇବା ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଗୃହାନ୍ଧକୂପେ ଥାଇ ନିତି ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ମୁଁ ନ ଚିନ୍ତି ॥
ତୋ ପାଦପଦ୍ମ ଲଭିବାରେ ।
ସନ୍ଥ ଯେସନେ ଆଶା କରେ ॥
ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଘେନି ସଖାଗଣ ।
ସେବିବି ତୋହର ଚରଣ ॥୪୫
ତୋର ଆଗମ ମୋତେ କହ ।
ନିଷ୍ପାପ କର ମୋର ଦେହ ॥
ତୋହର ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶିରେ ।
ଘୋର ସଂସାରୁ ପ୍ରାଣୀ ତରେ ॥୪୬

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ବଳି ବଚନେ ଦାମୋଦର ।
କୋମଳ ବଚନ ଗଭୀର ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପମଣି ।
ପ୍ରଥମ ମନ୍ୱନ୍ତର ବାଣୀ ॥
ଛ ପୁତ୍ର ମରୀଚିର ଘରେ ।
ଜନ୍ମିଲେ ଊର୍ଣ୍ଣାର ଉଦରେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ଘେନି ।
ନିର୍ଭୟେ ବୁଲନ୍ତି ଅବନୀ ॥
ଦେବଳ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।
ତାହାଙ୍କ ତପୋବନେ ପଶି ॥
ତାହାଙ୍କ ରୂପ ଗ୍ରହିଁ ହସି ।
ଆକର୍ଷି ଗୃହମଧ୍ୟେ ପଶି ॥
ଦୁହିତା ଦେଖି ଗୃହମଧ୍ୟେ ।
ଧଇଲେ ମଇଥୁନ ସଧେ ॥
ଦେଖି କୁପିତ ମୁନିବର ।
ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଷଡ଼ବୀର ॥

୧. ସାଂଖ୍ୟ—ଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ର । ୨. ମହୋରଗ—ନାଗଗଣ । ୩. ଶାସ୍ତ୍ର-ଶରୀର—ବେଦମୟ ସ୍ୱରୂପ ।
* ଅନ୍ୱିତାର୍ଥ ପ୍ରକାଶିକା ଟୀକାନୁସାରେ 'ଯୋଗ' ଶବ୍ଦରୁ କର୍ମଯୋଗ, ଭକ୍ତିଯୋଗ ଓ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୋଗ ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ଅସୁର ଯୋନି ତୁମ୍ଭେ ପାଅ ।
ଜନ୍ମ ମାତ୍ରକେ କ୍ଷୟ ଯାଅ* ॥
ଏଣୁ ସେ ଶାପ ଗୁରୁତରେ ।
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ମନ୍ଦିରେ ॥
ଜନ୍ମିଲେ ସେ ଯୋଗମାୟାରେ ।
ପୁଣ ଦେବକୀର ଉଦରେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଜନ୍ମମାତ୍ରେ ଧରି ।
କଂସ ମାଇଲା କୋପ ଭରି ॥
ଏବେ ଦେବକୀ ତା ସୁମରି ।
କାନ୍ଦଇ ପୁତ୍ରଶୋକ କରି ॥
ତାହାଙ୍କୁ ତୋର ପୁରୁ ନେଇ ।
ମାତା ନିକଟେ ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ଜନନୀ ହୋଇବେ ଆନନ୍ଦ ।
ଏହାଙ୍କ ଫିଂଟୁ ପାପବନ୍ଧ ॥୪୭-୫୦
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ଏ ଷଡ଼ ଗର୍ଭ ନାମ ଶୁଣ ॥
ସ୍ମର ଉଦ୍‌ଗୀଥ ପରିଷ୍ୱଙ୍ଗ ।
ଘୃଣି କ୍ଷୁଦ୍ରଭୃତ ପତଙ୍ଗ ॥
ମୋର ପ୍ରସାଦେ ଷଡ଼ ଜଣ ।
ପୁଣ ଲଭିବେ ମୋକ୍ଷସ୍ଥାନ ॥୫୧
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ବଳି ତାହାଙ୍କୁ ଦେଲା ଆଣି ॥
ତକ୍ଷଣେ ରାମ ଯଦୁପତି ।
ମିଳିଲେ ପୁର ଦ୍ୱାରାବତୀ ॥

ଦେବକୀ ପାଶେ ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ।
ପ୍ରଣାମ କଲେ ବେନି ଭାଇ ॥୫୨
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଦେବକୀ ।
ସ୍ନେହେ ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖି ॥
କ୍ଷୀର ସ୍ରବଇ ପୟୋଧରେ ।
କୋଳେ ବସାଇ ସ୍ନେହଭରେ ॥
ଆଘ୍ରାଣ କରି ତାଙ୍କ ଶିର ।
ସ୍ତନ ପିଆଇ ସ୍ନେହଭର ॥
କୃଷ୍ଣର ମାୟାରେ ମୋହିତ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥୫୩,୫୪
କୃଷ୍ଣ ଭକ୍ଷଣ ଶେଷ କ୍ଷୀର ।
ଭାବେ ପିଇଲେ ଷଡ଼ବୀର ॥
ଅମୃତମୟ କ୍ଷୀର ପିଇ ।
କୃଷ୍ଣର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ପାଇ ॥
ଦେଖିଣ ରାମ କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ।
ଫିଂଟିଲା ଭବବନ୍ଧ ଦୁଃଖ ॥୫୫
ଆନନ୍ଦେ ଉଠି ଷଡ଼ ଭାଇ ।
କୃଷ୍ଣର ପାଦେ ଶିର ଦେଇ ॥
ରାମର ପାଦରଜ ଘେନି ।
ନମିଲେ ପିଅର ଜନନୀ ॥
ଦେଖନ୍ତି ଦିଗପାଳେ ମିଳି ।
ଗଗନେ ଯେସନେ ବିଜୁଳି ॥
ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ ଷଡ଼ ଜଣ ।
ଗଗନମାର୍ଗେ ହେଲେ ଲୀନ ॥୫୬

ଦେବକୀ ଦେବୀ ତାହା ଦେଖି ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଉପଲକ୍ଷି ॥
ମଲା ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲେ ଆଣି ।
ପରମାନନ୍ଦ ହଳପାଣି ॥
ଏ ମାୟା କୃଷ୍ଣର ଉପାୟ ।
ଏତେ ବିଗ୍ରରି କଲା ଭୟ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ମାୟା କର୍ମ ଦେଖି ।
ସଂଶୟ ଭାଙ୍ଗିଲା ଦେବକୀ ॥୫୭
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁସୁତ ।
କୃଷ୍ଣର ମହିମା ଏମନ୍ତ ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ କୃଷ୍ଣ ଗୁଣ ।
ଅଦ୍ଭୁତକର୍ମା ନାରାୟଣ ॥
ଏମନ୍ତେ କର୍ମ କଲେ ଯେତେ ।
ଅନ୍ତ କରିବି ତାହା କେତେ ॥୫୮

ସୂତ ଉବାଚ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲୀଳା ଭାଗବତ ।
ଯେ ନର ଶୁଣେ ଅବିରତ ॥
ଯେ ଅବା ସାଧୁସଙ୍ଗ ମେଳେ ।
ଆନନ୍ଦେ କହେ ସୁଖଭୋଳେ ॥
ଅଶେଷ ପାପବନ୍ଧୁଁ ତରି ।
ଅନ୍ତେ ଲଭଇ ନରହରି ॥୫୯
ସେ ହରିଚରଣେ ବିଶ୍ୱାସ ।
କହିଲା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦେବକୀଷଟ୍‌ପୁତ୍ରଦର୍ଶନଂ ନାମ ଏକନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

* "ଦେବଳ ନାମେ........କ୍ଷୟ ଯାଅ" ଏ ଚରିତ ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତରେ ଭିନ୍ନ ଚରିତଟିଏ ଅଛି । ମରୀଚିଙ୍କ ଔରସରେ ଊର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଏ ଛଅପୁତ୍ର ଦେବତା ଥିଲେ । ଏକଦା ବ୍ରହ୍ମା ସ୍ୱକନ୍ୟା ପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହେବାର ଦେଖି ଏମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଉପହାସ କଲେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଶାପରୁ ଏମାନେ ଅସୁର ଜନ୍ମ ପାଇଥିଲେ ।

ଦ୍ୱିନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ସୁଭଦ୍ରା ହରଣ କାହାଣୀ । କୃଷ୍ଣ ମିଥିଳାପୁରେ ଶୁଣି ॥
ବୋଧିଲେ ନିମି ଶ୍ରୁତଦେବ । ବୟାନବେରେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ॥

ଶୁକ ସନ୍ନିଧେ ଯୋଡ଼ି ହସ୍ତ ।
ଆନନ୍ଦେ ବୋଲେ ପରୀକ୍ଷିତ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଭଗିନୀ ।
ସୁଭଦ୍ରା ନାମେ ଯେ କାମିନୀ ॥
ସେ ଯେ ମୋହର ପିତାମହୀ ।
କେମନ୍ତେ ଅର୍ଜୁନ ତା ପାଇ ॥୧

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
ଶୁଣ ରାଜନ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ଅର୍ଜୁନ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଛଳେ ।
ଭ୍ରମଇ ଅବନୀମଣ୍ଡଳେ ॥
ପ୍ରଭାସତୀର୍ଥେ ଏକ ଦିନେ ।
ଅର୍ଜୁନ ରହି ରାତ୍ରମାନେ ॥
ଶୁଣିଲା ଦ୍ୱାରକାର ବାଣୀ ।
ନିଜ ମାତୁଳର ନନ୍ଦିନୀ ॥
ସଙ୍କରଷଣ ଅନୁମତେ ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଦେବା ଅର୍ଥେ ॥
କାହାରି ନାହିଁ ସନମତ ।
ଶୁଣି ବିଗ୍ରରେ ମନେ ପାର୍ଥ ॥
ସୁଭଦ୍ରା ଲଭିବାର ଆଶେ ।
ତକ୍ଷଣେ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରରୀ ବେଶେ ॥
ମାୟାତ୍ରିଦଣ୍ଡୀ ରୂପ ଧରି ।
ମିଳିଲା ଦ୍ୱାରକାନଗରୀ ॥୨,୩
ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଆଶେ ।
ରହି ବରଷା ଗ୍ରରିମାସେ ॥
ଯାଦବେ ନିତ୍ୟେ ଅନ୍ନ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ଏ କଥା ରାମ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ଦିନେକ କୃଷ୍ଣ ହଳପାଣି ।
ଅତିଥି ନିଜ ଘରେ ଆଣି ॥
ଶରଧା ଚିତ୍ତେ ଭିକ୍ଷା ଦେଲେ ।
ହରଷେ ଅର୍ଜୁନ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ॥୪,୫
ଅନ୍ନ ଭୋଜନେ ବୀରମଣି ।
ଦେଖି ବସୁଦେବ ଦୁଲଣୀ ॥
ବୀରମୋହିନୀ ରୂପ ତାର ।
ନାହିଁ ଭୁବନେ ପଟାନ୍ତର ॥
ସକାମ ଲୋଚନେ ଅନାଇଁ ।
ହୃଦେ ଅନଙ୍ଗ ଭାବ ବହି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅର୍ଜୁନ ସୁନ୍ଦର ।
ରୂପେ କାମିନୀ ମନୋହର ॥
ସୁଭଦ୍ରା ଦେଖି ତା ବଦନ ।
ସମ୍ଭ୍ରମେ ପୀଡ଼ିତ ମଦନ ॥
ସବ୍ରୀଡ଼ ହାସେ ମୁଖ ଶୋହେ ।
କଟାକ୍ଷେ ଜନ ମନ ମୋହେ ॥୬,୭
ଅର୍ଜୁନ ଦେଖି ଅଭିରାମ ।
ଚିତ୍ତେ ମୋହିତ ଅତି କାମ ॥
ସୁଭଦ୍ରା ରୂପେ ମନ ଦେଇ ।
ଅର୍ଜୁନ ମନେ ବିଗ୍ରରଇ ॥
କେମନ୍ତେ ଲଭିବି ଏ ନାରୀ ।
ନିରତେ ଛିଦ୍ର ଅନୁସରି ॥୮
ଏମନ୍ତେ ଦେବଯାତ୍ରା କାଳେ ।
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଜ୍ଞାତିମେଳେ ॥
ମଙ୍ଗଳ ସୁଲଭେ କାମିନୀ ।
ଚଳନ୍ତି ରଥେ କନ୍ୟା ଘେନି ॥
ଦ୍ୱାରକାପୁରେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟେ ।
ଚଳନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ବାଦ୍ୟେ ॥
ପିତାମାତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
କୃଷ୍ଣର ଭାବ ଅନୁମତେ ॥
ଅର୍ଜୁନ ଦେଖି ଯାତ୍ରାକାଳେ ।
କନ୍ୟା ହରିଲା ବାହୁବଳେ ॥୯
ଆପଣେ ନିଜ ରଥେ ବସି ।
ଧନୁ ଟଙ୍କାରେ ଗୁଣ ଘୋଷି ॥
କନ୍ୟା ଆବୋରି ଥିଲେ ଯେତେ ।
ନାନା ଆୟୁଧ ଧରି ହସ୍ତେ ॥
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ବ ନାଶ କରି ।
ସ୍ୱଭାଗ ଯେସନେ କେଶରୀ ॥
ପଶୁଙ୍କ ମଧ୍ୟୁଁ ହରେ ଯେହ୍ନେ ।
ତା ଦେଖି ରାମ କୋପମନେ ॥
ଯେସନେ ପୌର୍ଣ୍ଣିମାସୀ କାଳେ ।
ସମୁଦ୍ର ଉଚ୍ଛୁଳେ ଉଲ୍ଲୋଳେ ॥
ରାମର କୋପ ଦେଖି ହରି ।
ବାନ୍ଧବ ସଙ୍ଗତେ ବିଗ୍ରରି ॥
ବିନୟେ ରାମପାଦ ଧରି ।
ରାମର କୋପ ଶାନ୍ତ କରି ॥୧୦,୧୧
କୃଷ୍ଣ ବଚନେ ହଳପାଣି ।
ଅନେକ ଧନବସ୍ତ୍ର ଆଣି ॥
ବରକନ୍ୟାର ବିଭାକାଳେ ।
ଅନେକ ଯଉତୁକ ଦେଲେ ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ବସ୍ତ୍ର ଧନ ।
ବାଜୀ କୁଞ୍ଜର ଦାସୀମାନ ॥
ଘେନି ଆନନ୍ଦେ କନ୍ୟାବର ।
ମଙ୍ଗଳେ ଗଲେ ନିଜ ଘର ॥୧୨
କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସୁତ ।
କୃଷ୍ଣମଙ୍ଗଳ ଭାଗବତ ॥
କୃଷ୍ଣର ସଖା ପୂର୍ବକାଳେ ।
ବିପ୍ର ଯେ ଥିଲା ମହୀତଳେ ॥
କୃଷ୍ଣରେ ଅତି ପ୍ରିୟଭାବ ।
ନାମ ତାହାର ଶ୍ରୁତଦେବ ॥୧୩
ଏକାନ୍ତ ହରିଭାବ ଭୋଳେ ।
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଯୋଗେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଳ ଜିଣି ।
ଜଗତଆତ୍ମା ପରିମାଣି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଷଡ଼ଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମିଥିଳାପୁରେ ଗୃହାଶ୍ରମୀ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଭାବେ ନିତ୍ୟକର୍ମୀ ॥୧୪
ଧନ ଅର୍ଜନେ ନାହିଁ ଚିତ୍ତ ।
କେବଳ ପ୍ରାଣଯାତ୍ରା ମାତ୍ର ॥
ଅଧର୍ମ ମାର୍ଗେ ମନେ ଭୀତି ।
କ୍ରିୟାକଳାପ କରେ ନିତି ॥୧୫
ଏମନ୍ତେ ବହୁଳାଶ୍ୱ ନାମ ।
ମିଥିଳାନଗରେ ରାଜନ ॥
ଏ ବେନି ଜନ ହରିଭାବେ ।
ନିର୍ଜିତ[1] ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ୱଭାବେ ॥୧୬
ତାହାଙ୍କ ଭାବ ଘେନି ହୃଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପରମ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଭକତଭାବେ ବଶ ହରି ।
ଉଦ୍ଧବ ସଙ୍ଗେ ଦଇତ୍ୟାରି ॥
ଦାରୁକ ରଥ କଲା ଆଣି ।
ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ରଥ ଆରୋହି ହୃଷୀକେଶ ।
ମିଥିଳାନଗରେ ପ୍ରବେଶ ॥୧୭
ନାରଦ ବାମଦେବ ଅତ୍ରି ।
ବ୍ୟାସ ପରଶୁରାମ ଯତି ॥
ଅସିତ ଦେବଳ ଆରୁଣି ।
ଦେବଙ୍କ ଗୁରୁ ଶୁକମୁନି ॥
କଣ୍ୱ ମଇତ୍ରେୟ ଚ୍ୟବନ ।
ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ରହ୍ମଋଷିଗଣ ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ବୃଷ୍ଣିଈଶ ।
ମିଥିଳା ନଗରେ ପ୍ରବେଶ ॥୧୮
ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗମନ ।
ମିଥିଳାପଥେ ଯେତେ ଜନ ॥
ବିବିଧ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର କରେ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣର ଛାମୁରେ ॥
ଉଦୟ ଆଦିତ୍ୟ ନିକଟେ ।
ଯେହ୍ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଜଳତଟେ ॥୧୯
ଆନର୍ତ୍ତ ଧନ୍ୱ ଯେ ଜାଙ୍ଗଳ ।
କୁରୁ କଙ୍କ ମତ୍ସ୍ୟ ପାଞ୍ଚାଳ ॥
କେକୟ ମଧୁ କୁନ୍ତି ଆଦି ।
କୋଶଳ ଦେଶ ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥

ଏ ଆଦି ଯେତେ ଜନପଦେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ବଦନ ଆନନ୍ଦେ ॥
ପିବନ୍ତି ଚକ୍ଷୁରନ୍ଧ୍ରେ ଭରି ।
ଅଶେଷ ତପେ ନରନାରୀ ॥୨୦
ତାହାଙ୍କ ପାପ ନାଶ କରି ।
ଜଗତଜନ-ଗୁରୁ ହରି ॥
ଦିଗପୂରିତ ନିଜ ଯଶ ।
ତାହାଙ୍କ ମୁଖୁଁ ହୃଷୀକେଶ ॥
ଅଶୁଭନାଶନ ମଙ୍ଗଳ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ନନ୍ଦବାଳ ॥
ସର୍ବକୁଶଳେ ସ୍ନେହଭରେ ।
ପ୍ରବେଶ ମିଥିଳାନଗରେ ॥୨୧
ମିଥିଳାପୁର ନରନାରୀ ।
କୃଷ୍ଣ ଆଗମ ଅନୁସରି ॥
ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଘେନି କରେ ।
ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣର ଛାମୁରେ ॥୨୨
ଗୋବିନ୍ଦମୁଖ ଦେଖି ଜନେ ।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ନିଶ୍ଚଳ ନୟନେ ॥
କରଅଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଶିରେ ।
ରୋମହରଷ କଳେବରେ ॥
ସକଳେ ମୁନିଗଣ ମେଳେ ।
ନମିଲେ କୃଷ୍ଣ ପାଦତଳେ ॥୨୩
ମୈଥିଳ[2] ଶ୍ରୁତଦେବ ବେନି ।
ହୃଦେ ଗୋବିନ୍ଦ ଭାବ ଘେନି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଆଜ ଆମ୍ଭ ଗୃହେ ।
ବିଜୟ କଲେ ଦେବରାୟେ ॥
ଏମନ୍ତେ ପରମ ଆନନ୍ଦେ ।
ପ୍ରଣାମ କଲେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥
ଅତିଥି କଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।
ମୁନି ସଙ୍ଗତେ ନାରାୟଣ ॥୨୪,୨୫
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ।
ପୂଜିଲେ ଧୂପଦୀପ ଦେଇ ॥
ସେ ବେନି ଜନଙ୍କର ମନ ।
ଜାଣନ୍ତି ଜଗତଜୀବନ ॥
ଭାବର ବନ୍ଧୁ ଦାମୋଦର ।
ମନରେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରହ ॥

ଦୁହିଙ୍କ ଘରେ ମୁହିଁ ରହି ।
ଚିତ୍ତ ଆନନ୍ଦେ ବୋଧ ଦେଇ ॥
ତେବେ ମୁଁ ଯିବି ନିଜ ପୁର ।
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଚକ୍ରଧର ॥
ଉଭୟ ଗୃହେ ଭଗବାନ ।
ମୁନିଙ୍କି ଘେନି ଆଗମନ ॥୨୬
ଆନନ୍ଦେ ବହୁଳାଶ୍ୱ ରାଜା ।
ମୁନିଙ୍କି କଲେ ପାଦପୂଜା ॥
ହରଷ ତନୁ ରୋମମୂଳେ ।
ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ଗଳେ ॥
ପଖାଳି ମୁନିଙ୍କର ପାଦ ।
ଆନନ୍ଦେ କଣ୍ଠ ଗଦଗଦ ॥
ବିଶ୍ୱପବିତ୍ର ପାଦଜଳ ।
କୁଟୁମ୍ବ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଶିର ॥
ମୁନିଙ୍କ ଚରଣ ସମୀପେ ।
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ଧୂପ ଦୀପେ ॥
ଅର୍ଘ୍ୟ ଗୋ-ବୃଷ ଆଦି ଦେଇ ।
ମଧୁର ସ୍ୱରେ ବାକ୍ୟ କହି ॥
ଆମୃଦରଶୀ ମୁନିଗଣେ ।
ଆନନ୍ଦେ ବସିଲେ ଆସନେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆସନେ ବସାଇ ।
ବେନି ଚରଣ କୋଳେ ଲଇ ॥
ପାଦ ମର୍ଦ୍ଦଇ ମନସୁଖେ ।
କହେ କୋମଳ ବାଣୀ ମୁଖେ ॥୨୭-୩୦
ଭୋ ନାଥ ସର୍ବପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ତୁ ଆତ୍ମା ସାକ୍ଷୀ ଦାମୋଦର ॥
ତୋର ଚରଣ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ।
ଦେଖିଲୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ ॥
ତୋହର କର୍ମ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଲୁଁ ନୟନେ ॥୩୧
'ଅନନ୍ତ ଧାତା ଜନମାତ ।
ଏ ତହୁଁ ପ୍ରିୟ ମୋ ଭକତ' ॥
ସତ୍ୟ କରିଲୁ ଏ ବଚନ ।
ତେଣୁ ତୋହର ଆଗମନ ॥୩୨
ସମଦରଶୀ ଚିତ୍ତ ଯାର ।
ଯେ ଶାନ୍ତ ନିଷ୍କିଞ୍ଚନ ନର ॥

୧. ନିର୍ଜିତ—ବଶୀକୃତ । ୨. ମୈଥିଳ—ମିଥିଳାନରେଶ ବହୁଳାଶ୍ୱ ।

ତାହାଙ୍କୁ ଦେଉ ଆତ୍ମପଦ ।
ଆଗମ ନିଗମେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥୩୩
ସଂସାର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ।
ତୁ ନାଥ ଭୂମି ଭାରା ସାଧ୍ୟେ ॥
ଯାଦବ ବଂଶେ ହୋଇ ଜାତ ।
ତୋ ଯଶ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ॥
ତ୍ରିଲୋକ ଜନ ପାପ ନାଶେ ।
ନିର୍ମଳ ସୁଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶେ ॥୩୪
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ତୁ କୃଷ୍ଣ ବଇକୁଣ୍ଠଧାମ ॥
ତୁ ନର ନାରାୟଣ ରୂପୀ ।
ଅଶେଷ ପ୍ରାଣୀ ହିତେ ତପୀ ॥୩୫
ଭୋ ନାଥ ଘେନି ମୁନିଜନ ।
ମୋ ଘରେ ରହ କିଛିଦିନ ॥
ତୋ ପାଦରଜେ ଦାମୋଦର ।
ପବିତ୍ର କର ମୋର କୁଳ ॥୩୬
ଏମନ୍ତ ରାଜା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
ଆନନ୍ଦେ ଦେବ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ମିଥିଳା ନର ନାରୀଙ୍କର ।
ପ୍ରିୟ ଭାବରେ ଚକ୍ରଧର ॥
ରହିଲେ କେତେ ଦିନ ତହିଁ ।
ଜନକ* ପ୍ରିୟଭାବ ବହି ॥୩୭
ଆନନ୍ଦେ ତେଣେ ହୃଷୀକେଶ ।
ଶ୍ରୁତଦେବ ଗୃହେ ପ୍ରବେଶ ॥
ସ୍ୱଗୃହେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗମ ।
ଦେଖି ଶ୍ରୁତଦେବ ବିଭ୍ରମ ॥
ନମି ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
ଉତ୍ତରୀ ତୋଳି ବେନି ହସ୍ତେ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ନୃତ୍ୟ କରି ।
ଭାବେ ବୋଲଇ ହରି ହରି ॥୩୮
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଦପଦ୍ମ ବେନି ।
ପୂଜିଲା ପ୍ରିୟଭାବ ଘେନି ॥
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ନିଜ ନାରୀ ।
କୃଷ୍ଣର ପାଦ କରେ ଧରି ॥
ପଖାଳି ଶୀତଳ ଉଦକେ ।
ଉଦକ ଘେନିଲା ମସ୍ତକେ ॥
ଜଳ ସିଞ୍ଚିଲା ନେଇ ଘରେ ।
ଯେ ଜଳେ ମନୋରଥ ପୂରେ ॥
ସକଳ ଫଳ ଥାଇ ଯହିଁ ।
ସେ ପାଦ ପୂଜେ ଭାବ ବହି ॥୩୯,୪୦
ସୁଗନ୍ଧତୃଣ ବାସ ଜଳେ ।
ଶ୍ୟାମ ତୁଳସୀ ପଦ୍ମଦଳେ ॥
ଯେ ଅବା ଥିଲା ତା ମନ୍ଦିରେ ।
ଅର୍ଜିତ କର୍ମ ଉପହାରେ ॥
ଆତ୍ମାର ସୁଖେ ମୁନିମେଳେ ।
ଦେଇ ପୂଜିଲା ଭାବ ଭୋଳେ ॥୪୧
ବିତର୍କେ ବିପ୍ରରଇ ଚିତ୍ତେ ।
ପୂର୍ବେ ମୁଁ ପୁଣ୍ୟ କଲି କେତେ ॥
ସେ ପୁଣ୍ୟେ ଲଭିଲି ଏ ଗତି ।
ମୋର ମନ୍ଦିରେ ଯଦୁପତି ॥
ଯାର ଚରଣରଜ ନୀର ।
ସକଳ ତୀର୍ଥଙ୍କର ଘର ॥
ଆତ୍ମାନିକେତ ମୁନିମେଳେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ମୋ ଗୃହମଣ୍ଡଳେ ॥୪୨
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସାଇ ।
କରଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ॥
ସୁତ କଳତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଘେନି ।
ଗୃପଇ କୃଷ୍ଣପାଦ ବେନି ॥
ବୋଲଇ କୋମଳ ବଚନ ।
ପାଦପଙ୍କଜେ ଦେଇ ମନ ॥୪୩

ଶ୍ରୁତଦେବ ଉବାଚ

ଆଜ ଯେ ଧନ୍ୟ ମୋର ବଂଶ ।
ଦେଖିଲି ପରମପୁରୁଷ ॥
ଯେ ହରି ଜଗତ ଭିଆଇ ।
ଖେଳଇ ସର୍ବରୂପ ହୋଇ ॥
ନିଦ୍ରିତ ପୁରୁଷ ଯେମନ୍ତେ ।
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖଇ ନାନାମତେ ॥
ବିଆଇଁ ପୁଣ ଚିତ୍ତେ ଧ୍ୟାୟେ ।
ସେ କଥା ମଣେ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରାୟେ ॥୪୪,୪୫
ତୋ ନାମ ଶୁଣନ୍ତି ଯେ କର୍ଣ୍ଣେ ।
ନିରତେ ଗୁଣନ୍ତି ବଦନେ ॥
ନିଶ୍ଚଳ ଧ୍ୟାନେ ମନେ ଚିନ୍ତି ।
ତୋର ପ୍ରତିମା ଯେ ପୂଜନ୍ତି ॥
ବିଷୟସଙ୍ଗ ଦୂର କରି ।
ତୋତେ ଭାବନ୍ତି ହୃଦେ ଧରି ॥
ତାହାଙ୍କ ହୃଦେ ତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ।
ପ୍ରକାଶୁ ଜଳେ ଯେହ୍ନେ ଚନ୍ଦ୍ର ॥୪୬
କର୍ମେ ଚଞ୍ଚଳ ଯାର ଚିତ୍ତ ।
ତାହାକୁ ଦୂର ତୁ ଅଚ୍ୟୁତ ॥
ହୃଦରେ ଥାଇ ଦୂର ହେଉ ।
ତୋତେ ପାଇବେ ସେ ବା କାହୁଁ ॥
ତୋ ଗୁଣ ଯେହୁ ଗୁଣେ ରଟେ ।
ତୁ ଥାଉ ତାହାର ନିକଟେ ॥୪୭
ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ନିରଞ୍ଜନ ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଜୀବନ ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ଦେହବନ୍ତଙ୍କର ।
ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ୱରୂପ ତୁ ନିକର ॥
କାରଣ ସଙ୍ଗେ ଅକାରଣ ।
ଉଭୟ ଲିଙ୍ଗ ତୁ ଧାରଣ ॥
ମାୟା ଆବୃତେ ରୁଦ୍ଧଦୃଷ୍ଟି ।
ଏଣୁ ତୋ ନାମ ରୂପ ସୃଷ୍ଟି ॥୪୮
ମୁଁ ତୋର ଭୃତ୍ୟଙ୍କ କିଙ୍କର ।
ଦୂରେ ମୁଁ କୋଟିକେ ଅନ୍ତର ॥
ମୁଁ ତୋର କି କରିବି ସେବା ।
ବିପ୍ରରି ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ଦେବା ॥
ଯା ଚକ୍ଷୁଗୋଚରଟି ତୁହି ।
ତାହାର କ୍ଳେଶ ଆଉ କାହିଁ ॥୪୯
କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଶ୍ରୁତଦେବର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ॥
ପ୍ରଣତ ଆରତନାଶନ ।
ହରଷେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତ କରେ ଧରି ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ନରହରି ॥୫୦
ତୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ବିପ୍ରବର ।
ମୁହିଁ ଅଇଲି ତୋର ଘର ॥
ଏ ମୁନିମାନଙ୍କ ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥

* ରାଜା ବହୁଳାଶ୍ୱଙ୍କ ପାଇଁ ଏଠାରେ 'ଜନକ' ନାମ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

ଏହାଙ୍କ ପାଦରଜ ଶିରେ ।
ଘେନି ସଂସାରୁ ପ୍ରାଣୀ ତରେ ॥୫୧
ଦେବତା କ୍ଷେତ୍ର ତୀର୍ଥମାନେ ।
ଦର୍ଶନ ସ୍ପର୍ଶନ ଅର୍ଚ୍ଚନେ ॥
ଶୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ବହୁକାଳେ ।
ଯେ ଯାହା କର୍ମ ଫଳାଫଳେ ॥
ସାଧୁଙ୍କ ଦରଶନ ମାତ୍ରେ ।
ଦୁରିତ ନ ରହଇ ଗାତ୍ରେ ॥୫୨
ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟେ ସାର ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶରୀର ଯାହାର ॥
ସନ୍ତୋଷ ବିଦ୍ୟା ତପ ଫଳେ ।
କ୍ରିୟା କଳାପ ଯୋଗବଳେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ସର୍ବବେଦମୟ ।
ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ନିଜ ଦେହ ॥

ଚତୁରଭୁଜ ମୋର ଦେହୀ ।
ଏହା ମୁଁ ପ୍ରିୟ ନ ମଣଇଁ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ପ୍ରିୟ ମୋର ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ରଧର ॥୫୩,୫୪
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୁରୁ ଗ୍ୱରିବର୍ଣ୍ଣେ ।
ମୋହର ସ୍ୱରୂପ ଅଭିନ୍ନେ ॥
ତାହା ନ ଜାଣି ମୂଢ଼ଜନ ।
ପ୍ରତିମା ପୂଜେ ଦୃଢ଼ମନ ॥୫୫
ଏ ଚରାଚର ବିଶ୍ୱ ମଧ୍ୟେ ।
ଦେଖନ୍ତି ଯେ ମୋତେ ଅଭେଦେ ॥
ଏ ବିପ୍ରବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବହି ।
ସ୍ୱଧର୍ମଭାବେ ପୂଜ ତୁହି ॥
ଏହାଙ୍କୁ ସେବା କର ନିତ୍ୟେ ।
ମୋ ଭାବ ପାଇବୁ ଯେମନ୍ତେ ॥

ବିପ୍ରସେବନେ ମୋତେ ପାଇ ।
ଅନ୍ୟଥା କୋଟି ଯଜ୍ଞେ ନୋହି ॥୫୬,୫୭
ଶୁକ କହନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ଏମନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁର ବଚନେ ॥
ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜି ନିତି ନିତି ।
ପାଇଲେ ଅପବର୍ଗ ଗତି ॥୫୮
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ମିଥିଳା ରହି କେତେଦିନ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନିଜ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ।
ଦ୍ୱାରକା ଗଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥୫୯
ସେ ହରିପାଦେ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।
କହଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ॥
ସୁଜନେ କୃଷ୍ଣପାଦେ ସେବ ।
ସଂସାର ସାଗରୁ ତରିବ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୁତଦେବଜନକତାରଣଂ ନାମ ଦ୍ୱିନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

❑❑

ତ୍ରିନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ତେଣ୍ଯାନବେରେ ବେଦ ସ୍ତବ । ଅତି ଗହନ ଯାର ଭାବ ॥

ସୁଭଦ୍ରାତନୟ କୁମର ।
କୃଷ୍ଣସେବକ ମଧ୍ୟେ ବର ॥
ପ୍ରଣାମ କରି ଶୁକ ପାଦେ ।
ବୋଲେ ଆନନ୍ଦ ଗଦଗଦେ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ତୁମ୍ଭର ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥
ବିଷ୍ଣୁ ଭକତ ମଧ୍ୟେ ବର ।
ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚରଣେ କିଙ୍କର ॥
ପାଣ୍ଡବ କୁଳେ ଜାତ ହୋଇ ।
ସ୍ୱଭାବେ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ମୁହିଁ ॥
ତୁମ୍ଭର ମୁଖୁଁ ବିଷ୍ଣୁବାଣୀ ।
ନିରତେ ଶ୍ରୁତିପଥେ ଶୁଣି ॥

ଅନେକ ଜନ୍ମ ତପଫଳେ ।
ଜନ୍ମିଲି ଭାରତମଣ୍ଡଳେ ॥
ଦେଖ ମୋହର ଜନ୍ମକାଳେ ।
ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ କପାଳେ ॥
ସେ ଘେନି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କାଳେ ।
ଚରଣ ଦେଇ ଗଙ୍ଗାଜଳେ ॥
ବ୍ରହ୍ମ ବିଗ୍ରହ ତୁମ୍ଭ ତୁଲେ ।
କଲି ଆନନ୍ଦ ସୁଖ ଭୋଳେ ॥
ବିଶ୍ୱସଂସାର ମଧ୍ୟେ ହରି ।
ଜନ୍ମିଲେ ଯେତେ ରୂପ ଧରି ॥
ମୀନ କମଠ ଆଦି ରୂପ ।
ଧରି ନାଶିଲେ ମହୀତାପ ॥
ଯେ ତାହା ଶୁଣେ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ।
ନ ବୁଡ଼େ ସଂସାର ସାଗରେ ॥

ହରିମହିମା ତୁମ୍ଭେ ଯେତେ ।
ମୋତେ କହିଲ ଭାଗବତେ ॥
ସଂସାରବୃକ୍ଷ ମୂଳ କନ୍ଦ ।
ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଗୋବିନ୍ଦ ॥
ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମରାଶି ।
ଏକ ଅନେକ ରୂପେ ଦିଶି ॥
ବସଇ ସର୍ବଜୀବ ଦେହେ ।
ବିଷୟ ମାୟା ଜଡ଼ ମୋହେ ॥
କର୍ମ କରଇ ତେଜ ବହି ।
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣେ ନ ଲାଗଇ ॥
ଏଣୁ ତା ନିଜ ରୂପ ଭାବ ।
ସଂସାରେ କେ ତାହା କହିବ ॥
ବେଦ ବେଦାନ୍ତ କେବା ଜାଣୁ ।
ଯେ ନୋହେ ଅଣୁ ପରମାଣୁ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ସପ୍ତାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ନାଭିକମଳୁଁ ବ୍ରହ୍ମା ଜାତ ।
ସେ ଖୋଜି ନ ପାଇଲା ଅନ୍ତ ॥
ତାର ନିଃଶ୍ୱାସୁଁ ବେଦ ଜନ୍ମି ।
ତ୍ରିଗୁଣ ମାୟାଚକ୍ରେ ଭ୍ରମି ॥
କେମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ।
ଏ ମୋର ମନେ ବଡ଼ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ସ୍ୱଭାବେ ବିଷ୍ଣୁ ନିରଞ୍ଜନ ।
ନୋହେ ପ୍ରକାଶ ସ୍ଥୂଳ ଶୂନ୍ୟ ॥
ଏ କଥା କହ ମୁନିବର ।
ନିର୍ମଳ ହେଉ ମୋ ଶରୀର ॥
ଏମନ୍ତ ପରୀକ୍ଷିତ ବାଣୀ ।
ଶୁକ କହନ୍ତି ପରିମାଣି ॥୧

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ତୁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ନୃପବର ।
ଚଞ୍ଚଳ ମନ କର ସ୍ଥିର ॥
ଜଗତ ଈଶ୍ୱର ମୁରାରି ।
ସଂସାର ମାୟାଯୋଗେ କରି ॥
ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଜୀବ ଭିଆଇ ।
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଯେତେ ଦେହି ॥
ଆଗେ ଭିଆଣ କଲା ମନ ।
ଅହଙ୍କାର ବୁଦ୍ଧି ଚେତନ ॥
କର୍ମର ଅର୍ଥେ ଇନ୍ଦ୍ରିଗଣ ।
ସର୍ଜିଲା ଆଦି ନାରାୟଣ ॥
କର୍ମରୁ ବାସନା ସମ୍ଭୂତ ।
ତେଣୁଟି ବଦ୍ଧ ଏ ଜଗତ ॥
କର୍ମ ବାସନା ରଜ୍ଜୁ ବଳେ ।
ପ୍ରାଣୀ ଭ୍ରମନ୍ତି ଏ ଶୟଳେ ॥
ଏଣୁ ସେ ଇହ ପରଲୋକେ ।
ଫଳ ଭୁଞ୍ଜଇ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ॥
ଏ ଘେନି କର୍ମର ଭିଆଣ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି କାରଣ ॥
ଦେହ ଧାରଣ ଦଶପ୍ରାଣ ।
ଭିତରେ ବାହାରେ ପ୍ରମାଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ସର୍ଜେ ବିଶ୍ୱକାୟା ।
ତୁ ମୋତେ ପଚ୍ଚରିଲୁ ଯାହା ॥
ବୋଲୁ ଯେ ବିଷ୍ଣୁର ମହିମା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥
ବେଦ କେମନ୍ତେ ତା ପ୍ରମାଣି ।
କହେ ମହିମା ପରିମାଣି ॥
ବୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରାଣ ମନ ।
ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ପ୍ରମାଣ ॥
ଯେ ରୂପେ ହୋଇବ ପ୍ରବେଶ ।
ତହିଁକି ଦେବ ଉପଦେଶ ॥୨
ବିଧାତା ତହୁଁ ଯେତେ ମୁନି ।
ବେଦରୁ ବ୍ରହ୍ମଭାଗ ଘେନି ॥
ସେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନକୁ ଶ୍ରବଣ ।
ଆଦର କରନ୍ତି ଧାରଣ ॥
ବେଦ ବଚନେ ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ।
ଭବସାଗରୁ ତରେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ବେଦୁଁ ପରମ ଗତି ପାନ୍ତି ।
ଉପନିଷଦ ଭାଗ ଚିନ୍ତି ॥୩
ଶୁଣ ପାଣ୍ଡବ ଚୂଡ଼ାମଣି ।
ଯେମନ୍ତେ ବେଦୁଁ ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ॥
ପୁଣ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ବଦରିକା ।
ଯହିଁ ଗୋବିନ୍ଦ ବେନି ସଖା ॥
ସେ ନର ନାରାୟଣ ରୂପେ ।
ତପ ସାଧନ୍ତି ଜନ ସୁଖେ ॥
ଭାରତ ମଧ୍ୟେ ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ।
ଏହାଙ୍କ ତପ ତାଙ୍କ ହେତୁ ॥
କଳାପ ଗ୍ରାମେ ଯଜ୍ଞ ବାଟେ ।
ମୁନିଏ ଅଛନ୍ତି ନିକଟେ ॥
ତହିଁ ନାରଦ ମହାମୁନି ।
ମିଳିଲେ ବିଷ୍ଣୁଭାବ ଘେନି ॥
ସେ ମୁନି ବିଷ୍ଣୁର ସ୍ୱରୂପ ।
ଜୀବନମୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନଦୀପ ॥
ନିରତେ ଜନ ଉପକାରେ ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁରେ ॥
ବୀଣାଶବଦ କରେ ବାଇ ।
ମିଳିଲେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଶେ ଯାଇ ॥
ଚରଣେ ଦେଇ ବେନି କର ।
ନମିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କୁମର ॥
କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷ ନୃପବର ॥
ବିଷ୍ଣୁ ନାରଦଙ୍କ ସଂବାଦ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ନ ଲାଗେ ପ୍ରମାଦ ॥
ବୋଲେ ନାରଦ ମହାଋଷି ।
ବିଷ୍ଣୁ ଚରଣ ତଳେ ବସି ॥
ନମଇଁ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ତୁମ୍ଭର ଅଭୟ ଚରଣ ॥
ହୃଦୟେ ଅଛି ମୋ ସନ୍ଦେହ ।
ବ୍ରହ୍ମବିଚ୍ଚର ମୋତେ କୁହ ॥
କହନ୍ତି ନାରାୟଣ ଋଷି ।
ନାରଦ ବାକ୍ୟ ପରଶଂସି ॥୪-୮

*ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ**

ଶୁଣ ନାରଦ ଶୁଦ୍ଧଚେତା ।
ଜନଲୋକ ସଂବାଦ କଥା ॥
ବ୍ରହ୍ମା ମନରୁ ଜାତ ହୋଇ ।
ସନକ ଆଦି ଚ୍ଚରିଭାଇ ॥
ଯୋଗସାଧନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ।
ବ୍ରହ୍ମବିଚ୍ଚରେ ସେ ବକତା ॥
ସମାନ ବୁଦ୍ଧି ଚ୍ଚରିଭାଇ ।
ଶ୍ରୋତା ବକତା ହୋଇ ତହିଁ ॥
ତାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ବିଚ୍ଚରଣ ।
ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ପରମ କାରଣ ॥୯
ସେ ବ୍ରହ୍ମବିଚ୍ଚର ସୂଚକେ ।
ତୁମ୍ଭେ ନ ଥିଲ ଜନଲୋକେ ॥
ଅଗାଧ ଜଳେ ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପେ ।
ବିଷ୍ଣୁ ଶୟନ ମହାସର୍ପେ ॥
ଦେଖିବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ ଗଲ ।
ସେ ଘେନି ସେ ଲୋକେ ନ ଥିଲ ॥
ତୁମ୍ଭ ଗଲାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ ।
ଶୁଣିଲି ଜନଲୋକେ ମୁହିଁ ॥୧୦

ନାରଦ ଉବାଚ

ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ନାରାୟଣ ।
ଗହନ ବ୍ରହ୍ମ ବିଚ୍ଚରଣ ॥
ମନ ବଚନେ ନୋହେ ଧରି ।
ବେଦ କି ପାରେ ଅନ୍ତ କରି ॥

* ଏଠାରେ 'ଭଗବାନ' ଶବ୍ଦ ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମସ୍ଥ ନାରାୟଣ ଋଷିଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

ସମାନ ଜ୍ଞାନୀ ଗ୍ରିମୁନି ।
ଶ୍ରୋତା ବକତାଭାବ ଘେନି ॥
ବ୍ରହ୍ମ-ସଂବାଦ କଲେ ଯାହା ।
ଭୋ ପ୍ରଭୁ କହ ମୋତେ ତାହା ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ।
ନାରଦ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ସେ ଗ୍ରି କୁମର ।
ମହାମହିମା ତାହାଙ୍କର ॥
ସନନ୍ଦ ମୁନି ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବ୍ରହ୍ମ ପୁଛିଲେ ତିନିଭାଇ ॥
ମୁନିଏ ବାଲଖିଲ୍ୟା ଆଦି ।
ଅନେକ ଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ ॥
ସନନ୍ଦ କହେ ଶୁଦ୍ଧମନେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ॥୧୧
ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ମୁରାରି ।
ମାୟାର ବଳେ ସୃଷ୍ଟି କରି ॥
ପାଳନ ଧର୍ମରୂପେ କଲା ।
ପୁଣ ପ୍ରଳୟେ ସଂହାରିଲା ॥
ସେ ପୁଣି ନିଜ ତେଜ ଧରି ।
ଜଳ ଶୟନେ ନରହରି ॥
ବିଷ୍ଣୁ ରଜନୀ ପ୍ରକାଶିଲା ।
କେ ଜାଣେ କେତେକାଳ ଗଲା ॥
ପ୍ରବୋଧ[୧] କାଳେ ସେ ପୁରୁଷ ।
ଆଳସ୍ୟେ ଛାଡ଼ିଲା ନିଃଶ୍ୱାସ ॥
ଶୁଭିଲା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବଦ ।
ତହୁଁ ଜନ୍ମିଲେ ତିନି ବେଦ ॥
ଦୁର୍ଗମ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖି ।
ଭୟେ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
ବିଷ୍ଣୁର ତେଜ ସେ ବହନ୍ତି ।
ବିଷ୍ଣୁ ଭେଟିଲେ ଯିବ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଏତେ ବିଗ୍ରର ମନେ ଘେନି ।
ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ବେଦ ତିନି ॥

ମାଗଧେ ରଜନୀର ଅନ୍ତେ ।
ରାଜାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ ॥୧୨,୧୩

ସ୍ତୁତୟ ଊଚୁଃ

ପ୍ରଥମେ 'ଜୟ ଜୟ' ସ୍ତୁତି* ।
ନିର୍ଗୁଣ ନିଗମେ ବୋଲନ୍ତି ॥
ଜୟ ଅଜିତ ଆଦିକନ୍ଦ ।
ନିର୍ଲେପ ପରମ ଆନନ୍ଦ ॥
ଜୟ ମଙ୍ଗଳ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଏ ଜୀବ ତୋର ତହୁଁ ଜାତ ॥
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଗ୍ରି ମୂଳେ ।
ବନ୍ଧନ ବାସନାର ବଳେ ॥
ତୋର ମାୟାରେ ଭ୍ରମ ପାଇ ।
ନାନାଯୋନିରେ ଜାତ ହୋଇ ॥
ଭ୍ରମନ୍ତି ତୋ ଭାବ ନ ପାଇ ।
ତାହାଙ୍କ ମାୟା ଛେଦ ତୁହି ॥
ସେ ମାୟା ପ୍ରକାଶିବୁ କେତେ ।
ଗୁଣ ଯେ ଭଜେ ଦୋଷ ଅର୍ଥେ ॥
ତୁ ଆତ୍ମାଗୁଣେ ନରହରି ।
ଅଷ୍ଟମ ନିଧି ଯୋଗଧାରୀ ॥
ଉପାଧି ଭେଦେ ନୋହୁ ସଙ୍ଗ ।
ସମୁଦ୍ରେ ଯେସନେ ତରଙ୍ଗ ॥
ପରମ ଆତ୍ମା ରୂପେ ବସୁ ।
ଜୀବର ଶକ୍ତି ତୁ ପ୍ରକାଶୁ ॥
ତୋ ମାୟା ତରିବାର ଆଶେ ।
ବୈରାଗ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ସେ ଅଭ୍ୟାସେ ॥
ନାନା ପ୍ରକାରେ ବୁଦ୍ଧି କରି ।
ତୋ ମାୟା ନ ପାରନ୍ତି ତରି ॥
ଏଣୁ ଜୀବର ଘୋର ମାୟା ।
ତୁଟଇ ଯାକୁ କରୁ ଦୟା ॥
ଅନାଦିମାୟା ସୃଷ୍ଟି କାଳେ ।
ତୁ ସେ ମାୟାର ସଙ୍ଗମେଳେ ॥
ଜୀବ ପରମ ରୂପ ଧରି ।
ତୋହର କ୍ରୀଡ଼ା ନରହରି ॥

ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତି ତୋର ମାୟା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ନାଥ ତାହା ॥
ଆଦି ଅନ୍ତ ନାହିଁ ତୋହର ।
ଏ ଘେନି କେ କରୁ ଗୋଚର ॥୧୪
ଦ୍ୱିତୀୟେ 'ବୃହଦୁପଲବ୍ଧ' ।
ଭାବେ ବୋଲନ୍ତି ତିନି ବେଦ ॥
ତୁ ନାଥ ପରମ ଆନନ୍ଦ ।
ସଂସାର ମୂଳ ଆଦିକନ୍ଦ ॥
ତୁ ବୋଲୁ ବେଦ ଯେ ଅନାଦି ।
ସର୍ବ ପାରନ୍ତି ଏ ସମ୍ପାଦି ॥
ବାସବ ଆଦି ଦେବଗଣ ।
ଏ ଦେବେ ଯଜ୍ଞରେ ବରଣ ॥
କର୍ମ କରଣ ଶୁଭାଶୁଭ ।
ମୋକ୍ଷାଦି ଦିଅନ୍ତି ଏ ସର୍ବ ॥
ତହିଁ କି କହିବୁ ତୋ ଆଗେ ।
ପବନ ବଳେ ଜଳବିମ୍ବେ ॥
କରିବା ଯେତେ ଅନୁମାନ ।
ଜଳୁ ସେ ନୁହନ୍ତି ନା ଭିନ୍ନ ॥
ତୁ ସର୍ବମୟ ନିରାକାର ।
ଅଶେଷ ଶେଷ ନାହିଁ ତୋର ॥
ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭୂତ ତୋର ତହୁଁ ।
ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ବିକାର ଯେ ନୋହୁ ॥
ଘଟାଦି ମୃତ୍ତିକା ଯେସନେ ।
ଉଦୟ ଅସ୍ତ ଅନୁମାନେ ॥
ବାସବ ଆଦି ଏ ଜଗତେ ।
ତୋହର ସୃଷ୍ଟିଲା ସମସ୍ତେ ॥
ଏ ଘେନି ଋଷିଗଣ ଯେତେ ।
ମନବଚନ ଦେଇ ତୋତେ ॥
ସମର୍ପି ତୋ ପାଦ କମଳେ ।
ତୋ ମାୟା ନିସ୍ତରିଲେ ହେଳେ ॥
ଦିଗପାଳଙ୍କ ପୂଜା ଘେନି ।
ଯଜ୍ଞେ କି ନ ତରିବେ ମୁନି ॥

---

୧. ପ୍ରବୋଧ—ଜାଗରଣ ।

* ଉକ୍ତ ବେଦସ୍ତୁତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକର ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଭାବେ ଭାଷ୍ୟମୂଳକ ଅନୁବାଦ ହୋଇଛି ଏବଂ ତହିଁର ସଂକେତ ସ୍ୱରୂପ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମ ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ, ସଂପୃକ୍ତ ଶ୍ଳୋକର ଅନୁବାଦ ଆରମ୍ଭରେ ଦିଆଯାଇଛି; ଯଥା—'ଜୟଜୟ', 'ବୃହଦୁପଲବ୍ଧ' ଇତ୍ୟାଦି ।

କାଷ୍ଠ ତୃଣ ଅବା ପାଷାଣ ।
ଏଣେ ଯେ ଗ୍ଳନ୍ତି ଚରଣ ॥
ବାଳକ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଶେ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ଜାଣିଲେ ଭୂମିରେ ସେ ଥାନ୍ତି ॥୧୫
ତୃତୀୟେ 'ଇତି' ବେଦେ ବାଣୀ ।
ଭାବେ ବୋଲନ୍ତି ପରିମାଣି ॥
ତ୍ରି-ଅଧିପତି ତୋର ନାମ ।
କହିବୁଁ ଶୁଣ ସାବଧାନ ॥
ତ୍ରିଗୁଣ ମାୟାଯନ୍ତ୍ର କରି ।
ମୃଗୀ ନଗ୍ରଉ ନରହରି ॥
ଏଣୁ ତୋ ତ୍ରିଅଧିପ ନାମ ।
ଶୁଣ କହିବୁଁ ଗୁଣ ଗ୍ରାମ ॥
ଧାତୁ ଯେ ମୃଗ ଅନ୍ୱେଷଣ ।
ତାହାର ଅର୍ଥିଟି ଭ୍ରମଣ ॥
ସେ ଭ୍ରମ ଅଛି ଯାର ତହିଁ ।
ଏ ଘେନି ମୃଗୀ ସେ ବୋଲାଇ ॥
ଅଶେଷ ଯୋନି ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।
ଜୀବ ଭ୍ରମଇ ଦେହ ବହି ॥
ଏଣୁ ସେ ଜୀବ ମୃଗୀ ନାମ ।
ଯେଣୁ ନିରତେ ତାର ଭ୍ରମ ॥
ତ୍ରିଗୁଣ ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ତମ ।
ଏମନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ଅନୁମାନ ॥
ନାନା ବିଷୟ ବିଦ୍ୟମାନେ ।
ଜୀବ ନାଚଇ ସାବଧାନେ ॥
ଏଣୁ ତ୍ରିଅଧିପ ବୋଲାଉ ।
ଯେ ଯନ୍ତ୍ରେ ଜୀବକୁ ନଗ୍ରଉ ॥
ଏମନ୍ତେ ବେଦ ଅନୁମାନି ।
ପୁଣ ବୋଲନ୍ତି ଭାବ ଘେନି ॥
ସଂସାରେ ସୁପଣ୍ଡିତ ପ୍ରାଣୀ ।
ତୋ ଅନୁମାନେ ତୋତେ ଜାଣି ॥
ତୋ କଥା ଅମୃତ ସାଗର ।
ଅଶେଷ ପାପ ଯହିଁ ଦୂର ॥
ସେ ଜଳେ ମନ ବୁଡ଼ାଇଲେ ।
ନ ଲାଗେ ତାପତ୍ରୟ ଭଲେ ॥
ତୋ ନାମ ମହିମା ଏମନ୍ତ ।
ତୋ ରୂପ କେ କରିବ ଅନ୍ତ ॥

ଯୋଗୀଏ ବସି ଯୋଗାସନେ ।
ଅଖଣ୍ଡାନନ୍ଦ ରୂପ ଧ୍ୟାନେ ॥
ଅନ୍ତଃକରଣେ ତାହା ଧରି ।
ତେଜି କାମାଦି ଷଡ଼ ଅରି ॥
ଗର୍ଭ ଜନ୍ମ ବାଳ କିଶୋର ।
ତରୁଣ ବୃଦ୍ଧ ଦେହାନ୍ତର ॥
ଏ ସପ୍ତଦଶା ଜିଣି କରି ।
ମାୟା ସଂସାର ଯାନ୍ତି ତରି ॥୧୬
'ଦୃତୟ ଇବ' ଏହି ସ୍ତୁତି ।
ଚତୁର୍ଥେ ନିଗମେ ବୋଲନ୍ତି ॥
ଭୋ ନାଥ କମ୍ବୁଚକ୍ରପାଣି ।
ତୋତେ ଯେ ନ ଭଜନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ॥
ଶରୀର ବହି ଏ ଶୟଳେ ।
ପ୍ରାଣ ଧରନ୍ତି ସୁଖ ଭୋଳେ ॥
ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଅକାରଣ ।
ଭୋ ନାଥ ଶୁଣ ନାରାୟଣ ॥
କର୍ମକାରର[୧] ଯନ୍ତ୍ର ବଳେ ।
ଭାତିଏ ଗର୍ଜୁଥାନ୍ତି ଶାଳେ ॥
ଛାଡ଼ିଲେ ନ ଥାଇ ପବନ ।
ତେମନ୍ତ ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ ॥
ମହତ ଅହଙ୍କାର ମନ ।
ଗଗନ ଆବର ପବନ ॥
ଜଳ ଅନଳ ସଙ୍ଗେ ମହୀ ।
ତୋହର ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ମିଳି ।
ତୁ ନାଥ ଜୀବରୂପ ଧରି ॥
ପଞ୍ଚଶରୀରେ ତୋର ବାସ ।
ଯାହାକୁ ବୋଲି ପଞ୍ଚକୋଷ ॥
ଅନ୍ନ ଯେ ପ୍ରାଣ ଆର ମନ ।
ବିଜ୍ଞାନ ଆନନ୍ଦ ଏ ନାମ ॥
ଏ ପଞ୍ଚପୁରେ ତୁ ଯେ ପଶି ।
ଜ୍ୟୋତି ସ୍ୱରୂପ ପରକାଶି ॥
ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ ନୋହୁ ।
ଯେଣୁ ନିର୍ଲେପ ରୂପ ବହୁ ॥
ଏଣୁ ତୋ ଚରଣ କମଳେ ।
ଯେ ନ ଚିନ୍ତନ୍ତି ସୁଖଭୋଳେ ॥

ତୁ ନାଥ ତାହାଙ୍କୁ ଦୁର୍ଲଭ ।
ସେ ପ୍ରାଣୀ ଲଭେ ପରାଭବ ॥୧୭
'ଉଦର' ପଞ୍ଚମରେ ସ୍ତୁତି ।
ବେଦେ ବାସୁଦେବେ ବୋଲନ୍ତି ॥
ଶୁଣ ହେ ପରମ କାରଣ ।
ଋଷିଙ୍କ ମାର୍ଗ ବିଗ୍ରରଣ ॥
ସ୍ଥୂଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତୋତେ ଚିନ୍ତି ।
ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ୱରୂପ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶୁଣି ।
ଉଦରେ ବ୍ରହ୍ମ ପରିମାଣି ॥
କୁମ୍ଭକ କର୍ମେ ବାୟୁ ପୂରି ।
ନାଭିଚକ୍ରକୁ ଧ୍ୟାନ କରି ॥
ଉଦର ଚକ୍ରେ ଦୃଷ୍ଟିସ୍ଥିରେ ।
ଚିନ୍ତନ୍ତି ପବନ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଚକ୍ର ପବନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରେଣୁ ।
ନୟନେ ଆଚ୍ଛାଦଇ ତେଣୁ ॥
ତାହାକୁ ଅନ୍ଧ ବୋଲି ଜାଣି ।
ସେ ତୋତେ କାହିଁ ପରିମାଣି ॥
ସେ ନାଭିଚକ୍ର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତେ ।
ଦଶ ଅଙ୍ଗୁଳି ପରିମିତେ ॥
ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱିସପ୍ତତି ।
ନାଡ଼ୀଏ ଅଧଃ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଛନ୍ତି ॥
ଏହାଙ୍କ ଦେହେ ପ୍ରାଣ ବହେ ।
ଦେହ ଆବୋରି ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟେ ॥
ସେ ନାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ମୂଳ ।
ନାମ ତା ହୃଦୟ କମଳ ॥
ଅରୁଣ ବଂଶେ ଯେତେ ମୁନି ।
ତାହାଙ୍କ ଗୁରୁ ଶିକ୍ଷା ଘେନି ॥
ସେ ତୋତେ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଚିନ୍ତି ।
ହୃଦୟେ ଧ୍ୟାନ ସେ କରନ୍ତି ॥
ଭୋ ନାଥ ସୂକ୍ଷ୍ମର ମହିମା ।
ଆମ୍ଭେ କହିବୁ ଗୁଣ ସୀମା ॥
ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶସ୍ତ୍ରରେ ବାଳ ଅଗ୍ର ।
ଚିରି କରିବା ଦଶଭାଗ ॥
ତାହାକୁ ପୁଣି ସହସ୍ରକେ ।
ଚିରି ଗଣିମା ଏକେ ଏକେ ॥

୧. କର୍ମକାର—କମାର ।

ତହିଁର ଏକ ଭାଗ ସମ ।
ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୋଲାଇ ତାର ନାମ ॥
ତହିଁ ଯାହାର ମନ ରହେ ।
ତା ତହୁଁ ଅଧିକ ବୋଲାଏ ॥
ଏ ଦୁଇ ଚକ୍ର ଭେଦ କଲେ ।
ସୁଷୁମ୍ନା ରନ୍ଧ୍ରେ ଯୋଗବଳେ ॥
ମୃଣାଳସୂତ୍ର ରନ୍ଧ୍ର ପଥେ ।
ମନ ପବନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତେ ॥
ଶିର କମଳେ ଯେବେ ମିଶେ ।
ତୋ ରୂପ ତାହାକୁ ପ୍ରକାଶେ ॥
ଛାଡ଼ଇ ଭବ ଭୟ ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ସେ ଯମ ମୁଖେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି ॥୧୮
'ସ୍ୱକୃତ ବିଚିତ୍ର' ଷଷ୍ଟମ ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଗୁଣଗ୍ରାମ ॥
ତୋର ସର୍ଜିଲା ନାନା ଯୋନି ।
ତୁ ତହିଁ ଜୀବ ରୂପ ଘେନି ॥
ବାସନା ବଳେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ।
ଏଣୁଟି ତୋ ରୂପ ପ୍ରପଞ୍ଚ ॥
ଅଣୁ ପ୍ରମାଣୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥୂଳେ ।
ରୂପ ପ୍ରକାଶୁ ମାୟା ବଳେ ॥
କାଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣେ ଅଗ୍ନି ଯେହ୍ନେ ।
ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକାଶେ ସ୍ଥୂଳ ଶୂନ୍ୟେ ॥
ଏ ନାନା ଜ୍ୟୋତି ଯେତେବେଳେ ।
ବିନାଶ ହୋନ୍ତି କର୍ମ ବଳେ ॥
ତୁ ଏକା ରହୁ ଅବସାନେ ।
ଘଟ ବିନାଶେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ॥
ଏମନ୍ତ କରି ଅନୁମାନ ।
ଯାର ପ୍ରକାଶେ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ଚେତନ ସତ୍ୟ ଅନାକାର ।
ସେ ତୋତେ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରହ ॥
ତୋର ବିହାର ଆତ୍ମସୁଖେ ।
ପ୍ରକାଶ ଇହ ପରଲୋକେ ॥
ମିଥ୍ୟା ପ୍ରକାଶ ଏହା ଜାଣି ।
ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପ ପରିମାଣି ॥
ଏ ସବୁ ଛାଡ଼ି ତୋ ଶରଣେ ।
ପଶନ୍ତି ଅଭୟ ଚରଣେ ॥

ତୋ ରୂପ ଏକରସେ ରସି ।
ପରମ କ୍ଷେମ ଧାମେ ପଶି ॥୧୯
'ସ୍ୱକୃତ' ସ୍ତୁତି ସପତମେ ।
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ନିଗମେ ॥
ଅନନ୍ତ ପ୍ରଭୁ ହେ ଅଚ୍ୟୁତ ।
ତୋର ସର୍ଜିଲା ଏ ଜଗତ ॥
ମାୟାରେ ଭିଆଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ।
ଅଶେଷ ରୂପେ କରୁ ପିଣ୍ଡ ॥
ପୁଣି ଏ ପ୍ରପଞ୍ଚ ପ୍ରକାଶ ।
ବାସନା ଅନ୍ତେ ହୋଇ ନାଶ ॥
କର୍ମ ନ ଥିଲେ ଜୀବ କାହୁଁ ।
ତୁହି ସେ ସର୍ବଶେଷେ ରହୁ ॥
ପ୍ରାଣୀର ବାହ୍ୟ ଅନ୍ତେ ଥାଉ ।
ସ୍ୱଭାବେ ପଞ୍ଚକୋଷ ବହୁ ॥
ଘଟକୁ ଥୋଇ ଯେହ୍ନେ ନୀରେ ।
ପୂରଇ ଭିତର ବାହାରେ ॥
ଅଶେଷ ଦେହେ ନାରାୟଣ ।
ଏ ପିଣ୍ଡ ତୋହର ଭିଆଣ ॥
ଏ ପିଣ୍ଡ ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।
ତୋ ତହୁଁ କେ ଅଛି ଅପରେ ॥
ସ୍ୱକର୍ମେ ଯେତେ ଦେହ ଜାତ ।
ତୋ ଅଂଶ ତାର ମଧ୍ୟଗତ ॥
କର୍ମରେ ଯେ ଫଳ ଉପୁଜେ ।
ତୋ ଅଂଶ ଦେହମଧ୍ୟେ ଭୁଞ୍ଜେ ॥
ଜୀବର ଏହି ଗତି ଜାଣି ।
ତୋ ପାଦେ ଭଜନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାଣୀ ॥
ଜୀବର ବଳ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାୟେ ।
ସକଳ ଶକ୍ତି ତୋର ପାୟେ ॥
ତେଣୁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ।
ତୋ ପାଦ ସେବେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ॥
ବେଦରୁ ଯେତେ କର୍ମଫଳେ ।
ସେ ଥାଇ ତୋ ଚରଣ ତଳେ ॥
ଏଣୁ ତୋ ପାଦେ ଯାର ଆଶ ।
ନ ଲାଗେ ଭବବନ୍ଧ ପ୍ରାସ ॥୨୦
ବେଦଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଯେ ଅଷ୍ଟମ ।
ବୋଲନ୍ତି ଯେ 'ଦୁରବଗମ' ॥

କେହି ତା ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଜାଣଇ ।
ତାହା ତୁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ॥
ନାନା ଯୋନିରେ ଧରୁ ରୂପ ।
ବାହାର ଭିତରେ ତୁ ଏକ ॥
ଅମୃତସିନ୍ଧୁ ତୋର ନାମ ।
ଅବଗାହନେ ନାଶେ ଭ୍ରମ ॥
ପରମଜ୍ଞାନୀ ତାହା ଜାଣି ।
ତୋ ନାମ-ଜଳେ ପରିମାଣି ॥
ନିରତେ ଅବଗାହ କରି ।
ଶ୍ରମ ଛାଡ଼ଇ ନାମ ଧରି ॥
ସଂସାର ମତେ ବେଦ ଧର୍ମ ।
ସାଧି ଲଭନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଶ୍ରମ ॥
ତୋ ନାମ-ସୁଧାଜଳେ ବୁଡ଼ି ।
ଜ୍ଞାନ ସାଧନା ଶ୍ରମ ଛାଡ଼ି ॥
ମୋକ୍ଷକୁ ନ କରି ସେ ଇଚ୍ଛା ।
ତୋ ନାମ ତତ୍ତ୍ୱେ କରି ଦୀକ୍ଷା ॥
ତୋ ନାମ ସ୍ୱର୍ଗ ଅପବର୍ଗ ।
ଏଣୁ ହୁଡ଼ିଲେ ଜ୍ଞାନମାର୍ଗ ॥
ଭକ୍ତିରେ ତୋ ନାମ ଆବୋରି ।
ବେଗେ ତରିଲେ ଭବବାରି ॥
ତୋ ନାମ-ସୁଧା ସିନ୍ଧୁଜଳେ ।
ହଂସର ପ୍ରାୟ ଜ୍ଞାନୀ ଭୋଳେ ॥
ବୁଡ଼ି ଉଠନ୍ତି ପୁଣ ପୁଣି ।
ତୋ ନାମ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ଭଣି ॥
ନିତ୍ୟେ ସୁମରି ତୋ ଚରଣ ।
ତାହାଙ୍କୁ ନ ଲାଗେ ମରଣ ॥
ସଂସାର ଛାଡ଼ି ସୁଖଭୋଳେ ।
ଯେ ଥାଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମେଳେ ॥
ତୋତେ ଜାଣନ୍ତି ସତସଙ୍ଗେ ।
ନ ଲାଗେ ଭବଦୁଃଖ ଅଙ୍ଗେ ॥୨୧
'ତ୍ୱଦନୁପଥ' ଯେ ନବମେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ନିଗମେ ॥
ଶୁଣ ହେ କମଳାର ବର ।
ଯେତେ ଏ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଶରୀର ॥
ତୋହର ଅନୁପଥ ଏହି ।
ଯେଣୁ ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ତୁହି ॥

ଜୀବ ପରମ ରୂପ ଧରି ।
ତୋ ଭୋଗ କ୍ରୀଡ଼ା ଅନୁସରି ॥
ଏଣୁ ତୋ ଅନୁପଥ ଏହି ।
କୁଳାୟ[1] ନାମ ଏ ବୋଲାଇ ॥
ତୋତେ ନ ଭଜେ ସୁଖଭୋଳେ ।
ବାଳକ ଯେହ୍ନେ ମାତା କୋଳେ ॥
ମାତାର ପ୍ରାୟ ହିତ ତୁହି ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ତୋତେ ନ ଜାଣଇ ॥
ତୁ ଆତ୍ମା ହିତ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ।
ନିର୍ବାଣଦାତା ସୁଖସିନ୍ଧୁ ॥
ଏ ବିପରୀତ କିବା କହି ।
ଦେହ ଘେନିଣ ଭ୍ରମେ ମହୀ ॥
ଦେହକୁ ମଣିଥାଇ ସତ୍ୟ ।
ଅନିତ୍ୟ ଜଳବିମ୍ବବତ ॥
ଏଣେ ଯାହାର ପ୍ରୀତି ହୋଇ ।
ଅସାଧୁଜନ ମଧ୍ୟେ ସେହି ॥
ଉତ୍ତମ ନାବ ଥାଉଁ କୂଳେ ।
ସେ ଯେ ନ ତରେ ଭବଜଳେ ॥
କୁଦେହ ଘେନି ଭବେ ଭ୍ରମି ।
ଜନ୍ମ ମରଣେ ପଥଶ୍ରମୀ ॥
ତାହାକୁ ବୋଲି ଆତ୍ମହନ[2] ।
ନିଷ୍ଫଳ ତାହାଙ୍କ ଜୀବନ ॥୨୨
'ନିଭୃତ ମରୁତ୍' ଦଶ ସ୍ତୁତି ।
ନିଗମେ ନିର୍ଭରେ ବୋଲନ୍ତି ॥
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୋଗେ ମୁନିଜନେ ।
ବସି ନିର୍ଜନ ଘୋର ବନେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ କରି ବନ୍ଦୀ ।
ମନ ପବନ ହୃଦେ ଛନ୍ଦି ॥
ଯାହା ଲଭିବା ଅର୍ଥେ ଚିତ୍ତେ ।
ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ଅବିରତେ ॥
ଯେ ତୋତେ ଶତ୍ରୁପଣେ ଚିନ୍ତି ।
ସେ ପୁଣି ତୋ ଦେହେ ପଶନ୍ତି ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋର ଯେତେ ଗୁଣ ।
ଆଉ କହିବୁଁ କିଛି ଶୁଣ ॥
ଗୋପନଗରେ ନାରୀଜନେ ।
କୁବୁଜୀ ଆଦି ମଧୁବନେ ॥

ସେ ତୋର ପରିଗ୍ରହ ହୋଇ ।
ଚୁମ୍ବନ ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଇ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋର ବେନି କର ।
ଭୁଜଙ୍ଗଇନ୍ଦ୍ର ପଟାନ୍ତର ॥
ସେ ଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଇ ।
ମନ ବଚନ ତୋତେ ଦେଇ ॥
କାମିନୀ ରୂପେ ଭାବଭୋଳେ ।
ସେ ତୋତେ ପୂଜିଲେ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଆମ୍ଭେ ସକଳ ବେଦବୃନ୍ଦେ ।
ଭାବେ ପଶିବୁଁ ସେହି ପାଦେ ॥
ଯେଣୁ ତୋ ରିପୁ ମିତ୍ର ନାହିଁ ।
ଏ ଘେନି ସମଦର୍ଶୀ ତୁହି ॥
ପ୍ରପଞ୍ଚେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଯୋନି ।
ତୁ ବହୁ ଲୀଳାଭାବ ଘେନି ॥
ଏ ଯେ ତୋହର ପଦ୍ମପାଦ ।
ସ୍ରବଇ ସୁଧା ମକରନ୍ଦ ॥
ସେ ପାଦେ ଆମ୍ଭ ବୁଦ୍ଧି ମତି ।
ପ୍ରେମଭକ୍ତିରେ ଭଜୁ ନିତି ॥୨୩
'କ ଇହ' ଏକାଦଶୀ ବାଣୀ ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ପରିମାଣି ॥
ତୁ ନାଥ କରୁଣା ଜଳଧି ।
ସର୍ବ ବିଷୟ ପୂର୍ବସିଦ୍ଧି ॥
ତୋ ତହୁଁ ସୃଷ୍ଟି ଆଦିକାଳେ ।
ପ୍ରାଣୀ ଉପୁଜେ ମାୟାବଳେ ॥
ଉପୁଜି ପ୍ରଳୟ ହୁଅନ୍ତି ।
ଏ ଘେନି ତୋତେ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତୋହର ନାହିଁ ମୋହ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।
ଏଣୁ ବୋଲାଉ ଆଦିକନ୍ଦ ॥
ବିଧାତା ଜାତ ତୋର ତହୁଁ ।
ନିଗମ ଜାତ ଯାର ଦେହୁଁ ॥
ତୋ ତହୁଁ ଦୁଇ ଦେବେ ଜାତ ।
ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଧିଦୈବତ ॥
ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟିରେ ଜାତ ଯେତେ ।
ଏ ଘେନି କେ ଜାଣିବ ତୋତେ ॥
ତୋହର ଆଶ୍ରୟେ ଜଗତ ।
ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ ତୋର ମତ ॥

ସୃଷ୍ଟି ସଂହାରି ଯୋଗବଳେ ।
ଶୟନ କରୁ ମହାଜଳେ ॥
ସେ କାଳେ ପ୍ରାଣୀ ଯେବେ ଥାନ୍ତେ ।
ତୋ ରୂପ ନୟନେ ଦେଖନ୍ତେ ॥
ଅବନୀ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତ ।
ମହତ ଆଦି ତିନି ତତ୍ତ୍ୱ ॥
ଅସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଏ ବୋଲାନ୍ତି ।
ଏ କାହୁଁ ତୋ ରୂପ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତୋର ମହିମା ଜ୍ଞାନୀଜନେ ।
ଦୁର୍ଲଭ ଗଗନ ଯେସନେ ॥
ବ୍ରହ୍ମ ବିଗ୍ରହି ଶାସ୍ତ୍ରଭାବେ ।
ବେଦ ବିଗ୍ରହି ତୋର ଲାଭେ ॥
ସକଳେ ଯାନ୍ତି ଉପହାସେ ।
ଭକତ ରହେ ତୋର ପାଶେ ॥୨୪
'ଜନିମସତ' ଏ ଦ୍ୱାଦଶ ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ହରି ଯଶ ॥
ବଇଶେଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରପଥ ।
ତୋତେ ବିଗ୍ରହେ ନାମମାତ୍ର ॥
ବିନାଶ ଏକବିଂଶ ଦୁଃଖ ।
ମୋକ୍ଷ ବୋଲନ୍ତି ନୈୟାୟିକ ॥
ସତ ଅସତ ମାର୍ଗେ ଚିନ୍ତି ।
ମିଥ୍ୟା ଏ ଜଗତ ବୋଲନ୍ତି ॥
ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ବିଦ୍ୟମାନ ସତ୍ୟ ।
ବିଗ୍ରହେ ପାତଞ୍ଜଳି ମତ ॥
ସାଂଖ୍ୟଯୋଗୀଙ୍କ ବିଗ୍ରହଣା ।
ଜଗତ ଆତ୍ମକଳପଣା ॥
କର୍ମ ବେଭାର ମୀମାଂସକେ ।
ଜଗତ ସତ୍ୟ ତାଙ୍କ ଲେଖେ ॥
ଏ ଭ୍ରାନ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ରମାର୍ଗେ ଭ୍ରମି ।
ବିବାଦେ ହୋନ୍ତି ପଥଶ୍ରମୀ ॥
କାହୁଁ ଜାଣିବେ ନିଜ ବ୍ରହ୍ମେ ।
ଭ୍ରମେ ଭ୍ରମନ୍ତି ବହୁ ଶ୍ରମେ ॥
ଯେଣୁ ଏ ଜୀବ ଗୁଣମଧ୍ୟେ ।
ଏଣୁ ବିଗ୍ରହଭେଦ ରହେ ॥
ଅଜ୍ଞାନେ ତୋ ଭେଦ ବିଗ୍ରହି ।
ତୁ ସଙ୍ଗୀ ନୋହୁନା କାହାରି ॥୨୫

୧. କୁଳାୟ—ଶରୀର । ୨. ଆତ୍ମହନ—ଆତ୍ମଘାତୀ ।

'ସଦିବମନଃ' ତ୍ରୟୋଦଶେ ।
ଶ୍ରୁତି ବୋଲନ୍ତି ହୃଷୀକେଶେ ॥
ପ୍ରପଞ୍ଚ ତ୍ରିଗୁଣେ ଜଗତ ।
ଜାଣିଲେ ନିଶ୍ଚେ ନୋହେ ସତ୍ୟ ॥
ମନ ବିଳାସ ମାତ୍ର ଏହି ।
ଅସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଆଭାସଇ ॥
ତୁ ଏଥେ ଅଧିପତି ଯେଣୁ ।
ଆଭାସେ ସତ୍ୟ ପ୍ରାୟ ତେଣୁ ॥
ଅସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ।
ଛାୟା ଦର୍ପଣେ ଯେହ୍ନେ ଦିଶେ ॥
ଜୀବର ଜନ୍ମ ତୋର ତହିଁ ।
ବ୍ୟାପିଛୁ ଜଗତକୁ ମୋହି ॥
କାରଣୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ ନୋହେ ଭିନ୍ନ ।
ଶୁଣ କହିବା ଅନୁମାନ ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣେ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାର ପଡ଼େ ।
କୁଣ୍ଡଳ ଆଦି କମ ଗଢ଼େ ॥
ପୁଣି ଅନଳେ ପାକ କଲେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏକଠୁଲେ ॥
ନାମ ବିକାର ନାଶ ଯାନ୍ତି ।
ଏଣୁ ଜଗତେ ଭେଦ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ଏ ଘେନି ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁମାନ ।
ତୋ ତହୁଁ ସୃଷ୍ଟି ନୋହେ ଭିନ୍ନ ॥୨୬
ଚତୁରଦଶେ 'ତବ ପରି' ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହରି ॥
ଯେଣୁ ତୋ ସର୍ବଭୂତେ ବାସ ।
ଏ ଘେନି ପ୍ରାଣୀ ତୋ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ଏହା ଯେ ଜାଣି ତୋତେ ଭାବେ ।
ନ ପଡ଼େ ମୋହ ପରାଭବେ ॥
ଚରଣ ମୃତ୍ୟୁ ଶିରେ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ପରମପଦେ ସେ ପଶନ୍ତି ॥
ତୋ ଭାବ ନ ଜାଣନ୍ତି ଯେହୁ ।
ତରିବେ ଭବସିନ୍ଧୁ କାହୁଁ ॥
ପଣ୍ଡିତପଣେ ଶାସ୍ତ୍ରବାଦେ ।
ଭାବ ନ କରି ତୋର ପାଦେ ॥
ସ୍ୱକର୍ମ ପାଶେ ପାଦ ଛନ୍ଦି ।
ବେଦ ବଚନେ ହୋନ୍ତି ବନ୍ଦୀ ॥

ପଶୁପାଳଙ୍କ ଘରେ ଯେହ୍ନେ ।
ବନ୍ଧନେ ଥାନ୍ତି ପଶୁମାନେ ॥
ତେସନ ଏ ଭବବନ୍ଧନେ ।
ଜୀବ ବନ୍ଦୀ ବେଦବଚନେ ॥
ଏଣୁ ସଂସାରେ ଯେତେ ଜନ୍ତୁ ।
ତୋ ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କ ବନ୍ଦୀ ହେତୁ ॥
ଏ ଘେନି ତୋ ପାଦକମଳେ ।
ଯେ ଭାବ କରେ ପ୍ରୀତି ଭୋଳେ ॥
ସଂସାର ତାରି ସେ ତରନ୍ତି ।
ମରଣେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥
ତୋତେ ନ ଜାଣି ଧର୍ମ ଚିନ୍ତି ।
ଯଜ୍ଞ ବ୍ରତ ତୀର୍ଥେ ଭ୍ରମନ୍ତି ॥
ଆତ୍ମାକୁ ନିସ୍ତାରି ନ ପାରେ ।
ତା ବୋଲେ ସଂସାର କି ତରେ ॥
ତୋର ବିମୁଖ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଭ୍ରମି ।
ଜନ୍ମ ମରଣେ ପଥଶ୍ରମୀ ॥୨୭
'ଦ୍ୱମକରଣ' ପଞ୍ଚଦଶେ ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଉପଦେଶେ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋହର ଜଗତେ ।
କର୍ମ କରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଯେତେ ॥
ତୁ ତାହା ନ କରୁ ଗ୍ରହଣ ।
ଏଣୁ ତୋ ନାମ ଅକାରଣ ॥
କର୍ମ କରଣ ତୋର ନାହିଁ ।
ସ୍ୱଭାବେ ନିରଞ୍ଜନ ତୁହି ॥
ତଥାପି ସର୍ବ ଜନ୍ତୁ ଦେହେ ।
ତୋ ଅଂଶ ଅଛି ଜୀବ ପ୍ରାୟେ ॥
ପ୍ରାଣୀର ରସନା ଲୋଚନ ।
ଶ୍ରବଣ ନାସା ଚର୍ମ ଘେନ ॥
ଜ୍ଞାନଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏ ବୋଲାନ୍ତି ।
ମନର ସଙ୍ଗେ ବିହରନ୍ତି ॥
ପାଦ ବଚନ ଭୁଜ ଲିଙ୍ଗ ।
ମୂଳ-କମଳଦ୍ୱାର ସଙ୍ଗ ॥
କର୍ମଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏ ବୋଲାନ୍ତି ।
କର୍ମକରଣେ ଥାନ୍ତି ନିତି ॥
ଅଗ୍ନି ବାସବ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ।
ମିତ୍ରାବରୁଣ ପ୍ରଜାନାଥ ॥

ଏ ପଞ୍ଚଦେବ ବସି ରଥେ ।
ତୋତେ ସେବନ୍ତି ଅବିରତେ ॥
ତୁ ନାଥ ଭୂତ ଆତ୍ମା ଦେହୀ ।
ଏହାଙ୍କ ଶକ୍ତି ବହୁ ତୁହି ॥
ବାସବ ଆଦି ଦେବଧାମ ।
ବହନ୍ତି ଅନିମିଷ ନାମ ॥
ବିଧାତା ଆଦି ସର୍ବଦେବା ।
ତୋର ଚରଣେ ତାଙ୍କ ସେବା ॥
ମାନବେ ତାହାଙ୍କୁ ସେବନ୍ତି ।
ତାହାଙ୍କ ବଳି ସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ॥
ଅଜର ଅମର ନିର୍ଭୟେ ।
ତଥାପି ତୋର ପଦ୍ମପାୟେ ॥
ପୂଜନ୍ତି ଅତି ଭୟ ମନେ ।
ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳପତି ଯେହ୍ନେ ॥
ପ୍ରଜାଙ୍କ ତହୁଁ କର ନ୍ୟନ୍ତି ।
ମହାରାଜାରେ ସେ ଦିଅନ୍ତି ॥
ଅଧିକ ଧନ ମାନ ଦ୍ୟନ୍ତି ।
ନିରତେ ଚରଣେ ଖଟନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତେ ଦେବେ ତୋର ପାଶେ ।
ଖଟନ୍ତି ଭକତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥୨୮
ଷୋଡ଼ଶ ସ୍ତୁତି 'ସ୍ଥିରଚର' ।
ଶୁଣ ହେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଠାକୁର ॥
ତୋହର କ୍ରୀଡ଼ା ନାନାରଙ୍ଗେ ।
ଇଚ୍ଛାରେ ମାୟା ଘେନି ସଙ୍ଗେ ॥
ଦର୍ପଣ ଘେନି ଯେହ୍ନେ ହସ୍ତ ।
ଗ୍ରହିଁଲେ ଛାୟା ହୋଏ ଜାତ ॥
ସ୍ଥାବର ଚର ଏ ଜଗତ ।
ତୋ ତହିଁ ହୋନ୍ତି ସେହିମତ ॥
ତୁ ପୁଣି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଥାଉ ।
କର୍ମକରଣେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ ॥
ସେ କର୍ମଫଳେ ନୋହୁ ସଙ୍ଗ ।
ଦର୍ପଣେ ଯେହ୍ନେ ଛାୟା ଅଙ୍ଗ ॥
ଦେହ ବେଭାର କରୁଥାଇ ।
ଯେହ୍ନେ ସେ ତାକୁ ନ ଲାଗଇ ॥
ମାୟାକୁ ଥାଉ ଅତି ଦୂରେ ।
ଆଦିତ୍ୟ ଯେସନେ ଅମ୍ବରେ ॥

ମାୟା ବିସ୍ତାରି ମାୟାକାରୀ ।
ଯେହ୍ନେ ସଂସାର ମନ ହରି ॥
ମୋହନ କରେ ସଂସାରକୁ ।
ସେ ଯେହ୍ନେ ନ ଲାଗେ ତାହାକୁ ॥
ଏମନ୍ତ ତୋହର ମହିମା ।
କେ ଜାଣିପାରେ ଗୁଣ ସୀମା ॥
ଜଗତେ ହେଉ ସାକ୍ଷୀରୂପ ।
ମନ୍ଦିରେ ଯେସନେ ପ୍ରଦୀପ ॥
ଏ ସର୍ବଜୀବ କ୍ରୀଡ଼ା ଅନ୍ତେ ।
ପଶନ୍ତି ତୋର ଗର୍ଭଗତେ ॥
ପୁଣି ଯେମନ୍ତେ ଜାତ ହୋନ୍ତି ।
ଶୁଣ କହିବା ତାଙ୍କ ଗତି ॥
ଦେହକୁ ପାଇ ମାୟାଗ୍ରସ୍ତେ ।
କର୍ମ କରନ୍ତି ଅବିରତେ ॥
ତେଣୁ ସେ ଜନ୍ମ ମୃତ ହୋନ୍ତି ।
ବାସନାରଙ୍କୁ ବନ୍ଧେ ଥାନ୍ତି ॥
କର୍ମ ତାହାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକାଳେ ।
ଧରଇ ନିଜ ବାହୁବଳେ ॥
ଅଶେଷ ଯୋନି ମଧ୍ୟେ ଭରି ।
ବିହରେ ନାନାରୂପ ଧରି ॥
ଦେହକୁ ଧରି କର୍ମବଳେ ।
ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଦୁଃଖସୁଖ ଫଳେ ॥
ତୋ ଦେହେ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଜଗତେ ।
ମିଳନ୍ତି କର୍ମର ଆୟତ୍ତେ ॥
ତୋହର ରିପୁ ମିତ୍ର ନାହିଁ ।
ଏ ଘେନି କର୍ମ ନ ଲାଗଇ ॥
କର୍ମେ ଏ ପ୍ରପଞ୍ଚ ଜଗତ ।
ଏହାର ଫଳ ବିପରୀତ ॥
ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟାଧିବନ୍ତ ।
ଥୋକାଏ ସୁଖୀ ଧନବନ୍ତ ॥
ଏ ଦୁଃଖସୁଖ ତୋର ନାହିଁ ।
କର୍ମକରତା ସେ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥
ଗଗନେ ଯେତେ ଦିଗ ପୂରି ।
ଶୂନ୍ୟ ରୂପେ ସର୍ବ ଆବୋରି ॥
ଏଣୁ ନ ଜାଣେ ତୋତେ ପ୍ରାଣୀ ।
ମନ ବଚନେ ପରିମାଣି ॥୨୯

'ଅପରିମିତା' ସପ୍ତଦଶ ।
ବେଦେ କହନ୍ତି ଜ୍ଞାନରସ ॥
ନାନା ଯୋନିରେ ଜୀବ ଯେତେ ।
ଅନନ୍ତ ହୋନ୍ତି ଅପ୍ରମିତେ ॥
କର୍ମ ସରିଲେ ପୁଣ ଯାନ୍ତି ।
ଏଣୁ ଏ ଅଧ୍ରୁବ ବୋଲାନ୍ତି ॥
ତୋ ତହୁଁ ଯେବେ ଏ ନୁହନ୍ତି ।
ଇଚ୍ଛାରେ ସର୍ବ ଆବୋରନ୍ତି ॥
ଏହାଙ୍କ ଦଣ୍ଡକ ତୁ ଯେବେ ।
ତୋ ତହୁଁ ଦଣ୍ଡ କେ ପାଇବେ ॥
ଏମନ୍ତେ ନ ଘଟେ ବିଗ୍ରହ ।
ସକଳ ଜୀବ ତୋ ଶରୀର ॥
ତୁ ଥାଉ ଏହାଙ୍କ ଜୀବନେ ।
ଅନଳ କାଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ଯେହ୍ନେ ॥
ତୋତେ ଜାଣଇ ଯେବା କହେ ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ମିଥ୍ୟାଭାବ ବହେ ॥
ଉପାଧି ଏ ଲିଙ୍ଗଶରୀର ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ହୋଏ ତାର ॥
ତା ମଲେ ନ ମରେ ଜୀବନ ।
ଘଟ ନାଶେ ଯେହ୍ନେ ଗଗନ ॥
ତେଣୁ ତୋ ଅଂଶ ଏହି ଜୀବ ।
ସେ କାହୁଁ ତୋତେ ବା ଜାଣିବ ॥୩୦

ଅଷ୍ଟାଦଶରେ 'ନ ଘଟତ' ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ ॥
ପୁରୁଷ ପ୍ରକୃତି ଏ ବେନି ।
ଜଗତ ପିଅର ଜନନୀ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅଜ ନାମ ବହି ।
ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଯେଣୁ ନାହିଁ ॥
କେବେହେଁ ନୁହନ୍ତି ଏ ଭିନ୍ନ ।
ଏଣୁ ନ ଘଟେ ଅନୁମାନ ॥
ଏହାଙ୍କ ତହୁଁ ଜାତ ଜୀବ ।
ଜଳୁଁ ଯେସନେ ଜଳବିମ୍ବ ॥
ନିଶ୍ଚଳ ଜଳ ବାୟୁ ଯୋଗେ ।
ଯେମନ୍ତେ ଉଚ୍ଛୁଳେ ତରଙ୍ଗେ ॥
ବେନି ତରଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗଘାତେ ।
ବିମ୍ବ ଉପୁଜନ୍ତି ଯେମନ୍ତେ ॥
ଜଳ ପବନେ ସେ ନ ଥାନ୍ତି ।
ବେନି ସଂଯୋଗେ ଜାତ ହୋନ୍ତି ॥
ବିବିଧ ନାମରୂପ ବହି ।
କ୍ରୀଡ଼ନ୍ତି ଜଳମଧ୍ୟେ ଥାଇ ॥
କର୍ମର ଅନ୍ତେ ତୋ ଶରୀରେ ।
ପଶନ୍ତି ଯେମନ୍ତ ବେଭାରେ ॥
ସକଳ ନଦୀଜଳ ବେଗେ ।
ଯେସନେ ପଶନ୍ତି ଅର୍ଣ୍ଣବେ ॥
ମଧୁକରଙ୍କ ପୁଷ୍ପରସେ ।
ଯେହ୍ନେ ଅଶେଷ ରସ ବସେ ॥୩୧

ଊନବିଂଶତି 'ନୃଷୁ ତବ' ।
ବେଦେ କହନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁଭାବ ॥
ତୋ ମାୟାଭ୍ରମ ଜୀବଦେହେ ।
ତେଣୁ ଅଜ୍ଞାନେ ଥାନ୍ତି ମୋହେ ॥
ଏଣୁ ପଣ୍ଡିତେ ଏହା ଜାଣି ।
ତୋ ଭାବ ମନେ ପରିମାଣି ॥
ତୋ ପଦ୍ମପାଦ ରସ ଲୋଭେ ।
ପଶିଲେ ଅନୁଗତ ଭାବେ ॥
ତୋ ପାଦେ ଶରଣ ଯେ ପ୍ରାଣୀ ।
ତରନ୍ତି ଭବ ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନାହିଁ କାଳ ଡର ।
ତୋ ପାଦପଦ୍ମେ ଆଶା ଯାର ॥
ତ୍ରିନେମି କାଳ ତୋ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ ।
ରୂପ ଅରୂପ ଯାର ଅଙ୍ଗ ॥
ହିମ ଶୀତଳ ଘର୍ମ ବୃଷ୍ଟି ।
ଏ ଆଦି ଯେତେ ନାନା ରିଷ୍ଟି ॥
ତାହାକୁ ନ ଲାଗନ୍ତି କେହି ।
ତୋ ନାମ ହୃଦେ ଯାର ଥାଇ ॥୩୨

'ବିଜିତହୃଷୀକ' ବିଂଶତି ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ସ୍ତୁତି ॥
ମୁନିଏ ଯୋଗାଭ୍ୟାସେ ସାଧି ।
ମନ ପବନ ହୃଦେ ରୁନ୍ଧି ॥
ଯେତେ କରନ୍ତି ସେ ଉପାୟେ ।
ମନ ତୁରଗ ସ୍ଥିର ନୋହେ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅଦମ୍ୟ ସେ ଯେଣୁ ।
ରୁନ୍ଧି ନ ପାରେ ପ୍ରାଣୀ ତେଣୁ ॥

ନାନା ପ୍ରକାରେ ଖେଦ ପାଇ ।
ମନ ନ ପାରନ୍ତି ରୁହାଇ ॥
ଗୁରୁ ସହାୟ ସେ ନ କରି ।
ସାଧନା ଶ୍ରମେ ଯାନ୍ତି ମରି ॥
ବୋଇତେ ବସି ବଣିଜାରେ ।
ଯେମନ୍ତେ ଭାସନ୍ତି ସାଗରେ ॥
ନାନା ପ୍ରକାରେ ବାହୁଥାନ୍ତି ।
କେବେହେଁ କୂଳେ ନ ଲାଗନ୍ତି ॥
ଯାବତ ନାହିଁ କର୍ଣ୍ଣଧାର ।
କାହିଁ ଲଭିବେ ସିନ୍ଧୁପାର ॥
ପବନ ବୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରି ଜିଣି ।
ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ନ ଜାଣି ॥
ଚଞ୍ଚଳ ମନ କାହୁଁ ସ୍ଥିର ।
ଯାବତ ସଂଶୟ ଶରୀର ॥
ନିଶ୍ଚଳ ନିର୍ମଳ ତୋ ପାଦେ ।
ତୋ ରୂପ ଗୁଣ ଅନୁବାଦେ ॥
ନିତ୍ୟେ ଯେ ଚିନ୍ତେ ଧ୍ୟାନବଳେ ।
ତା ମନ ରହଇ ନିଶ୍ଚଳେ ॥୩୩
'ସ୍ୱଜନସୁତ' ଏକବିଂଶେ ।
ବେଦେ ବୋଇଲେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଶେ ॥
ସ୍ୱଜନ ସୁତ ଦାରା ଧନ ।
ଗୃହ ମେଦିନୀ ସୁଖାସନ ॥
ତୋ ପାଦ ହୃଦେ ଯାର ଥାଇ ।
ଏଣେ ତା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ॥
ତୋତେ ଯେ ନ ଭଜନ୍ତି ଚିତ୍ତେ ।
ତାହାଙ୍କ ମନ ଅବିରତେ ॥
ଲୋଭ ଲାଳସେ ମନ ଜଡ଼ି ।
ବିପଦାପଦେ ଥାନ୍ତି ପଡ଼ି ॥
ସକଳ ଦୁଃଖ ଯହିଁ ଥାନ୍ତି ।
ଅମୃତ ପ୍ରାୟ ତା ମଣନ୍ତି ॥
ସକଳ ସୁଖ ତୋର ପାଦେ ।
ତହିଁ ଯେ ବିଶ୍ରାମେ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଏ ମାୟା ତାକୁ ତୁଚ୍ଛ ହୋଏ ।
ପର୍ବତ ଶିଖ ଭୂମି ପ୍ରାୟେ ॥
ଯେ ତୋର ପାଦ ଆଶ୍ରା ଛାଡ଼ି ।
ମୈଥୁନ ସୁଖ ମନେ ଧରି ॥
ଏଣୁ ଏ ସଂସାର ସାଗରେ ।
ବୁଡ଼ନ୍ତି ଦୁଃଖ ମହାଘୋରେ ॥

କ୍ଷଣେହେଁ ନ ପାରନ୍ତି ତରି ।
ତୋ ବିଶ୍ୱମାୟାକୁ ଆବୋରି ॥
ସଂସାର ନଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଅସାର ଯେହ୍ନେ ରମ୍ଭା ବୃକ୍ଷେ ॥
ତୋ ନାମ ସଂସାରରେ ସାର ।
ନ ଭଜି କେ ହୋଇବ ପାର ॥୩୪
'ଭୁବିପୁରୁପୁଣ୍ୟ' ଦ୍ୱାବିଂଶେ ।
ବେଦେ କହନ୍ତି ମହାତୋଷେ ॥
ଭୂମିରେ ଯେତେ ତୀର୍ଥ ଛନ୍ତି ।
ମୁନିଏ ତହିଁ ବିଶ୍ରାମନ୍ତି ॥
ମଦ ମତ୍ସର ଅହଙ୍କାର ।
ହୃଦୟେ ନାହିଁ ତାହାଙ୍କର ॥
ତୋ ପାଦ ହୃଦୟେ ବହନ୍ତି ।
ସଂସାରେ କାହିଁ ତାଙ୍କ ଭୀତି ॥
ତାଙ୍କ ଚରଣ ନୀର ସଙ୍ଗେ ।
ପାପ ନ ରହେ ପ୍ରାଣୀ ଅଙ୍ଗେ ॥
ସୁପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥ ସାଧୁ ସଙ୍ଗେ ।
ନିତ୍ୟେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଅନୁରାଗେ ॥
ଏଣୁ ତୋ ପାଦେ ଆଶ୍ରେ କରି ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର କରି ॥
ପରମଆତ୍ମା ସୁଖସୀମା ।
ଶୁଣିମା ତାହାଙ୍କ ମହିମା ॥
ବିବେକ ଶାନ୍ତି କ୍ଷମା ଧୀର ।
ଏ ଗୃରି ପୁରୁଷଙ୍କ ସାର ॥
ଏହା ହରଇ ଗୃହଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।
ଅଜ୍ଞାନୀଜନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ॥
ଯେ ତୋତେ ଚିନ୍ତେ ଅବିରତେ ।
ଗୃହ ନ ଲାଗେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ॥
ତାଙ୍କ ମହିମା ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ।
କେ କହିପାରେ ଏକ ତୁଣ୍ଡେ ॥୩୫
ତ୍ରୟବିଂଶତି 'ସତ ଇଦ' ।
ଯାହା କହିଲେ ତିନି ବେଦ ॥
ଭୋ ଦେବ ପରମପୁରୁଷ ।
ସଂସାର ତୋ ତହୁଁ ପ୍ରକାଶ ॥
ଏ ସତ୍ୟ ନୋହେ ସତ୍ୟବାଦେ ।
ବିଗ୍ରର ତର୍କ ଅନୁବାଦେ ॥
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ଭାବ ଘେନି ।
ଶୁଣ କହିବୁ ଅନୁମାନି ॥

ମୃତ୍ତିକା ତହୁଁ ଭାଣ୍ଡ ଜନ୍ମ ।
ଦିଶନ୍ତି ନାନାରୂପେ ଭିନ୍ନ ॥
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ପ୍ରାୟ ଯେଣୁ ।
କହିବା ଅନୁମାନେ ତେଣୁ ॥
ମୁକୁତା ଶିପେ କରି ଭ୍ରାନ୍ତି ।
ରଜତ ପ୍ରାୟ ତା ମଣନ୍ତି ॥
ପୁଣି ବିଗ୍ରରେ ସେ ଯେମନ୍ତ ।
ମୁକୁତା ଶିପ ହୋଏ ସତ୍ୟ ॥
ମାୟା ପ୍ରକାଶ ତୋ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ।
ସର୍ପ ଯେସନେ ରଜ୍ଜୁଖଣ୍ଡେ ॥
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ମାୟା ଲକ୍ଷି ।
ତୁ ପରମାତ୍ମା ଏଥେ ସାକ୍ଷୀ ॥
ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱରୂପେ ରହେ ଆତ୍ମା ।
ଏହା ତ ମାନନ୍ତି ମହାତ୍ମା ॥
ସ୍ୱର୍ଗାଦିଫଳ ବେଦ କହି ।
ଏ ଘେନି ପ୍ରାଣୀ କର୍ମ ଦାହି ॥
ଏଣୁ ସଂସାର ସତ୍ୟ ଦିଶେ ।
କର୍ମ ସାଧନ୍ତି ମନ ତୋଷେ ॥
ଭବପ୍ରପଞ୍ଚ ବ୍ୟବହାରେ ।
ଚିତ୍ତ ବୁଡ଼ାଇଥାନ୍ତି ଧାରେ ॥
ବେଦବାଦୀଏ ତାଙ୍କ ମନ ।
ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ବେଦ ବଚନ ॥
କର୍ମର ଫଳ ସତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ।
ବିଷୟ ତାପ ଭ୍ରମେ ମୋହେ ॥
ଏ ଘେନି କର୍ମ କରି ଦେହେ ।
ଭ୍ରମନ୍ତି ତୋର ମାୟାମୋହେ ॥
ପୂର୍ବ ଲୋକଙ୍କ କର୍ମ ଦେଖି ।
ଅପର ଲୋକେ ତାହା ଶିଖି ॥
ଭୋ ନାଥ ବେଦ ତୋ ବଚନ ।
ପୁଷ୍ପର ପ୍ରାୟ ଅନୁମାନ ॥
ପୁଷ୍ପରେ ପାଇ ସର୍ବଗନ୍ଧ ।
ଭ୍ରମର ଲୋଭେ ମକରନ୍ଦ ॥
ବେଦବଚନ ପୁଷ୍ପ ପ୍ରାୟେ ।
କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣନ୍ତେ ଚିତ୍ତ ଧ୍ୟାୟେ ॥
ସର୍ବେ ବୋଲନ୍ତି ସାଧୁ ସାଧୁ ।
କେହି ନ ଲଭେ ପୁଷ୍ପମଧୁ ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କର୍ମ ସେ କରାଏ ।
ଅନ୍ଧକୁ ଅନ୍ଧ ଯେହ୍ନେ ବାହେ ॥୩୬

1777_Srimadbhagavata Skandh-10_Section_20_Front

'ନ ଯଦିଦ' ଯେ ଚତୁର୍ବିଂଶ ।
ଶୁଣ କହିବା ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ॥
ଏ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବେ ଥିଲା ନାହିଁ ।
ପୁଣି ଏ ଅନ୍ତେ ଥିବ ନାହିଁ ॥
ଏଣୁ ଏହାର ସତ୍ତା ନାହିଁ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ମାର୍ଗରେ ଏହା କହି ॥
ତୋ ତହୁଁ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ।
ଏ ମିଥ୍ୟା ସଂସାର ପ୍ରକାଶ ॥
ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ଏକ ତୁହି ।
ତୋ ଅଙ୍ଗେ ସତ୍ୟ ଆଭାସଇ ॥
ଏ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଯେତେ ।
ଆମ୍ଭେ ଜାଣିଲୁ ଏବେ ତଥ୍ୟେ ॥
ମୃତ୍ତିକା ଆଦି ଧାତୁ ଯେତେ ।
ଏ ଯେତେ ଘଟ ବସ୍ତ୍ର ପାତ୍ରେ ॥
ଜଗତ ତୁଲେ ଏ ସମାନ ।
ପୁଣ କହିବୁ ଅନୁମାନ ॥
ଯାହାର ତହୁଁ ଯେ ଘଟନ ।
ବିଶ୍ୱରେ ତହୁଁ ନୋହେ ଭିନ୍ନ ॥
ନାମ ମାତ୍ରକେ ଭେଦ ରହେ ।
ଏ ଅନୁମାନ ବେଦ କହେ ॥
କାରଣୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନେ ଥାନ୍ତି ।
ଅନ୍ତେ କାରଣେ ସେ ମିଶନ୍ତି ॥
ଜଗତ କାରଣ ଯେ ତୁହି ।
କାର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନ ପ୍ରାୟ ଦିଶଇ ॥
ଜଗତ ନାମମାତ୍ରେ ଭିନ୍ନ ।
ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତେ ତୋ ହୃଦେ ଲୀନ ॥
ତୁ ସତ୍ୟ ଭବମଧ୍ୟେ ହରି ।
କେ ତୋ ମହିମା କହିପାରି ॥
ମନ ବିଳାସ ମାତ୍ର ଏହି ।
ଅଜ୍ଞାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦିଶଇ ॥୩୭
'ସ ଯଦ' ପଞ୍ଚବିଂଶ ସ୍ତୁତି ।
ବେଦ କହନ୍ତି ଭାବ ଚିନ୍ତି ॥
ତୁ ମହାମହିମ ଅନନ୍ତ ।
ଆଗମ ନିଗମ ତୋ ଅନ୍ତ ॥
କେହି ନ ଜାଣେ ଅନୁମାନେ ।
ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧଜ୍ଞାନେ ॥

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରପଞ୍ଚ ଏ ଜଗତେ ।
ଜୀବ କି ଜାଣିପାରେ ଚିତ୍ତେ ॥
ବେଦବଚନେ ନିତ୍ୟେ ଭ୍ରମି ।
ଜନ୍ମମରଣେ ହୋନ୍ତି ଶ୍ରମୀ ॥
ଜୀବକୁ ବଳେ ମାୟା ଧରି ।
କ୍ରୀଡ଼ଇ ସଂସାରେ ବିହରି ॥
ଗୁଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେହମେଳେ ।
ଭ୍ରମେ ତୋ ମାୟାଯୋଗ ବଳେ ॥
ଅପେତଭଗ[1] ସେ ବୋଲାଇ ।
ତେଣୁ ସଂସାର ନ ଛାଡ଼ଇ ॥
ତାପେ ତାପିତ ଏ ଶୟଳେ ।
ମରଇ ଅନ୍ତେ କର୍ମ ବଳେ ॥
ପୁରୁଣା ଚର୍ମ ଯେହ୍ନେ ସର୍ପ ।
ଛାଡ଼ଇ ପାଇ ନିଜ ରୂପ ॥
ଏ ମାୟା ଯେବେ ଛାଡୁ ତୁହି ।
ଜୀବ ସ୍ୱରୂପେ ବିରାଜଇ ॥
ଅପରିମିତଭଗ[2] ଯେଣୁ ।
ନିତ୍ୟେ ପ୍ରାପତ ସୁଖ ତେଣୁ ॥୩୮
'ଯଦି ନ ସମୁ' ଷଡ଼ବିଂଶେ ।
ନିଗମେ ବୋଲନ୍ତି ହରଷେ ॥
ଅଶେଷ ବାସନା ଦଉଡ଼ି ।
ହୃଦରେ ଜଟାରୂପେ ଜଡ଼ି ॥
ତହୁଁ ସଞ୍ଚରେ କାମବୃକ୍ଷ ।
ପତ୍ର ପୁଷ୍ପ ଫଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
ଜୀବ ତା ସୁଖେ ଭୋଗ କରେ ।
ପଶୁ ଯେସନେ ପତ୍ର ଚରେ ॥
ସେ କାମବୃକ୍ଷ ଅବିରତେ ।
ସୁଖେ ବଢ଼ଇ ହୃଦଗତେ ॥
ତାହାକୁ ବଳେ ଛଳେ ଭିଡ଼ି ।
କେହି ନ ପାରନ୍ତି ଉପାଡ଼ି ॥
ବୁଲନ୍ତି ନାନା ତପଫଳେ ।
ଯୋଗ ସମାଧି ତୀର୍ଥ ଜଳେ ॥
ଅତି କଠୋରେ ସେ ଭ୍ରମନ୍ତି ।
ହୃଦରୁ ନ ଫିଟଇ ଗ୍ରନ୍ଥି ॥
ବିବିଧମତେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ତାହାଙ୍କୁ ଅତି ଦୂର ତୁହି ॥

ନିତ୍ୟେ ସେ କାମଭୋଗ ଚିନ୍ତି ।
ଏ ଘେନି ତୋତେ ପାସୋରନ୍ତି ॥
ଅସାଧୁପଣ ତାହାଙ୍କର ।
ଶୁଣ ହେ କମଳାର ବର ॥
ଅମୂଲ୍ୟ ମଣି କଣ୍ଠେ ଧରି ।
ମନ ବିଷୟ ଜଡ଼େ ଭରି ॥
ଯାବତ ସୁମରଣ ନାହିଁ ।
ପ୍ରାପତ ନୋହେ କଣ୍ଠେ ଥାଇ ॥
ମଣିର ପ୍ରାୟ କଣ୍ଠତଟେ ।
ତୁ ଅଛୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ନିକଟେ ॥
ନିତ୍ୟେ ତୋ ମାୟା ମୋହ ଚିନ୍ତି ।
ଏ ଘେନି ତୋତେ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ଯୋଗୀ ବୋଲାଇ ଜ୍ଞାନପଥେ ।
ବିଷୟେ ରସି ଅବିରତେ ॥
ନିରତେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପୋଷଣେ ।
ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରଷଣେ ॥
ଉଭୟ ଲୋକ ତାର ନାହିଁ ।
ତୋତେ ପାଇବେ ଅବା କାହିଁ ॥
ଯାବତ ତୋ ଚରଣ ତଳେ ।
ଚିତ୍ତ ନ ରହଇ ନିଶ୍ଚଳେ ॥୩୯
ସପ୍ତବିଂଶେ 'ତ୍ୱଦବଗମୀ' ।
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ସ୍ୱାମୀ ॥
ଭୋ ନାଥ ତୋତେ ଯେ ଜାଣନ୍ତି ।
ତାଙ୍କ ମହିମା କେବା ଚିନ୍ତି ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଚିତ୍ତ ତୋ ଚରଣେ ।
ଆଶ୍ରିତ ଥାଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଯେ ଯାହା କର୍ମଫଳ ଘେନି ।
ଫଳଇ ଦୁଃଖ ସୁଖ ବେନି ॥
ଏ ବେନି ଫଳଙ୍କର ରସ ।
ନିଶ୍ଚେ ନ ଜାଣେ ତୋର ଦାସ ॥
ଦେହାଭିମାନୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ।
ବିଧି ନିଷେଧ ଅନୁଚର ॥
ତାହାଙ୍କ ନିନ୍ଦା ସ୍ତୁତି ବାଣୀ ।
ତୋର ସେବକ ତାହା ଶୁଣି ॥
ଚିତ୍ତେ ନ କରନ୍ତି ବିଗ୍ରର ।
ଏମନ୍ତ ମହିମା ତୁମ୍ଭର ॥

୧. ଅପେତଭଗ—ଯାହାର ଜ୍ଞାନ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, ଯଶ, ଶ୍ରୀ ଓ ବୈରାଗ୍ୟରୂପୀ ଷଡ଼ଭଗ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ଆଦି ଗୁଣ ତିରୋହିତ ହୋଇଅଛି । ୨. ଅପରିମିତଭଗ—ଯାହାର ଜ୍ଞାନାଦି ଷଡ଼ଭଗ ଅପରିମିତ ।

ଯୁଗାନୁଯୁଗ ତୋ ଶରୀର ।
ମତ୍ସ୍ୟାଦି ନାନା ଅବତାର ॥
ତୋହର ଗୁଣ କର୍ମ ଯେତେ ।
ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଶୁଣେ କର୍ଣ୍ଣପଥେ ॥
ତୁଣ୍ଡେ କହଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ ।
ଚିନ୍ତଇ ତୋହର ଚରଣେ ॥
ତୁ ନାଥ ଅପବର୍ଗ ଗତି ।
ଅନ୍ତେ ତୋ ଚରଣେ ପଶନ୍ତି ॥୪୦
ଅଷ୍ଟବିଂଶତି ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ତୁତି ।
ବୋଲନ୍ତି 'ଦ୍ୟୁପତୟ' ଶ୍ରୁତି ॥
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ହେ ଅନନ୍ତ ।
ନିତ୍ୟେ ତୋହର ଆଦି ଅନ୍ତ ॥
ମନ ବଚନେ ବହୁ ଚିନ୍ତି ।
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବେ ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ତୋ ରୂପ ତୁହି ନ ପ୍ରମାଣୁ ।
କେ ତାହା ଦେହ ବହି ଜାଣୁ ॥
ତୁ ଅବା ବୋଲୁ ମୋ ମହିମା ।
ମୁଁ କିମ୍ପା ନ ଜାଣଇ ସୀମା ॥
ସର୍ବଜ୍ଞପଣ କି ମୋ ନାହିଁ ।
କହିବୁଁ ଶୁଣ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଶୂନ୍ୟ ଅପ୍ରମିତ ।
କେ ଜାଣିପାରେ ତୋର ଅନ୍ତ ॥
ଉଦୟ ଅସ୍ତ ନାହିଁ ଯାର ।
ଏଣୁ ତୁ ତୋତେ ଅଗୋଚର ॥
ଏଣୁ ଆମ୍ଭର ଅନୁମତେ ।
ସର୍ବଜ୍ଞ ବୋଲାଉଁ ଯେମନ୍ତେ ॥
ଶଶାର ମୁଣ୍ଡେ ଶୃଙ୍ଗ ଜାତ ।
ବନ୍ଧ୍ୟା କି ପ୍ରସବିବ ସୁତ ॥
ଏ ବେନି ନ ଜାଣଇ ଯେହୁ ।
ସର୍ବଜ୍ଞ ନୋହିବ କି ସେହୁ ॥
ତୋ ଆଦି ଅନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତୁହି ।
କହିବୁଁ ଶୁଣ ମନଦେଇ ॥
ଏକ ଆରକେ ଦଶଗୁଣ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସପ୍ତ ଆବରଣ ॥
ଏମନ୍ତେ ଅଶେଷ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ।
ଆଶ୍ରେ କରନ୍ତି ତୋର ପିଣ୍ଡ ॥
ଭ୍ରମନ୍ତି କାଳଚକ୍ର ବଳେ ।
ଧୂଳି ଯେସନେ ଅନ୍ତରାଳେ ॥

ସେ ରେଣୁ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରାଣୀ ଥାଇ ।
ତୋ ରୂପ ପ୍ରମାଣିବ କାହିଁ ॥
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ବିଶ୍ୱମଧ୍ୟେ ।
ଆମ୍ଭେ ହୋ ଭ୍ରମୁଁ ମାୟାବନ୍ଧେ ॥
ତୋର ମହିମା ଅଛି ଯେତେ ।
ଆମ୍ଭେ ତା ଜାଣିବୁ କେମନ୍ତେ ॥
ସଗୁଣ ନିର୍ଗୁଣର ସୀମା ।
ଭୋ ନାଥ ତୋହର ମହିମା ॥
ବିଧିନିଷେଧ ବାଦ କରି ।
ତୋର ମହିମା କେ ବିଗ୍ରରି ॥
ବିଧି ନିଷେଧ ହିଁ ନ ଜାଣେ ।
ପ୍ରଣମେ ତୋହର ଚରଣେ ॥
ବେଦେ ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତେ ।
ତୋର ମହିମା ଅନୁମତେ ॥
ସୃଷ୍ଟି ସଂହାରି ତୋ ଶରଣେ ।
ପଶିଲୁଁ ଅଭୟ ଚରଣେ ॥
ନିରତେ ତୋର ପଦ୍ମପାଦେ ।
ଥିବୁ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ପାଦେ ॥୪୧
ଏମନ୍ତେ ବେଦଙ୍କ ବଚନ ।
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ନାରାୟଣ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଏମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ ।
ସନନ୍ଦ ତହୁଁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ତିନି ଭାଇ ।
ଚରଣଯୁଗେ ଶିର ଦେଇ ॥
ପୂଜିଲେ ସନନ୍ଦ ଚରଣ ।
କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ॥୪୨
ଶୁଣ ନାରଦ ମୁନିବର ।
ସେ ଗ୍ରରି ବ୍ରହ୍ମାର କୁମର ॥
ବ୍ରହ୍ମ ସମାଧି ସଙ୍ଗ ପାଇ ।
ନିରତେ ଆତ୍ମାନନ୍ଦ ଧ୍ୟାୟି ॥
ଆଗମ ପୁରାଣ ବଖାଣି ।
ଉପନିଷଦେ ବ୍ରହ୍ମ ଜାଣି ॥
ତୁ ବିପ୍ରବର ଜ୍ଞାନବଳେ ।
ନିରତେ ଭ୍ରମି ଭୂମଣ୍ଡଳେ ॥
ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତେ ଜ୍ଞାନ ଜାଣୁ ।
ଜୀବନ ମୁକତି ପ୍ରମାଣୁ ॥

ଏ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ଯାର ଚିତ୍ତ ।
ଆନନ୍ଦ ବଢ଼େ ଅବିରତ ॥
ସଂସାର ବାସନାରୁ ତରେ ।
ନ ବୁଡ଼େ ଭବ ମହାଘୋରେ ॥୪୩,୪୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

କହିଲେ ନର ନାରାୟଣ ।
ପ୍ରସ୍ତାବେ ବ୍ରହ୍ମର କାରଣ ॥
ଏ ଦୁଇଜନଙ୍କ ସଂବାଦ ।
ଯେତେ କହିଲେ ତିନି ବେଦ ॥
ଶୁକ କହନ୍ତି ଅନୁରାଗେ ।
ବେଦ ଉପନିଷଦ ଭାଗେ ॥
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ମୁନିବର ।
ନମିଲେ ବିଷ୍ଣୁର ପୟର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଯଶ ଗାଇ ତୁଣ୍ଡେ ।
ଆନନ୍ଦେ ଗଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ॥୪୫,୪୬
ଶୁଣ ହୋ ଅଭିମନ୍ୟୁସୁତ ।
ମୋ ଜନ୍ମ କର୍ମର ଚରିତ ॥
ଯଜ୍ଞର ଅର୍ଥେ ପରାସର ।
ଅଗ୍ନିମନ୍ଥନେ ତତପର ॥
ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରନ୍ତି ଆନନ୍ଦେ ।
ଏମନ୍ତେ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ॥
ଅରଣି ଯୋଗେ କାମଚିତ୍ତ ।
ପଡ଼ିଲା ବ୍ୟାସଙ୍କର ରେତ ॥
ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍କୁରୁ ମୁଁ ଜାତ ।
ତେଣୁ ମୁଁ ଅଯୋନି ସମ୍ଭୂତ ॥
ଏ ଘେନି ବ୍ୟାସ ମୋର ତାତ ।
ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ଉପଗତ ॥୪୭
ନାରଦ ଋଷି ଆଗମନ ।
ଦେଖି ପରାଶର ନନ୍ଦନ ॥
ଆସନୁ ଉଠି କିଛି ଦୂରେ ।
ଅଭିଗମନ ତତପରେ ॥
ଉତ୍ତମ ଆସନେ ବସାଇ ।
ପାଦ ପୂଜିଲେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ ॥
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ କହିଲେ ନାରଦ ।
ନର ନାରାୟଣ ସଂବାଦ ॥୪୮
ତୁ ଯାହା ପଗ୍ରରିଲୁ ମୋତେ ।
ବ୍ରହ୍ମ ସଂବାଦ ଭାବଚିତ୍ତେ ॥
ବୋଲୁ ଯେ ନିର୍ବିକାର ବ୍ରହ୍ମ ।
କେମନ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ନିଗମ ॥

ତାହା ତ କହିଲି ମୁଁ ତୋତେ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତେ ॥୪୯
ଯେ ହରି ଜଗତ ଭିଆଇ ।
ଆଦ୍ୟନ୍ତେ ସାକ୍ଷୀରୂପ ହୋଇ ॥
ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷହୁଁ ଦୂର ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାର ଖେଳଘର ॥
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ପଶି ଆତ୍ମାଅଂଶେ ।
ଜୀବକୁ ପାଳଇ ଆଶ୍ୱାସେ ॥
ନିଜ ସେବକେ ମୋକ୍ଷ ଦେଇ ।
ନିତ୍ୟେ ଭକତ ପାଶେ ଥାଇ ॥
ତା ରୂପ ଜୀବରେ ନିରେଖି ।
ମାୟା ଛାଡ଼ଇ ତାହା ଦେଖି ॥

ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ଏ ଜଗତେ ।
ଜୀବନମୁକ୍ତ ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ଶରୀରବନ୍ଧ ତାଙ୍କ ଦେଖି ।
ମାୟା କେମନ୍ତେ ତା ଉପେକ୍ଷି ॥
ଶୁଣ ଯାହାକୁ କୃଷ୍ଣ ଦୟା ।
ତାହାକୁ ନ ଲାଗଇ ମାୟା ॥
ଆତ୍ମାର ଜ୍ଞାନ ନିତ୍ୟେ ବଢ଼େ ।
ଦେହାଦି ଧର୍ମକୁ ସେ ଛାଡ଼େ ॥
ଯେମନ୍ତ ନିଦ୍ରାଗତ ପ୍ରାଣୀ ।
ଦେହାଦି ଧର୍ମହିଁ ନ ଜାଣି ॥
ଆତ୍ମାରେ ଜଗତ ଦେଖଇ ।
ଦେହାଦି ଧର୍ମ ନ ଲାଗଇ ॥

ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ତାକୁ ।
ତା ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥାଇ ଦେହକୁ ॥
ସେ ହରି ନିରଞ୍ଜନ ରୂପ ।
କେବଳ ସାକ୍ଷୀ ଏ ସ୍ୱରୂପ ॥
ଅଭୟଦାତାର ଚରଣ ।
ନିରତେ କର ସୁମରଣ ॥
ଯା ରୂପ ନିରନ୍ତର ଲୋଡ଼ି ।
ମନ ବଚନହିଁ ବାହୁଡ଼ି ॥
ଅଧିକ କି କହିବି ମୁହିଁ ।
ପରୀକ୍ଷ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ତୁହି ॥୫୦
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ବେଦ ସଂବାଦେ ଭାଗବତ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ନାରଦନାରାୟଣ ସଂବାଦେ ବେଦସ୍ତୁତିର୍ନାମ ତ୍ରିନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଚତୁର୍ନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ବିଷ୍ଣୁ ଭଜନେ କିମ୍ପା ଦୁଃଖ । ଆନ ଭଜନେ ପାଇ ସୁଖ ॥
ପ୍ରସଙ୍ଗେ ବୃକାସୁର ହର । ବର ଦେଇଣ ହରବର ॥
ଯେମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ କଲେ ହତ । ଚଉରାନବେ ଏ ଚରିତ ॥

ପରୀକ୍ଷ ଶୁକ ମୁଖ ଗୃହିଁ ।
ବୋଲଇ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥(ଜ.)

ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ଉବାଚ

ଭୋ ମୁନି ସଂଶୟ ମୋ ମନେ ।
ଶୁଣ କହିବି ସାବଧାନେ ॥
ଦେବ ଅସୁର ନର ମଧ୍ୟେ ।
ଯେ ସେବା କରେ ରୁଦ୍ର ପାଦେ ॥
ତାହାର ଘରେ କମଳିନୀ ।
ସକଳ ନିଧି ସଙ୍ଗେ ଘେନି ॥
ଖଟଇ ଭୃତ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ।
ଅନେକ ସୁଖ ସେ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥

ଅଜେୟ ସର୍ବଲୋକେ ହୋଇ ।
ଏଣୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ନ ଭଜଇ ॥
କମଳାକାନ୍ତ ଯେ ମୁରାରି ।
ପ୍ରାଣୀ ତାହାରେ ସେବା କରି ॥
ସକଳ ଦୁଃଖେ ହୋଏ ଦୁଃଖୀ ।
ସ୍ୱଜନେ ତାହାକୁ ଉପେକ୍ଷି ॥
ଜଗତ ଅନାଦର ଭୟେ ।
ବନେ ପଶଇ ଦୁଃଖ ଦେହେ ॥୧
ସେ ହରି ହର ବେନି ମତ ।
ଭକତେ କିମ୍ପା ବିପରୀତΨ ॥
ଏଣେ ସଂଶୟ ଚିତ୍ତ ମୋର ।
କହ ସଂଶୟ ଯାଉ ଦୂର ॥୨

ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବ୍ୟାସସୁତ ।
ବୋଇଲେ ଶୁଣ ନରନାଥ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶିବ ଯେ ନିତ୍ୟ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।
ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ ତ୍ରିଗୁଣ ସଂବୃତ ॥
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ରାଜସ ତାମସ ।
ତ୍ରିଧା ଅହଙ୍କାର ପ୍ରକାଶ ॥
ତହୁଁ ବିକାରେ ହୋନ୍ତି ଜାତ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଏ ଷୋଡ଼ଶ ତତ୍ତ୍ୱ✧ ॥
ଏଥୁଁ ଏ ବିଭୂତିଙ୍କ ଗତି ।
ଅଧିଦୈବତେ ଆବୋରନ୍ତି ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାଶୀତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

Ψ 'ସେ ହରି ହର.....ବିପରୀତ' ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋଗ ଓ ତ୍ୟାଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହରି ଓ ହରଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ହରିଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ଓ ହରଙ୍କ ନିକଟରେ ତ୍ୟାଗର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ; ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କ ଭକ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ଇଷ୍ଟଙ୍କ ବିପରୀତ ସ୍ୱଭାବ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।

✧ ଦଶଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ଓ ମନ ।

ଏ ଜୀବ ଆତ୍ମା ରୂପ ଧରି ।
ବିଭୂତି ରସ ଭୋଗ କରି ॥
ଏଣୁ ଭକତଜନ ଲାଭେ ।
ବିଭୂତି ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱଭାବେ ॥
ଭକତେ ଦିଏ ସୁଖଫଳ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହୀପାଳ ॥୩,୪
ନିର୍ଗୁଣ ନିରଞ୍ଜନ ହରି ।
ପ୍ରକୃତି ନ ପାରେ ଆବୋରି ॥
ଏ ସୃଷ୍ଟି ପାଳକ ସ୍ୱରୂପେ ।
ସବୁ ଦେଖଇ ସାକ୍ଷୀ ରୂପେ ॥
ସେ ହରି ପାଦେ ଯେ ଶରଣ ।
ତାକୁ ନ ଲାଗେ ତିନି ଗୁଣ ॥
ଏଣୁ ନିର୍ଗୁଣ ମୋକ୍ଷ ରୂପେ ।
ରହନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁର ସ୍ୱରୂପେ ॥
ଏ ଭବଜଳୁଁ ହୋନ୍ତି ପାର ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ନୃପବର ॥୫
ତୋ ପିତାମହ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ।
ବିଖ୍ୟାତ ଧର୍ମର କୁମର ॥
ରାଜସୂୟଜ୍ଞ ସମାପତେ ।
ଆନନ୍ଦେ କୃଷ୍ଣର ଅଗ୍ରତେ ॥
ଧର୍ମପ୍ରସଙ୍ଗ କରୁଥିଲା ।
ଏ କଥା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୁଛିଲା ॥
ଯେ ହରି ଜନଙ୍କର ହିତେ ।
ମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ଏ ଜଗତେ ॥
ଧର୍ମନନ୍ଦନ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ।
କହିଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥୬,୭
ଯାହାକୁ ଚିତ୍ତେ ଦୟା ମୋର ।
ସମ୍ପଦ ହରଇ ତାହାର ॥
ନିର୍ଦ୍ଧନ ଦେଖି ବନ୍ଧୁଜନେ ।
ତାକୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ଦୁଃଖମନେ ॥
ତାର ସଂସାରେ ଇଚ୍ଛା ନୋହେ ।
ବନେ ଭ୍ରମିଣ ଦୁଃଖ ସହେ ॥
ମୋର ସେବକ ମିତ୍ରପଣେ ।
ମୋତେ ଭଜଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ତାହାର କର୍ମନାଶ କାଳେ ।
ମୋର ଭକତି ଭାବ ବଳେ ॥
ପରମବ୍ରହ୍ମ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ।
ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମୁଁ ନିର୍ଲେପ ॥

ଏମନ୍ତ ରୂପେ ମୋତେ ଧ୍ୟାୟି ।
ପଶଇ ମୋର ଦେହେ ଯାଇ ॥
ତାହାକୁ ନ ଲାଗେ ସଂସାର ।
ଏମନ୍ତ ମହିମା ମୋହର ॥୮-୧୦
ଏଣୁ ସଂସାରେ ଇଚ୍ଛା ଯାର ।
ସେ ମୋତେ ନ କରେ ଆଦର ॥
ରାଜସମ୍ପଦ ଭୋଗ ଇଚ୍ଛା ।
କରଇ ନାନାମତେ ଦୀକ୍ଷା ॥
ଅଳପ ତପେ ତୋଷ ହୋନ୍ତି ।
ବେଗେ ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ଦ୍ୟନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତ ଦେବତାଙ୍କୁ ସେବି ।
ସୁଖ ସମ୍ପଦ ଅନୁଭବି ॥
କାଳେ ଲଭଇ ମହାଦୁଃଖ ।
କହି ହସନ୍ତି ପଦ୍ମମୁଖ ॥୧୧
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ବଚନ ।
କହିଲେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନନ୍ଦନ ॥
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।
ତିନି ଦେବତା ଏ ଜଗତେ ॥
ଶାପ ପ୍ରସାଦର ଈଶ୍ୱର ।
ବ୍ରହ୍ମା ଗୋବିନ୍ଦ ଶୂଳଧର ॥
ଶାପ ପ୍ରସାଦ ତତକ୍ଷଣେ ।
ଭକତେ ଦ୍ୟନ୍ତି ବେନି ଜନେ ॥
ଚତୁରାନନ ପଶୁପତି ।
ଏମନ୍ତ ନୋହେ ବିଷ୍ଣୁ ଗତି ॥୧୨
ଏବେ ତୁ ଶୁଣ ତୋଷମନେ ।
ପୂର୍ବେ ପଣ୍ଡିତ ମହାଜନେ ॥
କହିଲେ ଇତିହାସ ବାଣୀ ।
ତାହାଙ୍କ ମୁଖୁଁ ମୁହିଁ ଶୁଣି ॥
ଜାଣଇ ଈଶ୍ୱର ବେଭାର ।
ଶୁଣ କହିବି ତୋ ଛାମୁର ॥
ବୃକାସୁରକୁ ପୂର୍ବକାଳେ ।
ଶଙ୍କର ତାର ତପବଳେ ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବର ଦେଲେ ।
ବିଷମ ସଙ୍କଟେ ପଡ଼ିଲେ ॥୧୩
ଶକୁନି ନାମେ ମହାସୁର ।
ଘୋର ଦୁର୍ଗମ ବଳୀୟାର ॥
ମହାବଳିଷ୍ଠ ତା କୁମର ।
ନାମ ତାହାର ବୃକାସୁର ॥

ସୁରେ ଅସୁରେ ସେ ଅଜିତ ।
ଶୁଣ ତାହାର ବିପରୀତ ॥
ମୃଗୟା ଅର୍ଥେ ଏକଦିନେ ।
ପଥେ ଚଳଇ ଘୋରବନେ ॥
ଚିନ୍ତଇ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରମାଦ ।
ଏମନ୍ତେ ଭେଟିଲା ନାରଦ ॥
ପ୍ରଣାମ କରି ପାଦଯୁଗେ ।
କହଇ ନାରଦଙ୍କ ଆଗେ ॥
ଭୋ ମୁନିବର ଏ ଜଗତେ ।
ଦେବେ ଅଛନ୍ତି ନାନାମତେ ॥
ଭକତଜନ ତପଫଳେ ।
କେ ବର ଦ୍ୟନ୍ତି ଅଳ୍ପକାଳେ ॥
ତୁମ୍ଭର ମୁଖୁଁ ମୁହିଁ ଶୁଣି ।
ସେବା କରିବି ତଥ୍ୟ ଜାଣି ॥୧୪
ଶୁଣି ବୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।
ତାହାର ବଚନ ପ୍ରଶଂସି ॥
ସାଧୁ ବିଗ୍ରହ ଏ ତୋହର ।
ଈଶ୍ୱର ସେବି ତପ କର ॥
ଚତୁରାନନ ଭଗବାନ ।
ଏହାଙ୍କ ତପେ ବଡ଼ ଶ୍ରମ ॥
ଏହାଙ୍କ ତପସ୍ୟା କଠୋର ।
ଅନେକ କାଳେ ଦ୍ୟନ୍ତି ବର ॥
ତୋହର ଭୋଗେ ଯେବେ ଇଚ୍ଛା ।
ଈଶ୍ୱର ସେବା କର ଦୀକ୍ଷା ॥
ପୂର୍ବେ ରାବଣ ବାଣାସୁର ।
ତାଣ୍ଡବେ ସେବି ଶୂଳଧର ॥
ଅନେକ ମତେ କଲେ ଭାବ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ମହାଦେବ ॥
ଅତୁଳ୍ୟ ଅଇଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଦେଲେ ।
କାଳେ ସେ ସଙ୍କଟ ଲଭିଲେ ॥୧୫,୧୬
ଏମନ୍ତ କହି ଗଲେ ମୁନି ।
ବୃକଦାନବ ତାହା ଶୁଣି ॥
ହିମକେଦାର କୁଣ୍ଡେ ଯାଇ ।
ଅନଳ ଜାଳି ତପ ଦାହି ॥
ପରଶୁ ଧରି ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ।
ନିଜ ଶରୀରୁ ମାଂସ କାଟି ॥
ଘୃତେ ବୁଡ଼ାଇ ମନ୍ତ୍ରେ ତୋଳି ।
ଅନଳେ କ୍ଷେପେ ସ୍ୱାହା ବୋଲି ॥

ଅଗ୍ନି ବଦନେ ରୁଦ୍ରେ ଧ୍ୟାୟି ।
ଶରୀରୁ ସର୍ବ ମାଂସ ଦେଇ ॥୧୭
ଅତି କଠୋର ତପ କଲା ।
ରୁଦ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ ନ ହୋଇଲା ॥
ମନେ ବିଗ୍ରେ ମହାସୁର ।
ଆଜ କାଟିବି ନିଜ ଶିର ॥
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତି କୁଣ୍ଡେ ଦେବି ।
ଏମନ୍ତ ଦୃଢ଼ମନେ ଭାବି ॥
କେଦାରକୁଣ୍ଡ ଜଳ ଶିରେ ।
ଆଣି ସିଞ୍ଚିଲା ବେନି କରେ ॥
ହର ସୁମରି ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ।
ଅନଳକୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡ କରି ॥
ପରଶୁ ପ୍ରହାରନ୍ତେ କନ୍ଧେ ।
ତକ୍ଷଣେ ଶଙ୍କର ସାନନ୍ଦେ ॥
ସେ କୁଣ୍ଡୁ ହୋଇଲେ ବାହାର ।
ଅନଳ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚଶିର ॥
ସଙ୍ଗେ ସୁନ୍ଦରୀ ନିଜ ନାରୀ ।
ଭୁଜେ ଅସୁର କର ଧରି ॥
ବୋଇଲେ ହୋଇଲି ମୁଁ ତୋଷ ।
ତୋହର ପୂରାଇବି ଆଶ ॥
ରୁଦ୍ରର କର ଦେହେ ଲାଗି ।
ଅସୁର ହୋଏ ସୁଖଭାଗୀ ॥
ତକ୍ଷଣେ ନିଜ ଦେହ ପାଇ ।
ତେଜେ ସୁନ୍ଦର ବିରାଜଇ ॥୧୮,୧୯
ଦେଖି ତାହାର ଦିବ୍ୟ ତେଜ ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦେବରାଜ ॥
ତପେ ପ୍ରସନ୍ନ ମୁହିଁ ତୋତେ ।
ବର ତୁ ମାଗ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତେ ॥
ତୋର ଦୁର୍ଲଭ ତପଘୋର ।
ଯେ ତୋର ଇଚ୍ଛା ମାଗ ବର ॥୨୦
ଈଶ୍ୱର ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ।
ଅସୁର ନମିଲା ଚରଣେ ॥
ଉଠି ଯୋଡ଼ଇ ବେନି କର ।
ବୋଲଇ ଶୁଣ ଶୂଳଧର ॥
ମୁଁ ଯାର ମୁଣ୍ଡେ ଦେବି କର ।
ଭସ୍ମ ହୋଇବ ତା ଶରୀର ॥୨୧
ଏମନ୍ତ ଅସୁର ବଚନେ ।
ଦୁଃଖ ବିଗ୍ରି ରୁଦ୍ର ମନେ ॥

ହେଉ ବୋଇଲେ ତ୍ରିଲୋଚନ ।
ସର୍ପକୁ ଯେହ୍ନେ କ୍ଷୀରପାନ ॥
ବିଷ ବର୍ଦ୍ଧନ ମାତ୍ର ଲାଭ ।
ଦାତାର କାହିଁ ସୁଖଭାବ ॥୨୨
ଏମନ୍ତେ ରୁଦ୍ର ବର ପାଇ ।
ଅସୁର ନିଶ୍ଚଳେ ଅନାଇଁ ॥
ଈଶ୍ୱର ବାମଭୁଜ ଧରି ।
ବିରାଜେ ତ୍ରିପୁରସୁନ୍ଦରୀ ॥
ଜଗନ୍ମୋହିନୀ ରୂପ ଗ୍ରହିଁ ।
ଅସୁର ମନେ ବିଗ୍ରଇ ॥
ଏ ରୂପ ଅତି ଅଗୋଚର ।
ଭୁବନେ ନାହିଁ ପଟାନ୍ତର ॥
ତପର ଫଳମାତ୍ର ଏହୁ ।
ଏ କନ୍ୟା ମୋତେ ଭୋଗ ହେଉ ॥
ଈଶ୍ୱର ମୁଣ୍ଡେ ହସ୍ତ ଦେଇ ।
ଏ କନ୍ୟା ଘେନିଯିବି ମୁହିଁ ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ବିଗ୍ରିଲା ।
ଈଶ୍ୱର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥
ତାହା ଜାଣିଲେ ଶୂଳଧର ।
ଅସୁର ତୋଳେ ବାମକର ॥
ଈଶ୍ୱର ମୁଣ୍ଡେ ଦେବ ହସ୍ତ ।
ତା ଦେଖି ବେଗେ ଉମାକାନ୍ତ ॥
ରୁଦ୍ର ପଳାଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ।
ଅସୁର ଗୋଡ଼ାଇଲା ପଛେ ॥୨୩
ସ୍ୱଭାବେ ରୁଦ୍ର ମହାବଳ ।
ଧାଇଁଲେ ଅବନୀ ମଣ୍ଡଳ ॥
ପଛକୁ ଗ୍ରହିଁ ଶିବ ଭୟେ ।
ଅସୁର ଲାଗେ ପ୍ରାୟେ ପ୍ରାୟେ ॥
ଦେଖି ବିକଳେ ଭୂମି ଛାଡ଼ି ।
ଶିବ ଧାଇଁଲେ ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ି ॥
ସଙ୍ଗେ ଉଡ଼ିଲା ମହାସୁର ।
ଦେଖି ଡରିଲେ ସୁରବଳ ॥
ରୁଦ୍ର ଧାମନ୍ତେ ଅନ୍ତରାଳେ ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଦିଗପାଳେ ॥
ହର ବଚନ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ।
ତ୍ରିଦଶେ ରହିଲେ ମଉନେ ॥
ନ ଶୁଣି ଦେବଙ୍କ ଉତ୍ତର ।
ଭୟେ ପଳାନ୍ତି ଦେବ ହର ॥

ପୁଣି ଗ୍ରହାନ୍ତି ପଛ ଭରେ ।
ଅସୁର କର ଲାଗେ ଶିରେ ॥
ଏମନ୍ତେ ରୁଦ୍ର ପଳାଇଲେ ।
ଭୂର୍ଲୋକ ଭୁବର୍ଲୋକେ ଗଲେ ॥
ସ୍ୱର୍ଲୋକ ମହର୍ଲୋକ ଜିଣି ।
ଜନଲୋକରେ ଶୂଳପାଣି ॥
ଡାକନ୍ତି ରଖ ମୁନିଜନେ ।
ଅତି ବିକଳେ ଦୁଃଖ ମନେ ॥
ମୁନି ଯେ ଥିଲେ ତପଲୋକେ ।
ବାକ୍ୟ ନ ସ୍ଫୁରେ ତାଙ୍କ ମୁଖେ ॥
ତହୁଁ ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ।
ମାୟା-ଅସୁର ପଛେ ଡାକେ ॥
ତା ଶୁଣି ରୁଦ୍ର ଭୟ ଚିତ୍ତେ ।
ଧାଇଁଲେ ବଇକୁଣ୍ଠ ପଥେ ॥୨୪,୨୫
ଭୟେ କାତର ଶୂଳଧର ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଚକ୍ରଧର ॥
ତୁ ନାରାୟଣ ନିରଞ୍ଜନ ।
ରଖ ମୋହର ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ॥
ଶରଣ ପଶିଲି ତୋ ପାଦେ ।
ଡାକନ୍ତି ଶୋକ ଗଦଗଦେ ॥
ହେ ଦେବ ଦେବଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ।
ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କର ॥
ଭୟ କାତରେ ତୋ ଶରଣେ ।
ପଶିଲି ଅଭୟ ଚରଣେ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ପରାଭବେ ।
ହେ ଗଦାଗ୍ରଜ ତୋତେ ଭାବେ ॥
ଏକଇ ଆତ୍ମା ତୋର ମୋର ।
ଏଣୁ ଏ ଅଶେଷ ସଂସାର ॥
ଏ ମାୟା ତୋହର ସର୍ଜନ ।
ଏଣେ ଅଶେଷ ତ୍ରିଭୁବନ ॥
ଯେ ମନ୍ଦ ଦୁଷ୍ଟ ମୂଢ଼ଜନେ ।
ତୁ ନାଥ ତାହାଙ୍କ ମାର୍ଜନେ ॥
ଜଗତେ ହେଉ ଅବତାର ।
ତୋ ପାଦଜଳ ଗଙ୍ଗାନୀର ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ହେ ଗୋକୁଳପତି ।
ଶରଣ ରଖ ଦାଶରଥି ॥
ଭୋ ନାଥ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଚତୁରାନନ ସ୍ତୁତି ଶୁଣି ॥

ସାମାନ୍ୟ ମୀନରୂପ ହେଲେ ।
ଧରି ପଶିଲୁ ସିନ୍ଧୁଜଳେ ॥
ତକ୍ଷଣେ ମାରି ଶଙ୍ଖାସୁର ।
ବେଦ ଉଦ୍ଧରି ଚକ୍ରଧର ॥
ତ୍ରିଲୋକ ଲୋକ କଲୁ ରକ୍ଷା ।
କରୁଣାକର ତୋର ଇଚ୍ଛା ॥
ତୋର ସୃଷ୍ଟିଲା ଏ ଜଗତ ।
ତୋର ମାୟାରେ ଆତଯାତ ॥
ତୁ ଦେଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ମୋକ୍ଷ ଦାନ ।
ଦୂର ନୁହଇ ଭଗବାନ ॥
ସଚରାଚର ମହୀସ୍ଥଳ ।
ଲୀଳାରେ କରୁ ଆଦିମୂଳ ॥
ଗୋପୀ ବିନୋଦ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।
ଭୋ ନାଥ ତୋର ବେଣୁସ୍ୱନ ॥
କୋମଳ ଗଭୀର ଶବଦେ ।
ଗିରି କାନନ ପୂରେ ନାଦେ ॥
ଗୋପାଳବୃନ୍ଦ ରକ୍ଷା ଅର୍ଥେ ।
ଗିରି ଟେକିଲୁ ବାମହସ୍ତେ ॥
ଏଣୁ ତୋ ନାମ ଗିରିଧର ।
ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷାକର ॥
ଏମନ୍ତ ସ୍ତୁତି ରୁଦ୍ର ଭଣି ।
ଡାକନ୍ତି ରଖ ଚକ୍ରପାଣି ॥(ଜ.)
ମିଳିଲେ ବଇକୁଣ୍ଠ ଦ୍ୱାରେ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବା ତାରେ ॥
ଆରୂଢ଼ ଯୋଗୀଙ୍କର ମନ ।
ଯୋଗରେ ହୋଏ ଯହିଁ ଲୀନ ॥
ପରମବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ୟୋତି ରୂପେ ।
ଯାହାର ତେଜ ବିଶ୍ୱେ ବ୍ୟାପେ ॥
ଯହିଁ ଅଶେଷ ଲୋକଗତି ।
ଜନଜୀବନ ରମାପତି ॥୨୬
ହର ବିକଳ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ମାୟାବଟୁକ ରୂପ ଧରି ।
ପଥେ ମିଳିଲେ ନରହରି ॥୨୭
ଚର୍ମମେଖଳା କଟିଭରେ ।
ତ୍ରିଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳୁ କରେ ॥
କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବଇ ଅକ୍ଷମାଳ ।
ମାୟା ମୋହନ ଆଦିମୂଳ ॥

ଅନଳ ପ୍ରାୟ ତେଜ ଦିଶି ।
ପଥେ ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ଆସି ॥
କଲ୍ୟାଣ କରି କୁଶହସ୍ତେ ।
ବିନୟ ବାକ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ ।
ମୋହନ ଗଭୀର ବଚନ ॥୨୮
ଶକୁନି ପୁତ୍ର ତୁହି ଏକ ।
ତୋହର ନିଜ ନାମ ବୃକ ॥
ତୁ ଅତି ଶ୍ରମେ ଦୁଃଖ ପାଇ ।
ଗଗନେ କିମ୍ପା ଅଛୁ ଧାଇଁ ॥
ତୋର ସୁନ୍ଦର ନିଜ ତନୁ ।
ଅଖିଳ ଫଳ କାମଧେନୁ ॥
ଆମ୍ଭରେ ଅତି ଶ୍ରମ କରି ।
ହୃଦରେ ମହାକୋପ ଭରି ॥
କିମ୍ପା ଗଗନେ ପାଉ ଶ୍ରମ ।
ମୋ ଆଗେ କ୍ଷଣେ ତୁ ବିଶ୍ରାମ ॥୨୯
କହ କି ଅର୍ଥେ ତୋ ଗମନ ।
ଶୁଣିତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋର ମନ ॥
ପ୍ରାଣୀ ଯେ ଆପଣାର ହିତେ ।
କର୍ମ ସାଧନ୍ତି ଅବିରତେ ॥
କହ କେବଣ କଥା ତୋର ।
ହସି ବୋଲନ୍ତି ମାୟାଧର ॥୩୦
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଏମନ୍ତ କୃଷ୍ଣକଥା ଶୁଣି ॥
କୃଷ୍ଣର ବାଣୀ ସୁଧା ସମ ।
ଶୁଣି ଛାଡ଼ିଲା ପଥଶ୍ରମ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହେ ସର୍ବକଥା ।
ଈଶ୍ୱର ଉପର ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥୩୧
ଶୁଣି ହସିଲେ ଭଗବାନ ।
କହନ୍ତି ମଧୁର ବଚନ ॥
ରୁଦ୍ର ବୋଇଲେ ତୋତେ ଯାହା ।
ସତ୍ୟ ନ କରୁ ଆମ୍ଭେ ତାହା ॥
ଦକ୍ଷ ଯେ ପ୍ରଜାପତି ଥିଲା ।
କୋପେ ରୁଦ୍ରକୁ ଶାପ ଦେଲା ॥
ତେଣୁ ଦୁରାତ୍ମା ପଦ ପାଇ ।
ପ୍ରେତ ପିଶାଚ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ॥

ଭୂତ ବେତାଳ ତାର ଗଣେ ।
ଭ୍ରମଇ ଶମଶାନ ସ୍ଥାନେ ॥
ତାର ବଚନ ସତ୍ୟ କାହିଁ ।
ଭଲେ ଜାଣଇଁ ଏକା ମୁହିଁ ॥୩୨
ତୋର ବିଶ୍ୱରେ ଯେବେ ରୁଚେ ।
ଏଠାରେ ବୁଝ ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ଆପଣା ମୁଣ୍ଡେ ଦିଅ କର ।
କିଛିହିଁ ନୋହିବ ତୋହର ॥
ଯେଣୁ ଭଣ୍ଡିଲା ତୋତେ ମିଛେ ।
ତେଣୁ ସେ ପଳାଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ॥
ତୁ ତାହା ବାକ୍ୟ ସତ୍ୟ କରି ।
କିମ୍ପା ଧାଇଁଛୁ ଶ୍ରମ କରି ॥୩୩,୩୪
ଏମନ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦର ବାଣୀ ।
ଚିତ୍ତେ ଅସୁର ପରିମାଣି ॥
ବିଷ୍ଣୁମାୟାରେ ମୋହ ଗଲା ।
ଆପଣା ମୁଣ୍ଡେ ହସ୍ତ ଦେଲା ॥
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ଭସ୍ମରାଶି ।
ପବନେ ଚଉଦିଗେ ମିଶି ॥
ବଜ୍ରପ୍ରହାରେ ଗିରି ଯେହ୍ନେ ।
ବିବୁଧେ ଦେଖନ୍ତି ଗଗନେ ॥
କରନ୍ତି ଜୟ ଜୟ ବାଣୀ ।
ନମୋ ନମସ୍ତେ ସ୍ତୁତି ଭଣି ॥
ସାଧୁଶବଦ ସର୍ବଦିଗେ ।
ପୁଷ୍ପ ବରଷେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ॥୩୫,୩୬
ପାପିଷ୍ଠ ବୃକାସୁର ନାଶେ ।
ରୁଦ୍ର ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣ ପାଶେ ॥
ପିତୃ ଦେବତା ଋଷିଗଣ ।
ସଙ୍ଗତେ ଅମ୍ବିକାରମଣ ॥
ଅସୁର ସଂକଟୁ ନିସ୍ତରି ।
ହରିଙ୍କି ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ହର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ହେ ଦେବ ଦେବଙ୍କ ଈଶ୍ୱର ।
ତୋ ଅପରାଧୀ ଏ ଅସୁର ॥
ଅର୍ଜିତ କର୍ମେ ଗଲା ନାଶ ।
ଏ ସତ୍ୟ ଧର୍ମର ବିଶ୍ୱାସ ॥

ଦେବହେଳନ ଯେ କରନ୍ତି ।
ସକଳ ସଂକଟେ ପଡ଼ନ୍ତି ।।୩୮,୩୯
ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର ବଚନେ ।
ଗଲେ ସେ ଯେ ଯାହା ଭୁବନେ ।।
କହନ୍ତି ଶୁକ ମହାମୁନି ।
ଶୁଣ ରାଜନ ଚୂଡ଼ାମଣି ।।
ଗିରିଶ ମୋକ୍ଷ ଯେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ସର୍ବ ସଙ୍କଟୁ ନିସ୍ତରନ୍ତି ।।୪୦
ହରି ମହିମା ଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତେ ।
ଶୁଭ ସୂଚକ ଭାଗବତେ ।।
ବୋଲଇ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସୁଜନେ ଏଣେ କର ଚିତ୍ତ ।।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ ବୃକାସୁରବଧେ
ଗିରୀଶମୋକ୍ଷଣଂ ନାମ ଚତୁର୍ନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟ ।

❑❑

ପଞ୍ଚନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ପରୀକ୍ଷା କରି ଭୃଗୁମୁନି । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଣି ।।
ସକଳ ମୁନିଙ୍କୁ କହିଲେ । ବର୍ଣ୍ଣନ ପଞ୍ଚନବତିରେ ।।

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ହୋ ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତ ।
କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଭାଗବତ ।।
ପୂର୍ବେ ଯେ ସରସ୍ୱତୀ ତୀରେ ।
ମିଳି ସକଳ ମୁନିବରେ ।।
ଯଜ୍ଞ କରିବା ଅନୁମତେ ।
ବିଗ୍ରହ କରି ସର୍ବେ ଚିତ୍ତେ ।।
ଜଗତେ ଦେବଦେବ ତିନି ।
ବିଷ୍ଣୁ ଶଙ୍କର ପଦ୍ମଯୋନି ।।
ଏ ତିନି ମଧ୍ୟେ ଯେ କାରଣ[୧] ।
ସେ ଆମ୍ଭ ଯଜ୍ଞରେ ବରଣ ।। ୧
ଏମନ୍ତେ କରି ସନମତ ।
ଭୃଗୁ ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ସୁତ ।।
ଏ ତିନି ଦେବତା କଳନେ ।
ତାହାଙ୍କୁ ପେଶି ଦୂତପଣେ ।।
ବୋଇଲେ ବଚନ ବିଶ୍ୱାସ ।
ତିନି ଦେବଙ୍କୁ କଷି ଆସ ।।
ଋଷିଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ବେଗେ ।
ଭୃଗୁ ଚଳିଲେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ।।
ବ୍ରହ୍ମାର ସଭା ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ।
ଭୃଗୁ ମିଳିଲେ ଛଳ ବହି ।। ୨
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଛଳିବାର ଆଶେ ।
ଅବଜ୍ଞା କରି ବସି ପାଶେ ।।
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ନ କଲେ ।
ସ୍ତୁତି ବଚନ ନ ବୋଇଲେ ।।
ତା ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମା ମହାକୋପି ।
ଗାଢ଼େ ଦଶନେ ଓଷ୍ଠ ଗ୍ରପି ।।
ବୋଲନ୍ତି ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଏହି ।
ଏ ମୋତେ ଅବଜ୍ଞା ସେ ବହି ।। ୩
ପୁଣି ବିଗ୍ରହି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନେ ।
ପୁତ୍ରକୁ ନାଶିବା କେସନେ ।।
ଏହାକୁ କଲେ ଆଜ ନାଶ ।
ମୋତେ ହୋଇବ ଅପଯଶ ।।
ଏତେ ବିଗ୍ରହି ଦୁଷ୍ଟମନ ।
ତକ୍ଷଣେ ବ୍ରହ୍ମା କଲେ ଶମ ।।
ଅନଳ ଯେହ୍ନେ ଜଳ ପାଇ ।
ଲିଭଇ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ।।
ଭୃଗୁକୁ ପୁତ୍ରଭାବ ଘେନି ।
ଶାନ୍ତ ହୋଇଲେ କୁଶପାଣି ।।
ଭୃଗୁ ଜାଣିଲେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ।
ତକ୍ଷଣେ ହୋଇ ଭୟଭୀତ ।।
ନମିଣ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚରଣେ ।
ଭୃଗୁ ଚଳିଲେ ତତକ୍ଷଣେ ।। ୪
ପଥେ ଚଳନ୍ତେ ମନତୋଷେ ।
ମିଳିଲେ କଇଳାସ ଦେଶେ ।।
ରୁଦ୍ର ଉଠିଲେ ଭୃଗୁ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ଏ ମୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ ।।
ଧାଇଁଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଶେ ।
ଭୃଗୁ ଚଳିଲେ ବାମ ପାଶେ ।।
ତା ଦେଖି ରୁଦ୍ର କୋପଭରେ ।
ବେଗେ ତ୍ରିଶୂଳ ଘେନି କରେ ।।
ଧାଇଁଲେ ଅରୁଣ ଲୋଚନେ ।
ଦହିବା ପ୍ରାୟ ତ୍ରିଭୁବନେ ।।୫,୬
ତା ଦେଖି ଦେବୀ କରଯୋଡ଼ି ।
ବେଗେ ଶଙ୍କର ପାଦେ ପଡ଼ି ।।
ଅନେକ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟ ଭଣି ।
ଶାନ୍ତ କରାଇ ଶୂଳପାଣି ।।
ଅନେକ ମତେ ଭାବ କଲେ ।
ଭୃଗୁ ଯେ ବଇକୁଣ୍ଠ ଗଲେ ।। ୭
ଦ୍ୱାରେ ପଶନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାସୁତ ।
ଶୁଣିଲେ ବିଷ୍ଣୁ ନିଦ୍ରାଗତ ।।
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ରହି ଅବକାଶେ ।
ତକ୍ଷଣେ ଭୃଗୁ ମହାରୋଷେ ।।
ବିଷ୍ଣୁ ଶୟନସ୍ଥାନେ ମିଳି ।
ନିଦ୍ରା ଅଚେତ ବନମାଳୀ ।।

୧. କାରଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ଊନନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଉତ୍ତାନ ଶୟନେ ଆନନ୍ଦେ ।
ତା ଦେଖି ଭୃଗୁ ମହା କ୍ରୋଧେ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣପଣେ ଗର୍ବ ବହି ।
ପାଦ ମାଇଲେ ହୃଦେ ନେଇ ॥
କୋପେ ଗର୍ଜନ୍ତି ଗରୁଡର ।
ଶୁଣି ଉଠିଲେ ଚକ୍ରଧର ॥
ଲକ୍ଷ୍ମୀର କରେ ଧରି ମୁଷ୍ଟି ।
ପଲ୍ୟଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ବେଗେ ଉଠି ॥ ୮
ବିପ୍ରଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ି ।
ବୋଲନ୍ତି ବେନି କର ଯୋଡ଼ି ॥
ଭୋ ବିପ୍ର ତୋର ଆଗମନ ।
ଆଜ ଜୀବନ ମୋର ଧନ୍ୟ ॥
ଭୋ ବିପ୍ର ବସ ଏ ଆସନେ ।
ଅପ୍ରାଧ କଲି ଯେ ଅଜ୍ଞାନେ ॥
ଏ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର ।
କୋମଳ ଚରଣ ତୁମ୍ଭର ॥
କଠୋର ହୃଦେ ମୋ ବାଜିଲା ।
ମୋ ମନେ କଷ୍ଟ ଉପୁଜିଲା ॥
ନ ପୁଣ ବଥାଇ ଚରଣ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ନାରାୟଣ ॥
ବିପ୍ରଚରଣ ଜଳେ ଧୋଇ ।
ପାଦଉଦକ ଶିରେ ଲଇଁ ॥୯,୧୦
ବୋଲନ୍ତି ଆଜ ମୁହିଁ ଧନ୍ୟ ।
ପବିତ୍ର ହୋଇଲା ଜୀବନ ॥
ଏ ବିଶ୍ୱ ସଂସାର ସହିତେ ।
ଲୋକପାଳକ ଛନ୍ତି ଯେତେ ॥
ଆଜ ପବିତ୍ର ଏ ସକଳେ ।
ତୋ ପାଦରଜ ତୀର୍ଥଜଳେ ॥୧୧
ଭୋ ବିପ୍ରବର ମୋର ହୃଦେ ।
କମଳା ବସିବ ଆନନ୍ଦେ ॥
ଆଜ ପବିତ୍ର ମୋର ଘର ।
ଧନ୍ୟ ଏ ଜୀବନ ମୋହର ॥୧୨
ଅତି ଆଦରେ ନାରାୟଣ ।
ପୂଜିଲେ ଭୃଗୁର ଚରଣ ॥
ମଧୁର ବାକ୍ୟେ ଯଦୁପତି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନ କଲେ ଶାନ୍ତି ॥
ବିଷ୍ଣୁ ମହିମା ଗୁଣ ଦେଖି ।
ଭୃଗୁ ବୁଜିଲେ ବେନି ଆଖି ॥
କଣ୍ଠକୁଣ୍ଠିତ ମନ୍ଦସ୍ୱର ।
ରୋମପୁଲକ କଳେବର ॥୧୩
ବିଷ୍ଣୁର ଭାବ ହୃଦେ ବହି ।
ଭୃଗୁ ଚଳିଲେ ତୋଷ ହୋଇ ॥
ବିଷ୍ଣୁର ଭାବ ଭାବି ଭୋଳେ ।
ମିଳିଲେ ସରସ୍ୱତୀ କୂଳେ ॥
ବ୍ରହ୍ମଋଷିଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ।
ବୋଲନ୍ତି ଶିରେ କର ଦେଇ ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ କହେ ସର୍ବକଥା ।
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥୧୪
ଭୃଗୁବଚନ ବିପ୍ରେ ଶୁଣି ।
ବିଷ୍ଣୁ ମହିମା ପରିମାଣି ॥
ଯେ ହରି ଜଗତଠାକୁର ।
ମିତ୍ର ଅଇରି ନାହିଁ ଯାର ॥
ତାର ସ୍ମରଣେ ମନ ଶାନ୍ତି ।
ନ ଲାଗେ ଭବବନ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତି ॥୧୫
ଯାର ସକାଶୁଁ ଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ ।
ଶୁଚି ନିଷ୍କାମ ଯୋଗ କ୍ଷେମ ॥
ଯଶ ନିର୍ମଳ ପ୍ରକାଶଇ ।
ଯାର ସ୍ମରଣେ ପାପ ନାହିଁ ॥୧୬
ମୁନି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଶାନ୍ତ ନର ।
ସମଦରଶୀ ଚିତ୍ତ ଯାର ॥
ଯେ ଅବା ଅକିଞ୍ଚନ ଜନ ।
ତାହାଙ୍କ ଗତି ଭଗବାନ ॥୧୭
ଯା ପ୍ରିୟରୂପ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ।
ଯା ଇଷ୍ଟ ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥
ତାହାକୁ ଯଜ୍ଞେ ପୂଜା କରି ।
ସକଳ ଦୁଃଖ ଅପହରି ॥
ତ୍ରିଗୁଣେ ତିନି ରୂପ ତାର ।
ରାକ୍ଷସ ଅସୁର ଯେ ସୁର ॥
ଯେ ରୂପ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣମୟ ।
ତହୁଁ ମିଳିଲା ସର୍ବଶ୍ରେୟ ॥୧୮,୧୯
ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତେ ମୁନିଗଣେ ।
କାନନେ ନିଶ୍ଚଳ ଆସନେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦପାଦେ ଧ୍ୟାନ କରି ।
ହେଲେ ତରିଲେ ଭବବାରି ॥୨୦

ସୂତ ଉବାଚ

କହନ୍ତି ପୁଣି ମୁନି ସୂତ ।
କୃଷ୍ଣମହିମା ବ୍ୟାସସୁତ ॥
ଯାହା କହିଲେ ରାଜା ଆଗେ ।
ସୁଜନେ ସେବ ସେହି ମାର୍ଗେ ॥
ପୁରାଣ ଭାଗବତ ବାଣୀ ।
କେ କହିପାରେ ପରିମାଣି ॥
କୃଷ୍ଣ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ଦେହେ ।
ଦୃଶ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟେ ଜ୍ଞାନମୋହେ ॥
ନିର୍ଲେପ ସାକ୍ଷୀରୂପ ହୋଇ ।
ଯାହାକୁ ଯେତେ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ॥
ସକଳ ଜନ୍ତୁ ଚିତ୍ତ ଗତେ ।
ଗତ ଆଗତ କର୍ମପଥେ ॥
ଭ୍ରମଣ ଦୁଃଖ କରେ ଦୂର ।
ଯେବେ ଭଜଇ ତା ପୟର ॥୨୧

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ସାବଧାନେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ୱାରକା ଭୁବନେ ॥
ପତ୍ନୀପ୍ରସବ କାଳେ ତାର ।
ଯେତେ ଉପୁଜିଲେ କୁମର ॥
ଗର୍ଭରେ ଦଶମାସ ଥାନ୍ତି ।
ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲେ ମରନ୍ତି ॥୨୨
ସେ ମୃତପିଣ୍ଡ କୋଳେ ଧରି ।
ବିପ୍ର ବିକଳେ ଶୋକ କରି ॥
କୃଷ୍ଣର ଦ୍ୱାରେ ନେଇ ଥୋଇ ।
ବିପ୍ର ବୋଲଇ କୋପ ବହି ॥୨୩
ବ୍ରହ୍ମହିଂସକ ଯଦୁବଂଶ ।
ଶଠ ହୃଦୟ ଅବିଶ୍ୱାସ ॥
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବୁଦ୍ଧି ଦୁରାଗ୍ରର ।
ଦୁଃଶୀଳ ପାପିଷ୍ଠ ପାମର ॥
ଗର୍ବିତ ବିଷୟ ବିଳାସେ ।
ଏମନ୍ତ ରାଜା କର୍ମଦୋଷେ ॥
ମୋ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମକାଳେ ମଲା ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଶୋକ କଲା ॥୨୪
ପୁଣ ବୋଲଇ କୋପଚିତ୍ତେ ।
ଏ ଦୁଷ୍ଟ କାଳ ବିପରୀତେ ॥
ହିଂସା ବେଭାର ନରରାୟ ।
ଦୁଃଶୀଳ ଅଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ॥

ଏମନ୍ତ ନରପତି ଦେଶେ ।
ଯେ ପ୍ରଜା ରହନ୍ତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥
ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ର ହୋନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ।
ମରନ୍ତି କାଳ ଅପ୍ରାପତେ ॥
ଏମନ୍ତେ ବାଳକ ପକାଇ ।
ବିପ୍ର କାନ୍ଦଇ ଗୃହେ ଗ୍ରହିଁ ॥୨୫
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରତି ସଂବତ୍ସରେ ।
ପୁତ୍ର ମରନ୍ତି ବିପ୍ରଘରେ ॥
ପୁଣ ପକାଇ ରାଜଦ୍ୱାରେ ।
ବିପ୍ର କାନ୍ଦଇ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ॥
ଅତି ନିନ୍ଦଇ କୃଷ୍ଣ ରାମ ।
ବିପ୍ର ସ୍ୱଭାବେ ଗରୁତମ ॥
ଏକ ଦୁଇ ବୋଲିଣ ଗଣେ ।
ତୃତୀୟ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରମାଣେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦ୍ୱାରେ ପୁତ୍ର ଥୋଇ ।
କୋପେ ଅନେକ ଗାଳି ଦେଇ ॥୨୬
ଏମନ୍ତେ ନବ ପୁତ୍ର ମଲା ।
ଶୁଣ ହୋ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଲୀଳା ॥
ଅର୍ଜୁନ ଥିଲା ନିଜ ଦେଶେ ।
ଅଇଲା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ପାଶେ ॥
ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରକାରେ ଆସି ।
ଦେଖିଲା ବିପ୍ର ଅଛି ବସି ॥
ମୃତବାଳକ ଧରି କୋଳେ ।
କାନ୍ଦଇ ଜୀବନ ବିକଳେ ॥
ନିନ୍ଦଇ ରାମ ବନମାଳୀ ।
ଗର୍ଜଇ କୋପେ ଦେଇ ଗାଳି ॥
ବିଷ୍ଣୁର ନିନ୍ଦା ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
କୋପେ ଗ୍ରହିଁଲା ବୀରମଣି ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ଭୟ ପାଇ ।
କର ଅଞ୍ଜଳି ଶିରେ ଦେଇ ॥
ବୋଲଇ ଶୁଣ ବିପ୍ରବର ।
ଏ କୋପ ଶୋକ ତୁ ସଂହର ॥
ତୋହର ରାଜ୍ୟେ ବିପ୍ରବର ।
ବୀର କି ନାହିଁ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ॥
ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରାୟ ଯଜ୍ଞ କରି ।
କିବା ବୁଲନ୍ତି ପେଟ ଭରି ॥୨୭,୨୮

ଧନ ତନୟ ଦାରାଗାରେ* ।
ଯେବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୋକ କରେ ॥
ଜନ ପରଜା ଯହିଁ ଦୁଃଖୀ ।
ପଣ୍ଡିତ ଜନେ ନିରିମାଖି ॥
ସେ ରାଜା କୁଳ ବଡ଼ ହୀନ ।
ଧିକ ତାହାଙ୍କର ଜୀବନ ॥
ଜନ ପରଜା ନ ରଖନ୍ତି ।
ନଟଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସେ ଜୀଅନ୍ତି ॥୨୯
ଏବେ ହୋ ବିପ୍ରବର ଶୁଣ ।
ଦେଖ ମୋହର ବୀରପଣ ॥
ଧନୁ ଗାଣ୍ଡୀବେ ଗୁଣ ଦେଇ ।
ତୋ ରିପୁ ସଂହାରିବି ମୁହିଁ ॥
ରଖିବି ତୋହର ବାଳକ ।
ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଏବେ ଦେଖ ॥
ପ୍ରସବକାଳେ ତୋର ଘରେ ।
ମୁଁ ଧନୁ ଧରିଥିବି କରେ ॥
ରଖିବି ତୋହର କୁମର ।
ସତ୍ୟ ବଚନ ଏ ମୋହର ॥
ଦେଖ ମୋହର ଧନୁଦୀକ୍ଷା ।
ଯେବେ ନ ପାରେ କରି ରକ୍ଷା ॥
ଅନଳେ ଛାଡ଼ିବି ମୁଁ ପ୍ରାଣ ।
ତା ଶୁଣି ବୋଲଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥୩୦
ସଙ୍କରଷଣ ଦାମୋଦର ।
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରୁକ୍ମିଣୀକୁମର ॥
ବଡ଼ ରଥୀ ଯେ ଅନିରୁଦ୍ଧ ।
ଧନୁ ସଂଗ୍ରାମେ ମହାଯୋଧ ॥
ଏ ସର୍ବେ ମୋ ପୁତ୍ର ରକ୍ଷଣେ ।
କ୍ଷମ ନୋହିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ॥
କି ଅର୍ଥେ ରଖିବି ମୁଁ ଆଶା ।
ଦେଖାଇ କରୁଛୁ ଭରସା ॥
ଏଣେ ମୋହର ସଧ ନାହିଁ ।
ତୋ ବୀରପଣ ମୁଁ ଜାଣଇ ॥୩୧,୩୨
ତା ଶୁଣି ପାର୍ଥ କୋପଭରେ ।
ବୋଲଇ ଧନୁଧରି କରେ ॥
ଭୋ ବିପ୍ର ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ମୁଁ ନୋହେ ରୋହିଣୀନନ୍ଦନ ॥

କୃଷ୍ଣ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ନୋହେ ମୁହିଁ ।
ଅର୍ଜୁନ ନାମ ମୁଁ ବୋଲାଇ ॥
ଦେଖ ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁ ମୋର ।
ରଣେ ମୁଁ ତୋଷିଲି ଈଶ୍ୱର ॥
ଅକ୍ଷୟ ତୂଣ ମୋର ହସ୍ତେ ।
ଏକଥା ବିଦିତ ଜଗତେ ॥
ମୃତ୍ୟୁପୁରୁଷ ରଣେ ଜିଣି ।
ତୋର ବାଳକ ଦେବି ଆଣି ॥
ନ ଦେଲେ ଦହିବି ଜୀବନ ।
ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ବିପ୍ରମନ ॥୩୩,୩୪
ମୃତବାଳକ ରାଜଦ୍ୱାରେ ।
ଥୋଇ ମିଳିଲା ନିଜ ଘରେ ॥
ଶୋକ ହରଷ ଖେଦ ଛନ୍ନେ ।
ଅର୍ଜୁନ ତେଜ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ ॥୩୫
ଏମନ୍ତେ ଦ୍ୱାରକାର ପୁରେ ।
ବିପ୍ର କାମିନୀ ନିଜ ଘରେ ॥
ଗର୍ଭ ହୋଇଲା ଦଶମାସ ।
ଦେଖି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନେ ତ୍ରାସ ॥
ବିକଳେ ଅର୍ଜୁନେ ସୁମରି ।
ଡାକଇ ଉଚ୍ଚେ ନାମ ଧରି ॥
ହେ ବୀରମଣି ରକ୍ଷା କର ।
ମରଣୁ ମୋହର କୁମର ॥୩୬
ଶୁଣି ଅର୍ଜୁନ ବେଗେ ଧାଇଁ ।
ମିଳିଲା ବିପ୍ରଦ୍ୱାରେ ଯାଇ ॥
କର ଚରଣ ମୁଖ ଧୋଇ ।
ତକ୍ଷଣେ ଶୁଚିମନ୍ତ ହୋଇ ॥
ହର ଗଉରୀ ପାଦ ଚିନ୍ତି ।
ନମଇଁ ପୁଣ ପୁଣ କ୍ଷିତି ॥
ଗାଣ୍ଡୀବେ ଗୁଣ ଦେଇ କରେ ।
ମନ୍ତ୍ର ସୁମରି ବିପ୍ରଘରେ ॥
ରୁନ୍ଧିଲା ନାନାଶସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ ।
ବିପ୍ରଭୁବନ ଦଶଦିଗେ ॥
ପଞ୍ଜୁରୀ ମଧ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ପକ୍ଷୀ ।
ବିପ୍ରଭୁବନ ତେହ୍ନେ ଲକ୍ଷି ॥୩୭,୩୮
ଏମନ୍ତେ ଜନ୍ମିଲା ନନ୍ଦନ ।
ଅର୍ଜୁନ ଶୁଣିଲା ରୋଦନ ॥

* 'ଧନ ତନୟ ଦାରାଗାରେ' ଅର୍ଥାତ୍ ଧନ, ପୁତ୍ର, ପତ୍ନୀ ଓ ଗୃହ ପାଇଁ (ଅଭାବରେ) ।

ଭୂମି ନ ପଡୁ ଶୂନ୍ୟେ ଗଲା ।
ବାଳକ କେହି ନ ଦେଖିଲା ॥୩୯
ତକ୍ଷଣେ ବିପ୍ର କୋପଭରେ ।
ମିଳିଲା ଅର୍ଜୁନ ଛାମୁରେ ॥
ବୋଲଇ ପରୁଷ ବଚନ ।
ଧିକ ଅର୍ଜୁନ ତୋ ବଦନ ॥
ତୋହର ନପୁଂସକ ବାଣୀ ।
ମୁହିଁ ପାପିଷ୍ଠ ତାହା ଶୁଣି ॥
ନ ଜାଣି ହୋଇଲି ହରଷ ।
ଏବେ ମୁଁ ନିଷ୍ଫଳ ନିରାଶ ॥
ମୃତ ପୁତ୍ରକୁ ଧରି କୋଳେ ।
ଦଣ୍ଡେ ଦେଖଇ ବେନି ଡୋଳେ ॥
ଏବେ ସେ ପୁତ୍ର ଗଲା କେଣେ ।
ଏ ନପୁଂସକ ବୀରପଣେ ॥୪୦
ରୁକ୍ମିଣୀପୁତ୍ର ମହାଯୋଧ ।
ତାହାର ପୁତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ ॥
ସଙ୍କରଷଣ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଏ ଯହିଁ ନୋହିଲେ ସମର୍ଥ ॥
କାହାର ବଳ ରକ୍ଷା କରି ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ଧରି ॥୪୧
ଧିକ ତୋହର ମିଥ୍ୟା ବାଣୀ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲୁ ଯେ ନ ଜାଣି ॥
ଧିକ ଗାଣ୍ଡୀବଧନୁ ତୋର ।
ବିବିଧ ଶସ୍ତ୍ର ଉପହାର ॥
ଦଇବେ ହତକର୍ମି ତୋର ।
କୁମତି ପାପିଷ୍ଠ ପାମର ॥
ମୁଖେ ଯେ କହୁ ଗର୍ବବାଣୀ ।
ଆପଣା ବଳ ତୁ ନ ଜାଣି ॥୪୨
ଏମନ୍ତ ବିପ୍ର କୋପବାଣୀ ।
ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନେ ଶୁଣି ॥
ବିବିଧ ମତେ ବିଧି କରି ।
ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁ କରେ ଧରି ॥
ମିଳିଲା ଯମର ଭୁବନେ ।
ରବିକୁମର ସନ୍ନିଧାନେ ॥୪୩
ତାହାର ପୁରେ ବିପ୍ରସୁତ ।
ଅର୍ଜୁନ ଖୋଜିଲା ବହୁତ ॥

ନ ପାଇ ମନ ଦୁଃଖ କରି ।
ପୁଣି ମିଳିଲା ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ ॥
ତହିଁ ନ ଦେଖି ବିପ୍ରସୁତ ।
ଅଗ୍ନିଭୁବନେ ଉପଗତ ॥
ନ ପାଇ ନଇର୍ଋତ ଦେଶେ ।
କୋପେ ମିଳିଲା ସୋମ ପାଶେ ॥
ତହିଁ ନ ପାଇ ବିପ୍ରବଳା ।
ବରୁଣ ନଗରେ ମିଳିଲା ॥
ନ ପାଇ ପବନର ପୁରେ ।
ଅର୍ଜୁନ ଗଲା କୋପଭରେ ॥
ତହିଁ ନ ପାଇ ବେଗେ ଯାଇ ।
କୁବେର ଭୁବନେ ଖୋଜଇ ॥
ତହିଁ ନ ଦେଖି ବିପ୍ରସୁତ ।
ମନେ ବିଗ୍ରରେ ବୀର ପାର୍ଥ ॥
ତକ୍ଷଣେ ନିଜ ବିଦ୍ୟାବଳେ ।
ଖୋଜିଲା ସପତ ପାତାଳେ ॥
ନ ପାଇ ନାଗଲୋକ ତଳେ ।
ପୁଣି ଉଠିଲା ଅନ୍ତରାଳେ ॥
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ସପତଲୋକେ ଗଲା ।
ବିପ୍ରବାଳକ ନ ଦେଖିଲା ॥
ଧନୁ ଖଡ଼ଗ ଧରି କରେ ।
ଆସି ମିଳିଲା ବିପ୍ରଦ୍ୱାରେ ॥୪୪
ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗେ ବୀରମଣି ।
ଅଗ୍ନି ଜାଳିଲା ବେଗେ ଆଣି ॥
ଅନଳ ଜଳଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ।
ଲୋକଗହଳ ରାଜଦାଣ୍ଡେ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣି ନିଜ ପୁରେ ।
ମିଳିଲେ ଅର୍ଜୁନ ଛାମୁରେ ॥
ସୁହୃଦ ଭାବେ ନରହରି ।
ବୋଲନ୍ତି ବେନି ଭୁଜ ଧରି ॥
ଦେଖ ଏ ମନୁଷ୍ୟଶରୀର ।
ଦେବ ଦୁର୍ଲଭ ସୁଖସାର ॥
ଯେ ଦେହେ ଚଉବର୍ଗ ସାଧି ।
ଏ ତ ନୁହଇ ଅପରାଧୀ ॥
ଏ ଦେହ ନାଶିବୁ କେମନ୍ତେ ।
ସତ୍ୟବଚନ ଭଗ୍ନ ଅର୍ଥେ ॥

ମୁଁ ଆଜ ଦେଖାଇବି ନେଇ ।
ବିପ୍ର ବାଳକ ଦଶଭାଇ ॥
ଆମ୍ଭାକୁ ଆପଣେ ନ ମାର ।
ଶୁଣ ପାଣ୍ଡବ ବୀରବର ॥
ତୋର ମହିମା ଏ ଜଗତେ ।
ମୁହିଁ ସ୍ଥାପିବି ଦୃଢ଼ମତେ ॥
ଯାବତ ଥିବ ଏ ମେଦିନୀ ।
ତୋର ନିର୍ମଳ ଯଶ ଘେନି ॥୪୫,୪୬
ଏମନ୍ତ ଅର୍ଜୁନକୁ କହି ।
ଦାରୁକ ରାଇ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ॥
ଉତ୍ତମ ଅଶ୍ୱେ ସାଜି ରଥ ।
ଦାରୁକ ଉଭା ଯୋଡ଼ି ହସ୍ତ ॥
ତକ୍ଷଣେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ।
ଧରି ଅର୍ଜୁନ କରେ କର ॥
ରଥେ ବିଜୟ ନରହରି ।
ଆନନ୍ଦେ ଶଙ୍ଖନାଦ କରି ॥
ପଶ୍ଚିମଦିଗେ ରଥ ବାହି ।
ଚଳନ୍ତେ ନ ଦେଖିଲେ କେହି ॥୪୭
ସପତସିନ୍ଧୁ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ।
ବେଗେ ଜିଣିଲେ[1] ବିଶ୍ୱରୂପ ॥
ଗିରି କାନନ ଭୂମି ଜିଣି ।
ଅର୍ଜୁନେ ଘେନି ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଜିଣିଲେ ଲୋକାଲୋକ ଦେଶ ।
ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ପ୍ରବେଶ ॥୪୮
ରଥେ ଯୋଚିଲା[2] ଅଶ୍ୱ ଗ୍ୱରି ।
ଅନ୍ଧାରେ ପଥ ନ ବିଗ୍ୱରି ॥
ଦିଗ ନ ଜାଣି ଭ୍ରଷ୍ଟଗତି ।
ତା ଦେଖି କମଳାର ପତି ॥୪୯
ଚକ୍ର ଯେ ଥିଲା ଦକ୍ଷଭୁଜେ ।
ସହସ୍ର ଆଦିତ୍ୟର ତେଜେ ॥
ଅଗ୍ରେ ପେଷିଲେ ଚକ୍ରଧର ।
ଖଣ୍ଡିଲା ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ॥
ରାମ କୋଦଣ୍ଡବାଣ ଯେହ୍ନେ ।
ତେଜ ବିରାଜେ ରିପୁ ସୈନ୍ୟେ ॥୫୦,୫୧
ଚକ୍ରର ପଥ ତମ ଗଞ୍ଜେ ।
ନିଜ ପରମ ଜ୍ୟୋତି ତେଜେ ॥

୧. ଜିଣିଲେ—ଅତିକ୍ରମ କଲେ । ୨. ଯୋଚିଲା—ଯୋଗ୍ୟ ଯାଉଥିବା ।

କୃଷ୍ଣ ନାଶିଲେ ତମ ପଥ ।
ଦେଖି ଅର୍ଜୁନ ଭୟଚିତ୍ତ ॥
ହସ୍ତେ ବୁଜିଲା ବେନି ଆଖି ।
ପଥେ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ଦେଖି ॥୫୨
ଏମନ୍ତେ ଗଲେ ତମ ଜିଣି ।
ରଥେ ଅର୍ଜୁନ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଦିଶିଲା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଶ ।
ତକ୍ଷଣେ ସମୁଦ୍ରେ ପ୍ରବେଶ ॥
ପବନ ଯୋଗେ ଉର୍ମିଗଣ ।
ଦିଶନ୍ତି ସ୍ୱରୂପେ ଭୀଷଣ ॥
ସେ ଜଳମଧ୍ୟେ ଯାଇ ପଶି ।
ଦେଖିଲେ ଦିବ୍ୟ ତେଜରାଶି ॥
ଦିବ୍ୟଭୁବନ ବିରାଜଇ ।
କି ପଟାନ୍ତର ଦେବି ମୁହିଁ ॥
ସହସ୍ର ମଣିସ୍ତମ୍ଭ ସାଜେ ।
ସୁନ୍ଦର ଅଧିକେ ବିରାଜେ ॥୫୩
ମଧ୍ୟେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନ ।
ଦେଖି ନିଶ୍ଚଳ କଲେ ମନ ॥
ଅନନ୍ତ ମହାଯୋଗେଶ୍ୱର ।
ଅଦ୍ଭୁତ ରୂପ ଭୟଙ୍କର ॥
ଫଣାସହସ୍ରେ ମଣି ସାଜେ ।
ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ ବିରାଜେ ॥
ଦ୍ୱିଗୁଣ ବିରାଜଇ ଜ୍ୟୋତି ।
ଉଳ୍କଟ ଲୋଚନ ଦିଶନ୍ତି ॥
ଦୁଇ ସହସ୍ର ଜିହ୍ୱା ଶୋହେ ।
ସୁନ୍ଦର ଶିବ ଗିରି ପ୍ରାୟେ ॥୫୪
ତାର ଉପରେ ଦିବ୍ୟରୂପେ ।
ସୁଖ ଆସନେ ମହାସର୍ପେ ॥
ମହାନୁଭବ ଅନୁପମ ।
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ॥
ନୀଳଜୀମୂତ ଦେହକାନ୍ତି ।
ପୀତବସନ ବିରାଜନ୍ତି ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ସୁନ୍ଦର ।
ବେନି ଲୋଚନ ସୁବିସ୍ତାର ॥୫୫

କିରୀଟ ରବିକୋଟି ଗଞ୍ଜେ ।
ଅମୂଲ୍ୟ ମଣିଗଣ ପୁଞ୍ଜେ ॥
କପୋଳେ କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ।
ଶ୍ରବଣେ ମକରକୁଣ୍ଡଳ ॥
ଆଜାନୁ ଲମ୍ବେ ଗ୍ୱରି ଭୁଜ ।
କଣ୍ଠେ କୌସ୍ତୁଭମଣି ତେଜ ॥
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଚିହ୍ନ ହୃଦେ ଶୋହେ ।
ବନମାଳାଏ ମନ ମୋହେ ॥୫୬
ନନ୍ଦ ସୁନନ୍ଦ ଆଦି ଦେବା ।
କରନ୍ତି ପଦ୍ମପାଦେ ସେବା ॥
ଶଙ୍ଖ କମଳ ଚକ୍ର ଗଦା ।
ଏ ଥାନ୍ତି ଚତୁର୍ଭୁଜେ ସଦା ॥
ନିଜ ମୂରତି ଧରି ପାଶେ ।
ଖଟନ୍ତି ଭକତି ବିଶ୍ୱାସେ ॥
କମଳା ଆଦି ଅଷ୍ଟଦେବୀ ।
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଛନ୍ତି ସେବି ॥
ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ଆଦି ଯେତେ ।
ଅଷ୍ଟଲୋକପାଳ ସହିତେ ॥
ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବଙ୍କର ଗତି ।
ଦେଖି ସମ୍ଭ୍ରମେ ଯଦୁପତି ॥
ପରମଆତ୍ମା ପାଦଯୁଗେ ।
କୃଷ୍ଣ ବନ୍ଦିଲେ ଅନୁରାଗେ ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ବିଷ୍ଣୁ ତୋଷେ ।
ବୋଲନ୍ତି ପରମ ହରଷେ ॥୫୭,୫୮
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ନରନାରାୟଣ[୧] ।
ସଂସାର ପରମକାରଣ ॥
ଭାରା ନିବାରେ ଦେବବାଣୀ ।
କ୍ଷୀର ଜଳଧିତଟେ ଶୁଣି ॥
ଆତ୍ମାରୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭିଆଇ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ମାନବ ଦେହ ଦେଇ ॥
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କଲି ଅବତାର ।
ଖଣ୍ଡିଲ ଅବନୀର ଭାର ॥
ସଂସାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଳସେ ।
କେବେହେଁ ନ ମିଳିଲ ପାଶେ ॥

ଏଣୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କୋପ କରି ।
ଆଣିଲୁଁ ବିପ୍ରସୁତ ହରି ॥
ଦେଖିବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭ ରୂପ ।
ହସି କହନ୍ତି ପଦ୍ମମୁଖ ॥
ଏବେ ହୋ ବିଳମ୍ବ ନ କର ।
ଏମନ୍ତ କହି ଚକ୍ରଧର ॥
ବିଷ୍ଣୁର ପଛେ ବିପ୍ରସୁତେ ।
ଥିଲେ ଯେ ଅଭୟେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ॥
କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ।
ମିଳିଲେ ବିପ୍ର ଦଶ ଭାଇ ॥
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ଚକ୍ରପାଣି ।
ଅର୍ଜୁନ ତୁଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ॥
ରଥେ ବସାଇ ଦାମୋଦର ।
ବେଗେ ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁର ॥୫୯-୬୧
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ୱାରେ ପୁତ୍ର ଦେଇ ।
ପାଦେ ନମିଲେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ବୋଲନ୍ତି ନିଅ ତୋର ସୁତ ।
ତୁ ମୋତେ ନିନ୍ଦିଲୁ ବହୁତ ॥
ଦଶ ବାଳକ ନିଅ ଗଣି ।
ସମ୍ଭାଳ ବୋଲି ଚକ୍ରପାଣି ॥୬୨
ଅର୍ଜୁନ କର କରେ ଧରି ।
ମିଳିଲେ ନିଜ ପୁରେ ହରି ॥
କୃଷ୍ଣ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ଦେଖି ।
ଅର୍ଜୁନ ମନେ ଉପଲକ୍ଷି ॥
ବିଷ୍ଣୁ ପରମଧାମ ଚିନ୍ତି ।
ନିଜ ସ୍ୱଭାବେ କଲା ଭୀତି ॥
ଚତୁରବର୍ଗ ଦାତା ହରି ।
କପଟେ ନରରୂପ ଧରି ॥
ପ୍ରାଣୀଙ୍କି କରେ ଅନୁକମ୍ପା ।
ଏତେ ବିଗ୍ୱରି କଲା ଶଙ୍କା ॥୬୩
କହନ୍ତି ଶୁକ ମୁନିବର ।
ଶୁଣ ଅଭିମନ୍ୟୁ କୁମର ॥
ଏ ଆଦି ଯେତେ କର୍ମ ହରି ।
କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ଧରି ॥
ନାନା ବିଷୟ ଭୋଗ ଭୁଞ୍ଜି ।
ଦେବ ମନୁଷ୍ୟ ମନ ରଞ୍ଜି ॥

୧. ନରନାରାୟଣ—ଅର୍ଜୁନ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମର ଉଚିତେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାକ୍ୟେ ବେଦମତେ ॥
ଅନେକ କଲେ ଯଜ୍ଞ ଦାନ ।
ଯେ ବେଦ ଆଗମ ବିଧାନ ॥୬୪
ଯଜ୍ଞ ଭୋଜନେ ତୋଷ ହୋଇ ।
ଯେମନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ର ବରଷଇ ॥
ଅଶେଷ ସୁଖ ସେହିମତେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବର୍ଷିଲେ ଜଗତେ ॥

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ପ୍ରଜା ଯେତେ ।
ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ନାନାମତେ ॥
ଯାଦବ ବଂଶେ ହୋଇ ଜାତ ।
ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ପାଣ୍ଡୁସୁତ ॥
ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ କରି ।
ଭାରା ନାଶିଲେ ନରହରି ॥
ଅଧର୍ମ ନାଶି ଧର୍ମ ପାଳି ।
ଜଗତନାଥ ବନମାଳୀ ॥୬୫,୬୬

ସେ କୃଷ୍ଣ ଚରଣ କମଳେ ।
ସୁଜନେ ଚିନ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚଳେ ॥
ମାୟା ସଂସାରେ ନୁହଁ ରତ ।
ଛାଡ଼ି ଅମୃତ ଭାଗବତ ॥
ଏ ସୁଖନାବ ହେଲେ ଛାଡ଼ି ।
ନ ମର ଭବଜଳେ ବୁଡ଼ି ॥
ହରିଚରଣେ କରି ଆଶ ।
କହଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଦ୍ୱିଜପୁତ୍ରାନୟନଂ ନାମ ପଞ୍ଚନବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

□□

ଷଡ଼ନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ*

ଦଶମ ଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟରେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲୀଳା ସଂକ୍ଷେପରେ ॥
ଯାଦବ ବଂଶର ବିସ୍ତାର । ପୁଣି ବର୍ଣ୍ଣନ୍ତି ମୁନିବର ॥

ବ୍ୟାସନନ୍ଦନ ଶୁକ ମୁନି ।
କହନ୍ତି ହରିଭାବ ଘେନି ॥
ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନରନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ॥(ଜ.)

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ସକଳ ସୁଖ ଭୋଗ ପୂର୍ଣ୍ଣେ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଦ୍ୱାରକାଭୁବନେ ॥
ଅଖଣ୍ଡ କଳା ଯେହ୍ନେ ଶଶୀ ।
ନିର୍ମଳ ଆକାଶେ ପ୍ରକାଶି ॥
ଯଦୁକୁମୁଦବନ ଦେଶେ ।
ସୁଖେ ପ୍ରକାଶ ମନ ତୋଷେ ॥
ଯହିଁ ଅମୂଲ୍ୟମଣି ପୁଞ୍ଜେ ।
ତପନ ତେଜ ହେଲେ ଗଞ୍ଜେ ॥
ସର୍ବସମ୍ପଦ ସୁଖ ଘରେ ।
କମଳା ସେବେ ନିରନ୍ତରେ ॥୧
ନିଜ ଯୁବତୀ ସୁଖମତେ ।
ଷୋଳସହସ୍ର ଏକଶତେ ॥

କନ୍ଦୁକ ଆଦି କ୍ରୀଡ଼ାରସେ ।
ସେବନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ମନ ତୋଷେ ॥
ଅଦ୍ଭୁତ ଦ୍ୱାରାବତୀ ପୁର ।
ଦେବମାନଙ୍କେ ଅଗୋଚର ॥୨
ସୁଗନ୍ଧ ହସ୍ତୀମଦ ଜଳେ ।
ଶୁଭ ସୁନ୍ଦର ମହୀତଳେ ॥
ଯହିଁ ଯାଦବ ଯୂଥ ଯୂଥ ।
ଦିଶନ୍ତି ନାନା ଅଳଙ୍କୃତ ॥
ମାର୍ଗେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଥପନ୍ତି ।
ନକ୍ଷତ୍ର ପ୍ରାୟ ବିରାଜନ୍ତି ॥
ନାନା ଉଦ୍ୟାନ ବନରାଶି ।
ପୁଷ୍ପପଲ୍ଲବେ ପରକାଶି ॥
ଭୃଙ୍ଗ ବିହଙ୍ଗ ଅନୁବାଦେ ।
ମନ ହରନ୍ତି ମୃଦୁନାଦେ ॥୩,୪
ତିନି ଭୁବନେ ଅଗୋଚର ।
କୃଷ୍ଣଭୁବନ ମନୋହର ॥
ଏମନ୍ତ ପୁରେ ନରହରି ।
ଷୋଳସହସ୍ର ରୂପ ଧରି ॥

ମାୟାମନୁଷ୍ୟ ରୂପ ହୋଇ ।
ନିତ୍ୟେ ତାହାଙ୍କ ପୁରେ ଥାଇ ॥
ତୋଷନ୍ତି ନାରୀଙ୍କର ମନ ।
ଇତର ଗୃହସ୍ଥ ଯେସନ ॥୫
ନିଦାଘ କାଳେ ଶୀତଜଳେ ।
ନାନାକୁସୁମ ପରିମଳେ ॥
ବିବିଧ ଜଳାଶୟ ମାନ ।
ସୁଗନ୍ଧେ ପ୍ରସରେ ପବନ ॥
କୁସୁମରଜ ଜଳେ ମିଶେ ।
ଶୁକ କୋକିଳ ନାଦ ଘୋଷେ ॥
ଏମନ୍ତେ ନାନା ଜଳେ ହରି ।
ସଙ୍ଗେ ସୁନ୍ଦରୀ ମନୋହାରୀ ॥
କନ୍ୟାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନମାଳୀ ।
କରନ୍ତି ନାନା ଜଳକେଳି ॥
ନାରୀଙ୍କ ଆଲିଙ୍ଗନ କାଳେ ।
କୁଚକୁଙ୍କୁମ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ॥୬,୭
ବେଗେ ଆବୋରି ଦଶଦିଶେ ।
ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ଗୀତରସେ ॥

* ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ନବତିତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସୂତ ମାଗଧ ସ୍ତୁତି କରେ ।
ବୀଣା ବାଦନେ ନିରନ୍ତରେ ॥୮
କାମିନୀ ଜଳ ଘେନି କରେ ।
ହସି ସିଞ୍ଚନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଶିରେ ॥
କୁବେର ଯେହ୍ନେ ସ୍ତିରୀ ମେଳେ ।
ବିହରେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ସ୍ଥଳେ ॥୯
ଜଳେ କୃଷ୍ଣ କାମିନୀଗଣ ।
ହୃଦୟେ ଜଡ଼ିତ ବସନ ॥
କୃଷ୍ଣ ସିଞ୍ଚନ୍ତି କରେ ନୀର ।
ଦିଶଇ ହୃଦୟ ବିକାର ॥
କାଞ୍ଚନ ପ୍ରାୟ କୁଚ କୁମ୍ଭ ।
ଦିଶଇ ବିବୃତ ନିତମ୍ବ ॥
ଓଦା ବସନେ ଉରଦେଶ ।
ଅଧିକେ କରଇ ପ୍ରକାଶ ॥
କବରୀ ମଧ୍ୟେ ପୁଷ୍ପଭାର ।
ହରଷେ ବରଷନ୍ତି ନୀର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଜିଣିବାର ଆଶେ ।
ଅଧିକେ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ହରଷେ ॥
ମୁଖ କି କନ୍ଦର୍ପ ଲହରୀ ।
ଜଳ ସିଞ୍ଚନ୍ତି ସର୍ବନାରୀ ॥
ସିଞ୍ଚନ୍ତି ପୁଣ ପୁଣ ଅଙ୍ଗେ ।
କାମ ବିକାର ନାନାରଙ୍ଗେ ॥
କରିଣୀ ମଧ୍ୟେ ଯେହ୍ନେ ଗଜ ।
ନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଦେବରାଜ ॥୧୦,୧୧
ନାନା ପ୍ରକାରେ କ୍ରୀଡ଼ାରସ ।
କରି ପିନ୍ଧିଲେ ପୀତ ବାସ ॥
ଉତ୍ସବ ଗୀତବାଦ୍ୟ ରୋଳେ ।
ଦେବମାନବ ସୁଖ ଭୋଳେ ॥
ତୀରେ ବିଜୟ ବନମାଳୀ ।
ନାରୀଙ୍କ ହସ୍ତେ ହସ୍ତ ଧରି ॥
ନଟ ନର୍ତ୍ତକୀଗଣେ ଗ୍ରହିଁ ।
ଆନନ୍ଦ ମନେ ଭାବଗ୍ରାହୀ ॥
ଅନେକ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ।
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଦାମୋଦର ॥
କନ୍ୟାଏ ନାନା ରତ୍ନ ବାସ ।
ନଟଙ୍କୁ ଦେଲେ ହୋଇ ତୋଷ ॥୧୨
ଏମନ୍ତେ କ୍ରୀଡ଼ାରସେ ହରି ।
ଜନମୋହନ ରୂପ ଧରି ॥

ହରିଲେ ନାରୀଙ୍କର ମନ ।
ବୁଦ୍ଧି ଅହଙ୍କାର ଚେତନ ॥
କନ୍ୟାଏ ନିଜ ପୁରେ ଯାଇ ।
କୃଷ୍ଣ ଚରଣେ ମନ ଥୋଇ ॥
ନିମିଷେ ନ ଦେଖି ମୁରାରି ।
ଜୀବନ ନ ପାରନ୍ତି ଧରି ॥
ଚିନ୍ତନ୍ତି ସ୍ୱଗୃହେ ତରୁଣୀ ।
ଜଡ଼ ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ ବାଣୀ ॥
ଯେମନ୍ତ କଲେ ବିପରୀତ ।
କହିବା ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ବୃକ୍ଷରେ ପକ୍ଷୀଗଣ ଗ୍ରହିଁ ।
ବୋଲନ୍ତି ବାଇ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥୧୩,୧୪
କୁରରି ଆମ୍ଭବାଣୀ ଶୁଣ ।
କିମ୍ପା ଉନ୍ନିଦ୍ର ତୋ ନୟନ ॥
ଏ ରାତ୍ରକାଳେ ସର୍ବଜନ ।
ନିଦ୍ରା ମୋହିତେ ଅଚେତନ ॥
ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ଗୋପୀନାଥ ।
ଦେଖ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ନିଦ୍ରାଗତ ॥
ତାର ନିବିଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
ତେଣେ ଯନ୍ତ୍ରିତ ଆମ୍ଭ ମନ ॥
ଲୋଚନେ ନିଦ୍ରା ନ ମାଡ଼ଇ ।
ତୁ ଯେ ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥
ଦେଖିଛୁ କଟାକ୍ଷ ନୟନ ।
ତେଣୁ ଚଞ୍ଚଳ ତୋର ମନ ॥୧୫
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଭ୍ରମ ପାଇ ।
ଚକ୍ରବାକୀର ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ॥
ଏ ରାତ୍ରକାଳେ ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗ ।
ନ ଲଭି ଦୁଃଖିତ ତୋ ଅଙ୍ଗ ॥
ଅତି କାରୁଣ୍ୟେ କିମ୍ପା କାନ୍ଦୁ ।
ଦେଖ ଆମ୍ଭର ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ॥
ନିଦ୍ରିତେ ନ ପାଇଲୁ ସଙ୍ଗ ।
ଯେମନ୍ତେ ତୋର ସଙ୍ଗଭଙ୍ଗ ॥
କିମ୍ପାଇଁ ଆମ୍ଭ ମୁଖ ଗ୍ରହୁଁ ।
କହ ତୁ କେଣେ ତୋଷ ହେଉ ॥
ଆମ୍ଭେ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦର ଦାସୀ ।
ତା ପାଦପଦ୍ମର ତୁଳସୀ ॥
କବରୀ ଭାରେ ସଜ କରି ।
କଣ୍ଠେ ଜୀବନ ଅଛୁ ଧରି ॥

ସେ ମାଳ ଇଚ୍ଛା କରୁ ଯେବେ ।
ଦେବୁ ଯେ ତୋତେ ପ୍ରିୟଭାବେ ॥
କବରୀ ଏବେ ସଜ କର ।
ସେବ ତୋହର ନିଜ ବର ॥୧୬
ପୁଣ ସମୁଦ୍ରକୁ ଅନାଇଁ ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣଭାବ ବହି ॥
ହେ ନଦୀକାନ୍ତ ହେ ସମୁଦ୍ର ।
ତୁ କିମ୍ପା ରାତ୍ରରେ ଉନ୍ନିଦ୍ର ॥
ନିଦ୍ରା ନ ଯାଇ ନାଦ କରୁ ।
ତୁ କୃଷ୍ଣକଥା କି ସୁମରୁ ॥
ତାର ନୟନ ବାଣେ ଛନ୍ନ ।
ଯେମନ୍ତ ଆମ୍ଭର ଜୀବନ ॥
ସେ ଦୋଷ ତୋତେ କି ବାଧିଲା ।
ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲୁ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ॥୧୭
ଏ ଅନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଅନାଇଁ ।
ପୁଣ ବୋଲନ୍ତି ଭାବ ବହି ॥
କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ତୁ ବୋଲାଉ ।
ମୃଗଲାଞ୍ଛନ ହୃଦେ ବହୁ ॥
ପୂର୍ବେ ଅର୍ଜିଲା କର୍ମଭୋଗ ।
ଏଣୁ ତୋ ଦେହେ କ୍ଷୟ ରୋଗ ॥
ନିଜ କରମେ କ୍ଷୀଣ ହେଉ ।
ତୁ କିମ୍ପା ରାତ୍ରେ ଉଦେ ନୋହୁ ॥
ଆମ୍ଭେ ଯେ କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ।
ତାର ମୋହନ କଥା ଶୁଣି ॥
ଆମ୍ଭା ନ ସୁମରି ଯେମନ୍ତେ ।
ତେମନ୍ତେ ଦେଖିଲୁଁ ଯେ ତୋତେ ॥
ତୋର ଗୋବିନ୍ଦ ତହିଁ ମନ ।
ତେଣୁ କି ହୋଇଲୁ ମଉନ ॥୧୮
ମଳୟାନିଳ ଦେଖି ଭ୍ରମେ ।
ବିଶ୍ୱାସେ ବୋଲନ୍ତି ପବନେ ॥
ଶୁଣି ତୁ କୃଷ୍ଣ ବାକ୍ୟବନ୍ଧ ।
ଭୁବନେ ବହୁ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ॥
କୃଷ୍ଣଲୀଳାରେ କରୁ ଆଶା ।
ଯେ ଭାବେ ଆମ୍ଭର ଭରସା ॥୧୯
ଗଗନେ ମେଘକୁ ଅନାଇଁ ।
ହୃଦୟେ କୃଷ୍ଣଭାବ ବହି ॥
ବୋଲନ୍ତି ମେଘକୁ ଅନାଇଁ ।
କୃଷ୍ଣର ମିତ୍ର ଅଟୁ ତୁହି ॥

ନିଶ୍ଚେ ତୁ କରୁ କୃଷ୍ଣ ଧ୍ୟାନ ।
ଯା ହୃଦେ ଶ୍ରୀବତ୍ସର ଚିହ୍ନ ॥
ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ପ୍ରେମବନ୍ଧେ ।
ଚିନ୍ତା ତୁ କରୁ କୃଷ୍ଣପାଦେ ॥
ହୃଦେ ନିବିଡ଼ ପ୍ରେମଭରେ ।
ଆମ୍ଭେ ଯେମନ୍ତ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ॥
ନିତ୍ୟେ ଲୋତକ କୁଚେ ସିଞ୍ଚୁ ।
ତୋତେ ତେମନ୍ତ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚୁ ॥
ତୋ ହୃଦେ କୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ଭରା ।
ତେଣୁ ତୁ ସିଞ୍ଚୁ ଜଳଧାରା ॥
ସୁମରି ପୁନଃ ପୁନଃ ସୁଖୀ ।
ତାଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମହାଦୁଃଖୀ ॥୨୦
କୋକିଳ ନାଦ କର୍ଣ୍ଣେ ଶୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ॥
ଶୁଣ କୋକିଳ ଆମ୍ଭ ବାଣୀ ।
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ଭାବ ଜାଣି ॥
ଯେଣୁ ତୁ ଦୁଃଖୀ ଆମ୍ଭ ଦୁଃଖେ ।
କୋମଳ ବାଣୀ କହୁ ମୁଖେ ॥
କିସ କରିବୁଁ କହ ତୋର ।
ତୁ ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ସୋଦର ॥୨୧
ପର୍ବତ ମୁଖ ଗ୍ରହିଁ ପୁଣି ।
ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣର ତରୁଣୀ ॥
ତୁ ମହୀଧର ବଡ଼ ଧନ୍ୟ ।
ନ ଚଳୁ ନ ବୋଲୁ ବଚନ ॥
ଉଦାର ବୁଦ୍ଧି ତୋର ଜାଣି ।
ଗୁପତେ ଚିନ୍ତୁ ଚକ୍ରପାଣି ॥
ଆମ୍ଭେ ଗୋବିନ୍ଦ ଭାବେ ଯେହ୍ନେ ।
କୁଚେ ଲଗାଉଁ ସାବଧାନେ ॥
ତୁହି ତେମନ୍ତ କରୁ ଆଶ ।
ତେଣୁ ତୁ ଆମ୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ ॥୨୨
ନିକଟେ ନଦୀସ୍ରୋତ ଦେଖି ।
ଭାବେ ବୋଲନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ॥
ପ୍ରିୟ ବିଯୋଗେ ସଖି ତୋର ।
ଶୁଖିଲା ହୃଦତଟେ ନୀର ॥
କମଳ ଉପହାର କରି ।
ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗମ ତୁ ସୁମରି ॥
ଦେଖ ଆମ୍ଭର ମନ ଛନ ।
ନ ଦେଖି କୃଷ୍ଣର ବଦନ ॥
ଦୁଃଖ ହୃଦୟେ ଦିନ ବଞ୍ଚୁ ।
ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ତୋତେ ପାଞ୍ଚୁ ॥୨୩
ପୁଣ ଗ୍ରହାନ୍ତି ଦଶଦିଶେ ।
ଦେଖିଲେ ରାଜହଂସ ପାଶେ ॥
କୃଷ୍ଣର ଦୂତ ପ୍ରାୟ ମଣି ।
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରିୟଭାବେ ବାଣୀ ॥
ଭଲେ ଅଇଲୁ ହଂସ ପଥେ ।
ଆମ୍ଭର ପ୍ରିୟ ଜାଣି ଚିତ୍ତେ ॥
ଆସ ତୁ କ୍ଷୀର କର ପାନ ।
ଆମ୍ଭ ସମୀପେ ତୋ ଆସନ ॥
ବସ ତୁ କହ କୃଷ୍ଣକଥା ।
ତୋ ଠହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
ଜାଣିଲୁ ଦୂତ ବୋଲି ତୋତେ ।
ଶ୍ରମ ପାଇଲୁ ଆଜ ପଥେ ॥
ଭଲେ କି ଛନ୍ତି ଦାମୋଦର ।
କହ ତୁ କପଟ ନ କର ॥
କପଟ ହୃଦୟ ତାହାର ।
ଚଞ୍ଚଳ ସୁହୃଦ ବେଭାର ॥
ଆମ୍ଭର ଭାବ କି ସୁମରେ ।
ଏ ଭବ ସଂସାର ସାଗରେ ॥
କିବା କରିବୁଁ ଯିବୁ କାହିଁ ।
ତା ତହୁଁ ଆନ ଗତି ନାହିଁ ॥
ଅମୃତ ବଚନ ତାହାର ।
ଶୁଣି ଶ୍ରବଣ ସୁଖକର ॥
ସକାମ ହୋଏ ଆମ୍ଭ ମନ ।
ତା ଭାବ ଛାଡ଼ିବୁଁ କେସନ ॥୨୪

ଶ୍ରୀ ଶୁକ ଉବାଚ

ଏମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣର କାମିନୀ ।
ଚିତ୍ତେ ନିର୍ମଳ ଭାବ ଘେନି ॥
ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ।
ଅଭୟ ଚରଣ ଯାହାର ॥
ସେ ହରିସଙ୍ଗେ ଭାବ କଲେ ।
ଜନ୍ମ ମରଣୁଁ ନିସ୍ତରିଲେ ॥
ପରମପଦେ ତାଙ୍କ ଗତି ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ମହୀପତି ॥୨୫
ସେ ହରିଗୁଣ ଶ୍ରୁତିପଥେ ।
ପଶି କାମିନୀଗଣ ଚିତ୍ତେ ॥
ବଳେ କରଇ କାମୋଦୟେ ।
ଯେ ଭାବେ ବସି ନିତ୍ୟେ ଧ୍ୟାୟେ ॥
ତା ରୂପ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରେ ଦେଖି ।
କାମିନୀ କେ ନୋହିବେ ସୁଖୀ ॥୨୬
ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ପାଇ ।
ପାଦେ ସେବନ୍ତି ଗୃହେ ଥାଇ ॥
ତାହାଙ୍କ ତପ କେ ବର୍ଣ୍ଣିବ ।
ଯାହା ଭାବନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଶିବ ॥୨୭
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ବନମାଳୀ ।
ବେଦ ଉଚିତେ ଧର୍ମ ପାଳି ॥
ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଅନୁମତେ ।
ଚତୁରବର୍ଗ ସିଦ୍ଧି ଅର୍ଥେ ॥
ଷୋଳସହସ୍ର ଶତେ ନାରୀ ।
ଗୃହେ ରମିଲେ ନରହରି ॥
ନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଅଷ୍ଟଦେବୀ ।
କମଳା ଅଂଶେ କୃଷ୍ଣ ସେବି ॥
ଏ ଆଦି ସକଳ ଯୁବତୀ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ଗୃହେ ପୁତ୍ରବତୀ ॥
ରୁକ୍ମିଣୀ ଆଦି କନ୍ୟା ଯେତେ ।
କନ୍ୟାକେ ଦଶ ଦଶ ସୁତେ ॥୨୮-୩୧
ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସାଧୁ ଧୀର ।
ଉତ୍ତମ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବୀର ॥
ସୁଯୋଧା ରଥୀ ଅନୁପମ ।
ଶୁଣ ତୁ ପୁତ୍ରଙ୍କର ନାମ ॥୩୨
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଦୀପ୍ତିମାନ ଭାନୁ ।
ଶାମ୍ବ ମଧୁ ଯେ ବୃହଦ୍‌ଭାନୁ ॥
ଚିତ୍ରଭାନୁ ବୃକ ଅରୁଣ ।
ଚିତ୍ରବାହୁ ଯେ ସୁନନ୍ଦନ ॥
ପୁଷ୍କର ବେଦବାହୁ ବେନି ।
ଚଉଦ ଶ୍ରୁତଦେବ ଘେନି ॥
ବିରୂପ କବି ସେ ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ ।
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୁତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ ॥୩୩,୩୪
ଏହାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ ।
ଉତ୍ତମ ରୁକ୍ମିଣୀର ସୁତ ॥

କୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟେକ ଦିଶଇ ।
ରୁକ୍ମୀ ଯେ ରୁକ୍ମିଣୀର ଭାଇ ॥
ତାର ଦୁହିତା ତାକୁ ଦେଲା ।
ତାହାର ଅନିରୁଦ୍ଧ ବଳା ॥୩୫,୩୬
ରୁକ୍ମୀପୁତ୍ର ନାରୀ ଉଦରେ ।
କନ୍ୟାଏ ଥିଲା ତାର ପୁରେ ॥
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୁତ୍ରେ ତାହା ବରି ।
ବିଭା କରାଇଲେ ମୁରାରି ॥
ବଜ୍ର ତାହାର ତହୁଁ ଜାତ ।
ଏବେ ହୋ ଶୁଣ ପରୀକ୍ଷିତ ॥
ମୂଷଳ ଅବଶେଷ ସେହୁ* ।
ତାର କୁମର ପ୍ରତିବାହୁ ॥
ସୁବାହୁ ତା ତହୁଁ ଜନମ ।
ତାର କୁମର ଶାନ୍ତସେନ ॥
ତାହାର ଶତସେନ ବଳା ।
ସେଠାରୁ ଯଦୁବଂଶ ଗଲା ॥୩୭,୩୮
ଏ ଯଦୁବଂଶେ ମହୀତଳେ ।
ଯେତେ କୁମର ଉପୁଜିଲେ ॥
ଏ ବଂଶେ ଯେତେକ ସନ୍ତତି ।
ନିର୍ଦ୍ଧନ ଅପୁତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି ॥
ଅକାଳେ ନୁହନ୍ତି ବିନାଶ ।
ନାହିଁ ପାପିଷ୍ଟ ଅଳ୍ପାୟୁଷ ॥
ଏ ହରିବଂଶର ମହିମା ।
କେ କହିପାରେ ଗୁଣସୀମା ॥୩୯
ଯେତେ ବାଳକ ଉପୁଜିଲେ ।
କେ ଗଣିପାରେ ତାହା ଭଲେ ॥
ଶୁଣ ତା କହିବି ପ୍ରକଟି ।
ଅଠାଶୀସସ୍ର ତିନି କୋଟି ॥

ଏତେ ଆଗ୍ରର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ।
ଏଣୁ କେ ସଂଖ୍ୟା କରିପାରୁ ॥
ଅଯୁତ ନିଯୁତ ପ୍ରମାଣି ।
କେ ପାରୁ ହରିବଂଶ ଗଣି ॥୪୦-୪୨
ପୂର୍ବେ ଦେବାସୁର ସଂଗ୍ରାମେ ।
ଯେ ଅବା ମଲେ ଯାତୁଧାନେ ॥
ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ବହି ।
ଅଶେଷ ମହୀତଳେ ହୋଇ ॥
ତାହାଙ୍କ ସଂହାରଣ ଅର୍ଥେ ।
ବିଷ୍ଣୁର ଜନ୍ମ ଏ ଜଗତେ ॥
ଦେବକୀ ଗର୍ଭେ ଅବତରି ।
ଭାବେ ଧରଣୀ ଭାରା ହରି ॥
ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ଅବତାର ।
ହରିଲେ ଅବନୀର ଭାର ॥
ଦେବେ ସକଳେ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ।
ଯାଦବ ବଂଶେ ଜାତ ହୋଇ ॥
ଏକ ଉତ୍ତର ଶତ ବଂଶ ।
ଧରଣୀ ମଧ୍ୟେ କଲେ ନାଶ ॥୪୩,୪୪
ଯାଦବବଂଶେ ହୋଇ ଜନ୍ମ ।
କହିଲେ କଲେ ଯେତେ କର୍ମ ॥
ଆସନ ଶୟନ ଭୋଜନ ।
ଯଦୁଙ୍କ ତୁଲେ ଭଗବାନ ॥୪୫,୪୬
ସକଳ ତୀର୍ଥ ଯଦୁକୁଳ ।
ଯହିଁ ବିଜୟ ଆଦିମୂଳ ॥
ପାଦ ଉଦକ ଗଙ୍ଗାନୀର ।
କମଳା ସେବେ ନିରନ୍ତର ॥
ଯେ ନାମ ସର୍ବଲୋକ ଘୋଷେ ।
ଶ୍ରବଣେ ଅମଙ୍ଗଳ ନାଶେ ॥

ମନୁଷ୍ୟଭାବେ କର୍ମ କରି ।
ଅନ୍ତେ ସକଳ ଦେହେ ଭରି ॥
ଯାହାର କାଳଚକ୍ର ହସ୍ତେ ।
କେ ଜାଣିପାରେ ତା ଜଗତେ ॥୪୭
ଦେବକୀ ଗର୍ଭେ ଅବତରି ।
ଭୁଜେ ଧରଣୀ ଭାରା ହରି ॥
ସ୍ଥାବର ଆଦି ଯେତେ ଜନ୍ମ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ହେଳେ ତାଙ୍କ ଭ୍ରମ ॥
ଶ୍ରୀମୁଖ ଗୃହିଁ ଗୋପନାରୀ ।
କାମ ଅନଳକୁ ନିବାରି ॥
ସେ ହରି କଲେ କର୍ମ ଯେତେ ।
ସଂକ୍ଷେପେ କହିଲି ମୁଁ ତୋତେ ॥୪୮
ଏ କଥା କର୍ଣ୍ଣେ ଯେ ଶୁଣନ୍ତି ।
ଆନନ୍ଦେ ହୃଦରେ ଗୁଣନ୍ତି ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାଙ୍କ ନାହିଁ ।
ଯେ ନିତ୍ୟେ କୃଷ୍ଣ ଗୁଣ ଗାଇ ॥
ଅମୃତ ଭାଗବତ ବାଣୀ ।
ଶୁଣି ସଂସାରୁ ତର ପ୍ରାଣୀ ॥୪୯,୫୦
ବୋଲଇ ଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ସୁଜନ ହିତେ ଭାଗବତ ॥
ଦଶମେ କୃଷ୍ଣର ମହିମା ।
ଯାହା ନ ଜାଣେ ସୁର ବ୍ରହ୍ମା ॥
ସେ ହରି ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ବହି ।
ଗୀତେ ପାରିଲି ଯାହା କହି ॥
ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ।
ଫିଟେ ଅନ୍ଧାର ଭବବନ୍ଧ ॥
ମୁଁ ଛାର ହୀନ ମୂଢ଼ମତି ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ହେଉ ମତି ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତେ ମହାପୁରାଣେ ପାରମହଂସ୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମହିମାବର୍ଣ୍ଣନଂ ନାମ ଷଣ୍ଣବତିତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ଦଶମସ୍କନ୍ଧଃ

॥ ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ସତ୍ ॥

॥ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ପଣମସ୍ତୁ ॥

❑❑